

श्रीरायचन्द्र जिनागमसंग्रहे

भगवत्सुधर्मस्वामिप्रणीत

श्रीमद्भगवतीसूत्र

(व्याख्याप्रज्ञप्ति)

मूल अने अनुवादसहित

चतुर्थखंड

शतक १६-४१

श्रेरक-श्रीयुत पुंजाभाई हीराचंद

अनुवादक अने संशोधक—

पंडित भगवानदास हरखचंद दोशी-

अमदावाद

णमोत्थु णं समणस्स भगवओ महावीरस्स
भगवत्सुधर्मस्वामिप्रणीतं

श्रीमद्भगवतीसूत्रम् (व्याख्याप्रज्ञप्तिः)

पञ्चमात्रङ्गे चतुर्थखण्डम्
श्रीमद् अभयदेवसूरिविरचितविवरणेन
श्रीजीवराज तनुज-पण्डितबेचरदासकृत-अनुवादेन च सहितम्।

पुनः प्रकाशने शुभाशीर्वादः
सिद्धान्तमहोदधि स्व. आ. श्रीमद्विजय प्रेमसूरीश्वरजी म. सा.
वर्धमानतपोनिधि पू. आ. श्रीमद्विजय भुवनभानुसूरीश्वरजी म.सा.
श्रीसूरिमन्त्राराधक स्व.आ.श्रीमद्विजय धर्मजितसूरीश्वरजी म.सा.

-: पुनः प्रकाशने प्रेरका: :-
श्रीसूरिमन्त्रपंचप्रस्थानानां चतुःकृत्वः आराधकाः
पूज्यपादाचार्यदेव श्रीमद्विजयं जयशेखरसूरीश्वराः

-: पुनः प्रकाशकः :-
श्री दादर आराधना भवन जैन पौषधशाळा ट्रस्ट
२८९, एस. के. बोलेरोड,
दादर (वे.), मुंबई - ४०० ०२८.

પુનઃ પ્રકાશન પ્રસંગે

પ્રકાશકીય

સિદ્ધાન્તમહોદયિ કર્મસાહિત્યનિષ્ણાત સુવિશુદ્ધબ્રહ્મચારી સ્વ. આ. શ્રીમદ્વિજય પ્રેમસૂરીશ્વરજી મ. સા., વર્ધમાન તપોનિધિ ગચ્છાધિપતિ પૂ. આ. શ્રીમદ્વિજય ભુવનભાનુસૂરીશ્વરજી મ. સા., સમતાસાગર સ્વ. પૂ. પંચ્યાસ શ્રી પદ્મવિજયગણિવરજીની પ્રેરણાના પીયુષપાનથી ધબકતો થયેલો દાદરનો આરાધનાભવન જૈન પૌષ્ઠશાળા સંઘ, જ્ઞાનરુચિની સાથે ક્રિયાચુસ્તતાનો સુભગ સુમેળ જાળવી રાખનારા સંઘોમાંનો એક અગ્રણી સંઘ છે. ગુજરાત કચ્છ વાગડ રાજસ્થાન વગેરે પ્રદેશોમાંથી, વ્યવસાયાર્થે મુંબઈ મહાનગરના દાદર ઉપનગરમાં આવીને સ્થિર થયેલા શ્રાવકોનો આ નાનો સંઘ, પ્રતિવર્ષ સુવિહિત ગુરુભગવંતોના ચાતુર્માસ તથા શેષકાળના અવસ્થાન દરમ્યાન ઉપદેશવચનામૃતોને ઝીલીને દાન-શીલ-તપ અને ભાવની નોંધ પાત્ર આરાધના કરી રહ્યો છે.

વિ. સં. ૨૦૪૮ ના ચાતુર્માસાર્થે સહજનંદી સ્વ. પૂ. આ. શ્રીમદ્વિજય ધર્મજિતસૂરીશ્વરજી મ. સા.નાં વિદ્વાન શિષ્યરત્ન શ્રી સૂરિમંત્રની ચાર વાર આરાધના કરી ચુકેલા પૂ. આ. શ્રીમદ્વિજય જયશેખર સૂ. મ. સા. પદાર્થી. તેઓ શ્રીમદ્ની પાવનનિશ્રામાં થયેલી જ્ઞાનખાતાની ઉપજમાંથી, તેઓ શ્રીમદ્ની પાવનપ્રેરણા પામીને, અમે પંચમાંગ શ્રીમદ્ ભગવતીસૂત્ર (વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ) નો ચોથો ભાગ પુનઃ પ્રકાશિત કરતાં અનેરી ધન્યતા અનુભવીએ છીએ.

આ પુસ્તક શ્રીજિનાગમપ્રકાશક સભા - મુંબઈ દ્વારા વિ. સં. ૧૯૭૪ માં પ્રકાશિત થયું હતું જે હાલ અત્યંત જીર્ણ અવસ્થાને પામ્યું છે તેમજ દુષ્પ્રાપ્ય છે. તેથી ઝેરોક્ષ ઓફસેટ મુદ્રણ દ્વારા એ ગ્રન્થનું આ પુનઃ પ્રકાશન થઈ રહ્યું છે. અભ્યાસુઓને આ ગ્રન્થ સુલભ થાય તેમજ અધ્યયન માટે ઉપયોગી બને એ માટે મુદ્રિત કરાવેલી આ ૨૫૦ નકલો વેચાણ-વ્યવસાયનો ઉદ્દેશ ધરાવતી નથી.

પૂર્વપ્રકાશનકાળે સંપાદન, ભાષાંતર, પ્રેરણા, આર્થિક સહયોગ વગેરે આપનાર દરકેનો આ પ્રસંગે આભાર માનીએ છીએ. વિશેષ કરીને, શ્રીયુત પુંજભાઈ હીરાચંદ દ્વારા સંસ્થાપિત શ્રી જિનાગમપ્રકાશક સભાના માનદ કાર્યકર શ્રી મનસુખલાલ સ્વજીભાઈ મહેતા તથા તેમની પ્રેરણાથી આ ગ્રન્થનું સંપાદન અને અનુવાદ કરનારા ન્યાય-વ્યાકરણતીર્થ પંડિત શ્રી બેચરદાસ જીવરાજનો તથા શ્રી શ્રીપાલ નગર જૈન જ્ઞાન ભંડારનો, આ પુનઃપ્રકાશન પ્રસંગે આભાર માનીએ છીએ.

આ પુનઃપ્રકાશનનાં સહારે અધિકારીવર્ગ વાચના-પૃચ્છના વગેરે પંચવિધ સ્વાધ્યાય કરીને સ્વ-પર આત્મહિત સાધો એવી શુભેચ્છા સહ.

વિ. શ્રી. દાદર આરાધના ભવન જૈન પૌષ્ઠશાળા ટ્રસ્ટ

संपादकीय निवेदन

आ चौथो भाग १६ मा शतकथी आरंभी ४१ मा शतक सुधीमां पुरो प्रकाशित थाय छे. आ चौथा भागना अन्ते नीचेना मुदाओ संबंधे कहैवानुं छे.

१ संशोधन अने प्रतिओनो उपयोग. २ अनुवाद. ३ परिशिष्टो.

१ संशोधन अने प्रतिओनो उपयोग. आ सूत्रना संशोधनमां क, ख, ग, घ अने ङ ए पांच प्रतिओनो उपयोग करवामां आव्यो छे. अने ते सिवाय एक ताडपत्रनी प्रतिनो पण उपयोग करेलो छे. ते बधी प्रतिओना पाठान्तर न लेतां तेमां जे पाठ शुद्ध जणायो ते मूकवामां आव्यो छे. आगमोनां पाठान्तर सहित शुद्ध संस्करणनी अनिवार्य आवश्यकता छे. परन्तु ते कार्यमां प्राचीन हस्तलिखित पुष्कळ प्रतिओनी तथा समय वगेरे साधनोनी जरूर होवाथी अने हाल ते बधी सामग्रीनो अभाव होवाथी पाठान्तरो आप्या सिवाय शुद्ध पाठ आपी संतोष मानवो पड्यो छे. प्रतिओनो सामान्य परिचय त्रीजा भागना निवेदनमां आप्यो छे तेथी अहीं आपवामां आव्यो नथी.

२ अनुवाद. भगवतीसूत्रनो अनुवाद मूळ पाठने अनुसरीने करवामां आव्यो छे अने विषयने स्पष्ट करवा माटे बधारानां शब्दो [ ] आवा कोष्ठकमां आप्या छे. ते सिवाय कठण विषय समजाववा आवश्यक टिप्पणो आपवामां आव्यो छे. वाचकनी सुगमता खातर दरेक उदेशके प्रश्नवार सूत्रनो विभाग करी अने अनुक्रमे आंकडा मूकी तेनी नीचे तेज सूत्रना आंकडामां अनुवाद आपवामां आव्यो छे. अवांन्तर प्रश्नने जुदा सूत्र तरीके न गणतां मूळ प्रश्नना सूत्रमांज तेनी गणना करी छे. ते सिवाय ज्यां प्रश्न नथी परन्तु चरित्र के वर्णनात्मक भाग छे त्यां पण जुदी जुदी कंडिका प्रमाणे जुदां जुदां सूत्र गणवामां आव्यां छे. पृष्ठना प्रान्ते विषयनुं सूचन पण करेलुं छे.

३ परिशिष्टो. अहीं वाचकोने उपयोगी थाय ते माटे जुदा जुदा सात परिशिष्टो आपवामां आव्यां छे. (१) पहिल्य परिशिष्टमां भगवतीसूत्रमां आवेला पारिभाषिक शब्दोकोश आपवामां आव्यो छे अने जे स्थले ते शब्द वापरवामां आव्यो छे तेनो पृष्ठांक आपेल छे. (२) बीजा परिशिष्टमां देश, नगरी अने पर्वतादिनां नामो छे. (३) त्रीजा परिशिष्टमां चैत्य अने उद्याननां नामो छे. (४) चौथा परिशिष्टमां अन्यतीर्थिक अने तापसोनां नामो छे. (५) पांचमा परिशिष्टमां साधु साप्चीनां नामो, (६) छठ्ठा परिशिष्टमां श्रावक-श्राविकानां नामो (७) अने सातमा परिशिष्टमां साक्षीरूपे जे जे ग्रन्थोनी निर्देश कर्या छे ते ते ग्रन्थोनां नामो आप्या छे. आ अनुवाद करवामां भाइश्री बेचरदासे करेला भगवतीसूत्रनी अनुवादनी कोपीनो पण उपयोग करवामां आव्यो छे माटे तेनी कृतज्ञतापूर्वक नोध लउं छुं. आ अनुवाद करवामां अने तेना प्रकाशनमां कालजी राखवा छतां रही गयेला दोषोने माटे वाचको दरगुजर करशे अने सूचन करशे नी आशा राखी विरसुं छुं.

भगवानदास दोशी

આધ્યાત્મિક શોધ

જીવનતંત્રના રહસ્યની જિજ્ઞાસામાંથી આધ્યાત્મિક શોધનું શરણ ફૂટે છે. એ જિજ્ઞાસા જ આધ્યાત્મિક શોધનો મૂળ પાયો છે. આપણા દેશમાં જે જે મહાન આત્મશોધકો થયા છે, જેને આપણે સંતો કહીએ છીએ તેઓ એ જિજ્ઞાસાથી જ પ્રેરાઈને જીવન અને જગતની ગૂંચ ઉકેલવા પોતે કરેલી પ્રવૃત્તિનો જુદો જુદો વૃત્તાંત પોતપોતાની શૈલીથી મૂકી ગયા છે.

જેમનાં બુદ્ધિ અને મન ઠીક ઠીક વિકાસ પામ્યાં છે એવા સંસ્કારસંપન્ન, આરોગ્યસંપન્ન, તેજસ્વી, આત્મશોધક મુમુક્ષુ લોકોને પૂર્વોક્ત જિજ્ઞાસાથી આ નીચેના કેટલાક પ્રશ્નો થાય તે તદ્દન સ્વાભાવિક છે.

આ જગત એ શું છે? આ બધી મોહમાયા એ શું છે? જગતમાં દુઃખ અને અસંતોષનાં કારણો કયાં છે? તે ટળી શકે કે નહિ? ટળે તો કેવી રીતે? હું શું છું? હું ક્યાંથી, શામાટે, ક્યારે અને કેવી રીતે આ જગતમાં આવ્યો છું? જો હું કોઈ જુદો છું તો સદાને માટે આ વિશ્વથી મારો છૂટકારો થશે કે નહિ? આ જગતની ઉત્પત્તિ ક્યારે, કેવી રીતે, શામાટે અને કોને માટે કોણે કરી? શું આ વિશ્વ કોઈ વાર નાશ પામશે કે નહિ? જો નાશ પામશે તો આ બધા પદાર્થો—નદી, સમુદ્ર, પહાડ, જંગલો, પ્રાણીઓ એ બધું ક્યાં જશે? હું પોતે ક્યાં જઈશ? શું વિશ્વના પ્રલય પછી હું રહેવાનો છું? જો રહીશ તો ક્યાં આકારમાં અને કોને આધારે? જો નહિ રહું તો તેનું શું કારણ? શું એવી કોઈ વિશેષ શક્તિ છે કે જે આ વિશ્વને ફરીથી સર્જી શકે?

આ બધા પ્રશ્નો કાંઈ આજકાલના નવા નથી પણ વેદકાલની શરૂઆતથી એટલે કે જ્યારે આર્યગણ સંસ્કારસંપન્ન અને બુદ્ધિસંપન્ન હતા ત્યારથી જ ચર્ચાતા આવ્યા છે. આ પ્રશ્નો સાથે આધ્યાત્મિક શોધને ગાઢ સંબંધ છે.

વેદો, ઉપનિષદો, બ્રાહ્મણો, આરણ્યકો વગેરેમાં આધ્યાત્મિક શોધ કરનારા તે તે દિવ્યપુરુષો એ પ્રશ્નો અને એવા બીજા અનેક પ્રશ્નો ઊપજાવી તેની ચર્ચા કરેલી છે. અને જેમ જેમ બુદ્ધિવલ્લ અને આત્મશોધ ડંડાં જતાં ગયાં તેમ તેમ બીજા પણ અનેક શોધકો એ પ્રશ્નો વિષે જુદી જુદી દૃષ્ટિથી પોતપોતાના જુદા જુદા વિચારો દર્શાવ્યા છે.

વધુમાં સાંખ્યાચાર્ય કૃપિલ, ન્યાયપ્રવર્તક અક્ષપાદ, વિશેષવાદી મહર્ષિ કૃણાદ વગેરે અનેક પુરુષો એ પ્રશ્નો ઉપર વધારે પ્રકાશ આપવા પ્રયાસ કર્યો છે. ભગવાન મહાવીરે અને ભગવાન બુદ્ધે પણ જીવનની ગૂંચ ઉકેલવાને જે આધ્યાત્મિક પ્રયાસો કર્યા તેમાં પણ એ બધા પ્રશ્નો ઉપર અવશ્ય પોતપોતાની દૃષ્ટિ એ યોગ્ય પ્રકાશ નાખેલો છે.

ભગવાન બુદ્ધ વિષે કહેવામાં આવે છે કે તે પોતે બાલપણથી ચિંતનશીલ પ્રકૃતિના હતા અને તેમનું મન વિશ્વની આ વાહ્ય પ્રવૃત્તિમાં ચોંટતું ન હતું. માટે જ રાજા શુદ્ધોદને તેમને રાખવાની એવી વ્યવસ્થા કરેલી કે જ્યાં સદા ગાનતાન, રાગરંગ, વિષયવિલાસ અને અલંકાર સ્વર્ગીય સુખ તેમને મળે કે જેથી તેમનું મન આ સંસારમાં ચોંટી જાય. પણ છેવટે રાજા શુદ્ધોદનેના આ બધા પ્રયાસો નિષ્ફળ ગયા અને સિદ્ધાર્થ પોતાની સ્ત્રી અને પુત્રને છોડીને મધરાતે, પોતાના ચિત્તમાં રહેલી ડંડી ડંડી ઉદાસીનતા અને અસંતોષનાં કારણો શોધવા નીકળી પડ્યા. તેમને એવી રાજશાહીમાં રાખેલા હતા કે મંદવાડ શું, ઘડપણ શું અને મરણ શું તેની સુદ્ધાં તેમને ખબર નહિ પડેલી. જ્યારે તેમણે મંદવાડ, ઘડપણ અને મરણ જોયાં ત્યારે તેઓ વધારે વિહ્વલ બન્યા અને એ દુઃખોના અંતમાટે તેમણે પ્રયાસ કરવાનું પણ નક્કી કર્યું.

ભગવાન મહાવીર પણ જેમનું નાનપણનું નામ વર્ધમાન હતું, જેમના માતા અને પિતાનું નામ અનુક્રમે ત્રિશલા અને સિદ્ધાર્થ હતાં, બચપણથી ચિંતનશીલ અને સંસ્કારસંપન્ન હતા. તેમને લગતી જૈન સાહિત્યમાં જે દંતકથાઓ અને પરંપરાઓ મળે છે તે ઉપરથી એટલું તો તારવી શકાય એમ છે કે તેમનું મન આત્મશોધ તરફ બચપણથી જ વલ્લેલું હતું. સાથે તેમનામાં માતપિતા તરફ ધણો સદ્ભાવ હતો જેથી તેમણે તેમના આગ્રહથી જ ગૃહસ્થાશ્રમ સ્વીકારેલો અને એક પુત્રીના પિતા પણ થયા. તેમણે માતપિતાના નિર્વાણ બાદ પોતાને બચપણથી જ પ્રિય એવી આધ્યાત્મિક શોધને સબલ પ્રયત્નપૂર્વક ચાલુ કરવાનું ધારેલું છતાં તેઓ પોતાના વહીવટ બંધુના પ્રેમમર્યા આગ્રહથી એક વર્ષ જેટલો વખત વહીવટ રાજધાનીમાં જ રહ્યા પણ તે દરમિયાન તેમણે આધ્યાત્મિક શોધના સાધન તરીકે પરાપૂર્વથી જ ચાલ્યો આવેલો સંયમમાર્ગ પોતાના જીવનવ્યવહારમાં અમલમાં મૂક્યો. તેમની પહેલાં શ્રમણોની પરંપરામાં પાર્શ્વનાથ નામે એક પ્રખ્યાત યુગપ્રવર્તક થયેલા તેમજ વૈદિક પરંપરામાં અનેક પ્રકારનાં કર્મકાંડો અને દેહદંડનોનો રિવાજ આત્મશોધ કરવામાટે ચાલુ હતા જ.

જે સાહિત્ય ભગવાન મહાવીરના અનુયાયીઓએ ગૂંથેલું છે એ જોતાં એમની સામેની એ બધી શ્રમણબ્રાહ્મણપરંપરાઓની માહિતી આપ-
ણને મળી શકે એમ છે. એ પરંપરાઓમાંથી પ્રેરણા મેળવીને તેમણે હવે પોતાના જીવનની ગૂંચ ડાકેલવા અને વિશ્વમાં રહેવા છતાં તેનાથી
થતા ત્રાસોથી મુક્ત રહેવાનો માર્ગ શોધવા અલંબ અને ઉપ પ્રયત્ન ચાલુ કર્યો. તેઓ પોતાની ત્રીશ વર્ષની ઉંમરે એટલે કે ભરજુવાનીમાં
સાધના કરવા નીકળી પડ્યા, એથી જ એમ જણાય છે કે તેમને એમણે કેટલી તાલવેલી હતી. તેઓ રાજપાટ, સમૃદ્ધિ અને મોગવિલા-
સનો ત્યાગ કરીને કઠકઠતા શિયાળામાં ઘર બહાર નીકળી પડ્યા. વસ્ત્રથી દેહ ઢાંકવાનો પણ ઇચ્છા નહિ કરેલી.

ધરેથી નીકળ્યા પછી બરાબર વાર વર્ષ સુધી તેમણે ભારે સાધના કરી, જે સાધનામાં તેમને શારીરિક અને માનસિક અનેક કષ્ટો
સહવાં પડ્યાં, જેનો સવિસ્તર નિર્દેશ જૈન આગમોમાં અકૃત્રિમ ભાષામાં આપણી સામે મોજુદ છે. મૈજ્ઞિમનિકાયના સિંહનાદસુત્તમાં જે જાતની
રોમાંચકારી સાધના બુદ્ધ ભગવાને પોતે વર્ણવેલી છે તેવી જ સાધના આ ભગવાન વર્ધમાન—મહાવીરની હતી. એ સાધનાના પરિણામે તેઓએ
હવે સર્વપ્રકારની સ્થિરતા સાધી માનસિક, વાચિક અને કાયિક પ્રવૃત્તિઓ પર તેઓ નિરંતર અંકુશ રાખી શકે તેવા સમર્થ થયા. અને સર્વ
પ્રકારની આસક્તિ, તૃષ્ણા તેમણે તે સાધનાદ્વારા ડાકેલી નાશી. એ પ્રમાણે સ્થિતપ્રજ્ઞપણું અને વીતરાગભાવ પ્રાપ્ત કર્યા પછી અને વિશ્વને
લગતું ઘણું ગંભીર મનન કર્યા પછી પોતાના જમાનાના લોકો કે જેઓ આર્યોએ સ્થિર કરેલા આદર્શથી ઘણા ચ્યુત થયેલા હતા અને જેઓની
એવી શ્રમણા હતી કે કર્મકાંડ કે દેહદંડમાં જ સર્વ સિદ્ધિ સમાયેલી છે, કર્મકાંડમાં હરેક પ્રકારની હિંસાને, અસત્યને ધાર્મિક સ્થાન
છે—તે પણ વેદને નામે, ઈશ્વરને નામે, તે લોકોની તે શ્રમણા ટાલવા અને ફરી વાર આર્યોએ શોધેલા અહિંસા, સત્ય, સર્વત્ર બંધુભાવ
અને ગુણની પ્રધાનતાના સિદ્ધાંતોને પ્રચારમાં મૂકવા દેશ, કાલ અને પ્રજાશક્તિને અનુસારે તેઓ પોતાનાં પ્રવચનો મગધ દેશમાં ફરી
ફરીને કરવા લાગ્યા.

આ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિસૂત્રમાં તેમનાં કેટલાંક તે પ્રવચનોની નોંધોનો સંગ્રહ તેમના સમસમયી કે પરવર્તી અનુયાયીઓએ કરેલો છે.

આ ગ્રંથમાં જીવનશુદ્ધિની મીમાંસા અને વિશ્વવિચાર એ બંને મુદ્દાઓ પરવે જે કાંઈ કહેવામાં આવ્યું છે તે આજથી અઢી હજાર
વર્ષ પહેલાંના સલ્કના અને જીવનશુદ્ધિના ઉપાસકોની અગાધ બુદ્ધિ અને શુદ્ધિનું ડંડાણ બતાવવાને પૂરતું છે.

જો કે ગ્રંથમાં ચર્ચા બંને મુદ્દાની છે પણ મુખ્ય મુદ્દો તો જીવનશુદ્ધિની મીમાંસાનો જ છે. વિશ્વવિચારનો જે મુદ્દો સાથે ચર્ચેલો
છે તેને જીવનશુદ્ધિમાં સહાયક સમજીને ચર્ચવામાં આવેલો છે. જીવનશુદ્ધિ વિનાના માત્ર તે મુદ્દાના નર્ચા જ્ઞાનથી જ શ્રેયપ્રાપ્તિ નથી એમ
ભગવાન મહાવીરે પદે પદે કહેલું છે. જીવનશુદ્ધિના મુદ્દાને ચર્ચતાં પણ કેટલીક એવી ચર્ચા કરવામાં આવી છે જે ચર્ચા તે સમયની
રૂઢિને તોડી જીવનશુદ્ધિનો નવો માર્ગ બતાવનારી છે.

જીવનશુદ્ધિ

આ ગ્રંથમાં ભગવાને કહ્યું છે કે સંવર દુઃખ માત્રનો નાશ કરે છે, સંવર એટલે કે ઇન્દ્રિયો ઉપરનો જય, મન ઉપરનો જય, વાસના
ઉપરનો જય; ટૂંકામાં આત્મમાનમાં અંતરાયભૂત બધી વૃત્તિઓનો નિરોધ.

ભગવાને કહ્યું છે કે કોઈ વ્યક્તિ અણગાર—સ્વાગી—થાય એટલે કે તેને લોકો શ્રમણ તરીકે ઓળખે એવો વેશ પહેરે, એવી વેશધારી
વ્યક્તિ જો સંવરવિનાની હોય તો તેનો સંસાર ઘટવાને બદલે વધ્યા જ કરે છે અને તે ભારેકર્મ થઈ આ અનાદિ અનંત સંસારમાં લાંબા
કાલ સુધી રહ્યા જ કરે છે. (મા. ૧ પા. ૮૧) ભગવાનના આ કથનનું તાત્પર્ય એ છે કે માત્ર વેશથી જીવનશુદ્ધિ થતી નથી, થઈ
નથી અને થશે પણ નહિ. જીવનશુદ્ધિમાં મુખ્ય કારણ સંવર છે એ મૂલ્યું ન જોઈએ.

એ જ પ્રમાણે જે પ્રાણી અસંવત છે જેમાં ત્યાગવૃત્તિ જરા પણ જાગેલી નથી તેવા પ્રાણીઓનો વિસ્તાર નથી. એવી કોટિના પ્રાણીઓમાં
જેઓ પરતંત્રપણે પણ ઇન્દ્રિયો ઉપર અંકુશ રાખે છે, શરીર ઉપર અંકુશ રાખે છે અને ભાષા ઉપર અંકુશ રાખે છે તેઓ એ પરતંત્રપણે
કેલવાયેલી સહનશક્તિને લીધે ભવિષ્યમાં સારી સ્થિતિ મેળવે છે. (મા. ૧ પા. ૮૪) આમાં ભગવાનના કથનનું તાત્પર્ય એ છે કે પરતંત્ર-
પણે પણ કેલવાયેલો સંયમ જીવનવિકાસમાં થોડી ઘણી મદદ કરી શકે છે, તો જે મનુષ્યો એ સંયમને સ્વેચ્છાએ કેલવે તેઓનો વિકાસ
સરલ રીતે થાય તેમાં તો કહેવું જ શું ?

૧ “જો ચેવ—इमेण वत्थेण पिहिस्सामि तंस्सि हेमंते ।
से पारए आवकहाए एयं खु आणुधम्मियं तस्स” ॥

“તે પારગામી (ભગવાન મહાવીર) એવો સંકલ્પ કર્યો કે જીવનપર્યંત
હું આ વસ્ત્રથી (દેહને) ઢાંકીશ નહીં, તેમનો એ (સંકલ્પ) યોગ્ય જ કહેવાય”

[આચારાંગ સૂત્ર ઉપધાન શ્રુત અ. ૧ ગાથા ૨]

૨ જુઓ આચારાંગ—ઉપધાનશ્રુત અધ્યયન ૧ ।

૩ જુઓ ભગવાન બુદ્ધના પચાસ ધર્મ સંવાદો ।

૪ “दुःखेष्वनुद्विग्नमनाः सुखेषु विगतस्पृहः । वीतरागमयक्रोधः स्थितधीर्मुनिरुच्यते ॥”—गीता ।

એક સ્થલે ભગવાને જીવનશુદ્ધિને લક્ષમાં રાખીને મનની સ્થિતિઓ વર્ણવી છે. તે સ્થિતિના તેમણે છ નામ આપેલાં છે, જે જૈન સંપ્રદાયમાં લેશ્યાને નામે પ્રસિદ્ધ છે. મનુષ્યની અલંત ક્રૂરમાં ક્રૂર વૃત્તિને કૃષ્ણલેશ્યા કહેવામાં આવી છે. જેમ જેમ એ ક્રૂરતા ઓછી થતી જાય અને તેમાં સાત્ત્વિક વૃત્તિનો ભાવ મેળાતો જાય તેમ તેમ માનવજીવનનો વિકાસ વધતો જાય છે. તે વિકાસપ્રમાણે તે ચિત્તવૃત્તિઓનાં નામ પણ જુદાં જુદાં બતાવેલાં છે. કૃષ્ણલેશ્યા કરતાં જેમાં થોડો વધારે વિકાસ છે તે વૃત્તિને નીલલેશ્યા કહેવામાં આવે છે. તે પછી જેમ જેમ વધારે વિકાસ થતો જાય છે તેમ તેમ અનુક્રમે તે તે ચિત્તવૃત્તિઓને ક્ષાપોત, તેજ, પદ્મ અને શુક્લલેશ્યાના નામથી ઓળખવામાં આવે છે. આ નીચેના ઉદાહરણથી આ વૃત્તિઓનો મર્મ સહજમાં સમજી શકાશે.

જેમ કોઈ એક વ્યક્તિ પોતાની જ સુખસગવડ માટે હજારો પ્રાણીઓને લાચારીમાં રાખે એટલે કે જે પ્રાણીઓદ્વારા પોતાની અંગત સુખસગવડ મેળવે છે તે પ્રાણીઓના સુખની તેને જરા પણ દરકાર નથી, તે પ્રાણીઓ જીવે કે મરે પણ પેલા સુખભોગીની સગવડો તો સચવાવી જ જોઈએ. આવા મનુષ્યની વૃત્તિને કૃષ્ણલેશ્યાનું નામ આપી શકાય.

જે મનુષ્ય પોતાની સુખસગવડમાં જરા પણ ઝળપ આવવા દેતો નથી પણ તે સગવડ જે પ્રાણીઓદ્વારા મળે છે તેમની પણ અજ-પોષણન્યાયે જરાતરા સંભાળ લે છે. આ જાતની વૃત્તિને નીલલેશ્યા કહે છે.

સુખસગવડ આપનાર પ્રાણીઓની પણ જે પૂર્વોક્ત ન્યાયે થોડી વધારે સંભાળ લે તે સુખભોગીની વૃત્તિને ક્ષાપોતલેશ્યા કહી શકાય. આ ત્રણ લેશ્યાઓમાં વર્તનાર માણસને પોતે શું છે તેનું જરા પણ માન હોતું નથી અને તેથી જ તેનામાં બીજા પ્રલે અકારણ મૈત્રીવૃત્તિ રાખવાનો વિચાર પણ આવતો નથી.

જે માણસ પોતાની અંગત સુખસગવડને ઓછી કરે અને સુખસગવડ આપનારા સહાયકોની ઠીક ઠીક સંભાળ લે તેને તેજો-લેશ્યાવાલો કહી શકાય.

જે માણસ પોતાની સુખસગવડ જરા વધારે ઓછી કરી, પોતાના આશ્રિતોની તેમજ સંબંધમાં આવતા દરેક પ્રાણીઓની, હેદ મોદ અને મય સિવાય સારી રીતે સંભાળ લે તેની વૃત્તિને પદ્મલેશ્યા કહી શકાય.

જે સુખસગવડને તદ્દન ઓછી કરી નાખે અને પોતાની શરીરનિર્વાહ પૂરતી હાજતોને માટે પણ કોઈ પ્રાણીઓને લેશ પણ ત્રાસ ન આપે, તેમજ કોઈ પદાર્થ ઉપર લોભપતા ન રાખે, સતત સમભાવ જલ્વાય એવો વ્યવહાર રાખે અને માત્ર આત્મભાનથી જ તૃષ્ટ રહે તેની વૃત્તિને શુક્લલેશ્યા કહી શકાય.

જીવનશુદ્ધિની હિમાયત કરનારા માટે આમાંની પહેલી ત્રણ વૃત્તિ સ્વાસ્થ્ય છે અને પાછલી ત્રણ વૃત્તિ પ્રાહ્ય છે, તેમાં પણ એક છેલ્લી વૃત્તિ કેલ્બ્યા સિવાય પૂર્ણ વિકાસ સર્વથા અસંભવ છે એમ ભગવાન મહાવીરે પોતાની વાણીમાં ઠેકઠેકાણે કહ્યું છે.

ભગવાને કહ્યું છે કે ઉત્પાન છે, કર્મ છે, બલ છે, વીર્ય છે, પરાક્રમ છે, આ શરીર જીવને લઈને હાલે ચાલે છે, શરીરની શક્તિ શરીરની પુષ્ટિને લીધે છે, પુષ્ટ શરીર અનેક પ્રકારની પ્રવૃત્તિઓ કરે છે અને એમાંથી પ્રમાદ જન્મે છે, એ પ્રમાદને લીધે જીવ અનેક પ્રકારની મોહજાલમાં ફસાય છે અને અજ્ઞાન અંધકારમાં સબડ્યા જ કરે છે, માટે પ્રમાદના મૂલ કારણ શરીરને જો સંયમમાં રાખવામાં આવે તો આ મોહજાલમાંથી જીવ સહેજે છૂટી શકે. (માં ૧ પાં ૧૨૦)

એક સ્થલે ભગવાન કહે છે કે માત્ર સંયમ, માત્ર સંવર, માત્ર બ્રહ્મચર્ય અને માત્ર પ્રવચનમાતાના પાલનથી કોઈ પ્રાણીનો નિસ્તાર થતો નથી. જ્યારે પ્રાણી રાગદ્વેષ ઉપર પૂર્ણ જય મેળવે છે ત્યારે જ તે સિદ્ધ, બુદ્ધ અને મુક્ત થાય છે અને નિર્વાણપદને મેળવે છે. (માં ૧ પાં ૧૩૭) આમાં ભગવાને જે કહ્યું છે કે કેવલ સંયમ, કેવલ સંવર અને કેવલ બ્રહ્મચર્યથી જીવનો નિસ્તાર નથી. એનો મર્મ એ છે કે જે સંયમ, સંવર અને બ્રહ્મચર્ય નામમાત્ર હોય-ખરેખરાં ન હોય એટલે કે સંયમ, સંવર અને બ્રહ્મચર્ય માત્ર ડોલ હોય પણ વાસનાનો જય, ઇન્દ્રિયોનો નિરોધ, વિષયવૃત્તિનો ત્યાગ અને માનસિક, વાચિક અને શારીરિક પ્રવૃત્તિની એકવાક્યતા એ બધું ન હોય એવાં કેવલ સંયમ, સંવર અને બ્રહ્મચર્ય પ્રાણીના જીવનનો વિકાસ કરી શકવાને સમર્થ નથી.

ભગવાન મનુષ્યના ત્રણ વિભાગ કરે છે. કેટલાકને એકાંત બાલની કોટિમાં મૂકે છે, કેટલાકને એકાંત પંડિતની કોટિમાં મૂકે છે અને કેટલાકને બાલપંડિતની કોટિમાં જણાવે છે. આત્મભાન વિનાના એકાંત બાલકો છે, આત્મભાનવાળા એકાંત પંડિત છે અને મધ્યમ વૃત્તિના બાલપંડિતકોટિમાં છે. (માં ૧ પાં ૧૮૯)

૧ કૃષ્ણ અને નીલલેશ્યા એટલે તામસી વૃત્તિ, ક્ષાપોત અને તેજોલેશ્યા એટલે રાજસી વૃત્તિ અને પદ્મ અને શુક્લલેશ્યા એટલે સાત્ત્વિકવૃત્તિ એમ સાંખ્યપરિ-ભાષા પ્રમાણે કહી શકાય.

બુદ્ધ ભગવાન જેને પૃથ્વ્યજન કહે છે તે આ એકાંત બાલકોટિના છે અને જેને આર્યજન કહે છે તે એકાંત પંડિતકોટિના છે.

લોકોમાં કહેવાતી ઝંચી જાતિનો, ઝંચી પ્રતિષ્ઠા કે એવા બીજા કોઈ એશ્વર્યવાલો, આત્મભાન વિનાનો હોય તો ભગવાનને મન તે એકાંત બાલ છે અને જાતિથી હલકો ગણાતો પણ જો આત્મભાનવાલો હોય તો ભગવાનને મન એકાંત પંડિત છે.

ભગવાન કહે છે કે હિંસા, અસત્ય, ચૌર્ય, મૈથુન, પરિગ્રહ તથા ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્વેષ, કલહ, અમ્યાહ્યાન, પૈશુન, નિંદા, કપટપૂર્વક વ્યવહાર અને અજ્ઞાન એ બધા દોષોથી જીવો સંસારમાં ફર્યા જ કરે છે. જે પ્રાણીઓ અહિંસા, સત્ય, અચૌર્ય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ, ક્ષમા, સરલતા, સંતોષ, અઘૈરવૃત્તિ, સ્વસ્વભાવની સ્મૃતિ વગેરે ગુણોને કેળવે છે, તેઓ સંસાર ઓછો કરે છે અને નિર્વાણને પામે છે. (માં ૧ પાં ૧૯૯)

ભગવાન કહે છે કે ગૃહવાસ છોડીને શ્રમણ નિર્ગ્રય થયા પછી પણ મનુષ્યો વિવેકની સ્વામીને લીધે નકામા નકામા કલહો કરી મિથ્યા મોહના પાશમાં ફસાય છે. પરસ્પરના જુદા વેશને લીધે, જુદા જુદા નિયમોને લીધે, જુદા જુદા માર્ગોને લીધે, જુદા જુદા બાહ્યાચારને લીધે, પોતપોતાના આચાર્યોના જુદા જુદા મતને લીધે, શાસ્ત્રના જુદા જુદા પાઠને લીધે એમ અનેક પ્રકારનાં બાહ્યકારણોને લીધે હડતા શ્વઘડતા શ્રમણ નિર્ગ્રયો પોતાના સંયમને દૂષિત કરે છે. (માં ૧ પાં ૧૨૫)

ભગવાને કહેલી આ હકીકત તેમના પોતાના જમાનામાં પણ હતી અને આ જમાનામાં પણ તે આપણને પ્રત્યક્ષ જ છે. આ જાતના ઓટા કલહો મિથ્યામોહને વધારનાર છે એવું ભગવાન વારંવાર કહે છે.

એક સ્થલે ભગવાનને તેમના મુખ્ય શિષ્ય ઇન્દ્રભૂતિ ગૌતમે પૂછ્યું કે, ગુણવંત શ્રમણ વા બ્રાહ્મણની સેવાથી શું લાભ થાય છે ? ભગવાને જણાવ્યું કે હે ગૌતમ ! તેમની સેવા કરવાથી આર્ય પુરુષોએ કહેલાં વચનો સાંભળવાનો લાભ થાય છે અને તેથી તેને—સાંભળનારને પોતાની સ્થિતિનું માન થાય છે, માન થવાથી વિવેક પ્રાપ્ત થાય છે, વિવેકથી થવાથી સ્વાર્થીપણું ઓછું થઈ સ્વાગભાવના કેળવાય છે અને તે દ્વારા સંયમ સ્વીકૃત છે અને સંયમની સ્વીકૃતથી આત્મા દિવસે દિવસે શુદ્ધ તથા તપશ્ચર્યાપરાયણ થતો જાય છે, તપશ્ચર્યાથી મોહમલ્લ દૂર થાય છે અને મોહમલ્લ દૂર થવાથી અજન્મા દશાને પામે છે.

ભગવાનના ઉપર્યુક્ત કથનમાં ગુણવંત શ્રમણ અને બ્રાહ્મણ તરફની તેમની દૃષ્ટિનો મર્મ સમજવા આપણે પ્રયત્નશીલ થવું જોઈએ.

એક સ્થલે મંડિતપુત્રના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં ભગવાન કહે છે કે અનાત્મભાવમાં વર્તતો આત્મા હંમેશા કંપ્યા કરે છે, ફડફડયા કરે છે, ક્ષોભ પામ્યા કરે છે અને તેમ કરતો તે હિંસા વગેરે અનેક જાતના આરંભમાં પડે છે, તેના તે આરંભો જીવમાત્રને ત્રાસ ઝપ્પા-બનારા થાય છે. માટે હે મંડિતપુત્ર ! આત્માએ આત્મભાવમાં સ્થિર રહેવું જોઈએ અને અનાત્મભાવ તરફ કદી પણ ન જવું જોઈએ (માં ૨ પાં ૭૬)

સાતમા શતકના બીજા ઉદ્દેશકમાં ભગવાન, ઇન્દ્રભૂતિ ગૌતમને કહે છે કે જે પ્રાણી સર્વ પ્રાણ, ભૂત, જીવ અને સત્ત્વોની હિંસાનો સ્વાગ કરવાની વાત કરે છે છતાં તે, પ્રાણ ભૂત જીવ અને સત્ત્વને ઓછાવવા પ્રયત્ન કરતો નથી—તે તે પ્રાણભૂતોની પરિસ્થિતિ સમજી તેમની સાથે મિત્રવત્ વર્તવાનો પ્રયાસ કરતો નથી તેથી તેનો, તે તે પ્રાણીની હિંસાનો સ્વાગ એ અહિંસા નથી પણ હિંસા છે, અસત્ય છે અને આસ્ત્રવરૂપ છે. અને જે, જેવો પોતે પ્રાણી છે એવા જ આ બીજા પ્રાણીઓ છે, જેવી લાગણી પોતાને છે એવી જ લાગણી બીજાને પણ છે એમ સમજીને હિંસાનો સ્વાગ કરે છે તે જ સ્વરો અહિંસક છે, સત્યવાદી છે અને આસ્ત્રવરહિત છે. (માં ૩ પાં ૭)

આ જ પ્રમાણે આઠમા શતકના દશમા ઉદ્દેશકમાં ભગવાન કહે છે કે કોઈ મનુષ્ય, માત્ર શ્રુતસંપન્ન હોય પણ શીલસંપન્ન ન હોય તે દેશથી—અંશથી વિરાધક છે. જે માત્ર શીલસંપન્ન હોય પણ શ્રુતસંપન્ન ન હોય તે દેશથી આરાધક છે, જે શ્રુત અને શીલ બંનેથી સંપન્ન હોય તે સર્વથી આરાધક છે અને જે બંને વિનાનો છે તે સર્વથી વિરાધક છે. (માં ૩ પાં ૧૧૮)

આ બંને કથનમાં પ્રજ્ઞા અને આચાર બંને જીવનશુદ્ધિમાં એક સરસાં ઉપયોગી છે એમ ભગવાન બતાવે છે. પ્રજ્ઞા વિનાનો આચાર બંધનરૂપ થાય છે અને આચાર વિનાની પ્રજ્ઞા ઉચ્છૃંખલતા પોષે છે. આ જ કારણથી બુદ્ધ ભગવાને પણ બુદ્ધપદ પામતાં પહેલાં પ્રજ્ઞાપારમિતા, સત્યપારમિતા અને શીલપારમિતા કેળવી હતી.

કહેવાતું એ છે કે ભગવાન મહાવીર અને ભગવાન બુદ્ધ એ બંનેએ પોતાનાં પ્રવચનોમાં જ્ઞાન અને ક્રિયાને એક સરસું સ્થાન આપેલું છે.

૧ પુથુજનો (મૂલ પાલી)

૨ “તદારૂઢં ણં મંતે ! સમણં વા માહણં વા પજ્જુવાસમાણસ્સ કિંફલા પજ્જુવાસણા” —પ્રસ્તુત ગ્રંથ ભાગ ૧ પૃં ૨૮૩ ।

भगवान, गौतमने कहे छे के हे गौतम! हाथी अने कुंयवो ए बनेनो आत्मा एक सरखो छे. (भा० २ पा० २७) एमना ए कयनमां नाना मोटा दरेक प्राणीओ प्रले सरखो भाव राखवानो आपणने संदेशो मळे छे.

जे जे कारणोथी आत्मा अनात्मभावमां फसाय छे, ते समजावतां भगवान कहे छे के आ जगतमां अनात्मभावने पोषनारी दश संज्ञाओ छे. पहेली आहार, पछी भय, मैथुन, परिग्रह, क्रोध, मान, माया, लोभ, लोक अने ओघ. (भा० ३ पा० २७)

भगवाने कहेली आ संज्ञाओ केटली दुःखकर छे ते तो सौ कोई पोताना अनुभव उपरथी जाणे छे. आ संज्ञाओमां भगवाने अनात्मभाव पोषनारी लोकसंज्ञा अने ओघसंज्ञाने जणावीने तेनाथी दूर रहेवानुं आपणने जणाव्युं छे.

आहारथी मांडीने लोभसुधीनी संज्ञाओ दुःखकर छे एमां कोइने शक नथी पण लोकसंज्ञा अने ओघसंज्ञानुं दुःखदायीपणुं प्राकृत मनुष्यना ख्यालमां जल्दी आवी शके तेवुं नथी. लोकसंज्ञा एटले वगर समझे प्राकृत लोक प्रवाहने अनुसरवानी वृत्ति अने ओघसंज्ञा एटले कुल परंपराप्रमाणे के चालता आवेला प्रवाहप्रमाणे वगर विचार्ये चाल्या करवानी वृत्ति. आ बने वृत्तिथी दोरवातो मनुष्य सत्यने शोधी शकतो नथी, निर्भय रीते सत्यने बतावी शकतो नथी. तेथी ज आ बे वृत्तिओ जीवनशुद्धिनो घात करनारी छे. आम होवाथी ज भगवाने तेमने हेयकोटिमां मूकी छे. अत्यारे आपणा राष्ट्र, समाज के जीवननो विकास आपणामां आ बे वृत्तिनुं प्राधान्य होवाथी ज अटकेली छे. ए बे वृत्तिओ आपणामां एटली बधी जड घालीने पेसी गई छे के जेने काढवा अनेक महारथीओए प्रयत्नो कर्या. कृष्णे गीतामां अने भगवान महावीरे तथा बुद्धे पोतपोतानां प्रवचनोमां जुदीजुदी रीते आ बे वृत्तिओमां रहेली जीवननी घातकता आपणने प्रत्यक्ष थाय तेवी रीते वर्णवेली छे. वर्तमानमां आपणा आ युगना राष्ट्रीय सूत्रधारो पण आपणामां रहेली ए संज्ञाओने काढवा घणो प्रयत्न करी रखा छे.

आ रीते भगवाने आ सूत्रमां अनेक स्थळे अनेक प्रकारे जीवनशुद्धिनी पद्धतिनी समजण आपेली छे. भगवाननुं आखुं जीवन ज जीवनशुद्धिनो ज्वलंत दाखलो छे एटले तेमनां प्रवचनोमां ठेकठेकाणे ए विषे एमना मुखमांथी उद्गारो नीकळे ए तद्दन स्वाभाविक छे.

एमना केटलये उद्गारो आधुनिक वांचनारने पुनरुक्ति जेवाये लागे छतां जीवनशुद्धिना एक ज ध्येयने वळगी रहेनाराना मुखमांथी पोताना ध्येयने अनुसरता उद्गारो वारंवार नीकळे ए तद्दन स्वाभाविक छे. केटलीये वार ए उद्गारोनी पुनरुक्ति ज साधकने पोतानी वृत्तिमां दृढ करे छे तेथी ए पुनरुक्ति पण अत्यंत उपयोगी छे.

विश्वविचार

भगवान महावीरे ध्येयरूप जीवनशुद्धिने ध्यानमां राखीने ज आ सूत्रमां सृष्टिविज्ञाननी चर्चाओ अनेकरीते करेली छे. ए बधी चर्चाओ पण परंपराए जीवनशुद्धिनी पोषक छे एमां शक नथी, जो समजनार भगवानना मर्मने समजी शके तो.

भगवाने आ सूत्रमां अनेक जग्याए जणाव्युं छे के, पृथ्वी, पाणी, अग्नि, वायु अने वनस्पति ए बधामां मानव जेवुं चैतन्य छे. ते बधां आहार करे छे, आसोच्छ्वास ले छे अने ते बधाने आपणी पेटे आयुष्यमर्यादा पण होय छे. ए बधां एकइन्द्रियवाळा जीवो छे, एटले तेओ मात्र एक स्पर्शइन्द्रियथी ज पोतानो बधो व्यवहार निभावे छे. जे पृथ्वी-माटी पत्थर धातु वगेरे, पाणी, अग्नि, वायु अने वनस्पति कोई रीते उपघात पाम्या नथी ते चैतन्यवाळा छे. तेमांनं पहेल चारनां शरीरनुं कद वधारेमां वधारे अने ओछामां ओछुं आंगळना असंख्यातमा भाग जेटलुं छे, अने वनस्पतिना शरीरनुं कद ओछामां ओछुं तो तेटलुं ज छे, पण वधारेमां वधारे एक हजार योजन करतां कांईक वधारे छे. ते बधानां शरीरनो आकार एक सरखो व्यवस्थित नथी होतो. माटी तथा पत्थर वगेरे पृथ्वीना शरीरनो आकार मसूरनी दाळ जेवो के चंद्र जेवो होय छे. पाणीना शरीरनो आकार परपोटा जेवो, अग्निना शरीरनो आकार सोयना भारा जेवो, वायुना शरीरनो आकार धजा जेवो अने वनस्पतिना शरीरनो आकार अनेक प्रकारनो होय छे. ते बधामां आहार, निद्रा, भय, मैथुन अने परिग्रहसंज्ञा छे. क्रोध, मान, माया अने लोभ ए चारे कषायो छे. ते बधा स्पर्शइन्द्रियद्वारा खोराक मेळवे छे. चैतन्यवाळा पृथ्वीना एक जीवनुं आयुष्य ओछामां ओछुं अंतर्मुहूर्त अने वधारेमां वधारे २२००० वर्षनुं छे. पाणी वगेरेनुं ओछामां ओछुं अंतर्मुहूर्त अने वधारेमां वधारे पाणीनुं ७००० वर्ष, अग्निनुं त्रण रातदिवस, वायुनुं ३००० वर्ष अने वनस्पतिनुं १०००० वर्ष छे. ते बधां प्यारे मरण पामे छे, स्यारे पोतानी ए पांच योनिमांनी कोई एक योनिमां आववानी योग्यता धरावे छे के शंख कोडा वगेरे बे इन्द्रियवाळा जीवोनी, जू मांकड

१ 'पृथिवी देवता' 'आपो देवता' इत्यादि मन्त्रो वैदिक परंपरामां प्रसिद्ध छे. यज्ञ वगेरेमां प्यारे पृथिवी, पाणी, वनस्पति के अग्नि वगेरेनो उपयोग करवानो होय छे त्यारे प्रारम्भमां उक्तमन्त्रो बोलवामां आवे छे. मन्त्रो बोलनाराना के यज्ञ करनाराना ख्यालमां एवुं भारये ज आवतुं होय छे के तेओ पृथ्वी, पाणी, अग्नि के वनस्पति वगेरेनो जे उपयोग करेछे ते हिंसाजनक प्रवृत्ति छे. कारण के तेओमां एटले पृथ्वी वगेरेमां पण आपणी जेवुं ज चैतन्य छे. धर्म समजीने एवी हिंसक प्रवृत्ति करनार ते कर्मकांडी लोकोना ख्यालमां आ वस्तु आवे ते साह भगवाने ए प्रसिद्ध वातने पण सूत्रोमां स्थळे स्थळे जणावी छे.

धनेडा वगेरे त्रण इन्द्रियवाळा जीवोनी, पतंगिया भमरा वींछी वगेरे चार इन्द्रियवाळा जीवोनी, पशुपक्षी वगेरे पांच इन्द्रियवाळा तिर्यंच जीवोनी के मनुष्यनी योनिमां आववानी योग्यता धरावें छे. मात्र अग्नि अने वायु, मनुष्यनी योनिमां आववानी योग्यता धरावता नथी. ए बधाने चार प्राण छे एटले के स्पर्शइन्द्रिय, शरीरबळ, श्वासोच्छ्वास अने आयुष्य.

जेवी रीते पृथ्वी वगेरेनां चैतन्य वगेरेनो विचार करवामां आव्यो छे तेवी ज रीते बेइन्द्रिय-स्पर्श अने जिह्वावाळा, त्रणइन्द्रिय-स्पर्श, जिह्वा अने घ्राणवाळा, चारइन्द्रिय-स्पर्श, जिह्वा, घ्राण अने चक्षुवाळा अने पांचइन्द्रिय-स्पर्श, जिह्वा, घ्राण, चक्षु, अने कानवाळा जीवोनी पण विचार करवामां आव्यो छे.

पांच इन्द्रियवाळा जीवोनी चार विभाग करवामां आव्यो छे. पशुपक्षी, मनुष्य, देव अने नारकः देवोनी पण मुख्य चार मेद-बता-ववामां आव्यो छे. वैमानिक-विमानमां रहेनारा, भवनपति-भवनमां रहेनारा, वानव्यंतर-पहाड, गुफा अने वनना आंतराओमां रहेनारा अने ज्योतिषी-ज्योतिर्लोकमां रहेनारा सूर्य चंद्र वगेरे. तेमनां आहार, रहेणीकरणी, आयुष्य, वैभवविलास, उत्तरोत्तर संतोष, शास्त्राध्ययन, देवपूजन वगेरे पण घणा विस्तारसाथे आ सूत्रमां वर्णवैलां छे.

दाखला तरीके पहेला स्वर्गना देवो ओछामां ओछुं बेथी नव दिवस पछी आहार करे छे एटले के मनुष्य के पशुपक्षीने रोजनेरोज आहारनी अपेक्षा रहे छे तेम देवोने ए नथी होती. पण कोई देवो बे दिवसे आहार ले छे, कोई देवो त्रण दिवसे, कोई चार दिवसे अने ए रीते कोई नव-नव दिवसे आहार ले छे अने वधारेमां वधारे तेओ २००० वर्ष सुधी आहार विना चलावी ले छे. अने छेछा स्वर्गना देवो ३३००० वर्ष सुधी आहार विना चलावी शके छे. आ ज रीते नरकमां रहेला जीवोनी स्थितिने लगतुं वर्णन पण आपवामां आव्युं छे.

आ आखा सूत्रनो मोटो भाग देव अने नरकना वर्णनमां ज रोकाएलो छे.

उपर्युक्त रीत सिवाय बीजी रीते पण जीवजंतुनो विभाग करवामां आव्यो छे, जेमके:—जरायुज, अंडज, पोतज, खेदज, उद्भिज्ज अने उपपादुक. आ विभाग शास्त्रोनी बधी परंपराओमां प्रसिद्ध छे.

बधा जीवो जीवत्वनी दृष्टिए एक सरखा छे. ए हकीकत भगवाने 'एरो आया' ए सूत्रमां समजावेली छे. एमां एमनो हेतु लोकोमां समभावने जगाडवानो छे. अने जीवो एक सरखा छतां तेमनी उपर बतावेली जे जुदीजुदी दशाओ थाय छे ते तेमना शुभ के अशुभ संस्कारने आभारी छे. एटले मनुष्योए संस्कारशुद्धिना प्रयत्न तरफ वळवुं जोईए एम भगवाननुं आ उपरधी सूचन छे. जो आपणे ए बधां वर्णनो उपरधी मैत्रीवृत्ति केळववा तरफ अने संस्कार शुद्धिना प्रयत्न तरफ न वळीए अने मात्र ए वर्णनो ज वांच्या करीए अने गोह्यया करीए तो आपणे भगवान महावीरना संदेशाने समजवा योग्य नथी एम कहेवुं जोईए.

भगवान महावीरे आ जे बधुं कहेलुं छे तेमां तेमनी आध्यात्मिक शुद्धि अने परापूर्वधी चाली आवेली आयोनी परंपरा ए बे मुख्य कारणो छे. एटले आ सूत्रमां के बीजा सूत्रमां ज्यां ज्यां आवां जीवने लगतां वर्णनो आवे छे तेनो खरो साक्षात्कार आपणे करवो होय तो आपणा माटे केवल चर्चा के शास्त्रश्रद्धा बस नथी पण आपणी पोतानी जातनी आत्मशुद्धि अने प्रज्ञाशुद्धिने वधारेमां वधारे केळववी जोईए, प्रज्ञाशुद्धि एटले ज्यां ए वर्णनो आवे छे ते बधां शास्त्रोनी तटस्थ दृष्टिए अभ्यास तथा अत्यारना विज्ञानशास्त्रनो पण ए ज रीते सूक्ष्म अभ्यास. आटलुं कर्या पछी पण जो शास्त्रवचन अने तटस्थ अनुभवमां मेद मालुम पडे तो मुंझावापणुं नथी. कारण के शास्त्रे वर्णवेली स्थिति देशकाळनी मर्यादाने ओळंगी शकती नथी एटले देशकाळनो फेर बदलो यतां जे स्थिति २५०० वर्ष पहेलां भगवान महावीरे जेवी बतावी होय तेवी अत्यारे न होय तेमां कशी असंगति नथी. वळी आवी चर्चाओ मात्र मेद वधारवा के शास्त्रार्थना झगडा करवामाटे खपनी नथी. तेनो खप तो आगळ कछा प्रमाणे मात्र मैत्रीवृत्ति अने संस्कारशुद्धि माटे छे.

आधी कोई संप्रदाय बार खगों करतां वधारे के ओछा खगों कहे अथवा नारकोनी हकीकत विषे एवी भिन्नतावाळी हकीकत कहे तेनाथी कसो क्षोभ पामवानो नथी.

आपणे जाणीए छीए के आ जातना विचारो भगवान महावीरना जमानामां काई नवा न हता, कारण के आ संबंधमां वैदिक परंपरामां, बुद्धना पिटकोमां अने अवेस्ताग्रंथोमां केटलीए हकीकतो आजे उपलब्ध छे. जो के ते हकीकतो आपणे त्यां लखाएली छे तेवी सूक्ष्म नथी पण आत्मवत् सर्वभूतेषुना सिद्धांतने समजवा पूरती ए हकीकतो आपणा सिवायनी बीजी बधी परंपराओमां नोंधायेली छे अने तेनो खरो उपयोग पण ते ज छे.

वनस्पतिविद्याविषे चरक अने सुश्रुतमां आपणे त्यां वर्णवेली छे तेटली ज सूक्ष्म पण बीजा प्रकारनी अनेक हकीकतो नोंधायेली छे, जे आजे पण उपलब्ध छे अने व्यवहारमां पण खरी निवडेली छे.

જેને આપણે એકેન્દ્રિય કહીએ છીએ એ જંતુઓની સ્થિતિ વિષે અભ્યાસના વિજ્ઞાને ઘણી ડુંડી શોધ કરેલી છે. તે જ પ્રમાણે બાકીના સૂક્ષ્મ અને સ્થૂલ જીવજંતુઓની સ્થિતિવિષે પણ અભ્યાસે ઘણી નવી શોધો થયેલી છે.

જે ભમરીને આપણે અસંજી કહીએ છીએ તે ભમરીની કુશલતા વિષેના પ્રત્યક્ષ પ્રયોગો આપણે જોઈ શકીએ છીએ. જેને આપણે બે, ત્રણ, અને ચાર ઇન્દ્રિયોવાળા કહીએ છીએ તે બધાંને કોઈ એપેક્ષા પાંચ ઇન્દ્રિયો છે એ આપણે સૂક્ષ્મદર્શક યંત્રદ્વારા જોઈ શકીએ છીએ. તદુપરાંત એ બધાં પ્રાણીઓનાં સ્વભાવ, પ્રવૃત્તિ, હાજતો વગેરે અનેક જાતની હકીકતોવિષે આજે ઘણું નવું જ્ઞાન આપણને મળી શકે છે. તે બધા તરફ આપણે એપેક્ષા રાખીએ અને માત્ર શાસ્ત્રવાક્ય જ ગોઠ્યા કરીએ તો આપણી પ્રજ્ઞાશુદ્ધિ થઈ શકવાની નથી.

કદાચ કોઈને એમ લાગે કે વિજ્ઞાનના અભ્યાસથી શાસ્ત્રશ્રદ્ધા મંદ થતાં નાસ્તિકતાનો પ્રચાર થશે. પણ એ કલ્પના કે ભય બરાબર નથી. વિજ્ઞાનથી તો શાસ્ત્રશ્રદ્ધા વધારે દૃઢ થવાનો અનુભવ છે અને એમ કહેવાનું આપણને અભિમાન રહે છે કે પ્રાચીન લોકોએ પણ પોતાના અમાનામાં કેટલા બધા વૈજ્ઞાનિક વિચારો કરેલા હતા.

કદાચ શાસ્ત્રવચનો સાથે વિજ્ઞાનનો મેદ માલમ પડે તો તેના સમન્વયની ચાવી આપણી પાસે છે. તે એક તો દેશકાલ અને બીજી કહેવાની શૈલી. દેશકાલ એટલે કે ભગવાન મહાવીરના જમાનાની કે પૂર્વપરંપરાથી જે હકીકતો ચાલી આવતી હતી તે અત્રે નોંધેલી છે એટલે એ જમાના અને આ જમાના વચ્ચેના ઘણા લાંબા ગાળામાં વિશ્વનું એટલે કે માનવસ્વભાવનું, માનવી રહેણીકરણનું અને માનવની આસપાસની પરિસ્થિતિઓનું તથા વનસ્પતિ અને જંતુ જગતનું જે પરિવર્તન આજસુધી થતું આવ્યું છે તે પરિવર્તન જ મેદના સમાધાન માટે બસ છે.

કહેવાની શૈલીનો દાખલો આ પ્રમાણે ઘટાવી શકાય: આપણે ત્યાં આ વાત પ્રસિદ્ધ છે કે ઈયલમાંથી ભમરી થાય છે. જૈનપરિભાષા પ્રમાણે ઈયલ કરતાં ભમરી વધારે ઇન્દ્રિયવાળું પ્રાણી છે એટલે કે ચાર ઇન્દ્રિયવાળું છે. તો એક જ જન્મમાં બે જન્મ થાય શી રીતે? પણ જે લોકોએ એમ કહ્યું છે કે ઈયલમાંથી ભમરી થાય છે, તે લોકોએ એમ જોયેલું છે કે ભમરી ઈયલને લાવીને પોતાના દરમાં રાખે છે અને તેમાંથી કાઢાંતરે ભમરી નીકળે છે. માત્ર આટલું જ જોનારો ઈયલમાંથી ભમરી નીકળે છે એમ જરૂર કહે પણ ઈયલમાંથી ભમરી ક્યાંથી આવી તેનો ખુલાસો નથી કરી શકતો એટલે તેનું તે કયન સ્થૂલદષ્ટિએ છે એમ સમજીને ધરા તરીકે સમજી શકાય શકું. પણ જ્યારે જંતુશાસ્ત્રની મદદથી આ વિષે વિચાર કરીએ તો તદ્દન જુદું જ માલમ પડે છે. તે શાસ્ત્ર કહે છે કે ઈયલમાંથી ભમરી થતી નથી પણ ભમરી જે ઈયલને દરમાં લાવે છે તે ઈયલમાં ડંચ મારીને ડંચાં મૂકે છે. અને તે ડંચાં કાઢાંતરે ઈયલદ્વારા પોષાઈને ઈયલમાંથી બહાર આવે છે. ઈયલ તો માત્ર તે ડંચાંનું પોષણ જ છે. આ રીતે બારીકાઈથી જોતાં ભમરીના ડંચાંમાંથી જ ભમરી થાય છે પણ ઈયલમાંથી ભમરી નથી થતી, છતાં ઈયલમાંથી ભમરી થવાની હકીકત ઓટી છે એમ સ્થૂલ દષ્ટિએ ન કહી શકાય.

જૈન પરિભાષામાં કહીએ તો ઈયલમાંથી ભમરી થવાની હકીકત ઉપચાર પ્રધાન વ્યવહારનયથી ઠીક કહી શકાય. જંતુશાસ્ત્રથી સિદ્ધ થયેલી હકીકત નિશ્ચયનયથી ઠીક કહી શકાય.

આ પ્રમાણે શાસ્ત્રોમાં જે જે હકીકતો લખાયેલી મળે છે તેનો નિવેડો નયવાદની દૃષ્ટિથી જરૂર લાવી શકાય. અને તેથી વિજ્ઞાન અને શાસ્ત્રીય વિચારણામાં અથડામણ થવાનો સંભવ નહીં રહે.

દેવ અને નરકની હયાતી વિષે તો બધી પ્રાચીન પરંપરાઓ એકસરખો જ મત ધરાવે છે. પણ તે વિષે જ્યાંસુધી વનસ્પતિવિદ્યાની પેઠે ડુંડી શોધ થઈ નિર્ણય ન થાય ત્યાંસુધી આપણે એ વિષેની કોઈપણ જૂની પરંપરાને ઓટી કહેવા હિમ્મત ન કરી શકીએ. દરેક પરંપરાના મૂલ્ય પુરુષે એ વિષે વિચારો દર્શાવ્યા છે. તે વિચારો વિષે તે તે પરંપરાના અનુયાયીઓએ કશી નવી શોધખોળ કરી નથી પણ જ્ઞાને ભાગે તેના તે વિચારોનું પિષ્ટપેષણ કર્યાં કર્યું છે. પણ હવે એ વિષે શોધ કરવાનો યુગ આવી ગયો છે. જો કે યાસ્ક જેવા મહર્ષિએ એ વિષે એટલે દેવ, ઇંદ્ર, સુર, અસુર વગેરે વિષે કાંઈક નવો પ્રકાશ પાડવા પ્રયત્ન કર્યો છે. શરો પણ આ લોકપ્રવાહ સામે એ ઠીકઠીક પહોંચી શક્યો નથી અને માત્ર પૌરાણિક પરંપરામાં વર્ણવાયેલાં રૂપવતો જ બધી પરંપરાવાળાઓએ સ્વીકાર્યાં છે એમ એ યાસ્કની દૃષ્ટિએ કહી શકાય.

વૈદિક આર્યોની દેવ વગેરે વિષે શું માન્યતા હતી તે વિષે યાસ્કને વાંચવાથી થોડીઘણી માહિતી આજે પણ આપણને મળી શકે છે.

આ સૂત્રમાં અને વીજાં સૂત્રોમાં ભગવાન મહાવીરે વિશ્વવિજ્ઞાનને લગતી જે જે માહિતી આપી છે તેનો ઉદ્દેશ વિશ્વવૈચિત્ર્ય જાણવા ઉપરાંત તે દ્વારા વિશ્વ સાથે સમભાવ કેલવવાનો છે. છતાં કેટલીક એવી વાવતો પણ તેમાં બતાવવામાં આવી છે જેમાં માત્ર જ્ઞેયની દૃષ્ટિ મુદ્દય છે. તેમનો જીવનશુદ્ધિમાં સીધો ઉપયોગ હોય એવું જણાતું નથી. જેમકે—

લોકની સ્થિતિને સમજાવતાં ભગવાન મહાવીરે ગૌતમને જણાવેલું છે કે, આકાશ ઉપર વાયુ રહેલો છે. વાયુની ઉપર ઉદધિ છે. ઉદધિ ઉપર આ પૃથ્વી રહેલી છે અને એ પૃથ્વી ઉપર આ આલું વિશ્વ રહેલું છે. આ હકીકત સમજાવવા ભગવાન એક સરસ દાખલો

આપે છે. તેઓ કહે છે કે જેમ કોઈ પુરુષ મશકને ફુલાવીને તેનું મોઢું બંધ કરે, પછી મશકને વચ્ચે ભાગે ગાંઠ મારી દે, ગાંઠ માર્યા પછી મશકનું મોઢું खुलું કરી તેનો પવન કાઢી તેમાં પાણી ભરી દે, પછી ગાંઠ છોડી નાખે તો જેમ તે પવનને આધારે ઉપરનું પાણી નીચે ન આવતાં ઉપર જ રહે છે તેમ આ પૃથ્વી પવનને આધારે રહેલા સમુદ્ર ઉપર ટકી રહી છે. (ભા. ૧ પા. ૧૭)

એક સ્થલે પોતાના શિષ્ય રોહક અળગારને સમજાવતાં ભગવાન કહે છે કે જેમ કૂકડી અને ઇંડું એ બે વચ્ચે કયું કાર્ય અને કયું કારણ એવો ક્રમવાલો વિભાગ થઈ શકતો નથી પણ વચ્ચેને શાશ્વત માનવા પડે છે, તેમ લોક, અલોક, જીવ, અજીવ વગેરે ભાવોને પણ શાશ્વત માનવાના છે. એ બે વચ્ચે કશો કાર્યકારણનો ક્રમ નથી. (ભા. ૧ પા. ૧૬૭)

એકસ્થલે ગર્ભસ્થ જીવની સ્થિતિની ચર્ચા કરતાં ગર્ભમાં રહેલો જીવ શું ખાય છે, તેને શૌચ, મૂત્ર, શ્લેષ વગેરે હોય છે કે નહીં, ગર્ભસ્થ જીવે કરેલા આહારના કયા કયા પરિણામો થાય છે, તે જીવ મુખથી ઊંચી શકે છે કે નહિ, તે કઈ રીતે આહાર લે છે, તે જીવમાં કેટલો માતાનો અને કેટલો પિતાનો અંશ હોય છે, તેનું નિસ્સરણ માથાથી થાય છે કે પગથી વગેરે હકીકતો જેમ મહર્ષિ ચરક સમજાવે છે, તે જ રીતે, પણ સંક્ષેપમાં સમજાવવામાં આવી છે. (ભા. ૧ પા. ૧૮૧)

એક બીજી જગ્યાએ પાણીના ગર્ભ વિષે વિચાર ચાલેલો છે. તેમાં કહેલું છે કે પાણીનો બંધાણો ગર્ભ વધારેમાં વધારે છ મહિના સુધી ટકી શકે છે, પછી તો તે ગઠ્ઠે જ. (ભા. ૧ પા. ૨૭૩) આ વિષે યોડી વધારે ચર્ચા ઠાણાંગ સૂત્રમાં પણ આવે છે. એની સવિસ્તાર ચર્ચા જોવી હોય તો વારાહીસંહિતામાં ઉદકગર્ભને લગતું આશું પ્રકરણ જોઈ લેવું જોઈએ. ગર્ભ ક્યારે બંધાય છે, કયા મહિનામાં એની કેવી સ્થિતિ હોય છે, ક્યારે ગઠ્ઠે છે, તે બધું એમાં સવિસ્તાર વર્ણવાયેલું છે. વારાહીસંહિતા એ વૈદિક પરંપરાનો વિશ્વકોષ જેવો એક મોટો ગ્રંથ છે તે ન મુલાય.

ભાષા-શબ્દના સ્વરૂપની ચર્ચા કરતાં શબ્દોની ઉત્પત્તિ, શબ્દોનો આકાર, બોલાયેલ શબ્દ જ્યાં પર્યવસાન પામે છે તે અને શબ્દના પ્રમાણુઓ વગેરે વિષે વિસ્તારથી જણાવેલું છે. (ભા. ૧ પા. ૨૯૧) પન્નવણાસૂત્રમાં ભાષાના સ્વરૂપને લગતું ભાષાપદ નામનું એક ૧૧ મું પ્રકરણ જ છે. તો વિશેષાર્થીએ એ બધું સાંચી જોઈ લેવું.

સમુદ્રમાં ભરતી અને ઓટ થાય છે તે સૌ કોઈની જાણમાં છે. તે ભરતીઓટ થવાનાં કારણોની ચર્ચા કરતાં સમુદ્રની ચારે દિશામાં ચાર મોટા પાતાલકલશો હોવાનું અને તે ઉપરાંત બીજા અનેક ક્ષુદ્ર કલશો હોવાનું જણાવ્યું છે. તે પાતાલકલશોમાં નીચેના ભાગમાં વાયુ રહે છે, વચલા ભાગમાં વાયુ અને પાણી સાથે રહે છે અને ઉપલા ભાગમાં એકલું પાણી રહે છે. જ્યારે એ વાયુ કંપે છે, ક્ષુબ્ધ થાય છે, ત્યારે સમુદ્રનું પાણી ઝલ્લે છે અને જ્યારે એમ નથી થતું ત્યારે સમુદ્રનું પાણી ઝલ્લતું નથી. આ પ્રમાણે ભરતીઓટના પ્રશ્નને લગતું સમાધાન મૂકેલું છે. (ભા. ૨ પા. ૮૨) એ સમાધાનમાંથી આપણે એટલું તો જરૂર તારવી શકીએ છીએ કે કદાચ વાયુના કારણથી સમુદ્રમાં ભરતી ઓટ થતાં હોય.

આ ઉપરાંત સૂર્યને અને ઋતુને લગતી પણ કેટલીક ચર્ચા આ સૂત્રમાં આવેલી છે. એ ચર્ચામાં જણાવેલી હકીકતોનો ખુલાસો ત્યારે જ મેલવી શકીએ જ્યારે આપણે ધર્મગોળ અને ઋતુના વિજ્ઞાનશાસ્ત્રનું ગંભીર રીતે પરિશીલન કર્યું હોય.

કાને જે શબ્દો આવે છે તે શબ્દોનું પ્રહણ કર્ણેન્દ્રિય અને શબ્દના સ્પર્શથી થાય છે કે એમને એમ થાય છે? તેના ઉત્તરમાં કર્ણેન્દ્રિયને શબ્દનો સ્પર્શ થયા પછી જ શબ્દનું પ્રહણ થાય છે એમ સ્વીકારવામાં આવેલ છે. (ભા. ૨ પા. ૧૭૧)

આ વિષે વધારે વિસ્તારવાળું વર્ણન પન્નવણાસૂત્રના પંદરમા ઇન્દ્રિયપદમાં છે. તેમાં ઇન્દ્રિયોના પ્રકારો, આકારો, દરેક ઇન્દ્રિયની જાડાઈ, પહોળાઈ, કદ, ઇન્દ્રિયોદ્વારા થતી પદાર્થપ્રહણની રીત, ઇન્દ્રિય કેટલે વધારે દૂર કે નજીકથી પદાર્થને પ્રહણ કરી શકે છે તે અંતરનું માપ એ બધું વીગતથી ચર્ચેલ છે.

અંધારું અને અજવાલું કેમ થાય છે તેનો પણ ખુલાસો ભગવાને પોતાની રીતે જણાવ્યો છે. (ભા. ૨ પા. ૨૪૬)

વનસ્પતિવિષે વિચાર કરતાં એક જગ્યાએ તે સૌથી ઓછો આહાર ક્યારે લે છે અને સૌથી વધારે આહાર ક્યારે લે છે? એ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં ભગવાને જણાવેલું છે કે પ્રાવૃત્તઋતુમાં એટલે શ્રાવણ અને માદરવા મહિનામાં, અને વર્ષાઋતુમાં એટલે આસો અને કારતકમાં વનસ્પતિ સૌથી વધારેમાં વધારે આહાર લે છે. અને પછી શરદ, હેમંત અને વસંતઋતુમાં ઓછો ઓછો આહાર લે છે. પણ સૌથી ઓછો આહાર પ્રીષ્મઋતુમાં લે છે. આ ઉત્તર સાંભળી ફરીથી ગૌતમે પૂછ્યું કે હે ભગવાન! જો પ્રીષ્મઋતુમાં વનસ્પતિ સૌથી ઓછામાં ઓછો આહાર લેતી હોય તો તે વચ્ચે પાંદડાવાળી, પુષ્પવાળી, ફલવાળી, લીલીછમ અને અત્યંત શોભાવાળી કેમ દેખાય છે? ઉત્તરમાં ભગવાને કહ્યું છે કે કેટલાક ઉષ્ણયોનિક જીવો તથા પુદ્ગલો વનસ્પતિકાયરૂપે તેમાં ઉત્પન્ન થાય છે, એકઠા થાય છે, વધારે વૃદ્ધિ પામે છે, તે કારણથી હે ગૌતમ! પ્રીષ્મમાં અલ્પાહાર કરતી વનસ્પતિ પાંદડાવાળી, પુષ્પવાળી, ફલવાળી, અને આંખને ઠારે એવી શોભાવાળી થાય છે.

ए ज प्रकरणमां आगळ चालतां वनस्पतिनुं मूळ, वनस्पतिनो कंद, वनस्पतिनी शाखाओ, वनस्पतिनां बी, वनस्पतिनां फळो, वनस्पतिनां पांदडां वगैरेने आहार पहोचवानी पद्धति पण बतावेली छे. (भा० ३ पा० १२) आ हकीकत विषे शास्त्रोक्त वनस्पतिविद्याने जाणनार कोई पंडित जो वनस्पतिविद्याविशारद जगदीशचंद्र वसु साथे वातचीत करशे तो घणो विशेष प्रकाश पाडी शकशे अने भगवान महावीरे जणावेली हकीकतनी पण कसोटी थशे.

आठमा शतकना बीजा उद्देशकमां आशीविषनी माहिती आपेली छे. आशी एटले दाढ. जेनी दाढमां विष छे तेने आशीविष कहेवामां आवे छे. तेना बे प्रकार छे. जन्मथी आशीविष अने कर्मथी आशीविष. जन्मथी आशीविष चार प्रकारना छे. वींछीनी जातिना, देडकानी जातिना, मनुष्यनी जातिना अने सर्पनी जातिना आशीविष. ए चारे प्रकारना झेरी प्राणीओनां झेरनुं सामर्थ्य बतावतां भगवान कहे छे के वींछीनी जातिनां झेरी जंतुओ अर्ध भारत जेवडा शरीरने, देडकानी जातिनां झेरी जंतुओ भरतक्षेत्र जेवडा शरीरने, सर्पनी जातिनां झेरी जंतुओ जंबुद्वीप जेवडा मोटा शरीरने अने मनुष्यनी जातिनां झेरी प्राणीओ मनुष्यलोक जेटला विशाल शरीरने झेरथी व्याप्त करवा समर्थ छे. आटलुं कहा पछी भगवान कहे छे के ए चारे प्रकारना सर्पनां झेरनुं सामर्थ्य जे उपर जणावेलुं छे ते, ते झेरी प्राणीओए कदी बताव्युं नथी, बतावतां नथी अने बताववानां पण नथी. (भा० ३ पा० ५६) भगवाने तो मात्र ते ते प्राणीओना विषनी शक्तिनो ख्याल आपवा पूरती ते ते हकीकतो जणावेली छे. आ विषे सर्पशास्त्रना अभ्यासी पासे जिनप्रवचननो भक्त प्रकाश नखावशे तो जरूर भगवानना प्रवचननो महिमा वधशे तेमां शक नथी.

‘स्वार्थी मनुष्य प्राणी केवो झेरी छे, तेना झेरनुं सामर्थ्य केवुं प्रबळ छे अने केटलुं बंधुं संहारक छे’ ए बधी हकीकत आध्यात्मिक दृष्टिथी तो समजाय तेवी छे. विषकन्या अने जीवती डाकणोनी वातो मनुष्यना सर्पपेटेना झेरीपणानी साबीती माटे कही शकाय एवी छे तो पण अहीं मनुष्यने जे रीते झेरी तरीके वर्णव्यो छे ए वस्तु तो अवश्य शोधने पात्र छे.

छ्हा शतकना सातमा उद्देशकमां भगवानने श्रौतम पूछे छे के हे भगवान! कोठामां अने डालामां भरेलां अने उपरथी छाणथी लीपेलां, माटी वगैरेथी चांदेलां एवा शाल, चोखा, घउं तथा जवनी ऊगवानी शक्ति कयांसुधी टकी रहे? उत्तर आपतां भगवान कहे छे के हे श्रौतम! ओछामां ओछुं अंतर्मुहूर्त अने वधारेमां वधारे त्रण वर्ष सुधी ए बधां अनाजनी ऊगवानी शक्ति कायम रही शके छे.

आ ज प्रमाणे कलाय (वटाणा) मसूर, तल, मग, अडद, वाल, कळथी, एक जातना चोखा, त्वेर अने चणा ए विषे पूर्वोक्त प्रश्नना जवाबमां भगवान कहे छे के कलाय वगैरेनी ऊगवानी शक्ति वधारेमां वधारे पांच वर्ष सुधी रहे छे अने ओछामां ओछी अंतर्मुहूर्त रहे छे. वळी अळसी, कुसुंभ, कोद्रवा, कांग, बंटी, बीजी जातनी कांग, बीजी जातना कोद्रवा, शण, सरसव, मूळनां बी (मूलकबीजानि) ए बधांनी ऊगवानी शक्ति वधारेमां वधारे सात वर्ष सुधी कायम रहे छे अने ओछामां ओछी अंतर्मुहूर्त.

आ चर्चा पण आपणने अतिरस आपे एवी छे. पण आ विषे कोई वनस्पतिशास्त्रना अभ्यासी द्वारा ऊहापोहपूर्वक प्रकाश नखावी शकाय तो ज ते वधारे रसिक थाय तेवुं छे.

आ ग्रंथमां जेम आरमाने लगती बधी वाजुओनो विचार करवामां आव्यो छे तेम पुद्रल-जडद्रव्य विषे पण तेवो स्फुट विचार अनेक जग्याए बताववामां आव्यो छे.

भगवान महावीर मूर्तिमंत जडद्रव्यना—प्रयोगथी परिणाम पामेलां, प्रयोग अने अप्रयोग बन्नेथी परिणाम पामेलां अने अप्रयोगथी परिणाम पामेलां एवा—त्रण विभाग बतावे छे अने कहे छे के अप्रयोगथी परिणाम पामेलां मूर्तिमंत जडद्रव्यो विश्वमां वधारेमां वधारे छे. एथी ओछां, प्रयोग अने अप्रयोगथी परिणाम पामेलां अने सौथी ओछां, प्रयोगथी परिणाम पामेलां छे. तेमनी आ गणना आखा विश्वने लक्ष्मीने छे. अहिं प्रयोगनो अर्थ जीवनो व्यापार अने अप्रयोगनो अर्थ स्वभाव समजवानो छे.

एक स्थळे पदार्थोना परस्परना बंध विषे कहेतां भगवान महावीरे श्रौतमने कहुं छे के बंध बे प्रकारना छे. जे बंध जीवना प्रयत्नथी थतो देखाय छे ते प्रयोगबंध कहेवाय छे. जे बंध जीवना प्रयत्न वगर एमने एम थतो देखाय ते वीससाबंध कहेवाय छे.

पाछलो वीससाबंध अनादि पण होय छे. आकाशद्रव्यना प्रदेशोनो जे परस्पर संबंध ते अनादि वीससाबंध छे. परमाणुपर-माणुओनो, द्रव्यद्रव्यनो अने वादळां वगैरेनो जे परस्पर संबंध छे ते सादि वीससाबंध कहेवाय छे. आ बंध त्रण प्रकारनो कहेवामां आव्यो छे. परमाणुपरमाणुना एटले रूक्ष अने स्निग्ध परमाणुना बंधने बंधननिमित्तक कहेवामां आवे छे, ते ओछामां ओछो एक समय सुधी अने वधारेमां वधारे असंख्य काल सुधी टके छे. द्रव्यद्रव्यना एटले गोळ, चोखा, दारु वगैरे ए बधां जे भाजनमां भरवामां आवे छे तेनी साथे बहु समय जतां चोटी जाय छे ते तेमना परस्परना संबंधने भाजननिमित्तकबंध कहेवामां आवे छे, ते ओछामां ओछो अंतर्मुहूर्त अने वधारेमां वधारे संख्येय काल सुधी रहे छे अने वादळां वगैरेना परस्परना बंधने परिणामनिमित्तकबंध कहेलो छे अने ते ओछामां ओछो एक समय अने वधारेमां वधारे छ महिना सुधी टके छे.

જે બંધ જીવના પ્રયત્નથી થાય છે તેના મુખ્ય ત્રણ પ્રકાર કાઢીને અપેક્ષા કરવામાં આવે છે; અનાદિઅનંત, સાદિઅનંત અને સાદિસાંત. આમાંનો છેલ્લો સાદિસાંતવાળો પ્રકાર વ્યવહારમાં ખૂબ પ્રચલિત છે. તેના પાંચ મુખ્ય ચાર પ્રકાર બતાવવામાં આવ્યા છે. આલાવણબંધ, અહિંસાત્રણબંધ, શરીરબંધ અને શરીરપ્રયોગબંધ. (માં ૩ પાં ૧૦૧)

આ વિષે વીગતવાર ઉદાહરણ સાથેની હકીકત ઉપર્યુક્તપાને બંધના પ્રકરણમાં કહેવામાં આવી છે જે વાંચનારને અત્યંત રસદાયક બીવડે તેવી છે.

વહી, બીજે સ્થળે પરમાણુનું કંપન, પરમાણુનાં પરિણામ, પરમાણુની અચ્છેદ્યતા, પરમાણુને મધ્ય હોય છે કે નહિ ? પરમાણુનો પરસ્પર સ્પર્શ, પરમાણુની પરમાણુદશાની સ્થિતિ, પરમાણુના કંપનનો સમય, શબ્દપરમાણુની શબ્દ તરીકેની સ્થિતિનો સમય વગેરે અનેક સૂક્ષ્મ-સૂક્ષ્મ-તમ વિચારો બતાવ્યા છે (માં ૨ પાં ૨૧૬)

આના જેવી બીજી પાંચ અનેક ચર્ચાઓ જેને આપણે વૈજ્ઞાનિક કહી શકીએ તેવી આ સૂત્રમાં અને બીજા સૂત્રોમાં અનેક સ્થળે આવેલી છે પણ વિજ્ઞાનશાસ્ત્રની મદદ સિવાય આ ચર્ચાઓ વધારે સમજમાં આવી શકે તેવું નથી તેથી જિનપ્રવચનને વધારે સમજવામાટે વિજ્ઞાનનો અભ્યાસ અધિક ઉપયોગી અને આવકારદાયક છે તે શક વિનાની વાત છે.

ભગવાને જે આ બધી ચર્ચા કરી છે તે બધી તેમની આત્મશોધમાંથી જન્મી છે એમ કહેવું જરાય ઓછું નથી. જીવ અને તેના ભેદો અને તેની અનેક પ્રકારની સ્થિતિની ચર્ચા, જીવમાત્રની સમાનતા અને ભિન્નભિન્ન સંસ્કારોથી થયેલી તેની વિચિત્રતા બતાવવા કરેલી છે. એકંદરે જોતાં આ ચર્ચા સર્વ કોઈને મૈત્રીભાવ અને સમભાવ તરફ પ્રેરે એવી છે અને જહદ્રવ્યના પરિણામો અને સ્થિતિ વગેરેની ચર્ચા આપણને વિશ્વનું વૈવિધ્ય બતાવી નિર્વેદ તરફ લઈ જવામાં સાધનરૂપ બને તેવી છે.

આત્મશોધક માણસ, એક જ પુદ્ગલના, સંયોગવશ ભિન્નભિન્ન પરિણામો જાળી કયા પરિણામમાં આ રાગ કરે અને કયામાં આ ઘટના કરે ? આ બધું જોતાં ભગવાનના પ્રવચનમાં જે જે ચર્ચાઓ કરવામાં આવી છે તે બધી આત્મશોધનમાંથી જન્મી છે અને આત્મશોધને પોષનારી છે આ હકીકત વારંવાર કહેવી પડે એવી નથી. અને ઉપર કહ્યા પ્રમાણે કેટલીક ચર્ચાઓ માત્ર જ્ઞાનની દૃષ્ટિ પાળ કરવામાં આવી છે આ પાળ સ્વરી વાત છે.

રૂઢિચ્છેદ

વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિમાં આવેલી જીવનશુદ્ધિ અને વિશ્વવિજ્ઞાનની માહિતી ઉપર પ્રમાણે આપ્યા પછી શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે પોતાના વચ્ચતની રૂઢિઓને તોડવા જે પ્રવચનધારા વહેવરાવી છે તે વિષે આપણે હવે અહીં કહેવાનું છે. આ પ્રવચનધારા આ સૂત્રમાં તેમ બીજા સૂત્રમાં પણ ઠીકઠીક પ્રમાણમાં ઉપલબ્ધ છે. શ્રીઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં જાતિવાદથી થતી સામાજિક વિષમતાને તોડવા ભગવાને સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહ્યું છે કે જાતિવિશેષથી કોઈ પૂજાપાત્ર થઈ શકતો નથી પણ ગુણવિશેષથી જ થઈ શકે છે. બ્રાહ્મણકુલમાં જન્મેલો કે માત્ર મુખથી ઓમ ઓમ નો જાપ કરનાર બ્રાહ્મણ નથી પણ બ્રહ્મચર્યથી બ્રાહ્મણ બને છે. એવી રીતે શ્રમણકુલમાં રહેનારો કે કોઈ માત્ર માથું મુંડાવનારો શ્રમણ થઈ શકતો નથી પણ જેનામાં સમતા હોય તે જ શ્રમણ કહેવાય છે. જંગલમાં રહેવા માત્રથી કોઈ મુનિ કહેવાતો નથી પણ મનન-આત્મચિંતન

- ૧ “સોવાગકુલસંભૂઓ ગુણુત્તરધરો મુળી ।
હરિએસબલો નામ આસિ મિક્ષુ જિઈંદિઓ ॥ ૧
કોહો ય માણો ય વહો ય જેસિં
મોસં ઇદત્તં ચ પરિગ્ગહં ચ ।
તે માહ્ણા જાહ્વિજ્ઞાવિહીણા
તાઈં તુ ચિત્તાઈં સપાવમાઈં ॥ ૧૪
સક્કલં ચુ ઘીસહ તવોવિસેસો
ન ઘીસહ જાહ્વિસેસ કોહ્ ।
સોવાગપુત્તં હરિએસસાહું
જસ્થેરિસા હહ્વી મહાણુભાવા” ॥ ૩૦

- ૧ ચંડાલના કુલમાં પેદા થયેલો અને ઉત્તમ ગુણને ધારણ કરનારો એવો હરિકેશ નામે જિતેન્દ્રિય મિશ્રુ હતો. (૧)
જેઓના ચિત્તમાં ક્રોધ છે, અહંકાર છે, હિંસા છે, અસત્ય છે, ચૌર્ય છે, અને મૂર્છા છે તેવા જાતિ અને વિદ્યાવિહીન બ્રાહ્મણો પાપક્ષેત્ર છે. (૧૪)
તપની વિશેષતા સાક્ષાત દેશ્વાય છે પણ જાતિની વિશેષતા કશી દેશ્વાતી નથી. કારણ કે હરિકેશ સાધુ, ચંડાલનો પુત્ર હોવા છતાં તપ અને સંયમના કારણથી મહાપ્રભાવયુક્ત શક્તિશાલી થઈ શક્યો છે. (૩૦)

કરનારો મુનિ કહેવાય છે. માત્ર કોઈ જ્ઞાહની છાલ પહેરવાથી તાપસ કહેવાતો નથી પણ આત્માને શોધનારું તપ કરે તે જ તાપસ કહેવાય છે.^૧ આ ઉપરાંત આઠ ગાથામાં ભગવાને ખાસ કરીને બ્રાહ્મણનું સ્વરૂપ બતાવ્યું છે.^૨

ધમ્મપદ અને સુત્તનિપાતમાં ભગવાન બુદ્ધે પણ બ્રાહ્મણનું આ જાતનું લક્ષણ કેટલીક ગાથામાં બતાવેલું છે. આ ઉપરથી આપણે સ્પષ્ટ જાણી શકીએ છીએ કે તે બંને મહાપુરુષોનો શુષ્ક જાતિવાદ સામે મોટો વિરોધ હતો. આને લીધે જ તેમના તીર્થોમાં શૂદ્રો, ક્ષત્રિયો અને સ્ત્રીઓ એ બધાને એક સરખું માનમયું સ્થાન મળેલું છે.

જાતિવાદની પેઠે તે ચલતે જડમૂલ ઘાલીને બેઠેલી કેટલીક જડક્રિયાઓ સામે પણ ભગવાન મહાવીરે તે વલતના લોકોની સામે વિરોધ ઉઠાવેલો. એ ક્રિયાઓમાં ખાસ કરીને યજ્ઞ, સ્નાન, અર્ચના માન વિનાનું વેદનું અધ્યયન, માણની ઓટી પૂજાનું અમિમાન, સૂર્યચંદ્રના પ્રહરણને લગતું કર્મકાણ્ડ, દિશાઓની પૂજાનો પ્રધાત, શુદ્ધથી સ્વર્ગ મળવાની માન્યતા-એ બધી જડપ્રક્રિયાઓને લીધે સમાજની આત્મ-શુદ્ધિનો હાસ થતો જાણી આ સૂત્રમાં અને વીજા સૂત્રમાં ભગવાને તે તે ક્રિયાઓનું સ્વરૂપ બતાવ્યું છે અને તેના જડ સ્વરૂપનો ચોક્કસો વિરોધ કર્યો છે.

શ્રીઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં યજ્ઞના સ્વરૂપ વિષે કહેવામાં આવ્યું છે કે બધા વેદોમાં વિહિત કરેલા યજ્ઞો પશુહિંસામય છે. તે પશુહિંસા-રૂપ પાપકર્મ દ્વારા જે યજ્ઞ કરવામાં આવે છે તે યજ્ઞ યાજકને પાપથી બચાવી શકતો નથી તેથી જ તે યજ્ઞ નથી પણ યજ્ઞ આ પ્રમાણે છે:—“જીવરૂપ અગ્નિકુંડમાં મનવચનકાયાની શુભ પ્રવૃત્તિરૂપ વાઢીથી શુભપ્રવૃત્તિનું ઘી રેડીને શરીરરૂપ છાણાં અને દુષ્કર્મરૂપ લાકડાંને પ્રદીપ્ત કરીને શાન્તિરૂપ પ્રશસ્ત હોમને ઋષિઓ નિલ્પપ્રતિ કરે છે. યજ્ઞ હોમ આ જ છે.”

૧ “ન વિ મુંડિણ સમણો ન ઓંકારેણ વંભણો ।
ન મુણી રણવાસેણ કુસચીરેણ ન તાવસો ॥ ૨૯
સમયાએ સમણો હોઈ વંભચેરેણ વંભણો ।
નાણેણ ચ મુણી હોઈ તવેણ હોઈ તાવસો ॥ ૩૦
કમ્મુણા વંભણો હોઈ કમ્મુણા હોઈ ચત્તિયો ।
વડસ્સો કમ્મુણા હોઈ મુદ્દો હવઈ કમ્મુણા” ॥ ૩૧
—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અધ્યયન-૨૫

૨ “જો ન સન્નઈ આગંતું પવ્વચંતો ન સોવઈ ।
રમણ અજવચણમિ તં વચં વૂમ માહણં ॥ ૨૦
જાયરૂવં જહામદ્દં નિદ્દંતમલપાવગં ।
રાગદ્દોસમયાઈયં તં વચં વૂમ માહણં ॥ ૨૧
તસે પાણે વિયાણિત્તા સંગહેણ ચ ધાવરે ।
જો ન હિંસઈ તિવિહેણ તં વચં વૂમ માહણં ॥ ૨૨
કોદ્દા વા જહ વા હાસા લોદ્દા વા જહ વા મયા ।
મુસં ન વચઈ જો ડ તં વચં વૂમ માહણં ॥ ૨૩
ચિત્તમંતમચિત્તં વા અપ્પં વા જહ વા વહું ।
ન ગિણ્હઈ અદત્તં જો તં વચં વૂમ માહણં ॥ ૨૪
દિશ્વમાણુસ્સતેરિચ્છં જો ન સેવેઈ મેહુણં ।
મણસા કાય-વકેણં તં વચં વૂમ માહણં ॥ ૨૫
જહા પોમ્મં જલે જાયં નોવલિપ્પઈ વારિણા ।
એવં અલિત્તં કામેહિં તં વચં વૂમ માહણં ॥ ૨૬
અલોહ્યં મુદ્દાજીવિં અણગારં અકિંચણં ।
અસંસત્તં ગિહરથેહિં તં વચં વૂમ માહણં ॥ ૨૭
એવંગુણસમાડત્તા જે હવંતિ દિહુત્તમા ।
તે સમત્થા ઉદ્દત્તું પરં અપ્પાણમેવ ચ” ॥ ૩૩
—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અધ્યયન-૨૫

૩ “કિં માહણા જોઈ સમારમંતા ઉદણ સોહિં વહિયા વિમગ્ગહા ? ।
જં મગ્ગહા વાહિરિયં વિસોહિં ન તં મુદિદ્દં કુસલા વચંતિ ॥ ૩૮
કુસં ચ જૂવં તણકટ્ટમર્ગિં સાયં ચ પાયં ઉદયં ફુસંતા ।
પાણાઈં મૂયાઈં વિહેઠયંતા મુજો વિ મંદા પકરેહ પાવં ॥ ૩૯
તવો જોઈ જીવો જોઈઠાણં જોગા સુયા સરીરં કારિસંગં ।
કમ્મ એહ સંજમજોગ સંતી હોમં હુણામિ દસીણં પસત્થં” ॥ ૪૪
—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અધ્યયન-૧૨

૧ માત્ર માર્થું મુંડાવવાથી શ્રમણ થઈ શકાતું નથી, ઓંકારના જાપથી બ્રાહ્મણ થઈ શકાતું નથી, જંગલમાં રહેવાથી મુનિ થઈ શકાતું નથી અને ડામ પહેરવાથી તાપસ થઈ શકાતું નથી. (૨૯)
સમતાથી શ્રમણ થવાય છે, બ્રહ્મચર્યથી બ્રાહ્મણ થવાય છે, ચિંતનથી મુનિ થવાય છે અને તપથી તાપસ થવાય છે. (૩૦)
કર્મથી બ્રાહ્મણ થવાય છે, કર્મથી ક્ષત્રિય થવાય છે, કર્મથી વૈશ્ય થવાય છે અને કર્મથી શૂદ્ર થવાય છે. (૩૧)

૨ “જે આસક્તિ ન રાખે, શોક ન કરે, અને આર્યના વચન પ્રમાણે રહે તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ. (૨૦)
ધમેલા અને સંસ્કારેલા સોનાની પેઠે જે શુદ્ધ છે અને રાગ, દ્વેષ તથા મયથી વિમુક્ત છે તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ. (૨૧)
ગતિશીલ અને અગતિશીલ પ્રાણીઓની સ્થિતિ જાણીને જે મન, વચન અને શરીરથી હિંસા નથી કરતો તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ. (૨૨)
ક્રોધ, મદકરી, લોભ કે મયથી જે જૂઠું વોલતો નથી તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ. (૨૩)
સજીવ કે નિર્જીવ વસ્તુની જે ધોષી કે વધુ ચોરી કરતો નથી તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ. (૨૪)
જે મન, વચન ને કાયાથી બ્રહ્મચર્ય પાળે છે તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ. (૨૫)
જેમ કમલ પાણીમાંથી થાય છે છતાં પાણીથી લેપાતું નથી તેમ જે કામોથી અલિપ્ત રહે છે તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ. (૨૬)
જે લોહ્ય નથી, સ્વાર્થને કારણે જીવતો નથી, અકિંચન છે અને યદ્-સ્થોમાં સંસક્ત નથી તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ. (૨૭)
જે દ્વિજોત્તમો આવા પ્રકારના ગુણવાળા હોય છે તેઓ જ પોતાનો અને પરનો ઉદ્ધાર કરવાને સમર્થ છે. (૩૩)

૩ હે બ્રાહ્મણો, અમિમાં આલમન કરતા તમે પાણીવડે બહારની શુદ્ધિને શું શોધો છો ? તમે જે બહારની શુદ્ધિ શોધો છો તે સાવં નથી એમ કુશલ માણસો કહે છે. (૩૮)
કુશ, યૂપ, ઘાસ, લાકડાં, અમિ અને પાણીનો સાંજે અને સવારે સ્પર્શ કરતા તમે મંદો પ્રાણ ભૂતોની હિંસા કરો છો અને તેથી વારંવાર પાપ કરો છો. (૩૯)
યજ્ઞ હોમ તો આ છે:—તપ એ અગ્નિ છે, જીવ એ અગ્નિનું સ્થાન છે, પ્રવૃત્તિઓ એ વાઢી છે, શરીર એ છાણાં છે, પુણ્ય પાપ એ લાકડાં છે અને સંયમ એ શાન્તિ છે. ઋષિઓએ આવા હોમને વચાણેલો છે. (૪૪)

आ ज जातना यज्ञनुं स्वरूप जिनप्रवचनमां ठेकठेकाणे बतावेळुं छे. भगवान महावीरे ते वखतना समाजमां यज्ञविषेनी आ जातनी मान्यतानो प्रचार करीने हिंसात्मक यज्ञनो छडेचोक विरोध करेलो अने तेने अटकावेलो.

भगवानना वखतमां अने आजे पण मात्र जळखानमां घणा लोको धर्म समजे छे. गंगास्नान, त्रिवेणीस्नान, प्रयागस्नानना माहात्म्यने लगता ग्रंथोनी परम्परा आपणा देशमां आज केठलाक वखतथी चाली आवे छे. अने भोळा लोको गंगामां स्नान करीने पोताने पुण्य मळ्यातुं माने छे.

आ जातना स्नानना माहात्म्यनी असरथी अस्वारना जैनो पण शेत्रुंजी नदीना स्नानने धर्म मानवा लाग्या छे. भगवान कहे छे के ए स्नान तो मात्र शरीरना मळने ते पण घडीभरने माटे ज दूर करे छे पण आत्माना मळने जरापण दूर नथी करी शकतुं तेथी ते स्नान खरा पुण्यनुं कारण नथी. पण खरं स्नान करतुं होय तो धर्मरूप जलाशयमां आवेला ब्रह्मरूप पवित्र घाटे स्नान करे तो खरेखरो शीत, विमळ अने विशुद्ध थाय छे. तथा आत्ममळनो त्याग करे छे. आ ज स्नानने कुशळ पुरुषोए महास्नान तरीके वर्णवेळुं छे अने ऋषिओने तो ते ज प्रशस्त छे.^१

भगवाने स्नाननी आ जातनी व्याख्या करीने विवेकपूर्वकना बाह्य स्नाननो निषेध कयौं छे एम मानवानुं कारण नथी. पण जे लोको मात्र जलस्नानमां ज धर्म मानता अने तेथी ज आत्मशुद्धि समजता तेओने माटे भगवाने जीवनशुद्धि माटे खरा स्नाननुं स्वरूप बतावीने स्नाननो खरो मार्ग खुल्लो कयौं छे.

तेमना वखतमां लोको पुण्यकर्म समजीने वेदने मात्र कंठस्थ करी राखता अने अर्थनो विचार भाग्ये ज करता. वेदना अर्थनी परम्परा भगवानना पहेंलांना समयथी तूटी गयेली होवानो पुरावो यास्काचार्य पोते ज छे, कारण के ते वैदिक शब्दोना स्पष्ट अर्थ करी शकता नथी पण तेने लगता अनेक मतमतांतरो साथे पोतानो अमुक मत जणावे छे एटले घणा वखतथी वेदना अर्थनो विचार करवो लोकोए मांडी वाळेलो अने वेद जूनो ग्रंथ होई तेने कंठस्थ करवामां अने स्वरपूर्वक उच्चारण करवामां ज पुण्य मनातुं अने ब्राह्मणो एम मानता के वेदने भणीने, ब्राह्मणोने जमाडीने अने पुत्र उत्पन्न करीने पछी आरण्यक तपस्वी थवार्यै. पण आ जातनुं जड कर्मकांड जीवनशुद्धिनुं एकांत घातक छे एम समजीने उत्तराध्ययनसूत्रमां कहेवामां आव्युं छे के वेदोनुं^२ अध्ययन आत्मानुं रक्षण करी शकतुं नथी. जमाडेला ब्राह्मणो आळसु थवाथी जमाडनारने लाभ देवाने बदले ऊलटा नरकमां पाडे छे अने अपुत्रस्यै गतिर्नास्ति एवो जे वैदिक प्रवाद छे ते पण बराबर नथी. कारण के उत्पन्न करेला पुत्रो पण पिताना के पोताना आत्मानुं रक्षण करी शकता नथी. आ रीते जिनप्रवचनमां वेदना शुष्क अध्ययननो विरोध करवामां आव्यो छे अने ज्ञान अने आचार उपर एक सरखो भार मूकवामां आव्यो छे.

१ “उदगेण जे सिद्धिसुदाहरंति सायं च पायं उदगं फुंसंता ।
उदगस्स फासेण सिया य सिद्धी सिज्जिसु पाणा बहवे दगंसि ॥ १४
मच्छा य कुम्मा य सिरीसिवा य मग्गू य उट्टा दगरक्खसा य ।
अट्टाणमेयं कुसला वयंति उदगेण जे सिद्धिसुदाहरंति” ॥ १५
-सूत्रकृतांग प्रथमश्रुतस्कंध अध्ययन-७

२ “धम्मो हरए बंभे संतित्तिथे अणाविले अत्तपसन्नत्तेसे ।
जहिं सिणाओ विमलो विसुद्धो सुसीइभूओ पजहामि दोसं ॥ ४६
एयं सिणाणं कुसलेण दिट्ठं महासिणाणं इसीणं पसत्थं ।
जहिं सिणाया विमला विसुद्धा महारिसी उत्तमं ठाणं पत्ते” ति वेमि ४७
-उत्तराध्ययनसूत्र अध्ययन-१२

३ “इमं वयं वेअविओ वयंति—
अहिज्ज वेए परिविस्स विप्पे पुत्ते परिट्ठप्प गिहंसि जाया ! ।
भुत्ताण भोए सह इत्थियाहिं आरण्णागा होइ सुणी पसत्था” ॥ ९
उत्तराध्ययनसूत्र अध्ययन-१४

४ “वेआ अहीशा न भवंति ताणं”—उत्तराध्ययन सूत्र अध्ययन-१४

५ इमं वयं वेअविओ वयंति—“जहा न होइ असुआण लोगो ।
भुत्ता विधा निति तमं तमेण जाया य पुत्ता न हवंति ताणं
-उत्तराध्ययनसूत्र अध्ययन-१४

१ साजे अने सवारे पाणीनो स्पर्श करता जे लोको पाणी वडे सिद्धि माने छे तेमने मते तो पाणीना स्पर्शवडे पाणीमां रहेनारा जीव मात्रनी सिद्धि थवी जोईए ज. (१४)

जेवां के, माछलां, काचबा, सर्पो, उंटो (आ एक प्रकारनुं जळचर प्राणी छे) अने जळराक्षसो—आ कथा प्राणीओ निरंतर जीवनपर्यंत पाणीमां रहे छे तो एमनुं निर्वाण थतुं जोईए. पण एम थतुं नथी माटे जे लोको मात्र जलस्नानथी सिद्धि थवानुं कहे छे ते खोडुं छे एम कुशळ पुरुषो कहे छे. (१५)

२ खरं स्नान तो आ छे: धर्मरूप पाणीनो धरो. होय, ब्रह्मचर्यरूप घाट होय, जो ए पवित्र, अने निर्मळ घाटे धर्मना धरामां स्नान करवामां आवे तो स्नान करनारो विमळ, विशुद्ध अने शान्त थाय छे अने दूषणोने छोडी दे छे. आ स्नानने ज ऋषिओए महास्नान कहेलुं छे. कारणके ए रीते नहावाथी विशुद्ध थएला महर्षिओ उत्तम स्थानने पाभेला छे, (४६—४७)

३ वेदना जाणनाराओ आम कहे छे:—वेदोने भणीने, ब्राह्मणोने जमाडीने, छोकराओने वारसो सौपीने अने संसारना भोगो भोगवीने पछी मुनि थतुं ठीक छे. ९

४ पाठे करेला वेदो रक्षण करी शकता नथी. १४

५ आमळ जे एम कहेवामां आव्युं छे के पुत्ररहित मनुष्योने सद्गति मळती नथी ते बराबर नथी. कारण के थएला पुत्रो पण रक्षण करी शकता नथी अने जमाडवामां आवता ब्राह्मणो अंधारामां लई जाय छे.

મગવાનનાં જમાનામાં વૈદિક કે લૈકિક સંસ્કૃતને જ મહત્ત્વ અપાતું, તે એટલું બધું કે એ જ ભાષા બોલવામાં પુણ્ય છે અને વીજી ભાષા બોલવામાં પાપ છે. આ હકીકતનો પ્રતિધ્વનિ મહામાધ્યના આરંભમાં આજે પણ જોવામાં આવે છે. તેમાં સંસ્કૃત સિવાયની બાકીની ભાષાઓને અપભ્રંષ્ટ તરીકે ગણાવી છે અને તેનો પ્રયોગ કરનારાઓને દોષી ઠરાવવામાં આવ્યા છે અને આ રીતે તે વખતના કેટલાક લોકો શબ્દને બ્રહ્મ સમજી તેની જ પૂજા પાછળ પડેલા. આ સંબંધમાં મગવાને પોતાનાં સર્વ પ્રવચનો તે વખતની લોકભાષામાં કરીને એ વખતે જામેલો ભાષાનો છોટો મહિમા તોડી નાંખેલો છે અને એક માત્ર સદાચાર જ આત્મશુદ્ધિનું કારણ છે પણ માત્ર ભાષાથી કાંઈ વલ્લું નથી એમ બતાવી આપ્યું છે.

શ્રીઉત્તરાધ્યયનમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે જુદીજુદી ભાષાઓ આત્માનું રક્ષણ કરી શકતી નથી. મગવાને બુદ્ધે પણ ભાષાની છોટી પૂજાનો પ્રવાદ મગવાને મહાવીરની પદ્ધતિએ જ અટકાવવાનો પ્રયાસ કર્યો છે.

સૂર્યગ્રહણ કે ચંદ્રગ્રહણ વિષે જે માન્યતા અલ્યારે ચાલે છે તેવી જ માન્યતા મગવાનેના જમાનામાં પણ ચાલતી. રાહુ સૂર્યને ગઢી ગયો અને ગ્રહણ પૂરું થાય ત્યારે રાહુએ સૂર્ય કે ચંદ્રને છોડી દીધો એમ રાહુને સૂર્ય અને ચંદ્ર સાથે વૈરભાવ જાણે કે ન હોય તેમ તે વખતના લોકો સમજતા અને એવું રૂપકાત્મક વર્ણન હજુસુધી વૈદિક પરમ્પરામાં પૌરાણિક ગ્રંથોમાં ટકી રહ્યું છે. આ ગ્રહણ વખતે ધર્મ માનીને જેમ લોકો જ્ઞાન માટે અલ્યારે દોડધામ કરે છે તેમ તે વખતે પણ કરતા હશે એમ માનવું છોટું ન કહેવાય. કહેવાની મતલબ એ છે કે ગ્રહણના પ્રસંગને ધાર્મિક પ્રક્રિયાનું રૂપ આપીને લોકો જેમ અલ્યારે ધમાધમ મચાવે છે તેમ તે વખતે પણ મચાવતા હશે. તેમની સામે મગવાને કહ્યું છે કે રાહુ ચંદ્ર કે સૂર્યને ગઢતો નથી તેમ તે બે વચ્ચે કોઈ જાતનો વૈરભાવ પણ નથી. એ તો ગગનમંડલમાં રાહુ એક ગતિમાન પદાર્થ છે તેમ ચંદ્ર અને સૂર્ય પણ ગતિમાન પદાર્થ છે. જ્યારે ગતિવાળા તેઓ એક વીજાની આડે આવી જાય છે ત્યારે અંશથી કે પૂર્ણપણે એકબીજાને ઢાંકી દે છે અને પછી છૂટા પણ પડી જાય છે એટલે કોઈ એક વીજાથી ગઢતો નથી. જ્યારે એક વીજાને ઢાંકે છે ત્યારે લોકો તેને ગ્રહણ થયું કહે છે એટલે એ ગ્રહણ કોઈ ધર્મમય ઉત્સવ નથી તેથી એ માટેની દોડધામ પણ ધર્મમય નથી જ એ ઉઘાડું છે. (ભા. ૩ પા. ૨૭૯)

આ રીતે ગ્રહણ નિમિત્તે ચાલતી જડક્રિયાનો ગ્રહણનું સ્પષ્ટ સ્વરૂપ આપીને મગવાને આ સ્થળે સ્પષ્ટ સુલ્લાસો કર્યો છે. અને વધારામાં શશી અને આદિત્યના સ્પષ્ટ અર્થો પણ જણાવ્યા છે. શશી શબ્દનો પૌરાણિક અર્થ શશ-સસલા-વાલો એવો થાય છે અને આદિ-ત્યનો અર્થ અદિતિનો છોકરો એવો થાય છે. મગવાને આ પૌરાણિક પરમ્પરા સામે જાણે કે ટકોર કરવા છાતર જ શશી અને આદિત્યના તદ્દન જુદા અર્થો બતાવેલા છે.

મગવાને શશીનો સશ્રી-શ્રી સહિત-શોભા સહિત એવો અર્થ કરે છે અર્થાત્ જે તેજવાલો, વાંતિવાલો અને દીપ્તિવાલો છે તે શશી-સશ્રી. તેને જિનપ્રવચનમાં સસી-સશ્રી કહેવામાં આવે છે. અને આદિત્ય એટલે મગવાનેના કહેવા પ્રમાણે જેને મુખ્યભૂત-આદિ-ભૂત કરીને કાઢતી ગણતરી થાય તે આદિત્ય. કાઢતી ગણતરીમાં સૂર્યનું સ્થાન સર્વથી પ્રથમ છે માટે મગવાને કહેલો આ અર્થ વ્યાજબી છે અને વ્યુત્પત્તિની દૃષ્ટિએ પણ બરાબર છે. મગવાને આદિત્યનો જે ઉપર્યુક્ત અર્થ બતાવ્યો છે તે મૈત્સ્યપુરાણમાં પણ ઉપલબ્ધ છે.

આ પ્રમાણે શશી અને આદિત્યના પૌરાણિક અર્થો યોગ્યતાને તેના નવા અર્થો યોગ્ય છે. અને તેમ કરીને તે બે પ્રત્યેની લોકોની ગેરસમજ ઓછી કરવા પ્રયાસ કરેલો છે.

૧ “ભૂયાંસોડપશ્વદ્વા અલ્પીયાંસઃ શબ્દાઃ । એકૈકસ્ય હિ શબ્દસ્ય વહ્વોડપપ્રંશઃ તથા-ગૌરિત્વસ્ય શબ્દસ્ય ગાવી-ગોળી-ગોતા-ગોપોતલિકા-હૃત્યેવમાદયો વહ્વોડપપ્રંશઃ । યસ્તુ પ્રયુક્તે કુશલો વિશેષે શબ્દાન્ યથાવદ્ વ્યવહારકાલે । સોડનન્તમાપ્નોતિ જયં પરત્ર વાચ્યોગવિદ્ દુષ્યતિ ચાપશબ્દઃ ॥ (મહામાધ્યના પ્રથમ સૂત્રનો પ્રારંભ)

૨ “ન તિત્તા તાયદ્ ભાસા કઓ વિજ્ઞાણુસાસર્ણ ? । વિસળ્ણા પાવકમ્મેહિં ચાલા પંડિઅમાળિણો ॥”
ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અધ્યયન-૬

૩ “આદિત્યશ્વાદિભૂતત્વાત્”-મત્સ્યપુરાણ અ. ૨ શ્લો. ૩૧.

૧ અપશબ્દો ઘળા છે અને શબ્દો ઓછા છે. એક શબ્દનાં બ્રહ્મરૂપો ઘળાં થાય છે. જેમકે એક ગો શબ્દના જ ગાવી, ગોળી, ગોતા, ગોપોત-લિકા વગેરે ઘળાં બ્રહ્મરૂપો થાય છે.

જે કુશલ માણસ વહેવારને વચ્ચે યથાવત શબ્દોનો પ્રયોગ કરે છે તે વાચ્યોગવિદ્ અનંત જયને પામે છે અને અપશબ્દને બોલનારો દોષવાલો થાય છે (ભાષ્યકાર પતંજલિના વચ્ચતમાં સામાન્ય લોકો જે શબ્દો બોલતા તેને અહીં અપશબ્દો કહેવામાં આવ્યા છે અને આમ કહીને તેમનો આશય તે વચ્ચતની પ્રચલિત લોકભાષાની ધ્વજા કરવાનો અને કહેવાતી સંસ્કૃતને પૂજ્ય સ્થાન આપવાનો નથી ?)

૨ ચિત્રવિચિત્ર ભાષા કોઈનું રક્ષણ કરી શકતી નથી તેમ શુષ્ક શાસ્ત્ર-મ્યાસ પણ. પોતાને પંડિત માનતા અજ્ઞાનીઓ પાપ કરવામાં યુક્તી રહે છે.

“હતો વા પ્રાપ્ત્યસિ સ્વર્ગમ્”—(ગીતા અ૦ ૨ શ્લો ૩૭) એ ગીતાના વાક્યમાં એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે શત્રુને હાનીને તું સ્વર્ગે જઈશ, યથી ગીતાના જમાનાથી કે ગીતાના સમય પહેલેથી લોકોમાં એવી માન્યતા પ્રસરી ગયેલી કે લડનારા લોકો સ્વર્ગે જાય છે. આ માન્યતાને લીધે મોટી મોટી લડાઈઓમાં લડનારા ઘણા મઠ્ઠી આવતા અને આ રીતે મનુષ્યજાતનો કચ્છ ઘણ નીકળતો. એ અટકાવવા ભગવાને એ માન્યતા ઉપર સ્પષ્ટ પ્રકાશ નાખ્યો છે અને કહ્યું છે કે લોકો યુદ્ધથી સ્વર્ગ મળવાની વાત કહે છે તે ખોટી છે. પણ જો વાત તો એ છે કે લડનારા સ્વર્ગે જ જાય છે એમ નથી પણ તે પોતપોતાનાં શુદ્ધાશુદ્ધ કર્મ પ્રમાણે ભિન્ન ભિન્ન યોનિઓમાં જન્મ ધારણ કરે છે. (ભા૦ ૩ પા૦ ૩૨)

આ હકીકત કહીને ભગવાને યુદ્ધ સ્વર્ગનું સાધન છે એવી જાતની લોકોમાં ફેલાયેલી ધારણા ખોટી પાડી અને લોકોને યુદ્ધના હિંસામય માર્ગથી દૂર રહેવાની ખાસ ભલામણ કરી.

વઠ્ઠી, તે વચ્ચેની દિશાપૂજનની પ્રથાને લોકોમાંથી દૂર કરવા અને તેનું સ્વરૂપ બતાવવા ભગવાને આ સૂત્રમાં દિશાની પણ ચર્ચા કરી છે. દશમા શતકના પહેલા ઉદ્દેશકની શરૂઆત દિશાના વિવેચનથી કરવામાં આવી છે. ભગવાને ગૌતમને કહ્યું છે કે દિશાઓ દશ કહેવામાં આવી છે જેના ક્રમથી નામ એન્દ્રી (ઇન્દ્રના સ્વામિત્વવાળી), આગ્રેયી (અગ્નિના સ્વામિત્વવાળી), યામ્યા (યમના સ્વામિત્વવાળી), નિર્ઋતિ (નિર્ઋતિ નામના દેવના સ્વામિત્વવાળી), વારુણી (વરુણ દેવના સ્વામિત્વવાળી) વાયવ્ય (વાયુના સ્વામિત્વવાળી) સૌમ્યા (સોમના સ્વામિત્વવાળી) એશાની (ઈશાનના સ્વામિત્વવાળી), વિમલા અને તમા. આ દશ દિશાઓને માટે પુરાણપ્રસિદ્ધ ઉપર્યુક્ત નામો જણાવા ઉપરાંત નીચેના પ્રસિદ્ધ શબ્દો પણ મૂકવામાં આવેલા છે. પૂર્વ, પૂર્વદક્ષિણ, દક્ષિણ, દક્ષિણપશ્ચિમ, પશ્ચિમ, પશ્ચિમોત્તર, ઉત્તર, ઉત્તર-પૂર્વ, ઊર્ધ્વ (ઉપરની), અધો (નીચેની) આ બધી દિશાઓ જીવાજીવના આધારરૂપ છે તેથી ઉપચારથી એ દિશાઓને જીવજીવિતરૂપ કહેવામાં આવી છે. દિશાને એક દ્રવ્ય તરીકે ગણાવવાની પદ્ધતિ વૈદિક પરંપરાની વૈશેષિક શાખામાં પ્રસિદ્ધ છે.

વૈદિકકાળમાં દિશાઓની પૂજા કરવાનો પ્રવાહ હતો એ હકીકત તે સાહિત્ય ઉપરથી જાણી શકાય છે અને દિશાઓનું પ્રોક્ષણ કરીને જમવાની પદ્ધતિ એક વ્રત તરીકે અમુક પરંપરામાં ચાલુ હતી અને તે પરંપરાને માનતા લોકો દિશાઓને કહેવાતા એ હકીકત જૈનઆગમોમાં પણ મળે છે. આ રીતે વેદની જૂની પરંપરામાં દિશાઓનું મહત્ત્વ વિશેષ પ્રસિદ્ધિ પામેલું હતું અને દિશાઓની પૂજાનો પ્રચાર પણ લોકોમાં ઠીકઠીક હતો. આ જડ પ્રચારને રોકવા માટે જ ભગવાને દિશાના માહાત્મ્યની નિષ્પ્રયોજનતા બતાવવા તેને આ સૂત્રમાં જીવાજીવિતરૂપ કહીને વર્ણવેલી છે. દિશાઓ માત્ર આકાશરૂપ હોઈ જીવાજીવરૂપ સમસ્ત પદાર્થના આધારરૂપ છે એ વાત જાણી છે પણ એટલા માત્રથી તેની જડપૂજા કરવા મંડી પડવું તે આધ્યાત્મિક શુદ્ધિ કે જીવનશુદ્ધિ માટે જરાય ઉપયોગી નથી.

ભગવાને બુદ્ધે પણ દિશાઓની જડપૂજાને અટકાવવા પોતાના પ્રવચનમાં વીજી જ રીતે ટકોર કરી છે. દીધનિકૌયના ત્રીજા વર્ગના સિગાલોવવાદસુત્રમાં લખેલું છે કે એક વચ્ચે બુદ્ધ ભગવાને રાજગૃહના વેણુવનમાં રહેતા હતા તે વચ્ચે સિગાલ નામનો એક યુવક શહેરમાંથી રોજ સવારે બહાર આવી સ્નાન કરી પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષિણ, ઉપર અને નીચે એ છ દિશાને નમસ્કાર કરતો હતો. રાજગૃહમાં મિક્ષા માટે જતા બુદ્ધ તેને જોઈને બોલ્યા “ગૃહપતિપુત્ર ! તે આ શું માંડ્યું છે” સિગાલ બોલ્યો—“હે મહંત ! મારા પિતાએ મરતી વચ્ચે છ દિશાની પૂજા કરતા રહેવાનું મને કહ્યું હોવાથી હું આ દિશાઓને નમસ્કાર કરું છું”. મ૦ બુદ્ધ બોલ્યા—“હે સિગાલ ! તારો આ નમસ્કારવિધિ આર્યોની પદ્ધતિ પ્રમાણે નથી.” સારે સિગાલે આર્યોની રીતિ પ્રમાણે છ દિશાઓનો નમસ્કારવિધિ બતાવવા બુદ્ધને વિનંતી કરી. મ૦ બુદ્ધ બોલ્યા—“જે આર્યશ્રાવકને છ દિશાની પૂજા કરવાની હોય તેણે ચાર કર્મકેશથી મુક્ત થવું જોઈએ. ચાર કારણોને લઈને પાપકર્મ કરવાં ન ઘટે અને સંપત્તિનાશનાં છ દ્વારોનો તેણે અંગીકાર કરવો ન ઘટે. આ ચૌદ વાતો સાંભળે તો છ દિશાની પૂજા કરવાને તે યોગ્ય બને છે”. આ ઉપરાંત બુદ્ધે તેને એમ કહ્યું કે મારા પિતા એ પૂર્વદિશા છે, ગુરુને દક્ષિણ દિશા સમજવી, પત્નીપુત્ર પશ્ચિમદિશા, સર્ગાંબહાણ ઉત્તરદિશા, દાસ અને મજૂર નીચેની દિશા તથા શ્રમણબ્રાહ્મણ ઉપરની દિશા સમજવી. આટલું કહ્યા પછી તેને એ દિશાઓની પૂજાની પદ્ધતિ બુદ્ધ ભગવાને વિસ્તારથી સમજાવી છે.

આ ઉપરથી એમ માલમ પડે છે કે ભગવાને બુદ્ધના વચ્ચેમાં દિશાઓની જડપૂજાનો પ્રચાર સ્વૂં થયેલો હોવો જોઈએ, જેને અટકાવવા શ્રીબુદ્ધે નવા પ્રકારે દિશાની પૂજાની પદ્ધતિ લોકોને સમજાવી અને ભગવાને મહાવીરે પૂર્વોક્ત પ્રમાણે દિશાઓને જીવાજીવિતરૂપ

- ૧ “પૃથિવ્યાપસ્તેજો વાયુરાકાશં કાલો દિગ્
આત્મા મન ઇતિ દ્રવ્યાણિ”
(વૈશેષિકદર્શન પ્રથમ અધ્યાય)
- ૨ “ઉદકેન દિશઃ પ્રોક્ષ્ય યે ફલ-પુષ્પાદિ સમુચિન્વન્તિ”
ઔપપાતિક સૂત્ર પૃ૦ ૧૦
- ૩ જૂઓ વીધનિકાય-ઉપર્યુક્તસૂત્ર.

- ૧ પૃથ્વી, પાણી, તેજ, વાયુ, આકાશ, કાલ, દિશા, આત્મા અને મન એટલાં દ્રવ્યો છે.
- ૨ જે લોકો પાણીથી દિશાઓને ધર્ધ આપીને ફલ, ફુલને ગ્રહણ કરે છે તેઓ દિશાપ્રોક્ષી કહેવાય.

કહીને તે જંડપૂજામાંથી લોકોને બચાવી લેવા પ્રયત્ન કર્યો, એ એકસરખી હકીકત આ સૂત્રમાં આવેલા દિશાના પ્રકરણ ઉપરથી સ્પષ્ટ રીતે સમજી શકાય એવી છે. દિશા વિષે ભગવાનનું પ્રવચન તે વખતની દિક્પૂજનની રૂઢિને નાબૂદ કરનારું છે.

આ પ્રકારે ભગવાને પોતાના સમયની કુરૂઢિઓને નાબૂદ કરવા અને તેને સ્થાને સુમાર્ગ પ્રવર્તાવવા પોતાના પ્રવચનમાં ઘણો પ્રયાસ કરેલો છે. આ જાતનાં ઉદાહરણો ઘણાં આપી શકાય પણ ઉપરનાં ઉદાહરણો નમુનારૂપે માત્ર ટાંકેલાં છે.

ભગવાન મહાવીરે અને ભગવાન બુદ્ધે કુરૂઢિને દૂર કરીને લોકોને સુરૂઢિ પર લાવવા પોતાના પ્રવચનોમાં પૂર્વોક્ત કેટલીક હકીકતો બતાવેલી છે. આથી જ આ બંને મહાપુરુષો તે વખતના પ્રવચ્ચ સુધારકો હતા એમ જે અભ્યાસના શોધકો માને છે તે સ્વસ્થ છે. આર્યોએ બતાવેલા અહિંસા અને સત્યમય માર્ગમાં જે કેટલોક કચરો ભરાઈ ગયેલો તેને દૂર કરવા આ બંને મહાપુરુષોએ ઘણો પ્રયત્ન સેવ્યો છે એમાં શક નથી.

કેટલીયે એવી વૈદિક માન્યતાઓ હતી જેનાથી લોકોમાં હિંસા, અસત્ય, જડતા વગેરે દુર્ગુણોનો વધારો થતો અને એથી તે વખતની પ્રજા ત્રાસી પણ ગયેલી, એ પ્રજાને સન્માર્ગ બતાવવા ભગવાન બુદ્ધ અને ભગવાન મહાવીર કલ્યાણમિત્રરૂપે ન આવ્યાં હોત તો અભ્યાસે આપણી કેવી દુર્દશા હોત તે કોણ કહી શકે ?

જૈનશાસ્ત્રો ઉપર વૈદિક પરંપરાની અસર

વૈદિક પરંપરાઓમાં કેટલાયે સુધારા કરનારા જિનપ્રવચનમાં પણ કેટલીયે એવી માન્યતાઓ મળે છે જે વૈદિક પરંપરાની અસરને આભારી હોય. આ હકીકત સમજવા માટે આ સૂત્રમાંથી જ આપણે કેટલાંક ઉદાહરણો નીચે પ્રમાણે જોઈ શકીશું.

દેવદાનવનું યુદ્ધ વેદની પરંપરામાં પ્રસિદ્ધ છે. તે યુદ્ધને નિર્હત્કમાં વિજલ્લીના કઢાકા તથા મેઘની ગાજવીજના રૂપક તરીકે વર્ણવેલ છે. આ સૂત્રમાં ઈંદ્રભૂતિ ગૌતમ ભગવાન મહાવીરને પૂછે છે કે દેવ અને અસુરનો સંગ્રામ છે ? આનો ઉત્તર ભગવાન હકારમાં આપે છે. આ પછીના સૂત્રોમાં દેવનાં શસ્ત્રો અને અસુરનાં શસ્ત્રોની હકીકત ભગવાને ઈંદ્રભૂતિને સમજાવેલી છે. (મા૦ ૪ પા૦ ૬૮) દેવઅસુરના સંગ્રામને લગતા બધા પ્રશ્નો વૈદિક પરંપરામાં પ્રસિદ્ધ એવી દેવદાનવની પ્રહ્યાત લડાઈને લક્ષમાં રાખીને કરવામાં આવ્યાં હોય એમ માલુમ પડે છે એટલું જ નહીં પણ દેવદાનવના યુદ્ધની એ પૌરાણિક કથામાં વધારે મેઝવાળી હકીકત આવે તે માટે તેમના યુદ્ધનાં કારણો સાથેની એક કથા પણ આ સૂત્રમાં મૂકવામાં આવેલી છે.

ત્રીજા શતકના વીજા ઉદ્દેશકમાં આ સંબંધમાં એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે દેવો અને અસુરોને જન્મથી જ વૈરનો સ્વભાવ છે. અને તે બે વચ્ચે સંપત્તિ અને સ્ત્રીઓ માટે યુદ્ધ થાય છે. વૈદિક કથાની હકીકત કરતાં દેવાસુરના યુદ્ધને લગતી આ હકીકત 'દેવો અને અસુરો પણ લોભી અને ત્રિષયી હોઈ પરસ્પર લડે છે' એ વસ્તુ સમજાવે છે અને લોકોને લોભ અને ત્રિષયના નિવેદ તરફ ઈર્ષ્ય જઈ સ્વર્ગ પણ વાંછનીય નથી એ વાત સૂચવે છે અને આ જૈનકથામાં એ જ મુદ્દો મેઝવાળો છે. અહીં એક વસ્તુ ધ્યાનમાં રાખવાની છે કે જ્યારે વૈદિક પરંપરામાં દેવ અને દાનવના સ્પષ્ટ વિભાગ છે ત્યારે જૈનપરંપરામાં અસુરોને પણ દેવ તરીકે ગણાવેલાં છે.

ભગવાન મહાવીરે ત્રીજા શતકના આ જ ઉદ્દેશમાં પોતાની હયાતીમાં દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક અને અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરનું યુદ્ધ થયું હતું એમ ઈંદ્રભૂતિ ગૌતમને વિસ્તાર સહિત જણાવેલું છે અને તે લડાઈમાં ભગવાનના જ આશરાથી અસુરેન્દ્ર ચમરનું રક્ષણ થયું હતું એમ પણ સૂચવેલું છે. આ લડાઈ જંબૂદ્વીપના ભારતવર્ષના સુંસુમાર નગરમાં જ્યારે ભગવાન દીક્ષા લીધા પછી અગિયારમે વર્ષે તપ તપતા હતા તે વખતે થઈ હતી, અસુરેન્દ્ર અને દેવેન્દ્ર બંનેને ભગવાનના ભક્ત તરીકે આ કથામાં જણાવેલ છે. આ સૂત્રમાં આવેલી આ કથાનો ઉલ્લેખ સિદ્ધસેન દિવાકર પોતાની બત્રીશીઓમાંની મહાવીરસ્તુતિના ત્રીજાં શ્લોકમાં કવિત્વને છાજે એવી સરસ રીતે કરે છે.

જેમ રામ અને પાંડવોની કથા જૈનપરંપરામાં જૈનદ્રષ્ટિએ સારો ઘાટ આપીને વર્ણવાયેલી છે તેમ દેવઅસુરની આ કથા સારો ઘાટ આપીને વર્ણવાઈ હોય અને તે દ્વારા ત્રિષયનિવેદ ફેલાવવાનો આધ્યાત્મિક હેતુ જૈનાચાર્યોએ સાધ્યો હોય તો તે તેમના ધ્યેયને બરાબર અનુકૂળ થયું હોય એવું લાગે છે.

આવી જ બીજી હકીકત લોકપાલોને લગતી છે. ત્રીજા શતકના સાતમા ઉદ્દેશકમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શકના ચાર લોકપાલો છે. સોમ, યમ, વરુણ અને વૈશ્રમણ. આ ચારે લોકપાલો શકની આજ્ઞામાં રહે છે.

૧ નિરુક્તના ઉલ્લેખ માટે જુઓ પ્રસ્તુતગ્રંથ ભાગ ૨ પૃ. ૪૮-૪૯ ટિપ્પણ ૨.

૨ દેવાશ્વ જૈન સમયે ભવનપતિ-વ્યન્તર-જ્યોતિષ્ક-વૈમાનિક-મેદાશ્વતુર્ધા ભવન્તિ ॥૩॥

અભિધાનચિન્તામણિ દેવકાણ્ડ શ્લોક ૩

૩ આ શ્લોક માટે જુઓ પ્રસ્તુત ગ્રંથ ભાગ ૨ પૃ. ૬૧ ટિપ્પણ ૧

૨ જૈન સિદ્ધાન્તમાં દેવોના ચાર પ્રકાર છે જેમકે:-ભવનપતિ, વ્યન્તર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિક.

जगतमां उल्कापात, दिग्दाह, धूळनो वरसाद, चंद्रग्रहण, सूर्यग्रहण, इन्द्रधनुष्य, मोटा मोटा दाहो, ग्रामदाह, नगरदाह, प्राणीक्षय, जनक्षय, धनक्षय, कुलक्षय, संध्या, गांधर्वनगर आ अने आवा बीजा बधा उत्पातो सोमनी देखरेख नीचे जगतमां आवे छे.

सोमने आधीन विद्युत्कुमार, विद्युत्कुमारी; अग्नि कुमार, अग्नि कुमारी; वायु कुमार, वायु कुमारी; चंद्र, सूर्य, ग्रह, नक्षत्र अने तारा ए बधां छे.

शक्रने बीजो लोकपाल यम छे. जगतमां कलह, महासंग्राम, मारफाड, रोगचाळा, शारीरिक दुःखो, षळगाड, एकांतरीयो, बेआंतरीयो, व्रणआंतरीयो, चोथीयो, खांसी, श्वास, पांडुरोग, हरस, शूळ, मरकी आ बधा उपद्रवो यमनी सत्ता नीचे थाय छे. अंब, अंबरीष, महाकाळ, असिपत्र, कुंभ, बाल, वैतरणी ए बधां यमना आश्रितो छे.

वरुण त्रीजो लोकपाल छे. अतिवृष्टि, मंदवृष्टि, सुवृष्टि, दुर्वृष्टि पाणीना उपद्रवो, जलप्रलय अने पाणीनी रेलो ए बधुं आ वरुणनी सत्तामां छे.

लोढानी, कलाईनी, तांबानी, सीसानी, सोनानी, रुपानी, रत्ननी अने हीराओनी खाणो तथा रत्न, सुवर्ण वगैरेनी वृष्टिओ, सुकाळ, दुष्काळ, सोंघाई, मोंघाई आ बधुं शक्रना चोथा लोकपाल वैश्रमणनी सत्तामां छे.

सुवर्णकुमारो, सुवर्णकुमारीओ, द्विपकुमारो, द्विपकुमारीओ, दिक्कुमारो, दिक्कुमारीओ, वानव्यंतरो, वानव्यंतरीओ ए बधां वैश्रमणना आशरामां रहे छे.

आ बधुं जोतां एम मालुम पडे छे के जाणे के जगतमां चालतुं आ बधुं तंत्र आ लोकपालेने आभारी न होय? पण आत्मबळने प्रधान माननारा अने ते उपर ज प्रवर्तनारा तीर्थकरना शासनमां आ लोकपालेनी सत्ताथी यती ए व्यवस्था घटाववी शी रीते ?

जे कोई दृश्य अने अदृश्य बनावो बने छे ते बधा आत्माए संचित करेला कर्मना परिणामरूप छे एम जिनदेव कहे छे तो आपणे रोगचाळा के दुष्काळनां कारणो आपणां कर्ममां शोधवां के लोकपालमां ?

कदाच लोकपालेने निमित्त कारण कल्पिने उपर्युक्त व्यवस्था घटाववानो विचार यई आवे पण हरस, खांसी, शूळ वगैरेनां अधिष्ठायक निमित्तो शरीरनी रक्षानुं अज्ञान अने कुपध्यादिकने कल्पवां के लोकपालेने ?

बळी, कार्यमात्रने थकानां पांच कारणो जैन परंपरा बतावे छे. जेमके:-काळ, स्वभाव, नियति, पूर्वकृत अने पुरुष. जगतनी बधी व्यवस्था आ कारणोनी व्यवस्थाने आधीन छे. एमां रोगो फेलावनारा, सुकाळ करनारा लोकपालेनुं स्थान क्यां छे ते समजवुं मुस्किली भयुं छे. जैनपरंपरामां संतसमागम अने तेनी अवेजीमां वीतरागनुं ध्यान, स्मरण वा पूजन आदर्शने पहोंचवा सारु साधको माटे उचित मनायां छे पण रोगादिक टालवा वा धनलाभादिक सुख मेळववा सोम, यम, वरुण के वैश्रमण वा इंद्रादिकनुं ध्यान, स्मरण, पूजन के प्रार्थना सम्यग्दृष्टि साधकने सारु तो सर्वथा निषिद्ध छे. ए तो दुःखना के सुखना जे जे प्रसंगो आवे तेने पोताना ज संस्कारोनुं परिणाम जाणी समपणे अनुभवे छे ल्यारे वैदिक परंपरामां तो सोम, यम, वरुण, वैश्रमण के इंद्र वगैरेने लाभ वा हानिकर्ता ठराववामां आव्या छे अने लाभ मेळववा वा हानि टालवा ते ते सोमादिकनी पूजा प्रार्थनां पुरातन विधानो करवामां आव्यां छे जे आज पण प्रचलित छे तेथी आ सूत्रमां चर्चायेली आ लोकपालनी हकीकत पौराणिक पद्धतिने आभारी छे एम मानवामां कशुं अनुचित नथी.

वरसाद माटे इन्द्रनी पूजा घणा जूना काळथी वेदोमां प्रसिद्ध छे एटले के वैदिक जमानामां लोको एम मानता के वरसाद मोकल्लो ए इन्द्रनी सत्तानी वात छे, तेथी ज तेओ वरसादने माटे इन्द्रने तुष्ट करवा यज्ञ करता. आ वहेम श्रीकृष्णे गोवर्धनपूजानी प्रया पाडीने दूर करवा प्रयत्न करेलो ए जाणीतुं ज छे अने जैन परंपरामां वरसाद वगैरे कारणो माटे इन्द्रादिकने तुष्ट करवाना प्रयत्नो कदी करवामां आव्या नथी, कारण के भगवान महावीर खुद इन्द्रयज्ञ वगैरे यज्ञोना विरोधी हता एमां कशो शक नथी. ए परावलंबन टालवा ज एमणे पुरुषार्थवाद अने कर्मवादनी सिद्धांत ते वखतना समाज समक्ष मूकेलो, आम छतांय वरसाद मोकल्लनार इन्द्रने लगती ए जूनी परंपरा आ सूत्रमां सचवायेली छे.

चौदमा शतकना बीजा उद्देशकमां इन्द्रभूति गौतम भगवानने पूछे छे के देवेन्द्र देवराज शक्र ज्यारे वृष्टि करवानी इच्छावाळो होय छे ल्यारे ते केवी रीते वृष्टि करे छे ? तेना उत्तरमां भगवान गौतमने कहे छे के ज्यारे तेने वरसाद वरसाववानी इच्छा थाय छे ल्यारे ते पोतानी आंतरसभाना देवोने बोलावे छे, आंतरसभाना देवो मध्यसभाना देवोने बोलावे छे, मध्यसभाना देवो बहारनी सभाना देवोने

१ वर्तमानमां जैनमंदिरनी प्रतिष्ठा करवानी विधिमां के शांतिज्ञानमां शांतिकर्म माटे देवोने आमंत्रवामां आवे छे अने तेओने संतुष्ट करव विविध प्रकारनां नैवेद्यो पण धरवामां आवे छे.

बोलावे छे अने ते बहारनी समाना देयो इन्द्रना कहेवाथी वरसाद वरसावे छे. आ प्रकारनी वृष्टि साथे इन्द्रना संबन्धी हकीकत जे जैन प्रवचनमा आवेली छे ते वेदनी पुराणी इन्द्रकथानी प्रसिद्धिनुं ज परिणाम छे. हवे ए वस्तु सिद्ध थई गई छे के वरसाद केम आवे छे अने तेनां कयां कयां कारणो छे ? तथा तेनी साथे इन्द्रनो केटलो संबन्ध छे अने ए इन्द्र कोण छे ?

९ मा शतकना ३ जा उद्देशकमां एकोरुक-एक साथळवाळा-एकटंगिया मनुष्योना द्वीपनी हकीकत आवे छे. ए द्वीप जंबूद्वीपमां आवेला मंदर पर्वतनी दक्षिणे चुल्लहिमवंत पर्वतना पूर्व छेडाथी ईशान कोणमां त्रणसो योजन लवण समुद्रमां गया पछी आवे छे. ते द्वीपनी लंबाई पहोळाई ३०० योजन छे अने घेरावो ९४९ योजन करतां काईक न्यून छे.

आ प्रमाणे बीजा अनेक द्वीपो विषे पण तेमां जणावेळुं छे. ए शतकना पहेल उद्देशकमां लखेलुं छे के जंबूद्वीपमां पूर्व पश्चिम बधी मळीने १४५६००० नदीओ छे.

द्वीपो अने समुद्रो आ विश्वमां अस्ख्य छे एम भगवाने कह्युं छे. ज्यारे इन्द्रभूति ए द्वीपो अने समुद्रोनां नाम विषे भगवाने पूछ्युं त्यारे तेमणे जणाव्युं के लोकमां जेटलां सारां रूपो, सारा रसो, सारा गंधो अने सारा स्पर्शो छे ए बर्धां द्वीपनां अने समुद्रनां नाम समजवां, जेमके क्षीरसमुद्र, इक्षुसमुद्र, घृतसमुद्र वगैरे. (भा० २ पा० ३३४)

आ उपरांत चंद्र, सूर्य अने ताराओनी संख्या अने तेमां रहेनाराओनी रहेणीकरणी ए विषे पण ९ मा शतकना बीजा उद्देशकमां हकीकत आवे छे. ताराओ विषे लखतां तेमणे कह्युं छे के एक लाख तेतीस हजार नवसो पचास कोटाकोटी ताराओ समूह विश्वने शोभावी रह्यो छे.

आ सूत्रमां आवेली आ बधी हकीकतो भूगोल-खगोलने लगती प्राचीन आर्य परंपरानी असरने आभारी होय एवं लागे छे. कारण के भूगोल ने खगोल विषे आने मळती मान्यता, वैदिक-महाभारत, पुराण वगैरे के अवैदिक बधी परंपराओमां फैलायेली हती.

अत्यारनुं भूगोल ने खगोलनुं विज्ञान ए संबन्धमां जे प्रकाश पाडे छे ते खास ध्यानमां लेवा जेवो छे.

ईश्वरने सृष्टिकर्ताने स्थाने समजनारी बधी परंपराओमां जगतनी उत्पत्तिनी पेटे जगतना प्रलयनी पण खास कल्पना चाली आवे छे.

प्रलयकालने माननारी परंपराओ एम जणावे छे के ते वखते बधा परमाणु अने जीवो सिवाय कहुं रहेवानुं नथी. ज्यारे सृष्टिनी नवी शरूआत थाय छे त्यारे ए बची रहेलां परमाणुओ अने जीवोओ उपयोग करी ईश्वर नवी सृष्टि बनावे छे. जैन परंपरामां आ संबन्धे एवं मानवामां आवे छे के प्रलयकाल जेवा आरामां प्रलयना भयंकर वायु वाशे, दिशाओ धूममय थशे, सूर्य उग्रपणे तपशे, चंद्र अतिशय असह्य शीतता आपशे, खराब रसवाळां, अग्निनी पेटे दाहक पाणीवाळा, श्शेरी पाणीवाळा, रोगजनक पाणीवाळा, मुशळधार वरसाद वर-सशे. एधी करीने भारतवर्षमां ग्राम, आकर, नगर, खेट, कर्बट, मडंब, द्रोणमुख, पट्टन अने आश्रममां रहेला मनुष्यो, चोपगा प्राणीओ-गायो, घेटां वगैरे, आकाशमां उडतां पक्षीओ तेमज गाम अने अरण्यमां चालता त्रस जीवो तथा अनेक प्रकारनां वृक्षो, गुच्छाओ, लताओ, वेलओ, घास, शेरडीओ, धरो, अनाजमात्र, अंकुरो तथा तृणवनस्पतिओनो नाश थशे. वैताळ्य सिवायना पर्वतो, गिरिओ, हुंगराओ, धूळना उंचा टेकराओ वगैरेनो नाश थशे. गंगा अने सिन्धु सिवायनी नदीओनो पण अंत आवशे. अग्निना वरसादोने लीधे तपेला कडाया जेवी अने धगधगता अंगारा जेवी जमीन थशे. बहु कीचडवाळी, बहु कादबवाळी जमीन थशे. जेधी एना उपर वचेलां प्राणीओ पण चाली नहीं शके. ७२ निगोदो भाविसृष्टिना बीजरूप बीजमात्र बचशे अने ते वैताळ्य पर्वतनो आश्रय करीने त्यां वीलोमां रहेशे. (भा० ३ पा० २१-२३)

बाइबलमां पण प्रलयकाले जे जीवो बची रहेनारा छे तेनी संख्यानी हकीकत एक कथाना रूपमां आवे छे. तेनो सार आ प्रमाणे छे:—“विश्वमां भयंकर जलप्रलय थवानी आगाही नुहने प्रभुए स्वामाद्वारा आपी, अने आज्ञा करी के तारे एक महान वहाण तैयार करवुं, जेधी तारा कुटुंबने अने पृथ्वी उपरना हरेक जातना पशु पक्षीओमांथी बब्बे-नर अने मादाने बचावी लेवां, नुहे आज्ञानुसार वहाण तैयार कर्युं अने तेमां पोताना कुटुंबने अने बीजा हरेक जातना पशु पक्षीमांथी बब्बेने पकडी पकडीने पूरी दीधां. जे पशुओ पकडायां हतां तेमां एक सिंह अने एक सिंघण, एक वाघ अने एक वाघण, एक हरण अने एक हरणी, एक भैंस अने एक पाडो, एक गाय अने एक आखलो, एक बकरो अने एक बकरी, एक घेटो अने एक घेटी हतां. पक्षीओमां एक पोपट, एक मेना, एक चकलो अने एक चकली, एक मोर अने एक डेल हतां. जलप्रलय थयो. आला विश्वमांथी फक्त ए वहाणमां रहेलां ज बची शक्यां.”

वैदिक परंपरा अने अवेस्तानी परंपरामां पण आने मळती हकीकत नोंधाएली छे, ए ऐतिहासिकोने सुविदित ज छे.

आ प्रकारे आजथी २५०० वर्ष पहेलाना परंपरा उपर संकलित थयेला आ ग्रंथमां समसमयनी के पूर्वसमयनी बीजा केटलीये परंपराओ एक के बीजे रूपे सचवाई रहे ए तदन खाभाविक छे. आ उपरथी आपणे एटलुं ज अनुमान काढी शकीए के व्यवस्थित के

અવ્યવસ્થિત પળ લોકમાં પ્રચાર પામેલી પરંપરા દરેક પ્રકારના પ્રાચીન સાહિત્યમાં સરખી રીતે સચવાઈ રહે છે. કેટલીકવાર તેને િને જ તે સાહિત્ય લોકમાન્ય અને લોકપ્રિય પળ થઈ પડે છે.

આ સૂત્રનું અવલોકન કરતાં જીવનશુદ્ધિની મીમાંસા, ભગવાને બતાવેલા વિશ્વને લગતા વિચારો, રૂઢિચ્છેદ અને બીજી બીજી પરંપરાઓની અસરથી નવી ઉપજેલી કેટલીક જૈન પરંપરાઓ, આ મુદ્દાઓ વિષે વિચાર થઈ ગયો.

હવે ભગવાનની અનેકાંત દૃષ્ટિ વિષે થોડો વિચાર કરી પછી માત્ર પ્રસ્તુત ગ્રંથના ઐતિહાસિક અન્વેષણ વિષે નીચેના મુદ્દા વિચારવાના છે.

- (૧) આગમની પરંપરા અને ગ્રંથનું નામ
- (૨) બીજા આગમોમાં પ્રસ્તુત ગ્રંથનો પરિચય, વર્તમાન રચના શૈલી તથા ગ્રંથનું પૂર
- (૩) દિગંબર સંપ્રદાયમાં પ્રસ્તુત ગ્રંથનો પરિચય અને તેની સાક્ષીનો ઉલ્લેખ
- (૪) વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞાતિમાં આવેલાં કેટલાંક મતાંતરો
- (૫) વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞાતિમાં આવેલાં કેટલાંક વિવાદાસ્પદ સ્થાનો
- (૬) વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞાતિની ટીકા
- (૭) વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞાતિના ટીકાકાર

અનેકાંતદૃષ્ટિ

ભગવાને જ્યાં જ્યાં આચાર કે તત્ત્વનું પ્રતિપાદન કરેલું છે ત્યાં તેની બધી અપેક્ષાઓ સાથે વિચાર કરેલો છે ઇટલે કે કોઈ એક પદાર્થ તેના મૂલ દ્રવ્યની દૃષ્ટિ અમુક જાતનો હોય છે, તેના પરિણામની દૃષ્ટિ કોઈ જુદી જાતનો હોય છે, તે જ પ્રમાણે ક્ષેત્ર, કાલ, ભાવ વગેરે બાજુઓ લક્ષમાં રાખીને પળ વિચાર કરવામાં આવેલો છે. (માં ૨ પાં ૨૩૨)

સ્કંદકના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં ભગવાને તેને કહ્યું છે કે, લોક સાંત પળ છે. લોક અનંત પળ છે. કાલ અને ભાવથી લોક અનંત છે અને દ્રવ્ય અને ક્ષેત્રથી લોક સાંત છે. જીવ પળ દ્રવ્ય અને ક્ષેત્રથી સાંત છે અને ભાવ અને કાલથી અનંત છે. (માં ૧ પાં ૨૩૫)

પરમાણુને લગતો વિચાર કરતાં દ્રવ્ય દૃષ્ટિનો (દબ્ધવ્યા) અને પ્રદેશદૃષ્ટિનો (પપસદ્યા) ઉપયોગ કરેલો છે. (માં ૪ પાં ૨૩૪) આચારની બાબતમાં સમન્વયની દૃષ્ટિ કૈશી અને ગૌતમના સંવાદમાં સુપ્રસિદ્ધ જ છે.

એક સ્થલે સોમિલ નામના બ્રાહ્મણે ભગવાનને પૂછ્યું છે કે, તમે એક છો? બે છો? અક્ષત છો? અવ્યય છો? અને વર્તમાન, ભૂત અને ભવિષ્યરૂપ છો? આના ઉત્તરમાં ભગવાને કહ્યું છે કે, દ્રવ્યદૃષ્ટિ હું એક છું, જ્ઞાન અને દર્શનની દૃષ્ટિ હું બે છું, પ્રદેશની દૃષ્ટિ હું અક્ષર છું, અવ્યય છું અને ઉપયોગની દૃષ્ટિ હું વર્તમાન ભૂત અને ભવિષ્યના પરિણામવાલો છું. આ રીતની સમન્વય દૃષ્ટિ જેમ ભગવાન મહાવીરે બતાવેલી છે તેમ ભગવાન બુદ્ધે પળ બતાવેલી છે.

સિંહ સેનાપતિને બુદ્ધે કહ્યું:—મને કોઈ અક્રિયાવાદી કહે કે ક્રિયાવાદી કહે કે ઉચ્છેદવાદી કહે તો હું તે બધી જાતનો છું. પુણ્યપ્રદ વિચારોની ક્રિયા કરવી, કુશલ વૃત્તિ વધાર્યે જવી, સદિચ્છાને અનુસરવી એવો હું ઉપદેશ કરું છું તેટલા માટે ક્રિયાવાદી છું. પાપક્રિયાનો વિચાર ન કરવો, પાપના વિચારો મનમાં ન આવવા દેવા અને પાપવિચારોનો નાશ કરવો એ વધાનો હું ઉપદેશ આપું છું માટે હું અક્રિયાવાદી છું અને અકુશલ મનોવૃત્તિનો ઉચ્છેદ કરવાનું હું કહું છું માટે ઉચ્છેદવાદી છું.

આ પ્રકારની વ્યક્તિગત કે વિશ્વગત સમન્વયની દૃષ્ટિ જૈન પરંપરાના અને બૌદ્ધ પરંપરાના શાસ્ત્રોનાં અલ્પારે પળ જલ્લવાઈ રહી છે. આનાં સ્યાદ્વાદ, અનેકાંતવાદ, વિભજ્યવાદ, એ નામો જૈન પરંપરામાં પ્રસિદ્ધ છે અને બૌદ્ધ પરંપરામાં પળ મધ્યમપ્રતિપદા અને વિભજ્યવાદ જાણીતાં છે.

વર્તમાનમાં જો આપણા આચારો આ દૃષ્ટિથી વિચારાય તો લગભગ બધા સામ્પ્રદાયિક કલહોનો અંત આવે અને આપણાં બુદ્ધિ અને જીવનનો સદ્વ્યય થઈ ઠીક પ્રમાણમાં વિકાસ થઈ શકે.

(૧) આગમની પરંપરા અને ગ્રંથનું નામ

આ સૂત્રના મૂલ કર્તા વિષે વિચાર કરવો સૌથી પ્રથમ ગ્રાહ્ય હતો પળ તે વિષે જૈન પરંપરાએ ખુલાસો કરી દીધો છે કે મૂલ આગમ માત્ર તીર્થંકરના અનુયાયીઓ ગુંથે છે ઇટલે કે આગમની શબ્દરચના ખુદ તીર્થંકરની નથી હોતી પળ તેમના સમસમયી કે પરવર્તી અનુયા-

ચીઓની હોય છે. કંઠસ્થ રહેલા જૈન આગમોમાં દુકાઠ આદિના કારણે કેટલાંય પરિવર્તનો થઈ ગયાં છે એવું સુદ જૈન પરંપરા સ્વીકારે છે અને એ એમ પણ માને છે કે અત્યારના ઉપલબ્ધ આગમો દેવર્ધિગણીની સંકલનારૂપ છે. એ સંકલના વલમી (વઠા)માં ભગવાન મહાવીરના નિર્વાણ પછી લગભગ હજાર વર્ષે થયેલી એમ જૈન ઇતિહાસ કહે છે. એથી પ્રસ્તુત ગ્રંથના કર્તા વિષેનો નિવેદો લગભગ આવી જાય છે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથનું નામ ભગવતીસૂત્ર જૈનસંપ્રદાયમાં સુપ્રસિદ્ધ છે પણ નીચેના ઉલ્લેખો ઉપરથી તે તેનું મૂળ નામ નથી પણ તેની મહત્તા દર્શાવનારું વિશેષણ માત્ર છે અને ટીકાકાર અમયદેવ પણ એને એમ જ માને છે.

સમવાયાંગસૂત્ર અને નંદીસૂત્રમાં વર્તમાનમાં ઉપલબ્ધ અંગસૂત્રોનાં નામ અને વિષયો જણાવ્યા છે તેમાં આ સૂત્ર માટે 'વિયાહ' શબ્દ વપરાયેલો છે અને તે શબ્દનું મૂળ 'વિયાહ' ધાતુમાં બતાવવામાં આવ્યું છે. 'વિ' અને 'આ' ઉપસર્ગ સાથેના 'હ્યા' ધાતુથી થયેલા 'વ્યાહ્યા' શબ્દમાંથી પૂર્વોક્ત 'વિયાહ' શબ્દ નીપજેલો છે એટલે 'વિયાહ' નો અર્થ અનેક પ્રકારની વ્યાહ્યાઓ-વિવેચનો-ધાય છે. ટીકાકાર પણ એ 'વિયાહ' ની સમજૂતી ઉપર પ્રમાણે આપે છે.

કેટલેક સ્થલે 'જહા પન્નત્તિ' એમ જણાવીને આ ગ્રંથના ટુંકા નામનો નિર્દેશ કરેલો છે. એ ઉપરથી અને આ ગ્રંથના ટીકાકાર અમયદેવના ઉલ્લેખ ઉપરથી એમ પણ માલુમ પડે છે કે આ ગ્રંથનું આખું નામ 'વિયાહપણ્ણત્તિ' હોવું જોઈએ, આગળ જે 'વિયાહ' જણાવ્યું છે તે આનું ટુંકું નામ છે.

'વિયાહપણ્ણત્તિ' શબ્દને બરાબર મળતો સંસ્કૃત શબ્દ 'વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિ' છે અને તેનો અર્થ-જેમાં અસંકીર્ણપણે અનેક પ્રકારની વ્યાહ્યાઓ પ્રરૂપાતી હોય તે છે. આ અર્થ જોતાં આ નામ આ ગ્રંથને બરાબર બંધ બેસતું છે એથી તે અન્વય છે.

'વિયાહપણ્ણત્તિ' ને બદલે કેટલેક સ્થલે 'વિવાહપણ્ણત્તિ' શબ્દ પણ મળે છે. પણ વિચાર કરતાં જણાય છે કે ધરો શબ્દ તો 'વિયાહપણ્ણત્તિ' છે અને 'વિવાહપણ્ણત્તિ' તો તેનું મળતું પાઠાન્તર છે જે 'ધ' નો 'વ' બોલાવાથી નીપજ્યું લાગે છે. વ્યુત્પત્તિ અને વ્યાકરણશાસ્ત્રની દૃષ્ટિ 'વિ' અને 'આ' સાથેના 'હ્યા' ધાતુમાંથી 'વિયાહ' શબ્દ નીપજી શકે છે એટલે તેનું વકારવાળું 'વિવાહ' રૂપ પાઠાન્તર માનીએ તો જ ચાલી શકે.

ટીકાકારે તો 'વિયાહપણ્ણત્તિ' અને 'વિવાહપણ્ણત્તિ' એ બન્ને શબ્દોને સ્વીકારેલા છે. પહેલા શબ્દનો અર્થ તે ઉપર પ્રમાણે કરે છે અને બીજા શબ્દનો અર્થ કરતાં તે તેને બરાબર મળતા સંસ્કૃત શબ્દો 'વિવાહપ્રજ્ઞતિ' અને 'વિવાધપ્રજ્ઞતિ' મૂકે છે પણ પ્રાચીન પરંપરા જોતાં 'વિયાહપણ્ણત્તિ' નામ ધરું જણાય છે.

'પણ્ણત્તિ' શબ્દને બરાબર મળતો સંસ્કૃત શબ્દ 'પ્રજ્ઞતિ' છે. તેનો સ્પષ્ટ અર્થ 'પ્રજ્ઞાપન' ધાય છે તેમ છતાં ટીકાકારે તે શબ્દને મળતા આ શબ્દો—'પ્રજ્ઞાસિ' (પ્રજ્ઞ+આસિ) અને 'પ્રજ્ઞાત્તિ' (પ્રજ્ઞ+આત્તિ) મૂકેલા છે. અને તેમ કરીને તેમણે 'વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિ' ઉપરાંત 'વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞાસિ' 'વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞાત્તિ' 'વિવાહપ્રજ્ઞાસિ' 'વિવાહપ્રજ્ઞાત્તિ' 'વિવાધપ્રજ્ઞાસિ' 'વિવાધપ્રજ્ઞાત્તિ' 'વિવાહપ્રજ્ઞતિ' અને 'વિવાધપ્રજ્ઞતિ' વગેરે સંસ્કૃત શબ્દો 'વિયાહપણ્ણત્તિ' અને 'વિવાહપણ્ણત્તિ' ને બદલે જણાવ્યા છે. એથી કોઈએ એમ ન સમજવું જોઈએ કે આ સૂત્રનાં આટલાં બધાં નામો છે.

નામ તો 'વિયાહપણ્ણત્તિ' એક જ છે પણ ટીકાકારે જે એને માટે પૂર્વોક્ત અનેક સંસ્કૃત શબ્દો મૂકેલા છે તેનું કારણ તેમનો આગમો પ્રસ્યેનો અધિકાધિક સદ્ભાવ અને શબ્દકુશલતા માત્ર છે. ય્યાં ય્યાં આ સૂત્રના નામ માટે સંસ્કૃત શબ્દ જોવામાં આવે છે ત્યાં ત્યાં વધે 'વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિ' નામ જણાય છે તેથી ટીકાકારે મૂકેલા ઉપલા શબ્દો આ ગ્રંથનાં નામ તરીકે ન સમજવા, ભગવતી શબ્દ તો આ સૂત્રની પૂજ્યતા બતાવનારું વિશેષણ માત્ર છે પણ ખાસ નામ નથી તે ન મુલાય.

(૨) બીજા આગમોમાં પ્રસ્તુત ગ્રંથનો પરિચય, વર્તમાન રચનાશૈલી તથા ગ્રંથનું પૂર

'સમવાય નામના ચોથા અંગમાં અને નંદીસૂત્રમાં આ સૂત્રનો પરિચય આપવામાં આવેલો છે. "વિયાહ સૂત્રમાં જીવો વિષે વ્યાહ્યાન છે. અજીવો વિષે વ્યાહ્યાન (વિવેચનો) છે. જીવાજીવ વિષે વ્યાહ્યાન છે, સ્વસમય, પરસમય અને સ્વપરસમય તથા લોક, અલોક અને લોકા-લોક એ વિષે વ્યાહ્યાન છે. તથા છત્રીશ હજાર વ્યાકરણો-પુછાયેલા પ્રશ્નોનો નિર્ણય આપનારા ઉત્તરો-શિષ્યના હિત માટે જણાવેલાં છે, જે

૧ પ્રસ્તુત સૂત્રનું નામ તો 'વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિ' છે પણ સંપ્રદાયમાં 'ભગવતી' નામ વધારે જાણિતું છે માટે જ આ ગ્રંથના મુખ્ય પૃષ્ઠ ઉપર એ નામ મોટા અક્ષરે મુકેલું છે અને તેના કર્તાના નામનો ઉલ્લેખ પણ સંપ્રદાયપ્રસિદ્ધિ પ્રમાણે સૂચવેલો છે.

૨ સમવાયાંગ સૂત્ર પૃ. ૧૧૪

૩ નંદીસૂત્ર પૃ. ૨૨૧

વ્યાકરણો અનેક પ્રકારના દેવો, રાજાઓ અને રાજર્ષીઓ તથા અનેક પ્રકારના સંશયવાળા જિજ્ઞાસુઓએ શ્રીજિનને પૂછેલાં છે. જેના જવાબો શ્રીજિને દ્રવ્ય, ગુણ, ક્ષેત્ર, કાલ, પર્યાય, પ્રદેશ, પરિણામ, યથાસ્તિભાવ, અનુગમ, નિક્ષેપ, નય, પ્રમાણ અને અનેક પ્રકારના સુંદર ઉપક્રમો પૂર્વક આમાં આપેલા છે.” આ રીતે સમવાય નામના ચોથા અંગમાં પ્રસ્તુત ‘વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ’ સૂત્રના અભિધેય વિષયનો પરિચય આપેલો છે. સ્યારે નન્દીસૂત્રમાં સમવાય કરતાં થોડું જુદું જણાવેલું છે એટલે કે નન્દીસૂત્રમાં સમવાય અંગમાં કહેલી વ્યાકરણો સંબંધી કશી હકીકત મળતી નથી. પણ માત્ર તેમાં “જીવ, અજીવ, જીવાજીવ, સ્વસમય, પરસમય, સ્વપરસમય, લોક, અલોક, અને લોકાલોક સંબંધી વ્યાખ્યાનો વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિમાં છે” એટલું જ જણાવેલું છે.

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે તે બન્ને સૂત્રમાં આ સૂત્રના અભિધેયની બાબતમાં જેમ ફરક જણાય છે તેમ તેના પરિમાણ વિષે પણ મેદ માલુમ પડે છે. તે મેદ આ પ્રમાણે છે: વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્રના પદોની સંખ્યા સમવાયાંગમાં ૮૪૦૦૦ જણાવેલી છે અને નન્દીસૂત્રમાં તેની સંખ્યા ૨૮૮૦૦૦ જણાવેલી છે. પરિમાણ વિષેની બીજી હકીકતો બન્નેમાં સરસી છે. તે જેમકે; અંગની અપેક્ષાએ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્ર પાંચમું અંગ છે, તેમાં એક શ્રુતસ્કંધ છે, એકસો કરતાં વધારે અધ્યયનો છે, દશ હજાર ઉદ્દેશકો અને દશ હજાર સમુદ્દેશકો છે.

આ સૂત્રમાં વર્ણવાયેલા વિષયની અને પરિમાણની જે હકીકત ઉપર આપી છે તેની સરસામણી આપણી સામેના આ સૂત્રના વિષય અને પરિમાણ સાથે કરતાં ઘાસ ફેર જણાતો નથી. ઉદ્દેશકો અને પદોની સંખ્યામાં ફેર છે તે ફેર તો પ્રાચીન પરંપરાએ પણ માનેલો છે.

રચનાશૈલીની બાબતમાં આ સૂત્રમાં પ્રશ્નોત્તરની પદ્ધતિ છે એ હકીકત સમવાયાંગમાં તો જણાવેલી છે અને આ વર્તમાન સૂત્રમાં પણ તે જ શૈલી આપણી સામે છે. જેમ આ સૂત્રમાં ભગવાન મહાવીર અને ઇન્દ્રભૂતિ ગૌતમ વચ્ચેની પ્રશ્નોત્તરની શૈલી છે તેમ આર્ય શ્યામા-ચાર્યે રચેલા પન્નવણા-પ્રજ્ઞાપના-સૂત્રમાં પણ છે. પન્નવણા સૂત્ર શ્યામાચાર્યે રચેલું છે એ સિદ્ધ વાત છે. તેથી તેમાંની ભગવાન મહાવીર અને ઇન્દ્રભૂતિ ગૌતમ વચ્ચેની પ્રશ્નોત્તરશૈલી શ્યામાચાર્યે ગોઠવેલી છે તેમ આ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિસૂત્રની પૂર્વોક્ત પ્રશ્નોત્તર શૈલી પ્રસ્તુત સૂત્રના સંકલન કરનારે ઉપજાવી કાઢી છે કે મૂળ જ એમ છે એ વિષે કાંઈ કહી શકાતું નથી. કારણ કે ઘણા અર્વાચીન ગ્રંથોમાં પણ તે તે પ્રંથકારોએ એવી શૈલી રાખેલી જણાયાથી સંદેહ થવો સ્વાભાવિક છે.

વર્તમાનમાં આ સૂત્રમાં આવેલા અનુષ્ટુપ શ્લોકોની સંખ્યા લગભગ ૧૫૮૦૦ છે જે આગળ જણાવેલી પદ (વિભક્ત્યંત પદ)ની સંખ્યાને મળતી થઈ શકે એવી કહી શકાય, શતક ૧૩૮ છે અને ઉદ્દેશકો ૧૯૨૫ છે. જ્યારે પ્રાચીન પરંપરા આમાં દશ હજાર ઉદ્દેશકો અને દશ હજાર સમુદ્દેશકો હોવાનું જણાવે છે. ૧૯૨૫ ઉદ્દેશકોની સંખ્યા તો આ સૂત્રના પ્રાન્ત ભાગમાં જ જણાવેલી છે અને ટીકાકારે પણ તેને માન્ય રાખી છે. પદોની સંખ્યા પ્રાન્ત ભાગની ગાથામાં ૮૪૦૦૦૦૦ લખેલી છે જે સમવાય અને નન્દીસૂત્ર બન્નેથી જુદી પડે છે. પણ અન્તની ગાથામાં ‘ચુલસીય સયસહસ્સા પદાણ’ ને બદલે ‘ચુલસીઈ ય સહસ્સા પદાણ’ આવું વાંચવાથી સમવાયાંગ સૂત્રમાં જણાવેલી પદસંખ્યા સાથે કશો વિરોધ નહિ આવે અને એવું વાંચવું કંઈ અચુક છે એમ નથી.

પણ સૂચી તો એ છે કે અન્તની જે ગાથામાં ૮૪૦૦૦૦૦ પદની સંખ્યા લખેલી છે તેની ટીકા કરતાં આચાર્ય અમયદેવ “**ચતુ-રશીતિઃ શતસહસ્સાણિ પદાનામત્રાઙ્ગે ઇતિ સમ્બન્ધઃ**” એમ લખીને વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિસૂત્રમાં ૮૪૦૦૦૦૦ પદો હોવાનું માને છે અને સમવાયાંગ સૂત્રમાં જે સ્થળે આ સૂત્રની પદસંખ્યા બતાવી છે ત્યાં મૂળમાં “**ચતુરાસીઈ પયસહસ્સાઈ પયગ્ગેણ**” આ પાઠની ટીકા કરતાં એ જ અમયદેવ “**ચતુરશીતિઃ પદસહસ્સાણિ પદાગ્રેણેતિ**” આમ લખીને વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિમાં ૮૪૦૦૦ પદો હોવાનું લખે છે. એ રીતે તેમની પોતાની જ સમવાય અને વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિની ટીકામાં જે સ્પષ્ટ વિરોધ આવે છે તે તરફ તેમનું ધ્યાન કેમ નહીં ગયું હોય ? આ વિરોધના પરિહારની રીત ઉપર બતાવી છે. એ, પાઠાન્તરપરીક્ષણની દૃષ્ટિએ ઠીક લાગે એવી છે. આ ઉપરાંત આ સૂત્રમાં જે જાતની શૈલીથી વિષયો ચર્ચેલા છે એ સંબંધનું નિરીક્ષણ શરૂઆતમાં ‘આધ્યાત્મિક શોધ’ના મથાળા નીચે કરેલું છે જે આધુનિક વાંચનાર માટે પૂરતું કહી શકાય.

(૩) દિગંબર સંપ્રદાયમાં પ્રસ્તુત ગ્રંથનો પરિચય અને તેની સાક્ષીનો ઉલ્લેખ

વિક્રમના નવમા સૈકામાં થયેલા પ્રસિદ્ધ દિગંબરાચાર્ય શ્રીમાન મહાકલંકદેવ મુનિ તત્ત્વાર્થસૂત્ર ઉપરના પોતાના તત્ત્વાર્થરાજવાર્તિકામાં દ્વાદશાંગનો પરિચય આપતાં વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિનો પણ પરિચય આપે છે. તેમાં તેઓ નામ તો વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ જ જણાવે છે અને તેમાં “શું જીવ છે ? શું જીવ નથી ? એ પ્રકારનાં ૬૦૦૦૦ વ્યાકરણો છે” એમ કહી વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિના પ્રતિપાદ્ય વિષયનો પણ ઉલ્લેખ કરે છે.

ગોમટસારની ૩૫૫ મી ગાથામાં પ્રસ્તુત સૂત્રનું ‘વિક્ષાપણ્ણત્તિ’ નામ સૂચવેલું છે અને નન્દીસૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે તેમાં ૨૮૮૦૦૦ પદો છે એમ પણ નોંધેલું છે.

આગળ જણાવ્યા પ્રમાણે શ્વેતાંબરસંપ્રદાયના ગ્રંથોમાં તો વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિની સાક્ષી અનેક સ્થળે આવે છે. એ જ પ્રમાણે દિગંબરસંપ્ર-

દાયના તત્ત્વાર્થરાજવાર્તિકમાં પણ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિની સાક્ષી આપેલી છે. તત્ત્વાર્થસૂત્રગત “વિજયાદિષુ દ્વિચરમાઃ” સૂત્રના વાર્તિકમાં એ સાક્ષીવાલો ઉલ્લેખ નીચે પ્રમાણે છે:—“એવં હિ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિદ્ધકેષુક્તમ્—વિજયાદિષુ દેવા મનુષ્યભવમાસ્કન્દન્તઃ કિયતીર્ગત્યા-ગતીઃ વિજયાદિષુ કુર્વન્તિ ? इति गौतमप्रश्ने भगवतोक्तम् जघन्येनैको भवः आगत्या उत्कर्षेण गत्यागतिभ्यां द्वौ भवौ.”

[અનુવાદ:—કારણ કે વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિના વંદકોમાં એમ કહેલું છે કે મનુષ્યભવને પામતા વિજયાદિ વિમાનમાં રહેનારા દેવો વિજયાદિ વિમાનોમાં કેટલી ગતિ અને આગતિ કરે છે ? એ પ્રકારના ગૌતમના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં ભગવાન કહે છે કે આગતિની અપેક્ષાએ ઓછામાં ઓછો એક ભવ અને ગતિભાગતિની અપેક્ષાએ વધારેમાં વધારે બે ભવ.”]

શ્વેતાંબર સંપ્રદાયમાં ગૌતમના પ્રશ્ન અને ભગવાનના ઉત્તરવાલું આ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિસૂત્ર જ પ્રસિદ્ધ છે. દિગંબર સંપ્રદાયમાં એ જાતનું વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિસૂત્ર હોય એવું આપ્યું નથી. એથી ઉપયુક્ત વાર્તિકમાં ગૌતમના પ્રશ્ન અને ભગવાનના ઉત્તરવાલું જે વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિસૂત્રની સાક્ષી આપેલી છે તે શ્વેતાંબરસંપ્રદાયપ્રસિદ્ધ પ્રસ્તુત વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિસૂત્ર હોય એમ ન કહી શકાય ? જ્યાં સુધી ગૌતમના પ્રશ્ન અને ભગવાનના ઉત્તરવાલું વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિસૂત્ર દિગંબર સંપ્રદાયમાં જાણીતું છે એવો નિર્ણય ન થઈ શકે ત્યાં સુધી તો રાજવાર્તિકમાં સાક્ષી તરીકે આપેલું એ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિ, આ વર્તમાનસૂત્ર સમજી શકાય એમ કહેવાને કશી હરકત નથી. ચરેચર આમ હોય તો આ ઉપરથી એક બીજી વાત એ પણ નીકળે છે કે શ્વેતાંબરસંપ્રદાયસંમત સૂત્રો દિગંબર સંપ્રદાયને પણ સંમત હતાં એટલે બન્ને સંપ્રદાયમાં શાસ્ત્રીય એકતા હતી.

(૪) વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિમાં (ભગવતીમાં) આવેલાં કેટલાંક મતાંતરો

આ ગ્રંથમાં જે જે મતાંતરો આવેલાં છે તેનાં કાંઈ વિશેષ ખાસ નામો મૂલ્ય ગ્રંથમાં આપેલાં નથી. તેમ એ વિષે ટીકાકારે પણ કાંઈ ખુલાસો કર્યો નથી. છતાં બૌદ્ધ ત્રિપિટક અને વૈદિક સાહિત્યનું વિશેષ અન્વેષણ કરવાથી એ બધા મતો વિષે જરૂરી માહિતી મળી કઠળ નથી.

આ સૂત્રના પન્નરમા શતકમાં મંચલીપુત્ર ગોશાલકને લગતી સવિસ્તર માહિતી આપેલી છે. એ માહિતી અક્ષરશઃ ઐતિહાસિક છે એમ કહેવું કઠળ છે. પણ તે ઉપરથી ગોશાલકના સંપ્રદાયની થોડી ઘણી માહિતી આપણે જાણી શકીએ એમ છીએ. એમાં ગોશાલકને સ્વભાવવાદી કે નિયતિવાદી તરીકે બતાવેલો છે. ગોશાલકનું કથન તેમાં એમ જણાવ્યું છે કે તે, જીવોનાં સુખદુઃખ સ્વાભાવિક—નિયત માને છે. આ સૂત્રો ઉપરાંત બીજા સૂત્રોમાં પણ ગોશાલકનો મત બતાવેલો છે. સૂયગડાંગ સૂત્રના પહેલા શ્રુતસ્કંધના પ્રથમ અધ્યયનના બીજા ઉદ્દેશકમાં બીજી ત્રીજી ગાથામાં અન્ય મત બતાવતાં એમ કહેલું છે કે “કેટલાંક એમ કહે છે કે જીવોને સુખદુઃખ થાય છે તે સ્વયંકૃત નથી, અન્યકૃત નથી પણ એ બધું સિદ્ધ જ છે—સ્વાભાવિક છે.”

આયો જ મત ઉપાસક દશાંગના સાતમા અધ્યયનમાં આજીવકના ઉપાસક સદાલપુત્રે સ્વીકારેલો છે. સદાલપુત્ર કહે છે કે “ઉત્થાન, બલ, વીર્ય, પુરુષકારપરાક્રમ નથી. બધા ભાવો નિયત છે” એ સદાલપુત્ર આજીવકોપાસક પોતાના ધર્મગુરુ તરીકે ગોશાલકને સ્વીકારે છે. આ રીતે વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિ, સૂયગડાંગ અને ઉપાસકદશાંગમાં ગોશાલકના મતવિષે કશો ફરક જણાતો નથી. એ ઉપરથી ગોશાલક સ્વભાવવાદી—નિયતિવાદી—હતો એમ ચોક્કસ માલુમ પડે છે.

બુદ્ધ પિટકોમાં પણ મંચલી ગોશાલકને લગતી હકીકત આવે છે તેમાં કહેલા તેના પ્રતિપાદનને વાંચવાથી માલુમ પડે છે કે તે અહેતુવાદી હતો. દીઘનિકાયાના સામઞ્જવલ સૂત્રમાં લખેલું છે કે “પ્રાણ મૃત, જીવ અને સત્ત્વના સુખદુઃખ અહેતુક છે, બલ નથી, વીર્ય નથી, પુરુષકારપરાક્રમ નથી એ ગોશાલકનો મત છે.” આ રીતે બુદ્ધપિટક અને જૈન સૂત્રોમાં ગોશાલકના મત તરીકે ઉપર્યુક્ત હકીકતનો એક સરખો ઉલ્લેખ આવે છે અને ટીકાકારે પણ તેને તે જ રીતે બતાવેલો છે.

૧ ‘મોક્ષમાંગપ્રકાશ’માં ઈર્વાચીન પંડિત ટોડરમહાજી લખે છે કે “સૂત્રોમાં ગૌતમના પ્રશ્ન અને ભગવાન મહાવીરના ઉત્તરો એવી શૈલી ઘટમાન નથી એથી એવી શૈલીવાળાં સૂત્રો દિગંબર સંપ્રદાય સંમત નથી” આ તેમનો ઉલ્લેખ દિગંબર સંપ્રદાયના ધુરંધર આચાર્ય મહાકલંકના ઉપર્યુક નિર્દેશ સામે કેટલો પ્રામાણિક માની શકાય ?

૨ “ન તં સ્યંકલં દુક્લં કઠો અચકલં ચ પં । સુહં વા જહ વા દુક્લં સેહિયં વા અસેહિયં ॥
સ્યંકલં ન અણેહિં વેદયંતિ પુદો જિયા । સંગદ્ અં તં તહા તેસિં હ્રમેગેસિ આહિયં” ॥

૩ જૂઓ ભગવાન મહાવીરના દશ ઉપાસકો—૭ મો સદાલપુત્ર તથા તે પરનું ટિપ્પણ.

૪ જૂઓ દીઘનિકાય (મરાઠી) પૃ૦ ૫૮.

आ सूत्रमां गोशालके वर्णवेली निर्वाणप्राप्तिनी पद्धति बताववामां आवेली छे, जेमांनी घणी खरी दीघनिकायना उल्लेख साथे अक्षरशः मळती आवे छे. आ प्रमाणे सूत्रमां नामनिर्देशपूर्वक मात्र एक गोशालकनो ज निर्देश आवे छे.

आ उपरांत एक समये बे क्रिया थवानुं माननार, एक समये बे आयुष्य करवानुं तथा भोगववानुं माननार वगेरे बीजा अनेक मतोने अन्यतीर्थिकना नाम नीचे जणाववामां आव्या छे (भा० १ पा० २१९) (भा० १ पा० २०४) ते कोना छे ते तुरतमां कहेवुं घणुं विकट छे.

वळी आ सूत्रमां अने बीजा सूत्रमां घणे ठेकाणे चार समवसरणोनो निर्देश करेलो छे. ए चारमांनुं एक क्रियावादीनुं, बीजुं अक्रियावादीनुं, त्रीजुं अज्ञानवादीनुं अने चोथुं विनयवादीनुं छे एम कहेवाय छे. टीकाकारो घणे स्थळे एम लखे छे के प्राचीन समयमां त्रणसोने त्रेसठ पाखंडो-परमतो हता. ते त्रणसो त्रेसठनी समजण आपतां ते टीकाकारो आ चार समवसरणोने मूळ भूत गणावे छे. त्रणसोने त्रेसठनी संख्या मेळववाने जे पद्धति टीकाकार स्वीकारे छे ते पद्धति बराबर समजी शकाती नथी. खरी रीते तो आ त्रणसोने त्रेसठ पाखंडोनो इतिहास कळी शकाय एवुं एके साधन उपलब्ध नथी पण ते संख्याने बदले बौद्ध ग्रंथोमां साठ पाखंडोनो उल्लेख मळे छे. ते विषे केटलीक माहिती पण तेमां नोंधेली छे. ए वधुं वांचकोए बौद्ध साहित्यमांथी जोई लेवुं घटे.

आ सिवाय महावीरना तुरतना पुरोवर्ती जैन तीर्थंकर पार्श्वनाथना केटलाक शिष्योए भगवान महावीर साथे अथवा तेमना केटलाक शिष्यो साथे चर्चा करेली छे जेनी नोंध आ सूत्रमां अनेक स्थळे छे. आ चर्चाओने बारीकाईथी वांचतां अने भगवान महावीर साथेनुं पार्श्वनाथना ए शिष्योनुं वर्तन जोतां इतिहासनुं पृथक्करणपूर्वक गवेषण करनार कोई पण विवेकीने एम स्पष्ट मालुम पडशे के ते वखतमां पार्श्वनाथना अने भगवान महावीरना शिष्योना रीतरिवाजोमां एटलो बधो फेर हतो के तेओ बने एक ज परंपराने स्वीकारवा छतां एक बीजाने ओळखी शकता पण नहि. आम छतां ते बनेना शिष्यपरिवारमां भेदसहिष्णुता अने समन्वयनी शक्ति होवाने लीधे भाग्ये ज अथडामण थएली. आ संबंघे वधारे जोवानी इच्छावाळाए उत्तराध्ययन सूत्रनुं केशीगीतमीय अध्ययन बराबर ध्यान दर्शने वांची जवुं.

(५) व्याख्याप्रज्ञप्तिमां आवेलां केटलांक विवादास्पद स्थानो

(१) सातमा शतकना नवमा उद्देशकमां वजी विदेहपुत्र कोणिक साथे काशी अने कोशलना नव मल्लिकि नव लेच्छिकि अठार गणराजाओना संग्रामनी हकीकत आवे छे तेमां 'वजी' ए विदेहपुत्र कोणिकनुं विशेषण छे अने ते तेना वंशनुं सूचक छे. वजी लोकोनी साथे मल्लवंशना अने लिच्छवीवंशना राजाओनी लडाईनी हकीकत बौद्ध ग्रंथमां पण आवे छे. आ प्रमाणे वजी शब्द एक राजवंशानो सूचक छे एमां शक नथी तेम छतां टीकाकार ए 'वजी' शब्दनो अर्थ वजी-एटले वजी-वज्रवालो-इन्द्र एम करे छे. जे अहिं तदन असंगत छे. व्यां आ हकीकत छे ते ठेकाणे मूळमां लखेलुं छे के "भोयमा! वजी विदेहपुत्रे जइत्था; नव मल्लई नव लेच्छई कासीकोसलग्ना अठारस वि गणरायाणो पराजइत्था" (भा० ३ पा० ३०) आ वाक्यमां वजीनो अर्थ कोई पण रीते इन्द्र घटी शकतो ज नथी पण ए वजी शब्द विदेहपुत्रना विशेषणरूप छे ए हकीकत सूत्रनी ए वाक्यरचना ज बतावी आपे छे.

(२) भा० १ पा० २८० में पाने देवलोकमां देवोने पेदा थवानां कारणोनी हकीकत मूकेली छे. तेमां एम जणावुं छे के "पूर्वना संयमने लीधे देवो देवलोकमां उत्पन्न थाय छे पण आत्मभाववक्तव्यतानी अपेक्षाए ए देवो देवलोकमां उत्पन्न थता नथी" अहिं टीकाकार आत्मभाववक्तव्यतानो अर्थ 'अहंमनिता' करे छे अने तेम बतावीने आखा सूत्रनो अर्थ ते एम संगत करे छे के "आ हकीकत 'अहंमनिता' ने लीधे कहेता नथी" पण विचार करतां टीकाकारनी संगति करवानी आ पद्धति बराबर जणाती नथी. कारण के २८२ में पाने आ वाक्य भगवान महावीरना मुखमां मूकवामां आपेलुं छे त्यां तेनो टीकाकारे कहेलो अर्थ जरापण संगत थई शके एम नथी.

विचार करतां एम जणाय छे के आत्मभाववक्तव्यतानो अर्थ आत्मभावनी दृष्टि एटले स्वस्वरूपप्राप्तिनी दृष्टि एम करीए तो कशी असंगति आवे एवुं लागतुं नथी.

एवो अर्थ करीए तो तात्पर्य ए आवे के देवलोकनी प्राप्तिनुं कारण आत्मभाव नथी. आत्मभाव एटले के स्वस्वरूपनी प्राप्ति. ए तो सीधुं ज निर्वाणनुं कारण छे. एथी आत्मभाववक्तव्यतानी अपेक्षाए देवो देवलोकमां उत्पन्न थता नथी एम सूत्रनो अर्थ थयो. माटे भगवान महावीरना मुखमां शोभे एवो आवो सीधो अने सादो अर्थ थई शके एम होवा छतां आत्मभाववक्तव्यतानो टीकाकारे अहंमनिता अर्थ कर्यो छे तेनुं कारण समजी शकातुं नथी.

આત્મભાવવક્તવ્યતાનો જે જુદો અર્થ અહીં બતાવ્યો છે તે કરતાં પણ બીજો સારો અર્થ અહીં બંધ બેસે એવો કોઈ બતાવશે તો જરૂર તેનું પ્રહણ થશે.

‘અહંમાનિતા’ નો જે અર્થ બતાવ્યો છે તે અહીં ભગવાન મહાવીરના મુખમાં શોભતો નથી માટે જ એ શબ્દનો બીજો કોઈ ભાવ શોધકોએ જરૂર શોધવો જોઈએ. ભગવાન મહાવીરના મુખમાં વાક્ય છે તે આ પ્રમાણે છે:—

“અહં પિ ણં ગોયમા ! એવમાહસ્વામિ, માસામિ, પન્નવેમિ, પરુવેમિ—પુન્વતવેણં દેવા દેવલોએસુ ઉવવજ્ઞન્તિ, પુન્વસં-જમેણં દેવા દેવલોએસુ ઉવવજ્ઞન્તિ, કમ્મિયાએ દેવા દેવલોએસુ ઉવવજ્ઞન્તિ, સંગિયાએ દેવા દેવલોએસુ ઉવવજ્ઞન્તિ, પુન્વતવેણં, પુન્વસંજમેણં, કમ્મિયાએ, સંગિયાએ અજ્ઞો ! દેવા દેવલોએસુ ઉવવજ્ઞન્તિ, સચ્ચે ણં એસમદ્દે, ણો ચેવ ણં આયભાવવત્તવ્વયાએ.”

[અનુવાદ:—(ભગવાન મહાવીર કહે છે કે) હું ગૌતમ ! હું પણ એમ કહું છું, માંહું છું, જણાવું છું, અને પ્રરૂપું છું કે પૂર્વના તપથી દેવો દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. પૂર્વના સંયમથી દેવો દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. કર્મોપણને લીધે દેવો દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંગીપણને લીધે દેવો દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. [અર્થાત્] હું આર્ય ! પૂર્વ તપ; પૂર્વ સંયમ, કર્મોપણ અને સંગીપણ એ કારણોથી દેવો દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે એ હકીકત સાચી છે. આત્મભાવવક્તવ્યતાની અપેક્ષાએ એમ થતું નથી.”]

(૩) ગોશાલકના ૧૫ માં શતકમાં ભગવાન મહાવીર માટે સિંહઅનગારને જે આહાર લાવવાનું કહેવામાં આવ્યું છે તે પ્રસંગના બે ત્રણ શબ્દો ઘણા વિવાદાસ્પદ છે, કવોયસરીરા—કપોતશરીર મજ્જારકડયે—માર્જારકૃતક કુક્કુડમંસર—કુક્કુટમાંસક—આ ત્રણ શબ્દના અર્થમાં વિશેષ ગોટાલો માલૂમ પડે છે. કોઈ ટીકાકારો અહીં કપોતનો અર્થ ‘કપોત પક્ષી’ માર્જારનો અર્થ પ્રસિદ્ધ ‘માર્જાર’ અને કુક્કુટનો અર્થ પ્રસિદ્ધ ‘કૂકડો’ કહે છે. અને બીજા ટીકાકાર એ શબ્દનો લાક્ષણિક અર્થ કરે છે. આમાં કયો અર્થ બરાબર છે તે કહી શકાતું નથી. શોધકોએ એ વિષે અવશ્ય વિચાર કરવો ઘટે.

(૪) વીશમાં શતકના બીજા ઉદ્દેશમાં ધર્માસ્તિકાયનાં અભિવચનો—પર્યાય શબ્દો—કેટલાં છે ? એના ઉત્તરમાં ભગવાને પ્રાણાતિપાત—વિરમણ—અહિંસા, મૃષાવાદવિરમણ—સત્ય વગેરે સદ્ગુણવાચક શબ્દોને જણાવેલા છે અને એ જ પ્રમાણે અધર્માસ્તિકાયનાં અભિવચનો જણાવતાં પ્રાણાતિપાત—હિંસા, મૃષાવાદ—અસત્ય વગેરે દુર્ગુણ વાચક શબ્દોને સૂચવેલા છે. મૂલમાં આવેલી આ હકીકત જે રીતે ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાયનું સ્વરૂપ માનવામાં આવે છે તેની સાથે જરાપણ બંધ બેસતી નથી આવતી. ટીકાકારે પણ આ હકીકતને સ્પષ્ટ કરવા કશું લખ્યું નથી એટલે આ મૂલની સંગતિ ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાયના સ્વરૂપની માન્યતા સાથે કેવી રીતે કરવી એ પ્રશ્ન ઉભો જ રહે છે.

આ ઉપરાંત આ સૂત્રમાં એવાં કેટલાંએ વિવાદાસ્પદ સ્થલો છે જે બધાં અહીં લખી ન શકાય. અહીં તો માત્ર એ બાબતનાં થોડાં ઉદા-હરણો જ આપેલાં છે.

(૬) વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞતિની ટીકા

આ સૂત્રના મૂલ શ્લોકોની સંખ્યા લગભગ ૧૫૮૦૦ જેટલી છે અને તેની આ ટીકાના શ્લોકોની સંખ્યા ૧૮૬૧૬ છે એટલે સ્ત્રી રીતે આ ટીકા એક પ્રકારના ટિપ્પણરૂપ છે. ટીકાકાર પોતે માત્ર શબ્દનો અર્થ કરીને ચાલતા થાય છે. જે સ્થલે સ્વૂબ ઝહાપોહ કરીને સમજાવવાનું હોય છે ત્યાં પણ તેઓ ભાગ્યેજ કંઈ પણ લખે છે. આનું કારણ માત્ર એક જ જણાય છે કે ટીકાકારના જમાનામાં આગમોના સ્વાધ્યાયની પરંપરા લગભગ નષ્ટ થઈ ગયા જેવી હતી.

વઢી ટીકાકારની પૂર્વે થઈ ગયેલાં ટીકાચૂર્ણી વગેરે આ સૂત્રને સમજવાનાં જે સાધનો હતાં તેમાં પણ જોઈએ તેવો અને તેટલો પ્રકાશ ન હતો એમ આ ટીકાકાર પોતે જ જણાવે છે.

આ ટીકાકાર પોતે અનેક ટેકાણે લખે છે કે આગમની પરંપરા નષ્ટ થવાને લીધે અને આગમના એવા સારા જાણકારના અભાવને લીધે આ ટીકા સંશયગ્રસ્ત મનથી કરેલી છે. વઢી વાચનામાં કેટલાંએ પાઠભેદો હોવાને લીધે અર્થ કરવામાં ઘણી મુંઝવણ ઉભી થાય છે. આ સૂત્રમાં દરેક શતકને અન્તે આપેલા ટીકાના શ્લોકોમાં ટીકાકારે આ પ્રકારની પોતાની મુશીબતો બતાવેલી છે. છતાં તેમણે આ સૂત્ર ઉપર કરેલા પ્રયત્નો આપણે કાંઈક સમજી શકીએ છીએ અને સૂત્રનો મૂલ પાઠ ઠીક સચવાઈ રહેલો છે તેથી ટીકાકારના આપણે ઘણા ઋણી છીએ એ મુલ્યું ન જોઈએ.

અપર્યુક્ત વિવાદાસ્પદ સ્થળો બતાવવામાં ટીકાકારની અવગણના કરવાનો જરાય ઉદ્દેશ નથી. પણ કોઈ પણ ટીકાકાર ટીકા કરતાં સાંપ્રદાયિક વૃત્તિ રાખે છે અને માત્ર શબ્દસ્પર્શી રહે છે ત્યારે તે કેટલીક વાર મૂઝના ખરા ભાવને બતાવી શકતો નથી એ સૂચવવા માટે છે.

અભ્યારે જે સૂત્રો વિદ્યમાન છે, તેમની ટીકાઓ જોતાં તે દરેક સૂત્ર ઉપર હવે નવી ટીકાઓ કરવાનો સમય આવી પહોંચ્યો છે. પણ તે ધનારી બધી ટીકાઓ પૃથક્કરણની, તુલનાની અને વિશાઙ્ગતાની દૃષ્ટિ મુખ્ય રાખીને જ થવી જોઈએ એ ન મુલાય.

સિદ્ધાંત દિવાકર કહે છે તેમ માત્ર સૂત્રો ગોઠવાથી અર્થનું જ્ઞાન થઈ શકતું નથી. અર્થનું જ્ઞાન નયવાદ ઉપર અવલંબે છે, એ નયવાદ ગહન છે માટે નયવાદની સમજ સાથે સૂત્રાર્થના અભ્યાસી પેદા કરવા સૂચ્ય પ્રયત્ન થવો જોઈએ. દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, માત્ર, પર્યાય, દેશ, સંયોગ અને ભેદ એ બધું ધ્યાનમાં રાખીને આચાર અને તત્ત્વની વિચારણા કરવી જોઈએ. સૂત્રોના મર્મ સમજવાના ઇચ્છુકે કદી એકાંત તરફ ન ઢલ્લું ઘટે. એકાંત તરફ ઢલ્લતાં તો અર્થનો અનર્થ થઈ જાય છે અને એ અનર્થને લઈને જ આ બધા ધાર્મિક કલહો ઊભા થાય છે.

(૭) વ્યાખ્યાપ્રશસ્તિના ટીકાકાર

ટીકાકાર અમયદેવ વિક્રમના ૧૧ મા સૈકાથી તે બારમા સૈકા સુધીમાં હયાંત હતા. તેમને લગતી વીગતવાર હકીકત પ્રભાવક-ચરિત્રમાં અમયદેવસૂરિના પ્રબંધમાં આપેલી છે. તે મૂળ ધારાનગરીના હતા, તેમના પિતાનું નામ મહિધર અને માતાનું નામ ધનદેવી હતું. અને આ આચાર્યનું મૂળનામ અમયકુમાર હતું. વર્ધમાનસૂરિના શિષ્ય બુદ્ધિસાગરસૂરિ અને જિનેશ્વરસૂરિ હતા. આ અમયદેવસૂરિ એ જિનેશ્વર-સૂરિના શિષ્ય હતા. જે જમાનામાં આ આચાર્ય હતા તે જમાનામાં સાધુસંસ્થા વધુ શિથિલ દશામાં હતી. ચૈલ્યવાસીઓનું પ્રબલ સૂચ્ય હતું. ચૈલ્યવાસીઓ આચારમાં એટલા બધા શિથિલ થઈ ગયા હતા કે તેઓ પગારથી નોકરી કરવાની હદ સુધી પહોંચી ગયા હતા. આ આચાર્ય અને એમના ગુરુઓ એ શિથિલતાને દૂર કરવાનો પ્રયત્ન કરતા હતા. નવઅંગ સૂત્રો ઉપર આમની ટીકાઓ વિદ્યમાન છે. ઉપરાંત એમણે પંચા-શક વગેરે અનેક પ્રકરણો ઉપર વિવરણો લખેલાં છે અને વીજાં કેટલાં નવાં પ્રકરણો પણ બનાવેલાં છે. સૂત્રો ઉપરની ઘણી ધણી ટીકાઓ તેમણે પાટણમાં કરી છે તેમ તેઓ જણાવે છે. પ્રસ્તુત સૂત્રની ટીકા એમણે ૧૧૨૮ માં પાટણમાં કરી છે એમ તેઓ ટીકાને પ્રાન્તે જણાવે છે. ટીકાને છેડે આપેલી પ્રશસ્તિ ઉપરથી એમ માલુમ પડે છે કે તેઓ ચાંદ્રકુલના હતા. તેમના ગુરુના ગુરુનું નામ વર્ધમાનસૂરિ હતું. એમના દીક્ષા ગુરુ તરીકે જિનેશ્વરસૂરિને પ્રબંધમાં જણાવેલા છે પણ આ પ્રશસ્તિમાં 'તયોર્વિનેયેન' આમ લખીને તેઓ જિનેશ્વર અને બુદ્ધિ-સાગર બન્નેને પોતાના વડીલ તરીકે સ્વીકારે છે. આ ટીકા તેમણે નિર્વૃત્તિકુલના દ્રોણાચાર્ય પાસે શુદ્ધ કરાવી હતી એમ તેઓ લખે છે. આ ટીકાકાર નવાંગીવૃત્તિકાર તરીકે સંપ્રદાયમાં પ્રસિદ્ધ છે. આથી વધારે જાણવા માટે પ્રભાવકચરિત્ર ભાષાન્તરની પ્રસ્તાવનામાં આવેલું અમયદેવસૂરિનું વૃત્તાંત જોઈ લેવું.

उपसंहार

सद्गत श्रेष्ठ पुंजाभाईनी उदारताने लीधे आजधी वीश वर्ष पहेलां एटले १९६९ नी सालमां जिनागम प्रगट करवा माटेनी एक योजना बहार पडी हती. ज्यारे योजना बहार पडी ल्यारे हुं काशीमां विद्याभ्यासने अंगे रहेतो हतो. जैन आगमोने श्रद्धा अने रसपूर्वक जोवानो समय मळेलो तेथी आगमसाहित्यने लगता कामकाजनी प्रवृत्तिमां पडवुं ए ध्येय लगभग निर्णीत करेलुं हतुं. एटलामां आगमप्रकाशननी योजना मारा हाथमां आवी के तुरत ज ते योजनाना मंत्री साथे पत्रव्यवहार करी काशीथी ए प्रवृत्ति माटे रवाना थयो.

आ वखते काशीनी यशोविजयजैनपाठशाळांना संस्थापक सद्गत आचार्य विजयधर्मसूरिजीनी योजनाथी जोधपुरमां जैन साहित्य संमेलन थवानुं हतुं ते प्रसंगे त्यां जई आगमोना भाषान्तरनी प्रवृत्ति माटे जवानो मारो विचार तेमने जणावी तेमनी अनुमति मागी. खरी रीते अनुमति आपवानी तेमनी इच्छा न हती छतां मारी उत्कट इच्छाने लीधे तेओ मने रोकी न शक्या. अमदावाद आवीने मात्र बे ज महीना रही शक्यो. एटला समयमां पण जैन संप्रदायनां छापांओए अने साधुमहाराजाओए आगमना भाषान्तरनी प्रवृत्तिनो विरोध करवा खूब बुमराण करी मुक्युं. अंगत आक्षेपोए पण मर्यादा मूकी. मने ए प्रवृत्तिमांथी खसेडवा केटलाए विचित्र उपायो करवामां आवेला पण मारे मन आगमोना भाषान्तरनी प्रवृत्ति अत्यंत पवित्र हती तेथी ते माराथी छोडी शकाय एम न हतुं, पण अमदावादनुं ए वखतनुं वातावरण एटलुं बधुं गरम हतुं के त्यां रहीने काम करवुं घणुं कठण हतुं. एथी वच्चे एकाद वरस एक मुनि जे अल्यारे पं० न्यास छे तेमने भगवतीसूत्र शीखववा माटे मारवाड—पालीमां रह्यो.

ल्यार पछी तुरत ज मुंबईमां आवीने घणुं करीने १९७१ मां फरीथी नवेसरथी कामनी शरुआत में एकले एकला हाथे करी अने लगभग त्रण चार वरस पछी मूळपाठ, मूळनी संस्कृत छाया, मूळनुं गुजराती भाषान्तर, संस्कृत टीका, टीकानुं भाषान्तर, उपयोगी टिप्पणो अने शब्दकोष साथे भगवतीसूत्रनो प्रथम भाग प्रकाशित थयो. ल्यार पछी वळी प्रकाशनसंस्थाना मंत्रीनी साथेना मतभेदने कारणे ए काम मारे फरीथी छोडी देवुं पड्युं पण पाळुं छेवटे मंत्रीए पोतानी हठने छोडी. आचार्यश्री जिनविजयजीने वच्चे राखीने हुं फरीवार ए काम पर चड्यो अने राजकोटमां १९७९ नी सालमां बीजो भाग तैयार करीने प्रकाशित कर्यो. पहेला भागनी पद्धतिए ज बीजो भाग तैयार थयो छे पण तेमां केटलांक खास टिप्पणो वधारवामां आव्या छे अने शब्दकोष पुस्तक पूरुं थये छेवटे आपवानी धारणाथी जतो कर्यो छे. आ दरम्यान मारे हाथे आ सूत्रनुं अने तेनी टीकानुं संपूर्ण भाषान्तर तैयार थई गएलुं पण ते बधुं काचा खरडा जेवुं हतुं अने तेमां कयाय टिप्पणो नहिं थएलां एटले ए लखाण प्रेसमां आपी शकाय तेवुं न हतुं. पण पाळळथी प्रस्तुत कार्य माटे ए बधुं लखाण पं० भगवानदासने सोंपवामां आव्युं.

आ वखते गुजरात विद्यापीठना पुरातत्त्व मंदिरमां मारी योजना थई अने आगमसंस्थाना मंत्रीनी संमतिथी तेमां हुं जोडावो. पुरातत्त्वमंदिरने उभुं करवामां पण सद्गत पुंजाभाईए घणी उदारता बतावी हती एथी ज ए संस्थामां जोडावाने मंत्रीए मने खुशीथी संमति आपेली. त्यां जोडाया पछी त्यांना सन्मतिकेना संपादनना खुब बोजावाळा कामथी मने जराय अवकाश नहिं मळतो तेथी ज आ सूत्रना बाकीना भागोनुं काम हुं नही करी शक्यो. काम तो करवानुं ज हतुं एटले श्रीपुंजाभाईए उक्त आचार्यश्री द्वारा ते काम पंडित भगवानदासने सोंप्युं. १९८५ मां आ सूत्रनो त्रीजो भाग प्रकाशित थयो. काम सत्वर करवानुं होवाथी तेमां अने प्रस्तुत चोथा भागमां टीकाना अनुवादने जतो कर्यो पण टीकाना अगल्या अंशने नीचे टिप्पणमां आप्यो छे. पूरो शब्दकोष आपवानी धारणा अतिविलंबने कारणे छोडी देवामां आवी छे अने आ वर्षमां चोथो भाग प्रकाशित थाय छे.

आ चोथो भाग पण १९८८ मां ज मुद्रित थई गएलो पण प्रस्तावनाने कारणे तेने एक वर्ष मोडो बहार पडवामां आव्यो छे. आचार्य काका कालेलकरश्रीनो आप्रह हतो के प्रस्तावना मारे ज लखची. प्रस्तावना लखवानो समय आवतां मारे राष्ट्रीय लडतने कारणे विसापुरनी यात्रा करवी पडी तेथी त्यांथी आव्या बाद प्रस्तावना लखी शकाई. एथी तैयार थएला आ भागने प्रकाशित करतां वळी एक वरस विलंब थयो.

હવે તો જૈન સંપ્રદાયનું વાતાવરણ ઘણું ઘડલાઈ ગઈ છે. આગમના ભાષાંતર માટે જ્યારે શરૂઆત કરેલી ત્યારે જૈન સંપ્રદાયના આગેવાનોએ મારી સામે સખત વિરોધ કરેલો પણ હવે તો રૂઢ જૈન સંસ્થાઓ પણ આગમનાં ભાષાંતરો બહાર પાડે છે. મારી અને એમની ઢબમાં ફેર છે. પણ આગમોના ભાષાંતર કરવાની પ્રવૃત્તિ સામે હવે વિરોધ તદ્દન શમી ગયો છે એ અલ્પંત આનંદની વાત છે.

આ કામને અંગે આચાર્યશ્રી જિનવિજયજી, સદ્ગત શેઠ પુંજાભાઈ તથા સદ્ગત મંત્રી રા. મનસુખલાલભાઈ (શ્રીમદ્ રાજચંદ્રના ભાઈ) નો મારા તરફનો સદ્ભાવ હું ભૂલી શકું તેમ નથી.

૧૯૭૦-૭૧ માં સૂત્રના ભાષાંતરની શરૂઆત થઈ અને ૧૯૮૯ માં આ સૂત્રના ભાષાંતરનું કામ પૂરું થયું, એટલા લાંબા ગાળામાં પ્રાહ્લોકોએ જે ધૈર્ય રાખ્યું છે તેને માટે ધન્યવાદ ઘટે છે.

પ્રસ્તુત પુસ્તકના ચારે ભાગમાં આવેલાં ટિપ્પણોનું હાર્દ સમજાય એ માટે ટિપ્પણોમાં વપરાયેલા ગ્રંથોની અને ટિપ્પણીય શબ્દોની યાદીનું એક મોટું પરિશિષ્ટ આ ભાગ સાથે જોડ્યું છે.

સદ્ગત શ્રીપુંજાભાઈની યોજનાનુસાર પુંજાભાઈ જૈન ગ્રંથમાલા સર્વધર્મસમભાવને પ્રચારવા જૈન આગમોને પ્રકાશિત કરે અને દીર્ઘજીવી થાય એ જ અંતિમ ઇચ્છા.

કાર્તિક શુ. ૧૫, ૧૦
અમરેલી
(કાઠીયાવાડ)

વેચરદાસ

પ્રસ્તાવનાને નવમે પાને બીજોની ઉગવાની શક્તિ વિષે જે ચર્ચા લખેલી છે તેનું આધુનિક દ્રષ્ટિ સ્પષ્ટીકરણ નીચે પ્રમાણે છે:

બીજોની ઉગવાની શક્તિનો ટકાવ

છાળથી કે માટીથી ચાંદેલા કોઠામાં, ડાલામાં કે માટીના બીજા કોઈ ઠામમાં સાચવી રાખેલાં બીજોને હવા, મેજ વગેરે લાગવાનો સંભવ છે વા અન્ય કોઈ વિઘાતક શક્તિ તે બીજોને નિર્જીવ-ઉગવાની શક્તિ રહિત-કરી શકે છે તેથી એ બીજો બગડે છે, સડે છે અને નષ્ટ થાય છે અને જે સાબીત રહે છે તેમની પણ ઉગવાની શક્તિ વધારે વચ્ચે ટકી શકતી નથી.

બીજોની ઉગવાની શક્તિના સંબંધમાં ભગવાને જે ઉપર્યુક્ત હકીકત જણાવેલી છે તે તેમના સમયની બીજોની રક્ષા કરવાની વ્યવસ્થાને આશ્રીને સમજવાની છે.

પ્રયોગાત્મક વિજ્ઞાનના આ યુગમાં ગમે તે ઋતુમાં વાયુ, મેજ વગેરે વિઘાતક શક્તિઓ બીજોને લેશ પણ હાનિ ન પહોંચાડે એવી રીતે બીજોને સાચવવાની સગવડો થઈ છે તેથી તે જલદી બગડતાં નથી તેમ તેમની ઉગવાની શક્તિ પણ વધારે વચ્ચે ટકી રહે છે.

ઉપર્યુક્ત કેટલાંક બીજોની ઉગવાની શક્તિનો ટકાવ અને તેના સમયની વાવત અભ્યારનું સેતીવાડીનું વિજ્ઞાન નીચેની માહિતી આપે છે:

બીજોની જાત	ઉગવાની શક્તિ ૭૫ ટકાથી વધારે કેટલાં વર્ષ સુધી	ઉગવાની શક્તિ ૧૦ ટકાથી ઓછી કેટલાં વર્ષ પછી
ચોખા	૪	૬
ઘઉં	૬	૧૦
તલ	૬	૮
મગ	૧૧	
અડદ	૯	
કઠથી	૭	૯
તુવેર	૭	૯
ચણા	૧૦	૧૨
અલ્હસી	૭	૯

બેચરદા..

૧ સેતવાડી મહાવિદ્યાલય (પૂના)ના અધ્યાપકો પાસેથી ઉપર્યુક્ત માહિતી શ્રીમાન્ કાકાસાહેબે મોકલી આપી છે.

સ્પષ્ટીકરણ માટે, વિવેચન માટે, અવતરણનાં સ્થલ માટે, તુલના માટે, મતાન્તર બતાવવા માટે અને અધ્યાહત્ત ભાવવાહા પાઠની પૂર્તિ માટે ઉપયોગમાં લીધેલા ગ્રંથો અને ગ્રંથકારોનાં નામ.

પુસ્તકોનાં નામ	પૃષ્ઠ	પુસ્તકોનાં નામ	પૃષ્ઠ
અનુયોગદ્વાર	૪૪. *૨ ૧૮૩, ૪ ૩૨.	તત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્ર	૪,૩૬,૩૭,૮૦,૧૩૯,૨૧૯. ૨ ૧૫, ૩૭,૭૯,૧૪૧,૩૨૯. ૩ ૩૬૦. ૪ ૨૭.
અમયદેવ	૧૯.	તીર્થકલ્પ	૨ ૧૪૩.
અમરકોષ	૨ ૪૧,૪૨.	તેદુલ્લૈચારિક	૧૮૫.
અવચૂર્ણિ	૧૭૮, ૨૦૫, ૨૧૯. ૨ ૫૪, ૧૬૨.	દેશીનામમાલા	૮૨.
આચારાંગ	૨ ૧૭૫. ૩ ૩૬૯. ૪ ૧, ૩૦૨.	ધર્મસાગરપટ્ટાવલી	૨ ૧૩૮.
આવશ્યકનિર્યુક્તિ	૪,૫,૬,૧૫,૧૬,૪૮.	નમસ્કારમંત્ર	૩.
આવશ્યકનિર્યુક્તિઅવચૂર્ણિ	૧૩,૧૪. ૨ ૭૩,૧૯૬.	નાટ્યશાસ્ત્ર(મરત)	૪૩.
આવશ્યકસૂત્ર	૨ ૧૧,૩૭. ૩ ૧૭૨.	નિરુક્ત(યાસ્ક)	૨ ૪૨,૪૮,૪૯,૧૨૨,૧૩૦,૧૭૧.
ઉત્તરાધ્યયન	૨ ૯૨,૯૯. ૩ ૩.	નિશીથચૂર્ણિ	૨ ૧૮૨.
ઠપાસકદશાંગ	૩૩. ૨ ૧૦૪ ૩ ૯.	નેમિચંદ્રસૂરિ	૨ ૬૧.
ઋગ્વેદભાષ્ય	૨૪૭.	નંદીસૂત્ર	૨ ૩૬,૩૭. ૩ ૫૯,૭૩. ૪ ૧૧૭,૨૧૪.
ઔપપાતિકસૂત્ર અથવા		પાતાંજલ્યોગદર્શન	૨ ૩૧૩,૩૩૦.
ઉવવાદ્યસૂત્ર	૪,૧૯,૨૩,૨૫,૨૬,૨૭,૨૮,૨૯,૩૦,૩૧. ૨ ૨. ૩ ૩૦,૧૬૬, ૧૬૭, ૧૭૩, ૧૭૬, ૧૭૭, ૧૭૮, ૧૭૯, ૨૨૨, ૨૨૩, ૨૨૬, ૨૨૭, ૨૩૯, ૨૪૫, ૨૪૬, ૨૫૭, ૩૨૭, ૩૬૦,૪૦૧,૪૦૨. ૪ ૨૭૭.	પાલીવ્યાકરણ (કચ્ચાયન)	૨ ૧૫૩.
કર્મઘંય	૩૪,૫૧,૬૪,૬૫,૭૯,૮૨,૯૪. ૨ ૧૯.	પંચપ્રતિક્રમણસૂત્ર	૧.
કર્મપ્રકૃતિ	૨ ૨૭૬.	પંચસંગ્રહ	૨ ૨૭૮,૨૮૬.
કલ્પસૂત્ર	૬,૧૫,૨૦. ૨ ૪૦,૧૭૫,	પંચાશક	૬૨,૨૫૫,૨૫૬,૨૫૭.
સ્વરતરગચ્છપટ્ટાવલી	૨ ૧૩૯.	પિંડનિર્યુક્તિ	૩ ૬.
ગચ્છાચારપયના	૨ ૧૦૦.	પ્રવચનસારોદ્ધાર	૩૫,૩૭,૪૦,૨૫૮. ૩ ૧૭૨.
ચૂર્ણિ	૧૭૮,૩૧૨. ૨ ૮૧. ૩ ૩૪૮,૩૮૧, ૪ ૧૫૨,૨૧૧,૨૫૬.	પ્રશ્નવ્યાકરણ	૨ ૫૩.
જંબુદ્વીપપ્રજ્ઞતિ	૨ ૩૬,૧૪૫. ૩ ૧૨૫.	પ્રજ્ઞાપના અથવા પન્નવળાસૂત્ર	૪,૫૩, ૧૩૧, ૧૩૩, ૨૨૬, ૨૬૨, ૨૬૮,૨૯૧,૨૯૨,૨૯૬. ૨ ૪,૯, ૧૦,૧૩,૧૫,૧૯,૨૦,૨૨,૨૩, ૨૪, ૪૦,૪૯,૫૨,૫૩,૫૪, ૭૩,૯૦,૯૨, ૯૯,૧૦૪,૧૦૬,૧૦૭,૧૩૩,૧૫૮, ૧૯૧, ૨૬૧, ૨૮૬, ૩૧૪, ૩૩૮. ૩ ૧,૧૦,૪૮,૫૧,૫૨,૫૭,૭૧,૭૪, ૭૫,૭૭,૭૮, ૭૯,૯૨, ૧૦૫, ૧૦૮, ૧૧૧, ૧૧૨, ૧૯૦, ૧૯૧, ૧૯૨, ૧૯૫, ૨૦૮, ૨૧૩, ૨૩૬, ૨૮૯, ૨૯૦, ૨૯૧, ૩૦૪, ૩૦૫, ૩૧૧, ૩૨૪, ૩૩૫, ૩૩૮, ૩૮૨, ૩૮૮, ૪૦૦. ૪ ૭,૨૧,૨૭,૩૯,૫૫,૫૯,
જીવવિચાર	૨ ૪૨.		
જીવાધિગમસૂત્ર	૪૮,૨૬૬,૨૯૬,૨૯૫,૩૦૩. ૨ ૧૫, ૩૭, ૪૦, ૪૫, ૪૬, ૮૩, ૧૬૩, ૨૦૮, ૨૮૬,૩૧૪,૩૨૬,૩૩૫. ૩ ૧૬, ૧૭, ૭૪, ૧૦૦, ૧૨૬, ૧૨૭, ૨૦૩, ૨૦૬, ૨૨૫, ૨૬૧, ૨૯૩,૩૦૭, ૩૧૩,૩૪૬. ૪ ૮૯,૨૩૯.		
જ્ઞાતાધર્મકથા	૨ ૫,૧૨,૧૦૪,૧૪૫.		

* આગલનો મોટો આંકડો ભાગનો સૂચક છે અને જ્યાં તે ન હોય ત્યાં પહેલો ભાગ સમજવાનો છે.

पुस्तकोंनां नाम	पृष्ठ	पुस्तकोंनां नाम	पृष्ठ
	७९, ८०, ८१, ८२, ८९, ९०, ९६, ९९,	ललितविस्तार	२ ३९.
	१२७, १२९, १३०, १३१, १३२,	वाराहीसंहिता	२ ४०, ११०.
	१३३, १३४, १३६, १३७, १३८,	विशेषावश्यक	३, ४, ५, ६, ८, ३९, ४०, ४२, ४३, ५१, ५२, ६२,
	१६३, १७८, १८६, १९८, २०१,		२०९, २१९, २२०, २२९. २ ३, ११, २४.
	२०३, २१४, २१५, २२०, २३५,	वेदान्तसिद्धान्तादर्श	२ ४२.
	३११, ३१२, ३१३, ३१६, ३३१,	शतपथब्राह्मण	२ ४१.
	३३२, ३३३, ३४७, ३६०, ३६३.	सन्मतितर्क	५२.
प्राकृतसर्वस्व (मार्कण्डेय)	२ १८२.	समवायांगसूत्र	९. २ ३, १०, ११, ३७, १९५.
बृहत्कल्पवृत्ति.	२ १००.	समेतशिखररास	२४४, २७६.
बौद्धपर्व	२ ५६.	सरस्वती	२ ४१.
भगवतीशतक	४८.	सिद्धसेनदिवाकर	२ ६१.
मज्झिमनिकाय	२ ५५, १०५, १२१, १२२, १२९, २७२,	सूयगडांग अथवा सूत्रकृतांगसूत्र	२ ५३, ३२९. ४ ३०२.
	३०६.	सूर्यप्रज्ञप्ति	२ १४५.
मनुस्मृति	२ ३१३.	संथारापौरुषी	३.
मेघमाला	२७६.	स्थानांगसूत्र अथवा ठाणांगसूत्र	२६८, २७५. २ ४, ११, १२, १३,
रत्नाकरावतारिका	१ ४०.		१०४.
रायपसेणी अथवा राजप्रश्नीय	२ १०, ४३, १०६, ११०. ३ ५९,	स्याद्वादरत्नाकर	४०.
	१७३, १७४, १७५, २००, २०५,	हेमचंद्रसूरि	२ ६१, १४४, १७५, १८१.
	२२१, २४३, २४५, २४६, ३२२,	हेमकोष	१९, २०, ३५. २ २, ३७, १०५, १०६,
	३२५, ३६०. ४ १२, १३, ५१, ७८.		१२२.

बेचरदास

जे खास शब्दो उपर टिप्पण छे तेनां स्थळ अने साक्षीभूत ग्रंथ, ग्रंथकारनां नाम

(भाग-१) व्याख्याप्रज्ञ- तिनुं पृष्ठ	जे शब्द उपर टिप्पण छे ते शब्द	टिप्पण माटे साक्षीभूत ग्रंथ वगैरे	व्याख्याप्रज्ञ- तिनुं पृष्ठ	जे शब्द उपर टिप्पण छे ते शब्द	टिप्पण माटे साक्षीभूत ग्रंथ वगैरे
६	अठार लिपि	कल्पसूत्र, विशेषावश्यक, आव- श्यक निर्युक्ति.	२७	ज्योतिष्कोनो वर्णक	औपपातिकसूत्र
३२	अन्तःपुरनिर्गम	औपपातिकसूत्र	३६	ज्ञान	तत्त्वार्थसूत्र
५१	अनुभागबंध	कर्मग्रंथ	२७६	तुंगियानगरी,	समेतशिखररास,
३९	अवग्रह-ईहा वगैरे	विशेषावश्यक, रत्नाकरावतारिका, स्याद्वादरत्नाकर.	८६	द्रोणमुख	अभयदेवटीका २ १०६
४०	अवग्रह	प्रवचनसारोद्धार	९	द्वादशांगी	समवायांगसूत्र
१३९	अवधिज्ञान	तत्त्वार्थसूत्र	३७	धर्मध्यान	तत्त्वार्थसूत्र
१९	अवसर्पिणी	हैमकोष अभिधानचिन्तामणि	२५५	धूमांगार	पंचाशक
२७	असुरोनो वर्णक	औपपातिकसूत्र	८६	नगर	अभयदेवटीका २ १०६
५	आचार्य	विशेषावश्यक, आवश्यकनिर्युक्ति.	८६	निगम	अभयदेवटीका २ १०६
४७	आर्वाचिकमरण	भगवतीसूत्र	३	नैपातिकपद	विशेषावश्यकसूत्र
८६	आश्रम	अभयदेवटीका	८६	पत्तन	अभयदेवटीका २ १०६
९४	आहार	कर्मग्रंथ	३५	पूर्व	अभिधानचिन्तामणी कोष
२२६	आहारपद	प्रज्ञापनासूत्र	५१	प्रदेशबंध	कर्मग्रंथ
२७५	उदकगर्भ	स्थानांगसूत्र	१३	प्रसेनजितनो पुत्र	आवश्यकनिर्युक्ति अवचूर्णि
५	उपाध्याय	विशेषावश्यक	४३	भंते	विशेषावश्यक
३४	ऋषभ	कर्मग्रंथ	२७	भवनवासीनो वर्णक	औपपातिकसूत्र
३७	औपग्राहिक	प्रवचनसारोद्धार	२९२	भाषा	प्रज्ञापनासूत्र
८६	कर्बट	अभयदेवटीका २ १०६	२५६	भिक्षुप्रतिमा	पंचाशक
१	कालादि अष्टप्रकार	पंचप्रतिक्रमणसूत्र, रत्नाकरावता- रिका.	८६	मडंब	अभयदेवटीका २ १०६
२७८	कुत्रिकापण	अनुवादक	२०	महावीर	कल्पसूत्र
८६	खाण	अभयदेवटीका	२९०	महातपसूतीर	विशेषावश्यकसूत्र
८६	खेट	अभयदेवटीका	१३, १७	राजगृह	आवश्यकनिर्युक्ति अवचूर्णि
१६	गणधर	आवश्यकनिर्युक्ति	१९	राजगृहनो वर्णक	औपपातिकसूत्र
१८५	गर्भ	तंदुलचैचारिक	८६	राजधानी	अभयदेवटीका
२१९	गंगआचार्य	विशेषावश्यक	३१	राजनिर्गम	औपपातिकसूत्र
२५८	गुणरत्नसंवत्सर	प्रवचनसारोद्धार	२४४	विपुलपर्वत	समेतशिखररास
८६	ग्राम	अभयदेव टीका २ १०६	२७	वैमानिकोनो वर्णक	औपपातिकसूत्र
१४	चिल्लणा	सुलसाचरित्र गुजराती	२७	व्यंतरोनो वर्णक	"
३०	जननिर्गम	औपपातिकसूत्र	२५	शरीरनो वर्णक	"
१५	जंबूस्वामी	कल्पसूत्र	२४७	शिक्षा	ऋग्वेदभाष्य
४१	जमालि	विशेषावश्यक	३७	शुक्लध्यान	तत्त्वार्थसूत्र
२६६	जीवाजीवाभिगम	जीवाभिगमसूत्र	५१	शैलेशी	विशेषावश्यकसूत्र
			४५	समय	अनुयोगद्वारसूत्र
			२५२	समुद्घात	प्रज्ञापनासूत्र
			५	साधु	आवश्यकनिर्युक्ति

व्याख्याप्रज्ञ- सिनुं पृष्ठ	जे शब्द उपर टिप्पण छे ते शब्द	टिप्पण माटे साक्षीभूत ग्रंथ वगैरे	व्याख्याप्रज्ञ- सिनुं पृष्ठ	जे शब्द उपर टिप्पण छे ते शब्द	टिप्पण माटे साक्षीभूत ग्रंथ वगैरे
२६	साधुओनो वर्णक	औपपातिकसूत्र	१११	दिग्दाह	वाराहीसंहिता
४	सिद्ध	प्रज्ञापना	१७१	दुन्दुभि	यास्कनुं निरुक्त
१५	सुधर्मस्वामी	कल्पसूत्र	१२२	देव	मज्झिमनिकाय, अभिधानचिन्ता- मणिटीका.
८६	संनिवेश	अभयदेवटीका			
३७	संवर	तत्त्वार्थसूत्र	१२९	देवेन्द्र	मज्झिमनिकाय, यास्कनुं निरुक्त.
३४	संस्थान	कर्मग्रंथ	४०	धन	कल्पसूत्र
३४	संहनन	कर्मग्रंथ	१३	धरणेन्द्र	प्रज्ञापनासूत्र
५१	स्थितिवंध	कर्मग्रंथ	३२९	नरकपृथ्वीओ	सूत्रकृतांगसूत्र, तत्त्वार्थसूत्र, पा- तंजलयोगदर्शन.
	(भाग-२)				
३	अग्निभूति	विशेषावश्यक			
२७२	अभिज्झिय	मज्झिमनिकाय	४३	नाटक(बत्रीश प्रकारनुं)	राजप्रश्नीय, भरतनुं नाट्यशास्त्र, जीवाभिगम.
१११	अभ्रवृक्ष	वाराहीसंहिता	४२	निवर्तनिक	अनुवादक
११२	अमोघ	"	२७६	निषेक	कर्मप्रकृति, पंचसंग्रह.
१८२	अर्धभागवी	प्राकृतसर्वस्व, निशीथचूर्णी.	१०८	नैरयिक	जीवाभिगमसूत्र
४८	असुर	यास्कनुं निरुक्त	१०६	पत्तन	अभिधानचिन्तामणि
४९	असुरकुमार	प्रज्ञापना	१११	परिवेष	वाराहीसंहिता
२६१	आहारउदेशक	प्रज्ञापनासूत्र	१९	पर्याप्ति	कर्मग्रंथ
३९	इन्द्र	ललितविस्तर	५५	पूरण	मज्झिमनिकाय, बौद्धपर्व
२०	ईशान	प्रज्ञापनासूत्र	१५३	पूर्व (संख्या वाचक)	पालीव्याकरण (कच्चापन)
१९१	उत्करिकामेद	प्रज्ञापनासूत्र	१८१	पैशाची भाषा	प्राकृतव्याकरण
११२	उदकमत्स्य	वाराहीसंहिता	१३५	प्रज्ञापना अने सेनो कर्ता	प्रज्ञापनासूत्र धर्मसागरनी पद्या- वली, खरतरगच्छनी पद्यावली.
१११	उल्कापात	"	१११	प्रतिसूर्य	वाराहीसंहिता
७३	क्रिया	प्रज्ञापनासूत्र	१८३	प्रमाण	अनुयोगद्वारसूत्र
१९५	कुलकर	समवायांगसूत्र, आवश्यकनिर्युक्ति.	४०	प्राणामा	सरस्वती (मासिक)
३०६	केवलकल्प	मज्झिमनिकाय	३१३	ब्रह्मलोक	पातंजलयोगदर्शन, मनुस्मृति.
१७६	गर्भापहार	परिशिष्टपर्व	२७२	मनाम (मणाम)	मज्झिमनिकाय
१११	प्रहयुद्ध	वाराहीसंहिता	७३	मंडितपुत्र	आवश्यकनिर्युक्ति
"	प्रहशृंगाटक	"	९९	मघ्न	उत्तराध्ययन, प्रज्ञापनासूत्र
"	प्रहापसव्य	"	१८१	मागधीभाषा	प्राकृतव्याकरण
"	गान्धर्वनगर	"	२४	मौर्यपुत्र तामलि	विशेषावश्यकसूत्र
४	चमर	प्रज्ञापनासूत्र	१२२	यम	निरुक्त (यास्क)
६१	चमरनो उत्पात	सिद्धसेननी बत्रीशी	४०	रत्न	वाराहीसंहिता, जीवाभिगम.
२	चैत्य	औपपातिकसूत्र, अभिधान- चिन्तामणि, अमरकोष, शब्द- स्तोममहानिधि, शब्द- चिन्तामणि.	१६	राजप्रश्नीय उपांग ?	नन्दीसूत्र
१४५	चैत्यनी व्युत्पत्ति	अनुवादक	४७	रुद्र	शतपथब्राह्मण, वेदान्तसिद्धा- न्तादर्श.
१४३	चंपानगरी	तीर्थकल्प, परिशिष्टपर्व, महावीरचरित्र.	८३	लवण समुद्र	जीवाभिगमसूत्र
२७२	जल्ल	मज्झिमनिकाय	९०	लेख्या	प्रज्ञापनासूत्र
२४	ताम्रलिप्ती	प्रज्ञापनासूत्र	१२२	वरुण	निरुक्त (यास्कनुं)
	दानामा-प्राणामानो विपर्यास	महावीरचरिय (नेमिचंद्र) महावीरचरित्र (हेमचंद्र)	११	वायुभूति	आवश्यकसूत्र, समवायांगसूत्र.
			८७	वायुनुं वहन	अनुवादक

व्याख्याप्रज्ञ- सिनुं पृष्ठ	जे शब्द उपर टिप्पण छे ते शब्द	टिप्पण माटे साक्षीभूत ग्रंथ वगैरे	व्याख्याप्रज्ञ- सिनुं पृष्ठ	जे शब्द उपर टिप्पण छे ते शब्द	टिप्पण माटे साक्षीभूत ग्रंथ वगैरे
१०४,५	वाराणसी	स्थानांगसूत्र, ज्ञातासूत्र, उपासक- दशांगसूत्र, पन्नवणासूत्र, अ- भिधानचिन्तामणि, समेत- शिखररास, मज्झिमनिकाय.	३ १७२ ३० ४१	ब्राह्मणनुं स्वरूप बेंतालीश दोष महाशिलाकंटक मिश्रपरिणत	उत्तराध्ययनसूत्र प्रवचनसारोद्धार टीकाकार "
१०	वैक्रिय समुद्रघात	समवार्थांगसूत्र	६५	लब्धि	"
१२	वैरोचनेन्द्र	प्रज्ञापनासूत्र	५९	व्यंजनावग्रह	नन्दीसूत्र
१३	शकेन्द्र	जीवाभिगमसूत्र	३३३	वलयमरण	अनुवादक
५२	शबर	सूत्रकृतांग, प्रश्नव्याकरण, प्रज्ञा- पना.	८ ७०	सर्वोत्तरगुण प्रत्याख्यान साकारबोध	टीकाकार "
४२	शिव	निरुक्त (यास्कनुं)	६६	सामायिक चारित्र	"
१८१	शौरसेनी भाषा	प्राकृतव्याकरण	३८०	स्थविर	अनुवादक
३४४	सक्रिया	अनुवादक	३५६	संस्थान	टीकाकार
५६	सुंसुमारगिरि	मज्झिमनिकाय		(भाग-४)	
१२२	सोम	निरुक्त (यास्कनुं)	२	अधिकरण	टीकाकार
१११	संख्या	वाराहीसंहिता	५	अवग्रहना पांच प्रकार	"
१०६	संबाध	पन्नवणासूत्र	२५७	आकर्ष	अनुवादक
४१	स्कंद	अमरकोष	२७५	आलोचन	"
	(भाग-३)		"	इच्छाकार	"
९	अपश्चिम मारणातिक- संलेखना	भगवतीटीका	३५	एजना	"
६	आधाकर्म वगैरे दोष	पिंडनिर्युक्ति	९३	करण	टीकाकार
१९५	आमम्रणी	प्रज्ञापनासूत्र	११७	कालिकश्रुत	नन्दीसूत्र
५६	आशीविष	टीकाकार	२४०	कुशील	अनुवादक
३४३	उन्माद	"	११८	चारण	"
७३	ऋजुमति	नन्दीसूत्र	२७४	दर्प	टीकाकार
३५६	औदयिकभाव	टीकाकार	"	दश गुण (आलेचना योम्य साधुना)	अनुवादक
३९३	कपोतपक्षी	टीकाकार	८९	निदा	प्रज्ञापना
७९	कायिकी	प्रज्ञापनासूत्र	२४०	निर्ग्रन्थ	अनुवादक
३८१	गोशालकनो सिद्धांत	चूर्णिकार	"	पुलाक	"
३६७	दिशाचर	टीकाकार	"	बकुश	"
२४३	धात्री	राजप्रश्नीय	३६	मद्रुक	"
३६७	निमित्त	अनुवादक	२१३	श्रेणि	"
९२	प्रयोग	पन्नवणासूत्र	३०१	समवसरण	सूत्रकृतांगसूत्र, आचारांगसूत्र.
१९७	पासत्या	टीकाकार	१५	खम	अनुवादक

वेचरदास

४

टीकामां के टिप्पणमां समजुती माटे मूकेला यंत्रो-कोठाओ अने आकृतिओ

भा० १

यंत्रो	व्याख्याप्रज्ञप्तितुं पृष्ठ
अथग्रह यंत्र ...	३९
इन्द्रिय यंत्र ...	२६९
गणधर यंत्र ...	१७
दिशानुं यंत्र ...	७१
प्रतिमा यंत्र ...	२५६
भाषाना मेदोनुं वृक्ष	२९४
भाषाविचार कोष्टक	२९३

भा० २

अप्रदेश सप्रदेशनी स्थापना	२३६
आहारनो कोठो	२६८
इंद्रनी गतिनो कोठो	६९
कर्मनो कोठो	२७८
कृष्णराजिनी आकृति	३१०
देवना आहारनो कोठो	२६४
वायुनी आकृति	८८
क्षेप्यानुं यंत्र	९१
लोकपालनुं यंत्र	१६

बेचरदास

विषयानुक्रम.

शतक १६ उद्देशक १ पृ० १-४.

हथोडावती एरण उपर घा करता वायुकाय उत्पन्न थाय अने तेजुं बीजा पदार्थना स्पर्शशी मरण थाय ? हा थाय. पृ० १—वायुकायनुं शरीरसहित के शरीररहित भवान्तर गमन थाय ?—सगरीमां अग्निकाय केटला काळ सुधी रहे ?—सांडसावती लोळुं उंनुं नीनुं करनार पुरुषने क्रियाओ.—लोळाने तपावी एरण पर मूकनारने क्रियाओ.—अधिकरणी अने अधिकरण.—जीवने अधिकरणी अने अधिकरण कहेवानुं कारण. पृ० २—नैरयिकादि दंडकने आश्रमी अधिकरणी अने अधिकरण.—जीव साधिकरणी के निरधिकरणी ?—आत्माधिकरणी, पराधिकरणी के उभयाधिकरणी ?—जीवने अधिकरण आत्मप्रयोग निर्वर्तित, परप्रयोग निर्वर्तित के तदुभयप्रयोग निर्वर्तित होय ?—अविरतिने आश्रमी अधिकरण.—शरीरना प्रकार.—इन्द्रियोना प्रकार.—योगना प्रकार. पृ० ३—ओदारिक शरीरने बांधतो जीव अधिकरणी के अधिकरण होय ?—आहारक शरीरने बांधतो जीव अधिकरणी के अधिकरण होय ?—इन्द्रिय तथा मनोयोगने बांधतो जीव अधिकरणी के अधिकरण होय ? पृ० ४.

शतक १६ उद्देशक २ पृ० ५-७.

जरा अने शोक.—पृथिकायिकने जरा होय के शोक होय ?—शोक नहि होवानुं कारण.—शकनुं वर्णन अने तेजुं भगवंत पासे आवनुं.—अवग्रह-संबन्धे प्रश्न अने शकनुं स्वस्थानगमन. पृ० ५—शकनेत्र सत्यवादी के मिथ्यावादी ?—शक सावय भाषा बोले के निरवय भाषा बोले ? तेजुं कारण ?—शक भवसिद्धिक के अभवसिद्धिक होय वगेरे प्रश्न.—कर्मो चैतन्यकृत छे के अचैतन्यकृत ? पृ० ६—तेना कारणो.

शतक १६ उद्देशक ३ पृ० ७-९.

कर्मप्रकृति.—ज्ञानावरणने वेदतो जीव केटली कर्मप्रकृतिओने वेदे ? पृ० ७—उल्लुकतीर नगर.—काउस्सगमां रहेला मुनिना अर्शा कापनार वैष अने मुनिने क्रिया.

शतक १६ उद्देशक ४ पृ० ९-१०.

नित्यभोजी श्रमण जेटळुं कर्म खपावे तेटळुं कर्म नैरयिको सो वरसे खपावे ? ना. पृ० ९. चतुर्थ भक्तादि करनार मुनि जेटळुं कर्म खपावे तेटळुं कर्म हजार के लाख वरसे नैरयिक खपावे ? ना.—श्रमणने अधिक कर्म क्षय थवानुं कारण. पृ० १०.

शतक १६ उद्देशक ५ पृ० ११-१५.

उल्लुकतीर नगर.—एक जंबूक चैत्य.—देव बाह्य पुद्गलोने ग्रहण कर्या सिवाय अही आववा समर्थ छे ?—बाह्य पुद्गलोने ग्रहण करीने अही आववा समर्थ छे ?—बाह्य पुद्गलोने ग्रहण करीने बोलवा वगेरे क्रिया करवा समर्थ छे ? पृ० ११.—शकनुं उत्सुकतापूर्वक वांशीने जवानुं कारण.—सम्यग्दृष्टि गंगदत्त देवनी उत्पत्ति अने तेनो मिथ्यादृष्टि देवनी साथे संवाद.—परिणाम पामतां पुद्गलो परिणत कहेवाय ?—गंगदत्त देवनुं भगवंत पासे आगमन. पृ० १२.—गंगदत्तनो भगवंतने प्रश्न.—गंगदत्त देव भवसिद्धिक छे के अभवसिद्धिक छे इत्यादि प्रश्न.—गंगदत्तनी दिव्य देवर्दि कर्या गई ? पृ० १३.—हार्तिभगपुर.—सहस्राभयण.—गंगदत्त गृहपति.—मुनिसुव्रत स्वामीनुं आगमन.—मुनिसुव्रत स्वामीनी देशना अने गंगदत्तने प्रतिबोध थवो.—गंगदत्ते वीक्षा लेवी. पृ० १४.—गंगदत्तनी महाशुक कल्पमां देवतरीके उत्पत्ति.—गंगदत्तनी आयुषस्थिति.—गंगदत्त देवलोकधी च्यवी कर्या जशे ? पृ० १५.

शतक १६ उद्देशक ६ पृ० १५-२०.

स्वप्नदर्शन.—स्वप्न कर्यारे जुए ? पृ० १५—जीवो सूता, जागता के सूता-जागता होय छे ?—पंचेन्द्रिय तिर्यचो सूता छे इत्यादि प्रश्न.—संवृत जीव फेलुं स्वप्न जुए ? जीवो संवृत छे इत्यादि प्रश्न.—स्वप्नना प्रकार.—महास्वप्नना प्रकार.—सर्व स्वप्नना प्रकार.—तीर्थकरनी माता केटला स्वप्नो जुए ? पृ० १६—चक्रवर्तीनी माता केटलां स्वप्न जुए ?—वासुदेवनी माता केटलां स्वप्न जुए ?—छावावस्थामां भगवंत महावीरे दश स्वप्नोने जीवां पृ० १७.—दश महास्वप्नोनुं फल. पृ० १८.—सामान्य स्वप्ननुं फल. पृ० १९.—कोष्ठपुट वगेरे वाय छे ? पृ० २०.

शतक १६ उद्देशक ७ पृ० २१.

उपयोग केटला प्रकारनो कह्यो छे ? पृ० २१.

शतक १६ उद्देशक ८ पृ० २१-२५.

लोकनो पूर्वचरमांत. पृ० २१—दक्षिणादि चरमांत.—उपरनो चरमांत पृ० २२.—लोकनी हेठेनो चरमांत.—रत्नप्रभाता पूर्वादि चरमांत पृ० २३.—परमाणुनी गति—कायिकी आदि क्रिया.—देव अलोकमां हस्तादिने पसारवा समर्थ छे ? पृ० २५.

शतक १६ उद्देशक ९ पृ० २६.

बलीन्द्रनी सुधर्मा सभा क्यां कहेली छे ? पृ० २६.

शतक १६ उद्देशक १० पृ० २७.

अवधिज्ञानना प्रकार पृ० २७.

शतक १६ उद्देशक ११ पृ० २७.

द्वीपकुमारो समान आहारवाळा छे इत्यादि प्रश्न.—द्वीपकुमारोने लेश्याओ. पृ० २७.

शतक १६ उद्देशक १२-१४ पृ० २८-२९.

उदधिकुमारो बधा समान आहारवाळा छे इत्यादि प्रश्न. पृ० २८.

शतक १७ उद्देशक १ पृ० २९-३२.

उदायी हस्ती कई गतिमांथी आवी उत्पन्न थयो छे ?—उदायी मरीने क्यां जशे ?—त्यांथी मरण पामी क्यां जशे ?—भूतानंद हस्ती क्यांथी आग्यो छे अने मरीने क्यां जशे ? पृ० २९.—कायिकी आदि क्रियाओ.—वृक्षनुं मूळ चलावनारने क्रिया.—वृक्षना मूळने क्रिया. पृ० ३०.—वृक्षना फन्द चलावनारने क्रिया.—कन्दने क्रिया.—शरीरो.—इन्द्रियो—योग—औदारिकादि शरीरने बांधतो जीव केटली क्रिया करे !—जीवो केटली क्रियाओ करे ! पृ० ३१.—औदयिकादि भावो. पृ० ३२.

शतक १७ उद्देशक २ पृ० ३२-३५.

संयतादि धर्म, अधर्म के धर्माधर्ममां स्थित होय ?—कोई जीव धर्म, अधर्म के धर्माधर्ममां बेसी शके ?—धर्म, अधर्म के धर्माधर्ममां स्थित होय एटले शुं ? पृ० ३२.—दंडकना क्रमथी नैरयिकादि संबन्धे पूर्वोक्त प्रश्न.—अन्यतीर्थिको.—बालपंडित अने बालसंबन्धे अन्यतीर्थिकोनुं मन्तव्य.—पंडित, बालपंडित अने बाल.—ते संबन्धे नैरयिकादि दंडकना क्रमथी प्रश्न. पृ० ३३.—'जीव अने जीवात्मा भिन्न छे' एवो अन्यतीर्थिकनो मत.—सशरीरी देवमां अरूपी रूप विकुर्ववाना सामर्थ्यनो अभाव अने तेनो हेतु. पृ० ३४.—शरीररहित जीवमां रूपी आकार विकुर्ववाना सामर्थ्यनो अभाव अने तेनुं कारण. पृ० ३५.

शतक १७ उद्देशक ३ पृ० ३५-३७.

शीलेशी अवस्थाने प्राप्त अनगार एजनादि क्रियानो अनुभव करे ?—एजनाना प्रकार.—द्रव्य एजनाना प्रकार. पृ० ३५.—नैरयिक द्रव्यएजना कहेवानुं कारण.—तिर्यचादि द्रव्य एजना कहेवानुं कारण.—क्षेत्र एजनाना प्रकार.—नैरयिकादि क्षेत्र एजना कहेवानुं कारण.—चलनाना प्रकार.—शरीर—चलनाना प्रकार.—इन्द्रियचलनाना प्रकार.—योगचलनाना प्रकार—औदारिक शरीर चलना कहेवानुं कारण. पृ० ३६.—वैक्रियचलना कहेवानुं कारण.—श्रोत्रेन्द्रियादिचलना कहेवानुं कारण.—मनोयोगचलना कहेवानुं कारण.—संवेगादितुं फल. पृ० ३७.

शतक १७ उद्देशक ४ पृ० ३८-३९.

प्राणातिपात धरोरे द्वारा थती क्रिया.—स्पृष्ट के अस्पृष्ट कर्म कराय ?—भृषाकादद्वारा थती क्रिया.—क्षेत्रने आश्रयी कर्म.—प्रदेशने आश्रयी क्रिया पृ० ३८.—दुःख आत्मकृत, परकृत के उभयकृत छे ?—वेदना आत्मकृत, परकृत के उभयकृत छे ?—वेदनाना वेदनसंबन्धे प्रश्न. पृ० ३९.

शतक १७ उद्देशक ५ पृ० ३९.

ईशानेन्द्रनी सुधर्मा सभा इत्यादि संबन्धे प्रश्न. पृ० ३९.

शतक १७ उद्देशक ६ पृ० ४०.

पृथिवीकायिक जीवो प्रथम उत्पन्न थाय अने पछी आहार करे के प्रथम आहार करे ने पछी उत्पन्न थाय इत्यादि प्रश्न. पृ० ४०.

शतक १७ उद्देशक ७ पृ० ४१.

जे पृथिवीकायिक सौधर्मकल्पमां मरण पामी पृथिवीकायणो उत्पन्न थवानो छे ते प्रथम उत्पन्न थाय अने पछी आहार करे इत्यादि प्रश्न. पृ० ४१.

शतक १७ उद्देशक ८ पृ० ४१.

'जे अप्कायिक सौधर्मकल्पमां उत्पन्न थवाने योग्य छे' इत्यादि संबन्धे प्रश्न. पृ० ४१.

शतक १७ उद्देशक ९ पृ० ४१.

'जे अप्कायिक घनोदधिवलयोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे' इत्यादि संबन्धे प्रश्न. पृ० ४१.

शतक १७ उद्देशक १० पृ० ४२.

'जे वायुकायिक सौधर्मकल्पमां उत्पन्न थवाने योग्य छे' इत्यादि संबन्धे प्रश्न. पृ० ४२.

शतक १७ उद्देशक ११ पृ० ४२.

'जे वायुकायिक घनवातवलयो के तजुवातवलयोने विषे उत्पन्न थवाने योग्य छे' इत्यादि संबन्धे प्रश्न. पृ० ४२.

शतक १७ उद्देशक १२ पृ० ४२.

एकेन्द्रिय जीवो समान आहारवाळा छे इत्यादि प्रश्न.—एकेन्द्रियोने लेख्या. पृ० ४२.—लेख्यावाळा एकेन्द्रियोनुं अल्पबहुत्व—लेख्यावाळा एकेन्द्रियोनी ऋद्धिनुं अल्पबहुत्व पृ० ४३.

शतक १७ उद्देशक १३ पृ० ४३.

बधा नागकुमारो समान आहारवाळा छे इत्यादि प्रश्न पृ० ४३.

शतक १७ उद्देशक १४ पृ० ४३.

सुवर्णकुमारो समान आहारवाळा छे इत्यादि प्रश्न पृ० ४३.

शतक १७ उद्देशक १५ पृ० ४३.

विद्युत्कुमार संबन्धे प्रश्न. पृ० ४३.

शतक १७ उद्देशक १६ पृ० ४४.

बधा वायुकुमारो समान आहारवाळा छे इत्यादि प्रश्न. पृ० ४४.

शतक १७ उद्देशक १७ पृ० ४४.

बधा अमिकुमारो समान आहारवाळा छे इत्यादि प्रश्न. पृ० ४४.

शतक १८ उद्देशक १ पृ० ४५.

१ जीवद्वार—जीव जीवभाव वडे प्रथम छे के अग्रथम ? पृ० ४५—२ आहारकद्वार—आहारक आहारभाव वडे प्रथम छे के अग्रथम ?—एम् अनाहारक संबन्धे प्रश्न.—ए रीते ३ भवसिद्धिकद्वार—४ संज्ञीद्वार पृ० ४६.—५ लेख्याद्वार—६ दृष्टिद्वार—७ संयतद्वार—८ कषायद्वार—९ ज्ञानद्वार १० योगद्वार—११ उपयोगद्वार—१२ वेदद्वार—१३ शरीरद्वार—अने १४ पर्याप्तद्वार.—चरम अने अचरम—१ जीवद्वार—जीव जीवभाव वडे चरम छे के अचरम ? पृ० ४८—ए रीते २ आहारकद्वार,—३ भवसिद्धिकद्वार,—४ संज्ञीद्वार,—५ लेख्याद्वार—६ दृष्टिद्वार पृ० ४९—७ संयतद्वार—८ कषायद्वार—९ ज्ञानद्वार—१० योगद्वार—११ उपयोगद्वार—१२ वेदद्वार—१३ शरीरद्वार पृ०—५० अने १४ पर्याप्तद्वार.

शतक १८ उद्देशक २ पृ० ५१—५३.

कार्तिकशेठनो वृत्तान्त अने तेनो शक्रपणे उत्पाद पृ० ५१.

शतक १८ उद्देशक ३ पृ ५३—५८.

भाकंदिकपुत्र अनगरना प्रश्नो.—पृथिवीकायिक मनुष्य शरीर पामी तुरत सिद्ध थाय ?— एम् अष्कायिक अने वनस्पतिकायिक संबन्धे प्रश्न. पृ० ५४—निर्जरा पुद्गलो सर्वलोकव्यापी छे ?—छद्मस्थ निर्जरा पुद्गलोनुं परस्पर भिन्नपणुं जुए ? पृ० ५५ बन्धना बे प्रकार.—द्रव्यबन्धना बे प्रकार पृ० ५६—विषयबन्ध अने प्रयोगबन्ध.—भावबन्धना बे प्रकार—मूलप्रकृतिबन्ध अने उत्तरप्रकृतिबन्ध,—पूर्वे बाधेला अने हवे पछी बंधावना कर्मनी भिन्नता.—नैरयिकादिना कर्मबन्धनी भिन्नता.—आहाररूपे ग्रहण करेला पुद्गलोनो केटलो भाग ग्रहण थाय अने केटलो भाग छोडाय ?—निर्जराना पुद्गलो उपर बेसवाने, यावत् सुवाने काई समर्थ छे ?

शतक १८ उद्देशक ४ पृ० ५८—६०.

प्राणातिपातादि जीवना परिभोगमां भावे छे के नहि ? पृ० ५८.—कषायना चार प्रकार.—कृतयुग्मादि चार राशिओ.—नैरयिकादि दंडकने आश्रयी कृतयुग्मादि राशिनुं अवतरण पृ० ५९.

शतक १८ उद्देशक ५ पृ० ६०.

बे असुरकुमार देवमां एक दर्शनीय अने एक अदर्शनीय होवानुं कारण. पृ० ६०— ए रीते नागकुमारादि संबन्धे प्रश्न.—बे नैरयिकोमां एक अक्षर. कर्मवाळो अने एक मद्दकर्मवाळो उत्पन्न थवानो हेतु.—नैरयिकने मरणसमये आ भवना के परभवना आयुषनो अनुभव होय ? पृ० ६१— देवोनी इष्ट अने अनिष्ट विकुर्वणा.

शतक १८ उद्देशक ६ पृ० ६२—६३.

गोळ वगेरे बादरस्कन्धना वर्णादि. पृ० ६२—भ्रमरना वर्णादि—पोपटनी पांखना वर्णादि.—परमाणुना वर्णादि.—द्विप्रदेशिक स्कन्ध.—त्रिप्रदेशिकादि स्कन्धो.—अनन्तप्रदेशिक स्कन्ध. पृ० ६३.

शतक १८ उद्देशक ७ पृ० ६४—७०.

यक्षाविष्ट केवली सत्य के असत्य बोले ते संबन्धे अन्यतीर्थिकनुं मन्तव्य.—उपधिना 'कर्म शरीर अने बाह्योपकरण' ए त्रण प्रकार.—'सचित्त अचित्त अने मिश्र' ए उपधिना बीजा त्रण प्रकार. पृ० ६४—परिग्रहना प्रकार.—प्रणिधानना प्रकार.—दुष्प्रणिधानना प्रकार.—सुप्रणिधान. पृ० ६५—अन्यतीर्थिको अने मद्दक भ्रमणोपासक.—अन्यतीर्थिकोनो अस्तिकाय संबन्धे मद्दक श्रावकने प्रश्न. पृ० ६६—मद्दकनो प्रतिप्रश्नद्वारा उत्तर. पृ० ६७—देवोनुं वैक्रिय रूप करवानुं सामर्थ्य.—वैक्रिय शरीरनो जीव साथे संबन्ध.—तेना परस्पर अंतरनो जीवसाथे संबन्ध.—तेना परस्पर अंतरनो शस्त्रादिथी छेद थाय के नही ?—देवासुरसंप्राम. पृ० ६८—देवोनुं गमनसामर्थ्य—देवोना पुण्यकर्मना क्षयनुं तारतम्य. पृ० ६९.

शतक १८ उद्देशक ८ पृ० ७०-७२.

ऐर्यापथिक कर्मबन्ध—अन्यतीर्थिको अने भगवंत गौतमनो संवाद. पृ० ७०—छद्मस्थना ज्ञाननो विषय.—परमाणु. पृ० ७१—द्विप्रदेशिक स्कन्ध.—अनन्तप्रदेशिक स्कन्ध.—अवधिज्ञाननो विषय.—ज्ञान अने दर्शनना समयनी भिन्नता पृ० ७२.

शतक १८ उद्देशक ९ पृ० ७२-७३.

भव्यद्रव्य नैरयिक छे ? अने ते शाश्वी कहेवाय छे ?—पृ० ७२.—ए रीते भव्य द्रव्य पृथिवीकायिकादि संबंधे प्रश्न.—भव्यद्रव्य नैरयिकादिनी आयुष स्थिति. पृ० ७३.

शतक १८ उद्देशक १० पृ० ७४-७७.

अनगर कैकियलविधना सामर्थ्यथी तलवार के अखानी धार उपर रहे ?—परमाणु वायुकायथी स्पृष्ट होय के वायुकाय परमाणुथी स्पृष्ट होय ?—एम् द्विप्रदेशिकस्कन्ध यावत् अनन्तप्रदेशिक स्कन्ध संबन्धे प्रश्न.—बस्ति वायुकायिकथी स्पृष्ट होय के वायुकाय बस्तिथी स्पृष्ट होय ?—रत्नप्रभादि पृथिवी तथा सौधर्मादि देवलोकनी नीचेना द्रव्यो पृ० ७४.—सोमिलना प्रश्नो.—यात्रा, यापनीय, अव्याबाध अने प्रासुक विहार छे एवो भगवंतने प्रश्न.—यात्रा कैवी रीते छे ?—यापनीय कैवी रीते छे ? पृ० ७५.—यापनीयना वे प्रकार.—इन्द्रिययापनीय अने नोइन्द्रिययापनीयनो अर्थ.—अव्याबाध कैवी रीते छे ?—प्रासुक विहार कैवी रीते छे ?—सरिसव भक्ष्य के अभक्ष्य ?—माष भक्ष्य के अभक्ष्य ?—कुलरथा भक्ष्य के अभक्ष्य ? एक छो के अनेक ? इत्यादि प्रश्न पृ० ७७.

शतक १९ उद्देशक १ पृ० ७९.

लेश्याना प्रकार अने प्रज्ञापनानो लेश्या उद्देशक पृ० ७९.

शतक १९ उद्देशक २ पृ० ८०.

लेश्याना प्रकार अने प्रज्ञापनानो गर्भउद्देशक पृ० ८०.

शतक १९ उद्देशक ३ पृ० ८०-८६.

१ स्याद्द्वार—कदाच वे अथवा अनेक पृथिवीकायिको एकठा मळी साधारण शरीर बाधे ? पछी आहार करे अने परिणमावे ?—२ लेश्याद्वार, पृथिवीकायिकोने लेश्याओ.—ए रीते ३ दृष्टिद्वार पृ० ८०—४ ज्ञानद्वार, ५ योगद्वार, ६ उपयोगद्वार, ७ किमाद्वार, ८ प्राणातिपातादिमा स्थिति पृ० ८१—९ उत्पातद्वार, १० स्थितिद्वार, ११ समुद्रघातद्वार, १२ उद्वर्तनाद्वार कहेवा.—एम् कदाच वे के अनेक अष्कायिक, अभिकायिक अने वनस्पतिकायिक संबंधे पण बार द्वार कहेवा.—पृथिवीकायिकादिनी अवगाहनानुं अल्पबहुत्व पृ० ८३—पृथिवीकायिकादिनी परस्पर सूक्ष्मता.—पृथिवीकायिकादिनुं परस्पर बादरपणुं. पृ० ८४—पृथिवीकायिकना शरीरनुं प्रमाण.—पृथिवीकायिकना शरीरनी अवगाहना—पृथिवीकायिकने केवी पीडा थाय ? पृ० ८५—अष्कायिकने केवी पीडा थाय ? ८६.

शतक १९ उद्देशक ४ पृ० ८६.

कदाच नैरयिको महास्रववाळा, महाक्रियावाळा, महावेदनावाळा अने महानिर्जरावाळा होय ते संबंधी अंगो पृ० ८६.

शतक १९ उद्देशक ५ पृ० ८८-८९.

नैरयिको चरम—अल्पआयुषवाळा अने परम—अधिक आयुषवाळा होय ? पृ० ८८—‘चरम नैरयिको करता परम नैरयिको महास्रववाळा, महाक्रियावाळा, महावेदनावाळा अने महानिर्जरावाळा होय’ इत्यादि प्रश्न.—ए रीते असुरकुमार संबन्धे प्रश्न.—वेदनाना ‘निदा अने अनिदा’—ए वे प्रकार—नैरयिकोने कया प्रकारनी वेदना होय ? पृ० ८८.

शतक १९ उद्देशक ६ पृ० ८९.

द्वीप अने समुद्रो क्यां, केटला अने केवा आकारवाळा छे ? पृ० ८९.

शतक १९ उद्देशक ७ पृ० ८९.

असुरकुमारना भवनावासो केटला अने केवा छे ?—ए रीते वानव्यंतरना नगरो केटला अने केवा छे ?—ज्योतिषिक अने कल्पना विमानावासो केटला अने केवा छे ? पृ० ८९.

शतक १९ उद्देशक ८ पृ० ९०.

जीवनिर्वृत्तिना प्रकार पृ० ९०—कर्मनिर्वृत्तिना प्रकार.—शरीरनिर्वृत्तिना प्रकार.—सर्वेन्द्रियनिर्वृत्तिना प्रकार.—पृथिवीकायिकने केटली इन्द्रियनिर्वृत्ति होय ?—भाषानिर्वृत्तिना प्रकार.—मनोनिर्वृत्तिना प्रकार.—कषायनिर्वृत्तिना प्रकार पृ० ९१.—वर्णनिर्वृत्ति—संस्थाननिर्वृत्ति—संज्ञानिर्वृत्ति—केश्यानिर्वृत्ति—दृष्टिनिर्वृत्ति—ज्ञाननिर्वृत्ति—अज्ञाननिर्वृत्ति पृ० ९२.—योगनिर्वृत्ति—उपयोगनिर्वृत्ति पृ० ९३.

शतक १९ उद्देशक ९ पृ० ९३-९४.

शरीरकरण.—इन्द्रियकरण पृ० ९३—प्राणातिपातकरण.—पुद्गलकरण.—वर्णकरण.—संस्थानकरण पृ० ९४.

शतक १९ उद्देशक १० पृ० ९४.

‘बधा वानव्यन्तरो समान आहारवाळा होय छे’—इत्यादि प्रश्न. पृ० ९४.

शतक २० उद्देशक १ पृ० ९५-९७.

वेद्मिन्द्रियादि जीवोना शरीरबन्धनो कम—वेद्मिन्द्रिय साधारण शरीर बांधे के प्रत्येक शरीर बांधे ?—तेओने लैश्या पृ० ९५.—तेओमा 'अने इष्ट के अनिष्ट रसादिनो अनुभव करीए छीए' एवी संज्ञा अने प्रज्ञादिनो अभाव.—पंचेन्द्रिय साधारण के प्रत्येक शरीर बांधे ? पृ० ९६—वेद्मिन्द्रिया-सिनुं अल्पबहुत्व पृ० ९७.

शतक २० उद्देशक २ पृ० ९७-९९.

आकाशना प्रकार.—'कोकाकाश जीवरूप छे, जीवदेशरूप छे' इत्यादि प्रश्न पृ० ९७.—अधोलोक धर्मास्तिकायना केटला भागने अवगाहीने रहेको छे ?—धर्मास्तिकायना केटला अभिवचनो छे ?—अधर्मास्तिकायना अभिवचनो.—आकाशास्तिकायना अभिवचनो.—जीवास्तिकायना अभिवचनो. पृ० ९८.—पुद्गलास्तिकायना अभिवचनो पृ० ९९.

शतक २० उद्देशक ३ पृ० ९९.

प्राणातिपातादि आत्मा सिवाय बीजे परिणमता नथी पृ० ९९.

शतक २० उद्देशक ४ पृ० ९९.

इन्द्रियोपचयना प्रकार पृ० ९९.

शतक २० उद्देशक ५ पृ० १००-११२.

परमाणुमा केटला वर्णादि होय छे ?—द्विप्रदेशिक स्कन्धमा केटला वर्णादि होय ?—द्विप्रदेशिक स्कन्धमा ४२ भागाओ पृ० १०१.—त्रिप्रदेशिक स्कन्धमा केटला वर्णादि होय ? पृ० १०१—चतुःप्रदेशिक स्कन्धमा भागाओ पृ० १०२.—वर्णने आश्रयी ९० भागाओ.—रसने आश्रयी ९० भागाओ पृ० १०३.—चतुःप्रदेशिक स्कन्धमा २२२ भागाओ.—पांच प्रदेशिक स्कन्ध पृ० १०४.—पंचप्रदेशिक स्कन्धमा वर्णादिने आश्रयी ३२४ भागाओ.—छ प्रदेशिक स्कन्धमा वर्णादिना भागाओ पृ० १०५.—छ प्रदेशिक स्कन्धमा ४१४ भागा.—सातप्रदेशिक स्कन्धमा वर्णादिना भागाओ पृ० १०६.—सात प्रदेशिक स्कन्धमा वर्णादिने आश्रयी ४७४ भागा.—आठ प्रदेशिक स्कन्धमा वर्णादिना भागा—अष्ट प्रदेशिक स्कन्धमा वर्णादिने आश्रयी ६०४ भागा पृ० १०७.—नव प्रदेशिक स्कन्धमा वर्णादिना भंगो.—नव प्रदेशिक स्कन्धमा वर्णादिने आश्रयी ५१४ भंगो.—दश प्रदेशिक स्कन्धमा वर्णादिना भंगो.—दश प्रदेशिक स्कन्धमा ५१६ भंगो.—असंत प्रदेशिक स्थूल परिणामवाळा स्कन्धमा वर्णादिना भंगो पृ० १०८.—पांच स्पर्शना भंग—छ स्पर्शना भंगो पृ० १०९.—सात स्पर्शना भंगो पृ० ११०.—आठ स्पर्शना भंगो.—बादर स्कन्धमा स्पर्शने आश्रयी १२९६ भंगो.—परमाणुना चार प्रकार.—द्रव्यपरमाणुना प्रकार.—क्षेत्रपरमाणुना प्रकार पृ० १११.—कालपरमाणुना प्रकार.—भावपरमाणुना प्रकार पृ० ११२.

शतक २० उद्देशक ६ पृ० ११२-११४.

'जे पृथिवीकायिक जीव रजप्रभा अने शर्कराप्रभाानी वधे मरणसमुदात्त करीने सौधर्मदेवलोकमा पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते पूर्वे उत्पन्न थाय अने पछी आहार करे' इत्यादि प्रश्न पृ० ११२—ए रीते अत्कायिक अने वायुकायिक संबन्धे प्रश्न जाणवो पृ० ११४.

शतक २० उद्देशक ७ पृ० ११४-११६.

कर्मबन्ध पृ० ११४.—ज्ञानावरणीय कर्मनो बन्ध.—ज्ञानावरणीयोदय कर्मनो बन्ध.—स्त्रीवेदनो बन्ध.—दर्शनमोहनीय कर्मनो बन्ध.

शतक २० उद्देशक ८ पृ० ११६-११८.

कर्मभूमिना प्रकार.—अकर्मभूमिना प्रकार.—अकर्मभूमिमां उत्सर्पिणी अने अवसर्पिणीरूप काल होय ?—भरत अने ऐरवतमां उत्सर्पिणी अने अवसर्पिणीरूप काल होय ?—काल.—अरहंतो महाविदेहमा पांच महाव्रतरूप धर्मनो उपदेश करे ?—भारतवर्षमां केटला तीर्थकरो होय ? पृ० ११६—चोवीस जिनना अंतरो.—कालिक धुतनो विच्छेद अने अविच्छेद.—पूर्वगत धुतमी स्थिति.—तीर्थनी स्थिति.—भाबी छेला तीर्थकरना तीर्थनी स्थिति.—तीर्थ अने तीर्थकर—पृ० ११७—प्रवचन अने प्रवचनी—उम वगेरे क्षत्रियोनो धर्ममां प्रवेश.—देवलोकना प्रकार पृ० ११८.

शतक २० उद्देशक ९ पृ० ११८-१२०.

चारण मुनिना प्रकार अने सेनु सामर्थ्य.—विद्याचारण कहेवानुं कारण.—विद्याचारणनी शीघ्र गति. पृ० ११८—विद्या चारणनी तिर्यग्गतिनो विषय.—विद्या चारणनी ऊर्ध्वगतिनो विषय.—जंघाचारण शाथी कहेषाय छे ?—जंघाचारणनी गति—जंघाचारणनो तिर्यग्गतिविषय पृ० ११९.—जंघाचारणनो ऊर्ध्वगतिविषय पृ० १२०.

शतक २० उद्देशक १० पृ० १२०.

सोपक्रम अने निरुपक्रम आशुष.—नैरयिकोनो उत्पाद आत्मोपक्रम, परोपक्रम अने निरुपक्रमथी थाय छे ? पृ० १२०—नैरयिकोनी उद्वर्तना आत्मोपक्रमथी परोपक्रमथी के निरुपक्रमथी थाय छे ?—नैरयिकोनो उत्पाद आत्मसाक्षिथी के परनी साक्षिथी ?—नैरयिकोनी उत्पत्ति स्वकर्मथी के अन्यना कर्मथी ? नैरयिकोनी उत्पत्ति आत्मप्रयोगथी के परप्रयोगथी ?—नैरयिको कतिसंचित, अकतिसंचित के अवकाश्यसंचित होय छे ?—नैरयिको कतिसंचितादि होय छे सेनुं कारण पृ० १२१—पृथिवीकायिकादि अने सिद्धो कतिसंचित छे ?—नैरयिकोने आश्रयी कतिसंचितादिनुं अल्पबहुत्व.—सिद्धोने आश्रयी कतिसंचितादिनुं अल्पबहुत्व.—नैरयिकोने आश्रयी षट्कसमर्जितादि पृ० १२२—पृथिवीकायिकादिने आश्रयी षट्कसमर्जितादि.—नैरयिकादिने आश्रयी षट्कसमर्जितादिनुं अल्पबहुत्व.—पृथिवीकायिकादिने आश्रयी अल्पबहुत्व पृ० १२३—सिद्धोने आश्रयी अल्पबहुत्व—नैरयिकादिने आश्रयी द्वादशसमर्जितादि.—पृथिवीकायिकोने आश्रयी द्वादशसमर्जितादि पृ० १२४.—नैरयिकादिने आश्रयी द्वादशसमर्जितादिनुं अल्पबहुत्व—नैरयिकादिने आश्रयी चोराशीसमर्जित.—सिद्धने आश्रयी चोराशीसमर्जितादि पृ० १२५—चोराशी समर्जितादिनुं अल्पबहुत्व.—पृ० १२६.

શતક ૨૧ પૃ. ૧૨૭-૧૩૧.

પ્રથમવર્ગ—શાલ્યાદિ ધાન્યના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે?—ઉત્પાદ—એક સમયે કેટલા જીવો ઉપજે? પૃ. ૧૨૭—અવગાહના—કર્મના બન્ધક.—લેડ્યા.—શાલ્યાદિના મૂળપણે જીવની સ્થિતિ.—શાલ્યાદિ અને પૃથ્વીકાયિકનો સંવેધ.—શાલ્યાદિના મૂળપણે સર્વ જીવોનો ઉત્પાદ પૃ. ૧૨૮—દ્વિતીય વર્ગ—કલાય વગેરે ધાન્યના કન્દરૂપે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? તૃતીય વર્ગ—અઠસી વગેરેના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવી ઉપજે છે? પૃ. ૧૨૯—ચતુર્થ વર્ગ—વાંસ વગેરે વનસ્પતિના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવી ઉપજે છે?—પાંચમો વર્ગ—હજુ વગેરે પર્વવાઠી વનસ્પતિના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવી ઉપજે છે?—ષષ્ઠ વર્ગ—સેડિય, મંતિય વગેરે વનસ્પતિના જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૦—સાતમો વર્ગ—અધ્રુહાદિના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે?—અષ્ટમ વર્ગ—તુલસી વગેરે હરિત વર્ગના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૧.

શતક ૨૨ પૃ. ૧૩૩-૧૩૫.

પ્રથમવર્ગ—તાહ વગેરે વલયવર્ગના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે? પૃ. ૧૩૨.—દ્વિતીય વર્ગ—લીમડા વગેરે એકાસ્થિક વર્ગના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે?—તૃતીય વર્ગ—અગસ્તિક વગેરે મહુવીજ વર્ગના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૩.—ચતુર્થ વર્ગ—વેંગળ વગેરે ગુચ્છવર્ગના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે?—પંચમ વર્ગ—સિરિયક વગેરે ગુલ્મવર્ગના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે?—ષષ્ઠ વર્ગ—પૂસફલી વગેરે ઘ્લીવર્ગના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૫.

શતક ૨૩ પૃ. ૧૩૬-૧૩૮.

પ્રથમવર્ગ—આહુ વગેરે સાધારણ વનસ્પતિના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૬—દ્વિતીય વર્ગ—લોહી વગેરે અનન્તકાયિક વનસ્પતિના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે?—તૃતીયવર્ગ—આયકાયાદિ વર્ગના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે?—ચતુર્થ વર્ગ—પાઠા વર્ગના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૭.—માષપર્ણી આદિ વલ્લિવર્ગના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૮.

શતક ૨૪ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૧૩૯-૧૫૬.

નૈયિકો ક્યાંથી આવીને ઉપજે?—તિર્યંચોનો નૈયિકોમાં ઉપપાત પૃ. ૧૩૯—પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો નારકોમાં ઉપપાત.—અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો નારકોમાં ઉપપાત.—પચાસા અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો નારકોમાં ઉપપાત.—અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો કેટલી નરકપૃથિવી સુધી ઉત્પન્ન થાય?—કેટલા આયુષવાઠા નારકમાં અસંજી તિર્યંચો આવીને ઉપજે?—૨ પરિમાણ—અસંજી પં. તિર્યંચો રત્નપ્રભામાં એક સમયે કેટલા ઉપજે?—૩ તેઓના સંઘયણ.—૪ શરીરની અવગાહના.—૫ સંસ્થાન પૃ. ૧૪૦—૬ લેડ્યા.—૭ દૃષ્ટિ—૮ જ્ઞાન અને અજ્ઞાન.—૯ યોગ—૧૦ ઉપયોગ.—૧૧ સંજ્ઞા. ૧૨ કષાય.—૧૩ ઇન્દ્રિય.—૧૪ સમુદ્ભાત.—૧૫ વેદના પૃ. ૧૪૧.—૧૬ વેદ—૧૭ આયુષ.—૧૮ અધ્યવસાય.—૧૯ અનુબંધ.—૨૦ કાયસંવેધ.—૨ અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો જઘન્ય આયુષવાઠા રત્નપ્રભા નારકમાં ઉપપાત.—તેઓના પરિમાણાદિદ્વારો પૃ. ૧૪૨—૩ કાયસંવેધ—અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો ઉત્કૃષ્ઠસ્થિતિ રત્નપ્રભાનારકમાં ઉપપાત.—પરિમાણાદિ.—કાયસંવેધ.—૪. જઘન્ય સ્થિતિવાઠા અસંજી તિર્યંચોનો રત્નપ્રભામાં ઉપપાત.—પરિમાણાદિ પૃ. ૧૪૩.—કાયસંવેધ.—૫ જઘન્ય અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો જઘન્ય રત્નપ્રભા નૈયિકોમાં ઉપપાત.—પરિમાણાદિ.—કાયસંવેધ.—૬ જઘન્ય અસંજી તિર્યંચની ઉત્કૃષ્ઠ. રત્નપ્રભા નૈયિકોમાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણાદિ.—કાયસંવેધ પૃ. ૧૪૪. ૭ ઉત્કૃષ્ઠ. અસંજી તિર્યંચની રત્નપ્રભા નારકમાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણાદિ.—કાયસંવેધ.—૮ ઉત્કૃષ્ઠ. અસંજી તિર્યંચની જઘન્ય. રત્નપ્રભાનારકમાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણાદિ.—કાયસંવેધ.—૯ ઉત્કૃષ્ઠ. અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની ઉત્કૃષ્ઠ. રત્નપ્રભાનારકમાં ઉત્પત્તિ પૃ. ૧૪૫.—પરિમાણાદિ.—કાયસંવેધ.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો નારકમાં ઉપપાત—સંખ્યાતા. સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો નારકમાં ઉપપાત.—પર્યાપ્ત સંખ્યાતા. સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો નારકમાં ઉપપાત.—સંખ્યાતા. સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો રત્નપ્રભા નારકમાં ઉપપાત.—પરિમાણ.—સંઘયણ.—સંસ્થાન.—લેડ્યા—દૃષ્ટિ—જ્ઞાન અને અજ્ઞાન—કાયસંવેધ.—સંખ્યાતા. સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની જઘન્ય રત્નપ્રભાનારકમાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણ પૃ. ૧૪૭.—જઘન્ય. સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની રત્નપ્રભાનારકમાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણ.—જઘન્ય. સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની જઘન્ય. રત્નપ્રભા નારકમાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણ.—જઘન્ય. સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની ઉત્કૃષ્ઠ. રત્નપ્રભા નારકમાં ઉત્પત્તિ.—ઉત્કૃષ્ઠ. સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની ઉત્કૃષ્ઠ. રત્નપ્રભાનારકમાં ઉત્પત્તિ પૃ. ૧૪૮.—ઉત્કૃષ્ઠ. સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની જઘન્ય. રત્નપ્રભાનારકમાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણ.—ઉત્કૃષ્ઠ. સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની ઉત્કૃષ્ઠ. રત્નપ્રભાનારકમાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણાદિ.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણાદિ પૃ. ૧૪૯. સંખ્યાતા. સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો સપ્તમ નરકમાં ઉપપાત.—સંજી તિર્યંચની જઘન્ય. સપ્તમ નરકપૃથિવીના નારકમાં ઉત્પત્તિ.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો ઉત્કૃષ્ઠ. સપ્તમ નરકમાં ઉપપાત પૃ. ૧૫૦.—જઘન્ય. સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની સપ્તમ નરકમાં ઉત્પત્તિ.—જઘન્ય. સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચનો જઘન્ય. સપ્તમ નરકમાં ઉપપાત.—જઘન્ય. સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચનો ઉત્કૃષ્ઠ. સપ્તમ નરકમાં ઉપપાત.—ઉત્કૃષ્ઠ. સંજી. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની સપ્તમ નરકમાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણ.—ઉત્કૃષ્ઠ. સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની જઘન્ય. સપ્તમ નરકમાં ઉત્પત્તિ.—ઉત્કૃષ્ઠ. સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની ઉત્કૃષ્ઠ સપ્તમ નરકમાં ઉત્પત્તિ પૃ. ૧૫૧.—સંજી મનુષ્યોનો નરકમાં ઉપપાત.—સંખ્યાતા. સંજી મનુષ્યોની નારકપણે ઉત્પત્તિ.—પર્યાપ્ત મનુષ્યોની નારકપણે ઉત્પત્તિ.—સંખ્યાતા. સં. પં. મનુષ્ય કેટલી નરકપૃથિવીમાં ઉત્પન્ન થાય?—સંખ્યાતા. મનુષ્યનો રત્નપ્રભાનારકપણે ઉપપાત.—પરિમાણ—એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય? પૃ. ૧૫૨—૨ સંજી મનુષ્યની જઘન્ય. રત્નપ્રભાનારકમાં ઉત્પત્તિ.—૩ સંજી મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ઠ. રત્નપ્રભાનારકમાં ઉત્પત્તિ.—૪ જઘન્ય. સંજી મનુષ્યની રત્નપ્રભામાં ઉત્પત્તિ.—૫ જઘન્ય. મનુષ્યની જઘન્ય. રત્નપ્રભામાં ઉત્પત્તિ.—૬ જઘન્ય. મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ઠ. રત્નપ્રભામાં ઉત્પત્તિ પૃ. ૧૫૩.—૭ ઉત્કૃષ્ઠ. મનુષ્યની રત્નપ્રભામાં ઉત્પત્તિ.—૮ ઉત્કૃષ્ઠ મનુષ્યની જઘન્ય. રત્નપ્રભામાં ઉત્પત્તિ.—મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ઠ. રત્નપ્રભામાં ઉત્પત્તિ.—મનુષ્યની શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણ.—એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય?—૨ જઘન્ય. મનુષ્યની શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પત્તિ પૃ. ૧૫૪.—૩ ઉત્કૃષ્ઠ. મનુષ્યની શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પત્તિ.—૪ પ્રમાણે છઠ્ઠી નરકપૃથિવી સુધી જાણવું.—૧ સંખ્યાતા. સંજી મનુષ્યની સપ્તમ નરકમાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણ.—૨ મનુષ્યની જઘન્ય સપ્તમ નરકમાં ઉત્પત્તિ.—૩ મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ઠ. સપ્તમ નરકમાં ઉત્પત્તિ.—જઘન્ય. મનુષ્યની સપ્તમ નરકમાં ઉત્પત્તિ.—ઉત્કૃષ્ઠ મનુષ્યની સપ્તમ નરકમાં ઉત્પત્તિ—પૃ. ૧૫૬.

પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની જઘન્ય૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.—ઉત્કૃષ્ટ૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની ઉત્કૃષ્ટ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.—મનુષ્યોની સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.—અસંજ્ઞી મનુષ્યોની સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ ૧૮૨.—૧ સંજ્ઞી મનુષ્યોની સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણાદિ.—૨ સંજ્ઞી મનુષ્યની જઘન્ય૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.—૩ સંજ્ઞી મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ. પૃ૦ ૧૮૩.—૧ જઘન્ય૦ સંજ્ઞી મનુષ્યની સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.—૭ જઘન્ય૦ સં. મનુષ્યની જ૦ સં. પં. તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.—૮ ઉત્કૃષ્ટ૦ સંજ્ઞી મનુષ્યની સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.—૯ ઉત્કૃષ્ટ૦ સંજ્ઞી મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.—દેવોની સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.—અસુર-કુમાર ભવનવાસી દેવોનો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉપપાત. પૃ૦—૧૮૪.—નાગકુમારની સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.—વાનવ્યંતરોની સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.—જ્યોતિષિકોની સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.—વૈમાનિક દેવોની સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.—સૌધર્મી સહસ્રારપર્યંત દેવોની સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ પૃ૦ ૧૮૫.

શતક ૨૪ ઉદ્દેશક ૨૧ પૃ૦ ૧૮૬-૧૯૦.

મનુષ્યમાં ઉપપાત.—રત્નપ્રભા નૈરયિકનો મનુષ્યમાં ઉપપાત.—તિર્યંચયોનિકનો મનુષ્યમાં ઉપપાત પૃ૦ ૧૮૬.—પૃથિવીકાયિકોનો મનુષ્યમાં ઉપ-પાત.—અષ્ટકાયિકોનો મનુષ્યમાં ઉપપાત.—દેવોનો મનુષ્યમાં ઉપપાત.—ભવનવાસી દેવોનો મનુષ્યમાં ઉપપાત.—અસુરકુમાર દેવોનો મનુષ્યમાં ઉપપાત પૃ૦ ૧૮૭.—યાવત્ સહસ્રાર દેવોનો મનુષ્યમાં ઉપપાત.—આનત દેવોનો મનુષ્યમાં ઉપપાત.—પરિમાણાદિ.—કલ્પાતીત દેવોનો મનુષ્યમાં ઉપપાત.—પ્રૈવૈ-ચક દેવોનો મનુષ્યમાં ઉપપાત પૃ૦ ૧૮૮.—અનુત્તરૌપપાતિક દેવોનો મનુષ્યમાં ઉપપાત.—સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોનો મનુષ્યમાં ઉપપાત પૃ૦ ૧૮૯.—સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોનો જઘન્ય૦ મનુષ્યમાં ઉપપાત.—સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોનો ઉત્કૃષ્ટ૦ મનુષ્યમાં ઉપપાત પૃ૦ ૧૯૦.

શતક ૨૪ ઉદ્દેશક ૨૨ પૃ૦ ૧૯૦-૧૯૧.

ધ્યંતર દેવોમાં ઉપપાત.—અસંખ્યાતા૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચનો વાનવ્યંતરમાં ઉપપાત.—અસંખ્યાતા૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની જઘન્ય૦ વાનવ્યંતરમાં ઉત્પત્તિ પૃ૦ ૧૯૦.—અસંખ્યાતા૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની ઉત્કૃષ્ટ વાનવ્યંતરમાં ઉત્પત્તિ.—અસંખ્યાતા૦ મનુષ્યોનો વાનવ્યંતરમાં ઉપપાત પૃ૦ ૧૯૧.

શતક ૨૪ ઉદ્દેશક ૨૩ પૃ૦ ૧૯૧-૧૯૩.

જ્યોતિષિકમાં ઉપપાત.—સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચનો જ્યોતિષિકમાં ઉપપાત.—અસંખ્યાતા૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચનો જ્યોતિષિકમાં ઉપપાત પૃ૦ ૧૯૧.—અસંખ્યાતા૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચનો જ્યોતિષિકમાં ઉપપાત.—જઘન્ય૦ અસંખ્યાતા૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચનો જ્યોતિષિકમાં ઉપપાત.—અસંખ્યાતા૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની ઉપપાતસંખ્યા.—અસંખ્યાતા૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચનો જ્યોતિષિકમાં ઉપપાત.—સંખ્યાતા૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચનો જ્યોતિષિકમાં ઉપપાત પૃ૦ ૧૯૨.—મનુષ્યોનો જ્યોતિષિકમાં ઉપપાત.—સંખ્યાતા સંજ્ઞી મનુષ્યોનો જ્યોતિષિકમાં ઉપપાત પૃ૦ ૧૯૩.

શતક ૨૪ ઉદ્દેશક ૨૪ પૃ૦ ૧૯૩-૧૯૭.

વૈમાનિકોમાં ઉપપાત.—અસંખ્યાતા૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચનો સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉપપાત.—પરિમાણાદિ પૃ૦ ૧૯૩.—અસંખ્યાતા૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકનો જઘન્ય૦ સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉપપાત.—અસંખ્યાતા૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની ઉત્કૃષ્ટ૦ સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્પત્તિ.—જઘન્ય૦ અસંખ્યાતા૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચનો સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉપપાત.—ઉત્કૃષ્ટ૦ અસંખ્યાતા૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચનો સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉપપાત.—સંખ્યાતા સંજ્ઞી પંચે-ન્દ્રિય તિર્યંચનો સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉપપાત.—મનુષ્યોનો સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉપપાત પૃ૦ ૧૯૪.—સંખ્યાતા૦ સંજ્ઞી મનુષ્યોનો સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉપપાત.—ઈશાન દેવોનો ઉપપાત.—સંખ્યાતા૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચને અને મનુષ્યોનો ઈશાન દેવલોકમાં ઉપપાત.—સનત્કુમાર દેવોનો ઉપપાત.—સંખ્યાતા૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચનો સનત્કુમારમાં ઉપપાત પૃ૦ ૧૯૫.—મનુષ્યોનો સનત્કુમારમાં ઉપપાત.—માહેન્દ્ર દેવોનો ઉપપાત.—આનત દેવોનો ઉપપાત.—પ્રૈવૈ-કોનો ઉપપાત.—વિજયાદિનો ઉપપાત પૃ૦ ૧૯૬.—સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોમાં ઉપપાત.—જઘન્ય૦ સંજ્ઞી મનુષ્યનો સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોમાં ઉપપાત.—ઉત્કૃષ્ટ સંજ્ઞી મનુષ્યનો સર્વાર્થસિદ્ધમાં ઉપપાત પૃ૦ ૧૯૭.

શતક ૨૫ ઉદ્દેશક ૧ પૃ૦ ૧૯૮-૨૦૧.

લેશ્યા.—સંસારી જીવના ચૌદ મેદ પૃ૦ ૧૯૮.—યોગનું અલ્પબહુત્વ પૃ૦ ૧૯૯.—પ્રથમ સમયમાં ઉત્પન્ન થયેલા બે નૈરયિકને આશ્રયી યોગ.—યોગના પ્રકાર.—યોગનું અલ્પબહુત્વ પૃ૦ ૨૦૧.

શતક ૨૫ ઉદ્દેશક ૨ પૃ૦ ૨૦૧-૨૦૩.

દ્રવ્યના પ્રકાર.—અજીવ દ્રવ્યોના પ્રકાર.—જીવદ્રવ્યની સંખ્યા.—જીવદ્રવ્યો અનંત હોવાનું કારણ ?—અજીવ દ્રવ્યોનો પરિભોગ પૃ૦ ૨૦૧.—નૈરયિકોને અજીવ દ્રવ્યોનો પરિભોગ.—અસંખ્ય લોકાકાશમાં અનંત દ્રવ્યોની સ્થિતિ.—એક આકાશ પ્રદેશમાં પુદ્ગલોનો ત્રયાપચય.—ઔદારિકાદિ શરીરરૂપે સ્થિત કે અસ્થિત દ્રવ્યો ગ્રહણ કરાય ?—દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને ભાવથી દ્રવ્યગ્રહણ પૃ૦ ૨૦૩.

શતક ૨૫ ઉદ્દેશક ૩ પૃ૦ ૨૦૪-૨૧૫.

સંસ્થાન.—પરિમંડલની સંખ્યા.—શૂતાદિની સંખ્યા.—અલ્પબહુત્વ.—દ્રવ્યાર્થરૂપે સંસ્થાન પૃ૦ ૨૦૪.—પરિમંડલની સંખ્યા.—શૂતાની સંખ્યા.—રત્ન-પ્રમામાં પરિમંડલ સંસ્થાનો.—શૂતા સંસ્થાન.—શર્કરાપ્રમામાં પરિમંડલ સંસ્થાન.—પ્રૈવૈચક વિમાનમાં પરિમંડલ સંસ્થાન.—ચવમધ્યક્ષેત્રમાં બીજા પરિમંડલ સંસ્થાનો.—શૂતા સંસ્થાનો પૃ૦ ૨૦૫.—શૂતા સંસ્થાન સાથે પરિમંડલાદિનો સંબંધ.—રત્નપ્રમામાં પરિમંડલાદિ સંસ્થાનો.—શૂતા સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા પ્રદેશમાં અવગાઢ હોય ? પૃ૦ ૨૦૬.—વ્યહસંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ હોય ?—ચતુરસ્ર સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશ-વાલું અને કેટલા પ્રદેશમાં અવગાઢ હોય ?—આયત સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ હોય ? પૃ૦ ૨૦૭.—પરિમંડલ સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ હોય ?—પરિમંડલાદિ સંસ્થાનની કૃતયુગમાદિરૂપતા પૃ૦ ૨૦૮.—પરિમંડલાદિ સંસ્થાનની કૃતયુ.

रूमादिरूपता.—परिमंडलादि संस्थाननी प्रदेशरूपे कृतयुग्मादिरूपता.—परिमंडलादि संस्थानो प्रदेशरूपे शुं कृतयुग्मादिरूपे छे ?—परिमंडल संस्थान केटला प्रदेशावगाढ होय ?—वृत्तसंस्थान, त्र्यस्रसंस्थान, चतुरस्रसंस्थान, आयतसंस्थान पृ० २०९.—परिमंडलसंस्थानो.—वृत्तसंस्थानो.—त्र्यस्रसंस्थानो.—चतुरस्रसंस्थानो.—आयतसंस्थानो.—परिमंडलसंस्थाननी स्थिति.—परिमंडलसंस्थानोनी स्थिति.—परिमंडलादि संस्थानना वर्णादि पर्यायो पृ० २१०.—द्रव्यरूपे आकाशप्रदेशनी श्रेणिओनी संख्या.—लोकाकाशनी श्रेणिओ.—अलोकाकाशनी श्रेणिओ.—आकाशश्रेणिनी प्रदेशरूपे संख्या पृ० २११.—अलोकनी श्रेणि.—लोकाकाशश्रेणिओ अने सादि सपर्यवसितादि भंग.—अलोकाकाशनी श्रेणिओ संबंधे सादि सपर्यवसितादि भांगा पृ० २१२.—आकाशनी श्रेणिओ द्रव्यरूपे कृतयुग्मादिरूपे छे ?—प्रदेशरूपे कृतयुग्मादिरूपे छे ?—लोकाकाशनी श्रेणिओ.—ऊर्ध्व अने अधो लांबी श्रेणिओ.—अलोकाकाशनी श्रेणिओ.—श्रेणिना सात प्रकार पृ० २१३.—परमाणुनी गति.—द्विप्रदेशिक स्कन्ध.—नैरयिकोनी गति.—नरकावास.—आचारंगादि अंगनी प्ररूपणा.—पांच गतिनुं अल्पबहुत्व.—आठ गतिनुं अल्पबहुत्व.—सेन्द्रियादि जीवोनुं अल्पबहुत्व पृ० २१४.—जीव—पुद्गलोना सर्व पर्यायोनुं अल्पबहुत्व.—आयुषकर्मना बन्धक अने अबन्धक इत्यादिनुं अल्पबहुत्व पृ० २१५.

शतक २५ उद्देशक ४ पृ० २१५—२३५.

युग्मना प्रकार.—नैरयिकोमां केटलां युग्मो होय ?—वनस्पतिकायिकमां कृतयुग्मादि राशिनुं अवतरण पृ० २१५.—द्रव्यना प्रकार.—धर्मास्ति छायादि द्रव्यमां कृतयुग्मादि राशिनुं अवतरण.—जीवास्तिकाय द्रव्यरूपे शुं होय ?—पुद्गलास्तिकायमां कृतयुग्मादिनुं अवतरण.—धर्मास्तिकायना प्रदेशो.—धर्मास्तिकायादिनुं अल्पबहुत्व.—धर्मास्तिकाय अवगाढ छे के अनवगाढ ?—लोकाकाशमां अवगाढता पृ० २१६.—असंख्यात प्रदेशमां अवगाढता.—रत्नप्रभानी अवगाढता.—जीवद्रव्यमां कृतयुग्मादिनी प्ररूपणा.—नैरयिकोमां कृतयुग्मादि राशिओनुं अवतरण.—जीवप्रदेशोमां कृतयुग्मादि राशिओ.—सिद्धोमां कृतयुग्मादिनो समवतार पृ० २१७.—जीवोमां प्रदेशापेक्षाए कृतयुग्मादि राशिओ.—सिद्धोमां प्रदेशनी अपेक्षाए कृतयुग्मादिरूपता.—एक जीवाश्रित आकाशप्रदेशमां कृतयुग्मादि राशिओ.—अनेक जीवाश्रित आकाशप्रदेशमां कृतयुग्मादि राशिओ.—नैरयिकादि दंडको अने सिद्धाश्रित आकाशप्रदेशनी अपेक्षाए कृतयुग्मादि राशिओ.—जीवना स्थितिकाळना समयोने आश्रयी कृतयुग्मादि राशिओ.—नैरयिकादि जीवनी स्थितिकाळना समयोने आश्रयी कृतयुग्मादि राशिओ पृ० २१८.—'नैरयिकादि कृतयुग्मसमयनी स्थितिवाळा छे' इत्यादि प्रश्न.—जीवना काळा वर्णना पर्यायो.—जीवना आभिनिबोधिकपर्यायो कृतयुग्मादिराशिरूपे छे ?—जीवोना आभिनिबोधिकादि ज्ञानना पर्यायो पृ० २१९.—जीवना केवलज्ञानना पर्यायो कृतयुग्मादि राशिरूपे छे ?—जीवोना केवलज्ञानना पर्यायो.—जीवना मतिअज्ञानना पर्यायो.—शरीरना प्रकार.—जीवो सकंप होय के निष्कंप होय ?—देशधी के सर्वधी सकम्प होय ? पृ० २२०.—परमाणु.—एक आकाश प्रदेशमां रहेला पुद्गलो.—एक समयनी स्थितिवाळा पुद्गलो.—एकगुण काळा पुद्गलो.—परमाणु अने द्विप्रदेशिक स्कन्धनुं अल्पबहुत्व. पृ० २२१.—द्विप्रदेशिक अने त्रिप्रदेशिक स्कन्धनुं अल्पबहुत्व.—दशप्रदेशिक अने संख्यातप्रदेशिकनुं अल्पबहुत्व.—संख्यातप्रदेशिक अने असंख्यातप्रदेशिक स्कन्धनुं अल्पबहुत्व.—असंख्यातप्रदेशिक अने अनन्तप्रदेशिक स्कन्धनुं अल्पबहुत्व.—परमाणु अने द्विप्रदेशिक स्कन्धनुं प्रदेशार्थरूपे अल्पबहुत्व.—असंख्यातप्रदेशिक अने अनन्तप्रदेशिकनुं अल्पबहुत्व.—प्रदेशावगाढ पुद्गलोनुं द्रव्यरूपे अल्पबहुत्व पृ० २२२.—प्रदेशावगाढ पुद्गलोनुं प्रदेशरूपे अल्पबहुत्व.—समयस्थितिवाळा पुद्गलोनुं अल्पबहुत्व.—वर्ण, गन्ध अने रसविशिष्ट पुद्गलोनुं अल्पबहुत्व.—स्पर्शविशिष्ट पुद्गलोनुं अल्पबहुत्व पृ० २२३. परमाणुधी आरंभी अनन्तप्रदेशिक स्कन्धोनुं अल्पबहुत्व.—प्रदेशावगाढ पुद्गलोनुं अल्पबहुत्व.—एक समयादि स्थितिवाळा पुद्गलोनुं अल्पबहुत्व पृ० २२४.—वर्णादिविशिष्ट पुद्गलोनुं अल्पबहुत्व.—परमाणुमां कृतयुग्मादि राशिओ समवतार.—परमाणुओ.—परमाणु प्रदेशरूपे कृतयुग्मादिरूपे छे ? पृ० २२५.—द्विप्रदेशिक स्कन्ध.—त्रिप्रदेशिक स्कन्ध.—चतुःप्रदेशिकादि स्कन्ध.—संख्यातप्रदेशिक स्कन्ध.—परमाणुओमां प्रदेशरूपे कृतयुग्मादि राशिओ. द्विप्रदेशिक स्कन्धो.—त्रिप्रदेशिक स्कन्धो.—चतुःप्रदेशिकादि स्कन्धो.—संख्यातप्रदेशिकादि स्कन्धो.—परमाणुनी प्रदेशावगाढता.—द्विप्रदेशिक.—त्रिप्रदेशिक.—चतुःप्रदेशिक.—परमाणुपुद्गलो.—द्विप्रदेशिक स्कन्धो.—त्रिप्रदेशिक स्कन्धो.—चतुःप्रदेशिक स्कन्धो.—अनन्तप्रदेशिक परमाण्वादिनी कृतयुग्मादि समयनी स्थिति पृ० २२७.—वर्णादि पर्यायोनी कृतयुग्मादिरूपता.—परमाणु सार्ध के अवर्धे ?—द्विप्रदेशिकादि स्कन्ध सार्ध के अवर्धे ? पृ० २२८.—परमाणु सकंप होय के निष्कंप होय ?—परमाणुनी सकंपावस्थानो काळ.—परमाणुनी निष्कंपताको काळ.—सकंप परमाणुनुं अंतर पृ० २२९.—निष्कम्प परमाणुनुं अन्तर.—सकम्प अने निष्कम्प द्विप्रदेशिकादि स्कन्धनुं अन्तर.—निष्कम्प द्विप्रदेशिकादि स्कन्धनुं अन्तर.—सकम्प परमाणुओनुं अन्तर.—सकम्प अने निष्कम्प परमाणुओनुं अल्पबहुत्व.—असंख्यातप्रदेशिक स्कन्धो.—सकम्प अने निष्कम्प अनन्तप्रदेशिक स्कन्धोनुं अल्पबहुत्व.—सकम्प अने निष्कम्प एवा परमाणु, संख्यातप्रदेशी, असंख्यातप्रदेशी अने अनन्तप्रदेशी स्कन्धोनुं अल्पबहुत्व पृ० २३०.—परमाणुओ कम्प केवी रीते होय ?—द्विप्रदेशिकादि स्कन्धो कम्प केवी रीते होय ?—परमाणुओ कम्प केवी रीते होय ?—द्विप्रदेशिकादि स्कन्धो कम्प केवी रीते होय ? पृ० २३१.—परमाणुना कंपनको काळ.—परमाणुना अकंपनको काळ.—द्विप्रदेशिकादि स्कन्धो देशकंपनकाळ.—सर्वकंपनकाळ.—निष्कंपनकाळ.—परमाणुओ कंपनकाळ.—निष्कंपनकाळ.—द्विप्रदेशिकादि स्कन्धो देशकंपनकाळ.—सर्वकंपनकाळ.—अकंपनकाळ.—सर्वांशे सकंप परमाणुनुं अन्तर.—निष्कंप परमाणुनुं अन्तर पृ० २३२.—देशधी सकंप द्विप्रदेशिक स्कन्धनुं अन्तर.—सर्व सकंप द्विप्रदेशिक स्कन्धनुं अन्तर.—निष्कंप द्विप्रदेशिकनुं अन्तर.—सकंप परमाणुओनुं अन्तर.—अकम्प परमाणुओनुं अन्तर.—अंशतः सकंप द्विप्रदेशिक स्कन्धोनुं अन्तर.—सर्वतः सकंप द्विप्रदेशिक स्कन्धोनुं अन्तर.—निष्कंप द्विप्रदेशिक स्कन्धनुं अन्तर.—सकंप अने निष्कंप परमाणुओनुं अल्पबहुत्व.—सकंप अने निष्कंप द्विप्रदेशिक स्कन्धोनुं अल्पबहुत्व पृ० २३३.—अनन्तप्रदेशिकनुं अल्पबहुत्व.—द्रव्यार्थादिरूपे परमाणु वगैरेनुं अल्पबहुत्व पृ० २३४.—धर्मास्तिकायना मध्य प्रदेशो.—अधर्मास्तिकायना मध्यप्रदेशो.—आकाशना मध्यप्रदेशो.—जीवना मध्यप्रदेशो.—जीवना मध्यप्रदेशोनी अवगाहना पृ० २३५.

शतक २५—उद्देशक ५ पृ० २३५—२३९.

पर्यायना प्रकार पृ० २३५—आवलिकानुं स्वरूप—आनप्राणादिनुं स्वरूप—पुद्गलपरिवर्तनुं स्वरूप—आवलिकाओ, अनप्राणो, स्तोको अने पुद्गलपरिवर्तौ.—आनप्राण संख्याती आवलिका रूपे छे ? पृ० २३६.—एम पल्योपम, पुद्गलपरिवर्त, आनप्राणो, पल्योपमो, पुद्गलपरिवर्तौ संबंधे प्रश्न. स्तोको संख्यात आनप्राणरूपे छे ?—सागरोपम, पुद्गलपरिवर्त, सागरोपमो अने पुद्गलपरिवर्तौ संख्याता पल्योपमरूपे छे ? अवसर्पिणी संख्याता सागरोपमरूपे छे ? पुद्गलपरिवर्त अने पुद्गलपरिवर्तौ संख्याती उत्सर्पिणी.—अवसर्पिणीरूपे छे ?—अतीताद्धा, अनागताद्धा अने सर्वाद्धा संबंधे प्रश्न पृ० २३८.—निगोदोना प्रकार.—निगोदजीवोना प्रकार.—नाम—भावना प्रकार पृ० २३९.

शतक २५—उद्देशक ६ पृ० २३९—२६१.

१. प्रज्ञापनद्वार—निर्ग्रन्थना प्रकार.—पुलाकना प्रकार.—बकुशना प्रकार.—कुशीलना प्रकार.—प्रतिसेवनाकुशीलना प्रकार पृ० २४०.—कषाय-कुशीलना प्रकार.—निर्ग्रन्थना प्रकार.—झातकना प्रकार.—२ वेदद्वार—पुलाकने वेद—बकुश सवेद के वेदरहित ? पृ० २४१.—कषाय कुशील सवेदी

के अनेदी?—निर्ग्रन्थ वेदसहित के वेदरहित?—ज्ञातक सवेद के निर्वेद?—३ रागद्वार—पुलाक, बकुश अने कुशील सराग छे के वीतराग?—निर्ग्रन्थ सराग के वीतराग?—४ कल्पद्वार.—स्थित अने अस्थितकल्प.—पुलाक अने कल्प पृ० २४२.—बकुश अने कल्प—कषायकुशील अने कल्प—निर्ग्रन्थ अने कल्प.—५. चारित्रद्वार—पुलाक अने चारित्र.—कषायकुशील अने चारित्र.—६ प्रतिसेवनाद्वार—पुलाक अने प्रतिसेवना पृ० २४३.—बकुश अने प्रतिसेवना.—कषायकुशील अने प्रतिसेवना.—७ ज्ञानद्वार—पुलाकने ज्ञान.—कषायकुशील अने निर्ग्रन्थोने ज्ञान—ज्ञातकने ज्ञान.—८ श्रुतद्वार—पुलाकने श्रुत.—बकुशने श्रुत पृ० २४४.—कषायकुशीलने श्रुत.—९ तीर्थद्वार—पुलाक अने तीर्थ.—कषायकुशील अने तीर्थ.—१० लिंगद्वार—पुलाक अने लिंग.—११ शरीरद्वार—पुलाकने शरीर.—बकुशने शरीर.—कषायकुशीलने शरीर—पृ० २४५. १२ क्षेत्रद्वार—पुलाक अने क्षेत्र.—बकुश अने क्षेत्र.—१३ काळद्वार—पुलाकको काळ पृ० २४६.—बकुशको काळ.—१४ गतिद्वार—पुलाकनी गति पृ० २४७.—निर्ग्रन्थनी गति.—ज्ञातकनी गति.—पुलाक कया देवपणे उपजे?—कषायकुशील कया देवपणे उपजे?—निर्ग्रन्थ कया देवपणे उपजे?—पुलाकनी देवलोकमां स्थिति पृ० २४८.—कषायकुशीलनी देवलोकमां स्थिति.—निर्ग्रन्थनी देवलोकमां स्थिति—१४ संयमद्वार—पुलाकादिने संयमस्थानो.—निर्ग्रन्थने संयमस्थानो.—संयमस्थानोनुं अल्पबहुत्व.—पुलाकादिने चारित्रपर्यायो.—१५ संनिकर्षद्वार.—पुलाकको स्वस्थानसंनिकर्ष पृ० २४९.—पुलाकको-बकुशनी अपेक्षाए परस्थानसंनिकर्ष.—बकुशना पुलाकनी अपेक्षाए चारित्रपर्यायो.—बकुशना स्वस्थाननी अपेक्षाए चारित्रपर्यायो.—बकुशना प्रतिसेवना-कुशीलनी अपेक्षाए चारित्रपर्यायो.—बकुशना निर्ग्रन्थनी अपेक्षाए चारित्रपर्यायो.—प्रतिसेवनाकुशील अने कषायकुशीलना चारित्रपर्यायो.—पुलाकनी अपेक्षाए निर्ग्रन्थना चारित्रपर्यायो पृ० २५०.—निर्ग्रन्थना सजातीयनी अपेक्षाए चारित्रपर्यायो.—ज्ञातकना पुलाकनी अपेक्षाए चारित्रपर्यायो.—पुलाकादिनुं अल्पबहुत्व.—१६ योगद्वार.—पुलाक अने योग.—ज्ञातक अने योग.—१७ उपयोगद्वार—पुलाक अने उपयोग पृ० २५१.—१८ कषायद्वार.—पुलाकने कषायो.—कषायकुशीलने कषायो.—निर्ग्रन्थने कषाय.—१९ लेख्याद्वार—पुलाकने लेख्या.—कषायकुशीलने लेख्या.—निर्ग्रन्थने लेख्या.—ज्ञातकने लेख्या पृ० २५२.—२० परिणामद्वार—पुलाक अने परिणाम.—निर्ग्रन्थ अने परिणाम.—पुलाकना परिणामको काळ.—निर्ग्रन्थना परिणामको काळ पृ० २५३.—२१ बन्धद्वार—पुलाकने कर्मप्रकृतिओनो बन्ध.—बकुशने कर्मप्रकृतिओनो बन्ध.—कषायकुशीलने प्रकृतिओनो बन्ध.—निर्ग्रन्थने कर्मप्रकृतिओनो बन्ध.—ज्ञातकने कर्मप्रकृतिओनो बन्ध.—२२ वेदद्वार—पुलाकने कर्मनुं वेदन पृ० २५४.—निर्ग्रन्थने कर्मवेदन.—ज्ञातकने कर्मवेदन.—२३ उदीरणाद्वार—पुलाकने उदीरणा.—बकुशने उदीरणा.—कषायकुशीलने उदीरणा.—ज्ञातकने उदीरणा.—२४ उपसंपद्—हानद्वार—पुलाकनी उपसंपद्—हान.—बकुशनी उपसंपद् अने हान पृ० २५५.—प्रतिसेवनाकुशीलनी उपसंपद् अने हान.—कषाय कुशीलनी उपसंपद् अने हान.—निर्ग्रन्थ शुं छोडे अने शुं पामे?—ज्ञातक शुं छोडे अने शुं पामे?—२५ संज्ञाद्वार—पुलाक अने संज्ञा.—बकुश अने संज्ञा.—२६ अहारद्वार—पुलाक अने आहार.—ज्ञातक अने आहार.—२७ भवद्वार—पुलाकने भव पृ० २५६.—बकुशने भव.—ज्ञातकने भव.—२८ आकर्षद्वार—पुलाकने आकर्ष.—बकुशने आकर्ष.—निर्ग्रन्थने आकर्ष.—ज्ञातकने आकर्ष.—पुलाकने अनेक भवमां आकर्ष.—बकुशने अनेक भवमां आकर्ष.—निर्ग्रन्थने आकर्ष पृ० २५७.—ज्ञातकने आकर्ष.—२९ काळद्वार—पुलाकको काळ.—बकुशको काळ.—निर्ग्रन्थको काळ.—ज्ञातकको काळ—पुलाकको काळ.—बकुशको काळ.—३० अंतरद्वार—पुलाकादिनुं अन्तर.—ज्ञातकनुं अन्तर पृ० २५८ पुलाकनुं अन्तर.—बकुशनुं अन्तर.—निर्ग्रन्थोनुं अन्तर.—३१ समुद्रातद्वार—पुलाकने समुद्रात.—बकुशने समुद्रात.—कषायकुशीलने समुद्रातो—निर्ग्रन्थने समुद्रातो.—ज्ञातकने समुद्रात.—३२ क्षेत्रद्वार—पुलाकनुं क्षेत्र.—ज्ञातकनुं क्षेत्र पृ० २५९.—३३ स्पर्शनाद्वार—३४ भावद्वार—पुलाकने भाव.—निर्ग्रन्थने भाव.—ज्ञातकने भाव—३५ परिमाणद्वार—पुलाकनी संख्या.—बकुशनी संख्या.—कषायकुशीलनी संख्या.—निर्ग्रन्थनी संख्या पृ० २६०—ज्ञातकनी संख्या.—३६ पुलाकादिनुं अल्पबहुत्व पृ० २६१.

शतक २५ उद्देशक ७ पृ० २६१—२८२.

१ प्रज्ञापनद्वार—संयतना प्रकार.—सामायिकसंयतना प्रकार.—छेदोपस्थापनीयसंयतना प्रकार पृ० २६१.—परिहारविशुद्धिकना प्रकार.—सूक्ष्मसंपरायना प्रकार.—यथाख्यातसंयतना प्रकार.—सामायिकसंयतादिनुं स्वरूप.—२ वेदद्वार—सामायिकसंयतने वेद.—३ रागद्वार—सामायिकसंयत अने राग—४ कल्पद्वार—सामायिकसंयतने कल्प.—छेदोपस्थापनीयने कल्प पृ० २६२.—सामायिक अने पुलाकादि.—परिहारविशुद्धि अने पुलाकादि.—यथाख्यात अने पुलाकादि.—५ प्रतिसेवाद्वार—सामायिक संयत अने प्रतिसेवक.—परिहारविशुद्धिक अने प्रतिसेवक—६ ज्ञानद्वार.—७ श्रुतद्वार.—सामायिकसंयतने श्रुत पृ० २६३.—परिहारविशुद्धिकने श्रुत.—यथाख्यातने श्रुत.—८ तीर्थद्वार.—९ लिंगद्वार.—१० शरीरद्वार.—११ क्षेत्रद्वार—१२ काळद्वार पृ० २६४.—१३ गतिद्वार.—सामायिकसंयतनी स्थिति.—परिहारविशुद्धिकनी स्थिति.—१४ संयमस्थानद्वार—सामायिकसंयतना संयमस्थान पृ० २६५. सूक्ष्मसंपरायना संयमस्थान.—यथाख्यातना संयमस्थान.—संयमस्थानोनुं अल्पबहुत्व.—१५ संनिकर्षद्वार—सामायिकसंयतना चारित्रपर्यायो.—सामायिकसंयतनुं सजातीय पर्यायनी अपेक्षाए अल्पबहुत्व.—सामायिक अने छेदोपस्थापनीयनुं पर्यायापेक्षाए अल्पबहुत्व.—सामायिकना सूक्ष्मसंपरायनी अपेक्षाए पर्यायो.—सूक्ष्मसंपरायना सामायिकनी अपेक्षाए पर्यायो पृ० २६६.—सामायिकसंयतादिनुं अल्पबहुत्व.—१६ योगद्वार.—१७ उपयोगद्वार.—१८ कषायद्वार.—१९ लेख्याद्वार.—२० परिणामद्वार.—परिणामको काळ.—२१ बन्धद्वार.—२२ वेदनद्वार.—२३ उदीरणाद्वार.—२४ उपसंपद्—हानद्वार—सामायिकसंयत शुं छोडे अने शुं स्वीकारे.—छेदोपस्थापनीय शुं छोडे अने शुं प्राप्त करे? पृ० २६९.—२५ संज्ञाद्वार.—२६ आहारकद्वार.—२७ भवद्वार.—२८ आकर्षद्वार—परिहारविशुद्धिकने आकर्ष पृ० २७०.—सूक्ष्मसंपराय संयतने आकर्ष.—यथाख्यात संयतने आकर्ष.—सामायिक संयतने अनेक भवमां आकर्ष.—२९ काळद्वार.—सामायिकादिसंयतोको काळ पृ० २७१.—३० अन्तरद्वार.—सामायिकादिसंयतनुं अन्तर.—सामायिकादि संयतोनुं अन्तर.—३१ समुद्रातद्वार पृ० २७२.—३२ क्षेत्रद्वार.—३३ स्पर्शनाद्वार—३४ भावद्वार.—३५ परिमाणद्वार.—३६ सामायिकसंयतादिनुं अल्पबहुत्व पृ० २७३.—प्रतिसेवनाना प्रकार.—आलोचनाना दस दोष.—आलोचना करवा योग्य साधु पृ० २७४.—आलोचना आपनारना गुण.—सामाचारिना दस-प्रकार.—प्रायश्चित्तना दस प्रकार.—तपना प्रकार पृ० २७५. अनशनना प्रकार.—इत्वरिक अनशनना प्रकार.—यावत्कथिक अनशनना प्रकार.—पादपोष-गमनना प्रकार.—भक्तप्रत्याख्यानना प्रकार.—ऊनोदरिकाना प्रकार.—द्रव्यऊनोदरिकाना प्रकार.—उपकरणद्रव्यऊनोदरिकाना प्रकार पृ० २७६.—भक्त-पानद्रव्यऊनोदरिकानुं स्वरूप—भावऊनोदरिकाना प्रकार.—मिक्षाचर्याना प्रकार.—रसपरित्यागना प्रकार.—कायक्लेशना प्रकार.—प्रतिसंलीनताना प्रकार.—इन्द्रियप्रतिसंलीनताना प्रकार पृ० २७७.—कषायप्रतिसंलीनताना प्रकार.—योगसंलीनताना प्रकार.—कायसंलीनताना प्रकार.—अभ्यन्तर तपना प्रकार.—प्रायश्चित्तना प्रकार.—विनयना प्रकार.—ज्ञानविनयना प्रकार पृ० २७८.—दर्शनविनयना प्रकार.—शुश्रूषाविनयना प्रकार.—चारित्रविनयना प्रकार.—मनविनयना प्रकार.—प्रशस्त मनविनयना प्रकार.—अप्रशस्त विनयना प्रकार.—वचनविनयना प्रकार पृ० २७९. प्रशस्त वचनविनयना प्रकार.—अप्रशस्त वचनविनयना प्रकार.—प्रशस्त कायविनयना प्रकार.—अप्रशस्त कायविनयना प्रकार.—लोकोपचारविनयना प्रकार.—वैयाचर्यना प्रकार.—स्वाध्यायना प्रकार पृ० २८०.—ध्यानना प्रकार.—आर्त्तध्यानना प्रकार.—आर्त्तध्यानना लक्षण.—रौद्रध्यानना प्रकार.—रौद्रध्यानना लक्षण.—धर्मध्यानना

प्रकार.—धर्मध्यानना लक्षण.—धर्मध्यानना आलंबन.—धर्मध्याननी चार भावना.—शुद्धध्यानना प्रकार पृ० २८१.—शुद्धध्यानना चार लक्षण.—शुद्धध्या-
नना चार आलंबन.—शुद्धध्याननी चार भावना.—व्युत्सर्गना प्रकार.—द्रव्यव्युत्सर्गना प्रकार.—भावव्युत्सर्गना प्रकार.—कषायव्युत्सर्गना प्रकार.—संसार-
व्युत्सर्गना प्रकार.—कर्मव्युत्सर्गना प्रकार पृ० २८२.

शतक २५ उद्देशक ८ पृ० २८२-२८३.

नारकोनी उत्पत्ति पृ० २८२—नारकोनी गति.—परभवायुषना बंधनुं कारण.—ते जीवोनी गतिनुं कारण.—उत्पत्तिनुं कारण स्वीय कर्म के परकीय
कर्म.—उत्पत्तिनुं कारण स्वप्रयोग के परप्रयोग ?—असुरकुमारनी उत्पत्ति केम थाय ? पृ० २८३.

शतक २५ उद्देशक ९-१२ पृ० २८४.

भवसिद्धिक नैरयिकनी उत्पत्ति.—अभवसिद्धिक नैरयिकनी उत्पत्ति.—सम्यग्दृष्टि नैरयिकनी उत्पत्ति.—मिथ्यादृष्टि नैरयिको केम उपजे ? पृ० २८४.

शतक २६ उद्देशक १ पृ० २८५.

१ जीवद्वार—सामान्य जीवने आश्रयी पापकर्मनी बन्धवक्तव्यता.—२ लेख्याद्वार—सलेख्य जीवने आश्रयी बन्ध पृ० २८५.—लेख्यारहित जीवने
बन्ध.—३ पाक्षिकद्वार—कृष्णपाक्षिकने आश्रयी बन्ध.—शुक्लपाक्षिकने आश्रयी बन्ध.—४ दृष्टिद्वार.—५-६ ज्ञान अने अज्ञान.—७ संज्ञाद्वार. पृ०
२८६.—८ वेदद्वार.—९ कषायद्वार.—१०-११—योग अने उपयोगद्वार—नैरयिकादि दंडकने आश्रयी पापकर्मनी बन्धवक्तव्यता.—पृ० २८७.—ज्ञाना-
वरणीयनो बन्ध.—वेदनीयकर्मबन्ध पृ० २८८.—नैरयिकादिने आश्रयी वेदनीय कर्मनो बन्ध.—मोहनीयकर्मबन्ध.—आयुषकर्मबन्ध पृ० २८९.—
नैरयिकने आश्रयी आयुषकर्मनो बन्ध पृ० २९०.

शतक २६ उद्देशक २ पृ० २९०-२९१.

अनन्तरोपपन्न नैरयिकने पापकर्मनो बन्ध पृ० २९०.—आयुषनो बन्ध.—पृ० २९१.

शतक २६ उद्देशक ३ पृ० २९१.

परंपरोपपन्न नैरयिकने पापकर्मनो बन्ध पृ० २९१.

शतक २६ उद्देशक ४ पृ० २९२.

अनन्तरावगाढ नैरयिकने आश्रयी कर्मबन्ध पृ० २९२.

शतक २६ उद्देशक ५ पृ० २९२.

परंपरावगाढ नैरयिकने आश्रयी कर्मबन्ध पृ० २९२.

शतक २६ उद्देशक ६ पृ० २९२.

अनन्तराहारक नैरयिकने कर्मबन्ध. पृ० २९२.

शतक २६ उद्देशक ७ पृ० २९२.

परंपराहारक नैरयिकने कर्मबन्ध. पृ० २९२.

शतक २६ उद्देशक ८ पृ० २९३.

अनन्तरपर्याप्त नैरयिकने कर्मबन्ध पृ० २९३.

शतक २६ उद्देशक ९ पृ० २९३.

परंपरपर्याप्त नैरयिकने कर्मबन्ध पृ० २९३.

शतक २६ उद्देशक १० पृ० २९३.

अचरम नैरयिकने कर्मबन्ध पृ० २९३.

शतक २६ उद्देशक ११ पृ० २९३-२९५.

अचरम नैरयिकने कर्मबन्ध पृ० २९३.—अचरम मनुष्यने बन्ध.—लेख्यासहित अचरम मनुष्यने बन्ध.—अचरम नैरयिकने ज्ञानावरणीयनो बन्ध.—
अचरम नैरयिकने मोहनीय कर्मबन्ध.—अचरम नैरयिकने आयुषबन्ध पृ० २९४.

शतक २७ पृ० २९६.

जीवे पापकर्म कर्तुं हतुं, करे छे अने करणे—इत्यादि संबंधे प्रश्न पृ० २९६.

शतक २८ उद्देशक १ पृ० २९७.

कर्तुं गतिमां पापकर्मनुं समर्जन थाय ?—लेख्या—नैरयिकने पापकर्मनुं समर्जन पृ० २९७.

शतक २८ उद्देशक २ पृ० २९८.

अनन्तरोपपन्न नैरयिकने पापकर्मनुं समर्जन पृ० २९८.

शतक २८ उद्देशको ३-११ पृ० २९८.

एज क्रमधी अर्ही पण आठ उद्देशकनुं कथन पृ० २९८.

शतक २९ उद्देशक १ पृ० २९९-३००.

पापकर्मना वेदन्तो प्रारंभ अने अन्त.—तेम कहेवानुं कारण पृ० २९९.—लेख्याने आश्रयी प्रस्थापन अने निष्ठापन पृ० ३००.

शतक २९ उद्देशक २ पृ० ३००.

अनन्तरोपपन्न नैरयिकने आश्रयी समक प्रस्थापनादि.—तेनो हेतु.—सलेश्य नैरयिकने आश्रयी समक प्रस्थापनादि पृ० ३००.

शतक २९ उद्देशक ३-११ पृ० ३०१.

बन्धिशतकमां कहेला क्रमे अहीं पण नव उद्देशकोनुं कथन पृ० ३०१.

शतक ३० उद्देशक १ पृ० ३०२-३०८.

समवसरण.—जीवोने क्रियावादित्वादि.—सलेश्य जीवोने क्रियावादित्वादि पृ० ३०२.—लेश्यारहित जीवोने क्रियावादित्वादि.—कृष्णपाक्षिकने क्रियावादित्वादि.—मिश्रदृष्टिने क्रियावादित्वादि.—नैरयिकोने क्रियावादित्वादि.—पृथिवीकायिकोने क्रियावादित्वादि पृ० ३०३.—क्रियावादीने आयुषनो बन्ध.—अक्रियावादीने आयुषनो बन्ध.—सलेश्य क्रियावादीने आयुषनो बन्ध.—कृष्णलेश्यावाळा क्रियावादीने आयुषनो बन्ध पृ० ३०४.—तेजोलेश्यावाळा क्रियावादीने आयुषनो बन्ध.—लेश्यारहित क्रियावादीने आयुषनो बन्ध.—कृष्णपाक्षिक अक्रियावादीने आयुषनो बन्ध.—सम्यग्दृष्टि क्रियावादीने आयुषनो बन्ध.—सम्यग्मिथ्यादृष्टि अज्ञानवादीने आयुषनो बन्ध.—मनःपर्यवज्ञानीने आयुषनो बन्ध. पृ० ३०५.—क्रियावादी नैरयिकोने आयुषनो बन्ध.—सलेश्य क्रियावादी नैरयिकोने आयुषनो बन्ध.—अक्रियावादी पृथिवीकायिकोने आयुषनो बन्ध. पृ० ३०६.—क्रियावादी पंचेन्द्रिय तिर्यचने आयुषनो बन्ध.—कृष्णलेश्यावाळा क्रियावादी पंचेन्द्रिय तिर्यचने आयुषनो बन्ध.—क्रियावादी भव्य के अभव्य? अक्रियावादी भव्य के अभव्य? पृ० ३०७.—सलेश्य क्रियावादी भव्य के अभव्य?—सलेश्य अक्रियावादी भव्य के अभव्य?—लेश्यारहित क्रियावादी भव्य के अभव्य? पृ० ३०८.

शतक ३० उद्देशक २ पृ० ३०९.

अनन्तरोपपन्न नैरयिकोने क्रियावादित्वादि.—क्रियावादी अनन्तरोपपन्न नैरयिकोने आयुषबन्ध.—अनन्तरोपपन्न क्रियावादी नैरयिको भव्य के अभव्य? पृ० ३०९.

शतक ३० उद्देशक ३ पृ० ३१०.

परंपरोपपन्न नैरयिको शुं क्रियावादी छे इत्यादि प्रश्न पृ० ३१०.

शतक ३० उद्देशक ४-११ पृ० ३१०.

बंधिशतकमां कहेला क्रमप्रमाणे आठ उद्देशकोनुं कथन. पृ० ३१०.

शतक ३१ उद्देशक १ पृ० ३११-३१२.

धृदयुग्म.—चार धृद युग्मो कहेवानो हेतु.—नैरयिकोको उपपात—उपपातसंख्या पृ० ३११.—उपपातनो प्रकार.—रत्नप्रभा नैरयिकोको उपपात.—धृदयुग्मो जराक्षिप्रमाण नैरयिकोको उपपात.—उपपातसंख्या.—धृदद्वारापरयुग्मप्रमित नैरयिकोको उपपात.—धृदकल्योजप्रमाण नैरयिकोको उपपात पृ० ३१२.

शतक ३१ उद्देशक २ पृ० ३१३.

धृद कृतयुग्मप्रमाण कृष्णलेश्यावाळा नैरयिकोको उपपात.—कृष्ण० धृदकल्योज प्रमाण नैरयिकोको उपपात.—कृष्ण० धृदकल्योजप्रमाण नैरयिकोको उपपात पृ० ३१३.

शतक ३१ उद्देशक ३ पृ० ३१३.

नील० धृद कृतयुग्म नैरयिकोको उपपात पृ० ३१३.

शतक ३१ उद्देशक ४ पृ० ३१४.

कापोत० धृद कृतयुग्म नैरयिको कयांशी आशी उपजे? पृ० ३१४.

शतक ३१ उद्देशक ५ पृ० ३१४.

भव्य धृद कृतयुग्म नैरयिकोको उपपात पृ० ३१४.

शतक ३१ उद्देशक ६ पृ० ३१४.

कृष्ण० भव्य कृतयुग्म नैरयिकोको उपपात पृ० ३१४.

शतक ३१ उद्देशक ७-२८ पृ० ३१५.

नीललेश्यावाळा अने कापोतलेश्यावाळा नैरयिको संबंधे चारे युग्मोने आश्रयी कथन—अभवसिद्धिक सम्यग्दृष्टि, मिथ्यादृष्टि, कृष्णपाक्षिक अने शूद्र-पाक्षिक संबंधे चार चार उद्देशकोनुं कथन.

शतक ३२ उद्देशको १-२८ पृ० ३१६.

धृद कृतयुग्म राक्षिरूप नैरयिकोनी उद्धर्तना.—एक समये कैदला उद्धर्तने अने केवी रीते उद्धर्तने?—कृतयुग्मरूप रत्नप्रभा नैरयिकोनी उद्धर्तना पृ० ३१६.

शतक ३३ एकेन्द्रियशतक १ पृ० ३१७.

एकेन्द्रियना प्रकार.—पृथिवीकायना प्रकार.—सूक्ष्म पृथिवीकायना प्रकार.—बादर पृथिवीकायिकना प्रकार.—कर्मप्रकृतिओ.—कर्मप्रकृतिओनो पन्ध.—कर्मप्रकृतिओनुं वेदन.—अनन्तरोपपन्न एकेन्द्रियना प्रकार.—अनन्तरोपपन्न एकेन्द्रियने कर्म प्रकृतिओ पृ० ३१८.—अनन्तरोपपन्न एकेन्द्रियने कर्मप्रकृतिओनो बन्ध.—अनन्तरोपपन्न एकेन्द्रियने कर्मप्रकृतिओनुं वेदन.—परंपरोपपन्न एकेन्द्रियने कर्मप्रकृतिओ पृ० ३१९.

शतक ३३ एकेन्द्रियशतक २ पृ० ३२०.

कृष्णलेश्यावाळा एकेन्द्रियोना प्रकार.—पृथिवीकायिकोना प्रकार.—कृष्णलेश्यावाळा सूक्ष्म पृथिवीकायिकोना प्रकार.—अनन्तरोपपन्न कृष्णलेश्यावाळा एकेन्द्रियोना प्रकार.—परंपरोपपन्न कृष्णलेश्यावाळा एकेन्द्रियना प्रकार पृ० ३२०.

शतक ३३ एकेन्द्रियशतक ३ पृ० ३२१.

नीललेइयावाळा एकेन्द्रियोना प्रकार वगेरे पृ० ३२१.

शतक ३३ एकेन्द्रियशतक ४ पृ० ३२१.

कापोतलेइयावाळा एकेन्द्रियोना प्रकार वगेरे—पृ० ३२१.

शतक ३३ एकेन्द्रियशतक ५ पृ० ३२१.

भवसिद्धिक एकेन्द्रियना प्रकार पृ० ३२१.

शतक ३३ एकेन्द्रियशतक ६ पृ० ३२१.

कृष्णलेइयावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियोना प्रकार पृ० ३२१.—अनन्तरोपपन्न कृष्ण० भवसिद्धिक एकेन्द्रियना प्रकार पृ० ३२२.

शतक ३३ एकेन्द्रियशतक ७ पृ० ३२२.

नीललेइयावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियोना प्रकार वगेरे पृ० ३२२.

शतक ३३ एकेन्द्रियशतक ८ पृ० ३२३.

कापोतलेइयावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियोना प्रकार वगेरे. पृ० ३२३.

शतक ३३ एकेन्द्रियशतक ९ पृ० ३२३.

अभवसिद्धिक एकेन्द्रियोना प्रकार वगेरे पृ० ३२३.

शतक ३३ एकेन्द्रियशतक १० पृ० ३२३.

कृष्णलेइयावाळा अभवसिद्धिक एकेन्द्रियोना प्रकारादि संबंधे प्रश्न. पृ० ३२३.

शतक ३३ एकेन्द्रियशतक ११ पृ० ३२३.

नीललेइयावाळा अभवसिद्धिक एकेन्द्रियोना प्रकारादि संबंधे प्रश्न.

शतक ३३ एकेन्द्रियशतक १२ पृ० ३२३.

कापोतलेइयावाळा अभवसिद्धिक एकेन्द्रियना प्रकारादि पृ० ३२३.

शतक ३४ एकेन्द्रियशतक १ उद्देशक १ पृ० ३२४—३३२.

एकेन्द्रियना प्रकार.—अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकनी गति.—तेमां एक, वे अने त्रण समय धवानुं कारण पृ० ३२४.—अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवी-कायिकनी पर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकपणे विग्रहगति.—अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकनी बादर तेजस्कायिकपणे विग्रहगति.—पर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकनी विग्रहगति पृ० ३२५.—अपर्याप्त बादर तेजस्कायिकनो उपपात.—पर्याप्त बादर वनस्पतिकायिकनो उत्पाद.—अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकनो उत्पाद पृ० ३२६.—अपर्याप्त सूक्ष्म एकेन्द्रियनो शर्कराप्रभाना पूर्वं चरमांतधी पश्चिम चरमांतमां उपपात पृ० ३२७.—अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकनी विग्रह-गति.—त्रण समयनी के चार समयनी विग्रहगतिनुं कारण पृ० ३२७.—अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकनी बादर तेजस्कायिकपणे केटळा समयनी गति होय ?—अपर्याप्त बादर तेजस्कायिकनी विग्रहगति.—अपर्याप्त बादर तेजस्कायिकनी पर्याप्त सूक्ष्म तेजस्कायिकपणे विग्रहगति पृ० ३२८.—अपर्याप्त बादर तेजस्कायिकनी विग्रहगति.—अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकनी ऊर्ध्वलोकमांधी अधोलोकमां विग्रहगति पृ० ३२९.—लोकना पूर्वं चरमांतमां पृथिवीकायादिकनी विग्रहगति पृ० ३२९.—तेनुं कारण.—अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकनो उपपात.—तेनी लोकना पूर्वं चरमांतधी पश्चिम चरमान्तमां विग्रहगति पृ० ३३०.—बादरपृथिवीकायिकनो स्थान—अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकने कर्मप्रकृतिओ.—अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकने कर्मबन्ध.—एकेन्द्रियने कर्मनुं वेदन.—एकेन्द्रियोनो उपपात—एकेन्द्रियने समुद्रात.—एकेन्द्रियो तुल्य के विशेषाधिक कर्म करे ? पृ० ३३२

शतक ३४ एकेन्द्रियशतक १ उद्देशक २ पृ० ३३३.

अनन्तरोपपन्न एकेन्द्रियना प्रकार.—अनन्तरोपपन्न बादर पृथिवीकायिकना स्थानो—अनन्तरोपपन्न एकेन्द्रियने कर्मप्रकृतिओ.—तेओ क्यांधी आवीने उपजे छे ?—अनन्तरोपपन्न एकेन्द्रियने समुद्रातो पृ० ३३३.—कर्मबंधनी विशेषता पृ० ३३४.

शतक ३४ एकेन्द्रियशतक १ उद्देशक ३ पृ० ३३४.

परंपरोपपन्न एकेन्द्रियोना प्रकार.—परंपरोपपन्न एकेन्द्रियनी विग्रहगति पृ० ३३४.

शतक ३४ एकेन्द्रियशतक १ उद्देशक ४-११ पृ० ३३५.

ए रीते बाकीना भाठ उद्देशकोनुं यावत् अचरम सुधी कथन पृ० ३३५.

शतक ३४ एकेन्द्रियशतक २ पृ० ३३५.

कृष्णलेइयावाळा एकेन्द्रियोना प्रकार.—कृष्णलेइयावाळा एकेन्द्रियोनो विग्रहगतिधी उपपात.—कृष्णलेइयावाळा एकेन्द्रियना स्थानो पृ० ३३५.

शतक ३४ एकेन्द्रियशतक ३-५ पृ० ३३६.

नीललेइयावाळा, कापोतलेइयावाळा अने भवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबंधे अनुक्रमे त्रीजा, चौथा अने पांचमा शतकनुं कथन पृ० ३३६.

शतक ३४ एकेन्द्रियशतक ६ पृ० ३३६.

कृष्णलेइयावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियोना प्रकार.—अनन्तरोपपन्न कृष्ण० भवसिद्धिक एकेन्द्रियोना प्रकार.—परंपरोपपन्न कृष्ण० भव० एकेन्द्रियना प्रकार.—तेओनी विग्रहगति.—पृथिवीकायिकना स्थानो.

शतक ३४ एकेन्द्रियशतक ७-१२ पृ० ३३७.

नीलकेश्यावाळा अने कापोतकेश्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबन्धे सातमा अने आठमा शतकतुं कथन. ए रीते अभवसिद्धिको संबन्धे षण चार शतकोतुं कथन पृ० ३३७.

शतक ३५ एकेन्द्रियमहायुग्मशतक १ उद्देशक १ पृ० ३३८-३४२.

महायुग्मना प्रकार.—सोळ महायुग्म कहेवातुं कारण पृ० ३३८.—कृतयुग्मकृतयुग्म राशिरूप एकेन्द्रियोनो उपपात.—एक समयमा उपपातसंख्या—ते जीवो केटला काळे खाली थाय ? पृ० ३३९. ज्ञानावरणीयना बन्धक.—वेदक.—सातावेदक अने असातावेदक.—तेधोमे लेखा.—तेधोना शरीरोना वर्णादि.—अनुबन्धकाळ पृ० ३४०.—संबंधादि.—सर्वे जीवोना कृतयुग्मकृतयुग्मराशिरूप एकेन्द्रियपणे उत्पाद.—कृतयुग्मज्योत्तराशिरूप एकेन्द्रियोनो उत्पाद—उत्पादसंख्या.—कृतयुग्मद्वारप्रमाण एकेन्द्रियोनो उत्पात.—उपपात संख्या.—कृतयुग्मकल्योजरूप एकेन्द्रियोनो उत्पाद.—ज्योत्कृतयुग्मप्रमाण एकेन्द्रियोनो उत्पाद. पृ० ३४१.—ज्योत्कृतयुग्मप्रमाण एकेन्द्रियोनो उपपात.—कल्योजकल्योत्तराशिरूप एकेन्द्रियोनो उत्पाद पृ० ३४२.

शतक ३५ एकेन्द्रियमहायुग्मशतक १ उद्देशक २ पृ० ३४२.

प्रथमसमयोत्पन्न कृतयुग्मकृतयुग्मरूप एकेन्द्रियोनो उत्पाद पृ० ३४२.

शतक ३५ ३-११ उद्देशको पृ० ३४३-३४४

अप्रथमसमयोत्पन्न कृतयुग्मकृतयुग्मरूप एकेन्द्रियोनो उत्पाद.—चरमसमय. कृतयुग्मकृतयुग्म एकेन्द्रियोनो उत्पाद.—अचरमसमय कृतयुग्मकृतयुग्मरूप एकेन्द्रियोनो उत्पाद.—पृ०. ३४३

शतक ३५ एकेन्द्रियमहायुग्मशतक २ पृ० ३४४-३४५.

कृष्णकेश्यावाळा कृतयुग्मकृतयुग्मरूप एकेन्द्रियो कयांशी आवी उपजे छे ?—कृष्ण० कृतयुग्म २ रूप एकेन्द्रियोनी स्थिति.—प्रथम समयोत्पन्न पूर्वोक्त एकेन्द्रियो कयांशी आवी उपजे ? पृ० ३४५.

शतक ३५ एकेन्द्रियमहायुग्मशतक ३ पृ० ३४६

नीलकेश्यावाळा पूर्वोक्त एकेन्द्रियो संबन्धे कथन.

शतक ३५ एकेन्द्रियमहायुग्मशतक ४ पृ० ३४६.

कापोतकेश्यावाळा पूर्वोक्त एकेन्द्रिय संबन्धे कथन.

शतक ३५ एकेन्द्रियमहायुग्मशतक ५ पृ० ३४५-३४६.

भवसिद्धिक कृतयुग्म २ एकेन्द्रियो कयांशी आवी उपजे ?

शतक ३५ एकेन्द्रियमहायुग्मशतक ६ पृ० ३४६.

कृष्णकेश्यावाळा पूर्वोक्त एकेन्द्रियो कयांशी आवी उपजे ?

शतक ३५ एकेन्द्रियमहायुग्मशतक ७ पृ० ३४६.

नीलकेश्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबन्धे कथन.

शतक ३५ एकेन्द्रियमहायुग्मशतक ८ पृ० ३४६.

कापोतकेश्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबन्धे कथन.

शतक ३६ एकेन्द्रियमहायुग्मशतक ९-१२ पृ ३४६

अभवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबन्धे चार शतको पृ० ३४६.

शतक ३६ बेइन्द्रियमहायुग्मशतक १ उद्देशक १ पृ० ३४७.

कृतयुग्म २ रूप बेइन्द्रियोनो कयांशी आवी उत्पाद थाय ?—बेइन्द्रियोनो अनुबन्धकाळ.—प्रथम समयोत्पन्न कृतयुग्म २ बेइन्द्रियोनो कयांशी आवी उत्पाद थाय ? पृ० ३४७.

शतक ३६ बेइन्द्रियमहायुग्मशतक २-८ पृ० ३४८.

कृष्णकेश्यावाळा कृतयुग्म २ प्रमाण बेइन्द्रिय जीवो कयांशी आवी उत्पन्न थाय ? पृ० ३४८.

शतक ३६ बेइन्द्रियमहायुग्मशतक ३ पृ० ३४८.

नीलकेश्यावाळा बेइन्द्रिय संबन्धे कथन.—

शतक ३६ बेइन्द्रियमहायुग्मशतक ४ पृ० ३४८.

कापोतकेश्यावाळा बेइन्द्रियसंबन्धे कथन पृ० ३४८.

शतक ३६ बेइन्द्रियमहायुग्मशतक ५-८ पृ० ३४९.

भवसिद्धिक कृतयुग्मकृतयुग्मराशिरूप बेइन्द्रियो कयांशी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि प्रश्न.

शतक ३६ बेइन्द्रियमहायुग्मशतक ९-१२ पृ० ३४९.

अभवसिद्धिक पूर्वोक्त एकेन्द्रियो संबन्धे चार शतकोतुं कथन पृ० ३४९.

शतक ३७ तेइन्द्रियमहायुग्मशतक पृ० ३५०.

कृतयुग्म कृतयुग्मरूप तेइन्द्रियो कयांथी आवी उत्पाद थाय? पृ० ३५०.

शतक ३८ चउरिन्द्रियमहायुग्मशतक पृ० ३५१.

चउरिन्द्रियो संबन्धे चार शतकोनुं कथन पृ० ३५१.

शतक ३९ असंज्ञी पंचेन्द्रियमहायुग्मशतक पृ० ३५२.

कृतयुग्मकृतयुग्मरूप असंज्ञी पंचेन्द्रियो कयांथी आवी उपजे? पृ० ३५२.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक १ पृ० ३५३.

कृतयुग्म कृतयुग्मरूप संज्ञी पंचेन्द्रियो कयांथी आवी उपजे? तेओ कइ संज्ञाना उपयोगवाळा छे? प्रथमसमयोत्पन्न कृतयुग्मकृतयुग्मरूप संज्ञी पंचेन्द्रियो कर्मना बन्धक कयांथी आवी उपजे? पृ० ३५४.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक २ पृ० ३५५.

कृष्णलेश्यावाळा कृत० २ सं० पंचेन्द्रियो कयांथी आवीने उपजे?—प्रथमसमयोत्पन्न संज्ञी पंचेन्द्रियो कयांथी आवीने उपजे? पृ० ३५५.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक ३ पृ० ३५६.

नीललेश्यावाळा कृतयुग्म २ संज्ञी पंचेन्द्रियो कयांथी आवीने उपजे? पृ० ३५६.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक ४ पृ० ३५६.

कापोतलेश्यावाळा कृतयुग्मकृतयुग्म राशिरूप संज्ञी पंचेन्द्रियो कयांथी आवी उत्पाद थाय?

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक ५ पृ० ३५६.

तेजोलेश्यावाळा संज्ञी पंचेन्द्रियो कयांथी आवीने उत्पाद थाय?

शतक ४० संज्ञी पं० महायुग्मशतक ६ पृ० ३५६.

पद्मलेश्यावाळा संज्ञी पंचेन्द्रियो कयांथी आवी उत्पाद थाय? पृ० ३५६.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक ७ पृ० ३५७.

शुक्ललेश्यावाळा कृतयुग्म २ सं० पंचेन्द्रियो कयांथी आवी उत्पाद थाय?

शतक ४० संज्ञी पं० महायुग्मशतक ८ पृ० ३५७.

कृतयुग्म २ सं० पंचेन्द्रिय भवसिद्धिको कयांथी आवी उत्पाद थाय?

शतक ४० संज्ञी पं० महायुग्मशतक ९ पृ० ३५७.

कृष्ण० भवसिद्धिक सं० पंचेन्द्रियो कयांथी आवी उत्पाद थाय?

शतक ४० संज्ञी पंचेन्द्रियमहायुग्म शतक १० पृ० ३५७.

नीललेश्यावाळा कृतयुग्म २ भवसिद्धिक संज्ञी पंचेन्द्रियो कयांथी आवी उत्पाद थाय? पृ० ३५७.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक ११-१४ पृ० ३५८.

संज्ञी पंचेन्द्रियो संबन्धे सात औधिक शतको कहां छे ए रीते भवसिद्धिक संज्ञी पंचेन्द्रिय संबन्धे पूर्वोक्त सात शतकोनुं कथन पृ० ३५८.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक १६ पृ० ३५८.

कृत० २ भवसिद्धिक सं० पंचेन्द्रियो कयांथी आवी उत्पाद थाय?—प्रथमसमयोत्पन्न कृत० २ भवसिद्धिक सं० पंचेन्द्रियो कयांथी आवीने उत्पाद थाय? पृ० ३५८.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक १६ पृ० ३५९.

कृतयुग्म० २ कृष्णलेश्यावाळा भवसिद्धिक सं० पंचेन्द्रियो कयांथी आवीने उपजे? पृ० ३५९.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक १७-२१ पृ० ३५९.

नीललेश्या संबन्धे छ शतकोनुं कथन पृ० ३५९.

शतक ४१ उद्देशक १ पृ० ३६०-३६२.

राशियुग्मना प्रकार.—चार राशियुग्म कहेबातुं कारण.—कृतयुग्मरूप नैरयिको कयांथी आवीने उपपात थाय?—एक समये केटला उत्पन्न थाय? तेओनो सान्तर के निरन्तर उत्पाद होय?—तेओ जे समये कृतयुग्मराशिरूप होय ते समये त्र्योजराशिरूप होय इत्यादि प्रश्न पृ० ३६०. तेओने आश्रयी कृतयुग्म अने द्वापरयुग्मनो संबन्ध होय?—कृतयुग्म अने कलयोज राशिनो संबन्ध होय?—जीवोनु उपपात केवी रीते थाय?—उपपातनो हेतु आत्मानो असंयम.—आत्मसंयम के आत्मसंयमनो आश्रय.—तेओ सलेश्य होय के अलेश्य होय?—सलेश्य सक्रिय होय के अक्रिय?—कृतयुग्म राशिरूप अमुरकुमारनी कयांथी आवी उत्पत्ति थाय?—मनुष्योना उपपातनुं कारण आत्मानो असंयम पृ० ३६१.—आत्मसंयमी मनुष्यो सलेश्य छे के अलेश्य?—लेश्यारहित मनुष्यो सक्रिय के अक्रिय?—क्रियारहितनी सिद्धि.—लेश्यावाळा मनुष्योनी सक्रियता.—सक्रिय ते भवमां सिद्ध थाय के नहि?—आत्मसंयमी सलेश्य छे के अलेश्य छे?—सलेश्य मनुष्यनी सक्रियता.—सक्रिय मनुष्य ते भवमां सिद्ध थाय.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૩૬૨.

ત્ર્યોજરાશિપ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉત્પાદ. પૃ. ૩૬૨.—કૃતયુગ્મ અને ત્ર્યોજરાશિનો પરસ્પર સંબન્ધ.—ત્ર્યોજરાશિ અને દ્વાપરયુગ્મનો પરસ્પર સંબન્ધ પૃ. ૩૬૩.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૩ પૃ. ૩૬૨.

દ્વાપરયુગ્મરાશિપ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉત્પાદ.—દ્વાપરયુગ્મ અને કૃતયુગ્મનો પરસ્પર સંબન્ધ.—પૃ. ૩૬૩.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૪ પૃ. ૩૬૩.

કલ્પોજપ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉત્પાદ.—કલ્પોજ અને કૃતયુગ્મનો પરસ્પર સંબન્ધ. પૃ. ૩૬૩.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૫ પૃ. ૩૬૩.

કૃષ્ણલેશ્યાવાલા કૃતયુગ્મપ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉત્પાદ. પૃ. ૩૬૪.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૬ પૃ. ૩૬૩.

ત્ર્યોજરાશિપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાલા નૈરયિકોનો ઉત્પાદ.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૭ પૃ. ૩૬૩.

દ્વાપરયુગ્મપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાલા (નૈરયિકો) સંબંધે પળ એમજ ઉદ્દેશક પૃ. ૩૬૪.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૮ પૃ. ૩૬૩.

કૃષ્ણલેશ્યાવાલા કલ્પોજ પ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉત્પાદ.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૯-૧૨ પૃ. ૩૬૩.

નીલલેશ્યાવાલા સંબંધે ચાર ઉદ્દેશકોનું કથન.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૧૩-૧૬ પૃ. ૩૬૩.

કાપોતલેશ્યાવાલા સંબંધે એ રીતે ચાર ઉદ્દેશકોનું કથન.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૧૭-૨૦ પૃ. ૩૬૬.

કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ તેજોલેશ્યાવાલા અસુરકુમારોનો ક્યાંથી આવી ઉત્પાદ થાય? પૃ. ૩૬૫.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૨૧-૨૪ પૃ. ૩૬૬.

એ રીતે પદ્મલેશ્યા સંબંધે ચાર ઉદ્દેશકોનું કથન.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૨૫-૨૮ પૃ. ૩૬૬.

શુક્લલેશ્યાસંબંધે ચાર ઉદ્દેશકોનું કથન.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૨૯-૫૬ પૃ. ૩૬૭.

ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મપ્રમાણ નૈરયિકોનો ક્યાંથી આવી ઉત્પાદ થાય.—કૃષ્ણલેશ્યાવાલા ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મરૂપ નૈરયિકોનો ઉત્પાદ ક્યાંથી આવીને થાય ?—શુક્લ લેશ્યાવાલા સંબંધે ઔષ્ધિક સરખા ચાર ઉદ્દેશકોનું કથન.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૫૭-૮૪ પૃ. ૩૬૭.

અભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ પ્રમાણ નૈરયિકોનો ક્યાંથી આવી ઉત્પાદ થાય ?

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૮૫-૧૧૨ પૃ. ૩૬૭.

કૃતયુગ્મપ્રમાણ સમ્યગ્દષ્ટિ નૈરયિકોનો ક્યાંથી આવી ઉત્પાદ થાય ? પૃ. ૩૬૭.—કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાલા સમ્યગ્દષ્ટિ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પાદ થાય—इत्यादि चार उद्देशकोनું कथन.—ए प्रमाणे सम्यग्दृष्टिओने आश्रयी अठ्यावीश उद्देशकोनું कथन.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૧૧૩-૧૪૦ પૃ. ૩૬૮.

કૃતયુગ્મપ્રમાણ મિથ્યાદષ્ટિ નૈરયિકોનો ક્યાંથી આવી ઉત્પાદ થાય ?—

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૧૪૧-૧૬૮ પૃ. ૩૬૮.

કૃતયુગ્મપ્રમાણ કૃષ્ણપાક્ષિક નૈરયિકોનો ક્યાંથી આવી ઉત્પાદ થાય ?

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૧૬૯-૧૯૬ પૃ. ૩૬૯.

કૃતયુગ્મપ્રમાણ શુક્લપાક્ષિક નૈરયિકોનો ક્યાંથી આવી ઉત્પાદ થાય ? પૃ. ૩૬૮ ઉદ્દેશક, શતક, અને પદસંખ્યા.—સંઘની સ્તુતિ.—લેખકકૃત મંગલ.

भगवत्सुधर्मस्वामिप्रणीत भगवतीसूत्र

सोलसमं सयं.

१ अहिगरणि २ जरा ३ कम्मे ४ जावतियं ५ गंगदत्त ६ सुमिणे य ।
७ उवओग ८ लोग ९ बलि १० ओहि ११ दीव १२ उदही १३ दिसा १४ थणिया ॥

पढमो उद्देशो.

१. [प्र०] तेणं कालेणं तेणं समएणं रायगिहे जाव-पज्जुवासमाणे एवं घयासी-अत्थि णं भंते! अधिकरणिंस्ति वाउ-याए वकमति? [उ०] हंता अत्थि । [प्र०] से भंते! किं पुट्टे उद्दाइ, अपुट्टे उद्दाइ? [उ०] गोयमा! पुट्टे उद्दाइ, तो

सोळमुं शतक.

[उद्देशकार्यसंग्रह-] १ अधिकरणी-एरण प्रमुख संबन्धे पहिलो उद्देशक, २ जरादि अर्थ संबन्धे बीजो उद्देशक, ३ कर्म वगैरे हेतुय-न्धे बीजो उद्देशक, ४ उद्देशकना प्रारंभमा 'जावतिय' यावतिक शब्द होवाधी यावतिक नामे चोथो उद्देशक, ५ गंगदत्त देव संबन्धे आश्रमो उद्देशक, ६ स्वम विषे छट्टो उद्देशक, ७ उपयोग संबन्धे सातमो उद्देशक, ८ लोकस्वरूप संबन्धे आठमो उद्देशक, ९ बलीन्द्र संबन्धे नवमो उद्देशक, १० अवधिज्ञान संबन्धे दशमो उद्देशक, ११ द्वीपकुमार संबन्धे अगीयारमो उद्देशक, तथा १२ उदधिकुमार, १३ दिक्कुमार अने १४ स्तनितकुमार संबन्धे बारमाथी चौदमा सुधी व्रण उद्देशको-ए प्रमाणे सोळमा शतकमां चौद उद्देशको कहेवाना छे.

प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] ते काले ते समये राजगृह नगरमां यावत्-पर्युपासना करता [भगवान् गौतम] आ प्रमाणे बोल्या के-हे भगवन्! अधिकरणी (एरण) उपर [हथोडो मारती वखते] *वायुकाय उत्पन्न थाय? [उ०] हे गौतम! हा, थाय. [प्र०] हे भगवन्! ते वायुकायनो बीजा कोइ पदार्थ साथे स्पर्श थायां तोज ते मरे के स्पर्श थया सिवाय पण मरे? [उ०] हे गौतम! तेनो बीजा पदार्थ साथे स्पर्श थाय तोज मरे, पण स्पर्श थया सिवाय न मरे. [प्र०] हे भगवन्! [ज्यारे ते वायुकाय मरण पामे त्यारे] ते शरीरसहित

वायुकायनी उत्पत्ति.

वायुकायनुं मरण.

१ * अहिं टीकाकार वायुकायनी उत्पत्ति संबन्धे आ प्रमाणे खुलासो करे छे-‘एरण उपर हथोडा वती घा मारती वखते एरण अने हथोडाना अभिघातथी वायु उत्पन्न थाय छे, अने ते अभिघातथी उत्पन्न थयेलो होवाने लीधे प्रथम अचेतन होय छे अने पछीथी सचेतन थाय छे एम संभव छे’.

† ‘पृथिवीकाय आदि पांच स्थावर जातिना जीवोने ज्यारे विजातीय जीवोने अगर् विजातीयस्पर्शवाळा पदार्थोने संघर्ष थाय छे त्यारे तेमना शरीरनो घात थाय छे’-ते विचारने अनुसरीने आ प्रश्न करवामां आवेलो छे. आचारांग सूत्रना ‘शङ्खपरिज्ञा’ नामना अध्ययनमां आ विचार सारी रीते वर्णवेलो छे. जुओ-आचारांग प० २८ सू० ८०.

અપુટ્ટે ઉદ્દાહ । [પ્ર૦] સે મંતે ! કિં સસરીરી નિક્ખમમ્હ, અસરીરી નિક્ખમમ્હ ? [ઉ૦] પવં જહા ઁદ્દય, જાવ—‘સે તેણેટ્ટેણં નો અસરીરી નિક્ખમમ્હ’ ।

૨. [પ્ર૦] ઇંગાલકારિયાપ ણં મંતે ! અગણિકાપ કેવતિયં કાલં સંચિટ્ટતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્હેણં અંતોસુહુત્તં, ઉક્કોસેણં તિષ્ઠિ રાહંદિયાઈ । અન્ને વિ તત્થ વાડયાપ વક્કમતિ, ન વિના વાડયાપણં અગણિકાપ ઉક્કલતિ ।

૩. [પ્ર૦] પુરિસે ણં મંતે ! અયં અયકોટ્ટંસિ અયોમપણં સંડાસપણં ઉદ્ધિહમાણે વા પદ્ધિહમાણે વા કતિકિરિપ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જાવં ચ ણં સે પુરિસે અયં અયકોટ્ટંસિ અયોમપણં સંડાસપણં ઉદ્ધિહિતિ વા પદ્ધિહિતિ વા, તાવં ચ ણં સે પુરિસે કાતિયાપ જાવ—પાણાહવાયકિરિયાપ પંચહિં કિરિયાહિં પુટ્ટે, જેસિં પિ ણં જીવાણં સરીરેહિંતો અપ નિદ્ધત્તિપ, અયકોટ્ટે નિદ્ધત્તિપ, સંડાસપ નિદ્ધત્તિપ, ઇંગાલા નિદ્ધત્તિયા, ઇંગાલકહ્ણી નિદ્ધત્તિયા, મત્થા નિદ્ધત્તિયા, તે વિ ણં જીવા કાહયાપ જાવ—પંચહિં કિરિયાહિં પુટ્ટા ।

૪. [પ્ર૦] પુરિસે ણં મંતે ! અયં અયકોટ્ટાઓ અયોમપણં સંડાસપણં ગહાય અદ્ધિકરણિંસિ ઉક્કિલ્લમાણે વા નિદ્ધિલ્લમાણે વા કતિકિરિપ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જાવં ચ ણં સે પુરિસે અયં અયકોટ્ટાઓ જાવ—નિદ્ધિલ્લમાણે વા તાવં ચ ણં સે પુરિસે કાહયાપ જાવ—પાણાહવાયકિરિયાપ પંચહિં કિરિયાહિં પુટ્ટે, જેસિં પિ ણં જીવાણં સરીરેહિંતો અયો નિદ્ધત્તિપ, સંડાસપ નિદ્ધત્તિપ, ચમ્મેટ્ટે નિદ્ધત્તિપ, મુટ્ટિપ નિદ્ધત્તિપ, અધિકરણી નિદ્ધત્તિયા, અધિકરણિલ્લોડી નિદ્ધત્તિયા, ઉદગલ્લોડી નિદ્ધત્તિયા, અધિકરણસાલા નિદ્ધત્તિયા, તે વિ ણં જીવા કાહયાપ જાવ—પંચહિં કિરિયાહિં પુટ્ટા ।

૫. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! કિં અધિકરણી, અધિકરણં ? [ઉ૦] ગોયમા ! જીવે અધિકરણી વિ અધિકરણં પિ । [પ્ર૦] સે કેણેટ્ટેણં મંતે ! પવં વુચ્છહ—‘જીવે અધિકરણી વિ અધિકરણં પિ’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અવિરતિં પહ્ણ્ણ, સે તેણેટ્ટેણં જાવ—અદ્ધિકરણં પિ ।

વાયુકાયતું શરીરસહિત કે શરીર વિના મવાન્તરે ગમન.

મવાન્તરે જાય કે શરીરરહિત જાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! આ બાવતમાં જેમ *સ્કંદકના ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે, તે પ્રમાણે યાવત્—‘શરીરરહિત થઈને જતો નથી’ ત્યાં સુધી અહિં જાણવું.

સગલીમાં અગ્નિકાય કેટલા કાલ સુધી રહે ?

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સગલીમાં અગ્નિકાય કેટલા કાલ સુધી [સચેતન] રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત સુધી અને ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ રાત્રિ દિવસ સુધી રહે. વઠ્ઠી ત્યાં અન્ય વાયુકાયિક જીવો પણ ઉત્પન્ન થાય છે, કારણ કે વાયુકાય વિના અગ્નિકાય પ્રજ્વલિત થતો નથી.

મટ્ટીમાં સાંડસા વતી લોહું ઝંચું કરનાર પુરુષને ક્રિયાઓ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોહાને તપાવવાની મટ્ટીમાં લોહાના સાંડસા વડે લોહાને ઝંચું કે નીચું કરનાર પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ય્યાં સુધી તે પુરુષ લોહાને તપાવવાની મટ્ટીમાં લોહાના સાંડસા વડે લોહાને ઝંચું કે નીચું કરે છે ત્યાં સુધી તે પુરુષને કાયિકીથી માંડીને પ્રાણાતિપાત ક્રિયા સુધીની પાંચ ક્રિયાઓ લાગે છે. વઠ્ઠી જે જીવોના શરીરથી લોહું બન્યું છે, લોહાની મટ્ટી બની છે, સાંડસો બન્યો છે, અંગારા બન્યા છે, અંગારાકર્ષણી (અંગારા કાઢવાનો સઠ્ઠીયો) બની છે અને ધમણ બની છે તે વધા જીવોને પણ કાયિકી યાવત્—પાંચ ક્રિયાઓ લાગે છે.

લોહાને તપાવી ઇરણ પર નૂકનારને ક્રિયાઓ.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોહાની મટ્ટીમાંથી લોહાના સાંડસા વડે લોહાને ઠડી તેને ઇરણ ઉપર લેતા અને મૂકતા પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે પુરુષ ય્યાં સુધી લોહાની મટ્ટીમાંથી લોહાને ઠડી યાવત્—ઇરણ ઉપર મૂકે છે, ત્યાં સુધી તે પુરુષ કાયિકી યાવત્—પ્રાણાતિપાત સુધીની પાંચ ક્રિયાઓ લાગે છે. વઠ્ઠી જે જીવોના શરીરથી લોહું બન્યું છે, સાંડસો બન્યો છે, ચર્મેષ્ઠક—ઘણ બન્યો છે, નાનો હથોડો બન્યો છે, ઇરણ બની છે, ઇરણ ઘોડવાનું લાકડું બન્યું છે, ગરમ લોહાને ઠારવાની પાણીની ટ્રોણી (કુંડી) બની છે અને અધિકરણશાલા (લોહારની કોડ) બની છે તે જીવોને પણ કાયિકી યાવત્—પાંચ ક્રિયાઓ લાગે છે.

અધિકરણી અને અધિકરણ. જીવને અધિકરણી અને અધિકરણ-કહેવાનું કારણ.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવ અધિકરણી—અધિકરણવાલો છે કે †અધિકરણ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવ અધિકરણી પણ છે અને અધિકરણ પણ છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પ્રમાણે શા હેતુથી કહો છો કે ‘જીવ અધિકરણી પણ છે અને અધિકરણ પણ છે’ ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ††અવિરતિને આશ્રયી, અર્થાત્ અવિરતિ રૂપ હેતુથી જીવ અધિકરણી પણ છે અને અધિકરણ પણ છે.

૧ * જીવ તૈજસ અને કાર્મણ શરીરની અપેક્ષાએ શરીરસહિત મવાન્તરે જાય છે અને અન્ય ઔદારિકાદિ શરીરની અપેક્ષાએ શરીરરહિત થઈને જાય છે. જુઓ—મગ્ ૦ ઁં ૦ ૧ શ્ ૦ ૨ ઉ ૦ ૧ પૂ ૦ ૨૫૬.

૨ † કાયિકી, અધિકરણિકી, પ્રાદેશિકી, પારિતાપનિકી અને પ્રાણાતિપાતિકી—એ પાંચ ક્રિયાઓ શરીરદ્વારા લાગે છે.

૩ ‡ અધિકરણ ઇટ્થે હિંસાદિ પાપકર્મના હેતુભૂત વસ્તુ, તેના આંતરિક અને બાહ્ય બે ભેદ છે, તેમાં શરીર અને હિન્દ્રિયો આંતરિક અધિકરણ, અને કુશ્હા, કોશ, હલ અને માઢા આદિ પરિપ્રહાત્મક વસ્તુઓ બાહ્ય અધિકરણ રૂપે અહિં વિવક્ષિત છે, તે જેને હીય તે જીવ અધિકરણી કહેવાય છે, અને તે શરીરાદિ અધિકરણથી કથંચિદ્ અભિન્ન હોવાથી અધિકરણ રૂપ પણ છે, અર્થાત્ જીવ અધિકરણી અને અધિકરણ બન્નેરૂપે કહેવાય છે.—ટીકા.

†† જે જીવ વિરતિવાલો હોય તેને શરીરાદિ આંતર અને બાહ્ય પરિપ્રહાત્મક વસ્તુનો સંપ્રાપ્તિ હોવા છતાં પણ મમત્વના અભાવથી તે અધિકરણી કે અધિકરણ કહેવાતો નથી, પરંતુ જે જીવ અવિરતિવાલો હોય છે તેને મમત્વ હોવાથી તે અધિકરણી અને અધિકરણરૂપ કહેવાય છે.—ટીકા.

६. [प्र०] नेरहण णं भंते! किं अधिकरणी अधिकरणं? [उ०] गोयमा! अधिकरणी वि अधिकरणं पि। एवं जहेव जीवे तहेव नेरहण-वि। एवं निरंतरं जाव-वेमाणिय।

७. [प्र०] जीवे णं भंते! किं साहिकरणी, निरहिकरणी? [उ०] गोयमा! साहिकरणी, नो निरहिकरणी। [प्र०] से केणट्टेणं-पुच्छा [उ०] गोयमा! अविरतिं पडुच्च, से तेणट्टेणं जाव-नो निरहिकरणी। एवं जाव-वेमाणिय।

८. [प्र०] जीवे णं भंते! किं आयाहिकरणी, पराहिकरणी, तदुभयाहिकरणी? [उ०] गोयमा! आयाहिकरणी वि, पराहिकरणी वि, तदुभयाहिकरणी वि। [प्र०] से केणट्टेणं भंते! एवं वुच्च-जाव-'तदुभयाहिकरणी वि'? [उ०] गोयमा! अविरतिं पडुच्च, से तेणट्टेणं जाव-तदुभयाहिकरणी वि। एवं जाव-वेमाणिय।

९. [प्र०] जीवाणं भंते! अधिकरणे किं आयप्पयोगनिवत्तिण, परप्पयोगनिवत्तिण, तदुभयप्पयोगनिवत्तिण? [उ०] गोयमा! आयप्पयोगनिवत्तिण वि, परप्पयोगनिवत्तिण वि, तदुभयप्पयोगनिवत्तिण वि। [प्र०] से केणट्टेणं भंते! एवं वुच्च-जाव-वेमाणियाणं।

१०. [प्र०] कइ णं भंते! सरीरगा पण्णत्ता? [उ०] गोयमा! पंच सरीरा पण्णत्ता, तंजहा-१ ओरालिय, जाव-५ कम्मप।

११. [प्र०] कति णं भंते! इंदिया पण्णत्ता? [उ०] गोयमा! पंच इंदिया पण्णत्ता, तंजहा-१ सोइंदिय, जाव-५ फासिंदिय।

१२. [प्र०] कतिविहे णं भंते! जोप पण्णत्ते? [उ०] गोयमा! तिविहे जोप पण्णत्ते, तंजहा-१ मणजोप, २ घणजोप, ३ कायजोप।

६. [प्र०] हे भगवन्! नैरयिक अधिकरणी छे के अधिकरण छे! [उ०] हे गौतम! नैरयिक अधिकरणी पण छे अने अधिकरण पण छे, जेम जीव संबंधे कहुं तेम नैरयिक संबंधे पण जाणवुं, अने ए प्रमाणे यावत्-निरंतर वैमानिक सुधीना जीव संबंधे पण जाणवुं.

७. [प्र०] हे भगवन्! शुं जीव साधिकरणी छे के निरधिकरणी छे! [उ०] हे गौतम! जीव साधिकरणी छे, पण निरधिकरणी नथी. [प्र०] हे भगवन्! ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के 'जीव साधिकरणी छे अने निरधिकरणी नथी'? [उ०] हे गौतम! अविरतिने आश्रयी, अर्थात् अविरतिरूप हेतुथी जीवो साधिकरणी छे, पण निरधिकरणी नथी. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं.

८. [प्र०] हे भगवन्! शुं जीव आत्माधिकरणी छे, पराधिकरणी छे के तदुभयाधिकरणी छे! [उ०] हे गौतम! जीव आत्माधिकरणी छे, पराधिकरणी छे अने तदुभयाधिकरणी छे. [प्र०] हे भगवन्! ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के 'जीव आत्माधिकरणी, पराधिकरणी अने तदुभयाधिकरणी पण छे'? [उ०] हे गौतम! अविरतिने आश्रयी, अर्थात् अविरतिरूप हेतुथी जीव यावत्-निरधिकरणी नथी. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं.

९. [प्र०] हे भगवन्! शुं जीवोनुं अधिकरण आत्मप्रयोगथी थाय छे, परप्रयोगथी थाय छे के तदुभयप्रयोगथी थाय छे! [उ०] हे गौतम! जीवोनुं अधिकरण आत्मप्रयोगथी, परप्रयोगथी अने तदुभयप्रयोगथी पण थाय छे. [प्र०] हे भगवन्! ते ए प्रमाणे आप शा संधी कहो छो के जीवोनुं अधिकरण आत्मप्रयोगथी, परप्रयोगथी अने तदुभयप्रयोगथी थाय छे! [उ०] हे गौतम! अविरतिने आश्रयी, अर्थात् जीवोनुं अधिकरण अविरतिरूप हेतुथी यावत्-तदुभयप्रयोगथी थाय छे. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं.

१०. [प्र०] हे भगवन्! शरीरो केटला कहां छे? [उ०] हे गौतम! शरीरो पांच कहां छे, ते आ प्रमाणे-१ औदारिक, यावत्-५ कार्यण.

११. [प्र०] हे भगवन्! इंदियो केटली कही छे? [उ०] हे गौतम! इंदियो पांच कही छे, ते आ प्रमाणे-१ श्रोत्रेन्द्रिय, यावत्-५ स्पर्शेन्द्रिय.

१२. [प्र०] हे भगवन्! योगना केटला प्रकार कहां छे? [उ०] हे गौतम! योगना त्रण प्रकार कहां छे, ते आ प्रमाणे-१ मनयोग, २ वचनयोग अने ३ काययोग.

७ * शरीरादि अधिकरण सहित जीव ते साधिकरणी, (अहिं समासाथे इन् प्रत्यय छे,) केमके संसारी जीवने शरीर इन्द्रियादिक रूप अन्तर अधिकरण तो हमेशां साथेज होय छे. शक्यादिक बाह्य अधिकरण नियतपणे साथे होता नथी, पण तेनो अविरतिरूप ममत्वभाव नियत सहचारी होवाथी शक्यादि बाह्य अधिकरणनी अपेक्षाए पण जीव साधिकरणी कहेवाय छे, अने तेथीज संयतोने शरीरादि छतां तेनी अविरतिना अभावथी साधिकरणीपणुं नथी.-टीका.

८ † जे कृष्यादि आरंभमां स्वयं प्रवृत्ति करे ते आत्माधिकरणी, अन्यनी पासे करावे ते पराधिकरणी अने स्वयं करे अने अन्यनी पासे पण करावे ते उभयाधिकरणी.-टीका.

९ ‡ आत्मप्रयोगनिर्वर्तित एटले हिंसादि पाप कार्यमां प्रवृत्त मन आदिना व्यापारथी उत्पन्न थएलुं अधिकरण, अन्यने हिंसादि पाप कार्यमां प्रवर्तोववा वडे उत्पन्न थएलुं वचनमादि अधिकरण ते परप्रयोगनिर्वर्तित अने आत्मद्वारा तथा अन्यने प्रवर्तन कराववा द्वारा उत्पन्न थएलुं ते तदुभयप्रयोगनिर्वर्तित अधिकरण कहेवाय छे. स्थावरादि जे जीवोने वचनमादि व्यापार नथी तेमने जे परप्रयोगादि अधिकरण कहेलुं छे ते अविरतिभावने आश्रयी जाणवुं.-टीका.

नैरयिकादि जीवोने आश्रयी अधिकरणी अने अधिकरण.

जीव साधिकरणी के निरधिकरणी?

जीव आत्माधिकरणी, पराधिकरणी के, तदुभयाधिकरणी?

जीवोनुं अधिकरण शाश्वी थाय छे! अधिकरणनो हेतु.

शरीरना प्रकार.

इन्द्रियोना प्रकार.

योगना प्रकार.

૧૩. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! ઓરાલિયસરીરં નિઘ્ણત્તેમાણે કિં અધિકરણી, અધિકરણં ? [૩૦] ગોયમા ! અધિકરણી વિ અધિકરણં પિ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! एवं बुष्णइ—‘अधिकरणी वि अधिकरणं पि’ ? [૩૦] ગોયમા ! અવિરતિં પહુલ્લ, સે તેણટ્ટેણં જાવ—અધિકરણં પિ ।

૧૪. [પ્ર૦] પુઢવિકાઇયણ ણં મંતે ! ઓરાલિયસરીરં નિઘ્ણત્તેમાણે કિં અધિકરણી, અધિકરણં ? [૩૦] एवं चेव, एवं जाव—मणुस्से । एवं वेउच्चियसरीरं पि, नवरं जस्स अत्थि ।

૧૫. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! આહારગસરીરં નિઘ્ણત્તેમાણે કિં અધિકરણી—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! અધિકરણી વિ, અધિકરણં પિ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં જાવ—અધિકરણં પિ ? [૩૦] ગોયમા ! પમાયં પહુલ્લ, સે તેણટ્ટેણં જાવ—અધિકરણં પિ । एवं मणुस्से वि, तेयासरीरं जहा ओरालियं, नवरं सच्चजीवाणं भाणियच्चं, एवं कम्मगसरीरं पि ।

૧૬. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! સોઈદિયં નિઘ્ણત્તેમાણે કિં અધિકરણી, અધિકરણં ? [૩૦] एवं जहेव ओरालियसरीरं तहेव सोइदियं पि भाणियच्चं, नवरं जस्स अत्थि सोइदियं, एवं चर्षिखदिय-घार्णिदिय-जिम्भिदिय-फांसिदियाण वि, नवरं जाणियच्चं जस्स जं अत्थि ।

૧૭. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! મણજોગં નિઘ્ણત્તેમાણે કિં અધિકરણી, અધિકરણં ? [૩૦] एवं जहेव सोइदियं तहेव निरवसेसं, वज्जोगो एवं चेव, नवरं एग्गिदियवज्जाणं । एवं कायजोगो वि, नवरं सच्चजीवाणं, जाव-वेमाणिप । ‘सेवं मंते ! सेवं मंते’ ! चि ।

સોલસમે સણ પઢમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

ઔદારિક શરીરને
બાંધતો જીવ
અધિકરણી કે
અધિકરણ !
પૃથિવીકાયિક.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઔદારિક શરીરને બાંધતો જીવ અધિકરણી છે કે અધિકરણ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે અધિકરણી પણ છે અને અધિકરણ પણ છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પ્રમાણે શા હેતુથી કહો છો કે ‘ઔદારિક શરીરને બાંધતો જીવ અધિકરણી છે અને અધિકરણ પણ છે’ ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અવિરતિને આશ્રયી. અર્થાત્ અવિરતિરૂપ હેતુથી પૂર્વ પ્રમાણે યાવત્—અધિકરણ પણ છે.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઔદારિક શરીરને બાંધતો પૃથ્વીકાયિક જીવ અધિકરણી છે કે અધિકરણ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. અને એ પ્રમાણે યાવત્ મનુષ્યો સુધી જાણવું. એ પ્રમાણે વૈક્રિય શરીર સંબંધે પણ સમજવું, પણ તેમાં એ વિશેષ છે કે જે જીવોને જે શરીર હોય તેમના વિષે તે શરીર સંબંધે કહેવું.

આહારક શરીરને
બાંધતો અધિકરણી
કે અધિકરણ !

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આહારક શરીરને બાંધતો જીવ અધિકરણી છે—સ્વાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે અધિકરણી પણ છે અને અધિકરણ પણ છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે શા હેતુથી કહો છો કે તે યાવત્—‘અધિકરણ પણ છે’ ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પ્રમાદને આશ્રયી, અર્થાત્ પ્રમાદરૂપ કારણને લદ્દને તે યાવત્—‘અધિકરણ પણ છે.’ એ પ્રમાણે મનુષ્ય સંબંધે પણ જાણવું. ઔદારિક શરીરની પેટે તૈજસ શરીર સંબંધે પણ કહેવું, પણ તેમાં વિશેષ એ છે કે, [તૈજસ શરીર સર્વ જીવોને હોવાથી] સર્વ જીવોને વિષે એ પ્રમાણે સમજવું. એ પ્રમાણે કાર્મણ શરીર વિષે પણ જાણવું.

શ્રોત્રેન્દ્રિય.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શ્રોત્રેન્દ્રિયને બાંધતો જીવ અધિકરણી છે કે અધિકરણ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જેમ ઔદારિક શરીરને વિષે કહેલું છે તેમ શ્રોત્રેન્દ્રિયને વિષે પણ કહેવું. વિશેષ એ છે કે જે જીવોને શ્રોત્રેન્દ્રિય હોય તેમના વિષે તે કહેવું. એ પ્રમાણે ચક્ષુરિન્દ્રિય, ઘ્રાણેન્દ્રિય, જિહ્વેન્દ્રિય, અને સ્પર્શેન્દ્રિય સંબંધે પણ જાણવું. વિશેષ એ કે જે જીવોને જે ઇન્દ્રિય હોય તેમના વિષે તે ઇન્દ્રિય સંબંધે કહેવું.

મનોયોગ.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! મનોયોગને બાંધતો જીવ અધિકરણી છે કે અધિકરણ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જેમ શ્રોત્રેન્દ્રિયના વિષયમાં કહ્યું છે તેમ આ વિષયમાં પણ બધું કહેવું. એ પ્રમાણે વચ્ચનયોગ સંબંધે પણ સમજવું. વિશેષ એ કે વચ્ચનયોગમાં એકેન્દ્રિય જીવો ન લેવા. એ પ્રમાણે કાયયોગ સંબંધે જાણવું. અને તેમાં વિશેષ એ કે કાયયોગ સર્વજીવોને હોવાથી સર્વના વિષે તે સમજવું. એ પ્રમાણે યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

સોલસમા શતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૧૪ * હવે અહિં દંડકના ક્રમથી પ્રશ્ન કરે છે. તેમાં ઔદારિક શરીર નારક અને દેવોને હોતું નથી, તેથી નારક અને અસુરાદિ દેવોને છોડી પૃથિવીકાયિકને આશ્રયી પ્રશ્ન કર્યો છે.

† નારક, દેવ, વાયુ, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ અને મનુષ્યને વૈક્રિયશરીર હોય છે. તેમાં નારક અને દેવને ભવપ્રત્યય વૈક્રિયશરીર હોય છે એટલે કે તેમને જન્મ-થીજ એ શરીર પ્રાપ્ત હોય છે, અને પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ અને મનુષ્યને ભુલ્લિપ્રત્યય વૈક્રિય શરીર હોય છે. એટલે કે વૈક્રિય શરીર કરવાની જેને શ્વાસ શક્તિ પ્રાપ્ત થઈ હોય તેને જ હોય છે. વાયુકાયને પણ વૈક્રિય શક્તિ પ્રાપ્ત થયેલી હોવાથી તેને વૈક્રિય શરીર હોય છે. જુઓ—ભગ૦ સ્વ૦ ૨ શ૦ ૩ ૩૦ ૪ પૃ૦ ૮૭.

૧૫ † આહારક શરીર સંયત મનુષ્યને જ હોય છે, તેથી મૂલ પ્રશ્ન મનુષ્યને ઉદ્દેશીને કરવો જોઈએ, છતાં પ્રથમ પ્રશ્ન સામાન્ય જીવજાતિને ઉદ્દેશીને કરવામાં આવ્યો છે, તેનું કારણ માત્ર ક્રમનું અનુસરણ છે. કારણ કે અહિં પ્રથમ દરેક પ્રશ્ન સામાન્ય જીવસમૂહને ઉદ્દેશીને કરવામાં આવે છે અને પછીના પ્રશ્નો દંડકના ક્રમ પ્રમાણે કરવામાં આવે છે. અહિં અવિરતિનો અભાવ હોવાથી અવિરતિ અધિકરણ નથી. પણ પ્રમાવરૂપ અધિકરણ છે.

બીઓ ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] રાયગિદ્દે જાવ-એવં વયાસી-જીવાણં મંતે ! કિં જરા, સોગે ? [ઉ૦] ગોયમા ! જીવાણં જરા વિ સોગે વિ । [પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં મંતે ! એવં હુચ્ચ-જાવ-'સોગે વિ' ? [ઉ૦] ગોયમા ! જે ણં જીવા સારીરં વેદણં વેદેતિ, તેસિ ણં જીવાણં જરા, જે ણં જીવા માણસં વેદણં વેદેતિ તેસિ ણં જીવાણં સોગે, સે તેળટ્ટેણં જાવ-સોગે વિ । એવં નેરદ્યાણ વિ । એવં જાવ-થણિયકુમારાણં ।

૨. [પ્ર૦] પુઠવિકાહયાણં મંતે ! કિં જરા, સોગે ? [ઉ૦] ગોયમા ! પુઠવિકાહયાણં જરા, નો સોગે । [પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં જાવ-'નો સોગે' ? [ઉ૦] ગોયમા ! પુઠવિકાહયા ણં સારીરં વેદણં વેદેતિ, નો માણસં વેદણં વેદેતિ, સે તેળટ્ટેણં જાવ-નો સોગે । એવં જાવ-ચરિરિદ્યાણં । સેસાણં જહા જીવાણં, જાવ-વેમાણિયાણં । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ જાવ-પજ્જુવાસતિ ।

૩. [પ્ર૦] તેણં કાલેણં તેણં સમણં સક્કે દેવિંદે દેવરાયા વજ્જપાણી પુરંદરે જાવ-મુંજમાણે વિહરણ । ઇમં ચ ણં કેવલ-કપ્પં જંબુદ્દીવં દીવં વિપુલેણં ઓહિણા આભોયમાણે ૨ પાસતિ સમણં ભગવં મહાવીરં જંબુદ્દીવે દીવે । એવં જહા ઈસાણે તથ્ય-સપ્પ તદ્દેવ સક્કે વિ । નધરં આભિઓગે ણ સદ્દાવેતિ, પાયત્તાણિયાહિવર્દે હરી, સુઘોસા ઘંટા, પાલભો વિમાણકારી, પાલગં વિમાણં, ઉત્તરિલ્લે નિજ્જાણમગ્ગે, દાહિણપુરચ્છિમિલ્લે રતિકરપદ્ધપ, સેસં તં ચેવ, જાવ-નામગં સાવેત્તા પજ્જુવાસતિ । ધમ્મકહા, જાવ-પરિસા પડિગયા । તપ ણં સે સક્કે દેવિંદે દેવરાયા સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મં સોષ્ઠા નિસમ્મ હટ્ટુ-તુટ્ટુ સમણં ભગવં મહાવીરં વંદતિ નમંસતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી-

૪. [પ્ર૦] કતિચિદ્દે ણં મંતે ! ઉગ્ગહે પપ્પત્તે ? [ઉ૦] સક્કા ! પંચવિદ્દે ઉગ્ગહે પપ્પત્તે, તંજહા-૧. દેવિંદોગ્ગહે, ૨ રાયો-

દ્વિતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહમાં [ભગવાન્ ગૌતમ] યાવત્-આ પ્રમાણે બોલ્યા કે, હે ભગવન્ ! શું જીવોને જરા-વૃદ્ધાવસ્થા અને શોક હોય છે ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવોને જરા પળ હોય છે અને શોક પળ હોય છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે શા હેતુથી કહો છો કે, જીવોને જરા અને શોક હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જે જીવોને શારીરિક વેદના હોય છે તે જીવોને જરા હોય છે, અને જે જીવોને માનસિક વેદના હોય છે તે જીવોને શોક હોય છે, માટે તે હેતુથી એમ કહ્યું છે કે જીવોને જરા અને શોક હોય છે, એ પ્રમાણે નૈરયિકો સંબંધે તથા યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું.

જરા અને શોક. જરા અને શોક હોવાનું કારણ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાયિકોને જરા અને શોક હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાયિકને જરા હોય છે, પણ શોક નથી હોતો. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેનું શું કારણ કે પૃથિવીકાયિકોને જરા હોય અને શોક ન હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાયિકો શારીરિક વેદનાને અનુભવે છે, પણ માનસિક વેદનાને અનુભવતા નથી માટે તેઓને જરા હોય છે, પણ શોક નથી હોતો. એ પ્રમાણે યાવત્-ચતુરિંદ્રિય જીવો સુધી જાણવું. બાકીના જીવો માટે સામાન્ય જીવોની પેઠે સમજવું. અને એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી કહેવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે, હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે'—એમ કહી યાવત્-પર્યુપાસના કરે છે.

પૃથ્વીકાયિક જીવોને જરા અને શોક હોવા શોક નહિ હોવાનું કારણ.

૩. તે કાલે તે સમયે શક્ર, દેવેન્દ્ર, દેવરાજ, વજ્રપાણિ, પુરંદર યાવત્-સુખને ભોગવતો વિહરે છે, અને પોતાના વિશાલ અવધિજ્ઞાન વડે આ સમસ્ત જંબુદ્વીપને અવલોકતો અવલોકતો જંબુદ્વીપમાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને જુએ છે. અહીં તૃતીય શતકમાં કહેલ ઈશાનેન્દ્રની યત્નવ્યતા પ્રમાણે શક્રની બધી વત્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ છે કે આ શક્ર આભિયોગિક દેવોને બોલાવતો નથી. એનો સેનાધિપતિ હરિનૈગમેષી દેવ છે, ઘંટા સુઘોષા છે, પાલક નામે દેવ વિમાનનો બનાવનાર છે, વિમાનનું નામ પાલક છે, એનો નિકલ્લાનો માર્ગ ઉત્તર દિશાએ છે, દક્ષિણ પૂર્વમાં-અગ્નિકોણમાં રતિકર પર્વત છે. બાકી બધું તેજ પ્રમાણે જાણવું. યાવત્-શક્ર પોતાનું નામ સંભળાવી ભગવંતની પર્યુપાસના કરે છે. શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે ધર્મકથા કહી. યાવત્-સમા પાછી ગઈ. સ્વાસ્થ્ય તે શક્ર, દેવેન્દ્ર, દેવરાજ શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસેથી ધર્મને સાંભળી, અવધારી હર્ષવાલો અને સંતોષવાલો થઈ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી, નમી આ પ્રમાણે બોલ્યો—

શક્રેન્દ્રનું વર્ણન અને તેનું ભગવંત પાસે આશરું.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અવગ્રહ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે શક્ર ! અવગ્રહ પાંચ પ્રકારનો કહ્યો છે. તે આ પ્રમાણે— ૧ દેવેન્દ્રાવગ્રહ, ૨ રાજાવગ્રહ, ૩ ગૃહપતિઅવગ્રહ, ૪ સાગારિકાવગ્રહ અને ૫ સાધર્મિકાવગ્રહ. જે આ શ્રમણ નિર્મન્યો આજકાલ વિચરે

અવગ્રહને પ્રક્ર અને શક્રનું સ્વસ્થાવ-ગમન.

૧ * જરા શારીરિક દુઃસ્વરૂપ છે અને શોક માનસિક દુઃસ્વરૂપ છે, માટે મનોયોગ વિનાના જીવોને કેવલ જરા અને મનોયોગવાળા જીવોને જરા અને શોક બંને હોય છે.—ટીકા.

૩ † ભગ. ૦. ૨ શ. ૩. ૩. ૧. ૨. ૨. ૨.

૪ ‡ અવગ્રહ—સ્વામીપણું, તેના પાંચ પ્રકાર છે. તેમાં ૧ પ્રથમ દેવેન્દ્રાવગ્રહ. દેવેન્દ્ર એટલે શક્ર અને ઈશાનેન્દ્ર, તેનું સ્વામીપણું અનુક્રમે દક્ષિણ લોકાર્થ અને ઉત્તરલોકાર્થમાં છે, માટે તે દેવેન્દ્રાવગ્રહ કહેવાય છે. ૨ ચક્રવર્તિને અધીન ભરતાર્થિ છ ક્ષેત્રમાં રાજાવગ્રહ હોય છે. ૩ માંડલિક રાજાના પોતાના તાબાનાં દેશમાં ગૃહપતિઅવગ્રહ હોય છે. ૪ ગૃહસ્થને પોતાની માલિકીના ઘર વગેરેમાં સાગારિકાવગ્રહ હોય છે. ૫ સમાન ધર્મવાળા સાધુઓ પરસ્પર સાધર્મિક કહેવાય છે, તેઓનો વર્ષાઋતુ સિવાયના કાલમાં એક માસ સુધી અને વર્ષાઋતુમાં ચાર માસ સુધી પાંચ કોશપર્યંત ક્ષેત્રમાં સાધર્મિકાવગ્રહ હોય છે.—ટીકા.

गहे, ३ गाहावड्गहे, ४ सागारियड्गहे, ५ साहम्मियड्गहे । जे इमे भंते ! अज्जत्ताए समणा निग्गंथा विहरंति एएसि णं अहं उग्गहं अणुजाणामीति कट्ठु समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता तमेव दिव्वं जाणविमाणं वुरुद्धति, वुरुद्धित्ता जामेव दिसं पाउब्भूए तामेव दिसं पडिगए ।

५. [प्र०] 'भंते' ! त्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी—'जं णं भंते ! सक्के देविंदे देवराया तुज्जे णं एवं वदइ, सच्चे णं एसमट्टे' ? [उ०] हंता सच्चे ।

६. [प्र०] सक्के णं भंते ! देविंदे देवराया किं सम्मावादी, मिच्छावादी ? [उ०] गोयमा ! सम्मावादी, नो मिच्छावादी ।

७. [प्र०] सक्के णं भंते ! देविंदे देवराया किं सच्चं भासं भासति, मोसं भासं भासति, सच्चामोसं भासं भासति, असच्चामोसं भासं भासति ? [उ०] गोयमा ! सच्चं पि भासं भासति, जाव—असच्चामोसं पि भासं भासति ।

८. [प्र०] सक्के णं भंते ! देविंदे देवराया किं सावज्जं भासं भासति, अणवज्जं भासं भासति ? [उ०] गोयमा ! सावज्जं पि भासं भासति, अणवज्जं पि भासं भासति । [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ—सावज्जं पि जाव—अणवज्जं पि भासं भासति ? [उ०] गोयमा ! जाहे णं सक्के देविंदे देवराया सुहुमकायं अणिज्जुद्धित्ता णं भासं भासति ताहे णं सक्के देविंदे देवराया सावज्जं भासं भासति, जाहे णं सक्के देविंदे देवराया सुहुमकायं निज्जुद्धित्ता णं भासं भासति ताहे णं सक्के देविंदे देवराया अणवज्जं भासं भासति, से तेणट्टेणं जाव—भासति ।

९. [प्र०] सक्के णं भंते ! देविंदे देवराया किं भवसिद्धीए, अभवसिद्धीए, सम्मदिट्ठीए—एवं जइया मोउहेसए सणकुमारो, जाव—नो अचरिमे ।

१०. [प्र०] जीवाणं भंते ! किं चेयकडा कम्मा कज्जंति, अचेयकडा कम्मा कज्जंति ? [उ०] गोयमा ! जीवाणं चेयकडा कम्मा कज्जंति, नो अचेयकडा कम्मा कज्जंति । [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ—जाव—'कज्जंति' ? [उ०] गोयमा !

छे तेओने हुं अवप्रहनी अनुज्ञा आपुं छुं. एम कही ते शक्र श्रमण भगवंत महावीरने वांदी नमी तेज दिव्य विमान उपर बेसी ज्यथी आव्यो हतो त्यां चाल्यो गयो.

५. [प्र०] 'भगवन्' ! एम कही भगवंत गौतम श्रमण भगवंत महावीरने वांदी, नमी आ प्रमाणे बोल्या के—हे भगवन् ! शक्र देवेन्द्र देवराजे जे आपने पूर्व प्रमाणे [अवप्रह संबंधी] कहुं ते अर्थ सत्य छे ? [उ०] हा गौतम ! ए अर्थ सत्य छे.

शक्रेन्द्र सत्यवादी के मिथ्यावादी ?

६. [प्र०] हे भगवन् ! शक्र देवेन्द्र देवराज शुं सत्यवादी छे के मिथ्यावादी छे ? [उ०] हे गौतम ! ते सत्यवादी छे पण मिथ्यावादी नथी.

शक्रेन्द्र केवी भाषा बोले ?

७. [प्र०] हे भगवन् ! शक्र देवेन्द्र देवराज सत्यभाषा बोले छे, मृषा भाषा बोले छे, सत्यमृषा भाषा बोले छे के असत्यामृषा भाषा बोले छे ? [उ०] हे गौतम ! ते सत्य भाषा बोले छे, यावत्—असत्यामृषा भाषा पण बोले छे.

शक्रेन्द्र सावध भाषा बोले के निरवध ?
सावध अने निरवध भाषा बोलवातुं कारण.

८. [प्र०] हे भगवन् ! शक्र देवेन्द्र देवराज सावध (पापयुक्त) भाषा बोले के निरवध (पापरहित) भाषा बोले ? [उ०] हे गौतम ! ते सावध अने निरवध बने भाषा बोले. [प्र०] हे भगवन् ! तेनुं शुं कारण के शक्र सावध अने निरवध ए बने भाषा बोले ? [उ०] हे गौतम ! शक्र देवेन्द्र देवराज ज्यारे सूक्ष्म काय—हस्त अथवा वज्र वडे मुख ढांक्या विना बोले ल्यारे ते *सावध भाषा बोले छे अने मुख ढांकीने बोले ल्यारे ते निरवध भाषा बोले छे, माटे ते हेतुथी ते शक्र सावध अने निरवध बने भाषा बोले छे.

शुं शक्रेन्द्र भवसिद्धिक छे वगेरे प्रश्न.

९. [प्र०] हे भगवन् ! ते शक्र देवेन्द्र देवराज भवसिद्धिक छे, अभवसिद्धिक छे, सम्यग्दृष्टि छे, [के मिथ्यादृष्टि छे ?] [उ०] जेम त्रीजा शतकना प्रथम उद्देशकमां सनकुमार माटे कहुं छे तेम अहिं पण जाणवुं. अने ते यावत्,—'अचरम नथी' ए पाठ सुधी कहेवुं.

कर्मो चैतन्यकृत के अचैतन्य कृत ?

१०. [प्र०] हे भगवन् ! जीवोना कर्मो चैतन्यकृत होय छे के अचैतन्यकृत होय छे ? [उ०] हे गौतम ! जीवोना कर्मो चैतन्य-

८ * हस्तादिकथी मुख ढांकीने बोलनार निरवध भाषा बोले छे, कारण के तेनो वायुकायिक जीवने बचाववानो प्रयत्न होवाथी ते सावधानतापूर्वक बोले छे. उघाडे मुखे बोलनार सावध भाषा बोले छे, केमके तेनो जीवसंरक्षणनो यत्न नहि होवाथी ते असावधानतापूर्वक बोले छे.—टीका.

१ † भग० खं० २ श० ३ उ० १ पृ० ३४.

जीवाणं आहारोवचिया पोग्गला, बोदिचिया पोग्गला, कलेवरचिया पोग्गला तद्वा तद्वा णं ते पोग्गला परिणमंति, नत्थि अचेयकडा कम्मा समणाउसो !, दुट्टाणेसु, दुसेजासु, दुत्तिसीदियासु तद्वा तद्वा णं ते पोग्गला परिणमंति, नत्थि अचेयकडा कम्मा समणाउसो !, आयंके से वहाए होति, संकप्पे से वहाए होति, मरणंते से वहाए होति तद्वा तद्वा णं ते पोग्गला परिणमंति, नत्थि अचेयकडा कम्मा समणाउसो !, से तेणट्टेणं जाव-कम्मा कज्जंति; एवं नेरतियाण चि, एवं जाव-वेमाणियाणं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' च्चि जाव-विहरति ।

सोलसमे सए वीओ उद्देशो समत्तो ।

कृत होय छे पण अचैतन्यकृत नथी होता. [प्र०] हे भगवन् ! तेनुं शुं कारण छे के 'जीवोना कर्मो चैतन्यकृत होय छे पण अचैतन्यकृत नथी होता' ! [उ०] हे गौतम ! *जीवोए ज आहाररूपे, शरीररूपे अने कलेवररूपे उपचित (संचित) करेला पुद्गलो ते ते रूपे परिणमे छे, माटे हे आयुष्मन् श्रमण ! अचैतन्यकृत कर्मो नथी. तथा दुःस्थानरूपे, दुःशय्यारूपे, अने दुर्निषघारूपे ते ते पुद्गलो परिणमे छे माटे हे आयुष्मन् श्रमण ! अचैतन्यकृत कर्मपुद्गलो नथी. तथा ते आतंकरूपे परिणमी जीवना वध माटे थाय छे, संकल्परूपे परिणमी जीवना वध माटे थाय छे अने मरणांतरूपे परिणमी जीवना वध माटे थाय छे माटे हे आयुष्मन् श्रमण ! कर्म पुद्गलो अचैतन्यकृत नथी. ते कारणथी यावत्-जीवोना कर्मो अचैतन्यकृत नथी. ए प्रमाणे नैरयिको संबंधे अने यावत्-वैमानिको संबंधे पण जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'-एम कही यावद् विहरे छे.

कर्मो चैतन्यकृत छे तेना कारणो.

सोळमा शतकमां द्वितीय उद्देशक समाप्त.

तईओ उद्देशो.

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-कति णं भंते ! कम्मपयडीओ पणत्ताओ ? [उ०] गोयमा ! अट्ट कम्मपयरीओ पणत्ताओ, तंजहा-१ नाणावरणिज्जं, जाव-८ अंतराइयं, एवं जाव-वेमाणियाणं ।

२. [प्र०] जीवे णं भंते ! नाणावरणिज्जं कम्मं वेदेमाणे कति कम्मपगडीओ वेदेति ? [उ०] गोयमा ! अट्ट कम्मपग-

तृतीय उद्देशक.

१. [प्र०] राजगृहमां [भगवान् गौतम] यावत्-आ प्रमाणे बोल्या के-हे भगवन् ! केटली कर्मप्रकृतिओ कही छे ? [उ०] हे गौतम ! आठ कर्मप्रकृतिओ कही छे. ते आ प्रमाणे-१ ज्ञानावरणीय, यावत्-८ अंतराय. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं.

कर्मप्रकृति.

२. [प्र०] हे भगवन् ! ज्ञानावरणीय कर्मने वेदतो जीव वीजी केटली कर्मप्रकृतिओ वेदे छे ? [उ०] हे गौतम ! आठे कर्मप्रकृतिओने वेदे छे. ए प्रमाणे अहीं प्रज्ञापनासूत्रमां कहेल 'वेदावेद' नामनो समप्र उद्देशक कहेवो. तथा तेज प्रकारे 'वेदाबंध' नामनो

ज्ञानावरणीयने वेदतो जीव केटली कर्मप्रकृतिओने वेदे ?

१० * जेम जीवोए आहारारूपे संचित करेला पुद्गलो आहारारूपे परिणमे छे, तेम कर्मपुद्गलरूपे संचित करेला पुद्गलो जीवोने ते ते रूपे परिणमे छे. तथा ते (कर्मपुद्गलो) टाठ, तडको, लांस, मच्छर वगैरे शुक्त स्थानमां, दुःखोत्पादक वसतिमां अने दुःखकारक स्वाध्यायभूमिमां दुःखोत्पादकरूपे परिणमे छे, जीवोने ज दुःखनो संभव होवाथी दुःख हेतुभूत कर्मो तेणेज कर्मां छे. वळी ते (कर्मपुद्गलो) आतंक-रोगरूपे, संकरूप-भयादिकल्परूपे अने मरणान्त उपघातरूपे अर्थात् रोगादिजनक असातवेदनीयरूपे परिणमे छे अने ते वधना हेतुभूत थाय छे, अने वध जीवोने ज थतो होवाथी वधना हेतुरूप असातवेदनीय पुद्गलो जीवकृत छे, माटे 'चैतन्यकृत कर्मो होय छे' एम कथुं छे.

२ * 'ज्ञानावरणीयादि आठ कर्ममांनी कोइ पण एक प्रकृतिने वेदतो बीजी केटली प्रकृतिओने वेदे'-ए विचार वेदावेद पदमां छे. ज्ञानावरणीय कर्मने वेदतो आठ कर्मप्रकृतिने वेदे. ज्यारे मोहनीय कर्मनो क्षय थाय ल्यारे ते सिवाय सात कर्म प्रकृतिओने वेदे. जेम सामान्य जीवने आश्रयी कथुं तेम मनुष्य-दंडकने आश्रयी जाणवुं. नारकथी मांसी वैमानिक सुधी कोइ पण कर्मने वेदतो आठ ज कर्म प्रकृतिओ वेदे. जुओ प्रज्ञा० पद २७ प० ४१७.

† वेदाबंधपदमां कोइ पण एक कर्मप्रकृतिने वेदतो केटली प्रकृतिओने बांधे एवं प्रतिपादन करेलुं छे. जीव ज्ञानावरणीय कर्मने वेदतो सात, आठ, छ अने एक कर्मप्रकृति बांधे. आयुषनो बन्ध करे ल्यारे आठ प्रकृतिओनो बन्ध करे. आयुषन बांधे ल्यारे ते सिवाय सात प्रकृतिओ बांधे. सूक्ष्मसंप-राय गुणस्थानके आयुष अने मोहनीय सिवाय छ कर्म प्रकृतिओ बांधे. अने उपशान्तमोहादि गुणस्थानके एक वेदनीय कर्मने बांधे. जुओ-प्रज्ञा० पद २६ प० ४१५.

ડીઓ—એવં જહા પન્નવળાણ વેદાવેઉદ્દેસઓ સો ચેવ નિરવસેસો ઢાણિયહો । વેદાબંધો વિ તહેવ, બંધાવેદો વિ તહેવ, બંધાબંધો વિ તહેવ ઢાણિયહો જાવ—વેમાણિયાણં તિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ જાવ—વિહરતિ ।

ઉદ્દેશક પળ કહેવો. તેવી જ રીતે * 'બંધાવેદ' નામનો તથા † 'બંધાબંધ' નામનો ઉદ્દેશક પળ કહેવો. એ પ્રમાણે યાવદૂ—વૈમાનિકો સુષી જાણહું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવદૂ—વિહરે છે.

* બંધાવેદ પદમાં 'કોઈ પળ એક કર્મપ્રકૃતિને બાંધતો કેટલી પ્રકૃતિઓને વેદે' એવું પ્રતિપાદન કરેલું છે. જીવ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધતો અવશ્ય ઢાઠ પ્રકૃતિઓ વેદે. જુઓ પ્રજ્ઞા° પદ ૨૫ પં ૪૧૪.

† બંધાબંધ પદમાં 'કોઈ પળ એક પ્રકૃતિને બાંધતો જીવ બીજી કેટલી પ્રકૃતિઓ બાંધે' એવું પ્રતિપાદન કરેલું છે. જીવ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધતો સાત, ઢાઠ અને છ પ્રકૃતિઓ બાંધે. આયુષ ન બાંધે ત્યારે તે સિવાય સાત, આયુષસહિત ઢાઠ અને મોહનીય અને આયુષ વિના છ પ્રકૃતિઓ બાંધે. જુઓ—પ્રજ્ઞા° પદ ૨૪ પં ૪૧૧.

'જ્ઞાનાવરણાદિ એક પ્રકૃતિના ઉદયમાં અન્ય કેટલી પ્રકૃતિઓનો ઉદય હોય' તે સૂચિત કરનાર 'વેદાવેદ' યન્ત્ર.

એક પ્રકૃતિનો ઉદય.

અન્ય પ્રકૃતિઓનો ઉદય.

	જ્ઞાના°	દર્શ°	વેદ°	મોહ°	આયુષ	નામ	ગોત્ર	અન્તરાય
જ્ઞાનાવરણ.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
દર્શનાવરણ.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
વેદનીય.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧	૧	૧	૧-૦
મોહનીય.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
આયુષ.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧	૧	૧	૧-૦
નામ.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧	૧	૧	૧-૦
ગોત્ર.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧	૧	૧	૧-૦
અન્તરાય.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧

જ્ઞાનાવરણાદિ એક પ્રકૃતિના ઉદયમાં અન્ય કેટલી પ્રકૃતિઓનો બંધ હોય તે સૂચિત કરનાર 'વેદાબંધ' યન્ત્ર.

એક પ્રકૃતિનો ઉદય.

અન્ય પ્રકૃતિઓનો બંધ.

	જ્ઞાના°	દર્શ°	વેદ°	મોહ°	આયુ°	નામ	ગોત્ર	અન્ત°
જ્ઞાનાવરણ.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
દર્શનાવરણ.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
વેદનીય.	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
મોહનીય.	૧	૧	૧	૧	૧-૦	૧	૧	૧
આયુષ.	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
નામ.	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
ગોત્ર.	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
અન્તરાય.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦

જ્ઞાનાવરણાદિ એક પ્રકૃતિના બંધમાં અન્ય કેટલી પ્રકૃતિઓનો ઉદય હોય તે સૂચિત કરનાર 'બંધાવેદ' યન્ત્ર.

એક પ્રકૃતિનો બંધ.

અન્ય પ્રકૃતિનો ઉદય.

	જ્ઞાના°	દર્શ°	વેદ°	મોહ°	આયુ°	નામ°	ગોત્ર°	અન્ત°
જ્ઞાનાવરણ.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
દર્શનાવરણ.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
વેદનીય.	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧	૧	૧-૦
મોહનીય.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
આયુષ.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
નામ.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
ગોત્ર.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
અન્તરાય.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧

જ્ઞાનાવરણાદિ એક પ્રકૃતિના બંધમાં અન્ય કેટલી પ્રકૃતિઓનો બંધ હોય તે સૂચિત કરનાર 'બંધાબંધ' યન્ત્ર.

એક પ્રકૃતિનો બંધ.

અન્ય પ્રકૃતિઓનો બંધ.

	જ્ઞાના°	દર્શ°	વેદ°	મોહ°	આયુ°	નામ°	ગોત્ર°	અન્ત°
જ્ઞાનાવરણ.	૧	૧	૧	૧	૧-૦	૧	૧	૧
દર્શનાવરણ.	૧	૧	૧	૧	૧-૦	૧	૧	૧
વેદનીય.	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
મોહનીય.	૧	૧	૧	૧	૧-૦	૧	૧	૧
આયુષ.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
નામ.	૧	૧	૧	૧-૦	૧-૦	૧	૧	૧
ગોત્ર.	૧	૧	૧	૧-૦	૧-૦	૧	૧	૧
અન્તરાય.	૧	૧	૧	૧	૧-૦	૧	૧	૧

સૂચના—આ યન્ત્રોમાં જ્યાં જ્યાં એક અંક અને શૂન્ય સાથે આવેલાં છે ત્યાં ત્યાં તે તે પ્રકૃતિના ઉદયાદિક વિકલ્પે સમજવા.

३. तप णं समणे भगवं महावीरे अन्नदा कदायि रायगिहाओ नगराओ गुणसिलाओ चेइयाओ पडिनिक्खमति, २-मिस्ता बहिया जणवयविहारं विहरति । तेणं कालेणं तेणं समणं उल्लुयतीरे नामं नगरे होत्था, वन्नओ । तस्स णं उल्लुयतीरस्स नगरस्स बहिया उत्तरपुरच्छिमे दिसिमाए एत्थ णं एगजंबूए नामं चेइए होत्था, वन्नओ । तप णं समणे भगवं महावीरे अन्नदा कदायि पुवाणुपुधिं चरमाणे जाव-एगजंबूए समोसहे । जाव-परिस्ता पडिगया । 'भंते'त्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदइ नमंसइ, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी-

४. [प्र०] अणगारस्स णं भंते ! भावियप्पणो छट्टुंछट्टेणं अणिकिस्सत्तेणं जाव-आयावेमाणस्स तस्स णं पुरच्छिमेणं अवहं दिवसं नो कप्पति हत्थं वा पादं वा जाव-ऊरं वा आउट्टावेत्तए वा पसारत्तए वा, पञ्चच्छिमेणं से अवहं दिवसं कप्पति हत्थं वा पादं वा जाव-ऊरं वा आउंटावेत्तए वा पसारत्तए वा । तस्स णं अंसियाओ लंबंति, तं चेव वेज्जे अदक्खु, ईसिं पाडेति, ईसिं पाडेत्ता अंसियाओ छिंदेज्जा, से नूणं भंते ! जे छिंदति तस्स किरिया कज्जति, जस्स छिज्जति नो तस्स किरिया कज्जइ णणत्थेगेणं धम्मंतराएणं ? [उ०] हंता गोयमा ! जे छिंदति जाव-धम्मंतराएणं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ति ।

सोलसमे सए तईओ उद्देशो समत्तो ।

३. स्यारबाद श्रमण भगवंत महावीरे अन्य कोई दिवसे राजगृह नगरना गुणसिलक चैत्यथी नीकळी बहारना बीजा देशोमां विहार क्यो. ते काले ते समये उल्लुकीर नामनुं नगर हतुं. वर्णक. ते उल्लुकीर नामना नगरनी बहार ईशान कोणमां एकजंबूक नामनुं चैत्य हतुं. वर्णक. स्यार पछी अनुक्रमे विचरता श्रमण भगवंत महावीर अन्य कोई दिवसे एकजंबूनामक चैत्यमां समोसया, यावत्-सभा पाछी गइ. स्यार पछी 'भगवन्' ! एम कही भगवंत गौतम श्रमण भगवंत महावीरने वादी नमी आ प्रमाणे बोल्या-

उल्लुकीर.

४. [प्र०] हे भगवन् ! *छट्ट छट्टना तपपूर्वकं यावत्-निरंतर आतापना लेता भावितात्मा एवा अनगारने दिवसना पूर्वार्ध भागमां पोताना हाथ, पग, यावत्-उरु-साथळने संकोचवा के पडोळा करवा कल्पता नथी, अने दिवसना पश्चिमार्ध भागमां पोताना हाथ, पग, यावत्-उरुने संकोचवा अने पोडोळा करवा कल्पे छे. हवे [कायोत्सर्गमां रहेला] एवा ते अनगारने [नासिकामां] अशो लटकता होय अने ते अशोने कोई वैद्य जुए, जोईने ते अशोने कापवाने ते ऋषिने भूमि उपरं सूवाडीने तेना अशो कापे तो हे भगवन् ! ते कापनार वैद्यने क्रिया लागे के जेना अशो कापाय छे तेने धर्मांतराय रूप क्रिया सिवाय बीजी पण क्रिया लागे ? [उ०] हे गौतम ! हा, जे कापे छे, तेने [शुभ] क्रिया लागे छे, अने जेना अशो कापाय छे तेने धर्मांतराय सिवाय बीजी क्रिया नथी लागती. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.

काउत्सर्गमां रहेला मुनिना अशोने कापनार वैद्य अने मुनिने क्रिया लागेके नहि ।

सोलसा शतकमां तृतीय उद्देशक समाप्त.

चउत्थो उद्देशो.

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-जावतियं णं भंते ! अन्नगिलायए समणे निग्गंथे कम्मं निज्जरेति एवतियं कम्मं नरपसु नेरतिया णं वासेण वा वासेहिं वा (वाससएण वा) वाससएहिं वा खवंति ? [उ०] णो तिण्ठे समट्ठे ।

चतुर्थ उद्देशक.

१. [प्र०] राजगृहमां यावत्-आ प्रमाणे बोल्या के-हे भगवन् ! अन्नगिलायक (अन्न विना ग्लान यएलो-नित्यभोजी) श्रमण निर्ग्रंथ जेटळं कर्म खपावे तेटळं कर्म नैरयिक जीवो नरकमां एक वरसे, अनेक वरसे के सो वरसे खपावे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ-यथार्थ नथी.

नित्यभोजी श्रमण सो वरसे नैरयिको जेटली कर्मनी निर्ग्रंथ करे ?

* कायोत्सर्गना अभिप्रहवाळा अने निरन्तर छट्टना तपपूर्वक आतापना लेता भावितात्मा साधुने कायोत्सर्गमां रहेला होवाथी दिवसना पूर्व भागमां हस्तादि अवयवो संकोच करवा के पडोळा करवा न कल्पे, अने दिवसना पश्चिम भागमां कायोत्सर्ग नहि होवाथी हस्तादि अवयवो संकुचित के पडोळा करवा कल्पे. हवे कायोत्सर्गमां रहेला ते साधुने नासिकामां अशो लटकता होय, तेने कोई वैद्य जुए अने ते साधुने सूवाडी अशोने कापे तो ते वैद्यने धर्मबुद्धि होवाथी सत्कार्यमां प्रवृत्तिरूप शुभ क्रिया होय, अने साधु निर्व्यापार होवाथी तेने शुभ क्रिया पण न होय, पण शुभध्यानना विच्छेदथी के अशोछेदनुं अनुमोदन करवाथी तेने धर्मान्तराय होय-टीका.

१ 'वाससएहिं' इति पाठो न सभ्यः प्रतिभाति ।

१ म० सू०

२. [प्र०] जावतियं णं भंते ! चउत्थभत्तिप समणे निग्गंथे कम्मं निज्जेरेति एवतियं कम्मं नरपसु नेरइया वाससपणं वा वाससपहिं वा वाससहस्सेहिं वा खवयंति ? [उ०] णो तिणट्ठे समट्ठे ।

३. [प्र०] जावतियं णं भंते ! छट्ठभत्तिप समणे निग्गंथे कम्मं निज्जेरेति एवतियं कम्मं नरपसु नेरइया वाससहस्सेण वा वाससहस्सेहिं वा वाससयसहस्सेण वा खवयंति ? [उ०] णो तिणट्ठे समट्ठे ।

४. [प्र०] जावतियं णं भंते ! अट्ठमभत्तिप समणे निग्गंथे कम्मं निज्जेरेति एवतियं कम्मं नरपसु नेरतिया वाससयसहस्सेण वा वाससयसहस्सेहिं वा वासकोडीप वा खवयंति ? [उ०] नो तिणट्ठे समट्ठे ।

५. [प्र०] जावतियं णं भंते ! दसमभत्तिप समणे निग्गंथे कम्मं निज्जेरेति एवतियं कम्मं नरपसु नेरतिया वासकोडी वा वासकोडीहिं वा वासकोडाकोडीप वा खवयंति ? [उ०] नो तिणट्ठे समट्ठे ।

६. [प्र०] से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुद्धइ—‘जावतियं अन्नगिलातप समणे निग्गंथे कम्मं निज्जेरेति एवतियं कम्मं नरपसु नेरतिया वासेण वा वासेहिं वा वाससपण वा नो खवयंति, जावतियं चउत्थभत्तिप—एवं तं चेव पुत्तभणियं उच्चारेयन्नं, जाव-वासकोडाकोडीप वा नो खवयंति’ ? [उ०] गोयमा ! से जहानामप केइ पुरिसे जुम्भे जराजज्जरियवेहे सिद्धिलतयावलितरं संपिण्णगत्ते पविरलपरिसडियदंतसेदी उण्हाभिहप तण्हाभिहप आउरे जुंक्षिप पिवासिप दुब्बले किलंते एगं महं कोसंबगंडिय सुक्कं जडिलं गंडिलं चिकणं वाइद्धं अपत्तियं मुंडेण परसुणा अवक्कमेज्जा, तप णं से पुरिसे महंताइं २ सदाइं करेइ, नो महं-ताइं २ दलाइं अवहालेइ, एवामेव गोयमा ! नेरइयाणं पावाइं कम्माइं गाढीकयाइं चिकणीकयाइं—एवं जहा छट्ठसप, जाव-नो महापज्जवसाणा भवंति । से जहानामप केइ पुरिसे अहिकरणिं आउडेमाणे महया० जाव-नो महापज्जवसाणा भवंति । से

चतुर्थ भक्तादि तप करनार श्रमण जेटली नैरयिको सङ्गो व-रसे कर्मनी निर्जरा करे !

२. [प्र०] हे भगवन् ! चतुर्थभक्त (एक उपवास) करनार श्रमण निर्ग्रथ जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिक जीवो नरकमां सो वरसे, अनेक सो वरसे के हजार वरसे खपावे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी,

३. [प्र०] हे भगवन् ! छट्ठ भक्त (वे उपवास) करी श्रमण निर्ग्रथ जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिको नरकमां एक हजार वरसे, अनेक हजार वरसे के एक लाख वरसे खपावे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी,

४. [प्र०] हे भगवन् ! अष्टम भक्त (त्रण उपवास) करी श्रमण निर्ग्रथ जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिको नरकमां एक लाख वरसे, अनेक लाख वरसे के एक क्रोड वरसे खपावे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी,

५. [प्र०] हे भगवन् ! दशम भक्त (चार उपवास) करनारो श्रमण निर्ग्रथ जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिक जीवो नरकमां एक क्रोड वरसे, अनेक क्रोड वरसे के कोटाकोटी वरसे खपावे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी,

श्रमणने अधिक कर्मक्षय थवानुं कारण.

६. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के ‘अन्नगलायक श्रमण निर्ग्रथ जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिक जीवो नरकमां एक वरसे, अनेक वरसे के एक सो वरसे पण न खपावे, अने चतुर्थभक्त करनार श्रमण निर्ग्रथ जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिको नरकमां सो वरसे, अनेक सो वरसे के लाख वरसे न खपावे—इत्यादि बधुं पूर्व सूत्रनी पेटे कहेवुं, यावत्—कोटाकोटी वरसे न खपावे’ ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोई एक घरडो, घडपणथी जर्जरित शरीरवाळो, ढीला पडी गएला अने चामडीना बळीया बडे व्यास पयेल गात्रवाळो, थोडा अने पडी गयेला दांतवाळो, गरमीथी व्याकुल धयेलो, तरसथी पीडाएल, दुःखी, भूख्यो तरस्यो, दुर्बल अने मानसिक क्लेश-वाळो पुरुष होय अने ते एक मोटा कोशंब नामना वृक्षनी सूकी, बांकी चुंकी गांठोवाळी, चिकणी, बांकी अने निराधार रहेली गंडिका—गंडेरी उपर एक मुंड (बुडा) परशु वडे प्रहार करे, तो ते पुरुष मोटा मोटा शब्दो (हुंकार) करे पण मोटा मोटा ककडा न करी शके. एज प्रमाणे हे गौतम ! नैरयिकोए पोताना पाप कर्मों गाढ कर्थां छे, चिकणा कर्थां छे—इत्यादि बधुं *छट्ठा शतकमां कह्या प्रमाणे कहेवुं. यावत्—तेथी ते नैरयिको [अत्यन्त वेदनाने वेदता छातां पण महानिर्जरावाळा अने] निर्वाणरूप फलवाळा थता नथी. वळी जेम कोई एक पुरुष एरण उपर घण मारतो मोटा शब्द करे [परन्तु ते एरणना स्थूल पुद्गलोने तोडवाने समर्थ थतो नथी, ए प्रमाणे नैरयिको गाढ कर्मवाळा होय छे, तेथी तेओ] यावत्—महापर्यवसानवाळा नथी. तथा जेम कोई एक तरुण, बलवान्, यावत्—मेधावी अने निपुण कारीगर पुरुष एक मोटा शिमळाना वृक्षनी लीली, जटाविनानी, गांठो विनानी, चिकाश विनानी, सीधी अने आधारवाळी गंडिका उपर तीक्ष्ण कुहाडावडे प्रहार करे तो ते पुरुष मोटा मोटा शब्दो करतो नथी पण मोटा मोटा दळने फाडे छे, एज प्रमाणे हे गौतम ! जे श्रमण निर्ग्रथोए पोताना

१ ‘सहस्सेण वा’ इति पाठो ऋषुस्तके एव उपलभ्यते परं समीचीनः, ‘वाससहस्सेहिं’ इति पाठस्तु न सम्यक् प्रतीयते ।

६ * भग० खं० २ श० ६ उ० १ पृ० २५६.

जहानामप केइ पुरिसे तरुणे चलवं जाव-मेहावी निउणसिप्पोवगए एगं महं सामलिगंडियं उल्लं अजडिलं अगंठिल्लं अचि-
क्कणं अवाइद्धं सपत्तियं तिक्खेण परसुणा अक्कमेज्जा, तए णं से णं पुरिसे नो महंताइं २ सहाइं करेति, महंताइं २ व्हाइं
अवहालेति, एवामेव गोयमा ! समणाणं निगंथाणं अहाषादराइं कम्माइं सिद्विलीकयाइं णिट्ठियाइं कयाइं, जाव-खिप्पामेव
परिविद्धत्थाइं भवन्ति जावतियं तावतियं जाव-महापज्जवसाणा भवन्ति । से जहा वा केइ पुरिसे सुकतणहत्थगं जायतेयंसि
पक्खिक्खेज्जा-एवं जहा छट्टसए तहा अयोक्खले वि, जाव-महापज्जवसाणा भवन्ति, से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं बुध्दइ-‘जावतियं
अन्नइलायए समणे निगंथे कम्मं निज्जरेति-तं चेव जाव-वासकोडाकोडीए वा नो खवयंति । ‘सेवं भंते ! सेवं भंते ! च्चि
जाव-विहरइ ।

सोलसमे सए चउत्थो उद्देशो समत्तो ।

कर्मोने यथास्थूल, शिथिल यावत्-निष्ठित करेलां छे, यावत्-ते कर्मो शीघ्र ज नाश पामे छे अने यावत्-तेओ (श्रमणो) महापर्यवसान-
वाळा थाय छे. वळी जेम कोइ एक पुरुष सूका घासना पूळने यावत्-अग्निमां फेंके [अने ते शीघ्र वळी जाय ए प्रमाणे श्रमण निर्प्रन्थोना
यथा बादर कर्मो शीघ्र नाश पामे छे.] तथा पाणीना टीपाने तपावेल लोढाना कढायामां नाखे तो ते जलदी नाश पामे ए प्रमाणे श्रमण
निर्प्रन्थना कर्म शीघ्र विध्वस्त थाय छे-इत्यादि बधुं *छट्टा शतकनी पेटे कहेवुं, यावत्-तेओ महापर्यवसानवाळा थाय छे. माटे हे गौतम !
ते हेतुथी एम कहुं छे के ‘अन्नग्लायक श्रमण निर्प्रन्थ जेटलुं कर्म खपावे’-इत्यादि बधुं पूर्व प्रमाणेज कहेवुं-यावत् तेटलुं कर्म कोटाकोटी
वरसे पण नैरयिक जीव न खपावे. ‘हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे-’ एम कही यावद्-विहरे छे.

सोळमा शतकर्मा चतुर्थ उद्देशक समाप्त.

पंचमो उद्देशो.

१. तेणं कालेणं तेणं समएणं उल्लुयतीरे नामं नगरे होत्था, वन्नओ । एगजंबूए चेरए, वन्नओ । तेणं कालेणं तेणं
समएणं सामी समोसडे । जाव-परिसा पज्जुवासति । तेणं कालेणं तेणं समएणं सक्के देविदे देवराया वज्जपाणी-एवं जहेव
वितियउद्देशए तहेव दिव्वेणं जाणविमाणेणं आगओ, जाव-जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ, २ जाव-नमंसित्ता
एवं वयासी-[प्र] देवे णं भंते ! महद्दिप जाव-महेसक्खे बाहिरए पोगाले अपरियाइत्ता पभू आगमित्तए ? [उ०] नो तिणट्ठे
समट्ठे । देवे णं भंते ! महद्दिप जाव-महेसक्खे बाहिरए पोगाले परियाइत्ता पभू आगमित्तए ? [उ०] हंता पभू । [प्र०] देवे
णं भंते ! महद्दिप० एवं एएणं अभिलावेणं २ गमित्तए, एवं ३ भांसित्तए वा, वागरित्तए वा, ४ उम्मिसावेत्तए वा निमिसावे-
त्तए वा, ५ आउट्टावेत्तए वा पसारत्तए वा, ६ ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेइत्तए वा, एवं ७ विउच्चित्तए वा, एवं ८
परियारावेत्तए वा जाव-हंता पभू । इमाइं अट्ट उक्खित्तपसिणवागरणाइं पुच्छइ, इमाइं० २ पुच्छित्ता संभंतियवंदणएणं वंदति,
संभंतिय० २ वंदित्ता तमेव दिव्वं जाणविमाणं दुरुहति, दुरुहित्ता जामेव दिसं पाउब्भूए तामेव दिसं पडिगए ।

पंचम उद्देशक.

१. ते काळे, ते समये उल्लुकीर नामनुं नगर हतुं. वर्णक. एकजंबूक नामनुं चैल हतुं. वर्णक. ते काळे ते समये स्वामी समोसर्था.
यावत्-सभा, पर्युपासना करे छे. ते काळे ते समये शक्र देवेन्द्र देवराज वज्रपाणि-इत्यादि जेम बीजा उद्देशकर्मा कहेवामां आव्युं छे तेम
दिव्य विमान वडे अहीं आव्यो, अने यावत्-जे तरफ श्रमण भगवंत महावीर हता ते तरफ जइ यावत्-नमी आ प्रमाणे बोल्यो ! [प्र०] हे
भगवन् ! मोटी ऋद्धिवाळो यावत्-मोटा सुखवाळो देव बहारना पुद्गलोने ग्रहण कर्यां सिवाय अहीं आववा समर्थ छे ? [उ०] हे शक्र !
ना, ए अर्थ समर्थ नथी. [प्र०] हे भगवन् ! मोटी ऋद्धिवाळो यावत्-मोटा सुखवाळो देव बहारना पुद्गलोने ग्रहण करीने अहीं आववा
समर्थ छे ? [उ०] हे शक्र ! हा समर्थ छे. हे भगवन् ! मोटी ऋद्धिवाळो देव यावत्-एज प्रमाणे बहारना पुद्गलोने ग्रहण करीने
१ जयाने, २ बोलवाने, ३ उत्तर देवाने, ४ आंख उघाडवाने के आंख मीचवाने, ५ शरीरना अवयवोने संकोचवाने के पहोळं करवाने,
६ स्थान शय्या के निषद्या-स्वाध्यायभूमिने भोगववाने, ७ विकुर्ववाने अने ८ परिचारणा-विषयोपभोग करवाने समर्थ छे ? [उ०] हा
यावत्-समर्थ छे. ते देवेन्द्र देवराज पूर्वोक्त संक्षिप्त आठ प्रश्नो पूछी अने उत्सुकता-उतावळ पूर्वक भगवंत महावीरने बांदी तेज दिव्य
विमान उपर चढी ज्यांधी आव्यो हतो त्यां ते पाळो चाल्यो गयो.

१ * भग० खं० २ षा० ६ उ० १ पृ० २५६-२५७.

१ † भग० खं० ४ षा० १६ उ० २ पृ० ५.

† सर्वे संसारी जीवो बाह्य पुद्गलोने ग्रहण कर्यां सिवाय कांइ पण क्रिया करी शकंता नथी, परन्तु ‘महर्दिक देव समर्थ होवाथी कदाच बाह्य पुद्गलोने
ग्रहण कर्यां सिवाय गमनादि क्रिया करे’ एवी संभावनाथी शक आ प्रश्न पूछे छे.

उल्लुकीर नगर-
एकजंबूक चैल.

देव बाह्य पुद्गलोने
ग्रहण कर्यां सिवाय
अहि आववा समर्थ
छे ?

बाह्य पुद्गलोने ग्रहण
करीने अहि आववा
समर्थ छे ?

बाह्य पुद्गलोने
ग्रहण करीने बोलवा
वगैरे क्रिया करवा
समर्थ छे ?

२. [प्र०] 'भंते' त्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी-अज्ञप्ता णं भंते! सक्के देविंदे देवराया देवाणुप्पियं वंदति, नमंसति, सक्कारेति, जाव-पज्जुवासति, किण्णं भंते! अज्ज सक्के देविंदे देवराया देवाणुप्पियं अट्ट उक्खित्तपसिणवागरणां पुच्छइ, २-च्छित्ता संभंतियवंदणएणं वंदति णमंसति, २ जाव-पडिगए? [उ०] 'गोय-मा'दि समणे भगवं महावीरे भगवं गोयमं एवं वयासी-एवं खलु गोयमा! तेणं कालेणं तेणं समएणं महासुक्के कप्पे महासमाणे विमाणे दो देवा महद्धिया जाव-महेसक्खा एगविमाणंसि देवत्ताए उववन्ना, तं जहा-मायिमिच्छदिट्टिउववन्नए य, अमायिस-म्मदिट्टिउववन्नए य। तए णं से मायिमिच्छदिट्टिउववन्नए देवे तं अमायिसम्मदिट्टिउववन्नं देवं एवं वयासी-'परिणममाणा पोग्गला नो परिणया, अपरिणया; परिणमंतीति पोग्गला नो परिणया, अपरिणया'। तए णं से अमायिसम्मदिट्टिउववन्नए देवे तं मायिमिच्छदिट्टिउववन्नं देवं एवं वयासी-'परिणममाणा पोग्गला परिणया नो अपरिणया, परिणमंतीति पोग्गला परिणया, नो अपरिणया'। तं मायिमिच्छदिट्टिउववन्नं एवं पडिहणइ, एवं पडिहणित्ता ओहिं पउंजइ, ओहिं पउंजित्ता ममं ओहिणा आभो-एइ, ममं आभोएत्ता अयमेयारूवे जाव-समुप्पज्जित्था-'एवं खलु समणे भगवं महावीरे जंबुद्वीवे दीवे, जेणेव भारहे वासे, जेणेव उल्लुयतीरे नगरे, जेणेव एगजंबुए चेइए अहापडिरूवं जाव-विहरति, तं सेयं खलु मे समणं भगवं महावीरं वंदित्ता जाव-पज्जुवासित्ता इमं पयारूवं वागरणं पुच्छित्तए'त्ति कट्टु एवं संपेहेइ, एवं संपेहित्ता चउंइ सामाणियसाहस्सीहिं० परियारो जहा सूरियाभस्स, जाव-निग्घोसनाइयरवेणं जेणेव जंबुद्वीवे दीवे जेणेव भारहे वासे, जेणेव उल्लुयतीरे नगरे, जेणेव एगजंबुए चेइए, जेणेव ममं अंतियं तेणेव पहारेत्थ गमणाए। तए णं से सक्के देविंदे देवराया तस्स देवस्स तं विद्धं देविंदि दिद्धं देवज्जुति दिद्धं देवाणुभागं दिद्धं तेयलेस्सं असहमाणे ममं अट्ट उक्खित्तपसिणवागरणां पुच्छइ, २ संभंतिय० जाव-पडिगए।

शक्रं उत्सुकता
पूर्वक वादीने जवानु
कारण.

२. [प्र०] 'भगवन्'! एम कही पूज्य गौतम श्रमण भगवंत महावीरने वादी, नमी आ प्रमाणे बोल्या के-हे भगवन्! अन्य दिवसे देवेन्द्र देवराज शक्र देवानुप्रिय आपने वंदन, नमन, सत्कार यावत्-पर्युपासना करे छे, पण हे भगवन्! आजे तो ते शक्र देवेन्द्र देवराज देवानुप्रिय एवा आपने संक्षिप्त आठ प्रश्नो पूछी अने उत्सुकतापूर्वक वादी नमी यावत्-केम चाल्यो गयो? [उ०] 'हे गौतम'! एम कही, श्रमण भगवंत महावीरे भगवंत गौतमने आ प्रमाणे कह्युं-हे गौतम! ए प्रमाणे खरेखर ते काळे ते समये महाशुक्र कल्पना महासामान्य नामना विमानमां मोटी ऋद्धिवाळा, यावत्-मोटा सुखवाळा बे देवो एकज विमानमां देवपणे उत्पन्न थया, तेमां एक मायी मिथ्यादृष्टिरूपे उत्पन्न थयो अने एक अमायी सम्यग्दृष्टिरूपे उत्पन्न थयो. ल्यार पछी उत्पन्न थयेला ते मायिमिथ्यादृष्टि देवे उत्पन्न थयेला अमायिसम्यग्दृष्टि देवने आ प्रमाणे कह्युं के-'परिणाम पामता पुद्गलो 'परिणत' न कहेवाय, पण 'अपरिणत' कहेवाय. कारण के [हजी] ते परिणमे छे माटे ते परिणत नथी, पण 'अपरिणत' छे. ल्यारबाद उत्पन्न थयेला ते अमायी सम्यग्दृष्टि देवे उत्पन्न थयेला ते मायी मिथ्यादृष्टि देवने कह्युं के, परिणाम पामता पुद्गलो 'परिणत' कहेवाय, पण 'अपरिणत' न कहेवाय, कारण के ते परिणमे छे माटे ते परिणत कहेवाय, पण 'अपरिणत' न कहेवाय. ए प्रमाणे कही उत्पन्न थयेला ते अमायिसम्यग्दृष्टि देवे उत्पन्न थयेला मायिमिथ्यादृष्टि देवने पराभव' कयौं. ल्यार पछी तेणे (सम्यग्दृष्टि देवे) अवधिज्ञाननो उपयोग कयौं, अने अवधिद्वारा मने जोईने ते सम्यग्दृष्टि देवने आ प्रकारनो संकल्प उत्पन्न थयो के जंबुद्वीपमां भारतवर्षमां ज्यां उल्लुकतीर नामनुं नगर छे, अने ते नगरमां ज्यां एकजंबूक नामनुं चैत्य छे, त्यां श्रमण भगवंत महावीर यथायोग्य अवप्रह लेइने विहारे छे, तो त्यां जई ते श्रमण भगवंत महावीरने वादी यावत्-पर्युपासी आ प्रकारनो प्रश्न पूछवो ए मारे माटे श्रेयरूप छे, एम विचारी चार हजार सामानिक देवोना परिवार साथे-जेम 'सूर्याभ देवो परिवार कखो छे तेम अहिं पण समजवुं-यावत्-निर्घोष नादित रवपूर्वक जे तरफ जंबुद्वीप छे, जे तरफ भारतवर्ष छे, जे तरफ उल्लुकतीर नामनुं नगर छे, अने जे तरफ एकजंबूक नामनुं चैत्य छे तथा ज्यां आगळ हुं विद्यमान छुं ते तरफ आववाने तेणे (सम्यग्दृष्टि देवे) विचार कयौं. ल्यारबाद ते देवेन्द्र देवराज शक्र मारी तरफ आवता ते देवनी तेवा प्रकारनी दिव्य देवधिं, दिव्य देवद्युति, दिव्य देवप्रभाव अने दिव्य तेजोराशिने न सहन करतो आठ संक्षिप्त प्रश्नो पूछी अने उत्सुकतापूर्वक वादी यावत्-चाल्यो गयो.

सम्यग्दृष्टि गंगदत्त
देवनी उत्पत्ति अने
तेनो मिथ्यादृष्टि दे-
वनी साथे संबाद.

परिणाम पामता
पुद्गलो परिणत.
कहेवाय.

मंगदत्त देवनुं भग-
वंत पासै श्रमण.

२ * 'परिणाम पामतां पुद्गलोने परिणत न कहेवा जोइए, कारण के वर्तमानकाळ अने भूतकाळनो परस्पर विरोध छे, तेथी वे अपरिणत कहेवाय, तेनो परिणाम चालु छे माटे ते परिणत न कहेवाय'-ए मिथ्यादृष्टिदेवनुं कथन छे. सम्यग्दृष्टि देव तेने एवो उत्तर आपे छे के परिणाम पामता पुद्गलो परिणत कहेवा जोइए, पण ते अपरिणत न कहेवाय, केमके परिणाम पामे छे एटले ते अमुक अंशे परिणत थया छे, पण सर्वथा अपरिणत नथी. 'परिणमे छे' एवुं कथन ते परिणामना सद्भावमां ज होइ शके, ते सिवाय न होइ शके. जो परिणामनो सद्भाव मानीए तो अमुक अंशे परिणतपणुं अवश्य मानवुं जोइए. जो अमुक अंशे परिणत छतां पण परिणतपणुं न मानवामां आवे तो सर्वदा परिणतपणानो अभाव थाय-टीका.

३. जावं च णं समणे भगवं महावीरे भगवओ गोयमस्स प्यमहुं परिकहेति तावं च णं से देवे तं देसं एण-
मागए । तए णं से देवे समणं भगवं महावीरं तिकखुत्तो वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी—[प्र०] एवं खलु
भंते ! महासुक्के कप्ये महासमाणे विमाणे एगे मायिमिच्छदिट्ठिउववन्नए देवे ममं एवं वयासी—‘परिणममाणा पोग्गला नो परि-
णया, अपरिणया, परिणमंतीति पोग्गला नो परिणया, अपरिणया’ । तए णं अहं तं मायिमिच्छदिट्ठिउववन्नं देवं एवं वयासी—
‘परिणममाणा पोग्गला परिणया, नो अपरिणया, परिणमंतीति पोग्गला परिणया, नो अपरिणया, से कहमेयं भंते ! एवं’ ?
‘गंगदत्ता’दि समणे भगवं महावीरे गंगदत्तं देवं एवं वयासी—‘अहं पि णं गंगदत्ता ! एवमाइक्खामि ४—परिणममाणा पोग्गला
जाव—नो अपरिणया, सच्चमेसे अट्ठे । तए णं से गंगदत्ते देवे समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं प्यमहुं सोच्चा निसम्म
हट्ट—तुट्टु० समणं भगवं महावीरं वंदति, नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता नच्चासञ्जे जाव—पज्जुवासति ।

४. तए णं समणे भगवं महावीरे गंगदत्तस्स देवस्स तीत्ते य जावं—धम्मं परिकहेद, जाव—आराहए भवति । तए णं
से गंगदत्ते देवे समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं धम्मं सोच्चा निसम्म हट्टतुट्टे उट्टाप उट्टेति, उ० २ उट्टेत्ता समणं
भगवं महावीरं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी—[प्र०] अहं णं भंते ! गंगदत्ते देवे किं भवसिद्धिए, अभव-
सिद्धिए ? [उ०] एवं जहा सूरियाओ, जाव—बत्तीसतिविहं नट्टविहिं उवदंसेति, उवदंसेत्ता जाव—तामेव विसं पडिगए ।

५. [प्र०] ‘भंते’त्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं जाव—एवं वयासी—गंगदत्तस्स णं भंते ! देवस्स सा दिच्चा
देविच्ची दिच्चा देवज्जुती जाव—अणुप्पविट्ठा ? [उ०] गोयमा ! सरीरं गया, सरीरं अणुप्पविट्ठा, कूडागारसालादिट्ठंतो, जाव—
सरीरं अणुप्पविट्ठा । अहो णं भंते ! गंगदत्ते देवे महिद्धिए जाव—महेसक्खे ।

६. [प्र०] गंगदत्तेणं भंते ! देवेणं सा दिच्चा देविच्ची दिच्चा देवज्जुती किण्णा लच्चा, जाव—गंगदत्तेणं देवेणं सा दिच्चा
देविच्ची जाव—अभिसमन्नागया ? [उ०] ‘गोयमा’दी समणे भगवं महावीरे भगवं गोयमं एवं वयासी—एवं खलु गोयमा ! तेणं

३. जे वखते श्रमण भगवंत महावीर पूर्व प्रमाणेनी वात पूज्य गौतमने कही रखा छे तेज वखते ते (सम्पट्टि देव) त्यां शीप्र
आव्यो अने पछी ते देवे श्रमण भगवंत महावीरने ऋण वार प्रदक्षिणा करी वांदी नमी आ प्रमाणे कह्युं के—[प्र०] हे भगवन् ! महाशुक्र कल्प-
मां महासामान्य नामना विमानमां उत्पन्न यएला मायी मिथ्यादृष्टि देवे मने आ प्रमाणे कह्युं के परिणाम पामतां पुद्गलो ‘परिणत’ न कहे-
वाय, पण ‘अपरिणत’ कहेवाय. कारण के ते पुद्गलो हजी परिणमे छे माटे ते ‘परिणत’ न कहेवाय, पण ‘अपरिणत’ कहेवाय. पछी में ते
मायी मिथ्यादृष्टि देवने आ प्रमाणे कह्युं के—परिणाम पामता पुद्गलो ‘परिणत’ कहेवाय, पण ‘अपरिणत’ न कहेवाय. कारण के ते पुद्गलो परिणमे
छे, माटे ते ‘अपरिणत’ न कहेवाय, पण ‘परिणत’ कहेवाय. तो हे भगवन् ! ए मारुं कथन केवुं छे ? [उ०] ‘गंगदत्त’ ! एम कही
श्रमण भगवंत महावीरे ते गंगदत्त देवने आ प्रमाणे कह्युं के—हे गंगदत्त ! हुं पण ए प्रमाणे कह्युं छुं ४, के परिणाम पामता पुद्गलो यावत्—
‘अपरिणत’ नथी पण ‘परिणत’ छे, अने ते अर्थ सत्य छे. ल्यार पछी श्रमण भगवंत महावीर पासेथी ए वातने सांभळी अवधारी ते गंगदत्त
देव हर्षवाळो अने संतोषवाळो थई श्रमण भगवंत महावीरने वांदी नमी बहु दूर नहि अने बहु नजीक नहीं एवी रीते पासे बेसी तेओनी
पर्युपासना करे छे.

गंगदत्तनो भग-
वंतने प्रश्न.

४. पछी श्रमण भगवंत महावीरे ते गंगदत्त देवने अने ते मोटामां मोटी सभाने धर्मकथा कही, यावत्—ते आराधक थयो. पछी ते
गंगदत्त देव श्रमण भगवंत महावीर पासेथी धर्मने सांभळी अवधारी हर्ष अने संतोषयुक्त थई उभो थयो, उभो थईने श्रमण भगवंत
महावीरने वांदी, नमी आ प्रमाणे बोव्यो के—[प्र०] हे भगवंत ! हुं गंगदत्त देव भवसिद्धिक छुं के अभवसिद्धिक छुं ? [उ०] जेम *सूर्याभ
देव संबन्धे कह्युं तेनी पेठे बधुं जाणवुं; यावत् ते गंगदत्त देव बत्तीस प्रकारना नाटक देखाडी ज्यांथी आव्यो हतो त्यां पाळो चाल्यो गयो.

गंगदत्त देव भवसि-
द्धिक छे के अभवसि-
द्धिक छे इत्यादि प्रश्न.

५. [प्र०] ‘हे भगवन् ! एम कही पूज्य गौतमे श्रमण भगवंत महावीरने आ प्रमाणे कह्युं के—हे भगवन् ! ए गंगदत्त देवनी ते
दिव्य देवर्धि, दिव्य देवद्युति यावत्—क्यां गई ? [उ०] हे गौतम ! ते दिव्य देवर्धि ते गंगदत्त देवना शरीरमां गइ, अने शरीरमां अनुप्रविष्ट
थई. आ स्थळे पूर्वोक्त कूटागार शालानो दृष्टांत जाणवो. अने ते यावत्—‘शरीरमां अनुप्रविष्ट थई’. हे भगवन् ! ए गंगदत्त देव तो मोटी
ऋद्धिवाळो यावत्—मोटा सुखवाळो छे.

गंगदत्तनी दिव्य
देवर्धि क्यां गई ?

६. [प्र०] हे भगवन् ! गंगदत्त देवे ते दिव्य देवर्धि अने दिव्य देवद्युति साथी मेळवी, यावत्—दिव्य देवर्धि तेने साथी अभिसमन्वा-
गत—प्राप्त थई ? [उ०] ‘भो गौतम’ ! एम कही श्रमण भगवंत महावीरे पूज्य गौतमने आ प्रमाणे कह्युं के—हे गौतम ! ते काळे ते समये आज

४ * रायपसेणीय प० ४४-१.

५ † जुओ रायपसेणीय प० ५६-२.

कालेणं तेणं समरणं इहेव जंबुद्वीवे दीवे भारहे वासे हत्थिणापुरे नामं नगरे होत्था, वन्नओ । सहसंबवणे उज्जाणे, वन्नओ । तत्थ णं हत्थिणापुरे नगरे गंगदत्ते नामं गाहावती परिवसति, अहे जाव-अपरिभूय । तेणं कालेणं तेणं समरणं मुणिसुव्वण अरहा आदिगरे जाव-सव्वन्नू सव्वदरिसी आगासगणं चक्केणं जाव-पकट्टिज्जमाणेणं प० २ सीसगणसंपरिवुडे पुष्पाणुपुष्पि चरमाणे गामाणुगामं० जाव-जेणेव सहसंबवणे उज्जाणे जाव-विहरति । परिसा निग्गया, जाव-पज्जुवासति । तप णं से गंगदत्ते गाहावती इमीसे कहाय लद्धे समाणे हट्टुट्ट- जाव- कयवलि- जाव-सरीरे साओ गिहाओ पडिनिक्खमति, पडिनिक्खमिक्का पायविहारचारेणं हत्थिणागपुरं नगरं मज्झमज्झेणं निग्गच्छति, निग्गच्छिता जेणेव सहसंबवणे उज्जाणे जेणेव मुणिसुव्वण अरहा तेणेव उवागच्छइ, ते० २-गच्छिता मुणिसुव्वयं अरहं तिक्खुत्तो आयाहिणं० जाव-तिविहाय पज्जुवासणाय पज्जुवासति ।

७. तप णं मुणिसुव्वण अरहा गंगदत्तस्स गाहावतिस्स तीसे य महति० जाव-परिसा पडिगया । तप णं से गंगदत्ते गाहावती मुणिसुव्वयस्स अरहओ अंतियं धम्मं सोच्चा निसम्म हट्टुट्ट उट्टाय उट्टेति, उ० २-त्ता मुणिसुव्वयं अरहं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी-सहहामि णं भंते ! निग्गंथं पावयणं, जाव-से जहेयं तुज्जे वदह, जं नवरं देवाणुप्पिया ! जेट्टपुत्तं कुडुंबे ठावेमि, तप णं अहं देवाणुप्पियाणं अंतियं मुंडे जाव-पव्वयामि । अहासुहं देवाणुप्पिया ! मा पडिबंधं ।

८. तप णं से गंगदत्ते गाहावई मुणिसुव्वणं अरहया एवं वुत्ते समाणे हट्टुट्ट० मुणिसुव्वयं अरहं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता मुणिसुव्वयस्स अरहओ अंतियाओ सहसंबवणाओ उज्जाणाओ पडिनिक्खमति, २-मित्ता, जेणेव हत्थिणापुरे नगरे जेणेव सए गिहे तेणेव उवागच्छति, ते० २-गच्छित्ता विउलं असणं पाणं जाव-उवक्खडावेति, उवक्खडावेत्ता मित्त-णाति-णियगं० जाव-आमंतेति, आमंतेत्ता तओ पच्छा प्हाय जहा पूरणे, जाव-जेट्टपुत्तं कुडुंबे ठावेति । तं मित्त-णाति-जाव-जेट्टपुत्तं च आपुच्छति, आपुच्छित्ता पुरिससहस्सवाहणिं सीयं दुरूहति, पुरिसं० २ दुरूहित्ता मित्त-णाति-णियगं० जाव-

हस्तिनापुर.
सहस्राश्रवण.
गंगदत्त गृहपति.

मुनिसुव्वत स्वामीनुं
आगमन.

जंबुद्वीपमां, भारतवर्षमां हस्तिनापुर नामनुं नगर हतुं. वर्णन. त्यां सहस्राश्रवण नामनुं उद्यान हतुं. वर्णन. ते हस्तिनापुर नगरमां आळ्य, यावत्-अपरिभूत एवो गंगदत्त नामनो गृहपति रहेतो हतो. ते काले, ते समये आदिकर, यावत्-सर्वज्ञ, सर्वदर्शी, आकाशगत चक्र-सहित, यावत्-देवोवडे खेचाता धर्मध्वजयुक्त, शिष्यगणथी संपरिवृत थई पूर्वाणुपूर्वी विचरता अने प्रामानुग्राम विहरता यावत्-श्रीमुनिसुव्वत नामे अरहंत यावत्-जे तरफ सहस्राश्रवण नामनुं उद्यान हतुं त्यां आव्या अने यावत् विहरथा लाग्या. सभा वांदिवा नीकळी अने यावत्-पर्युपासना करवा लागी. स्यारबाद ते गंगदत्त नामे गृहपति आवी रीते श्रीमुनिसुव्वत स्वामी आव्यानी वात सांभली हर्षवाळो अने संतोषवाळो थई यावत्-बलिकर्म करी शरीरने शणगारी पोताना धरथी नीकळ्यो, नीकळी पगे चालीने हस्तिनापुर नगरनी वच्चोवच्च थई जे तरफ सहस्राश्रवण नामनुं उद्यान हतुं अने ज्यां श्रीमुनिसुव्वत अरहंत हता त्यां आवी मुनिसुव्वत अरहंतने त्रण वार प्रदक्षिणा करी, यावत्-त्रण प्रका-रनी पर्युपासना वडे पर्युपासना करवा लाग्यो.

मुनिसुव्वत स्वामीनी
देशना अने गंग-
दत्तने प्रतिबोध.

७. स्यार पळी ते श्रीमुनिसुव्वत स्वामीए ते गंगदत्त गृहपतिने तथा ते मोटी महासभाने धर्मकथा कही; यावत्-सभा पाळी गई. स्यार बाद ते गंगदत्त नामे गृहपति श्रीमुनिसुव्वत अरिहंत पासेथी धर्मने सांभळी, अवधारी हर्ष तथा संतोषयुक्त थई उभो थयो, उठीने श्रीमुनिसुव्वत स्वामीने वांदि, नमी आ प्रमाणे बोल्यो के हे भगवन् ! हुं निर्ग्रथना प्रवचनमां श्रद्धा करुं छुं, यावत्-आप जे प्रमाणे कहो छो ते तेमज मानुं छुं. विशेष ए के हे देवानुप्रिय ! मारा मोटा पुत्रने कुटुंबनो मुख्यभूत स्थापीने आप देवानुप्रियनी पासे मुंड थई यावत्-प्रव्रज्या लेवा इच्छुं छुं. [श्रीमुनिसुव्वत स्वामीए कह्युं के] हे देवानुप्रिय ! जेम सुख थाय तेम कर, विलंब न कर.

गंगदत्तनी दीक्षा.

८. ज्यारे ते मुनिसुव्वत स्वामीए ते गंगदत्त नामे गृहपतिने ए प्रमाणे कह्युं स्यारे ते हर्षयुक्त अने संतोषयुक्त थई मुनिसुव्वत स्वामीने वांदि, नमी मुनिसुव्वत स्वामी पासेथी सहस्राश्रवण नामना उद्यानथी नीकळी जे तरफ हस्तिनापुर नगर छे अने ज्यां पोतानुं घर छे त्यां आव्यो. आवीने विपुल अज्ञान, पान-यावत्-तैयार करावी पोताना मित्र, ज्ञाति स्वजन वगैरेने नोतर्या. पळी स्नान करी *पूरण शेठनी पेठे यावत्-पोताना मोटा पुत्रने कुटुंबमां मुख्य तरीके स्थापी पोताना मित्र, ज्ञाति, स्वजन वगैरेने तथा मोटा पुत्रने पूळी हजार पुरुषवडे उपाडी शक्या तेवी शिबिकामां बेसी, पोताना मित्र, ज्ञाति, स्वजन यावत् परिवारवडे तथा मोटा पुत्रवडे अनुसरतो सर्व ऋद्धिसहित यावत्-वादित्रना यता घोषपूर्वक हस्तिनापुरनी वच्चोवच्च निकळी जे तरफ सहस्राश्रवण नामे उद्यान छे, ते तरफ आवी तीर्थकरना छत्रादि अतिशय जोई यावत्-उदायन राजानी पेठे यावत्-पोतानी मेळेज पोताना घरेणा उतार्या अने पोतानी मेळेज पंचमुष्टिक लोच कर्यो. स्यार बाद श्रीमुनिसुव्वत स्वामीनी पासे जई उदायन राजानी पेठे दीक्षा लीधी. यावत्-तेज प्रमाणे ते गंगदत्त अणगार अगीयार अंगो भण्यो, यावत्-एक

परिजणेणं जेट्टुपुत्तेण य समणुगम्ममाणमग्गे सच्चिद्वीए जाव-णादितरवेणं हत्थिणागपुरं मज्झमज्जेणं निग्गच्छइ, निग्गच्छिता जेणेव सहसंबवणे उज्जाणे तेणेव उवागच्छइ, ते० २-गच्छिता छत्तादिते तित्थगरातिसए पासति । एवं जहा उदायणो, जाव-सय-मेव आभरणे ओमुयइ, स० २ ओमुइत्ता सयमेव पंचमुट्टियं लोयं करेति, स० २ करेत्ता जेणेव मुणिसुवण अरहा एवं जहेव उदायणे तहेव पवइए, तहेव एकारस अंगारं अहिजइ, जाव-मासियाए संलेहणाए सट्ठि मत्तारं अणसणाए जाव-छेदेति, सट्ठि० २ छेदेत्ता आलोइय-पडिकंते समाहिपत्ते कालमासे कालं किञ्चा महासुक्के कप्पे महासमाणे विमाणे उववायसभाए देवसयणिज्जंसि जाव-गंगदत्तदेवत्ताए उववणे । तए णं से गंगदत्ते देवे अहुणोववन्नमेत्तए समाणे पंचविहाए पज्जत्तीए पज्जत्त-भावं गच्छति, तंजहा-आहारपज्जत्तीए, जाव-भासा-मणपज्जत्तीए । एवं खलु गोयमा ! गंगदत्तेणं देवेणं सा विष्ठा देविही जाव-अभिसमन्नागया ।

९. [प्र०] गंगदत्तस्स णं भंते ! केवतियं कालं ठिती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! सत्तरस्स सागरोवमारं ठिती पन्नत्ता ।

१०. [प्र०] गंगदत्ते णं भंते ! देवे ताओ देवलोगामो आउक्खएणं ? [उ०] जाव-महाविदेहे वासे सिज्झिहिति, जाव-अंतं काहिति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! चि ।

सोलसमे सए पंचमो उद्देशो समत्तो ।

मासनी संलेखना वडे साठ भक्त-त्रीश दिवस अनशनपणे वीतावी आलोचन-प्रतिक्रमण करी समाधिपूर्वक मरणसमये मृत्यु प्राप्त करी ते महाशुक्र कल्पमां महासामान्य नामना विमानमां उपपात सभाना देवशयनीयमां यावत्-गंगदत्त देवपणे उत्पन्न थयो. पछी ते तुरतज उत्पन्न थएलो गंगदत्त देव पांच प्रकारनी पर्याप्तिवडे पर्याप्तपणाने पाम्यो. ते पर्याप्तिना पांच प्रकार आ प्रमाणे छे-आहारपर्याप्ति, यावत्-भाषा-मनःपर्याप्ति. ए प्रमाणे हे गौतम ! ते गंगदत्त देवे ते दिव्य देवर्धि पूर्वोक्त कारणथी यावत्-प्राप्त करी छे.

गंगदत्तनी महाशुक्र कल्पमां देवतरीके उत्पत्ति.

९. [प्र०] हे भगवन् ! ते गंगदत्त देवनी स्थिति केठला काळनी कही छे ! [उ०] हे गौतम ! तेनी स्थिति सत्तर सागरोपमनी कही छे.

गंगदत्त देवनी स्थिति.

१०. [प्र०] हे भगवन् ! ते गंगदत्त देव तेना आयुषनो क्षय यया पछी ते देवलोकथी निकळी क्यां जशे ? [उ०] हे गौतम ! ते महाविदेह क्षेत्रमां सिद्ध थशे, यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करशे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

गंगदत्त देवलोकथी क्यां बुद्धी !

सोळमा शतकमां पंचम उद्देशक समाप्त.

छट्टो उद्देशो.

१. [प्र०] कतिविहे णं भंते ! सुविणदंसणे पण्णत्ते ? [उ०] गोयमा ! पंचविहे सुविणदंसणे पण्णत्ते, तंजहा-१ अहा-तप्पे, २ पयाणे, ३ चिंतासुविणे, ४ तद्विचरीए, ५ अवत्तदंसणे ।

२. [प्र०] सुत्ते णं भंते ! सुविणं पासति, जागरे सुविणं पासति, सुत्तजागरे सुविणं पासति ? [उ०] गोयमा ! नो सुत्ते सुविणं पासइ, नो जागरे सुविणं पासइ, सुत्तजागरे सुविणं पासइ ।

षष्ठ उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवान् ! स्वप्नदर्शन केठला प्रकारनुं कह्युं छे ? [उ०] हे गौतम ! पांच प्रकारनुं स्वप्नदर्शन कह्युं छे. ते आ प्रमाणे- १ यथातथ्य स्वप्नदर्शन, २ प्रतान स्वप्नदर्शन, ३ चिंता स्वप्नदर्शन, ४ तद्विचरीत स्वप्नदर्शन, अने ५ अव्यक्त स्वप्नदर्शन.

स्वप्नदर्शन.

२. [प्र०] हे भगवन् ! सूतेलो प्राणी स्वप्न जुए, जागतो प्राणी स्वप्न जुए के सूतो जागतो प्राणी स्वप्न जुए ? [उ०] हे गौतम ! सूतेलो प्राणी स्वप्न न जुए, जागतो प्राणी स्वप्न न जुए पण सूतो जागतो प्राणी स्वप्नने जुए.

स्वप्न क्यारे जुए !

१ * सूती अवस्थामां कोइ पण अर्थना विकल्पनो अनुभव करवो ते स्वप्न, तेना पांच प्रकार छे- १ यथातथ्य-सत्य अथवा तार्किक. तेना दृष्टार्थाविसंवादी अने फलाविसंवादी एवा वे प्रकार छे. स्वप्नमां जोएला अर्थने अनुसार जागृत अवस्थामां बनाव बने ते दृष्टार्थाविसंवादी. जेमके कोई माणस स्वप्नमां जुए के 'मने कोइए हाथमां फल आय्युं' अने ते जागिने तेज प्रमाणे जुए, स्वप्नना अनुसार जेनुं फल अवश्य मळे ते फलाविसंवादी. जेमके कोई गाय, बळद, हाथी वगैरे उपर आरूढ थयेलो पोताने स्वप्नमां जुए अने जागया पछी काळान्तरें संपत्ति पाभे. २ प्रतानस्वप्न-विस्तारवाळुं स्वप्न, ते यथातथ्य पथ होय के अन्यथा पण होय. आ भन्ने स्वप्ननो परस्पर भेद मात्र विशेषणकृत छे. ३ चिन्ता-जागृत अवस्थामां जे अर्थनुं चिन्तन करेलुं होय तेने स्वप्नमां जुए तें. ४ जेनुं स्वप्न जोयुं होय तेथी विरुद्ध वस्तुनी जागृत अवस्थामां प्राप्ति थाय ते तद्विचरीतस्वप्न. जेमके स्वप्नमां अशुचि पदार्थथी विलिप्त पोताने जुए अने जागृत अवस्थामां कोई शुचि पदार्थ प्राप्त थाय. ५ अने स्वप्नमां अस्पष्ट अर्थनो अनुभव करवो ते अव्यक्त दर्शन.

૩. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે! કિં સુત્તા, જાગરા, સુત્તજાગરા? [૩૦] ગોયમા! જીવા સુત્તા વિ, જાગરા વિ, સુત્તજાગરા વિ ।
૪. [પ્ર૦] નેરહયા ણં મંતે! કિં સુત્તા-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા! નેરહયા સુત્તા, નો જાગરા, નો સુત્તજાગરા । एवं जाव-चउरिंदिया ।
૫. [પ્ર૦] પંચિદિયતિરિક્ષજોણિયા ણં મંતે! કિં સુત્તા-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા! સુત્તા, નો જાગરા, સુત્તજાગરા વિ । મણુસ્સા જહા જીવા । વાળમંતર-જોહસિય-વેમાણિયા જહા નેરહયા ।
૬. [પ્ર૦] સંબુડે ણં મંતે! સુવિણં પાસહ, અસંબુડે સુવિણં પાસહ, સંબુડાસંબુડે સુવિણં પાસહ? [૩૦] ગોયમા! સંબુડે વિ સુવિણં પાસહ, અસંબુડે વિ સુવિણં પાસહ, સંબુડાસંબુડે વિ સુવિણં પાસહ । સંબુડે સુવિણં પાસતિ અહાતથ્થં પાસતિ । અસંબુડે સુવિણં પાસતિ તહા વા તં હોજ્જા, અહા વા તં હોજ્જા । સંબુડાસંબુડે સુવિણં પાસતિ एवं चेव ।
૭. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે! કિં સંબુડા, અસંબુડા, સંબુડાસંબુડા? [૩૦] ગોયમા! જીવા સંબુડા વિ, અસંબુડા વિ, સંબુડાસંબુડા વિ । एवं जहेव सुत्ताणं दंडओ तहेव भाणियघो ।
૮. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે! સુવિણા પ્ણસા? [૩૦] ગોયમા! વાયાલીસં સુવિણા પ્ણસા ।
૯. [પ્ર૦] કહ ણં મંતે! મહાસુવિણા પ્ણસા? [૩૦] ગોયમા! તીસં મહાસુવિણા પ્ણસા ।
૧૦. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે! સઘસુવિણા પ્ણસા? [૩૦] ગોયમા! વાવત્તરિં સઘસુવિણા પ્ણસા ।
૧૧. [પ્ર૦] તિત્થગરમાયરો ણં મંતે! તિત્થગરંસિ ગબ્ભં વક્કમમાણંસિ કતિ મહાસુવિણે પાસિત્તા ણં પહિબુજ્જંતિ? [૩૦] ગોયમા! તિત્થયરમાયરો ણં તિત્થગરંસિ ગબ્ભં વક્કમમાણંસિ एणसिं तीसाए महासुविणाणं इमे चोहस महासुविणे पसिस्ता णं पडिबुज्जंति, तं जहा-गय-उसभ-सीह-अभिसेय- जाव-सिहिं च ।

જીવો સૂતા-જાગતા
કે સૂતા-જાગતા છે?

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્! *જીવો સૂતેલા છે, જાગૃત છે કે સૂતા-જાગતા છે? [૩૦] હે ગૌતમ! જીવો સૂતેલા પળ છે, જાગૃત પળ છે અને સૂતા-જાગતા પળ છે.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્! નૈરયિકો સૂતેલા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ! નૈરયિકો સૂતેલા છે, પળ જાગતા કે સૂતા-જાગતા નથી. ए प्रमाणे यावत्-चउरिन्द्रिय संबन्धे पण जाणवुं.

પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો
સૂતા છે-ઇત્યાદિ
પ્રશ્ન.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્! પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકો સૂતેલા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ! તેઓ સૂતેલા છે અને સૂતા-જાગતા પળ છે. पण [तइन] जागता नथी. मनुष्यना प्रश्नमां सामान्य जीवोनी पेटे जाणवुं. वानव्यंतर, ज्योतिषिक અને वैमानिक देवोना प्रश्नमां नैरयिकोनी पेटे समजवुं.

સંવૃત જીવ કેટલું
સ્વપ્ન જુએ?

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્! સંવૃત જીવ સ્વપ્ન જુએ, અસંવૃત જીવ સ્વપ્ન જુએ કે સંવૃતાસંવૃત જીવ સ્વપ્ન જુએ? [૩૦] હે ગૌતમ! સંવૃત, અસંવૃત અને સંવૃતાસંવૃત એ ત્રણે જીવો સ્વપ્ન જુએ, પળ સંવૃત જીવ સત્ય સ્વપ્ન જુએ, અસંવૃત જીવ જે સ્વપ્ન જુએ તે સત્ય પળ હોય અસત્ય પળ હોય; तथा असंवृतनी पेटे संवृतसंवृत जीव पण स्वप्न जुए.

જીવો સંવૃત છે-
ઇત્યાદિ પ્રશ્ન.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્! જીવો સંવૃત છે, અસંવૃત છે કે સંવૃતાસંવૃત છે? [૩૦] હે ગૌતમ! જીવો સંવૃત, અસંવૃત અને સંવૃતા-સંવૃત એ ત્રણે પ્રકારના છે. જેમ સુસ જીવોનું વર્ણન કરેલું છે તેમ અહીં પળ સમજવું.

સ્વપ્નના પ્રકાર.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્! સ્વપ્ન કેટલા પ્રકારના કહ્યાં છે? [૩૦] હે ગૌતમ! સ્વપ્નો વેતાલીશ પ્રકારના કહ્યાં છે.

મહાસ્વપ્નના પ્રકાર.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્! મહાસ્વપ્ન કેટલા પ્રકારના કહ્યાં છે? [૩૦] હે ગૌતમ! મહાસ્વપ્ન ત્રીસ પ્રકારના કહ્યાં છે.

અર્ધ સ્વપ્નના પ્રકાર.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્! વધા મઠીને કેટલાં સ્વપ્નો કહ્યાં છે? [૩૦] હે ગૌતમ! વધા મઠીને વહોંતેર સ્વપ્નો કહ્યાં છે.

તીર્થંકરની માતા કે-
ટલા સ્વપ્નો જુએ?

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્! જ્યારે તીર્થંકરનો જીવ ગર્ભમાં અવતરે ત્યારે તીર્થંકરની માતાઓ કેટલા મહાસ્વપ્નો જોઈને જાગે? [૩૦] હે ગૌતમ! જ્યારે તીર્થંકરનો જીવ ગર્ભમાં અવતરે ત્યારે તીર્થંકરની માતાઓ ત્રીસ મહાસ્વપ્નોમાંથી ચૌદ મહાસ્વપ્નો જોઈને જાગે છે. તે આ પ્રમાણે (૧) હાથી, (૨) બલ્દ, (૩) સિંહ, યાવત્-(૧૪) અગ્નિ.

૩ * સુસ અને જાગૃત દ્રવ્ય અને ભાવની અપેક્ષાએ વે પ્રકારે હોય છે. તેમાં નિદ્રાયુક્ત દ્રવ્યથી સૂતેલો કહેવાય છે, અને વિરતિરહિત ભાવથી સૂતેલો કહેવાય છે. પૂર્વના સુષોમાં સ્વપ્નની દૃઢીકત નિદ્રાની અપેક્ષાએ કહી છે, હવે વિરતિની અપેક્ષાએ જીવાદિ દંડકને આશ્રયી ભાવથી સૂતાપના અને જાગૃતપણની પ્રરૂપણા કરે છે. તેમાં જે જીવો સર્વવિરતિરૂપ નૈશ્ચરિક જાગૃતિ વિનાના અવિરતિવાળા કહેવાય છે તે સૂતેલા, જેઓ સર્વવિરતિરૂપ જાગૃતિવાળા છે તે જાગૃત કહેવાય છે, અને જેઓ અવિરતિવાળા અને કઈક અંશે વિરતિવાળા છે તેઓ સૂતા-જાગતા કહેવાય છે-ટીકા.

૧૨. [પ્ર૦] ચક્રવટ્ટિમાયરો ણં મંતે ! ચક્રવટ્ટિસિ ગબ્મં વક્કમમાણંસિ કતિ મહાસુમિણે પાસિત્તા ણં પડિબુજ્જંતિ ! [૩૦] ગોયમા ! ચક્રવટ્ટિમાયરો ચક્રવટ્ટિસિ જાવ-વક્કમમાણંસિ ઇપ્પસિં તીસાપ મહાસુવિણાણં એવં જહા તિત્થગરમાયરો જાવ-સિહિં ચ ।

૧૩. [પ્ર૦] વાસુદેવમાયરો ણં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! વાસુદેવમાયરો જાવ-વક્કમમાણંસિ ઇપ્પસિં ચોદ્દસણં મહાસુવિણાણં અન્નયરે સત્ત મહાસુવિણે પાસિત્તા ણં પડિબુજ્જંતિ ।

૧૪. [પ્ર૦] બલદેવમાયરો-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! બલદેવમાયરો જાવ-ઇપ્પસિં ચોદ્દસણં મહાસુવિણાણં અન્નયરે ચત્તારિ મહાસુવિણે પાસિત્તા ણં પડિબુજ્જંતિ ।

૧૫. [પ્ર૦] મંડલિયમાયરો ણં મંતે !-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! મંડલિયમાયરો જાવ-ઇપ્પસિં ચોદ્દસણં મહાસુવિણાણં અન્નયરં ઇયં મહાસુવિણં જાવ-પડિબુજ્જંતિ ।

૧૬. સમણે ભગવં મહાવીરે હુત્તમથકાલિયાપ અંતિમરાહયંસિ ઇમે દસ મહાસુવિણે પાસિત્તા ણં પડિબુદ્ધે, તં જહા- ૧ ઇયં ચ ણં મહં ઘોરરૂવદિત્તધરં તાલપિસાયં સુવિણે પરાજિયં પાસિત્તા ણં પડિબુદ્ધે । ૨ ઇયં ચ ણં મહં સુક્કિલ્લપખ્ખગં પુંસકોદ્દલં સુવિણે પાસિત્તા ણં પડિબુદ્ધે । ૩ ઇયં ચ ણં મહં ચિત્તવિચિત્તપક્કલગં પુંસકોદ્દલગં સુવિણે પાસિત્તા ણં પડિબુદ્ધે । ૪ ઇયં ચ ણં મહં દામદુગં સઘ્ગરયણામયં સુવિણે પાસિત્તા ણં પડિબુદ્ધે । ૫ ઇયં ચ ણં મહં સેયં ગોવગ્ગં સુવિણે પાસિત્તા ણં પડિબુદ્ધે । ૬ ઇયં ચ ણં મહં પડમસરં સઘ્ગો સમંતા કુંસુમિયં સુવિણે । ૭ ઇયં ચ ણં મહં સાગરં ઉમ્મીવીયીસહસ્સકલિયં મુયાહિં તિન્નં સુવિણે પાસિત્તા । ૮ ઇયં ચ ણં મહં દિણયરં તેયસા જલંતં સુવિણે પાસિત્તા । ૯ ઇયં ચ ણં મહં હરિવેદલિ-યવન્નામેણં નિયગેણં અંતેણં માણુસુત્તરં પઘ્ગં સઘ્ગો સમંતા આવેદિય-પરિવેદિયં સુવિણે પાસિત્તા ણં પડિબુદ્ધે । ૧૦ ઇયં ચ ણં મહં મંદરે પઘ્ગે મંદરચૂલિયાપ ઉવરિં સીહાસણવરગયં અપ્પાણં સુવિણે પાસિત્તા ણં પડિબુદ્ધે ।

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્યારે ચક્રવર્તીનો જીવ ગર્ભમાં અવતરે ત્યારે ચક્રવર્તીની માતાઓ કેટલા મહાસ્વપ્નો જોઈને જાગે ! [૩૦] હે ગૌતમ ! જ્યારે ચક્રવર્તીનો જીવ ગર્ભમાં અવતરે ત્યારે ચક્રવર્તીની માતાઓ ૧ ત્રીસ મહાસ્વપ્નોમાંથી ચૌદ મહાસ્વપ્નો તીર્થંકરની માતાઓની પેટે જુદાં જુદાં અને પછી જાગે છે, તે ચૌદ સ્વપ્ન પૂર્વ પ્રમાણે જાણવા, યાવત્-અગ્નિ.

ચક્રવર્તીની માતા
કેટલાં સ્વપ્ન જુદાં !

૧૩. [પ્ર૦] એજ પ્રમાણે વાસુદેવની માતાની સ્વપ્નસંબંધે પૃચ્છા । [૩૦] હે ગૌતમ ! જ્યારે વાસુદેવનો જીવ ગર્ભમાં અવતરે ત્યારે વાસુદેવની માતાઓ ૧ ચૌદ મહાસ્વપ્નોમાંથી કોઈ પણ સાત મહાસ્વપ્નો જોઈને જાગે છે.

વાસુદેવની માતા
કેટલાં સ્વપ્ન જુદાં !

૧૪. [પ્ર૦] એ પ્રમાણે બલદેવની માતાઓ સંબંધે સ્વપ્નનો પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! બલદેવની માતાઓ ૧ ચૌદ મહાસ્વપ્નોમાંથી કોઈ પણ ચાર મહાસ્વપ્નો જોઈને જાગે છે.

બલદેવની માતાઓ
કેટલાં સ્વપ્નો જુદાં !

૧૫. [પ્ર૦] માંડલિક રાજાની માતાના સ્વપ્નની એજ પ્રમાણે પૃચ્છા કરવી. [૩૦] હે ગૌતમ ! માંડલિક રાજાઓની માતાઓ ૧ ચૌદ સ્વપ્નોમાંથી કોઈ પણ એક મહાસ્વપ્ને જોઈને જાગે છે.

માંડલિકની માતાઓ
કેટલાં સ્વપ્ન જુદાં !

૧૬. જ્યારે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર હુત્તમથપણામાં હતા ત્યારે તેઓ એક રાત્રિના હેહા પ્રહરમાં આ દશ મહાસ્વપ્નો જોઈને જાગ્યા. તે આ પ્રમાણે—

હુત્તમથપણામાં ભગ-
વંત મહાવીરનું દશ
સ્વપ્નોને જોઈ.

- (૧) 'એક મોટા મયંકર અને તેજસ્વી રૂપવાળા તાડ જેવા પિશાચને પરાજિત કર્યો' એવું સ્વપ્ન જોઈને તેઓ જાગ્યા.
- (૨) એક મોટા ધોળી પાંખવાળા પુંસ્કોકિલને (નરજાતિના કોયલને) તેઓ સ્વપ્નમાં જોયો અને જોઈને જાગ્યા.
- (૩) એક મોટા ચિત્રવિચિત્ર પાંખવાળા પુંસ્કોકિલને સ્વપ્નમાં જોઈ તેઓ જાગ્યા.
- (૪) એક મહાન્ સર્વેરત્નમય માલાયુગલને સ્વપ્નમાં જોઈને જાગ્યા.
- (૫) એક મોટા અને ધોળા ગાયના ઘણને સ્વપ્નમાં જોઈ તેઓ જાગ્યા.
- (૬) ચારે બાજુથી કુસુમિત થયેલા એક મોટા પદ્મસરોવરને સ્વપ્નમાં જોઈને જાગ્યા.
- (૭) 'હજારો તરંગ અને કણ્ણોળોથી વ્યાપ્ત એક મહાસાગરને પોતે હાથવડે તર્યો' એવું સ્વપ્ન જોઈ તેઓ જાગ્યા.
- (૮) તેજથી જલ્હલતા એક મોટા સૂર્યને સ્વપ્નમાં જોઈને જાગ્યા.
- (૯) એક મોટા માનુષોત્તર પર્વતને લીલા વૈદુર્યના વર્ણ જેવા પોતાના આંતરડાવડે સર્વ બાજુથી આવેષ્ટિત અને પરિવેષ્ટિત થયેલા સ્વપ્નમાં જોઈને જાગ્યા.
- (૧૦) અને એક મહાન્ મંદર (મેરુ) પર્વતની મંદર ચૂલિકા ઉપર સિંહાસનમાં બેઠેલ પોતાના આત્માને જોઈ તેઓ જાગ્યા.

૧ પુસ્કો-તાડ૦   ૨ પુસ્કો-તાડ૦   ૩ સંકુસુમિયં તાડ૦
૪ મ૦ સુ૦

૧૭. (૧) જળ્ણં સમળં ભગવં મહાવીરે ઇગં મહં ઘોરરૂવદિત્તધરં તાલપિસાયં સુવિળે પરાજિયં જાવ-પડિબુદ્ધે, તળ્ણં સમળેળં ભગવયા મહાવીરેળં મોહણિજ્ઞે કમ્મે મૂલાઓ ડગ્ધાયિપ । (૨) જળ્ણં સમળે ભગવં મહાવીરે ઇગં મહં સુક્કિલ્લ-જાવ-પડિબુદ્ધે, તળ્ણં સમળે ભગવં મહાવીરે સુક્કજ્ઞાણોવગપ વિહરતિ । (૩) જળ્ણં સમળે ભગવં મહાવીરે ઇગં મહં ચિત્તવિચિત્ત-જાવ-પડિબુદ્ધે તળ્ણં સમળે ભગવં મહાવીરે વિચિત્તં સસમયપરસમદયં દુવાલસંગં ગણિપિડગં આઘવેતિ, પન્નવેતિ, પરૂવેતિ, દંસેતિ, નિદંસેતિ, ઉવદંસેતિ; તંજહા-૧ આયારં, ૨ સૂયગડં, જાવ-૧૨ દિટ્ઠિવાયં । (૪) જળ્ણં સમળે ભગવં મહાવીરે ઇગં મહં દામદુગં સઘ્વરયણામયં સુવિળે પાસિત્તા ણં પડિબુદ્ધે તળ્ણં સમળે ભગવં મહાવીરે દુવિહે ધમ્મે પન્નવેતિ, તં જહા-આગારધમ્મં વા અણાગારધમ્મં વા । (૫) જળ્ણં સમળે ભગવં મહાવીરે ઇગં મહં સેયં ગોવગ્ગં જાવ-પડિબુદ્ધે, તળ્ણં સમળે ભગવઓ મહાવીરસ્સ ચાઉઘ્વણાદ્ધે સમળસંઘે, તં જહા-૧ સમળા, ૨ સમળીઓ, ૩ સાવયા, ૪ સાવિયાઓ । (૬) જળ્ણં સમળે ભગવં મહાવીરે ઇગં મહં પડમસરં જાવ-પડિબુદ્ધે તળ્ણં સમળે જાવ-વીરે ચઉઘ્વિહે દેવે પન્નવેતિ, તં જહા-૧ ભવળવાસી, ૨ વાળ-મંતરે, ૩ જોતિસિપ, ૪ વેમાણિપ । (૭) જળ્ણં સમળે ભગવં મહાવીરે ઇગં મહં સાગરં જાવ-પડિબુદ્ધે તળ્ણં સમળેળં ભગવયા મહાવીરેળં અણાદીપ અળવદમ્મે જાવ-સંસારકંતારે તિણ્ણે । (૮) જળ્ણં સમળે ભગવં મહાવીરે ઇગં મહં ઢિળયરં જાવ-પડિબુદ્ધે તળ્ણં સમળે ભગવઓ મહાવીરેસ્સ અળંતે અળુત્તરે જાવ-કેવલવરળાણદંસળે સમુપ્પન્ને । (૯) જળ્ણં સમળે જાવ-વીરે ઇગં મહં હરિવેશ્લિય- જાવ-પડિબુદ્ધે તળ્ણં સમળે ભગવઓ મહાવીરસ્સ ઓરાલા કિત્તિ-વન્ન-સદ્-સિલોયા સદેવમળુયાસુરે લોપ પરિભમંતિ-ઇતિ ક્ખલુ સમળે ભગવં મહાવીરે, ઇતિ ૦ ૨ । (૧૦) જળ્ણં સમળે ભગવં મહાવીરે મંદરે પઘ્વપ મંદરચૂલિયાપ જાવ-પડિબુદ્ધે તળ્ણં સમળે ભગવં મહાવીરે સદેવમળુયાસુરાપ પરિસાપ મજ્ઞગપ કેવલી ધમ્મં આઘવેતિ, જાવ-ઉવદંસેતિ ।

૨૨ મહાસ્વમોતું
કલ.

૧૭. (૧) શ્રમળ ભગવંત મહાવીર [પ્રથમ સ્વપ્રમા] જે મયંકર અને તેજસ્વી રૂપવાલ્લા તથા તાડના જેવા ઇક પિશાચને પરાજિત કરેલો જોઈને જાગ્યા તેથી [તેના ફલરૂપે] શ્રમળ ભગવંત મહાવીરે મોહનીય કર્મને મૂલથી નષ્ટ કર્યું.

(૨) શ્રમળ ભગવંત મહાવીરે [બીજા સ્વપ્રમા] જે ઇક મોટો ધોલ્લી પાંચવાલ્લો યાવત્-પુંસ્કોકિલ જોયો અને જાગ્યા તેથી તેના ફલરૂપે શ્રમળ ભગવંત મહાવીર શુક્લ ધ્યાનને પ્રાપ્ત કરી વિહર્યા.

(૩) શ્રમળ ભગવંત મહાવીર [ત્રીજા સ્વપ્રમા] જે ઇક મોટો ચિત્ર વિચિત્ર પાંચવાલ્લો યાવત્-પુંસ્કોકિલ જોઈને જાગ્યા તેથી શ્રમળભગવંત મહાવીરે વિચિત્ર સ્વસમય અને પરસમયના [વિવિધ વિચારયુક્ત] દ્વાદશાંગ ગણિપિટક કહ્યું, પ્રજ્ઞાયું, દર્શાવ્યું, નિદર્શાવ્યું અને ઉપદર્શાવ્યું. તે દ્વાદશાંગના નામ આ પ્રમાણે છે-(૧) આચાર (૨) સૂત્રકૃત, યાવત્-(૧૨) દૃષ્ટિવાદ.

(૪) શ્રમળ ભગવંત મહાવીરે [ચોથા સ્વપ્રમા] જે ઇક મહાન્ સર્વરત્નમય માલાયુગલ જોયું અને જાગ્યા તેથી શ્રમળ ભગવંત મહાવીરે બે પ્રકારનો ધર્મ કહ્યો, તે આ પ્રમાણે-સાગાર ધર્મ અને અનગાર ધર્મ.

(૫) શ્રમળ ભગવંત મહાવીર [પાંચમા સ્વપ્રમા] જે ઇક ધોલ્લી ગાયોતું મહાન્ ધળ જોઈને જાગ્યા તેથી શ્રમળ ભગવંત મહાવીરનો ચાર પ્રકારનો સંઘ થયો, તે આ પ્રમાણે-૧ સાધુ, ૨ સાધ્વી, ૩ શ્રાવક અને ૪ શ્રાવિકા.

(૬) શ્રમળ ભગવંત મહાવીર [છઠ્ઠા સ્વપ્રમા] જે ઇક મોટું યાવત્-પન્ન સરોવર જોઈને જાગ્યા તેથી શ્રમળ ભગવંત મહાવીરે ભવળવાસી, વાળવ્યંતર, જ્યોતિષિક, અને વૈમાનિક ઇવા ચાર પ્રકારના દેવોને પ્રતિબોધ કર્યો.

(૭) શ્રમળ ભગવંત મહાવીરે [સાતમા સ્વપ્રમા] જે ઇક મોટા યાવત્ મહાસાગરને પોતે હાથ વડે તરેલો જોયો અને જાગ્યા તેથી શ્રમળ ભગવંત મહાવીરે અનાદિ અને અનન્ત યાવત્-સંસારરૂપ કાંતારને પાર કર્યો.

(૮) શ્રમળ ભગવંત મહાવીરે [આઠમા સ્વપ્રમા] જે તેજથી જલ્હલતો ઇક મોટો સૂર્ય જોયો અને જાગ્યા તેથી શ્રમળ ભગવંત મહાવીરને અનંત, અનુત્તર, નિરાવરળ, નિર્વ્યાઘાત, સમપ્ર અને પ્રતિપૂર્ણ ઇવું કેવલ જ્ઞાન અને કેવલ દર્શન ઉત્પન્ન થયું.

(૯) શ્રમળ ભગવંત મહાવીરે [નવમા સ્વપ્રમા] ઇક મોટા માનુષોત્તર પર્વતને નીલ વૈદૂર્યના વર્ણ જેવા, પોતાના આંતરડાથી ચારે બાજુ ઇ આવેષ્ટિત અને પરિવેષ્ટિત કરેલો જોયો અને જોઈને જાગ્યા તેથી શ્રમળ ભગવંત મહાવીરની દેવલોક, મનુષ્યલોક અને અસુરલોકમાં-“આ શ્રમળ ભગવંત મહાવીર છે” ઇવી ઉદાર કીર્તિ, સ્તુતિ, સન્માન અને યશ વ્યાપ્ત થયા.

(૧૦) શ્રમળ ભગવંત મહાવીરે [દશમા સ્વપ્રમા] પોતાના આત્માને મંદરપર્વતની ચૂલિકા પરના સિંહાસનમાં બેઠેલો જોયો અને જોઈને જાગ્યા તેથી શ્રમળ ભગવંત મહાવીરે કેવલ્લી ઘઈ દેવ, મનુષ્ય અને અસુર યુક્ત પરિષદમાં બેસી ધર્મ કહ્યો, યાવત્-ઉપદર્શાવ્યો.

१८. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं ह्यपतिं वा गयपतिं वा जाव-वसभपतिं वा पासमाणे पासति, दुरूहमाणे दुरूहति, दुरूहमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव बुज्झति, तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झति, जाव-अंतं करेति ।

१९. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं दामिणिं पाईणपडिणायतं दुहओ समुदे पुट्टं पासमाणे पासति, संवेलेमाणे संवेलेइ, संवेलियमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव अप्पाणं बुज्झति, तेणेव भवग्गहणेणं जाव-अंतं करेति ।

२०. इत्थी वा पुरिसे वा एगं महं रज्जुं पाईणपडिणायतं दुहओ लोगतं पुट्टं पासमाणे पासति, छिंदमाणे छिंदति, छिन्नमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव जाव-अंतं करेति ।

२१. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं किण्हसुत्तगं वा जाव-सुक्खिसुत्तगं वा पासमाणे पासति, उग्गोवेमाणे उग्गोवेइ, उग्गोवितमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव जाव-अंतं करेति ।

२२. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं अयरारिं वा तंबरारिं तउयरारिं वा सीसगरारिं वा पासमाणे पासति, दुरूहमाणे दुरूहति, दुरूहमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव बुज्झति, दोबे भवग्गहणे सिज्झति, जाव-अंतं करेति ।

२३. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं हिरन्नरारिं वा सुवन्नरारिं वा रयणरारिं वा वहरारिं वा पासमाणे पासति, दुरूहमाणे दुरूहति, दुरूहमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव बुज्झति, तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झति, जाव-अंतं करेति ।

२४. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं तणरारिं वा-जहा तेयनिसग्गे, जाव-अवकररारिं वा पासमाणे पासति, विक्खिरमाणे विक्खिरइ, विक्खिणमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव बुज्झति, तेणेव जाव-अंतं करेति ।

२५. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं सरथंभं वा वीरणथंभं वा वंसीमूलथंभं वा वल्लीमूलथंभं वा पासमाणे पासति, उम्मूलेमाणे उम्मूलेइ, उम्मूलितमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव बुज्झति, तेणेव जाव-अंतं करेति ।

१८. कोई स्त्री अथवा पुरुष स्वप्ने अन्ते एक मोटी अश्वपंक्ति, गजपंक्ति, यावत्-वृषभ(बलद)पंक्तिने जुए अने तेना उपर चढे तथा ते उपर पोते चढ्यो छे एम पोताने माने, अने ए प्रमाणे जोई जो तुरत जागे तो ते तेज भवमां सिद्ध थाय, यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे.

सामान्य स्वप्नं
कम्.

१९. कोई स्त्री अथवा पुरुष स्वप्ने अन्ते समुद्रने बने पडखे अडकेलुं तथा पूर्व अने पश्चिम तरफ लांबु एक मोटुं दामण जुए अने तेने वीटाळे अने ते पोते वीटाळ्युं छे एम पोताने माने तथा ते प्रकारे जोई शीघ्र जागे तो तेज भवमां सिद्ध थाय, यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे.

२०. कोई स्त्री अथवा पुरुष (स्वप्ने अन्ते) बने बाजुए लोकान्तने स्पर्शेलुं तथा पूर्व अने पश्चिम लांबु एक मोटुं दोरहुं जुए, अने तेने कापी नाखे अने ते पोते कापी नाख्युं छे एम पोताने माने तथा ते प्रकारे जोई शीघ्र जागे तो ते यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे.

२१. कोई स्त्री अथवा पुरुष स्वप्ने अन्ते एक मोटुं कालुं सूतर, यावत्-धोलुं सूतर जुए तथा तेने उकेले अने तेने पोते उकेल्युं छे एम पोताने माने अने एम जोई पछी ते तुरत जागे तो ते यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे.

२२. कोई स्त्री अथवा पुरुष स्वप्ने अन्ते एक मोटा लोढाना ढगलाने, तांबाना ढगलाने, कधीरना ढगलाने अने सीसाना ढगलाने जुए अने ते उपर चढे अने पोते ते उपर चढ्यो छे एम पोताने माने तथा एम जोई शीघ्र जागे तो ते यावत्-बे भवमां सिद्ध थाय, यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे.

२३. कोई स्त्री अथवा पुरुष स्वप्ने छेडे एक मोटा हिरण्य-रूपाना ढगलाने, सुवर्णना ढगलाने, रत्नना ढगलाने अने वज्रना ढगलाने जुए अने ते उपर चढे अने पोते ते उपर चढ्यो छे एम पोताने माने तथा तुरत जागे तो ते तेज भवमां सिद्ध थाय, यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे.

२४. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्ने अन्ते एक मोटा घासना ढगलाने, *तेजोनिर्गम नामना पंदरमा शतकमां कक्षा प्रमाणे यावत्-कचराना ढगलाने जुए अने तेने विखेरे अने पोते विखेर्यो छे एम पोताने माने अने जो तुरत जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे.

२५. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्ने अन्ते एक मोटा शरस्तंभने, वीरणस्तंभने, वंशीमूलस्तंभने वा वल्लिमूलस्तंभने जुए अने तेने उखेडे अने पोते तेने उखेड्यो छे एम पोताने माने अने पछी शीघ्र जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे.

२६. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं खीरकुंभं वा दधिकुंभं वा घयकुंभं वा मधुकुंभं वा पासमाणे पासति, उप्पाडेमाणे उप्पाडेइ, उप्पाडितमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव बुज्झति, तेणेव जाव-अंतं करेइ ।

२७. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं सुरावियडकुंभं वा सोवीरवियडकुंभं वा तेलकुंभं वा वंसाकुंभं वा पासमाणे पासति, भिंदमाणे भिंदति, भिन्नमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव बुज्झति, दोच्चेणं भव-जाव-अंतं करेति ।

२८. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं पउमसरं कुसुमियं पासमाणे पासति, ओगाहमाणे ओगाहति, ओगाहमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव०, तेणेव जाव-अंतं करेति ।

२९. इत्थी वा जाव-सुविणंते एगं महं सागरं उम्मीवीयी-जाव-कलियं पासमाणे पासति, तरमाणे तरति, तिण्णमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव०, तेणेव जाव-अंतं करेति ।

३०. इत्थी वा जाव-सुविणंते एगं महं भवणं सधरयणामयं पासमाणे पासति, अणुप्पविसमाणे अणुप्पविसति, अणुप्पविहुमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव बुज्झति, तेणेव जाव-अंतं करेति ।

३१. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं विमाणं सधरयणामयं पासमाणे पासइ, दुरुहमाणे दुरुहति, दुरुहमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव बुज्झति, तेणेव जाव-अंतं करेति ।

३२. [प्र०] अह भंते! कोट्टुपुडाण वा जाव-केयइपुडाण वा अणुवायंसि उन्मिज्जमाणे वा जाव-टाणाओ वा टाणं संकामिज्जमाणे किं कोट्टे वाति, जाव-केयई वाइ? [उ०] गोयमा! नो कोट्टे वाति, जाव-नो केयई वाति, घाणसइगया पोगला वाति । 'सेवं भंते! सेवं भंते'! त्ति ।

सोलसमे सए छट्ठो उद्देशो समत्तो ।

२६. कोई स्त्री या पुरुष स्वप्ने छेडे एक मोटा खीरकुंभने, दधिकुंभने, घृतकुंभने अने मधुकुंभने जुए अने तेने उपाडे तथा पोते तेने उपाड्यो छे एम पोताने माने, पछी शीघ्र जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखनो नाश करे.

२७. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्ने अन्ते एक मोटा सुराना विकट (मोटा) कुंभने, सोवीरना मोटा कुंभने, तैलकुंभने के वसा-कुंभने जुए, तेने मेदे अने पोते तेने भेदी नाख्यो छे एम पोताने माने, पछी तुरत जागे तो बे भवमां यावत्-सर्व दुःखनो नाश करे.

२८. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्ने अन्ते कुसुमित एवा एक मोटा पय सरोवरने जुए, तेमां प्रवेश करे अने पोते तेमां प्रवेश कर्यो छे एम पोताने माने, पछी तुरत जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखनो नाश करे.

२९. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्ने अन्ते तरंगो अने कल्लोलेथी व्याप्त एक मोटा सागरने जुए अने तरै, तथा पोते तेने तरी गयो छे एम पोताने माने, पछी शीघ्र जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखनो नाश करे.

३०. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्ने अन्ते सर्व रत्नमय बनेछुं एक मोटुं भवन जुए अने तेमां प्रवेशे, पोते तेमां प्रवेश कर्यो छे एम पोताने माने, पछी शीघ्र जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखनो नाश करे.

३१. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्ने अन्ते सर्व रत्नमय एक मोटुं विमान जुए, तेना उपर चढे अने पोते ते उपर चढ्यो छे एम पोताने माने, स्वार पछी शीघ्र जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखनो नाश करे.

३२. [प्र०] हे भगवन्! कोष्ठपुटो, यावत्-केतकीपुटो यावत्-एक स्थानथी स्थानान्तरे लई जवाता होय सारे पवनानुसारे जे [तेमनो गंध] वाय छे तो ते कोष्ठ वाय छे के यावत्-केतकी वाय छे! [उ०] हे गौतम! कोष्ठपुटो के केतकीपुटो वाता नथी, पण गंधना जे पुद्गलो छे ते वाय छे. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे'.

सोळमा शतकमां षष्ठ उद्देशक समाप्त.

कोष्ठपुट वगैरे
वाय छे!

सत्तमो उद्देशो.

१. [प्र०] कतिविहे णं भंते ! उवओगे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! दुविहे उवओगे पन्नत्ते, एवं जहा उवओगपवं पन्नवणात् तहेव निरवसेसं भाणियच्चं, पासणयापदं च निरवसेसं नेयच्चं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते'त्ति ।

सौलसमे सए सत्तमो उद्देशो समत्तो ।

सप्तम उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! केटला प्रकारनो उपयोग कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! उपयोग बे प्रकारनो कह्यो छे. जेम प्रज्ञापना सूत्र-मांन *उपयोग पदमां कहेवामां आव्युं छे तेम अहीं बधुं कहेवुं. तेमज अहीं 'त्रीसमुं 'पश्यत्तापदं' पण समप्र कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

उपयोग.

सौळमा शतकमां सप्तम उद्देशक समाप्त.

अट्ठमो उद्देशो.

१. [प्र०] किंमहालय णं भंते ! लोए पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! महत्तिमहालय-जहा बारसमसए तहेव जाव-असंखे-ज्जाओ जोयणकोडाकोडीओ परिक्खेवेणं ।

२. [प्र०] लोयस्स णं भंते ! पुरच्छिमिल्ले चरिंमंते किं जीवा, जीवदेसा, जीवपपसा, अजीवा, अजीवदेसा, अजीवप-पसा ? [उ०] गोयमा ! नो जीवा, जीवदेसा वि, जीवपपसा वि, अजीवा वि, अजीवदेसा वि, अजीवपपसा वि । जे जीव-

अष्टम उद्देशक

१. [प्र०] हे भगवन् ! लोक केटलो मोटो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! लोक अत्यन्त मोटो कह्यो छे. जेम 'बारमा शतकमां कहुं छे तेम अहीं पण लोक संबंधी बधी हकीकत कहेवी, यावत्-ते लोकनो परिक्षेप-परिधि असंख्येय कोटाकोटी योजन छे.

२. [प्र०] हे भगवन् ! लोकना पूर्व चरमांतमां (पूर्व बाजुना छेडाना अंते) १ जीवो छे, २ जीवदेशो छे, ३ जीवप्रदेशो छे, ४ अजीवो छे, ५ अजीवदेशो छे, ६ के अजीवप्रदेशो छे ? [उ०] हे गौतम ! त्यां 'जीवो नथी, पण जीवदेशो छे, जीवप्रदेशो छे, अजीवो

लोकनो पूर्व-चरमांत.

१ * उपयोग-चेतना शक्तिनो व्यापार, तेना बे भेद छे- साकार उपयोग अने अनाकार उपयोग. साकार उपयोगना पांच ज्ञान अने त्रण अज्ञानना भेदथी आठ प्रकार छे; अनाकार उपयोगना चक्षुदर्शनादिना भेदथी चार प्रकार छे. जुओ-प्रज्ञा० पद २९ प० ५२५-५२७.

† प्रज्ञा० पद ३० प० ५२८-५३२.

‡ पश्यत्ता-प्रकृत बोधनो परिणाम, तेना साकार अने अनाकार बे भेद छे. साकारपश्यत्ताना मतिज्ञान सिवाय बाकीना चार ज्ञान अने मतिअज्ञान सिवाय बे अज्ञान-एम छ प्रकार छे. अनाकार पश्यत्ताना अचक्षुदर्शन सिवाय बाकीना त्रण प्रकार छे. जो के पश्यत्ता अने उपयोग बने साकार अने अनाकार भेद वडे तुल्य छे, तो पण ज्यां त्रैकालिक बोध होय ते पश्यत्ता अने ज्यां त्रैकालिक अने वर्तमान कालिक बोध होय ते उपयोग एटली विशेषता छे. अहि अनाकार पश्यत्तामां चक्षुदर्शन ग्रहण कर्तुं अने अचक्षुदर्शन न ग्रहण कर्तुं तेनुं कारण एतुं छे के प्रकृत ईक्षणने पश्यत्ता कहेछे अने ते चक्षुदर्शनने विषेज घटी शके छे, अचक्षुदर्शनमां घटी शकतुं नथी, केमके चक्षुदर्शनना उपयोगनो बीजी इन्द्रियना उपयोगथी अल्प काळ छे अने तेथी प्रकृत ईक्षण चक्षुसुंज होय छे, माटे पश्यत्तामां चक्षुदर्शनने ग्रहण कर्तुं छे, बीजी इन्द्रियोना दर्शनने ग्रहण कर्तुं नथी.-टीका.

१ † भग० खं० ३ श० १२ उ० ७ पृ० २८२.

२ ‡ पूर्व दिशानो चरमान्त-लोकनो छेल्लो भाग विषम एक प्रदेशना प्रतररूप होवाथी तेमां असंख्य प्रदेशावगाही जीवनो सङ्गाव होतो नथी, माटे स्वर्ग जीवो नथी, परन्तु जीवदेशो अने जीवप्रदेशानो एक प्रदेशने विषे पण अवगाह संभवे छे, माटे 'जीवदेशो अने जीवप्रदेशो होय छे' एम कहुं छे. ए प्रमाणे त्यां पुद्गलस्कंधो, धर्मास्तिकायादिना देशो अने तेना प्रदेशो होवाथी अजीवो, अजीवदेशो अने अजीवप्रदेशो पण होय छे. हवे जे जीवदेशो छे तेमां पृथिव्यादि एकेन्द्रिय जीवोना देशो लोकान्ते अवश्य होय छे. आ प्रथम विकल्प थयो. हवे द्विकसंयोगी विकल्प आ प्रमाणे छे. १ अथवा एकेन्द्रियोना घणा देशो अने बेइन्द्रिय कदाचित् होवाथी तेनो एक देश होय छे. जो के लोकान्ते बेइन्द्रिय जीव होतो नथी, तो पण एकेन्द्रियोमां उरपन्न थनार बेइन्द्रिय जीव मरणसमुत्पत्तावच्छे उत्पत्तिदेशने प्राप्त थाय ते अपेक्षाए आ विकल्प थाय छे. ए प्रमाणे दशमां शतकना प्रथम उद्देशकने विषे भाषेयी दिशा संबन्धे जे भांगा कहेला छे ते अहि जाणवा, ते आ प्रमाणे-१ एकेन्द्रियोना देशो अने एक बेइन्द्रियनो देश; २ अथवा एकेन्द्रियोना देशो अने एक बेइन्द्रियना देशो; ३ अथवा एकेन्द्रियोना देशो अने बेइन्द्रियोना देशो; ४ अथवा एकेन्द्रियोना देशो अने एक तेइन्द्रियनो देश; ५ अथवा एकेन्द्रियोना देशो अने एक तेइन्द्रियना देशो; ६ अथवा एकेन्द्रियोना देशो अने तेइन्द्रियोना देशो, ए प्रमाणे चउरिन्द्रिय अने पंचेन्द्रियना त्रण त्रण भांगा जाणवा. अनिन्द्रियना भांगा पण ए प्रमाणे समजवा, परन्तु भाषेयी दिशाने विषे तेना त्रण भांगाजो कया छे, तेमांनो 'एकेन्द्रियोना देशो अने अनिन्द्रियनो देश'-ए प्रथम भांगो अहिं न कहेवो; केमके केवलिसमुत्पत्तावस्थामां आत्मप्रदेशो कपाटाकार थाय त्यारे पूर्व दिशाना चरमान्ते प्रदेशानी वृद्धि-हानि वडे विषमता थती होवाथी लोकना दांताओमां अनिन्द्रिय जीवना-इन्द्रियना उपयोग रहित केवल ज्ञानीना घणा देशोनो संभव छे, पण एक देशनो संभव नथी. माटे अनिन्द्रियने उपर कहेलो भांगो लागु पबतो नथी.

દેસા તે નિયમં પર્ગિદિયદેસા ય, અહવા પર્ગિદિયદેસા ય બેઈદિયસ્સ ય દેસે-પવં જહા દસમસપ અગ્ગેયી દિસા તહેવ, નવરં દેસેસુ અર્ગિદિયાણ આહ્લવિરહિઓ । જે અરૂવી અજીવા તે છવ્વિહા, અદ્દાસમયો નત્થિ । સેસં તં ચેવ નિરવસેસં ।

૩. [પ્ર૦] લોગસ્સ ણં મંતે ! દાહિણિલ્લે ચરિમંતે કિં જીવા૦ ? [ઉ૦] પવં ચેવ, પવં પચ્છિમિલ્લે ચિ, ઉત્તરિલ્લે ચિ ।

૪. [પ્ર૦] લોગસ્સ ણં મંતે ! ઉવરિલ્લે ચરિમંતે કિં જીવા૦-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો જીવા, જીવદેસા ચિ, જીવપ-દેસા ચિ, જાવ-અજીવપપસા ચિ । જે જીવદેસા તે નિયમં પર્ગિદિયદેસા ય અર્ગિદિયદેસા ય, અહવા પર્ગિદિયદેસા ય અર્ગિ-દિયદેસા ય બેઈદિયસ્સ ય દેસે, અહવા પર્ગિદિયદેસા ય અર્ગિદિયદેસા ય બેઈદિયાણ ય દેસા, પવં મઠ્ઠિહ્લવિરહિઓ જાવ-પંચિ-વિયાણં । જે જીવપપસા તે નિયમં પર્ગિદિયપ્પપસા ય અર્ગિદિયપ્પપસા ય, અહવા પર્ગિદિયપ્પપસા ય અર્ગિદિયપ્પપસા ય બેઈ-

છે, અજીવદેશો છે અને અજીવ પ્રદેશો પણ છે. જે જીવદેશો છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિય જીવના દેશો છે, અથવા એકેન્દ્રિયના દેશો અને અનિન્દ્રિયનો (એક) દેશ છે-હ્યાદિ બધું *દશમા શતકમાં કહેલ આગ્રેયી દિશાની વક્તવ્યતા પ્રમાણે કહેવું. વિશેષ એ કે, દેશોના વિષયમાં અનિન્દ્રિયો માટે પ્રથમ ભાંગો ન કહેવો. ત્યાં જે અરૂપી અજીવો રહેલા છે તે છ પ્રકારના છે અને અદ્દાસમય (કાલ) નથી. બાકી બધું તેજ પ્રમાણે જાણવું.

દક્ષિણાદિ ચરમાંત.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોકના દક્ષિણ દિશાના ચરમાંતમાં [દક્ષિણ બાજુના છેડાને અંતે] જીવો છે-હ્યાદિ સર્વે પૂર્વ પ્રમાણે પૂછવું. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણેજ બધું કહેવું, અને એ પ્રમાણે પશ્ચિમ ચરમાંતમાં તથા ઉત્તર ચરમાંતમાં પણ સમજવું.

ઉપરનો ચરમાંત.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોકના ઉપરના ચરમાંતમાં જીવો છે-હ્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્યાં જીવો નથી, પણ જીવદેશો છે, જીવપ્રદેશો છે, યાવત્-અજીવપ્રદેશો પણ છે. જે જીવદેશો છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિયોના દેશો અને અનિન્દ્રિયોના દેશો છે. ૧ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો, અનિન્દ્રિયોના દેશો અને બેઈદિયનો એક દેશ છે. ૨ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો અનિન્દ્રિયોના દેશો અને બેઈદિયોના દેશો છે. એમ વચ્ચલા ભાંગા સિવાયના ત્રિકસંયોગી બીજા બધા ભાંગા કહેવા. એ પ્રમાણે યાવત્-પંચેન્દ્રિયો સુધી કહેવું. ત્યાં જે જીવપ્રદેશો છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો અને અનિન્દ્રિયોના પ્રદેશો છે. ૧ અથવા એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો, અનિન્દ્રિયોના પ્રદેશો અને એક બેઈદિયના પ્રદેશો છે. ૨ અથવા એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો, અનિન્દ્રિયોના પ્રદેશો અને બેઈદિયોના પ્રદેશો છે. એ પ્રમાણે પ્રથમ ભાંગા સિવાયના બીજા બધા ભાંગા કહેવા.

૨ * મગ૦ સં૦ ૩ શ૦ ૧૦ ઉ૦ ૧ પૃ૦ ૧૮૧.

† અરૂપી અજીવો છ પ્રકારના છે-૧ ધર્માસ્તિકાયદેશ અને ૨ પ્રદેશ, ૩ અધર્માસ્તિકાય દેશ અને ૪ પ્રદેશ, તથા ૫ આકાશાસ્તિકાયદેશ અને ૬ પ્રદેશ. સમયક્ષેત્રના અભાવથી અદ્દાસમય નથી.

‡ લોકના તથા રજપ્રમાણાદિ સાતે નરક અને સૌધર્મથી અનુત્તર સુધીના દેવલોકના પૂર્વાદિ ચારે દિશાઓના ચરમાન્તને આશ્રયી જીવદેશ અને જીવપ્રદેશના ભાંગાઓનું યજ્ઞ—

એક કે અનેક જીવોના એક કે અનેક દેશાદિ.

	એકેન્દ્રિય.	બેઈદિય.	તેઈદિય.	ચરિન્દ્રિય.	પચ્ચેન્દ્રિય.	અનિન્દ્રિય.	કુલભાંગા.
દેશ.	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧૫
	૨-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૨-૨	
પ્રદેશ.	૨-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧૧
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	

આ એકેન્દ્રિયાદિ જીવોના દેશ પ્રદેશના ભાંગાઓમાં પ્રથમ આંક જીવનો સૂચક છે અને બીજો આંક તેના દેશ અને પ્રદેશોનો સૂચક છે. જ્યાં ૨-૨ આંક મૂકેલા છે ત્યાં અનેક જીવોના અનેક દેશો યા પ્રદેશો સમજવા. અહિં દેશભાંગાઓમાં એકેન્દ્રિયને આશ્રયી અસંયોગી એક અને તેની સાથે બેઈદિય, તેઈદિય, ચરિન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિયના ત્રણ ત્રણ ભાંગા અને અનિન્દ્રિયના બે ભાંગા જોડતા દ્વિકસંયોગી ચૌદ ભાંગા જાણવા, અને એ રીતે પ્રદેશભાંગામાં અસંયોગી એક અને દ્વિકસંયોગી દશ જાણવા.

૪ § ઉપરના ચરમાન્તમાં સિદ્ધો હોવાથી ત્યાં એકેન્દ્રિયોના દેશો અને અનિન્દ્રિયોના દેશો હોય છે, માટે આ દ્વિકસંયોગી એક ભાંગો થાય છે. ત્રિકસંયોગીમાં બન્ને ભાંગા કરવા; કારણ કે 'એકેન્દ્રિયોના દેશો, અનિન્દ્રિયોના દેશો અને એક બેઈદિયના દેશો' આ પ્રથમ ભાંગો ઘટતો નથી. કેમકે કોઈ બેઈદિય જીવ મરણસમુદ્ધાત વહે મરી ઉપરના ચરમાન્તને વિષે રહેલા એકેન્દ્રિય જીવમાં ઉત્પન્ન થાય તો પણ પ્રદેશની હાનિ શુદ્ધિ થયેલ લોકદન્તક-વિષમ માગ નહિ હોવાથી પૂર્વ ચરમાન્તની પેટે ત્યાં બેઈદિયના અનેક દેશો સંભવતા નથી. પૂર્વ ચરમાન્તમાં તો પ્રદેશની હાનિ-શુદ્ધિ થતી હોવાથી અનેક પ્રતરાત્મક લોકદન્તક હોવાને લીધે ત્યાં બેઈદિય જીવના અનેક દેશો સંભવે છે. માટે ઉપરના મધ્યમ ભંગરહિત ત્રિકસંયોગી બન્ને ભાંગા જાણવા.

¶ પૂર્વ ચરમાન્તમાં જીવદેશ સંબન્ધે દ્વિકસંયોગી ત્રણ ભાંગા થાય છે, તેમાંનો 'એકેન્દ્રિયોના દેશો અને બેઈદિયનો દેશ' એ પ્રથમ ભાંગો છે, તેને ઉપરના ચરમાન્તમાં જીવપ્રદેશના ત્રિકસંયોગી ભાંગા કરવામાં વર્જવો. અર્થાત્-'એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો, અનિન્દ્રિયોના પ્રદેશો, બેઈદિયનો પ્રદેશ'-એવો ત્રિકસંયોગી ભંગ ન કરવો, કારણ કે તેમાં 'બેઈદિયનો પ્રદેશ' એ અંશનો અસંભવ છે. કેવલિસમુદ્ધાત સમયે લોકવ્યાપક અવસ્થા સિવાય જીવોનો જ્યાં એક પ્રદેશ હોય ત્યાં અસંખ્યાતા પ્રદેશો હોય છે, તેથી ઉપરના ચરમાન્તમાં એકેન્દ્રિયો અને અનિન્દ્રિયોના પ્રદેશો સંભવે છે.

યસ્સ પદેસા ય, અહવા ઈર્ગિદિયપ્પેસા ય અર્ગિદિયપ્પેસા ય વેહંદિયાણ ય પપ્પેસા, एवं आदिल्लविरहिओ जाव-पंचिदियार्ण । अजीवा जहा दसमसए तमाए तहेव निरवसेसं ।

૫. [પ્ર૦] લોગસ્સ ણં મંતે ! હેટ્ઠિલ્લે ચરિમંતે કિં જીવા૦-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો જીવા, જીવદેસા વિ, જીવપ-દેસા વિ, જાવ-અજીવપ્પેસા વિ; જે જીવદેસા તે નિયમં ઈર્ગિદિયદેસા, અહવા ઈર્ગિદિયદેસા ય વેહંદિયસ્સ દેસે, અહવા ઈર્ગિ-દિયદેસા ય વેદિયાણ ય દેસા, एवं मज्झल्लविरहिओ जाव-अर्गिदियाणं । पदेसा आदिल्लविरहिया सर्वेसिं जहा पुरच्छिमिल्ले चरिंमंते तहेव । अजीवा जहेव उवरिल्ले चरिंमंते तहेव ।

૬. [પ્ર૦] ઈમીસે ણં મંતે ! રયણપ્પમાપ પુઢવીપ પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે કિં જીવા૦-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો જીવા एवं जहेव लोगस्स तहेव चत्तारि वि चरिंमंता जाव-उत्तरिल्ले, उवरिल्ले तहेव, जहा दसमसए विमला दिसा तहेव निरवसेसं । हेट्ठिल्ले चरिंमंते जहेव लोगस्स हेट्ठिल्ले चरिंमंते तहेव, नवरं देसे पंचिदिपसु तिथभंगो त्ति सेसं तं चेव । एवं जहा रयणप्प माप चत्तारि चरंमंता भणिया एवं सक्करप्पमाप वि, उवरिम-हेट्ठिल्ला जहा रयणप्पमाप हेट्ठिल्ले । एवं जाव-अहेसत्तमाप ।

તથા એ પ્રમાણે યાવત્-પચ્ચેદિયં સુધી જાણવું. અને ૧૬દશમા શતકમાં કહેલ તમા દિશાની વક્તવ્યતા પ્રમાણે અહીં અજીવોની વક્તવ્યતા કહેવી.¶

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! *લોકના હેઠલના ચરમાંતમાં શું જીવો છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્યાં જીવો નથી, જીવદેશો છે, જીવપ્રદેશો છે, યાવત્-[અજીવો, અજીવના દેશો અને] અજીવના પ્રદેશો પણ છે. જે જીવદેશો છે તે અવશ્ય *એકેદિયના દેશો છે. ૧ અથવા એકેદિયોના દેશો અને વેહંદિયનો દેશ છે. ૨ અથવા એકેદિયોના દેશો અને વેહંદિયોના દેશો છે. એ પ્રમાણે વચલા ભાંગા સિવાય બીજા બધા ભાંગા કહેવા, અને તે યાવત્-અનિદ્રિયો સુધી જાણવું. સર્વના પ્રદેશોની બાબતમાં પૂર્વ ચરમાંતના પ્રશ્નોત્તર પ્રમાણે જાણવું, પણ તેમાં પ્રથમ ભાંગો ન કહેવો. અજીવોની બાબતમાં ઉપરના ચરમાંતમાં કહ્યા પ્રમાણે બધું કહેવું.

લોકની હેઠેની
ચરમાંત.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આ રત્નપ્રમા પૃથ્વીના પૂર્વ ચરમાંતમાં જીવો છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્યાં જીવો નથી. જેમ લોકના ચાર ચરમાંત કહ્યા તેમ રત્નપ્રમાના પણ ચારે ચરમાંત યાવત્-ઉત્તરના ચરમાંત સુધી જાણવા. દશમા શતકમાં કહેલ

રત્નપ્રમાના પૂર્વાદિ
ચરમાંત.

૪ § જેમ અજીવોની વક્તવ્યતા દશમા શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં તમા દિશાને આશ્રયી કહેલી છે તે પ્રમાણે ઉપરના ચરમાન્તને આશ્રયી કહેવી. તે આ પ્રમાણે-રૂપી અજીવના સ્કન્ધ, દેશ, પ્રદેશ અને પરમાણુ-એ ચાર પ્રકાર અને ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય અને આકાશાસ્તિકાયના દેશ અને પ્રદેશો-એ રીતે અરૂપી અજીવના દશ પ્રકાર છે.

¶ લોકના ઉપરના ચરમાન્તને આશ્રયી જીવદેશ અને જીવપ્રદેશોના ભાંગાંબુ યત્ર—

एक के अनेक जीवना एक के अनेक देशादि.

	એકેન્દ્રિય.	અનિન્દ્રિય.	વેહંદ્રિય.	તેહંદ્રિય.	ચહરિન્દ્રિય.	પચ્ચેન્દ્રિય.	કુલભાંગા.
દેશ.	૨-૨	૨-૨	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧
			૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	
પ્રદેશ.	૨-૨	૨-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧
			૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	

લોકના ઉપરના ચરમાન્તમાં એકેન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિય (સિદ્ધ) જીવો સાથેજ હોવાથી અહિં અસંયોગી ભાંગો થતો નથી, પણ દ્વિકસંયોગીથી શરૂ થાય છે. તેની સાથે વેહંદ્રિય, તેહંદ્રિય, ચહરિન્દ્રિય અને પચ્ચેન્દ્રિયના ચત્તે ભાંગા જોડતા ત્રિકસંયોગી આઠ ભાંગા થાય છે. તેથી અહિં દેશ અને પ્રદેશને આશ્રયી ભાંગામાં દ્વિકસંયોગી એક અને ત્રિકસંયોગી આઠ મઠી નવ નવ ભાંગા જાણવા.

૫ * હેઠલના ચરમાન્તમાં 'એકેન્દ્રિયોના દેશો' એ અસંયોગી એકજ ભાંગો થાય છે. અને દ્વિકસંયોગી 'એકેન્દ્રિયોના દેશો અને વેહંદ્રિયનો દેશ તથા એકેન્દ્રિયોના દેશો અને વેહંદ્રિયોના દેશો'—એ વેહંદ્રિય સાથે બે ભાંગા થાય છે. 'એકેન્દ્રિયોના દેશો અને વેહંદ્રિયના દેશો'—એ ષચલો ભાંગો લોકદન્તકના અમાવથી થતો નથી. એ પ્રમાણે તેહંદ્રિય, ચહરિન્દ્રિય, પચ્ચેન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિયની સાથે ચત્તે ભાંગા જાણવા. એ રીતે જીવદેશને આશ્રયી અગીયાર ભાંગા થાય છે. પૂર્વચરમાન્તમાં જીવદેશને આશ્રયી જે ભાંગા કહેલા છે તે અહિં જીવપ્રદેશને આશ્રયી કહેવા. જેમકે-એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો અને વેહંદ્રિયના પ્રદેશો; એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો અને વેહંદ્રિયોના પ્રદેશો. એ પ્રમાણે તેહંદ્રિય, ચહરિન્દ્રિય, પચ્ચેન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિયના પ્રદેશ સંબન્ધે ભાંગા જાણવા. માત્ર 'એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો અને વેહંદ્રિયનો પ્રદેશ'—એ પ્રથમ ભંગ અસંભવિત હોવાથી ઘટી શકતો નથી, અને 'એકેન્દ્રિયના પ્રદેશો' એ અસંયોગી એક ભાંગો મેઠવતાં જીવપ્રદેશને આશ્રયી અગીયાર ભાંગા થાય છે. ઉપરના ચરમાન્તમાં કહ્યા પ્રમાણે રૂપી અજીવના ચાર અને અરૂપી અજીવના છ મઠી અજીવોના દશ પ્રકાર જાણવા.

લોકની નીચેના ચરમાન્ત, ઐવેયક અને અનુત્તર વિમાનના ઉપર અને નીચેના ચરમાન્તને આશ્રયી જીવદેશ અને જીવપ્રદેશોના ભાંગાઓનું યત્ર—

एक के अनेक जीवोना देशादि.

	એકેન્દ્રિય.	વેહંદ્રિય.	તેહંદ્રિય.	ચહરિન્દ્રિય.	પચ્ચેન્દ્રિય.	અનિન્દ્રિય.	કુલભાંગા.
દેશ.	૨-૨	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧૧
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	
પ્રદેશ.	૨-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧૧
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	

અહિં દેશ અને પ્રદેશના ભાંગાઓમાં અસંયોગી એક, દ્વિકસંયોગી દશ એમ અગીયાર ૨ ભાંગા જાણવા.

પણ સોહમ્મસ્સ વિ જાવ, અચ્ચુયસ્સ । ગેવિજ્જવિમાણાણં પવં ચેવ, નવરં ઉચરિમ-દેટ્ટિલેસુ ચરમંતેસુ દેસેસુ પાંચેદિયાણ વિ મજ્જિલ્લવિરહિઓ ચેવ, સેસં તહેવ । પવં જહા ગેવેજ્જવિમાણા તહા અણુત્તરવિમાણા વિ, ઈસિપન્મારા વિ ।

*વિમલા દિશાની વક્તવ્યતા પ્રમાણે આ રત્નપ્રમાના ઉપરના ચરમાંતની પળ વક્તવ્યતા જાણવી. તથા રત્નપ્રમા પૃથ્વીનો નીચલો ચરમાંત પળ લોકની નીચેના ચરમાંતની પેઠે જાણવો. પરન્તુ વિશેષ એ કે જીવદેશોના સંબંધે પંચેન્દ્રિયોમાં ત્રણ ભાંગા કહેવા. બાકીનું બધું તેજ પ્રમાણે કહેવું, રત્નપ્રમા પૃથ્વીના ચાર ચરમાંતની પેઠે શર્કરાપ્રમા પૃથિવીના પળ ચાર ચરમાંત કહેવા. અને રત્નપ્રમા પૃથિવીના નીચેના ચરમાંતની પેઠે શર્કરાપ્રમાનો ઉપલો તથા નીચલો ચરમાંત સમજવો. એ પ્રમાણે યાવત્-સાતમી પૃથિવી સુધી જાણવું. તથા સૌધર્મ [દેવલોક] યાવત્-અચ્ચુત [દેવલોક] સંબંધે પળ એજ પ્રમાણે સમજવું. પ્રૈવેયક વિમાનો સંબંધે પળ તેજ પ્રમાણે જાણવું. પળ તેમાં વિશેષ એ છે કે ઉપલા અને હેઠલા ચરમાંત વિષે દેશો સંબંધે પંચેન્દ્રિયોમાં પળ વચ્ચલો ભાંગો ન કહેવો. બાકીનું બધું પૂર્વ પ્રમાણે જ કહેવું. તથા પ્રૈવેયક વિમાનની પેઠે અનુત્તર વિમાનની અને ઈષ્ટપ્રામાના પૃથિવીની પળ વક્તવ્યતા કહેવી.

૬ * દશમા શતકના પ્રથમ અદેશકમાં જેમ વિમલા દિશા સંબંધે કહ્યું છે તેમ રત્નપ્રમાના ઉપરના ચરમાન્ત સંબંધે પળ કહેવું. જેમકે-ત્યાં જીવો નથી, કારણ કે તે એક પ્રદેશના પ્રતરૂપ હોવાથી તેટલામાં જીવો સમાધ શક્તા નથી; પળ જીવદેશ અને જીવપ્રદેશ રહી શકે છે. તેમાં જે જીવના દેશો હોય છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિય જીવના દેશો હોય છે. ૧ અથવા એકેન્દ્રિયદેશો અને બેદ્વિન્દ્રિયનો દેશ; ૨ અથવા એકેન્દ્રિયદેશો અને બેદ્વિન્દ્રિયના દેશો, ૩ અથવા એકેન્દ્રિયદેશો અને બેદ્વિન્દ્રિયોના દેશો. ઉપરના ત્રણ ભાંગા થાય છે, કારણ કે રત્નપ્રમામાં બેદ્વિન્દ્રિયો રહે છે, અને તેઓ એકેન્દ્રિયની અપેક્ષાએ યોગ્ય હોય છે, તેથી તેના ઉપરના ચરમાન્તમાં બેદ્વિન્દ્રિયનો એક દેશ અથવા અનેક દેશો સંભવિત છે. એ પ્રમાણે ત્રીન્દ્રિયથી માંથી અનિન્દ્રિય સુધી પ્રત્યેકના ત્રણ ત્રણ ભાંગા જીવદેશને આશ્રયી કહેવા. હવે જે જીવના પ્રદેશો છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિયના પ્રદેશો છે, ૧ અથવા એકેન્દ્રિયપ્રદેશો અને બેદ્વિન્દ્રિયના પ્રદેશો; ૨ અથવા એકેન્દ્રિય જીવપ્રદેશો અને બેદ્વિન્દ્રિયોના પ્રદેશો. એ પ્રમાણે ત્રીન્દ્રિયથી આરંભી અનિન્દ્રિય સુધી બન્ને ભાંગા જાણવા. તથા ત્યાં રૂપી અજીવના ચાર પ્રકાર અને અરૂપી અજીવના સાત પ્રકાર છે. કારણ કે તે સમયક્ષેત્રની અંદર હોવાથી ત્યાં અદ્વાસમય પળ હોય છે.—ટીકા.

રત્નપ્રમાના ઉપરના ચરમાન્તને આશ્રયી જીવદેશ અને જીવપ્રદેશોના ભાંગાઓનું યજ્ઞ.—

એક કે અનેક જીવોના દેશાદિ.

	એકેન્દ્રિય.	બેદ્વિન્દ્રિય.	ત્રેદ્વિન્દ્રિય.	ચરિન્દ્રિય.	પચ્ચેન્દ્રિય.	અનિન્દ્રિય.	કુલભાંગા.
દેશ.	૨-૨	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧૬
		૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	
પ્રદેશ.	૨-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧૧
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	

અહીં દેશને આશ્રયી ભાંગાઓમાં અસંયોગી એક અને ઉપર પ્રમાણે દ્વિકસંયોગી પંદર તથા પ્રદેશને આશ્રયી ભાંગાઓમાં અસંયોગી એક અને દ્વિકસંયોગી દશ ભાંગા જાણવા.

† જેમ લોકની નીચેનો ચરમાન્ત વલ્લો તેમ રત્નપ્રમાની નીચેનો ચરમાન્ત પળ કહેવો. માત્ર વિશેષ એ છે કે લોકની નીચેના ચરમાન્તમાં જીવદેશ સંબંધે બેદ્વિન્દ્રિયાદિના મધ્યમ ભાંગારહિત બન્ને ભાંગા કહ્યા છે, પળ અહીં પંચેન્દ્રિયના ત્રણે ભાંગા કહેવા અને પંચેન્દ્રિય સિવાયના જીવોમાં અન્ને ભાંગા કહેવા, કારણ કે રત્નપ્રમાની નીચેના ચરમાન્તમાં દેવરૂપ પંચેન્દ્રિયોના ગમનાગમનદ્વારા પંચેન્દ્રિયનો દેશ અને તેના દેશો સંભવે છે, માટે પંચેન્દ્રિયના ત્રણે ભાંગા અહીં લેવા. અને બેદ્વિન્દ્રિયાદિ તો રત્નપ્રમાની નીચેના ચરમાન્તમાં મરણસમુદ્ગ્રાહથી જાય ત્યારેજ તેનો સંભવ હોવાથી ત્યાં તેમનો દેશજ સંભવિત છે, પરન્તુ દેશો સંભવતા નથી, જેમકે રત્નપ્રમાની નીચેનો ચરમાન્ત એક પ્રતરૂપ હોવાથી અનેક દેશનો હેતુ થતો નથી.—ટીકા.

રત્નપ્રમાના નીચેના ચરમાન્ત તથા શર્કરાપ્રમા આદિ બાકીની નરકો અને સૌધર્મથી અચ્ચુત સુધીના દેવલોકના ઉપર અને નીચેના ચરમાન્તને આશ્રયી જીવદેશ અને જીવપ્રદેશોના ભાંગાઓનું યજ્ઞ—

એક કે અનેક જીવોના એક કે અનેક દેશાદિ.

	એકેન્દ્રિય.	બેદ્વિન્દ્રિય.	ત્રેદ્વિન્દ્રિય.	ચરિન્દ્રિય.	પચ્ચેન્દ્રિય.	અનિન્દ્રિય.	કુલભાંગા.
દેશ.	૨-૨	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧૨
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	
પ્રદેશ.	૨-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧૧
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	

અહીં દેશને આશ્રયી ભાંગામાં અસંયોગી એક અને દ્વિકસંયોગી અગીયાર, તથા પ્રદેશને આશ્રયી ભાંગામાં અસંયોગી એક અને દ્વિકસંયોગી દશ ભાંગા જાણવા.

‡ શર્કરાપ્રમાની ઉપરનો તથા નીચેનો ચરમાન્ત રત્નપ્રમાની નીચેના ચરમાન્તની પેઠે જાણવો. ત્યાં બેદ્વિન્દ્રિયાદિના જીવદેશને આશ્રયી મધ્યમ સંગ રહિત બન્ને ભાંગા અને પંચેન્દ્રિયના ત્રણ ભાંગા કહેવા. જીવપ્રદેશને આશ્રયી તથા બેદ્વિન્દ્રિયાદિને વિષે પ્રથમ મંગરહિત બાકીના બન્ને ભાંગા જાણવા. અજીવને આશ્રયી રૂપી અજીવના ચાર અને અરૂપી અજીવના છ મેદ જાણવા. શર્કરાપ્રમાની પેઠે બાકીની નરકપૃથિવીઓ અને સૌધર્મથી આરંભી પ્રૈવેયક સુધીના વિમાનોની વક્તવ્યતા જાણવી. પરન્તુ એટલો વિશેષ છે કે જીવદેશને આશ્રયી અચ્ચુત દેવલોક સુધી દેવોના ગમનાગમનનો સંભવ હોવાથી પંચેન્દ્રિયના ત્રણ

७. [प्र०] परमाणुपोग्गले णं भंते ! लोमस्स पुरच्छिमिल्लाओ चरिमंताओ पच्चच्छिमिल्लं चरिमंतं एगसमपणं गच्छति, पच्चच्छिमिल्लाओ चरिमंताओ पुरच्छिमिल्लं चरिमंतं एगसमपणं गच्छति, दाह्णिगिल्लाओ चरिमंताओ उत्तरिल्लं जाव-गच्छइ, उत्तरिल्लाओ दाह्णिगिल्लं जाव-गच्छति, उवरिल्लाओ चरिमंताओ हेट्ठिल्लं चरिमंतं एवं जाव-गच्छति, हेट्ठिल्लाओ चरिमंताओ उवरिल्लं चरिमंतं एगसमपणं गच्छति ? [उ०] हंता गोयमा ! परमाणुपोग्गले णं लोमस्स पुरच्छिमिल्लं तं चेवं जाव-उवरिल्लं चरिमंतं गच्छति ।

८. [प्र०] पुरिसे णं भंते ! वासं वासति, वासं नो वासतीति हत्थं वा पायं वा बाहुं वा उरुं वा आउट्टावेमाणे वा पसारमाणे वा कतिकिरिप ? [उ०] गोयमा ! जावं च णं से पुरिसे वासं वासति वासं नो वासतीति, हत्थं वा जाव-उरुं वा आउट्टावेति वा पसारति वा, तावं च णं पुरिसे काइयाए जाव-पंचहिं किरियाहिं पुट्टे ।

९. [प्र०] देवे णं भंते ! महिद्धिए जाव-महेसक्खे लोगंते ठिच्चा पभू अलोगंसि हत्थं वा जाव-उरुं वा आउट्टावेत्तए वा पसारत्तए वा ? [उ०] णो तिण्ठे समट्टे [प्र०] ! से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ—‘देवे णं महिद्धिए जाव-लोगंते ठिच्चा णो पभू अलोगंसि हत्थं वा जाव-पसारत्तए वा’ ? [उ०] जीवाणं आहारोवच्चिया पोग्गला, बौद्विच्चिया पोग्गला, कलेवरच्चिया पोग्गला, पोग्गलामेव पप्प जीवाण य अजीवाण य गतिपरियाए आहिज्जइ, अलोए णं नेवत्थि जीवा, नेवत्थि पोग्गला, से तेणट्टेणं जाव-पसारत्तए वा । ‘सेवं भंते ! सेवं भंते !’ ति ।

सोलसमे सए अट्टमो उद्देशो समत्तो ।

७. [प्र०] हे भगवन् ! परमाणु पुद्गल एक समयमां लोकना पूर्व चरमांतथी-छेडाथी पश्चिम चरमांतमां, पश्चिम चरमांतथी पूर्व चरमांतमां; दक्षिण चरमांतथी उत्तर चरमांतमां, उत्तर चरमांतथी दक्षिण चरमांतमां; उपरना चरमांतथी नीचेना चरमांतमां, अने नीचेना चरमांतथी उपरना चरमांतमां जाय ? [उ०] हे गौतम ! हा, परमाणु पुद्गल एक समये लोकना पूर्व चरमान्तथी पश्चिम चरमांतमां, यावत्-नीचेना चरमांतथी उपरना चरमांतमां जाय.

परमाणुनी गति.

८. [प्र०] हे भगवन् ! ‘वरसाद वरसे छे के नथी वरसतो’ ए [जाणवाने] माटे कोई पुरुष पोतानो हाथ, पग, बाहु, के उरु संकोचे के पसारे तो ते पुरुषने केटली क्रिया लागे ? [उ०] हे गौतम ! ‘वरसाद वरसे छे के नथी वरसतो’ ए जाणवाने माटे जे पुरुष पोतानो हाथ, यावत्-उरु संकोचे के पसारे ते पुरुषने कायिकी वगैरे पांचे क्रियाओ लागे.

कायिकी आदि क्रिया.

९. [प्र०] हे भगवन् ! मोटी ऋद्धिवाळो यावत्-मोटा सुखवाळो देव लोकांतमां रहीने अलोकमां पोताना हाथने, यावत्-उरुने संकोचवा के पसारवा समर्थ छे ? [उ०] हे गौतम ! ते अर्थ समर्थ नथी. [प्र०] हे भगवन् ! आप ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के श्मोटी ऋद्धिवाळो देव लोकान्तमां रहीने अलोकमां पोताना हाथने, यावत्-उरुने पसारवा समर्थ नथी’ [उ०] हे गौतम ! *जीवोने [अनुगत एवा] आहारोपचित, शरीरोपचित अने कलेवरोपचित पुद्गलो होय छे, तथा पुद्गलोने आश्रयीनेज जीवोने अने अजीवोने [पुद्गलोने] गतिपर्याय कहेवाय छे. अलोकमां तो जीवो नथी, तेम पुद्गलो पण नथी माटे ते हेतुथी पूर्वोक्त देव यावत्-पसारवा समर्थ नथी. ‘हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे’.

देव अलोकमां इत्तादि पसारवा समर्थ छे ?

सौळमा शतकमां अष्टम उद्देशक समाप्त.

भांगा जाणवा अने द्वीन्द्रियना बन्बे भांगा जाणवा. प्रवेयक तथा अनुत्तर विमानमां देवोनुं गमनागमन नहि होवाथी पंचेन्द्रियमां पण बन्बे भांगा थाय छे. यद्यपि त्रीजी नरकपृथिवी सुधी देवोनुं गमनागमन होवाथी बालुकाप्रभाना उपरना चरमान्त सुधी देशने आश्रयी पंचेन्द्रियना त्रण त्रण भांगानो संभव छे, अने त्याथी भागळनी नरकपृथिवीने विषे देवोनुं गमनागमन नहि होवाथी पंचेन्द्रियना बन्बे भांगा थाय छे, पण अहिं शर्कराप्रभानी पेठे साते नरकपृथिवी सुधी पंचेन्द्रियना त्रण भांगा कच्चा छे ते विचारणीय छे.—टीका.

ईश्वरप्राग्भारा (सिद्धशिला) ना पूर्वादि चारे दिशाओना चरमान्तने आश्रयी जीवदेश अने जीवप्रदेशोना भांगाओनुं यत्न.—

एक के अनेक जीवोना एक के अनेक देशादि.

	एकेन्द्रिय.	द्वेन्द्रिय.	तेन्द्रिय.	चउरिन्द्रिय.	पञ्चेन्द्रिय.	अनिन्द्रिय.	कुल भांगा
देश.	2-2	1-1	1-1	1-1	1-1	1-2	14
		1-2	1-2	1-2	1-2	2-2	
		2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	
प्रदेश.	2-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	11
		2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	

अहिं पूर्ववत् देशने आश्रयी असंयोगी एक अने तेनी साथे ने इन्द्रियादिनो योग करता द्विकसंयोगी चौद भांगा तथा प्रदेशने आश्रयी असंयोगी एक अने द्विकसंयोगी दश भांगा जाणवा.

९ * जीवोनी साथे रहेला पुद्गलो आहाररूपे, शरीररूपे, कलेवररूपे तथा श्वासोच्छ्वासादिरूपे उपचित थयेला होय छे. अर्थात्-पुद्गलो हमेशां जीवानुगामी स्वभाववाळा होय छे, जे क्षेत्रमां जीवो छे त्यांज पुद्गलोनी गति होय छे, तेमज पुद्गलोने आश्रयी जीवोने अने पुद्गलोने गतिधर्म होय छे. तात्पर्य ए छे के जे क्षेत्रमां पुद्गलो छे तेज क्षेत्रमां जीवोनी अने पुद्गलोनी गति थाय छे, धर्मास्तिकायना अभावथी अलोकमां जीव अने पुद्गलो होता नथी माटे त्यां जीव अने पुद्गलोनी गति पण नथी.—टीका.

નવમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] કહિશ્નં મંતે ! બલિસ્ત વહરોયર્ણિદસ્ત વહરોયર્ણરણ્નો સમા સુહમ્મા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! જંબુદ્વીવે દીવે મ્મરસ્ત પ્પ્પયસ્ત ઉત્તરેણં તિરિયમ્સંસેજ્જે જહેવ ચમરસ્ત જાવ—બાયાલીસં જોયણસહસ્સાઈ ઓગાહિત્તા ઇત્થ ણં બલિસ્ત વહરોયર્ણિદસ્ત વહરોયર્ણરણ્નો રુયર્ણિદે નામં ઉપ્પાયપ્પ્પય પ્પ્પત્તે । સત્તરસ્ત એકવીસે જોયણસપ્—પ્પ્પં પ્પ્પમાણં જહેવ તિગિચ્છિક્કૂટસ્સ । પાસાયવહેંસગસ્સ વિ તં ચેવ પ્પ્પમાણં, સીહાસણં સપરિવારં બલિસ્ત પરિયારેણં, અટ્ટો તહેવ, નવરં રુયર્ણિદ્પ્પમાઈ ૩, સેસં તં ચેવ, જાવ—બલિચંચાપ્પ રાયહાણીપ્પ અન્નેસિં ચ જાવ—રુયર્ણિદસ્ત ણં ઉપ્પાયપ્પ્પયસ્ત ઉત્તરેણં છક્કોહિસપ્પ તહેવ, જાવ—ચત્તાલીસં જોયણસહસ્સાઈ ઓગાહિત્તા ઇત્થ ણં બલિસ્ત વહરોયર્ણિદસ્ત વહરોયર્ણરણ્નો બલિચંચા નામં રાયહાણી પન્નત્તા । ઇર્ણં જોયણસયસહસ્સં પ્પ્પમાણં, તહેવ જાવ—બલિપેટસ્સ ઉષવાઓ, જાવ—આયરક્ષા સઘં તહેવ નિરવસેસં, નવરં સાતિરેર્ણં સાગરોપ્પમં ઠિત્તી પન્નત્તા, સેસં તં ચેવ જાવ—બલી વહરોયર્ણિદે બલી ૦ ૨ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! જાવ—વિહરતિ ।

સોલસમે સપ્પ નવમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

નવમ ઉદ્દેશક.

૧ [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વૈરોચનેન્દ્ર અને વૈરોચન રાજા એવા બલિની સુધર્મા સમા ક્યાં કહેલી (આવેલી) છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપમાં મંદર પર્વતની ઉત્તરે તિરહ્ણં અસંસેય [દ્વીપ—સમુદ્રો ઓઢંગીને]—ઇત્યાદિ જેમ *ચમરની હકીકતમાં કહ્યું છે તેમ અરુણવર દ્વીપની બાહ્યવેદિકાથી અરુણવર સમુદ્રમાં બેતાલીશ હજાર યોજન અવગાહ્યા પછી વૈરોચનેન્દ્ર અને વૈરોચનરાજા એવા બલિનો રુચકેન્દ્ર નામનો ઉત્પાત પર્વત કહ્યો છે. તે ઉત્પાત પર્વત ૧૭૨૧ યોજનનું ઊંચું છે. બાકીનું બધું તેનું પ્રમાણ તિગિચ્છિક્કૂટ પર્વતની પેઠે જાણવું તેના પ્રાસાદાવતંસકતું પણ પ્રમાણ તેજ પ્રમાણે જાણવું. તથા બલિના પરિવાર સાથે સપરિવાર સિંહાસન પણ તે પ્રમાણે કહેવું. રુચકેન્દ્ર નામનો અર્થ પણ તે પ્રમાણે કહેવો. વિશેષ એ કે અહિં રુચકેન્દ્ર [રત્નવિશેષ] ની પ્રભાવાઢાં ઉત્પલાદિ જાણવાં. બાકી બધું તેજ પ્રમાણે યાવત્—તે બલિચંચા રાજધાનીનું તથા અન્યોનું [આધિપત્ય કરતો વિહરે છે.] ત્યાં સુધી કહેવું. તે રુચકેન્દ્ર ઉત્પાત પર્વતની ઉત્તરે છ સો [પંચાવન ક્રોડ, પાંત્રીશ લાખ, પચાસ હજાર યોજન અરુણોદય સમુદ્રમાં તિરહ્ણં જડને નીચે રત્નપ્રભા પૃથિવીમાં] ઇત્યાદિ પૂર્વવત્ યાવત્—ચાલીસ હજાર યોજન ગયા પછી ત્યાં વૈરોચનેન્દ્ર વૈરોચનરાજા એવા બલિની ‘બલિચંચા’ નામની રાજધાની કહી (આવેલી) છે. તે રાજધાનીનો વિષ્કંભ—વિસ્તાર એક લાખ યોજન છે. બાકીનું બધું પ્રમાણ પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું, અને તે યાવત્—બલિપીઠ સુધી સમજવું. તથા ઉપપાત, યાવત્—આત્મ રક્ષકો—એ બધું પૂર્વવત્ સમજવું. વિશેષ એ કે વૈરોચનેન્દ્ર વૈરોચન રાજા એવા બલિની સ્થિતિ સાગરોપમ કરતાં કંઈક અધિક કહી છે. અને બાકી બધું તે સંબંધે પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. યાવત્—‘વૈરોચનેન્દ્ર બલિ છે, વૈરોચનેન્દ્ર બલિ છે’ ત્યાં સુધી કહેવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

સોઢમા શતકમાં નવમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૧ * મગ. સં. ૧ શ. ૨ ડ. ૮ પૃ. ૨૧૭-૨૧૮.

† જેમ સીજા શતકવા આટમાં ઉદ્દેશકમાં ચમરેન્દ્રની સુધર્મા સમાસંબંધે હકીકત કહી છે તેમ બલિ સંબંધે પણ કહેવી. ત્યાં જેમ તિગિચ્છિક્કૂટનામે ઉત્પાત પર્વતનું પ્રમાણ કહ્યું છે તે પ્રમાણે અહિં રુચકેન્દ્ર ઉત્પાત પર્વતનું પ્રમાણ જાણવું. તિગિચ્છિક્કૂટના ઉપર રહેલા પ્રાસાદાવતંસકતું જે પ્રમાણ કહ્યું છે તે પ્રમાણે રુચકેન્દ્રનામે ઉત્પાત પર્વત ઉપર રહેલા પ્રાસાદનું પ્રમાણ પણ જાણવું. હવે તે પ્રાસાદાવતંસકના મધ્યભાગે રહેલું બલિનું સિંહાસન તેના પરિવારના સિંહાસનો સહિત ચમરેન્દ્રની પેઠે જાણવું. તેમાં માત્ર વિશેષ એ છે કે બલિના સામાનિક દેવોના આસનો સાઢ હજાર છે અને આત્મરક્ષક દેવોના આસનો તેથી ચાર ગુણા છે. જેમ તિગિચ્છિક્કૂટ નામનો અર્થ કહેલો છે, તેમ અહિં રુચકેન્દ્રનો પણ જાણવો. ત્યાં તિગિચ્છિક્કૂટમાં તિગિચ્છિરત્નની પ્રભાવાઢાં ઉત્પલાદિ હોય છે માટે તે તિગિચ્છિક્કૂટ કહેવાય છે, તેમ અહિં રુચકેન્દ્રરત્નની પ્રભાવાઢાં ઉત્પલાદિ હોય છે માટે રુચકેન્દ્રકૂટ કહેવાય છે. નગરીનું પ્રમાણ કહ્યા પછી પ્રાકાર, તેના દ્વાર, અધિકારિકાલયન, દ્વારના ઉપરનું શ્વેદ, પ્રાસાદાવતંસક, સુધર્મસમા, ચૈત્યમંદિર, ઉપપાતસમા, હર, અભિષેકસમા, આલંકારિકસમા અને વ્યવસાયસમા વગેરેનું સ્વરૂપ અને પ્રમાણ બલિપીઠના વર્ણન સુધી કહેવું.—ટીકા.

દસમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] કતિવિદ્ધે. ણં મંતે! ઓઢી પજ્જતે ? [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિદ્ધા ઓઢી પજ્જત્તા । ઓઢીપવં નિરવસેસં માણિયવ્વ
'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! જાવ-વિહરતિ ।

સોલસમે સ્પ દસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

દશમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અવધિજ્ઞાન કેટલા પ્રકારે કહ્યું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અવધિજ્ઞાન બે પ્રકારે કહ્યું છે. અહિં *પ્રજ્ઞાપના' સૂત્રનું તેત્રીસમું અવધિપદ સંપૂર્ણ કહેવું. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે-એમ કહી યાવદ્-વિહરે છે.

અવધિજ્ઞાન.

સોઠમા શતકમાં દશમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ઇકારસમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] દીવકુમારા ણં મંતે ! સઘ્ધે સમાહારા, સઘ્ધે સમુસ્સાસનિસ્સાસા ? [ઉ૦] ણો તિણટ્ટે સમટ્ટે । एवं जहा पढमस्य बितियउद्देसए दीवकुमाराणं वत्तधया तहेव जाव-समाउया, समुस्सासनिस्सासा ।

૨. [પ્ર૦] દીવકુમારાણં મંતે ! કતિ લેસ્સાઓ પજ્જત્તાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચત્તારિ લેસ્સાઓ પજ્જત્તાઓ, તંજહા-૧ કણ્હલેસ્સા, જાવ-૪ તેડલેસ્સા ।

૩. [પ્ર૦] ઇયસિ ણં મંતે ! દીવકુમારાણં કણ્હલેસ્સાણં જાવ-તેડલેસ્સાણ ય કયરે કયરેહિતો જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘ્ધત્થોવા દીવકુમારા તેડલેસ્સા, કાડલેસ્સા અસંખેજ્જગુણા, નીલલેસ્સા વિસેસાહિયા, કણ્હલેસ્સા વિસેસાહિયા ।

૪. [પ્ર૦] ઇયસિ ણં મંતે ! દીવકુમારાણં કણ્હલેસાણં જાવ-તેડલેસ્સાણ ય કયરે કયરેહિતો અપ્પહિયા વા મહહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! કણ્હલેસ્સાહિતો નીલલેસ્સા મહહિયા, જાવ-સઘ્ધમહહીયા તેડલેસ્સા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! જાવ-વિહરતિ ।

સોલસમે સ્પ ઇકારસમો ઉદ્દેસો સમત્તો.

અગિયારમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્વીપકુમારો બધા સમાનઆહારવાઢા છે, સમાનઉચ્છ્વાસ-નિઃશ્વાસવાઢા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી. અહિં જેમ પ્રથમ શતકના દ્વિતીય ઉદ્દેશકમાં દ્વીપકુમારોની વક્તવ્યતા કહેલી છે તે બધી કહેવી, યાવત્-સમાન આયુષ્યવાઢા અને સમાન ઉચ્છ્વાસ-નિઃશ્વાસ વાઢા [નથી] ત્યાં સુધી જાણવું.

દ્વીપકુમારો સમાન આહારવાઢા છે-
ઇત્યાદિ પ્રશ્ન.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્વીપકુમારોને કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને ચાર લેશ્યાઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે- ૧ કૃષ્ણલેશ્યા, યાવત્-૪ તેજોલેશ્યા.

દ્વીપકુમારોને લેશ્યાઓ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાઢા યાવત્-તેજોલેશ્યાવાઢા એ દ્વીપકુમારોમાં કોણ કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સૌથી થોડા દ્વીપકુમારો તેજોલેશ્યાવાઢા છે, કાપોતલેશ્યાવાઢા અસંખેયગુણા છે, તેથી નીલલેશ્યાવાઢા વિશેષાધિક છે, અને તેના કરતાં કૃષ્ણલેશ્યાવાઢા વિશેષાધિક છે.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાઢા, યાવત્ તેજોલેશ્યાવાઢા-એ દ્વીપકુમારોમાં કોણ કોનાથી અલ્પર્ધિક છે અને મહર્ધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાઢા કરતાં નીલલેશ્યાવાઢા દ્વીપકુમારો મહર્ધિક છે; યાવત્-તેજોલેશ્યાવાઢા સૌથી મહર્ધિક છે. હિ ભગવન્ ! તે એમજ છે હે ભગવન્ ! તે એમજ છે-એમ કહી યાવદ્ વિહરે છે.

સોઠમા શતકમાં અગિયારમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૧ * અવધિજ્ઞાન બે પ્રકારનું છે-ભવપ્રત્યયિક અને ક્ષાયોપશમિક. દેવો અને નૈરયિકોને ભવપ્રત્યયિક અને મનુષ્ય તથા પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકને ક્ષાયોપશમિક-અવધિજ્ઞાનાવરણના ક્ષયોપશમન્ય અવધિજ્ઞાન હોય છે. વિશેષ માટે જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૩૩ પ૦ ૫૩૬-૫૪૨.

દ્વિવિધોડ્વધિઃ । ભવપ્રત્યયો નારકદેવાનામ્ । યયોક્તનિમિત્તઃ ષડ્વિકરપઃ શેવાણામ્ ॥ તત્ત્વા ૦ અ ૦ ૧ સૂ ૦ ૨૧-૨૨-૨૩ ॥ અર્થઃ-અવધિજ્ઞાન બે પ્રકારે છે-ભવપ્રત્યય અને ક્ષયોપશમનિમિત્ત. નારક અને દેવોને ભવપ્રત્યય અવધિજ્ઞાન હોય છે અને શેષ મનુષ્ય અને પંચેન્દ્રિય તિર્યચોને ક્ષયોપશમનિમિત્તક હોય છે. તેના છ પ્રકાર છે.

૧૨-૧૪ ઉદ્દેસા.

૧. [પ્ર૦] ઉદ્દિકુમારા ણં મંતે ! સઘે સમાહારા૦ [ઉ૦] પર્વં ચેવ 'સેવં મંતે સેવં મંતે' ! સિ । (૧૬-૧૨) પર્વં દિસાકુમારા વિ (૧૬-૧૩) પર્વં યણિયકુમારા વિ । 'સેવં મંતે સેવં મંતે' ! જાવ-વિહરદ (૧૬-૧૪) !

સોલસમે સર્ ૧૨-૧૪ ઉદ્દેસા સમચા

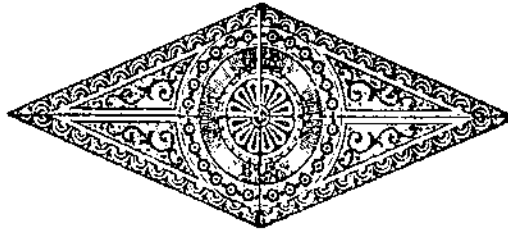
સોલસમં સર્યં સમચં.

૧૨-૧૪ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું ઉદ્દિકુમારો બધા સમાન આહારવાળા છે-ફલાદિ પૂર્વ પ્રમાણે પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણેજ બધું જાણવું. હિ ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'-(૧૬-૧૨) એ પ્રમાણે દિકુમારો વિષે તેરમો ઉદ્દેશક જાણવો અને એ પ્રમાણે સ્તનિત-કુમારો વિષે ચૌદમો ઉદ્દેશક સમજવો. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવદ્-વિહરે છે.

સોલસા શતકમાં ૧૨-૧૪ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત

સોલસમું શતક સમાપ્ત.

सत्तरसमं सयं

कुंजरं संजयं सेलेसितं किरियं ईसाणे पुंढंवि दमं धांजं ।
एगिंदियं नामं सुवन्नं विज्जं वार्युं-गिं सत्तरसे ॥

पढमो उद्देशो.

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-उदायी णं भंते ! हत्थिराया कओहिंतो अणंतरं उच्चट्टिता उदायिहत्थिरायत्ताए उववन्ने ? [उ०] गोयमा ! असुरकुमारेहिंतो देवेहिंतो अणंतरं उच्चट्टिता उदायिहत्थिरायत्ताए उववन्ने ।

२. [प्र०] उदायी णं भंते ! हत्थिराया कालमासे कालं किञ्चा कहिं गच्छिहिति, कहिं उववज्जिहिति ? [उ०] गोयमा ! इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए उक्कोसं सागरोवमट्टितीयंसि निरयावासंसि नेरइयत्ताए उववज्जिहिति ।

३. [प्र०] से णं भंते ! तओहिंतो अणंतरं उच्चट्टिता कहिं गच्छिहिति, कहिं उववज्जिहिति ? [उ०] गोयमा ! महाविदेहे चासे सिज्जिहिति, जाव-अंतं काहिति ।

४. [प्र०] भूयाणंदे णं भंते ! हत्थिराया कओहिंतो अणंतरं उच्चट्टिता भूयाणंदे हत्थिरायत्ताए० ? [उ०] एवं जहेव उदायी, जाव-अंतं काहिति ।

सत्तरमुं शतक.

[उद्देशक संग्रह-] १ कुंजर-कोणिकना प्रधान हस्ती संबन्धे प्रथम उद्देशक, २ संयतादि संबन्धे बीजो उद्देशक, ३ शैलेशी प्राप्त अनगार संबन्धे त्रीजो उद्देशक, ४ क्रिया-कर्म संबन्धे चोथो उद्देशक, ५ ईशानेन्द्रनी सुधर्मा सभा संबन्धे पांचमो उद्देशक, ६-७ पृथिवीकायिक संबन्धे छट्टो अने सातमो उद्देशक, ८-९ अप्कायिक संबन्धे आठमो अने नवमो उद्देशक, १०-११ वायुकायिक संबन्धे दशमो अने अगीयारमो उद्देशक, १२ एकेन्द्रिय जीव संबन्धे बारमो उद्देशक, १३-१७ नागकुमार, सुवर्णकुमार, विद्युत्कुमार अने अग्नि-कुमार संबन्धे अनुक्रमे तेरथी आरंभी सत्तर उद्देशको-ए प्रमाणे सत्तरमा शतकमां सत्तर उद्देशको कहेवामां आवशे.

प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] राजगृह नगरमां भगवान् गौतम यावत्-आ प्रमाणे बोल्या-हे भगवन् ! उदायी नामे प्रधान हस्ती कई गतिमांथी मरण पामी तुरत अहीं उदायी नामे प्रधान हस्तीपणे उत्पन्न थयो छे ? [उ०] हे गौतम ! ते असुरकुमार देव थकी मरण पामी तुरत अहीं उदायी नामे प्रधान हस्तीपणे उत्पन्न थयो छे.

उदायी हस्ती कई गतिमांथी आवी उत्पन्न थयो छे ?

२. [प्र०] हे भगवन् ! आ उदायी नामे हस्ती मरणसमये मरी कयां जशे, कयां उत्पन्न थशे ? [उ०] हे गौतम ! आ रत्तप्रभा पृथिवीने विषे एक सागरोपमनी उत्कृष्ट स्थितिवाळा नरकावासमां नैरयिकपणे उत्पन्न थशे.

उदायी मरीने कयां जशे ?

३. [प्र०] हे भगवन् ! ते (उदायी हस्ती) त्यांथी मरण पामी तुरत कयां जशे, कयां उत्पन्न थशे ? [उ०] हे गौतम ! महाविदेह क्षेत्रमां उत्पन्न थई सिद्ध थशे, सर्व दुःखोनो अन्त करशे.

त्यांथी मरण पामी कयां जशे ?

४. [प्र०] हे भगवन् ! भूतानंद नामे प्रधान हस्ती कई गतिमांथी मरण पामी तुरत अहिं भूतानंद नामे हस्तीपणे उत्पन्न थयो छे ? [उ०] जेम उदायी नामे हस्तीनी वक्तव्यता कही तेम भूतानंदनी पण वक्तव्यता अहिं जाणवी. यावत्-सर्व दुःखोनो अन्त करशे.

भूतानंद कयांथी आन्वो छे अने मरी-ने कयां जशे ?

५. [प्र०] पुरिसे णं भंते ! तालमारुहइ, तालमारुहिता तालाओ तालफलं पचालेमाणे वा पवाडेमाणे वा कतिकिरिप ? [उ०] गोयमा ! जावं च णं से पुरिसे तालमारुहइ, तालमारुहिता तालाओ तालफलं पचालेइ वा पवाडेइ वा तावं च णं से पुरिसे काइयाए जाव-पंचहिं किरियाहिं पुट्टे; जेसिं पि णं सरीरोहिंतो ताले निव्वत्तिप, तालफले निव्वत्तिप ते वि णं जीवा काइयाए जाव-पंचहिं किरियाहिं पुट्टा ।

६. [प्र०] अहे णं भंते ! से तालफले अप्पणो गरुयत्ताए, जाव-पचोवयमाणे जाइं तत्थ पाणाइं जाव-जीवियाओ वव-रोवेति तप णं भंते ! से पुरिसे कतिकिरिप ? [उ०] गोयमा ! जावं च णं से पुरिसे तलफले अप्पणो गरुयत्ताए जाव-जीवियाओ ववरोवेति तावं च णं से पुरिसे काइयाए जाव-पंचहिं किरियाहिं पुट्टे; जेसिं पि णं जीवाणं सरीरोहिंतो तले निव्वत्तिप ते वि णं जीवा काइयाए जाव-चउहिं किरियाहिं पुट्टा; जेसिं पि णं जीवाणं सरीरोहिंतो तलफले निव्वत्तिप ते वि णं जीवा काइयाए जाव-पंचहिं किरियाहिं पुट्टा; जे वि य से जीवा अहे वीससाए पचोवयमाणस्स उवग्गहे वट्टंति ते वि य णं जीवा काइयाए जाव-पंचहिं किरियाहिं पुट्टा ।

७. [प्र०] पुरिसे णं भंते ! रुक्खस्स मूलं पचालेमाणे वा, पवाडेमाणे वा कतिकिरिप ? [उ०] गोयमा ! जावं च णं से पुरिसे रुक्खस्स मूलं पचालेइ वा, पवाडेइ वा तावं च णं से पुरिसे काइयाए जाव-पंचहिं किरियाहिं पुट्टे; जेसिं पि य णं जीवाणं सरीरोहिंतो मूले निव्वत्तिप, जाव-वीप निव्वत्तिप, ते वि य णं जीवा काइयाए जाव-पंचहिं किरियाहिं पुट्टा ।

८. [प्र०] अहे णं भंते ! से मूले अप्पणो गरुययाए जाव-जीवियाओ ववरोवेइ तओ णं भंते ! से पुरिसे कतिकिरिप ? [उ०] गोयमा ! जावं च णं से मूले अप्पणो जाव-ववरोवेइ तावं च णं से पुरिसे काइयाए जाव-चउहिं किरियाहिं पुट्टे; जेसिं पि य णं जीवाणं सरीरोहिंतो कंदे निव्वत्तिप, जाव-वीप निव्वत्तिप ते वि णं जीवा काइयाए जाव-चउहिं पुट्टा;

कायिकी आदि
क्रियाओ.

५. [प्र०] हे भगवन् ! कोई पुरुष ताडना झाड उपर चढे, अने ते ताडना झाड उपर चढी त्यां रहेला ताडना फळने हलावे के नीचे पाडे तो ते पुरुषने केटली क्रियाओ लागे ? [उ०] हे गौतम ! *जेटलामां पुरुष ताड उपर चढी ताडना फळने हलावे के नीचे पाडे, तेटलामां ते पुरुषने कायिकी वगेरे पांच क्रियाओ लागे. जे जीवोना शरीरद्वारा ताड वृक्ष तथा ताडनुं फळ उत्पन्न थयुं छे ते जीवोने पण कायिकी वगेरे पांच क्रियाओ लागे.

६. [प्र०] हे भगवन् ! [ते पुरुषे हलाव्या के तोड्या पछी] ते ताडनुं फळ पोताना भारने लीधे यावत्-नीचे पडे, अने नीचे पडता ते ताडना फळद्वारा जे जीवो हणाय, यावत्-जीवितथी जुदा थाय, तो तेथी ते फळ तोडनार पुरुषने केटली क्रियाओ लागे ? [उ०] हे गौतम ! जेटलामां ते पुरुष ताडना फळने तोडे अने पछी ते फळ पोताना भारने लीधे नीचे पडता जीवोने यावत्-जीवितथी जुदा करे तो तेटलामां (तोडनार) पुरुषने कायिकी वगेरे चार क्रियाओ लागे, जे जीवोना शरीरथी ताडनुं वृक्ष नीपज्युं छे ते जीवोने यावत् चार क्रियाओ लागे, अने जे जीवोना शरीरथी ताडनुं फळ नीपज्युं छे ते जीवोने तो कायिकी यावत् पांचे क्रियाओ लागे. तथा जे जीवो स्वाभाविक रीते नीचे पडता ताडना फळना उपकारक थाय छे ते जीवोने पण कायिकी यावत्-पांचे क्रियाओ लागे.

वृक्षनुं मूळ चलाव-
नारने क्रिया.

७. [प्र०] हे भगवन् ! कोई पुरुष झाडना मूळने हलावे के नीचे पाडे तो ते पुरुषने केटली क्रिया लागे ? [उ०] हे गौतम ! झाडना मूळने हलावनार के नीचे पाडनार पुरुषने कायिकी वगेरे पांचे क्रियाओ लागे, अने जे जीवोना शरीरथी मूळ यावत् बीज नीपज्युं छे ते जीवोने पण कायिकी वगेरे पांचे क्रियाओ लागे.

शुधना मूळने क्रिया.

८. [प्र०] हे भगवन् ! स्यार पछी ते मूळ पोताना भारने लीधे नीचे पडे अने बीजा जीवोनुं घातक थाय तो तेथी मूळने हलावनार के तोडनार ते पुरुषने केटली क्रिया लागे ? [उ०] हे गौतम ! जेटलामां ते मूळ पोताना भारने लीधे नीचे पडे अने बीजा जीवोनुं घातक थाय तेटलामां ते पुरुषने कायिकी वगेरे चार क्रियाओ लागे. तथा जे जीवोना शरीरथी कंद नीपज्यो छे, यावत्-बीज

५ * कोई पुरुष ताडना झाडने हलावे के तेना फळने नीचे पाडे तो ते ताडना फळनी अने ताडना फळने आश्रयी रहेला जीवोनी हिंसा करे छे, जे हिंसा रूप क्रिया करे छे ते कायिकी आदि चार क्रियाओ पण अवश्य करे छे, माटे ते पुरुषने कायिकी वगेरे पांच क्रियाओ लागे छे १. जेओ ताड अने फळना जीवो छे तेने पण पूर्वोक्त पांच क्रियाओ लागे छे, केमके ते बीजा जीवोने स्पर्शादि बडे साक्षात् हणे छे २. ज्यारे पुरुष ताडना फळने हलावे के तोडे, पछी ते फळ पोताना भारथी नीचे पडे अने ते द्वारा अन्य जीवोनी हिंसा थाय स्यारे ते पुरुषने चार क्रियाओ लागे, कारण के अहिं फळना पडवाथी जे हिंसा थाय छे तेमां पुरुष साक्षात् कारण नथी, पण परंपरा कारण छे, माटे तेने प्राणातिपात सिवाय बीजा चार क्रियाओ लागे ३. ए प्रमाणे ताडना झाडने पण चार क्रिया लागे, अने फळना जीवोने पांच क्रिया लागे, कारण के ते वधनुं साक्षात् कारण छे ५. नीचे पडता ताडना फळना जे उपकारक जीवो छे तेने पण पूर्वोक्त युक्तिथी पांच क्रियाओ लागे ६. ए प्रमाणे फळद्वारा छ क्रिया स्थानो कथा. ए रीते मूळ, कन्द, स्कंध, त्वचा, शाखा, प्रवाल, पादडा, पुष्प, फळ अने बीजने विषे पूर्वोक्त छ क्रियास्थानो समजवा. विशेष माटे बाण फ्रँकनार पुरुष संबन्धे जुओ भग० खं० २ श० ५ उ० ६ पृ० २०६-२०७.

जेसि पि णं जीवाणं सरीरोहिंतो मूले निव्वत्तिप ते वि णं जीवा काइयाप जाव-पंचहिं किरियाहिं पुट्टा; जे वि य णं से जीवा अहे बीससाप पच्चोवयमाणस्स उवग्गहे वट्टंति ते वि णं जीवा काइयाप जाव-पंचहिं किरियाहिं पुट्टा ।

९. [प्र०] पुरिसे णं भंते! रुक्खस्स कंदं पचालेइ०? [उ०] गोयमा! तावं च णं से पुरिसे जाव-पंचहिं किरियाहिं पुट्टे, जेसि पि णं जीवाणं सरीरोहिंतो मूले निव्वत्तिप, जाव-बीप निव्वत्तिप ते वि णं जीवा पंचहिं किरियाहिं पुट्टा ।

१०. [प्र०] अहे णं भंते! से कंदे अप्पणो०? [उ०] जाव-चउहिं पुट्टे; जेसि पि णं जीवाणं सरीरोहिंतो मूले निव्वत्तिप, खंधे निव्वत्तिप, जाव-चउहिं पुट्टा; जेसि पि णं जीवाणं सरीरोहिंतो कंदे निव्वत्तिप ते वि य णं जीवा जाव-पंचहिं पुट्टा; जे वि य से जीवा अहे बीससाप पच्चोवयमाणस्स जाव-पंचहिं पुट्टा, जहा कंदे, एवं जाव-वीयं ।

११. [प्र०] कति णं भंते! सरीरगा पणत्ता? [उ०] गोयमा! पंच सरीरगा पणत्ता, तं जहा-१ ओरालिप, जाव-कम्मप ।

१२. [प्र०] कति णं भंते! इंदिया पणत्ता? [उ०] गोयमा! पंच इंदिया पणत्ता, तं जहा-१ सोइंदिए, जाव-५ फासिंदिए ।

१३. [प्र०] कतिविहे णं भंते! जोप पणत्ते? [उ०] गोयमा? तिविहे जोप पणत्ते, तं जहा-मणजोप, वयजोप, कायजोप ।

१४. [प्र०] जीवे णं भंते! ओरालियसरीरं निव्वत्तेमाणे कतिकिरिप? [उ०] गोयमा! सिय तिकिरिप, सिय चउकिरिप, सिय पंचकिरिप; एवं पुढविकाइय वि, एवं जाव-मणुस्से ।

१५. [प्र०] जीवा णं भंते! ओरालियसरीरं निव्वत्तेमाणा कतिकिरिया? [उ०] गोयमा! तिकिरिया वि, चउकिरिया वि, पंचकिरिया वि; एवं पुढविकाइया वि, एवं जाव-मणुस्सा । एवं वेउच्चियसरीरेण वि दो दंडगा, नवरं जस्स अत्थि वेउ-

नीपज्युं छे ते जीवोने कायिकी यावत्-चार क्रियाओ लागे. वळी जे जीवोना शरीरथी मूळ नीपज्युं छे ते जीवोने कायिकी यावत्-पांच क्रियाओ लागे. तथा जे जीवो स्वाभाविक रीते नीचे पडता मूळना उपग्राहक-उपकारक छे ते जीवोने पण कायिकी वगेरे पांच क्रियाओ लागे छे.

९. [प्र०] हे भगवन्! कोइ पुरुष वृक्षना कंदने हलावे तो तेने केटली क्रिया लागे? [उ०] हे गौतम! कंदने हलावनार ते पुरुषने यावत्-पांच क्रियाओ लागे. तथा जे जीवोना शरीरथी मूळ यावत्-बीज नीपज्युं छे ते जीवोने पण पांच क्रियाओ लागे छे.

वृक्षना कन्द चलावनारने क्रिया.

१०. [प्र०] हे भगवन्! लार पळी ते कन्द पोताना भारने लीधे नीचे पडे अने यावत्-जीवोने घात करे तो ते पुरुषने केटली क्रियाओ लागे? [उ०] ते पुरुषने यावत्-चार क्रियाओ लागे. [साक्षात् घातक नहि होवाथी प्राणातिपातक्रिया न लागे.] तथा जे जीवोना शरीरथी मूळ, स्कंध वगेरे नीपज्यां छे ते जीवोने परंपराए घातक होवाथी प्राणातिपात क्रिया सिवाय चार क्रियाओ लागे, अने जे जीवोना शरीरथी कंद नीपज्यो छे ते जीवोने यावत् पांचे क्रियाओ लागे. वळी जे जीवो स्वाभाविक रीते नीचे पडता ते कंदना उपकारक होय ते जीवोने पण पांचे क्रियाओ लागे. जेम कंद संबन्धे वक्तव्यता कही तेम यावत्-बीज संबन्धे पण जाणवी.

कन्दने क्रिया.

११. [प्र०] हे भगवन्! केटलां शरीरो कहां छे? [उ०] हे गौतम! पांच शरीरो कहां छे, ते आ प्रमाणे-१ औदारिक, यावत्-५ कर्मण.

शरीरो.

१२. [प्र०] हे भगवन्! केटली इन्द्रियो कही छे! [उ०] हे गौतम! पांच इन्द्रियो कही छे, ते आ प्रमाणे-१ श्रोत्रेन्द्रिय, यावत्-५ स्पर्शेन्द्रिय.

इन्द्रियो.

१३. [प्र०] हे भगवन्! योग केटला प्रकारनो कहां छे? [उ०] हे गौतम! योग त्रण प्रकारनो कहां छे, ते आ प्रमाणे-मन-योग, वचनयोग अने काययोग.

योग.

१४. [प्र०] हे भगवन्! औदारिक शरीरने बांधतो जीव केटली क्रियावाळो होय? [उ०] हे गौतम! *औदारिक शरीरने बांधतो जीव कोइवार त्रण क्रियावाळो, कोइवार चारक्रियावाळो अने कोइवार पांच क्रियावाळो होय. ए रीते पृथिवीकायिक संबन्धे कहेवुं. तथा ए प्रमाणे दंडकना क्रमथी यावत्-मनुष्य सुधी जाणवुं.

औदारिकादि शरीरने बांधतो जीव केटली क्रिया करे!

१५. [प्र०] हे भगवन्! औदारिक शरीरने बांधता अनेक जीवोने केटली क्रियाओ लागे? [उ०] हे गौतम! तेओने कदाचित् त्रण क्रियाओ, कदाचित् चार क्रियाओ अने कदाचित् पांच क्रियाओ लागे. ए प्रमाणे यावत् दंडकना क्रमथी पृथिवीकायिको सुधी

अनेक जीवो केटली क्रिया करे!

१४ * ज्यारे औदारिक शरीरने बांधतो जीव ज्यां सुधी बीजा जीवोने परितापादि न उत्पन्न करे त्यांसुधी तेने कायिकी, अधिकरणिकी अने प्राद्वेषिकी-ए त्रण क्रियाओ लागे, ज्यारे परने परितापादि उत्पन्न करे त्यारे तेने परितापनिकी सहित चार क्रियाओ लागे, अने अन्य जीवनी हिंसा करे त्यारे तेने प्राणातिपात सहित पांच क्रियाओ लागे.—टीका.

ધ્વિયં, પવં જાવ-કમ્મગસરીરં; एवं सोहंदिद्यं, जाव-फासिदिद्यं; एवं मणयोगं, वयजोगं, कायजोगं, जस्स जं अत्थि तं भाणि-
यधं; एप एगत्त-पुहुत्तेणं छवीसं दंडगा ।

૧૬. [પ્ર૦] કતિવિદ્દે ણં મંતે ! માવે પણ્ણત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! છવ્વિદ્દે માવે પણ્ણત્તે, તં જહા-૧ ઉદ્દપ્પ, ૨ ઉવ્વસમિપ્પ,
જાવ-૬ સન્નિવાદ્દપ્પ ।

૧૭. [પ્ર૦] સે કિં તં ઉદ્દપ્પ ? [ઉ૦] ઉદ્દપ્પ માવે દુવ્વિદ્દે પણ્ણત્તે, તં જહા-ઉદ્દપ્પ, ઉદ્દયનિષ્પન્ને ય, एवं एपणं अभि-
खावेणं जहा अणुओगदारे छज्जामं तहेव निरवसेसं भाणियधं, जाव-सेत्तं सन्निवाद्दप्प मावे । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! त्ति ।

सत्तरसमसए पढमो उदेसो समत्तो ।

જાણવું. તથા એ ક્રમથી યાવત્-મનુષ્યો સુધી જાણવું. એ પ્રમાણે વૈક્રિય શરીર સંબન્ધે પણ એક વચન અને બહુવચનને આશ્રયી બે ઢંડકો
કહેવા, પરન્તુ જે જીવોને વૈક્રિય શરીર હોય તે જીવોને આશ્રયી કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્-કાર્મણશરીર સુધી સમજવું. શ્રોત્રેન્દ્રિયથી આરંભી
યાવત્-સ્પર્શેન્દ્રિય સુધી પણ એજ ક્રમથી જાણવું. વલ્લી મનયોગ, વચનયોગ અને કાયયોગ વિષે પણ એ પ્રમાણે કહેવું, પરન્તુ જેને જે યોગ
હોય તેને તે યોગસંબન્ધે કહેવું. એમ બધા મઠ્ઠીને એકવચન અને બહુવચનને આશ્રયી છઠ્ઠીશ ઢંડકો કહેવા.

औदयिकादि भावो.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! માવ કેટલા *પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! માવ છ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-૧ ઔદ-
યિક, ૨ ઔપશમિક, યાવત્-૬ સાંનિપાતિક.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઔદયિક માવ કેટલા પ્રકારે કહ્યો છે. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઔદયિક માવ બે પ્રકારે કહ્યો છે, તે આ
પ્રમાણે-ઔદયિક અને ઉદયનિષ્પન્ન. એ પ્રમાણે આ અભિલાપ વડે †અનુયોગદ્વારમાં જેમ ‡છ નામની વક્તવ્યતા કહી છે તે બધી અહીં
કહેવી. યાવત્-એ પ્રમાણે સાંનિપાતિક માવ સુધી કહેવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

सत्तरमा शतकमां प्रथम उदेशक समाप्त.

बीओ उदेसो ।

૧. [પ્ર૦] સે ણૂણં મંતે ! સંયત-વિરત-પહ્હિહય-પચ્ચક્કલાયપાપકમ્મે ધમ્મે ઠિપ્પ, અસ્સંજય-અવિરય-અપહ્હિહયપચ્ચક્કલા-
યપાવકમ્મે અધમ્મે ઠિતે, સંજયાસંજપ ધમ્માધમ્મે ઠિતે ? [ઉ૦] હંતા ગોયમા ! સંજય-વિરય૦ જાવ-ધમ્માધમ્મે ઠિપ્પ । [પ્ર૦]
एएसि णं मंते ! धम्मंसि वा, अहम्मंसि वा, धम्माधम्मंसि वा चक्किया केइ आसइत्तए वा, जाव-तुयट्ठित्तए वा ? [उ०]
गोयमा ! णो तिणट्ठे समट्ठे । [प०] से केणं खाति अट्ठेणं मंते ! एवं बुच्चइ-‘जाव-धम्माधममे ठिते’ । [उ०] गोयमा ! संजय-

द्वितीय उदेशक.

संयत्तादि धर्म,
अधर्म के धर्माधर्ममा
स्थित होय ?

कोइ जीव धर्म, अ-
धर्म के धर्माधर्ममा
बेसी शके ?
धर्म, अधर्म के धर्मा-
धर्ममा स्थित होय
एटले हुं ?

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંયત, પ્રાણાતિપાતાદિથી વિરતિવાલ્લો અને જેણે પાપકર્મનો પ્રતિઘાત અને પ્રત્યાહ્યાન કર્યું છે એવો જીવ
‡ચારિત્ર ધર્મમાં સ્થિત હોય, અસંયત, અવિરત અને જેણે પાપકર્મનો પ્રતિઘાત અને પ્રત્યાહ્યાન કર્યું નથી એવો જીવ અધર્મમાં સ્થિત હોય,
તથા સંયતાસંયત જીવ ધર્માધર્મમાં સ્થિત હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા, સંયત અને વિરત જીવ ધર્મમાં સ્થિત હોય, સંયતાસંયત જીવ યાવત્-
ધર્માધર્મમાં સ્થિત હોય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ ધર્મમાં, અધર્મમાં અને ધર્માધર્મમાં કોઈ જીવ બેસવાને યાવત્-આલ્લોટવાને સમર્થ છે ? [ઉ૦]
હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી [અર્થાત્-તે જીવનો સ્વભાવ હોવાથી ધર્મમાં, અધર્મમાં કે ધર્માધર્મમાં કોઈ જીવ બેસી શકતો નથી.] [પ્ર૦] હે
ભગવન્ ! શા કારણથી આપ એમ કહો છો કે-‘યાવત્-ધર્માધર્મમાં સ્થિત હોય’ ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંયત, વિરત અને જેણે પાપકર્મનું
પ્રત્યાહ્યાન કર્યું છે એવો જીવ ધર્મમાં સ્થિત હોય એટલે ધર્મનો આશ્રય કરી-સ્વીકાર કરીને વિહરે. એ પ્રમાણે અસંયત, અવિરત અને જેણે

૧૬ * પાંચ શરીર, પાંચ ઈન્દ્રિય અને ત્રણ યોગના એકત્વ અને બહુત્વને આશ્રયી ૨૬ ઢંડકો થાય છે.

૧૭ † ઔદયિક માવના ઔદયિક અને ઉદયનિષ્પન્ન-એ બે મૈદ છે. આઠ કર્મપ્રકૃતિઓનો ઉદય તે ઔદયિક. ઉદયનિષ્પન્નના બે પ્રકાર છે. જીવો-
દયનિષ્પન્ન અને અજીવોદયનિષ્પન્ન. કર્મના ઉદયથી જીવમાં નિષ્પન્ન થયેલા નારક, તિર્યંચ ઇલાદિ પર્યાયો જીવોદયનિષ્પન્ન કહેવાય છે. કર્મના ઉદયથી
અજીવને વિષે થયેલા પર્યાયો, જેમકે ઔદારિકાદિશરીર તથા ઔદારિકાદિ શરીરને વિષે રહેલા વર્ણાદિ તે ઔદારિકશરીરનામ કર્મના ઉદયથી પુદ્ગલદ્રવ્યરૂપ
અજીવને વિષે નિષ્પન્ન હોવાથી અજીવોદયનિષ્પન્ન કહેવાય છે. જુઓ-અનુયોગ૦ પ૦ ૨૧૪.

‡ અનુયોગદ્વાર સૂત્રમાં એક નામથી માંડી છ નામ દગેરે સંબંધે કથન છે, તેમાં છ નામની વક્તવ્યતામાં છ માવના સ્વરૂપનું વર્ણન છે. જુઓ-પ૦
૧૧૩-૧૨૦.

૧ † અહીં ધર્મ, અધર્મ અને ધર્માધર્મવદ્ધી અનુક્રમે ચારિત્ર ધર્મ, અવિરતિ અને દેશવિરતિ વિવક્ષિત છે.

विरय० जाव-पावकस्मे धम्मे ठिए, धम्मं चेव उवसंपज्जित्ता णं विहरति; असंजय० जाव-पावकस्मे अधम्मे ठिते, अधम्मं चेव उवसंपज्जित्ता णं विहरति; संजयासंजए धम्माधम्मे ठिए, धम्माधम्मं उवसंपज्जित्ता णं विहरति, से तेणट्ठेणं जाव-ठिए ।

२. [प्र०] जीवा णं भंते ! किं धम्मे ठिया, अधम्मे ठिया, धम्माधम्मे ठिया ? [उ०] गोयमा ! जीवा धम्मे वि ठिया, अधम्मे वि ठिया, धम्माधम्मे वि ठिया ।

३. [प्र०] नेरतिआणं पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नेरइया नो धम्मे ठिता, अधम्मे ठिता, णो धम्माधम्मे ठिता । एवं जाव-चउरिंदियाणं ।

४. [प्र०] पंचिंदियतिरिक्खजोणियाणं पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पंचिंदियतिरिक्खजोणिया नो धम्मे ठिया, अधम्मे ठिया, धम्माधम्मं वि ठिया । मणुस्सा जहा जीवा । वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिया जहा नेरतिया ।

५. [प्र०] अन्नउत्थिया णं भंते ! एवं आइक्खंति, जाव-परुवेति-एवं खलु समणा पंडिया, समणोवासया बालपंडिया, जस्स णं एगपाणाए वि दंडे अणिक्खित्ते से णं 'एगंतवाले' ति वत्तधं सिया, से कहमेयं भंते ! एवं ? [उ०] गोयमा ! जण्णं ते अन्नउत्थिया एवं आइक्खंति, जाव-वत्तधं सिया; जे ते एवं आहंसु मिच्छं ते एवं आहंसु । अहं पुण गोयमा ! एवं आइक्खामि, जाव-परुवेमि-एवं खलु समणा पंडिया, समणोवासगा बालपंडिया, जस्स णं एगपाणाए वि दंडे निक्खित्ते से णं नो 'एगंतवाले' ति वत्तधं सिया ।

६. [प्र०] जीवा णं भंते ! किं बाला, पंडिया, बालपंडिया ? [उ०] गोयमा ! बाला वि, पंडिया वि, बालपंडिया वि ।

७. [प्र०] नेरइयाणं पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नेरतिया बाला, नो पंडिया, नो बालपंडिया । एवं जाव-चउरिंदियाणं ।

पापकर्मनुं प्रत्याख्यान कर्तुं नथी एवो जीव अधर्ममां स्थित होय-एटले अधर्मनो आश्रय करी विहरे, तथा संयतासंयत जीव धर्माधर्ममां स्थित होय-एटले जीव धर्माधर्मनो-देशविरतिनो आश्रय करी विहरे. ते माटे हे गौतम ! यावत्-'स्थित होय'.

२. [प्र०] हे भगवन् ! शुं जीवो धर्ममां स्थित होय, अधर्ममां स्थित होय के धर्माधर्ममां स्थित होय ? [उ०] हे गौतम ! जीवो धर्ममां पण स्थित होय, अधर्ममां पण स्थित होय अने धर्माधर्ममां पण स्थित होय.

३. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे नैरयिक संबन्धे पृच्छा करवी. [उ०] हे गौतम ! नैरयिको धर्ममां स्थित न होय, तेम धर्माधर्ममां स्थित न होय, पण अधर्ममां स्थित होय. ए प्रमाणे यावत्-चउरिन्द्रिय जीवो सुधी जाणवुं.

दंडकना क्रमथी नैरयिकादि संबन्धे पूर्वोक्त प्रश्न.

४. [प्र०] पंचेन्द्रिय तिर्यंच जीवो संबन्धे पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! पंचेन्द्रिय तिर्यंच जीवो धर्ममां स्थित नथी, पण तेओ अधर्ममां अने धर्माधर्ममां स्थित छे. मनुष्योने विषे सामान्य जीवोनी पेठे वक्तव्यता कहेवी. वानव्यंतरो, ज्योतिषिको अने वैमानिको विषेनी वक्तव्यता नैरयिकोनी पेठे कहेवी.

५. [प्र०] हे भगवन् ! अन्यतीर्थिको एम कहे छे, यावत् एम प्ररूपे छे के 'श्रमणो पंडित कहेवाय छे अने श्रमणोपासको बाल-पंडित कहेवाय छे, पण *जे जीवने एक पण जीवना वधनी अविरति छे ते जीव 'एकांत बाल' कहेवाय, तो हे भगवन् ! आ (अन्यतीर्थिकोनुं कथन) सत्य केम होय ? [उ०] हे गौतम ! जे अन्यतीर्थिको आ प्रमाणे कहे छे के यावत्-'एकान्त बाल' कहेवाय, परन्तु जे-ओए एम कहुं छे तेओए मिथ्या-असत्य कहुं छे, हे गौतम ! हुं तो आ प्रमाणे कहुं छुं-यावत् प्ररूपं छुं के-ए प्रमाणे खरेखर श्रमणो पंडित छे अने श्रमणोपासको बालपंडित छे, पण जे जीव एक पण प्राणिना वधनी विरति करी छे ते जीव 'एकांतबाल' न कहेवाय. [परन्तु 'बालपंडित' कहेवाय.]

अन्यतीर्थिको, बालपंडित अने बाल संबन्धे तेओनुं मन्तव्य.

६. [प्र०] हे भगवन् ! शुं जीवो बाल-विरतिरहित छे, पंडित-सर्वविरतिवाळा छे के बालपंडित-देशविरति युक्त छे ? [उ०] हे गौतम ! जीवो बाल पण छे, पंडित पण छे अने बालपंडित पण छे.

पंडित, बालपंडित अने बाल.

७. [प्र०] नैरयिको संबन्धे ए प्रमाणे प्रश्न करवो. [उ०] हे गौतम ! नैरयिको बाल छे, पण पंडित नथी, तेम बालपंडित पण नथी. ए प्रमाणे दंडकना क्रमथी यावत्-चउरिंदियो सुधी जाणवुं.

नैरयिकादि दंडकना क्रमथी प्रश्न.

* अन्यतीर्थिको 'श्रमणो पंडित-सर्वविरतिचारित्रवाळा-छे अने श्रमणोपासक बालपंडित-देशविरति सहित छे'-ए जिनसंमत बे पक्षने अनुवाद करी तेमांनो द्वितीय पक्षने दूषित करे छे-सर्व जीवोना वधनी विरति छतां जेने एक पण जीवना वधनी अविरति छे एवा श्रमणोपासकने पण 'एकान्तबाल' कहेवा जोइए: तेनुं आ मन्तव्य अयोग्य छे तेम भगवान् महावीर जणावे छे-जेने एक पण जीवना वधनी विरति छे तेने पण एकान्तबाल न कहेवाय, पण बालपंडित कहेवाय, कारण के तेनामां देशविरति छे; अने जेनामां देशविरति होय तेने 'एकान्तबाल' न कहेवाय.

૮. [પ્ર૦] પાંચેન્દ્રિયતિરિક્ત્વ૦ પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! પાંચેન્દ્રિયતિરિક્ત્વજોણિયા વાલા, નો પંડિયા, બાલપંડિયા વિ । મણુસ્તા જહા જીવા । વાણમંતર-જોહસિય-વેમાણિયા જહા નેરતિયા ।

૯. [પ્ર૦] અન્નઉત્થિયા ણં મંતે ! एवं आइकखंति, जाव-परुवेति-‘एवं खलु पाणातिवाप, मुसावाप, जाव-मिच्छादंस-णसल्ले वट्टमाणस्स अन्ने जीवो, अन्ने जीवाया, पाणाइवायवेरमणे, जाव-परिग्गहवेरमणे, कोहविवेगे, जाव-मिच्छादंसणसल्लवि-वेगे वट्टमाणस्स अन्ने जीवे, अन्ने जीवाया; उप्पत्तियाप, जाव-परिणामियाप वट्टमाणस्स अन्ने जीवे, अन्ने जीवाया; उग्गहे, ईहा-अवाप, धारणाप य वट्टमाणस्स जाव-जीवाया; उट्टाणे, जाव-परकमे वट्टमाणस्स जाव-जीवाया; नेरइयत्ते, तिरिक्ख-मणुस्स-देवत्ते वट्टमाणस्स जाव-जीवाया; नाणावरणिजे, जाव-अंतराहप वट्टमाणस्स जाव-जीवाया; एवं कण्हलेस्साप, जाव-सुक-लेस्साप; सम्मदिट्ठीप ३, एवं चक्खुदंसणे ४, आभिणिघोहियणाणे ५, मतिअन्नाणे ३, आहारसन्नाप ४, एवं ओरालियसरीरे ५, एवं मणोजोए ३, सागारोवओगे, अणागारोवओगे वट्टमाणस्स अन्ने जीवे, अन्ने जीवाया; से कहमेयं मंते एवं ? [३०] गौयमा ! जं णं ते अन्नउत्थिया एवं आइकखंति, जाव-मिच्छं ते एवं आहंसु । अहं पुण गौयमा ! एवं आइकखामि, जाव-परुवेमि-‘एवं खलु पाणातिवाप, जाव-मिच्छादंसणसल्ले वट्टमाणस्स सच्चेव जीवे, सच्चेव जीवाया; जाव-अणागारोवओगे वट्टमाणस्स जाव-सेच्चव जीवाया’ ।

૧૦. [પ્ર૦] દેવે ણં મંતે ! મહિદ્ધિપ, જાવ-મહેસવલે પુણ્ણામેવ રૂચી ભવિત્તા પમૂ અરૂવિં વિડઢિત્તા ણં ચિટ્ઢિત્તપ ? [૩૦] ણો તિણટ્ટે સમટ્ટે । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! एवं बुच्चइ-‘देवे णं जाव-नो पमू अरूविं विडडित्ता णं चिट्ठित्तप ? [३०] गौयमा ! अहमेयं जाणामि, अहमेयं पासामि, अहमेयं बुज्जामि, अहमेयं अभिसमन्नागच्छामि, मए एयं नायं, मए एयं दिट्ठं, मम एयं बुद्धं, मए एयं अभिसमन्नागयं-‘जं णं तद्दागयस्स जीवस्स सरूविस्स, सकम्मस्स, सरागस्स, सवेदगस्स, समोहस्स, सले-

૮. [પ્ર૦] પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો બાલ અને બાલપંડિત હોય છે, પણ પંડિત હોતા નથી. મનુષ્યો સંબંધે સામાન્ય જીવોનો વક્તવ્યતા કહેવી. તથા વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિક સંબંધે નૈરયિકની વક્તવ્યતા (સૂ૦ ૭) કહેવી.

જીવ અને જીવા-
ત્મા સિદ્ધ છે' एवो
अन्यतीर्थिकनो मत.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અન્યતીર્થિકો આ પ્રમાણે કહે છે, યાવત્ પ્રરૂપે છે કે પ્રાણાતિપાતમાં, મૃષાવાદમાં યાવત્-મિધ્યાદર્શનશ-લ્યમાં વર્તતા પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને જીવાત્મા તેથી અન્ય છે; પ્રાણાતિપાતવિરમણમાં, યાવત્-પરિપ્રહવિરમણમાં, ક્રોધના ત્યાગમાં-યાવત્-મિધ્યાદર્શનશલ્યના ત્યાગમાં વર્તતા પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને તેથી તેનો જીવાત્મા અન્ય છે. ઔત્પત્તિકી બુદ્ધિમાં, યાવત્-પારિણા-મિકી બુદ્ધિમાં વર્તમાન પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને તેથી જીવાત્મા અન્ય છે; અવપ્રહ, ઈહા, અવાય અને ધારણામાં વર્તમાન પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને જીવાત્મા તેથી અન્ય છે; ઉત્થાનમાં, યાવત્-પુરુષકાર-પરાક્રમમાં વર્તમાન પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને જીવાત્મા તેથી અન્ય છે; નૈરયિકપણામાં, પંચેન્દ્રિયતિર્યંચપણામાં, મનુષ્યપણામાં તથા દેવપણામાં વર્તમાન જીવ અન્ય છે અને જીવાત્મા અન્ય છે; જ્ઞાનાવરણીયમાં યાવત્-અંતરાયમાં વર્તમાન પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને તેથી જીવાત્મા અન્ય છે; કૃષ્ણલેશ્યામાં, યાવત્-શુક્લેશ્યામાં, તથા સમ્યગ્દષ્ટિ મિધ્યાદષ્ટિ અને સમ્યગ્મિધ્યાદષ્ટિમાં, ૧ ચક્ષુર્દર્શન ૨ અચક્ષુર્દર્શન, ૩ અવધિદર્શન અને ૪ કેવલ દર્શનમાં, ૫ આભિનિબોધિકજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મન:પર્યવજ્ઞાન અને કેવલજ્ઞાનમાં, મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન, અને વિભંગજ્ઞાનમાં, આહારસંજ્ઞા, ભયસંજ્ઞા, તિદ્રાસંજ્ઞા અને મૈથુનસંજ્ઞામાં, અને એજ પ્રમાણે ઔદારિક શરીર, વૈક્રિય શરીર, આહારક શરીર, તૈજસ શરીર અને કાર્મણ શરીરમાં, તથા મનોયોગ, વચનયોગ, અને કાયયોગમાં, સાકારોપયોગ અને અનાકારોપયોગમાં વર્તમાન પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને તેનો જીવાત્મા અન્ય છે. તો હે ભગવન્ ! તે કેમ સત્ય હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જે અન્યતીર્થિકો એ પ્રમાણે કહે છે, યાવત્-તેઓ મિધ્યા કહે છે. હે ગૌતમ ! હું તો આ પ્રમાણે કહું છું, યાવત્ પ્રરૂપું છું-‘પ્રાણાતિપાત યાવત્-મિધ્યાદર્શનમાં વર્તમાન પ્રાણીનો તેજ જીવ છે અને તેજ જીવાત્મા છે, યાવત્-અનાકારોપયોગમાં વર્તમાન પ્રાણીનો તેજ જીવ છે અને તેજ જીવાત્મા છે.’

સશરીરી દેવમાં
અરૂપી રૂપ વિકુર્વવા-
ના સામર્થ્યનો અ-
ભાવ અને તેનો હેતુ.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! મોટી ઋદ્ધિવાલો, યાવત્-મોટા સુખવાલો દેવ પહેલાં રૂપી હોઈને-મૂર્ત સ્વરૂપ ધારણ કરી પછી અરૂપી રૂપ (અમૂર્ત રૂપ) વિકુર્વિને રહેવા સમર્થ છે ? [૩૦] તે અર્થ સમર્થ નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આપ એ પ્રમાણે શા હેતુથી કહો છો કે ‘મોટી ઋદ્ધિવાલો દેવ યાવત્-અરૂપી રૂપ વિકુર્વિને રહેવા સમર્થ નથી’ ? [૩૦] ગૌતમ ! હું એ જાણું છું, હું એ જોઉં છું, હું એ નિશ્ચિત જાણું છું, હું એ સર્વથા જાણું છું, મેં એ જાણ્યું છે, મેં એ જોયું છે, મેં નિશ્ચિત જાણ્યું છે અને મેં એ સર્વથા જાણ્યું છે કે, તેવા પ્રકારના રૂપવાલો, કર્મવાલો, રાગવાલો, વેદવાલો, મોહવાલો, લેશ્યાવાલો, શરીરવાલો, અને તે શરીરથી નહિ મૂકાયેલા-જૂદા નહીં થયેલા જીવને

૧ * અહિં ‘સર્વત્ર પ્રાણાતિપાતાદિ ક્રિયામાં પ્રવર્તમાન જીવ એટલે પ્રકૃતિ અને જીવાત્મા-પુરુષ પરસ્પર ભિન્ન છે’-આવો સાંખ્યદર્શનનો મત છે. સાંખ્યો પ્રકૃતિનું કર્તૃત્વ અને પુરુષને અકર્તા અને ભોક્તા માને છે. ઉપનિષદો પણ જીવ-અન્ત:કરણવિશિષ્ટ ચૈતન્ય-નું કર્તૃત્વ અને જીવાત્મા-બ્રહ્મનું અકર્તૃત્વ માને છે, તેઓને મતે પણ જીવ અને બ્રહ્મનો ઔપાધિક મેદ છે, માટે તે બન્ને દર્શનો અન્યતીર્થિકતરીકે પ્રહણ કરેલા હોય તેમ સંભવ છે.

सस्स, ससरीरस्स, ताओ सरीराओ अविप्पमुक्कस्स एवं पन्नायति, तं जहा—कालत्ते वा, जाव—सुक्किलत्ते वा, सुग्भिगंधत्ते वा, दुग्भिगंधत्ते वा, तित्ते वा, जाव—मद्दुरत्ते वा, कक्खडत्ते वा, जाव—लुक्खत्ते वा से तेणट्ठेणं गोयमा! जाव—चिट्ठित्तए ।

११ [प्र०] सच्चेव णं मंते! से जीवे पुष्पामेव अरूवी भविष्सा पभू रुधिं विउच्चित्ता णं चिट्ठित्तए? [उ०] णो तिण्ठे समट्ठे, जाव—चिट्ठित्तए । गोयमा! अहं एयं जाणामि, जाव—जं णं तहागयस्स जीवस्स अरूविस्स, अकम्मस्स, अरागस्स, अवेदस्स, अमोहस्स, अलेसस्स, असरीरस्स, ताओ सरीराओ विप्पमुक्कस्स नो एवं पन्नायति, तं जहा—कालत्ते वा, जाव—लुक्खत्ते वा से तेणट्ठेणं जाव—चिट्ठित्तए वा । 'सेवं मंते! सेवं मंते'! चि ।

सत्तरसमे सए बीओ उद्देशो समत्तो ।

विषे एम जणाय छे, ते आ प्रमाणे—ते शरीरयुक्त जीवमां—काळापणुं, यावत्—धोळापणुं, सुगंधिपणुं के दुर्गंधिपणुं, कडवापणुं के यावत्—मधुरपणुं, तथा कर्कशपणुं के यावत्—रूक्षपणुं होय छे, माटे हे गौतम! ते हेतुथी ते देव पूर्व प्रमाणे यावत्—अरूपी रूप विकुर्ववा समर्थ नथी.

११. [प्र०] हे भगवन्! तेज देवरूप जीव पहेलं अरूपी थईने पछी रूपी आकार विकुर्ववा समर्थ छे? [उ०] ए अर्थ समर्थ नथी—इत्यादि यावत्—'विकुर्ववा समर्थ नथी' त्यांसुधी जाणवुं. कारण के हे गौतम! हुं ए जाणुं छुं के, यावत्—रूप विनाना, कर्म विनाना, राग विनाना, वेद विनाना, मोह विनाना, लेश्या विनाना, शरीर विनाना अने शरीरथी जूदा थयेला तेवा प्रकारना जीवने विषे एम जणातुं नथी के, ते जीवमां काळापणुं यावत्—लुखापणुं छे. माटे हे गौतम! ते हेतुथी यावत्—ते देव पूर्व प्रमाणे विकुर्ववा समर्थ नथी. "हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे."

शरीर रहित जीव-
मां रूपी आकार वि-
कुर्ववाना सामर्थ्यनो
अभाव अने तेतुं का-
रण.

सत्तरमा शतकर्मा बीओ उद्देशक समाप्त.

तईओ उद्देशो.

१. [प्र०] सेलेसिं पडिच्चत्ताए णं मंते! अणगारे सया समियं पयति, वेयति, जाव—तं तं भावं परिणमति! [उ०] णो तिण्ठे समट्ठे, णणत्थ एणेणं परप्पयोगेणं ।

२. [प्र०] कतिविहा णं मंते! एयणा पण्णत्ता? [उ०] गोयमा! पंचविहा पण्णत्ता, तं जहा—१ द्धेयणा, २ खिसे-
यणा, ३ कालेयणा, ४ भावेयणा, ५ भवेयणा ।

३. [प्र०] द्धेयणा णं मंते! कतिविहा पण्णत्ता? [उ०] गोयमा! चउच्चिहा पण्णत्ता । तं जहा—१ नेरइयद्दयेयणा, २
तिरिक्ख०, ३ मणुस्स०, ४ देवद्दयेयणा ।

तृतीय उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन्! शैलेशी अवस्थाने प्राप्त थयेल अनगार शुं सदा निरन्तर कंपे, विशेष कंपे, अने यावत्—ते ते भावे परिणमे! [उ०] ए अर्थ समर्थ नथी, मात्र एक परप्रयोग विना (अर्थात्—शैलेशी अवस्थामां आत्मा अत्यन्त स्थिरताने प्राप्त थयेल होवाथी परप्रयोग सिवाय न कंपे).

शैलेशी प्राप्त अन-
गार एजनादि किये
अनुभवे !

२. [प्र०] हे भगवन्! एजना (कंपन) केटल प्रकारनी कही छे? [उ०] हे गौतम! एजना पांच प्रकारनी छे, ते आ प्रमाणे—
१ द्रव्यएजना, २ क्षेत्रएजना, ३ कालएजना, ४ भावएजना अने ५ भवएजना.

एजनाका प्रकार.

३. [प्र०] हे भगवन्! द्रव्यएजना केटला प्रकारनी कही छे? [उ०] हे गौतम! ते चार प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे—१
नैरपिकद्रव्यएजना, २ तिर्यचयोनिकद्रव्यएजना, ३ मनुष्यद्रव्यएजना अने ४ देवद्रव्यएजना.

द्रव्यएजनाका
प्रकार.

२ * एजना—योगद्वारा आत्मप्रदेशोनुं अथवा पुद्गलद्रव्योनुं चलन के कंपन. तेना द्रव्यादि पांच प्रकार छे. मनुष्यादि जीव द्रव्योनुं के मनुष्यादि जीव सहित पुद्गलोनुं कंपन ते द्रव्यएजना, मनुष्यादिकेन्द्रने विषे वर्तमान जीवोनुं कंपन ते क्षेत्रएजना, मनुष्यादि काले वर्तमान जीवोनुं कंपन ते कालएजना, औदयिकादि भावमां वर्तता जीवोनुं के पुद्गलोनुं कंपन ते भावएजना अने मनुष्यादि भवमां वर्तता जीवोनी एजना—कंपन ते भवएजना.

૪. [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં મંતે ! एवं बुद्धि-‘नेरइयदधेयणा’ २ ? [उ०] गोयमा ! जं णं नेरइया नेरइयदधे वट्टिसु वा, वट्टंति वा, वट्टिस्संति वा ते णं तत्थ नेरइया नेरतियदधे वट्टमाणा नेरइयदधेयणं पयंसु वा, पयंति वा, पइस्संति वा, से तेणद્દેણं जाव-दधेयणा ।

૫. [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં મંતે ! एवं बुद्धति-‘तिरिक्खजोणियदधेयणा’ २ ? [उ०] एवं चेव, नवर-तिरिक्खजोणियदधे भाणियच्चं, सेसं तं चेव, एवं जाव-देवदधेयणा ।

૬. [પ્ર૦] લેચ્છેયણા ણં મંતે ! કતિવિહા પળ્ણત્તા ? [उ०] गोयमा ! चउच्चिहा पण्णत्ता, तं जहा-१ नेरइयલેચ્છેયણા, जाव-४ देवलेचछेयणा ।

૭. [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં મંતે ! एवं बुद्धइ-‘नेरइयलेचछेयणा’ २ ? [उ०] एवं चेव, नवरं ‘नेरइयलेचछेयणा’ भाणियच्चा; एवं जाव-देवलेचछेयणा; एवं कालेयणा वि, एवं भवेयणा वि, एवं भावेयणा वि, एवं जाव-देवभावेयणा ।

૮. [પ્ર૦] કતિવિહા ણં મંતે ! ચલણા પળ્ણત્તા ? [उ०] गोयमा ! तिविहा चलणा पण्णत्ता, तं जहा-सरीरचलणा, इन्द्रियचलणा, जोगचलणा ।

૯. [પ્ર૦] સરીરચલણા ણં મંતે ! કતિવિહા પળ્ણત્તા ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा पण्णत्ता, तं जहा-१ ओरालियसरी-रचलणा, जाव-५ कम्मगसरीरचलणा ।

૧૦. [પ્ર૦] ઈન્દ્રિયચલણા ણં મંતે ! કતિવિહા પળ્ણત્તા ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा पण्णत्ता, तं जहा-१ सोइन्द्रियच-लणा, जाव-५ फालिइन्द्रियचलणा ।

૧૧. [પ્ર૦] જોગચલણા ણં મંતે ! કતિવિહા પળ્ણત્તા ? [उ०] गोयमा ! तिविहा पण्णत्ता, तं जहा-मणजोगचलणा, वइजोगचलणा, कायजोगचलणा ।

૧૨. [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં મંતે ! एवं बुद्धइ-‘ओरालियसरीरचलणा २ ? [उ०] गोयमा ! जं णं जीवा ओरालियसरीरे

નૈરયિકદ્રવ્યેજના કહેવાનું કારણ.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા કારણથી ‘નૈરયિકદ્રવ્યેજના’ ૨ કહેવામાં આવે છે ? [उ०] हे गौतम ! जे माटे *नैरयिको नैरयिकद्र-व्यमां वर्तता हता, वर्ते छे अने वर्तेशे, ते नैरयिकोए नैरयिकद्रव्यमां वर्तता नैरयिकद्रव्यनी एजना करी हतीं, करे छे अने करशे, ते माटे यावत्-नैरयिकद्रव्यएजना कहेवामां आवे छे.

તિર્યંચાદિદ્રવ્યેજના કહેવાનું કારણ.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તિર્યંચયોનિકદ્રવ્યેજના ૨ કહેવાય છે તેનું શું કારણ ? [उ०] पूर्व प्रमाणेज जाणवुं. विशेष ए के नैर-यिकद्रव्यने बदले तिर्यंचयोनिकद्रव्य कहेवुं. बाकी बधुं तेज प्रमाणे जाणवुं. तथा ए प्रमाणे मनुष्यद्रव्यएजना अने देवद्रव्यएजना पण जाणवीं.

ક્ષેત્રેજનાના પ્રકાર.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ક્ષેત્રેજના કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [उ०] हे गौतम ! ते. चार प्रकारनी कही छे. ते आ प्रमाणे-१ नैर-यिकक्षेत्रएजना, यावत्-४ देवक्षेत्रएजना.

નૈરયિકાદિ ક્ષેત્ર-ેજના કહેવાનું કાર-ણ.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકક્ષેત્રેજના ૨ કહેવાનું શું કારણ ? [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं. विशेष ए के नैरयिकद्रव्यएजनाने बदले नैरयिकक्षेत्रएजना कहेवी. अने एम यावत्-देव क्षेत्रएजना सुधी जाणवुं. तथा कालएजना, भवएजना अने भावएजना विषे पण ए प्रमाणे जाणवुं. यावत्-देवभावएजना सुधी समजवुं.

ચલનાના પ્રકાર.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચલના કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [उ०] हे गौतम ! चलना षण प्रकारनी कही छे. ते आ प्रमाणे-शरीर-चलना, इन्द्रियचलना अने योगचलना.

શરીરચલનાના પ્રકાર.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શરીરચલના કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [उ०] हे गौतम ! शरीरचलना पांच प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे-१ औदारिकशरीरचलना, यावत्-५ कर्मणशरीरचलना.

ઇન્દ્રિયચલનાના પ્રકાર.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઈન્દ્રિયચલના કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [उ०] हे गौतम ! पांच प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे-१ श्रोत्रेन्द्रियचलना, यावत्-५ स्पर्शेन्द्रियचलना.

યોગચલનાના પ્રકાર.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! યોગચલના કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [उ०] हे गौतम ! योगचलना षण प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे-मनोयोगचलना, वचनयोगचलना अने काययोगचलना.

ઔદારિકશરીર-ચલના કહેવાનું કાર-ણ.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી ઔદારિકશરીરચલના ૨ કહેવાય છે ? [उ०] हे गौतम ! जे माटे औदारिक शरीरमा वर्तता

✽ નૈરયિક જીવો નૈરયિક શરીરમાં રહી તે શરીરદ્વારા જે એજના કરે તે નૈરયિકદ્રવ્યેજના કહેવાય છે. એ પ્રમાણે તિર્યંચાદિ દ્રવ્યેજના જાણવી.

वट्टमाणा ओरालियसरीरपायोग्गाइं द्वाइं ओरालियसरीरत्ताए परिणामेमाणा ओरालियसरीरचलणं चलिंसु वा, चलंति वा, चलिस्संति वा से तेणट्टेणं जाव-‘ओरालियसरीरचलणा’ २ ।

१३. [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ ‘वेउच्चियसरीरचलणा’ २ ? [उ०] एवं चेष, नवरं-वेउच्चियसरीरे वट्टमाणा, एवं जाव-कम्मगसरीरचलणा ।

१४. [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ-‘सोइंदियचलणा’ २ ? [उ०] गोयमा ! जं णं जीवा सोइंदिये वट्टमाणा सोइंदियपाओग्गाइं द्वाइं सोइंदियत्ताए परिणामेमाणा सोइंदियचलणं चलिंसु वा, चलंति वा, चलिस्संति वा, से तेणट्टेणं जाव-सोतिंदियचलणा २ । एवं जाव-फासिंदियचलणा ।

१५. [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ-‘मणजोगचलणा’ २ ? [उ०] गोयमा ! जं णं जीवा मणजोए वट्टमाणा मणजोगपाओग्गाइं द्वाइं मणजोगत्ताए परिणामेमाणा मणजोगचलणं चलिंसु वा, चलंति वा, चलिस्संति वा से तेणट्टेणं जाव-मणजोगचलणा २ । एवं वइजोगचलणा वि, एवं कायजोगचलणा वि ।

१६. [प्र०] अह भंते ! संवेगे, निष्ठेए, गुरु-साहम्मियसुस्सूसणया, आलोयणया, निंदणया, गरहणया, क्षमापणया, सुयसहायता, विउसमणया, भावे अण्णडिबद्धया, विणिवट्टणया, विवित्तसयणासणसेवणया, सोइंदियसंवरं, जाव-फासिंदियसंवरं, जोगपञ्चक्खाणे, सरीरपञ्चक्खाणे, कसायपञ्चक्खाणे, संभोगपञ्चक्खाणे, उवहिपञ्चक्खाणे, भत्तपञ्चक्खाणे, क्षमा, विरागंया, भावसञ्चे, जोगसञ्चे, करणसञ्चे, मणसमन्नाहारणया, वइसमन्नाहारणया, कायसमन्नाहारणया, कोहविवेगे, जाव-मिच्छा-धंसणसल्लविवेगे, णाणसंपन्नया, दंसणसंपन्नया, चरित्तसंपन्नया, वेदणअहियासणया, मारणांतियअहियासणया-एण णं भंते ! पया किंपज्जसाणफला पन्नत्ता समणाउसो ? [उ०] गोयमा ! संवेगे, निष्ठेए, जाव-मारणांतियअहियासणया-एण णं सिद्धिपज्जवसाणफला पन्नत्ता समणाउसो ! । ‘सेवं भंते !, सेवं भंते’ ! त्ति जाव-विहरइ ।

सत्तरसमे सए तईओ उद्देशो समत्तो ।

जीवोए औदारिकशरीरयोग्य द्रव्योने औदारिकशरीरपणे परिणमावता औदारिकशरीरनी चलना करी छे, करे छे अने करशे, ते कारणथी हे गौतम ! औदारिकशरीरचलना २ कहेवामां आवे छे.

१३ [प्र०] हे भगवन् ! शा कारणथी वैक्रियशरीरचलना २ कहेवामां आवे छे ? [उ०] पूर्व प्रमाणे बधुं जाणवुं. विशेष ए के ‘वैक्रियशरीरने विषे वर्तता’ इत्यादि कहेवुं. [अर्थात्-औदारिकने बदले बधे वैक्रिय कहेवुं.] अने एज प्रमाणे यावत्-कार्मणशरीर-चलना सुधी जाणवुं.

वैक्रिय चलना कहेवानुं कारण.

१४. [प्र०] हे भगवन् ! शा कारणथी श्रोत्रेन्द्रियचलना २ कहेवामां आवे छे ? [उ०] हे गौतम ! श्रोत्रेन्द्रियने धारण करता जीवोए श्रोत्रेन्द्रिययोग्य द्रव्योने श्रोत्रेन्द्रियपणे परिणमावता श्रोत्रेन्द्रियनी चलना करी छे, करे छे अने करशे, ते कारणथी श्रोत्रेन्द्रियचलना २ कहेवामां आवे छे. ए प्रमाणे यावत्-स्पर्शेन्द्रियचलना सुधी जाणवुं.

श्रोत्रेन्द्रियादिचलना कहेवानुं कारण.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! शा कारणथी मनयोगचलना २ कहेवामां आवे छे ? [उ०] हे गौतम ! जे कारणथी मनयोगने धारण करता जीवोए मनयोग्य द्रव्योने मनयोगपणे परिणमावता मनयोगनी चलना करी छे, करे छे अने करशे, ते कारणथी मनयोगचलना २ कहेवामां आवे छे. ए प्रमाणे वचनयोगचलना तथा काययोगचलना पण जाणवी.

मनयोग चलना कहेवानुं कारण.

१६. [प्र०] हे भगवन् ! संवेग-मोक्षनो अभिलाष, निर्वेद-संसारथी विरक्तता, गुरुओनी तथा साधर्मिकोनी सेवा, पापोनी आलोचना-गुरु समक्ष कथन, निंदा-आत्मद्वारा दोषोनी निन्दा, गर्हा-परसमक्ष पोताना दोषो प्रगट करवा, क्षमापना, उपशांतता, श्रुतसहायता-श्रुताभ्यास, भावाप्रतिबद्धता-हास्यादि भावोने विषे अप्रतिबंध, पापस्थानोधी निवृत्त थवुं, विविक्रशयनासता-ख्यादिरहित वसति अने आसननो. उपयोग, श्रोत्रेन्द्रियसंवर, यावत्-स्पर्शेन्द्रियसंवर, योगप्रत्याख्यान, *शरीरप्रत्याख्यान, कषायप्रत्याख्यान, †संभोगप्रत्याख्यान, ‡उपधिप्रत्याख्यान, भक्तप्रत्याख्यान, क्षमा, विरागता, भावसत्य, योगसत्य, करणसत्य-प्रतिलेखनादि क्रियानुं यथार्थ करवुं, मनःसमन्वाहरण-मननुं संगोपन, वचः-समन्वाहरण-वचनसंगोपन, कायसमन्वाहरण-कायसंगोपन, क्रोधनो त्याग, यावत्-मिथ्यादर्शनशाल्यनो त्याग, ज्ञानसंपन्नता, दर्शनसंपन्नता, चारित्रसंपन्नता, क्षुधादि वेदनामां सहनशीलता अने मारणांतिक कष्टमां सहनशीलता-ए बधा पदोनुं हे आयुष्मान् श्रमण ! अन्तिम फल शुं कहुं छे ? [उ०] हे गौतम ! संवेग, निर्वेद, यावत्-मारणांतिक कष्टमां सहनशीलता-ए बधा पदोनुं अन्तिम फल मोक्ष कहुं छे. “हे भगवन् ! ते एमज छे. हे भगवन् ! ते एमज छे.”

संवेगादिनुं फल.

सत्तरमा शतकमां तृतीय उद्देशक समाप्त.

* शरीरमां आसक्तियो त्याग करवो. † साधुओ परस्पर एक मंडलीमां बेसी भोजन करे ते संभोग, जिनकल्पादिने स्वीकारी तेनो त्याग करवो ते संभोगप्रत्याख्यान. ‡ अधिक वस्त्रादिनो त्याग करवो ते उपधिप्रत्याख्यान.

चउत्थो उद्देशो.

१. [प्र०] तेणं कालेणं, तेणं समपणं रायगिहे नगरे जाव-एवं वयासी-अत्थि णं भंते ! जीवाणं पाणाइवाएणं किरिया कज्जइ ? [उ०] हंता, अत्थि ।

२. [प्र०] सा भंते ! किं पुट्टा कज्जइ, अपुट्टा कज्जइ ? [उ०] गोयमा ! पुट्टा कज्जइ, नो अपुट्टा कज्जइ । एवं जहा पढ-मसए छट्टुहेसए जाव-णो 'अणाणुपुट्टिकडा' ति वत्तं सिया, एवं जाव-वेमाणियाणं, नवरं-जीवाणं एगिदियाणं य निघाघा-एणं छट्टिसिं, वाघायं पडुच्च सिय तिदिसिं, सिय चउदिसिं, सिय पंचदिसिं, सेसाणं नियमं छट्टिसिं ।

३. [प्र०] अत्थि णं भंते ! जीवाणं मुसावाएणं किरिया कज्जइ ? [उ०] हंता, अत्थि ।

४. [प्र०] सा भंते ! किं पुट्टा कज्जइ, अपुट्टा कज्जति ? [उ०] जहा पाणाइवाएणं दंडओ एवं मुसावाएणं वि, एवं अ-दिआवाणेण वि, मेहुणेण वि, परिग्गहेण वि । एवं एए पंच दंडगा ।

५. [प्र०] जं समयं णं भंते ! जीवाणं पाणाइवाएणं किरिया कज्जइ सा भंते ! किं पुट्टा कज्जइ, अपुट्टा कज्जइ ? [उ०] एवं तहेव जाव-वत्तं सिया, जाव-वेमाणियाणं, एवं जाव-परिग्गहेणं, एवं एते वि पंच दंडगा ।

६. [प्र०] जं देसेणं भंते ! जीवाणं पाणाइवाएणं किरिया कज्जइ ? [उ०] एवं चेव, जाव-परिग्गहेणं, एते वि पंच दंडगा ।

७. [प्र०] जं पएसं णं भंते ! जीवाणं पाणातिवाएणं किरिया कज्जइ सा भंते किं पुट्टा कज्जइ ?-एवं तहेव दंडओ । [उ०] एवं जाव-परिग्गहेणं । एवं एए वीसं दंडगा ।

चतुर्थ उद्देशक.

प्राणातिपात बनेरे
द्वारा कयी क्रिया.

१. [प्र०] ते काले ते समये राजगृह नगरमां [भगवान् गौतम] यावत्-आ प्रमाणे बोल्या के, हे भगवन् ! जीवो वडे प्राणातिपात-द्वारा क्रिया-कर्म कराय छे ? [उ०] हा, कराय छे.

स्पृष्ट के अस्पृष्ट कर्म
कराय !

२. [प्र०] हे भगवन् ! ते क्रिया (कर्म) स्पृष्ट-आत्माए स्पर्शेली कराय के अस्पृष्ट-आत्माना स्पर्श विना कराय ? [उ०] हे गौतम ! ते स्पृष्ट कराय, पण अस्पृष्ट न कराय-इत्यादि बंधुं प्रथम शतकना *छट्टा उद्देशकमां कक्षा प्रमाणे कहेवुं; यावत्-ते क्रिया (कर्म) अनुक्रमे कराय छे, पण अनुक्रम विना कराती नथी. ए प्रमाणे दंडकना क्रमथी यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. परन्तु विशेष ए के जीवो अने एके-न्द्रियो व्याघात-प्रतिबंध सिवाय छ ए दिशामांथी आवेलां कर्म करे छे, अने जो व्याघात होय तो कदाच त्रण दिशामांथी, कदाच चार दिशा-मांथी अने कदाच पांच दिशामांथी, आवेलां कर्म करे छे. [जे एकेन्द्रियो लोकान्ते रहेला छे, तेने उपरनी अने आसपासनी दिशाथी कर्म आववानो संभव नथी, तेथी तेओ कचित् त्रण दिशामांथी कदाचित् चार दिशामांथी, अने कदाचित् पांच दिशामांथी आवेलां कर्म करे छे. अने बाकीना जीवो लोकना मव्य भागमां होवाथी व्याघातना अभावे छ ए दिशामांथी आवेलां कर्म करे छे. ते सिवाय बाकीना जीवो तो अवश्य छ ए दिशामांथी आवेलां कर्म करे छे.]

मृषावाद द्वारा कयी
क्रिया.

३. [प्र०] हे भगवन् ! जीवो मृषावादद्वारा कर्म करे छे ? [उ०] हा, करे छे.

४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते क्रिया-कर्म स्पृष्ट कराय-इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम प्राणातिपात संबन्धे दंडक कक्षो छे तेम मृषावाद संबन्धे पण दंडक कहेवो. एम अदत्तादान, मैथुन अने परिग्रहसंबन्धे पांचे दंडको कहेवा.

५. [प्र०] हे भगवन् ! जे समये जीवो प्राणातिपातद्वारा (कर्म) करे छे ते समये हे भगवन् ! ते स्पृष्ट कर्म करे छे के अस्पृष्ट कर्म करे छे ? [उ०] पूर्वे प्रमाणे जाणवुं. यावत्-ते 'अनानुपूर्वीकत नथी' त्यासुधी कहेवुं. ए प्रमाणे-यावत्-दंडकना क्रमथी वैमानिको सुधी यावत्-परिग्रह संबन्धे जाणवुं. बधा मळीने पूर्ववत् पांचे दंडको मृषावाद संबन्धे कहेवा.

क्षेत्रने आश्रयी कर्म.

६. [प्र०] हे भगवन् ! जे क्षेत्रमां जीवो प्राणातिपात द्वारा कर्म करे छे ते क्षेत्रमां स्पृष्ट के अस्पृष्ट कर्म करे छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्वे प्रमाणे उत्तर कहेवो. यावत्-परिग्रह सुधी जाणवुं. एम पांचे दंडको कहेवा.

अदेशने आश्रयी
क्रिया.

७. [प्र०] हे भगवन् ! जे प्रदेशमां जीवो प्राणातिपात द्वारा कर्म करे छे ते प्रदेशमां शुं स्पृष्ट कर्म करे छे के अस्पृष्ट कर्म करे छे-इत्यादि पूर्वे प्रमाणे दंडक कहेवो. [उ०] ए प्रमाणे यावत्-परिग्रह सुधी जाणवुं. एम बधा मळीने वीश दंडको कहेवा.

२ * भग० खं० १ श० १ उ० ६ पृ० १६५-१६६.

३ † प्राणातिपातथी परिग्रह सुधीना सामान्य पांच दंडको, अने ए प्रमाणे समय, देश अने प्रदेश आश्रयी पण पांच पांच दंडको मळी वीश दंडको जाणवा.

८. [प्र०] जीवाणं मंते ! किं अत्तकडे दुक्खे, परकडे दुक्खे, तदुभयकडे दुक्खे ? [उ०] गोयमा ! अत्तकडे दुक्खे, नो परकडे दुक्खे, नो तदुभयकडे दुक्खे; एवं जाव—वेमाणियाणं ।

९. [प्र०] जीवा णं मंते ! किं अत्तकडं दुक्खं वेदंति, परकडं दुक्खं वेदंति, तदुभयकडं दुक्खं वेदंति ? [उ०] गोयमा ! अत्तकडं दुक्खं वेदंति, नो परकडं दुक्खं वेदंति, नो तदुभयकडं दुक्खं वेदंति; एवं जाव—वेमाणियाणं ।

१०. [प्र०] जीवाणं मंते ! अत्तकडा वेयणा, परकडा वेयणा—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अत्तकडा वेयणा, णो परकडा वेयणा, णो तदुभयकडा वेयणा । एवं जाव—वेमाणियाणं ।

११. [प्र०] जीवा णं मंते ! किं अत्तकडं वेदणं वेदंति, परकडं वेदणं वेदंति, तदुभयकडं वेदणं वेदंति ? [उ०] गोयमा ! जीवा अत्तकडं वेयणं वेदंति, नो परकडं, नो तदुभयकडं; एवं जाव—वेमाणियाणं । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! त्ति ।

सत्तरसमे सए चउत्थो उद्देशो समत्तो ।

८. [प्र०] हे भगवन् ! जीवोने जे दुःख छे ते शुं आत्मकृत छे, परकृत छे के उभयकृत छे ? [उ०] हे गौतम ! जीवोने जे दुःख छे ते आत्मकृत छे, परकृत नथी, तेम उभयकृत पण नथी, ए प्रमाणे दंडकना क्रमथी यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं.

दुःख आत्मकृत, परकृत के उभयकृत छे।

९. [प्र०] हे भगवन् ! जीवो शुं आत्मकृत *दुःख वेदे छे, परकृत दुःख वेदे छे के तदुभयकृत दुःख वेदे छे ? [उ०] हे गौतम ! जीवो आत्मकृत दुःख वेदे छे; परकृत के उभयकृत दुःख वेदता नथी. ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं.

दुःखनुं वेदनआत्मकृत, परकृत के उभयकृत छे।

१०. [प्र०] हे भगवन् ! जीवोने जे वेदना छे ते शुं आत्मकृत छे, परकृत छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! वेदना आत्मकृत छे, परकृत के उभयकृत नथी. ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं.

वेदना आत्मकृत, परकृत के उभयकृत छे।

११. [प्र०] हे भगवन् ! जीवो शुं आत्मकृत वेदनाने वेदे छे, परकृत वेदनाने वेदे छे के उभयकृत वेदनाने वेदे छे ? [उ०] हे गौतम ! जीवो आत्मकृत वेदनाने वेदे छे; परकृत के उभयकृत वेदनाने वेदता नथी. ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

वेदनाना वेदनसंबन्धे प्रश्न.

सत्तरमा शतकमां चतुर्थ उद्देशक समाप्त.

पंचमो उद्देशो.

१. [प्र०] कहिं णं मंते ! ईसाणस्स देविंदस्स देवरत्तो सभा सुहम्मा पण्णत्ता ? [उ०] गोयमा ! जंबुद्वीवे दीवे मंदरस्स पद्दयस्स उत्तरेण इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए बहुसमरमणिज्जाओ भूमिभागाओ उहं चंदिम—सूरिय० जहा ठाणपदे जाव—मज्जे ईसाणवडेंसए । से णं ईसाणवडेंसए महाविमाणे अद्धतेरसजोयणसयसहस्साइं—एवं जहा दसमसए सक्कविमाणवत्तय्या सा इह वि ईसाणस्स निरवसेसा भाणियद्धा, जाव—आयरक्ख त्ति । ठिती सातिरेगाइं दो सागरोवमाइं, सेसं तं चेव, जाव—ईसाणे देविंदे देवराया २ । 'सेवं मंते !, सेवं मंते' ! त्ति ।

सत्तरसमे सए पंचमो उद्देशो समत्तो ।

पंचम उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! देवेंद्र देवराज ईशाननी सुधर्मा सभा क्यां कही छे ? [उ०] हे गौतम ! जंबूद्वीप नामे द्वीपमां मंदरपर्वतनी उत्तरे आ रत्नप्रभा पृथिवीना अत्यन्त सम अने रमणीय भूमिभागथी उपर चंद्र अने सूर्यने मूकीने आगळ गया पछी—यावत्—[प्रज्ञापना-सूत्रना बीजा] स्थानपदमां कहा प्रमाणे मध्यभागमां ईशानावर्तसक विमान आवे छे. ते ईशानावर्तसक नामे महाविमान साडा बार लाख योजन लांबुं अने पहोल्लुं छे—इत्यादि यावत्—दशम शतकमां शक्रविमाननी वक्तव्यता कही छे ते बघी अहीं ईशान संबंधे यावत्—आत्मरक्षकनी वक्तव्यता सुधी कहेवी. ते ईशानेन्द्रनुं आयुष किंचित् अधिक बे सागरोपमनुं छे, बाकी बधुं तेज प्रमाणे जाणवुं. यावत्—देवेंद्र देवराज ईशान छे २. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

ईशानेन्द्रनी सुधर्मा सभा.

सत्तरमा शतकमां पंचम उद्देशक समाप्त.

१ * अहिं दुःखशब्द दुःखनो अथवा दुःखना हेतुभूत कर्मनो वाचक छे अने वेदनाशब्द सुख-दुःख उभयनो, अथवा सुखदुःखना हेतुभूत कर्मनो वाचक छे.

१ † प्रज्ञा० पद २१ प० १०२. ‡ भग० ख० ३ श० १० उ० ६ पृ० २०५.

છટ્ટાઓ ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાઈણ ણં મંતે ! ઈમીસે રચણપ્પમાણ પુઢવીણ સમોહણ, સમોહણિત્તા જે ભવિણ સોહમ્મે કપ્પે પુઢવિક્કાઈણત્તાણ ઉવવજ્જિત્તાણ સે ણં મંતે ! કિં પુઢિં ઉવવજ્જિત્તા પચ્છા સંપાઉણેજ્જા, પુઢિં સંપાઉણિત્તા પચ્છા ઉવવજ્જેજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પુઢિં વા ઉવવજ્જિત્તા પચ્છા સંપાઉણેજ્જા, પુઢિં વા સંપાઉણિત્તા પચ્છા ઉવવજ્જેજ્જા । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં જાવ-પચ્છા ઉવવજ્જેજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પુઢવિક્કાઈયાણં તઓ સમુગ્ધાયા પત્તત્તા, તં જહા-વેદણાસમુગ્ધાણ, કસાયસમુગ્ધાણ, મારણંતિયસમુગ્ધાણ । મારણંતિયસમુગ્ધાણં સમોહણમાણે દેસેણ વા સમોહણતિ, સઘેણ વા સમોહણતિ; દેસેણ વા સમોહણમાણે પુઢિં સંપાઉણિત્તા પચ્છા ઉવવજ્જિત્તા, સઘેણં સમોહણમાણે પુઢિં ઉવવજ્જેત્તા પચ્છા સંપાઉણેજ્જા; સે તેણટ્ટેણં જાવ-ઉવવજ્જિત્તા ।

૨. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાઈણ ણં મંતે ! ઈમીસે રચણપ્પમાણ પુઢવીણ જાવ-સમોહણ, સમોહણિત્તા જે ભવિણ ઈસાણે કપ્પે પુઢવિં ? [ઉ૦] ઇવં ચેવ ઈસાણે વિ, ઇવં જાવ-અચ્ચુય-ગેવિજ્જવિમાણે, અણુત્તરવિમાણે; ઈસિપ્પમારણ ય ઇવં ચેવ ।

૩. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાઈણ ણં મંતે ! સક્કરપ્પમાણ પુઢવીણ સમોહણ, સમોહણિત્તા જે ભવિણ સોહમ્મે કપ્પે પુઢવિં ? [ઉ૦] ઇવં જહા રચણપ્પમાણ પુઢવિક્કાઈઓ ઉવવાઈઓ ઇવં સક્કરપ્પમાણ વિ પુઢવિક્કાઈઓ ઉવવાપ્પયઘો, જાવ-ઈસિપ્પમારણ, ઇવં જહા રચણપ્પમાણ વત્તઘયા મણિયા, ઇવં જાવ-અહેસત્તમાણ સમોહણ ઈસિપ્પમારણ ઉવવાપ્પયઘો, સેસં તં ચેવ । 'સેવં મંતે !, સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

સત્તરસમે સણ છટ્ટાઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

ષષ્ઠ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક જીવ આ રત્તપ્રમા પૃથિવીમાં મરણ સમુદ્ઘાત કરીને સૌધર્મકલ્પમાં પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે મગવન્ ! શું પ્રથમ ઉત્પન્ન થાય અને પછી આહાર કરે-પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે કે પ્રથમ પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે અને પછી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે પ્રથમ ઉત્પન્ન થાય અને પછી પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે; અથવા પ્રથમ પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે અને પછી ઉત્પન્ન થાય. [પ્ર૦] તે શા કારણથી યાવત્-પછી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાયિકોને ત્રણ સમુદ્ઘાતો કહ્યા છે; તે આ પ્રમાણે-વેદના સમુદ્ઘાત, કષાય સમુદ્ઘાત અને મારણાંતિક સમુદ્ઘાત. જ્યારે જીવ મારણાંતિક સમુદ્ઘાત કરે છે ત્યારે દેશથી પળ સમુદ્ઘાત કરે છે અને સર્વથી પળ સમુદ્ઘાત કરે છે. જ્યારે દેશથી સમુદ્ઘાત કરે છે ત્યારે પ્રથમ પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે છે અને પછી ઉત્પન્ન થાય છે, જ્યારે સર્વથી સમુદ્ઘાત કરે છે ત્યારે પ્રથમ ઉત્પન્ન થાય છે અને પછી પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે છે. તે કારણથી યાવત્-પછીથી ઉત્પન્ન થાય છે.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પૃથિવીકાયિક જીવ આ રત્તપ્રમા પૃથિવીમાં યાવત્-મરણસમુદ્ઘાત કરી જે ઈશાનકલ્પમાં પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે ઈશાનકલ્પસંબંધે જાણવું. એમ યાવત્-અચ્ચુત, પ્રૈવેયક વિમાન, અનુત્તર વિમાન અને ઈષ્ટપ્રાગ્ભારા પૃથિવી સંબંધે પળ જાણવું.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક જીવ આ શર્કરાપ્રમા પૃથિવીમાં મરણ સમુદ્ઘાત કરીને સૌધર્મ કલ્પમાં પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ રત્તપ્રમા પૃથિવીના પૃથિવીકાયિકનો ઉત્પાદ કહ્યો છે તેમ શર્કરાપ્રમાના પૃથિવીકાયિકનો ઉત્પાદ કહેવો. યાવત્-એ પ્રમાણે ઈષ્ટપ્રાગ્ભારા પૃથિવી સુધી જાણવું. તથા જેમ રત્તપ્રમાના પૃથિવીકાયિકની વક્તવ્યતા કહી તેમ યાવત્-સાતમી નરકપૃથિવી સુધીમાં મરણસમુદ્ઘાતથી સમવહત થયેલા જીવનો ઈષ્ટપ્રાગ્ભારામાં ઉપપાત કહેવો. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'.

સત્તરમા શતકમાં ષષ્ઠ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૧ * જીવ મરણસમુદ્ઘાતથી નિવૃત્ત થઈ જ્યારે પૂર્વના શરીરને સર્વથા છોડી દેહાની પેઠે સર્વ આત્મપ્રદેશો સાથે ઉત્પત્તિસ્થાને જાય ત્યારે પૂર્વે ઉત્પન્ન થાય અને પછી પુદ્ગલગ્રહણરૂપ આહાર કરે, પળ જ્યારે મરણ સમુદ્ઘાત કરતાં જ મરણ પામે અને ઈલિકાની ગતિથી ઉત્પત્તિસ્થાને જાય, ત્યારે પહેલાં આહાર કરે અને પછી ઉત્પન્ન થાય. અર્થાત્-પૂર્વના શરીરમાં રહેલા જીવ પ્રદેશોને ઈચ્છની પેઠે સંહરી સમસ્ત જીવપ્રદેશો સાથે ઉત્પત્તિસ્થાને જાય ત્યારે પ્રથમ પુદ્ગલગ્રહણ કરે અને પછી ઉત્પન્ન થાય.—ટીકા.

† મારણાંતિક સમુદ્ઘાત કરતાં જ મરણ પામે ત્યારે તે ઈચ્છની ગતિથી ઉત્પત્તિસ્થાને પ્રાપ્ત થાય, તે વચ્ચે જીવનો અંશ પૂર્વના શરીરમાં રહેલો હોવાથી અને અમુક અંશ ઉત્પત્તિ સ્થાને પ્રાપ્ત થયેલો હોવાથી 'દેશથી સમુદ્ઘાત કરે' એમ કહેવાય છે. પળ જ્યારે મરણસમુદ્ઘાતથી નિવૃત્ત થઈને પછી મરણ પામે છે ત્યારે સર્વ પ્રદેશને સંહરી દેહાની પેઠે ઉત્પત્તિસ્થાને પ્રાપ્ત થાય છે, માટે 'સર્વથી સમુદ્ઘાત કરે છે' એમ કહેવાય છે.—ટીકા.

सत्तमो उद्देशो.

१. [प्र०] पुढविकाइए णं भंते ! सोहम्मं कप्पे समोहए, समोहणित्ता जे भविए इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए पुढविकाइए यत्ताए उववज्जित्तए से णं भंते ! किं पुंदिं०—सेसं तं चेव । [उ०] जहा रयणप्पभाए पुढविकाइए सधकप्पेसु जाव—ईसिप्प-भाराए ताव उववाइओ, एवं सोहम्मपुढविकाइओ वि सत्तसु वि पुढवीसु उववाएयघो जाव—अहेसत्तमाए; एवं जहा सोहम्म-पुढविकाइओ सधपुढवीसु उववाइओ, एवं जाव—ईसिपभारापुढविकाइओ सधपुढवीसु उववाएयघो जाव—अहेसत्तमाए । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति ।

सत्तरसमे सए सत्तमो उद्देशो समत्तो ।

सप्तम उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! जे पृथिवीकायिक जीव सौधर्मकल्पमां मरणसमुद्घात करी आ रत्तप्रभा पृथिवीमां पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते हे भगवन् ! प्रथमे उत्पन्न थाय अने पछी आहार करे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम रत्तप्रभापृथिवीना पृथिवीकायिक जीवनो बधा कल्पोमां, यावत्—ईषत्प्राग्भारा पृथिवीमां उपपात कहेवामां आव्यो छे तेम सौधर्मकल्पना पृथिवीकायिक जीवनो पण साते नरक-पृथिवीमां यावत्—सप्तम नरक सुधी उपपात कहेवो. तथा जेम सौधर्मकल्पना पृथिवीकायिक जीवनो सर्व पृथिवीओमां उपपात कह्यो छे तेम बधा स्वर्गो, यावत्—ईषत्प्राग्भारा पृथिवीना पृथिवीकायिक जीवनो पण सर्व पृथिवीओमां यावत्—सातमी नरकपृथिवी सुधी उपपात कहेवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

पृथिवीकायिकसंबन्धे
मय

सत्तरमा शतकमां सप्तम उद्देशक समाप्त.

अट्ठमो उद्देशो ।

१. [प्र०] आउकाइए णं भंते ! इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए समोहए, समोहणित्ता जे भविए सोहम्मं कप्पे आउकाइ-यत्ताए उववज्जित्तए० ? [उ०] एवं जहा पुढविकाइओ तहा आउकाइओ वि सधकप्पेसु, जाव—ईसिपभाराए तहेव उववा-एयघो, एवं जहा—रयणप्पभाआउकाइओ उववाइओ तहा जाव—अहेसत्तमपुढविआउकाइओ उववाएयघो, एवं जाव—ईसि-प्पभाराए । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति ।

सत्तरसमे सए अट्ठमो उद्देशो समत्तो ।

अष्टम उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! जे अष्कायिक जीव आ रत्तप्रभा पृथिवीमां मरणसमुद्घात करीने सौधर्मकल्पमां अष्कायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम पृथिवीकायिकसंबन्धे कहुं छे तेम अष्कायिकसंबन्धे पण बधा कल्पोमां कहेवुं, यावत्—ईषत्प्राग्भारा पृथिवीमां पण ते प्रमाणे उपपात कहेवो. तथा जेम रत्तप्रभांना अष्कायिक जीवनो उपपात कह्यो छे तेम यावत्—सातमी पृथिवीना अष्कायिक जीवनो पण यावत्—ईषत्प्राग्भारा पृथिवी सुधी उपपात कहेवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

अष्कायिक

सत्तरमा शतकमां अष्टम उद्देशक समाप्त.

नवमो उद्देशो ।

१. [प्र०] आउकाइए णं भंते ! सोहम्मं कप्पे समोहए, समोहणित्ता जे भविए इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए घणोदहि-बलयसु आउकाइए उववज्जित्तए से णं भंते० ? [उ०] सेसं तं चेव, एवं जाव—अहेसत्तमाए । जहा सोहम्मआउकाइओ एवं जाव—ईसिपभाराआउकाइओ जाव—अहेसत्तमाए उववाएयघो ! 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति ।

सत्तरसमे सए नवमो उद्देशो समत्तो ।

नवम उद्देशक.

२. [प्र०] हे भगवन् ! जे अष्कायिक जीव सौधर्मकल्पमां मरणसमुद्घातने प्राप्त थईने आ रत्तप्रभांना घनोदधिवलयोमां अष्कायिक-पणे उत्पन्न थवाने योग्य छे, ते हे भगवन् !—इत्यादि प्रश्न. [उ०] बाकी बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. एम यावत्—अधःसप्तम पृथिवी सुधी जाणवुं. जेम सौधर्मकल्पना अष्कायिकनो [नरक पृथिवीमां] उपपात कह्यो तेम यावत्—ईषत्प्राग्भारापृथिवीना अष्कायिक जीवनो यावत्—अधःसप्तम पृथिवी सुधी उपपात कहेवो. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.

अष्कायिक

सत्तरमा शतकमां नवम उद्देशक समाप्त.

દસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] વાઝકાઈય ણં મંતે ! હમીસે રયણપ્પમાય જાવ-જે મવિય સોહમ્મે કપ્પે વાઝકાઈયત્તાય ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં ? [ઉ૦] જહા પુઢધિકાઈઓ તહા વાઝકાઈઓ વિ, નવરં વાઝકાઈયાણં ચત્તારિ સમુઘાયા પણ્ણત્તા, તંજહા-વેદનાસમુઘાપ, જાવ-વેઝવિયસમુઘાપ । મારણંતિયસમુઘાપ ણં સમોહણમાણે દેસેણ વા સમોહણહ૦, સેસં તં ચેવ, જાવ-અહેસત્તમાપ સમોહઓ ઈસિપ્પમારાપ ઉવવાપ્પયઘ્ઠો । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

સત્તરસમે સપ્ દસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

દશમ ઉદ્દેશક.

વાયુકાયિક-

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે વાયુકાયિક જીવ આ રત્નપ્રમામાં મરણસમુદ્ઘાતને પ્રાપ્ત થઈને સૌધર્મકલ્પમાં વાયુકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે મગવન્ !-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ પૃથિવીકાયિકસંબન્ધે કહેવામાં આવ્યું છે તેમ વાયુકાયિકસંબન્ધે પણ જાણવું. વિશેષ એ કે વાયુકાયિકને ચાર સમુદ્ઘાત હોય છે; અને તે આ પ્રમાણે-વેદનાસમુદ્ઘાત, યાવત્-વૈક્રિયસમુદ્ઘાત. તે વાયુકાયિક મારણાંતિક સમુદ્ઘાતવડે સમવહત થઈ દેશથી સમુદ્ઘાત કરે છે-ઇત્યાદિ બાકી બધું તેજ પ્રમાણે જાણવું; યાવત્-સાતમી નરકપૃથિવીમાં સમુદ્ઘાતને પ્રાપ્ત થયેલ વાયુકાયિકનો ઈષ્ટપ્રાગ્મારામાં ઉપપાત કહેવો. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.'

સત્તરમા શતકમાં દશમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ઇક્કારસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] વાઝકાઈય ણં મંતે ! સોહમ્મે કપ્પે સમોહપ, સમોહણિત્તા જે મવિય હમીસે રયણપ્પમાય પુઢવીપ ઘણવાપ, તણુઘાપ, ઘણવાયવલપ્પસુ, તણુવાયવલપ્પસુ વાઝકાઈયત્તાય ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! ? [ઉ૦] સેસં તં ચેવ, એવં જહા સોહમ્મે વાઝકાઈઓ સત્તસુ વિ પુઢવીસુ ઉવવાઈઓ એવં જાવ-ઈસિપ્પમારાપ વાઝકાઈઓ અહેસત્તમાપ જાવ-ઉવવાપ્પયઘ્ઠો । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

સત્તરસમે સપ્ ઇક્કારસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

અગીયારમો ઉદ્દેશક.

વાયુકાયિક-

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે વાયુકાયિક જીવ સૌધર્મકલ્પમાં સમુદ્ઘાત કરી આ રત્નપ્રમા પૃથિવીના ઘનવાત, તનુવાત, ઘનવાતવલયો કે તનુવાતવલયોમાં વાયુકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે મગવન્ !-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] બાકી બધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. અને જેમ સૌધર્મકલ્પના વાયુકાયિકનો સાતે પૃથિવીમાં ઉપપાત કહ્યો છે તે પ્રમાણે યાવત્-ઈષ્ટપ્રાગ્મારા પૃથિવીના વાયુકાયિકનો યાવત્-અધઃસત્તમ પૃથિવીપર્યંત ઉપપાત કહેવો. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.'

સત્તરમા શતકમાં અગીયારમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

બારસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] ઈમિદિયા ણં મંતે ! સઘ્ઠે સમાહારા ? [ઉ૦] એવં જહા પઢમસપ્પ વિતિયઉદ્દેસપ્પ પુઢવિકાઈયાણં વત્તઘ્ઠયા મણિયા સા ચેવ ઈમિદિયાણં ઇહ માણિયઘ્ઠા, જાવ-સમાહારા, સમોવવઘ્ઠમા ।

૨. [પ્ર૦] ઈમિદિયાણં મંતે ! કત્તિ લેસ્સાઓ પન્નત્તાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચત્તારિ લેસ્સાઓ પન્નત્તાઓ, તં જહા-કપ્પહ-લેસ્સા, જાવ-તેઝલેસ્સા ।

બારમો ઉદ્દેશક.

એકેન્દ્રિય જીવો
સમાન આહારવાળા
છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! બધા એકેન્દ્રિય જીવો સમાન આહારવાળા છે, સમાન શરીરવાળા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ પ્રથમ શતકના *દ્વિતીય ઉદ્દેશકમાં પૃથિવીકાયિકની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ અહીં એકેન્દ્રિયો સંબન્ધે પણ કહેવી. યાવત્-સમાન આયુષ્યવાળા નથી, તેમ સાથે ઉત્પન્ન થતા પણ નથી.

એકેન્દ્રિયોને લેશ્યા.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એકેન્દ્રિયોને કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને ચાર લેશ્યાઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે-
૧ કૃષ્ણલેશ્યા, યાવત્-૪ તેજોલેશ્યા.

३. [प्र०] एप्सि णं भंते ! एगिंदियाणं कण्हलेस्साणं जाव-विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! सब्बथोवा एगिंदिया णं तेउलेस्सा, काउलेस्सा अणंतगुणा, णीललेस्सा विसेसाहिया, कण्हलेस्सा विसेसाहिया ।

४. [प्र०] एप्सि णं भंते ! एगिंदियाणं कण्हलेस्साणं इही० ? [उ०] जदेव दीवकुमाराणं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! सि ।
सत्तरसमे सए बारसमो उद्देशो समत्तो ।

३. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेस्यावाळा, यावत्-[तेजोलेस्यावाळा ए एकेन्द्रियोमां] कोण कोनाथी यावत् विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! सौथी थोडा तेजोलेस्यावाळा एकेन्द्रियो छे, तेथी अनंतगुण अधिक कापोतलेस्यावाळा छे, तेथी विशेषाधिक नीललेस्यावाळा छे, थने तेथी विशेषाधिक कृष्णलेस्यावाळा छे.

लेस्यावाळा एकेन्द्रियोनुं अल्पवहुत्व.

४. [प्र०] हे भगवन् ! ए कृष्णलेस्यावाळा, यावत्-तेजोलेस्यावाळा एकेन्द्रियोनी ऋद्धि-सामर्थ्य संवन्धे प्रश्न.-एटले कृष्णलेस्यावाळा यावत्-तेजोलेस्यावाळा एकेन्द्रियोमां कोण अल्पऋद्धिवाळो अने कोण महर्द्धिक छे ? [उ०] जेम *द्वीपकुमारोनी ऋद्धि कही छे तेम एकेन्द्रियोनी कहेवी. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.

लेस्यावाळा एकेन्द्रियोनी ऋद्धिनुं अल्पवहुत्व.

सत्तरमा शतकमां बारसो उद्देशक समाप्त.

तेरसमो उद्देशो ।

१. [प्र०] नागकुमारा णं भंते ! सब्बे समाहारा० ? [उ०] जहा सोलसमसप दीवकुमारदेसे तद्देष निरवसेसं भाणियच्चं जाव-इही । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! जाव-विहरति ।

सत्तरसमे सए तेरसमो उद्देशो समत्तो ।

तेरसो उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! बधा नागकुमारो समान आहारवाळा छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम सोळमा शतकमा द्वीपकुमार उद्देशकमां कहेवामां आवुं छे तेम यावत्-ऋद्धि सुधी कहेवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'-एम कही यावत्-विहरे छे.

बधा नागकुमारो समान आहारवाळा छे-इत्यादि प्रश्न.

सत्तरमा शतकमां तेरसो उद्देशक समाप्त.

चौदसमो उद्देशो ।

१. [प्र०] सुषण्णकुमारा णं भंते ! सब्बे समाहारा० ? [उ०] एवं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! सि ।

सत्तरसमे सए चौदसमो उद्देशो समत्तो ।

चौदसो उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! बधा सुषण्णकुमारो समान आहारवाळा छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे बधुं जाणवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.

सुषण्णकुमारो समान आहारवाळा छे-इत्यादि प्रश्न.

सत्तरमा शतकमां चौदसो उद्देशक समाप्त.

पन्नरसमो उद्देशो ।

१. [प्र०] विज्जुकुमारा णं भंते ! सब्बे समाहारा ? [उ०] एवं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! सि ।

सत्तरसमे सए पन्नरसमो उद्देशो समत्तो ।

पंदरसो उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! बधा विज्जुकुमारो समान आहारवाळा छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे बधुं जाणवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

विज्जुकुमार संबन्धे प्रश्न.

सत्तरमा शतकमां पंदरसो उद्देशक समाप्त.

सौलसमो उद्देशो ।

१. [प्र०] वायुकुमारा णं भंते ! सध्वे समाहारा० ? [उ०] एवं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! चि ।
सत्तरसमे सए सौलसमो उद्देशो समत्तो ।

सौळमो उद्देशक.

वायुकुमार.

१. [प्र०] हे भगवन् ! बधा वायुकुमारो समान आहारवाळा छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे बधुं जाणवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.

सत्तरमा शतकमां सौळमो उद्देशक समाप्त.

सत्तरसमो उद्देशो ।

१. [प्र०] अग्निकुमारा णं भंते ! सध्वे समाहारा० ? [उ०] एवं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! चि ।
सत्तरसमे सए सत्तरसमो उद्देशो समत्तो.

सत्तरसमं सयं समत्तं.

सत्तरमो उद्देशक.

बधा अग्निकुमारो
समान आहारवाळा
छे—इत्यादि प्रश्न.

१. [प्र०] हे भगवन् ! बधा अग्निकुमारो समान आहारवाळा छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे बधुं जाणवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.

सत्तरमा शतकमां सत्तरमो उद्देशक समाप्त.

सत्तरसुं शतक समाप्त.

अट्टारसमं सयं ।

१ पढमे २ विसाह ३ मायंदिए य ४ पाणाइवाय ५ असुरे य ६ ।
गुल ७ केवल्लि ८ अणगारे ९ भविए तह १० सोमिलट्टारसे ॥

१. [प्र०] तेणं कालेणं तेणं समपणं रायगिहे जाव-एवं वयासी-जीवे णं भंते ! जीवभावेणं किं पढमे अपढमे ? [उ०] गोयमा ! नो पढमे, अपढमे । एवं नेरइए जाव-वेमाणिए ।
२. [प्र०] सिद्धे णं भंते ! सिद्धभावेणं किं पढमे अपढमे ? [उ०] गोयमा ! पढमे, नो अपढमे ।
३. [प्र०] जीवा णं भंते ! जीवभावेणं किं पढमा अपढमा ? [उ०] गोयमा ! नो पढमा, अपढमा । एवं जाव-वेमा-णिया १ ।

अट्टारसुं शतक

[उद्देशकसंग्रह—] १ जीवादि अर्थ संबंधे प्रथम-अप्रथमादिभावानो प्रतिपादक प्रथम उद्देशक, २ विशाखा नगरीमां भगवान् महा-वीर समोसर्या-इत्यादि संबंधे बीजो उद्देशक, ३ माकंदीपुत्र अनगारना प्रश्न संबंधे त्रीजो उद्देशक, ४ प्राणातिपातादि संबंधे चोथो उद्देशक, ५ असुरकुमारनी वक्तव्यता संबंधे पांचमो उद्देशक, ६ गोल्ल वगरेना वर्णादि संबंधे छट्टो उद्देशक, ७ 'केवल्लज्ञानी यक्षणा आवेशथी सल्ल' अने असल्ल बोले'-एवा अन्यतीर्थिकना मन्तव्य बाबत सातमो उद्देशक, ८ अनगारने ऐर्यापथिकी क्रिया होय के सांपरायिक क्रिया होय वगरे-संबंधे आठमो उद्देशक, भविक द्रव्यनैरयिकादि संबंधे नवमो उद्देशक अने सोमिल ब्राह्मणना प्रश्न वगरे संबंधे दशमो उद्देशक-ए प्रमाणे आ अट्टारमा शतकमां दश उद्देशको कहेवामां आवशे.

*प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] ते काले, ते समये राजगृह नगरमां [भगवान् गौतम] यावत्-आ प्रमाणे बोल्या-हे भगवन् ! जीव जीवभाववडे (जीवत्वनी अपेक्षाए) *प्रथम छे के अप्रथम छे ? [उ०] हे गौतम ! ते प्रथम नथी, पण अप्रथम छे. ए प्रमाणे [दंडकना क्रमथी] नैरयिको यावत्-वैमानिको जाणवा.

जीवद्वार.
प्रथम अने अप्रथम.

२. [प्र०] हे भगवन् ! सिद्ध सिद्धभाववडे (सिद्धत्वनी अपेक्षाए) प्रथम छे के अप्रथम छे ? [उ०] हे गौतम ! ते प्रथम छे, पण अप्रथम नथी.

३. [प्र०] हे भगवन् ! जीवो जीवभाववडे प्रथम छे के अप्रथम छे ? [उ०] हे गौतम ! प्रथम नथी पण अप्रथम छे. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं.

+ आ उद्देशकमां जीवादि चौद द्वारोमां प्रथम-अप्रथमादि भावनो विचार चोबीश दंडक अने सिद्धने आश्रयी कर्यो छे. ते चौद द्वार आ प्रमाणे-१ जीव, २ आहारक, ३ भवसिद्धिक, ४ संज्ञी, ५ लेइया, ६ दृष्टि, ७ संयत, ८ कषाय, ९ ज्ञान, १० योग, ११ उपयोप, १२ वेद, १३ शरीर, १४ पर्याप्ति.

१ * जे जीवे जे भाव पूर्वे प्राप्त करेलो छे तेनी अपेक्षाए ते अप्रथम कहेवाय छे, जेमेके जीवत्व अनादि कालथी जीवने प्राप्त थयेलुं छे माटे जीवत्वनी अपेक्षाए जीव अप्रथम कहेवाय छे. जे जीव पूर्वे अप्राप्त एवा जे भावने प्राप्त करे ते अपेक्षाए ते प्रथम कहेवाय छे, जेमेके सिद्धत्वनी अपेक्षाए सिद्ध प्रथम छे, कारण के सिद्धत्व पूर्वे जीवने प्राप्त थयेलुं नथी.

४. [प्र०] सिद्धा णं पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पढमा, नो अपढमा ।

५. [प्र०] आहारण णं भंते ! जीवे आहारभावेणं किं पढमे अपढमे ? [उ०] गोयमा ! नो पढमे, अपढमे । एवं जाव-वेमाणिए, पोहत्तिए एवं चेव ।

६. [प्र०] अणाहारण णं भंते ! जीवे अणाहारभावेणं पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय पढमे, सिय अपढमे । [प्र०] नेरइए णं भंते० । [उ०] एवं नेरत्तिए, जाव-वेमाणिए नो पढमे, अपढमे । सिद्धे पढमे, नो अपढमे ।

७. [प्र०] अणाहारणा णं भंते ! जीवा अणाहारभावेणं पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पढमा वि, अपढमा वि । नेरइया जाव-वेमाणिया णो पढमा, अपढमा । सिद्धा पढमा, नो अपढमा एकेके पुच्छा भाणियत्ता २ ।

८. भवसिद्धीए एगत्तपुहुत्तेणं जहा आहारण, एवं अभवसिद्धीए वि । [प्र०] नोभवसिद्धीयनोअभवसिद्धीए णं भंते ! जीवे नोभव०-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पढमे, नो अपढमे । [प्र०] णोभवसिद्धी-नोअभवसिद्धीए णं भंते ! सिद्धे नोभव० । [उ०] एवं पुहुत्तेण वि दोण्ह वि ।

९. [प्र०] सञ्जी णं भंते ! जीवे सञ्जीभावेणं किं पढमे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो पढमे, अपढमे । एवं विगल्लिदिय-वज्जं जाव-वेमाणिए । एवं पुहुत्तेण वि ३ । असञ्जी एवं चेव एगत्तपुहुत्तेणं, नवरं जाव-वाणमंतरा । नोसञ्जी-नोअसञ्जी जीवे मणुस्से सिद्धे पढमे, नो अपढमे । एवं पुहुत्तेण वि ४ ।

४. [प्र०] हे भगवन् ! सिद्धो सिद्धभाववडे प्रथम छे के अप्रथम छे—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते प्रथम छे, पण अप्रथम नथी.

२ आहारक द्वार.

५. [प्र०] हे भगवन् ! आहारक जीवं आहारकभाव वडे प्रथम छे के अप्रथम छे ! [उ०] हे गौतम ! ते प्रथम नथी, पण अप्रथम छे. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. बहुवचनमां पण तेज प्रमाणे समजवुं.

अनाहारक.

६. [प्र०] हे भगवन् ! अनाहारक जीव अनाहारकभाववडे प्रथम छे—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! कदाच *प्रथम होय अने कदाच अप्रथम पण होय. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिक अनाहारकभाववडे प्रथम छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] ए प्रमाणे नैरयिक यावत्-वैमानिक अनाहारकभाववडे प्रथम नथी, पण अप्रथम छे. सिद्ध अनाहारकभाववडे प्रथम छे, पण अप्रथम नथी.

७. [प्र०] हे भगवन् ! अनाहारक जीवो अनाहारकभाववडे प्रथम छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! प्रथम पण छे अने अप्रथम पण छे. नैरयिको यावत्-वैमानिको अनाहारकभाववडे प्रथम नथी पण अप्रथम छे. अने सिद्धो अनाहारकभाववडे प्रथम छे पण अप्रथम नथी. एम एक एक दंडके प्रश्न करवो.

३ भवसिद्धिक द्वार.

८. आहारकजीवनी पेठे भवसिद्धिकजीवो भवसिद्धिकपणे प्रथम नथी, पण अप्रथम छे—इत्यादि वक्तव्यता एकवचन अने बहुवचनने आश्रयी जाणवी. एज प्रमाणे अभवसिद्धिक पण कहेवा. [प्र०] हे भगवन् ! नोभवसिद्धिक-नोअभवसिद्धिक (सिद्ध) जीव नोभवसिद्धिक-नोअभवसिद्धिकभाववडे (सिद्धत्वनी अपेक्षाए) प्रथम छे—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते प्रथम छे पण अप्रथम नथी. [प्र०] हे भगवन् ! नोभवसिद्धिक-नोअभवसिद्धिक सिद्ध नोभवसिद्धिक-नोअभवसिद्धिकभाववडे प्रथम छे के अप्रथम छे—इत्यादि पृच्छा. [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे जीव अने सिद्ध बन्नेना बहुवचनने आश्रयी प्रश्नोत्तरो समजवा.

४ संज्ञीद्वार.

९. [प्र०] हे भगवन् ! संज्ञी जीव संज्ञीभाववडे प्रथम छे—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! प्रथम नथी पण अप्रथम छे. ए प्रमाणे विकलेन्द्रिय (एकेन्द्रिय, बेइन्द्रिय, त्रीन्द्रिय अने चउरिन्द्रिय) सिधाय यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. एम बहुवचनवडे पण वक्तव्यता कहेवी. असंज्ञी जीवोने पण एकवचन अने बहुवचनवडे एज वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए के, यावत्-वानव्यंतरो सुधी समजवुं. नोसंज्ञी-नोअसंज्ञी जीव, मनुष्य अने सिद्ध नोसंज्ञी-नोअसंज्ञीभाववडे प्रथम छे पण अप्रथम नथी. ए प्रमाणे बहुवचनने आश्रयी पण आ प्रश्नोत्तर समजवो.

६ * सिद्ध अने विग्रहगतिने प्राप्त थयेल संसारी जीव अनाहारक होय छे. सिद्ध अनाहारकपणावडे प्रथम छे, कारण के तेने अनाहारकपणुं पूर्वे प्राप्त कर्युं नथी. संसारी जीव अप्रथम छे, केमके तेणे विग्रहगतिमां पूर्वे अनाहारकपणुं अनंत वार प्राप्त कर्युं छे. एम दंडकना क्रमथी नैरयिकथी मांठी वैमानिक सुधीना जीवो पण पूर्वोक्त हेतुथी अनाहारकभावे वडे अप्रथम जाणवा.

९ † असंज्ञीद्वारमां जीव अने नैरयिकथी मांठी दंडकना क्रमथी व्यन्तर सुधीना संज्ञी जीवो पण असंज्ञीभाववडे अप्रथम छे—एम जे कहेवामां आव्युं छे, तेमां असंज्ञीपणुं भूतपूर्वन्यायथी समजवुं, केमके असंज्ञी जीवो नो उत्पाद व्यन्तर सुधीना संज्ञी जीवोमां पण धाय छे. पृथिव्यादि असंज्ञी जीवो तो असंज्ञीभाव वडे अप्रथम छे.

१०. [प्र०] सलेसे णं भंते !-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहा आहारप, एवं पुहुत्तेण वि । कण्डलेस्सा जाव-सुकले-स्सा एवं चेव, नवरं जस्स जा लेसा अत्थि । अलेसे णं जीव-मणुस्स-सिद्धे जहा नोसधीनोअसधी ५ ।

११. [प्र०] सम्मदिट्ठीए णं भंते ! जीवे सम्मदिट्ठीभावेणं किं पढमे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय पढमे, सिय अप-ढमे । एवं एगिदियवज्जं जाव-वेमाणिए । सिद्धे पढमे, नो अपढमे । पुहुत्तिया जीवा पढमा वि, अपढमा वि, एवं जाव-वेमाणिया । सिद्धा पढमा, नो अपढमा । मिच्छादिट्ठीए एगत्तपुहुत्तेणं जहा आहारगा । सम्मामिच्छादिट्ठी एगत्तपुहुत्तेणं जहा सम्मदिट्ठी, नवरं जस्स अत्थि सम्मामिच्छत्तं ६ ।

१२. संजए जीवे मणुस्से य एगत्तपुहुत्तेण जहा सम्मदिट्ठी, असंजए जहा आहारप, संजयासंजए जीवे पंचिदियति-रिक्खजोणिय-मणुस्सा एगत्तपुहुत्तेणं जहा सम्मदिट्ठी । नोसंजए नोअस्संजए नोसंजयासंजए जीवे सिद्धे य एगत्तपुहुत्तेणं पढमे, नो अपढमे ७ ।

१३. सकसायी कोहकसायी जाव-लोमकसायी एए एगत्तपुहुत्तेणं जहा आहारप, अकसायी जीवे सिय पढमे सिय अपढमे, एवं मणुस्से वि । सिद्धे पढमे नो अपढमे, पुहुत्तेणं जीवा मणुस्सा वि पढमा वि अपढमा वि । सिद्धा पढमा, नो अपढमा ८ ।

१४. णाणी एगत्तपुहुत्तेणं जहा सम्मदिट्ठी, आभिणिबोहियणाणी जाव-मणपज्जवनाणी एगत्तपुहुत्तेणं एवं चेव, नवरं

१०. [प्र०] हे भगवन् ! सलेश्य जीव सलेश्यभाववडे प्रथम छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! आहारक जीवनी पेठे (सू. ५) अप्रथम जाणवो. बहुवचनवडे पण ए प्रमाणे जाणवुं. वळी कृष्णलेस्या यावत्-शुक्ललेस्या संबंधे पण एमज जाणवुं. विशेष ए के, जे लेस्या जेने होय ते लेस्या तेने कहेवी. लेस्यारहित जीव, मनुष्य अने सिद्धपदमां अलेश्यभाववडे नोसंझी-नोअसंझी पेठे (सू० ९) प्रथमपणुं जाणवु.

५ केषाद्वार.

११. [प्र०] हे भगवन् ! सम्यग्दृष्टि जीव सम्यग्दृष्टिभाववडे प्रथम होय-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कदाच *प्रथम पण होय अने अप्रथम पण होय. ए प्रमाणे एकेन्द्रिय सिवाय बीजा बधा दंडके यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. सम्यग्दृष्टिभावे सिद्ध प्रथम छे, पण अप्रथम नथी. बहुवचनवडे सम्यग्दृष्टिभावे जीवो प्रथम पण छे अने अप्रथम पण छे. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. सम्यग्दृष्टिभाव वडे सिद्धो प्रथम छे, पण अप्रथम नथी. मिथ्यादृष्टिभाववडे एकवचन अने बहुवचनने आश्रयी आहारकभावनी वक्तव्यता प्रमाणे (सू० ५) जीवने बधी वक्तव्यता कहेवी. मिश्रदृष्टिभाववडे एकवचन अने बहुवचनने आश्रयी सम्यग्दृष्टिभावनी वक्तव्यता प्रमाणे (सू० ११) जीवने बधी वक्तव्यता कहेवी. विशेष ए के, जे जीवने मिश्रदृष्टि होय तेने ते कहेवी.

६ दृष्टिद्वार.

१२. [प्र०] संयत जीव अने मनुष्यना संबंधमां एक वचन अने बहुवचनवडे सम्यग्दृष्टि जीवनी वक्तव्यता पेठे (सू० ११) बधुं कहेवुं. असंयत आहारक जीवनी पेठे (अप्रथम) समजवो. अने संयतासंयत जीव, पंचेन्द्रियतियंच तथा मनुष्य ए त्रण पदे एकवचन अने बहुवचनवडे सम्यग्दृष्टिनी पेठे कदाच प्रथम अने कदाच अप्रथम जाणवा. वळी नोसंयत (संयत नहि) नोअसंयत (असंयत नही) तेम नोसंयतासंयत (संयतासंयत पण नहि) एवा जीव अने सिद्ध एकवचन अने बहुवचनवडे प्रथम छे पण अप्रथम नथी.

७ संयतद्वार

१३. अकषायी, क्रोधकषायी यावत्-लोभकषायी ए बधा एकवचन अने बहुवचनवडे आहारक जीवनी पेठे अप्रथम समजवा. तथा अकषायी जीव कदाच प्रथम पण होय अने कदाच अप्रथम पण होय, ए प्रमाणे अकषायी मनुष्य संबंधे पण जाणवुं. पण अकषायी सिद्ध प्रथम छे पण अप्रथम नथी. बहुवचनवडे अकषायी जीवो अने मनुष्यो प्रथम पण होय छे अने अप्रथम पण होय छे. सिद्धो तो बहुवचनवडे अकषायी प्रथम छे पण अप्रथम नथी.

८ कषायद्वार.

१४. ज्ञानी जीवो एकवचन अने बहुवचनवडे सम्यग्दृष्टि जीवनी पेठे (सू० ११) कदाच प्रथम अने कदाच अप्रथम जाणवा.

९ ज्ञानद्वार.

११ * कोई सम्यग्दृष्टि प्रथम सम्यग्दर्शन प्राप्त करे ते अपेक्षाए ते प्रथम जाणवो अने कोई सम्यग्दर्शनथी पकी फरी सम्यग्दर्शन प्राप्त करे ते अपेक्षाए ते अप्रथम जाणवो. एकेन्द्रिय जीवोसे सम्यग्दर्शन प्राप्त थतुं नथी, तेथी एकेन्द्रिय सिवाय बाकीना नारकादि दंडके सम्यग्दर्शननी प्रथम प्राप्तिनी अपेक्षाए प्रथमपणुं अने फरीवार सम्यग्दर्शनप्राप्तिनी अपेक्षाए अप्रथमपणुं जाणवुं.

† सिद्ध सम्यग्दृष्टिभाव वडे प्रथम जाणवा. कारण के सिद्धत्वसहचरित सम्यग्दर्शन मोक्षगमनसमये प्रथम प्राप्त थाय छे.

‡ मिथ्यादृष्टि आहारकनी पेठे एकवचन अने बहुवचनने आश्रयी अप्रथम छे, कारण के मिथ्यादर्शन अनादि छे.

१२ † संयतद्वारमां मात्र जीवपद अने मनुष्यपद ए वे पद होय छे अने तेमां संयत सम्यग्दृष्टिनी पेठे प्रथम अने अप्रथम जाणवा.

१३ ‡ अकषायी जीव यथाख्यात चारित्रनी प्रथम प्राप्तिमां प्रथम, अने फरीवार प्राप्तिमां अप्रथम होय छे. ए प्रमाणे मनुष्यपद आश्रयीने जाणवुं. अकषायी सिद्ध प्रथम जाणवा, कारण के सिद्ध सिद्धत्वसहित अकषायभावनी अपेक्षाए प्रथम छे.

१४ § ज्ञानद्वारमां ज्ञानी सम्यग्दृष्टिनी पेठे प्रथम अने अप्रथम जाणवा. तेमां केवलज्ञानी केवलज्ञाननी अपेक्षाए प्रथम, अने अकेवली केवलज्ञान द्विवाय बाकीना ज्ञाननी प्रथम प्राप्तिमां प्रथम अने फरीवार प्राप्तिमां अप्रथम कहेवाय छे

જસ્સ જં અત્થિ, કેવલનાળી જીવે મણુસ્સે સિદ્ધે ય ઇગત્તપુહુત્તેણં પદમા નો અપદમા । અન્નાળી, મહાન્નાળી, સુચઅન્નાળી, વિભંગનાળી ઇગત્તપુહુત્તેણં જહા આહારપ ૧ ।

૧૫. સજોગી, મણજોગી, ત્રયજોગી, કાયજોગી ઇગત્તપુહુત્તેણં જહા આહારપ, નવરં જસ્સ ઓ જોગો અત્થિ । બજોગી જીવ-મણુસ્સ-સિદ્ધા ઇગત્તપુહુત્તેણં પદમા, નો અપદમા ૧૦ ।

૧૬. સાગારોવડત્તા અણાગારોવડત્તા ઇગત્તપુહુત્તેણં જહા અણાહારપ ૧૧ ।

૧૭. સવેદગો જાવ-નપુંસગવેદગો ઇગત્તપુહુત્તેણં જહા આહારપ, નવરં જસ્સ ઓ વેદો અત્થિ । અવેદઓ ઇગત્તપુહુત્તેણં તિસુ વિ પવેસુ જહા અકસાયી ૧૨ ।

૧૮. સસરીરી જહા આહારપ, ઇવં જાવ-કમ્મગસરીરી, જસ્સ જં અત્થિ સરીરં, નવરં આહારગસરીરી ઇગત્તપુહુત્તેણં જહા સમ્મવિટ્ઠી । અસરીરી જીવો સિદ્ધો ઇગત્તપુહુત્તેણં પદમો નો અપદમો ૧૩ ।

૧૯. પંચહિં પજ્જત્તીહિં પંચહિં અપજ્જત્તીહિં ઇગત્તપુહુત્તેણં જહા આહારપ, નવરં જસ્સ જા અત્થિ, જાવ-વેમાણિયા નોપ-દમા, અપદમા ૧૪ । ઇમા લક્ષણગાહા—

“જો જેણં પત્તપુહો ભાવો સો તેણ અપદમઓ હોઈ । સેસેસુ હોઈ પદમો અપત્તપુહો ભાવેસુ” ॥

૨૦. [પ્ર૦] જીવે ણં ભંતે ! જીવભાવેણં કિં ચરિમે અચરિમે ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો ચરિમે, અચરિમે ।

આમિનિબોધિકજ્ઞાની યાવત્-મન:પર્યવજ્ઞાની એકવચન અને બહુવચનવડે એ પ્રમાણે સમજવા. વિશેષ એકે જે જીવને જે જ્ઞાન હોય તે તેને કહેવું. કેવલજ્ઞાની જીવ, મનુષ્ય અને સિદ્ધ એ બધા એકવચન તથા બહુવચનવડે પ્રથમ છે, પણ અપ્રથમ નથી. અજ્ઞાની, મતિઅજ્ઞાની શ્રુતઅજ્ઞાની અને વિભંગજ્ઞાની એ બધા એકવચન તથા બહુવચનવડે આહારક જીવોની પેઠે (સૂ. ૫) જાણવા.

૧૦ યોગદ્વાર.

૧૫. સંયોગી, મનયોગી, વચનયોગી અને કાયયોગી એ બધા એકવચન તથા બહુવચન આશ્રયી આહારક જીવોની પેઠે (સૂ. ૫) અપ્રથમ જાણવા. વિશેષ એ કે, જે જીવોને જે યોગ હોય તેને તે યોગ કહેવો. અયોગી જીવ, મનુષ્ય અને સિદ્ધ એ બધા એકવચન અને બહુવચનવડે પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી.

૧૧ ઉપયોગદ્વાર.

૧૬. *સાકારોપયોગવાળા અને અનાકારોપયોગવાળા એ બન્ને એકવચન અને બહુવચનવડે અનાહારક જીવોની પેઠે (સૂ. ૬) જાણવા.

૧૨ વેદદ્વાર.

૧૭. સવેદક-વેદવાળા-યાવત્ નપુંસકવેદવાળા એ બધા એકવચન અને બહુવચનવડે આહારકજીવોની પેઠે (સૂ. ૫) અપ્રથમ જાણવા. વિશેષ એ કે, જે જીવને જે વેદ હોય તેને તે કહેવો. એકવચન અને બહુવચનવડે અવેદક-વેદરહિત જીવ, મનુષ્ય અને સિદ્ધ (એ ત્રણે પદમાં) અકષાયી જીવોની પેઠે (સૂ. ૧૩) જાણવા.

૧૩ શરીરદ્વાર.

૧૮. સશરીર જીવો આહારક જીવોની પેઠે (સૂ. ૬) સમજવા, અને એ પ્રમાણે યાવત્-કાર્મણશરીરવાળા સંબંધે પણ જાણવું. જે જીવને જે શરીર હોય તે તેને કહેવું. વિશેષ એ કે, આહારકશરીરવાળા એકવચન અને બહુવચનવડે સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવોની પેઠે (સૂ. ૧૧) કદાચ પ્રથમ અને કદાચ અપ્રથમ સમજવા, અશરીરી-શરીરરહિત જીવ અને સિદ્ધ એ બન્ને એકવચન અને બહુવચનવડે પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી.

૧૪ પર્યાપ્તિદ્વાર.

૧૯. પાંચ પર્યાપ્તિવડે પર્યાપ્તા અને પાંચ અપર્યાપ્તિવડે અપર્યાપ્તા એકવચન તથા બહુવચનની અપેક્ષા આહારક જીવોની પેઠે (સૂ. ૬) અપ્રથમ સમજવા. વિશેષ એ કે, જેને જે પર્યાપ્તિ હોય તે તેને કહેવી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી સમજવું. [અર્થાત્ તે બધા પ્રથમ નથી પણ અપ્રથમ છે.] પ્રથમ અને અપ્રથમના સ્વરૂપને જણાવનારી આ ગાથા કહે છે—“જે જીવે જે ભાવ-અવસ્થા પૂર્વે પ્રાપ્ત કરેલ છે તે ભાવની અપેક્ષા તે જીવ અપ્રથમ કહેવાય છે, અને તે સિવાય પૂર્વે નહિ પ્રાપ્ત થયેલ પણ પ્રથમ વાર પ્રાપ્ત થયેલ ભાવોની અપેક્ષા તે જીવો પ્રથમ કહેવાય છે.”

ચરમ અને અચરમ
૧. જીવદ્વાર.

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવ જીવત્વભાવવડે ચરમ છે કે અચરમ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ચરમ નથી પણ અચરમ છે.

૧૬ * સાકાર ઉપયોગવાળા અને અનાકાર ઉપયોગવાળા અનાહારકની પેઠે જાણવા. તેઓ જીવપદે સિદ્ધની અપેક્ષા પ્રથમ અને સંસારીની અપેક્ષા અપ્રથમ જાણવા. નૈરયિકથી માંઠી વૈમાનિક સુધીના દંડકોમાં પ્રથમ નથી, પણ અપ્રથમ છે. સિદ્ધપદને વિષે પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી, કારણ કે સાકારોપયોગ અને અનાકારોપયોગવિશિષ્ટ સિદ્ધત્વની પ્રથમજ પ્રાપ્તિ થયેલી છે.

૨૦ † જેનો સર્વદા અન્ત થાય છે તે ચરમ અને જેનો કદિ અન્ત થતો નથી તે અચરમ કહેવાય છે. જીવનો જીવત્વભાવથી કદિ અન્ત થતો નથી, માટે તે ચરમ નથી પણ અચરમ છે.

२१. [प्र०] नेरह्य णं भंते ! नेरह्यभावेणं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय चरिमे, सिय अचरिमे । एवं जाव-वेमा-णिप । सिद्धे जहा जीवे ।

२२. [प्र०] जीवा णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो चरिमा, अचरिमा । नेरह्या चरिमा वि अचरिमा वि, एवं जाव-वेमाणिया । सिद्धा जहा जीवा १ ।

२३. आहारए सद्यत्थ एगत्तेणं सिय चरिमे, सिय अचरिमे, पुहुत्तेणं चरिमा वि अचरिमा वि । अणाहारओ जीवो सिद्धो य एगत्तेण वि पुहुत्तेण वि नो चरिमे, अचरिमे । सेसट्टाणेसु एगत्तपुहुत्तेणं जहा आहारओ २ ।

२४. भवसिद्धीओ जीवपदे एगत्तपुहुत्तेणं चरिमे, नो अचरिमे, सेसट्टाणेसु जहा आहारओ । अमवसिद्धीओ सद्यत्थ एगत्तपुहुत्तेणं नो चरिमे, अचरिमे । नोभवसिद्धीय-नोअभवसिद्धीय जीवा सिद्धा य एगत्तपुहुत्तेणं जहा अमवसिद्धीओ ३ ।

२५. सञ्जी जहा आहारओ, एवं असञ्जी वि । नोसञ्जी-नोअसञ्जी जीवपदे सिद्धपदे य अचरिमे, मणुस्तपदे चरिमे एगत्तपुहुत्तेणं ४ ।

२६. सलेस्सो जाव-सुक्कलेस्सो जहा आहारओ, नवरं जस्स जा अत्थि । अलेस्सो जहा नोसञ्जी-नोअसञ्जी ५ ।

२७. सम्मदिट्ठी जहा अणाहारओ, मिच्छादिट्ठी जहा आहारओ, सम्मामिच्छादिट्ठी पार्गदिय-विगलिवियवज्जं सिय चरिमे, सिय अचरिमे, पुहुत्तेणं चरिमा वि अचरिमा वि ६ ।

२१. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिक नैरयिकभाववडे *चरम छे के अचरम छे ? [उ०] हे गौतम ! ते कदाच चरम पण छे अने कदाच अचरम पण छे. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. सिद्धने जीवनी पेटे (सू० २०) जाणवुं.

२२. [प्र०] जीवो संबंघे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! जीवो चरम नथी पण अचरम छे. नैरयिको नैरयिकभाववडे चरम पण छे अने अचरम पण छे, ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. सिद्धो जीवोनी पेटे अचरम जाणवा.

२३. †आहारक सर्वत्र एकवचनवडे कदाच चरम पण होय अने कदाच अचरम पण होय, तथा बहुवचन वडे आहारक चरम पण होय अने अचरम पण होय. अनाहारक जीव अने सिद्ध बन्ने स्थाने एकवचन अने बहुवचन वडे चरम न होय पण अचरम होय. बाकीना नैरयिकादि स्थानोमा अनाहारक आहारक जीवनी पेटे एकवचन अने बहुवचनवडे कदाच चरम होय अने कदाच अचरम होय २.

२ आहारक द्वार.

२४. भवसिद्धिक जीवपदमां एकवचन अने बहुवचनवडे †चरम छे पण अचरम नथी. अने बाकीना स्थानोमा आहारकनी पेटे कदाच चरम होय अने कदाच अचरम होय. अमवसिद्धिक जीव सर्वत्र एकवचन अने बहुवचनवडे चरम नथी पण अचरम छे. तथा नोभवसिद्धिक-नोअभवसिद्धिक जीव अने सिद्ध ए बन्ने पदे एकवचन तथा बहुवचन वडे अमवसिद्धिकनी पेटे अचरम जाणवा. ३

३ भवसिद्धिकद्वार.

२५. संञ्जी अने असंञ्जी बन्ने आहारकनी पेटे (सू० २३) कदाचित् चरम अने कदाचित् अचरम समजवा. तथा नोसंञ्जीनोअसंञ्जी जीव अने सिद्ध ए बन्ने अचरम छे, अने मनुष्य पदे [केवलीनी अपेक्षाए] एकवचन तथा बहुवचनवडे चरम छे. ४

४ संञ्जीद्वार.

२६. लेश्यासहित यावत्-शुक्कलेश्यावाळो आहारकनी पेटे (सू० २३) जाणवो. विशेष ए के, जेने जे लेश्या होय ते तेने कहेवी. लेश्यारहित जीव नोसंञ्जीनोअसंञ्जीनी पेटे जाणवो. ५.

५ लेश्याद्वार.

२७. †सम्यग्दृष्टि अनाहारक पेटे अने मिथ्यादृष्टि आहारकनी पेटे (सू० २३) जाणवो. वळी एकेंद्रिय तथा विकलेन्द्रिय सिवायनो

६ दृष्टिद्वार.

२१ * जे नैरयिक नरकगतिमांथी नीकळी फरी नरकमां न जतां मोक्ष जशे ते नैरयिकभावनो सर्वदा अन्त करे छे माटे चरम कहेवाय छे अने तेथी भिन्न अचरम कहेवाय छे. ए प्रमाणे यावद् वैमानिक सुधी जाणवुं. सिद्धत्वनो सर्वदा अन्त थतो नथी माटे ते अचरम जाणवा -- टीका.

२३ † आहारक बधा जीवादि पदमां चरम के अचरम जाणवा. जे पछीना समये निर्वाण पामशे ते चरम अने तेथी भिन्न ते अचरम आहारक जाणवा.

२४ † सिद्धिगमन वडे भव्यत्वनो अन्त थतो होवाथी भवसिद्धिक चरम होय छे. अमवसिद्धिकनो अन्त नहि थतो होवाथी ते अचरम होय छे. नोभवसिद्धिक-नोअभवसिद्धिक सिद्धो होय छे अने ते अमवसिद्धिकनी पेटे अचरम जाणवा.

२७ † सम्यग्दृष्टि अनाहारकनी पेटे चरम तथा अचरम जाणवा. अनाहारक जीव अने सिद्ध ए बन्ने स्थानके होय छे, तेमां जीव अचरम छे, कारण के ते सम्यग्दर्शनथी पथी अवश्य तेने प्राप्त करे छे, अने सिद्ध चरम छे, कारण के ते सम्यग्दर्शनथी पडताज नथी. सम्यग्दृष्टि नैरयिकादि जे सम्यग्दर्शन फरीथी पामशे नहि ते चरम अने ते सिवायना बीजा अचरम कहेवाय छे. मिथ्यादृष्टि जीव आहारकनी पेटे कदाचित् चरम अने कदाचित् अचरम जाणवा. जे निर्वाण पामशे ते मिथ्यादृष्टिपणे चरम अने ते सिवायना बीजा अचरम. मिथ्यादृष्टि नारकादि जे मिथ्यात्वसहित नारकादिपणुं फरीवार पामशे नहि ते चरम अने तेथी भिन्न अचरम कहेवाय छे. मिथ्यादृष्टि एकेन्द्रिय अने विकलेन्द्रियने होती नथी माटे मिथ्यादृष्टि संबन्धे नारकादि दंडकमां एकेन्द्रिय अने विकलेन्द्रिय न कहेवा. तथा सम्यग्दृष्टि संबन्धे एकेन्द्रिय पण न कहेवा, कारण तेओने सिद्धान्तने मते साखादन सम्यग्दर्शन होतुं नथी.

૨૮. સંજઓ જીવો મણુસ્સો ય જહા આહારઓ, અસ્સંજઓ વિ તહેવ, સંજયાસંજણ વિ તહેવ, નવરં જસ્સ જં અત્થિ । નોસંજય-નોઅસંજય-નોસંજયાસંજયા જહા નોભવસિદ્ધીય-નોઅભવસિદ્ધીઓ ૭ ।

૨૯. સકસાર્હ જાવ-લોભકસાર્થી સઘટ્ટાણેસુ જહા આહારઓ, અકસાર્થી જીવપદે સિદ્ધે ય નો ચરિમો, ઞચરિમો, મણુસ્સપદે સિય ચરિમો, સિય અચરિમો ૮ ।

૩૦. ણાળી જહા સમ્મહિટ્ટી સઘટ્થ, આભિણિબોહિયનાળી, જાવ-મળપજવનાળી જહા આહારઓ, નવરં જસ્સ જં અ-સ્થિ । કેવલનાળી જહા નોસન્ની-નોઅસન્ની, અન્નાળી જાવ-વિભંગનાળી જહા આહારઓ ૯ ।

૩૧. સજોગી જાવ-કાયજોગી જહા આહારઓ, જસ્સ જો જોમો અત્થિ । અજોગી જહા નોસન્ની-નોઅસન્ની ૧૦ ।

૩૨. સાગારોવડત્તો અણાગારોવડત્તો ય જહા અણાહારઓ ૧૧ ।

૩૩. સવેદઓ જાવ-નપુંસગવેદઓ જહા આહારઓ, અવેદઓ જહા અકસાર્હ ૧૨ ।

૩૪. સસરીરી જાવ-કમ્મગસરીરી જહા આહારઓ, નવરં જસ્સ જં અત્થિ । અસરીરી જહા નોભવસિદ્ધીય-નોઅભવ-સિદ્ધીય ૧૩ ।

મિશ્રદષ્ટિ જીવ કદાચ ચરમ પળ હોય છે અને કદાચ અચરમ પળ હોય છે. એ પ્રમાણે બહુવચનવડે ચરમ અને અચરમ બન્ને જાણવા. ૬

૭ સંયતદ્વાર.

૨૮. *સંયત જીવ તથા મનુષ્ય એ બન્ને પદે આહારકની પેટે (સૂ. ૨૩) જાણવા. બઠ્ઠી અસંયત અને સંયતાસંયત પળ તેજ પ્રમાણે સમજવા. વિશેષ એ કે, જે જેને હોય તેને તે કહેવું. તથા નોસંયત-નોઅસંયત-નોસંયતાસંયત નોભવસિદ્ધિક-નોઅભવસિદ્ધિકની પેટે (સૂ. ૨૪) અચરમ સમજવા. ૭

૮ અકષાયદ્વાર.

૨૯. †સકષાયી યાવત્-લોભકષાયી સર્વસ્થાનોમાં આહારકની પેટે સમજવા. અકષાયી-જીવ અને સિદ્ધ એ બન્ને ચરમ નથી પણ અચરમ છે. અને અકષાયી મનુષ્ય કદાચ ચરમ પળ હોય છે અને કદાચ અચરમ પળ હોય છે ૮.

૯ જ્ઞાનદ્વાર.

૩૦. ‡જ્ઞાની સર્વત્ર સમ્યદષ્ટિની પેટે બન્ને પ્રકારના જાણવા. મતિજ્ઞાની યાવત્-મન:પર્યવજ્ઞાની આહારકની પેટે સમજવા. વિશેષ એ કે, જેને જે જ્ઞાન હોય તેને તે કહેવું. કેવલજ્ઞાની, નોસંજ્ઞી-નોઅસંજ્ઞીની પેટે અચરમ જાણવા. તથા અજ્ઞાની યાવત્-વિભંગજ્ઞાની આહારકની પેટે બન્ને પ્રકારના સમજવા. ૯

૧૦ યોગદ્વાર.

૩૧. સયોગી યાવત્-કાયયોગી આહારકની પેટે સમજવા. વિશેષ એ કે, જેને જે યોગ હોય તે તેને કહેવો અને. અયોગી નોસંજ્ઞી-નોઅસંજ્ઞીની પેટે જાણવા. ૧૦

૧૧ સાકારોપયોગ-
દ્વાર.

૩૨. સાકારોપયોગવાળા અને અનાકારોપયોગવાળા અનાહારકની પેટે ચરમ અને અચરમ જાણવા. ૧૧

૧૨ વેદદ્વાર.

૩૩. સવેદક યાવત્-નપુંસકવેદવાળા આહારકની પેટે જાણવા. અવેદક અકષાયીની પેટે સમજવા. ૧૨

૧૩ શરીરદ્વાર.

૩૪. સશરીરી યાવત્-કાર્મણશરીરવાળા આહારકની પેટે જાણવા. વિશેષ એ કે, જેને જે શરીર હોય તેને તે કહેવું. અશરીરી, નોભવસિદ્ધિક-નોઅભવસિદ્ધિક સિદ્ધની પેટે સમજવા. ૧૩

૨૮ * સંયત જીવ ચરમ અને અચરમ બન્ને પ્રકારે હોય છે. જેને ફરીથી સંયતપણુ પ્રાપ્ત થવાનું નથી તે ચરમ અને તેથી હુતર અચરમ કહેવાય છે. એ પ્રમાણે મનુષ્ય સંબન્ધે પણ જાણવું. અસંયત પણ આહારકની પેટે ચરમ અને અચરમ બન્ને પ્રકારના હોય છે. સંયતાસંયત-દેશવિરત પણ એ પ્રમાણે જાણવા, પરન્તુ દેશવિરતપણું જીવ, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ અને મનુષ્ય એ ત્રણે સ્થાનકે હોય છે. નોસંયતાસંયત-સિદ્ધ અચરમ જાણવા. કારણ કે સિદ્ધત્વ નિલ્ય હોવાથી તેનો ચરમ ક્ષણ હોતો નથી.

૨૯ † સકષાયી જીવાદિ કદાચિત્ ચરમ હોય અને કદાચિત્ અચરમ પણ હોય. જે નિર્વાણ પામશે તે ચરમ અને અન્ય અચરમ.

૩૦ ‡ સમ્યદષ્ટિની પેટે જ્ઞાની જીવ અને સિદ્ધ અચરમ જાણવા. કારણ કે જીવ જ્ઞાનાવસ્થાથી પડે તો પણ તેને તે અવશ્ય ફરીથી પ્રાપ્ત થાય છે માટે અચરમ અને સિદ્ધ અવશ્ય જ્ઞાનાવસ્થામાંજ રહે છે માટે અચરમ. બાકીના જેઓને જ્ઞાનસહિત નારકવાદિની પ્રાપ્તિનો ફરીથી અસંભવ છે તે ચરમ, તેથી અન્ય બીજા અચરમ. આભિનિવોધિક જ્ઞાની આહારકની પેટે ચરમ અચરમ એમ બન્ને પ્રકારના જાણવા. તેમા જે આભિનિવોધિકાદિ જ્ઞાનને કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થવાથી ફરી નહિ પામે તે ચરમ અને તે સિવાય બીજા તે અચરમ. કેવલજ્ઞાની અચરમ હોય છે.

३५. पंचहिं पञ्जतीहिं पंचहिं अपञ्जतीहिं जहा आहारओ, सद्यत्थ एगत्तपुहुत्सेणं वंडगा भाणियत्ता १४ ॥ इमा लक्खणगाहा—

“जो जं पाविहिति पुणो भावं सो तेण अचरिमो होइ । अचंतविओगो जस्स जेण भावेण सो चरिमो” ॥

“सेवं भंते ! सेवं भंते” ! त्ति जाव—विहरति । समत्तो ।

अठरसमे सए पढमो उद्देशो समत्तो ।

३५. पांच पर्याप्तिवडे पर्याप्ता अने पांच अपर्याप्तिवडे अपर्याप्ता संबंधे एकवचन तथा बहुवचनवडे सर्वत्र आहारकनी पेटे दंडक कहेवो. १४ चरम अने अचरमना स्वरूपने जणावनारी आ गाथा छे—“जे जीव जे भावने फरीवार पामशे, ते भावनी अपेक्षाए ते जीव अचरम कहेवाय छे, अने जे जीवने जे भावनो तइन वियोग होय छें, ते भावनी अपेक्षाए ते जीव चरम कहेवाय छे.” हे भगवन् ! ते एमज छे हे भगवन् ! ते एमज छे’ एम कही यावत्—विहरे छे.

१४ पर्याप्तब्रार.

अठारमा शतकर्मा प्रथम उद्देशक समाप्त.

बीओ उद्देशो.

१. तेणं कालेणं तेणं समएणं विसाहा नामं नगरी होत्था । वन्नओ । बहुपुत्तिए चेइए । वन्नओ । सामी समोसडे, जाव—पञ्जुवासइ । तेणं कालेणं तेणं समएणं सक्के देविंदे देवराया वज्जपाणी पुरंदरे—एवं जहा सोलसमसए वितियउद्देशए तहेव दिव्वेणं जाणविमाणेणं आगओ । नवरं एत्थ आभियोगा वि अत्थि, जाव—बत्तीसतिविहं नट्टविहिं उवदंसेत्ति, उवदंसेत्ता जाव—पडिगए ।

२. ‘भंते’त्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं जाव—एवं वयासी—जहा तईयसए ईसाणस्स तहेव कूडागारविट्ठंतो, तहेव पुव्वभवपुच्छा, जाव—अभिसमन्नागया ? [उ०] ‘गोयमा’दि समणे भगवं महावीरे भगवं गोयमं एवं वयासी—एवं खल्लु गोयमा ! तेणं कालेणं तेणं समएणं इहेव जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे हत्थिणापुरे नामं नगरे होत्था । वन्नओ । सहस्संबवणे उज्जाणे । वन्नओ । तत्थ णं हत्थिणागपुरे नगरे कत्तिए नामं सेट्टी परिवसत्ति, अहे, जाव—अपरिभूए, णेगमपढ—मासणिए, णेगमट्टसहस्सस्स बहुसु कज्जेसु य कारणेसु य कोडुंबेसु य—एवं जहा रायप्पसेणइज्जे चित्ते जाव—चक्खुभूए, णेगमट्टसहस्सस्स सयस्स य कुंडुंबस्स आहेवच्चं जाव—कारेमाणे पालेमाणे, समणोवासए, अहिगयजीवाजीवे जाव—विहरति ।

द्वितीय उद्देशक.

१. ते काले, ते समये विशाखा नामे नगरी हती. वर्णक. अने त्यां बहुपुत्रिक नामे चैस्य हतुं. वर्णक. महावीर स्वामी समवसर्था. यावत्—परिषद् पर्युपासना करे छे. ते काले, ते समये शक्र देवेन्द्र, देवराज, वज्रपाणि, पुरंदर—इत्यादि *सोलमा शतकना बीजा उद्देशकमां शक्रनी वक्तव्यता कही छे ते प्रमाणे यावत्—ते दिव्यविमानमां बेसीने आव्यो. विशेष ए के, आ स्थले आभियोगिक देवो पण होय छे. यावत्—तेणे आवी बत्रीश प्रकारनो नाट्यविधि देखाड्यो; अने ते ज्यांधी आव्यो हतो त्यां पाछो चाल्यो गयो.

कार्तिकशेठ-

२. ‘हे भगवन्’ ! एम कही पूज्य गौतमे श्रमण भगवंत महावीरने यावत्—आ प्रमाणे कहुं के—जेम तृतीयशतकमां ईशानेंद्र संबंधे कूडागार शालानो दृष्टांत अने पूर्वभवनो प्रश्न कर्षो छे तेम आ स्थले यावत्—तेने ‘ऋद्धि अभिमुख थई’ त्यां सुधी बधुं कहेवुं. ‘हे गौतम’ ! एम कही श्रमण भगवंत महावीरे पूज्य गौतमने आ प्रमाणे कहुं के—हे गौतम ! आ जंबूद्वीपना भारतवर्षमां हस्तिनापुर नामे नगर हतुं. वर्णक. सहस्राभवन नामे उद्यान हतुं. वर्णक. ते हस्तिनापुर नगरमां धनिक यावत्—कोईथी पराभव न पामे एवो, वणिको मां पहेलुं आसन प्राप्त करनार, एक हजार अने आठ वणिकोना घणा कार्योंमां, कारणोमां अने कुटुम्बोमां यावत्—चक्षुरूप एवो कार्तिक नामे शेठ रहेतो हतो. जेम राजप्रश्नीयसूत्रमां चित्रसारथिनुं वर्णन कर्षुं छे तेम अहिं बधुं वर्णन करवुं.—वळी ते कार्तिकशेठ एक हजार आठ वणिकोनुं अने पोताना कुटुम्बनुं अधिपतिपणुं करतो यावत्—पालन करतो रहेतो हतो. ते श्रमणोपासक तथा जीवाजीव तत्वोनो जाणकार हतो.

૩. તેણં કાલેણં તેણં સમણં મુણિસુઘવ અરહા આદિગરે—જહા સોલસમસપ તહેવ જાવ—સમોસઢે, જાવ—પરિસા પજ્જુ-વાસતિ । તપ ણં સે કત્તિપ સેટ્ટી ઇમીસે કહાપ લઢ્ઢે સમાણે હટ્ટુટુટું એવં જહા પક્કારસમસપ સુદંસણે તહેવ નિગ્ગઓ, જાવ—પજ્જુવાસતિ । તપ ણં મુણિસુઘવ અરહા કત્તિયસ્સ સેટ્ટિસ્સ ધમ્મકહા જાવ—પરિસા પઢ્ઢિગયા ।

૪. તપ ણં સે કત્તિપ સેટ્ટી મુણિસુઘવં જાવ—નિસમ્મ હટ્ટુટુટું ઉટ્ટાપ ઉટ્ટેતિ, ઉં ૨ ઉટ્ટેત્તા મુણિસુઘવં જાવ—એવં ઘયાસી—‘એવમેયં મંતે । જાવ—સે જહેયં તુજ્જે વદહ જં, નવરં દેવાણુપ્પિયા ! નેગમટ્ટસહસ્સં આપુચ્છામિ, જેટ્ટુપુત્તં ચ કુહુંબે ઠાવેમિ, તપ ણં અહં દેવાણુપ્પિયાણં અંતિયં પઘ્યામિ । અહાસુહં જાવ—મા પઢ્ઢિવંધં । તપ ણં સે કત્તિપ સેટ્ટી જાવ—પઢ્ઢિનિક્ક-મતિ, ૨—મિત્તા જેણેવ હત્થિણાગપુરે નગરે જેણેવ સપ નેહે તેણેવ ઉવાગચ્છહ, ૨—ચ્છિત્તા નેગમટ્ટસહસ્સં સહાવેતિ, ૨—વેત્તા એવં ઘયાસી—‘એવં સલુ દેવાણુપ્પિયા । મપ મુણિસુઘવસ્સ અરહઓ અંતિયં ધમ્મે નિસન્તે, સે વિ ય મે ધમ્મે હચ્છિપ, પઢ્ઢિચ્છિપ, અભિરુહપ । તપ ણં અહં દેવાણુપ્પિયા ! સંસારમયુધ્ધિગ્ગે, જાવ—પઘ્યામિ, તં તુજ્જે ણં દેવાણુપ્પિયા ! કિં કરેહ, કિં વવસહ, કિં મે હિયહચ્છિપ, કિં મે સામત્થે ? તપ ણં તં નેગમટ્ટસહસ્સં પિ તં કત્તિયં સેટ્ટિ એવં ઘયાસી—‘જહ ણં દેવાણુપ્પિયા ! સંસારમયુધ્ધિગ્ગા જાવ પઘ્ઢસ્સંતિ, અમ્હં દેવાણુપ્પિયા ! કિં અષ્ઠે આલંબણે વા, આહારે વા, પઢ્ઢિવંધે વા ? અમ્હે વિ ણં દેવાણુ-પ્પિયા ! સંસારમયુધ્ધિગ્ગા મીયા જમ્મણમરણાણં દેવાણુપ્પિયાંહિ સહ્ધિ મુણિસુઘવસ્સ અરહઓ અંતિયં મુંડા મધિત્તા આગા-રાઓ જાવ—પઘ્યામો’ ।

૫. તપ ણં સે કત્તિપ સેટ્ટી તં નેગમટ્ટસહસ્સં એવં ઘયાસી—‘જદિ ણં દેવાણુપ્પિયા ! સંસારમયુધ્ધિગ્ગા મીયા જમ્મણમર-ણાણં મપ સહ્ધિ મુણિસુઘવં જાવ—પઘ્યામહ, તં ગચ્છહ ણં તુજ્જે દેવાણુપ્પિયા ! સપસુ ગિહેસુ, વિપુલં અસણં જાવ—ઉવખ્સ-હાવેહ, મિત્તનાહં જાવ—જેટ્ટુપુત્તં કુહુંબે ઠાવેહ, જેટ્ટું ૨ ઠાવેત્તા તં મિત્તનાહં જાવ—જેટ્ટુપુત્તે આપુચ્છહ; આપુચ્છેત્તા પુરિસહસ્સવાહિણીઓ સીયાઓ દુરુહહ, દુરુહિત્તા મિત્તનાહં જાવ—પરિજણેણં જેટ્ટુપુત્તેહિ ય સમણુગમ્મમાણમગ્ગા સઘ્ઢ્ઢીપ જાવ—રવેણં અકાલપરિહીણં ચેવ મમ અંતિયં પાઉમ્મવહ’ । તપ ણં તે નેગમટ્ટસહસ્સં પિ કત્તિયસ્સ સેટ્ટિસ્સ એયમટ્ટં ઘિણણં પઢ્ઢિસુણેતિ, પઢ્ઢિસુણેત્તા જેણેવ સાહં સાહં ગિહાહં તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ, ઉવાગચ્છિત્તા વિપુલં અસણં જાવ—ઉવખ્સહાવેતિ, ઉવ-

૩. તે કાલે, તે સમયે ધર્મના આદિકર—ઇલાદિ વર્ણન જેમ *સોલમા શતકમાં કરવામાં આવ્યું છે તેવા મુનિસુવ્રત તીર્થકર સમોસર્યા અને યાવત્—પર્ષદાપ્ પર્યુપાસના કરી. સ્યારવાદ કાર્તિકશેઠ ભગવંત આવ્યાની વાત સાંભળી હર્ષવાલો અને સંતુષ્ટ થયો—ઇલાદિ જેમ અનીયારમાં શતકમાં કહેવામાં આવ્યું છે એવા ‘સુદર્શન શેઠની પેઠે વાંદવા નીકળ્યો અને યાવત્—તેણે ભગવંતની પર્યુપાસના કરી—વગેરે બધું કહેવું. પછી મુનિસુવ્રત અર્હંતે કાર્તિક શેઠને ધર્મકથા કહી, યાવત્—પરિષદ્ પાછી ગઈ.

૪. સ્યારવાદ કાર્તિકશેઠ, મુનિસુવ્રત અર્હંત પાસેથી યાવત્—ધર્મને સાંભળી, અવધારી પ્રસન્ન અને સંતુષ્ટ થઈ ઉભો થયો; ઝઠીને મુનિસુવ્રત અર્હંતને યાવત્—આ પ્રમાણે કહ્યું કે—‘હે ભગવન્ ! તે એજ પ્રમાણે છે કે યાવત્—આપ જે પ્રમાણે કહો છો. પરન્તુ હે દેવાનુ-પ્રિય ! એક હજાર આઠ વણિકોને પૂછી મોટા પુત્રને કુટુમ્બનો ભાર સોંપી દેવાનુપ્રિય એવા આપની પાસે પ્રવ્રજ્યા લેવા ઇચ્છું છું. શ્રીમુનિસુ-વ્રત ભગવંતે કહ્યું કે, ‘જેમ સુખ ધાય તેમ કરો, યાવત્—પ્રતિબંધ ન કરો.’ સ્યારવાદ કાર્તિક શેઠ યાવત્—સાંથી નીકળી જ્યાં હસ્તિનાગ-પુર નગર છે, અને જ્યાં પોતાનું ઘર છે ત્યાં આવ્યો. પછી તેણે એક હજાર આઠ વણિકોને બોલાવી આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે દેવાનુપ્રિયો ! મેં મુનિસુવ્રત અર્હંત પાસેથી ધર્મ સાંભળ્યો છે, અને તે ધર્મ મને ઇષ્ટ, વિશેષ ઇષ્ટ અને પ્રિય છે. તથા હે દેવાનુપ્રિયો ! તે ધર્મ સાંભળી હું સંસારમયથી ઉદ્ધિગ્ન થયો છું, યાવત્—પ્રવ્રજ્યા લેવા ઇચ્છું છું. માટે હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે શું કરવા ઇચ્છો છો, શી પ્રવૃત્તિ કરવા ધારો છો, તમારા હૃદયને શું ઇષ્ટ છે, અને તમારું સામર્થ્ય શું છે ? સ્યારવાદ તે એક હજાર આઠ વણિકોને તે કાર્તિકશેઠને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે દેવાનુપ્રિય ! જો તમે સંસારમયથી ઉદ્ધિગ્ન થઈ યાવત્—પ્રવ્રજ્યા પ્રહણ કરશો તો અમને બીજું શું આલંબન છે, બીજો શો આધાર છે, અને બીજો શો પ્રતિવંધ છે ? હે દેવાનુપ્રિય ! અમે પણ સંસારમયથી ઉદ્ધિગ્ન થયા છીએ, જન્મ અને મરણથી ભય પામ્યા છીએ, તો આપની સાથે મુનિસુવ્રત અર્હંતની પાસે મુંડ થઈને ગૃહસ્થાગ કરી અનગારપણું યાવત્—પ્રહણ કરીશું.

૫. સ્યાર વાદ તે કાર્તિકશેઠે તે એક હજાર આઠ વણિકોને આ પ્રમાણે કહ્યું કે, હે દેવાનુપ્રિયો ! જો તમે પણ સંસાર મયથી ઉદ્ધિગ્ન થયા હો, જન્મ અને મરણથી ભય પામ્યા હો, તથા મારી સાથેજ મુનિસુવ્રત અર્હંત પાસે યાવત્—પ્રવ્રજ્યા લેવા ઇચ્છતા હો તો તમે તમારે ઘેર જાઓ, અને પુષ્કલ અશનાદિ યાવત્—તૈયાર કરાવી, મિત્ર જ્ઞાતિ વગેરેને બોલાવી યાવત્—જ્યેષ્ઠ પુત્રને કુટુમ્બનો ભાર સોંપી અને મિત્રાદિક તથા જ્યેષ્ઠ પુત્રને પૂછી હજાર પુરુષો વડે ઉચ્ચકી શકાય તેવી શિવિકામાં બેસી, અને માર્ગમાં તમારી પાછલ ચાલતા મિત્ર જ્ઞાતિ યાવત્—પરિવાર વડે અને જ્યેષ્ઠ પુત્ર વડે અનુસરાયેલા, સર્વક્રદ્ધિથી યુક્ત યાવત્—વાદ્યોના ઘોષપૂર્વક વિલંબ કર્યા સિવાય મારી પાસે આવો. સ્યાર પછી કાર્તિક શેઠના એ કથનને વિનયપૂર્વક સ્વીકારી તે બધા વણિકો પોતપોતાને ઘેર ગયા અને તેઓ પુષ્કલ અશન, પાન, યાવત્—

फखडावेत्ता मित्तनाइ० जाव-तस्सेव मित्तनाइ० जाव-पुरओ जेट्टपुत्ते कुडुंवे ठावेति, जेट्ट० २ ठावेत्ता तं मित्तनाइ० जाव-जेट्टपुत्ते य आपुच्छंति, जेट्ट० २ आपुच्छेत्ता पुरिससहस्सवाहिणीओ सीयाओ दुरूहंति, दुरूहित्ता मित्तणाति० जाव-परिजणेणं जेट्टपुत्तेहि य समणुगम्ममाणमग्गा सव्वद्धीए जाव-रवेणं अकालपरिहीणं चेष कत्तियस्स सेट्टिस्स अंतियं पाउम्भवंति ।

६. तए णं से कत्तिए सेट्टी विपुलं असणं ४ जहा गंगदत्तो जाव-मित्त-णाति० जाव-परिजणेणं जेट्टपुत्तेणं णेगमट्टसहस्सेण य समणुगम्ममाणमग्गे सव्वद्धीए जाव-रवेणं हरिथणापुरं नगरं मज्झंमज्जेणं जहा गंगदत्तो जाव-आलित्ते णं भंते ! लोए, पलित्ते णं भंते ! लोए, आलित्तपलित्ते णं भंते ! लोए, जाव-अणुगामियत्ताए भविस्सति, तं इच्छामि णं भंते ! णेगमट्टसहस्सेण सद्धिं सयमेव पघ्गावियं, जाव-धम्ममाइक्खियं । तए णं मुणिसुव्वए अरहा कत्तियं सेट्टिं णेगमट्टसहस्सेणं सद्धिं सयमेव पघ्गावेति, जाव-धम्ममाइक्खइ-‘एवं देवाणुप्पिया ! गंतव्वं, एवं चिट्ठियव्वं, जाव-संजमियव्वं ।

७. तए णं से कत्तिए सेट्टी नेगमट्टसहस्सेण सद्धिं मुणिसुव्वयस्स अरहओ इमं एयारूवं धम्मियं उव्वदेसं सम्मं पडि-वज्जइ, तमाणए तहा गच्छति, जाव-संजमेति । तए णं से कत्तिए सेट्टी णेगमट्टसहस्सेणं सद्धिं अणगारे जाए, ईरियास्स-मिए जाव-गुत्तव्वंभयायारी । तए णं से कत्तिए अणगारे मुणिसुव्वयस्स अरहओ तहारूवाणं थेराणं अंतियं सामाइयमाइयाई चोइस पुव्वाइं अहिज्जइ, सा० २ अहिजित्ता व्हूर्हिं चउत्थ छट्ट-ट्टम० जाव-अप्पाणं भावेमाणे बहुपडिपुव्वाइं दुवालस वा-साइं सामन्नपरियागं पाउणइ, पाउणित्ता मासियाए संलेहणाए अत्ताणं शोसेइ, मा० २ शोसित्ता सट्ठिं भत्ताइं अणसणाए छेदेति, स० २ छेदेत्ता आलोइय० जाव-कालं किच्चा सोहम्मो कप्पे सोहम्मवडेंसए विमाणे उववायसभाए देवसयणिज्जंसि जाव-सक्के देविदत्ताए उववन्ने । तए णं से सक्के देविदे देवराया अहुणोववण्णे० सेसं जहा गंगदत्तस्स जाव-अंतं काहित्ति, नवरं ठिती दो सागरोवमाइं, सेसं तं चेष । ‘सेवं भंते ! सेव भंते’त्ति ।

अट्टारसमे सए वीओ उद्देशो समत्तो ।

तैयार करावी पोताना मित्र, ज्ञाति यावत्-स्वजनने बोलावी अने तेओनी समक्ष यावत्-मोटा पुत्रने कुटुंबनो भार सोपी ते मित्र, ज्ञाति वगेरे अने पुत्रने पूछी हजार पुरुषोथी उपाडी शकाय एवी शिविकामां बेसी, मार्गमां मित्र, ज्ञाति यावत्-परिजन वडे तथा ज्येष्ठ पुत्र वडे अनुसराता, यावत्-सर्वेऋद्धियुक्त वाद्यना घोषपूर्वक तेओ तुरत कार्तिक शेठनी पासे हाजर थया.

६. स्यार बाद ते कार्तिक शेठे *गंगदत्तनी पेठे पुष्कळ अशन-यावत्-तैयार कराव्या. यावत्-मित्र, ज्ञाति, यावत्-परिवार, ज्येष्ठ पुत्र अने एक हजारने आठ वणिको वडे अनुसरातो सर्वे ऋद्धिथी युक्त एवो कार्तिक शेठ यावत्-वाद्यना घोषपूर्वक हस्तिनापुर नगरनी वच्चोवच्च थई गंगदत्तनी पेठे नीकळ्यो, अने श्री मुनिसुव्वत अहंत पासे जई आ प्रमाणे बोल्यो—‘हे भगवन् ! आ संसार चो तरफ सळगी रहेलो छे, हे भगवन् ! आ संसार अत्यन्त प्रज्वलित थई रहेलो छे, हे भगवन् ! आ संसार चो तरफ अत्यन्त प्रज्वलित थई रहेलो छे. माडे आपनी पासे प्रत्रज्या प्रहणं करवी ए मने श्रेथोरूप थशे तेथी हे भगवन् ! आ एक हजार आठ वणिको साथे हुं आपनी पासे स्वयमेव प्रत्रज्या लेवाने अने आपे कहेल धर्म सांभळवाने इच्छुं छुं.’ स्यार पछी श्रीमुनिसुव्वत अहंत ते कार्तिक शेठने एक हजार आठ वणिको साथे प्रत्रज्या आपी अने यावत्-धर्मोपदेश कर्यो—‘हे देवानुप्रियो ! आ प्रमाणे चालवुं, आ प्रमाणे रहेवुं-इत्यादि यावत्-आ प्रमाणे संयमनुं पालन करवुं.’

७. स्यार बाद ते कार्तिक शेठे एक हजार आठ वणिको साथे मुनिसुव्वत अहंत कहेला आज्ञा प्रकारना धार्मिक उपदेशनो सारी रीते स्वीकार कर्यो, अने तेणे तेमनी आज्ञा प्रमाणे तेवीज रीते आचरण कर्युं, यावत्-संयमनुं पालन कर्युं. स्यार बाद ते कार्तिक शेठ एक हजार आठ वणिको साथे अनगर थया, ईर्यासमितियुक्त अने यावत्-गुप्त ब्रह्मचारी-ब्रह्मचर्यनी गुप्तिने धारण करनारा थया. पछी ते कार्तिक अनगारे मुनिसुव्वत अहंतना तेवा प्रकारना स्थविरोनी पासे सामायिकथी आरंभी चौद पूर्व पर्यंत अध्ययन कर्युं, अने घणा उपवास, छट्ट तथा अट्टमोथी यावत्-आत्माने भावित करता सम्पूर्ण बार वरस श्रमणपर्याय पाळ्यो. स्यार बाद ते कार्तिक शेठ एक मासनी संलेखना तप वडे शरीरने शोषवी साठ भक्त (त्रीश दिवस) अनशनपणे वीतावी, आलोचना करी यावत्-काल करी सौधर्म कल्पमां सौधर्मावतंसक नामना विमानमां आवेली उपपातसभामां देवशयनीय विषे यावत्-शक्र-देवेंद्रपणे उत्पन्न थया. स्यार पछी हमणां उत्पन्न थयेल शक्रं देवेंद्र देवराज इत्यादि-‘बधी वक्तव्यता गंगदत्तनी जेम कहेवी, यावत्-ते सर्व दुःखोनो अंत करशे.’ पण विशेष ए के, (शक्रनी) स्थिति बे सागरोपमनी छे. बाकी बधुं तेज प्रमाणे जाणवुं. ‘हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे’.

अट्टारमा शतकमां द्वितीय उद्देशक समाप्त.

તર્કો ઉદ્દેસો.

૧. તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિદ્દે નગરે હત્થા । વન્નઓ । ગુણસિલપ્પ ચેદ્દપ્પ । વન્નઓ । જાવ-પરિસ્સા પદ્ધિયા । તેણં કાલેણં તેણં સમણં સમણસ્સ મહાવીરસ્સ જાવ-અંતેવાસી માગંદિયપુત્તે નામં અણગારે પગ્ગમ્મહ્પ-જહ્પા મંદિ-યપુત્તે જાવ-પજ્જવાસમાણે एवं વયાસી—

[પ્ર૦] સે નૂણં મંતે ! કાઝલેસ્સે પુઢવિકાદ્દપ્પ કાઝલેસ્સેહિંતો પુઢવિકાદ્દપ્પહિંતો અણંતરં ઉચ્છટ્ઠિત્તા માણુસં વિગ્ગહં લભતિ, મા૦ ૨ લભિત્તા કેવલં બોહિં બુઝ્જતિ, કે૦ ૨ બુઝ્જિત્તા તથો પચ્છા સિઝ્જતિ, જાવ-અંતં કરેતિ ? [૩૦] હંતા માગંદિયપુત્તા ! કાઝલેસ્સે પુઢવિકાદ્દપ્પ જાવ-અંતં કરેતિ ।

૨. [પ્ર૦] સે નૂણં મંતે ! કાઝલેસ્સે આઝકાદ્દપ્પ કાઝલેસ્સેહિંતો આઝકાદ્દપ્પહિંતો અણંતરં ઉચ્છટ્ઠિત્તા માણુસં વિગ્ગહં લભતિ, મા૦ ૨ લભિત્તા કેવલં બોહિં બુઝ્જતિ, જાવ અંતં કરેતિ ? [૩૦] હંતા માગંદિયપુત્તા ! જાવ-અંતં કરેતિ ।

૩. [પ્ર૦] સે નૂણં મંતે ! કાઝલેસ્સે વણસ્સદ્દકાદ્દપ્પ-પવં ચેવ જાવ-અંતં કરેતિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ માગં-દિયપુત્તે અણગારે સમણં મહાવીરં જાવ-નમંસિત્તા જેણેવ સમણે નિમ્મગ્થે તેણેવ ઉવાગચ્છતિ, ઉવાગચ્છિત્તા સમણે નિમ્મગ્થે एवं વયાસી-एवं खलु अज्जो ! કાઝલેસ્સે પુઢવિકાદ્દપ્પ તહેવ જાવ-અંતં કરેતિ, एवं खलु अज्जो ! કાઝલેસ્સે આઝકાદ્દપ્પ જાવ-અંતં કરેતિ, एवं खलु अज्जो ! કાઝલેસ્સે વણસ્સદ્દકાદ્દપ્પ જાવ-અંતં કરેતિ' । તપ્પ ણં તે સમણા નિમ્મગ્થા માગંદિયપુત્તસ્સ અણગારસ્સ ઇવમાદ્દિયમાણસ્સ જાવ-एवं परूवेमाणस्स एयमट्ठं नो सहहंति ३, एयमट्ठं असहहमाणा ३ જેણેવ સમણે મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ, ઉવાગચ્છિત્તા સમણં મહાવીરં વંદંતિ નમંસંતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા एवं वयासी—[પ્ર૦] एवं खलु मंते ! માગંદિયપુત્તે અણગારે અમ્હં ઇવમાદ્દિયતિ, જાવ-परूवेति-एवं खलु अज्जो ! કાઝલેસ્સે પુઢવિકાદ્દપ્પ જાવ-અંતં કરેતિ, एवं खलु अज्जो ! કાઝલેસ્સે આઝકાદ્દપ્પ જાવ-અંતં કરેતિ, एवं वणस्सदद्दकद्दपप वि ज्जव-अंते करेति' સે કહમેયં મંતે ! एवं ? [૩૦] 'અજ્જો'ત્તિ સમણે મહાવીરે તે સમણે નિમ્મગ્થે આમંતિત્તા एवं वयासी-‘जण्णं

તૃતીય ઉદ્દેશક.

માકંદિકપુત્ર અન-
ગારના પ્રશ્નો.

પૃથિવીકાયિકાદિ
મનુષ્યશરીર પામી
તુરત સિદ્ધ થાય !

અપ્કાયિક.

૧. તે કાલે, તે સમયે રાજગૃહ નામે નગર હતું. વર્ણક. ગુણસિલક ચૈત્ય હતું. વર્ણક. યાવત્-પર્ષદા વાંદીને પાછી ગઈ. તે કાલે, તે સમયે શ્રમણ મહાવીરને આ પ્રમાણે પ્રશ્ન કર્યો—[પ્ર૦] હે મહાવન્ ! કાપોતલેશ્યાવાલો પૃથિવીકાયિક જીવ, કાપોતલેશ્યાવાલો પૃથિ-વીકાયિકોમાંથી મરણ પામી તુરતજ મનુષ્યના શરીરને પ્રાપ્ત કરી, કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે અને ત્યાર બાદ સિદ્ધ થાય, યાવત્-સર્વદુઃખોનો નાશ કરે ? [૩૦] હે માકંદિકપુત્ર ! હા, કાપોતલેશ્યાવાલો પૃથિવીકાયિક, યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે.

૨. [પ્ર૦] હે મહાવન્ ! કાપોતલેશ્યાવાલો અપ્કાયિક, કાપોતલેશ્યાવાલો અપ્કાયિકોમાંથી મરણ પામી તુરતજ મનુષ્યશરીર પ્રાપ્ત કરી કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે અને ત્યાર બાદ સિદ્ધ થાય, યાવત્-સર્વદુઃખોનો નાશ કરે ? [૩૦] હે માકંદિકપુત્ર ! હા, તે યાવત્—સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે.

૩. હે મહાવન્ ! કાપોતલેશ્યાવાલો વનસ્પતિકાયિક જીવ, વનસ્પતિકાયિકમાંથી નીકળી-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન, અને ઉત્તર પૂર્વ પ્રમાણે જાણવા. 'હે મહાવન્ ! તે એમજ છે હે મહાવન્ ! તે એમજ છે' એમ કહી માકંદિકપુત્ર અનગાર શ્રમણ મહાવીરને વાંદી, નમી જ્યાં શ્રમણ નિર્મથો છે ત્યાં આવી તે શ્રમણ નિર્મથોને તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું—'હે આર્યો ! કાપોતલેશ્યાવાલો પૃથિવીકાયિક યાવત્-સર્વદુઃખોનો નાશ કરે, તેજ પ્રકારે હે આર્યો ! કાપોતલેશ્યાવાલો અપ્કાયિક અને વનસ્પતિકાયિક જીવ પણ યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે.'—એ પ્રમાણે કથન કરતા યાવત્-પ્રરૂપણા કરતા માકંદિકપુત્ર અનગારની આ વાતને તે શ્રમણ નિર્મથોએ માન્ય ન કરી અને તેઓ જ્યાં શ્રમણ મહાવીર વિરાજમાન હતા ત્યાં આવ્યા; ત્યાં આવીને શ્રમણ મહાવીરને વાંદી નમી યાવત્-તેઓ આ પ્રમાણે બોલ્યા—[પ્ર૦] હે મહાવન્ ! માકંદિકપુત્ર અનગારે અમને આ પ્રમાણે કહ્યું છે, યાવત્-પ્રરૂપ્યું છે કે હે આર્યો ! કાપોતલેશ્યાવાલો પૃથિવી-કાયિક, કાપોતલેશ્યાવાલો અપ્કાયિક અને કાપોતલેશ્યાવાલો વનસ્પતિકાયિક યાવત્-સર્વદુઃખોનો નાશ કરે છે. તો હે મહાવન્ ! તે એમ કેવી રીતે હોય ? [૩૦] 'હે આર્યો !' એમ સંબોધી તે શ્રમણ નિર્મથોને શ્રમણ મહાવીરે આ પ્રમાણે કહ્યું—'હે આર્યો ! માકંદિક-પુત્ર અનગારે તમને જે કહ્યું છે, યાવત્-જે પ્રરૂપ્યું છે કે કાપોતલેશ્યાવાલો પૃથિવીકાયિક, કાપોતલેશ્યાવાલો અપ્કાયિક અને કાપો-તલેશ્યાવાલો વનસ્પતિકાયિક પણ યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે છે.' તે વાત સત્ય છે; હે આર્યો ! હું પણ એ પ્રમાણે કહું છું કે,

૧ * મંદિતપુત્ર સંબંધે જુઓ—મગ. ૨ શ. ૩ ૩૦ ૩ ૫૦ ૫૩.

अज्जो ! मागंदियपुत्ते अणगारे तुज्जे एवं आइवखति, जाव परूवेति—एवं खलु अज्जो ! काउलेस्से पुढविकाइए जाव—अंतं करेति, एवं खलु अज्जो ! काउलेस्से आउकाइए जाव—अंतं करेति, एवं खलु अज्जो ! काउलेस्से वणस्सइकाइए वि जाव—अंतं करेति, सच्चं णं एसमट्ठे, अहं पि णं अज्जो ! एवमाइक्खामि ४—एवं खलु अज्जो ! कण्हलेसे पुढविकाइए कण्हलेसेहितो पुढविकाइएहितो जाव—अंतं करेति, एवं खलु अज्जो ! नीललेस्से पुढविकाइए जाव—अंतं करेति, एवं काउलेस्से वि, जहा पुढविकाइए एवं आउकाइए वि, एवं वणस्सइकाइए वि, सच्चं णं एसमट्ठे । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति समणा निग्गंथा समणं भगवं महावीरं वंदंति नमंसंति, वंदित्ता नमंसित्ता जेणेव मागंदियपुत्ते अणगारे तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता मागंदियपुत्तं अणगारं वंदंति नमंसंति, वंदित्ता नमंसित्ता एयमट्ठं सम्मं विणएणं भुज्जो २ खामेति ।

४. तए णं से मागंदियपुत्ते अणगारे उट्ठाए उट्ठेति, जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छति, ते० २ उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं वंदंति नमंसंति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी—[प्र०] अणगारस्स णं भंते ! भावियप्पणो सच्चं कम्मं वेदेमाणस्स, सच्चं कम्मं निज्जरेमाणस्स सच्चं मारं मरमाणस्स, सच्चं सरीरं विप्पजहमाणस्स, चरिमं कम्मं वेदेमाणस्स, चरिमं कम्मं निज्जरेमाणस्स, चरिमं सरीरं विप्पजहमाणस्स, चरिमं मारं मरमाणस्स मारणंतियं कम्मं वेदेमाणस्स, मारणंतियं कम्मं निज्जरेमाणस्स, मारणंतियं मारं मरमाणस्स, मारणंतियं सरीरं विप्पजहमाणस्स जे चरिमा निज्जरापोग्गला सुहुमा णं ते पोग्गला पन्नत्ता समणाउसो ! सच्चं लोणं पि णं ते ओगाहित्ता णं चिट्ठंति ? [उ०] मागंदियपुत्ता ! अणगारस्स णं भंते ! भावियप्पणो जाव—ओगाहित्ता णं चिट्ठंति ।

५. [प्र०] छउमत्थे णं भंते ! मणुस्से तेसिं निज्जरापोग्गलाणं किंचि आणत्तं वा णाणत्तं वा० ? [उ०] एवं जहा इंदिय-उद्देशए पढमे जाव—वेमाणिया, जाव—तत्थ णं जे ते उवउत्ता ते जाणंति, पासंति, आहारंति, से तेणट्ठेणं निक्खेवो भाणियच्चो त्ति न पासंति, आहारंति ।

६. [प्र०] नेरइया णं भंते ! निज्जरापुग्गला न जाणंति न पासंति, आहारंति, एवं जाव—पांचिदियतिरिक्खजोणियाणं ।

कृष्णलेश्यावाळो पृथिवीकायिक कृष्णलेश्यावाळा पृथिवीकायिकोथी नीकळी तुरत यावत्—सर्व दुःखोनो नाश करे; ए प्रमाणे हे आर्यो ! श्रीलेश्यावाळो तथा कापोतलेश्यावाळो पृथिवीकायिक पण यावत्—सर्व दुःखोनो नाश करे.' ए प्रमाणे पृथिवीकायिकनी पेठे अष्कायिक तथा वनस्पतिकायिक पण यावत्—सर्व दुःखोनो नाश करे. ए वात सत्त्व छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे हे भगवन् ! ते एमज छे'—एम कही ते श्रमण निर्गथो श्रमण भगवंत महावीरने वांदी नमी, ज्यां माकंदिकपुत्र अनगार छे त्यां आव्या, त्यां आवीने तेओए माकंदिकपुत्र अनगारने वांदी नमी ए बाबत सम्यग् रीते विनयपूर्वक वारंवार खमाव्या.

४. स्यार पछी माकंदिकपुत्र अनगार उठीने ज्यां श्रमण भगवंत महावीर विराजमान छे त्यां आव्या. आवीने भगवंतने वांदी नमी आ प्रमाणे कळुं—[प्र०]—हे भगवन् ! बधा कर्मने वेदता, बधा कर्मने निर्जरता, सर्व मरणे मरता अने सर्व शरीरने छोडता, तथा चरम—छेला कर्मने वेदता, चरम कर्मने निर्जरता, चरम शरीरने छोडता, चरम मरणे मरता तथा मारणान्तिक कर्मने वेदता, मारणान्तिक कर्मने निर्जरता, मारणान्तिक मरणे मरता अने मारणान्तिक शरीरने छोडता भावितात्मा अनगारना जे चरम—छेला निर्जराना पुद्गलो छे हे आयुष्मन् श्रमण ! ते पुद्गलोने सूक्ष्म कहेवामां आव्या छे, अने हे आयुष्मन् श्रमण ! ते पुद्गलो समग्र लोकने अवगाहीने रहे छे ? [उ०] हा, माकंदिकपुत्र ! भावितात्मा अनगारना ते चरम निर्जरापुद्गलो यावत्—समग्र लोकने व्यापीने रहे छे.

५. [प्र०] हे भगवन् ! छमत्थ मनुष्य ते निर्जरा पुद्गलोलुं परस्पर जुदापणुं यावत्—नानापणुं जाणे अने जुए ? [उ०] 'जेम प्रथम *इन्द्रियोद्देशकमां कहेवामां आव्युं छे ते प्रमाणे यावत्—[केटलाक देवो पण जाणता नर्थ, अने जोता नथी] एम वैमानिको सुधी कहेवुं. तेमां जेओ उपयोगयुक्त छे तेओ ते पुद्गलोने जाणे छे, जुए छे अने ग्रहण करे छे. ते कारण माटे ए समग्र निक्षेप—पाठ कहेवो. यावत्—जेओ उपयोगरहित छे तेओ जाणता नथी, अने देखता नथी, पण ते पुद्गलोलो ! आहार—ग्रहण करे छे.

६. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिको संबंधे प्रश्न. [उ०] तेओ निर्जरापुद्गलोने जाणता नथी, जोता नथी, पण तेनो आहार करे छे. एम यावत्—पंचेन्द्रियतिर्यचयोनिक सुधी जाणवुं.

५ * प्रज्ञा० पद १५ उ० १ प० २९२.

† जेओ विशिष्ट अवधिज्ञानादिना उपयोगयुक्त होय छे ते सूक्ष्म कर्मण पुद्गलोने जाणे छे अने जुए छे पण जेओ विशिष्ट अवधिज्ञानादिना उपयोगरहित छे ते सूक्ष्म कर्मण पुद्गलोने कांइ पण जाणता के जोता नथी.

‡ ओज आहार, लोमाहार अने प्रक्षेपाहार—ए त्रिविध आहारमांथी अहिं ओज आहार लेवो, कारण के कर्मण शरीरद्वारा पुद्गलोलुं ग्रहण करवुं ते ओज आहार कहेवाय छे अने ते आहार अहिं संभवे छे.

निर्जरा पुद्गलो सर्व-लोक व्यापी छे ?

छमत्थ निर्जरापुद्गलोलुं मिश्रपणुं जुए ?

૭. [પ્ર૦] મણુસ્સા ણં મંતે ! નિજ્જરાપોગ્ગલે કિં જાણંતિ પાસંતિ આહારંતિ, ઉદાહુ ન જાણંતિ ન પાસંતિ આહારંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગહયા જાણંતિ ૩, અત્યેગહયા ન જાણંતિ ન પાસંતિ, આહારંતિ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! एवं बुद्ध-अत्येगहया ज्ञाणंति पासंति आहारंति, अत्येगहया न ज्ञाणंति न पासंति, आहारंति ? [उ०] गोयमा ! मणुस्सा दुविहा पञ्चत्ता, तंजहा-सन्नीभूया य असन्नीभूया य । तत्थ णं जे ते असन्नीभूया ते न ज्ञाणंति न पासंति, आहारंति । तत्थ णं जे ते सन्नीभूया ते दुविहा पञ्चत्ता तंजहा-उवउत्ता अणुवउत्ता य । तत्थ णं जे ते अणुवउत्ता ते न याणंति न पासंति, आहारंति । तत्थ णं जे ते उवउत्ता ते ज्ञाणंति ३, से तेणट्टેણં ગોયમા । एवं बुद्ध-अत्येगहया न ज्ञाणंति, न पासंति, आहारंति, अत्येगहया ज्ञाणंति ३ । वाणमंतरजोइसिया जहा नेरइया ।

૮. [પ્ર૦] વેમાણિયા ણં મંતે ! તે નિજ્જરાપોગ્ગલે કિં જાણંતિ ૬ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહા મણુસ્સા, નવરં વેમાણિયાઃ દુવિહા પન્નત્તા, તં જહા-માઈમિચ્છદિટ્ટીઉવવન્નગા ય અમાઈસમ્મદિટ્ટીઉવવન્નગા ય । તત્થ ણં જે તે માઈમિચ્છદિટ્ટીઉવવન્નગા તે ણં ન જાણંતિ ન પાસંતિ આહારંતિ । તત્થ ણં જે તે અમાઈસમ્મદિટ્ટીઉવવન્નગા તે દુવિહા પન્નત્તા, તં જહા-અણંતરો-વવન્નગા ય પરંપરોવવન્નગા ય । તત્થ ણં જે તે અણંતરોવવન્નગા તે ણં ન યાણંતિ ન પાસંતિ આહારંતિ । તત્થ ણં જે તે પરં-પરોવવન્નગા તે દુવિહા પન્નત્તા, તં જહા-પજ્જત્તગા ય અપજ્જત્તગા ય । તત્થ ણં જે તે અપજ્જત્તગા તે ણં ન જાણંતિ, ન પાસંતિ આહારંતિ । તત્થ ણં જે તે પજ્જત્તગા તે દુવિહા પન્નત્તા, તંજહા-ઉવउत्ता य अणुवउत्ता य, तत्थ णं जे ते अणुवउत्ता ते णं याणंति न पासंति आहारंति ।

૯. [પ્ર૦] કતિવિદ્ધે ણં મંતે ! બંધે પન્નત્તે ? [ઉ૦] માગંદિયપુત્તા ! દુવિદ્ધે પન્નત્તે, તં જહા-દ્વંધવંધે ય ભાવબંધે ય ।

૧૦. [પ્ર૦] દ્વંધવંધે ણં મંતે ! કતિવિદ્ધે પન્નત્તે ? [ઉ૦] માગંદિયપુત્તા ! દુવિદ્ધે પન્નત્તે તં જહા-પભોગબંધે ય વીસ-સાવંધે ય ।

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! મનુષ્યો શું નિર્જરા પુદ્ગલોને જાણે છે, જુદા છે અને આહારે છે-ગ્રહણ કરે છે, કે જાણતા નથી, જોતા નથી અને ગ્રહણ કરતા નથી ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કેટલાક જાણે છે, જુદા છે અને આહારે છે, અને કેટલાક જાણતા નથી, જોતા નથી પણ તેઓનો આહાર કરે છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા માટે એમ કહેવામાં આવ્યું કે, કેટલાક જાણે છે, જુદા છે અને આહારે છે અને કેટલાક નથી જાણતા, નથી જોતા, પણ આહારે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! મનુષ્ય બે પ્રકારના કહ્યા છે, સંજ્ઞીરૂપ-મનસહિત અને અસંજ્ઞીરૂપ-મન-રહિત. તેમાં જે અસંજ્ઞીરૂપ છે તે જાણતા નથી, જોતા નથી, પણ તે નિર્જરા પુદ્ગલોનો આહાર કરે છે; અને જે સંજ્ઞીરૂપ છે તે પણ બે પ્રકારના છે, ઉપયુક્ત અને અનુપયુક્ત. તેમાં જે વિશિષ્ટ જ્ઞાનના ઉપયોગ રહિત છે તે જાણતા નથી, જોતા નથી, પણ આહાર કરે છે. જે વિશિષ્ટ જ્ઞાનના ઉપયોગવાળા છે તેઓ તેને જાણે છે, જુદા છે અને તેનો આહાર કરે છે, તે કારણથી હે ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે કેટલાક જાણતા નથી, જોતા નથી પણ તેઓ આહાર કરે છે અને કેટલાક જાણે છે, જુદા છે અને તેનો આહાર પણ કરે છે'. વાણવ્યંતર અને યોતિષ્કોની વક્તવ્યતા નૈરયિકો પ્રમાણે સમજવી.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વૈમાનિકો શું તે નિર્જરા પુદ્ગલોને જાણે છે, જુદા છે અને આહારે છે કે નથી જાણતા, નથી જોતા અને આહારતા પણ નથી ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ મનુષ્યોની વક્તવ્યતા કહી છે (સૂ. ૭) તેમ વૈમાનિકોની વક્તવ્યતા જાણવી. પરંતુ વિશેષ એ છે કે, વૈમાનિક બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-માયી મિધ્યાદૃષ્ટિ અને અમાયી સમ્યગ્દૃષ્ટિ. તેમાં જે માયી મિધ્યાદૃષ્ટિ દેવ છે તેઓ નિર્જરાપુદ્ગલોને જાણતા નથી, જોતા નથી પણ આહારે છે. તથા જે અમાયી સમ્યગ્દૃષ્ટિ છે, તે બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-અનંતરોપપન્નક અને પરંપરોપપન્નક. તેમાં જે અનંતરોપપન્નક-પ્રથમ સમયોત્પન્ન છે તે જાણતા નથી, જોતા નથી, પણ આહારે છે, અને જે પરંપરોપપન્નક (જેને ઉત્પન્ન થયાને દ્વિતીયાદિ સમયો થયેલા છે.) છે તે બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-પર્યાપ્તક અને અપર્યાપ્તક. તેમાં જે અપર્યાપ્તક છે તે જાણતા નથી, જોતા નથી, પણ આહારે છે. જે પર્યાપ્તક છે તે બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-ઉપયુક્ત અને અનુપયુક્ત. તેમાં જે અનુપયુક્ત છે તે જાણતા નથી, જોતા નથી પણ આહારે છે.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! બંધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે માકંદિકપુત્ર ! બંધ બે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે-દ્રવ્ય-વંધ અને ભાવવંધ.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્રવ્યવંધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે માકંદિકપુત્ર ! બે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે-પ્રયોગવન્ધ અને વિસ્ત્રસાવન્ધ (સ્વાભાવિકવન્ધ).

૭ * અહિં ભગવંતને પ્રશ્ન પૂછનાર તો માકંદિકપુત્ર છે, છતાં ભગવાને ગૌતમને સંવેધી ઉત્તર આપ્યો તેનું કારણ એ છે કે, આ પાઠ પ્રજ્ઞાપના સૂત્ર-માંથી ઉદ્ભૂત કરેલો છે અને પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રની રચનાશૈલી પ્રાયઃ ગૌતમપ્રશ્ન અને ભગવંતના ઉત્તર રૂપ હોવાથી અહિં પણ તે સ્વલંગ પાઠ ગ્રહણ કરેલો છે.

દ્રવ્યવંધના પ્રકાર.

૧૧. [પ્ર૦] વીસસાબંધે ણં મંતે! કતિવિદ્દે પ્પન્નસે? [૩૦] માર્ગંદિયપુત્તા! દુવિદ્દે પ્પન્નસે, તં જહ્વા-સાહ્યવીસસાબંધે ય અણાદ્રીયવીસસાબંધે ય ।

૧૨. [પ્ર૦] પયોગબંધે ણં મંતે! કતિવિદ્દે પ્પન્નસે? [૩૦] માર્ગંદિયપુત્તા! દુવિદ્દે પ્પન્નસે, તં જહ્વા-સિદ્ધિલવંધણવન્ધે ય ઘણિયવંધણવન્ધે ય ।

૧૩. [પ્ર૦] માવબંધે ણં મંતે! કતિવિદ્દે પ્પન્નસે? [૩૦] માર્ગંદિયપુત્તા! દુવિદ્દે પ્પન્નસે, તં જહ્વા-મૂલપગડિબંધે ય ઉત્તરપગડિબંધે ય ।

૧૪. [પ્ર૦] નેરહ્યાણં મંતે! કતિવિદ્દે માવબંધે પ્પન્નસે? [૩૦] માર્ગંદિયપુત્તા! દુવિદ્દે માવબંધે પ્પન્નસે, તં જહ્વા-મૂલ-પગડિબંધે ય ઉત્તરપગડિબંધે ય । एवं जाव-वेमाणियाणं ।

૧૫. [પ્ર૦] નાણાવરણિજ્જસ્સ ણં મંતે! કમ્મસ્સ કતિવિદ્દે માવબંધે પ્પન્નસે? [૩૦] માર્ગંદિયપુત્તા! દુવિદ્દે માવબંધે પ્પન્નસે, તં જહ્વા-મૂલપગડિબંધે ય ઉત્તરપગડિબંધે ય ।

૧૬. [પ્ર૦] નેરતિયાણં મંતે! નાણાવરણિજ્જસ્સ કમ્મસ્સ કતિવિદ્દે માવબંધે પ્પન્નસે? [૩૦] માર્ગંદિયપુત્તા! દુવિદ્દે માવબંધે પ્પન્નસે, તં જહ્વા-મૂલપગડિબંધે ય ઉત્તરપગડિબંધે, एवं जाव-वेमाणियाणं, જહ્વા નાણાવરણિજ્જેણં દંડઓ મણિઓ एवं जाव-अंतराहणं भाणियाहो ।

૧૭. [પ્ર૦] જીવાણં મંતે! પાવે કમ્મે જે ય કહે, જાવ-જે ય કજ્જિસ્સહ, અત્થિ યાહ તસ્સ કેહ ણાણસે? [૩૦] હંતા અત્થિ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે! एवं खुव्वह-‘जीवाणं पावे कम्मे जे य कहे, जाव-जे य कज्जिस्सति, अत्थि याह तस्स णाणसे’? [૩૦] માર્ગંદિયપુત્તા! સે જહ્વાનામપ-કેહ પુરિસે ધણું પરામુસહ, ધણું પરામુસિત્તા ઉસું પરામુસહ, ઉસું પરામુસિત્તા ઠાણં ઠાહ, ઠાણં ઠાપત્તા આયયકઘાયયં ઉસું કરેત્તિ, આ૦ ૨ કરેત્તા ઉહં વેદ્દાસં ઉદ્ધિહહ, સે નૂણં માર્ગંદિયપુત્તા! તસ્સ ઉસુસ્સ ઉહં

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્! *વિસસાબંધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે? [૩૦] હે માકંદિકપુત્ર! તે બે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—*સાદિ વિસસાબંધ અને અનાદિ વિસસાબંધ. વિસસાબંધ.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્! પ્રયોગબંધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે? [૩૦] હે માકંદિકપુત્ર! તે બે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—શિથિલબંધનવાલો બંધ અને ગાઢબંધનવાલો બંધ. પ્રયોગબંધ.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્! માવબંધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે? [૩૦] હે માકંદિકપુત્ર! બે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—મૂલપ્રકૃતિબંધ અને ઉત્તરપ્રકૃતિબંધ. માવબંધ.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્! નૈરયિકોને કેટલા પ્રકારનો માવબંધ કહ્યો છે? [૩૦] હે માકંદિકપુત્ર! તેઓને બે પ્રકારનો માવબંધ કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—મૂલપ્રકૃતિબંધ અને ઉત્તરપ્રકૃતિબંધ. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્! જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો માવબંધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે? [૩૦] હે માકંદિકપુત્ર! તે બે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—મૂલપ્રકૃતિબંધ અને ઉત્તરપ્રકૃતિબંધ.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્! નૈરયિકોને જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો માવબંધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે? [૩૦] હે માકંદિકપુત્ર! તે બે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—મૂલપ્રકૃતિબંધ અને ઉત્તરપ્રકૃતિબંધ. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. જેમ જ્ઞાનાવરણીય બંધે દંડક કહ્યો તેમ યાવત્-અંતરાયકર્મ સુધી દંડક કહેવો.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્! જીવે જે પાપ કર્મ કર્યું છે અને યાવત્-હવે પછી કરશે, તેમાં પરસ્પર કાંઈ મેદ છે? [૩૦] હે માકંદિકપુત્ર! હા, તેમાં પરસ્પર મેદા છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્! શા હેતુથી એમ કહ્યો છે કે, જીવે જે પાપ કર્મ કર્યું છે અને યાવત્-જે પાપ કર્મ કરશે, તેમાં પરસ્પર મેદ છે? [૩૦] હે માકંદિકપુત્ર! જેમ કોઈ એક પુરુષ ધનુષને પ્રહણ કરી, બાણ લેઈ અમુક આકારે ઊભો રહી ધનુષને કાન સુધી ઘેંચી છેવટે તે બાણને આકાશમાં ડાંચે ફેંકે, તો હે માકંદિકપુત્ર! આકાશમાં ડાંચે ફેંકેલા તે બાણના કંપનમાં કર્મવંધની મિશ્રતા

૧૧ * વિસસાબંધ-વાદલા વગેરેનો સ્વાભાવિકબંધ, તેના સાદિ વિસસાબંધ અને અનાદિ વિસસાબંધ એ બે મેદ છે. તેમાં વાદલા વગેરેનો સાદિ વિસસાબંધ, અને ધર્મોક્તિકાયાદિનો પરસ્પર અનાદિ વિસસાબંધ.

૧૭ † પુરુષે કરેલા ભૂત, વર્તમાન અને ભવિષ્યકાલના કર્મમાં તીવ્ર મન્દાદિ પરિણામના મેદથી મિશ્રતા હોય છે. જેમ કોઈ પુરુષે આકાશમાં ડાંચે ફેંકેલા બાણના કંપનમાં તેના પ્રથમની વિશેષતાથી મેદ હોય છે, તેવી રીતે કર્મમાં પણ તીવ્ર મન્દ ત્યાદિ પરિણામની વિશેષતાથી વિશેષતા હોય છે.

વેહાસં ઉષ્ણીઢસ્સ સમાણસ્સ પ્યતિ વિ ણાણત્તં, જાવ-તં તં ભાવં પરિણમતિ વિ ણાણત્તં ? [૩૦] હંતા ભગવં ! પ્યતિ વિ ણાણત્તં, જાવ-પરિણમતિ વિ ણાણત્તં, સે તેણ્ટ્ટેણં માગંદિયપુત્તા ! एवं बुच्चइ-जाव-तं तं भावं परिणमति वि णाणत्तं ।

૧૮. [પ્ર૦] નેરહ્યાણં મંતે ! પાવે કમ્મે જે ય કહે૦ ? [૩૦] एवं चेव, नवरं जाव-वेमाणियाणं ।

૧૯. [પ્ર૦] નેરહ્યા ણં મંતે ! જે પોગ્ગલે આહારત્તાપ ગેણંતિ, તેસિ ણં મંતે ! પોગ્ગલાણં સેયકાલંસિ કતિમાગં આહારેતિ, કતિમાગં નિજરેતિ ? [૩૦] માગંદિયપુત્તા ! असंखेज्जइभागं आहारैति, अणंतभागं निजरैति ।

૨૦. [પ્ર૦] ચક્કિયા ણં મંતે ! કેદ તેસુ નિજ્જરાપોગ્ગલેસુ આસદ્દત્તપ વા જાવ-તુયદ્દિત્તપ વા ? [૩૦] णो तिणट्ठे समट्ठे, अणाहरणमेयं बुइयं समणाउसो ! एवं जाव वेमाणियाणं । 'सेवं मंते ! सेवं मंते'त्ति ।

અદ્વારસમે સપ તર્કો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

મેદ છે ? યાવત્-તેં તે ભાવે પરિણમે છે તેમાં મેદ છે ? [૩૦] हे भगवन् ! हा, तेना कंपनीमां अने यावत्-तेना ते ते स्वरूपना परिणाममां पण मेद છે. तो हे मार्कंदिकपुत्र ! ते कारणधी एम कही शकाय છે કે, 'યાવત્-તે કર્મના તે તે રૂપાદિ પરિણામમાં પણ મેદ છે'.

નૈરયિકાદિના કર્મવન્ધમાં મિત્રતા.

૧૮. [પ્ર૦] हे भगवन् ! नैरयिकोए जे पाप कर्म कर्युं છે અને યાવત્-જે કરશે, તે પાપ કર્મમાં કાંઈ મેદ છે ? [૩૦] हे मार्कंदिकपुत्र ! हा मेद છે. ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं.

આહારરૂપે ગ્રહણ કરેલા પુદ્ગલોનો કેટલામો ભાગ ગૃહીત થાય અને કેટલામો ભાગ ત્યાજ્ય થાય છે ?

૧૯. [પ્ર૦] हे भगवन् ! नैरयिको जे पुद्गलोने आहारपणे ग्रहण करे છે, મવિથ્ય કાલમાં તે પુદ્ગલોનો કેટલામો ભાગ આહારરૂપે ગૃહીત થાય છે અને કેટલામો ભાગ નિર્જરે છે-લ્યજે છે ? [૩૦] हे मार्कंदिकपुत्र ! आहार ग्रहण करेला पुद्गलोने असंख्यातमो भाग आहाररूपे गृहीत थाय છે, અને અનંતમો ભાગ નિર્જરે છે.

નિર્જરાના પુદ્ગલો ઉપર શયનાદિ થઈ શકે ?

૨૦. [પ્ર૦] हे भगवन् ! ए निर्जराना पुद्गलो उपर बेसवाने यावत्-सूवाने कोइ पुरुष समर्थ છે ? [૩૦] हे मार्कंदिकपुत्र ! ए अर्थ समर्थ नथी. हे आयुष्मन् ! श्रमण ! ए निर्जराना पुद्गलो अनाधार रूप कहेलां છે. तेओ काई पण धारण करवाने समर्थ नथी, एम कहुं છે. 'हे भगवन् ! ते एमज છે, हे भगवन् ! ते एमज છે'—एम कही यावत्-विहरे છે.

અદ્વારમા શતકમાં તૃતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ચતુર્થો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિહે જાવ-ભગવં ગોયમે एवं वयासी-अह मंते ! पाणाइचाप, मुसावाप, जाव-मिच्छादंसणसल्ले, पाणाइचायवेरमणे, मुसावाय० जाव-मिच्छादंसणसल्लुवेरमणे, पुढविक्काइए, जाव-वणस्स-इकाइए, धम्मत्थिकाए, अधम्मत्थिकाए, आगासत्थिकाए, जीवे असरीरपडिबद्धे, परमाणुपोग्गले, सेलेसि पडिवन्नए अणगारे, सव्वे य बायरबोदिधरा कलेवरा एए णं दुविहा जीवदद्धा य अजीवदद्धा य जीवाणं परिभोगत्ताए हहमागच्छंति ? [३०] गौयमा ! पाणाइचाप जाव-एए णं दुविहा जीवदद्धा य अजीवदद्धा य अत्येगतिया जीवाणं परिभोगत्ताए हहमागच्छंति, अत्येगतिया जीवाणं जाव-नो हहमागच्छंति । [प्र०] से केणट्ठेणं मंते ! एवं बुच्चइ-पाणाइचाप जाव-नो हहमागच्छंति ?

ચતુર્થ ઉદ્દેશક.

પ્રાણાતિપાતાદિ જીવના પરિભોગમાં આવે છે કે નહીં ?

૧. [પ્ર૦] તે કાલે, તે સમયે રાજગૃહમાં યાવત્-ભગવાન્ ગૌતમે આ પ્રમાણે કહ્યું કે હે ભગવન્ ! *પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ, યાવત્-મિથ્યાદર્શનશલ્ય, પ્રાણાતિપાતવિરમણ, મૃષાવાદવિરમણ યાવત્-મિથ્યાદર્શનશલ્યવિવેક, પૃથિવીકાયિક, યાવત્-વનસ્પતિકાયિક, ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, શરીરરહિત જીવ, પરમાણુપુદ્ગલ, શૈલેશીને પ્રાપ્ત થયેલો અનગાર, અને સ્થૂલકારવાલા બધા કલેવરો-બેહંદ્રિયાદિ જીવો એ બધા મઠીને બે પ્રકારના છે, તેમાંના કેટલાક જીવદ્રવ્યરૂપ છે અને કેટલાક અજીવદ્રવ્યરૂપ છે. તો હે ભગવન્ ! શું એ બધા જીવના પરિભોગમાં આવે છે ? [૩૦] हे गौतम ! प्राणातिपात वगैरे जीवद्रव्यरूप अने अजीवद्रव्यरूप છે, તેમાંના કેટલાક, જીવના પરિભોગમાં આવે

૧ * પ્રાણાતિપાત વગેરે બધા સામાન્યરૂપે બે પ્રકારના છે, પણ તેમાંના પ્રત્યેકના બે પ્રકાર નથી. તેમાં પૃથિવીકાયિકાદિ જીવ દ્રવ્યરૂપ છે, અને ધર્માસ્તિકાયાદિ અજીવદ્રવ્યરૂપ છે. પ્રાણાતિપાતાદિ અશુદ્ધ સ્વભાવરૂપ અને પ્રાણાતિપાતવિરમણાદિ શુદ્ધ સ્વભાવરૂપ જીવના ધર્મો છે, તેથી તે જીવરૂપ કહી શકાય. જ્યારે જીવ પ્રાણાતિપાતાદિ સેવે છે ત્યારે ચારિત્રમોહનીય કર્મ ઉદયમાં આવે છે, તેથી પ્રાણાતિપાતાદિ તે દ્વારા જીવના પરિભોગમાં આવે છે. પૃથિવીકાયિકાદિનો પરિભોગ ગમન શાંતિ દ્વારા સ્પષ્ટ છે. પ્રાણાતિપાતવિરમણાદિ જીવના શુદ્ધ સ્વભાવરૂપ હોવાથી ચારિત્ર મોહનીયકર્મોદયના હેતુરૂપ થતા નથી, માટે તે જીવના પરિભોગમાં આવતા નથી. ધર્માસ્તિકાયાદિ ચાર દ્રવ્યો અમૂર્ત હોવાથી, પરમાણુ સૂક્ષ્મ હોવાથી અને શૈલેશીને પ્રાપ્ત થયેલ સાધુ ઉપદેશ વગેરે દ્વારા પ્રેરણાદિ ન કરતા હોવાથી અનુપયોગી છે, તેથી તે જીવના પરિભોગમાં આવતા નથી.

† મોક્ષ ગમન સમયે મેરુપર્વતના જેવી યોગની અત્યંત સ્થિરતાસ્મ આત્માની અવસ્થાને શૈલેશી કહે છે.

[उ०] गोयमा ! पाणाइवाए, जाव-मिच्छादंसणसहे, पुढविकाइए, जाव-वणस्सइकाइए, सवे य बायरबोदिधरा कलेवरा एए णं दुविहा जीवदद्धा य अजीवदद्धा य जीवाणं परिभोगत्ताए हव्वमागच्छंति । पाणाइवायवेरमणे, जाव-मिच्छादंसणसल्लुवि-वेगे, धम्मत्थिकाए, अधम्मत्थिकाए, जाव-परमाणुपोग्गले, सेलेसीं(सिं) पडिवन्नए अणगारे एए णं दुविहा जीवदद्धा य अजीव-दद्धा य जीवाणं परिभोगत्ताए नो हव्वमागच्छन्ति, से तेणट्टेणं जाव-नो हव्वमागच्छंति ।

२. [प्र०] कति णं भंते ! कसाया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! चत्तारि कसायां पन्नत्ता, तं जहा-कसायपदं निरवसेसं माणियच्चं जाव-‘निज्जरिस्संति लोभेण’ ।

३. [प्र०] कति णं भंते ! जुम्मा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! चत्तारि जुम्मा पन्नत्ता, तं जहा-१ कडजुम्मे, २ तेयोगे, ३ दावरजुम्मे, ४ कलिओगे । [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ-जाव-कलियोए ? [उ०] गोयमा ! जे णं रासी चउक्कएणं अवहारेणं अवहीरमाणे चउपज्जवसिए सेत्तं कडजुम्मे । जे णं रासी चउक्कएणं अवहारेणं अवहीरमाणे तिपज्जवसिए सेत्तं तेयोए । जे णं रासी चउक्कएणं अवहारेणं अवहीरमाणे दुपज्जवसिए सेत्तं दावरजुम्मे । जे णं रासी चउक्कएणं अवहारेणं अवहीरमाणे एगपज्जवसिए सेत्तं कलिओगे । से तेणट्टेणं गोयमा ! एवं बुच्चइ-जाव-कलियोए ।

४. [प्र०] नेरइया णं भंते ! किं कडजुम्मा, तेयोगा, दावरजुम्मा, कलियोगा ४ ? [उ०] गोयमा ! जह्वन्नपदे कड-जुम्मा, उक्कोसपदे तेयोगा, अजहन्नकोसपदे सिय कडजुम्मा, जाव-सिय कलियोगा । एवं जाव-धणियकुमारा ।

५. [प्र०] वणस्सइकाइयाणं पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जह्वन्नपदे अपदा, उक्कोसपदे य अपदा, अजहन्नकोसपदे सिय कडजुम्मा, जाव-सिय कलियोगा ।

छे अने केटलाक परिभोगमां नथी आवता. [प्र०] हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहो छो के, ‘प्राणातिपात वगैरे यावत्-केटलाक जीवना परिभोगमां आवे छे अने केटलाक जीवना परिभोगमां नथी आवता’ ? [उ०] हे गौतम ! प्राणातिपात, यावत्-मिध्यादर्शनशल्य, पृथिवी-कायिक, यावत्-वनस्पतिकायिक अने बधा स्थूलाकारवाळा कलेवरधारी वेइंद्रियादिजीवो—ए बधा मळीने जीवद्रव्यरूप अने अजीव-द्रव्यरूप बे प्रकारना छे, अने ते बधा जीवना परिभोगमां आवे छे. वळी प्राणातिपातविरमण, यावत्-मिध्यादर्शनशल्य त्याग, धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय, यावत्-परमाणुपुद्गल, तथा शैलेशी प्राप्त अनगार, ए बधा मळीने जीवद्रव्यरूप अने अजीवद्रव्यरूप बे प्रकारना छे, ते जीवना परिभोगमां आवता नथी. ते कारणथी एम कहुं छे के, ‘कोइ द्रव्यो परिभोगमां आवे छे अने कोइ द्रव्यो परिभोगमां आवतां नथी’.

२. [प्र०] हे भगवन् ! कषाय केटला कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! चार कषायो कहा छे. अहिं समग्र *कषायपद यावत्-लोभना वेदन वडे (आठकर्मप्रकृतिओनी) निर्जरा करशे—त्यां सुधी कहेवुं.

३. [प्र०] हे भगवन् ! केटला युग्मो-राशिओ कहां छे, [उ०] हे गौतम ! चार युग्मो कहां छे, ते आ प्रमाणे-१ कृतयुग्म, २ त्र्योज, ३ द्वापरयुग्म ४ अने कल्योज. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्म यावत्-कल्योज, एम चार राशिओ कहेवानुं शुं कारण ? [उ०] हे गौतम ! जे राशिमांथी चार चार काढतां छेवटे चार बाकी रहे ते राशि कृतयुग्म. जे राशिमांथी चार चार काढतां छेवटे त्रण बाकी रहे ते राशि त्र्योज. जेमांथी चार चार काढतां छेवटे बे बाकी रहे ते राशिने द्वापरयुग्म कहे छे, अने जे राशिमांथी चार चार काढतां एक बाकी रहे ते राशिने कल्योज कहे छे. ते माटे हे गौतम ! यावत्-कल्योज राशि कहेवामां आवे छे.

४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं नैरयिको कृतयुग्मराशिरूप छे, त्र्योज छे, द्वापरयुग्म छे के कल्योजरूप छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ जघन्यपदे कृतयुग्म छे अने उत्कृष्टपदे त्र्योज छे. तथा अजघन्योत्कृष्टपदे-मध्यमपदे कदाच कृतयुग्मरूप होय, यावत्-कदाच कल्यो-जरूप पण होय. ए प्रमाणे यावत्-स्तनितकुमारो सुधी जाणवुं.

५. [प्र०] हे भगवन् ! वनस्पतिकायिको संबंधे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! तेओ जघन्यपद अने उत्कृष्टपदनी अपेक्षाए अपद छे. अर्थात् तेमां जघन्य पद अने उत्कृष्ट पदनो संभव नथी. पण मध्यम पदनी अपेक्षाए कदाच कृतयुग्म अने यावत्-कदाच कल्योजरूप होय छे.

२ * जुओ कषायपद प्रज्ञा० प० २८९-२९२.

५ † जघन्यपद अने उत्कृष्टपद नियत संख्यारूप छे अने ते नैरयिकादिने विषे कालान्तरे पण घटी शके छे, पण वनस्पतिने विषे घटी शकतुं नथी. कारण के जेटला जीवोनी भोक्ष थाय छे तेटला जीवो अनन्त राशि छतां पण छेवटे तेमांथी घटवाथी ते राशि अनियत स्वरूपे होय छे.

कषाय.

कृतयुग्मादि चार राशिओ.

नैरयिकादि वंशकने आश्रयी कृतयुग्मा-दितुं अवतरव.

૬. [પ્ર૦] બેદિયા ણં પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહ્નપદે કહ્નુમ્મા, ઉક્કોસપદે ઢાવરજુમ્મા, અજહ્નમણુક્કોસપદે ણિયં કહ્નુમ્મા, જાવ-સિય કલિયોગા । ણવં જાવ-ચતુરિંદિયા । સેસા પાંગિદિયા જહ્ના બેદિયા । પાંચિંદિયતિરિક્ખજોણિયા જાવ-વેમાણિયા જહ્ના નેરહ્યા । સિદ્ધા જહ્ના વણસ્સહ્કાશ્યા ।

૭. [પ્ર૦] ઇત્થીઓ ણં મંતે ! કિં કહ્નુમ્મા૦ [૩૦] ગોયમા ! જહ્નપદે કહ્નુમ્માઓ, ઉક્કોસપદે કહ્નુમ્માઓ, અજહ્નમણુક્કોસપદે સિય કહ્નુમ્માઓ, જાવ-સિય કલિયોગાઓ, ણવં અસુરકુમારિત્થીઓ વિ જાઘ-થણિયકુમારિત્થીઓ । ણવં તિરિક્ખજોણિયિત્થીઓ, ણવં મણુસિત્થીઓ, ણવં જાવ-વાણમંતર-જોહસિય-વેમાણિયદેવિત્થીઓ ।

૮. [પ્ર૦] જાવતિયા ણં મંતે ! વરા અંધગવણ્હિણો જીવા તાવતિયા પરા અંધગવણ્હિણો જીવા ? [૩૦] હંતા ગોયમા ! જાવતિયા વરા અંધગવણ્હિણો જીવા તાવતિયા પરા અંધગવણ્હિણો જીવા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે !' સ્તિ ।

અદ્વારસમે સ્વ ચતુર્થો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! બેદિયો સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જઘન્યપદની અપેક્ષા કૃતયુગ્મ અને ઉત્કૃષ્ટપદે દ્વાપર-યુગ્મ, મધ્યમપદે કદાચ કૃતયુગ્મ અને ઉત્કૃષ્ટપદે દ્વાપરયુગ્મ તથા મધ્યમપદે કદાચ કૃતયુગ્મ અને યાવત્-કદાચ કલ્પોજરૂપ હોય. ૯ પ્રમાણે યાવત્-ચતુરિંદ્રિય જીવો સુધી જાણવું. બાકીના એકેંદ્રિયો, બેદિયોની પેઠે જાણવા. પાંચેંદ્રિયતિર્યંચો અને યાવત્-વૈમાનિકો નૈરથિકોની પેઠે સમજવા. અને *સિદ્ધો વનસ્પતિકાથિકોની પેઠે જાણવા.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સ્ત્રીઓ કૃતયુગ્મ રાશિરૂપ છે-ઇલાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જઘન્યપદે કૃતયુગ્મ છે, ઉત્કૃષ્ટ-પદે પણ કૃતયુગ્મ છે, અને મધ્યમ પદે કદાચ કૃતયુગ્મ અને કદાચ કલ્પોજરૂપ હોય છે. ૯ પ્રમાણે અસુરકુમારની યાવત્-સ્તનિતકુમારની સ્ત્રીઓ હોય છે. તિર્યંચયોનિકસ્ત્રીઓ, મનુષ્યસ્ત્રીઓ યાવત્-વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિકદેવની સ્ત્રીઓ પણ એમ જ જાણવી.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જેટલા અલ્પ આયુષવાળા અંધક વહિજીવો છે તેટલા ઉત્કૃષ્ટ આયુષવાળા અંધક વહિ જીવો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! હા, જેટલા અલ્પ આયુષવાળા અંધક વહિ જીવો છે તેટલા ઉત્કૃષ્ટ આયુષવાળા અંધક વહિ જીવો છે. હે 'ભગવન્ ! તે એમ જ છે, હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે'.

અદ્વારમા શતકર્મા ચતુર્થ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પંચમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] દ્વો મંતે ! અસુરકુમારા ણગંસિ અસુરકુમારાવાસંસિ અસુરકુમારદેવત્તાણ ઉવવન્ના, તત્થ ણં ણો અસુરકુમારે દેવે પાસાદીપ, દરિસણિજ્ઞે, અભિરૂવે, પહિરૂવે, ણો અસુરકુમારે દેવે સે ણં નો પાસાદીપ-નો દરિસણિજ્ઞે, નો અભિરૂવે નો પહિરૂવે, સે કહ્મમેયં મંતે ! ણવં ? [૩૦] ગોયમા ! અસુરકુમારા દેવા ડુવિહા પણ્ણત્તા, તં જહ્ના-વેઉચ્ચિયસરીરા ય અવેઉ-ચ્ચિયસરીરા ય; તત્થ ણં જે સે વેઉચ્ચિયસરીરે અસુરકુમારે દેવે સે ણં પાસાદીપ, જાવ-પહિરૂવે, તત્થ ણં જે સે અવેઉચ્ચિયસરીરે અસુરકુમારે દેવે સે ણં નો પાસાદીપ જાવ-નો પહિરૂવે [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! ણવં બુચ્છહ-તત્થ ણં જે સે વેઉચ્ચિયસરીરે તં ચેવ જાવ-પહિરૂવે ? [૩૦] ગોયમા ! સે જહ્નાનામપ-હહ મણુયલોગંસિ ડુવે પુરિસા મવંતિ-ણો પુરિસે અલંકિય-વિભૂ-

પંચમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક અસુરકુમારાવાસમાં વે અસુરકુમારો અસુરકુમારદેવપણે ઉત્પન્ન થયા. તેમાંનો એક અસુરકુમાર દેવ પ્રસન્નતા ઉત્પન્ન કરનાર, દર્શનીય, સુંદર અને મનોહર છે, અને બીજો અસુરકુમાર દેવ પ્રસન્નતા ઉત્પન્ન કરનાર, દર્શનીય, સુંદર અને મનોહર નથી, તો હે ભગવન્ ! એમ હોવાનું શું કારણ ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અસુરકુમાર દેવો વે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-વૈક્રિય-વિભૂષિત શરીરવાળા અને અવૈક્રિય-અવિભૂષિતશરીરવાળા. તેમાં જે અસુરકુમાર દેવ વિભૂષિત શરીરવાળો છે તે પ્રસન્નતા ઉત્પન્ન કરનાર અને મનોહર છે, અને જે અસુરકુમાર દેવ અવિભૂષિત શરીરવાળો છે તે પ્રસન્નતા ઉત્પન્ન કરનાર અને મનોહર નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા

૬ * સિદ્ધોમાં વનસ્પતિકાથિકોની પેઠે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પદ નથી, કારણ કે તેઓની સંખ્યા વધતી જતી હોવાથી તેઓ અનિયત પરિમાણ રૂપે હોય છે.

૮ † ટીકાકાર 'અંધક-અંહિપ, વૃક્ષ; તેને આશ્રયી રહેલો વહિ-બાદર અગ્નિકાથિક જીવો' આવો અર્થ કરે છે, બીજા આચાર્યો 'અંધક-સૂક્ષ્મનામ-કર્મના ઉદયથી અપ્રકાશક-પ્રકાશ નહિ કરનાર અગ્નિ, અર્થાત્ સૂક્ષ્મઅગ્નિકાથિક જીવો' આવો અર્થ કરે છે.

૧ ‡ દેવશાસ્ત્રમાં પ્રથમ, દેવ સ્વાભાવિક-અલંકાર વગેરે વિભૂષા રહિત્ત ઉપજે છે, ત્યાર પછી અનુક્રમે અલંકાર પહેરી વિભૂષિત થાય છે.

સિદ્ધ, એગે પુરિસે અણલંકિયવિભૂસિદ્ધ, ઇપ્પસિ ણં ગોયમા ! દોણ્હં પુરિસાણં કયરે પુરિસે પાસાદીપ, જાવ-પડિરૂવે, કયરે પુરિસે નો પાસાદીપ, જાવ-નો પડિરૂવે, જે વા સે પુરિસે અલંકિયવિભૂસિદ્ધ, જે વા સે પુરિસે અણલંકિયવિભૂસિદ્ધ ? ભગવં ! તત્થ જે સે પુરિસે અલંકિયવિભૂસિદ્ધ સે ણં પુરિસે પાસાદીપ, જાવ-પડિરૂવે, તત્થ ણં જે સે પુરિસે અણલંકિયવિભૂસિદ્ધ સે ણં પુરિસે નો પાસાદીપ, જાવ-નો પડિરૂવે, સે તેણ્હેણં જાવ-નો પડિરૂવે ।

૨. [પ્ર૦] દો મંતે ! નાગકુમારા દેવા ઇપ્પસિ નાગકુમારાવાસંસિં ? [૩૦] ઇવં ચેવ જાવ-થણિયકુમારા । વાણમંતર-જોતિસિય-વેમાણિયા ઇવં ચેવ ।

૩. [પ્ર૦] દો મંતે ! નેરતિયા ઇપ્પસિ નેરતિયાવાસંસિ નેરતિયત્તાપ ઉવવજ્ઞા, તત્થ ણં એગે નેરઇપ મહાકમ્મતરાપ ચેવ જાવ-મહાવેયણતરાપ ચેવ, એગે નેરઇપ અપ્પકમ્મતરાપ ચેવ, જાવ-અપ્પવેયણતરાપ ચેવ; સે કહમેયં મંતે ! ઇવં ? [૩૦] ગોયમા ! નેરઇયા દુવિહા પ્પત્તા તં જહા-માયિમિચ્છદિટ્ઠિઉવવજ્ઞા ય અમાયિસમ્મદિટ્ઠિઉવવજ્ઞા ય । તત્થ ણં જે સે માયિમિચ્છદિટ્ઠિઉવવજ્ઞા નેરઇપ સે ણં મહાકમ્મતરાપ ચેવ જાવ-મહાવેયણતરાપ ચેવ; તત્થ ણં જે સે અમાયિસમ્મદિટ્ઠિઉવવજ્ઞા નેરઇપ સે ણં અપ્પકમ્મતરાપ ચેવ જાવ-અપ્પવેયણતરાપ ચેવ ।

૪. [પ્ર૦] દો મંતે ! અસુરકુમારાં [૩૦] ઇવં ચેવ, ઇવં ઇપ્પિદિય-વિગલ્લિદિયવજ્ઞં જાવ-વેમાણિયા ।

૫. [પ્ર૦] નેરઇપ ણં મંતે ! અણંતરં ઉચ્છટ્ઠિત્તા જે ભવિપ પંચિદિયતિરિક્કજોણિપ્પસુ ઉવવજ્ઞિત્તપ સે ણં મંતે ! કયરં આડયં પડિસંવેદેતિ ? [૩૦] ગોયમા ! નેરઇયાડયં પડિસંવેદેતિ, પંચિદિયતિરિક્કજોણિયાડયં સે પુરઓ કહે ચિટ્ઠિતિ, ઇવં મણુસેસુ ષિ, નવરં મણુસાડયં સે પુરઓ કહે ચિટ્ઠિ ।

૬. [પ્ર૦] અસુરકુમારા ણં મંતે ! અણંતરં ઉચ્છટ્ઠિત્તા જે ભવિપ પુઢવિકાઇપ્પસુ ઉવવજ્ઞિત્તપ-પુચ્છા । [૩૦] અસુરકુમારાડયં પડિસંવેદેતિ, પુઢવિકાઇયાડયં સે પુરઓ કહે ચિટ્ઠિ, ઇવં જો જાહિં ભવિઓ ઉવવજ્ઞિત્તપ તસ્સ તં પુરઓ કહે

કારણથી એમ કહો છો કે અલંકૃત-વિભૂષિત શરીરવાળો અસુરકુમાર દેવ યાવત્-મનોહર છે અને બીજો અસુરકુમાર દેવ મનોહર નથી ? [૩૦] હે ગૌતમ ! 'આ મનુષ્યલોકમાં જેમ કોઈ બે પુરુષો હોય, તેમાં એક પુરુષ આભૂષણોથી અલંકૃત અને વિભૂષિત હોય અને એક પુરુષ અલંકૃત અને વિભૂષિત ન હોય. હે ગૌતમ ! એ બન્ને પુરુષોમાં કયો પુરુષ પ્રસન્નતા ઉત્પન્ન કરનાર અને મનોહર હોય અને કયો પુરુષ અપ્રસન્નતા કરનાર યાવત્-અમનોહર હોય, જે પુરુષ અલંકૃત વિભૂષિત હોય તે કે જે પુરુષ અલંકૃત વિભૂષિત હોતો નથી તે ? હે ભગવન્ ! તેમાં જે પુરુષ અલંકૃત વિભૂષિત હોય છે તે પુરુષ પ્રાસાદીય યાવત્-મનોહર છે અને જે પુરુષ અલંકૃત વિભૂષિત નથી હોતો તે પુરુષ પ્રાસાદીય યાવત્-મનોહર નથી. તે માટે હે ગૌતમ ! તે અસુરકુમાર યાવત્-મનોહર નથી.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! બે નાગકુમારદેવો એક નાગકુમારાવાસમાં નાગકુમાર દેવપણે ઉત્પન્ન થયા-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે સમજવું. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું. ધ્યાનવ્યંતર, ય્યોતિષિક અને વૈમાનિક સંબંધે પણ એ પ્રમાણે જાણવું.

નાગકુમાર.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક નરકાવાસમાં બે નૈરયિકો નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય, તેમાંનો એક નૈરયિક મહાકર્મવાળો યાવત્-મહાવેદનાવાળો હોય, અને એક નૈરયિક અલ્પ કર્મવાળો યાવત્-અલ્પવેદનાવાળો હોય તો હે ભગવન્ ! એમ કેવી રીતે હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-માયી મિથ્યાદૃષ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલા અને અમાયિસમ્યદૃષ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલા. તેમાં જે માયિમિથ્યાદૃષ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલા નૈરયિકો છે, તેઓ મહાકર્મવાળા, યાવત્-મહાવેદનાવાળા હોય છે અને જે અમાયી સમ્યદૃષ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલા નૈરયિકો છે તેઓ અલ્પકર્મવાળા, યાવત્-અલ્પવેદનાવાળા હોય છે.

અલ્પકર્મવાળા અને મહાકર્મવાળા નૈરયિકો.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! બે અસુરકુમારો સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] એ પ્રમાણે સમજવું. એમ *એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિય સિવાય યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે નૈરયિક મરીને તુરત જ પછીના સમયે પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કયા આયુષનો અનુભવ કરે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે નૈરયિક આયુષનો અનુભવ કરે છે, અને પંચેન્દ્રિયતિર્યચ્યોનિકનું આયુષ આગલ કરે છે-ઉદયાભિમુખ કરે છે. એ પ્રમાણે મનુષ્ય વિષે પણ સમજવું. વિશેષ એ કે, તે મનુષ્યનું આયુષ ઉદયાભિમુખ કરે છે.

નૈરયિકને મરણ સમયે આ ભવના બે પરમવના આયુષનો અનુભવ હોય ?

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અસુરકુમાર મરીને પછીના સમયે તુરત જ પૃથિવીકાયિક જીવોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે અસુરકુમારના આયુષનો અનુભવ કરે છે અને પૃથિવીકાયિકનું આયુષ ઉદયાભિમુખ કરે છે. એમ જે જીવ

* એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિય માયી મિથ્યાદૃષ્ટિ હોય છે, પણ અમાયી સમ્યદૃષ્ટિ હોતો નથી માટે તેઓમાંના એકમાં સમ્યદર્શન સાક્ષેપ અલ્પકર્મતા અને એકમાં મિથ્યાદર્શન સાક્ષેપ મહાકર્મતા ઘટતી નથી પણ ઘડામાં મહાકર્મતાજ હોય છે. તેથી 'એકેન્દ્રિયાદિ સિવાય' કહ્યું છે.

ચિદ્વૃત્તિ, જત્ય ઠિઓ તં પઢિસંવેદેતિ, જાવ-વેમાણિય, નવરં પુઢવિકાઈય પુઢવિકાઈયસુ ઉવવજ્જતિ, પુઢવિકાઈયાઉયં સંવેવેતિ, અન્ને ય સે પુઢવિકાઈયાઉય પુરઓ કઢે ચિદ્વૃત્તિ, એવં જાવ-મણુસો સટ્ટાણે ઉવવાયઅન્નો, પરટ્ટાણે તઢેવ ।

૭. [પ્ર૦] દો મંતે ! અસુરકુમારા એગંસિ અસુરકુમારાવાસંસિ અસુરકુમારદેવત્તાય ઉવવન્ના, તત્થ ણં એગે અસુરકુમારે દેવે ઉજ્જુયં વિઉઘ્ઠિસ્સામીતિ ઉજ્જુયં વિઉઘ્ઠિ, વંકં વિઉઘ્ઠિસ્સામીતિ વંકં વિઉઘ્ઠિ, જં જઢા ઈચ્છઈ તં તઢા વિઉઘ્ઠિ, એગે અસુરકુમારે દેવે ઉજ્જુયં વિઉઘ્ઠિસ્સામીતિ વંકં વિઉઘ્ઠિ, વંકં વિઉઘ્ઠિસ્સામીતિ ઉજ્જુયં વિઉઘ્ઠિ, જં જઢા ઈચ્છતિ ણો તં તઢા વિઉઘ્ઠિ, સે કઢમેયં મંતે ! એવં ? [૩૦] ગોયમા ! અસુરકુમારા દેવા ડુવિઢા પન્નત્તા, તં જઢા-માયિમિચ્છદિટ્ટિઉવવન્નગા ય અમાયિસમ્મદિટ્ટિઉવવન્નગા ય । તત્થ ણં જે સે માયિમિચ્છદિટ્ટિઉવવન્નપ અસુરકુમારે દેવે સે ણં ઉજ્જુયં વિઉઘ્ઠિસ્સામીતિ વંકં વિઉઘ્ઠિ, જાવ-ણો તં તઢા વિઉઘ્ઠિ, તત્થ ણં જે સે અમાયિસમ્મદિટ્ટિઉવવન્નપ અસુરકુમારે દેવે સે ઉજ્જુયં વિઉઘ્ઠિસ્સામીતિ જાવ-તં તઢા વિઉઘ્ઠિ ।

૮. [પ્ર૦] દો મંતે ! નાગકુમારા૦ ? [૩૦] એવં ચેવ । એવં જાવ-યણિયકુમારા । વાણમંતર-જોઈસિય-વેમાણિયા એવં ચેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

અઢારસમે સય પંચમો ઉદેસો સમત્તો ।

ડ્યાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તેનું આયુષ ઉદયાભિમુખ કરે છે અને જ્યાં રહેલો છે તેનું આયુષ અનુભવે છે. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. વિશેષ એ કે, જે પૃથિવીકાયિક જીવ પૃથિવીકાયિકમાં જ ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે પૃથિવીકાયિકનું આયુષ અનુભવે છે અને બીજું પૃથિવીકાયિકનું આયુષ ઉદયાભિમુખ કરે છે. એમ યાવત્-મનુષ્યો સુધી સ્થાનમાં ઉત્પાદ સંબંધે કહેવું. પરસ્થાનમાં ઉત્પાદ સંબંધે પણ પૂર્વ પ્રકારે કહેવું.

દેવોની ઈષ્ટ અને અનિષ્ટ વિકુર્વવા.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક અસુરકુમારાવાસમાં બે અસુરકુમારો અસુરકુમારદેવપણે ઉત્પન્ન થાય, તેમાંથી એક અસુરકુમારદેવ ઋજુ-સરલ રૂપ વિકુર્વવા ધારે તો તે ઋજુ વિકુર્વી શકે છે અને વાંકું રૂપ વિકુર્વવા ધારે તો તે વાંકું વિકુર્વી શકે છે; જેવા પ્રકારનું અને જેવું રૂપ વિકુર્વવા ઈચ્છે તેવા પ્રકારનું તેવું રૂપ વિકુર્વે છે. અને એક અસુરકુમારદેવ ઋજુ વિકુર્વવા ધારે તો તે વાંકું રૂપ વિકુર્વી શકે છે અને જો વાંકું રૂપ વિકુર્વવા ધારે તો તે ઋજુરૂપ વિકુર્વી શકે છે. જે પ્રકારે અને જેવા રૂપને વિકુર્વવા ઈચ્છે તેવા પ્રકારે અને તેવું રૂપ વિકુર્વી શકતો નથી; તો હે ભગવન્ ! તેનું શું કારણ ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અસુરકુમારદેવો બે પ્રકારના કઢ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-માયી મિથ્યાદષ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલા અને અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલા. તેમાં જે માયી મિથ્યાદષ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલો અસુરકુમાર દેવ છે તે ઋજુરૂપ વિકુર્વવા ધારે તો વાંકું કરે છે, યાવત્-જેવું રૂપ વિકુર્વવા ધારે છે તેવું રૂપ વિકુર્વી શકતો નથી. અને જે અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ અસુરકુમાર છે તે ઋજુરૂપ વિકુર્વવા ધારે તો તે તેવું રૂપ યાવત્-વિકુર્વી શકે છે.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! બે નાગકુમારો-હલ્યાદિ પ્રશ્ન અને ઉત્તર પૂર્વ પ્રમાણે જાણવા. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું. વાનવ્યંતરો, જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો સંબંધે પણ એમજ જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે, હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે'.

અઢારમા શતકમાં પંચમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

છટ્ટાઓ ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] ફાણિયગુલે ણં મંતે ! કતિવન્ને, કતિગંધે, કતિરસે, કતિફાસે પળ્ણત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! એત્થ ણં દો નયા મવંતિ, તં જઢા-નિચ્છઈયનય ય વાવહારિયનય ય । વાવહારિયનયસ્સ ગોઢે ફાણિયગુલે, નેચ્છઈયનયસ્સ પંચવન્ને ડુગંધે પંચરસે અટ્ટફાસે પળ્ણત્તે ।

ષષ્ઠ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ફાણિત-પ્રવાહી ગોલ કેટલાક વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શવાલો હોય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અહિં નૈશ્વ-યિક અને વ્યાવહારિક એ બે નયો વિવક્ષિત છે, વ્યાવહારિક નયની અપેક્ષા ફાણિત ગોલ મધુર રસવાલો (ગલ્લ્યો) કઢ્યો છે, અને નૈશ્વ-યિક નયની અપેક્ષા પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને આઠ સ્પર્શવાલો છે.

ગોલ અગેરે વાદરસ્ક-સ્થના વર્ણાદિ.

૭ * કેટલાક દેવો પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે ઋજુ કે વક્ર રૂપો વિકુર્વી શકે છે અને કેટલાક દેવો પોતાની ઈચ્છા મુજબ રૂપો વિકુર્વી શકતા નથી, તેનું કારણ ક્રમશઃ આર્જવતા અને સમ્યગ્દર્શનનિમિત્તક બાંધેલું તીવ્ર રસવાલું વૈક્રિયનામ કર્મ અને માયામિથ્યાદર્શનનિમિત્તક બાંધેલું મન્દરસવાલું વૈક્રિય-નામ કર્મ છે. તેથી એમ કહ્યું છે કે અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ દેવો ઈચ્છા મુજબ રૂપો વિકુર્વી શકે છે, અને માયી મિથ્યાદષ્ટિ દેવ ઈચ્છા મુજબ વિકુર્વી શકતો નથી, પણ ઈચ્છાવિરુદ્ધ રૂપો વિકુર્વે છે'.

૨. [પ્ર૦] મમરે ણં મંતે ! કતિવન્ને૦—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! યથ્થ ણં દો નયા મવંતિ, તં જહા—નિચ્છદ્યનય ય વાવહારિયનય ય । વાવહારિયનયસ્સ કાલપ મમરે, નેચ્છદ્યનયસ્સ પંચવન્ને, જાવ—અટ્ટુફાસે પન્નત્તે ।

૩. [પ્ર૦] સુયપિચ્છે ણં મંતે ! કતિવન્ને૦ ? [ઉ૦] એવં ચેવ, નવરં વાવહારિયનયસ્સ નીલપ સુયપિચ્છે, નેચ્છદ્યનયસ્સ પંચવન્ને, સેસં તં ચેવ । એવં ઇપ્પણં અમિલાવેણં લોહિયા મંજિટ્ટિયા, પીતિયા દ્વાલિદ્દા, સુક્કિલ્લપ સંઘે, સુન્નિમંગ્થે કોટ્ટે, ડુન્નિમંગ્થે મયગસરીરે, તિત્તે નિવે, કડુયા સુંઠી, કસાપ કવિટ્ટે, અંબા અંવિલિયા, મહુરે ઘંડે, કક્કલ્લડે વરુરે, મડપ મવળીપ, ગરુપ અપ, લહુપ ઉલુયપત્તે, સીપ હિમે, ઉસિણે અગણિકાપ, ણિદ્ધે તેલ્લે ।

૪. [પ્ર૦] છારિયા ણં મંતે !—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! યથ્થ દો નયા મવંતિ, તં જહા—નિચ્છદ્યનય ય વાવહારિયનય ય, વાવહારિયનયસ્સ લુક્કા છારિયા, નેચ્છદ્યનયસ્સ પંચવન્ના, જાવ—અટ્ટુફાસા પન્નત્તા ।

૫. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલે ણં મંતે ! કતિવન્ને, જાવ—કતિફાસે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઇગવન્ને, ઇગગંધે, ઇગરસે, ડુફાસે પન્નત્તે ।

૬. [પ્ર૦] ડુપપસિપ ણં મંતે ! ઘંધે કતિવન્ને—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય ઇગવન્ને, સિય ડુવન્ને, સિય ઇગગંધે, સિય ડુગંધે, સિય ઇગરસે, સિય ડુરસે, સિય ડુફાસે, સિય તિફાસે, સિય ચડફાસે પન્નત્તે । એવં તિપપસિપ વિ, નવરં સિય ઇગવન્ને, સિય ડુવન્ને, સિય તિવન્ને । એવં રસેસુ વિ, સેસં જહા ડુપપસિયસ્સ । એવં ચડપપસિપ વિ, નવરં સિય ઇગવન્ને, જાવ—સિય ચડવન્ને । એવં રસેસુ વિ, સેસં તં ચેવ । એવં પંચપપસિપ વિ, નવરં સિય ઇગવન્ને, જાવ—સિય પંચવન્ને, એવં રસેસુ વિ, ગંધફાસા તહેવ । જહા પંચપપસિઓ એવં જાવ—અસંઘેજ્જપપસિઓ ।

૭. [પ્ર૦] સુહુમપરિણપ ણં મંતે ! અણંતપપસિપ ઘંધે કતિવન્ને ? [ઉ૦] જહા પંચપપસિપ તહેવ નિરવસેસં ।

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ભ્રમર કેટલા વર્ણવાલો છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અહિં વ્યાવહારિક અને નૈશ્વયિક એ બે નયો છે, વ્યાવહારિકનયની દૃષ્ટિથી ભ્રમર કાલો છે, અને નૈશ્વયિકનયની દૃષ્ટિથી ભ્રમર પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને આઠ સ્પર્શવાલો છે.

ભ્રમરના વર્ણાદિ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પોપટની પાંચ કેટલા વર્ણવાલો છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન અને ઉત્તર પૂર્વ પ્રમાણે જાણવો. પરંતુ વ્યાવહારિક નયની અપેક્ષા પોપટની પાંચ લીલી છે અને નૈશ્વયિક નયની અપેક્ષા પાંચ વર્ણવાલો—ઇત્યાદિ પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. એમ એ પાઠ થકે રાતી મજીઠ, પિલ્લી હલ્લદર, ધોલો શંઘ, સુગંધી કુષ્ઠ—પટવાસ, ડુર્ગંધી મહદું, તિત્ત—કાઢવો લીમડો, કટુક—તીંચી સુંઠ, તૂરું કોટું, ઝાટી આમલી, મધુર—ગલી ઝાંડ, કર્કશ વજ્ર, મૃદુ—સુંવાલું માલખ, મારે લોહું, હલ્લું ઉલ્લકપત્ર—બોરડીનું પાંદડું, ઠંડો હિમ, ઉષ્ણ અગ્નિકાય, અને ક્ષિપ્ત તેલ વિષે પણ જાણવું.

પોપટની પાંચના વર્ણાદિ.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! રાસ કેટલા વર્ણવાલો હોય—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અહિં નૈશ્વયિક અને વ્યાવહારિક એ બે નયો છે, તેમાં વ્યાવહારિક નયની અપેક્ષા રાસ છૂલી—રુક્ષસ્પર્શવાલો છે, અને નિશ્વયનયની અપેક્ષા રાસ પાંચ વર્ણવાલો, યાવત્—આઠ સ્પર્શવાલો છે.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલ કેટલા વર્ણવાલો, યાવત્—કેટલા સ્પર્શવાલો હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એકવર્ણવાલો, એકગંધવાલો, એકરસવાલો અને બે સ્પર્શવાલો હોય છે.

પરમાણુના વર્ણાદિ.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણવાલો—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ એક વર્ણવાલો, કદાચ બે વર્ણવાલો, કદાચ એક ગંધવાલો કદાચ બે ગંધવાલો, કદાચ એક રસવાલો કદાચ બે રસવાલો, અને કદાચ બે સ્પર્શવાલો, કદાચ ત્રણ સ્પર્શવાલો, અને કદાચ ચાર સ્પર્શવાલો પણ હોય છે. એ પ્રમાણે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ પણ જાણવો, વિશેષ એ કે તે કદાચ એક વર્ણવાલો, કદાચ બે વર્ણવાલો અને કદાચ ત્રણ વર્ણવાલો હોય, એમ રસસંબંધે પણ એ પ્રમાણે યાવત્—ત્રણ રસવાલો હોય. બાકી બધું દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધની પેઠે જાણવું. એમ ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ વિષે પણ જાણવું. વિશેષ એ કે, તે કદાચ એક વર્ણવાલો, યાવત્—કદાચ ચાર વર્ણવાલો પણ હોય. રસ સંબંધે પણ એમ જ જાણવું. અને બાકી બધું પૂર્વોક્ત રીતે સમજવું. એ રીતે પંચપ્રદેશિક સ્કંધને વિષે પણ સમજવું. વિશેષ એ કે, તે કદાચ એક વર્ણવાલો, યાવત્—કદાચ પાંચ વર્ણવાલો પણ હોય, એ પ્રમાણે રસને વિષે પણ જાણવું. ગંધ અને સ્પર્શ પૂર્વે જાણવા. એમ પંચપ્રદેશિક સ્કંધ સંબંધે કહ્યું, તેમ યાવત્—અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધ સંબંધે પણ કહેવું.

દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ.

ત્રિપ્રદેશિકાદિ સ્કંધો.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સૂક્ષ્મપરિણામવાલો અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણવાલો હોય—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પંચપ્રદેશિક સ્કંધની પેઠે બધું કહેવું.

અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ.

૮. [પ્ર૦] શાદરપરિણમ ણં મંતે ! અણંતપરિણમ સંધે કતિવચ્ચે-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય યગધષ્ટે, જાવ-સિય પંચવષ્ટે, સિય યગગંધે, સિય યુગંધે, સિય યગરસે, જાવ-સિય પંચરસે, સિય શ્વડપાસે, જાવ-સિય અદ્વપાસે પપ્પટે । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

અદ્વારસમે સપ છદ્વઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૮. [પ્ર૦]-હે ભગવન્ ! શાદર-સ્થૂલપરિણામવાલો અનંતપ્રદેશિકસ્કંધ, કેટલા વર્ણવાલો હોય-હ્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ એક વર્ણવાલો, યાવત્-કદાચ પાંચ વર્ણવાલો, કદાચ એક ગંધવાલો, કદાચ બે ગંધવાલો, કદાચ એક રસવાલો, યાવત્-કદાચ પાંચ રસવાલો અને કદાચ ચાર સ્પર્શવાલો, કદાચ પાંચ સ્પર્શવાલો, યાવત્-કદાચ આઠ સ્પર્શવાલો પણ હોય. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

અદ્વારમા શતકર્મા પષ્ટ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

સત્તમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] રાયગિહે જાવ-એવં વયાસી-અણ્નઉત્થિયા ણં મંતે ! એવમાઈક્ષતિ, જાવ-પરુવેતિ-‘એવં સ્વલુ કેવલી જક્ષ્ણા-પ્સેણં આતિદ્વે સમાણે આહ્ચ દો માસાઓ માસતિ, તં જહા-મોસં વા, સચ્ચામોસં વા, સે કહમેયં મંતે ! એવં ? [૩૦] ગોયમા ! જણં તે અણ્નઉત્થિયા જાવ-જે તે એવમાદંસુ મિચ્છં તે એવમાદંસુ; અહં પુણ ગોયમા ! એવમાઈક્ષામિ ધ-નો સ્વલુ કેવલી જક્ષ્ણાપ્સેણં આઈસ્સતિ, નો સ્વલુ કેવલી જક્ષ્ણાપ્સેણં આતિદ્વે સમાણે આહ્ચ દો માસાઓ માસતિ, તં જહા-મોસં વા સચ્ચામોસં વા, કેવલી ણં અસાવજ્ઞાઓ અપરોવઘાદ્યાઓ આહ્ચ દો માસાઓ માસતિ, તં જહા-સચ્ચં વા અસચ્ચામોસં વા ।

૨. [પ્ર૦] કતિવિહે ણં મંતે ! ઉવહી પપ્પત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! તિવિહે ઉવહી પપ્પત્તે, તં જહા-કમ્મોવહી, સરીરો-વહી, શહિરમંડમત્તોવગરણોવહી ।

૩. [પ્ર૦] નેરહ્યાણં મંતે !-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! દુવિહે ઉવહી પપ્પત્તે, તં જહા-કમ્મોવહી ય સરીરોવહી ય, સેસાણં તિવિહે ઉવહી ઈર્ગિદિયવજ્ઞાણં જાવ-વેમાણિયાણં । ઈર્ગિદિયાણં દુવિહે ઉવહી પપ્પત્તે, તં જહા-કમ્મોવહી ય સરીરોવહી ય ।

૪. [પ્ર૦] કતિવિહે ણં મંતે ! ઉવહી પપ્પત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! તિવિહે ઉવહી પપ્પત્તે, તં જહા-સચ્ચિત્તે, અચ્ચિત્તે, મીસપ, એવં નેરહ્યાણ વી, એવં નિરવસેસં જાવ-વેમાણિયાણં ।

સત્તમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં ભગવાન્ ગૌતમ યાવત્-આ પ્રમાણે બોલ્યા કે હે ભગવન્ ! અન્યતીર્થિકો આ પ્રમાણે કહે છે, યાવત્-પ્રરૂપે છે કે, એ પ્રમાણે સ્વરેસર કેવલી યક્ષના આવેશથી આવિષ્ટ થઈને કદાચ બે ભાષા બોલે છે, તે આ પ્રમાણે-‘મૃષાભાષા અને સત્ત-મૃષા-મિશ્ર ભાષા.’ તો હે ભગવન્ ! એ પ્રમાણે કેમ હોઈ શકે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જે અન્યતીર્થિકો એ યાવત્-એમ જે કહ્યું છે, તેઓ એ અસત્ય કહ્યું છે. હે ગૌતમ ! હું એમ કહું છું, યાવત્-પ્રરૂપું છું કે, એ પ્રમાણે સ્વરેસર કેવલજ્ઞાની યક્ષના આવેશથી આવિષ્ટ થતા નથી, અને યક્ષના આવેશથી આવિષ્ટ થઈને કેવલી બે ભાષા-અસત્ય અને સત્યાસત્ય-મિશ્રભાષા બોલતા પણ નથી. કેવલી તો પાપવ્યાપાર વિનાની અને બીજાનો ઉપઘાત ન કરે તેવી બે ભાષા કદાચ બોલે છે. તે બે ભાષાઓ આ પ્રમાણે, સત્ય અને અસત્યામૃષા-સત્ય પણ નહિ અને અસત્ય પણ નહિ એવી ભાષા.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઉપધિ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! *ઉપધિ ત્રણ પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે-૧ કર્મોપધિ, ૨ શરીરોપધિ, ૩ બાહ્યમંડમાત્રોપકરણોપધિ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરથિકોને કેટલા પ્રકારનો ઉપધિ કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને બે પ્રકારનો ઉપધિ કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે-કર્મરૂપ ઉપધિ અને શરીરરૂપ ઉપધિ. એકંદ્રિય જીવો સિવાય બધા જીવોને યાવત્-વૈમાનિકો સુધી ત્રણે પ્રકારનો ઉપધિ હોય છે. એકંદ્રિય જીવોને કર્મરૂપ અને શરીરરૂપ એમ બે પ્રકારનો ઉપધિ હોય છે.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઉપધિ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ઉપધિ ત્રણ પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે-૧ સચ્ચિત્ત, ૨ અચ્ચિત્ત અને ૩ મિશ્ર-સચ્ચિત્તાચ્ચિત્ત. એ પ્રમાણે નૈરથિકોથી માંડી યાવત્-વૈમાનિકો સુધી (ચોવીસ દંડકને આશ્રયી) ત્રણે પ્રકારનો ઉપધિ જાણવો.

૨ * જીવનનિર્વાહમાં ઉપયોગી શરીર વસ્તુઓને ઉપધિ કહે છે, તેના બે પ્રકાર છે-આન્તર અને બાહ્ય. કર્મ અને શરીર આન્તર ઉપધિ છે અને વસ્તુઓ વસ્તુઓ બાહ્ય ઉપધિ છે.

૪ † નૈરથિકોથી માંડી વૈમાનિક સુધી ચોવીસે દંડકે ત્રણે પ્રકારનો ઉપધિ જાણવો. તેમાં નારકોને સચ્ચિત્ત ઉપધિ શરીર, અચ્ચિત્ત ઉપધિ ઉત્પત્તિ-સ્થાન અને શ્વાસોચ્છ્વાસાદિ યુક્ત સચ્ચેતનાચેતનરૂપ મિશ્ર ઉપધિ કહેવાય છે-ટીકા.

યક્ષાવિષ્ટ કેવલી સત્ય કે અસત્ય બોલે તે સંબંધે અન્યતીર્થિકાનું મનાવ્ય.

ઉપધિના ત્રણ પ્રકાર.

ઉપધિના ત્રણ પ્રકાર.

५. [प्र०] कतिविहे णं भंते ! परिग्गहे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! तिविहे परिग्गहे पन्नत्ते, तं जहा-१ कम्मपरिग्गहे, २ सरीरपरिग्गहे, ३ बाहिरग्गमंडमत्तोवगरणपरिग्गहे ।

६. [प्र०] नेरइयाणं भंते !० [उ०] एवं जहा उवहिणा दो दंडगा भणिया तहा परिग्गहेण वि दो दंडगा भाणियत्ता ।

७. [प्र०] कइविहे णं भंते ! पणिहाणे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! तिविहे पणिहाणे पन्नत्ते, तं जहा-मणपणिहाणे, वइ-पणिहाणे, कायपणिहाणे ।

८. [प्र०] नेरइयाणं भंते ! कइविहे पणिहाणे पन्नत्ते ? [उ०] एवं चेव, एवं जाव-यणियकुमाराणं ।

९. [प्र०] पुढविकाइयाणं पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एगे कायपणिहाणे पन्नत्ते । एवं जाव-वणस्सइकाइयाणं ।

१०. [प्र०] वेइंदियाणं पुच्छा । [उ०] गोयमा ! दुविहे पणिहाणे पन्नत्ते, तं जहा-वइपणिहाणे य कायपणिहाणे य, एवं जाव-चउरिंदियाणं, सेसाणं तिविहे वि जाव-चेमाणियाणं ।

११. [प्र०] कतिविहे णं भंते ! दुप्पणिहाणे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! तिविहे दुप्पणिहाणे पन्नत्ते, तंजहा-मणदुप्पणिहाणे०, जहेव पणिहाणेणं दंडगो भणियो तहेव दुप्पणिहाणेण वि भाणियत्तो ।

१२. [प्र०] कतिविहे णं भंते ! सुप्पणिहाणे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! तिविहे सुप्पणिहाणे पन्नत्ते, तंजहा-मणसुप्पणिहाणे, वइसुप्पणिहाणे, कायसुप्पणिहाणे ।

१३. [प्र०] मणुस्साणं भंते ! कइविहे सुप्पणिहाणे पन्नत्ते ? [उ०] एवं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति जाव-विहरति । तए णं समणे भगवं महावीरे जाव-बहिया जणवयविहारं विहरइ ।

५. [प्र०] हे भगवन् ! *परिग्रह केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! परिग्रह त्रण प्रकारनो कह्यो छे, ते आ प्रमाणे- १ कर्मपरिग्रह, २ शरीरपरिग्रह अने ३ बाह्य वस्त्रपात्रादि उपकरणरूप परिग्रह. परिग्रहना प्रकार.

६. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिकोने केटला प्रकारनो परिग्रह होय छे ? [उ०] जेम उपधिसंबंधे बे दंडक कहा तेम परिग्रह-विषे पण बे दंडक कहेवा.

७. [प्र०] हे भगवन् ! प्रणिधान केटला प्रकारनुं कह्युं छे ? [उ०] हे गौतम ! प्रणिधान त्रण प्रकारनुं कह्युं छे, ते आ प्रमाणे- १ मनप्रणिधान, २ वचनप्रणिधान अने ३ कायप्रणिधान. प्रणिधानना प्रकार.

८. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिकोने केटला प्रकारनुं प्रणिधान होय छे ? [उ०] उपर कहा प्रमाणे जाणवुं. एम यावत्-स्तनित-कुमारो सुधी समजवुं.

९. [प्र०] हे भगवन् ! पृथिवीकायिक संबंधे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! तेओने एक कायप्रणिधान होय छे, ए प्रमाणे यावत्-वनस्पतिकायिक जीवो सुधी जाणवुं.

१०. [प्र०] हे भगवन् ! बेइन्द्रिय जीव संबंधे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! तेओने बे प्रकारनुं प्रणिधान होय छे. ते आ प्रमाणे-वचनप्रणिधान अने कायप्रणिधान. ए प्रमाणे यावत्-चउरिंद्रिय जीवो सुधी जाणवुं. बाकी बधा जीवोने यावत्-वैमानिको सुधी त्रणे प्रकारनुं प्रणिधान होय छे.

११. [प्र०] हे भगवन् ! दुष्प्रणिधान केटला प्रकारनुं कह्युं छे ? [उ०] हे गौतम ! दुष्प्रणिधान त्रण प्रकारनुं कह्युं छे, ते आ प्रमाणे-मनदुष्प्रणिधान, वचनदुष्प्रणिधान अने कायदुष्प्रणिधान, जेम प्रणिधान विषे दंडक कह्यो, तेम दुष्प्रणिधान त्रिषे पण कहेवो. दुष्प्रणिधानना प्रकार.

१२. [प्र०] हे भगवन् ! सुप्रणिधान केटला प्रकारनुं छे ? [उ०] हे गौतम ! सुप्रणिधान त्रण प्रकारनुं छे, ते आ प्रमाणे-मन-सुप्रणिधान, वचनसुप्रणिधान अने कायसुप्रणिधान. सुप्रणिधान.

१३. [प्र०] हे भगवन् ! मनुष्योने केटला प्रकारनुं सुप्रणिधान होय छे ? [उ०] त्रणे प्रकारनुं सुप्रणिधान होय छे. अने ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे' एम कही पूज्य गौतम स्वामी यावत्-विहरे छे. त्वार पछी श्रमण भगवंत महावीर यावत्-बहारना देशोमां विहरे छे.

५ * उपधि अने परिग्रहमां भेद एटलो छे के जीवननिर्वाहमां उपकारक कर्म, शरीर अने वस्त्रादि उपधि कहेवाय छे अने तेज ममत्वबुद्धिही एहीत पाय त्वारे ते परिग्रह कहेवाय छे.—टीका.

७ † कोइपण प्रकारना निश्चित आलंबनमां मन, वचन अने काययोगने स्थिर करवा ते प्रणिधान.

१४. तेणं कालेणं तेणं समएणं रायगिहे नामं नगरे । गुणसिलए चेइए । वन्नओ । जाव-पुढविसिलापट्टओ । तस्स णं गुणसिलस्स चेइयस्स अदूरसामंते बहवे अन्नउत्थिया परिवसंति, तं जहा-कालोदायी, सेलोदायी, एवं जहा सत्तम-सए अन्नउत्थिउद्देसए जाव-से कहमेयं मन्ने एवं ? तत्थ णं रायगिहे नगरे महुए नामं समणोवासए परिवसति, अहे, जाव-अपरिभूए, अभिगय० जाव-विहरति । तए णं समणे भगवं महावीरे अन्नया कदायि पुच्चाणुपुच्चिं चरमाणे जाव-समोसडे, परिसा जाव-पज्जुवासति । तए णं महुए समणोवासए इमीसे कहाए लद्धट्टे समाणे हट्टुट्टु० जाव-हियए णहाए जाव-सरीरे सयाओ गिहाओ पडिनिक्खमति, स० २ पडिनिक्खमिच्चा पाद्विहारचारेणं रायगिहं नगरं जाव-निग्गच्छति, निग्गच्छित्ता तेस्सि अन्नउत्थियाणं अदूरसामंतेणं वीयीवयति । तए णं ते अन्नउत्थिया महुयं समणोवासयं अदूरसामंतेणं वीयीवयमाणं पासंति, पासित्ता अन्नमन्नं सहावेत्ति, अन्नमन्नं सहावेत्ता एवं वयासी-‘एवं खलु देवाणुप्पिया ! अहं इमा कः अविउप्पकडा, इमं च णं महुए समणोवासए अहं अदूरसामंतेणं वीइवयह, तं सेयं खलु देवाणुप्पिया ! अहं महुयं समणोवासयं एयमट्टं पुच्छित्तए’त्ति कट्टु अन्नमन्नस्स अंतियं एयमट्टं पडिसुणेंति, अन्नमन्नस्स० २ पडिसुणेत्ता जेणेव महुए समणोवासए तेणेव उवागच्छन्ति, उवागच्छित्ता महुयं समणोवासयं एवं वदासी-

१५. एवं खलु महुया ! तव धम्मायरिप धम्मोवदेसए समणे णायपुत्ते पंच अत्थिकाये पन्नवेइ-जहा सत्तमे सए अन्नउत्थिउद्देसए, जाव-से कहमेयं-महुया ! एवं ? तए णं से महुए समणोवासए ते अन्नउत्थिए एवं वयासी-‘जति कज्ज कज्जति जाणामो पासामो, अहे कज्जं न कज्जति न जाणामो न पासामो’ । तए णं ते अन्नउत्थिया महुयं समणोवासयं एवं वयासी-‘केस णं तुमं महुया ! समणोवासगाणं भवसि, जे णं तुमं एयमट्टं न जाणसि न पाससि’ ?

अन्यतीर्थिको अने
मद्दुकश्रमणोपासक-

१४. ते काले ते समये *राजगृह नामे नगर हतुं. गुणसिलक नामे चैल्य हतुं. वर्णक. यावत्-पृथिवीशिलापट्ट हतो. ते गुणसिलक चैल्यनी आसपास घणा अन्यतीर्थिको रहेता हता. ते आ प्रमाणे-कालोदायी, शैलोदायी-इत्यादि सप्तम शतकना अन्यतीर्थिक उद्देशकमां कह्या प्रमाणे यावत्-‘ए वात एम केम मानी शकाय’ ? त्यां सुधी कहेवुं. हवे ते राजगृह नगरमां आढ्य-धनिक यावत्-कोइथी पराभव न पामे तेवो अने जीवादि तत्त्वो नो जाणकार, मद्दुक नामे श्रमणोपासक-श्रावक रहेतो हतो. ल्यार पछी अहिं अन्य कोइ एक दिवसे अनुक्रमे विहार करता, यावत्-श्रमण भगवंत महावीर समोसर्या. पर्वदा यावत्-पर्युपासना करे छे. ल्यार बाद श्रमण भगवंत महावीर आव्यानी आ वात सांभळी, हृष्ट अने संतुष्ट हृदयवाळो धयेलो मद्दुक श्रमणोपासक, स्नान करी यावत्-शरीरने अलंकृत करी पोताना घरथी बहार नीकळी पगे चाली राजगृह नगरनी वचोवच्च थईने ते अन्यतीर्थिकोनी बहू दूर नहि तेम बहु पासे नहि एवी रीते जाय छे. ल्यारे ते अन्यतीर्थिकोए ते मद्दुक श्रमणोपासकने पोतानी पासे थईने जतो जोई, परस्पर एक बीजाने बोलावी आ प्रमाणे कहुं-‘हे देवानुप्रियो ! ए प्रमाणे खरेखर आपणने आ वात अत्यंत विदित छे, अने आ मद्दुक श्रमणोपासक आपणी पासे थईने जाय छे, तो हे देवानुप्रियो ! आपणे ते वात मद्दुक श्रमणोपासकने पूछवी योग्य छे.’ एम विचारी परस्पर ते वात कबूल करी ज्यां मद्दुक श्रमणोपासक छे, त्यां जईने ते अन्यतीर्थिकोए ते मद्दुक श्रमणोपासकने आ प्रमाणे कहुं-

अन्यतीर्थिको नो
अस्तिकायसंबन्धे
मद्दुक श्रावकने प्रस-

१५. हे मद्दुक ! ए प्रमाणे खरेखर तारा धर्माचार्य अने धर्मोपदेशक श्रमण ज्ञातपुत्र पांच अस्तिकाय प्ररूपे छे-इत्यादि सातमा शतकना ११अन्यतीर्थिक उद्देशकमां कह्या प्रमाणे बंधुं कहेवुं. यावत्-हे मद्दुक ! एम केवी रीते मानी शकाय ? ल्यार पछी ते मद्दुक श्रमणो-

१४ * राजगृह नगरमां जीवाजीवादि तत्त्वो ज्ञाता मद्दुक नामे श्रमणोपासक रहेतो हतो. भगवान् महावीर अनुक्रमे विहार करता अहिं आवी गुणसिल चैल्यमां समोसर्या. भगवंत आव्यानी वृत्तांत सांभळी मद्दुक श्रावक प्रसन्न अने संतुष्ट थयो अने भगवंतने वंदन करवा घेरथी नीकळयो. ते गुणसिल चैल्यनी आसपास कालोदायी अगरे घणा अन्यतीर्थिको रहेता हता. तेओए मद्दुक श्रावकने भगवंतने वंदन करवा पासे थईने जतो जोओ अने तेओए तेने उभो राखी पूछयुं के तमारा धर्मोपदेशक श्रमण ज्ञातपुत्र धर्मास्तिकायादि पांच अस्तिकायनी प्ररूपणा करे छे, ते केवी रीते मानी शकाय ? तुं शुं धर्मास्तिकायादिने जाणे छे ? मद्दुक उत्तर आप्यो के जो कोई वस्तु कांइ कार्य करे तो आपणे तेने कार्यद्वारा जाणी शकीए, पण ते कांइ पण कार्य न करे, निष्क्रिय होय तो आपणे तेने जाणी शकता नथी, तेम जोई शकता पण नथी. ते सांभळी अन्यतीर्थिकोए उपालंभपूर्वक कहुं के तुं श्रमणोपासक छे अने तेने धर्मास्तिकायादिनी पण खबर नथी ? ल्यार पछी मद्दुक ते अन्यतीर्थिकोने नीचे प्रमाणे उत्तर आप्यो-वायु वाय छे ए बरोबर छे ? तेनुं रूप तमे जाणी के जोई शको छे ? गन्धवाळा पुद्रलो छे ए सत्य छे ? तेने तमे जुओ छे ? समुद्रने पार अने देवलोकमां रूपो खरेखर छे ? तेने तमे जाणो छे ? ते अन्यतीर्थिकोए ना कही एटले मद्दुक तेओने कहुं के छद्मस्थ मनुष्य जे न जाणे के न देखे ते वधुं न होय तो आ दुनीयामां घणी वस्तुओनो अभाव थई जाय. माटे छद्मस्थथी धर्मास्तिकायादि जाणी शकाता नथी तेथी तेनो अभाव सिद्ध न थाय. एम कही मद्दुक श्रावके तेओने निहत्तर कर्या. ल्यार पछी मद्दुक श्रावक भगवंत महावीरनी पासे गयो अने वंदन नभस्कार करी पर्युपासना करवा लाग्यो. ल्यार बाद भगवान् महावीरने तेने संबोधीने कहुं के हे मद्दुक ! तें अन्यतीर्थिकोने ठीक उत्तर आप्यो. जे माणस बीठ के सांभळ्या सिवाय अहृष्ट, अज्ञात अर्थ, हेतु, प्रभ के उत्तरने कहे छे ते अर्हंतनी अने अर्हते कहेला धर्मनी आशातना करे छे. ते सांभळी मद्दुक प्रसन्न अने संतुष्ट थई पोताने घेर गयो.

† भग० खं० ३ श० ७ पृ० ३६.

‡ अहिं मूल पाठमां ‘अविउप्पकडा’ शब्दनो अर्थ ‘अविद्वानोए कहेलो छे’ एवो बीजो अर्थ टीकाकार करे छे.

१५ १ भग० खं० ३ श० ७ पृ० १० पृ० ३६.

तए णं से महुए समणोवासए ते अन्नउत्थिए एवं वयासी—‘अत्थि णं आउसो ! वाउयाए वाति’ ? हंता अत्थि, तुज्जे णं आउसो ! ‘वाउयायस्स वायमाणस्स रूवं पासह’ ? णो तिणट्ठे समट्ठे । अत्थि णं आउसो ! ‘घाणसहगया पोग्गला’ ? हंता अत्थि, ‘तुज्जे णं आउसो ! घाणसहगयाणं पोग्गलाणं रूवं पासह’ ? णो तिणट्ठे समट्ठे । अत्थि णं आउसो ! अरणिसहगए अगणिकाये’ ? ‘हंता अत्थि’ । ‘तुज्जे णं आउसो ! अरणिसहगयस्स अगणिकायस्स रूवं पासह’ ? णो तिणट्ठे समट्ठे । ‘अत्थि णं आउसो ! समुद्दस्स पारगयाइं रूवाइं’ ? ‘हंता अत्थि’ ‘तुज्जे णं आउसो ! समुद्दस्स पारगयाइं रूवाइं पासह’ ? णो तिणट्ठे समट्ठे । ‘अत्थि णं आउसो ! देवलोगगयाइं रूवाइं’ ? ‘हंता अत्थि’ । ‘तुज्जे णं आउसो ! देवलोगगयाइं रूवाइं पासह’ ? णो तिणट्ठे समट्ठे । ‘एवामेव आउसो ! अहं वा तुज्जे वा अन्नो वा छउमत्थो जइ जो जं न जाणइ न पासह तं सधं न भवति, एवं भे सुबहुए लोए ण भविस्सती’ति कट्टु ते णं अन्नउत्थिए एवं पडिहणइ, एवं पडिहणित्ता जेणेव गुणसिलए चेइए जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं पंचविहेणं अभिगमेणं जाव—पज्जुवासति ।

१६. ‘महुया’ ! दी समणे भगवं महावीरे महुयं समणोवासणं एवं वयासी—‘सुट्ठु णं महुया ! तुमं ते अन्नउत्थिए एवं वयासी, साहू णं महुया ! तुमं ते अन्नउत्थिए एवं वयासी, जे णं महुया ! अट्ठं वा हेउं वा पसिणं वा वागरणं वा अन्नायं अदिट्ठं अस्सुतं अमयं अविण्णायं बहुजणमज्जे आघवेति पन्नवेति, जाव—उचदंसेति, से णं अरिहंताणं आसाअणाए वट्ठति, अरिहंतपन्नत्तस्स धम्मस्स आसायणाए वट्ठति, केवलीणं आसायणाए वट्ठति, केवलिपन्नत्तस्स धम्मस्स आसायणाए वट्ठति, तं सुट्ठु णं तुमं महुया ! ते अन्नउत्थिए एवं वयासी, साहू णं तुमं महुया ! जाव—एवं वयासी’ । तए णं महुए समणोवासए समणेणं भगवया महावीरेणं एवं बुत्ते समणे हट्ठ—तुट्ठे समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसिता णञ्चासन्ने जाव—पज्जुवासइ । तए णं समणे भगवं महावीरे महुयस्स समणोवासणस्स तीसे य जाव—परिसा पडिगया । तए णं

पासके ते अन्यतीर्थिकोने आ प्रमाणे कहुं—‘जो कोइ (वस्तु) कार्य करे तो आपणे तेने कार्यद्वारा जाणी शकीए के जोई शकीए. पण जो ते पोतानुं कार्य न करे तो आपणे तेने जाणी शकता नथी, तेम जोई शकता पण नथी.’ ल्यार पछी ते अन्यतीर्थिकोए ते मद्रुक श्रमणोपासकने आ प्रमाणे कहुं—‘हे मद्रुक ! तं आ केवो श्रमणोपासक छो के जे तं आ (पंचास्तिकायनी) वात जाणतो नथी अने जोतो नथी’ ?

ल्यार पछी ते मद्रुक श्रमणोपासके ते अन्यतीर्थिकोने आ प्रमाणे कहुं—‘हे आयुष्मन् ! पवन वाय छे ए बरोबर छे ? हा, बरोबर छे, हे आयुष्मन् ! तमे वाता एवा पवननुं रूप जुओ छो ? ना, ए वात यथार्थ नथी. अर्थात् अमे पवननुं रूप जोई शकता नथी. हे आयुष्मन् ! गंधगुणवाळा पुद्रलो छे ? हा, छे. हे आयुष्मन् ! ते गंधगुणवाळा पुद्रलोनुं रूप तमे जुओ छो ? ए अर्थ समर्थ नथी—अमे तेनुं रूप जोई शकता नथी. हे आयुष्मन् ! अरणिना काष्ठ साथे अग्नि छे ? हा, छे. हे आयुष्मन् ! ते अरणिना काष्ठमां रहेला अग्निनुं रूप तमे जुओ छो ? ना, ए वात यथार्थ नथी. हे आयुष्मन् ! समुद्रना पेले पार रहेलां रूपो (पदार्थो) छे ? हा, छे. हे आयुष्मन् ! समुद्रने पेले पार रहेला रूपोने तमे जुओ छो ? ना, ए वात यथार्थ नथी. हे आयुष्मन् ! देवलोकमां रहेला रूपो (पदार्थो) छे ? हा, छे. हे आयुष्मन् ! देवलोकमां रहेला पदार्थोने तमे जुओ छो ? ना, ए वात समर्थ नथी. हे आयुष्मन् ! ए प्रमाणे हुं, तमे के बीजो कोइ छन्नस्थ, जेने न जाणे के न देखे ते बधुं न होय तो (तमारा मानवा प्रमाणे) घणा लोकनो—घणी वस्तुओनो अभाव यशे’—एम कहीने ते मद्रुके ते अन्यतीर्थिकोनो पराभव कर्यो—तेओने निरुत्तर कर्या, एम निरुत्तर करीने ते मद्रुक श्रमणोपासके ज्यां गुणसिलक चैत्य छे अने ज्यां श्रमण भगवंत महावीर छे त्यां आवीने पांच प्रकारना अभिगम बडे श्रमण भगवंत महावीरनी पासे जइने यावत्—पर्युपासना करी.

मद्रुकनो प्रतिपन्न-
द्वारा उत्तर.

१६. ल्यार बाद ‘हे मद्रुक’ ! एम संबोधी श्रमण भगवंत महावीरे मद्रुक श्रमणोपासकने एम कहुं के, हे मद्रुक ! तें ते अन्यतीर्थिकोने बरोबर कहुं, हे मद्रुक ! तें ते अन्यतीर्थिकोने ए प्रमाणे ठीक उत्तर आप्यो, हे मद्रुक ! जे कोइ जाण्था, देख्या के सांभळ्या सिवाय, जे कोइ अट्ट, अश्रुत, असंमत के अविज्ञात अर्थने, हेतुने, प्रश्न के उत्तरने घणा माणसोनी वच्चे कहे छे, जणावे छे, यावत्—दर्शावे छे, ते अहंतोनी, अहंते कहेला धर्मनी, केवलज्ञानीनी अने केवलीए कहेला धर्मनी आशातना करे छे, माटे हे मद्रुक ! तें ते अन्यतीर्थिकोने ए प्रमाणे ठीक कहुं छे, तें यावत्—ते अन्यतीर्थिकोने ए प्रमाणे साहं कहुं छे.’ ज्यारे श्रमण भगवंत महावीरे ते मद्रुक श्रमणोपासकने एम कहुं ल्यारे ते हट्ट अने संतुष्ट थई श्रमण भगवंत महावीरने वंदन अने नमस्कार करी बहु दूर नहि तेम बहु नजीक नहि एवी रीते उभा रहीने यावत्—तेओनी पर्युपासना करी. ल्यार पछी श्रमण भगवंत महावीरे ते मद्रुक श्रमणोपासक अने ते पर्युदाने धर्मकथा कही,

मद्दुए समणोवासए समणस्स भगवओ महावीरस्स जाव-निसम्म हट्ट-तुट्टे पसिणाइं पुच्छति, प० २ पुच्छिता अट्टाई परिधातिइ, अ० २ परिधादिता उट्टाप उट्टेइ, उ० २ उट्टेत्ता समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति, वदिता नमंसिता जाव-पडिगए ।

१७. [प्र०] 'भंते'त्ति भगवं गोयमे समणे भगवं महावीरं वंदति नमंसति, वंदिता नमंसिता एवं वयासी-पभू णं भंते ! मद्दुए समणोवासए देवाणुप्पियाणं अंतियं जाव-पव्वइत्तए ? [उ०] णो तिणट्टे समट्टे, एवं जहेव संखे तहेव अरुणाभे जाव-अंतं काहिति ।

१८. [प्र०] देवे णं भंते ! महट्टिए जाव-महेसक्खे रूवसहस्सं विउच्चिता पभू अन्नमन्नेणं सट्ठिं संगामं संगामित्तए ? [उ०] हंता पभू ।

१९. [प्र०] ताओ णं भंते ! बोदीओ किं एगजीवफुडाओ अणेगजीवफुडाओ ? [उ०] गोयमा ! एगजीवफुडाओ, णो अणेगजीवफुडाओ ।

२०. [प्र०] ते णं भंते ! तासि णं बोदीणं अंतरा किं एगजीवफुडा अणेगजीवफुडा ?, [उ०] गोयमा ! एगजीवफुडा, नो अणेगजीवफुडा ।

२१. [प्र०] पुरिसे णं भंते ! अंतरे णं हत्थेण वा० एवं जहा अट्टमसए तइए उट्टेसए जाव-नो खलु तत्थ सत्थं कमति ।

२२. [प्र०] अत्थि णं भंते ! देवासुराणं संगामे दे० २ ? [उ०] हंता अत्थि ।

२३. [प्र०] देवासुरेसु णं भंते ! संगामेसु वट्टमाणेसु किञ्चं तेसिं देवाणं पहरणरयणत्ताए परिणमति ? [उ०] गोयमा ! जञ्चं ते देवा तणं वा कट्टं वा पत्तं वा सक्करं वा परामुसंति तं णं तेसिं देवाणं पहरणरयणत्ताए परिणमति ।

२४. [प्र०] जहेव देवाणं तहेव असुरकुमाराणं ? [उ०] णो तिणट्टे समट्टे, असुरकुमाराणं देवाणं निच्चं विउच्चिया पहरणरयणा पञ्चत्ता ।

यावत्-ते पर्षदा पाछी गई. पछी ते मद्दुक श्रमणोपासके श्रमण भगवंत महावीर पासेथी यावत्-धर्मोपदेश सांभळी ह्य अने संतुष्ट थई प्रभो पूछ्या, अर्थो जाण्या, अने ल्यार बाद उभा थई श्रमण भगवंत महावीरने वादी नमी यावत्-ते पाछो गयो.

१७. [प्र०] 'हे भगवन्' ! एम कही भगवान् गौतमे श्रमण भगवंत महावीरने वादी नमी आ प्रमाणे कह्युं के हे भगवन् ! मद्दुक श्रमणोपासक आप देवानुप्रियनी पासे यावत्-प्रन्नया लेवा समर्थं छे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थं समर्थं नथी-इत्यादि जेम *शंख श्रमणोपासक संबन्धे कह्युं हतुं तेम यावत्-अरुणाभविमानमां देव तरीके उत्पन्न थई यावत्-सर्व दुःखोनो अन्त करशे.

देवोनुं वैक्रिय रूप करवानुं सामर्थ्य.

१८. [प्र०] हे भगवन् ! महार्थिक यावत्-मोटा सुखवाळो देव हजार रूपो विकुर्वी, परस्पर संग्राम करवा समर्थ छे ? [उ०] हा गौतम ! समर्थ छे.

वैक्रिय शरीरोनो जीव साथे संबन्ध.

१९. [प्र०] हे भगवन् ! ते विकुर्वेलां शरीरो एक जीवनी साथे संबन्धवाळां होय छे के अनेक जीव साथे संबन्धवाळां होय छे ? [उ०] हे गौतम ! ते वधां शरीरो एक जीव साथे संबन्धवाळां होय छे, पण अनेक जीव साथे संबन्धवाळां होता नथी.

तेना परस्पर अंतरनो जीव साथे संबन्ध.

२०. [प्र०] हे भगवन् ! ते शरीरोना परस्पर अंतरो-वच्चेना भागो एक जीव वडे संबद्ध छे के अनेक जीव वडे संबद्ध छे ? [उ०] हे गौतम ! ते शरीरो वच्चेना अंतरो एक जीव वडे संबद्ध छे पण अनेक जीव वडे संबद्ध नथी.

तेना परस्पर अंतरनो शस्त्रादिथी छेद थाय के नहि !

२१. [प्र०] हे भगवन् ! कोइ पुरुष ते शरीरो वच्चेना आंतराओने पोताना हायवडे, पगवडे स्पर्श करतो यावत्-तीक्ष्ण शस्त्र वडे छेदतो कांइ पण पीडा उत्पन्न करी शके ?-इत्यादि 'आठमा शतकना त्रीजा उद्देशकमां कहा प्रमाणे यावत्-त्यां शस्त्र असर करी शके नहि' त्यां सुधी कहेवुं.

देवासुर संग्राम.

२२. [प्र०] हे भगवन् ! देव अने असुरोनो संग्राम थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! हा, थाय छे.

२३. [प्र०] हे भगवन् ! ज्यारे देव अने असुरोनो संग्राम धतो होय ल्यारे ते देवोने कई वस्तु शस्त्ररूपे परिणत थाय ? [उ०] हे गौतम ! तणखळं, लाकडुं, पांदडुं के कांकारो वगेरे जे कोइ वस्तुनो स्पर्श करे ते वस्तु ते देवोने शस्त्ररूपे परिणत थाय छे.

२४. [प्र०] जेम देवोने कोइ पण वस्तु स्पर्शमात्रथी शस्त्ररूपे परिणत थाय छे तेम असुरोने पण थाय ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थं समर्थं नथी, पण असुरकुमार देवोने तो हमेशां विकुर्वेला शस्त्ररत्नो होय छे.

१७ * जुओ भग० श० १२ उ० १ पृ० २५६.

२१ † जुओ भग० खं० ३ पृ० ७८ सू० ७.

२५. [प्र०] देवे णं भंते ! महद्दिय जाव-महेसखे पभू लवणसमुहं अणुपरियट्टिता णं हवमागच्छित्तप ? [उ०] हंता पभू ।

२६. [प्र०] देवे णं भंते ! महद्दिय एवं धायइसंडं दीवं जाव-हंता पभू, एवं जाव-हयगवरं वीधं जाव-हंता पभू, ते णं परं वीतीवपज्जा, नो च्चेव णं अणुपरियट्टेज्जा ।

२७. [प्र०] अत्थि णं भंते ! देवा जे अणंते कम्मंसे जहन्नेणं एक्केण वा दोहिं वा तीहिं वा, उक्कोसेणं पंचहिं वासस-पहिं खवयंति ? [उ०] हंता अत्थि ।

२८. [प्र०] अत्थि णं भंते ! देवा जे अणंते कम्मंसे जहन्नेणं एक्केण वा दोहिं वा तीहिं वा, उक्कोसेणं पंचहिं वासस-हस्सेहिं खवयंति ? [उ०] हंता अत्थि ।

२९. [प्र०] अत्थि णं भंते ! ते देवा जे अणंते कम्मंसे जहन्नेणं एक्केण वा दोहिं वा तीहिं वा, उक्कोसेणं पंचहिं वास-सयसहस्सेहिं खवयंति ? [उ०] हंता अत्थि ।

३०. [प्र०] कयरे णं भंते ! ते देवा जे अणंते कम्मंसे जहन्नेणं एक्केण वा जाव-पंचहिं वाससपहिं खवयंति ? कयरे णं भंते ! ते देवा जाव-पंचहिं वाससहस्सेहिं खवयंति ? कयरे णं भंते ! ते देवा जाव-पंचहिं वाससयसहस्सेहिं खवयंति ? [उ०] गोयमा ! वाणमंतरा देवा अणंते कम्मंसे एगेणं वाससएणं खवयंति, असुरिदवज्जिया भवणवासी देवा अणंते कम्मंसे दोहिं वाससपहिं खवयंति, असुरकुमारा णं देवा अणंते कम्मंसे तीहिं वाससपहिं खवयंति, गह-नक्खत्त-तारारूवा जोइ-सिया देवा अणंते कम्मंसे चउहिं वास० जाव-खवयंति, चंदिम-सूरिया जोइसिदा जोतिसरायाणो अणंते कम्मंसे पंचहिं वाससपहिं खवयंति, सोहम्मी-साणगा देवा अणंते कम्मंसे एगेणं वाससहस्सेणं जाव-खवयंति, सणकुमार-माहिंदगा देवा अणंते कम्मंसे दोहिं वाससहस्सेहिं खवयंति, एवं एएणं अभिलावेणं बंभलोग-लंतगा देवा अणंते कम्मंसे तीहिं वाससहस्सेहिं खवयंति, महासुक-सहस्सारगा देवा अणंते चउहिं वाससहस्सेहिं, आणय-पाणय-आरण-अच्चुयगा देवा अणंते पंचहिं वास-सहस्सेहिं खवयंति, हिट्टिमगेविज्जगा देवा अणंते कम्मंसे एगेणं वाससयसहस्सेणं खवयंति, मज्झिमगेवेज्जगा देवा अणंते दोहिं वाससयसहस्सेहिं जाव-खवयंति, उवरिमगेवेज्जगा देवा अणंते कम्मंसे तीहिं वास० जाव-खवयंति, विजय-वेजयंत-जयंत-

२५. [प्र०] हे भगवन् ! मोटी ऋद्धिवालो यावत्-मोटा सुखवालो देव, लवणसमुद्रनी चोतरफ फरी शीघ्र आववा समर्थ छे ? [उ०] हा, समर्थ छे. देवोनुं गमनसामर्थ्य.

२६. [प्र०] हे भगवन् ! मोटी ऋद्धिवालो यावत्-देव धातकिखंड द्वीपनी चारे तरफ फरी शीघ्र आववा समर्थ छे ? [उ०] हा, समर्थ छे. [प्र०] ए प्रमाणे यावत्-रुचकवर द्वीप सुधी चोतरफ आंटो मारी शीघ्र आववा समर्थ छे ? [उ०] हा, समर्थ छे. स्यार पछी आगळना द्वीप-समुद्र सुधी जाय, पण तेनी *चारे बाजु फरे नहि.

२७. [प्र०] हे भगवन् ! शुं एवा देवो छे के, जेओ अनंत (शुभप्रकृतिरूप) कर्मांशोने जघन्यथी एकसो, बसो के त्रणसो वर्षे अने उत्कृष्टथी पांचसो वर्षे खपावे ? [उ०] हा, एवा देवो छे. देवोना पुण्यकर्मना क्षयनुं तारतम्य.

२८. [प्र०] हे भगवन् ! एवा देवो छे के, जेओ अनंत कर्मांशोने जघन्यथी एक हजार, बे हजार के त्रण हजार वर्षे अने उत्कृष्टथी पांच हजार वर्षे खपावे ? [उ०] हा, छे.

२९. [प्र०] हे भगवन् ! एवा देवो छे, के जेओ अनंत कर्मांशोने जघन्यथी एक लाख, बे लाख के त्रण लाख वरसे अने उत्कृष्टथी पांच लाख वरसे खपावे ? [उ०] हा, छे.

३०. [प्र०] हे भगवन् ! एवा कया देवो छे के जेओ अनंत कर्मांशोने जघन्यथी एक सो वर्षे यावत्-पांचसो वरसे खपावे ? हे भगवन् ! एवा कया देवो छे के यावत्-पांच हजार वर्षे खपावे ? हे भगवन् ! एवा कया देवो छे के यावत्-पांच लाख वरसे खपावे ? [उ०] हे गौतम ! वानव्यंतर देवो एकसो वर्षे अनंत कर्मांशोने खपावे, असुरेन्द्र सिवायना भवनवासी देवो अनंत कर्मांशोने बसो वरसे खपावे, असुरकुमार देवो अनंत कर्मांशोने त्रणसो वर्षे खपावे, ग्रह-नक्षत्र अने तारारूप ज्योतिषिक देवो अनंत कर्मांशोने चारसो वरसे खपावे, तथा ज्योतिषिकना राजा अने ज्योतिषिकना इन्द्र, चन्द्र अने सूर्य अनंत कर्मांशोने पांचसो वरसे खपावे. सौधर्म अने ईशान कल्पना देवो अनंत कर्मांशोने एक हजार वर्षे खपावे, सनत्कुमार अने माहेन्द्रना देवो अनंत कर्मांशोने बे हजार वर्षे खपावे, एम ए सूत्रना पाठ वडे ब्रह्मलोक अने लांतकना देवो त्रण हजार वर्षे, महाशुक अने सहस्वारना देवो चार हजार वर्षे, आनत-प्राणत अने आरण-अच्युतना देवो

२६ * देवो प्रयोजनना अभावथी चोतरफ फरे नहि एम संभवे छे-टीका.

अपराजित्यगा देवा अणंते चउहिं वास० जाव-खवयंति, सधट्टसिद्धगा देवा अणंते कम्मसे पंचहिं वाससयसहस्सेहिं खवयंति, एणण्टेणं गोयमा ! ते देवा जे अणंते कम्मसे जहनेणं पक्केण वा दोहिं वा तीहिं वा, उक्कोसेणं पंचहिं वाससएहिं खवयंति, एणणं गोयमा ! ते देवा जाव-पंचहिं वाससहस्सेहिं खवयंति, एणण्टेणं गोयमा ! ते देवा जाव-पंचहिं वाससयसहस्सेहिं खवयंति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' त्ति ।

अट्टारसमसए सत्तमो उद्देशो समत्तो ।

पांच हजार वर्षे, हेठला प्रैवेयकना देवो एक लाख वर्षे, वचला प्रैवेयकना देवो बे लाख वर्षे, उपरना प्रैवेयकना देवो त्रण लाख वर्षे, मिजय, वैजयंत, जयंत अने अपराजितना देवो चार लाख वर्षे, अने सर्वार्थसिद्धना देवो पांच लाख वर्षे अनंत कर्मांशोने खपावे छे. ते माटे हे गौतम ! एवा देवो छे के, जेओ अनंत कर्मांशोने जघन्यथी एक, बे के त्रण सो वर्षे अने उत्कृष्टथी पांचसो वर्षे खपावे छे. एवा पण देवो छे के जेओ जघन्यथी एक, बे के त्रण हजार वर्षे अने उत्कृष्टथी पांच हजार वर्षे खपावे छे. तथा एवा देवो छे के, जेओ जघन्यथी एक, बे के त्रण लाख वर्षे अने उत्कृष्टथी पांच लाख वर्षे अनंत कर्मांशोने खपावे छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

अट्टारमा शतकमां सप्तम उद्देशक समाप्त.

अट्टमो उद्देशो.

१ [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-अणगारस्स णं भंते ! भावियप्पणो पुरओ दुहओ जुगमायाए पेहाए रीयं रीय-माणस्स पायस्स अहे कुक्कुडपोते वा वट्टापपोते वा कुलिगच्छाय वा परियावज्जेजा, तस्स णं भंते ! किं ईरियावहिया किरिया कज्जइ, संपराइया किरिया कज्जइ ? [उ०] गोयमा ! अणगारस्स णं भावियप्पणो जाव-तस्स णं ईरियावहिया किरिया कज्जइ, नो संपराइया किरिया कज्जइ । [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ-जहा सत्तमसए संबुडुहेसए जाव-अट्टो निक्खत्तो । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' जाव-विहरति । तए णं समणे भगवं महावीरे बहिया जाव-विहरति ।

२. तेणं कालेणं तेणं समएणं रायगिहे जाव-पुढविसिलापट्टए, तस्स णं गुणसिलस्स चेइयस्स अदूरसामंते बहवे अन्नउत्थिया परिवसंति । तए णं समणे भगवं महावीरे जाव-समोसढे, जाव-परिसा पडिगया । तेणं कालेणं तेणं समएणं समणस्स भगवओ महावीरस्स जेट्टे अंतेवासी इंदभूती नामे अणगारे जाव-उडुंजाणू जाव-विहरइ । तए णं ते अन्नउत्थिया जेणेव भगवं गोयमे तेणेव उवागच्छन्ति, उवागच्छिता भगवं गोयमं एवं वयासी-तुज्जे णं अज्जो ! तिविहं तिविहेणं अस्संजया जाव-एगंतवाला यावि भवह' ।

३. तए णं भगवं गोयमे अन्नउत्थिए एवं वयासी-'से केणं कारणेणं अज्जो ! अहे तिविहं तिविहेणं अस्संजया जाव-

अष्टम उद्देशक.

ऐर्यापथिक कर्मबंध.

१. [प्र०] राजगृह नगरमां भगवान् गौतम यावत्-आ प्रमाणे बोल्या के, हे भगवन् ! आगळ अने वाजुए युग(धूसरा)प्रमाण भूमिने जोईने गमन करता भावितात्मा अनगारना पग नीचे कुकडीनुं बच्चुं, बतकनुं बच्चुं के कुलिगच्छाय (कीडी जेवो सूक्ष्म जंतु) आवीने मरण पावे तो हे भगवन् ! ते अनगारने शुं ऐर्यापथिकी क्रिया लागे के सांपरायिकी क्रिया लागे ! [उ०] हे गौतम ! ते भावितात्मा अनगारने यावत्-ऐर्यापथिकी क्रिया लागे, पण सांपरायिकी क्रिया न लागे. [प्र०] हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहो छो-इत्यादि प्रश्न अने उत्तर सातमा *शतकना संवृत उद्देशकमां कहा प्रमाणे जाणवो. यावत्-अर्थनो निक्षेप-निगमन करवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'-एम कही यावत्-विहरे छे. ल्यार पछी श्रमण भगवंत महावीर बहारना देशोमां विहार करे छे.

अन्यतीर्थिको अने भगवंत गौतमनो संवाद.

२. ते काले, ते समये राजगृह नामे नगर हतुं. यावत्-पृथिवीशिलापट्ट हतो. ते गुणसिलक चैत्यनी आसपास घणा अन्यतीर्थिको रहेता हता. त्यां श्रमण भगवंत महावीर समोसर्या. यावत्-पर्षदा वादीने पाछी गई. ते काले, ते समये श्रमण भगवंत महावीरना मोटा शिष्य इन्द्रभूति नामे अनगार यावत्-टींचण उंचा राखी संयमथी आत्माने भावित करता विहरे छे. ल्यारे ते अन्यतीर्थिको ज्यां भगवंत गौतम छे त्यां आव्या, आवीने भगवंत गौतमने आ प्रमाणे कहुं-'हे आर्यो ! तमे त्रिविध त्रिविधे असंयत-संयमरहित अने यावत्-एकांत बाल-विरतिरहित छे.'

अन्यतीर्थिको.

गौतम.

३. ल्यार पछी भगवंत गौतमे ते अन्यतीर्थिकोने आ प्रमाणे कहुं-'हे आर्यो ! कया कारणथी अमे त्रिविध त्रिविधे असंयत यावत्-एकांत बाल छीए' ? ल्यारे ते अन्यतीर्थिकोए भगवंत गौतमने आ प्रमाणे कहुं-'हे आर्यो ! तमे गमन करतां जीवोने आक्रान्त करो छे-

एगंतवाला यावि भवामो' । तए णं ते अन्नउत्थिया भगवं गोयमं एवं वयासी—'तुज्झे णं अज्जो ! रीयं रीयमाणा पाणे पेच्छेह, अभिहणह, जाव—उवह्वेह, तए णं तुज्झे पाणे पेच्छेमाणा जाव—उवह्वेमाणा तिविहंतिविहेणं जाव—एगंतवाला यावि भवह' ।

४. तएणं भगवं गोयमे ते अन्नउत्थिए एवं वयासी—'नो खलु अज्जो ! अम्हे रीयं रीयमाणा पाणे पेच्छेमो, जाव—उवह्वेमो, अम्हे णं अज्जो ! रीयं रीयमाणा कायं च जोयं च रीयं च पडुच्च दिस्सा २ पदिस्सा २ वयामो, तए णं अम्हे दिस्सा दिस्सा वयमाणा पदिस्सा पदिस्सा वयमाणा णो पाणे पेच्छेमो, जाव णो उवह्वेमो, तए णं अम्हे पाणे अपेच्छेमाणा जाव—अणोह्वेमाणा तिविहं तिविहेणं जाव—एगंतपंडिया यावि भवामो, तुज्झे णं अज्जो ! अप्पणा चेव तिविहं तिविहेणं जाव—एगंतवाला यावि भवह' ।

५. तए णं ते अन्नउत्थिया भगवं गोयमं एवं वयासी—'केणं कारणेणं अज्जो ! अम्हे तिविहं तिविहेणं जाव—भवामो' । तए णं भगवं गोयमे ते अन्नउत्थिए एवं वयासी—तुज्झे णं अज्जो ! रीयं रीयमाणा पाणे पेच्छेह, जाव—उवह्वेह, तए णं तुज्झे पाणे पेच्छेमाणा जाव—उवह्वेमाणा तिविहं जाव—एगंतवाला यावि भवह' । तए णं भगवं गोयमे ते अन्नउत्थिए एवं पडिहणह, पडिहणित्ता जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता णच्चासन्ने जाव—पज्जुवासति ।

६. 'गोयमा'दी समणे भगवं महावीरे भगवं गोयमं एवं वयासी—'सुट्ठु णं तुमं गोयमा ! ते अन्नउत्थिए एवं वयासी, साहु णं तुमं गोयमा ! ते अन्नउत्थिए एवं वयासी, अत्थि णं गोयमा ! ममं बह्वे अंतेवासी समणा निग्गंथा छउमत्था, जे णं नो पभू एयं वागरणं वागरेत्तए, जहा णं तुमं, तं सुट्ठु णं तुमं गोयमा ! ते अन्नउत्थिए एवं वयासी, साहु णं तुमं गोयमा ! ते अन्नउत्थिए एवं वयासी । तए णं भगवं गोयमे समणेणं भगवया महावीरेण एवं जुत्ते समणे हट्ठु—तुट्ठे समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी—

७. [प्र०] छउमत्थे णं अंते ! मणूसे परमाणुपोग्गलं किं जाणति पासति, उदाहु न जाणति न पासति ? [उ०] गोयमा ! अत्थेगतिए जाणति न पासति, अत्थेगतिए न जाणति न पासति ।

दबावो छो, मारो छो, यावत्—उपद्रव करो छो, माटे प्राणोने आक्रांत करता यावत्—उपद्रव करता तमे त्रिविध त्रिविधे संयमरहित अने एकांत बाल छो !

अन्यतीर्थिको.

४. स्यारे भगवंत गौतमे ते अन्यतीर्थिकोने आ प्रमाणे कहुं—'हे आर्यो ! अमे गमन करतां प्राणोने कचरता नथी, यावत्—तेने पीडा करता नथी. पण अमे गमन करता *काय, संयमयोग अने [त्वरादि सिवाय] गमनने आश्रयी जोइ जोइने, बारीकीधी जोइ जोइने चालीए छीए, तेथी तेवी रीते चालता अमे प्राणोने कचरता नथी, यावत्—उपद्रव करता नथी. ते माटे प्राणोने नहि कचरता तेम यावत्—नहि पीडा करता अमे त्रिविध त्रिविधे यावत्—एकांत पंडित—विरतिसहित छीए. हे आर्यो ! तमे पोतेज त्रिविध त्रिविधे यावत्—एकांत बाल—विरतिरहित छो !

गौतम.

५. स्यार बाद ते अन्यतीर्थिकोए भगवंत गौतमने आ प्रमाणे कहुं के, हे आर्यो ! अमे शा हेतुथी त्रिविध त्रिविधे असंयत यावत्—एकांत बाल—विरतिरहित छीए ? स्यारे भगवंत गौतमे ते अन्यतीर्थिकोने आ प्रमाणे कहुं के, हे आर्यो ! तमे हालतां चालतां जीवोने कचरो छो, यावत्—तेने उपद्रव करो छो अने तेथी जीवोने कचरता यावत्—उपद्रव करता तमे त्रिविध त्रिविधे असंयत यावत्—एकांत बाल छो ! ए प्रमाणे भगवंत गौतमे ते अन्यतीर्थिकोने निरुत्तर कर्या. स्यार पछी तेमणे ज्यां श्रमण भगवंत महावीर विराजमान हता स्यां आवी श्रमण भगवंत महावीरने वांटी नमी अने बहु दूर नहि तेम बहु नजीक नहि एवी रीते तेमनी पासे बेसी यावत्—पर्युपासना करी.

अन्यतीर्थिक.

गौतम.

६. 'हे गौतम ! एम संबोधी श्रमण भगवंत महावीरे भगवंत गौतमने आ प्रमाणे कहुं के, हे गौतम ! तें ते अन्यतीर्थिकोने ठीक कहुं, हे गौतम ! तें ते अन्यतीर्थिकोने ए प्रमाणे सारं कहुं, हे गौतम ! मारा घणा शिष्यो श्रमण निर्प्रथो छब्रस्य छे, जेओ तारी पेठे ए प्रमाणे उत्तर देवाने समर्थ नथी, माटे हे गौतम ! तें ते अन्यतीर्थिकोने ए प्रमाणे ठीक कहुं, हे गौतम ! तें ते अन्यतीर्थिकोने सारं कहुं.' ज्यारे श्रमण भगवंत महावीरे भगवंत गौतमने ए प्रमाणे कहुं स्यारे प्रसन्न अने संतुष्ट थइ पूज्य गौतमे श्रमण भगवंत महावीरने वांटी नमी आ प्रमाणे कहुं.—

७. [प्र०] हे भगवन् ! शुं छब्रस्य मनुष्य परमाणुपुद्गलने जाणे अने जुए के न जाणे अने न जुए ? [उ०] हे गौतम ! कोइ जाणे, पण जुए नहि, अने कोइ जाणे नहि अने जुए पण नहि.

छब्रस्यना धानना विषय. परमाणु.

* अमे मात्र काय—शरीरनो आधार राखी चालीए छीए, पण अश्व, गाडी वगैरे वाहनमां बेसी गमन करता नथी.

૮. [પ્ર૦] છઠમત્યે ણં મંતે ! મણુસે દુપપસિયં ચંધં કિં જાણતિ પાસતિ ? [ઉ૦] પવં ચેવ । પવં જાવ-અસંસ્કે-જાપદેસિયં ।

૯. [પ્ર૦] છઠમત્યે ણં મંતે ! મણુસે અણંતપપસિયં ચંધં કિં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગતિપ જાણતિ પાસતિ ૧, અત્યેગતિપ જાણતિ ન પાસતિ ૨, અત્યેગતિપ ન જાણતિ પાસદ ૩, અત્યેગતિપ ન જાણદ ન પાસતિ ૪ ।

૧૦. [પ્ર૦] આહોહિપ ણં મંતે ! મણુસે પરમાણુપોગ્ગલં ? [ઉ૦] જહા છઠમત્યે પવં આહોહિપ વિ, જાવ-અણંતપ-દેસિયં ।

૧૧. [પ્ર૦] પરમાહોહિપ ણં મંતે ! મણુસે પરમાણુપોગ્ગલં જં સમયં જાણતિ તં સમયં પાસતિ, જં સમયં પાસતિ તં સમયં જાણતિ ? [ઉ૦] ણો તિણટ્ટે સમટ્ટે । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! પવં વુચ્છદ-‘પરમાહોહિપ ણં મણુસે પરમાણુપોગ્ગલં જં સમયં જાણતિ નો તં સમયં પાસતિ, જં સમયં પાસતિ નો તં સમયં જાણતિ’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સાગારે સે નાણે ભવદ, અણાગારે સે ઢંસણે ભવદ, સે તેણટ્ટેણં જાવ-નો તં સમયં જાણતિ, પવં જાવ-અણંતપદેસિયં ।

૧૨. [પ્ર૦] કેવલી ણં મંતે ! મણુસે પરમાણુપોગ્ગલં ? [ઉ૦] જહા પરમાહોહિપ તહા કેવલી વિ, જાવ-અણંતપપ-સિયં । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ ત્તિ ।

અઢારસમે સણ અઢમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું છમ્મસ્ય મનુષ્ય દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધને જાણે અને જુણ કે ન જાણે અને ન જુણ ? [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું અને એમ યાવત્-અસંસ્ક્યાતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી કહેવું.

અનંત પ્રદેશિક સ્કં-
ધ.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું છમ્મસ્ય મનુષ્ય અનંતપ્રદેશિક સ્કંધને જાણે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ કોઈ જાણે અને જુણ, ૨ કોઈ જાણે પણ જુણ નહિ, ૩ કોઈ જાણે નહિ પણ જુણ અને ૪ કોઈ જાણે નહિ તેમ જુણ પણ નહિ.

અવધિજ્ઞાનનો વિષય.

૧૦. [પ્ર૦] આધોઽવધિક-અવધિજ્ઞાની મનુષ્ય પરમાણુપુદ્ગલને જાણે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ છમ્મસ્યને કહ્યું તેમ અવધિજ્ઞાનીને પણ કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી આણવું.

જ્ઞાન અને દર્શનના
સમયની મિત્રતા.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાવધિ જ્ઞાની મનુષ્ય પરમાણુપુદ્ગલને જે સમયે જાણે તે સમયે જુણ, અને જે સમયે જુણ તે સમયે જાણે ? [ઉ૦] એ અર્થ યથાર્થ નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છો કે, પરમાવધિ જ્ઞાની મનુષ્ય પરમાણુ પુદ્ગલને જે સમયે જાણે તે સમયે ન જુણ અને જે સમયે જુણ તે સમયે ન જાણે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે પરમાવધિજ્ઞાનીનું જ્ઞાન સાક્ષાર (વિશેષપ્રાહક) હોય છે, અને દર્શન અનાકાર (સામાન્યપ્રાહક) હોય છે, માટે તે હેતુથી એમ કહ્યું છે કે—‘યાવત્-જે સમયે જુણ છે તે સમયે જાણતો નથી.’ એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી સમજવું.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેવલજ્ઞાની પરમાણુપુદ્ગલને જે સમયે જાણે તે સમયે જુણ—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ પરમાવધિજ્ઞાનીને કહ્યું તેમ કેવલજ્ઞાનીને પણ કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

અઢારમાં શતકમાં અષ્ટમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

નવમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] રાયગિહે જાવ-પવં વયાસી-અત્થિ ણં મંતે ! ભવિયદ્ધનેરદયા ભવિ૦ ૨ ? [ઉ૦] હંતા અત્થિ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! પવં વુચ્છદ-‘ભવિયદ્ધનેરદયા મ૦ ૨ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જે ભવિપ પંચિદિપ તિરિક્ખજોણિપ વા મણુસે ઘા નેરદયસુ ઉચ્ચવજિત્તપ સે તેણટ્ટેણં । પવં જાવ-ધણિયકુમારાણં ।

નવમ ઉદ્દેશક.

મન્યદ્રવ્યનૈરયિક-
કારિ.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહનગરમાં ભગવાન્ ગૌતમ યાવત્-આ પ્રમાણે બોલ્યા કે, હે ભગવન્ ! મન્યદ્રવ્યનૈરયિકો ૨ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આપ ‘મન્યદ્રવ્યનૈરયિકો’ ૨ શા કારણથી કહો છો ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જે કોઈ પંચેન્દ્રિય તિર્યચ કે મનુષ્ય નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે ‘મન્યદ્રવ્યનૈરયિક’ ૨ કહેવાય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-‘સ્તનિતકુમારો’ સુધી જાણવું.

૧ * મૂત અથવા ભાવી પર્યાયનું કારણ દ્રવ્ય કહેવાય છે. ભાવી નારકપર્યાયનું કારણ પંચેન્દ્રિય તિર્યચ કે મનુષ્ય મન્યદ્રવ્યનૈરયિક કહેવાય છે, તેના ત્રણ પ્રકાર છે-૧ એકમવિક, ૨ ઘટ્ટાયુષ્ક અને ૩ અભિસુખનામગોત્ર.

२. [प्र०] अत्थि णं भंते ! भवियद्वपुढविकाइया म० २ ? [उ०] हंता अत्थि । [प्र०] से केणट्टेणं० ? [उ०] गोयमा ! जे भविण् तिरिक्खजोणिए वा मणुस्से वा देवे वा पुढविकाइएसु उववज्जित्तण् मे तेणट्टेणं० । आउक्काइय-वणस्सइकाइयाणं पव्वं चेष । तेउ-वाऊ-बेइदिय-तेइदिय-चउरिंदियाण थ जे भविण् तिरिक्खजोणिए वा मणुस्से वा, पंचिंदियतिरिक्खजोणियाणं जे भविण् नेरइए वा तिरिक्खजोणिए वा मणुस्से वा देवे वा पंचिंदियतिरिक्खजोणिए वा, पव्वं मणुस्सा वि । वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणियाणं जहा नेरइया ।

३. [प्र०] भवियद्वपुढनेरइयस्स णं भंते ! केवतियं कालं ठिती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! जहणेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं पुव्वकोडी ।

४. [प्र०] भवियद्वपुढअसुरकुमारस्स णं भंते ! केवतियं कालं ठिती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! जहणेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं तिभि एलिओवमाइं । पव्वं जाव-थणियकुमारस्स ।

५. भवियद्वपुढविकाइयस्स णं पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहणेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं सातिरेगाइं दो सागरोवमाइं । पव्वं आउक्काइयस्स वि । तेउ-वाऊ जहा नेरइयस्स । वणस्सइकाइयस्स जहा पुढविकाइयस्स । बेइदियस्स तेइदियस्स चउरिंदियस्स जहा नेरइयस्स । पंचिंदियतिरिक्खजोणियस्स जहणेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं । पव्वं मणुस्सा वि । वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणियस्स जहा असुरकुमारस्स । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! च्चि ।

अट्टारसमे सए नवमो उद्देशो समत्तो ।

२. [प्र०] हे भगवन् ! 'भव्यद्रव्यपृथिवीकायिको' २ शा हेतुधी कहेवाय छे ? [उ०] हे गौतम ! जे कोई तिर्यंच, मनुष्य के देव पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य होय छे ते 'भव्यद्रव्यपृथिवीकायिक' २ कहेवाय छे. ए प्रमाणे 'अपकायिक' अने 'वनस्पतिकायिक' पण जाणवा. अग्निकाय, वायुकाय, द्वीन्द्रिय, त्रीन्द्रिय अने चउरिंदिय विषे जे कोई तिर्यंच के मनुष्य उत्पन्न थवाने योग्य होय ते 'भव्यद्रव्यअग्निकायादि' कहेवाय छे. जे कोई नैरयिक, तिर्यंचयोनिक, मनुष्य, देव के पंचेन्द्रियतिर्यंचयोनिक पंचेन्द्रियतिर्यंचयोनिकमां उत्पन्न थवाने योग्य होय ते 'भव्य द्रव्यपंचेन्द्रियतिर्यंचयोनिक' कहेवाय छे. ए प्रमाणे मनुष्यो संबन्धे पण जाणवुं. वानव्यंतर, ज्योतिषिको अने वैमानिको नैरयिकोनी पेठे जाणवा.

भव्यद्रव्य पृथिवी-
कायिकदि.

३. [प्र०] हे भगवन् ! भव्य द्रव्यनैरयिकनी केटला काल्नी स्थिति कही छे ? [उ०] हे गौतम ! तेनी स्थिति जघन्यथी *अंतर्मुहूर्त अने उत्कृष्टथी पूर्वकोटि वर्षनी कही छे.

भव्यद्रव्यनैरयिका-
दिनी आयुष स्थिति.

४. [प्र०] हे भगवन् ! भव्य द्रव्य असुरकुमारनी स्थिति केटला काल्नी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! तेनी स्थिति जघन्यथी †अंतर्मुहूर्तनी अने उत्कृष्टथी त्रण पत्योपमनी कही छे. ए प्रमाणे यावत्-स्तनितकुमारो सुधी जाणवुं.

५. [प्र०] हे भगवन् ! भव्यद्रव्यपृथिवीकायिकनी स्थिति केटला काल्नी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! तेनी स्थिति जघन्यथी अंतर्मुहूर्तनी अजे उत्कृष्टथी ‡काइक अधिक बे सागरोपमनी कही छे. ए प्रमाणे अपकायिक संबन्धे पण जाणवुं. भव्यद्रव्यअग्निकायिक अने भव्यद्रव्यवायुकायिक संबन्धे नैरयिकनी पेठे समजवुं. वनस्पतिकायिकजे पृथिवीकायिक समान जाणवुं भव्य द्रव्य बेइन्द्रिय, तेइन्द्रिय अजे चउरिन्द्रियनी स्थिति नैरयिकनी पेठे जाणवी. वळी भव्यद्रव्यपंचेन्द्रियतिर्यंचयोनिकनी स्थिति जघन्यथी अंतर्मुहूर्तनी अने उत्कृष्टथी तेत्तीश सागरोपमनी जाणवी. एज प्रमाणे मनुष्यजे विषे पण जाणवुं. वानव्यंतर, ज्योतिषिक तथा वैमानिको असुरकुमारनी पेठे समजवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे हे भगवन् ! ते एमज छे.'

अट्टारमा शतकमां नवमो उद्देशक समाप्त.

३ * जे संशी के असंशी अन्तर्मुहूर्तना आयुषवाळा मरीने नरकगतिमां जवाना छे ते अपेक्षाए भव्यद्रव्यनैरयिकनी अन्तर्मुहूर्तनी जघन्य स्थिति कही छे, अने उत्कृष्ट पूर्वकोटि आयुषवाळो संशी नरकगतिमां जाय ते अपेक्षाए उत्कृष्ट स्थिति कहेवामां आवी छे—टीका.

४ † जघन्य अन्तर्मुहूर्तना आयुषवाळा मनुष्य के पंचेन्द्रिय तिर्यंचने आश्रयी भव्य द्रव्य असुरकुमारादिनी जघन्य स्थिति जाणवी अने देवकुर्वादि युगलिक मनुष्यने आश्रयी त्रण पत्योपमनी उत्कृष्ट स्थिति जाणवी.

५ ‡ भव्य द्रव्य पृथिवीकायिकनी उत्कृष्ट स्थिति ईशानदेवलोकेने आश्रयी साधिक बे सागरोगमनी जाणवी. भव्य द्रव्य अग्निकायिक अने वायुकायिकनी जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट पूर्वकोटि स्थिति जाणवी, कारण के देवादि तथा युगलिक मनुष्यो त्यां उत्पन्न थता नथी. भव्य द्रव्य पंचेन्द्रिय तिर्यंचनी तेत्तीश सागरोपनी स्थिति सातमी नरक पृथिवीना नारकोनी अपेक्षाए जाणवी.—टीका.

દસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] રાયગિહે જાવ-પવં વયાસી-અણગારે ણં મંતે ! ભાવિયપ્પા અસિધારં વા ચુરધારં વા ઓગાહેજ્ઞા ? [૩૦] હંતા ઓગાહેજ્ઞા । [પ્ર૦] સે ણં તત્થ છિજ્ઞેજ્ઞ વા મિજ્ઞેજ્ઞ વા ? [૩૦] ણો તિણ્ટ્ઠે સમટ્ઠે, ણો ચલુ તત્થ સત્થં કમમ્ । પવં જહા પંચમસપ પરમાણુપોગ્ગલવત્તઘયા, જાવ-અણગારે ણં મંતે ! ભાવિયપ્પા ઉદાવત્તં વા જાવ-નો ચલુ તત્થ સત્થં કમમ્ ।

૨. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલે ણં મંતે ! વાડયાણં ફુડે, વાડયાણ વા પરમાણુપોગ્ગલેણં ફુડે ? [૩૦] ગોયમા ! પરમાણુ-પોગ્ગલે વાડયાણં ફુડે, નો વાડયાણ પરમાણુપોગ્ગલેણં ફુડે ।

૩. [પ્ર૦] દુપ્પપસિપ ણં મંતે ! ળંધે વાડયાણં ? [૩૦] પવં ચેવ, પવં જાવ-અસંસેજ્ઞપપસિપ ।

૪. [પ્ર૦] અણંતપપસિપ ણં મંતે ! ળંધે વાડ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! અણંતપપસિપ ળંધે વાડયાણં ફુડે, વાડયાણ અણંતપપસિપ ળંધેણં સિય ફુડે, સિય નો ફુડે ।

૫. [પ્ર૦] વત્થી મંતે ! વાડયાણં ફુડે, વાડયાણ વત્થિણા ફુડે ? [૩૦] ગોયમા ! વત્થી વાડયાણં ફુડે, નો વાડ-યાણ વત્થિણા ફુડે ।

૬. [પ્ર૦] અત્થિ ણં મંતે ! ઈમીસે રયણપ્પમાય પુઢવીપ અહે દ્વાઈ વન્નઓ કાલ-નીલ-લોહિય-દ્વાલિદ્-સુક્કિલાઈ, ગંધઓ સુભિગંધાઈ, દુભિગંધાઈ, રસઓ તિત્ત-કડુય-કસાય-અંબિલ-મહુરાઈ, ફાસઓ કપ્પચ્ચ-મડય-ગડય-લહુય-સીય-ઉસિણ-નિદ્ધ-લુવલાઈ, અન્નમન્નવદ્દાઈ, અન્નમન્નપુટ્ટાઈ, જાવ-અન્નમન્નઘડત્તાય ચિટ્ઠંતિ ? [૩૦] હંતા અત્થિ । પવં જાવ-અહેસત્તમાય । [પ્ર૦] અત્થિ ણં મંતે ! સોહમ્મસ્સ કપ્પસ્સ અહે ? [૩૦] પવં ચેવ, પવં જાવ-ઈસિપન્નારાય પુઢવીપ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! જાવ-વિહરદ્ । તપ ણં સમણે ભગવં મહાવીરે જાવ-વહિયા જણવયવિહારં વિહરતિ ।

દશમ ઉદ્દેશક.

વૈક્રિય લબ્ધિતું
સામર્થ્ય.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં ભગવાન્ ગૌતમ યાવત્-આ પ્રમાણે બોલ્યા કે, હે ભગવન્ ! ભાવિતાત્મા અનગાર [વૈક્રિય લબ્ધિના સામર્થ્યથી] તરવારની ધાર ઉપર કે અસ્ત્રાની ધાર ઉપર રહે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! હા રહે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ત્યાં તે છેદાય કે મેદાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ-યથાર્થ નથી. કારણ કે ત્યાં શસ્ત્ર સંક્રમતું નથી-ઇત્યાદિ વધી પાંચમા શતકમાં કહેલી *પરમાણુપુદ્ગલની વક્તવ્યતા યાવત્-હે ભગવન્ ! 'ભાવિતાત્મા અનગાર ઉદકાવર્તમાં યાવત્-પ્રવેશ કરે ?-ઇત્યાદિ યાવત્ કહેવી, પણ ત્યાં શસ્ત્ર સંક્રમતું નથી.'

પરમાણુ-

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલ વાયુકાયવડે સ્પૃષ્ટ-વ્યાપ્ત છે કે વાયુકાય પરમાણુપુદ્ગલ વડે સ્પૃષ્ટ-વ્યાપ્ત છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પરમાણુપુદ્ગલ વાયુકાય વડે વ્યાપ્ત છે, પણ વાયુકાય પરમાણુપુદ્ગલ વડે વ્યાપ્ત નથી.

દ્વિપ્રદેશિકસ્કંધ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ વાયુકાય વડે સ્પૃષ્ટ-વ્યાપ્ત છે કે વાયુકાય દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ વડે સ્પૃષ્ટ-વ્યાપ્ત છે ? [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-અસંસ્થાતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી સમજવું.

અનંતપ્રદેશિક
સ્કંધ.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ વાયુકાયવડે સ્પૃષ્ટ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ વાયુકાયવડે સ્પૃષ્ટ છે, પણ વાયુકાય અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ વડે કદાચ સ્પૃષ્ટ હોય અને કદાચ સ્પૃષ્ટ ન હોય.

વસ્તિ અને વાયુકા-
વિકૃત્તી સ્પર્શના.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વસ્તિ-મસક વાયુકાયવડે સ્પૃષ્ટ છે કે વાયુકાય મસક વડે સ્પૃષ્ટ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વસ્તિ વાયુ-કાયવડે સ્પૃષ્ટ-વ્યાપ્ત છે પણ વાયુકાય વસ્તિ વડે સ્પૃષ્ટ-વ્યાપ્ત નથી.

રત્નપ્રમાદિ પૃથિવી
તથા સૌધર્માદિ
દેવ લોકની ની-
ચેના દ્રવ્યો.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આ રત્નપ્રમા પૃથિવીની નીચે વર્ણથી કાલાં, લીલાં, પીલાં, લાલ અને ધોલાં, ગંધથી સુગંધી અને દુર્ગંધી, રસથી કડવાં, તીર્કાં, તૂરાં, ચાટાં અને મીઠાં, સ્પર્શથી કર્કશ, કોમળ, ભારે, હલ્લાવાં, ધંડા, ઉનાં, ચીકણાં અને લુલાં દ્રવ્યો અન્યોન્ય વદ્ધ, અન્યોન્ય સ્પૃષ્ટ, યાવત્-અન્યોન્ય સંબદ્ધ થયેલાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અધઃસપ્તમ પૃથિવી સુધી જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સૌધર્મ વલ્પની નીચે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-ઈધઃપ્રાગ્ભારા સુધી જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે' એમ કહી યાવત્-વિહરે-છે. ત્યાર પછી શ્રમણ ભગવંત મહાવીર યાવત્-બહારના દેશો માં વિહરે છે.

૭. તેણં કાલેણં તેણં સમણં વાણિયગામે નામં નગરે હોત્યા । વન્નઓ । દૂતિપલાસપ્પ ચેતિય । વન્નઓ । તત્થ ણં વાણિ-
યગામે નગરે સોમિલે નામં માહણે પરિવસતિ, અહે, જાવ-અપરિભૂપ, રિઝ્ઘેદં જાવ-સુપરિનિટ્ટિપ, પંચણ્ઠં ળંડિયસયાણં,
સયસ્સ કુંડુંબસ્સ આહેવચ્ચં જાવ-વિહરતિ । તપ્પ ણં સમણે ભગવં મહાવીરે જાવ-સમોસઢે । જાવ-પરિસા પજ્જુવાસતિ । તપ્પ
ણં તસ્સ સોમિલસ્સ માહણસ્સ ઇમીસે કહાપ્પ લઙ્કદ્ડસ્સ સમાણસ્સ અયમેયારૂવે જાવ-સમુપ્પજ્જિત્યા-‘એવં ળલ્લુ સમણે ણાય-
પુત્તે પુઘ્વાણુપુઘ્ગિં ચરમાણે ગામાણુગામં દૂહજ્જમાણે સુહંસુહેણં જાવ-શ્હમાગપ્પ, જાવ-દૂતિપલાસપ્પ ચેદ્દપ્પ અહાપઢિરૂવં જાવ-
વિહરહ । તં ગચ્છામિ ણં સમણસ્સ નાયપુત્તસ્સ અંતિયં પાઠ્ઠમ્મવામિ, ઇમાહં ચ ણં યયારૂવાહં અટ્ટાહં જાવ-વાગરણાહં પુચ્છિ-
સ્સામિ; તં જહ મે સે ઇમાહં યયારૂવાહં અટ્ટાહં જાવ-વાગરણાહં વાગરેહિતિ તત્તો ણં વંદીહામિ નમંસીહામિ, જાવ-પજ્જુવાસી-
હામિ । અહ મે સે ઇમાહં અટ્ટાહં જાવ-વાગરણાહં નો વાગરેહિતિ તો ણં યપ્પહિં ચેવ અટ્ટેહિ ય જાવ-વાગરણેહિ ય નિપ્પદ્ડપ-
સિણવાગરણં કરેસ્સામી’ તિ કટ્ટુ એવં સંપેહેહ । સંપેહેત્તા પ્પહાપ્પ જાવ-સરીરે સાઓ ગિહાઓ પઢિનિક્કમતિ, પઢિનિક્કમિત્તા
પાયવિહારચ્ચારેણં પ્પણેણં ળંડિયસપ્પણં સદ્ધિં સંપરિવુઢે વાણિયગામં નગરં મજ્જમજ્જેણં નિગ્ગચ્છહ, નિગ્ગચ્છિત્તા જેણેવ દૂતિપ-
લાસપ્પ ચેદ્દપ્પ જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છહ, ઉવાગચ્છિત્તા સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અદૂરસામંતે
ઠિચ્છા સમણં ભગવં મહાવીરં એવં યયાસી-

૮. [પ્ર૦] ‘જત્તા તે મંતે ! જવણિજ્જં, અઘ્ઘાવાહં, ફાસુયવિહારં’ ? [ઉ૦] સોમિલા ! ‘જત્તા વિ મે, જવણિજ્જં પિ મે, અઘ્ઘાવાહં પિ મે, ફાસુયવિહારં પિ મે’ ।

૯. [પ્ર૦] કિં તે મંતે ! જત્તા ? [ઉ૦] સોમિલા ! જં મે તવ-નિયમ-સંજમ-સજ્જાય-જ્ઞાણા-વસ્સયમાદીપ્પસુ જોગેસુ જયણા સેત્તં જત્તા ।

૧૦. [પ્ર૦] કિં તે મંતે ! જવણિજ્જં ? [ઉ૦] સોમિલા ! જવણિજ્જે દુવિદ્ધે પ્પન્નત્તે, તંજહા-ઇંદિયજવણિજ્જે ય નોઇંદિય-જવણિજ્જે ય ।

૧૧. [પ્ર૦] સે કિં તં ઇંદિયજવણિજ્જે ? [ઉ૦] ઇંદિય૦ ૨ જં મે સોઇંદિય-ચર્ચિચ્ચદિય-ઘાણિદિય-જિભ્મિદિય-ફાર્સિ-દિયાહં નિરુવહયાહં વસે વટ્ટંતિ । સેત્તં ઇંદિયજવણિજ્જે ।

૭. તે કાલે તે સમયે વાણિજ્યગ્રામ નામે નગર હતું. વર્ણક. દૂતિપલાશ ચૈત્ય હતું. વર્ણક. તે વાણિજ્યગ્રામ નામે નગરમાં સોમિલ નામે બ્રાહ્મણ રહેતો હતો, જે આઠ્ય-ધનિક યાવત્—અપરિભૂત-સમર્થ હતો, તથા ઋગ્વેદ યાવત્—બીજા બ્રાહ્મણના શાસ્ત્રોમાં કુશલ હતો. તે પાંચસો શિષ્યો તથા પોતાના કુંડુંબનું અધિપતિપણું કરતો યાવત્—રહેતો હતો. ત્યાર બાદ કોઈ દિવસે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર ત્યાં સમોસર્યા. યાવત્—પર્યપાસના કરે છે. ત્યાર પછી શ્રમણ ભગવંત મહાવીર આવ્યાની આ વાત સાંભળી તે સોમિલ બ્રાહ્મણને આવા પ્રકારનો યાવત્—સંકલ્પ થયો કે; “એ પ્રમાણે ધરેલ અનુક્રમે વિહરતા અને એક ગામથી બીજે ગામ જતા શ્રમણ જ્ઞાતપુત્ર સુખપૂર્વક અહિં આવ્યા છે, અને યાવત્—દૂતિપલાશ ચૈત્યમાં યથા યોગ્ય અવગ્રહને ગ્રહણ કરી યાવત્—વિહરે છે, તો હું તે શ્રમણ જ્ઞાતપુત્રની પાસે જાઉં, અને તેની પાસે પ્રગટ થાઉં તથા તેને આ આવા પ્રકારના અર્થો, યાવત્ વ્યાકરણો—ઉત્તરો પૂછું. જો તે મને આવા પ્રકારના આ અર્થ અને યાવત્—પ્રશ્નના ઉત્તરો કહેશે તો તેમને બાંદીશ નમીશ, યાવત્—તેમની પર્યપાસના કરીશ, જો મને આ અર્થો અને પ્રશ્નોત્તરો નહિ કહે તો આ અર્થ અને ઉત્તરો વડે નિરુત્તર કરીશ.” એમ વિચારી સ્નાન કરી યાવત્—શરીરને અલંકૃત કરી પોતાના ઘરથી નીકળી એકસો શિષ્યોની પરિવાર સાથે પગે ચાલી વાણિજ્યગ્રામની વન્નઓવન્ન નીકળી જ્યાં દૂતિપલાશ ચૈત્ય છે અને જ્યાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર છે ત્યાં તે આવ્યો અને આવી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની થોડે દૂર પાસે બેસી તેણે તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું—

સોમિલના પ્રશ્નો.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તમને યાત્રા, યાપનીય, અવ્યાબાધ અને પ્રાસુક વિહાર છે ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! મને યાત્રા પળ છે, યાપનીય પળ છે, અવ્યાબાધ પળ છે અને પ્રાસુક વિહાર પળ છે.

યાત્રા, યાપનીય અવ્યાબાધ અને પ્રાસુક વિહાર.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તમને યાત્રા શું છે ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! તપ, નિયમ, સંયમ, સ્વાધ્યાય, ધ્યાન અને આવશ્યકાદિક યોગોમાં જે મારી યતના—પ્રવૃત્તિ છે તે મારી યાત્રા છે.

સંયમયાત્રા.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તમને યાપનીય એ શું છે ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! યાપનીય બે પ્રકારનું છે, તે આ પ્રમાણે—ઇન્દ્રિયયાપનીય અને નોઇન્દ્રિયયાપનીય.

યાપનીય.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઇન્દ્રિયયાપનીય એટલે શું ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! શ્રોત્રેન્દ્રિય, ચક્ષુરેન્દ્રિય, ઘ્રાણેન્દ્રિય, જિહેન્દ્રિય અને સ્પર્શનેન્દ્રિય—એ પાંચે ઇન્દ્રિયો ઉપઘાત રહિત મારે અધીન વસ્તે છે તે મારે ઇન્દ્રિયયાપનીય છે.

ઇન્દ્રિયયાપનીય.

१२. [प्र०] से किं तं नोइन्द्रियजवणिजे ? [उ०] नोइन्द्रियजवणिजे अं मे कोह-माण-माया-लोभा वोच्छिन्ना नो उदीरैति, सेत्तं नोइन्द्रियजवणिजे, सेत्तं जवणिजे ।

१३. [प्र०] किं ते भंते ! अघ्नावाहं ? [उ०] सोमिला ! जं मे वातिय-पित्तिय-सिभिय-सन्निवाइया विविहा रोगा-यंका सरीरगया दोसा उवसंता नो उदीरैति । सेत्तं अघ्नावाहं ।

१४. [प्र०] किं ते भंते ! फासुयविहारं ? [उ०] सोमिला ! जहं आरामेसु उज्जाणेसु देवकुलेसु सभासु पवासु इत्थी-पसु-पंडगविवज्जियासु वसहीसु फासु-एसणिज्जं पीढ-फलक-सेज्जा-संधारणं उवसंपज्जित्ता णं विहरामि, सेत्तं फासुयविहारं ।

१५. [प्र०] सरिसवा ते भंते ! किं भक्खेया, अभक्खेया ? [उ०] सोमिला ! सरिसवा [मे] भक्खेया वि अभक्खेया वि । [प्र०] से केणट्टेणं भंते एवं बुच्चइ-‘सरिसवा मे भक्खेया वि अभक्खेया वि ? [उ०] से नूणं ते सोमिला ! बंभन्नएसु नएसु दुविहा सरिसवा पन्नत्ता, तंजहा-मित्तसरिसवा य धन्नसरिसवा य । तत्थ णं जे ते मित्तसरिसवा ते त्तिविहा पन्नत्ता, तंजहा-सहजायया, सहवड्ढियया, सहपंसुकीलियया, ते णं समणाणं निग्गंधाणं अभक्खेया । तत्थ णं जे ते धन्नसरिसवा ते दुविहा पन्नत्ता, तंजहा-सत्थपरिणया य असत्थपरिणया य, तत्थ णं जे ते असत्थपरिणया ते णं समणाणं निग्गंधाणं अभक्खेया । तत्थ णं जे ते सत्थपरिणया ते दुविहा पन्नत्ता, तंजहा-एसणिज्जा य अणेसणिज्जा य । तत्थ णं जे ते अणेसणिज्जा ते समणाणं निग्गंधाणं अभक्खेया । तत्थ णं जे ते एसणिज्जा ते दुविहा पन्नत्ता, तंजहा-जाइया य अजाइया य । तत्थ णं जे ते अजाइया ते णं समणाणं निग्गंधाणं अभक्खेया । तत्थ णं जे ते जातिया ते दुविहा पन्नत्ता, तंजहा-लद्धा य अलद्धा य । तत्थ णं जे ते अलद्धा ते णं समणाणं निग्गंधाणं अभक्खेया । तत्थ णं जे ते लद्धा ते णं समणाणं निग्गंधाणं भक्खेया, से तेणट्टेणं सोमिला ! एवं बुच्चइ-जाव-‘अभक्खेया वि’ ।

१६. [प्र०] मासा ते भंते ! किं भक्खेया, अभक्खेया ? [उ०] सोमिला ! मासा मे भक्खेया वि अभक्खेया वि ।

नोइन्द्रिययापनीय.

१२. [प्र०] हे भगवन् ! नोइन्द्रिययापनीय ए शुं ? [उ०] हे सोमिल ! जे मारा क्रोध, मान, माया अने लोभ ए चारे कषायो व्युच्छिन्न थयेला छे अने उदयमां आवता नथी ते नोइन्द्रिययापनीय छे. ए प्रमाणे यापनीय कह्युं.

अव्याबाध.

१३. [प्र०] हे भगवन् ! तमने अव्याबाध ए शुं छे ? [उ०] हे सोमिल ! जे मारा वात, पित्त, कफ अने संनिपातजन्य अनेक प्रकारना शरीरसंबंधी दोषो-रोगांतको उपशांत थया छे अने उदयमां आवता नथी ते अव्याबाध छे.

प्रासुकविहार.

१४. [प्र०] हे भगवन् ! तमारे प्रासुकविहार ए शुं छे ? [उ०] हे सोमिल ! आरामो, उद्यानो, देवकुलो, सभाओ, परबो तथा स्त्री, पशु अने नपुंसकरहित वसतिओमां निर्दोष अने एषणीय घीठ, फलक, शय्या अने संधाराने प्राप्त करीने हुं विहरुं छुं ते प्रासुक विहार छे.

सरिसव भक्ष्य के अभक्ष्य.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! सरिसवो आपने भक्ष्य छे के अभक्ष्य छे ? [उ०] हे सोमिल ! *सरिसव मारे भक्ष्य पण छे अने अभक्ष्य पण छे. [प्र०] हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहो छो के ‘सरिसव भक्ष्य पण छे अने अभक्ष्य पण छे ?’ [उ०] हे सोमिल ! तारा ब्राह्मणना नयोमां—शास्त्रोमां बे प्रकारना सरिसव कहा छे, ते आ प्रमाणे—मित्र सरिसव—समानवयस्क अने धान्यसरिसव. तेमां जे मित्र-सरिसव छे ते त्रण प्रकारना कहा छे, ते आ प्रमाणे—सहजात—साथे जन्मेला, साथे उछरेला अने साथे धूलमां रमेला. ते त्रणे प्रकारना सरिसवा समानवयस्क—मित्रो श्रमण निर्ग्रन्थोने अभक्ष्य छे. अने जे धान्यसरिसव छे ते बे प्रकारना कहा छे, ते आ प्रमाणे—शस्त्रपरिणत अने अशस्त्रपरिणत. तेमां जे अशस्त्रपरिणत—अग्न्यादि शस्त्रथी निर्जीव थयेला नथी ते श्रमण निर्ग्रन्थोने अभक्ष्य छे. अने शस्त्रपरिणत (अग्नि आदिथी निर्जीव थयेला) छे ते बे प्रकारना कहा छे, ते आ प्रमाणे—एषणीय—इच्छवा लायक, निर्दोष अने अनेषणीय—नहि इच्छवा लायक सदोष. तेमां जे अनेषणीय छे ते श्रमण निर्ग्रन्थोने अभक्ष्य छे. वळी जे एषणीय सरिसवो छे ते बे प्रकारना कहा छे, ते आ प्रमाणे—याचित—मागेला अने अयाचित—नहि मागेला. तेमां जे अयाचित सरिसव छे, ते श्रमण निर्ग्रन्थोने अभक्ष्य छे, अने जे याचित सरिसव छे, ते बे प्रकारना छे, ते आ प्रमाणे—मळेला अने नहि मळेला. तेमां जे नहि मळेला छे ते श्रमण निर्ग्रन्थोने अभक्ष्य छे, अने जे मळेला छे ते श्रमण निर्ग्रन्थोने भक्ष्य छे. माटे हे सोमिल ! ते कारणथी में कह्युं छे के ‘सरिसव मारे भक्ष्य पण छे अने अभक्ष्य पण छे.’

मास भक्ष्य के अभक्ष्य ?

१६. [प्र०] हे भगवन् ! मास तमारे भक्ष्य छे के अभक्ष्य छे ? [उ०] हे सोमिल ! मास मारे भक्ष्य पण छे अने अभक्ष्य पण

१ ‘सहजायए सहवड्ढियए सहपंसुकीलितए’ इति क पुस्तके ५.०. ।

१५ * अहिं ‘सरिसव’ ऋष्ट प्राकृत शब्द छे, तेनो एक अर्थ सर्षप एटले सरसव थाय छे अने बीजो अर्थ सहशवयाः—मित्र थाय छे.

१६ † अहिं मास शब्द ऋष्ट छे अने एनो एक अर्थ माष—अडद थाय छे अने बीजो अर्थ मास—महिनी थाय छे.

[प्र०] से केणट्टेणं जाव-अभक्खेया वि ? [उ०] से नूनं ते सोमिला ! बंभन्नपसु नपसु दुविहा मासा पन्नत्ता, तंजहा-द्व-मासा य कालमासा य । तत्थ णं जे ते कालमासा ते णं सावणादीया आसाढपज्जवसाणा दुवालसं पन्नत्ता, तंजहा-सावणे, मइवप, आसोय, कत्तिप, मग्गसिरे, पोसे, माहे, फंगुणे, चित्ते, वइसाहे, जेट्टामूले, आसाढे, ते णं समणाणं निग्गंथाणं अभक्खेया । तत्थ णं जे ते द्वमासा ते दुविहा पन्नत्ता, तंजहा-अत्थमासा य धण्णमासा य । तत्थ णं जे ते अत्थमासा ते दुविहा पन्नत्ता, तंजहा-सुवन्नमासा य रुप्पमासा य, ते णं समणाणं निग्गंथाणं अभक्खेया । तत्थ णं जे ते धन्नमासा ते दुविहा पन्नत्ता, तंजहा-सत्थपरिणया य असत्थपरिणया य-एवं जहा धन्नसरिसवा जाव-से तेणट्टेणं जाव-अभक्खेया वि ।

१७. [प्र०] कुलत्था ते भंते ! किं भक्खेया अभक्खेया ? [उ०] सोमिला ! कुलत्था भक्खेया वि अभक्खेया वि । [प्र०] से केणट्टेणं जाव-अभक्खेया वि ? [उ०] से नूनं सोमिला ! ते बंभन्नपसु नयेसु दुविहा कुलत्था पन्नत्ता, तंजहा-इत्थिकुलत्था य धन्नकुलत्था य । तत्थ णं जे ते इत्थिकुलत्था ते तिविहा पन्नत्ता, तंजहा-कुलकन्नया इ वा कुलवहुया ति वा कुलमाउया इ वा, ते णं समणाणं निग्गंथाणं अभक्खेया । तत्थ णं जे ते धन्नकुलत्था एवं जहा धन्नसरिसवा, से तेणट्टेणं जाव-अभक्खेया वि ।

१८. [प्र०] एगे भवं, दुवे भवं, अक्खप भवं, अद्यप भवं, अवट्टिए भवं, अणेगभूयभावभविप भवं ? [उ०] सोमिला ! एगे वि अहं, जाव-अणेगभूयभावभविप वि अहं । [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं तुच्चइ-जाव-‘भविप वि अहं’ ? [उ०] सोमिला ! द्वट्टयाए एगे अहं, नाणदंसणट्टयाए दुविहे अहं, पपसट्टयाए अक्खप वि अहं, अद्यप वि अहं, अवट्टिए वि अहं, उवयोगट्टयाए अणेगभूयभावभविप वि अहं, से तेणट्टेणं जाव-भविप वि अहं ।

१९. एत्थ णं से सोमिले माहणे संबुद्धे, समणं भगवं महावीरं० जहा खंदओ, जाव-से जहेयं तुज्जे वदइ, जहा णं देवाणुप्पियाणं अंतिप बहवे राईसर० एवं ‘जहा रायप्पसेणइजे चित्तो, जाव’-दुवालसविहं सावगधम्मं पडिवज्जति,

छे [प्र०] हे भगवन् ! एम शा कारणथी कहो छो के ‘मास मारे भक्ष्य पण छे अने अभक्ष्य पण छे’ ? [उ०] हे सोमिल ! तारा ब्राह्मणना नयो-शास्त्रोमां मास बे प्रकारना कहा छे, ते आ प्रमाणे-द्रव्यमास अने कालमास. तेमां जे कालमास छे ते श्रावणथी मांडी आषाढ मास सुधी बार प्रकारना छे, ते आ प्रमाणे-१ श्रावण, २ भाद्रवो, ३ आसो, ४ कार्तिक, ५ मार्गशीर्ष, ६ पोष, ७ माघ, ८ फाल्गुन, ९ चैत्र, १० वैशाख, ११ जेठ अने १२ आषाढ. ते श्रमण निर्भ्रन्योने अभक्ष्य छे. तेमां जे द्रव्यमास छे ते बे प्रकारे छे, ते आ प्रमाणे-अर्थमास अने धान्य मास. तेमां जे अर्थमास छे ते बे प्रकारना छे, ते आ प्रमाणे-‘सुवर्ण माष अने रौप्यमाष. अने ते श्रमण निर्भ्रन्योने अभक्ष्य छे. वळी जे धान्यमाष छे ते बे प्रकारना छे-शस्त्रपरिणत (अग्न्यादिथी अचित्त थयेला) अने अशस्त्रपरिणत (अग्न्यादिथी अचित्त नहि थयेला, सजीव) छे-इत्यादि जेम धान्यसरसव संबन्धे कह्युं तेम धान्यमास संबन्धे पण जाणवुं. यावत्-ते हेतुथी यावत्-‘अभक्ष्य पण छे.’

१७. [प्र०] हे भगवन् ! आपने कुलत्था भक्ष्य छे के अभक्ष्य छे ? [उ०] हे सोमिल ! कुलत्था भक्ष्य छे अने अभक्ष्य पण छे. [प्र०] हे भगवन् ! शा हेतुथी यावत्-अभक्ष्य छे ? [उ०] हे सोमिल ! तारा ब्राह्मण शास्त्रमां कुलत्था बे प्रकारे छे-स्त्रीकुलत्था (कुलिन स्त्री) अने धान्यकुलत्था (कलथी). तेमां जे स्त्री कुलत्था छे ते त्रण प्रकारे छे, ते आ प्रमाणे-कुलकन्यका, कुलवधू अने कुलमाता. ते श्रमण निर्भ्रन्योने अभक्ष्य छे. तेमां जे धान्यकुलत्था छे-इत्यादि-वक्तव्यता धान्यसरिसव प्रमाणे जाणवी. ते माटे यावत्-‘अभक्ष्य पण छे’.

१८. [प्र०] आप एक छो के बे छो, अक्षय छो, अव्यय छो, अवस्थित छो के अनेक भूत, वर्तमान अने भावी परिणामने योग्य छो ? [उ०] हे सोमिल ! हुं एक पण छुं, यावत्-अनेक भूत, वर्तमान अने भावी परिणामोने योग्य छुं. [प्र०] हे भगवन् ! शा कारणथी आप कहो छो के हुं एक यावत्-अनेक भूत, वर्तमान अने भावी परिणामने योग्य छुं ? [उ०] हे सोमिल ! हुं द्रव्यरूपे एक छुं अने ज्ञानरूपे अने दर्शनरूपे बे प्रकारे पण छुं. प्रदेश (आत्मप्रदेश) रूपे हुं अक्षय छुं, अव्यय छुं अने अवस्थित पण छुं, उपयोगनी दृष्टिए हुं अनेक भूत वर्तमान अने भावी परिणामने योग्य छुं. ते कारणथी हुं यावत्-अनेक भूत, वर्तमान अने भावी परिणामने योग्य पण छुं.

१९. अहिं सोमिल ब्राह्मण प्रतिबोध पाम्यो, अने ते श्रमण भगवंत महावीरने वंदन-नमस्कार करे छे-इत्यादि ‘स्कंदकनी पेटे यावत्-‘जेम आप कहो छो तेमज छे’ त्यां सुधी कहेवुं । हे देवानुप्रिय ! आपनी पासे जेम घणा राजेश्वर-वगरे [हिरण्यादिनो त्याग करी मुंड थई

१ फंगुणे क.

१६ * सुवर्ण अने रुपुं तोळ्वानो माष.

१९ † भग० खं० १ शं० २ उ० १.

कुलत्था भक्ष्य के अभक्ष्य ।

एक, अनेक इत्यादि

पडिवज्जित्ता समणं भगवं महावीरं वंदति, जाव-पडिगए । तए णं से सोमिले माहणे समणोवासए जाए, अभिगयजीवा० जाव-विहरइ । 'भंते'त्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी-[प्र०] पभू णं भंते ! सोमिले माहणे देवाणुप्पियाणं अंतिप मुंडे भवित्ता० जहेव संखे तहेव निरवसेसं जाव-अंतं काहिति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति जाव-विहरति ।

अट्टारसमे सए दसमो उद्देशो समत्तो ।

अनगारपणुं स्वीकारे छे तेम हुं करी शक्तो नथी]-इत्यादि राजप्रश्रीय सूत्रमां *चित्रकनुं वर्णन छे तेम यावत्-बार प्रकारनो श्रावक धर्म अंगीकार करे छे' ल्यां सुधी कहेधुं. श्रावक धर्मनो स्वीकार करी श्रमण भगवंत महावीरने वादीने यावत्-ते पोताना घेर गयो. ल्यार पछी ते सोमिल ब्राह्मण श्रमणोपासक थई जीवाजीवादिक तत्त्वोने जाणतो यावत्-विहरे छे.

२०. [प्र०] 'हे भगवन् ! एम कही भगवंत गौतम श्रमण भगवंत महावीरने वादी नमी आ प्रमाणे बोल्या-हे भगवन् ! सोमिल ब्राह्मण आप देवानुप्रियनी पासे मुंड यई अनगारपणुं लेखा समर्थ छे-इत्यादि जेम †शंख श्रावकनी वक्तव्यता कही छे ते प्रमाणे यावत्-'सर्व दुःखोनो अंत करशे' ल्यां सुधी बधी वक्तव्यता कहेवी. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'-एम कही यावत्-विहरे छे.

अट्टारमा शतकमां दशम उद्देशक समाप्त.

अट्टारमुं शतक समाप्त.

१९ * जुओ राज० पृ० १२०.

२० † जुओ भग० खं० ३ श० १२ उ० १ पृ० २५६.

एगूणवीसइमं सयं ।

१ लेस्सा य २ गन्ध ३ पुढवी ४ महासवा ५ चरम ६ दीव ७ भवणा य ।
८ निवृत्ति ९ करण १० वणचरसुरा य एगूणवीसइमे ॥

पढमो उद्देशो ।

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-कति णं भंते ! लेस्साओ पन्नत्ताओ ? [उ०] गोयमा ! छल्लेसाओ पन्नत्ताओ, तं जहा-एवं जहा पन्नवणाए चउत्थो लेसुद्देशओ भाणियवो निरवसेसो । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' त्ति ।

एगूणवीसइमे सए पढमो उद्देशो समत्तो ।

ओगणीशमुं शतक.

[उद्देशक संग्रह-] लेस्या विषयक प्रथम उद्देशक, गर्भसंबंधे बीजो उद्देशक, पृथिवीकायिकादिनी वक्तव्यता संबंधे तृतीय उद्देशक, 'नारको महास्रववाळा अने महाक्रियावाळा होय'-इत्यादि अर्थ संबंधे चौथो उद्देशक, 'चरम-अल्पस्थितिवाळा नारको करतां परम-अधिक-स्थितिवाळा नारको महाकर्मवाळा होय' इत्यादि वक्तव्यता संबंधे पांचमो उद्देशक, द्वीपादिक संबंधे छठो उद्देशक, भवनादि विषे सातमो उद्देशक, निर्वृत्ति-एकेन्द्रियादि जीव वगैरेनी उत्पत्ति संबंधे आठमो उद्देशक, द्रव्यादि करण संबंधे नवमो उद्देशक, अने वनचरसुर-वान-व्यन्तर देव संबंधे दशमो उद्देशक. ए प्रमाणे आ ओगणीशमा शतकमां दश उद्देशको कहेवाना छे.

प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] राजगृह नगरमां यावत्-भगवान् ! गौतम आ प्रमाणे बोल्या के हे भगवन् ! लेस्याओ केटली कही छे ? [उ०] हे गौतम ! छ *लेस्याओ कही छे, ते आ प्रमाणे-इत्यादि प्रज्ञापना सूत्रनो चौथो लेस्या उद्देशक अहिं समग्र कहेवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

लेस्या.

ओगणीशमा शतकमां प्रथम उद्देशक समाप्त.

१ * कृष्णादि द्रव्यना संबन्धधी आत्माना परिणामविशेष ते लेस्या. ज्यां सुधी योग होय छे त्यां सुधी लेस्या होय छे अने योगना अभावे लेस्या होती नथी माटे योग साथे लेस्यानो नियत संबन्ध होवाथी योगनिमित्तक लेस्या छे एम जाणी सकाय छे. हवे ते लेस्या योगान्तर्गत द्रव्यरूप छे के योगनिमित्तक कर्म द्रव्यरूप छे ते विचारणीय छे. जो योगनिमित्तक कर्मद्रव्यरूप मानीए तो ते घातीकर्म द्रव्यरूप छे के अघाती कर्मद्रव्यरूप छे ए बे प्रश्न उत्पन्न थाय छे. लेस्या घाती कर्मद्रव्यरूप तो नथी, कारण के सयोगी केवलीने घाती कर्म नहि होवा छतां लेस्या होय छे. ते अघाती कर्मरूप छे एम पण नहि कही सकाय, केमके अयोगी केवलीने अघाती कर्म होवा छतां पण लेस्या नथी. माटे लेस्या योगान्तर्गत द्रव्यरूप छे एम मानवुं जोईए. अर्थात् मन, वचन अने शरीरना अन्तर्गत शुभाशुभ परिणामना कारणरूप कृष्णादि वर्णना पुद्रलो ते लेस्या. ते लेस्या ज्यां सुधी कषायो छे त्यां सुधी तेना उदयने वधारै छे. कारण के योगान्तर्गत पुद्र-लोतुं कषायोदयने वधारवानुं सामर्थ्य छे. जेम के पित्तना प्रकोपधी कोषनी वृद्धि थाय छे. ते सिवाय बीजा बाह्य द्रव्यो पण कर्मना उदय अने क्षयोपशमादिना कारणभूत थाय छे, जेमके ब्राह्मी ज्ञानावरणक्षयोपशमनुं अने मद्यपान ज्ञानावरणोदयनुं निमित्त थाय छे, तो पछी योगद्रव्योतुं तेवुं सामर्थ्य होय तेमां कशो विरोध नथी. ते लेस्याना छ प्रकार छे. जुओ प्रज्ञापना टीका पद १७ पृ० ३३०.

† कृष्णलेस्यादि द्रव्यो ज्यारे नीललेस्यादि द्रव्योने मळे छे स्यारे ते नीललेस्यादिना स्वभावरूपे तथा तेना वर्णादि रूपे परिणत थाय छे. जेम दूधमां छाश नांखवाथी के वखने रंगवाथी दूध अने वखनो वर्णादि परिणाम थाय छे. आवो लेस्यापरिणाम मात्र तिर्यच अने मनुष्यनी लेस्याने आश्रयी जाणवो. देव अने नारकोने स्वस्वभवपर्यन्त लेस्या द्रव्य अवस्थित होवाथी अन्य लेस्या द्रव्योना संबन्ध धतां सर्वथा तेवो परिणाम धतो नथी, अर्थात् ते लेस्या सर्वथा अन्य लेस्यारूपे धती नथी पण पोताना मूळ वर्णादि स्वभावने छोज्या सिवाय अन्य लेस्यानी छाया मात्र धारण करे छे. जेम वैडुर्य मणिने लाल सूत्रधी परोववामां आव्यो होय तो ते पोताना नील वर्णने नहि छोडता लाल छाया धारण करे छे, तेम कृष्णादि द्रव्यो अन्य लेस्या द्रव्यना संबन्धमां आवे छे स्यारे पोतानो मूळ स्वभाव के वर्णादि नहि छोडतां तेनी छाया-आकार मात्र धारण करे छे. जुओ प्रज्ञा० पद १७ पृ० ३५८-३६८.

બીઓ ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! લેસ્સાઓ પન્નત્તાઓ ? [ઉ૦] एवं जहा पञ्चवर्णाए गच्छुद्देशो सो चेव निरवसेसो भाणियन्ना ! 'सेवं મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

एगूणवीसइमे सए बीओ उद्देशो समत्तो ।

द्वितीय उद्देशक.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેશ્યાઓ કેટલી કહી છે ? [ઉ૦] ए प्रमाणे प्रज्ञापना सूत्रना सत्तरमा पदनो छद्दो *गर्भोद्देशक सम्पूर्ण कहेयो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

ओगणीशमा शतकमां द्वितीय उद्देशक समाप्त.

तईओ उद्देशो ।

૧. [પ્ર૦] રાયગિહે જાવ-एवं वयासी-सिय मंते ! जाव-चत्तारि पंच पुढविकाइया एगयओ साधारणसरीरं बंधंति, एग० २ बंधित्ता तओ पच्छा आहारेंति वा परिणामेंति वा सरीरं वा बंधंति ? [उ०] नो इणट्टे समट्टे । पुढविकाइयाणं पत्तेयाहारा पत्तेयपरिणामा पत्तेयं सरीरं बंधंति, ए० २ बंधित्ता ततो पच्छा आहारेंति वा परिणामेंति वा सरीरं वा बंधंति १ ।

૨. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં કતિ લેસ્સાઓ પન્નત્તાઓ ? [ઉ૦] गोयमा ! चत्तारि लेस्साओ पन्नत्ताओ, तं जहा-- कण्हलेस्सा, नीललेस्सा, काउलेस्सा तेउलेस्सा ।

૩. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કિં સમ્મદિટ્ટી, મિચ્છાદિટ્ટી, સમ્મામિચ્છાદિટ્ટી ? [ઉ૦] गोयमा ! नो सम्मदिट्टी, मिच्छा-दिट्टी, नो सम्मामिच्छदिट्टी ३ ।

तृतीय उद्देशक.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં યાવત્-भगवान् गौतम आ प्रमाणे बोल्या के, हे भगवन् ! कदाच बे यावत्-चार पांच पृथिवीका-यिको एकठा थईने एक साधारण शरीर बांधे, बांध्या पछी आहार करे पछी ते आहारने परिणामावे, अने त्थार बाद शरीरनो बंध करे ? [उ०] ए अर्थ समर्थ-यथार्थ नथी. कारण के पृथिवीकायिको प्रत्येक-जूदो जूदो आहार करवावाळा अने ते आहारनो जूदो जूदो परिणाम करवावाळा होय छे, तेथी तेओ भिन्न भिन्न शरीर बांधे छे. अने त्थार पछी तेओ आहार करे छे, तेने परिणामावे छे अने पोतानुं शरीर बांधे छे.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે પૃથિવીકાયિક જીવોને કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ? [ઉ૦] हे गौतम ! तेओने चार लेश्याओ कही छे, ते आ प्रमाणे-१ कृष्णलेश्या, २ नीललेश्या, ३ कापोतलेश्या, ४ तेजोलेश्या.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો સમ્યગ્દષ્ટિ છે, મિધ્યાદષ્ટિ છે કે સમ્યગ્મિધ્યાદષ્ટિ-મિશ્રદષ્ટિ છે ? [ઉ૦] हे गौतम ! तेओ सम्य-दष्टि नथी, मिश्रदष्टि नथी, पण तेओ मिध्यादष्टि छे.

૧ * કૃષ્ણલેશ્યાવાલો મનુષ્ય કૃષ્ણલેશ્યાવાલા ગર્ભને ઉત્પન્ન કરે ? હા, ઉત્પન્ન કરે. એવી રીતે કૃષ્ણલેશ્યાવાલો મનુષ્ય નીલલેશ્યાવાલા, યાવત્ શુક્ર-લેશ્યાવાલા ગર્ભને પણ ઉત્પન્ન કરે. એમ નીલલેશ્યાવાલો મનુષ્ય કૃષ્ણાદિલેશ્યાવાલા ગર્ભને ઉત્પન્ન કરે. એ પ્રમાણે કાપોત, તેજો, પદ્મ અને શુક્રલેશ્યા સંબંધે પણ જાણવું. તેવીજ રીતે કૃષ્ણલેશ્યાવાલો મનુષ્ય કૃષ્ણલેશ્યાવાલી સ્ત્રી થકી કૃષ્ણલેશ્યાવાલા ગર્ભને ઉત્પન્ન કરે. એમ બધી કર્મભૂમિ તથા અકર્મભૂમિના મનુષ્ય સંબંધે જાણવું. માત્ર એટલો વિશેષ કે અકર્મભૂમિના મનુષ્યને પ્રથમની ચાર લેશ્યાઓ હોવાથી તેને આધર્યા જાણવું જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૧૭ ઉ ૫ પૃ ૩૭૩.

† આ ઉદ્દેશકમાં ૧ સ્થાત, ૨ લેશ્યા, ૩ દષ્ટિ, ૪ જ્ઞાન, ૫ યોગ ૬ ઉપયોગ, ૭ કિમાહાર-કેવા પ્રકારનો આહાર, ૮ પ્રાણાતિપાત, ૯ ઉત્પાદ, ૧૦ સ્થિતિ, ૧૧ સસુદ્ધાત અને ૧૨ ઉદ્વર્તના-એ બાર દ્વારો પૃથિવીકાયિકથી આરંભી વનસ્પતિકાયિક જીવ પર્યન્ત કહેવાના છે. તેમાં પ્રથમ સ્થાત દ્વારને આધર્યા પ્રશ્ન કયો છે.

૧ ‡ કદાચ અનેક પૃથિવીકાયિકો મઠી સાધારણ શરીર બાંધે, ત્થાર પછી વિશેષ આહાર તથા તેનો પરિણામ કરે અને પછી શરીરનો વિશેષ બન્ધ કરે ? એ પ્રશ્ન છે. અહિં સામાન્ય રીતે સર્વ સંસારી જીવોને પ્રતિ સમય નિરંતર આહારગ્રહણ-પુદ્ગલગ્રહણ હોય છે. તેથી પ્રથમ સામાન્ય શરીરબન્ધસમયે પણ આહાર તો ચાલુજ હોય છે છતાં પ્રથમ શરીર બાંધે પછી આહાર કરે એમ પ્રશ્ન કયો તે વિશેષાહારની અપેક્ષા જાણવો. એટલે જીવ ઉત્પત્તિસમયે પ્રથમ આહાર કરે, અને ત્થાર પછી શરીરસ્પર્શદ્વારા લોમાહાર કરે અને તેને પરિણામે, અને ત્થાર બાદ વિશેષ વિશેષ શરીર બન્ધ કરે-આ પ્રશ્ન છે. તેના ઉત્તરમાં જ્ઞાન્યું કે પૃથિવીકાયિકો પ્રત્યેક-ભિન્ન ભિન્ન આહાર કરે છે અને તેનો પરિણામ પણ ભિન્ન ભિન્ન કરે છે, માટે તેઓ પ્રત્યેક-ભિન્ન ભિન્ન શરીર બાંધે છે, સાધારણ શરીર બાંધતા નથી. ત્થાર પછી તેઓ વિશેષાહાર, વિશેષ પરિણામ અને વિશેષ શરીરબન્ધ કરે છે.

४. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं नाणी अन्नाणी ? [उ०] गोयमा ! नो नाणी, अन्नाणी, नियमा दुअन्नाणी, तं जहा—मइअन्नाणी य सुयअन्नाणी य ४ ।

५. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं मणजोगी, वयजोगी, कायजोगी ? [उ०] गोयमा ! नो मणजोगी, नो वयजोगी, कायजोगी ५ ।

६. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं सागारोवउत्ता, अणागारोवउत्ता ? [उ०] गोयमा ! सागारोवउत्ता वि अणागारोवउत्ता वि ६ ।

७. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किमाहारमाहारंति ? [उ०] गोयमा ! दधओ णं अणंतपदेसियाइं दध्वाइं—एवं जहा पत्रवणाए पढमे आहारुद्देसए जाव—सधप्पणयाए आहारमाहारंति ७ ।

८. [प्र०] ते णं भन्ते ! जीवा जमाहारंति तं चिज्जंति, जं नो आहारंति तं नो चिज्जंति, चिन्ने वा से उद्धार पलिसप्पति वा ? [उ०] हुंता गोयमा ! ते णं जीवा जमाहारंति तं चिज्जंति, जं नो जाव—पलिसप्पति वा ।

९. [प्र०] तेसि णं भंते ! जीवाणं एवं सन्नाति वा पन्नाति वा मणोति वा वईइ वा 'अग्हे णं आहारमाहारेभो' ? [उ०] णो तिण्णट्ठे समट्ठे, आहारंति पुण ते ।

१०. [प्र०] तेसि णं भंते ! जीवाणं एवं सन्नाइ वा जाव—वईति वा 'अग्हे णं इट्ठाणिट्ठे फासे य पडिसंवेदेभो' ? [उ०] णो तिण्णट्ठे समट्ठे, पडिसंवेदंति पुण ते ।

११. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं पाणाइवाए उवक्खाइज्जंति, मुसावाए, अदिन्ना०, जाव—मिच्छादंसणसल्ले उवक्खा-

४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते (पृथिवीकायिक) जीवो ज्ञानी छे के अज्ञानी छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ ज्ञानी नथी, पण अज्ञानी छे, अने तेओने अवश्य वे अज्ञान होय छे. ते आ प्रमाणे—मतिअज्ञान अने श्रुतअज्ञान. ४ ज्ञानद्वार.

५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते पृथिवीकायिक जीवो मनोयोगी, वचनयोगी के काययोगी छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ मनयोगी नथी, वचनयोगी नथी, पण काययोगवाळा छे. ५ योगद्वार.

६. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते जीवोने साकार—ज्ञानोपयोग होय छे के निराकार—दर्शनोपयोग उपयोग होय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओने साकार उपयोग पण होय छे अने निराकार पण होय छे.* ६ उपयोग.

७. [प्र०] हे भगवन् ! ते (पृथिवीकायिक) जीवो केवो आहार करे छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ द्रव्यथी अनंत प्रदेशवाळां पुद्गलोको आहार करे छे—इत्यादि बंधुं प्रज्ञापनासूत्रना प्रथम आहारोद्देशकमां कहा प्रमाणे जाणवुं. यावत्—'सर्वे आत्मप्रदेश वडे आहार ग्रहण करे छे. ७ किमाहार.

८. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो जे आहार करे छे तेनो चय थाय छे अने जेनो आहार नथी करता तेनो चय नथी थतो, तथा जे आहारनो चय यएलो होय छे ते आहार [असार भागरूपे] बहार नीकळे छे अने [साररूपे] शरीर—इन्द्रियपणे परिणमे छे ? [उ०] हे गौतम ! ते जीवो जेनो आहार करे छे तेनो तेने चय—संग्रह थाय छे अने जेनो आहार नथी करता तेनो चय थतो नथी. यावत्—ते आहार शरीर—इन्द्रियपणे परिणत थाय छे.

९. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवोने 'अमे आहार करीए छीए' एवी संज्ञा, प्रज्ञा, मन अने वचन छे ? [उ०] ए अर्थ यथार्थ नथी. अर्थात् ते जीवोने 'अमे आहार करीए छीए' एवी संज्ञा वगैरे होता नथी, तो पण तेओ आहार तो करे छे.

१०. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवोने 'अमे इष्ट के अनिष्ट स्पर्शने अनुभवीए छीए' एवी संज्ञा, प्रज्ञा, मन अने वचन छे ? [उ०] ए अर्थ समर्थ—यथार्थ नथी, तो पण एओ तेनो अनुभव तो करे छे.

११. [प्र०] हे भगवन् ! ते पृथिवीकायिक जीवो प्राणातिपात (हिंसा), मृषावाद, अदत्तादान, यावत्—मिथ्यादर्शन शल्यमां रहेला एम कहेवाय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ प्राणातिपातमां रहेला छे, यावत्—मिथ्यादर्शनशल्यमां पण रहेला छे एम कहेवाय छे, ते ८ प्राणातिपातमां—मांसिवा.

७ † क्षेत्रधी असंख्यात प्रदेशमां रहेला, कालधी जघन्य मध्यम के उत्कृष्ट कालनी स्थितिवाळा अने भावथी वर्ण, गंध, रस अने स्पर्शवाळा पुद्गलरूपधोको आहार करे छे. जुओ प्रज्ञा० पद २८ उ० १ प० ४९८-५११

११ ‡ पृथिवीकायिकादि जीवोने वचनादिनो अभाव छतां तेओ मृषावादादिमां रहेला कहेवाय छे, ते मृषावादादिनी अपिरतिने आश्रयी जाणवुं.—टीका.
११ म० सू०

इज्जंति ? [उ०] गोयमा ! पाणाइवाए वि उवक्खाइज्जंति, जाव-मिच्छादंसणसल्ले वि उवक्खाइज्जंति । जेसि पि णं जीवाणं ते जीवा एवमाइज्जंति तेसि पि णं जीवाणं नो विघ्नाए नाणत्ते ८ ।

૧૨. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કમ્બોહિંતો ઉવવજ્જંતિ, કિં નેરહ્પહિંતો ઉવવજ્જંતિ ? [ઉ૦] એવં જહા વક્કંતીપ પુઢવિક્કાહયાણં ઉવવાઓ તહા માણિયઘો ૯ ।

૧૩. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં કેવતિયં કાલં ઠિતી પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્વેણં અંતોમુદુચં, ઉક્કોસેણં ચાવીસં વાસસહસ્સાઈ ૧૦ ।

૧૪. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં કતિ સમુઘાયા પન્નત્તા ?, [ઉ૦] ગોયમા ! તઓ સમુઘાયા પન્નત્તા, તં જહા-વેયણાસમુઘાપ, કસાયસમુઘાપ, મારણંતિયસમુઘાપ ।

૧૫. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા મારણંતિયસમુઘાપણં કિં સમોહયા મરંતિ, અસમોહયા મરંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સમોહયા વિ મરંતિ, અસમોહયા વિ મરંતિ ૧૧ ।

૧૬. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા અણંતરં ઉચ્છટ્તિ કહિં ગચ્છંતિ, કહિં ઉવવજ્જંતિ ? [ઉ૦] એવં ઉચ્છટ્ટણા જહા વક્કંતીપ ૧૨ ।

૧૭. [પ્ર૦] સિય મંતે ! જાવ-ચત્તારિ પંચ આઠકાહયા પગયઓ સાહારણસરીરં બંધંતિ, પગ ૨ બંધિત્તા તઓ પચ્છા આહારેતિ ? [ઉ૦] એવં જો પુઢવિકાહયાણં ગમો સો ચેવ માણિયઘો જાવ-ઉચ્છટ્ટિ; નવરં ઠિતી સત્ત વાસસહસ્સાઈ ઉક્કોસેણં, સેસં તં ચેવ ।

૧૮. [પ્ર૦] સિય મંતે ! જાવ-ચત્તારિ પંચ તેઠકાહયા ૦ એવં ચેવ, નવરં ઉવવાઓ ઠિતી ઉચ્છટ્ટણા ય જહા પન્નવણાપ, સેસં તં ચેવ । વાઠકાહયાણં એવં ચેવ, નાણત્તં નવરં ચત્તારિ સમુઘાયા ।

જીવો જે બીજા પૃથિવીકાયિકાદિ જીવોની હિંસાદિ કરે છે એમ કહેવાય છે તે જીવોને પણ ('આ જીવો અમારી હિંસા કરનાર છે') એવો ભેદ જ્ઞાત નથી. ૯.

૧ ઉત્પાદકાર.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય-શું નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય?-ઈત્યાદિ. [ઉ૦] જેમ 'વ્યુક્તાન્તિપદમાં પૃથિવીકાયિકોનો ઉત્પાદ કહેલ છે તેમ અહિં કહેવો.

૨૦ સ્થિતિકાર.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે પૃથિવીકાયિક જીવોની કેટલા કાલની સ્થિતિ (આયુષ) કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટથી બાધીશ હજાર વર્ષની સ્થિતિ કહી છે.

૨૧ સમુદ્ઘાત.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોને કેટલા સમુદ્ઘાતો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્રણ સમુદ્ઘાતો કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ વેદના સમુદ્ઘાત, ૨ કષાય સમુદ્ઘાત અને ૩ મારણાન્તિક સમુદ્ઘાત.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો મારણાન્તિક સમુદ્ઘાત કરીને મરે કે મારણાન્તિક સમુદ્ઘાત કર્યા સિવાય મરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ મારણાન્તિક સમુદ્ઘાત કરીને પણ મરે અને તે કર્યા સિવાય પણ મરે.

૨૨ ઉદ્વર્તનાદાર.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેઓ મરીને તુરત ક્યાં જાય, ક્યાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] 'વ્યુક્તાન્તિ પદમાં કહ્યા પ્રમાણે તેઓની ઉદ્વર્તના કહેવી. ૧૨

અપ્કાયિક.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કદાચ બે, ત્રણ ચાર કે પાંચ અપ્કાયિકો મેગા થઈને એક સાધારણ શરીર બાંધે અને પછી આહાર કરે ? [ઉ૦] પૃથિવીકાયિકોને આશ્રયી જે પાઠ કહેવામાં આવેલ છે તે અહિં ઉદ્વર્તના દ્વારા સુધી કહેવો. પરન્તુ અપ્કાયિકોની સ્થિતિ ઉત્કૃષ્ટથી સાત હજાર વર્ષની જાણવી. બાકી બધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું.

અગ્નિકાયિક.

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કદાચ યાવત્-ચાર કે પાંચ અગ્નિકાયિક જીવો મેગા થઈને એક સાધારણ શરીર બાંધે-ઈત્યાદિ પૂર્વવત્ (સૂ ૧) પ્રશ્ન અને ઉત્તર કહેવો. પરન્તુ વિશેષ એ છે કે તેઓનો ઉપપાત, સ્થિતિ અને ઉદ્વર્તના પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવાં, અને બાકી બધું પૂર્વવત્ જાણવું. વાયુકાયિકોને પણ એ પ્રમાણે જાણવું; પરન્તુ એટલો વિશેષ કે તેઓને ચાર સમુદ્ઘાત હોય છે.

૧૨ † પૃથિવીકાયિકો નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી, પણ તિર્યંચયોનિક, મનુષ્ય અને દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે-જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૬. ૫૦ ૨૧૨-૧.

૧૩ † જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૩ ૫૦ ૩૧૧.

૧૮ † તેજસ્કાયિક જીવો તિર્યંચ અને મનુષ્યમાંથી આવી ઉપજે છે. તેઓની સ્થિતિ ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ અહોરાત્રની હોય છે. ત્યાંથી નીકળીને તેઓ તિર્યંચમાં જ ઉત્પન્ન થાય છે. વહી તેમાં લેશ્યાની પણ વિશેષતા છે. જ્યારે પૃથિવીકાયિકને ચાર લેશ્યાઓ હોય છે, ત્યારે અગ્નિકાયિકને ત્રણ લેશ્યાઓ હોય છે. વાયુકાયિકને અગ્નિકાયિકની પેઠે જાણવું, પરન્તુ તપાવત એટલો છે કે વાયુકાયિકને વૈક્રિય સમુદ્ઘાત અધિક હોવાથી ચાર સમુદ્ઘાત હોય છે. જુઓ-પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૬ ૫૦ ૩૧૨.

१९. [प्र०] सिय मंते ! जाव-चत्तारि पंच वणस्सइकाइया०-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो तिण्ठे सम्भे । अणंता वणस्सइकाइया एगयओ साहारणसरीरं वंचंति, एग० २ बंधित्ता तओ पच्छा आहारंति वा परि० २ । सेसं जद्दा तेउकाइयाणं जाव-उच्चट्ठति, नवरं आहारो नियमं छदिंसि, ठिती जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेण वि अंतोमुहुत्तं, सेसं तं चेव ।

२०. [प्र०] एएसि णं मंते ! पुढविकाइयाणं आउ-तेउ-वाउ-वणस्सइकाइयाणं सुहुमाणं वादराणं पज्जत्तगाणं अपज्जत्तगाणं जाव-जहन्नुक्कोसियाए ओगाहणाए कयरे २ जाव-विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! सच्चत्योवा सुहुमनिओयस्स अपज्जत्तस्स जहन्निया ओगाहणा १, सुहुमवाउकाइयस्स अपज्जत्तगस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा २, सुहुमतेउकाइयस्स अपज्जत्तस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा ३, सुहुमआउकाइयस्स अपज्जत्तस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा ४, सुहुमपुढविकाइयस्स अपज्जत्तस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा ५, वादरवाउकाइयस्स अपज्जत्तगस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा ६, वादरतेउकाइयस्स अपज्जत्तस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा ७, वादरआउकाइयस्स अपज्जत्तस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा ८, वादरपुढविकाइयस्स अपज्जत्तस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा ९, पत्तेयसरीरवादरवणस्सइकाइयस्स वादरनिओयस्स एएसि णं पज्जत्तगाणं एएसि णं अपज्जत्तगाणं जहन्निया ओगाहणा दोण्ह वि तुल्ला असंखेज्जगुणा १०-११, सुहुमनिगोयस्स पज्जत्तगस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा १२, तस्सेव अपज्जत्तगस्स उक्कोसिया ओगाहणा विसेसाहिया १३, तस्स चेव पज्जत्तगस्स उक्कोसिया ओगाहणा विसेसाहिया १४, सुहुमवाउकाइयस्स पज्जत्तगस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा १५, तस्स चेव अपज्जत्तगस्स उक्कोसिया ओगाहणा विसेसाहिया १६, तस्स चेव पज्जत्तगस्स उक्कोसिया ओगाहणा विसेसाहिया १७, एवं सुहुमतेउकाइयस्स वि १८-१९-२०, एवं सुहुमआउकाइयस्स वि २१-२२-२३, एवं सुहुमपुढविकाइयस्स वि २४-२५-२६, एवं वादरवाउकाइयस्स वि २७-२८-२९, एवं वायरतेउकाइयस्स वि ३०-३१-३२, एवं वादरआउकाइयस्स वि ३३-३४-३५, एवं वादरपुढविकाइयस्स वि ३६-३७-३८, सच्चसिं तिविहेणं गमेणं भाणियच्चं, वादरनिगोयस्स पज्जत्तगस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा ३९, तस्स चेव अपज्जत्तगस्स उक्कोसिया

१९. [प्र०] हे भगवन् ! कदाच यावत्-चार के पांच वनस्पतिकायिको भेगा थईने एक साधारण शरीर बांधे ?-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नहीं. पण अनंतवनस्पतिकायिक जीवो भेगा थईने एक साधारण शरीर बांधे छे, पछी आहार करे छे अने परिणामवे छे-इत्यादि बधुं अग्निकायिकोनी पेटे यावत्-‘उद्धर्ते छे ल्यांसुधी’ कहेवुं. विशेष ए के तेओने आहार अवश्य *छ दिशानो होय छे, वळी तेओनी जघन्य अने उत्कृष्ट स्थिति अन्तर्मुहूर्तनी होय छे. बाकीनुं बधुं पूर्वनी पेटे ज जाणवुं.

वनस्पतिकायिक.

२०. [प्र०] हे भगवन् ! सूक्ष्म, वादर, पर्याप्त अने अपर्याप्त एवा पृथिवीकायिको, अक्कायिको, अग्निकायिको, वायुकायिको अने वनस्पतिकायिकोनी जे जघन्य अने उत्कृष्ट अवगाहनामां कोनी अवगाहना कोनाथी यावद्-विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! अपर्याप्त सूक्ष्मनिगोदनी जघन्य अवगाहना सौधी थोडी छे १, अपर्याप्त सूक्ष्म वायुकायिकनी जघन्य अवगाहना तेथी असंख्यगुण छे २, अपर्याप्त सूक्ष्म अग्निकायनी जघन्य अवगाहना तेथी असंख्यगुण छे ३, अपर्याप्त सूक्ष्म अक्कायनी जघन्य अवगाहना तेथी असंख्यगुण छे ४, अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकनी जघन्य अवगाहना तेथी असंख्यगुण छे ५, अपर्याप्त वादर वायुकायिकनी जघन्य अवगाहना तेथी असंख्यगुण छे ६, तेथी अपर्याप्त वादर अग्निकायिकनी जघन्य अवगाहना असंख्यगुण छे ७, तेथी अपर्याप्त वादर अक्कायिकनी जघन्य अवगाहना असंख्यगुण छे ८, तेथी अपर्याप्त वादर पृथिवीकायिकनी जघन्य अवगाहना असंख्यगुण छे ९, तेथी पर्याप्त अने अपर्याप्त प्रत्येक शरीर-वाळा वादर वनस्पतिकायिकनी अने वादर निगोदनी जघन्य अवगाहना असंख्यातगुण अने परस्पर सरखी छे १०-११, तेथी पर्याप्त सूक्ष्म निगोदनी जघन्य अवगाहना असंख्यातगुण छे १२, तेथी अपर्याप्त सूक्ष्म निगोदनी उत्कृष्ट अवगाहना विशेषाधिक छे १३, तेनाथी पर्याप्त सूक्ष्म निगोदनी उत्कृष्ट अवगाहना विशेषाधिक छे १४, तेथी पर्याप्त सूक्ष्मवायुकायनी जघन्य अवगाहना असंख्यातगुण छे १५, तेथी अपर्याप्त सूक्ष्म वायुकायनी उत्कृष्ट अवगाहना विशेषाधिक छे १६, तेनाथी पर्याप्त सूक्ष्म वायुकायनी उत्कृष्ट अवगाहना विशेषाधिक छे १७, ए प्रमाणे वायुकायनी पेटे सूक्ष्म अग्निकाय पर्याप्तनी जघन्य अवगाहना असंख्यातगुण, अने तेथी अपर्याप्त सूक्ष्म अग्निकायनी उत्कृष्ट अवगाहना अने पर्याप्तनी उत्कृष्ट अवगाहना उत्तरोत्तर विशेषाधिक जाणवी. १८-१९-२०, एम सूक्ष्म अक्काय २१, २२, २३, अने सूक्ष्म पृथिवीकाय संबंधे पण जाणवुं. २४-२५-२६. ए प्रमाणे वादर वायुकायिक २७-२८-२९, वादर अग्निकायिक ३०-३१-३२, वादर अक्कायिक ३३-३४-३५, अने वादर पृथिवीकायिक संबंधे पण समजवुं. ३६-३७-३८, ए बधाने एम त्रिविधपाठवडे कहेवुं. तेथी पर्याप्त वादर निगोदनी जघन्य अवगाहना असंख्यातगुण छे ३९, तेथी अपर्याप्त वादर निगोदनी उत्कृष्ट अवगाहना विशेषाधिक छे ४०,

पृथिवीकायिकीनी
अवगाहनां अव-
बहुत्व.

१९ * वनस्पतिकायिकोने अवश्य छ दिशाओनो आहार होय छे एम जे कहेवामां आव्युं छे तेनुं शुं तात्पर्य छे ते समजातुं नथी, कारणके लोकान्त निष्कृष्टमां रहेला सूक्ष्म वनस्पतिकायिकोने त्रण चार के पांच दिशाओना पण आहारनो संभव छे. पण जो वादर निगोद-साधारण वनस्पतिकायिक-ने आश्रयी आ सूत्र होय तो तेने अवश्य छ दिशानोज आहार घटी शके छे, कारण के ते लोकना मध्य भागमां रहेला होवाथी तेने अवश्य छ दिशानो आहार होय छे. टीका.

ઓગાહના વિસેસાહિયા ૪૦, તસ્સ ચેવ પજ્જત્તગસ્સ ઉક્કોસિયા ઓગાહના વિસેસાહિયા ૪૧, પ્પચેયસરીરવાદરવ્વણસ્સહકાહ-
વસ્સ પજ્જત્તગસ્સ જહ્મિયા ઓગાહના અસંલ્લેજ્જગુણા ૪૨, તસ્સ ચેવ અપજ્જત્તગસ્સ ઉક્કોસિયા ઓગાહના અસંલ્લેજ્જગુણા ૪૩,
વસ્સ ચેવ પજ્જત્તગસ્સ ઉક્કોસિયા ઓગાહના અસંલ્લેજ્જગુણા ૪૪ ।

૨૧. [પ્ર૦] યયસ્સ ણં મંતે ! પુઢવિકાહયસ્સ આઝકાહયસ્સ તેઝકાહયસ્સ વાઝકાહયસ્સ ઘણસ્સહકાહયસ્સ કયરે
કાયે સઘસુહુમે, કયરે કાયે સઘસુહુમતરાપ ? [૩૦] ગોયમા ! ઘણસ્સહકાયે સઘસુહુમે, ઘણસ્સહકાયે સઘસુહુમતરાપ ? ૧ ।

૨૨. [પ્ર૦] યયસ્સ ણં મંતે ! પુઢવિકાહયસ્સ આઝકાહયસ્સ તેઝકાહયસ્સ વાઝકાહયસ્સ કયરે કાયે સઘસુહુમે, કયરે
કાયે સઘસુહુમતરાપ ? [૩૦] ગોયમા ! વાઝકાયે સઘસુહુમે, વાઝકાયે સઘસુહુમતરાપ ? ૨ ।

૨૩. [પ્ર૦] યયસ્સ ણં મંતે ! પુઢવિકાહયસ્સ આઝકાહયસ્સ તેઝકાહયસ્સ કયરે કાયે સઘસુહુમે, કયરે કાયે સઘસુહુ-
મતરાપ ? [૩૦] ગોયમા ! તેઝકાયે સઘસુહુમે, તેઝકાયે સઘસુહુમતરાપ ? ૩ ।

૨૪. [પ્ર૦] યયસ્સ ણં મંતે ! પુઢવિકાહયસ્સ આઝકાહયસ્સ કયરે કાયે સઘસુહુમે, કયરે કાયે સઘસુહુમતરાપ ? [૩૦]
પ્પેય્વ્વા ! વાઝકાયે સઘસુહુમે, આઝકાયે સઘસુહુમતરાપ ? ૪ ।

૨૫. [પ્ર૦] યયસ્સ ણં મંતે ! પુઢવિકાહયસ્સ આઝકાહયસ્સ તેઝકાહયસ્સ વાઝકાહયસ્સ ઘણસ્સહકાહયસ્સ કયરે કાયે
લ્લપ્પાદરે, કયરે કાયે સઘવાદરતરાપ ? [૩૦] ગોયમા ! ઘણસ્સહકાયે સઘવાદરે, ઘણસ્સહકાયે સઘવાદરતરાપ ? ૧ ।

૨૬. [પ્ર૦] યયસ્સ ણં મંતે ! પુઢવિકાહયસ્સ આઝકાહયસ્સ તેઝકાહયસ્સ વાઝકાહયસ્સ કયરે કાયે સઘવાદરે, કયરે
કાયે લ્લપ્પાદરતરાપ ? [૩૦] ગોયમા ! પુઢવિકાયે સઘવાદરે, પુઢવિકાયે સઘવાદરતરાપ ? ૨ ।

૨૭. [પ્ર૦] યયસ્સ ણં મંતે ! આઝકાહયસ્સ તેઝકાહયસ્સ વાઝકાહયસ્સ કયરે કાયે સઘવાદરે, કયરે કાયે સઘવાદર-
તરાપ ? [૩૦] ગોયમા ! આઝકાયે સઘવાદરે, આઝકાયે સઘવાદરતરાપ ? ૩ ।

૨૮. [પ્ર૦] યયસ્સ ણં મંતે ! તેઝકાહયસ્સ વાઝકાહયસ્સ કયરે કાયે સઘવાદરે, કયરે કાયે સઘવાદરતરાપ ? [૩૦]
ગોયમા ! તેઝકાયે સઘવાદરે, તેઝકાયે સઘવાદરતરાપ ? ૪ ।

તેથી પર્યાપ્ત બાદર નિગોદની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના વિશેષાધિક છે ૪૧, તેથી પ્રત્યેક શરીરવાલ્ય પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિકની જઘન્ય અવ-
ગાહના અસંલ્લ્યાતગુણ છે ૪૨, તેથી પ્રત્યેક શરીરવાલ્ય અપર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિકની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના અસંલ્લ્યાતગુણ છે ૪૩, અને
તેથી પ્રત્યેક શરીરવાલ્ય બાદર વનસ્પતિકાયિકની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના અસંલ્લ્યાતગુણ છે ૪૪.

પૃથિવીકાયિકની
અસ્થિતિ સ્વભાવ.

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાયિક, અપ્કાયિક, અગ્નિકાયિક, વાયુકાયિક અને વનસ્પતિકાયિક એ બધામાં કઈ કાય સૌથી
સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વનસ્પતિકાયિક સૌથી સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે.

૨૨. હે ભગવન્ ! એ પૃથિવીકાય, અપ્કાય, અગ્નિકાય અને વાયુકાયમાં કઈ કાય સર્વથી સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે ? [૩૦] હે ગૌતમ !
વાયુકાય સૌથી સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે.

૨૩. હે ભગવન્ ! એ પૃથિવીકાય, અપ્કાય અને તેજસ્કાયમાં કઈ કાય સર્વ સૂક્ષ્મ અને સર્વ સૂક્ષ્મતર છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અગ્નિ-
કાય સૌથી સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે.

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પૃથિવીકાય અને અપ્કાયમાં કઈ કાય સર્વ સૂક્ષ્મ અને સર્વ સૂક્ષ્મતર છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અપ્કાય
સૌથી સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે.

પૃથિવીકાયિકનું
અસ્થિતિ સ્વભાવ.

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પૃથિવીકાય, અપ્કાય, અગ્નિકાય, વાયુકાય અને વનસ્પતિ કાયમાં કઈ કાય સૌથી બાદર અને બાદરતર
છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વનસ્પતિકાય સૌથી બાદર અને બાદરતર છે.

૨૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પૃથિવીકાય, અપ્કાય, અગ્નિકાય અને વાયુકાયમાં કઈ કાય બાદર અને બાદરતર છે ? [૩૦] હે
ગૌતમ ! પૃથિવીકાય સૌથી બાદર અને બાદરતર છે.

૨૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ અપ્કાય, અગ્નિકાય અને વાયુકાયમાં કઈ કાય સૌથી બાદર અને બાદરતર છે ? [૩૦] હે ગૌતમ !
અપ્કાય સૌથી બાદર અને બાદરતર છે.

૨૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ અગ્નિકાય અને વાયુકાયમાં કઈ કાય સર્વથી બાદર અને સર્વથી બાદરતર છે ? [૩૦] હે ગૌતમ !
અગ્નિકાય સૌથી બાદર અને બાદરતર છે.

૨૧ * વનસ્પતિકાય સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયની અપેક્ષાએ સર્વ કરતાં અધિક સૂક્ષ્મ છે અને પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયની અપેક્ષાએ સર્વ કરતાં અધિક બાદર છે.

२९. [प्र०] केमहालय णं भंते ! पुढविसरीरे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! अणंताणं सुहुमवणस्सइकाइयाणं जावइया सरीरा से एगे सुहुमवाउसरीरे, असंखेज्जाणं सुहुमवाउसरीराणं जावतिया सरीरा से एगे सुहुमतेउसरीरे, असंखेज्जाणं सुहुमतेउकाइयसरीराणं जावतिया सरीरा से एगे सुहुमे आउसरीरे, असंखेज्जाणं सुहुमआउकाइयसरीराणं जावइया सरीरा से एगे सुहुमे पुढविसरीरे, असंखेज्जाणं सुहुमपुढविकाइयसरीराणं जावइया सरीरा से एगे वादरवाउसरीरे, असंखेज्जाणं वादरवाउकाइयाणं जावइया सरीरा से एगे वादरतेउसरीरे, असंखेज्जाणं वादरतेउकाइयाणं जावतिया सरीरा से एगे वादरआउसरीरे, असंखेज्जाणं वादरआउकाइयाणं जावतिया सरीरा से एगे वादरपुढविसरीरे । एमहालय णं गोयमा ! पुढविसरीरे पन्नत्ते । ०

३०. [प्र०] पुढविकाइयस्स णं भंते ! केमहालिया सरीरोगाहणा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! से जहानामए रत्तो चाउरं-तच्चक्खवट्टिस्स वन्नगपेसिया तरुणी बलवं जुगवं जुवाणी अप्पायंका० वन्नओ जाव-निउणसिप्पोवगया, नवरं चम्मेट्ट-दुहण-मुट्टियसमाहयणिच्चियगत्तकाया न भण्णति, सेसं तं चेव जाव-निउणसिप्पोवगया तिक्खाए वयरामईए सण्हकरणीए तिक्खेणं वइरामएणं वट्टावरएणं एगं महं पुढविकाइयं जतुगोलासमाणं गहाय पडिसाहरिय प० २ पडिसंखिविय पडि० २ जाव-‘इणामेव’-त्ति कट्टु तिसत्तक्खुत्तो उप्पीसेज्जा, तत्थ णं गोयमा ! अत्येगतिया पुढविकाइया आलिद्धा अत्येगइया पुढविकाइया नो आलिद्धा, अत्येगइया संघट्टि(ट्टि)या अत्येगइया नो संघट्टि(ट्टि)या, अत्येगइया परियाविया अत्येगइया नो परियाविया, अत्येगइया उद्विया अत्येगइया नो उद्विया, अत्येगइया पिट्टा अत्येगतिया नो पिट्टा, पुढविकाइयस्स णं गोयमा ! एमहालिया सरीरो-गाहणा पण्णत्ता ।

३१. [प्र०] पुढविकाइए णं भंते ! अकंते समाणे केरिसियं वेदणं पच्चणुभवमाणे विहरति ? [उ०] गोयमा ! से जहानामए-केइ पुरिसे तरुणे बलवं जाव-निउणसिप्पोवगए एगं पुरिसं जुअं जराज्जरियदेहं जाव-दुब्बलं किलंतं जमलपाणिणा मुद्धाणंसि अभिहणिज्जा, से णं गोयमा ! पुरिसे तेणं पुरिसेणं जमलपाणिणा मुद्धाणंसि अभिहए समाणे केरिसियं वेदणं पच्चणुभवमाणे विहरति ? अणिट्ठं समणाउसो ! तस्स णं गोयमा ! पुरिसस्स वेदणाहिंतो पुढविकाइए अकंते समाणे एत्तो अणिट्ठतरियं चेव अकंततरियं जाव-अमणामतरियं चेव वेदणं पच्चणुभवमाणे विहरति ।

२९. [प्र०] हे भगवन् ! पृथिवीकायिकोनुं केटलं मोटुं शरीर कखुं छे ? [उ०] हे गौतम ! अनंत सूक्ष्म वनस्पतिकायिकोना जेटलां शरीरो थाय तेटलं एक सूक्ष्म वायुकायनुं शरीर छे. असंख्य सूक्ष्म वायुकायनां जेटलां शरीरो थाय तेटलं एक सूक्ष्म अग्निकायनुं शरीर छे. असंख्य सूक्ष्म अग्निकायनां जेटलां शरीरो थाय छे, तेटलं एक सूक्ष्म अप्कायनुं शरीर छे, असंख्य सूक्ष्म अप्कायनां जेटलां शरीरो थाय तेटलं एक सूक्ष्म पृथिवीकायनुं शरीर छे, असंख्य सूक्ष्म पृथिवीकायनां जेटलां शरीरो थाय तेटलं एक बादर वायुकायनुं शरीर छे, असंख्य बादर वायुकायना जेटलां शरीरो थाय तेटलं एक बादर अग्निकायनुं शरीर छे, असंख्य बादर अग्निकायनां जेटलां शरीरो थाय, तेटलं एक बादर अप्कायनुं शरीर छे अने असंख्य बादर अप्कायनां जेटलां शरीरो थाय तेटलं एक बादर पृथिवीकायनुं शरीर छे. हे गौतम ! [बीजी कायनी अपेक्षाए] एटलं मोटुं पृथिवीकायनुं शरीर कखुं छे.

पृथिवीकायिकोना शरीरनुं प्रमाण.

३०. [प्र०] हे भगवन् ! पृथिवीकायना शरीरनी केटली मोटी अवगाहना कही छे ? [उ०] हे गौतम ! जेमके कोइ एक चार दिशाना स्वामी चक्रवर्ती राजानी चंदन घसनारी दासी होय, ते दासी युवान, बलवान्, युगवान्-सुषमादि विशिष्ट काळमां उत्पन्न थयेली, उमर लायक, नीरोगी-इत्यादि वर्णन जाणवुं, यावत्-अत्यंत कळाकुशळ होय, परन्तु ‘चमेष्ट,* द्रुघण, अने मौष्टिकादि व्यायामना साधनोधी मजबूत थयेला शरीरवाळी’ ए विशेषण न कहेवुं. पूर्वोक्त एवी ते दासी चूर्ण वाटवानी वज्रनी कठण शिला उपर वज्रमय कठण पाषाणवडे लाखना दडा जेटला एक मोटा पृथिवीकायना पिंडने लईने तेने वारंवार एकठो करी करीने, तेनो संक्षेप करी करीने वाटे, यावत्-‘आ तुरतमां वाटी नाखुं छुं’ एम धारी एकवीस वार पीसे, तो पण हे गौतम ! तेमां केटलाएक पृथिवीकायिकोने ते शिला अने वाटवानी पाषाणनो मात्र स्पर्श थाय छे अने केटलाएकने स्पर्श पण थतो नथी, केटलाएकने संघर्ष थाय छे अने केटला एकने संघर्ष पण थतो नथी, केटलाएकने पीडा थाय छे अने केटलाएकने पीडा पण थती नथी, केटलाएक मरे छे अने केटलाएक मरता पण नथी; तथा केटलाएक पीसाय छे अने केटला एक पीसाता पण नथी. हे गौतम ! पृथिवीकायना शरीरनी एटली [सूक्ष्म] अवगाहना कही छे.

पृथिवीकायिकोना शरीरनी अवगाहना.

३१. [प्र०] हे भगवन् ! ज्यारे पृथिवीकाय दबाय ल्यारे ते केवी पीडानो अनुभव करे ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोई एक पुरुष जुवान, बलवान्, यावत्-अत्यन्तकळा कुशळ होय, ते बीजा कोई घडपणधी जीर्ण थयेला शरीरवाळा यावत्-दुबळा ग्लान पुरुषना माथामां पोताना बन्ने हाथे मारे तो हे गौतम ! ते पुरुषना बन्ने हाथना मारथी घवायेलो ते वृद्ध पुरुष केवी पीडा अनुभवे ? हे आयुष्मन् श्रमण ! ते वृद्ध घणीज अनिष्ट पीडाने अनुभवे. हे गौतम ! ते पृथिवीकाय ज्यारे दबाय ल्यारे ते पुरुषनी वेदना करतां पण अनिष्टतर, अप्रिय अने अणममती एवी घणी वेदना अनुभवे.

पृथिवीकायिके केवी पीडा थाय ?

१ ‘सुहुमवाउकाइयाणं’-टीका.

३० * दासीने साधनो द्वारा व्यायामनी प्रवृत्तिनो अर्त्तभव होवाथी आ विशेषण न कहेवुं.-टीका.

૩૨. [પ્ર૦] આઝ્યાપ ણં મંતે ! સંવદ્વિપ સમાણે કેરિસિયં વેદણં પચ્છણુભવમાણે વિહરતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહા પુહ-વિકાઈપ ઇવં ચેવ, ઇવં તેઝ્યાપ વિ, ઇવં વાઝ્યાપવિ, ઇવં વણસ્સદ્કાપ વિ, જાવ-વિહરતિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે !' સ્તિ ।

एगूणवीसइमे सए तईओ उदेसो समत्तो ।

અપ્કાયિકને કેવી
પીઠા થાય ?

૩૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્યારે અપ્કાયિક જીવનો સ્પર્શ થાય ત્યારે તે કેવી વેદના અનુભવે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પૃથિવીકાય સંબંધે કહ્યું તેમ અપ્કાય સંબંધે પણ કહેવું. એ પ્રમાણે અગ્નિકાય, વાયુકાય અને વનસ્પતિકાય સંબંધે પણ જાણવું. 'હે ભગવન્ તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.'

ओगणीशमा शतकमां तृतीय उद्देशक समाप्त.

चउत्थो उद्देशो ।

૧. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા મહાસવા મહાકિરિયા મહાવેયણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ણો તિણટ્ટે સમટ્ટે ૧ ।
૨. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા મહાસવા મહાકિરિયા મહાવેયણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] હંતા સિયા ૨ ।
૩. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા મહાસવા મહાકિરિયા અપ્પવેયણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ણો તિણટ્ટે સમટ્ટે ૩ ।
૪. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા મહાસવા મહાકિરિયા અપ્પવેદણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ણો તિણટ્ટે સમટ્ટે ૪ ।
૫. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા મહાસવા અપ્પકિરિયા મહાવેદણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ણો તિણટ્ટે સમટ્ટે ૫ ।

चतुर्थ उद्देशक.

મહાસવ, મહાક્રિયા,
મહાવેદના અને
મહાનિર્જરા.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મહાસવ—*મોટા આસ્રવવાળા, મોટી ક્રિયાવાળા, મોટી વેદનાવાળા અને મોટી નિર્જરાવાળા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.
૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મોટા આસ્રવવાળા, મોટી ક્રિયાવાળા, મોટી વેદનાવાળા અને યોડી નિર્જરાવાળા હોય [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા હોય.
૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મોટા આસ્રવવાળા, મોટી ક્રિયાવાળા, અલ્પ વેદનાવાળા અને મોટી નિર્જરાવાળા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.
૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મોટા આસ્રવવાળા, મોટી ક્રિયાવાળા, અલ્પ વેદનાવાળા અને અલ્પ નિર્જરાવાળા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.
૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મહાઆસ્રવવાળા, અલ્પ ક્રિયાવાળા, મોટી વેદનાવાળા અને મોટી નિર્જરાવાળા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧ ઇવં આઝકાપ વિ હુ.

૧ * નૈરયિકોને ઘણાં કર્મોનો બન્ધ થતો હોવાથી તે મહાસવવાળા, કાયિકી વગેરે ઘણી ક્રિયાવાળા, અસાતાનો તૌત્ર ઉદય હોવાથી ઘણી વેદનાવાળા અને ઘણા કર્મોનો ક્ષય થતો હોવાથી મહાનિર્જરાવાળા હોય ?—એ પ્રશ્ન છે. તેમાં ઉપરના ચાર પદના નીચે પ્રમાણે સોઢ માંગા થાય છે:—

	આસ્રવ	ક્રિયા	વેદના	નિર્જરા		આસ્રવ	ક્રિયા	વેદના	નિર્જરા
૧	મહા-	મહા-	મહા-	મહા-	૯	અલ્પ	મહા	મહા	મહા
૨	"	"	"	અલ્પ	૧૦	"	"	"	અલ્પ
૩	"	"	અલ્પ	મહા	૧૧	"	"	અલ્પ	મહા
૪	"	"	"	અલ્પ	૧૨	"	"	"	અલ્પ
૫	"	અલ્પ	મહા	મહા	૧૩	"	અલ્પ	મહા	મહા
૬	"	"	"	અલ્પ	૧૪	"	"	"	અલ્પ
૭	"	"	અલ્પ	મહા	૧૫	"	"	અલ્પ	મહા
૮	"	"	"	અલ્પ	૧૬	"	"	"	અલ્પ

તેમાં નૈરયિકોને 'મહાસવવાળા, મહાક્રિયાવાળા, મહાવેદનાવાળા અને અલ્પનિર્જરાવાળા'—આ ચાર માંગો લાગુ પડે છે. કેમકે તેને મહાસવાદિ વ્રણ હોય છે, પરન્તુ અવિરતિ હોવાથી અલ્પ નિર્જરા હોય છે. બાકીના માંગાઓ નૈરયિકોને લાગુ પડતા નથી. અસુરકુમારાદિ દેવોમાં 'મહાસવ, મહાક્રિયા, અલ્પ વેદના અને અલ્પ નિર્જરા'—એ ચોથો માંગો હોય છે. કેમકે તેઓમાં અવિરતિ હોવાથી મહાસવ, મહાક્રિયા અને અલ્પ નિર્જરા હોય છે, પણ અસાતાનો ઉદય પ્રાયઃ નહિ હોવાથી અલ્પ વેદના હોય છે. બાકીના માંગાઓ તેઓમાં હોતા નથી. પૃથિવીકાયિકાદિમાં બધા સોઢે માંગાઓ હોય છે.—ટીકા.

૬. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા મહાસવા અપ્પકિરિયા મહાવેયણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો તિણટ્ટે સમટ્ટે ૬ ।
 ૭. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરતિયા મહાસવા અપ્પકિરિયા અપ્પવેદણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણટ્ટે સમટ્ટે ૭ ।
 ૮. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરતિયા મહાસવા અપ્પકિરિયા અપ્પવેદણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] ણો તિણટ્ટે સમટ્ટે ૮ ।
 ૯. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા અપ્પાસવા મહાકિરિયા મહાવેદણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણટ્ટે સમટ્ટે ૯ ।
 ૧૦. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા અપ્પાસવા મહાકિરિયા મહાવેદણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણટ્ટે સમટ્ટે ૧૦ ।
 ૧૧. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા અપ્પાસવા મહાકિરિયા અપ્પવેયણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણટ્ટે સમટ્ટે ૧૧ ।
 ૧૨. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા અપ્પાસવા મહાકિરિયા અપ્પવેદણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] ણો તિણટ્ટે સમટ્ટે ૧૨ ।
 ૧૩. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા અપ્પાસવા અપ્પકિરિયા મહાવેયણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણટ્ટે સમટ્ટે ૧૩ ।
 ૧૪. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરતિયા અપ્પાસવા અપ્પકિરિયા મહાવેદણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણટ્ટે સમટ્ટે ૧૪ ।
 ૧૫. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા અપ્પાસવા અપ્પકિરિયા અપ્પવેયણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણટ્ટે સમટ્ટે ૧૫ ।
 ૧૬. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા અપ્પાસવા અપ્પકિરિયા અપ્પવેયણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] ણો તિણટ્ટે સમટ્ટે ૧૬ । પત્તે

સોલસ મંગા ।

૧૭. [પ્ર૦] સિય મંતે ! અસુરકુમારા મહાસવા મહાકિરિયા મહાવેદણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] ણો તિણટ્ટે સમટ્ટે । एवं चउत्थो भंगो भाणियच्चो, सेसा पन्नरस भंगा खोडेयच्च, एवं जाव-थणियकुमारा ।

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મોટા આશ્રવવાલા, અલ્પ ક્રિયાવાલા, મોટી વેદનાવાલા અને અલ્પ નિર્જરાવાલા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મોટા આશ્રવવાલા, અલ્પ ક્રિયાવાલા, અલ્પ વેદનાવાલા અને મહાનિર્જરાવાલા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મોટા આશ્રવવાલા, અલ્પ ક્રિયાવાલા, અલ્પ વેદનાવાલા અને અલ્પ નિર્જરાવાલા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાલા, મોટી ક્રિયાવાલા, મોટી વેદનાવાલા અને મોટી નિર્જરાવાલા હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાલા, મોટી ક્રિયાવાલા, મોટી વેદનાવાલા અને અલ્પ નિર્જરાવાલા હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાલા, મોટી ક્રિયાવાલા, અલ્પ વેદનાવાલા અને મોટી નિર્જરાવાલા હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૨. હે ભગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાલા, મોટી ક્રિયાવાલા, અલ્પ વેદનાવાલા અને અલ્પ નિર્જરાવાલા હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાલા, અલ્પ ક્રિયાવાલા, મોટી વેદનાવાલા અને મોટી નિર્જરાવાલા હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાલા, અલ્પ ક્રિયાવાલા, મોટી વેદનાવાલા અને અલ્પ નિર્જરાવાલા હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો થોડા આશ્રવવાલા, થોડી ક્રિયાવાલા, થોડી વેદનાવાલા અને મોટી નિર્જરાવાલા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાલા, અલ્પ ક્રિયાવાલા અલ્પ વેદનાવાલા અને અલ્પ નિર્જરાવાલા હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી. એ પ્રમાણે સોલ મંગા જાણવા.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસુરકુમારો મોટા આશ્રવવાલા, મોટી ક્રિયાવાલા, મોટી વેદનાવાલા અને મોટી નિર્જરાવાલા હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી. એ પ્રમાણે અહિં ચોથો મંગો કહેવો, અને વાકીના પંદર મંગાઓનો પ્રતિષેધ કરવો. એમ યાવત્-સ્તાનિતકુમારો સુધી જાણવું.

१८. [प्र०] सिय भंते ! पुढविकाइया महासवा महाकिरिया महावेयणा महानिज्जरा ? [उ०] हंता सिया । [प्र०] एवं जाव-सिय भंते ! पुढविकाइया अप्पासवा अप्पकिरिया अप्पवेयणा अप्पनिज्जरा ? [उ०] हंता सिया, एवं जाव-मणुस्सा, धाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिया जहा असुरकुमारा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' ति ।

एगूणवीसइमे सए चउत्थो उद्देशो समत्तो ।

१८. [प्र०] हे भगवन् ! पृथिवीकायिको मोटा आश्रववाळा, मोटी क्रियावाळा, मोटी वेदनावाळा अने मोटी निर्जरावाळा होय ? [उ०] हा होय.—ए प्रमाणे यावत्—[प्र०] हे भगवन् ! पृथिवीकायिको अल्प आश्रववाळा, अल्प क्रियावाळा, अल्प वेदनावाळा अने अल्प निर्जरावाळा होय ? [उ०] गौतम ! हा, होय. ए प्रमाणे यावत्—मनुष्यो सुधी जाणवुं. वानव्यंतरो, ज्योतिषिको तथा वैमानिको असुरकुमारोनी पेटे कहेवा. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.

ओगणीशमा शतकर्मा चतुर्थ उद्देशक समाप्त.

पंचमो उद्देशो.

१. [प्र०] अत्थि णं भंते ! चरिमा वि नेरतिया परमा वि नेरतिया ? [उ०] हंता अत्थि ।

२. [प्र०] से नूणं भंते ! चरमेहिंतो नेरइएहिंतो परमा नेरइया महाकम्मतरा ए चेव, महाकिरियतरा ए चेव, महस्सवतरा ए चेव, महावेयणतरा ए चेव; परमेहिंतो वा नेरइएहिंतो चरमा नेरइया अप्पकम्मतरा ए चेव, अप्पकिरियतरा ए चेव, अप्पासवतरा चेव, अप्पवेयणतरा चेव ? [उ०] हंता गोयमा ! चरमेहिंतो नेरइएहिंतो परमा जाव-महावेयणतरा ए चेव, परमेहिंतो वा नेरइएहिंतो चरमा नेरइया जाव-अप्पवेयणतरा चेव । [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं खुच्चइ-जाव-‘अप्पवेयणतरा चेव’ ? [उ०] गोयमा ! ठित्ति पडुच्च, से तेणट्टेणं गोयमा ! एवं खुच्चइ-जाव-‘अप्पवेदणतरा चेव’ ।

३. [प्र०] अत्थि णं भंते ! चरमा वि असुरकुमारा परमा वि असुरकुमारा० ? [उ०] एवं चेव, नवरं विवरीयं माणियं, परमा अप्पकम्मा, चरमा महाकम्मा । सेसं तं चेव, जाव-थणियकुमारा ताव एवमेव । पुढविकाइया जाव-मणुस्सा पत्ते जहा नेरइया । धाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिया जहा असुरकुमारा ।

४. [प्र०] कइविहा णं भंते ! वेदणा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! दुविहा वेदणा पन्नत्ता । तं जहा-निदा य अनिदा य ।

पंचम उद्देशक.

चरम अने परम.

१ [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिको चरम-अल्प आयुषवाळा अने परम-अधिक आयुषवाळा छे ? [उ०] हे गौतम ! छे.

२. [प्र०] हे भगवन् ! चरम नैरयिको करतां परम नैरयिको महाकर्मवाळा, महाक्रियावाळा, महाआस्रववाळा अने महावेदनावाळा होय छे ? तथा परम-अधिक स्थितिवाळा नैरयिको करतां चरम-अल्पस्थितिवाळा नैरयिको अल्पकर्मवाळा, अल्पक्रियावाळा, अल्पआस्रवाळा अने अल्पवेदनावाळा होय छे ? [उ०] हा गौतम ! अल्प आयुषवाळा नैरयिको करतां अधिक आयुषवाळा नैरयिको यावत्-महावेदनावाळा होय छे, अने अधिक आयुषवाळा नैरयिको करतां अल्प आयुषवाळा नैरयिको यावत्-अल्प वेदनावाळा होय छे. [प्र०] हे भगवन् ! शा हेतुधी एम कहो छे के यावत्-अधिक आयुषवाळा नैरयिको करतां अल्प आयुषवाळा नैरयिको यावत्-अल्प वेदनावाळा होय छे ? [उ०] हे गौतम *आयुषनी स्थितिने आश्रयी यावत्-अल्प वेदनावाळा होय छे.

३. [प्र०] हे भगवन् ! असुरकुमारो अल्पआयुषवाळा अने अधिक आयुषवाळा पण होय छे ? [उ०] पूर्वे क्हा प्रमाणे जाणवुं. पण विशेष ए के अहीं पूर्व करतां विपरीत कहेवुं. अधिकआयुषवाळा असुरकुमारो [अशुभ कर्मनी अपेक्षाए] अल्प कर्मवाळा, अने अल्प-आयुषवाळा असुरकुमारो महाकर्मवाळा होय छे. बाकी बधुं तेज प्रमाणे कहेवुं, यावत्—स्तनितकुमारो सुधी जाणवुं. जेम नैरयिको क्हा तेम पृथिवीकायिकादि यावत्-मनुष्यो सुधी कहेवा, असुरकुमारोनी पेटे वानव्यंतरो, ज्योतिषिको अने वैमानिको कहेवा.

४. [प्र०] हे भगवन् ! वेदना केटळा प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! वेदना बे प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे-निदा-ज्ञानपूर्वक वेदना अने अनिदा-अज्ञानपूर्वक वेदना.

* जे नैरयिकोनी मोटी स्थिति होय छे, तेने बीजा नैरयिको करतां घणां अशुभ कर्म होवाथी ते अपेक्षाए महाकर्मवाळा इत्यादि क्हा छे, अने जेओनी अल्प स्थिति छे तेने बीजा करतां अशुभ कर्म थोडां होवाथी अल्प कर्मवाळा इत्यादि क्हा छे-टीका.

૫. [પ્ર૦] નેરહ્યા ણં મંતે ! કિં નિદાયં વેદણં વેયંતિ, અનિદાયં૦ જહા-પન્નવણાણ જાવ-‘વેમાણિય’ ત્તિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

एगूणवीसइमे सए पंचमो उद्देशो समत्तो ।

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો જ્ઞાનપૂર્વક વેદનાને વેદે--અનુભવે છે કે અજ્ઞાનપૂર્વક વેદનાને વેદે છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! *પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે અહિં કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્--વૈમાનિકો સુધી જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

ओगणीशमा शतकमां पंचम उद्देशक समाप्त.

छट्टओ उद्देशो.

૧. [પ્ર૦] કહિ ણં મંતે ! દીવસમુદ્દા ? કેવહ્યા ણં મંતે ! દીવસમુદ્દા ? કિંસંઠિયા ણં મંતે ! દીવસમુદ્દા ? [૩૦] એવં જહા જીવાભિગમે દીવસમુદ્દેસો સો ચેવ હહ વિ જોહસિયમંડિઉદ્દેસગવજ્જો ભાણિયથો જાવ-પરિણામો, જીવઉવવાઓ, જાવ-અણંતચુત્તો । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

एगूणवीसइमे सए छट्टओ उद्देशो समत्तो ।

षष्ठ उद्देशक.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્વીપ અને સમુદ્રો ક્યાં કહ્યા છે, હે ભગવન્ ! દ્વીપ સમુદ્રો કેટલા કહ્યા છે અને હે ભગવન્ ! દ્વીપ સમુદ્રો કેવા આકારે કહ્યા છે ? [૩૦] જીવાભિગમસૂત્રમાં કહેલ જ્યોતિષિકમંડિત ઉદ્દેશક સિવાય દ્વીપસમુદ્રોદ્દેશક યાવત્--‘પરિણામ, જીવનો ઉપપાત અને યાવત્--અનંતવાર’ ઘટિત વાક્ય સુધી કહેવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

ओगणीशमा शतकमां छट्टो उद्देशक समाप्त.

सत्तमो उद्देशो.

૧. [પ્ર૦] કેવત્તિયા ણં મંતે ! અસુરકુમારભવણાવાસસયસહસ્સા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! ચઉસાટ્ટિ અસુરકુમારભવ-ણાવાસસયસહસ્સા પન્નત્તા ।

૨. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! કિંમયા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! સદ્વરયણામયા, અચ્છા, સપ્પહા, જાવ-પડિરૂવા । તત્થ ણં વહવે જીવા ય પોગલા ય વક્કમંતિ, વિઉક્કમંતિ, ચયંતિ, ઉવવજ્જંતિ । સાસયા ણં તે ભવણા દ્વદ્વયાપ, વન્નપ્પજ્જવેહિ, જાવ-ફાસપ્પજ્જવેહિ અસાસયા, એવં જાવ-થણિયકુમારાવાસા ।

सप्तम उद्देशक.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસુરકુમારોના ભવનાવાસો કેટલા લાખ કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અસુરકુમારોના ભવનાવાસો ચોસઠ લાખ કહ્યા છે.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ભવનાવાસો કેવા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે ભવનાવાસો સર્વરત્નમય, સ્વચ્છ, સુંવાળા, યાવત્--પ્રતિરૂપ-સુન્દર છે. અને ત્યાં ઘણા જીવો અને પુદ્ગલો ઉપજે છે અને વિનાશ પામે છે, તથા ચ્યવે છે અને ઉપજે છે. તે ભવનો દ્રવ્યાર્થિકપણે શાશ્વત છે અને વર્ણપર્યાયોવહે યાવત્--સ્પર્શપર્યાયોવહે અશાશ્વત છે. એ પ્રમાણે યાવત્--સ્તાનિતકુમારો સુધી જાણવું.

૫ * નિદા-જ્ઞાનપૂર્વક અથવા સમ્યગ્વિવેકપૂર્વક અને અનિદા-અજ્ઞાનપૂર્વક અથવા સમ્યગ્વિવેકશૂન્યપણે વેદના-સુખદુઃખાદિનો અનુભવ કરવો. તેમાં નારકોને વજ્ર પ્રકારની વેદના હોય છે. જેઓ સંજ્ઞીથી આવી ઉત્પન્ન થયેલા છે તેને નિદા વેદના હોય છે અને જેઓ અસંજ્ઞીથી આવી ઉત્પન્ન થયેલા છે તેને અનિદા વેદના હોય છે. એ પ્રમાણે અસુરકુમારાદિ દેવોને પણ જાણવું. પૃથિવીકાયાદિથી માંડી ચરિત્રિય સુધીના જીવોને માત્ર અનિદા વેદના હોય છે. પંચેન્દ્રિય તિર્યચ, મનુષ્ય અને વાનવ્યંતરને નારકોની પેઠે વજ્ર પ્રકારની વેદના હોય છે. જ્યોતિષિક અને વૈમાનિકને પણ વજ્ર પ્રકારની વેદના હોય છે, પરન્તુ તેનું કારણ વીજા જીવો કરતાં જુદું કહ્યું છે. ત્યાં જે માયી મિથ્યાદષ્ટિ દેવો છે તેઓ અનિદા-સમ્યક્વિવેકરહિતપણે વેદના વેદે છે અને જેઓ અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ દેવો છે તે નિદા-સમ્યક્ વિવેકપૂર્વક વેદના વેદે છે. જુઓ-પ્રજ્ઞા. પદ ૩૫ પ૦ ૫૫૬-૫૭.

૧ † પરિણામસંબંધે ‘હે ભગવન્ ! વધા દ્વીપસમુદ્રો શું પૃથિવીના પરિણામરૂપ છે’ ?-જીવના ઉપપાત સંબંધે ‘હે ભગવન્ ! દ્વીપસમુદ્રોમાં સર્વ જીવો પૃથિવીકાયાદિપણે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે’ ?-એ વજ્રે વાક્યો ગૌતમ સ્વામીના પ્રશ્નરૂપે છે, અને અનન્તવાર સંબંધે ‘હા ગૌતમ ! અનેકવાર અથવા ‘અનંતવાર’ ઉત્પન્ન થયા છે’-એ વાક્ય ભગવાન્ મહાવીરના ઉત્તરરૂપે છે. જુઓ-જીવાભિ. પ્રતિ. ૩ પ૦ ૩૭૩.

३. [प्र०] केवतिया णं भंते ! चाणमंतरभोमेजनगरावाससयसहस्सा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! असंखेज्जा चाणमंतर-भोमेजनगरावाससयसहस्सा पन्नत्ता ।

४. [प्र०] ते णं भंते ! किमया पन्नत्ता ? [उ०] सेसं तं चेव ।

५. [प्र०] केवतिया णं भंते ! जोइसियविमाणावाससयसहस्सा-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! असंखेज्जा जोइसिय० ।

६. [प्र०] ते णं भंते ! किमया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! सधफालिहामया, अच्छा, सेसं तं चेव ।

७. [प्र०] सोद्धम्मे णं भंते ! कप्पे केवतिया विमाणावाससयसहस्सा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! बत्तीसं विमाणावास-सयसहस्सा पन्नत्ता ।

८. [प्र०] ते णं भंते ! किमया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! सधरयणामया, अच्छा, सेसं तं चेव जाव-अणुत्तरविमाणा, नवरं जाणेयद्धा जत्थ जत्तिया भवणा विमाणा वा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' ति ।

एगूणवीसहमे सए सत्तमो उद्देशो समत्तो ।

३. [प्र०] हे भगवन् ! वानव्यन्तरोना भूमिनी अन्तर्गत केटला लाख नगरो कहां छे ? [उ०] हे गौतम ! वानव्यन्तरोना भूमिनी अन्तर्गत असंख्याता नगरो कहां छे.

४. [प्र०] हे भगवन् ! ते वानव्यन्तरना नगरो केवां छे ? [उ०] पूर्व प्रमाणे बाकीनुं बहुं छे.

५. [प्र०] हे भगवन् ! ज्योतिषिकना केटला लाख विमानावासो कहां छे ? [उ०] हे गौतम ! ज्योतिषिकना असंख्य लाख विमानावासो कहां छे.

६. [प्र०] हे भगवन् ! ते विमानावासो केवा छे ? [उ०] हे गौतम ! ते विमानावासो बधा स्फटिकमय अने खच्छ छे. बाकी बहुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं.

७. [प्र०] हे भगवन् ! सौधर्म कल्पमां केटला लाख विमानावासो कहां छे ? [उ०] हे गौतम ! त्यां बत्रीश लाख विमानावासो कहां छे.

८. [प्र०] हे भगवन् ! ते बधा विमानावासो केवा छे ? [उ०] हे गौतम ! ते बधा सर्व रत्नमय अने खच्छ छे. बाकी बहुं पूर्व प्रमाणे यावत्-अनुत्तरविमान सुधी जाणवुं, विशेष ए के ज्यां जेटलां भवनो के विमानो होय त्यां तेटलां कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

ओगणीशमा शतकर्मां सप्तम उद्देशक समाप्त.

अष्टमो उद्देशो ।

१. [प्र०] कतिविहा णं भंते ! जीवनिघत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा जीवनिघत्ती पन्नत्ता, तं जहा-एगिदिय-जीवनिघत्ती, जाव-पंचिदियजीवनिघत्ती ।

२. [प्र०] एगिदियजीवनिघत्ती णं भंते ! कतिविहा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा पन्नत्ता, तं जहा-पुढविकाइय-एगिदियजीवनिघत्ती, जाव-वणस्सइकाइयएगिदियजीवनिघत्ती ।

३. [प्र०] पुढविकाइयएगिदियजीवनिघत्ती णं भंते ! कतिविहा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! दुविहा पन्नत्ता, तं जहा-सुद्धुमपुढविकाइयएगिदियजीवनिघत्ती य बादरपुढवि०, एवं एणं अभिलावेणं भेदो जहा बडुगबधो तेयंगसरीरस्स, जाव-

अष्टम उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! जीवनिर्वृत्ति केटला प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! जीवनिर्वृत्ति पांच प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे-एकेन्द्रियजीवनिर्वृत्ति, यावत्-पंचेन्द्रियजीवनिर्वृत्ति.

२. [प्र०] हे भगवन् ! एकेन्द्रियजीवनिर्वृत्ति केटला प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! पांच प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे-पृथिवीकायिक एकेन्द्रिय जीवनिर्वृत्ति, यावत्-वनस्पतिकायिक एकेन्द्रिय जीवनिर्वृत्ति.

३. [प्र०] हे भगवन् ! पृथिवीकायिक एकेन्द्रिय जीवनिर्वृत्ति केटला प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! वे प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे-सूक्ष्मपृथिवीकायिक-एकेन्द्रिय जीवनिर्वृत्ति अने बादर पृथिवीकायिक-एकेन्द्रियजीवनिर्वृत्ति. ए प्रमाणे ए पाठ वडे महद् बंधना अधिकारमां जेम । तैजसशरीरनो भेद कहां छे तेम अहिं कहेवो. यावत्-[प्र०] हे भगवन् ! सर्वार्थसिद्ध अनुत्तरौपपातिक वैमानिक

[प्र०] 'सद्यद्विसिद्धअणुत्तरोववातियकम्पातीतवेमाणियदेवपंचिन्द्रियजीवनिष्ठत्ती णं भंते ! कतिविहा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! दुविहा पन्नत्ता, तं तहा-पज्जत्तगसद्यद्विसिद्धअणुत्तरोववातिय-जाव-देवपंचिन्द्रियजीवनिष्ठत्ती य अपज्जत्तसद्यद्विसिद्धाणुत्तरोववा-इय-जाव-देवपंचिन्द्रियजीवनिष्ठत्ती य' ।

४. [प्र०] कतिविहा णं भंते ! कम्मनिष्ठत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! अद्विहा कम्मनिष्ठत्ती पन्नत्ता, तं जहा-नाणा-वरणिज्जकम्मनिष्ठत्ती, जाव-अंतराइयकम्मनिष्ठत्ती ।

५. [प्र०] नेरइयाणं भंते ! कतिविहा कम्मनिष्ठत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! अद्विहा कम्मनिष्ठत्ती पन्नत्ता, तं जहा-नाणावरणिज्जकम्मनिष्ठत्ती, जाव-अंतराइयकम्मनिष्ठत्ती, एवं जाव-वेमाणियाणं ।

६. [प्र०] कतिविहा णं भंते ! सरीरनिष्ठत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा सरीरनिष्ठत्ती पन्नत्ता, तं जहा-ओरा-लियसरीरनिष्ठत्ती, जाव-कम्मगसरीरनिष्ठत्ती ।

७. [प्र०] नेरइयाणं भंते !० ? [उ०] एवं चेव, एवं जाव-वेमाणियाणं । नवरं नायधं जस्स जइ सरीराणि ।

८. [प्र०] कइविहा णं भंते ! सच्चिदियनिष्ठत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा सच्चिदियनिष्ठत्ती पन्नत्ता, तं जहा-सोइंदियनिष्ठत्ती, जाव-फासिंदियनिष्ठत्ती, एवं जाव-नेरइया(णं), जाव-थणियकुमाराणं ।

९. [प्र०] पुढविकाइयाणं पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एमा फासिंदियनिष्ठत्ती पन्नत्ता, एवं जस्स जइ इंदियाणि, जाव-वेमाणियाणं ।

१०. [प्र०] कइविहा णं भंते ! भासानिष्ठत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! चउच्चिहा भासानिष्ठत्ती पन्नत्ता, तं जहा-सञ्चा-भासानिष्ठत्ती, मोसाभासानिष्ठत्ती, सञ्चामोसभासानिष्ठत्ती, असञ्चामोसभासानिष्ठत्ती । एवं एगिंदियवज्जं जस्स जा भासा जाव-वेमाणियाणं ।

११. [प्र०] कइविहा णं भंते ! मणनिष्ठत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! चउच्चिहा मणनिष्ठत्ती पन्नत्ता, तं जहा-१ सञ्च-मणनिष्ठत्ती, जाव-असञ्चामोसमणनिष्ठत्ती । एवं एगिंदियविगल्लिंदियवज्जं जाव-वेमाणियाणं ।

१२. [प्र०] कइविहा णं भंते ! कसायनिष्ठत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! चउच्चिहा कसायनिष्ठत्ती पन्नत्ता, तं जहा-कोहकसायनिष्ठत्ती, जाव-लोभकसायनिष्ठत्ती, एवं जाव-वेमाणियाणं ।

देवपंचेन्द्रिय जीवनिर्वृत्ति केटला प्रकारे कही छे ? [उ०] हे गौतम ! बे प्रकारे कही छे, ते आ प्रमाणे—पर्याप्त सर्वार्थसिद्ध अनुत्तरौप-पातिक यावत्—देवपंचेन्द्रियजीवनिर्वृत्ति अने अपर्याप्त सर्वार्थसिद्ध अनुत्तरौपपातिक यावत्—देवपंचेन्द्रिय जीवनिर्वृत्ति.

४. [प्र०] हे भगवन् ! कर्मनिर्वृत्ति केटला प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! कर्मनिर्वृत्ति आठ प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे—१ ज्ञानावरणीय कर्मनिर्वृत्ति, यावत्—अंतराय कर्मनिर्वृत्ति. कर्मनिर्वृत्ति.

५. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिकोने केटला प्रकारनी कर्मनिर्वृत्ति कही छे, [उ०] हे गौतम ! आठ प्रकारनी कर्मनिर्वृत्ति कही छे, ते आ प्रमाणे—१ ज्ञानावरणीय कर्मनिर्वृत्ति, यावत्—८ अन्तराय कर्मनिर्वृत्ति. ए प्रमाणे यावत्—वैमानिक सुधी जाणवुं.

६. [प्र०] हे भगवन् ! शरीरनिर्वृत्ति केटला प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! शरीरनिर्वृत्ति पांच प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे—१ औदारिकशरीरनिर्वृत्ति यावत्—५ कार्मणशरीरनिर्वृत्ति. शरीरनिर्वृत्ति.

७. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिकोने शरीरनिर्वृत्ति केटला प्रकारनी छे ? [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं. तथा ए प्रमाणे यावत्—वैमानिकोने जाणवुं. विशेष ए के, जेने जेटलां शरीरो होय तेने तेटलां कहेवां.

८. [प्र०] हे भगवन् ! सर्वेन्द्रियनिर्वृत्ति केटला प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! सर्वेन्द्रियनिर्वृत्ति पांच प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे—श्रोत्रेन्द्रियनिर्वृत्ति यावत्—स्पर्शेन्द्रियनिर्वृत्ति. ए प्रमाणे नैरयिको यावत्—स्तनितकुमारो संबन्धे जाणवुं. सर्वेन्द्रियनिर्वृत्ति.

९. [प्र०] हे भगवन् ! पृथिवीकायिकोने केटली इन्द्रियनिर्वृत्ति कही छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओने एक स्पर्शेन्द्रियनिर्वृत्ति कही छे. ए प्रमाणे जेने जेटली इन्द्रियो होय तेने तेटली इन्द्रियनिर्वृत्ति कहेवी. ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं.

१०. [प्र०] हे भगवन् ! भाषानिर्वृत्ति केटला प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! भाषानिर्वृत्ति चार प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे—१ सत्यभाषानिर्वृत्ति, २ मृषाभाषानिर्वृत्ति, ३ सत्यमृषाभाषानिर्वृत्ति अने ४ असत्यमृषाभाषानिर्वृत्ति. ए प्रमाणे एकेन्द्रिय सिवाय यावत्—वैमानिको सुधी जेने जे भाषा होय तेने तेटली भाषानिर्वृत्ति कहेवी. भाषानिर्वृत्ति.

११. [प्र०] हे भगवन् ! मनोनिर्वृत्ति केटला प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! मनोनिर्वृत्ति चार प्रकारनी कही छे. ते आ प्रमाणे—सत्यमनोनिर्वृत्ति यावत्—असत्यमृषामनोनिर्वृत्ति. ए प्रमाणे एकेन्द्रिय अने विकलेन्द्रिय सिवाय बाकी बधा माटे यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं. मनोनिर्वृत्ति.

१२. [प्र०] हे भगवन् ! कषायनिर्वृत्ति केटला प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! कषायनिर्वृत्ति चार प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे—क्रोधकषायनिर्वृत्ति, यावत्—लोभकषायनिर्वृत्ति. ए प्रमाणे—यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं. कषायनिर्वृत्ति.

१३. [प्र०] कइविहा णं भंते ! वन्ननिव्वत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा वन्ननिव्वत्ती पन्नत्ता, तं जहा—कालवन्न-निव्वत्ती, जाव—सुक्खिवन्ननिव्वत्ती, एवं निरवसेसं जाव—वेमाणियाणं । एवं गंधनिव्वत्ती दुविहा जाव—वेमाणियाणं । रसनिव्वत्ती पंचविहा जाव—वेमाणियाणं । फासनिव्वत्ती अट्टविहा जाव—वेमाणियाणं ।

१४. [प्र०] कतिविहा णं भंते ! संठाणनिव्वत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! छविहा संठाणनिव्वत्ती पन्नत्ता, तंजहा—सम-चउरंससंठाणनिव्वत्ती, जाव—हुंडसंठाणनिव्वत्ती ।

१५. [प्र०] नेरइयाणं पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एगा हुंडसंठाणनिव्वत्ती पन्नत्ता ।

१६. [प्र०] असुरकुमाराणं पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एगा समचउरंससंठाणनिव्वत्ती पन्नत्ता, एवं जाव—थणिय-कुमाराणं ।

१७. [प्र०] पुढविकाइयाणं पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एगा मसूरचंदसंठाणनिव्वत्ती पन्नत्ता, एवं जस्स जं संठाणं जाव—वेमाणियाणं ।

१८. [प्र०] कइविहा णं भंते ! सन्नानिव्वत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! चउविहा सन्ना निव्वत्ती पन्नत्ता, तं जहा—आहा-रसन्नानिव्वत्ती, जाव—परिग्गहसन्नानिव्वत्ती, एवं जाव—वेमाणियाणं ।

१९. [प्र०] कइविहा णं भंते ! लेस्सानिव्वत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! छविहा लेस्सानिव्वत्ती पन्नत्ता, तं जहा—कण्ठलेस्सानिव्वत्ती, जाव—सुक्खलेस्सानिव्वत्ती, एवं जाव—वेमाणियाणं जस्स जइ लेस्साओ ।

२०. [प्र०] कइविहा णं भंते ! दिट्ठीनिव्वत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! तिविहा दिट्ठीनिव्वत्ती पन्नत्ता, तंजहा—सम्मा-दिट्ठीनिव्वत्ती, मिच्छादिट्ठीनिव्वत्ती, सम्मामिच्छदिट्ठीनिव्वत्ती । एवं जाव—वेमाणियाणं जस्स जइविहा दिट्ठी ।

२१. [प्र०] कतिविहा णं भंते ! णाणनिव्वत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा णाणनिव्वत्ती पन्नत्ता, तं जहा—आभि-णिवोहियणाणनिव्वत्ती, जाव—केवलनाणनिव्वत्ती । एवं एगिदियवज्जं जाव—वेमाणियाणं जस्स जइ णाणा ।

२२. [प्र०] कतिविहा णं भंते ! अन्नाणनिव्वत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! तिविहा अन्नाणनिव्वत्ती पन्नत्ता, तं जहा—मइ-अन्नाणनिव्वत्ती, सुयअन्नाणनिव्वत्ती, विभंगनाणनिव्वत्ती । एवं जस्स जइ अन्नाणा जाव—वेमाणियाणं ।

वर्णनिव्वत्ति.

१३. [प्र०] हे भगवन् ! वर्णनिव्वत्ति केटला प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! वर्णनिव्वत्ति पांच प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे—काळावर्णनी निव्वत्ति, यावत्—श्वेतवर्णनी निव्वत्ति. ए प्रमाणे सवळुं यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं. एम वे प्रकारनी गंधनिव्वत्ति, पांच प्रकारनी रसनिव्वत्ति अने आठ प्रकारनी स्पर्शनिव्वत्ति यावत्—वैमानिक सुधी कहेवी.

संस्थाननिव्वत्ति.

१४. [प्र०] हे भगवन् ! संस्थाननिव्वत्ति केटला प्रकारे कही छे ? [उ०] हे गौतम ! संस्थाननिव्वत्ति छ प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे—समचतुरस्रसंस्थाननिव्वत्ति, यावत्—हुंडसंस्थाननिव्वत्ति.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिकोने केटली संस्थाननिव्वत्ति छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओने एक हुंडसंस्थाननिव्वत्ति कही छे.

१६. [प्र०] हे भगवन् ! असुरकुमारो संबंधे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! तेओने एक समचतुरस्रसंस्थाननिव्वत्ति छे. ए प्रमाणे यावत्—स्तनितकुमारो सुधी जाणवुं.

१७. [प्र०] हे भगवन् ! पृथिवीकायिकोने आश्रयी प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! तेओने एक मसूर अने चंद्राकारसंस्थाननिव्वत्ति छे. एम जेने जे संस्थान होय तेने ते यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं.

संज्ञानिव्वत्ति.

१८. [प्र०] हे भगवन् ! संज्ञानिव्वत्ति केटला प्रकारे कही छे ? [उ०] हे गौतम ! संज्ञानिव्वत्ति चार प्रकारे कही छे, ते आ प्रमाणे—१ आहारसंज्ञानिव्वत्ति, यावत्—४ परिग्रहसंज्ञानिव्वत्ति. ए रीते यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं.

लेश्यानिव्वत्ति.

१९. [प्र०] हे भगवन् ! लेश्यानिव्वत्ति केटला प्रकारे कही छे ? [उ०] हे गौतम ! लेश्यानिव्वत्ति छ प्रकारे कही छे, ते आ प्रमाणे—१ कृष्णलेश्यानिव्वत्ति, यावत्—६ शुक्कलेश्यानिव्वत्ति. ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी जेने जे लेश्या होय ते तेने लेश्यानिव्वत्ति कहेवी.

दृष्टिनिव्वत्ति.

२०. [प्र०] हे भगवन् ! दृष्टिनिव्वत्ति केटला प्रकारे कही छे ? [उ०] हे गौतम ! दृष्टिनिव्वत्ति त्रण प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे—१ सम्यग्दृष्टिनिव्वत्ति, २ मिथ्यादृष्टिनिव्वत्ति अने ३ सम्यग्मिथ्यादृष्टिनिव्वत्ति. ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी जेने जे दृष्टि होय तेने ते दृष्टिनिव्वत्ति कहेवी.

ज्ञाननिव्वत्ति.

२१. [प्र०] हे भगवन् ! ज्ञाननिव्वत्ति केटला प्रकारे कही छे ? [उ०] हे गौतम ! ज्ञाननिव्वत्ति पांच प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे—१ आभिनिबोधिकज्ञाननिव्वत्ति, यावत्—५ केवलज्ञाननिव्वत्ति. ए प्रमाणे एकेन्द्रिय सिवाय यावत्—वैमानिको सुधी जेने जेदलां ज्ञान होय तेने तेदली निव्वत्ति कहेवी.

अज्ञाननिव्वत्ति.

२२. [प्र०] हे भगवन् ! अज्ञाननिव्वत्ति केटला प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! अज्ञाननिव्वत्ति त्रण प्रकारे कही छे, ते आ प्रमाणे—१ मतिअज्ञाननिव्वत्ति, २ श्रुतअज्ञाननिव्वत्ति अने ३ विभंगज्ञाननिव्वत्ति. ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी जेने जेदलां अज्ञानो होय तेने तेदली अज्ञाननिव्वत्ति कहेवी.

२३. [प्र०] कइविहा णं भंते ! जोगनिव्वत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! तिविहा जोगनिव्वत्ती पन्नत्ता, तं जहा—मणजोग-निव्वत्ती, षयजोगनिव्वत्ती, कायजोगनिव्वत्ती । एवं जाव—वेमाणियाणं जस्स जइविहो जोगो ।

२४. [प्र०] कइविहा णं भंते ! उवओगनिव्वत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! दुविहा उवओगनिव्वत्ती पन्नत्ता, तं जहा—सागारोवओगनिव्वत्ती, अणागारोवओगनिव्वत्ती । एवं जाव—वेमाणियाणं । [अत्र सङ्ग्रहणीगाथे वाचनान्तरे—]

“जीवाणं निव्वत्ती कम्मप्पगडी सरीरनिव्वत्ती । सविदियनिव्वत्ती भासा य मणे कसाया य ॥

वन्ने गंधे रसे फासे संठाणविही थ होइ बोद्धवो । लेसा दिट्ठी णाणे उवओगे चेष जोगे य” ॥

‘सेवं भंते ! ‘सेवं भंते’ ! त्ति ।

एगूणवीसइमे सए अट्ठमो उद्देशो समत्तो ।

२३. [प्र०] हे भगवन् ! योगनिर्वृत्ति केटला प्रकारे कही छे ? [उ०] हे गौतम ! योगनिर्वृत्ति त्रण प्रकारे कही छे, ते आ प्रमाणे— १ मनोयोगनिर्वृत्ति, २ वचनयोगनिर्वृत्ति अने ३ काययोगनिर्वृत्ति. ए रीते यावत्—वैमानिको सुधी जेने जेटला योगो होय तेने तेटली योगनिर्वृत्ति कहेवी.

योगनिर्वृत्ति.

२४. [प्र०] हे भगवन् ! उपयोगनिर्वृत्ति केटला प्रकारे कही छे ? [उ०] हे गौतम ! उपयोगनिर्वृत्ति बे प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे—साकारोपयोगनिर्वृत्ति अने निराकारोपयोगनिर्वृत्ति. ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं. अहिं बीजी वाचनामां बे संग्रहगाथाओ छे.—“१ जीव, २ कर्मप्रकृति, ३ शरीर, ४ सर्वेन्द्रिय, ५ भाषा, ६ मन, ७ कषाय, ८ वर्ण, ९ गंध, १० रस, ११ स्पर्श, १२ संस्थान, १३ लेश्या, १४ दृष्टि, १५ ज्ञान, १६ उपयोग अने योग ए बधानी निर्वृत्ति आ उद्देशकमां कही छे.” हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे’.

उपयोगनिर्वृत्ति.

ओगणीशमा शतकमां अष्टम उद्देशक समाप्त.

नवमो उद्देशो ।

१. [प्र०] कइविहे णं भंते ! करणे पण्णत्ते ? [उ०] गोयमा ! पंचविहे करणे पन्नत्ते, तं जहा—१ द्रव्यकरणे, २ खेत्तकरणे, ३ कालकरणे ४ भवकरणे, ५ भावकरणे ।

२. [प्र०] नेरइयाणं भंते ! कतिविहे करणे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! पंचविहे करणे पन्नत्ते, तं जहा—द्रव्यकरणे, जाव—भावकरणे । एवं जाव—वेमाणियाणं ।

३. [प्र०] कतिविहे णं भंते ! सरीरकरणे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! पंचविहे सरीरकरणे पन्नत्ते, तं जहा—१ ओरालिय-सरीरकरणे, जाव—कम्मगसरीरकरणे । एवं जाव—वेमाणियाणं जस्स जइ सरीराणि ।

४. [प्र०] कइविहे णं भंते ! इंदियकरणे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! पंचविहे इंदियकरणे पन्नत्ते, तंजहा—सोइंदियक-

नवम उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! *करण केटला प्रकारे कहुं छे ? [उ०] हे गौतम ! करण पांच प्रकारे कहुं छे, ते आ प्रमाणे—१ द्रव्य-करण, २ क्षेत्रकरण, ३ कालकरण, ४ भवकरण अने ५ भावकरण.

२. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिकोने केटला प्रकारनुं करण कहुं छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओने पांचे प्रकारनुं करण कहुं छे, ते आ प्रमाणे—१ द्रव्यकरण, यावत्—भावकरण. ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं.

३. [प्र०] हे भगवन् ! शरीरकरण केटला प्रकारनुं कहुं छे ? [उ०] हे गौतम ! शरीरकरण पांच प्रकारनुं कहुं छे, ते आ प्रमाणे— १ औदारिकशरीरकरण, यावत् ५ कार्मणशरीरकरण. ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं. जेने जेटलां शरीरो होय तेने तेटलां शरीरकरणो कहेवां.

शरीरकरण.

४. [प्र०] हे भगवन् ! इंदियकरण केटला प्रकारनुं कहुं छे ? [उ०] हे गौतम ! इंदियकरण पांच प्रकारनुं कहुं छे, ते आ

इंदियकरण.

१ * जे वडे कराय ते करण—क्रियानुं साधन, अथवा करवुं ते करण, आ बीजी व्युत्पत्ति प्रमाणे करण अने निष्पत्ति एक ज थई जशे एम न जाणवुं. कारण के करण ए आरंभक्रियारूप छे अने निर्वृत्ति कार्यनी समाप्तिरूप छे. तेना पांच प्रकार छे—१ द्रव्यरूप दातरडा वगेरे करण ते द्रव्यकरण, अथवा षालाकादि द्रव्यवडे कटादि द्रव्यनुं करवुं ते द्रव्यकरण, २ क्षेत्ररूप करण, अथवा शालिक्षेत्रादिनुं करण, अथवा क्षेत्रद्वारा स्वाध्यायनुं करवुं ते क्षेत्रकरण, ३ कालरूप करण, अथवा कालनुं, कालवडे अथवा कालमां करवुं ते कालकरण. ४ नारकादि भवरूप करण ते भवकरण. ए प्रमाणे ५ भावकरण संबन्धे पण जाणवुं.—टीका.

* अहिं व पुस्तकमां करणसंबन्धे बे संग्रहणी गाथा आपेली छे, तेनो अर्थः—१ द्रव्य, २ क्षेत्र, ३ काल, ४ भव, ५ भाव, ६ शरीर, ७ इन्द्रिय, ८ भाषा, ९ मन, १० कषाय, ११ समुदात, १२ संज्ञा, १३ लेश्या, १४ दृष्टि, १५ वेद, १६ प्राणातिपात, १७ पुद्गल, १८ वर्ण, १९ गंध, २० रस, २१ स्पर्श अने २२ संस्थान—ए बावीश करण छे.

रणे, जाव-फासिदियकरणे । एवं जाव वेमाणियाणं जस्स जइ इंदियाइं । एवं एणं कमेणं भासाकरणे चउच्चिहे, मणकरणे चउच्चिहे, कसायकरणे चउच्चिहे, समुग्घायकरणे सत्तविहे, सन्नाकरणे चउच्चिहे, लेसाकरणे छच्चिहे, दिट्ठीकरणे तिविहे, वेक्-करणे तिविहे पन्नत्ते, तं जहा—१ इत्थिवेदकरणे, २ पुरिसवेदकरणे, ३ नपुंसगवेदकरणे । एए सध्वे नेरइयावी वंडगा जाव-वेमाणियाणं जस्स जं अत्थि तं तस्स सध्वं भाणियध्वं ।

५. [प्र०] कतिविहे णं भंते ! पाणाइवायकरणे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! पंचविहे पाणाइवायकरणे पन्नत्ते, तं जहा—एणीदियपाणाइवायकरणे, जाव-पंचिदियपाणाइवायकरणे । एवं निरवसेसं जाव-वेमाणियाणं ।

६. [प्र०] कइविहे णं भंते ! पोग्गलकरणे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! पंचविहे पोग्गलकरणे पन्नत्ते, तं जहा—१ घन्नकरणे, २ गंधकरणे, ३ रसकरणे, ४ फासकरणे, ५ संठाणकरणे ।

७. [प्र०] वन्नकरणे णं भंते ! कतिविहे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! पंचविहे पन्नत्ते, तं जहा—कालवन्नकरणे, जाव-सुक्कि-ल्लवन्नकरणे, एवं भेदो, गंधकरणे दुविहे, रसकरणे पंचविहे, फासकरणे अट्टविहे ।

८. [प्र०] संठाणकरणे णं भंते ! कतिविहे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! पंचविहे पन्नत्ते, तं जहा—परिमंडलसंठाणकरणे, जाव-आयतसंठाणकरणे । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति जाव-विहरति ।

एगूणवीसइमे सए नवमो उद्देशो समत्तो ।

प्रमाणे—१ श्रोत्रेन्द्रियकरण, यावत्—५ स्पर्शेन्द्रियकरण. ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी जेने जेटली इंदियो होय तेने तेटला इंदियकरणो कहेवां. एम ए क्रमवडे चार प्रकारे भाषाकरण, चार प्रकारे मनकरण, चार प्रकारे कषायकरण, सात प्रकारे समुद्घातकरण, चार प्रकारे संज्ञाकरण, छ प्रकारे लेइयाकरण, अने त्रण प्रकारे दृष्टिकरण कहेवुं. वेदकरण पण त्रण प्रकारनुं छे, ते आ प्रमाणे—१ स्त्रीवेदकरण, २ पुरुषवेदकरण, अने ३ नपुंसकवेदकरण. ए सध्वलुं नैरयिकोधी मांडी यावत्—वैमानिको सुधी जेने जे होय तेने ते बधुं कहेवुं.

प्राणातिपातकरण.

५. [प्र०] हे भगवन् ! प्राणातिपातकरण केटला प्रकारे कहुं छे ? [उ०] हे गौतम ! प्राणातिपातकरण पांच प्रकारे कहुं छे, ते आ प्रमाणे—१ एकेन्द्रियप्राणातिपातकरण, यावत्—पंचेन्द्रियप्राणातिपातकरण. ए प्रमाणे सध्वलुं यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं.

पुद्गलकरण.

६. [प्र०] हे भगवन् ! पुद्गलकरण केटला प्रकारे कहुं छे ? [उ०] हे गौतम ! पुद्गलकरण पांच प्रकारे कहुं छे, ते आ प्रमाणे—१ वर्णकरण, २ गंधकरण, ३ रसकरण, ४ स्पर्शकरण अने ५ संस्थानकरण.

वर्णकरण.

७. [प्र०] हे भगवन् ! वर्णकरण केटला प्रकारनुं कहुं छे ? [उ०] हे गौतम ! वर्णकरण पांच प्रकारनुं कहुं छे, ते आ प्रमाणे—१ कृष्णवर्णकरण, यावत्—५ श्वेतवर्णकरण. ए प्रमाणे पुद्गलकरणना वर्णादि भेदो कहेवा. एम वे प्रकारे गंधकरण, पांच प्रकारे रसकरण अने आठ प्रकारे स्पर्शकरण छे.

संस्थानकरण.

८. [प्र०] हे भगवन् ! संस्थानकरण केटला प्रकारे कहुं छे ? [उ०] हे गौतम ! संस्थानकरण पांच प्रकारे कहुं छे, ते आ प्रमाणे—१ परिमंडलसंस्थानकरण, यावत्—२ आयतसंस्थानकरण. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे—एम कही यावद्—विहरे छे.

ओगणीशमा शतकर्मा नवम उद्देशक समाप्त.

दसमो उद्देशो.

१. [प्र०] वाणमंतरा णं भंते ! सध्वे समाहारा०—एवं जहा सोलसमसए दीवकुमारुद्देशओ जाव—'अप्यिद्विय'त्ति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

एगूणवीसइमे सए दसमो उद्देशो समत्तो ।

एगूणवीसतिमं सयं समत्तं ।

दशम उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! बधा वानव्यन्तरो समानआहारवाळा होय छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! *सोळमां शतकना द्वीपकु-मारोद्देशकमां कहुवा प्रमाणे यावत्—'अल्पार्धिक सुधी जाणवुं.' हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.

ओगणीशमा शतकर्मा दशम उद्देशक समाप्त.

ओगणीशमं शतक समाप्त.

* १ अल्पार्धिक संबन्धे आ प्रमाणे उल्लेख छे—'हे भगवन् !' कृष्णलेइयावाळा यावत्—तेजोलेइयावाळा वानव्यन्तरोमां कोण कोनाथी अल्पार्धिक छे के महर्दिक छे ? हे गौतम ! कृष्णलेइयावाळा करतां नीललेइयावाळा वानव्यन्तर महर्दिक छे, यावत्—सर्वथी महर्दिक तेजोलेइयावाळा वानव्यन्तर छे. जुओ—भग० खं० ४ श० १६. उ० ११ पृ० २७ सू० ३.

वीसइमं सयं ।

१ बेइंदिय २ मागासे ३ पाणवहे ४ उवचए य ५ परमाणू ।
६ अंतर ७ बंधे ८ भूमी ९ चारण १० सोवकमा जीवा ॥

१६मो उद्देशो.

१ [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-सिय भंते ! जाव-चत्तारि पंच बेइंदिया पण्यओ साहारणसरीरं बंधंति, पण्यओ० २ बंधित्ता तओ पच्छा आहारेंति वा परिणामेंति वा सरीरं वा बंधंति ? [उ०] णो तिण्ठे समट्ठे । बेइंदिया णं पत्ते-याहासा पत्तेयपरिणामा पत्तेयसरीरं बंधंति, प० २ बंधित्ता तओ पच्छा आहारेंति वा परिणामेंति वा सरीरं वा बंधंति ।

२. [प्र०] तेसि णं भंते ! जीवाणं कति लेस्साओ पन्नत्ताओ ? [उ०] गोयमा ! तओ लेस्साओ पन्नत्ताओ, तंजहा-कण्ह-लेस्सा, नीललेस्सा, काउलेस्सा । एवं जहा पण्णवीसतिमे सए तेउक्काइयाणं जाव-‘उव्वट्ठंति’ । नवरं सम्मदिट्ठी वि मिच्छदिट्ठी वि, नो सम्मामिच्छदिट्ठी, दो नाणां दो अजाणा नियमं, नो मणजोगी, वयजोगी वि कायजोगी वि, आहारो नियमं छदिसिं ।

वीशमुं शतक.

[उद्देशक संग्रह-] बेइन्द्रियादिनी वक्तव्यता संबंधे प्रथम उद्देशक, आकाशादि अर्थ विषे बीजो उद्देशक, प्राणातिपातादि अर्थ परत्वे त्रीजो उद्देशक, इन्द्रियोपचय संबंधे चोयो उद्देशक, परमाणुथी आरंभी अनन्तप्रदेशिकस्कंध विषे पांचमो उद्देशक, रत्नप्रभादि नरक पृथिवीना अन्तराल संबंधे छट्ठो उद्देशक, जीवप्रयोगादि बन्ध विषे सातमो उद्देशक, कर्मभूमि अने अकर्मभूमि संबंधे आठमो उद्देशक, विद्याचारणादि विषे नवमो उद्देशक अने सोपक्रम तथा निरुपक्रम आयुषवाळा जीव संबंधे दशमो उद्देशक-एम आ वीशमा शतकमां दर्श उद्देशको कहेवामां आवशे.

प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] राजगृहनगरमां यावत्-भगवान् गौतम आ प्रमाणे बोल्या के, हे भगवन् ! कदाचित्-बे यावत्-चारं के पांच बेइन्द्रिय जीवो एकठा यईने एक साधारण शरीर बांधे, सार पछी आहार करे, तेने परिणामावे अने पछी विशिष्ट शरीर बांधे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी. कारण के बेइन्द्रिय जीवो जुदा जुदा आहार करनारा अने तेनो भिन्न भिन्न परिणाम करनारा होय छे, तेथी तेओ प्रत्येक-जुदा जुदा शरीरने बांधे छे, अने प्रत्येक शरीर बांधी आहार करे छे, तेनो परिणाम करे छे अने पछी विशिष्ट शरीर बांधे छे.

बेइन्द्रियादि जीवोना शरीरबन्धनो क्रम- बेइन्द्रिय साधारण शरीर बांधे के प्रत्येक शरीर बांधे ?

२. [प्र०] हे भगवन् ! बेइन्द्रिय जीवोने केटली लेस्याओ कही छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओने त्रण लेस्याओ कही छे, ते आ प्रमाणे-१ कृष्णलेस्या, २ नीललेस्या अने ३ कापोतलेस्या. ए प्रमाणे जेम *ओगणीशमा शतकमां तेजस्कायिक जीवो विषे कह्युं छे, तेम अहिं पण यावत्-‘उव्वट्ठे’ स्यां सुधी कहेवुं. विशेष ए के, बेइन्द्रिय जीवो सम्यग्दृष्टि पण होय छे अने मिथ्यादृष्टि पण होय छे, पण सम्यग्मिथ्या (मिश्रदृष्टि) दृष्टि होता नथी. तेओने अवश्य बे ज्ञान के बे अज्ञान होय छे, तेओने मनोयोग नथी, पण वचनयोग अने काय-योग होय छे. तेओने अवश्य छ दिशानो आहार होय छे.

लेस्या.

३. [प्र०] तेषि णं भंते ! जीवाणं एवं सन्ना ति वा पन्ना ति वा मणे ति वा वई ति वा—‘अम्हे णं इट्ठाणिट्ठे रसे इट्ठाणिट्ठे फासे पडिसंवेदेमो’ ? [उ०] णो तिणट्ठे समट्ठे, पडिसंवेदेंति पुण ते । ठिती जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं वारस संवच्छराइं, सेसं तं चेव, एवं तेइंदिया(ण)वि, एवं चउरिंदिया(ण)वि, नाणत्तं इंदिएसु ठितीए य, सेसं तं चेव, ठिती जहा पन्नवणाए ।

४. [प्र०] सिय भंते ! जाव—चत्तारि पंच पंचिंदिया एगयओ साहारणं० [उ०] एवं जहा वेदियाणं, नवरं छल्लेसाओ, दिट्ठी ति विहा वि, चत्तारि नाणा तिन्नि अन्नाणा भयणाए, ति विहो जोगो ।

५. [प्र०] तेषि णं भंते ! जीवाणं एवं सन्ना ति वा पन्ना ति वा जाव—वती ति वा—‘अम्हे णं आहारमाहारेमो’ ? [उ०] गोयमा ! अत्थेगइयाणं एवं सन्ना इ वा पन्ना इ वा मणे इ वा वती ति वा—‘अम्हे णं आहारमाहारेमो’ । अत्थेगइयाणं नो एवं सन्ना ति वा जाव—वती ति वा—‘अम्हे णं आहारमाहारेमो’, आहारेंति पुण ते ।

६. [प्र०] तेषि णं भंते ! जीवाणं एवं सन्ना ति वा जाव—वई ति वा—‘अम्हे णं इट्ठाणिट्ठे सहे इट्ठाणिट्ठे रूवे, इट्ठाणिट्ठे गंधे, इट्ठाणिट्ठे रसे, इट्ठाणिट्ठे फासे पडिसंवेदेमो’ ? [उ०] गोयमा ! अत्थेगतियाणं एवं सन्ना ति वा जाव—वयी ति वा—‘अम्हे णं इट्ठाणिट्ठे सहे, जाव—इट्ठाणिट्ठे फासे पडिसंवेदेमो’; अत्थेगतियाणं नो एवं सन्ना इ वा जाव—वयी इ वा—‘अम्हे णं इट्ठाणिट्ठे सहे, जाव—इट्ठाणिट्ठे फासे पडिसंवेदेमो’; पडिसंवेदेंति पुण ते ।

७. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं पाणाइवाए उवक्खाइज्जंति० ? [उ०] गोयमा ! अत्थेगतिया पाणातिवाए वि उवक्खाइज्जंति, जाव—मिच्छादंसणसल्ले वि उवक्खाइज्जंति; अत्थेगतिया नो पाणाइवाए उवक्खातिज्जंति, नो मुसा० जाव—नो मिच्छादंसणसल्ले उवक्खातिज्जंति । जेसि पि णं जीवाणं ते जीवा एवमाहिज्जंति तेषि पि णं जीवाणं अत्थेगतियाणं विन्नाए

संज्ञा अने प्रज्ञा-
दिनो अभाव-

३. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवोने ‘अमे इष्ट अने अनिष्ट रसने तथा इष्ट अने अनिष्ट स्पर्शने अनुभवीए छीए’ एवी संज्ञा, प्रज्ञा, मन के वचन होय छे ? [उ०] ए अर्थ समर्थ नथी, परन्तु तेओ ते रसदिकनो अनुभव करे छे. तेओनी जघन्य स्थिति—आयुष अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट स्थिति बार वरसनी छे. बाकी बधुं पूर्वं प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे तेइन्द्रिय अने चउरिन्द्रिय जीवो संबंधे पण कहवुं. मात्र स्थितिमां अने इन्द्रियोमां विशेष छे, बाकी बधुं पूर्वं प्रमाणे जाणवुं. स्थिति *प्रज्ञापनासूत्रमां कइया प्रमाणे जाणवी.

पंचेन्द्रिय साधारण
के प्रत्येक शरीर बांधे?

४. [प्र०] हे भगवन् ! कदाचित् यावत्—चार पांच पंचेन्द्रियो भेगा मळीने एक साधारण शरीर बांधे ? [उ०] बधुं वेइन्द्रियोनी पेटे कहवुं. विशेष ए के तेओने छ ए लेश्याओ होय छे, सम्यग्, मिध्यात्व अने मिश्र ए त्रणे दृष्टि होय छे, †चार ज्ञान अने प्रण अज्ञान भजनाए—विकल्पे होय छे अने योग त्रणे होय छे.

५. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवोने ‘अमे आहार करीए छीए’—एवी संज्ञा, प्रज्ञा, मन के वचन होय छे ? [उ०] हे गौतम ! केट-
लाक जीवोने (संज्ञी जीवोने) ‘अमे आहार ग्रहण करीए छीए’ एवी संज्ञा, प्रज्ञा, मन के वचन होय छे, अने केटलाक जीवोने (असंज्ञी जीवोने) ‘अमे आहार ग्रहण करीए छीए’—एवी संज्ञा, यावत्—वचन होतुं नथी, पण तेओ आहार तो करे छे.

६. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवोने ‘अमे इष्ट के अनिष्ट रूप, गंध, रस अने स्पर्शने अनुभवीए छीए’—एवी संज्ञा, यावत्—वचन होय छे ? [उ०] हे गौतम ! ‘अमे इष्ट के अनिष्ट शब्द यावत्—स्पर्शने अनुभवीए छीए’—एवी संज्ञा, यावत्—वचन केटलाएक जीवोने (संज्ञी जीवोने) होय छे अने ‘अमे इष्ट के अनिष्ट शब्दने यावत्—स्पर्शने अनुभवीए छीए’ एवी संज्ञा, यावत्—वचन केटलाएक जीवोने (असंज्ञी जीवोने) नथी होतुं. पण तेओ ते शब्द वगैरेनो अनुभव तो करे छे.

७. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो ‘प्राणातिपातमां रहेला छे’—इत्यादि कहेवाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जीवोमांना केटलाएक ‘प्राणा-
तिपातमां यावत्—मिध्यादर्शनशल्यमां पण रहेला छे’—एम कहेवाय छे अने केटलाएक जीवो ‘प्राणातिपातमां, मृपावादमां यावत्—मिध्या-
दर्शनशल्यमां रहेला छे’—एम कहेवातुं नथी. जे जीवोना प्राणातिपात—हिंसा वगैरे तेओ करे छे, ते जीवोमांना पण केटलाएक जीवोने ‘अमे हंणाइए छीए अने आ अमारा घातक छे’ एवुं भेदज्ञान होय छे अने केटलाएक जीवोने एवुं भेदज्ञान होतुं नथी. तेमां उपपात सर्वजीवोधी यावत्—सर्वार्थसिद्धधी पण होय छे. स्थिति (आयुष) जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्टथी तेत्रीश सागरोपम होय छे.

३ * तेइन्द्रिय जीवनी उत्कृष्ट स्थिति ओगणपचास दिवसनी अने चउरिन्द्रियनी छ मास होय छे, अने जघन्य स्थिति बधेनी अन्तर्मुहूर्त जाणवी. जुओ—प्रज्ञा० पद ६ प० ३११.

४ † पंचेन्द्रिय जीवने मलादि चार ज्ञान होय छे अने केवलज्ञान अनिन्द्रियने ज होय छे—टीका.

નાણત્તે, અત્યેગતિયાણં નો વિણ્ણાણ નાણત્તે, ઉવવાઓ સઘ્ઘો જાવ—સઘ્ઘટ્ઠસિદ્ધાઓ, ઠિતી જહ્ઘ્ઘેણં અંતોમુદ્ઘત્તં, ઉક્કોસેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈ; છસ્સમુઘ્ઘાયા કેવલિવજ્ઘા, ઉઘ્ઘટ્ઠા સઘ્ઘત્થ ગચ્છંતિ જાવ—સઘ્ઘટ્ઠસિદ્ધં તિ, સેસં જહ્ઘા બેંદિયાણં ।

૮. [પ્ર૦] ઇયસિ ણં મંતે ! બેંદિયાણં જાવ—પંચિદિયાણ ય કયરે કયરેહિંતો જાવ—વિસેસાહિયા ઘા ? [૩૦] ગોયમો ! સઘ્ઘત્થોવા પંચિદિયા, ચ્ઞરિંદિયા વિસેસાહિયા, તેંદિયા વિસેસાહિયા, બેંદિયા વિસેસાહિયા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે !' ત્તિ જાવ—વિહરતિ ।

વીસદ્દમે સર્ પદમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

તેઓને (પંચેન્દ્રિયોને) કેવલિસમુદ્ઘાત સિવાય બાકીના છ સમુદ્ઘાતો જાણવા. ઉદ્ઘર્તના—મરીને તેઓ યાવત્—સર્વાર્યસિદ્ધ સુધી વધે જાય છે, બાકી વધું બેંદિયોની પેઠે જાણવું.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૂર્વોક્ત બેંદિય યાવત્—પંચેન્દ્રિય જીવોમાં કયા જીવો કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સૌથી થોડા પંચેન્દ્રિય જીવો છે, તેથી ચ્ઞરિન્દ્રિય જીવો વિશેષાધિક છે, તેથી તેંદિય જીવો વિશેષાધિક છે અને તેથી બેંદિય જીવો વિશેષાધિક છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે, હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે'—એમ કહી (ભગવાન્ ગૌતમ) યાવત્—વિહરે છે.

બેંદિયાંદિતું
અર્થ વધુત્વ.

વીસમા શતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

બીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કઠ્ઠિવિહે ણં મંતે ! આગાસે પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! ડુવિહે આગાસે પન્નત્તે, તંજહા—લોયાગાસે ય અલો-યાગાસે ય ।

૨. [પ્ર૦] લોયાગાસે ણં મંતે ! કિં જીવા, જીવદેસા ?—એવં જહા વિતિયસર્ અત્થિયુદ્દેસે તહ ચેવ રહ વિ માણિયણં, નવરં અભિલાવો જાવ—'ધમ્મત્થિકાપ ણં મંતે ! કેમહાલર્ પન્નત્તે ? ગોયમા ! લોપ લોયમેત્તે લોયપ્પમાણે લોયફુદ્દે લોયં ચેવ ઓગાહિત્તા ણં ચિટ્ઠિતિ;’ એવં જાવ—પોગ્ગલત્થિકાપ ।

૩. [પ્ર૦] અહેલોપ ણં મંતે ! ધમ્મત્થિકાયસ્સ કેવતિયં ઓગાદે ? [૩૦] ગોયમા ! સાતિરેગં અદ્ઢં ઓગાદે, એવં ઇણં અભિલાવેણં જહા વિતિયસર્ જાવ—'ઈસિપ્પમારા ણં મંતે ! પુઢવી લોયાગાસસ્સ કિં સંલ્લેજ્ઞમાગં ઓગાદા—પુચ્છા । ગોયમા ! નો સંલ્લેજ્ઞમાગં ઓગાદા, અસંલ્લેજ્ઞમાગં ઓગાદા, નો સંલ્લેજ્ઞે માગે ઓગાદા, નો અસંલ્લેજ્ઞે માગે, નો સલ્લોયં ઓગાદા’ । સેસં તં ચેવ ।

દ્વિતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આકાશ કેટલા પ્રકારનું કહ્યું છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! આકાશ બે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—

આકાશ વગેરે દ્રવ્ય.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોકાકાશ એ શું જીવરૂપ છે, જીવદેશરૂપ છે—ઇત્યાદિ *બીજા શતકના અસ્તિ ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે અહિં કહેવું. વિશેષ એ કે, આ અભિલાપ (પાઠ) અહિં કહેવો—'હે ભગવન્ ! ધર્માસ્તિકાય કેવલો મોટો છે ? હે ગૌતમ ! ધર્માસ્તિકાય લોકરૂપ, લોકમાત્ર, લોકપ્રમાણ અને લોક વડે સ્પર્શાયલો છે અને લોકને અવગાહીને રહ્યો છે.’ એ પ્રમાણે યાવત્—પુદ્ગલાસ્તિકાય સુધી જાણવું.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અધોલોક ધર્માસ્તિકાયના કેટલા ભાગને અવગાહીને રહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! કંદક અધિક અર્ધ ભાગને અવગાહીને રહ્યો છે. એ પ્રમાણે એ અભિલાપથી જેમ 'બીજા શતકમાં કહ્યું છે તેમ અહિં કહેવું. યાવત્—[પ્ર૦] 'હે ભગવન્ ! ઈષ-ત્પ્રાગ્મારા પૃથિવીએ લોકાકાશનો શું સંલ્લ્યાતમો ભાગ (કે અસંલ્લ્યાતમો ભાગ) વગેરે અવગાહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! લોકાકાશનો સંલ્લ્યાતમો ભાગ અવગાહ્યો નથી, પણ અસંલ્લ્યાતમો ભાગ અવગાહ્યો છે, સંલ્લ્યાતમા ભાગો અવગાહ્યા નથી, અસંલ્લ્યાતમા ભાગો અવગાહ્યા નથી, તેમ સર્વ-લોકને પણ અવગાહ્યો નથી.’ બાકી વધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું.

૨ * ભગ. સં. ૧ શ. ૨ ઉ. ૧૦ પૃ. ૩૧૦—૩૧૨.

૩ † ભગ. સં. ૧ શ. ૨ ઉ. ૧૦ પૃ. ૩૧૩.

૧૩ મ. સુ.

૪. [પ્ર૦] ધમ્મત્થિકાયસ્સ ણં મંતે ! કેવહયા અભિવચ્ચણા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! અણેગા અભિવચ્ચણા પન્નત્તા, તંજહા—ધમ્મે ઇ વા ધમ્મત્થિકાયે તિ વા પાણાહવાયવેરમણે ઇ વા મુસાવાયવેરમણે તિ વા—પ્વં જાવ—પરિગ્ગહવેરમણે તિ વા, કોહવિવેગે તિ વા જાવ—મિચ્છાદંસણસહ્લવિવેગે તિ વા, ઈરિયાસમિતી તિ વા માસાસમિતી તિ વા, પ્સણાસમિતી તિ વા આયા-પમંડમત્તનિક્કવેવણસમિતી તિ વા, ઉચ્ચારપાસવળખેલજહ્લસિંધાણપારિટ્ઠાવણિયાસમિતી તિ વા, મણગુત્તી તિ વા, વહગુત્તી તિ વા, કાયગુત્તી તિ વા, જે યાવન્ને તહ્પ્પગારા સઘ્ધે તે ધમ્મત્થિકાયસ્સ અભિવચ્ચણા ।

૫. [પ્ર૦] અધમ્મત્થિકાયસ્સ ણં મંતે ! કેવતિયા અભિવચ્ચણા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! અણેગા અભિવચ્ચણા પન્નત્તા, તંજહા—અધમ્મે તિ વા, અધમ્મત્થિકાય તિ વા, પાણાહવાય તિ વા, જાવ—મિચ્છાદંસણસહ્લેતિ વા, ઈરિયાસમિતી તિ વા, જાવ—ઉચ્ચારપાસવળ—જાવ—પારિટ્ઠાવણિયાસમિતી તિ વા, મણગુત્તી તિ વા વહગુત્તી તિ વા, કાયગુત્તી તિ વા, જે યાવન્ને તહ્પ્પગારા સઘ્ધે તે અધમ્મત્થિકાયસ્સ અભિવચ્ચણા ।

૬. [પ્ર૦] આગાસત્થિકાયસ્સ ણં—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! અણેગા અભિવચ્ચણા પન્નત્તા, તંજહા—આગાસ-ત્થિકાયે તિ વા, ગગણે તિ વા, નમે તિ વા, સમે તિ વા, ચિસમે તિ વા, સહે તિ વા, વિહે તિ વા, વીયી તિ વા, વિવેરે તિ વા, અંબરે તિ વા, અંબરસે તિ વા, છિદ્ધે તિ વા, શ્ચુસિરે તિ વા, મગ્ગે તિ વા, ચિમુહે તિ વા, અદ્દે તિ વા, (અદ્દે તિ વા) ઘિયદ્દે તિ વા, આધારે તિ વા, વોમે તિ વા, માયણે તિ વા, અંતરિક્કહે તિ વા, સામે તિ વા, ઉચ્ચાસંતરે ઇ વા, અગમિ ઇ વા, ફલિહે ઇ વા, અણંતે તિ વા, જે યાવન્ને તહ્પ્પગારા સઘ્ધે તે આગાસત્થિકાયસ્સ અભિવચ્ચણા ।

૭. [પ્ર૦] જીવત્થિકાયસ્સ ણં મંતે ! કેવતિયા અભિવચ્ચણા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! અણેગા અભિવચ્ચણા પન્નત્તા, તંજહા—જીવે તિ વા, જીવત્થિકાયે તિ વા, પાણે તિ વા, ભૂપ તિ વા, સત્તે તિ વા, વિચ્ચૂ તિ વા, ચેયા તિ વા, જેયા તિ વા, આયા તિ વા, રંગણા તિ વા, હિંદુપ તિ વા, પોગ્ગલે તિ વા, માણઘે તિ વા, કત્તા તિ વા, વિકત્તા તિ વા, જપ્પ તિ વા, જંતુ તિ વા—જોળી તિ વા, સયંભૂ તિ વા, સસરીરી તિ વા, નાયપ્પ તિ વા, અંતરપ્પા તિ વા, જે યાવન્ને તહ્પ્પગારા સઘ્ધે તે જાવ— અભિવચ્ચણા ।

ધર્માસ્તિકાયના
અભિવચ્ચનો.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! * ધર્માસ્તિકાયના અભિવચ્ચનો—અભિધાયક શબ્દો કેટલાં કહ્યાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેના અનેક અભિ-વચ્ચનો કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે—ધર્મ, ધર્માસ્તિકાય, પ્રાણાતિપાતવિરમણ, મૃષાવાદવિરમણ, એ પ્રમાણે યાવત્—પરિપ્રહવિરમણ, ક્રોધવિવેક—ક્રોધનો લ્યાગ, યાવત્—મિધ્યાદર્શનશલ્યનો લ્યાગ, ઈર્યાસમિતિ, ભાષાસમિતિ, ણ્ણાસમિતિ, † આદાનમાંડમાત્રનિક્ષેપણાસમિતિ, ઉચ્ચારપ્રસવળખેલ-જહ્લસિંધાણકપારિટ્ઠાપનિકાસમિતિ, મનગુત્તિ, વચ્ચનગુત્તિ અને કાયગુત્તિ—એ બધાં અને તેના જેવા બીજા શબ્દો તે સર્વે ધર્માસ્તિકાયનાં અભિવચ્ચનો છે.

અધર્માસ્તિકાયના
અભિવચ્ચનો.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અધર્માસ્તિકાયનાં કેટલાં અભિવચ્ચનો કહ્યાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેનાં અનેક અભિવચ્ચનો કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે—અધર્મ, અધર્માસ્તિકાય, પ્રાણાતિપાત, યાવત્—મિધ્યાદર્શનશલ્ય, ઈર્યાસંબન્ધી અસમિતિ, યાવત્—ઉચ્ચારપ્રસવળ—યાવત્—પારિટ્ઠાપનિકા સંબન્ધે અસમિતિ, મનની અગુત્તિ, વચ્ચનની અગુત્તિ, કાયની અગુત્તિ—એ બધાં અને તેનાં જેવાં બીજાં અનેક વચ્ચનો છે તે સર્વે અધર્માસ્તિકાયનાં અભિવચ્ચનો છે.

આકાશાસ્તિકાયના
અભિવચ્ચનો.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આકાશાસ્તિકાય સંબન્ધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેનાં અનેક અભિવચ્ચનો કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે—આકાશ, આકાશાસ્તિકાય, ગગન, નમ, સમ, વિષમ, સહ, વિહાય, વીચ્ચિ, વિવર, અંબર, અંબરસ (અંબ—જલરૂપ રસ જેનાથી પ્રાપ્ત યાય છે તે) છિદ્ધ, શ્ચુધિર, માર્ગ, વિમુલ્લ (મુલ્લ—આદિરહિત), અર્દ [અદ્દ] (જેદ્વારા ગમન કરાય તે), વ્યર્દ, આધાર, વ્યોમ, માજન, અંતરિક્ક, શ્યામ, અવકાશાંતર, અગમ, (ગમન ક્રિયારહિત) સ્ફટિક—સ્વચ્છ અને અનંત—એ બધાં અને તેના જેવા બીજા અનેક શબ્દો તે બધાં આકાશાસ્તિકાયનાં અભિવચ્ચનો છે.

જીવાસ્તિકાયના
અભિવચ્ચનો.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવાસ્તિકાયનાં કેટલાં અભિવચ્ચનો કહ્યાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જીવાસ્તિકાયનાં અનેક અભિવચ્ચનો કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે—જીવ, જીવાસ્તિકાય, પ્રાણ, ભૂત, સત્ત્વ, વિજ્ઞ, ચેતા (પુદ્ગલોનો ચય કરનાર), જેતા—કર્મરૂપી શત્રુને જીતનાર, આત્મા, રંગણ (રાગયુક્ત), હિંદુક—ગમન કરનાર, પુદ્ગલ, માનવ (નવીન નહિ પણ પ્રાચીન) કર્તા, વિકર્તા (વિવિધરૂપે કર્મનો કર્તા) જગત્—(ગમનશીલ), જંતુ, યોનિ (ઉત્પાદક), સ્વયંભૂતિ, શરીરી, નાયક—કર્મનો નેતા અને અન્તરાત્મા. એ બધાં અને તેના જેવા બીજા અનેક શબ્દો જીવાસ્તિકાયનાં અભિવચ્ચનો છે.

* અહિં ધર્માસ્તિકાયશબ્દ પ્રતિપાદ્ય અર્થના વાચક શબ્દો કેટલા છે એ પ્રશ્ન છે. તેમાં મુખ્યત્વે ધર્માસ્તિકાયશબ્દના પ્રતિપાદ્ય બે અર્થ છે—ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્ય તથા સામાન્યધર્મ અને વિશેષ ધર્મ. સામાન્યધર્મ પ્રતિપાદક અને ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્ય પ્રતિપાદક ધર્મ શબ્દ છે અને વિશેષ ધર્મપ્રતિપાદક પ્રાણાતિ-પાતવિરમણાદિ શબ્દો છે. તે સિવાય બીજા સામાન્યરૂપે કે વિશેષરૂપે ચારિત્રધર્મના પ્રતિપાદક જે શબ્દો છે તે બધા ધર્માસ્તિકાયના અભિવચ્ચનો કહ્યાં છે. એ પ્રમાણે અધર્માસ્તિકાયાદિ સંબન્ધે પણ જાણવું.

† વસ્તુપાત્રાદિ વસ્તુને પ્રહણ કરવા અને મૂકવામાં સમ્યક્ પ્રવૃત્તિ તે આદાનમાંડમાત્રનિક્ષેપણા સમિતિ, ઉચ્ચાર—વિદ્યા, પ્રસવળ—મૂલ, ખેલ—કપ, જહ્લ—કાનનો મેલ, સિંધાણક—નાકનો મેલ વગેરે લ્યાગ્ય વસ્તુને લ્યાગ કરવા સમ્યક્ પ્રવૃત્તિ કરવી, અર્થાત્ નિર્જીવ ભૂમિ ઉપર યત્નાપૂર્વક તેનો લ્યાગ કરવો તે ઉચ્ચારપ્રસવળખેલજહ્લસિંધાણકપારિટ્ઠાપનિકાસમિતિ.

८. पोग्गलत्थिकायस्स णं भंते ! पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अणेगा अभिवयणा पन्नत्ता, तंजहा-पोग्गले ति वा, पोग्गल-त्थिकाये ति वा, परमाणुपोग्गले ति वा, दुपप्सिए ति वा, तिपप्सिए ति वां जाव-असंखेज्जपप्सिए ति वा, अणंतपप्सिए ति वा, जे यावन्ने तहप्पगारा सध्वे ते पोग्गलत्थिकायस्स अभिवयणा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

वीसइमे सए वीओ उद्देशो समत्तो ।

८. [प्र०] हे भगवन् ! पुद्गलास्तिकाय संबंधे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! तेनां अनेक अभिवचनो कहां छे, ते आ प्रमाणे-पुद्गल, पुद्गलास्तिकाय, परमाणुपुद्गल, द्विप्रदेशिक, त्रिप्रदेशिक, यावत्-असंख्यातप्रदेशिक अने अनंतप्रदेशिक स्कंध. ए बधां अने तेनां जेवां बीजां अनेक पुद्गलास्तिकायनां अभिवचनो छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

पुद्गलास्तिकायना
अभिवचनो.

वीशमा शतकमां द्वितीय उद्देशक समाप्त.

तईओ उद्देशो ।

१. [प्र०] अह भंते ! पाणाइवाए, मुसावाए जाव-मिच्छादंसणसल्ले, पाणातिवायवेरमणे, जाव-मिच्छादंसणसल्लविवेगे, उप्पत्तिया, जाव-पारिणामिया, उग्गहे, जाव-धारणा, उट्ठाणे, कम्मे, वले, वीरिए, पुरिसक्कारपरकमे, नेरइयत्ते, असुरकुमारत्ते, जाव-वेमाणियत्ते, नाणावरणिज्जे, जाव-अंतराइए, कण्हलेस्सा, जाव-सुक्कलेस्सा, सम्मदिट्ठी ३, चक्खुदंसणे ४, आभिणिबो-द्वियणाणे, जाव-विभंगनाणे, आहारसंज्ञा ४, ओरालियसरीरे ५, मणजोगे ३, सागारोवओगे, अणागारोवओगे, जे यावन्ने तहप्पगारा सध्वे ते णण्णत्थ आयाए परिणमंति ? [उ०] हंता गोयमा ! पाणाइवाए, जाव-सध्वे ते णण्णत्थ आयाए परिणमंति ।

२. [प्र०] जीवे णं भंते ! गम्भं वक्कममाणे कतिवन्ने, कतिगन्धे० ? [उ०] एवं जहा बारसमसए पंचमुद्देशे जाव-'कम्मओ णं जप, णो अकम्मओ विमत्तिभावं परिणमति' । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति जाव-विहरति ।

वीसइमे सए तईओ उद्देशो समत्तो ।

तृतीय उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! प्राणातिपात, मृषावाद, यावत्-मिथ्यादर्शनशक्य, प्राणातिपातविरमण, यावत्-मिथ्यादर्शनशक्यविवेक, औत्पत्तिकी, यावत्-पारिणामिकी, अवग्रह, यावत्-धारणा, उत्थान, कर्म, बल, वीर्य, पुरुषकारपराक्रम, नैरयिकपणुं, असुरकुमारपणुं, यावत्-वैमानिकपणुं, ज्ञानावरणीय, यावत्-अंतराय, कृष्णलेश्या, यावत्-शुक्कलेश्या, सम्यग्दृष्टि, मिथ्यादृष्टि, मिश्रदृष्टि, चक्षुर्दर्शन, अचक्षु-दर्शन, अवधिदर्शन, केवलदर्शन, आभिनिबोधिकज्ञान, यावत्-विभंगज्ञान, आहारसंज्ञा, भयसंज्ञा, परिग्रहसंज्ञा, मैथुनसंज्ञा, औदारिकशरीर, यावत्-कार्मणशरीर, मनोयोग, वचनयोग, काययोग, साकार उपयोग अने निराकार उपयोग; ए बधां अने बीजा तेना जेवा धर्मो आत्मा सिवाय अन्यत्र परिणमता नथी ? [उ०] हे गौतम ! प्राणातिपात, यावत्-अनाकार उपयोग ए बधा आत्मा सिवाय बीजे परिणमता नथी.

प्राणातिपातादि
आत्मा सिवाय बीजे
परिणमता नथी.

२. [प्र०] हे भगवन् ! गर्भमां उत्पन्न यतो जीव केटला वर्ण, गंध, रस अने स्पर्शवाळा परिणाम वडे परिणमे छे ? [उ०] *बारमा शतकना पांचमा उद्देशकमां कह्या प्रमाणे अहिं कहेवुं. यावत्-'कर्मथी जगत् छे, कर्म सिवाय तेनो विविधरूपे परिणाम यतो नथी. 'हे भगवन् ! ते एम ज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे-' एम कही [भगवान् गौतम] यावत्-विहरे छे.

वीशमा शतकमां तृतीय उद्देशक समाप्त.

चउत्थो उद्देशो ।

१. [प्र०] कइविहे णं भंते ! इंदियउवचए पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! पंचविहे इंदियोवचए पन्नत्ते, तंजहा-सोइंदियउ-वचए०-एवं वितिओ इंदियउद्देशओ निरवसेसो भाणियवो जहा पन्नवणाए । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' त्ति भगवं गोयमे जाव-विहरति ।

वीसइमे सए चउत्थो उद्देशो समत्तो ।

चतुर्थ उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! इन्द्रियोपचय केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! इन्द्रियोपचय पांच प्रकारनो कह्यो छे, ते आ प्रमाणे-श्रोत्रेन्द्रियोपचय-इत्यादि बधुं । प्रज्ञापनाना बीजा इन्द्रियउद्देशकमां कह्या प्रमाणे कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे-' एम कही यावत्-विहरे छे.

इन्द्रियोपचय.

वीशमा शतकमां चतुर्थ उद्देशक समाप्त.

२ * भग० खं० ३ श० १२ उ० ५ पृ० २७८.

१ † प्रज्ञा० पद १५ उ० २ पृ० ३०८.

પંચમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલે ણં મંતે ! કતિવન્ને, કતિગંધે, કતિરસે, કતિફાસે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! પગવન્ને, પગગંધે, પગરસે, ડુફાસે પન્નત્તે, તંજહા-જહ્ પગવન્ને સિય કાલપ, સિય નીલપ, સિય લોહિપ, સિય હાલિહપ, સિય સુક્કિહપ, જહ્ પગગંધે સિય સુન્નિગંધે, સિય ડુન્નિગંધે, જહ્ પગરસે સિય તિત્તે, સિય કહુપ, સિય કસાપ, સિય અંબિલે, સિય મહુરે; જહ્ ડુફાસે સિય સીપ ય નિદ્ધે ય ૧, સિય સીપ ય લુક્કલે ય ૨, સિય ઉસિણે ય નિદ્ધે ય ૩, સિય ઉસિણે ય લુક્કલે ય ૪ ।

૨. [પ્ર૦] ડુપ્પપસિપ ણં મંતે ! સ્થંધે કતિવન્ને ? [ઉ૦] एवं जहा अट्टारसमसप छट्टुद्देसप जाव-‘सिय चउफासे पन्नत्ते’ । जह् पगवन्ने सिय कालप जाव-सिय सुक्किल्लप, जह् डुवन्ने सिय कालप य नीलप य १, सिय कालप य लोहितप य २, सिय कालप य हालिहप य ३, सिय कालप य सुक्किल्लप य ४, सिय नीलप य लोहियप य ५, सिय नीलप य हालिहप य ६, सिय नीलप य सुक्किल्लप य ७, सिय लोहियप य हालिहप य ८, सिय लोहियप य सुक्किल्लप य ९, सिय हालिहप य सुक्किल्लप य १० । एवं एप दुयासंजोगे दस भंगा । जह् पगगंघे सिय सुन्निगंघे १, सिय दुन्निगंघे य २, जह् दुगंघे सुन्निगंघे य दुन्निगंघे य । रसेसु जहा वन्नेसु । जह् डुफासे सिय सीप य निद्वे य, एवं जहेव परमाणुपोग्गले ४ । जह् तिफासे सध्वे सीप देसे निद्वे देसे लुक्कले १, सध्वे उसिणे देसे निद्वे देसे लुक्कले २, सध्वे निद्वे देसे सीप देसे उसिणे ३, सध्वे लुक्कले देसे सीप देसे उसिणे ४ । जह् चउफासे देसे सीप देसे उसिणे देसे निद्वे देसे लुक्कले १, एप नव भंगा फासेसु ।

પંચમ ઉદ્દેશક.

પરમાણુ વગેરેમાં
વર્ણાદિ
પરમાણુ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલ કેટલા વર્ણવાલો, કેટલા ગંધવાલો, કેટલા રસવાલો અને કેટલા સ્પર્શવાલો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે એક વર્ણવાલો, એક ગંધવાલો, એક રસવાલો અને બે સ્પર્શવાલો છે. તે આ પ્રમાણે—જો તે એક વર્ણવાલો હોય તો, કદાચ કાલો, કદાચ લીલો, કદાચ રાતો, કદાચ પીલો અને કદાચ ધોલો હોય (૫). જો તે એક ગંધવાલો હોય તો કદાચ સુગંધી અને કદાચ દુર્ગંધી હોય (૨). જો તે એક રસવાલો હોય તો કદાચ કઢવો, કદાચ તીલો, કદાચ તૂરો, કદાચ ઝાટો અને કદાચ મધુર (મીઠો) હોય (૫). જો તે *બે સ્પર્શવાલો હોય તો કદાચ શીત અને ક્ષિગ્ધ ૧, કદાચ શીત અને રુક્ષ-હુલો ૨, કદાચ ઉષ્ણ અને ક્ષિગ્ધ ૩, કદાચ ઉષ્ણ અને રુક્ષ હોય ૪. [૧ પ્રમાણે પરમાણુમાં વર્ણના ૫, ગંધના ૨, રસના ૫, અને સ્પર્શના ૪ મળીને ૧૬ ભાંગા થાય છે].

દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણવાલો હોય—ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] †અટ્ટારમા શતકના છટ્ટા ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવું, યાવત્—‘તે કદાચ ચાર સ્પર્શવાલો હોય.’ જો તે [એક વર્ણવાલો હોય તો કદાચ કાલો હોય અને યાવત્—કદાચ ધોલો હોય ૫. જો તે બે વર્ણવાલો હોય તો ૧ કદાચ કાલો અને લીલો, ૨ કદાચ કાલો અને રાતો, ૩ કદાચ કાલો અને પીલો, ૪ કદાચ કાલો અને ધોલો, ૫ કદાચ લીલો અને રાતો, ૬ કદાચ લીલો અને પીલો, ૭ કદાચ લીલો અને ધોલો, ૮ કદાચ રાતો અને પીલો, ૯ કદાચ રાતો અને ધોલો અને ૧૦ કદાચ પીલો અને ધોલો હોય. ૧ પ્રમાણે દ્વિકસંયોગી દશ ભાંગા જાણવા. જો તે એક ગંધવાલો હોય તો કદાચ સુગંધી હોય અને કદાચ દુર્ગંધી હોય ૨. જો તે બે ગંધવાલો હોય તો સુગંધી અને દુર્ગંધી બન્ને ગંધવાલો હોય ૩. જેમ વર્ણોમાં ભાંગા કહ્યા, તેમ †રસોમાં પણ ૧૫ ભાંગાઓ જાણવા. હવે જો તે બે સ્પર્શવાલો હોય તો કદાચ શીત અને ક્ષિગ્ધ હોય—ઈત્યાદિ ચાર ભાંગા પરમાણુપુદ્ગલની પેઠે સમજવા. જો તે (દ્વિપ્રદેશિકસ્કંધ) ત્રણ સ્પર્શવાલો હોય તો તે કદાચ સર્વશીત હોય અને તેનો એક દેશ—માગ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧; કદાચ સર્વ ઉષ્ણ હોય અને તેનો એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૨, અથવા કદાચ સર્વ ક્ષિગ્ધ હોય અને એક દેશ શીત અને એક દેશ ઉષ્ણ હોય ૩, અથવા કદાચ સર્વ રુક્ષ હોય અને એક દેશ શીત અને એક દેશ ઉષ્ણ હોય ૪. હવે જો તે ચાર સ્પર્શવાલો હોય તો તેનો એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧. ૧ પ્રમાણે સ્પર્શના નવ ભાંગા જાણવા. [૧ રીતે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધમાં વર્ણના ૧૫, ગંધના ૨, રસના ૧૫, અને સ્પર્શના ૯ સર્વ મળીને ૪૨ ભાંગા થાય છે].

દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધમાં
૪૨ ભાંગાઓ.

૧ * પરમાણુમાં શીત, ઉષ્ણ, ક્ષિગ્ધ અને રુક્ષ—૧ ચાર સ્પર્શમાંના અવિરોધી બે સ્પર્શ હોય છે.

૨ † ભગ. સં. ૪ શ. ૧૮ ઉ. ૬ પૃ. ૬૩ સૂ. ૬.

‡ દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધમાં જ્યારે બંને પ્રદેશોનો એકવર્ણરૂપે પરિણામ થાય છે ત્યારે તેના કાલો વગેરે પાંચ વિકલ્પ થાય છે, અને જ્યારે બંને પ્રદેશોનો ભિન્ન ભિન્ન વર્ણરૂપે પરિણામ થાય છે ત્યારે તેના દ્વિકસંયોગી દશ વિકલ્પ થાય છે. ગન્ધમાં એકગન્ધરૂપે પરિણામ થાય ત્યારે બે ભાંગા અને બંને ગન્ધરૂપે પરિણામ થાય ત્યારે એક ભાંગો, રસના એક રસરૂપે પરિણામ થાય ત્યારે પાંચ ભાંગા અને બે રસરૂપે પરિણામ થાય ત્યારે દશ અને સ્પર્શના પૂર્વે કહેલા ચાર ભાંગા મળીને ૪૨ ભાંગાઓ થાય છે. તેમાં રસના અસંયોગી ૧ તીલો, ૨ કઢવો, ૩ તૂરો, ૪ ઝાટો, ૫ મીઠો—૧ પાંચ ભાંગાઓ અને દ્વિકસંયોગી દશ ભાંગા છે— ૧ તીલો અને કઢવો, ૨ તીલો અને તૂરો, ૩ તીલો અને ઝાટો, ૪ તીલો અને મીઠો, ૫ કઢવો અને તૂરો, ૬ કઢવો અને ઝાટો, ૭ કઢવો અને મીઠો, ૮ તૂરો અને ઝાટો, ૯ તૂરો અને મીઠો, અને ૧૦ ઝાટો અને મીઠો. બંને મળી રસના પંદર ભાંગા થાય છે.

૩. [પ્ર૦] તિપ્પસિપ પં મંતે ! સંધે કતિવન્ને૦ [૩૦] જહા અદ્વારસમસપ છટ્ટુદેસે જાવ—ચડપ્પાસે પન્નત્તે । જહ પ્પા-
વન્ને સિય કાલપ જાવ—સુક્કિલ્લપ ૫ । જહ ટુવન્ને સિય કાલપ ય સિય નીલપ ય ૧, સિય કાલપ ય બીલગા ય ૨, સિય
કાલગા ય નીલપ ય ૩, સિય કાલપ ય લોહિયપ ય ૧, સિય કાલપ ય લોહીયગા ય ૨, સિય કાલગા ય લોહિયપ ય
૩, પ્પવં હાલિહ્પ્પણ વિ સમં મંગા ૩, પ્પવં સુક્કિલ્લપ્પણ વિ સમં ૩, સિય નીલપ ય લોહિયપ ય પ્પથ વિ મંગા ૩, પ્પવં હાલિ-
હ્પ્પણ વિ સમં મંગા ૩, પ્પવં સુક્કિલ્લેણ વિ સમં મંગા ૩, સિય લોહિયપ ય હાલિહ્પ્પ ય મક્કા ૩, પ્પવં સુક્કિલ્લેણ વિ સમં ૩,

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણવાલો હોય—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] જેમ *અદ્વારમા શતકના છટ્ટા ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્—‘તે કદાચ ચાર સ્પર્શવાલો હોય’ ત્યાં સુધી કહેવું. જો તે એક વર્ણવાલો હોય તો કદાચ કાલો હોય અને યાવત્—કદાચ ધોલો પણ હોય ૫. જો તે બે વર્ણવાલો હોય તો તેનો એક અંશ કદાચ કાલો અને એક અંશ લીલો હોય ૧; કદાચ તેનો એક અંશ કાલો અને બીજા બે અંશો લીલા હોય ૨; કદાચ બે દેશો કાલો અને એક દેશ લીલો હોય ૩. કદાચ એક અંશ કાલો અને એક અંશ રાતો હોય ૧. અથવા કદાચ તેનો એક દેશ કાલો અને અનેક દેશો રાતા હોય ૨. કદાચ અનેક દેશો કાલો અને એક દેશ રાતો હોય ૩. એ પ્રમાણે કાલોવર્ણના પીઠાની સાથે પણ ત્રણ ભાંગા કરવા ૩. તથા એ રીતે જ કાલો વર્ણના ધોલો વર્ણની સાથે પણ ત્રણ ભાંગા જાણવા ૩. અથવા કદાચ લીલો અને રાતો હોય. અહિં પણ પૂર્વ પ્રમાણે ત્રણ ભાંગા જાણવા ૩. એમ લીલા વર્ણના પીઠાની સાથે ૩ અને ધોલોની સાથે ત્રણ ત્રણ ભાંગા કરવા ૩. કદાચ રાતો અને પીઠો હોય ૩. એ પ્રમાણે રાતા વર્ણના ધોલોની સાથે પણ ત્રણ ભાંગા કરવા ૩. કદાચ પીઠો અને ધોલો હોય ૩. એ બધા મઠીને દસ દ્વિક સંયોગના ત્રીશ ભાંગા થાય છે. હવે જો તે ત્રિપ્રદેશિકસ્કંધ ત્રણ વર્ણવાલો હોય તો કદાચ ૧ કાલો, લીલો અને રાતો, ૨ કદાચ કાલો, લીલો અને પીઠો, ૩ કદાચ કાલો, લીલો અને ધોલો, કદાચ ૪ કાલો, રાતો અને પીઠો, કદાચ ૫ કાલો, રાતો અને ધોલો, કદાચ ૬ કાલો, પીઠો અને ધોલો હોય. અથવા કદાચ ૭ લીલો, રાતો અને પીઠો, કદાચ ૮ લીલો, રાતો અને ધોલો હોય, અથવા કદાચ ૯ લીલો, પીઠો અને ધોલો હોય, કદાચ ૧૦ રાતો, પીઠો અને ધોલો હોય. એ પ્રમાણે એ દસ ત્રિકસંયોગી ભાંગાઓ જાણવા. હવે જો તે એક ગંધવાલો હોય તો કદાચ ૧ સુગંધી હોય અને કદાચ ૨ દુર્ગંધી હોય. જો બે ગંધવાલો હોય તો કદાચ સુગંધી અને દુર્ગંધી હોય. અહિં એક વચન અને વધુ વચનને આશ્રયી ત્રણ ભાંગા જાણવા. (ચોથો ભાંગો થતો નથી.) જેમ વર્ણને આશ્રયી ૪૫ ભાંગા કહ્યા; તેમ રસને આશ્રયીને પણ ૪૫ ભાંગા જાણવા. જો તે બે સ્પર્શવાલો હોય તો કદાચ શીત અને ક્ષિગ્ધ હોય—ઇત્યાદિ ચાર ભાંગા દ્વિપ્રદેશિકસ્કંધની પેઠે અહિં કહેવા ૪. જો (ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ) ત્રણ સ્પર્શવાલો હોય તો સર્વ

ત્રિપ્રદેશિકસ્કંધ.

૩ * જુઓ ભગ૦ સં૦ ૪ શ૦ ૧૮ ઉ૦ ૬ પૃ૦ ૬૩ સ્૦ ૬.

† ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધમાં ત્રણ પ્રમાણો હોવા છતાં તથાવિધ પરિણામને લીધે તે એક પ્રદેશાવગાહી, દ્વિપ્રદેશાવગાહી અને ત્રિપ્રદેશાવગાહી હોય છે. જ્યારે એક પ્રદેશાવગાહી હોય છે ત્યારે તેમાં અંશની કલ્પના થઈ શકતી નથી. જ્યારે દ્વિપ્રદેશાવગાહી હોય છે ત્યારે તેમાં બે અંશની અને ત્રિપ્રદેશાવગાહી હોય ત્યારે ત્રણ અંશની કલ્પના થઈ શકે છે. જ્યારે ત્રણ પ્રદેશોનો કાલો વગેરે એકવર્ણરૂપે પરિણામ થાય છે ત્યારે તેના પાંચ વિકલ્પ થાય છે. જ્યારે બે વર્ણરૂપે પરિણામ થાય છે ત્યારે એક પ્રદેશ કાલો અને બે પ્રદેશો એક આકાશપ્રદેશાવગાહી હોવાથી એક અંશ લીલો હોય—એમ દ્વિકસંયોગી પહેલો ભાંગો થાય છે. અથવા એક પ્રદેશ કાલો હોય અને બે પ્રદેશો ભિન્ન ભિન્ન બે આકાશ પ્રદેશાવગાહી હોવાથી બે અંશ લીલા હોય એમ વિવક્ષા થઈ શકે છે. એ રીતે ત્રીજો ભાંગો જાણવો. એજ પ્રમાણે બે અંશ કાલો હોય અને એક અંશ લીલો હોય. એમ એક દ્વિકસંયોગના ત્રણ ત્રણ ભાંગા થતા હોવાથી દસ દ્વિક સંયોગના ત્રીશ ભાંગા થાય છે. ગન્ધના એકગન્ધરૂપે પરિણામ થાય ત્યારે બે ભાંગા અને બે ગન્ધરૂપે પરિણામ થાય ત્યારે એક અંશ અને અનેક અંશની કલ્પનાથી પૂર્વની પેઠે ત્રણ ભાંગા થાય છે. જ્યારે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધના બે સ્પર્શ હોય છે ત્યારે તેના દ્વિપ્રદેશિકની પેઠે ચાર ભાંગા થાય છે. જ્યારે તેના ત્રણ સ્પર્શ હોય છે ત્યારે તેના ત્રણ પ્રદેશો શીત હોવાથી સર્વ શીત, એક પ્રદેશાત્મક એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને દ્વિપ્રદેશાત્મક એક દેશ રૂક્ષ હોય—એ પ્રથમ ભંગ, એવી રીતે સર્વ શીત એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને અનેક દેશો રૂક્ષ—એ ત્રીજો ભંગ, સર્વ શીત અનેક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રૂક્ષ—એ ત્રીજો ભંગ—એમ ત્રણ ભાંગા થાય. એ પ્રમાણે સર્વોચ્ચ, સર્વ ક્ષિગ્ધ અને સર્વરૂક્ષની સાથે પણ ત્રણ ત્રણ ભાંગા જાણવા.

‡ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધના રસના દ્વિકસંયોગી ૧૦ ભાંગા પૃ૦ ૧૬ માનાં ટિપ્પનમાં કહ્યા છે, તે દરેક ભાંગાના નીચેના ત્રણ ત્રણ ભાંગાઓ કરવાથી ૩૦ ભાંગા થાય છે. ત્રિભંગી—૧—૧, ૧—૨, ૨—૧. તેનો અર્થ આ પ્રમાણે છે—૧ એક અંશ તીલો અને એક અંશ કહવો, ૨ એક અંશ તીલો અને બે અંશ કહવા, ૩ બે અંશ તીલા અને એક અંશ કહવો. ત્રિકસંયોગી દસ ભાંગાઓ નીચે પ્રમાણે—

૧ તીલો,	૨ કહવો,	૩ તુરો.
૧ તીલો,	૨ કહવો,	૪ ટાટો.
૧ તીલો,	૨ કહવો,	૫ મીઠો.
૧ તીલો,	૩ તુરો,	૪ ટાટો.
૧ તીલો,	૩ તુરો,	૫ મીઠો.
૨ તીલો,	૪ ટાટો,	૫ મીઠો.
૨ કહવો,	૩ તુરો,	૪ ટાટો.
૨ કહવો,	૩ તુરો,	૫ મીઠો.
૨ કહવો,	૪ ટાટો,	૫ મીઠો.
૩ તુરો,	૪ ટાટો,	૫ મીઠો.

આ પ્રમાણે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધના દ્વિકસંયોગી ૩૦ ભાંગા, ત્રિકસંયોગી ૧૦ ભાંગા અને અસંયોગી ૫ ભાંગા મેલવતાં કુલ ૪૫ ભાંગા રસને આશ્રયી જાણવા.

सिय हालिह्य य सुक्लिह्य य भंगा ३, एवं सधे ते दस दुयासंजोगा भंगा तीस भवन्ति । जइ तिवन्ने सिय कालप य नीलप य लोहियप य १, सिय कालप य नीलप य हालिह्य य २, सिय कालप य नीलप य सुक्लिह्य य ३, सिय कालप य लोहियप य हालिह्य य ४, सिय कालप य लोहियप य सुक्लिह्य य ५, सिय कालप य हालिह्य य सुक्लिह्य य ६, सिय नीलप य लोहियप य हालिह्य य ७, सिय नीलप य लोहियप य सुक्लिह्य य ८, सिय नीलप य हालिह्य य सुक्लिह्य य ९, सिय लोहियप य हालिह्य य सुक्लिह्य य १०. एवं एए दस तियासंजोगा । जइ एगगंधे सिय सुब्भिगंधे १, सिय दुब्भिगंधे २ । जइ दुगंधे सिय सुब्भिगंधे य दुब्भिगंधे य ३ भंगा । रसा जहा वशा । जइ दुफासे सिय सीप य निद्धे य, एवं जहेव दुपपसियस्स तहेव चत्तारि भंगा ४ । जइ तिफासे सधे सीप देसे निद्धे देसे लुक्खे १, सधे सीप देसे निद्धे देसा लुक्खा २, सधे सीप देसा निद्धा देसे लुक्खे ३, सधे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे ३ एत्थ वि भंगा तिन्नि, सधे निद्धे देसे सीप देसे उसिणे भंगा तिन्नि ९, सधे लुक्खे देसे सीप देसे उसिणे भंगा तिन्नि एवं १२ । जइ चउफासे देसे सीप देसे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे १, देसे सीप देसे उसिणे देसे निद्धे देसा लुक्खा २, देसे सीप देसे उसिणे देसा निद्धा देसे लुक्खे ३, देसे सीप देसा उसिणा देसे निद्धे देसे लुक्खे ४, देसे सीप देसा उसिणा देसे निद्धे देसा लुक्खा ५, देसे सीप देसा उसिणा देसा निद्धा देसे लुक्खे ६, देसा सीया देसे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे ७, देसा सीया देसे उसिणे देसे निद्धे देसा लुक्खा ८, देसा सीया देसे उसिणे देसा निद्धा देसे लुक्खे ९. एवं एए तिपएसिए फासेसु पणवीसं भंगा ।

४. [प्र०] चउप्पएसिए णं भंते ! खंधे कतिवन्ने० ? [उ०] जहा अट्टारसमसए जाव—‘सिय चउफासे पन्नसे’ । जइ एगवन्ने सिय कालप य जाव—सुक्लिह्य ५ । जइ दुवन्ने सिय कालप य नीलप य १, सिय कालप य नीलगा य २, सिय कालगा य नीलप य ३, सिय कालगा य नीलगा य ४ । सिय कालप य लोहियप य । एत्थ वि चत्तारि भंगा ४ । सिय

शीत अने तेनो एक देश खिग्घ अने एक देश रुक्ष होय १. अथवा सर्व शीत, एक देश खिग्घ अने अनेक देशो रुक्ष होय २. अथवा सर्व शीत, अनेक देशो खिग्घ अने एक देश रुक्ष होय ३. कदाच सर्व उष्ण, एक देश खिग्घ अने एक देश रुक्ष होय. अहिं पण पूर्व प्रमाणे त्रण भांगा जाणवा ३. अथवा कदाच सर्व खिग्घ, एक देश शीत अने एक देश उष्ण होय. अहिं पण पूर्वनी पेठे त्रण भांगा जाणवा ३. अथवा कदाच सर्व रुक्ष, एक देश शीत अने एक देश उष्ण होय. अहिं पण पूर्व प्रमाणे त्रण भांगा जाणवा ३. [बधा मळीने त्रिकसंयोगी बार भांगा जाणवा.] जो ते *चार स्पर्शवाळो होय तो तेनो एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश खिग्घ अने एक देश रुक्ष होय १. अथवा एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश खिग्घ अने अनेक देशो रुक्ष होय २. अथवा एक देश शीत, एक देश उष्ण, अनेक देशो खिग्घ अने एक देश रुक्ष होय ३. अथवा एक देश शीत, अनेक देशो उष्ण, एक देश खिग्घ अने एक देश रुक्ष ४. अथवा एक देश शीत, अनेक देशो उष्ण, एक देश खिग्घ अने अनेक देशो रुक्ष होय ५. अथवा एक देश शीत, अनेक देशो उष्ण, अनेक देशो खिग्घ अने एक देश रुक्ष ६. अथवा अनेक देशो शीत, एक देश उष्ण, एक देश खिग्घ अने एक देश रुक्ष ७. अथवा अनेक देशो शीत, एक देश उष्ण, एक देश खिग्घ अने अनेक देशो रुक्ष ८. अथवा अनेक देशो शीत, एक देश उष्ण, अनेक देशो खिग्घ अने एक देश रुक्ष पण होय ९. ए प्रमाणे आ त्रिप्रदेशिक स्कंधने विषे स्पर्शाना बधा मळीने पचीश भांगा थाय छे. [एम त्रिप्रदेशिक स्कंधने विषे वर्णना ४५, गंधना ५, रसना ४५, अने स्पर्शना २५ सर्व मळीने १२० भांगाओ थाय छे.]

चतुःप्रदेशिक स्कंध-
ना भांगाओ.

४. [प्र०] हे भगवन् । चतुःप्रदेशिक स्कंध केटला वर्णवाळो होय—इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम अट्टारमा शतकमां कहुं छे, ते प्रमाणे अहिं यावत्—‘ते कदाच चार स्पर्शवाळो होय’ त्यां सुधी कहेवुं. जो ते एक वर्णवाळो होय तो ते कदाच काळो होय अने यावत्—धोळो होय ५. जो ते वे वर्णवाळो होय तो (१) कदाच तेनो एक अंश काळो अने एक अंश लीलो होय, कदाच तेनो एक देश काळो अने अनेक देशो लीला होय २. कदाच अनेक देशो काळा अने एक देश लीलो होय ३. अथवा अनेक देशो काळा अने

३ * त्रिप्रदेशिक स्कंधना चार स्पर्शना बधा अंश एकवचनमां होय त्यारे प्रथम भंग थाय. जेम, १ एकदेश शीत, २ एक देश उष्ण, ३ एक देश खिग्घ अने ४ एक देश रुक्ष. तेमां छेला रुक्ष पदने अनेकवचनमां भूकीए त्यारे बीजो भंग थाय. एटले परमाणुरूप एक देश शीत अने परमाणु रूप एक देश उष्ण. पुनः बे शीत परमाणुमां एक परमाणु खिग्घ अने बीजो शीत परमाणुमानो एक परमाणु तथा उष्ण परमाणुरूप एक देश ए बे अंश रुक्ष, त्रीजा पदने अनेक वचनमां मूकता त्रीजो भांगो थाय. ते आ प्रमाणे—एक परमाणुरूप देश शीत, बे परमाणुरूप देश उष्ण, जे शीत छे ते अने जे बे उष्ण परमाणुमानो एक छे ते बसे खिग्घ अने जे एक उष्ण छे ते रुक्ष छे. बीजा पदने अनेक वचनमां मूकता चौथो भांगो थाय. खिग्घ बे परमाणुरूप एक देश शीत अने एक परमाणुरूप बीजो अंश रुक्ष, खिग्घ बे परमाणुमानो बाकीनो अंश तथा रुक्ष अंश बध्ने उष्ण. पांचमो भंग—एक अंश शीत अने खिग्घ तथा बीजा बे अंश उष्ण अने रुक्ष. छट्टो भंग—एक अंश शीत अने रुक्ष तथा बीजा बे अंशो उष्ण अने खिग्घ. सातमा भंगमां खिग्घरूप बे परमाणुमानो एक अने बीजो एक एम बे अंश शीत जाणवा, बाकीना एक एक अंश उष्ण, खिग्घ अने रुक्ष जाणवा. आठमा भंगमां वे अंशो शीत अने रुक्ष तथा एक अंश उष्ण अने खिग्घ जाणवो. नवमां भंगमां भिन्न देश वर्ती बे परमाणुओ शीत अने खिग्घ होय अने एक अंश उष्ण अने रुक्ष होय. ए प्रमाणे त्रिप्रदेशिक स्कंधना स्वर्णने आधरी पचीश भांगा थाय छे,—टीका.

४ † भग० खं० ४ श० १८ उ० ६ सू० ६.

काल एव हालिह एव ४ । सिय काल एव सुक्लिह एव ४ । सिय नील एव लोहिय एव ४ । सिय नील एव हालिह एव ४ । सिय नील एव सुक्लिह एव ४ । सिय लोहिय एव हालिह एव ४ । सिय लोहिय एव सुक्लिह एव ४ । सिय हालिह एव सुक्लिह एव ४ । एवं एव दस दुयासंजोगा भंगा पुण चत्तलीसं ४० । जइ तिवन्ने सिय काल एव नील एव लोहिय एव १, सिय काल एव नील एव लोहियगा य २, सिय काल एव नीलगा य लोहिय एव ३, सिय कालगा य नील एव लोहिय एव एव भंगा ४ । एवं कालनीलहालिहहि भंगा ४, कालनीलसुक्लिह ४, काललोहियहालिह ४, काललोहियसुक्लिह ४, कालहालिहसुक्लिह ४ । नीललोहियहालिहगाणं ४ भंगा, नीललोहियसुक्लिह ४, नीलहालिहसुक्लिह ४, लोहियहालिहसुक्लिहगाणं ४ भंगा । एवं एव दसतियासंजोगा, एकेके संजोए चत्तारि भंगा, सधे ते चत्तलीसं भंगा ४० । जइ चउवन्ने सिय काल एव नील एव लोहिय एव हालिह एव १, सिय काल एव नील एव लोहिय एव सुक्लिह २, सिय काल एव नील एव हालिह एव सुक्लिह ३, सिय काल एव लोहिय एव हालिह एव सुक्लिह ४, सिय नील एव लोहिय एव हालिह एव सुक्लिह ५ । एवमेते चउक्कसंजोए पंच भंगा । एव सधे नउइ भंगा ।

जइ एवगंधे सिय सुब्भिगंधे १ सिय दुब्भिगंधे य २, जइ दुग्ंधे सिय सुब्भिगंधे य सिय दुब्भिगंधे य ४ । रसा जहा वधा । जइ दुफासे जहेव परमाणुपोगले ४ । जइ तिफासे सधे सीए देसे निद्धे देसे लुक्खे १, सधे सीए देसे निद्धे देसा लुक्खा २, सधे सीए देसा निद्धा देसे लुक्खे ३, सधे सीए देसा निद्धा देसा लुक्खा ४, सधे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे । एवं भंगा ४, सधे निद्धे देसे सीए देसे उसिणे ४, सधे लुक्खे देसे सीए देसे उसिणे ४ । एव तिफासे सोलस भंगा ।

अनेक देशो लीला होय ४. (२) अथवा कदाच एक अंश काळो अने एक अंश रातो होय. अहिं पण पूर्वनी पेठे चार भांगा करवा ४. (३) कदाच एक अंश काळो अने एक अंश पीळो होय ४. (४) कदाच एक अंश काळो अने एक अंश धोळो होय ४. (५) कदाच एक अंश लीलो अने एक अंश रातो होय ४. (६) कदाच लीलो अने पीळो होय ४. (७) कदाच लीलो अने धोळो होय ४. (८) कदाच रातो अने पीळो होय ४. (९) कदाच रातो अने धोळो होय ४. (१०) कदाच पीळो अने धोळो होय ४. ए प्रमाणे आ दश द्विकसंयोगना चालीश भांगा थाय छे. जो ते त्रण वर्णवाळो होय तो कदाच (१) काळो, लीलो अने रातो होय १. अथवा एक देश काळो, एक देश लीलो अने अनेक देशो राता होय २. अथवा एक देश काळो, अनेक देशो लीला अने एक देश रातो होय ३. अथवा अनेक देशो काळा, एक देश लीलो अने एक देश रातो होय ४. ए प्रमाणे एक त्रिकसंयोगनी चतुर्भंगी जाणवी. एज प्रमाणे (२) काळा, लीला अने पीळा वर्णना ४, (३) काळा, लीला अने धोळा वर्णना ४, (४) काळा, राता अने पीळा वर्णना ४, (५) काळा, राता अने धोळा वर्णना ४, (६) काळा, पीळा अने धोळा वर्णना ४. (७) अथवा लीला, राता अने पीळा वर्णना ४, (८) अथवा लीला, राता अने धोळा वर्णना ४, (९) अथवा लीला, पीळा अने धोळा वर्णना ४, (१०) अथवा कदाच राता, पीळा अने धोळा वर्णना ४. ए प्रमाणे दश त्रिकसंयोग थाय छे अने एक एक त्रिकसंयोगमां चार चार भांगा थाय छे. ए बधा मळीने चालीश भांगा थाय छे. जो ते चार वर्णवाळो होय तो कदाच काळो, लीलो, रातो अने पीळो होय १. कदाच काळो, लीलो रातो अने धोळो होय २. अथवा कदाच काळो, लीलो, पीळो अने धोळो होय ३. अथवा कदाच काळो, रातो, पीळो अने धोळो होय ४. अथवा कदाच लीलो, रातो, पीळो अने धोळो होय ५. ए प्रमाणे ए बधा मळीने चतुष्कसंयोगना पांच भांगा थाय छे अने बधा मळीने वर्णने आश्रयी नेवुं भांगा थाय छे.

जो ते चतुःप्रदेशिक स्कन्ध एक गंधवाळो होय तो कदाच सुगंधी होय अने कदाच दुर्गंधी होय २. जो बे गंधवाळो होय तो ते कदाच सुगंधी अने दुर्गंधी होय ४. (कुल छ भांगा थाय.) जेम वर्णना भांगाओ क्हा तेम *रसोना ९० भांगाओ जाणवा. जो बे स्पर्शवाळो होय तो तेना परमाणुपुद्गलनी पेठे (चार) भांगा कहेवा. जो ते त्रण स्पर्शवाळो होय तो सर्व शीत होय अने तेनो एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय १. अथवा सर्व शीत होय अने तेनो एक देश स्निग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय २. अथवा सर्व शीत होय अने अनेक देशो स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय ३. अथवा सर्व शीत होय अने अनेक देशो स्निग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय ४. (२) कदाच सर्व उष्ण होय अने एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय ४. (३) अथवा सर्व स्निग्ध होय अने एक

वर्णने आश्रयी ५० भांगाओ.

रसने आश्रयी ९० भांगाओ.

* ४ रसना द्विकसंयोगी अने त्रिकसंयोगी दश दश भांगाओ थाय छे, अने एक एक संयोगमां एकवचन अने अनेकवचन वडे चतुर्भंगी थवाधी तेने चार गुणा करतां तेना कुल ८० भांगा थाय छे.

चतुःसंयोगी भांगाओ—

१ तीखो-२ कडवो-३ तूरो-४ खाटो.

१ तीखो-२ कडवो-३ तूरो-५ मीठो

१ तीखो-२ कडवो-४ खाटो-५ मीठो

१ तीखो-३ तूरो-४ खाटो-५ मीठो

२ कडवो-३ तूरो-४ खाटो ५ मीठो

ए प्रमाणे चतुःसंयोगी पांच भांगाओ अने असंयोगी पांच भांगाओ नेळवतां रसना कुल ९० भांगाओ जाणवां.

जइ चउफासे देसे सीए देसे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे १, देसे सीए देसे उसिणे देसे निद्धे देसा लुक्खा २, देसे सीए देसे उसिणे देसा निद्धा देसे लुक्खे ३, देसे सीए देसे उसिणे देसा निद्धा देसा लुक्खा ४, देसे सीए देसा उसिणा देसे निद्धे देसे लुक्खे ५, देसे सीए देसा उसिणा देसे निद्धे देसा लुक्खा ६, देसे सीए देसा उसिणा देसा निद्धा देसे लुक्खे ७, देसे सीए देसा उसिणा देसा निद्धा देसा लुक्खा ८, देसा सीया देसे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे ९, एवं एए चउफासे सोलस भंगा भाणियथा जाव—देसा सीया देसा उसिणा देसा निद्धा देसा लुक्खा । सधे एते फासेसु छत्तीसं भंगा ।

५. [प्र०] पंचपयसिए णं भंते ! खंधे कतिवन्ने० ? [उ०] जहा अट्टारसमसए जाव—सिय चउफासे पञ्चत्ते । जइ एग-वन्ने एगवन्नदुवन्ना जहेव चउप्पयसिए । जइ तिवन्ने सिय कालए नीलए लोहियए य १, सिय कालए नीलए लोहियगा य २, सिय कालए नीलगा य लोहिए य ३, सिय कालए नीलगा य लोहियगा य ४, सिय कालगा य नीलए य लोहियए य ५, सिय कालगा य नीलए य लोहियगा य ६, सिय कालगा य नीलगा य लोहियए य ७ । सिय कालए नीलए हालि-इए य । पत्थ वि सत्त भंगा ७ । एवं कालगनीलगसुक्खिल्लएसु सत्त भंगा, कालगलोहियहालिहेसु ७, कालगलोहियसुक्खिल्लेसु ७,

देश शीत अने एक देश उष्ण होय ४. (४) अथवा सर्व रूक्ष होय अने एक देश शीत अने एक देश उष्ण होय ४. ए प्रमाणे बधा मळीने त्रण स्पर्शना सोळ भांगा थाय छे १६. कदाच चार स्पर्शवाळो होय तो तेनो एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रूक्ष होय १. अथवा एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने अनेक देशो रूक्ष होय २. अथवा एक देश शीत, एक देश उष्ण, अनेक देशो स्निग्ध अने एक देश रूक्ष होय ३. अथवा एक देश शीत, एक देश उष्ण, अनेक देशो स्निग्ध अने अनेक देशो रूक्ष होय ४. अथवा एक देश शीत, अनेक देशो उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रूक्ष होय ५. अथवा एक देश शीत अनेक देशो उष्ण, एक देश स्निग्ध अने अनेक देशो रूक्ष होय ६. अथवा एक देश शीत, अनेक देशो उष्ण, अनेक देशो स्निग्ध अने एक देश रूक्ष होय ७. अथवा एक देश शीत, अनेक देशो उष्ण, अनेक देशो स्निग्ध अने अनेक देशो रूक्ष होय ८. अथवा अनेक देशो शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रूक्ष होय ९. ए प्रमाणे चार स्पर्शना *सोळ भांगा कहेवा. यावत्—तेना अनेक देशो शीत, अनेक देशो उष्ण, अनेक देशो स्निग्ध अने अनेक देशो रूक्ष होय १६. ए बधा मळीने [द्विक संयोगी ४, त्रिकसंयोगी १६, अने चतुःसंयोगी १६] स्पर्श संबंधे छत्रीश भांगा थाय छे. [चतुष्प्रदेशी स्कंधने आश्रयी वर्णना ९०, गंधना ६, रसना ९०, अने स्पर्शना ३६ मळी २२२ भांगाओ थाय छे.]

चतुष्प्रदेशिक स्कन्ध-
ना २१२ भांगाओ.

पांच प्रौथिक स्कन्ध.

५. [प्र०] हे भगवन् ! पांच प्रदेशवाळो स्कंध केटला वर्णवाळो होय—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! 'अट्टारमां शतकर्मा कक्षा प्रमाणे यावत्—'ते कदाच चार स्पर्शवाळो कछो छे' त्यां सुधी जाणवुं. जो ते एक वर्णवाळो के बे वर्णवाळो होय तो चार प्रदेशवाळा स्कन्धनी पेठे तेना (५, ४०) भांगा जाणवा. जो ते त्रण वर्णवाळो होय तो (१) कदाच तेनो एक देश काळो, एक देश लीलो अने एक देश रातो होय १. कदाच एक देश काळो, एक देश लीलो अने अनेक देशो राता होय २. कदाच एक देश काळो, अनेक देशो लीला अने एक देश रातो होय ३. कदाच एक देश काळो, अनेक देशो लीला अने अनेक देशो राता होय ४. अथवा तेना अनेक देशो काळो, एक देश लीलो अने एक देश रातो होय ५. अथवा अनेक देशो काळो, एक देश लीलो अने अनेक देशो राता होय ६. अथवा अनेक देशो काळो, अनेक देशो लीला अने एक देश रातो होय ७. अथवा कदाच (२) तेनो एक देश काळो, एक देश लीलो अने एक देश पीळो होय. आ त्रिकसंयोगमां पण सात भांगा कहेवा ७. एम (३) काळो, लीलो अने धोळो. अहिं पण सात भांगा समजवा ७. (४) अथवा काळो, रातो अने पीळो होय ७. (५) अथवा काळो, रातो अने धोळो होय ७. (६) अथवा काळो, पीळो अने धोळो होय ७. (७) लीलो, रातो अने पीळो ७. (८) अथवा लीलो, रातो अने धोळो ७. (९) अथवा लीलो, पीळो अने धोळो ७. (१०) अथवा रातो, पीळो अने धोळो होय ७. ए प्रमाणे दश त्रिकसंयोगना सीत्तर भांगा थाय छे. हवे जो ते चार स्पर्शवाळो होय तो (१) कदाच एक देश काळो, एक देश लीलो, एक देश रातो अने एक देश पीळो होय १. अथवा एक देश काळो, लीलो, रातो अने अनेक देश पीळा होय २, अथवा एक देश काळो, लीलो, अनेक देशो राता अने एक देश पीळो होय ३, अथवा एक देश काळो, अनेक देशो लीला, एक देश रातो अने एक देश पीळो होय ४. अथवा तेना अनेक देशो काळो, एक देश लीलो, एक देश रातो अने एक देशो पीळो होय ५. ए प्रमाणे एक चतुःसंयोगमां पांच भांगा जाणवा. वळी ए रीते (२) कदाच एक देश काळो, लीलो, रातो अने धोळो ५. (३) एक देश काळो, लीलो, पीळो अने धोळो ५. (४) अथवा काळो, रातो, पीळो अने धोळो होय ५. (५) अथवा कदाच लीलो, रातो, पीळो अने धोळो होय ५. ए प्रमाणे पांच चतुःसंयोगना पचीश भांगा थाय छे. वळी जो ते पांच वर्णवाळो होय तो काळो, लीलो,

४ * अनेक देशो शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने अनेक देशो रूक्ष होय १०. अनेक देशो शीत, एक देश उष्ण अनेक देशो स्निग्ध अने एक देश रूक्ष होय ११. अथवा अनेक देशो शीत, एक देश उष्ण, अनेक देशो स्निग्ध अने अनेक देशो रूक्ष होय १२. अथवा अनेक देशो शीत, अनेक देशो उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रूक्ष होय १३. अथवा अनेक देशो शीत, अनेक देशो उष्ण, एक देश स्निग्ध अने अनेक देशो रूक्ष होय १४. अथवा अनेक देशो शीत, अनेक देशो उष्ण, अनेक देशो स्निग्ध अने एक देश रूक्ष १५. अने छेछो भांगो मूळमां कहेलो छे.

५ † भग० खं० ४ श० १८ उ० ६ पृ० ६३ सू० ६.

कालगहालिहसुकिल्लेसु ७, नीलगलोहियहालिहसु ७, नीलगलोहियसुकिल्लेसु सत्त भंगा ७, नीलगहालिहसुकिल्लेसु ७, लोहियहालिहसुकिल्लेसु वि सत्त भंगा ७ । एवमेते तियासंजोए सत्तरि भंगा । जइ चउवन्ने सिय कालए य नीलए लोहियए हालिहए य १, सिय कालए य नीलए य लोहियए य हालिहगा य २, सिय कालए य नीलए य लोहियगा य हालिहगे य ३, सिय कालए नीलगा य लोहियगे य हालिहगे य ४, सिय कालगा य नीलए य लोहियए य हालिहए य ५ । एए पंच भंगा । सिय कालए य नीलए य लोहियए य सुकिल्लए य एत्थ वि पंच भंगा ५, एवं कालगनीलगहालिहसुकिल्लेसु वि पंच भंगा ५, कालगलोहियहालिहसुकिल्लेसु वि पंच भंगा ५, नीलगलोहियहालिहसुकिल्लेसु वि पंच भंगा ५, एवमेते चउक्कगसंजोएणं पणवीसं भंगा । जइ पंचवन्ने कालए य नीलए य लोहियए य हालिहए य सुकिल्लए य । सव्वमेते एक्कग-दुयग-तियग-चउक्क-पंचगसंजोएणं ईयालं भंगसयं भवति । गंधा जहा चउप्पएसियस्स । रसा जहा वन्ना । फासा जहा चउप्पएसियस्स ।

६. [प्र०] छप्पएसिए णं भंते ! खंधे कतिवन्ने ? [उ०] एवं जहा पंचपएसिए, जाव-‘सिय चउफासे पन्नत्ते’ । जइ एगवन्ने एगवन्न-दुवन्ना जहा पंचपएसियस्स । जइ तिवन्ने सिय कालए य नीलए य लोहियए य, एवं जहेव पंचपएसियस्स सत्त भंगा जाव-सिय कालगा य नीलगा य लोहियए य ७, सिय कालगा य नीलगा य लोहियगा य ८ । एए अट्ट भङ्गा । एवमेते दस तियासंजोगा, एक्केक्कए संजोगे अट्ट भंगा, एवं सव्वे वि तियगसंजोगे असीति भंगा । जइ चउवन्ने सिय कालए य नीलए य लोहियए य हालिहए य १, सिय कालए य नीलए य लोहियए य हालिहगा य २, सिय कालए य नीलए य लोहियगा य हालिहए य ३, सिय कालए य नीलए य लोहियगा य हालिहगा य ४, सिय कालए य नीलगा य लोहियए य हालिहए य ५, सिय कालए य नीलगा य लोहियए य हालिहगा य ६, सिय कालए य नीलगा य लोहियगा य हालिहए य ७, सिय कालए य नीलए य लोहियए य हालिहए य ८, सिय कालगा य नीलए य लोहियए य हालिहगा य ९, सिय कालगा य नीलए य लोहियगा य हालिहए य १०, सिय कालगा य नीलगा य लोहियए य हालिहए य ११ । एए एक्कारस भंगा, एवमेते पंचचउक्कासंजोगां कायघा, एक्केक्कसंजोए एक्कारस भंगा, सव्वे ते चउक्कसंजोएणं पणपन्नं भंगा । जइ पंचवन्ने सिय कालए य नीलए य लोहियए य हालिहए य सुकिल्लए य १, सिय कालए य नीलए य लोहियए य हालिहए य

रातो, पीळो अने धोळो होय १. ए प्रमाणे असंयोगी ५, द्विकसंयोगी ४०, त्रिकसंयोगी ७०, चतुःसंयोगी २५, अने पंचसंयोगी १-एम बधा मळीने वर्णना १४१ भांगा थाय छे. गंध संबधे चतुःप्रदेशिक स्कंधनी पेठे छ भांगा जाणवा. अने वर्णोनी पेठे रसना पण १४१ भांगा जाणवा. तेमज स्पर्शना ३६ भांगा पण चतुःप्रदेशिक स्कंधनी पेठे जाणवा. [पंच प्रदेशिक स्कंधने आश्रयी वर्णना १४१, गंधना ६, रसना १४१ अने स्पर्शना ३६ मळीने कुल ३२४ भांगाओ थाय छे.]

पंचप्रदेशिक स्कंधना वर्णादिने आश्रयी ३२४ भांगाओ.

६. [प्र०] हे भगवन् ! छ प्रदेशवाळो स्कंध केटला वर्णवाळो होय ?—इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम पंचप्रदेशिक स्कंध माटे कहुं छे तेम ते यावत्-‘कदाच चार स्पर्शवाळो होय’ त्यां सुधी वधुं कहेवुं. जो ते एक के बे वर्णवाळो होय तो एक वर्ण अने बे वर्णना भांगा पंचप्रदेशिकनी पेठे (५ अने ४५) जाणवा. जो त्रण वर्णवाळो होय तो (१) कदाच काळो, लीलो अने रातो होय १, ए प्रमाणे पंच प्रदेशिक स्कंधना सात भांगा कहुं छे तेम अहिं कहेया. यावत्-७ ‘कदाच तेना अनेक देशो काळा, लीला अने एक देश रातो होय.’ ८ कदाच अनेक देशो काळा, लीला अने राता होय. ए प्रमाणे एक त्रिकसंयोगना आठ भांगा जाणवा. एवा दश त्रिक संयोगना एंशी भांगा थाय. जो ते चार वर्णवाळो होय तो कदाच एक देश काळो, लीलो, रातो अने पीळो होय १, कदाच एक देश काळो, एक देश लीलो, एक देश रातो अने अनेक देशो पीळा होय २, अथवा एक देश काळो, एक देश लीलो, अनेक देशो राता अने एक देश पीळो होय ३, कदाच एक देश काळो, एक देश लीलो, अनेक देशो राता अने अनेक देशो पीळा होय ४, कदाच एक देश काळो, अनेक देशो लीला; एक देश रातो अने एक देश पीळो होय ५, अथवा एक देश काळो, अनेक देशो लीला, एक देश रातो अने अनेक देशो पीळा होय ६, अथवा एक देश काळो, अनेक देशो लीला, अनेक देशो राता अने एक देश पीळो होय ७, अथवा एक देश काळो, एक देश लीलो, एक देश रातो अने एक देश पीळो होय ८, कदाच तेना अनेक देशो काळा, एक देश लीलो, एक देश रातो अने अनेक देशो पीळा होय ९, कदाच तेना अनेक देशो काळा, एक देश लीलो, अनेक देशो राता अने एक देश पीळो होय १०, अथवा अनेक देशो काळा, अनेक देशो लीला, एक देश रातो अने एक देश पीळो होय ११. ए प्रमाणे ए चतुःसंयोगी अगीयार भांगा थया. एवा पांच चतुःसंयोग करवा. प्रत्येक चतुःसंयोगमां अगीयार अगीयार भांगा गणता बधा मळीने चतुःसंयोगी पंचावन भांगा थाय छे. हवे जो ते पांचवर्णवाळो होय तो (१) कदाच एक देश काळो, लीलो, रातो, पीळो अने धोळो होय १, कदाच एक देश काळो, एक देश लीलो, एक देश रातो, एक देश पीळो अने अनेक देशो धोळा होय २, अथवा एक देश काळो, लीलो, रातो, अनेक देशो पीळा अने एक देश धोळो होय ३, कदाच एक देश काळो, एक देश लीलो, अनेक देशो राता, एक देश पीळो अने एक देश धोळो होय ४, अथवा एक देश काळो, अनेक देशो लीला, एक देश रातो, पीळो अने धोळो होय ५, अथवा

छ प्रदेशिक स्कंधना वर्णादिना भांगाओ.

सुक्लिङ्गा य २, सिय कालप य नीलप य लोहियप य हालिङ्गा य सुक्लिङ्ग य ३, सिय कालप य नीलप य लोहियगा य हालिङ्ग य सुक्लिङ्ग य ४, सिय कालप य नीलगा य लोहियप य हालिङ्ग य सुक्लिङ्ग य ५, सिय कालगा य नीलप य लोहियप य हालिङ्ग य सुक्लिङ्ग य ६, एवं एष छब्बंगा भाणियघ्ना, एवमेते सधे वि एकग-दुयग-तियग-चउक्कग-पंचगसंजोगेसु छासीयं भंगसयं भवंति । गंधा जहा पंचपसियस्स । रसा जहा एयस्सेव वन्ना । फासा जहा चउप्पसियस्स ।

७. [प्र०] सत्तपसिए णं भंते ! खंधे कतिवन्ने० ? [उ०] जहा पंचपसिए जाव-‘सिय चउफासे’ पन्नत्ते । जइ एग-वन्ने० एवं एगवन्नदुवण्णतिवन्ना जहा छप्पसियस्स । जइ चउवन्ने सिय कालप य नीलप य लोहियप य हालिङ्ग य १, सिय कालप य नीलप य लोहियप य हालिङ्गा य २, सिय कालप य नीलप य लोहियगा य हालिङ्ग य ३, एवमेते चउ-क्कगसंजोगेणं पन्नरस भंगा भाणियघ्ना जाव-‘सिय कालगा य नीलगा य लोहियगा य हालिङ्ग य १५ । एवमेते पंचचउक्क-संजोगा नेयघ्ना, एक्केके संजोप पन्नरस भंगा, सधमेते पंचसत्तरि भंगा भवंति । जइ पंचवन्ने सिय कालप य नीलप य लोहि-यप य हालिङ्ग य सुक्लिङ्ग य १, सिय कालप य नीलप य लोहियप य हालिङ्ग य सुक्लिङ्गा य २, सिय कालप य नीलप य लोहियप य हालिङ्गा य सुक्लिङ्ग य ३, सिय कालप य नीलप य लोहियप य हालिङ्गा य सुक्लिङ्गा य ४, सिय कालप य नीलप य लोहियगा य हालिङ्ग य सुक्लिङ्ग य ५, सिय कालप य नीलप य लोहियगा य हालिङ्गे य सुक्लि-ङ्गा य ६, सिय कालप य नीलप य लोहियगा य हालिङ्गा य सुक्लिङ्ग य ७, सिय कालप य नीलगा य लोहियप य हालिङ्ग य सुक्लिङ्ग य ८, सिय कालप य नीलगा य लोहियप य हालिङ्ग य सुक्लिङ्गा य ९, सिय कालप य नीलगा य लोहियगे य हालिङ्गा य सुक्लिङ्ग य १०, सिय कालप य नीलगा य लोहियगा य हालिङ्ग य सुक्लिङ्ग य ११, सिय कालगा य नीलगे य लोहियप य हालिङ्ग य सुक्लिङ्ग य १२, सिय कालगा य नीलप य लोहियगे य हालिङ्ग य सुक्लि-ङ्गा य १३, सिय कालगा य नीलप य लोहियप य हालिङ्गा य सुक्लिङ्ग य १४, सिय कालगा य नीलप य लोहियगा

अनेक देशो काळा, एक देश लीलो, रातो, पीळो, अने धोळो होय. ए प्रमाणे छ भांगा समजवा. ए प्रमाणे [असंयोगी ५, द्विकसंयोगी ४०, त्रिकसंयोगी ८०, चतुःसंयोगी ५५ अने पंचसंयोगी ६-सर्व मळीने वर्णने आश्रयी] १८६ भांगा थाय छे. गंध संबंधे पंचप्रदे-शिकनी पेटे ६ भांगा जाणवा, रसो वर्णोनी पेटे जाणवा. अने स्पर्शना चतुष्प्रदेशिक स्कंधनी पेटे भांगा जाणवा. [ए प्रमाणे छ प्रदेशिक स्कंधने आश्रयी वर्णना १८६, गंधना ६, रसना १८६, अने स्पर्शना ३६ मळी कुल ४१४ भांगाओ थाय छे.]

छ प्रदेशिक स्कंध-
ना ४१४ भांगा.

सात प्रदेशिक स्क-
न्धना वर्णोदिना
भांगाओ.

७. [प्र०] हे भगवन् ! सात प्रदेशवाळो स्कंध केटला वर्णवाळो होय ?—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! जेम पंचप्रदेशिक स्कंध संबंधे कहुं तेम अहिं पण कहेवुं. यावत्—‘कदाच चार स्पर्शवाळो होय.’ जो ते एक वर्णवाळो—इत्यादि होय तो एक वर्ण, बे वर्ण अने त्रण वर्णना भांगा छ प्रदेशिक स्कंधनी पेटे जाणवा. हवे जो ते कदाच चार वर्णवाळो होय तो (१) कदाच एक देश काळो, लीलो, रातो अने पीळो होय. १, कदाच एक देश काळो, एक देश लीलो, एक देश रातो अने अनेक देशो पीळा होय २, कदाच एक देश काळो, एक देश लीलो, अनेक देशो राता अने एक देश पीळो होय ३, [कदाच एक देश काळो, अनेक देशो लीला, एक देश रातो अने एक देश पीळो होय ४] ए प्रमाणे आ चतुष्कसंयोगमां पंदर भांगा कहेवा. यावत्—१५ कदाच अनेक देशो काळा, अनेक देशो लीला, अनेक देशो राता अने एक देश पीळो होय. ए प्रमाणे पांच चतुष्कसंयोग जाणवा. एक एक चतुष्कसंयोगमां पंदर पंदर भांगाओ थाय छे. बधा मळीने पंचोतेर भांगा थाय छे. जो ते पांचवर्णवाळो होय तो (१) कदाच एक देश काळो, लीलो, रातो, पीळो अने धोळो होय २, कदाच एक देश काळो, लीलो, रातो, पीळो अने अनेक देशो धोळा होय ३, कदाच एक देश काळो, एक देश लीलो, एक देश रातो, अनेक देशो पीळा अने एक देश धोळो होय ४, कदाच एक देश काळो, एक देश लीलो, एक देश रातो, अनेक देशो पीळा अने अनेक देशो धोळा होय ५, कदाच एक देश काळो, एक देश लीलो, अनेक देशो राता, एक देश पीळो अने अनेक देशो धोळा होय ६, कदाच एक देश काळो, एक देश लीलो, अनेक देशो राता, अनेक देशो पीळा अने एक देश धोळो होय ७, कदाच एक देश काळो, अनेक देशो लीला, एक देश रातो, एक देश पीळो अने एक देश धोळो होय ८, कदाच एक देश काळो, अनेक देशो लीला, एक देश रातो, पीळो अने अनेक देशो धोळा होय ९, कदाच एक देश काळो, अनेक देशो लीला, एक देश रातो, अनेक देशो पीळा अने एक देश धोळो होय १०, कदाच एक देश काळो, अनेक देशो लीला, राता, एक देश पीळो अने धोळो होय ११, कदाच अनेक देशो काळा, एक देश लीलो, रातो, पीळो अने धोळो होय १२, कदाच अनेक देशो काळा, एक देश लीलो, रातो, पीळो अने अनेक देशो धोळा होय १३, कदाच अनेक देशो काळा, एक देश लीलो, रातो, अनेक देशो पीळा अने एक देश धोळो होय १४, कदाच अनेक देशो काळा, एक देश लीलो, अनेक देशो राता, एक देश पीळो अने धोळो होय १५, तथा कदाच अनेक देशो काळा, लीला, एक देश रातो, पीळो अने धोळो होय १६. ए प्रमाणे सोळ भांगाओ थाय छे. असंयोगी ५, द्विकसंयोगी ४०, त्रिकसंयोगी ८०, चतु-ष्कसंयोगी ७५ अने पंचसंयोगी १६ सोळ. बधा मळीने वर्णने आश्रयी बसो ने सोळ भांगा थाय छे. गंध संबंधे चतुष्प्रदेशिक स्कंधनी

ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ૧૫, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયય ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ૧૬ । એપ્ સોલસ મંગા, એવં સઘમેતે એકગ-દુયગ-તિયગ-ચઠગ-પંચગસંજોગેણં દો સોલા મંગસયા ભવંતિ । ગંધા જહા ચઠ્ઠપ્પસિયસ્સ । રસા જહા પ્યસ્સ ચેવ વન્ના । ફાસા જહા ચઠ્ઠપ્પસિયસ્સ ।

૮. [પ્ર૦] અટ્ટપ્પસિયસ્સ ણં મંતે ! સંધે-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય એગવન્ને- જહા સત્તપ્પસિયસ્સ જાવ-સિય ચઠ્ઠાસે પન્નેત્તે જદ્દ એગવન્ને- એવં એગવન્નેદુવન્નેત્તિવન્ના જહેવ સત્તપ્પસિય । જદ્દ ચઠ્ઠવન્ને સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયય ય હાલિદ્વય ૧, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયય ય હાલિદ્વય ૨, એવં જહેવ સત્તપ્પસિય જાવ-સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગા ય હાલિદ્વય ૧૫, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગા ય હાલિદ્વય ૧૬' । એપ્ સોલસ મંગા, એવમેતે પંચ ચઠ્ઠસંજોગા, એવમેતે અસીતિ મંગા ૮૦ । જદ્દ પંચવન્ને સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયય ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ૧, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયય ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ૨, એવં એપ્પણં કમેણં મંગા ચારેયન્ના જાવ-સિય કાલપ ય નીલગા ય લોહિયગા ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ૧૫, એસો એવરસમો મંગો, સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગે ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ૧૬, સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગે ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ૧૭, સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગે ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ૧૮, સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગે ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ૧૯, સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગા ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ૨૦, સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગા ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ૨૧, સિય કાલગા ય નીલપ ય લોહિયગા ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ૨૨, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગે ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ૨૩, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગે ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ૨૪, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગે ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ૨૫, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગા ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ૨૬, એપ્ પંચસંજોગેણં છઠ્ઠીસં મંગા ભવંતિ, એવમેવ સપુઠ્ઠાવરેણં એકગ-દુયગ-તિયગ-ચઠ્ઠગ-પંચગસંજોગેણં દો એકતીસં મંગસયા ભવંતિ । ગંધા જહા સત્તપ્પસિયસ્સ, રસા જહા પ્યસ્સ ચેવ વન્ના, ફાસા જહા ચઠ્ઠપ્પસિયસ્સ ।

પેટે જાણવું. અહિં જેમ વર્ણના કહ્યા તેમ રસના માંગા જાણવા અને સ્પર્શના માંગા ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધની પેટે જાણવા. [૧ પ્રમાણે સત્ત-પ્રદેશિક સ્કંધને આશ્રયી વર્ણના ૨૧૬, ગંધના ૬, રસના ૨૧૬ અને સ્પર્શના ૩૬. મઠ્ઠીને કુલ ૪૭૪ માંગાઓ થાય છે.]

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આઠ પ્રદેશવાલો સ્કંધ કેટલા વર્ણવાલો હોય?—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ એક વર્ણવાલો હોય— ઇત્યાદિ સત્તપ્રદેશિક સ્કંધની પેટે યાવત્—કદાચ 'ચાર સ્પર્શવાલો હોય વગેરે કહેવું.' હવે જો તે એક વર્ણવાલો—ઇત્યાદિ હોય તો તેના એક વર્ણ, બે વર્ણ અને ત્રણ વર્ણના માંગાઓ સત્તપ્રદેશિક સ્કંધની પેટે સમજવા. જો તે ચારવર્ણવાલો હોય તો, કદાચ તેનો એક દેશ કાઠ્ઠો, લીલો, રાતો અને પીઠો હોય ૧. કદાચ તેનો એક દેશ કાઠ્ઠો, લીલો, રાતો અને અનેક દેશો પીઠા હોય ૨. ૧ પ્રમાણે સત્તપ્રદેશિક સ્કંધની પેટે પંદર માંગા જાણવા, યાવત્—'અનેક દેશો કાઠ્ઠા, લીલા, રાતા અને એક દેશ પીઠો હોય' ૧૫. સોઠમો મંગ—કદાચ અનેક દેશો કાઠ્ઠા, લીલા, રાતા અને પીઠા હોય ૧૬. એક ચતુષ્કસંયોગમાં સોઠ માંગાઓ થાય છે. બધા મઠ્ઠીને પાંચ ચતુષ્કસંયોગના સોઠ સોઠ માંગા કરતાં એક માંગા થાય છે. હવે જો તે પાંચ વર્ણવાલો હોય તો કદાચ એક દેશ કાઠ્ઠો, લીલો, રાતો, પીઠો અને ધોઠો હોય ૧, કદાચ એક દેશ કાઠ્ઠો, લીલો, રાતો, પીઠો અને અનેક દેશો ધોઠા હોય. ૧ પ્રમાણે અનુક્રમે માંગાઓ કહેવા, યાવત્ એક દેશ કાઠ્ઠો, અનેક દેશો લીલા, રાતા, પીઠા અને એક દેશ ધોઠો હોય ૧૫. ૧ પંદરમો માંગો જાણવો. કદાચ અનેક દેશો કાઠ્ઠા, એક દેશ લીલો, રાતો, પીઠો અને ધોઠો હોય ૧૬, કદાચ અનેક દેશો કાઠ્ઠા, એક દેશ લીલો, રાતો, પીઠો અને અનેક દેશો ધોઠા હોય ૧૭, કદાચ અનેક દેશો કાઠ્ઠા, એક દેશ લીલો, રાતો, અનેક દેશો પીઠા અને એક દેશ ધોઠો હોય ૧૮, કદાચ અનેક દેશો કાઠ્ઠા, એક દેશ લીલો, રાતો અને અનેક દેશો પીઠા અને ધોઠા હોય ૧૯, કદાચ અનેક દેશો કાઠ્ઠા, એક દેશ લીલો, અનેક દેશો રાતા, એક દેશ પીઠો, અને અનેક દેશો ધોઠા હોય ૨૦, કદાચ અનેક દેશો કાઠ્ઠા, એક દેશ લીલો, અનેક દેશો રાતા, એક દેશ પીઠો, અને અનેક દેશો ધોઠા હોય ૨૧, કદાચ અનેક દેશો કાઠ્ઠા, એક દેશ લીલો, અનેક દેશો રાતા, પીઠા અને એક દેશ ધોઠો હોય ૨૨, કદાચ અનેક દેશો કાઠ્ઠા, લીલા, એક દેશ રાતો, પીઠો અને ધોઠો હોય ૨૩, કદાચ અનેક દેશો કાઠ્ઠા, લીલા, એક દેશ રાતો, પીઠો અને અનેક દેશો ધોઠા હોય ૨૪, કદાચ અનેક દેશો કાઠ્ઠા, લીલા, એક દેશ રાતો, અનેક દેશો પીઠા અને એક દેશ ધોઠો હોય ૨૫, કદાચ અનેક દેશો કાઠ્ઠા, લીલા, રાતા, એક દેશ પીઠો અને ધોઠો હોય ૨૬. ૧ પ્રમાણે ૧ પંચ સંયોગના પૂર્વોક્ત છઠ્ઠીસ માંગાઓ થાય છે. અને પૂર્વાપર બધા મઠ્ઠીને અસંયોગી ૫, દ્વિકસંયોગી ૪૦, ત્રિકસંયોગી ૧૮૦, ચતુઃસંયોગી ૮૦ અને પંચસંયોગી ૨૬—એમ વર્ણના બસો ને એકત્રીસ માંગાઓ થાય છે. ગંધ સંબંધે સત્તપ્રદેશિકની પેટે માંગાઓ સમજવા. વર્ણોની પેટે રસો કહેવા, અને સ્પર્શના માંગા ચતુષ્પ્રદેશિકની પેટે કહેવા. [૧ પ્રમાણે અષ્ટપ્રદેશિક સ્કંધને આશ્રયી વર્ણના ૨૩૧, ગંધના ૬, રસના ૨૩૧, અને સ્પર્શના ૩૬ સર્વ મઠ્ઠીને ૫૦૪ માંગાઓ થાય છે.]

સાત પ્રદેશિક સ્કંધના વર્ણોને આશ્રયી ૪૭૪ માંગા. આઠ પ્રદેશિક સ્કંધના વર્ણોને આશ્રયી ૫૦૪ માંગા.

અષ્ટ પ્રદેશિક સ્કંધના વર્ણોને આશ્રયી ૫૦૪ માંગા.

૯. [પ્ર૦] નવપપસિયસ્સ પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય યગવન્ને, જહા અટ્ટપપસિય જાવ—‘સિય ચડફાસે પન્નત્તે । જહ યગવન્ને યગવન્ન—દુવન્ન—તિવન્ન—ચડવન્ના જહેવ અટ્ટપપસિયસ્સ । જહ પંચવન્ને સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિ-
દ્દપ ય સુક્કિલપ ય ૧, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિદ્દપ ય સુક્કિલપ ય ૨, एवं परिवाडीप एकतीसं भंगा
भाणियद्धा जाव—सि य कालगा य नीलगा य लोहियगा य हालिद्दगा य सुक्किलप य । एप एकतीसं भंगा । एवं पक्कग—दुयग—
तियग—चउक्कग—पंचगसंजोपहिं दो छत्तीसा भंगसया भवंति । गंधा जहा अट्टपपसि यस्स । रसा जहा एयस्स चव वन्ना,
फासा जहा चउपपसि यस्स ।

૧૦. [પ્ર૦] દસપપસિય ણં મંતે ! ળંધે—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય યગવન્ને જહા નવપપસિય જાવ—‘સિય ચડ-
ફાસે પન્નત્તે’ । જહ યગવન્ને યગવન્ન—દુવન્ન—તિવન્ન—ચડવન્ના જહેવ નવપપસિયસ્સ । પંચવન્ને વિ તહેવ, નવરં વત્તીસતિમો મંગો
મન્નતિ । એવમેતે એક્કગ—દુયગ—તિયગ—ચડક્કગ—પંચગસંજોપસુ દોઢિ સત્તતીસા મંગસયા ભવંતિ । ગંધા જહા નવપપસિયસ્સ ।
રસા જહા એયસ્સ ચેવ વન્ના । ફાસા જાવ—ચડપપસિયસ્સ । જહા દસપપસિઓ એવં સંઘેજ્જપપસિઓ વિ, એવં અસંઘેજ્જપપ-
સિઓ વિ, સુહુમપરિણઓ અણંતપપસિઓ વિ એવં ચેવ ।

૧૧. [પ્ર૦] વાયરપરિણ ણં મંતે ! અણંતપપસિય ળંધે કતિવન્ને ? [૩૦] એવં જહા અટ્ટારસમસપ જાવ—‘સિય અટ્ટ-
ફાસે પન્નત્તે’ । વન્ન—ગંધ—રસા જહા દસપપસિયસ્સ । જહ ચડફાસે સઘે કવ્વઁડે સઘે ગરુપ સઘે સીપ સઘે નિદ્દે ૧, સઘે
કવ્વઁડે સઘે ગરુપ સઘે સીપ સઘે લુપ્પે ૨, સઘે કવ્વઁડે સઘે ગરુપ સઘે ઉસિણે સઘે નિદ્દે ૩, સઘે કવ્વઁડે સઘે ગરુપ
સઘે ઉસિણે સઘે લુપ્પે ૪, સઘે કવ્વઁડે સઘે લહુપ સઘે સીપ સઘે નિદ્દે ૫, સઘે કવ્વઁડે સઘે લહુપ સઘે સીપ સઘે લુપ્પે
૬, સઘે કવ્વઁડે સઘે લહુપ સઘે ઉસિણે સઘે નિદ્દે ૭, સઘે કવ્વઁડે સઘે લહુપ સઘે ઉસિણે સઘે લુપ્પે ૮, સઘે મડપ સઘે
ગરુપ સઘે સીપ સઘે નિદ્દે ૯, સઘે મડપ સઘે ગરુપ સઘે સીપ સઘે લુપ્પે ૧૦, સઘે મડપ સઘે ગરુપ સઘે ઉસિણે સઘે

નવ પ્રદેશિક સ્ક-
ન્ધના વર્ણાદિના
મંગો.

૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નવ પ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણવાલો હોય ?—ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! અષ્ટપ્રદેશિક સ્કંધની પેઠે કદાચ
એક વર્ણવાલો યાવત્—‘કદાચ ચાર સ્પર્શવાલો હોય છે.’ જો તે એક વર્ણવાલો ઇત્યાદિ હોય તો એક, બે, ત્રણ અને ચાર વર્ણના માંગાઓ
અષ્ટપ્રદેશિક સ્કંધની પેઠે જાણવા. હવે જો તે પાંચવર્ણવાલો હોય તો કદાચ એક દેશ કાલો, લીલો, રાતો, પીલો અને ધોલો હોય ૧,
કદાચ એક દેશ કાલો, લીલો, રાતો, પીલો અને અનેક દેશો ધોલો હોય ૨, એ પ્રમાણે ક્રમ પૂર્વક એકત્રીશ માંગાઓ કહેવા. યાવત્—
કદાચ તેના અનેક દેશો કાલો, લીલા, રાતા, પીલો અને એક દેશ ધોલો હોય ૩૧. એ પ્રમાણે એકત્રીશ માંગા જાણવા. એ વર્ણને
આશ્રયી અસંયોગી ૫, દ્વિકસંયોગી ૪૦, ત્રિકસંયોગી ૮૦, ચતુઃસંયોગી ૮૦ અને પંચસંયોગી ૩૧—બધા મળીને બસો ને છત્રીશ માંગા
થાય છે. ગંધસંબંધે અષ્ટપ્રદેશિકની જેમ કહેવું. રસ સંબંધે પોતાના વર્ણની જેમ જાણવું અને સ્પર્શ સંબંધે ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધની પેઠે કહેવું.
[એ પ્રમાણે નવપ્રદેશિક સ્કંધને આશ્રયી વર્ણના ૨૩૬, ગંધના ૬, રસના ૨૩૬ અને સ્પર્શના ૩૬, સર્વે મળીને ૫૧૪ માંગાઓ થાય છે.]

નવ પ્રદેશિક સ્ક-
ન્ધના વર્ણાદિને આ-
શ્રયી ૫૧૪ મંગો.

દશ પ્રદેશિક સ્ક-
ન્ધના વર્ણાદિના
મંગો.

૧૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! દશપ્રદેશિક સ્કંધ સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! નવપ્રદેશિક સ્કંધની પેઠે કદાચ એક વર્ણવાલો
હોય, યાવત્—કદાચ ચાર સ્પર્શવાલો હોય. જો તે એક વર્ણવાલો ઇત્યાદિ હોય તો, એક, બે, ત્રણ અને ચાર વર્ણ સંબંધે નવપ્રદેશિક સ્કંધની
જેમ કહેવું. જો તે પાંચ વર્ણવાલો હોય તો પણ નવપ્રદેશિકની પેઠે જ જાણવું. પણ વિશેષ એ કે, અહિં *બત્રીશમો માંગો અધિક કહેવો.
એ પ્રમાણે અસંયોગી ૫, દ્વિકસંયોગી ૪૦, ત્રિકસંયોગી ૮૦, ચતુઃસંયોગી ૮૦ અને પંચસંયોગી ૩૨—બધા મળીને બસોને સાઢત્રીશ
માંગા થાય છે. ગંધ સંબંધે નવપ્રદેશિક સ્કંધની પેઠે માંગા કહેવા. રસના માંગા પોતાના વર્ણની પેઠે જાણવા. અને સ્પર્શ સંબંધી માંગા
ચતુષ્પ્રદેશિકની પેઠે જાણવા. [એ પ્રમાણે દશપ્રદેશિક સ્કંધને આશ્રયી વર્ણના ૨૩૭, ગંધના ૬, રસના ૨૩૭, અને સ્પર્શના ૩૬. બધા
મળીને ૫૧૬ માંગાઓ થાય છે.] જેમ દશપ્રદેશિક સ્કંધ કહ્યો તેમ સંલ્યાતપ્રદેશિક, અસંલ્યાતપ્રદેશિક અને સૂક્ષ્મપરિણામવાલો અનંતપ્ર-
દેશિક સ્કંધ પણ જાણવો.

દશ પ્રદેશિક સ્ક-
ન્ધના ૫૧૬ મંગો.

અનંત પ્રદેશિક
સ્થૂલ પરિણામવાલો
સ્કંધના વર્ણાદિના
મંગો.

૧૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વાદરપરિણામવાલો (સ્થૂલ) અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણવાલો હોય ?—ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ !
†અઢારમા શતકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્—‘તે કદાચ આઠ સ્પર્શવાલો પણ કહ્યો છે’ ત્યાં સુધી જાણવું. તેના વર્ણ, ગંધ અને રસના માંગાઓ
દશપ્રદેશિક સ્કંધની પેઠે જાણવા. હવે જો તે ચારસ્પર્શવાલો હોય તો, કદાચ સર્વે કર્કશ, સર્વે ગુરુ, સર્વે શીત અને સર્વે સ્લિગ્ધ હોય ૧,
કદાચ સર્વે કર્કશ, સર્વે ગુરુ, સર્વે શીત અને સર્વે રુક્ષ હોય ૨, કદાચ સર્વે કર્કશ, સર્વે ગુરુ, સર્વે ઉષ્ણ અને સર્વે સ્લિગ્ધ હોય ૩, કદાચ સર્વે
કર્કશ, સર્વે ગુરુ, સર્વે ઉષ્ણ અને સર્વે રુક્ષ હોય ૪, કદાચ સર્વે કર્કશ, સર્વે લઘુ, સર્વે શીત અને સર્વે સ્લિગ્ધ હોય ૫, કદાચ સર્વે
કર્કશ, સર્વે લઘુ, સર્વે શીત અને સર્વે રુક્ષ હોય ૬, કદાચ સર્વે કર્કશ, સર્વે લઘુ, સર્વે ઉષ્ણ અને સર્વે સ્લિગ્ધ હોય ૭, કદાચ સર્વે
કર્કશ, સર્વે લઘુ, સર્વે ઉષ્ણ અને સર્વે રુક્ષ હોય ૮, કદાચ સર્વે મૃદુ—કોમલ, સર્વે ગુરુ, સર્વે શીત અને સર્વે સ્લિગ્ધ હોય ૯, કદાચ

૧૦ * અનેક દેશો કાલો, લીલા, રાતા, પીલો અને ધોલો હોય છે ૩૨.

૧૧ † મગ. ૪ શ્લ. ૧૮ ૩૦ ૬ પૃ. ૬૪.

निद्धे ११, सध्वे मउप सध्वे गरुप सध्वे उसिणे सध्वे लुक्खे १२, सध्वे मउप सध्वे लहुप सध्वे सीप सध्वे निद्धे १३, सध्वे मउप सध्वे लहुप सध्वे सीप सध्वे लुक्खे १४, सध्वे मउप सध्वे लहुप सध्वे उसिणे सध्वे निद्धे १५, सध्वे मउप सध्वे लहुप सध्वे उसिणे सध्वे लुक्खे १६ । एप सोलस भंगा ।

जइ पंचफासे सध्वे कक्खडे सध्वे गरुप सध्वे सीप देसे निद्धे देसे लुक्खे १, सध्वे कक्खडे सध्वे गरुप सध्वे सीप देसे निद्धे देसा लुक्खा २, सध्वे कक्खडे सध्वे गरुप सध्वे सीप देसा निद्धा देसे लुक्खे ३, सध्वे कक्खडे सध्वे गरुप सध्वे सीप देसा निद्धा देसा लुक्खा ४, सध्वे कक्खडे सध्वे गरुप सध्वे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे ४, सध्वे कक्खडे सध्वे लहुप सध्वे सीप देसे निद्धे देसे लुक्खे ४, सध्वे कक्खडे सध्वे लहुप सध्वे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे ४, एवं एप कक्खडेणं सोलस भंगा । सध्वे मउप सध्वे गरुप सध्वे सीप देसे निद्धे देसे लुक्खे ४, एवं मउपण वि सोलस भंगा, एवं बत्तीसं भंगा । सध्वे कक्खडे सध्वे गरुप सध्वे निद्धे देसे सीप देसे उसिणे ४, सध्वे कक्खडे सध्वे गरुप सध्वे लुक्खे देसे सीप देसे उसिणे ४, एप बत्तीसं भंगा । सध्वे कक्खडे सध्वे सीप सध्वे निद्धे देसे गरुप देसे लहुप, एत्थ वि बत्तीसं भंगा, सध्वे गरुप सध्वे सीप सध्वे निद्धे देसे कक्खडे देसे मउप, एत्थ वि बत्तीसं भंगा, एवं सध्वे ते पंचफासे अट्ठावीसं भंगसयं भवति ।

जइ छफासे सध्वे कक्खडे सध्वे गरुप देसे सीप देसे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे १, सध्वे कक्खडे सध्वे गरुप देसे सीप देसे उसिणे देसे निद्धे देसा लुक्खा २, एवं जाव-सध्वे कक्खडे सध्वे गरुप देसा सीया देसा उसिणा देसा निद्धा देसा लुक्खा १६, एप सोलस भंगा । सध्वे कक्खडे सध्वे लहुप देसे सीप देसे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे, एत्थ वि सोलस भंगा । सध्वे मउप सध्वे गरुप देसे सीप देसे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे, एत्थ वि । सध्वे मउप सध्वे लहुप देसे सीप देसे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे, एत्थ वि सोलस भंगा, एप चउसट्ठिं भंगा । सध्वे कक्खडे सध्वे सीप देसे गरुप देसे लहुप देसे निद्धे देसे लुक्खे, एवं जाव-सध्वे मउप सध्वे उसिणे देसा गरुया देसा लहुया देसा निद्धा देसा लुक्खा,

सर्वं मृदु, सर्वं गुरु, सर्वं शीत अने सर्वं रुक्ष होय १०, कदाच सर्वं मृदु, सर्वं गुरु, सर्वं उष्ण अने सर्वं स्निग्ध होय ११, कदाच सर्वं मृदु, सर्वं गुरु, सर्वं उष्ण अने सर्वं रुक्ष होय १२, कदाच सर्वं मृदु, सर्वं लघु, सर्वं शीत अने सर्वं स्निग्ध होय १३, कदाच सर्वं मृदु, सर्वं लघु, सर्वं शीत अने सर्वं रुक्ष होय १४, कदाच सर्वं मृदु, सर्वं लघु, सर्वं उष्ण अने सर्वं स्निग्ध होय १५, कदाच सर्वं मृदु, सर्वं लघु, सर्वं उष्ण अने सर्वं रुक्ष होय १६. ए सोळ भांगाओ जाणवा.

हवे जो ते पांचस्पर्शाळो होय तो (१) सर्वं कर्कश, सर्वं गुरु, सर्वं शीत, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय १, अथवा सर्वं कर्कश, सर्वं गुरु, सर्वं शीत, एक देश स्निग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय २, अथवा सर्वं कर्कश, सर्वं गुरु, सर्वं शीत, अनेक देशो स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय ३, अथवा सर्वं कर्कश, सर्वं गुरु, सर्वं शीत, अनेक देशो स्निग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय ४, अथवा (२) कदाच सर्वं कर्कश, सर्वं गुरु, सर्वं उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय ४, [अहिं उपर प्रमाणे चार भांगा जाणवा.] (३) सर्वं कर्कश, सर्वं लघु, सर्वं शीत, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय ४, (४) कदाच सर्वं कर्कश, सर्वं लघु, सर्वं उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय ४. ए प्रमाणे कर्कशानी साथे सोळ भांगा थया. अथवा सर्वं मृदु, सर्वं गुरु, सर्वं शीत, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय १६. अहिं मृदुनी साथे पण कर्कशानी पेठे सोळ भांगा करवा. ए रीते बधा मळीने बत्रीश भांगा थाय छे. अथवा सर्वं कर्कश, सर्वं गुरु, सर्वं स्निग्ध एक देश शीत अने एक देश उष्ण १६, अथवा सर्वं कर्कश, सर्वं गुरु, सर्वं रुक्ष, एक देश शीत अने एक देश उष्ण १६, ए बधा मळीने बत्रीश भांगा जाणवा. कदाच सर्वं कर्कश, सर्वं शीत, सर्वं स्निग्ध, एक देश गुरु अने एक देश लघु. अहिं पण बत्रीश भांगा करवा. अथवा कदाच सर्वं गुरु, सर्वं शीत, सर्वं स्निग्ध, एक देश कर्कश अने एक देश मृदु ३२. अहिं पण बत्रीश भांगा करवा. ए प्रमाणे बधा मळीने पांच स्पर्शना एकसोने अठ्ठावीश भांगा थाय छे.

पांच स्पर्शना भंगो.

हवे जो ते छ स्पर्शाळो होय तो (१) सर्वं कर्कश, सर्वं गुरु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय १, कदाच सर्वं कर्कश, सर्वं गुरु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय २, ए प्रमाणे यावत्-सर्वं कर्कश, सर्वं गुरु, अनेक देशो शीत, अनेक देशो उष्ण, अनेक देशो स्निग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय १६. ए प्रमाणे सोळ भांगा करवा. (२) कदाच सर्वं कर्कश, सर्वं लघु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय १६. अहिं पण सोळ भांगा कहेवा. (३) कदाच सर्वं मृदु, सर्वं गुरु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय १६. अहिं पण सोळ भांगा कहेवा. (४) कदाच सर्वं मृदु, सर्वं लघु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय १६. अहिं पण सोळ भांगा कहेवा. ए बधा मळीने चोसठ भांगा थाय छे. अथवा कदाच सर्वं कर्कश, सर्वं शीत, एक देश गुरु, एक देश लघु, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय. ए प्रमाणे यावत्-सर्वं मृदु, सर्वं उष्ण, अनेक देशो गुरु, अनेक देशो लघु, अनेक देशो स्निग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय. अहिं चोसठ भांगा जाणवा. कदाच सर्वं कर्कश, सर्वं स्निग्ध, एक देश गुरु, एक

छ स्पर्शना भंगो.

एतथ वि चउसार्द्धि भंगा । सधे कक्खडे सधे निद्धे देसे गरुप देसे लहुप देसे सीप देसे उसिणे १, जाव-सधे मउप सधे लुक्खे देसा गरुया देसा लहुया देसा सीया देसा उसिणा, एप चउसार्द्धि भंगा । सधे गरुप सधे सीप देसे कक्खडे देसे मउप देसे निद्धे देसे लुक्खे, एवं जाव-सधे लहुप सधे उसिणे देसा कक्खडा देसा मउया देसा निद्धा देसा लुक्खा, एप चउसार्द्धि भंगा । सधे गरुप सधे निद्धे देसे कक्खडे देसे मउप देसे सीप देसे उसिणे, जाव-सधे लहुप सधे लुक्खे देसा कक्खडा देसा मउया देसा सीया देसा उसिणा, एप चउसार्द्धि भंगा । सधे सीप सधे निद्धे देसे कक्खडे देसे मउप देसे गरुप देसे लहुप, जाव-सधे उसिणे सधे लुक्खे देसा कक्खडा देसा मउया देसा गरुया देसा लहुया, एप चउसार्द्धि भंगा । सधे ते छफासे तिन्नि चउरासीया भंगसया भवंति ३८४ ।

जइ सत्तफासे सधे कक्खडे देसे गरुप देसे लहुप देसे सीप देसे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे १, सधे कक्खडे देसे गरुप देसे लहुप देसे सीप देसे उसिणे देसा निद्धा देसा लुक्खा ४, सधे कक्खडे देसे गरुप देसे लहुप देसे सीप देसा उसिणा देसे निद्धे देसे लुक्खे ४, सधे कक्खडे देसे गरुप देसे लहुप देसा सीया देसे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे ४, सधे कक्खडे देसे गरुप देसे लहुप देसा सीया देसा उसिणा देसे निद्धे देसे लुक्खे । सधे ते सोलस भंगा भाणियघा । सधे कक्खडे देसे गरुप देसा लहुया देसे सीप देसे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे, एवं गरुपणं पगत्तेणं लहुपणं पुहुत्तेणं एते वि सोलस भंगा । सधे कक्खडे देसा गरुया देसे लहुप देसे सीप देसे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे, एप वि सोलस भंगा भाणियघा । सधे कक्खडे देसा गरुया देसा लहुया देसे सीप देसे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे, एप वि सोलस भंगा भाणियघा । एवमेते चउसार्द्धि भंगा कक्खडेणं समं । सधे मउप देसे गरुप देसे लहुप देसे सीप देसे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे । एवं मउपण वि समं चउसार्द्धि भंगा भाणियघा । सधे गरुप देसे कक्खडे देसे मउप देसे सीप देसे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे । एवं गरुपण वि समं चउसार्द्धि भंगा कायघा । सधे लहुप देसे कक्खडे देसे मउप देसे सीप देसे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे । एवं लहुपण वि समं चउसार्द्धि भंगा कायघा । सधे सीप देसे कक्खडे देसे मउप देसे गरुप देसे लहुप देसे निद्धे देसे लुक्खे । एवं सीतेण वि समं चउसार्द्धि भंगा कायघा । सधे उसिणे देसे कक्खडे देसे मउप देसे गरुप देसे लहुप देसे निद्धे देसे

देश लघु, एक देश शीत अने एक देश उष्ण होय, यावत्-कदाच सर्वं मृदु, सर्वं रुक्ष, अनेक देशो गुरु, अनेक देशो लघु, अनेक देशो शीत अने अनेक देशो उष्ण होय. ए प्रमाणे अहिं पण चोसठ भांगा करवा. कदाच सर्वं गुरु, सर्वं शीत, एक देश कर्कश, एक देश मृदु, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय, ए प्रमाणे यावत्-सर्वं लघु, सर्वं उष्ण, अनेक देशो कर्कश, अनेक देशो मृदु, अनेक देशो स्निग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय. ए प्रमाणे चोसठ भांगा समजवा. कदाच सर्वं गुरु, सर्वं स्निग्ध, एक देश कर्कश, एक देश मृदु, एक देश शीत अने एक देश उष्ण होय, यावत्-कदाच सर्वं लघु, सर्वं रुक्ष, अनेक देशो कर्कश, अनेक देशो मृदु, अनेक देशो शीत अने अनेक देशो उष्ण होय. ए प्रमाणे अहिं पण चोसठ भांगा जाणवा. कदाच सर्वं शीत, सर्वं स्निग्ध, एक देश कर्कश, एक देश मृदु, एक देश गुरु अने एक देश लघु होय, यावत्-कदाच सर्वं उष्ण, सर्वं रुक्ष, अनेक देशो कर्कश, अनेक देशो मृदु, अनेक देशो गुरु अने अनेक देशो लघु होय. ए प्रमाणे अहिं पण चोसठ भांगा जाणवा. ते वधा मळीने छ स्पर्श संबंधे ३८४ भांगा थाय छे.

सात स्पर्शना भंगो.

इहे जो ते सात स्पर्शवाळो होय तो (१) सर्वं कर्कश, एक देश गुरु, एक देश लघु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय १, कदाच सर्वं कर्कश, एक देश गुरु, एक देश लघु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, अनेक देशो स्निग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय ४. [ए प्रमाणे चार भांगा करवा]. (२) कदाच सर्वं कर्कश, एक देश गुरु, एक देश लघु, एक देश शीत, अनेक देशो उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय ४. [अहिं पण चार भांगा करवा]. (३) कदाच सर्वं कर्कश, एक देश गुरु, एक देश लघु, अनेक देशो शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय ४. (४) कदाच सर्वं कर्कश, एक देश गुरु, एक देश लघु, अनेक देशो शीत, अनेक देशो उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय ४. ए वधा मळीने सोळ भांगा कहेवा. (२) कदाच सर्वं कर्कश, एक देश गुरु, अनेक देशो लघु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय. ए प्रमाणे 'गुरु' पद एक वचनमां अने 'लघु' पदने अनेक वचनमां राखी उपरना ज सोळ भांगा अहिं पण कहेवा १६. (३) कदाच सर्वं कर्कश, अनेक देशो गुरु, एक देश लघु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय १६. अहिं पण सोळ भांगा कहेवा. (४) कदाच सर्वं कर्कश, अनेक देशो गुरु, अनेक देशो लघु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय १६. ए पण सोळ भांगा कहेवा. (१) ए प्रमाणे ए चोसठ भांगा 'कर्कश' साथे कहा ६४. (२) कदाच सर्वं मृदु, एक देश गुरु, एक देश लघु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय. ए प्रमाणे 'मृदु'नी साथे पण चोसठ भांगा करवा. (३) कदाच सर्वं गुरु, एक देश कर्कश, एक देश मृदु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष. ए प्रमाणे 'गुरु'नी साथे पण चोसठ भांगा कहेवा. (४) कदाच सर्वं लघु, एक देश कर्कश, एक देश मृदु, एक देश

लुक्खे । एवं उस्सिणेण वि समं चउसट्ठिं भंगा कायघ्वा । सध्वे निद्धे देसे कक्खडे देसे मउप देसे गरुप देसे लहुप देसे सीप देसे उस्सिणे । एवं निद्धेण वि चउसट्ठिं भंगा कायघ्वा । सध्वे लुक्खे देसे कक्खडे देसे मउप देसे गरुप देसे लहुप देसे सीप देसे उस्सिणे । एवं लुक्खेण वि समं चउसट्ठिं भंगा कायघ्वा जाव—सध्वे लुक्खे देसा कक्खडा देसा मउया देसा गरुया देसा लहुया देसा सीया देसा उस्सिणा । एवं सत्तफासे पंच बारसुत्तरा भंगसया भवंति । १५

जइ अट्टफासे देसे कक्खडे देसे मउप देसे गरुप देसे लहुप देसे सीप देसे उस्सिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे ४, देसे कक्खडे देसे मउप देसे गरुप देसे लहुप देसे सीप देसा उस्सिणा देसे निद्धे देसे लुक्खे ४, देसे कक्खडे देसे मउप देसे गरुप देसे लहुप देसा सीया देसे उस्सिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे ४, देसे कक्खडे देसे मउप देसे गरुप देसे लहुप देसा सीया देसा उस्सिणा देसे निद्धे देसे लुक्खे ४, एप चत्तारि चउक्का सोलस भंगा । देसे कक्खडे देसे मउप देसे गरुप देसा लहुया देसे सीप देसे उस्सिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे, एवं एते गरुपणं एगत्तणं लहुपणं पुहत्तणं सोलस भंगा कायघ्वा । देसे कक्खडे देसे मउप देसा गरुया देसे लहुप देसे सीप देसे उस्सिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे ४ । एप वि सोलस भंगा कायघ्वा । देसे कक्खडे देसे मउप देसा गरुया देसा लहुया देसे सीप देसे उस्सिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे । एते वि सोलस भंगा कायघ्वा । सध्वे वि ते चउसट्ठिं भंगा कक्खड—मउपहिं एगत्तपहिं । ताहे कक्खडेणं एगत्तणं मउपणं पुहत्तेणं एते चउसट्ठिं भंगा कायघ्वा । ताहे कक्खडेणं पुहत्तणं मउपणं एगत्तणं चउसट्ठिं भंगा कायघ्वा । ताहे एतेहिं चव दोहि वि पुहुत्तेहिं चउसट्ठिं भंगा कायघ्वा जाव—‘देसा कक्खडा देसा मउया देसा गरुया देसा लहुया देसा सीया देसा उस्सिणा देसा निद्धा देसा लुक्खा’ एसो अपच्छिमो भंगो । सध्वे ते अट्टफासे दो छप्पघ्ना भंगसया भवंति । एवं एते बादरपरिणप अणंतपएसिप खंधे सध्वेसु संजोएसु बारस छन्नउया भंगसया भवंति ।

शीतं, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय. ए प्रमाणे ‘लघु’नी साथे पण चोसठ भांगा कहेवा. (५) कदाच सर्व शीत, एक देश कर्कश, एक देश मृदु, एक देश गुरु, एक देश लघु, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय. ए प्रमाणे ‘शीत’नी साथे पण चोसठ भांगा कहेवा. (६) कदाच सर्व उष्ण, एक देश कर्कश, एक देश मृदु, एक देश गुरु, एक देश लघु, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय. ए प्रमाणे ‘उष्ण’नी साथे पण चोसठ भांगा कहेवा. (७) कदाच सर्व स्निग्ध, एक देश कर्कश, एक देश मृदु, एक देश गुरु, एक देश लघु, एक देश शीत, अने एक देश उष्ण होय. ए प्रमाणे ‘स्निग्ध’नी साथे पण चोसठ भांगा कहेवा. (८) कदाच सर्व रुक्ष, एक देश कर्कश, एक देश मृदु, एक देश गुरु, एक देश लघु, एक देश शीत अने एक देश उष्ण होय. ए प्रमाणे ‘रुक्ष’ साथे पण चोसठ भांगा करवा. यावत्—सर्व रुक्ष, अनेक देशो मृदु, अनेक देशो गुरु, अनेक देशो लघु, अनेक देशो शीत अने अनेक देशो उष्ण होय ६४. ए रीते बधा मळीने सात स्पर्शना पांचसोने बार भांगा धाय छे.

जो ते आठ स्पर्शवाळो होय तो (१) कदाच एक देश कर्कश, एक देश मृदु, एक देश गुरु, एक देश लघु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय ४. [अहिं चार भांगा करवा.] (२) कदाच एक देश कर्कश, एक देश मृदु, एक देश गुरु, एक देश लघु, एक देश शीत, अनेक देशो उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय ४, (३) कदाच एक देश कर्कश, एक देश मृदु, एक देश गुरु, एक देश लघु, अनेक देशो शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय ४. [अहिं पण चार भांगा करवा]. (४) कदाच एक देश कर्कश, एक देश मृदु, एक देश गुरु, एक देश लघु, अनेक देशो शीत, अनेक देशो उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय ४. ए प्रमाणे चार चतुष्कना सोळ भांगा करवा. (२) कदाच एक देश कर्कश, एक देश मृदु, एक देश गुरु, अनेक देशो लघु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय. ए प्रमाणे ‘गुरु’ ने एक वचनमां अने ‘लघु’ने बहुवचनमां राखी (उपरना ज) सोळ भांगा करवा १६. (३) कदाच एक देश कर्कश, एक देश मृदु, अनेक देशो गुरु, एक देश लघु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय. ए प्रमाणे अहिं पण सोळ भांगा करवा. (४) कदाच एक देश कर्कश, एक देश मृदु, अनेक देशो गुरु, अनेक देशो लघु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय. अहिं पण सोळ भांगा करवा. ए बधा मळीने चोसठ भांगा ‘कर्कश अने मृदु’ ने एक वचनमां राखवाधी धाय. (२) तेमां कर्कशने एक वचनमां अने मृदुने अनेक वचनमां राखी एज प्रमाणे बीजा चोसठ भांगा करवा. वळी तेमां (३) कर्कशने बहुवचनमां अने मृदुने एक वचनमां राखी पुनः चोसठ भांगा करवा. वळी पण (४) कर्कश अने मृदु वनेने बहुसंख्यामां राखी बीजा चोसठ भांगा करवा. यावत्—अनेक देशो कर्कश, अनेक देशो मृदु, अनेक देशो गुरु, अनेक देशो लघु, अनेक देशो शीत, अनेक देशो उष्ण, अनेक देशो स्निग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय ६४. ए छेळो भांगो छे. ए बधा मळीने आठ स्पर्शना बसो ने छप्पन्न भांगा धाय छे. ए प्रमाणे बादरपरिणामवाळा अनंतप्रदेशिक स्कंधमां स्पर्शना सर्व संयोगोने आश्रयी [चतुःसंयोगी १६, पंचसंयोगी १२८, छसंयोगी ३८४, सप्तसंयोगी ५१२ अने अष्टसंयोगी २५६—] बधा मळीने १२९६ भांगा धाय छे.

आठ स्पर्शना भंगो.

बादर स्कन्धना
स्पर्शने आश्रयी
१२९६ भंगो.

૧૨. [પ્ર૦] કહવિદે મંતે! પરમાણુ પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા! ચઝવિદે પરમાણુ પન્નત્તે તંજહા—૧ દ્વપરમાણુ, ૨ ક્ષેત્ર-પરમાણુ, ૩ કાલપરમાણુ, ૪ ભાવપરમાણુ ।

૧૩. [પ્ર૦] દ્વપરમાણુ ણં મંતે! કહવિદે પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા! ચઝવિદે પન્નત્તે તંજહા—૧ અષ્ટેજ્જે, ૨ અમેજ્જે, ૩ અહ્હજ્જે, ૪ અગેજ્જે ।

૧૪. [પ્ર૦] ક્ષેત્રપરમાણુ ણં મંતે! કહવિદે પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા! ચઝવિદે પન્નત્તે તંજહા—૧ અણજ્જે, ૨ અમજ્જે, ૩ અપદેસે, ૪ અવિમાદમે ।

૧૫. [પ્ર૦] કાલપરમાણુ—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા! ચઝવિદે પન્નત્તે, તંજહા—૧ અવજ્જે, ૨ અગંધે, ૩ અરસે, ૪ અપાસે ।

૧૬. [પ્ર૦] ભાવપરમાણુ ણં મંતે! કહવિદે પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા! ચઝવિદે પન્નત્તે તંજહા—૧ વપ્પમંતે, ૨ ગંધમંતે, ૩ રસમંતે, ૪ ફાસમંતે । 'સેવં મંતે! સેવં મંતે!' ત્તિ જાઘ—વિહરતિ ।

વીસદમે સપ્ત પંચમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પરમાણુના ચાર પ્રકાર.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્! પરમાણુ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે? [૩૦] હે ગૌતમ! પરમાણુ ચાર પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—૧ *દ્રવ્યપરમાણુ, ૨ ક્ષેત્રપરમાણુ, ૩ કાલપરમાણુ અને ૪ ભાવપરમાણુ.

દ્રવ્યપરમાણુના પ્રકાર.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્! દ્રવ્યપરમાણુ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે? [૩૦] હે ગૌતમ! દ્રવ્યપરમાણુ ચાર પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—૧ અણેઘ, ૨ અમેઘ, ૩ અદાહ્લ અને ૪ અપ્રાહ્લ.

ક્ષેત્રપરમાણુના પ્રકાર.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્! ક્ષેત્રપરમાણુ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે? [૩૦] હે ગૌતમ! ક્ષેત્રપરમાણુ ચાર પ્રકારનો કહ્યો છે; તે આ પ્રમાણે—૧ †અનર્ધ, ૨ અમધ્ય, ૩ અપ્રદેશ અને ૪ અવિભાગ.

કાલપરમાણુના પ્રકાર.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્! કાલપરમાણુ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે? [૩૦] હે ગૌતમ! ચાર પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—૧ અવર્ણ, ૨ અગંધ, ૩ અરસ અને ૪ અસ્પર્શ.

ભાવપરમાણુના પ્રકાર.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્! ભાવપરમાણુ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે? [૩૦] હે ગૌતમ! ચાર પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—૧ વર્ણવાલો, ૨ ગંધવાલો, ૩ રસવાલો અને ૪ સ્પર્શવાલો. 'હે ભગવન્! તે એમજ છે, હે ભગવન્! તે એમજ છે.' એમ કહી [ભગવાન્ ગૌતમ] યાવત્—વિહરે છે.

વીશમા શ્લોકમાં પંચમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

છટ્ઠો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાહપ ણં મંતે! હમીસે રયણપ્પમાપ ય સક્કરપ્પમાપ ય પુઢવીપ અંતરા સમોહપ, સમોહણિત્તા જે મવિપ સોહમ્મે કપ્પે પુઢવિક્કાહયત્તાપ ઉવવજ્જિત્તપ સે ણં મંતે! કિં પુઢિ ઉવવજ્જિત્તા પચ્છા આહારેજ્જા પુઢિ આહારિત્તા

ષષ્ઠ ઉદ્દેશક.

પૃથિવીકાયિકનું આહાર અને ઉત્પન્નિતું પૌર્વાપર્ન.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્! જે પૃથિવીકાયિક જીવ, આ રત્નપ્રભા પૃથિવી અને શર્કરાપ્રભા પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાત કરીને સૌધર્મક-લ્પમાં પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે શું પહેલાં ઉત્પન્ન થઈને પછી આહાર કરે કે પહેલાં આહાર કરીને પછી ઉત્પન્ન થાય? [૩૦] હે ગૌતમ! તે પહેલાં ઉત્પન્ન થઈને પછી આહાર કરે, અથવા પહેલાં આહાર કરીને પછી ઉત્પન્ન થાય—ઈત્યાદિ હકીકત †સત્તરમા

૧૨ * વર્ણાદિ ધર્મની વિવક્ષા સિવાયનો એક પરમાણુ દ્રવ્ય પરમાણુ કહેવાય છે; કારણ કે અહીં કેવલ દ્રવ્યની જ વિવક્ષા છે, એક આકાશ પ્રદેશ ક્ષેત્ર પરમાણુ, સમય કાઠ પરમાણુ અને વર્ણાદિ ધર્મના પ્રાધાન્યની વિવક્ષા થી ભાવ પરમાણુ કહેવાય છે.

૧૪ † પરમાણુના સમસંખ્યાવાળા અવયવ નથી માટે તે અનર્ધ, વિષમ સંખ્યાવાળા અવયવો નથી માટે અમધ્ય, અવયવો નથી માટે અપ્રદેશ અને તેનો વિભાગ થઈ શકતો નથી માટે અવિભાગ કહેવાય છે.

૧ ‡ અન્તર્મુહૂર્તનું આયુષ બાકી હોય ત્યારે મરણાન્ત દુઃખથી પીડિત થયેલ જીવ પોતાના આત્મપ્રદેશો વચ્ચે મુસ્લાદિ છિદ્રોને પૂરીને તથા શરીર પ્રમાણ પહોળાઈ અને જાડાઈ રાહી તથા લંબાઈમાં ઉત્પત્તિ સ્થાનપર્યંત. ક્ષેત્ર વ્યાપીને અન્તર્મુહૂર્તમાં મરણ પામે અને આયુષ કર્મના ઘળા પુદ્ગલોનો ક્ષય કરે તે મરણસમુદ્ઘાત કહેવાય છે. કોઈ એક જીવ સમુદ્ઘાત કરીને ભવાન્તરમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને ત્યાં આહાર કરે છે અને શરીર બાંધે છે, કોઈ જીવ સમુદ્ઘાતથી નિવૃત્ત થઈ પોતાના શરીરમાં આવીને ફરી સમુદ્ઘાત કરી ભવાન્તરમાં ઉત્પન્ન થાય છે. જુઓ ભગ૦ સ્વ૦ ૧ શ૦ ૬ ૩૦ ૬ ૫૦ ૩૧૬.

¶ જીવો દેશથી અને સર્વથી એમ બે પ્રકારે મરણસમુદ્ઘાત કરે છે, જ્યારે દેશથી મરણસમુદ્ઘાત કરે છે ત્યારે તે મરણસમુદ્ઘાતથી નિવૃત્ત થઈ પૂર્વના શરીરને સર્વથા છોડી દબાવી ગતિથી જાય છે અને તે પ્રથમ ઉત્પન્ન થાય છે અને પછી આહાર કરે છે. પણ જે સર્વ સમુદ્ઘાત કરે છે તે ઈલિકા ગતિથી ત્યાં જઈ પછી શરીરનો ત્યાગ કરે છે તે થી પ્રથમ આહાર કરે છે અને પછી ઉત્પન્ન થાય છે—જુઓ ભગ૦ સ્વ૦ ૪ શ૦ ૧૭ ૩૦ ૬ ૫૦ ૪૦.

पच्छा उववज्जेज्जा ? [उ०] गोयमा ! पुर्वि वा उववज्जित्ता० एवं जहा सत्तरसमसए छट्टुद्देसे जाव-से तेणट्टेणं गोयमा ! एवं बुच्चइ-‘पुर्वि वा जाव-उववज्जेज्जा’ । नवरं तेहिं संपाउणणा, इमेहिं आहारो भन्नति, सेसं तं चेव ।

२. [प्र०] पुढविकाइए णं भंते ! इमीसे रयणप्पभाए सक्करप्पभाए य पुढवीए अंतरा समोहए, समोहणित्ता जे भविए ईसाणे कप्पे पुढविकाइयत्ताए उववज्जित्ताए० ? [उ०] एवं चेव, एवं जाव-ईसीपन्भाराए उववापयद्यो ।

३. [प्र०] पुढविकाइए णं भंते ! सक्करप्पभाए वालुयप्पभाए य पुढवीए अंतरा समोहते, समोहणित्ता जे भविए सोहम्मे जाव-ईसीपन्भाराए, एवं एतेण कमेणं जाव-तमाए अहेसत्तमाए य पुढवीए अंतरा समोहए समाणे जे भविए सोहम्मे जाव-ईसिपन्भाराए उववापयद्यो ।

४. [प्र०] पुढविकाइए णं भंते ! सोहम्मी-साणाणं सणकुमार-माहिंदाण य कप्पाणं अंतरा समोहए, समोहणित्ता जे भविए इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए पुढविकाइयत्ताए उववज्जित्ताए से णं भंते ! पुर्वि उववज्जित्ता पच्छा आहारेज्जा, सेसं तं चेव जाव-से तेणट्टेणं जाव-णिकखेवओ ।

५. [प्र०] पुढविकाइए णं भंते ! सोहम्मी-साणाणं सणकुमार-माहिंदाण य कप्पाणं अंतरा समोहए, समोहणित्ता जे भविए सक्करप्पभाए पुढवीए पुढविकाइयत्ताए उववज्जित्ताए० ? [उ०] एवं चेव, एवं जाव-अहेसत्तमाए उववापयद्यो । एवं सणकुमार-माहिंदाणं बंभलोगस्स य कप्पस्स अंतरा समोहए, समोहणित्ता पुणरवि जाव-अहेसत्तमाए उववापयद्यो, एवं बंभलोगस्स लंतगस्स य कप्पस्स अंतरा समोहए, पुणरवि जाव-अहेसत्तमाए, एवं लंतगस्स महासुक्कस्स कप्पस्स य अंतरा समोहए, पुणरवि जाव-अहेसत्तमाए, एवं महासुक्कस्स सहस्सारस्स य कप्पस्स अंतरा पुणरवि जाव-अहेसत्तमाए, एवं सहस्सारस्स आणय-पाणयकप्पाण य अंतरा पुणरवि जाव-अहेसत्तमाए, एवं आणय-पाणयाणं आरण-अच्चुयाण य कप्पाणं अंतरा पुणरवि जाव-अहेसत्तमाए, एवं आरण-च्चुयाणं गेवेज्जविमाणाण य अंतरा जाव-अहेसत्तमाए, एवं गेवेज्जविमाणाणं अणुत्तरविमाणाण य अंतरा पुणरवि जाव-अहेसत्तमाए, एवं अणुत्तरविमाणाणं ईसीपन्भाराए य पुणरवि जाव-अहेसत्तमाए उववापयद्यो १ ।

६. [प्र०] आउक्काइए णं भंते ! इमीसे रयणप्पभाए सक्करप्पभाए य पुढवीए अंतरा समोहए, समोहणित्ता जे भविए सोहम्मे कप्पे आउक्काइयत्ताए उववज्जित्ताए० सेसं जहा पुढविकाइयस्स, जाव-से तेणट्टेणं० । एवं पढम-दोच्चाणं अंतरा समोहए

शतकना छट्टा उद्देशकमां कह्या प्रमाणे कहेवी. यावत्-ते हेतुधी हे गौतम ! एम कहेवाय छे के-‘ते पहेलां उत्पन्न थईने पछी आहार करे, अथवा पहेलां आहार करीने पछी उत्पन्न थाय.’ पण विशेष ए के, त्यां पृथिवीकायिको ‘संप्राप्त करे-पुद्गलग्रहण करे’ ए कथन छे अने अहिं ‘आहार करे’ एम कहेवानुं छे. बाकी बधुं पूर्ववत् जाणवुं.

२. [प्र०] हे भगवन् ! जे पृथिवीकायिक आ रत्नप्रभा अने शर्कराप्रभापृथिवीनी वच्चे मरणसमुद्घात करीने ईशानकल्पमां पृथिवी कायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे, ते शुं पहेलां उत्पन्न थाय अने पछी आहार करे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-ईषत्प्राग्भारा पृथिवी सुधी उपपात कहेवो.

३. [प्र०] हे भगवन् ! जे पृथिवीकायिक शर्कराप्रभा अने बालुकाप्रभा पृथिवीनी वच्चे मरणसमुद्घात करीने सौधर्मकल्पमां यावत्-ईषत्प्राग्भारा पृथिवीमां उत्पन्न थवाने योग्य होय-इत्यादि प्रश्न अने उत्तर पूर्ववत् जाणवो. ए प्रमाणे ए क्रमवडे यावत्-तमा अने अधःसप्तम (तमतमा) पृथिवीनी वच्चे मरणसमुद्घातपूर्वक पृथिवीकायिकनो सौधर्मकल्पमां यावत्-ईषत्प्राग्भारा पृथिवीमां उपपात कहेवो.

४. [प्र०] हे भगवन् ! जे पृथिवीकायिक सौधर्म-ईशान अने सनत्कुमार-माहेन्द्रकल्पनी वच्चे मरणसमुद्घात करीने आ रत्नप्रभा-पृथिवीमां पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य होय ते शुं पहेलां उत्पन्न थईने पछी आहार करे के पहेलां आहार करीने पछी उत्पन्न थाय ? [उ०] बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. यावत्-ते हेतुधी यावत्-एम कहेवाय छे-इत्यादि उपसंहार कहेवो.

५. [प्र०] हे भगवन् ! जे पृथिवीकायिक सौधर्म-ईशान अने सनत्कुमार-माहेन्द्र कल्पनी वच्चे मरणसमुद्घात करीने शर्कराप्रभा पृथिवीमां पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य होय-इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं. ते प्रमाणे यावत्-अधःसप्तम पृथिवी सुधी उपपात कहेवो. एम सनत्कुमार-माहेन्द्र अने ब्रह्मलोक कल्पनी वच्चे मरणसमुद्घात पूर्वक फरीधी रत्नप्रभाधी मांडी यावत्-अधःसप्तम पृथिवी सुधी उपपात कहेवो. एज रीते ब्रह्मलोक अने लांतककल्पनी वच्चे मरणसमुद्घात करी पुनः यावत्-अधःसप्तम नरक सुधी, एम लांतक अने महाशुक्र कल्पनी वच्चे, महाशुक्र अने सहस्रार कल्पनी वच्चे, सहस्रार अने आनत-प्राणतकल्पनी वच्चे, आनत-प्राणत अने आरण-अच्चुतकल्पनी वच्चे, आरण-अच्चुत अने प्रैवेयकविमाननी वच्चे, प्रैवेयकविमान अने अनुत्तरविमाननी वच्चे तथा अनुत्तरविमान अने ईषत्प्राग्भारा पृथिवीनी वच्चे मरणसमुद्घात करवा पूर्वक रत्नप्रभाधी आरंभी अधःसप्तम पृथिवी सुधी पृथिवीकायिकनो उपपात कहेवो.

६. [प्र०] हे भगवन् ! जे अष्कायिक आ रत्नप्रभा अने शर्कराप्रभा पृथिवीनी वच्चे मरणसमुद्घात करीने सौधर्मकल्पमां अष्कायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे-इत्यादि बधुं पृथिवीकायिकनी पेठे यावत्-ते हेतुधी यावत्-[पूर्वे आहार करे अने] पछी पण उपजे’ त्यां सुधी कहेवुं. ए

જાવ-ઈસીપન્મારાય ઉચવાપ્યઘ્નો, एवं एणं कमेणं जाव-तमाय अहेसत्तमाय य पुढवीए अंतरा समोहए, समोहणित्ता जाव-ईसीपन्माराय उचवाप्यघ्નો आउक्काइयत्ताए ।

૭. [પ્ર૦] આડયાય ણં મંતે ! સોહમ્મી-સાણાણં સળંકુમાર-માહિંદાણ ય કપ્પાણં અંતરા સમોહય, સમોહણિત્તા જે ભવિય ઈમીસે રયણપ્પમાય પુઢવીય ઘ્ણોદ્દહિ-ઘ્ણોદ્દહિવલપ્પસુ આડકાઈયત્તાય ઉચવજ્જિત્તપ૦ સેસં તં ચેવ, एवं एणं चैव अंतरां समोहओ जाव-अहेसत्तमाय पुढवीए घणोदह्नि-घणोदह्निवलयसु आउक्काइयत्ताए उचवाप्यघ्નો, एवं जाव-अणुत्तरविमाण्णाणं ईसिपन्माराय य पुढवीए अंतरा समोहए जाव-अहेसत्तमाय घणोदह्नि-घणोदह्निवलयसु उचवाप्यघ्નો २ ।

૮. [પ્ર૦] વાડક્કાઈય ણં મંતે ! ઈમીસે રયણપ્પમાય પુઢવીય સક્કરપ્પમાય ય પુઢવીય અંતરા સમોહય, સમોહણિત્તા જે ભવિય સોહમ્મે કપ્પે વાડકાઈયત્તાય ઉચવજ્જિત્તપ૦ एवं जहा सत्तरसमसए वाउक्काइयउद्देशए तहा इह वि, नवरं अंतरेसु समोहणा नेयद्या, सैसं तं चैव, जाव-अणुत्तरविमाण्णाणं ईसीपन्माराय य पुढवीए अंतरा समोहए, समोहणित्ता જે ભવિય ઘ્ણવાય-તણુવાય ઘ્ણવાય-તણુવાયવલપ્પસુ વાડકાઈયત્તાય ઉચવજ્જિત્તપ, સેસં તં ચેવ, જાવ-સે તેણદ્દેણં જાવ-ઉચવ-જ્જેજ્જા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

વીસઠ્ઠમે સય છટ્ટો ઉદ્દેસો સમતો ।

પ્રમાણે પહેલી અને બીજી પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાતને પ્રાપ્ત થયેલ અપ્કાયિકનો યાવત્-ઈષ્ટપ્રાગ્ભારા પૃથિવી સુધી ઉપપાત કહેવો. ૧ પ્રમાણે ૧ ક્રમ વડે યાવત્-તમા અને અધ:સત્તમ પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાતને પ્રાપ્ત થયેલ અપ્કાયિકનો યાવત્-ઈષ્ટપ્રાગ્ભારા પૃથિવી સુધી અપ્કાયિકપણે ઉપપાત કહેવો.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપ્કાયિક સૌધર્મ-ઈશાન અને સનત્કુમાર-માહેન્દ્રકલ્પની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાત કરીને આ રત્નપ્રમાપૃથિ-વીમાં ઘનોદધિ અને ઘનોદધિવલયોમાં અપ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે-ઈલ્યાદિ બધું પૂર્વવત્ કહેવું. ૧ પ્રમાણે પૂર્વે કહેલાં આંતરાઓમાં મરણસમુદ્ઘાતને પ્રાપ્ત થયેલ અપ્કાયિકનો અધ:સત્તમ પૃથિવી સુધીના ઘનોદધિ અને ઘનોદધિવલયોમાં અપ્કાયિકપણે ઉપપાત કહેવો યાવત્-અનુત્તર વિમાન અને ઈષ્ટપ્રાગ્ભારા પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાતને પ્રાપ્ત થયેલ અપ્કાયિકનો યાવત્-સાતમી પૃથિવી સુધી ઘનોદધિ અને ઘનોદધિવલયોમાં અપ્કાયિકપણે ઉપપાત કહેવો.

વાયુકાયિક.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે વાયુકાયિક આ રત્નપ્રમા અને શર્કરાપ્રમા પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાત કરીને સૌધર્મકલ્પમાં વાયુકાયિક-કપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે-ઈલ્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] જેમ *સત્તરમા શતકના વાયુકાયિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તે પ્રમાણે અહિં પણ કહેવું વિશેષ ૧ કે, રત્નપ્રમાદિ પૃથિવીઓના આંતરામાં મરણ સમુદ્ઘાતસંબંધે કહેવું. બાકી બધું પૂર્વવત્ જાણવું. ૧ પ્રમાણે યાવત્-અનુત્તર વિમાન અને ઈષ્ટપ્રાગ્ભારા પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાત કરીને જે વાયુકાયિક ઘનવાત અને તનુવાતમાં તથા ઘનવાત અને તનુવાતના વલયોમ વાયુકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય-ઈલ્યાદિ બાકીનું બધું પૂર્વવત્ કહેવું. યાવત્-તે હેતુથી યાવત્-'ઉત્પન્ન થાય.' હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'-એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

વીશમા શતકમાં છટ્ટો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

સત્તમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કહ્વિદ્દે ણં મંતે ! બંધે પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! તિવિદ્દે બંધે પન્નત્તે, તં જહા-૧ જીવપ્પયોગબંધે, ૨ અણં-તરબંધે, ૩ પરંપરબંધે ।

૨. [પ્ર૦] નેરદ્દયાણં મંતે ! કહ્વિદ્દે બંધે પન્નત્તે ? [૩૦] एवं चैव, एवं जाव-वैमाणियाणं ।

સત્તમ ઉદ્દેશક.

કર્મવન્ધ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! બંધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! બંધ ત્રણ પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે-૧ જીવ-પ્રયોગબંધ, અનંતરબંધ અને પરંપરબંધ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકોને કેટલા પ્રકારનો બંધ કહ્યો છે ? [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્-વૈમાનિકો સુધી કહેવું.

૮ * મગ. સં. ૪ શ. ૧૭ ઉ. ૧૦-૧૧ પૃ. ૪૨.

૧ † જીવના પ્રયોગ-મન, વચન અને કાયના વ્યાપાર-વડે કર્મપુત્રલોનો આત્માની સાથે સંબન્ધ થવો તે જીવપ્રયોગ વન્ધ. કર્મપુત્રલોનો વન્ધ થયા પછીના સમયે જે વન્ધ તે અનંતર વન્ધ કહેવાય છે અને ત્યાર પછી દ્વિતીયાદિ સમયે જે વન્ધ તે પરંપર વન્ધ કહેવાય છે.

३. [प्र०] नाणावरणिज्जस्स णं भंते ! कम्मस्स कइविहे बंधे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! तिविहे बंधे पन्नत्ते, तंजहा—जीवप्पयोगबंधे, अणंतरबंधे, परंपरबंधे ।

४. [प्र०] नेरइयाणं भंते ! नाणावरणिज्जस्स कम्मस्स कइविहे बंधे पन्नत्ते ? [उ०] एवं चेव, एवं जाव—वेमाणियाणं, एवं जाव—अंतराइयस्स ।

५. [प्र०] णाणावरणिज्जोदयस्स णं भंते ! कम्मस्स कइविहे बंधे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! तिविहे बंधे पन्नत्ते एवं चेव, एवं नेरइयाण वि, एवं जाव—वेमाणियाणं, एवं जाव—अंतराइउदयस्स ।

६. [प्र०] इत्थीवेदस्स णं भंते ! कइविहे बंधे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! तिविहे बंधे पन्नत्त एव चव ।

७. [प्र०] असुरकुमाराणं भंते ! इत्थीवेदस्स कतिविहे बंधे पन्नत्ते ? [उ०] एवं चेव, एवं जाव—वेमाणियाणं, नवरं जस्स इत्थीवेदो अत्थि, एवं पुरिसवेदस्स वि, एवं नपुंसगवेदस्स वि, जाव—वेमाणियाणं, नवरं जस्स जो अत्थि वेदो ।

८. [प्र०] दंसणमोहणिज्जस्स णं भंते ! कम्मस्स कइविहे बंधे पन्नत्ते ? [उ०] एवं चेव, निरंतरं जाव—वेमाणियाणं । एवं चरित्तमोहणिज्जस्स वि जाव—वेमाणियाणं । एवं एणं कमेणं ओरालियसरीरस्स जाव—कम्मगसरीरस्स, आहारसन्नाए जाव—परिग्गहसन्नाए, कण्हलेसाए जाव—सुकुलेसाए, सम्मदिट्ठीए मिच्छादिट्ठीए सम्मामिच्छादिट्ठीए, आभिणिबोहियणाणस्स जाव—केवलनाणस्स, मइअन्नाणस्स, सुयअन्नाणस्स, विभंगनाणस्स, एवं आभिणिबोहियणाणविसयस्स भंते ! कइविहे बंधे पन्नत्ते, जाव—केवलनाणविसयस्स मइअन्नाणविसयस्स सुयअन्नाणविसयस्स विभंगणाणविसयस्स एएसिं सव्वेसिं पद्दाणं तिविहे बंधे पन्नत्ते । सव्वे एते चंडवीसं दंडगा भाणियद्धा, नवरं जाणियद्धं जस्स जं अत्थि । जाव—[प्र०] वेमाणियाणं भंते ! विभंगणाण-

३. [प्र०] हे भगवन् ! ज्ञानावरणीय कर्मनो बंध केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! त्रण प्रकारनो कह्यो छे, ते आ प्रमाणे—१जीवप्रयोगबंध, २ अनंतरबंध अने ३ परंपरबंध.

ज्ञानावरणीय कर्मनो बंध.

४. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिकोने ज्ञानावरणीय कर्मनो बंध केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी ज्ञानावरणीयनो बंध कहेवो. ए रीते यावत्—अंतराय कर्मनो बंध पण जाणवो.

५. [प्र०] हे भगवन् ! *ज्ञानावरणीयोदय (उदयप्राप्त ज्ञानावरणीय) कर्मनो बंध केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! पूर्वनी पेठे त्रण प्रकारनो कह्यो छे. ए प्रमाणे नैरयिको अने यावत्—वैमानिकोने पण बंध कहेवो. एम यावत्—अंतरायोदय कर्मनो बंध पण जाणवो.

ज्ञानावरणीयोदय कर्मनो बंध.

६. [प्र०] हे भगवन् ! (उदय प्राप्त) स्त्रीवेदनो बंध केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! पूर्व प्रमाणे त्रण प्रकारनो कह्यो छे.

स्त्रीवेदनो बंध.

७. [प्र०] हे भगवन् ! असुरकुमारोने (उदय प्राप्त) स्त्रीवेदनो बंध केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! पूर्वनी पेठे त्रण प्रकारनो कह्यो छे, ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं. विशेष ए के, जेने स्त्रीवेद होय तेने ते कहेवो. एम पुरुषवेद अने नपुंसकवेद संबंधे पण ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी कहेवुं. विशेष ए के जेने जे वेद होय तेने ते कहेवो.

८. [प्र०] हे भगवन् ! दर्शनमोहनीयकर्मनो बंध केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! पूर्व प्रमाणे त्रण प्रकारनो कह्यो छे. ए प्रमाणे निरंतर यावत्—वैमानिको सुधी कहेवुं. तथा ए रीते चारित्रमोहनीय संबंधे पण यावत्—वैमानिको सुधी कहेवुं. ए क्रम वडे औदारिकशरीर, यावत्—कर्मणशरीरनो, आहार, संज्ञा, यावत्—परिग्रह संज्ञानो, कृष्णलेस्या, यावत्—शुक्ललेस्यानो, सम्यग्दृष्टि, मिथ्यादृष्टि अने सम्यग्मिथ्यादृष्टिनो, मतिज्ञाननो, यावत्—केवलज्ञाननो, मतिअज्ञाननो, श्रुतअज्ञाननो अने विभंगज्ञाननो, तथा ए प्रमाणे मतिज्ञानना विषयनो, यावत्—केवलज्ञानना विषयनो, मतिअज्ञानना विषयनो, श्रुतअज्ञानना विषयनो, अने विभंगज्ञानना विषयनो, ए बधानो बंध हे भगवन् ! केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] ए बधानो बंध त्रण प्रकारनो कह्यो छे, अने ते बधा संबंधे चौवीश चौवीश दंडको कहेवा. विशेष ए के, जेने जे होय ते तेने कहेवुं. यावत्—[प्र०] हे भगवन् ! वैमानिकोने विभंगज्ञानना विषयनो बंध केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे

दर्शनमोहनीय कर्मनो बंध.

* १ उदय प्राप्त ज्ञानावरणीय कर्मनो बंध पूर्वकालनी अपेक्षाए जाणवो, २ अथवा ज्ञानावरणीयपणे जेने उदय छे एवा कर्मनो बंध समजवो, केमके कर्म विपाक अने प्रवेश ए बन्ने रूपे वेदाय छे, माटे अहिं विपाकोदयरूपे वेदा लायक कर्मनो बंध ग्रहण करवो, ३ अथवा ज्ञानावरण कर्मना उदयमां जे कर्म बंधाय अथवा वेदाय ते कर्मनो बंध जाणवो—आ त्रण विकल्पो टीकाकारे जणान्या छे.

† पूर्व कर्मनो आत्माना साथे संबन्ध ते बन्ध एम कहेछुं छे, पण अहिं कर्मपुद्गल के इतर पुद्गलोनो आत्माना साथे संबन्ध ते बन्ध एम ल्हए तो औदारिकादि शरीर, आहारादिसंज्ञाजनक कर्म अने कृष्णादि लेस्यानो बन्ध होइ शके, पण दृष्टि, ज्ञान, अज्ञान अने तेना विषयनो बन्ध केम होइ शके ? कारण के ते बधा अपौद्गलिक छे, परन्तु अहिं बन्धनो अर्थ संबन्ध मात्र विवक्षित छे, तेथी सम्यग्दृष्टि इत्यादिनो जीवप्रयोगादि बन्ध घटी शके छे.

વિસયસ્ત કહવિદે બંધે પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! તિવિદે બંધે પન્નત્તે, તં જહા—જીવપ્પયોગબંધે, અણંતરબંધે, પરંપરબંધે । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! [ત્તિ] જાવ—વિહરતિ ।

વીસદ્દમે સદ્દ સત્તમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

ગૌતમ ! પ્રણ પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—જીવપ્રયોગબંધ, અનંતરબંધ અને પરંપરબંધ. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’ એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

વીશમા શતકમાં સપ્તમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

અટ્ટમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કદ્દ ણં મંતે ! કમ્મભૂમીઓ પન્નત્તાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! પન્નરસ કમ્મભૂમીઓ પન્નત્તાઓ, તં તહા—પંચ મર-હાઈ, પંચ પરવયાઈ, પંચ મહાવિદેહાઈ ।

૨. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! અકમ્મભૂમીઓ પન્નત્તાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! તીસં અકમ્મભૂમીઓ પન્નત્તાઓ, તં જહા—પંચ દ્દેમવયાઈ, પંચ દ્દેરવયાઈ, પંચ દ્દરિવાસાઈ, પંચ રમ્મગવાસાઈ, પંચ દ્દેવકુરાઈ, પંચ ઉત્તરકુરાઈ ।

૩. [પ્ર૦] યયાસુ ણં મંતે ! તીલાસુ અકમ્મભૂમીસુ અત્થિ ઉસ્સપ્પિણીતિ વા ઓસપ્પિણીતિ વા ? [૩૦] ણો તિણદ્દે સમદ્દે ।

૪. [પ્ર૦] યપ્પસુ ણં મંતે ! પંચસુ મરહેસુ પંચસુ પરવપ્પસુ અત્થિ ઉસ્સપ્પિણીતિ વા ઓસપ્પિણીતિ વા ? [૩૦] હંતા અત્થિ । યપ્પસુ ણં પંચસુ મહાવિદેહેસુ ણેવત્થિ ઉસ્સપ્પિણી, નેવત્થિ ઓસપ્પિણી, અવદ્દિપ્પ ણં તત્થ કાલે પન્નત્તે સમણાઉસો ! ।

૫. [પ્ર૦] યપ્પસુ ણં મંતે ! પંચસુ મહાવિદેહેસુ અરહંતા મગવંતો પંચમહદ્દયં સપહ્ધિક્કમણં ધમ્મં પન્નવયંતિ ? [૩૦] ણો તિણદ્દે સમદ્દે । યપ્પસુ ણં મંતે ! પંચસુ મરહેસુ, પંચસુ પરવપ્પસુ, પુરિમ—પચ્છિમગા વુવે અરહંતા મગવંતો પંચમહદ્દયં (પંચા-ણુદ્દયં) સપહ્ધિક્કમણં ધમ્મં પન્નવયંતિ, અવસેસા ણં અરહંતા મગવંતો ચાઉજ્જામં ધમ્મં પન્નવયંતિ । યપ્પસુ ણં પંચસુ મહાવિ-દેહેસુ અરહંતા મગવંતો ચાઉજ્જામં ધમ્મં પન્નવયંતિ ।

૬. [પ્ર૦] જંબુદ્દીવે ણં મંતે ! દીવે મારહે વાસે દ્દમીસે ઓસપ્પિણીય કતિ તિત્થગરા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! ચ્ચઠ્ઠીસં તિત્થગરા પન્નત્તા, તંજહા—ઉસમ—અજિય—સંભવ—અમિનંદણ—સુમતિ—સુપ્પમ—સુપાસ—સસિ—પુપ્ફવંત—સીયલ—સેજ્જંસ—વાસુ-

અષ્ટમ ઉદ્દેશક.

કર્મભૂમિ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કર્મભૂમિઓ કેટલી કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પંદર કર્મભૂમિઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—પાંચ મરત, પાંચ ઈરવત અને પાંચ મહાવિદેહ.

અકર્મભૂમિ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અકર્મભૂમિઓ કેટલી કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ત્રીશ અકર્મભૂમિઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—પાંચ દ્દેમવત, પાંચ દ્દેરવવત, પાંચ દ્દરિવર્ષ, પાંચ રમ્મકલર્ષ, પાંચ દેવકુરુ અને પાંચ ઉત્તરકુરુ.

અકર્મભૂમિમાં ઉત્સ-
ર્પિણી અને અવસર્પિ-
ણીરૂપ કાલ્લ હોય ?

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ ત્રીશ અકર્મભૂમિઓમાં ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણીરૂપ કાલ્લ છે ? [૩૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

મરત અને ઈરવતમાં
કાલ્લ.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પાંચ મરતોમાં અને પાંચ ઈરવતોમાં ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણીરૂપ કાલ્લ છે ? [૩૦] હા છે. [પ્ર૦] એ પાંચ મહાવિદેહમાં ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી કાલ્લ છે ? [૩૦] નથી. હે આયુષ્માન્ શ્રમણ ! ત્યાં એકરૂપે અવસ્થિત કાલ્લ કહ્યો છે.

મહાવિદેહમાં ધર્મનો
ઉપદેશ.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પાંચ મહાવિદેહોમાં અરહંત મગવંતો પાંચ મહાવ્રતવાલ્લા અને પ્રતિક્રમણ સહિત ધર્મનો ઉપદેશ કરે છે ? [૩૦] એ અર્થ સમર્થ નથી. પરન્તુ એ પાંચ મરતોમાં અને પાંચ ઈરવતોમાં પહેલા અને છેલ્લા એ બે અરહંત મગવંતો પાંચમહાવ્રતવાલ્લા (અને પાંચ અણુવ્રતવાલ્લા) તથા પ્રતિક્રમણસહિત ધર્મનો ઉપદેશ કરે છે, બાકીના અરહંત મગવંતો ચારમહાવ્રતવાલ્લા ધર્મનો ઉપદેશ કરે છે. વળી એ પાંચ મહાવિદેહોમાં પણ અરહંત મગવંતો ચારમહાવ્રતવાલ્લા ધર્મનો ઉપદેશ કરે છે.

ભારતવર્ષમાં
તીર્થકરો.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જંબુદ્દીપ નામે દ્વીપના ભારતવર્ષમાં આ અવસર્પિણીમાં કેટલા તીર્થકરો થયા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ચોવીશ તીર્થકરો થયા છે, તે આ પ્રમાણે—૧ ઋષભ, ૨ અજિત, ૩ સંભવ, ૪ અમિનંદન, ૫ સુમતિ, ૬ સુપ્રમ, ૭ સુપાર્શ્વ, ૮ શશી-

પુજ્જ-વિમલ-અણંત-ધમ્મ-સંતિ-કુંથુ-અર-મહ્લિ-મુણિસુવ્વત-નમિ-નેમિ-પાસ-વદ્ધમાણા ૨૪ ।

૭. [પ્ર૦] ઇયસિ ણં મંતે ! ચઠ્ઠીસાપ તિત્થગરાણં કતિ જિણંતરા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! તેવીસં જિણંતરા પન્નત્તા ।

૮. [પ્ર૦] ઇયસિ ણં મંતે ! તેવીસાપ જિણંતરેસુ કસ્સ કઠ્ઠિં કાલિયસુયસ્સ વોચ્છેદે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઇયસુ ણં તેવીસાપ જિણંતરેસુ પુરિમપચ્છિમપસુ અદ્ધસુ ૨ જિણંતરેસુ પથ્થ ણં કાલિયસુયસ્સ અવોચ્છેદે પન્નત્તે, મજ્ઞિમપસુ સત્તસુ જિણંતરેસુ પથ્થ ણં કાલિયસુયસ્સ વોચ્છેદે પન્નત્તે, સઘ્ધથ વિ ણં વોચ્છિન્ને દિટ્ઠિવાપ ।

૯. [પ્ર૦] જંબુદ્વીપે ણં મંતે ! દ્વીપે મારહે વાસે ઇમીસે ઓસપ્પિણીપ દેવાણુપ્પિયાણં કેવતિયં કાલં પુવ્વગપ અણુસજ્જિસ્સતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જંબુદ્વીપે ણં દ્વીપે મારહે વાસે ઇમીસે ઓસપ્પિણીપ મમં પગં વાસસહસ્સં પુવ્વગપ અણુસજ્જિસ્સતિ ।

૧૦. [પ્ર૦] જહા ણં મંતે ! જંબુદ્વીપે દ્વીપે મારહે વાસે ઇમીસે ઓસપ્પિણીપ દેવાણુપ્પિયાણં પગં વાસસહસ્સં પુવ્વગપ અણુસજ્જિસ્સતિ, તહા ણં મંતે ! જંબુદ્વીપે દ્વીપે મારહે વાસે ઇમીસે ઓસપ્પિણીપ અવસેસાણં તિત્થગરાણં કેવતિયં કાલં પુવ્વગપ અણુસજ્જિત્થા ? [ઉ૦] ગોયમા ! અત્થેગતિયાણં સંખેજ્ઞં કાલં, અત્થેગદ્ધયાણં અસંખેજ્ઞં કાલં ।

૧૧. [પ્ર૦] જંબુદ્વીપે ણં મંતે ! દ્વીપે મારહે વાસે ઇમીસે ઓસપ્પિણીપ દેવાણુપ્પિયાણં કેવતિયં કાલં તિત્થે અણુસજ્જિસ્સતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જંબુદ્વીપે દ્વીપે મારહે વાસે ઇમીસે ઓસપ્પિણીપ મમં પગવીસં વાસસહસ્સાઈ તિત્થે અણુસજ્જિસ્સતિ ।

૧૨. [પ્ર૦] જહા ણં મંતે ! જંબુદ્વીપે દ્વીપે મારહે વાસે ઇમીસે ઓસપ્પિણીપ દેવાણુપ્પિયાણં પક્કવીસં વાસસહસ્સાઈ તિત્થં અણુસજ્જિસ્સતિ તહા ણં મંતે જંબુદ્વીપે દ્વીપે મારહે વાસે આગમેસ્સાણં ચરિમતિત્થગરસ્સ કેવતિયં કાલં તિત્થે અણુસજ્જિસ્સતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જાવતિપ ણં ઉસમસ્સ અરહઓ કોસલિયસ્સ જિણપરિયાપ પવહયાઈ સંખેજ્ઞાઈ આગમેસ્સાણં ચરિમતિત્થગરસ્સ તિત્થે અણુસજ્જિસ્સતિ ।

૧૩. [પ્ર૦] તિત્થં મંતે ! તિત્થં તિત્થગરે તિત્થં ? [ઉ૦] ગોયમા ! અરહા તાવ નિયમં તિત્થકરે, તિત્થં પુણ ચાઠ્ઠવન્ના-શ્ષે સમણસંઘો, તં જહા-સમણા, સમણીઓ, સાવયા, સાવિયાઓ ।

ચન્દ્રપ્રમ, ૯ પુષ્પદંત—સુવિધિ, ૧૦ શીતલ, ૧૧ શ્રેયાંસ, ૧૨ વાસુપૂજ્ય, ૧૩ વિમલ, ૧૪ અનંત, ૧૫ ધર્મ, ૧૬ શાંતિ, ૧૭ કુંથુ, ૧૮ અર, ૧૯ મહ્લિ, ૨૦ મુનિસુવ્વત, ૨૧ નમિ, ૨૨ નેમિ, ૨૩ પાર્શ્વ અને ૨૪ વર્ધમાન.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ ત્રેવીશ તીર્થકરોનાં કેટલાં અંતરો કહ્યાં છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્રેવીશ અંતરો કહ્યાં છે.

ત્રેવીશ જિનનાં અંતરો.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ જિનોના ત્રેવીશ અંતરોમાં કયા જિનના અંતરમાં *કાલિકશ્રુતનો વિચ્છેદ કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ ત્રેવીશ જિનાંતરોમાં પહેલા અને છેલ્લા આઠ આઠ જિનાંતરોમાં કાલિકશ્રુતનો અવિચ્છેદ કહ્યો છે, અને વચલા સાત જિનાંતરોમાં કાલિકશ્રુતનો વિચ્છેદ કહ્યો છે. દૃષ્ટિવાદનો વિચ્છેદ તો બધાય જિનાંતરોમાં કહ્યો છે.

કાલિક શ્રુતનો વિચ્છેદ અને અવિચ્છેદ.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપના ભારતવર્ષમાં આ અવસર્પિણીમાં આપ દેવાનુપ્રિયનું પૂર્વગત શ્રુત કેટલા કાલ સુધી રહેશે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપના ભારતવર્ષમાં આ અવસર્પિણી કાલમાં મારું પૂર્વગત શ્રુત એક હજાર વર્ષ સુધી રહેશે.

પૂર્વગત શ્રુતની સ્થિતિ.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જેમ જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપના ભારતવર્ષમાં આ અવસર્પિણી કાલમાં આપ દેવાનુપ્રિયનું પૂર્વગત શ્રુત એક હજારવર્ષ સુધી રહેશે તેમ બાકી બધા તીર્થકરોનું પૂર્વગત શ્રુત કેટલા કાલ સુધી રહ્યું હતું ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કેટલાક તીર્થકરોનું સંખ્યાતા કાલ સુધી અને કેટલાક તીર્થકરોનું અસંખ્યાતા કાલ સુધી પૂર્વગત શ્રુત રહ્યું હતું.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપના ભારતવર્ષમાં આ અવસર્પિણીકાલમાં આપ દેવાનુપ્રિયનું તીર્થ કેટલા કાલ સુધી રહેશે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપના ભારત વર્ષમાં આ અવસર્પિણી કાલમાં મારું તીર્થ એકવીશ હજાર વર્ષ સુધી રહેશે.

તીર્થની સ્થિતિ.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જેમ જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપના ભારતવર્ષમાં આ અવસર્પિણીકાલમાં આપ દેવાનુપ્રિયનું તીર્થ એકવીશ હજાર વર્ષ સુધી રહેશે તેમ હે ભગવન્ ! જંબુદ્વીપના ભારતવર્ષમાં ભાવી તીર્થકરોમાંના છેલ્લા તીર્થકરનું તીર્થ કેટલા કાલ સુધી રહેશે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોશલદેશના ઋષભ દેવ અર્હતનો જેટલો જિનપર્યાય કહ્યો છે, તેટલાં (હજાર વર્ષન્યૂન લાખ પૂર્વ) વર્ષ સુધી ભાવી તીર્થકરોમાંના છેલ્લા તીર્થકરનું તીર્થ રહેશે.

ભાવી છેલ્લા તીર્થકરના તીર્થની સ્થિતિ.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તીર્થ એ તીર્થ છે કે તીર્થકર તીર્થ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અર્હત તો અવશ્ય તીર્થકર છે, (પળ તીર્થ નથી.) પરંતુ ચાર પ્રકારનો શ્રમણ પ્રધાન સંઘ—૧ સાધુ, ૨ સાધ્વી, ૩ શ્રાવક અને ૪ શ્રાવિકા તે તીર્થ રૂપ છે.

તીર્થ અને તીર્થકર.

૭ * જેના અધ્યયનાદિ કાલે-દિવસ અને રાત્રિના પહેલા અને છેલ્લા પ્રહરે જ થઈ શકે તે આચારાંગાદિ કાલિક શ્રુત કહેવાય છે અને જેના અધ્યયનાદિ બધા કાલે થઈ શકે તે દશવૈકાલિકાદિ ઉત્કાલિક શ્રુત કહેવાય છે-જુઓ નંદિસૂત્ર શ્રુતજ્ઞાનાધિકાર ૫૦ ૨૦૨

૧૪. [પ્ર૦] પવચનં મંતે ! પવચનં, પાવચની પવચનં ? [૩૦] ગોયમા ! અરહા તાવ નિયમં પાવચની, પવચનં પુણ દુષ્કાલસંગે ગણિપિહગે, તં જહા-આયારો, જાવ-દિદ્ધિવાઓ ।

૧૫. [પ્ર૦] જે હમે મંતે ! ઝગ્ગા, મોગા, રાહજ્ઞા, રૂક્ષાગા, નાયા, કોરહા એ પં અસ્સિ ઘમ્મે ઓગાહંતિ, અસ્સિ ૦ ૨ ઓગાહિત્તા અદ્ધવિહં કમ્મરયમલં પવાહેંતિ, અદ્ધ ૦ ૨ પવાહિત્તા ત્તઓ પચ્છા સિજ્જંતિ, જાવ-અંતં કરેંતિ ? [૩૦] હંતા ગોયમા ! જે હમે ઝગ્ગા મોગા તં ચેવ જાવ-અંતં કરેંતિ, અત્થેગહયા અન્નયરેસુ દેવલોપસુ દેવત્તાપ ઉવવત્તારો મવંતિ ।

૧૬. [પ્ર૦] કહ્મિહા ણં મંતે ! દેવલોયા પપ્પત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! ચડધિહા દેવલોયા પપ્પત્તા, તંજહા-મવણવાસી, વાણમંતરા, જોતિસિયા વેમાણિયા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

વીસહમે સપ્ અદ્ધમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પ્રવચન અને પ્રવચની

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રવચન એ પ્રવચન છે, કે પ્રવચની એ પ્રવચન છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અહીં તો અવશ્ય પ્રવચની (પ્રવચનના ઉપદેશક) છે, (પણ પ્રવચન નથી.) અને દ્વાદશાંગગણિપિટક (આચારાદિ) પ્રવચન છે, તે આ પ્રમાણે—૧. આચારાંગ યાવત્—૧૨ દૃષ્ટિવાદ.

ઝગ્ગ વગેરે ક્ષત્રિયોનો ધર્મમાં પ્રવેશ.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે આ ઉપકુલના, મોગકુલના, રાજન્યકુલના, રૂક્ષાકુલના, જ્ઞાતકુલના અને કૌરવ્યકુલના ક્ષત્રીયો, એ બધા આ ધર્મમાં પ્રવેશ કરે છે અને પ્રવેશ કરીને આઠ પ્રકારના કર્મરૂપ રજોમલને ધુણે છે, ત્યાર પછી તેઓ સિદ્ધ થાય છે, યાવત્—સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! હા, જે આ ઉપકુલ વગેરેના ક્ષત્રિયો છે તે યાવત્—સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે, અને કેટલાક કોઈએક દેવલોકોમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થાય છે.

દેવલોકના પ્રકાર.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દેવલોકો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! દેવલોકો ચાર પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—૧ મવનવાસી, ૨ વાનવ્યંતર, ૩ ઝ્યોતિષિક અને ૪ વૈમાનિક. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.'

વીશમા શતકમાં અષ્ટમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

નવમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કહ્મિહા ણં મંતે ! ચારણા પપ્પત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! ડુવિહા ચારણા પપ્પત્તા, તં જહા-વિજ્ઞાચારણા ય જંઘાચારણા ય ।

૨. [પ્ર૦] સે કેણદ્ધેણં મંતે ! એવં બુચ્ચદ્ધ-વિજ્ઞાચારણા' ૨ ? [૩૦] ગોયમા ! તસ્સ ણં છદ્ધંછદ્ધેણં અનિચ્ચિત્તેણં તવોકમ્મેણં વિજ્ઞાપ ઉત્તરગુણલલ્લિહિં સ્વમમાણસ્સ વિજ્ઞાચારણલલ્લી નામં લલ્લી સમુપ્પજ્જદ્ધ, સે તેણદ્ધેણં જાવ-વિજ્ઞાચારણા ૨ ।

૩. [પ્ર૦] વિજ્ઞાચારણસ્સ ણં મંતે ! કહં સીહા ગતી, કહં સીહે ગતિવિસય પપ્પત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! અયમ્મં જંબુદ્વીવે દીવે જાવ-કિંચિવિસેસાદ્ધિય પરિચ્ચેવેણં । દેવે ણં મહ્મદ્ધીય જાવ-મહેસક્કલે જાવ-'ઇણામેવ'ત્તિકદ્ધુ કેવલકપ્પં જંબુદ્વીવં દીવં તિદ્ધિં અચ્છરાનિવાપદ્ધિં તિક્કલુત્તો અણુપરિચ્ચિત્તા ણં હ્મમાગચ્છેજ્ઞા, વિજ્ઞાચારણસ્સ ણં ગોયમા ! તહા સીહા ગતી, તહા સીહે ગતિવિસય પપ્પત્તે ।

નવમ ઉદ્દેશક.

ચારણ મુનિના પ્રકાર અને તેનું સામર્થ્ય.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચારણો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ચારણો બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—*વિદ્યાચારણ અને જંઘાચારણ.

વિદ્યાચારણ કહેવાનું કારણ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વિદ્યાચારણ મુનિને 'વિદ્યાચારણ' એમ શા હેતુથી કહેવાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! નિરંતર છદ્ધં છદ્ધના તપ-કર્મવડે અને પૂર્વગતશ્રુતરૂપ વિદ્યાવડે ઉત્તરગુણલલ્લિહિ-તપોલલ્લિહિને પ્રાપ્ત થયેલા મુનિને વિદ્યાચારણ નામે લલ્લિહિ ઉત્પન્ન થાય છે, માટે તે કારણથી તે યાવત્—વિદ્યાચારણ મુનિને 'વિદ્યાચારણ' કહેવાય છે.

વિદ્યાચારણની શીઘ્ર ગતિ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વિદ્યાચારણની કેવી શીઘ્ર ગતિ હોય, અથવા તેનો ગતિવિષય કેટલો શીઘ્ર હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! આ જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપની યાવત્—કાંઈક વિશેષાધિક [ત્રણ લાખ, સોઠ હજાર વસો સત્તાવીશ યોજન] પરિધિ છે, તે સંપૂર્ણ જંબુદ્વીપને કોઈએક મહર્દ્ધિક યાવત્—મોટા સુખવાળો દેવ યાવત્—'આ ફરું છું' એમ કહી ત્રણ ચપટી વગાડે તેટલી વારમાં ત્રણવાર ફરીને પાછો શીઘ્ર આવે, હે ગૌતમ ! વિદ્યાચારણની તેવી શીઘ્ર ગતિ અને તેવા પ્રકારનો શીઘ્ર ગતિનો વિષય કહ્યો છે.

૧ * ચરણ-આકાશમાં લલ્લિહિથી અતિશય ગમન કરવાની શક્તિ-વાળા મુનિને ચારણ કહે છે, તેના બે પ્રકાર છે-વિદ્યા-પૂર્વગત શ્રુતગ્રામ ગમન કરવાની લલ્લિહિને પ્રાપ્ત થયેલા વિદ્યાચારણ અને જંઘાના વ્યાપારથી ગમન કરવાની લલ્લિહિવાળા જંઘાચારણ કહેવાય છે.

४. [प्र०] विज्ञाचारणस्स णं भंते ! तिरियं केवतियं गतिविसय पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! से णं इओ एगेणं उप्पाएणं माणुसुत्तरे पच्चप समोसरणं करेति, माणु० २ करेत्ता तर्हि चेइयाइं वंदति, तर्हि० २ वंदित्ता बित्तिणं उप्पाएणं नंदीसरवरे दीवे समोसरणं करेति, नंदीस० २ करेत्ता तर्हि चेइयाइं वंदति, तर्हि० २ वंदित्ता तओ पडिनियत्तति, तओ पडिनियत्तित्ता इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इह चेइयाइं वंदति । विज्ञाचारणस्स णं गोयमा ! तिरियं एवतिय गतिविसय पन्नत्ते ।

५. [प्र०] विज्ञाचारणस्स णं भंते ! उहं केवतिय गतिविसय पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! से णं इओ एगेणं उप्पाएणं नंदणवणे समोसरणं करेइ, नंद० २ करेत्ता तर्हि चेइयाइं वंदति, तर्हि० २ वंदित्ता बित्तिणं उप्पाएणं पंडगवणे समोसरणं करेइ, पंडग० २ करेत्ता तर्हि चेइयाइं वंदइ, तर्हि० २ वंदित्ता तओ पडिनियत्तति, तओ पडिनियत्तित्ता इहमागच्छइ, इह-मागच्छित्ता इहं चेइयाइं वंदति । विज्ञाचारणस्स णं गोयमा ! उहं एवतिय गतिविसय पन्नत्ते । से णं तस्स ठाणस्स अणालो-इय-पडिकंते कालं करेति, नत्थि तस्स आराहणा, से णं तस्स ठाणस्स आलोइयपडिकंते कालं करेति अत्थि तस्स आराहणा ।

६. [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ-‘जंघाचारणा’ २ ? [उ०] गोयमा ! तस्स णं अट्टमंअट्टमेणं अनिक्खित्तेणं तओ-कम्मेणं अप्पाणं भावेमाणस्स जंघाचारणलद्धी नाम लद्धी समुप्पज्जति, से तेणट्टेणं जाव-जंघाचारणा २ ।

७. [प्र०] जंघाचारणस्स णं भंते ! कहां सीहा गती, कहां सीहे गतिविसय पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! अयन्नं जंबुद्वीपे दीवे० एवं जहेव विज्ञाचारणस्स, नवरं तिसत्तखुत्तो अणुपरियट्टित्ता णं इहमागच्छेज्जा, जंघाचारणस्स णं गोयमा ! तहा सीहा गती, तहा सीहे गतिविसय पन्नत्ते, सेसं तं चेव ।

८. [प्र०] जंघाचारणस्स णं भंते ! तिरियं केवतिय गतिविसय पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! से णं इओ एगेणं उप्पाएणं रुयगवरे दीवे समोसरणं करेति, रुयग० २ करेत्ता तर्हि चेइयाइं वंदइ, तर्हि० २ वंदित्ता तओ पडिनियत्तमाणे बित्तिणं उप्पाएणं नंदीसरवरेदीवे समोसरणं करेति, नंदी० २ करेत्ता तर्हि चेइयाइं वंदइ, तर्हि० २ वंदित्ता इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इहं चेइयाइं वंदइ, जंघाचारणस्स णं गोयमा ! तिरियं एवतिय गतिविसय पन्नत्ते ।

४. [प्र०] हे भगवन् ! विद्याचारणनी तिर्यग्गतिनो विषय केटलो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! ते विद्याचारण एक उत्पात-पगलवडे मानुषोत्तर पर्वत उपर समवसरण (स्थिति) करे-स्यां जाय १, स्यां जइने स्यां रहेलां चैत्योने वांदे, वादीने स्यांथी बीजा उत्पातवडे नंदीश्वरद्वीपमां समवसरण-स्थिति करे २, स्यां रहेलां चैत्योने वांदी पछी स्यांथी पाछो वळी अहिं आवे ३, अने अहिनां चैत्यो वांदे. हे गौतम ! विद्याचारणनी तिर्यग् गतिनो विषय एटलो कह्यो छे.

विद्याचारणनी तिर्यग्गतिनो विषय.

५. [प्र०] हे भगवन् ! विद्याचारणनी ऊर्ध्व गतिनो विषय केटलो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! ते विद्याचारण एक उत्पातवडे नंदन-वनमां समवसरण करे १, स्यां रहेलां चैत्योने वांदे, पछी बीजा उत्पातवडे पांडुकवनमां समवसरण करे २, स्यां रहेलां चैत्योने वांदे, पछी स्यांथी पाछो आवी अहिं रहेलां चैत्योने वांदे ३. हे गौतम ! विद्याचारणनी ऊर्ध्व गतिनो विषय एटलो कह्यो छे. वळी हे गौतम ! जो ते विद्याचारण, गमनागमन संबंधी पापस्थानकने आलोच्या के प्रतिक्रम्या सिवाय काळ करे तो ते आराधक थतो नथी*, अने जो ते स्थानने आलोची तथा प्रतिक्रमी काळ करे तो ते आराधक थाय छे.

विद्याचारणनी ऊर्ध्वगतिनो विषय.

६. [प्र०] हे भगवन् ! जंघाचारणने ‘जंघाचारण’ शा हेतुथी कहेवाय छे ? [उ०] हे गौतम ! निरंतर अट्टम अट्टमना तपकर्मवडे आत्माने भावता मुनिने जंघाचारण नामे लब्धि उत्पन्न थाय छे. माटे ते हेतुथी जंघाचारणने ‘जंघाचारण’ एम कहेवाय छे.

जंघाचारण शापी कहेवाय छे ?

७. [प्र०] हे भगवन् ! जंघाचारणनी केवी शीघ्र गति होय छे, या तो तेनो गतिविषय केटलो शीघ्र होय छे ? [उ०] हे गौतम ! आ जंबुद्वीप नामे द्वीपनी परिधि-इत्यादि जेम विद्याचारण संबंधे कहुं छे तेम अहि कहेवुं, पण विशेष ए के, [कोई महर्दिक देव] आ जंबुद्वीपने यावत्-त्रण चपटी वगाडे एटली वारमां एकवीश वार फरीने शीघ्र आवे, हे गौतम ! तेवी जंघाचारणनी शीघ्र गति छे, या तो तेनो गतिविषय एवो शीघ्र होय छे, बाकी बधुं ते प्रमाणे जाणवुं.

जंघाचारणनी गति.

८. [प्र०] हे भगवन् ! जंघाचारणनी तिर्यग् गतिनो विषय केटलो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! ते जंघाचारण एक उत्पातवडे रुचकवरद्वीपमां समवसरण करे १, पछी स्यां रहेलां चैत्योने वांदे, वांदी स्यांथी पाछा वळतां बीजा उत्पातवडे नंदीश्वरद्वीपमां समवसरण करे २, पछी स्यांना चैत्योने वांदी, अहिं शीघ्र आवी अहिनां चैत्योने वांदे ३. हे गौतम ! जंघाचारणनी तिर्यग् गति या तेनो तिर्यग् गतिविषय एटलो शीघ्र कह्यो छे.

जंघाचारणनो तिर्यग् गतिविषय.

५ * लब्धिनो उपयोग करवो ते प्रमाद छे, लब्धिनो उपयोग कर्यो होय अने तेनी आलोचना न करी होय तो तेने चारित्रनी आराधना थती नथी.

૨. [પ્ર૦] જંઘાચારણસ્સ ણં મંતે ! ઉઢ્ઠં કેવતિપ્પ ગતિવિસપ્પ પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! સે ણં ઇઓ પ્પોણં ઉપ્પાપ્પણં વંઢ-ગણ્ણવે સમોસરણં કરેતિ, સ૦ ૨ કરેત્તા તર્હિં ચેદ્દયાઈ વંદતિ, તર્હિં ૦ ૨ વંદિત્તા તત્તો પઢિનિયત્તમાણે વિતિપ્પણં ઉપ્પાપ્પણં નંવ-ગણ્ણવે સમોસરણં કરેતિ, નંદણ ૦ ૨ કરેત્તા તર્હિં ચેદ્દયાઈ વંદતિ, તર્હિં ૦ ૨ વંદિત્તા ઇહ આગચ્છદ્દ, ઇહ ચેદ્દયાઈ વંદતિ, જંઘા-ચારણસ્સ ણં ગોયમા ! ઉઢ્ઠં પવતિપ્પ ગતિવિસપ્પ પન્નત્તે । સે ણં તસ્સ ઠાણસ્સ અપ્પાલોહયપઢિકંતે કાલં કરેદ્દ નત્થિ તસ્સ આરાહણા, સે ણં તસ્સ ઠાણસ્સ આલોહયપઢિકંતે કાલં કરેતિ અત્થિ તસ્સ આરાહણા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! સિ । જાવ-વિહરદ્દ ।

વીસદમે સપ્ત નવમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

જંઘાચારણનો ઉર્ધ્વ
ગતિવિષય.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જંઘાચારણની ગતિ અને ગતિવિષય ઉંચે કેટલો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જંઘાચારણ એક *ઉત્પાત-વઢે પાંડુકવનમાં સમવસરણ કરે ૧, પછી સ્વાંના ચૈલ્લો વાંદી, સ્વાંથી પાછા વઢંતાં બીજા ઉત્પાતવઢે નંદનવનમાં સમવસરણ કરે ૨, પછી સ્વાંના ચૈલ્લો વાંદી સ્વાંથી અર્હિં આવી, અર્હિંના ચૈલ્લોને વાંદે ૩, હે ગૌતમ ! જંઘાચારણની ગતિ યા ગતિવિષય ઉંચે ઇટલો કહ્યો છે. વઢી જો તે જંઘાચારણ તે સ્થાનને આલોચ્ચા કે પ્રતિક્રમ્યા સિવાય કાઢ કરે તો તે આરાધક થતો નથી અને તે સ્થાનકને આલોચ્ચી કે પ્રતિક્રમી કાઢ કરે તો તે આરાધક થાય છે. ‘હે ભગવન્ ! તે ઇમજ છે, હે ભગવન્ ! તે ઇમજ છે.’ ઇમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

વીશમા શતકમા નવમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

દસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે ! કિં સોવક્કમાડયા, નિરુવક્કમાડયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જીવા સોવક્કમાડયા વિ નિરુવક્ક-માડયા વિ ।

૨. [પ્ર૦] નેરહયાણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નેરહયા નો સોવક્કમાડયા, નિરુવક્કમાડયા । ઇવં જાવ-થણિયકુમારા । પુઢવિક્કાહયા જહા જીવા, ઇવં જાવ-મણુસ્સા । વાણમંતર-જોહસિય-વેમાણિયા જહા નેરહયા ।

૩. [પ્ર૦] નેરહયા ણં મંતે ! કિં આતોવક્કમેણં ઉવવજ્જંતિ, પરોવક્કમેણં ઉવવજ્જંતિ, નિરુવક્કમેણં ઉવવજ્જંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! આતોવક્કમેણ વિ ઉવવજ્જંતિ, પરોવક્કમેણ વિ ઉવવજ્જંતિ, નિરુવક્કમેણ વિ ઉવવજ્જંતિ, ઇવં જાવ-વેમાણિયાણં ।

દશમ ઉદ્દેશક.

સોપક્રમ અને
નિરુપક્રમ આયુષ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું જીવો સોપક્રમ આયુષવાઢા હોય છે કે નિરુપક્રમ આયુષવાઢા હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવો સો-પક્રમ આયુષવાઢા અને નિરુપક્રમ આયુષવાઢા હોય છે.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો સોપક્રમ આયુષવાઢા હોય છે કે નિરુપક્રમ આયુષવાઢા હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નૈર-યિકો સોપક્રમ આયુષવાઢા હોતો નથી પણ નિરુપક્રમઆયુષવાઢા હોય છે. ઇ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું. પૃથિવીકાયિકો જીવોની પેઠે વઢ્ઢે પ્રકારના જાણવા. ઇ પ્રમાણે યાવત્-મનુષ્યો સુધી સમજવું. તેમજ વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિકોને નૈરયિકોની પેઠે (નિરુપક્રમ આયુષવાઢા) જાણવા.

નૈરયિકોનો ઉત્પાદ
આત્મોપક્રમ, પરો-
પક્રમ અને નિરુ-
પક્રમથી થાય છે !

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો આત્મોપક્રમવઢે-પોતે પોતાના વઢેજ [પૂર્વભવના આયુષને] ઉપક્રમી-ઘટાડી ઉત્પન્ન થાય છે, પરોપક્રમવઢે-અન્યવઢે પૂર્વભવના આયુષને ઘટાડી ઉત્પન્ન થાય છે, કે નિરુપક્રમવઢે-કોઈ પણ રીતે આયુષને ઘટાડ્યા સિવાય પૂરેપૂરું આયુષ ભોગવીને ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ આત્મોપક્રમવઢે, પરોપક્રમવઢે અને નિરુપક્રમવઢે ઉત્પન્ન થાય છે. ઇ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

* વિઢાચારણનું ગમનં વે ઉત્પાતથી અને આગમન એક ઉત્પાતથી થાય છે અને જંઘાચારણનું ગમન એક ઉત્પાતથી અને આગમન વે ઉત્પાતથી થાય છે તે લઢ્ઢિના સ્વભાવથી જાણવું. અન્ય આચાર્યો આ સંબન્ધે ઇવું કહે છે કે વિઢાચારણની વિઢા આઢવાના સમયે વઢારે અભ્યાસવાઢી થાય છે અને ગમનસમયે તેવી હોતી નથી, તેથી એક ઉત્પાતથી અર્હિં આગમન થાય છે અને વે ઉત્પાતે ગમન થાય છે, પણ જંઘાચારણની લઢ્ઢિનો જેમ જેમ ઉપયોગ થાય છે તેમ તેમ તે અલ્પસામર્થ્યવાઢી થાય છે માટે તે એક ઉત્પાતે ગમન કરે છે અને વે ઉત્પાતે અર્હિં આવે છે—ટીકા.

† જેઓ અપ્રાપ્ત કાલે આયુષનો ક્ષય કરે છે તે સોપક્રમઆયુષવાઢા અને તે સિવાયના બીજા નિરુપક્રમ આયુષવાઢા કહેવાય છે, તેઓ, નૈરયિકો, અસંખ્યાત વર્ષના આયુષવાઢા તિર્યંચ અને મનુષ્યો, ડલ્લમ પુરુષો તથા ચરમશરીરી નિરુપક્રમ આયુષવાઢા હોય છે, અને બાકીના સર્વે સંસારી જીવો સોપક્રમ આયુષવાઢા અને નિરુપક્રમઆયુષવાઢા હોય છે—ટીકા.

४. [प्र०] नेरइया णं भंते ! किं आओवक्कमेणं उच्चट्ठंति, परोवक्कमेणं उच्चट्ठंति, निरुवक्कमेणं उच्चट्ठंति ? [उ०] गोयमा ! नो आओवक्कमेणं उच्चट्ठंति, नो परोवक्कमेणं उच्चट्ठंति, निरुवक्कमेणं उच्चट्ठंति, एवं जाव-धणियकुमारा । पुढविकाइया जाव-मणुस्सा तिसु उच्चट्ठंति, सेसा जहा नेरइया, नवरं जोइसिय-वेमाणिया चयंति ।

५. [प्र०] नेरइया णं भंते ! किं आइहीए उववज्जंति, परिहीए उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! आइहीए उववज्जंति, नो परिहीए उववज्जंति, एवं जाव-वेमाणिया ।

६. [प्र०] नेरइया णं भंते ! किं आइहीए उच्चट्ठंति, परिहीए उच्चट्ठंति ? [उ०] गोयमा ! आइहीए उच्चट्ठंति, नो परिहीए उच्चट्ठंति, एवं जाव-वेमाणिया, नवरं जोइसिया वेमाणिया य चयंतीति अभिलावो ।

७. [प्र०] नेरइया णं भंते ! किं आयकम्मुणा उववज्जंति, परकम्मुणा उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! आयकम्मुणा उववज्जंति, नो परकम्मुणा उववज्जंति । एवं जाव-वेमाणिया । एवं उच्चट्ठणादंडओ वि ।

८. [प्र०] नेरइया णं भंते ! किं आयप्पओगेणं उववज्जंति, परप्पओगेणं उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! आयप्पओगेणं उववज्जंति, नो परप्पओगेणं उववज्जंति, एवं जाव-वेमाणिया, एवं उच्चट्ठणादंडओ वि ।

९. [प्र०] नेरइया णं भंते ! किं कतिसंचिया, अकतिसंचिया, अवत्तघगसंचिया ? [उ०] गोयमा ! नेरइया कतिसंचिया वि, अकतिसंचिया वि, अवत्तघगसंचिया वि । [प्र०] से केणेट्ठणं जाव-अवत्तघगसंचिया वि ? [उ०] गोयमा ! जे णं नेरइया संखेज्जएणं पवेसणएणं पविसंति ते णं नेरइया कतिसंचिया, जे णं नेरइया असंखेज्जएणं पवेसणएणं पविसंति ते णं नेरइया

४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं नैरयिको आत्मोपक्रमवडे उद्वर्ते-मरे छे, परोपक्रमवडे उद्वर्ते छे के निरुपक्रमवडे उद्वर्ते छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ आत्मोपक्रमवडे के परोपक्रमवडे उद्वर्तता नथी, पण निरुपक्रमवडे उद्वर्ते छे. ए प्रमाणे यावत्-स्तानितकुमारो सुधी जाणवुं. पृथिवीकायिको अने यावत्-मनुष्यो त्रणे-आत्मोपक्रम, परोपक्रम अने निरुपक्रम-वडे उद्वर्ते छे. बाकी बधा नैरयिकोनी पेटे जाणवा. विशेष ए के ज्योतिषिको अने वैमानिको 'च्यवे छे' एम कहेवुं.

नैरयिकोनी उद्वर्तेना आत्मोपक्रमधी परोपक्रमधी के निरुपक्रमधी थाय छे ?

५. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिको आत्मर्द्धि-पोताना सामर्थ्य-वडे उपजे छे के परर्द्धि-बीजाना सामर्थ्य-वडे उपजे छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ पोताना सामर्थ्यवडे उपजे छे, पण बीजाना सामर्थ्यवडे उपजता नथी. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी कहेवुं.

नैरयिकोनी उत्पाद आत्मशक्तिधी के परनी शक्तिधी ?

६. [प्र०] हे भगवन् ! शुं नैरयिको आत्मर्द्धि पोताना सामर्थ्य-वडे उद्वर्ते छे के अन्यना सामर्थ्यवडे उद्वर्ते छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ आत्मशक्तिवडे उद्वर्ते छे पण परनी शक्तिवडे उद्वर्तता नथी. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. विशेष ए के ज्योतिषिक अने वैमानिको 'च्यवे छे' एवो अभिलाप-पाठ कहेवो.

७. [प्र०] हे भगवन् ! शुं नैरयिको पोताना कर्म वडे उत्पन्न थाय छे के बीजाना कर्मवडे उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ पोताना कर्मवडे उत्पन्न थाय छे, पण बीजाना कर्मवडे उत्पन्न थता नथी. ए रीते यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. अने ए प्रमाणे उद्वर्तनानो दंडक पण कहेवो.

नैरयिकोना उत्पत्ति स्वकर्मधी के अन्यना कर्मधी ?

८. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिको आत्मप्रयोग-आत्मप्रयत्न-वडे उत्पन्न थाय छे, के परप्रयोगवडे उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ आत्मप्रयोगवडे उत्पन्न थाय छे पण परप्रयोगवडे उत्पन्न थता नथी. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. तथा उद्वर्तना दंडक पण ए प्रमाणे कहेवो.

नैरयिकोनी उत्पत्ति आत्मप्रयोगधी के परप्रयोगधी ?

९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं नैरयिको कतिसंचित-एकसमये संख्याता उत्पन्न थएला, अकतिसंचित-एक समये असंख्याता उत्पन्न थएला के अवक्तव्यसंचित-एकसमये एक ज उत्पन्न थएला होय छे ? [उ०] हे गौतम ! नैरयिको कतिसंचित पण छे, अकतिसंचित पण छे अने अवक्तव्यसंचित पण छे. [प्र०] हे भगवन् ! शा हेतुथी 'तेओ यावत्-अवक्तव्यसंचित पण होय छे' ? [उ०] हे गौतम ! जे नैरयिको नरकगतिमां एक साथे संख्याता प्रवेश करे छे ते कतिसंचित छे, वळी जे नैरयिको असंख्यातादि होय छे तेनुं कारण.

नैरयिको कतिसंचित, अकतिसंचित के अवक्तव्यसंचित होय छे ? नैरयिको कतिसंचितादि होय छे तेनुं कारण.

९-१०-११ † जेओ बीजी जातिमांशी आवी एक साथे संख्याता उत्पन्न थाय छे ते कतिसंचित, असंख्याता उत्पन्न थाय छे ते अकतिसंचित अने एकज उत्पन्न थाय छे ते अवक्तव्यसंचित कहेवाय छे. तेमां वेधी मांठी शीर्षप्रहेलिका सुधी संख्यात व्यवहार थाय छे अने त्सार पछी असंख्यात व्यवहार थाय छे. तेमां नारको त्रणे प्रकारना छे, कारण के एक समये एकधी मांठी असंख्याता सुधी उत्पन्न थाय छे. पृथिवीकायिकादि पांचे दंडको अकतिसंचित छे, केमके एक समये असंख्याता उत्पन्न थाय छे. यद्यपि वनस्पतिकायिको अनन्ता उत्पन्न थाय छे, परन्तु विजातीय जीवोधी आवीने उत्पन्न थाय तेनी ज अहिं विवक्षा होवाथी तेओ पण असंख्याता ज उपजे छे. सिद्धो अकतिसंचित नथी, कारण के एक साथे एकधी मांठी संख्याता ज सिद्धत्व पामे छे.

અકતિસંચિયા, જે ણં નેરહયા ઇક્ષણં પવેસણણં પવિસંતિ તે ણં નેરહયા અવત્તઘગસંચિયા, સે તેણટ્ટેણં ગોયમા ! જાવ-અવત્તઘગસંચિયા વિ । એવં જાવ-થણિયકુમારા વિ ।

૧૦. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાહયાણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પુઢવિક્કાહયા નો કહસંચિયા, અકહસંચિયા, નો અવત્તઘગસંચિયા । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં એવં બુચ્છઈ-જાવ-‘નો અવત્તઘગસંચિયા’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! પુઢવિક્કાહયા અસંખેજ્જણં પવેસણણં પવિસંતિ સે તેણટ્ટેણં જાવ-નો અવત્તઘગસંચિયા, એવં જાવ-વણસ્સહકાહયા, વેદિયા જાવ-વેમાણિયા જહ્ઠા નેરહયા ।

૧૧. [પ્ર૦] સિદ્ધાણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિદ્ધા કતિસંચિયા, નો અકતિસંચિયા, અવત્તઘગસંચિયા વિ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં જાવ-‘અવત્તઘગસંચિયા વિ’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જે ણં સિદ્ધા સંખેજ્જણં પવેસણણં પવિસંતિ તે ણં સિદ્ધા કતિસંચિયા, જે ણં સિદ્ધા ઇક્ષણં પવેસણણં પવિસંતિ તે ણં સિદ્ધા અવત્તઘગસંચિયા, સે તેણટ્ટેણં જાવ-અવત્તઘગસંચિયા વિ ।

૧૨. [પ્ર૦] ઇપ્પસિ ણં ઇંતે ! નેરહયાણં કતિસંચિયાણં અકતિસંચિયાણં અવત્તઘગસંચિયાણં ય કયરે ૨ જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘ્ઠથોવા નેરહયા અવત્તઘગસંચિયા, કતિસંચિયા સંખેજ્જણુના, અકતિસંચિયા અસંખેજ્જણુના, એવં ઇર્ગિદિયવજ્જાણં જાવ-વેમાણિયાણં અપ્પાવહુગં, ઇર્ગિદિયાણં નત્થિ અપ્પાવહુગં ।

૧૩. [પ્ર૦] ઇપ્પસિ ણં ઇંતે ! સિદ્ધાણં કતિસંચિયાણં અવત્તઘગસંચિયાણં ય કયરે ૨ જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘ્ઠથોવા સિદ્ધા કતિસંચિયા, અવત્તઘગસંચિયા સંખેજ્જણુના ।

૧૪. [પ્ર૦] નેરહયાણં ઇંતે ! કિં છક્કસમજ્જિયા ૧, નોછક્કસમજ્જિયા ૨, છક્કેણ ય નોછક્કેણ ય સમજ્જિયા ૩, છક્કેહિ ય સમજ્જિયા ૪, છક્કેહિ ય નોછક્કેણ ય સમજ્જિયા ૫ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નેરહયા છક્કસમજ્જિયા વિ ૧, નોછક્કસમજ્જિયા વિ ૨, છક્કેણ ય નોછક્કેણ ય સમજ્જિયા વિ ૩, છક્કેહિ ય સમજ્જિયા વિ ૪, છક્કેહિ ય નોછક્કેણ ય સમજ્જિયા વિ ૫ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં ઇંતે ! એવં બુચ્છઈ-‘નેરહયા છક્કસમજ્જિયા વિ જાવ-છક્કેહિ ય નોછક્કેણ ય સમજ્જિયા વિ’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જે ણં નેરહયા છક્કણં પવેસણણં પવિસંતિ તે ણં નેરહયા છક્કસમજ્જિયા ૧ । જે ણં નેરહયા જહ્ઠેણં ઇક્ષેણ વા દોહિં વા તીહિં વા ઉક્કોસેણં પંચણં પવેસણણં પવિસંતિ તે ણં નેરહયા નોછક્કસમજ્જિયા ૨ । જે ણં નેરહયા ઇર્ગેણં છક્કણં અક્ષેણ ય જહ્ઠેણં

તા પ્રવેશ કરે છે તે નૈરયિકો અકતિસંચિત છે, અને જે નૈરયિકો એક એક પ્રવેશ કરે છે તે નૈરયિકો યાવત્-અવત્તઘગસંચિત છે. ૧ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું.

પૃથિવીકાગિકાદિ.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાગિકો કતિસંચિત છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ કતિસંચિત નથી, અવત્તઘગસંચિત નથી પણ અકતિસંચિત છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ‘તેઓ યાવત્-અવત્તઘગસંચિત નથી’ તેનું શું કારણ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાગિકો એક સાથે અસંખ્ય પ્રવેશ કરે છે માટે તેઓ અકતિસંચિત છે, પણ યાવત્-અવત્તઘગસંચિત નથી. ૧ પ્રમાણે યાવત્-વનસ્પતિકાગિક જીવો સુધી જાણવું. બેઈન્દ્રિયથી યાવત્-વૈમાનિકો સુધી નૈરયિકોની પેટે જાણવા.

સિદ્ધો.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સિદ્ધો કતિસંચિત છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સિદ્ધો કતિસંચિત અને અવત્તઘગસંચિત છે, પણ અકતિસંચિત નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સિદ્ધો યાવત્-શા હેતુથી અવત્તઘગસંચિત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જે સિદ્ધો સંખ્યાતા પ્રવેશ કરે છે તેઓ કતિસંચિત છે, અને જે સિદ્ધો એક એક પ્રવેશનકવડે પ્રવેશ કરે છે તે અવત્તઘગસંચિત છે, માટે સિદ્ધો યાવત્-અવત્તઘગસંચિત છે.

નૈરયિકોને આશ્રયી
કતિસંચિતાદિનું
અલ્પવહુત્વ.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કતિસંચિત, અકતિસંચિત અને અવત્તઘગસંચિત નૈરયિકોમાં કોણ કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અવત્તઘગસંચિત નૈરયિકો સૌથી થોડા છે, કતિસંચિત નૈરયિકો સંખ્યાતગુણ છે અને અકતિસંચિત નૈરયિકો અસંખ્યાતગુણ છે. ૧ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય સિવાય યાવત્-વૈમાનિકો સુધી અલ્પવહુત્વ કહેવું. એકેન્દ્રિયોનું અલ્પવહુત્વ નથી.

સિદ્ધને આશ્રયી
કતિસંચિતાદિનું
અલ્પવહુત્વ.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કતિસંચિત અને અવત્તઘગસંચિત સિદ્ધોમાં કોણ કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કતિસંચિત સિદ્ધો સૌથી થોડા છે, અને અવત્તઘગસંચિત સિદ્ધો સંખ્યાતગુણ છે.

નૈરયિકાદિને આશ્રયી
ષટ્ક સમાર્જિતાદિ.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો ષટ્કસમાર્જિત-એક સાથે છ ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ? નોષટ્કસમાર્જિત-એકથી આરંભી પાંચ સુધી ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ? એક ષટ્ક અને એક નોષટ્કરૂપે ઉત્પન્ન થયા હોય છે ? અથવા એક ષટ્ક અને એક નોષટ્કની સંખ્યામાં ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ? અનેક ષટ્કની સંખ્યાવડે ૪, કે અનેક ષટ્ક અને એક નોષટ્કની સંખ્યાવડે ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો એક સાથે એક ષટ્કની સંખ્યાથી ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ૧, નોષટ્કની સંખ્યાથી ઉત્પન્ન થયા હોય છે ૨, એક ષટ્ક અને નોષટ્કવડે ઉત્પન્ન થયા હોય છે ૩, અનેક ષટ્કની સંખ્યાવડે ઉત્પન્ન થયા હોય છે ૪, અને અનેક ષટ્ક તથા એક નોષટ્કની સંખ્યાવડે પણ ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આપ શા હેતુથી એમ કહો છો કે, નૈરયિકો ષટ્કસંખ્યાવડે ઉત્પન્ન થયા હોય છે, યાવત્-અનેક ષટ્ક તથા

एकेण वा दोहिं वा तीहिं वा उक्कोसेणं पंचपणं पवेसणपणं पविसंति ते णं नेरइया छक्केण य नोछक्केण य समज्जिया ३ । जे णं नेरइया णेगेहिं छक्केहिं पवेसणपणं पविसंति ते णं नेरइया छक्केहिं य समज्जिया ४ । जे णं नेरइया णेगेहिं छक्केहिं अण्णेण य जहन्नेणं एकेण वा दोहिं वा तीहिं वा उक्कोसेणं पंचपणं पवेसणपणं पविसंति ते णं नेरइया छक्केहिं य नोछक्केण य समज्जिया ५ । से तेणट्टेणं तं चेव जाव—समज्जिया वि । एवं जाव—थणियकुमारा ।

१५. [प्र०] पुढविकाइयाणं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पुढविकाइया नो छक्कसमज्जिया १, नो नोछक्कसमज्जिया २, नो छक्केण य नोछक्केण य समज्जिया ३, छक्केहिं समज्जिया ४, छक्केहिं य नोछक्केण य समज्जिया वि ५ । [प्र०] से केणट्टेणं जाव—‘समज्जिया वि’ ? [उ०] गोयमा ! जे णं पुढविकाइया णेगेहिं छक्कपहिं पवेसणपणं पविसंति ते णं पुढविकाइया छक्केहिं समज्जिया । जे णं पुढविकाइया णेगेहिं छक्कपहिं य अण्णेण य जहन्नेणं एकेण वा दोहिं वा तीहिं वा उक्कोसेणं पंचपणं पवेसणपणं पविसंति ते णं पुढविकाइया छक्केहिं य नोछक्केण य समज्जिया, से तेणट्टेणं जाव—‘समज्जियावि’ । एवं जाव—वणस्सइकाइया । वेदिया जाव—वेमाणिया, सिद्धा जहा नेरइया ।

१६. [प्र०] एएसि णं भंते ! नेरइयाणं छक्कसमज्जियाणं, नोछक्कसमज्जियाणं, छक्केण य नोछक्केण य समज्जियाणं, छक्केहिं य समज्जियाणं, छक्केहिं य नोछक्केण य समज्जियाणं कयरे २ जाव—विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! सघत्थोवा नेरइया छक्कसमज्जिया, नोछक्कसमज्जिया संखेज्जगुणा, छक्केण य नोछक्केण य समज्जिया संखेज्जगुणा, छक्केहिं य समज्जिया असंखेज्जगुणा, छक्केहिं य नोछक्केण य समज्जिया संखेज्जगुणा । एवं जाव—थणियकुमारा ।

१७. [प्र०] एएसि णं भंते ! पुढविकाइयाणं छक्केहिं समज्जियाणं, छक्केहिं य नोछक्केण य समज्जियाणं कयरे २ जाव—विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! सघत्थोवा पुढविकाइया छक्केहिं समज्जिया, छक्केहिं य नोछक्केण य समज्जिया संखेज्जगुणा । एवं जाव—वणस्सइकाइयाणं । वेदियाणं जाव—वेमाणियाणं जहा नेरइयाणं ।

एक नोषट्ट संख्यावडे पण उत्पन्न थयेला होय छे ? [उ०] हे गौतम ! जे नैरयिको एक समये छनी संख्याथी प्रवेश करे छे ते नैरयिको षट्समर्जित कहेवाय छे, जे नैरयिको जघन्य एक, बे के त्रण अने उत्कृष्ट पांच संख्यावडे प्रवेश करे छे ते नैरयिको नोषट्टसमर्जित कहेवाय छे, जे नैरयिको एक षट्संख्याथी अने बीजा जघन्य एक, बे के त्रण तथा उत्कृष्ट पांचनी संख्यावडे प्रवेश करे छे ते नैरयिको एक षट्ट अने नोषट्टवडे समर्जित कहेवाय छे, जे नैरयिको अनेक षट्टनी संख्यामां प्रवेश करे छे ते नैरयिको अनेक षट्टसमर्जित कहेवाय छे, जे नैरयिको अनेक षट्ट तथा जघन्यथी एक, बे के त्रण अने उत्कृष्ट पांच संख्यावडे प्रवेश करे छे ते नैरयिको अनेक षट्ट तथा नोषट्ट समर्जित कहेवाय छे. ते हेतुथी हे गौतम ! ए प्रमाणे कह्युं छे के यावत्—अनेक षट्टवडे अने नोषट्टवडे समर्जित पण होय छे. ए प्रमाणे यावत्—स्तनितकुमारो सुधी जाणवुं.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पृथिवीकायिको षट्टकसमर्जित छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! पृथिवीकायिको षट्टसमर्जित नथी, नोषट्टसमर्जित नथी, एक षट्ट अने नोषट्टवडे समर्जित नथी, पण अनेक षट्टवडे समर्जित छे, अने अनेक षट्ट तथा नोषट्टवडे पण समर्जित छे. [प्र०] हे भगवन् ! आप शा हेतुथी एम कहो छो के, तेओ यावत्—[अनेक षट्टक तथा नोषट्ट] समर्जित छे ? [उ०] हे गौतम ! जे पृथिवीकायिको अनेक षट्टवडे प्रवेश करे छे ते पृथिवीकायिको अनेक षट्ट समर्जित छे, अने जे पृथिवीकायिको अनेक षट्टो तथा जघन्यथी एक, बे के त्रण अने उत्कृष्ट पांचनी संख्या वडे प्रवेश करे छे ते पृथिवीकायिको अनेक षट्टो तथा नोषट्टवडे पण समर्जित कहेवाय छे, माटे ते हेतुथी तेओ यावत्—‘समर्जित छे.’ ए प्रमाणे यावत्—वनस्पतिकायिको सुधी जाणवुं. अने वेइन्द्रियथी आरंभी यावत्—वैमानिको अने सिद्धो नैरयिकोनी पेठे जाणवा.

पृथिवीकायिकादिने आश्रयी षट्टकसमर्जितादि.

१६. [प्र०] हे भगवन् ! १ षट्टसमर्जित, २ नोषट्टसमर्जित, ३ एक षट्ट अने नोषट्टवडे समर्जित, ४ अनेक षट्ट समर्जित, ५ अनेक षट्ट तथा नोषट्टसमर्जित नैरयिकोमां कोण कोनाथी यावत्—विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! १ एक षट्टसमर्जित नैरयिको सौधी थोडा छे, २ नोषट्टसमर्जित नैरयिको संख्यातगुण छे, ३ तेथी एक षट्ट अने नोषट्टवडे समर्जित नैरयिको संख्यातगुणा छे, ४ तेथी अनेक षट्ट समर्जित नैरयिको असंख्यातगुणा छे, ५ अने तेथी अनेक षट्ट तथा नोषट्टसमर्जित नैरयिको संख्यातगुणा छे. ए प्रमाणे यावत्—स्तनितकुमारो सुधी जाणवुं.

नैरयिकादिने आश्रयी षट्टकसमर्जितादि-
नुं अल्पबहुत्व.

१७. [प्र०] हे भगवन् ! अनेकषट्टसमर्जित तथा अनेक षट्टो अने नोषट्टसमर्जित पृथिवीकायिकोमां कोण कोनाथी यावत्—विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! अनेकषट्टवडे समर्जित पृथिवीकायिको सौधी थोडा छे. अने तेथी अनेक षट्टो तथा नोषट्टसमर्जित पृथिवीकायिको संख्यातगुण छे, ए प्रमाणे यावत्—वनस्पतिकायिको सुधी जाणवुं. वेइन्द्रियो यावत्—वैमानिको नैरयिकोनी पेठे जाणवा.

पृथिवीकायिकादिने आश्रयी अल्पबहुत्व.

૧૮. [પ્ર૦] ઇપ્સિ ણં મંતે ! સિદ્ધાણં છક્કસમજ્જિયાણં નોછક્કસમજ્જિયાણં જાવ-છકેહિ ય નોછક્કેણ ય સમજ્જિયાણ ય કચરે ૨ જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘ્થોવા સિદ્ધા છકેહિ ય નોછક્કેણ ય સમજ્જિયા, છકેહિ સમજ્જિયા સંખેજ્જગુણા, છક્કેણ ય નોછક્કેણ ય સમજ્જિયા સંખેજ્જગુણા, છક્કસમજ્જિયા સંખેજ્જગુણા, નોછક્કસમજ્જિયા સંખેજ્જગુણા ।

૧૯. [પ્ર૦] નેરહયા ણં મંતે ! કિં બારસસમજ્જિયા ૧, નોબારસસમજ્જિયા ૨, બારસપ્પ ય નોબારસપ્પ ય સમજ્જિયા ૩, બારસપ્પહિ સમજ્જિયા ૪, બારસપ્પહિ ય નોબારસપ્પ ય સમજ્જિયા ૫ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નેરતિયા બારસસમજ્જિયા વિ, જાવ-બારસપ્પહિ ય નોબારસપ્પ ય સમજ્જિયા વિ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં જાવ-‘સમજ્જિયા વિ’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જે ણં નેરહયા બારસપ્પં પવેસણપ્પં પવિસંતિ તે ણં નેરહયા બારસસમજ્જિયા ૧ । જે ણં નેરહયા જહન્નેણં પક્કેણ વા દોહિં વા તીહિં વા ઉક્કોસેણં, પક્કારસપ્પં પવેસણપ્પં પવિસંતિ તે ણં નેરહયા નોબારસસમજ્જિયા ૨ । જે ણં નેરહયા બારસપ્પં અન્નેણ ય જહન્નેણં પક્કેણ વા દોહિં વા તીહિં વા ઉક્કોસેણં પક્કારસપ્પં પવેસણપ્પં પવિસંતિ તે ણં નેરહયા બારસપ્પ ય નોબારસપ્પ ય સમજ્જિયા ૩ । જે ણં નેરહયા ણેગેહિં બારસપ્પહિં પવેસણં પવિસંતિ તે ણં નેરતિયા બારસપ્પહિં સમજ્જિયા ૪ । જે ણં નેરહયા ણેગેહિં બારસપ્પહિં અન્નેણ ય જહન્નેણં પક્કેણ વા દોહિં વા તીહિં વા ઉક્કોસેણં પક્કારસપ્પં પવેસણપ્પં પવિસંતિ તે ણં નેરહયા બારસપ્પહિ ય નોબારસપ્પ ય સમજ્જિયા ૫ । સે તેણટ્ટેણં જાવ-સમજ્જિયા વિ । एवं જાવ-થણિયકુમારા ।

૨૦. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાહયાણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પુઢવિક્કાહયા નોબારસસમજ્જિયા ૧, નો નોબારસસમજ્જિયા ૨ નો બારસપ્પ ય નોબારસપ્પ ય સમજ્જિયા ૩, બારસપ્પહિં સમજ્જિયા ૪, બારસેહિ ય નોબારસેણ ય સમજ્જિયા વિ ૫ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં જાવ-‘સમજ્જિયા વિ’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જે ણં પુઢવિક્કાહયા ણેગેહિં બારસપ્પહિં પવેસણં પવિસંતિ તે ણં પુઢવિક્કાહયા બારસપ્પહિં સમજ્જિયા । જે ણં પુઢવિક્કાહયા ણેગેહિં બારસપ્પહિં અન્નેણ ય જહન્નેણં પક્કેણ વા દોહિં વા તીહિં વા ઉક્કોસેણં

સિદ્ધોને આશ્રયી
અવપદુલ્લવ.

૧૮. હે ભગવન્ ! ષટ્કસમર્જિત, નોષટ્કસમર્જિત, યાવત્-અનેક ષટ્ક અને નોષટ્ક સમર્જિત સિદ્ધોમાં કોણ કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અનેક ષટ્કો તથા નોષટ્કસમર્જિત સિદ્ધો સૌથી થોડા છે. તેથી અનેક ષટ્કસમર્જિત સિદ્ધો સંખ્યાતગુણ છે, તેથી એક ષટ્ક તથા નોષટ્કસમર્જિત સિદ્ધો સંખ્યાતગુણ છે, તેથી ષટ્કસમર્જિત સિદ્ધો સંખ્યાતગુણ છે, અને તેથી નોષટ્કસમર્જિત સિદ્ધો સંખ્યાતગુણ છે.

નૈરયિકાદિને આશ્ર-
યી દ્વાદશસમર્જિ-
તાદિ.

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો ૧ દ્વાદશસમર્જિત (એક સમયે બારની સંખ્યાવડે ઉત્પન્ન થયેલા) છે, ૨ નોદ્વાદશસમર્જિત (એક સમયે એકથી આરંભી અગિયાર સુધી ઉત્પન્ન થયેલા) છે, ૩ દ્વાદશ અને નોદ્વાદશસમર્જિત (એકથી આરંભી અગિયાર સુધી ઉત્પન્ન થયેલા) છે, ૪ અનેક દ્વાદશ સમર્જિત (એકસમયે અનેક બારની સંખ્યામાં ઉત્પન્ન થયેલા) છે, કે ૫ અનેક દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશસમર્જિત (એક સમયે એકથી અગિયાર સુધી ઉત્પન્ન થયેલા) છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો ૧ દ્વાદશસમર્જિત પણ છે, યાવત્-૫ અનેક દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશસમર્જિત પણ છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી આપ એમ કહો છો કે તેઓ યાવત્-અનેક દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશ સમર્જિત પણ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જે નૈરયિકો એક સમયે બારની સંખ્યામાં પ્રવેશ કરે છે, તેઓ ૧ દ્વાદશસમર્જિત છે, જે નૈરયિકો જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ઠથી અગિયાર પ્રવેશ કરે છે તેઓ ૨ નોદ્વાદશસમર્જિત છે, જે નૈરયિકો એક સમયે બાર અને જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ તથા ઉત્કૃષ્ઠથી અગિયાર પ્રવેશ કરે છે તેઓ ૩ દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશસમર્જિત છે, જે નૈરયિકો એક સમયે અનેક બારની સંખ્યામાં પ્રવેશ કરે છે તેઓ ૪ અનેક દ્વાદશસમર્જિત છે, વળી જે નારકો એક સમયે અનેક બાર તથા જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ તથા ઉત્કૃષ્ઠથી અગિયાર પ્રવેશ કરે છે તેઓ ૫ અનેક દ્વાદશ અને નોદ્વાદશ સમર્જિત છે. તે હેતુથી હે ગૌતમ ! યાવત્-તેઓ અનેક દ્વાદશ અને નોદ્વાદશ સમર્જિત કહેવાય છે એ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું.

પૃથિવીકાયિકોને
આશ્રયી દ્વાદશસમ-
ર્જિતાદિ.

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પૃથિવીકાયિકો દ્વાદશસમર્જિત છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાયિકો ૧ દ્વાદશસમર્જિત નથી, ૨ નોદ્વાદશસમર્જિત નથી, ૩ દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશ સમર્જિત નથી, પણ ૪ અનેક દ્વાદશસમર્જિત છે, ૫ તેમ જ અનેક દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશ સમર્જિત છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આપ શા હેતુથી એમ કહો છો કે તેઓ યાવત્-‘અનેક દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશ સમર્જિત છે’ ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાયિકો ૧ દ્વાદશસમર્જિત-એક સમયે બારની સંખ્યામાં ઉત્પન્ન થતા-નથી, ૨ નોદ્વાદશસમર્જિત-એકથી માંડીને અગિયાર સુધી પણ ઉત્પન્ન થતા-નથી, ૩ દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશસમર્જિત પણ નથી, પણ ૪ અનેકદ્વાદશસમર્જિત છે, તેમજ ૫ અનેક દ્વાદશો અને નોદ્વાદશસમર્જિત છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આપ શા હેતુથી એમ કહો છો કે તેઓ યાવત્-અનેક દ્વાદશો અને નોદ્વાદશસમર્જિત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જે પૃથિવીકાયિકો એક સમયે [અસંખ્ય ઉપજતા હોવાથી] અનેક બારની સંખ્યામાં પ્રવેશ કરે છે તે અનેક દ્વાદશસમર્જિત કહેવાય છે, અને જે પૃથિવીકાયિકો એક સમયે અનેક દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશ-એકથી અગિયાર સુધી-પ્રવેશ કરે છે તેઓ

एकारसणं पवेसणणं पविसंति ते णं पुढविक्काइया वारसणहिं य नोवारसण य समज्जिया, से तेणट्टेणं जाव-‘समज्जिया वि’ । एवं जाव-वणस्सइकाइया । वेइंदिया जाव-सिद्धा जहा नेरइया ।

२१. [प्र०] एएसि णं भंते ! नेरतियाणं वारससमज्जियाणं० सव्वेसिं अप्पाबहुगं जहा छक्कसमज्जियाणं, नवरं वारसा-मिलावो, सेसं तं चेव ।

२२. [प्र०] नेरतिया णं भंते ! किं चुलसीतिसमज्जिया १, नोचुलसीतिसमज्जिया २, चुलसीतीप य नोचुलसीतीप य समज्जिया ३, चुलसीतीहिं समज्जिया ४, चुलसीतीहिं य नोचुलसीतीप य समज्जिया ५ ? [उ०] गोयमा ! नेरतिया चुलसी-तिसमज्जिया वि, जाव-चुलसीतीहिं य नोचुलसीतीप य समज्जिया वि । [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ-जाव-‘समज्जिया वि’ ? [उ०] गोयमा ! जे णं नेरइया चुलसीतीएणं पवेसणणं पविसंति ते णं नेरइया चुलसीतिसमज्जिया १ । जे णं नेरइया जहन्नेणं एकेण वा दोहिं वा तीहिं वा उक्कोसेणं तेसीतिपवेसणणं पविसंति ते णं नेरइया नोचुलसीतिसमज्जिया २ । जे णं नेरइया चुलसीतीप णं अन्नेण य जहन्नेणं एकेण वा दोहिं वा तीहिं वा जाव-उक्कोसेणं तेसीतीएणं पवेसणणं पविसंति ते णं नेरतिया चुलसीतीप य नोचुलसीतीप य समज्जिया ३ । जे णं नेरइया णेगेहिं चुलसीतीएहिं पवेसणं पविसंति ते णं नेर-तिया चुलसीतीएहिं समज्जिया ४ । जे णं नेरइया णेगेहिं चुलसीतीपहिं य अन्नेण य जहन्नेणं एकेण वा जाव-उक्कोसेणं तेसी-ईएणं जाव-पविसंति ते णं नेरतिया चुलसीतीहिं य नोचुलसीतीप य समज्जिया ५, से तेणट्टेणं जाव-‘समज्जिया वि’ । एवं जाव-थणियकुमारा । पुढविक्काइया तहेव पच्छिलएहिं दोहिं, नवरं अभिलावो चुलसीतीओ, एवं जाव-वणस्सइकाइया । वेइंदिया जाव-वेमाणिया जहा नेरतिया ।

२३. [प्र०] सिद्धाणं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिद्धा चुलसीतिसमज्जिया वि १, नोचुलसीतिसमज्जिया वि २, चुल-सीतीप य नोचुलसीतीप य समज्जिया वि ३, नो चुलसीतीहिं समज्जिया ४, नोचुलसीतीहिं य नोचुलसीतीप य समज्जिया ५ । [प्र०] से केणट्टेणं जाव-‘समज्जिया’ ? [उ०] गोयमा ! जे णं सिद्धा चुलसीतीएणं पवेसणणं पविसंति ते णं सिद्धा चुलसी-तिसमज्जिया । जे णं सिद्धा जहन्नेणं एकेण वा दोहिं तीहिं वा उक्कोसेणं तेसीतएणं पवेसणणं पविसंति ते णं सिद्धा नोचुल-

अनेक द्वादश तथा नोद्वादशसमर्जित कहेवाय छे ते हेतुथी हे गौतम ! तेओ यावत्-‘समर्जित’ छे. ए प्रमाणे यावत्-वनस्पतिकायिको सुधी जाणवुं. तथा वेइन्द्रियथी मांडी वैमानिको सुधीना जीवो अने सिद्धो नैरयिकोनी पेटे जाणवा.

२१. [प्र०] हे भगवन् ! १ द्वादशसमर्जित, २ नोद्वादशसमर्जित, ३ द्वादश तथा नोद्वादशसमर्जित, ४ अनेक द्वादशसमर्जित अने ५ अनेक द्वादश तथा नोद्वादशसमर्जित एवा नैरयिकादिक सर्वनुं अल्पबहुत्व जेम षट्समर्जितोनुं अल्पबहुत्व कहुं तेम कहेवुं. विशेष ए के, षट्ठने स्थाने द्वादशानो पाठ कहेवो. बाकी बधुं पूर्ववत् जाणवुं.

नैरयिकादिने आश्र-
यी द्वादशसमर्जिता-
दिनुं अल्पबहुत्व.

२२. [प्र०] हे भगवन् ! शुं नैरयिको एक समये १ चोरासी समर्जित-एक समये चोरासीनी संख्यामां उत्पन्न थएला छे, २ नोचो-रासीसमर्जित-एक समये एकथी मांडी त्र्यासी सुधी उत्पन्न थएला छे, ३ चोरासी अने नोचोरासी समर्जित-एकथी आरंभी त्र्यासी सुधी उत्पन्न थएला छे, ४ अनेक चोरासी समर्जित छे, के अनेक चोरासी अने नोचोरासी समर्जित छे ? [उ०] हे गौतम ! नैरयिको १ चोरासी-समर्जित छे, अने यावत्-५ अनेक चोरासी तथा नोचोरासीसमर्जित पण छे. [प्र०] हे भगवन् ! आप शा हेतुथी एम कहो छो के तेओ यावत्-‘अनेक चोरासी तथा नोचोरासी समर्जित छे ? [उ०] हे गौतम ! १ जे नैरयिको एक समये चोरासीनी संख्यामां प्रवेश करे छे तेओ चोरासीसमर्जित छे, २ जे नैरयिको जघन्यथी एक, बे के प्रण अने उत्कृष्ट त्र्यासीनी संख्यावडे प्रवेश करे छे तेओ नोचोरासीसमर्जित छे, ३ जे नैरयिको एक चोरासी अने नोचोरासी-एकथी त्र्यासी सुधी प्रवेश करे छे तेओ चोरासी तथा नोचोरासीसमर्जित छे, ४ जे नैरयिको अनेक चोरासीनी संख्या वडे प्रवेश करे छे तेओ अनेक चोरासीसमर्जित छे, ५ अने जेओ अनेक चोरासी तथा नोचोरासी संख्यावडे प्रवेश करे छे तेओ अनेक चोरासी तथा नोचोरासीसमर्जित छे माटे हे गौतम ! ते हेतुथी तेओ यावत्-‘समर्जित छे.’ ए प्रमाणे यावत्-स्तनितकुमारो सुधी जाणवुं. पृथिवीकायिको संबंधे ए प्रमाणे ४ अनेक चोरासी समर्जित अने ५ अनेक चोरासी तथा नोचोरासीसमर्जित एं बे भंगो कहेवा. एम यावत्-वनस्पतिकायिको सुधी जाणवुं. वेइन्द्रियो अने यावत्-वैमानिको पण नैरयिकोनी पेटे कहेवा.

नैरयिकादिने आश्रयी
चोरासीसमर्जित.

२३. [प्र०] सिद्धो संबंधे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सिद्धो चोरासीसमर्जित छे १, नोचोरासीसमर्जित छे २, चोरासी तथा नोचो-रासीसमर्जित छे ३, पण अनेक चोरासीसमर्जित नथी अने ५ अनेक चोरासी तथा नोचोरासीसमर्जित पण नथी. [प्र०] हे भगवन् ! आप शा हेतुथी एम कहो छो के सिद्धो यावत्-‘समर्जित छे’ ? [उ०] हे गौतम ! जे सिद्धो एक समये चोरासीनी संख्यामां प्रवेश करे छे तेओ चोरासीसमर्जित छे १, जे सिद्धो जघन्यथी एक, बे के प्रण अने उत्कृष्ट त्र्यासीनी संख्यामां प्रवेश करे छे तेओ नोचोरासी

सिद्धने आश्रयी
चोरासीसमर्जितादि.

સીતિસમજિયા । જે ણં સિદ્ધા ચુલસીતપણં અન્નેણ ય જહન્નેણં પક્કેણ વા દોહિં વા તીહિં વા ઉક્કોસેણં તેસીતપણં પવેસણણં પવિસંતિ તે ણં સિદ્ધા ચુલસીતીપ ય નોચુલસીતીપ ય સમજિયા । સે તેણદ્દેણં જાવ—‘સમજિયા’ ।

૨૪. [પ્ર૦] ઇયસિ ણં મંતે ! નેરતિયાણં ચુલસીતિસમજિયાણં નોચુલસીતિસમજિયાણં ૦ સધ્ધેસિ અપ્પાબહુગં જહા છક્ક-સમજિયાણં જાવ—વેમાણિયાણં, નંવરં અભિલાવો ચુલસીતીઓ ।

૨૫. [પ્ર૦] ઇયસિ ણં મંતે ! સિદ્ધાણં ચુલસીતિસમજિયાણં, નોચુલસીતિસમજિયાણં, ચુલસીતીપ ય નોચુલસીતીપ ય સમજિયાણં કયરે ૨ જાવ—વિસેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સવ્વત્થોવા સિદ્ધા ચુલસીતીપ ય નોચુલસીતીપ ય સમજિયા, ચુલસીતીસમજિયા અણંતગુણા, નોચુલસીતિસમજિયા અણંતગુણા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! સ્તિ જાવ—વિહરહ ।

વીસદ્દમે સપ્ દસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

વીસતિમં સયં સમત્તં ।

સમર્જિત છે ૨, જે સિદ્ધો એક સમયે એક ચોરાસી અને જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્ર્યાસી સુધી પ્રવેશ કરે છે તેઓ ચોરાસી તથા નોચોરાસીસમર્જિત છે ૩. માટે તે હેતુથી યાવત્—તેઓ ‘સમર્જિત છે.’

ચોરાસીસમર્જિતા-
દિનું અલ્પબહુત્વ.

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચોરાસીસમર્જિત, નોચોરાસીસમર્જિત—ઇત્યાદિ યાવત્—વધા નૈરયિકોતું અલ્પબહુત્વ ષટ્કસમર્જિતોની પેઠે કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જાણવું. વિશેષ એ કે, અહિં ષટ્કને બદલે ચોરાસીનો પાઠ કહેવો.

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ૧ ચોરાસીસમર્જિત, ૨ નોચોરાસીસમર્જિત અને ૩ ચોરાસીનોચોરાસીસમર્જિત સિદ્ધોમાં કોણ કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ચોરાસી તથા નોચોરાસીસમર્જિત સિદ્ધો સૌથી થોડા છે, તેથી ચોરાસીસમર્જિત સિદ્ધો અનંત ગુણ છે અને નોચોરાસીસમર્જિત સિદ્ધો અનંતગુણ છે. ‘હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે, હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે.’—એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

વીશમા શતકમાં દશમો ઉદ્દેશક સમ્પૂર્ણ.

વીશમું શતક સમાપ્ત.

एगवीसइमं सयं ।

सालि कैल अँयसि वंसे ईक्खू दँभे य अँभ तुलसी य ।
अट्टेए दस वग्गा अँसीतिं पुण होंति उद्देसा ॥

पढमो वग्गो

पढमो उद्देसो ।

१. [प्र०] रायगिहे जाव—एवं वयासी—अह भंते ! साली—वीही—गोधूम०जाव—जवजवाणं, एएसि णं भंते ! जीवा मूल-
साए वक्कमंति ? ते णं भंते ! जीवा कओहिंति उववज्जंति—किं नेरइएहिंति० जाव—उववज्जंति ? तिरि०, मणु०, देवे—जहा
थकंतीए तहेव उववाओ, नवरं देववज्जं ।

२. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमपणं केवतिया उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! जहनेणं एक्को वा दो वा तिस्सि वा,
उक्कोसेणं संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववज्जंति । अवहारो जहा उप्पलुद्देसे ।

एकवीशमुं शतक.

१ सालि वगरे धान्य संबंधे दश उद्देशात्मक प्रथम वर्ग, २ कलाय—वटाणा वगरे धान्य विषे बीजो वर्ग, ३ अळसीप्रमुख धान्य
संबंधे त्रीजो वर्ग, ४ वांस वगरे पर्ववाळी वनस्पतिसंबंधे चतुर्थ वर्ग, ५ इक्षु वगरे पर्ववाळी वनस्पति विषे पांचमो वर्ग, ६ दर्भ वगरे
नृण संबंधे छट्टो वर्ग, ७ अन्न वगरे वनस्पति संबंधे सातमो वर्ग, ८ तुलसी प्रमुख वनस्पति विषे आठमो वर्ग. ए प्रमाणे एकवीशम
शतकमां *दश दश उद्देशकना समूहरूप आठ वर्ग अने एंशी उद्देशको कहेधाना छे.

प्रथम वर्ग

प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] राजगृह नगरमां [भगवान् गौतम] यावत्—आ प्रमाणे बोल्या के, हे भगवन् ! सालि, व्रीहि, घउ, यावत्—जवजव—
ए बधाना मूलतरीके जे जीवो उत्पन्न थाय छे, हे भगवन् ! ते जीवो क्यांथी आवीने उपजे छे ?—शुं नैरयिकोथी आवीने उपजे छे के
तिर्यचो, मनुष्यो अने देवोथी पण आवीने उपजे छे ? [उ०] †व्युत्क्रान्तिपदमां कह्या प्रमाणे तेओनो उपपात जाणवो. विशेष ए के, †तेओ
देवगतिथी आवीने मूलपणे उपजता नथी.

शास्त्रादि वर्ग.

२. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्यथी एक, बे के प्रण अने उत्कृष्टथी
संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. तेओनो अपहार ‡उत्पलोद्देशकमां कह्या प्रमाणे जाणवो.

उत्पाद—एक समये
केटला उपजे ?

१ इक्खू क । २ असीती क—ग—उ ।

१ * मूल, कन्द, स्कंध, त्वचा, शाखा, प्रवाल, (कोमल पांदा) पांदा, पुष्प, फल अने बीज—ए दश उद्देशको एक एक वर्गमां जाणवा—टीका.

† प्रज्ञा० पद ६ प० २१२

‡ व्युत्क्रान्तिपदमां देवोनी वनस्पतिमां उत्पत्ति कही छे, देवो वनस्पतिना पुष्पादि शुभ अंगमां उत्पन्न थाय छे, परन्तु मूलादि अशुभ अंगमां उत्पन्न
यता नथी, माटे एम कहुं छे के 'तेओ देवगतिथी आवीने मूलपणे उत्पन्न यता नथी'—टीका.

२ ‡ अपहार—ते उत्पलना जीवो असंख्य उत्सर्पिणी अने अवसर्पिणी हुथी प्रतिसमय असंख्याता काठवामां आवे तो पूरा काढी शक्य नहि.
उवो—भग. खं० ३ श० ११ उ० १ प० २०८.

૩. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં કેમહ્વાલિયા સરીરોગાહ્ણા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! જહ્મ્બ્રેણં અંગુલસ્સ અસંઘેજ્જ-
દ્દમાગં, ઉક્કોસેણં ઘણુદ્ધપુહુત્તં ।
૪. [પ્ર૦] તે ણં મંતે જીવા ! નાણાવરણિજ્જસ્સ કમ્મસ્સ કિં બંધગા, અબંધગા ? [૩૦] જહ્મા ઉપ્પલુહ્ણેસે, યથં ઘેદે વિ,
ઉદય વિ, ઉદીરણાપ વિ ।
૫. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કિં ક્ષણ્ણેસ્સા, નીલ૦ કાહ૦ છ્વ્વીસં મંગા, દિટ્ઠીં જાવ-રંદિયા જહ્મા ઉપ્પલુહ્ણેસે ।
૬. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! સાલી-વીહી-ગોધૂમ૦ જાવ-જવજવગમૂલગજીવે કાલઓ કેવચિરં હોતિ ? [૩૦] ગોયમા !
જહ્મ્બ્રેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં અસંઘેજ્જં કાલં ।
૭. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! સાલી-વીહી-ગોધૂમ૦ જાવ-જવજવગમૂલગજીવે પુદ્ધવીજીવે, પુણરવિ સાલી-વીહી-જાવ-જવ-
જવગમૂલગજીવે કેવતિયં કાલં સેવેજ્જા, કેવતિયં કાલં ગતિરાગતિં કરિજ્જા ? [૩૦] એવં જહ્મા ઉપ્પલુહ્ણેસે । ઘ્ણં અભિલાઘેણં
જાવ-મણુસ્સજીવે, આહારો જહ્મા ઉપ્પલુહ્ણેસે, ઠિત્તી જહ્મ્બ્રેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં વાસપુહુત્તં, સમુદ્ધાય(યા), સમોદ્ધયા, ઉપ્પહ્ણા
ય જહ્મા ઉપ્પલુહ્ણેસે ।
૮. [પ્ર૦] અહ્મ મંતે ! સઘ્પાણા, જાવ-સઘ્પસત્તા સાલી-વીહી-જાવ-જવજવગમૂલગજીવત્તાપ ઉવવન્નપુષ્પા ? [૩૦]
દ્દંતા ગોયમા ! અસતિં અદુવા અણંતખુત્તો । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

૧૬૧ શ્લોકોના સર્વ પદમવર્ગસ્સ પદમો ઉદ્દેશો સમત્તો ।

- વવગાહના. ૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોના શરીરની કેટલી મોટી અવગાહના કહી છે ? [૩૦] જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાતનો ભાગ
અને ઉત્કૃષ્ટથી ધનુષપૃથક્ત્વ-વેથી નવ ધનુષ સુધીની-કહી છે.
- કર્મના બંધક. ૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો જ્ઞાનાવરણીયકર્મના બંધક છે કે અબંધક છે ? [૩૦] જેમ *ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યું છે તે
પ્રમાણે અહિં કહેવું. એ પ્રમાણે કર્મના વેદક (વેદનાર) સંબંધે જાણવું. ઉદય અને ઉદીરણા વિષે પણ એ પ્રમાણે સમજવું.
- લેસ્યા. ૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો કૃષ્ણલેસ્યાવાઝા, નીલલેસ્યાવાઝા કે કાપોતલેસ્યાવાઝા હોય ? [૩૦] અહિં લેસ્યાસંબંધે
છઠ્ઠીશા માંગા કહેવા. દૃષ્ટિ અને યાવત્-ઇન્દ્રિયો સંબંધે ‡ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવું.
- ઇત્યાદિના મૂલ્યને
જીવની સ્થિતિ. ૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શાલિ, વ્રીહિ, ગોધૂમ, યાવત્-જવજવ-એ બધાના મૂલ્યનો જીવ કાઠથી કાઠ સુધી રહે ? [૩૦] હે ગૌતમ !
જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત, અને ઉત્કૃષ્ટથી અસંખ્યાતા કાઠ સુધી રહે.
- ઇત્યાદિ અને ધ્મિ-
કામિકનો સંવેધ. ૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શાલિ, વ્રીહિ, ગોધૂમ, યાવત્-જવજવ-એ બધાના મૂલ્યનો જીવ પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય, પાછો ફરીને
શાલિ, વ્રીહિ અને યાવત્-જવજવના મૂલ્યને ઉપજે-એ પ્રમાણે કેટલા કાઠ સુધી સેવે-કેટલા કાઠ સુધી ગમનાગમન કરે ? [૩૦]
જેમ ઉત્પલ ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તે પ્રમાણે અહિં કહેવું. અને એ અભિલાપ વડે યાવત્-મનુષ્ય સુધી સમજવું. વઠ્ઠી તેઓનો આહાર પણ
ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવો. સ્થિતિ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટથી વર્ષપૃથક્ત્વ (વે વર્ષથી નવ વર્ષ સુધી) સમજવી. વઠ્ઠી
§સમુદ્ધાત, સમવહત-સમુદ્ધાતની પ્રાપ્તિ અને ઉદ્વર્તના ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવી.
૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સર્વપ્રાણો, યાવત્-સર્વે સત્ત્વો શાલિ, વ્રીહિ, યાવત્-જવજવના મૂલ્યના જીવપણે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલા છે ?
[૩૦] હા ગૌતમ ! અનેક વાર અથવા અનંતવાર ઉત્પન્ન થયેલા છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.'

૧૬૧ શ્લોકોના શતકમાં પ્રથમવર્ગનો પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૪ * (શાલ્યાદિના જીવો) અબંધક નથી, તેમાંનો એક જીવ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો બંધક છે, ઘણા જીવો પણ બંધક છે. એ પ્રમાણે વેદક-ઉદયવાઝા
અને ઉદીરણક જાણવા. જુઓ ભગ૦ સં૦ ૩ શ૦ ૧૧ ઉ૦ ૧ પૃ૦ ૨૦૮

૫ † કૃષ્ણ, નીલ અને કાપોત-એ ત્રણ લેસ્યાના એકવચન અને બહુવચનના અસંયોગી ત્રણ ત્રણ માંગા ગણતાં છ માંગા થાય છે તથા તેના દ્વિકસંયોગી
'કૃષ્ણ નીલ, કૃષ્ણ કાપોત અને નીલ કાપોત એ ત્રણ વિકલ્પ થાય, અને પ્રત્યેકના એક અને અનેકના ચાર ચાર માંગા ગણતાં બાર માંગા થાય. તેમજ ત્રિકસંયોગી
એક અને અનેકના આઠ વિકલ્પ થાય-એ પ્રમાણે બધા મઠીને છઠ્ઠીશ માંગા જાણવા-ટીકા.

‡ ભગ૦ સં૦ ૩ શ૦ ૧૧ ઉ૦ ૧ પૃ૦ ૨૧૦

૭ † જઘન્યથી વે મવ અને ઉત્કૃષ્ટથી અસંખ્યાત મવ સુધી ગમનાગમનની સ્થિતિ જાણવી-ઇત્યાદિ જુઓ ભગ૦ સં૦ ૩ શ૦ ૧૧ ઉ૦ ૧ પૃ૦ ૨૧૨

§ 'તેઓને (શાલ્યાદિ જીવોને) વેદના, કષાય અને મરણ-એ ત્રણ સમુદ્ધાતો કહેલા છે, 'તેઓ સમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થઈને મરે અને પ્રાપ્ત થયા
સ્થિતાય પણ મરે,' તેઓ મરીને મનુષ્ય અને તિર્યચગતિમાં જાય છે.-ઇત્યાદિ માટે જુઓ-ભગ૦ સં૦ ૩ શ૦ ૧૧ ઉ૦ ૧ પૃ૦ ૨૧૨

પદમવગ્ગસ્સ બીઆઈઆ ઉદ્દેસા ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! સાલી-વીહી-જાવ-જવજવાણં યપ્પસિ ણં જે જીવા કંદત્તાપ ધક્કમંતિ તે ણં મંતે ! જીવા કઓ-હિતો ઉચ્ચવ્જંતિ ? [૩૦] एवं कंदाहिगारेण सञ्चैव मूलुद्देशो अपरिसेसो भाणियच्चो, जाव-असति अदुवा अणंतखुत्तो । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! सि । २१-२ । एवं खंधे वि उद्देशओ नेयच्चो । २१-३ । एवं तयाप वि उद्देशो भाणियच्चो । २१-४ । साले वि उद्देशो भाणियच्चो । २१-५ । पवाले वि उद्देशो भाणियच्चो । २१-६ । पत्ते वि उद्देशो भाणियच्चो । एप सत्त वि उद्देशगा अपरिसेसं जहा मूले तद्वा नेयच्चा । २१-७ । एवं पुप्फे वि उद्देशओ, नवरं देवा उचवज्जंति जहा उप्पलुद्देशे । चत्तारि लेस्साओ, असीति मंगा । ओगाहणा जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं, उक्कोसेणं अंगुलपुहुत्तं, सेसं तं चेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! सि । २१-८ । जहा पुप्फे एवं फले वि उद्देशओ अपरिसेसो भाणियच्चो । २१-९ । एवं बीप वि उद्देशओ । २१-१० । एप दस उद्देशगा ॥

एगवीसइमे सए पढमो वग्गो समत्तो ।

प्रथमवर्गना २-१० उद्देशको.

૧. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્ ! શાલિ, વીહિ, યાવત્-જવજવ-એ બધાના કંદરૂપે જે જીવો ઉત્પન્ન થાય છે તેઓ હે મગ્ધવન્ ! ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] આ કંદના અધિકારમાં તેજ સમગ્ર મૂલનો ઉદ્દેશક યાવત્-‘અનેક વાર અથવા અનંતવાર ઉત્પન્ન થયેલા છે’ સ્વી સુધી કહેવો. વિશેષ એ કે મૂલને બદલે કંદનો પાઠ કહેવો. ‘હે મગ્ધવન્ ! તે એમજ છે, હે મગ્ધવન્ ! તે એમજ છે.’ (૨૧-૨.) એ પ્રમાણે સ્કંધ સંબંધે તથા ત્વચા, શાખા, પ્રવાહ-કુંપલો અને પાંદડાં સંબંધે પણ એક એક ઉદ્દેશક કહેવો. એ સાતે ઉદ્દેશકો જેમ મૂલ સંબંધે બધું કહ્યું છે તેમ કહેવા. (૨૧-૭.) વલ્લી પુષ્પસંબંધે પણ પૂર્વની પેઠે ઉદ્દેશક કહેવો. પણ તેમાં વિશેષ એ કે ‘પુષ્પમાં દેવો પણ ઉત્પન્ન થાય છે’ એમ કહેવું. જેમ ઉત્પલોદ્દેશકમાં ચાર લેશ્યા અને તેના *એંશી ભાંગા કહ્યા છે તેમ અહિં કહેવા. અવગાહના જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ અંગુલપૃથક્ત્વ-વેધી નવ અંગુલ જાણવી. બાકી બધું તે પ્રમાણે જાણવું. ‘હે મગ્ધવન્ ! તે એમજ છે, હે મગ્ધવન્ ! તે એમજ છે.’ (૨૧-૮.) જેમ પુષ્પ સંબંધે કહ્યું તેમ ફલ અને બીજ સંબંધે પણ સમગ્ર ઉદ્દેશક કહેવો (૨૧-૧૦.) એ પ્રમાણે એ દશ ઉદ્દેશકો જાણવા.

एकवीशमा शतकमां प्रथम वर्ग समाप्त.

बीओ वग्गो ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! કલાય-મસૂર-તિલ-મુગ્ગ-માસ-નિપ્પાવ-કુલત્થ-આલિસંદગ-સટિણ-પલિમંથગાણં યપ્પસિ ણં જે જીવા મૂલત્તાપ વક્કમંતિ તે ણં મંતે ! જીવા કઓહિતો ઉચ્ચવ્જંતિ ? [૩૦] एवं मूलादीया दस उद्देशगा भाणियच्चा अएष सालीणं निरचसेसं तद्देव ।

एगवीसइमे सए वितिओ वग्गो समत्तो ।

द्वितीय वर्ग.

૧. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્ ! કલાય-વટાણા, મસુર, તલ, મગ, અડદ, વાલ, કલથી, આલિસંદક, સટિન અને પલિમંથક-ચણા-એ બધાના મૂલપણે જે જીવો ઉત્પન્ન થાય છે તે ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે મૂલાદિક દશ ઉદ્દેશકો અહિં કહેવા અને જેમ શાલિસંબંધે કહ્યું તેમ બધું અહિં કહેવું.

एकवीशमा शतकमां द्वितीय वर्ग समाप्त.

तईओ वग्गो ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! અયસિ-કુસુંબ-કોદ્દવ-કંગુ-રાલગ-તુવરી-કોદ્દસા-સળ-સરિસવ-મૂલગવીયાણં યપ્પસિ ણં તૃતીય વર્ગ.

૧. [પ્ર૦]-હે મગ્ધવન્ ! અલ્હસી, કુસુંબ, કોદ્દવ, કાંગ, રાલ, તુવેર, કોદ્દસા, સળ, સરસવ અને મૂલકવીજ-એ વનસ્પતિના

કલાવ યનેરે ધાન્વ.

૧ * પ્રથમની ચાર લેશ્યાના એકત્વ અને બહુત્વને આશ્રયી અસંયોગી ચાહ ચાર ભાંગા ગણતા આઠ ભાંગા, દ્વિકસંયોગી છ વિકલ્પ, અને પ્રત્યક્કના એકત્વ અને બહુત્વને આશ્રયી ચાર ચાર ભંગ ગણતા ચોવીશ ભાંગાઓ, ત્રિકસંયોગી આઠ વિકલ્પ અને તેના પૂર્વોક્ત રીતે ચાર ચાર ભંગ ગણતા બત્રીશ વિકલ્પો તથા ચતુઃસંયોગી સોઠ વિકલ્પો-એ બધા મળીને એંશી વિકલ્પો થાય છે.—ટીકા.

૧ † x x કલ-મસૂર-તિલ-મુગ્ગ-માસ-નિપ્પાવ-કુલત્થ-આલિસંદ-સટીણ-પલિમંથા । x x જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૧ ૫૦ ૩૩.

૧ ‡ અયસી-કુસુંબ-કોદ્દવ-કંગુ-રાલગ-માસ-કોદ્દસા । સળ-સરિસવ-મૂલગવીયા જે યાવલે તદ્દહ્મગારા । સેત્તં ઓસહીઓ । જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૧ ૫૦ ૩૩.

जे जीवा मूलत्ताए वक्कमंति ते णं मंते ! जीवा कओहिंतो उचवज्जंति ? [उ०] एवं एत्थ वि मूलादीया दस उद्देशगा जहेव सालीणं निरवसेसं तहेव भाणियधं ।

एगवीसइमे सए तइओ वग्गो समत्तो ।

मूळपणे जे जीवो उत्पन्न थाय छे ते जीवो क्यांथी आवीने उपजे छे ? [उ०] अहिं पण शालिउद्देशकनी पेठे मूळादिक दश उद्देशको समग्र कहेवा.

एकवीशमा शतकमां तृतीय वर्ग समाप्त.

चउत्थो वग्गो ।

१. [प्र०] अह मंते ! *वंस-वेणु-कणक-कक्कावंस-चारुवंस-दंडा-कुंडा-विमा-चंडा-वेणुया-कल्लाणीणं एत्थि णं जे जीवा मूलत्ताए वक्कमंति० ? [उ०] एवं एत्थ वि मूलादीया दस उद्देशगा जहेव सालीणं, नवरं देवो सधत्थ वि न उचवज्जति, तिन्नि लेसाओ, सधत्थ वि छधीसं भंगा, सेसं तं चेव ।

एगवीसइमे सए चउत्थो वग्गो समत्तो ।

चतुर्थ वर्ग.

वांस वगेरे पर्वनाली
वनस्पति.

१. [प्र०] हे भगवन् ! वांस, वेणु, कनक, कर्कावंश, चारुवंश, दंडा, कुंडा, विमा, चंडा, वेणुका अने कल्याणी-ए बधी वनस्पतिना मूळपणे जे जीवो उत्पन्न थाय छे ते जीवो क्यांथी आवीने उपजे छे ! [उ०] पूर्वं प्रमाणे शालिर्वानी पेठे अहिं पण मूळादिक दश उद्देशको कहेवा. विशेष ए के अहिं कोइ पण ठेकाणे देवो उत्पन्न थता नथी. त्रण लेस्याओ तथा ते संबंघे छवीश भांगा कहेवा. बाकी बहुं पूर्वनी पेठे जाणवुं.

एकवीशमा शतकमां चतुर्थ वर्ग समाप्त.

पंचमो वग्गो ।

१. [प्र०] अह मंते ! †उक्खु-इक्खुवाडिया-वीरणा-इक्कड-भमास-सुंठि-सरं-वेत्त-तिमिर-सतपोरग-नलाणं एत्थि णं जे जीवा मूलत्ताए वक्कमंति ? [उ०] एवं जहेव वंसवग्गो तहेव एत्थ वि मूलादीया दस उद्देशगा, नवरं खंधुदेसे देवो उचवज्जति, चत्तारि लेस्साओ, सेसं तं चेव ।

एगवीसइमे सए पंचमो वग्गो समत्तो ।

पंचम वर्ग.

इक्खुवगेरे पर्वनाली
वनस्पति.

१. [प्र०] हे भगवन् ! इक्खु-शेळडी, इक्खुवाटिका, वीरण, इक्कड, भमास, सुंठ, शर, वेत्त (नेतर), तिमिर, सतपोरग अने नड-ए बधी वनस्पतिना मूळपणे जे जीवो उपजे छे तेओ क्यांथी आवीने उपजे छे ! [उ०] जेम वंशवर्गसंबंघे कहुं छे तेम अहिं पण मूळादिक दश उद्देशको कहेवा. विशेष ए के स्कंधोद्देशकमां 'देवो पण उत्पन्न थाय छे अने तेओने चार लेस्याओ होय छे'-एम कहेवुं. बाकी बहुं पूर्वनी पेठे जाणवुं.

एकवीशमा शतकमां पंचम वर्ग समाप्त.

छट्ठओ वग्गो ।

१. [प्र०] अह मंते ! ‡सेडियं-मंतिय-दरुम-कोतिय-दरुमकुस-पध्दग-पोदेइल-अज्जुण-आसाढग-रोहिय-समु-अव-षष्ठ वर्ग.

१. [प्र०] हे भगवन् ! सेडिय, मंतिय (मंडिय), दरुम, कोतिय, दरुमकुस, पर्वक, पोदेइल (पोइदइल), अर्जुन (अंजन), आषाढक,

१ कंडा-वे-कु । २ सत्तवत्त-ग । ३ मंडिय-ग । ४ पोइदइल-ग । ५ अंजन-ग ।

१ * वंस वेच्छू (ण) कणए कंकावंसे य चाववंसे य ।

उदए कुडए विसए कंडा वेळे य कल्लाणे ॥ ३२ ॥ जुओ प्रज्ञा० पद १ प० ३२

१ † इक्खु य इक्खुवाडी वीरणी तह इक्कडे य मासे य ।

सुंठे सरे य वेत्ते तिमिरे सतपोरग नले य ॥ जुओ प्रज्ञा० पद १ प० ३२.

१ ‡ संडिय मंतिय हो(को)त्तिय दरुमकुसे पव्वए य पोइइला ।

अज्जुण असाढए होहियंसे सुयवेय खीरभुसे ॥

एरंहे कुरुविदे करजर सुंठे तहा विभंगू य ।

महुरतण छुरम सिम्पिय बोद्धवे सुंकलितणे य ॥ ३४ ॥ जुओ प्रज्ञा० पद १ प० ३३.

सेडिय वगेरे वन-
स्पति.

સીર-મુસ-પરંડ-કુરુકુંડ-કરકર-સુંઠ-વિમંગુ-મંદુરયણ-થુરગ-સિપ્પિય-સુંકલિતણાણં યપ્સિ ણં જે જીવા મૂલત્તાપ ઘક-મંતિં ? [૩૦] યવં યત્ય ધિ દસ ઉદ્દેસગા નિરવસેસં જદેવ ઘંસવગ્ગો ।

एगवीसइमे सए छट्ठो वग्गो समत्तो ।

રોહિતક, સમુ, અ(ત)વલીર, મુસ, પરંડ, કુરુકુંડ, કરકર, સુંઠ, વિમંગુ, મધુરયણ (મધુવયણ), થુરગ, સિલ્પિક અને સુંકલિતૃણ-એ બધાના મૂલ તરીકે જે જીવો ઉપજે છે, તેઓ ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] એ પ્રમાણે સમગ્ર વંશવર્ગની પેઠે મૂલ્લાદિક દશ ઉદ્દેશકો કહેવા.

एकवीशमा शतकमां षष्ठु वर्ग समाप्त.

सत्तमो वग्गो

૧. [પ્ર૦] બહ મંતે ! *અબ્રહ્મ-વાયણ-હરિતગ-તંદુલેજગ-તળ-વત્થુલ-પોરંગ-મજ્જારયાઈ-વિલ્હિ-પાલક-દગપિપ્પિય-દલ્હિ-સોત્તિય-સાયમંડુકી-મૂલક-સરિસવ-અંબિલસાગ-જિયંતગાણં યપ્સિ ણં જે જીવા મૂલ ? [૩૦] યવં યત્ય ધિ દસ ઉદ્દેસગા જદેવ ઘંસવગ્ગો ।

एगवीसइमे सए सत्तमो वग्गो समत्तो ।

सप्तम वर्ग.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! †અબ્રહ્મ, વાયણ, હરિતક, તાંદલજો, તળ, વત્થુલ, પોરક, માર્જારક, વિલ્હિ (ચિલ્હિ), પાલક, દગ-પિપ્પલી, દલ્હિ-દર્બી, સસ્તિક, શાકમંડુકી, મૂલક, સરસવ, અંબિલશાક, જિયંતગ, એ બધાના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] પૂર્વોક્ત વંશવર્ગની પેઠે અહિં પળ મૂલ્લાદિક દશ ઉદ્દેશકો કહેવા.

અબ્રહ્મદિ.

एकवीशमा शतकमां सप्तम वर्ग समाप्त.

अट्ठमो वग्गो

૧. [પ્ર૦] બહ મંતે ! તુલસી-કળ્હ-દરાલ-ફળેજા-અજા-ચૂયણા-ચોરા-જીરા-દમણા-મરુયા-ઈંદીવર-સયપુષ્પાણં યપ્સિ ણં જે જીવા મૂલત્તાપ વક્કમંતિં ? [૩૦] યત્ય ધિ દસ ઉદ્દેસગા નિરવસેસં જદ્દા વંસાણં । યવં યપ્સુ અટ્ઠસુ વગ્ગોસુ અસીતિ ઉદ્દેસગા મવંતિ ।

एगवीसइमे सए अट्ठमो वग्गो समत्तो ।

एकवीसतिमं सयं समत्तं.

अष्टम वर्ग.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તુલસી, કળ્હ, દરાલ, ફળેજા, અજા, ચૂતણા, ચોરા, જીરા, દમણા, મરુયા, ઈંદીવર અને શતપુષ્પ-એ બધાના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] વંશવર્ગની પેઠે અહિં પળ મૂલ્લાદિક દશ ઉદ્દેશકો કહેવા. એ પ્રમાણે એ બધા મઠીને આઠ વર્ગના પંચી ઉદ્દેશકો જાણવા. (૨૧-૮)

તુલસી વગેરે હરિત વર્ગ.

एकवीशमा शतकमां अष्टम वर्ग समाप्त.

एकवीशमुं शतक समाप्त.

૧ કુન-ક । ૨ મહુવયણ-ગ । ૩ વાયણ-ક । ૪ ચોરગ-ગ-ઘ । ૫ વલ્હિપાઈ-ક, ચિલ્હિયાઈ-ગ । ૬ મૂળા-ક; મૂળા-હ ।

૧ * અજો(ન્મ)રહ વોડાણે હરિતગ તદ્દ તંદુલેજ તળે ય

વત્થુલ પોરગ મજ્જારયાઈ વિલ્હી ય પાલકા ॥ ૩૦ ॥

દગપિપ્પલી ય દલ્હી સોત્તિય સાએ તદ્દેવ મંડુકી ।

મૂલક સરિસવ અંબિલસાએ ય જિયંતએ ચેવ ॥ ૩૧ ॥ જુઓ પ્રજ્ઞા૦ પદ ૧ પ૦ ૩૩.

૧ † વૃક્ષ ઉપર અમુક પ્રકારની વનસ્પતિ થાય છે તેને અબ્રહ્મ કહે છે.

૧ ‡ તુલસ કળ્હ ઉરાલે ફળેજાએ અજાએ ય મૂળાએ ।

વારગ દમણગ મલ્હયગ સતપુષ્પીંદીવરે ય તદ્દા ॥૩૧॥ જે યાવજે તદ્દપ્પગારા । સેત્તં હરિયા । જુઓ પ્રજ્ઞા૦ પદ ૧ પ૦ ૩૩.

बावीसतिमं सयं ।

ताले-गद्विय-बहुबीयगा य गुच्छा य गुम्म वल्ली य ।
छद्दस वग्गा एए सट्टिं पुण होंति उद्देसा ॥

पढमो वग्गो ।

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं घयासी-अह भंते ! *ताल-तमाल-तकलि-तेतलि-साल-सरला-सारगल्लणं जाव-केयति-कदलि-कंदलि-चम्मरुक्ख-गुंतंरुक्ख-हिंगुरुक्ख-लवंगरुक्ख-पूयफल-खज्जूरि-नालपरीणं एएसि णं जे जीवा मूलत्ताए वक्कमंति ते णं भंते ! जीवा कओहिंतो उचवज्जंति ? [उ०] एवं एत्थ वि भूलादीया दस उद्देसगा कायद्धा जहेव सालीणं, नवरं इमं नाणत्तं-मूले कंदे खंधे तथाए साले य एएसु पंचसु उद्देसगेषु देवो न उचवज्जति । तिन्नि लेसाओ । डिती जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं दसवाससहस्साइं । उवरिल्लेसु पंचसु उद्देसयसु देवो उचवज्जति । चत्तारि लेसाओ । डिती जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं वासपुहुत्तं । ओगाहणा मूले कंदे धणुहपुहुत्तं, खंधे तथाए साले य गाउयपुहुत्तं, पवाले पत्ते धणुहपुहुत्तं, पुप्फे हत्थपुहुत्तं, फले बीए य अंगुलपुहुत्तं । सव्वेसिं जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं । सेसं जहा सालीणं । एवं एए दस उद्देसगा ।

बावीसतिमे सए पढमो वग्गो समत्तो ।

बावीशमुं शतक.

१ ताल-तमालप्रमुख वृक्ष संबंधे दश उद्देशकना समुदायरूप प्रथम वर्ग, २ एकबीजवाळा वृक्ष संबंधे बीजो वर्ग, ३ जेना फळोमां घणां बीज छे तेधा बहुबीज वृक्षो संबंधे त्रीजो वर्ग, ४ रींगणी वगरे गुच्छ वनस्पति विषे चोथो वर्ग, ५ सिरिय, नवमालिका वगरे गुम्म वनस्पति विषे पांचमो वर्ग अने ६ वल्लि-पुंकली वगरे वेल संबंधे छट्टो वर्ग-ए प्रमाणे दश दश उद्देशकना छ वर्ग अने तेना बधा मळीने साठ उद्देशको आ शतकमां कहेवामां आवशे.

प्रथम वर्ग.

वगरे वरुयवर्ग.

१. [प्र०] राजगृहनगरमां यावत्-[भगवान् गौतम] आ प्रमाणे बोल्या के, हे भगवन् ! ताड, तमाल, तकलि, तेतलि, साल, सरल-देवदार, सारगल्ल, यावत्-केतकी (केवडो), केळ, कंदली, चर्मवृक्षं, गुंदवृक्ष, हिंगुवृक्ष, लवंगवृक्ष, सोपारीनुं वृक्ष, खज्जुरी अने नाळीएरी-ए बधाना मूळपणे जे जीवो उपजे छे ते जीवो क्यांधी आवीने उपजे छे ? [उ०] शालिवर्गनी पेठे अहिं पण मूळदिक दश उद्देशको कहेवा. परंतु तेमां विशेष ए छे के, आ वृक्षना मूळ, कंद, स्कंध, छाल, अने शाखा-ए पांचे उद्देशकमां देवो आवी उपजता नथी, तेथी त्यां तेओने त्रण लेख्याओ होय छे. तेओनी स्थिति जघन्य अंतर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट दश हजार वर्ष छे. अने बाकीना पांच उद्देशकमां देवो उत्पन्न थाय छे, माटे त्यां तेओने चार लेख्याओ होय छे. तेओनी स्थिति जघन्य अंतर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट वर्षपृथक्त्व-बे वरसथी नव वरस सुधीनी होय छे. अवगाहना-शरीर प्रमाण मूळ अने कंदनी धनुषपृथक्त्व, तथा शाखानी गाउपृथक्त्व होय छे, प्रवाल अने पांदडानी अवगाहना धनुषपृथक्त्व, पुष्पनी हस्तपृथक्त्व अने बीजनी अंगुलपृथक्त्व उत्कृष्ट अवगाहना होय छे. ए बधानी जघन्य अवगाहना अंगुलना असंख्यातमा भागनी जाणवी. बाकी बंधुं शालिवर्गनी पेठे कहेवुं. ए प्रमाणे ए दस उद्देशको कहेवा.

बावीशमा शतकमां प्रथम वर्ग समाप्त.

१ गुंदरु ग-उ ।

१ *

ताल तमाले तकलि तो(ते)यली साली (ले) य सारकत्ताणे ।

सरले जावति केतह कदली तह थ(च)म्मरुक्खे य ॥ ३६ ॥

मुयक्खल हिंगुक्खे लवंगुक्खे य होइ बोद्धव्वे ॥ ३६ ॥

पूयफली खज्जुरी बोद्धव्वा णालिएरी य ॥ ३७ ॥ जेयावधे तहप्पयारा । सेत्तं वलया । जुओ प्रहा० पद १ प० ३३-

बीओ वग्गो ।

१. [प्र०] अह भंते ! *निंबं-ब-जंबु-कोसंब-ताल-अंकोल-पीलु-सेलु-सल्लइ-मोयइ-मालुय-बउल-पलास-करंज-पुत्तंजीवग-रिट्ट-विहेल्लग-हरितग-भल्लाय-उंब(बे)भरिय-खीरणि-धायइ-पियाल-पूतियणिबौयग-(करंज)-सेण्हय-पासिय-सीसव-अयसि-पुन्नाग-नागरुक्ख-सीवन्न-असोगाणं एपसि णं जे जीवा मूलत्ताए वक्कमंति० ! [उ०] एवं मूलादीया दस उद्देशगा कायघ्ना निरवसेसं अहा तौलवग्गो ।

बाविसतिमे सए वितिओ वग्गो समत्तो ।

द्वितीय वर्ग.

१. [प्र०] हे भगवन् ! लीमडो, आबो, जांबू, कोशंब, ता(सा)ल, अंकोल, पीलु, सेलु, सल्लकी, मोचकी, मालुक, बकुल, पलाश, करंज, पुत्रंजीवक, अरिष्ट-अरिठा, बहेडा, हरडे, मिलामा, उंबेभरिका, क्षीरिणी, धावडी, प्रियाल-चारोळी, पूतिनिंब, [करंज], सेण्हय, पासिय, सीसम, अतसी (असन), नागकेसर, नागवृक्ष, श्रीपर्णी(सेवन) अने अशोक-ए बधा वृक्षोना मूलपणे जे जीवो उपजे छे ते जीवो क्यांथी आवीने उपजे छे ! [उ०] ए प्रमाणे अहिं पण मूलादिक दश उद्देशको समप्र ताडवर्गनी पेटे कहेवा:

लीमडा वनेरे दका सिफ वर्ग.

बावीशमा शतकर्मां द्वितीय वर्ग समाप्त.

तइओ वग्गो ।

१. [प्र०] अह भंते ! अँथिय-तिट्टुय-बोर-कविट्ट-अंबाडग-माउलिंग-बिल्ल-आमलग-फणस-दाडिम-आसत्थ-उं-बर-वड-णग्गोह-नंदिरुक्ख-पिप्पलि-सतर-पिलक्खुरुक्ख-काउंबरिय-कुत्तुंभरिय-देवदालि-तिलग-लउय-छत्तोह-सि-रीस-सत्तवन्न-दहिवन्न-लोद्ध-धव-चंदण-अज्जुण-णीव-कुट्ट(ड)ग-कलंबाणं एपसि णं जे जीवा मूलत्ताए वक्कमंति ते णं भंते !० ! [उ०] एवं पश्य वि मूलादीया दस उद्देशगा तालवग्गसरिसा नेयघ्ना जाव-बीयं ।

बाविसतिमे सए तइओ वग्गो समत्तो ।

तृतीय वर्ग.

१. [प्र०] हे भगवन् ! अगस्तिक, तिट्टुक, बोर, कोठी, अंबाडग, बीजोरं, बिल्व, आमलक, फणस, दाडिम, अशरय-पीपळे, उंबरो, वड, न्यमोष, नंदिवृक्ष, पीपर, सतर, पृक्षवृक्ष (खाखरो), काकोदुंबरी, कुत्तुंभरि, देवदालि, तिलक, लकुच, छत्रौष, शिरिष, सप्तपर्ण-सादड, दधिपर्ण, लोधक, धव, चंदन, अर्जुन, नीप, कुटज अने कदंब-ए बधा वृक्षोना मूलपणे जे जीवो उपजे छे ते जीवो क्यांथी आवीने उपजे छे ! [उ०] ए बहुं ताडवर्गनी पेटे कहेवुं. अहिं पण मूलथी मांडी बीज सुधी दश उद्देशको जाणवा.

अगस्तिक वनेरे बहुबीज वर्ग.

बावीशमा शतकर्मां तृतीय वर्ग समाप्त.

१ वहेल्लग-ग, बहेल्लग लु । २ उंबभरिय क । ३-णिबारग-क । ४-वग्गे क । ५ अरियया-ग-लु ।

१ *

णिंबं-ब-जंबु-कोसंब-साल-अंकोल-पिल्ल सेल्ल य ।

सल्लइ-मोयइ-मालुय-बउल-पलासे करंजे य ॥ १२ ॥

पुत्तंजीवय-रिट्टे विहेल्लए हरिडए य भिल्लए ।

उंबेभरिया खीरिणी बोद्धव्वे धायइ पियाले ॥ १३ ॥

पूहयनिंब-करंजे सुण्हा तह सीसवा य असणे य ।

पुन्नाग-नागरुक्खे सीवणि तह असोणे य ॥ १४ ॥

जुओ प्रज्ञा० पद १ प० ३१-१.

अथिय तैट्टु कविट्टे अंबाडग-माउलिंग-बिल्ले य ।

आमलग फणिस दाडिम आसोटे(त्ये)उंबर वडे य ॥ १५ ॥

णग्गोह णंदिरुक्खे पिप्परी सयरी पिल्लक्खरुक्खे य ।

काउंबरि कुत्तुंभरि बोद्धव्वा देवदाली य ॥ १६ ॥

तिलए लउए छत्तोह सिरीस सत्तवन्न दहिवन्ने ।

लोद्धव-चंदण-ज्जुण-णीए कुट्टए कंयंने य ॥ १७ ॥

ચતુર્થો વર્ગો ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! *વાહંગણિ-અલ્હ-પોંડ૨૦ પવં જહા પન્નવણાપ ગાહાણુસારેણં ણેયલ્લં, જાલ્- ગંજ-પાહલા-વાસિ-અંકોલ્લાણં યપ્પસિ ણં જે જીવા મૂલત્તાપ વક્કમંતિં ? [૩૦] પવં પત્થ વિ મૂલાદીયા દસ ઉદ્દેસગા નેયલ્લા જાલ્-વીયં તિ નિરવસેસં જહા વંસવગ્ગો ।

બાવીસતિમે સપ્ત ચતુર્થો વર્ગો સમત્તો ।

ચતુર્થ વર્ગ.

વેંગળ વગેરે ગુચ્છ વર્ગ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વેંગળ, અલ્હ, પોંડ૨-ઇત્યાદિ વૃક્ષોના નામો પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રની ગાથાને અનુસારે યાવત્-ગંજ, પાટલા, વાસી અને અંકોલ્લ સુધી જાણવાં. ૯ બધા વૃક્ષોના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] અહિં પળ મૂલ્યદિક યાવત્-વીજપર્યંત દશ ઉદ્દેશકો વંશવર્ગની પેઠે કહેવા.

બાવીશમા શતકમાં ચતુર્થ વર્ગ સમાપ્ત.

પંચમો વર્ગો ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! †સિરિયકા-ઠેવમાલિય-કોરંટગ-બંધુજીવગ-મળોજ્ઞા૦ જહા પન્નવણાપ પદમપ્પે ગાહાણુસારેણં જાલ્- નલળીય-કુંદ-મહાજાર્ણં યપ્પસિ ણં જે જીવા મૂલત્તાપ વક્કમંતિં ? [૩૦] પવં પત્થ વિ મૂલાદીયા દસ ઉદ્દેસગા નિરવસેસં જહા સાલીણં ।

બાવીસતિમે સપ્ત પંચમો વર્ગો સમત્તો ।

પંચમ વર્ગ.

સિરિયક વગેરે ગુલ્મવર્ગ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સિરિયક, નવમાલિકા, કોરંટક, બંધુજીવક, મળોજ્ઞા-ઇત્યાદિ વર્ધા નામો પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રમાં કહેલ પ્રથમપ-દની ગાથાને અનુસારે યાવત્-નલિની, કુંદ અને મહાજાતિ સુધી જાણવાં. ૯ બધા વૃક્ષોના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] અહિં પળ શાલિવર્ગની પેઠે મૂલાદિક દશ ઉદ્દેશકો સમપ્ર કહેવા.

બાવીશમા શતકમાં પંચમ વર્ગ સમાપ્ત.

છઠ્ઠો વર્ગો ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! †પૂસફલિ-કાર્લિંગી-તુંબી-તડસી-પલાવાલુંકી૦ પવં પદ્ધાણિ છિંદિયલ્લાણિ પન્નવણાગાહા-ણુસારેણં જહા તાલવગ્ગે જાલ્-દધિફોલ્લહ-કાકલિ-સોકલિ-અક્કવોદીણં યપ્પસિ ણં જે જીવા મૂલત્તાપ વક્કમંતિં ? [૩૦]

ષષ્ઠ વર્ગ.

પૂસફલી વગેરે વહી વર્ગ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૂસફલિકા, કાર્લિંગી, તુંબડી, ત્રપુથી-વીમડી, પલવાલુંકી-ઇત્યાદિ નામો પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રની ગાથાને અનુસારે તાલવર્ગમાં કહ્યા પ્રમાણે સમજવાં, યાવત્-દધિફોલ્લહ, કાકલિ, સોકલિ અને અર્કવોદી, ૯ બધા વૃક્ષોના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તે

૧ ઉદ્દેસગા તાલવગ્ગસરિસા ને-ગ-ઘ । ૨-નાલિય-ગ-હ ।

૧ * વાહંગણિ-અલ્હ-થુંડ૨૨ ય તહ કલ્થુરી ય જીભુમણા ।

રૂવી આલ્હ૨૨ પીલી તુલસી તહ માલિંગી ય ॥ ૧૮ ॥ ઇત્યાદિ યાવત્—

જીવહ કેયહ તહ ગંજ પાહલા દા(વા)સિ અંકોલે ॥ ૨૨ ॥ જુઓ પ્રજ્ઞા૦ પદ ૧ પ૦ ૩૨-૨

૧ † સેણ(સિરિ)યપ્પ ણોમાલિય કોરંટય બંધુજીવગ-મળોજ્ઞે ।

પિહ્યં પાણં કળયર કુંજય તહ સિદુવારે ય ॥ ૨૩ ॥

જાઈ મોગ્ગર તહ જ્ઞહિયા ય તહ મલ્હિયા ય વાસંતી ।

વત્થુલ કલ્થુલ સેવાલ ગંઠી મગદંતિયા ચેવ ॥ ૨૪ ॥

ચંપકજી(જા)હ પીહ્યા કુંદો તહા મહાજાઈ । ×× જુઓ પ્રજ્ઞા૦ પદ ૧ પ૦ ૩૨-૨

૧ ‡ પૂસફલી કાર્લિંગી તુંબી તડસી ય પલાવાલુંકી ।

ઘોસાહ૨૨ પંડોલા પંચંગુલી આયળીલી ય ॥ ૨૬ ॥ યાવત્—

દધિફોલ્લ૨૨ કાગલી સોગલી ય તહ અક્કવોદી ય ॥ ૩૦ ॥ જુઓ પ્રજ્ઞા૦ પદ ૧ પ૦ ૩૩-૧

एवं मूलादीया दस उद्देशगा कायद्या जहा तालधग्गो । नवरं फलउद्देशे ओगाहणाए जह्णेणं अंगुलस्स अखंखेकाएभागं,
उक्कोसेणं धणुहपुहुत्तं । ठिती सधत्थ जह्णेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं वासपुहुत्तं, सेसं तं चेव । छट्ठो धग्गो समत्तो । एवं
छत्तु वि वग्गोसु सट्ठि उद्देशगा भवंति ।

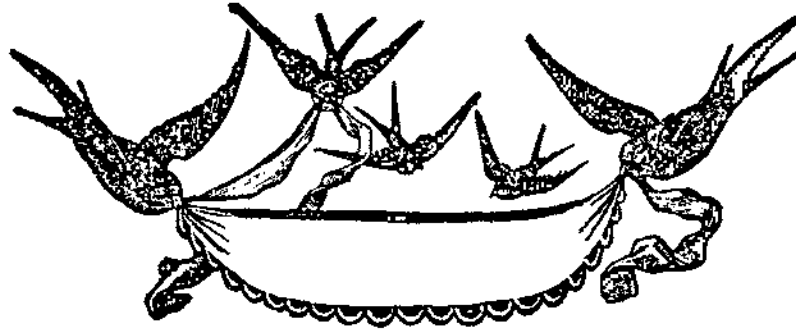
बावीसतिमे सए छट्ठो वग्गो समत्तो ।

बावीसतिमं सयं समत्तं ।

जीवो क्याथी आवीने उपजे छे ? [३०] अहिं पण ताडवर्गनी पेठे मूळ्यादिक दश उद्देशको संपूर्ण कहेवा. विशेष ए के फलोद्देशकमां फलनी जघन्य अवगाहना अंगुलना असंख्यातमा भागनी अने उत्कृष्ट धनुषपृथक्त्व—बेथी नव धनुषनी होय छे. बधे स्थले स्थिति जघन्य अंतर्मुहूर्तनी अने उत्कृष्ट बेथी नव वरसनी जाणवी. बाकी बधुं पूर्वे प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे छ वर्गना मळीने साठ उद्देशको थाय छे.

बावीशमा शतकमां षष्ठ वर्ग समाप्त.

बावीशमुं शतक समाप्त.

तेवीसतिमं सयं ।

आलुय लोही अवंए पाढा तह मासवज्जि वली य ।
पंचेते दसवग्गा पन्नोसं होति उहेसा ॥

पढमो वग्गो ।

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-अह भंते । *आलुय-मूलग-सिंगवेर-हलिद्-रु-कंडरिय-जीरु-छीरविरालि-किट्टि-कुंडुक-कण्ह-कंडउसु-मधु-पयलइ-मधुसिंगि-णिरुहा-संपसुगंधा-छिन्नरुहा-बीयरुहाणं एएसि णं जे जीवा मूलत्ताए वक्कमंति०? [उ०] एवं मूलादीया दस उहेसगा कायघा वंसवग्गसरिसा, नवरं परिमाणं जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं संखेज्जा-असंखेज्जा वा अणंता वा उववज्जंति । अवहारो-गोयमा ! ते णं अणंता समये २ अवहारीमाणा २ अणंताहिं ओसप्पिणीहिं उस्सप्पिणीहिं एवतिकालेणं अवहारीरंति, नो चेव णं अवहरिया सिया । द्विती जहन्नेण वि उक्कोसेण वि अंतोमुहुत्तं, सेसं तं चेव ।

तेवीसतिमे सए पढमो वग्गो समत्तो ।

त्रेवीशमुं शतक.

[उदेशकार्यसंग्रह-] १ आलुक वगोरे साधारण वनस्पतिना भेद संबन्धे दश उदेशात्मक प्रथम वर्ग, २ लोही प्रमुख अनंतकायिक वनस्पति संबन्धे बीजो वर्ग, ३ अक्क वगोरे वनस्पति विषे त्रीजो वर्ग, ४ पाठा, मृगवालुकी वगोरे वनस्पति संबन्धे चतुर्थ वर्ग अने ५ माषपर्णी वगोरे वनस्पति विषे पंचम वर्ग. ए प्रमाणे पांच वर्गना दस दस उदेशको मळीने पचास उदेशको आ त्रेवीशमां शतकमां कहेवाना छे.

प्रथम वर्ग.

१. [प्र०] राजगृहनगरमां भगवान् गौतम यावत्-आ प्रमाणे बोल्या के-हे भगवन् ! आलुक, मूळा, आदु, हळ्दर, रु, कंडरिक, जीरुं, क्षीरविराली (क्षीरविदारीकन्द), किट्टि, कुंडु, कृष्ण, कडसु, मधु, पयलइ, मधुसिंगी, निरुहा, सर्पसुगंधा, छिन्नरुहा अने बीजरुहा-ए वघा वृक्षोना मूलपणे जे जीवो उपजे छे ते जीवो क्यांथी आवीने उपजे छे ? [उ०] अहिं वंशवर्गनी पेठे मूळादिक दश उदेशको कहेवा. विशेष ए के तेओतुं परिमाण जघन्यथी एक समये एक, बे के त्रण अने उत्कृष्ट संख्याता, असंख्याता अने अनंता आवीने उपजे छे. वळी हे गौतम ! तेओनो अपहार आ प्रमाणे छे-जो ते अनंत जीवो, समये समये अपहरीए तो अनंत उत्सर्पिणी अने अवसर्पिणी काळे अपहराय, पण ए प्रमाणे अपहराता नथी. वळी तेओनी जघन्य अने उत्कृष्ट स्थिति अंतर्मुहूर्तनी छे. बाकी वधुं तेज प्रमाणे जाणवुं.

त्रेवीशमा शतकमां प्रथम वर्ग समाप्त.

१ अवय-ग । २ पचासा-ग । ३ जारु-क । ४ कहुकण-ड । ५ कडडसु-ग । ६ मधुमयलइ-क । ७ रूपसुगंधा ड ।

१ *

अवए पणए सेवाले सिद्धुत्थु हुत्थिभागा य ।

अस्सकणि सिहकणि सिद्धि तत्तो मुसुंढी य ॥ ४३ ॥

रु कुंडरिया जीरु छीरविराली तहेव किट्टीया ।

हालिद्दा सिंगवेरे य आत्तुग्गा मूलए इय ॥ ४४ ॥ जुओ प्रज्ञा० पद १ प० ३४-२

आलु वगोरे साधारण
वनस्पति.

बीओ वर्गो ।

१. [प्र०] अह भंते ! लोही—णीहू—थीहू—थिभगा—अस्सकन्नी—सिंहकन्नी—सीउंढी—मुसुंढीणं एएसि णं जीवा मूल० ? [उ०] एवं एत्थ वि दस उद्देशगा जहेव आलुवग्गे । णवरं ओगाहणा तालवग्गसरिसा, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

तेवीसतिमे सए वितिओ वर्गो समत्तो ।

द्वितीय वर्ग.

१. [प्र०] हे भगवन् ! *लोही, नीहू, थीहू, थिभगा, अश्चकर्णी, सिंहकर्णी, सीउंढी' अने मुसुंढी—ए बधा वृक्षोना मूलपणे जे जीवो उपजे छे तेओ क्यांथी आवीने उपजे छे ? [उ०] आलुवर्गनी पेठे अहिं पण मूलादिक दस उद्देशको कहेवा. परंतु विशेष ए के, अवगाहना ताडवर्गनी पेठे जाणवी. बाकी बधुं तेज प्रमाणे समजवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

लोही बगेरे अनन्त-
कायिक बनरपति.

त्रेवीशमा शतकमां द्वितीय वर्ग समाप्त.

तइओ वर्गो ।

१. [प्र०] अह भंते ! आय—काय—कुहुण—कुंदुरुक्क—उधेहलिय—सफा—सज्जा—छत्ता—वंसाणिय—कुमाराणं पतेसि णं जे जीवा मूलत्ताए० ? [उ०] एवं एत्थ वि मूलादीया दस उद्देशगा निरवसेसं जहा आलुवग्गे, नवरं ओगाहणा तालवग्ग-सरिसा, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

तेवीसतिमे सए तइओ वर्गो समत्तो ।

तृतीय वर्ग.

१. [प्र०] हे भगवन् ! †आय, काय, कुहुणा, कुंदुरुक्क, उधेहलिय, सफा, सेज्जा, छत्रा, वंशानिका अने कुमारी—ए बधा वृक्षोना मूल तरीके जे जीवो उपजे छे ते जीवो क्यांथी आवीने उपजे छे ? [उ०] हे गौतम ! बधुं आलुवर्गनी पेठे कहेवुं. अने ए प्रमाणे दशे उद्देशको कहेवा. विशेष ए के, अवगाहना ताडवर्गनी पेठे कहेवी. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

आयादि कुहुणावर्ग.

त्रेवीशमा शतकमां तृतीय वर्ग समाप्त.

चउत्थो वर्गो ।

१. [प्र०] अह भंते ! पाढा—मियवालुंकी—मधुररसा—रायवलि—पउमा—मोढरि—दंति—चंडीणं पतेसि णं जे जीवा मूल० ? [उ०] एवं एत्थ वि मूलादीया दस उद्देशगा आलुवग्गसरिसा, नवरं ओगाहणा जहा वल्लीणं, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

तेवीसइमे सए चउत्थो वर्गो समत्तो ।

चतुर्थ वर्ग.

१. [प्र०] हे भगवन् ! †पाढा, मृगवालुंकी, मधुररसा, राजवल्ली, पद्मा, मोढरी, दंती अने चंडी—ए बधाना मूलपणे जे जीवो उपजे छे ते जीवो क्यांथी आवीने उपजे छे ? [उ०] आलुवर्गनी पेठे अहिं पण मूलादिक दस उद्देशको कहेवा. विशेष ए के शरीरुं प्रमाण वल्लीनी पेठे जाणवुं. बाकी बधुं तेज प्रमाणे कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

पाठवर्ग.

त्रेवीशमा शतकमां चतुर्थ वर्ग समाप्त.

१ * जुओ प्रज्ञा० पद १ प० ३४—२

१ 'नवरं ओगाहणा ! तालवग्गसरिसा' इति पाठो क-ग पुस्तके नोपलभ्यते । २ मोढरि म-घ ।

१ † कुहुणा अणेगविहा पञ्चत्ता, तंजहा—आए, काए, कुहणे, कुणके, दव्वहलिया, सफाए, सज्जाए, छत्तोए, वंसीण, हिताकुए । जुओ—प्रज्ञा० पद १ प० ३३—२

१ ‡

पाढा—मियवालुंकी मधुररसा चेव रायवत्ती(ली)य

पउमा माढरि दंतीति चंडी किट्ठीति थावरा ॥ जुओ—प्रज्ञा० पद १ प० ३४—२

पंचमो वर्गो ।

१ [प्र०] अहं भंते ! *मासपञ्ची-मुग्गपञ्ची-जीवग-सरिसव-करेणुय-काओलि-खीरकाओलि-भंगी-णही-कमिरासि-भद्दमुच्छ-णंगलह-पओय-किणा (किण्हाय) पउल-पा(ह)ढे-हरेणुया-लोहीणं परसि णं जे जीवा मूल० ? [उ०] एवं पत्थ वि दस उद्देशगा निरवसेसं आलुयवग्गसरिसा । एवं पत्थ पंचसु वि वर्गोसु पन्नासं उद्देशगा भाणियत्था । सत्तथ देवा ण उववज्जंति, तिञ्चि लेसाओ । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' । त्ति ।

तेवीसतिमे सए पंचमो वर्गो समत्तो ।

तेवीसइमं सयं समत्तं ।

पंचम वर्ग.

मासपर्णी आदि
वर्णिवर्ग.

१. [प्र०] हे भगवन् ! मासपर्णी, मुद्गपर्णी, जीवक, सरसव (?), करेणुक, काकोली, क्षीरकाकोली, भंगी, णही, कमिरासि, भद्र-मुस्ता, लांगली, पउय (पयोद), किण्णापउलय, पाढ (हढ), हरेणुका अने लोही-ए बधा वृक्षोना मूळपणे जे जीवो उपजे छे ते क्याथी आवीने उपजे छे ? [उ०] आलुवर्गनी पेठे अहिं पण मूळ्यादिक दश उद्देशको कहेवा. ए प्रमाणे अहिं आ पांच वर्गोमां बधा मळीने पचास उद्देशको कहेवा. बधे ठेकाणे देवो उपजता नथी, तेथी दरेक ठेकाणे प्रथमनी त्रणज लेस्याओ होय छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

त्रेवीशमा शतकमां पंचम वर्ग समाप्त.

त्रेवीशमुं शतक समाप्त.

१ *

मासपर्णि मुग्गपर्णी जीवि(व)य-रसहे य रेणुया चैव ।

काओली खीरकाओली तथा भंगी नही इय ॥ ४७ ॥

कमिरासि भद्दमुच्छा णंगलह पेळुया इय ।

किण्हु पउले य हंढे हरतणुया चैव लोयाणी ॥ ४८ ॥

कण्हे कंदे वज्जे-सूरणकंदे तहेव खल्लूरे ।

एए अणंतजीवा जे यावत्ते तद्दाविहा ॥ ४९ ॥ जुओ—प्रज्ञा० पद १ प० ३४-२

चउवीसडमं सयं ।

१ उववाय २ परीमाणं ३ संघयणु-४ च्चत्तमेव ५ संठाणं ।
 ६ लेस्सा ७ दिङ्गी ८ णाणे अन्नाणे ९ जोग १० उवओगे ॥
 ११ सन्ना १२ कसाय १३ इंदिय १४ समुग्घाया १५ वेदणा य १६ वेदे य ।
 १७ आउं १८ अज्झवसाणा १९ अणुवंधो २० कायसंवेहो ॥
 जीवपदे जीवपदे जीवाणं दंडगंमि उहेसो ।
 चउवीसतिमंमि सए चउवीसं होंति उहेसा ॥

पढमो उहेसो ।

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-णेरइया णं भंते ! कओहंतो उववज्जंति, किं नेरइएहंतो उववज्जंति, तिरि-
 क्खजोणिएहंतो उववज्जंति, मणुस्सेहंतो उववज्जंति, देवेहंतो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! णो नेरइएहंतो उववज्जंति,
 तिरिक्खजोणिएहंतो उववज्जंति, मणुस्सेहंतो वि उववज्जंति, णो देवेहंतो उववज्जंति ।

२. [प्र०] जइ तिरिक्खजोणिएहंतो उववज्जंति किं एगिंदियतिरिक्खजोणिएहंतो उववज्जंति, वेइंदियतिरि०, तेइंदिय-
 तिरि० चउरिंदियतिरि० पंचिंदियतिरिक्खजोणिएहंतो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! नो एगिंदियतिरिक्खजोणिएहंतो उवव-
 ज्जंति, णो वेइंदिय०, णो तेइंदिय०, णो चउरिंदिय०, पंचिंदियतिरिक्खजोणिएहंतो उववज्जंति ।

चोवीशमुं शतक.

[उद्देशकसंग्रह-] १ *उपपात, २ परिमाण, ३ संहनन-संघयण, ४ उंचाई, ५ संस्थान-आकार, ६ लेइया, ७ दृष्टि, ८ ज्ञान-
 अज्ञान, ९ योग, १० उपयोग, ११ संज्ञा, १२ कषाय, १३ इन्द्रिय, १४ समुद्घात, १५ वेदना, १६ वेद, १७ आयुष, १८ अघ्य-
 वसाय, १९ अनुबंध, अने २० कायसंवेध-आ वधा विषयो चोवीश दंडकोने आश्रयी प्रत्येक जीवपदे कहेवाना छे. अर्थात्-एक एक
 दंडके आ वीश द्वारो कहेवाना छे. ए रीते चोवीशमा शतकमां चोवीश दंडकने आश्रयी चोवीश उद्देशको कहेवामां आवशे.

प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] राजगृह नगरमां [भगवान् गौतम] यावत्-आ प्रमाणे बोल्या के, हे भगवन् ! नैरयिको क्याथी आवीने उत्पन्न थाय
 छे, हुं नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थाय छे, तिर्यचयोनिकोथी, मनुष्योथी के देवोथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! नैरयिको
 नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थता नथी, तेम देवोथी आवी उत्पन्न थता नथी, पण तिर्यचयोनिकोथी अने मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय छे.

नैरयिकोनो उपपातं.

२. [प्र०] हे भगवन् ! जो तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो हुं एकेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवीने उत्पन्न थाय छे के बेइ-
 न्द्रिय, तेइन्द्रिय, चउरिन्द्रिय अने पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! एकेन्द्रिय, बेइन्द्रिय, तेइन्द्रिय के
 चउरिन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थता नथी, पण पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय छे.

तिर्यचोनो नैरयि-
 कोमां उपपात.

* १ उपपातद्वारमां चोवीश दंडकने आश्रयी नारकादि जीवो क्याथी आवीने उत्पन्न थाय छे ? परिमाणद्वारमां जे जीवो नारकादिमां उत्पन्न थवाना छे
 तेओ पोतानी कायमां केटला उत्पन्न थाय छे ? संहननद्वारमां नारकादिमां उत्पन्न थवाने योग्य जीवोने कयुं संघयण होय ? उच्चत्वद्वारमां नारकादि गतिमां
 जनारा जीवोनी उंचाई केटली होय ? ए प्रमाणे बीजा संस्थानादि द्वारो जाणवा, अनुबन्ध-विवक्षित पर्यायनुं सात्तय, अमुक कायथी अन्य कायमां अथवा
 तेनी समान कायमां जई पुनः त्यां आवलुं ते कायसंवेध. आ वधा द्वारो प्रत्येक उद्देशकमां कहेवानां छे.

३. [प्र०] जइ पंचिन्द्रियतिरिक्खजोणिपहिंतो उववज्जंति किं सन्निपंचिन्द्रियतिरिक्खजोणिपहिंतो उववज्जंति, असन्निपंचिन्द्रियतिरिक्खजोणिपहिंतो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! सन्निपंचिन्द्रियतिरिक्खजोणिपहिंतो उववज्जंति, असन्निपंचिन्द्रियतिरिक्खजोणिपहिंतो वि उववज्जंति ।

४. [प्र०] जइ असन्निपंचिन्द्रियतिरिक्खजोणिपहिंतो उववज्जंति किं जलचरोहिंतो उववज्जंति, थलचरोहिंतो उववज्जंति, खहचरोहिंतो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! जलचरोहिंतो उववज्जंति, थलचरोहिंतो वि उववज्जंति, खहचरोहिंतो वि उववज्जंति ।

५. [प्र०] जइ जलचर-थलचर-खहचरोहिंतो उववज्जंति किं पज्जत्तपहिंतो उववज्जंति अपज्जत्तपहिंतो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! पज्जत्तपहिंतो उववज्जंति, णो अपज्जत्तपहिंतो उववज्जंति ।

६. [प्र०] पज्जत्ताअसन्निपंचिन्द्रियतिरिक्खजोणिपहिं णं भंते ! जे भविप नेरइपसु उववज्जित्तप से णं भंते ! कतिसु पुढवीसु उववज्जेजा ? [उ०] गोयमा ! एगाए रयणप्पभाए पुढवीए उववज्जेजा ।

७. [प्र०] पज्जत्ताअसन्निपंचिन्द्रियतिरिक्खजोणिपहिं णं भंते ! जे भविप रयणप्पभाए पुढवीए नेरइपसु उववज्जित्तप से णं भंते ! केवतिकालट्टितीपसु उववज्जेजा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं दसवाससहस्सट्टितीपसु, उक्कोसेणं पलिओवमस्स असंखेज्जइभागट्टितीपसु उववज्जेजा १ ।

८. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं केवतिया उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एक्को वा दोवा वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं संखेजा वा असंखेजा वा उववज्जंति २ ।

९. [प्र०] तेसि णं भंते ! जीवाणं सरीरगा किंसंघयणी पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! छेवट्टसंघयणी पन्नत्ता ३ ।

१०. [प्र०] तेसि णं भंते ! जीवाणं केमहालिया सरीरोगाहणा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं, उक्कोसेणं जोयणसहस्सं ४ ।

११. [प्र०] तेसि णं भंते ! जीवाणं सरीरगा किंसंठिता पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! हुंडसंठाणसंठिया पन्नत्ता ५ ।

१० तिर्वचोने नारकोमा उपपात.

३. [प्र०] हे भगवन् ! जो नैरयिको पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय छे तो शुं संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय छे के असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक अने असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय छे.

असंज्ञी पंचे तिर्यचोने नारकोमा उपपात.

४. [प्र०] हे भगवन् ! जो (नारको) असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय छे तो शुं जलचरोथी, स्थलचरोथी के खेचरोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ जलचरोथी, स्थलचरोथी अने खेचरोथी आवीने उत्पन्न थाय छे.

पर्यासा असंज्ञी पंचे तिर्यचोने नारकोमा उपपात.

५. [प्र०] जो तेओ जलचरोथी, स्थलचरोथी अने खेचरोथी आवी उत्पन्न थाय छे तो शुं ते पर्यासा के अपर्यासा जलचरो, स्थलचरो के खेचरोथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! पर्यासा जलचरो, स्थलचरो अने खेचरोथी आवी उत्पन्न थाय छे, पण अपर्यासाथी आवी उत्पन्न थता नथी.

असंज्ञी पंचे तिर्यचोने केटली नरकपृथिवी सुधी उत्पन्न थाय ?

६. [प्र०] पर्यासा असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक जीव, जे नैरयिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटली नरकपृथिवीमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते प्रथम रत्नप्रभा नरकपृथिवीमां उत्पन्न थाय.

केटला आयुषवाळा नारकमां असंज्ञी तिर्यचोने उपजे ?

७. [प्र०] हे भगवन् ! पर्यासा असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक जीव, जे रत्नप्रभापृथिवीना नैरयिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळना आयुषवाळा नैरयिकोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य दस हजार वर्ष अने उत्कृष्ट पल्योपमना असंख्यातमा भागनी स्थितिवाळा नैरयिकोमां उत्पन्न थाय.

२ परिमाण.

८. [प्र०] हे भगवन् ! तेओ (रत्नप्रभापृथिवीमां उत्पन्न थवाने योग्य असंज्ञी तिर्यचो) एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ जघन्यथी एक, बे के त्रण अने उत्कृष्ट संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय.

३ संघयण.

९. [प्र०] हे भगवन् ! ते असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचोना शरीरो कया संघयणवाळां होय ? [उ०] हे गौतम ! छेवट्ट-सेवार्तसंघयणवाळां होय.

४ शरीरनी अक्काहना.

१०. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवोनी केटली मोटी शरीरावगाहना-उंचाई होय ? [उ०] हे गौतम ! तेओनी शरीरावगाहना जघन्य अंगुलना असंख्यातमा भागनी अने उत्कृष्ट एक हजार योजननी होय छे.

५ संस्थान.

११. [प्र०] तेओना शरीरोनुं कयुं संस्थान होय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओना शरीरोनुं हुंडकसंस्थान होय छे.

१२. [प्र०] तेसि णं भंते ! जीवाणं कति लेस्साओ पन्नत्ताओ ? [उ०] गोयमा ! तिन्नि लेस्साओ पन्नत्ताओ । तं जहा—कण्हलेस्सा, नीललेस्सा, काउलेस्सा ६ ।

१३. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं सम्मदिट्ठी, मिच्छादिट्ठी, सम्मामिच्छादिट्ठी ? [उ०] गोयमा ! णो सम्मदिट्ठी, मिच्छादिट्ठी, णो सम्मामिच्छादिट्ठी ७ ।

१४. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं णाणी, अन्नाणी ? [उ०] गोयमा ! णो णाणी, अन्नाणी, नियमा दुअन्नाणी, तं जहा—मइअन्नाणी य सुयअन्नाणी य ८ ।

१५. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं मणजोगी, वयजोगी, कायजोगी ? [उ०] गोयमा ! णो मणजोगी, वयजोगी वि, कायजोगी वि ९ ।

१६. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं सागारोवउत्ता अणागारोवउत्ता ? [उ०] गोयमा ! सागारोवउत्ता वि अणागारोवउत्ता वि १० ।

१७. [प्र०] तेसि णं भंते ! जीवाणं कति सन्नाओ पन्नत्ताओ ? [उ०] गोयमा ! चत्तारि सन्ना पन्नत्ता, तं जहा—भाहारसन्ना, भयसन्ना, मेहुणसन्ना, परिग्गहसन्ना ११ ।

१८. [प्र०] तेसि णं भंते ! जीवाणं कति कसाया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! चत्तारि कसाया पन्नत्ता, तं जहा—कोहकसाए, माणकसाए, मायाकसाए, लोभकसाए १२ ।

१९. [प्र०] तेसि णं भंते ! जीवाणं कति इंदिया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचिंदिया पन्नत्ता, तं जहा—सोइंदिप, चकिंखदिप, जाव—फासिंदिप १३ ।

२०. [प्र०] तेसि णं भंते ! जीवाणं कति समुग्घाया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! तओ समुग्घाया पन्नत्ता, तं जहा—वेयणासमुग्घाए, कसायसमुग्घाए, मारणंतियसमुग्घाए, १४ ।

२१. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं सायावेयगा असायावेयगा ? [उ०] गोयमा ! सायावेयगा वि, असायावेयगा वि १५ ।

१२. [प्र०] हे भगवन् ! तेओने (असंज्ञी पंचेन्द्रियतिर्यंचोने) केटली लेस्याओ कही छे ? [उ०] हे गौतम ! त्रण लेस्याओ कही छे. ते आ प्रमाणे—कृष्णलेस्या, नीललेस्या अने कापोतलेस्या. ६ लेस्या.

१३ [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते जीवो सम्यग्दृष्टि छे, मिथ्यादृष्टि छे के सम्यग्मिथ्यादृष्टि छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ सम्यग्दृष्टि के सम्यग्मिथ्यादृष्टि नथी, पण मिथ्यादृष्टि छे. ७ दृष्टि.

१४. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो ज्ञानी छे के अज्ञानी छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ ज्ञानी नथी, पण अज्ञानी छे अने तेओने अवश्य वे अज्ञान होय छे, ते आ प्रमाणे—मतिअज्ञान अने श्रुतअज्ञान. ८ ज्ञान अने अज्ञान

१५. [प्र०] हे भगवन् ! ते असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचो मनयोगवाळा, वचनयोगवाळा के काययोगवाळा छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ मनयोगवाळा नथी पण वचनयोग अने काययोगवाळा छे. ९ योग.

१६. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो साकार उपयोगवाळा छे के अनाकार उपयोगवाळा छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ साकार अने अनाकार बने उपयोगवाळा छे. १० उपयोग.

१७. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवोने केटली संज्ञाओ होय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओने चार संज्ञाओ होय छे, ते आ प्रमाणे—१ आहारसंज्ञा, २ भयसंज्ञा, ३ मैथुनसंज्ञा अने ४ परिग्रहसंज्ञा. ११ संज्ञा.

१८. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवोने केटला कषायो होय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओने चार कषायो होय छे, ते आ प्रमाणे—१ क्रोधकषाय, २ मानकषाय, ३ मायाकषाय अने ४ लोभकषाय. १२ कषाय.

१९. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवोने केटली इन्द्रियो होय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओने पांच इन्द्रियो होय छे, ते आ प्रमाणे—१ श्रोत्रेन्द्रिय, २ चक्षुइन्द्रिय, यावत्—५ स्पर्शेन्द्रिय. १३ इन्द्रिय.

२०. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवोने केटला समुद्घातो कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओने त्रण समुद्घातो कहा छे, ते आ प्रमाणे—१ वेदनासमुद्घात, २ कषायसमुद्घात अने ३ मारणान्तिक समुद्घात. १४ समुद्घात.

२१. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते जीवो साता—सुख अनुभवे छे के असाता—दुःख अनुभवे छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ सुख अनुभवे छे अने दुःख पण अनुभवे छे. १५ वेदना.

૨૨. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કિંમ્ ઇત્યીવેયગા, પુરિસવેયગા, નપુંસગવેયગા ? [૩૦] ગોયમા ! ણો ઇત્યીવેયગા, ણો પુરિસવેયગા, નપુંસગવેયગા ૧૬ ।

૨૩. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં કેવતિયં કાલં ઠિતી પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં પુષ્પકોડી ૧૭ ।

૨૪. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં કેવતિયા અજ્જવસાણા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! અસંખેજ્જા અજ્જવસાણા પન્નત્તા ।

૨૫. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! કિંમ્ પસત્થા અપ્પસત્થા ? [૩૦] ગોયમા ! પસત્થા વિ અપ્પસત્થા વિ ૧૮

૨૬. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! પજ્જત્તાઅસન્નિપિંચિંદિયતિરિક્ખજોણિયત્તિ કાલઓ કેવચિરં હોદ્દ ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં પુષ્પકોડી ૧૯ ।

૨૭. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! પજ્જત્તાઅસન્નિપિંચિંદિયતિરિક્ખજોણિય રયણપ્પમાપ્પ પુઢવીપ્પ ણેરહ્પ, પુણરવિ પજ્જત્તાઅસન્નિપિંચિંદિયતિરિક્ખજોણિયત્તિ કેવતિયં કાલં સેવેજ્જા—કેવતિયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ? [૩૦] ગોયમા ! ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહ્ણાદ્દં, કાલાદેસેણં જહન્નેણં દસ વાસસહસ્સાદ્દં અંતોમુહુત્તમ્મહિયાદ્દં, ઉક્કોસેણં પલિઓચમસ્સ અસંખેજ્જામાગં પુષ્પકોડિમ્મહિયં, પવતિયં કાલં સેવેજ્જા—પવતિયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ૨૦ ।

૨૮. [પ્ર૦] પજ્જત્તાઅસન્નિપિંચિંદિયતિરિક્ખજોણિય ણં મંતે ! જે ભવિપ્પ જહન્નકાલટ્ટિતીપ્પસુ રયણપ્પમાપુઢવિનેરહ્પસુ ઉચવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવદ્દકાલટ્ટિતીપ્પસુ ઉચવજ્જેજ્જા ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં દસવાસસહસ્સટ્ટિતીપ્પસુ, ઉક્કોસેણ વિ દસવાસસહસ્સટ્ટિતીપ્પસુ ઉચવજ્જેજ્જા ।

૨૯. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા પ્પગસમપ્પણં કેવતિયા ઉચવજ્જંતિ ? [૩૦] પ્પવં સષ્ષેવ વત્તઘયા નિરવસેસા માણિયઘા, જાવ—અણુવંધો ત્તિ ।

૧૬ વેદ.

૨૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો સ્ત્રીવેદવાળા, પુરુષવેદવાળા કે નપુંસકવેદવાળા હોય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સ્ત્રીવેદવાળા કે પુરુષવેદવાળા નથી, પણ નપુંસકવેદવાળા છે.

૧૭ આયુષ

૨૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેઓની કેટલા કાલની સ્થિતિ—આયુષ કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોટીની સ્થિતિ કહી છે.

૧૮ અધ્યવસાય.

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેઓના અધ્યવસાયસ્થાનો કેટલાં કહ્યાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓનાં અસંખ્યાતા અધ્યવસાયસ્થાનો કહ્યાં છે.

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે અધ્યવસાયસ્થાનો પ્રશસ્ત છે કે અપ્રશસ્ત છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે પ્રશસ્ત પણ છે અને અપ્રશસ્ત પણ છે.

૧૯ અનુબંધ.

૨૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવ પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકરૂપે કેટલા કાલ સુધી રહે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી સુધી રહે.

૨૦ કાયસંવેધ.

૨૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક થાય, પછી રત્નપ્રમા પૃથિવીમાં નૈરયિકપણે ઉપજે અને ફરીવાર પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક થાય—એમ કેટલો કાલ સેવે, કેટલો કાલ ગમનાગમન કરે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ભવાદેશ—ભવની અપેક્ષા *બે ભવ અને કાલની અપેક્ષા જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અધિક દસહજાર વર્ષ તથા ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોટી અધિક પલ્લોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ—એટલો કાલ સેવે, એટલો કાલ ગમનાગમન કરે (૧).

૨૨ અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક જઘન્ય આયુષવાળા રત્નપ્રમા નારકમાં ઉપપાત.

૨૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક જીવ, જે રત્નપ્રમા પૃથિવીમાં જઘન્ય કાલની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાણાદિ.

૨૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે (અસંજી પંચેન્દ્રિયતિર્યચો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વે કહેલી બધી વક્તવ્યતા યાવત્—‘અનુબંધ’ (સૂ. ૭—૨૬) સુધી અહિં કહેવી.

૨૭ * પ્રથમ ભવમાં અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક થાય અને ઘીજા ભવમાં નારક થાય, ત્યાંથી નીકળી તે પુનઃ અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક ન થાય, પણ અવશ્ય સંજીપણું પ્રાપ્ત કરે, માટે ભવની અપેક્ષા બે ભવનો કાયસંવેધ જાણવો અને કાલની અપેક્ષા જઘન્ય કાયસંવેધ અસંજીના જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત આયુષસહિત નારકની જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિ અને ઉત્કૃષ્ટ કાયસંવેધ અસંજીના પૂર્વકોટિવર્ષ પ્રમાણ ઉત્કૃષ્ટ આયુષ સહિત રત્નપ્રમામાં ઉત્કૃષ્ટ આયુષ પલ્લોપમના અસંખ્યાતમા ભાગ પ્રમાણ જાણવો—ટીકા.

૩૦. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! પજ્જત્તાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિય જહ્મકાલટ્ટિતીયરયણપ્પમાપુદ્ધવિનેરરપ્પ, પુનરવિ પજ્જત્તાઅસન્નિ. જાવ—ગતિરાગતિ કરેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! ભવાદેસેણં દો ભવમ્મહણાઈ, કાલાદેસેણં જહ્મણેણં દસવાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુત્તમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં પુદ્ધકોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં અમ્મહિયાઈ, એવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા—એવતિયં કાલં ગતિરાગતિ કરેજ્ઞા ૨ ।

૩૧. [પ્ર૦] પજ્જત્તાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિય ણં જે ભવિય ઉક્કોસકાલટ્ટિતીયસુ રયણપ્પમાપુદ્ધવિનેરરપ્પસુ, ઉચ્ચવજ્ઞિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિયકાલટ્ટિઈપ્પસુ ઉચ્ચવજ્ઞેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! જહ્મણેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞાઈમાગટ્ટિઈપ્પસુ ઉચ્ચવજ્ઞેજ્ઞા, ઉક્કોસેણં વિ પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞાઈમાગટ્ટિતીયસુ ઉચ્ચવજ્ઞેજ્ઞા ।

૩૨. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા. [૩૦] અવસેસં તં ચેવ, જાવ—અણુબંધો ।

૩૩. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! પજ્જત્તાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિય ઉક્કોસકાલટ્ટિતીયરયણપ્પમાપુદ્ધવિનેરરપ્પ, પુનરવિ પજ્જત્તા. જાવ—કરેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! ભવાદેસેણં દો ભવમ્મહણાઈ, કાલાદેસેણં જહ્મણેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞાઈમાગં અંતોમુહુત્તમ્મહિયં, ઉક્કોસેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞાઈમાગં પુદ્ધકોડિઅમ્મહિયં, એવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા—એવતિયં કાલં ગતિરાગતિ કરેજ્ઞા ૩ ।

૩૪. [પ્ર૦] જહ્મકાલટ્ટિતીયપજ્જત્તાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિય ણં મંતે ! જે ભવિય રયણપ્પમાપુદ્ધવિનેરરપ્પસુ ઉચ્ચવજ્ઞિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિયકાલટ્ટિતીયસુ ઉચ્ચવજ્ઞેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! જહ્મણેણં દસવાસસહસ્સટ્ટિતીયસુ, ઉક્કોસેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞાઈમાગટ્ટિતીયસુ ઉચ્ચવજ્ઞેજ્ઞા ।

૩૫. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા એગમમણં કેવતિયા. [૩૦] સેસં તં ચેવ, ણવરં હમાઈ તિન્નિ ણાણત્તાઈ—આડં, અજ્ઞવસાણા, અણુબંધો ય । જહ્મણેણં ઠિતી અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં વિ અંતોમુહુત્તં । ૨ તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં કેવતિયા અજ્ઞવસાણા પજ્જત્તા ? ગોયમા ! અસંખેજ્ઞા અજ્ઞવસાણા પજ્જત્તા । તે ણં મંતે ! કિં પસત્થા અપ્પસત્થા ? ગોયમા ! ણો પસત્થા, અપ્પસત્થા । ૩ અણુબંધો અંતોમુહુત્તં, સેસં તં ચેવ ।

૩૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક થઈ જઘન્યસ્થિતિવાળા રત્નપ્રમા પૃથિવીના નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય, અને પુનઃ પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક થાય—એમ યાવત્ કેટલા કાલ સુધી ગતિ આગતિ કરે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષા એ ભવ અને કાલની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ, તથા ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક દસ હજાર વર્ષ—એટલો કાલ સેવે, એટલો કાલ ગતિ આગતિ કરે (૨).

કાયસંવેધ.

૩૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક, જે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાળા રત્નપ્રમાનૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાળા નારકને વિષે ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૩ અસંજ્ઞી પં. તિર્યચનો ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિ રત્નપ્રમાનારકમાં અપાત.

૩૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ બાકીની બધી હકીકત યાવત્—અનુબંધ સુધી (સૂ. ૭—૨૬) પૂર્વની પેઠે કહેવી.

પરિમાણાદિ.

૩૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક થાય, પછી ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા રત્નપ્રમામાં નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય, વળી પાછો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક થાય—એમ કેટલા કાલ સુધી યાવત્—ગમનાગમન કરે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષા એ ભવો અને કાલની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ તથા ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૩).

કાયસંવેધ.

૩૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જઘન્યસ્થિતિવાળો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક જીવ, જે રત્નપ્રમા પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસ હજારવર્ષની સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૪ જઘન્ય સ્થિતિવાળા અસંજ્ઞી તિર્યચનો રત્નપ્રમામાં અપાત.

૩૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જઘન્યઆયુષવાળા અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ બધી વસ્તુવ્યતા પૂર્વની પેઠે કહેવી. પણ તેમાં આયુષ, અધ્યવસાય અને અનુબંધ સંબંધે *વિશેષતા આ પ્રમાણે છે—૧ આયુષ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્તનું છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેઓને કેટલાં અધ્યવસાયો હોય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને અસંખ્યાતા અધ્યવસાયો હોય છે ૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે અધ્યવસાયો પ્રશસ્ત છે કે અપ્રશસ્ત છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે પ્રશસ્ત નથી પણ અપ્રશસ્ત છે. ૩ અનુબંધ અન્તર્મુહૂર્તનો છે. બાકી બધું પૂર્વોક્ત જાણવું.

પરિમાણાદિ.

૩૫ * અસંજ્ઞીનું જઘન્ય આયુષ અન્તર્મુહૂર્ત હોય છે, તેથી તેને અધ્યવસાયસ્થાનો અપ્રશસ્ત હોય છે, આયુષની ઘીર્ષ સ્થિતિ હોય તો બધે પ્રકારના પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત અધ્યવસાયનો સંભવ છે. અનુબંધ અર્થે આયુષના સમાન જાણવો—ટીકા.

૩૬. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! જહન્નકાલદ્વિતીય પજ્જત્તાઅસન્નિપંચિદિયં રયણપ્પમાં જાવ-કરેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! મવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈ, કાલાદેસેણં જહન્નેણં દસવાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞાઈમાગં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયં, એવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા, જાવ-ગતિરાગતિં કરેજ્ઞા ૪ ।

૩૭. [પ્ર૦] જહન્નકાલદ્વિતીયપજ્જત્તાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિયં ણં મંતે ! જે ભવિય જહન્નકાલદ્વિતીયેસુ રયણપ્પમા-પુદ્ધિનેરૂપેસુ ઉવવજ્જિત્તે, સે ણં મંતે ! કેવતિયકાલદ્વિતીયેસુ ઉવવજેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં દસવાસસહસ્સાઈ-તીયેસુ, ઉક્કોસેણ વિ દસવાસસહસ્સાઈદ્વિતીયેસુ ઉવવજેજ્ઞા ૩ ।

૩૮. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવાં ? [૩૦] સેસં તં ચેવ, તાઈં ચેવ તિન્નિ ણાણત્તાઈં, જાવ—

૩૯. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! જહન્નકાલદ્વિતીયપજ્જત્તાં જાવ-જોણિય જહન્નકાલદ્વિતીયરયણપ્પમાં પુનરવિ જાવ- ? [૩૦] ગોયમા ! મવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈ, કાલાદેસેણં જહન્નેણં દસવાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણ વિ દસવાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાઈ, એવિયં કાલં સેવેજ્ઞા-જાવ-કરેજ્ઞા ૫ ।

૪૦. [પ્ર૦] જહન્નકાલદ્વિતીયપજ્જત્તાં જાવ-તિરિક્ખજોણિયં ણં મંતે ! જે ભવિય ઉક્કોસકાલદ્વિતીયેસુ રયણપ્પમાપુદ્ધિ-વિનેરૂપેસુ ઉવવજ્જિત્તે સે ણં મંતે ! કેવતિયકાલદ્વિતીયેસુ ઉવવજેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞા-ઈમાગદ્વિતીયેસુ ઉવવજેજ્ઞા, ઉક્કોસેણ વિ પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞાઈમાગદ્વિતીયેસુ ઉવવજેજ્ઞા ।

૪૧. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવાં ? [૩૦] અવસેસં તં ચેવ । તાઈં ચેવ તિન્નિ ણાણત્તાઈં-જાવ—

૪૨. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! જહન્નકાલદ્વિતીયપજ્જત્તાં જાવ-તિરિક્ખજોણિય ઉક્કોસકાલદ્વિતીયરયણં જાવ-કરેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! મવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈ, કાલાદેસેણં જહન્નેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞાઈમાગં, અંતોમુહુત્તમમ્મહિયં, ઉક્કોસેણ વિ પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞાઈમાગં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયં, એવતિયં કાલં જાવ-કરેજ્ઞા ૬ ।

કાચસંવેધ.

૩૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જઘન્યસ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ થાય, પછી રત્નપ્રમામાં નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય અને પાછો જઘન્યસ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થાય—એમ કેટલા કાલસુધી સેવે, ક્યાં સુધી ગમનાગમન કરે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! મવની અપેક્ષાએ બે મવ સુધી અને કાલની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્યોપમનો અસંસ્થાતમો ભાગ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૪).

૫ જઘન્યં અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચનો જઘં રત્નપ્રમા નૈર-યિકમાં ઉપપાત.

૩૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જઘન્ય આયુષવાલો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ, જે જઘન્ય આયુષવાલો રત્નપ્રમાપૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા આયુષવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ દસ હજાર વર્ષના આયુષવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાણાદિ.

૩૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જઘન્ય આયુષવાલો અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઈત્યાદિ બધી વક્ત-વ્યતા પૂર્વવત્ જાણવી. તથા આયુષ, અધ્યવસાય અને અનુબંધ—એ બધી વિશેષતાઓ પણ પૂર્વવત્ જાણવી. યાવત્—

કાચસંવેધ.

૩૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જઘન્ય આયુષવાલો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થાય, ત્યાર પછી તે જઘન્ય આયુષવાલો રત્નપ્રમા પૃથિવીના નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય, વળી પુનઃ અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થાય—એમ કેટલા કાલ સુધી યાવત્—ગમનાગમન કરે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! મવાદેશથી વે મવ સુધી અને કાલાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ—એટલો કાલ સેવે, એટલો કાલ ગતિ આગતિ કરે (૫).

૬ જઘં અસંજ્ઞી તિર્યંચની ઉત્કૃં રત્નપ્રમાનૈરયિકમાં ઉત્પત્તિ.

૪૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જઘન્યસ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ જે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમનો અસંસ્થાતમો ભાગની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાણાદિ.

૪૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે (પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઈત્યાદિ બધી વક્તવ્યતા પૂર્વની પેઠે જાણવી. આયુષ, અધ્યવસાય તથા અનુબંધસંબંધે ત્રણ વિશેષતા છે તે પૂર્વવત્ જાણવી.

કાચસંવેધ.

૪૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જઘન્યસ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થઈ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય અને પાછો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થાય—એમ કેટલા કાલ સુધી યાવત્—ગમનાગમન કરે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! મવની અપેક્ષાએ બે મવ અને કાલની અપેક્ષાએ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્યોપમનો અસંસ્થાતમો ભાગ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૬).

૪૩. [પ્ર૦] ઉક્કોસકાલદ્વિતીયપજ્જત્તઅસન્નિપાંચિદિયતિરિક્ખજોણિય ણં મંતે ! જે મવિય રયણપ્પમાપુદ્ધવિનેરહપ્પસુ ઉચ્ચવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિયકાલ૦ જાવ-ઉચ્ચવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! જહ્ણેણં દસવાસસહસ્સટ્ઠિપ્પસુ, ઉક્કોસેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞાહ૦ જાવ-ઉચ્ચવજ્જેજ્ઞા ।

૪૪. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા ઇગ્ગસમણં ? [૩૦] અવસેસં જહેવ ઓહિયગમણં તહેવ અણુગંતઘં । નવરં ઇમાહં દોન્નિ નાણત્તાહં-ઠિતી જહ્ણેણં પુષ્પકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પુષ્પકોડી, ઇવં અણુબંધો વિ, અવસેસં તં ચેવ ।

૪૫. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! ઉક્કોસકાલદ્વિતીયપજ્જત્તઅસન્નિ૦ જાવ-તિરિક્ખજોણિય રયણપ્પમા૦ જાવ-? [૩૦] ગોયમા ! મવાદેસેણં દો મવગ્ગહણાહં, કાલાદેસેણં જહ્ણેણં પુષ્પકોડી દસાહિં વાસસહસ્સેહિં અબ્બહિયા, ઉક્કોસેણં પલિઓવમસ્સ અસંખે-જ્ઞાહ૦ પુષ્પકોડીય અબ્બહિયં, ઇવતિયં જાવ-કરેજ્ઞા ૭ ।

૪૬. [પ્ર૦] ઉક્કોસકાલદ્વિતીયપજ્જત્ત૦ તિરિક્ખજોણિય ણં મંતે ! જે મવિય જહ્ણકાલદ્વિતીયપ્પસુ રયણ૦ જાવ-ઉચ્ચવ-જ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિ૦ જાવ-ઉચ્ચવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! જહ્ણેણ દસવાસસહસ્સટ્ઠિતીપ્પસુ, ઉક્કોસેણ વિ દસવાસ-સહસ્સટ્ઠિતીપ્પસુ ઉચ્ચવજ્જેજ્ઞા ।

૪૭. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! ૦ ? [૩૦] સેસં તં ચેવ, જહ્ણા સત્તમગમ્પ । જાવ-

૪૮. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! ઉક્કોસકાલદ્વિતીય-જાવ-તિરિક્ખજોણિય જહ્ણકાલદ્વિતીયરયણપ્પમા૦ જાવ-કરેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! મવાદેસેણં દો મવગ્ગહણાહં, કાલાદેસેણં જહ્ણેણં પુષ્પકોડી દસાહિં વાસસહસ્સેહિં અબ્બહિયા, ઉક્કોસેણ વિ પુષ્પકોડી દસવાસસહસ્સેહિં અબ્બહિયા, ઇવતિયં જાવ-કરેજ્ઞા ૮ ।

૪૯. [પ્ર૦] ઉક્કોસકાલદ્વિતીયપજ્જત્ત- જાવ-તિરિક્ખજોણિય ણં મંતે ! જે મવિય ઉક્કોસકાલદ્વિતીયપ્પસુ રયણ૦ જાવ-ઉચ્ચવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિયકાલ૦ જાવ-ઉચ્ચવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! જહ્ણેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞાહ૦ પુષ્પકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞાહ૦ પુષ્પકોડીય ઉચ્ચવજ્જેજ્ઞા ।

૪૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ઉત્કૃષ્ટ આયુષવાલો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ, જે રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી દસ હજારવર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટથી પલ્યોપ-મના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૭ ઉત્કૃષ્ટ૦ અસંજ્ઞી તિર્યંચની રત્નપ્રમા નારકમાં ઉત્પત્તિ.

૪૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ વધી વક્તવ્યતા સામાન્ય પાઠમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. પરન્તુ સ્થિતિ અને અનુબંધ એ બે વાક્ય વિશેષતા છે. સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી વર્ષની છે અને અનુબંધ પણ એ પ્રમાણે જ જાણવો. વાકી વધું પૂર્વવત્ જાણવું.

પરિમાણાદિ.

૪૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થઈ રત્નપ્રમામાં નૈરયિકપણે ઉપજે અને પુનઃ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થાય-એમ કેટલા કાલ સુધી યાવત્-ગમનાગમન કરે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! મવની અપે-ક્ષાએ બે મવસુધી અને કાલની અપેક્ષાએ જઘન્ય દસ હજારવર્ષ અધિક પૂર્વકોટી, અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ-એટલા કાલ સુધી યાવત્-ગમનાગમન કરે (૭).

કાયસંવેધ.

૪૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ જે જઘન્યસ્થિતિવાલો રત્નપ્રમાનૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી દસ હજારવ-ર્ષની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૮ ઉત્કૃષ્ટ૦ અસંજ્ઞી તિર્યંચની જઘન્ય૦ રત્નપ્રમાનારકમાં ઉત્પત્તિ.

૪૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] વાકી વધું યાવત્-અનુબંધ સુધી સાતમા ગમકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું.

પરિમાણાદિ.

૪૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થઈ જઘન્ય સ્થિતિવાલો રત્નપ્રમાનૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય અને પુનઃ ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થાય-એમ કેટલો કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે ? [૩૦] ગૌતમ ! મવની અપેક્ષાએ બે મવ સુધી અને કાલની અપેક્ષાએ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક દસ હજાર વર્ષ-એટલો કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૮).

કાયસંવેધ.

૪૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉપજવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાલો રત્નપ્રમાનારકને વિષે ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૯ ઉત્કૃષ્ટ૦ અસંજ્ઞી પં૦ તિર્યંચની ઉત્કૃ-ષ્ટ૦ રત્નપ્રમાનારકમાં ઉત્પત્તિ.

૫૦. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા ષ્ણસમપ્પણં ? [ઉ૦] સેસં જહા સત્તમગમ્પ । જાવ—

૫૧. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! ઉક્કોસકાલટ્ટિતીયપ્પજ્જત્તં જાવ—તિરિક્કજ્જોણિણ ઉક્કોસકાલટ્ટિતીયરયણ્ણમાં જાવ—કરેજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈ, કાલાદેસેણં જહ્ણેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહ્ણમાગં પુલ્લકોડીપ અબ્બહિયં, ઉક્કોસેણ વિ પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહ્ણમાગં પુલ્લકોડીપ અબ્બહિયં, ષ્ણવતિયં કાલં સેવેજ્જા, જાવ—ગતિરાગતિ કરેજ્જા ૧ । ષ્ણવં પટે ઓહિયા તિન્નિ ગમ્મગા ૩, જહ્ણકાલટ્ટિતીય્ણુ તિન્નિ ગમ્મગા ૬, ઉક્કોસકાલટ્ટિતીય્ણુ તિન્નિ ગમ્મગા ૯, સઘ્ણે તે ણવ ગમા ભવંતિ ।

૫૨. [પ્ર૦] જ્ઞહ સન્નિપંચિદિયતિરિક્કજ્જોણિણહિંતો ઉવવજ્જંતિ કિં સંખેજ્જવાસાઉયસન્નિપંચિદિયતિરિક્કજ્જોણિણહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અસંખેજ્જવાસાઉયસન્નિપંચિદિયતિરિક્કજ્જોણિણહિંતો જાવ—ઉવવજ્જંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સંખેજ્જવાસાઉયસન્નિપંચિદિયતિરિક્કજ્જોણિણહિંતો ઉવવજ્જંતિ, ણો અસંખેજ્જવાસાઉયં જાવ—ઉવવજ્જંતિ ।

૫૩. [પ્ર૦] જ્ઞહ સંખેજ્જવાસાઉયસન્નિપંચિદિયં જાવ—ઉવવજ્જંતિ કિં જલચરેહિંતો ઉવવજ્જંતિ—પુલ્લકા [ઉ૦] ગોયમા ! જલચરેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, જહા અસન્ની, જાવ—પ્પજ્જત્તપ્પહિંતો ઉવવજ્જંતિ, ણો અપ્પજ્જત્તપ્પહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

૫૪. [પ્ર૦] પ્પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઉયસન્નિપંચિદિયતિરિક્કજ્જોણિણ ણં મંતે ! જે ભવિણ્ણ ણેરહ્ણુ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કતિણુ પુલ્લકોડી ઉવવજ્જેજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સત્તણુ પુલ્લકોડી ઉવવજ્જેજ્જા, તંજહા—રયણ્ણમાણ, જાવ—અહેસત્તમાણ ।

૫૫. [પ્ર૦] પ્પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઉયસન્નિપંચિદિયતિરિક્કજ્જોણિણ ણં મંતે ! જે ભવિણ્ણ રયણ્ણમાણપુલ્લકોડીઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિયકાલટ્ટિતીય્ણુ ઉવવજ્જેજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્ણેણં દસવાસસહસ્સટ્ટિતીય્ણુ, ઉક્કોસેણં સાગરોવમટ્ટિતીય્ણુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

૫૬. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા ષ્ણસમપ્પણં કેવતિયા ઉવવજ્જંતિ ? [ઉ૦] જહેવ અસન્ની

ધરિમાણાદિ.

૫૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ સાતમા ગમકમાં (સૂ૦ ૪૩) કહ્યા પ્રમાણે જાણવું.

કાયસંવેધ.

૫૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થઈ ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાલો રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં યાવત્—ઉત્પન્ન થાય અને પાછો અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થાય—એ પ્રમાણે કેટલા કાલ સુધી યાવત્—ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષાએ વે ભવ અને કાલની અપેક્ષાએ જઘ્ણ્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો માગ—એટલો કાલ સેવે, યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૯). એ પ્રમાણે ઔઘિક—સામાન્ય ત્રણ ગમ, જઘ્ણ્યકાલની સ્થિતિવાલો સંબંધે ત્રણ ગમ અને ઉત્કૃષ્ટ કાલની સ્થિતિવાલો સંબંધે ત્રણ ગમ—એ બધા મળીને નવ ગમો થાય છે.

સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચનો નારકમાં ઉપપાત.

૫૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો [નૈરયિકો] સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

સંખ્યાતાં સં૦ વં૦ તિર્યંચનો નારકમાં ઉપપાત.

૫૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો [નૈરયિકો] સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો જલચરોથી, સ્થલચરોથી કે સ્થેચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જલચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ બધું અસંજ્ઞીની પેઠે જાણવું. યાવત્—પર્યાપ્તાથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અપર્યાપ્તાથી આવી ન ઉત્પન્ન થાય.

પર્યાપ્ત સંખ્યાતાં સં૦ વં૦ તિર્યંચનો નારકમાં ઉપપાત.

૫૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકો જે નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલી નરક પૃથિવીઓમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] તે સાતે નરક પૃથિવીઓમાં ઉત્પન્ન થાય. તે આ પ્રમાણે—રત્નપ્રમા, યાવત્—અધઃસત્તમ પૃથિવી.

સંખ્યાતાં સં૦ વં૦ તિર્યંચનો રત્નપ્રમા-નારકમાં ઉપપાત.

૫૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવો, જે રત્નપ્રમા પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘ્ણ્ય દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાલો અને ઉત્કૃષ્ટ સાગરોપમની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

ધરિમાણ.

૫૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે [સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવો] એક સમયે કેટલા ઉપજે—ઇત્યાદિ બધું અસંજ્ઞીની પેઠે જાણવું.

૫૭. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં સરીરગા કિંસંઘયણી પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! છઘિહસંઘયણી પન્નત્તા, તં જહા—ઘરોસમનારાયસંઘયણી, ઉસમનારાયસંઘયણી, જાવ—છેવટ્ટસંઘયણી । સરીરોગાહણા જહેવ અસન્નીણં જહન્નેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જાહમાગં ઉક્કોસેણં જોયણસહસ્સં ।

૫૮. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં સરીરગા કિંસંઠિયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! છઘિહસંઠિયા પન્નત્તા, તંજહા—સમચ્ચરંસા, નિન્ગોહા, જાવ—હુંડા ।

૫૯. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં કતિ લેસ્સાઓ પન્નત્તાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! છલ્લેસાઓ પન્નત્તાઓ । તંજહા—કળ્હ-લેસ્સા, જાવ—સુક્કલેસ્સા । દિટ્ઠી તિવિહા વિ । તિન્નિ નાણા તિન્નિ અન્નાણા મયણાપ । જોગો તિવિહો વિ । સેસં જહા અસન્નીણં જાવ—અણુબંધો । નવરં પંચ સમુઘાયા આદિલ્લગા । વેદો તિવિહો વિ, અવસેસં તં ચેવ । જાવ—

૬૦. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! પજ્જત્તસંખેજ્જાવાસાઉય૦ જાવ—તિરિષ્વજોણિપ રયણપ્પમા૦ જાવ—કરેજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! મવાદેસેણં જહન્નેણં દો મવગ્ગહણાઈ, ઉક્કોસેણં અટ્ટ મવગ્ગહણાઈ । કાલાદેસેણં જહન્નેણં દસવાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુ-ત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈ ચઉહિં પુવ્વકોડીઈ અમ્મહિયાઈ, એવતિયં કાલં સેવેજ્જા, જાવ—કરેજ્જા ૧ ।

૬૧. [પ્ર૦] પજ્જત્તસંખેજ્જા૦ જાવ—જે મવિપ જહન્નકાલ૦ જાવ—સે ણં મંતે ! કેવતિયકાલટ્ટિતીપ્પસુ ઉવવજ્જેજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં દસવાસસહસ્સટ્ટિતીપ્પસુ, ઉક્કોસેણ વિ દસવાસસહસ્સટ્ટિતીપ્પસુ જાવ—ઉવવજ્જેજ્જા ।

૬૨. [પ્ર૦] તે ણં મંતે જીવા૦ ? [ઉ૦] એવં સો ચેવ પઢમો ગમ્મઓ નિરવસેસો માણિયવ્વો, જાવ—કાલાદેસેણં જહન્નેણં દસવાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુવ્વકોડીઓ ચત્તાલીસાપ વાસસહસ્સોઈ અમ્મહિયાઓ, એવતિયં કાલં સેવેજ્જા, એવતિયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ૨ ।

૬૩. સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ટિતીપ્પસુ ઉવવધો જહન્નેણં સાગરોવમટ્ટિતીપ્પસુ, ઉક્કોસેણ વિ સાગરોવમટ્ટિતીપ્પસુ ઉવવજ્જેજ્જા । અવસેસો પરિમાણાદીઓ મવાદેસપજ્જવસાણો સો ચેવ પઢમગમો ણેયવ્વો જાવ—કાલાદેસેણં જહન્નેણં સાગરો-

૫૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવોનાં શરીરો કેટલો સંઘયણવાળાં હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓના શરીરો છપ્પ સંઘયણ-વાળાં હોય છે, તે આ પ્રમાણે—૧ વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણવાળાં, ૨ ઋષભનારાચ સંઘયણવાળા, યાવત્—૬ છેવટ્ટ સંઘયણવાળાં. શરીરની ઉંચાઈ અસંજ્ઞીની પેઠે જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક હજાર યોજન હોય છે.

સંઘયણ.

૫૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તેઓનાં શરીરો કયા સંસ્થાનવાળાં હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓનાં શરીરો છપ્પ સંસ્થાનવાળાં હોય છે, તે આ પ્રમાણે—૧ સમચ્ચતુરસ્રસંસ્થાનવાળાં, ૨ ન્યમ્રોધપરિમંડલસંસ્થાનવાળાં અને યાવત્—૬ હુંડકસંસ્થાનવાળાં.

સંસ્થાન.

૫૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે સંજ્ઞી પચ્ચેન્દ્રિય તિર્યંચોને કેટલી લેશ્યાઓ હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને છપ્પ લેશ્યાઓ હોય છે. તે આ પ્રમાણે —૧ કૃષ્ણલેશ્યા, યાવત્—શુક્કલેશ્યા. તેઓને દૃષ્ટિ ત્રણે હોય છે, તથા ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન મજનાપ—વિકલ્પે હોય છે. યોગ ત્રણે હોય છે. બાકી બધું અસંજ્ઞીની પેઠે યાવત્—અનુબંધ સુધી જાણવું. પણ વિશેષ એ છે કે તેઓને પ્રથમના પાંચ સમુદ્ધાતો હોય છે. વેદ ત્રણે હોય છે. બાકી બધું પૂર્વવત્ જાણવું. યાવત્—

લેશ્યા.

દૃષ્ટિ જ્ઞાન અને અજ્ઞાન.

૬૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ ધર્મ રત્નપ્રભામાં નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય, પુનઃ સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ થાય—એમ કેટલા કાલ સુધી યાવત્—ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! મવની અપેક્ષાએ જઘન્યથી બે મવ અને ઉત્કૃષ્ટથી આઠ મવ સુધી, તથા કાલની અપેક્ષાએ જઘન્યથી અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટથી ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ—એટલો કાલ સેવે, યાવત્—ગમનાગમન કરે (૧).

કાચસંવેધ.

૬૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ, જે જઘન્ય આયુષવાલો રત્નપ્રભાના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી પણ દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં યાવત્—ઉત્પન્ન થાય.

સંખ્યાતા૦ સંજ્ઞી પં૦ તિર્યંચની જઘ૦ રત્નપ્રભાનારકમાં ઉત્પત્તિ.

૬૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વોક્ત (સૂ. ૫૬—૫૮) પ્રથમ ગમક સમ્પૂર્ણ કહેવો, યાવત્—કાલાદેશ વડે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટથી ચાલીશ હજાર વર્ષ અધિક ચાર પૂર્વકોટી—એટલો કાલ સેવે, યાવત્—ગમનાગમન કરે (૨).

પરિમાણ.

૬૩. તે (સંખ્યાતા વર્ષના—આયુષવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો રત્નપ્રભાનૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય સાગરોપમસ્થિતિવાલો અને ઉત્કૃષ્ટ પણ સાગરોપમ સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. બાકી પરિમાણથી માંડી મવાદેશ સુધીનો

પરિમાણ.

વમં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડહિં પુષ્પકોડીહિં અમ્મહિયાઈં, પવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા, જાવ-કરેજ્ઞા ૩ ।

૬૪. [પ્ર૦] જહન્નકાલદ્વિતીયપજ્જત્તસંખેજ્ઞવાસાડયસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિયં ણં મંતે ! જે મવિય રયણપ્પમપુદ્ધવિન્ન-જાવ-ઉવવજ્જિત્તપ સે ણં મંતે ! કેવતિકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં દસવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ, ઉક્કો-સેણં સાગરોવમદ્વિતીયસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

૬૫. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવાન્ ? [૩૦] અવસેસો સો ચેવ ગમઓ । નવરં ઇમાઈં અટ્ટ ણાણત્તાઈં—૧ સરીરોગાહ્ણા જહન્નેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્ઞદ્ધાગં, ઉક્કોસેણં ધનુહપુહુત્તં, ૨ લેસ્સાઓ તિન્નિ આદિહ્લાઓ, ૩ ણો સમ્મદિટ્ટી, મિચ્છાદિટ્ટી, ણો સમ્મામિચ્છાદિટ્ટી, ૪ ણો ણાણી, દો અજ્ઞાણા ણિયમં, ૫ સમુગ્ધાયા આદિહ્લા તિન્નિ, ૬ આડં, ૭ અજ્ઞવસાણા, ૮ અણુબંધો ય જહેવ અસન્નીણં । અવસેસં જહા પદમગમય જાવ-કાલાદેસેણં જહન્નેણં દસવાસસહસ્સાઈં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડહિં અંતોમુહુત્તોહિં અમ્મહિયાઈં, પવતિયં કાલં—જાવ કરેજ્ઞા ૪ ।

૬૬. સો ચેવ જહન્નકાલદ્વિતીયસુ ઉવવન્નો જહન્નેણં દસવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણ વિ દસવાસસહસ્સ-દ્વિતીયસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા । તે ણં મંતે ! ૦ એવં સો ચેવ ચડત્થો ગમઓ નિરવસેસો માણિયઘ્ણો, જાવ-કાલાદેસેણં જહન્નેણં દસવાસસહસ્સાઈં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણં ચત્તારીસં વાસસહસ્સાઈં ચડહિં અંતોમુહુત્તોહિં અમ્મહિયાઈં, પવતિયં જાવ-કરેજ્ઞા ૫ ।

૬૭. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીયસુ ઉવવન્નો જહન્નેણં સાગરોવમદ્વિતીયસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા, ઉક્કોસેણ વિ સાગરો-વમદ્વિતીયસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા । તે ણં મંતે ! ૦ એવં સો ચેવ ચડત્થો ગમઓ નિરવસેસો માણિયઘ્ણો, જાવ-કાલાદેસેણં જહન્નેણં સાગરોવમં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડહિં અંતોમુહુત્તોહિં અમ્મહિયાઈં, પવતિયં જાવ-કરેજ્ઞા ૬

૬૮. [પ્ર૦] ઉક્કોસકાલદ્વિતીયપજ્જત્તસંખેજ્ઞવાસાડયન્ન-જાવ-તિરિક્ખજોણિયં ણં મંતે ! જે મવિય રયણપ્પમાપુદ્ધવિન્ને-રૂપસુ ઉવવજ્જિત્તપ સે ણં મંતે ! કેવતિકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં દસવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ, ઉક્કો-સેણં સાગરોવમદ્વિતીયસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

પૂર્વોક્ત પ્રથમ ગમક અહિં જાણવો. યાવત્-કાલ્હની અપેક્ષા જઘન્યથી અન્તર્મુહૂર્ત અધિક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ઠથી ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ—૧૮૦ કાલ સેવે, યાવત્-ગમનાગમન કરે (૩).

જઘન્ સંજ્ઞી પં-
તિર્યંચની રત્નપ્રમા-
નારકમાં ઉત્પત્તિ.

૬૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જઘન્ય સ્થિતિવાલ્હો પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાલ્હો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ, જે રત્નપ્રમા પૃથિવીમાં નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષના આયુષવાલ્હા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્યથી દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ઠથી સાગરોપમની સ્થિતિવાલ્હા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાણ.

૬૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ વધી વક્તવ્યતા માટે પ્રથમ ગમક કહેવો. પણ આ આઠ વાક્ય સંબંધે વિશેષતા છે—૧ તેઓના શરીરની ઊંચાઈ જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ઠથી ધનુષપૃથક્ત્વ-બેથી નવ ધનુષ સુધીની જાણવી. ૨ તેઓને પ્રથમની ત્રણ લેહ્યાઓ હોય છે, ૩ તેઓ સમ્યદ્દષ્ટિ કે મિશ્રદ્દષ્ટિ નથી, પણ મિથ્યાદ્દષ્ટિ હોય છે. ૪ તેઓ જ્ઞાની નથી પણ બે અજ્ઞાનવાલ્હા હોય છે. ૫ તેઓને પ્રથમના ત્રણ સમુદ્ધાતો હોય છે. ૬ આયુષ. ૭ અધ્યવસાય અને ૮ અનુબંધ અસંજ્ઞીની પેઠે જાણવા. વાકી વધું પ્રથમ ગમકની પેઠે જાણવું, યાવત્-કાલ્હની અપેક્ષા અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ઠ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર સાગરોપમ—૧૮૦ કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૪).

જઘન્ સંજ્ઞી પં-
તિર્યંચની જઘન્ રત્નપ્રમા-
નારકમાં ઉત્પત્તિ.
પરિમાણ.

૬૬. તે (જઘન્ય સ્થિતિવાલ્હો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) જઘન્ય કાલ્હની સ્થિતિવાલ્હા રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ઠ દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાલ્હા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ સંબંધે સંપૂર્ણ ચોથો ગમ કહેવો. યાવત્-કાલ્હની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ઠ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાલીશ હજાર વર્ષ—૧૮૦ કાલ સેવે, યાવત્-ગમનાગમન કરે (૫).

જઘન્ સંજ્ઞી પં-
તિર્યંચની ઉત્કૃષ્ઠ-
રત્નપ્રમા નાર-
કમાં ઉત્પત્તિ.

૬૭. તે (જઘન્ય આયુષવાલ્હો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) ઉત્કૃષ્ઠ સ્થિતિવાલ્હા રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ઠ સાગરોપમ સ્થિતિવાલ્હા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉપજે—ઇત્યાદિ ચોથો ગમ સમ્પૂર્ણ કહેવો. યાવત્-કાલ્હની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ઠ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર સાગરોપમ—૧૮૦ કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૬).

ઉત્કૃષ્ઠ સંજ્ઞી પં-
તિર્યંચની ઉત્કૃષ્ઠ-
રત્નપ્રમાનારકમાં
ઉત્પત્તિ.

૬૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ઉત્કૃષ્ઠ સ્થિતિવાલ્હો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ, જે રત્નપ્રમા પૃથિવીમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાલ્હા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્યથી દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ઠથી એક સાગરોપમની સ્થિતિવાલ્હા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

६९. ते णं भंते ! जीवा० अवसेसो परिमाणादीओ भवाएसपज्जवसाणो एएसिं चेव पढमगमओ णेयवो, नवरं ठिती जहन्नेणं पुव्वकोडी, उक्कोसेण वि पुव्वकोडी । एवं अणुबंधो वि, सेसं तं चेव । कालादेसेणं जहन्नेणं पुव्वकोडी दसहिं वाससहस्सेहिं अब्भहिया, उक्कोसेणं चत्तारि सागरोवमाइं चउहिं पुव्वकोडीहिं अब्भहियाइं, एवतियं कालं जाव-करेजा ७ ।

७०. सो चेव जहन्नकालट्टितीएसु उववन्नो जहन्नेणं दसवाससहस्सट्टितीएसु, उक्कोसेण वि दसवाससहस्सट्टितीएसु उववज्जेजा ।

७१. ते णं भंते ! जीवा० सो चेव सत्तमो गमओ निरवसेसो. भाणियवो, जाव-‘भवादेसो’त्ति । कालादेसेणं जहन्नेणं पुव्वकोडी दसहिं वाससहस्सेहिं अब्भहिया, उक्कोसेणं चत्तारि पुव्वकोडीओ चत्तालीसाए वाससहस्सेहिं अब्भहियाओ, एवतियं जाव-करेजा ८ ।

७२. [प्र०] उक्कोसकालट्टितीयपज्जत्त० जाव-तिरिक्खजोणिए णं भंते ! जे भविए उक्कोसकालट्टितीय० जाव-उववज्जित्तए से णं भंते ! केवटिकालट्टितीएसु उववज्जेजा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं सागरोवमट्टितीएसु, उक्कोसेण वि सागरोवमट्टितीएसु उववज्जेजा ।

७३. ते णं भंते ! जीवा० सो चेव सत्तमगमओ निरवसेसो भाणियवो, जाव-‘भवादेसो’त्ति । कालादेसेणं जहन्नेणं सागरोवमं पुव्वकोडीए अब्भहियं, उक्कोसेणं चत्तारि सागरोवमाइं चउहिं पुव्वकोडीहिं अब्भहियाइं, एवइयं जाव-करेजा ९ । एवं एते णव गमका उक्खेवनिक्खेवओ नवसु वि जहेव असत्तीणं ।

७४. [प्र०] पज्जत्तसंखेज्जवासाउयसत्तिपंचिदियतिरिक्खजोणिए णं भंते ! जे भविए सक्करप्पभाए पुढवीए णेरइएसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवटिकालट्टितीएसु उववज्जेजा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं सागरोवमट्टितीएसु, उक्कोसेणं तिसागरोवमट्टितीएसु उववज्जेजा ।

७५. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं० [उ०] एवं जहेव रयणप्पभाए उववज्जंतगस्स लद्धी सच्चेव निरवसेसा भाणियवो जाव-‘भवादेसो’त्ति । कालादेसेणं जहन्नेणं सागरोवमं अंतोमुहुत्तमब्भहियं, उक्कोसेणं बारस सागरोवमाइं

६९. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय इत्यादि-परिमाणथी मांडी भवादेश सुधीनी वक्तव्यता कहेवा माटे एओनो (संज्ञी पंचेन्द्रियोनो) प्रथम गम कहेवो. परन्तु विशेष ए के स्थिति जघन्य अने उत्कृष्ट पूर्वकोटी वर्षनी छे. ए प्रमाणे अनुबंध पण जाणवो. बाकी बधुं पूर्ववत् समजवुं. तथा काळनी अपेक्षाए जघन्यथी दस हजार वर्ष अधिक पूर्वकोटी वर्ष अने उत्कृष्टथी चार पूर्वकोटी अधिक चार सागरोपम-एटलो काळ यावत्-गमनागमन करे (७).

७०. जो ते (उत्कृष्ट० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंच) जघन्य स्थितिवाळा रत्नप्रभा पृथिवीना नैरयिकोमां उत्पन्न थाय तो ते जघन्य अने उत्कृष्ट दस हजार वर्षनी स्थितिवाळा नैरयिकोमां उत्पन्न थाय.

७१. हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय-इत्यादि यावत्-भवादेश सुधी सातमो गम कहेवो. काळनी अपेक्षाए जघन्यथी दस हजार अधिक पूर्वकोटी वर्ष अने उत्कृष्टथी चालीश हजार अधिक चार पूर्वकोटी वर्ष-एटलो काळ यावत्-गमनागमन करे (८).

७२. [प्र०] हे भगवन् ! उत्कृष्ट स्थितिवाळो पर्याप्त यावत्-तिर्यंचयोनि, जे उत्कृष्ट स्थितिवाळा रत्नप्रभा नैरयिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा नैरयिकोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्यथी अने उत्कृष्टथी एक सागरोपमनी स्थितिवाळा नैरयिकोमां उत्पन्न थाय.

७३. हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय-इत्यादि यावत्-भवादेश सुधी पूर्वे कहेल सातमो गम संपूर्ण कहेवो. यावत्-काळनी अपेक्षाए जघन्यथी पूर्वकोटी अधिक सागरोपम अने उत्कृष्टथी चार पूर्वकोटी अधिक चार सागरोपम-एटला काळ सुधी यावत्-गमनागमन करे, (९). ए प्रमाणे ए नव गमो जाणवा. अने नवे गमोमां प्रारंभ अने उपसंहार असंज्ञीनी पेठे कहेवो.

७४. [प्र०] हे भगवन् ! पर्याप्त संख्याता वर्षना आयुपवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनि, जे शर्कराप्रभा पृथिवीमां नैरयिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे, ते केटला वर्षनी स्थितिवाळा नैरयिकोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्यथी एक सागरोपमनी स्थितिवाळा अने उत्कृष्टथी त्रण सागरोपमनी स्थितिवाळा नैरयिकोमां उत्पन्न थाय.

७५. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] रत्नप्रभा नरकमां उत्पन्न थनार पर्याप्ता संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिनी समग्र वक्तव्यता अहिं भवादेश सुधी कहेवी. तथा काळनी अपेक्षाए अन्तर्मुहुर्त अधिक सागरोपम अने उत्कृष्टथी चार

उत्कृष्ट० संज्ञी पंचेन्द्रिय जघन्य० रत्नप्रभानारकमां उत्पत्ति. परिमाण.

उत्कृष्ट० संज्ञी पंचेन्द्रिय उत्कृष्ट० रत्नप्रभानारकमां उत्पत्ति.

परिमाणादि.

संज्ञी पंचेन्द्रिय शर्कराप्रभामां उत्पत्ति.

परिमाणादि.

ચઠ્ઠિ પુષ્કોડીઈ અબ્હિયાઈ, એવતિયં જાવ-કરેજા ૧ । एवं रयणप्पभपुढविगमसरिस्ता णव वि गमगा भाणियद्धा । नवरं सद्यगमपसु वि नेरइयट्टितीसंवेहेसु सागरोवमा भाणियद्धा, एवं जव-‘छट्टपुढवि’त्ति० । णवरं नेरइयट्टिई जा जत्थ पुढधीए जहञ्जुकोसिया सा तेणं चेव कमेण चउगुणा कायद्धा । बालुयप्पभाए पुढवीए अट्टावीसं सागरोवमाइं चउगुणिया भवति, पंकप्पभाए चत्तालीसं, धूमप्पभाए अट्टसट्टि, तमाए अट्टासीइं । संघयणाइं—वालुयप्पभाए पंचविहसंघयणी, तं जहा—वयरो-सहनारायसंघयणी, जाव—खीलियासंघयणी, पंकप्पभाए चउच्चिहसंघयणी, धूमप्पभाए तिविहसंघयणी, तमाए दुविह-संघयणी, तं जहा—वयरोसहनारायसंघयणी य १ उसमनारायणसंघयणी य २, सेसं तं चेव ।

૭૬. [પ્ર૦] પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાડય૦ જાવ-તિરિક્ખજોણિણ ણં મંતે ! જે ભવિપ અહેસત્તમાए પુઢવીए નેરइપસુ ઉવવ-જિત્તપ સે ણં મંતે ! કેવતિકાલટ્ટિતીપસુ ઉવવજ્જેજા ? [૩૦] ગોયમા ! જહજ્જેણં બાવીસંસાગરોવમટ્ટિતીપસુ, ઉક્કોસેણં તેત્તીસંસાગરોવમટ્ટિતીપસુ ઉવવજ્જેજા ।

૭૭. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા૦ [૩૦] एवं जहेव रयणप्पभाए णव गमका लद्धी वि सञ्चेव । णवरं वयरोसमणा-रायसंघयणी । इत्थिवेयगा न उववज्जंति, सेसं तं चेव, जाव-‘अणुबंधो’त्ति, । संवेहो भवादेसेणं जहज्जेणं तिञ्चि भवग्गह-णाइं, उक्कोसेणं सत्त भवग्गहणाइं । कालादेसेणं जहज्जेणं बावीसं सागरोवमाइं दोहिं अंतोमुहुत्तेहिं अब्हियाइं, उक्कोसेणं छावट्टि सागरोवमाइं चउहिं पुष्ककोडीहिं अब्हियाइं, एवतियं जाव-करेज्जा १ ।

૭૮. સો ચેવ જહજ્જકાલટ્ટિતીપસુ ઉવવજ્જો૦ સચ્ચેવ વત્તથયા જાવ-‘ભવાદેસો’ત્તિ । કાલાદેસેણં જહજ્જેણં૦ કાલાદેસો વિ તહેવ, જાવ-ચઠ્ઠિ પુષ્કોડીઈ અબ્હિયાઈ, એવતિયં જાવ-કરેજા ૨ ।

૭૯. [પ્ર૦] સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ટિતીપસુ ઉવવજ્જો૦ સચ્ચેવ લઢ્ઢી જાવ-‘અણુબંધો’ત્તિ । ભવાદેસેણં જહજ્જેણં તિચ્ચિ

પૂર્વકોટી અધિક બાર સાગરોપમ—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे १. ए प्रमाणे रत्नप्रभा पृथिवीना गमकनी समान नवे गमक जाणवा. पण विशेष ए छे के बधा गमकोमां नैरयिकनी स्थिति अने संवेधने विषे *‘सागरोपमो’ कहेवा. अने एम यावत्—छट्टी नरक पृथिवी सुधी जाणवुं. परन्तु जे नरक पृथिवीमां जघन्य अने उत्कृष्ट स्थिति जेंटला काळनी होय ते स्थितिने तेज क्रमथी चारगुणी करवी. जेमके वालुकाप्रभा नरकपृथिवीमां सात सागरोपमनी स्थितिने चारगुणी करता अठ्यावीश सागरोपम थाय. ते प्रमाणे पंकप्रभामां चालीश सागरोपम, धूमप्रभामां अडसठ, अने तमःप्रभामां अठ्याशी सागरोपम थाय छे. हवे संघयणने आश्रयी वालुकाप्रभामां वज्ररूप-भनाराच, यावत्—कीलिका ए पांच संघयणवाळा, पंकप्रभामां प्रथमना चार संघयणवाळा, धूमप्रभामां प्रथमना त्रण संघयणवाळा अने तमःप्रभामां प्रथमना बे संघयणवाळा नारको उत्पन्न थाय छे. बाकी वधुं पूर्ववत् जाणवुं.

संख्याता० सं०
पं० तिर्यंचनो सप्तम
नरकमां उपपात.

૭૬. [પ્ર૦] हे भगवन् ! पर्याप्त संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिक, जे सप्तम नरक पृथिवीना नैरयिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला वर्षनी स्थितिवाळा नैरयिकोमां उत्पन्न थाय ? [३०] हे गौतम ! जघन्य बावीश सागरोपमनी अने उत्कृष्ट तेत्रीश सागरोपमनी स्थितिवाळा नैरयिकोमां उत्पन्न थाय.

૭૭. [પ્ર૦] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय—इत्यादि रत्नप्रभाना नव गमकोनी अने बीजी बधी वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए के त्यां वज्ररूपभनाराच संघयणवाळा (पंचेन्द्रिय तिर्यंच) उपजे छे, *‘स्त्रीवेदवाळा जीवो त्यां उत्पन्न यता नथी. बाकी बधुं यावत्—अनुबंध सुधी पूर्वोक्त कहेवुं. संवेध—जघन्यथी भवनी अपेक्षाए त्रण भव अने उत्कृष्ट सात भव, तथा काळनी अपेक्षाए जघन्य बे अन्तर्मुहूर्त अधिक बावीश सागरोपम अने उत्कृष्ट चार पूर्वकोटी अधिक छसठ सागरोपम—एटलो काळ यावत्—गमना-गमन करे (१).

संज्ञी तिर्यंचनी जघ०
सप्तम नरक पृथिवी-
ना नारकमां उत्पत्ति.

૭૮. તે (સંજ્ઞી પચેન્દ્રિય તિર્યંચ) જઘન્ય સ્થિતિવાळा સપ્તમ નરક પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય—इत्यादि वक्तव्यता यावत्—भवादेश सुधी पूर्वे कहा प्रमाणे कहेवी. जघन्यथी काळदेश पण तेज प्रकारे कहेवो, यावत्—चार पूर्वकोटी अधिक (छसठ सागरोपम)—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (२).

संज्ञी पं० तिर्यंचनो
उत्कृष्ट० सप्तम नार-
कमां उपपात.

૭૯. તે जीव उत्कृष्टस्थितिवाळा नैरयिकोमां उत्पन्न थाय—इत्यादि वक्तव्यता यावत्—अनुबंध सुधी पूर्व प्रमाणे कहेवी.

१ छट्टीपुढ-ग-घ । २ कीलिया-ग-ङ ।

૭૬ * રત્નપ્રભામાં નૈરયિકની જઘન્ય સ્થિતિ દશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ એક સાગરોપમની છે. અને શર્કરાપ્રભાદિ નરકપૃથિવીને વિષે ત્રણ, સાત, દસ, સત્તર, બાવીશ, અને તેત્રીશ સાગરોપમની ક્રમશઃ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ છે. પૂર્વ પૂર્વની નરકપૃથિવીમાં જે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ હોય તે પછી પછીની નરક-પૃથિવીમાં કનિષ્ઠ સ્થિતિ જાણવી, માટે સ્થિતિ અને સંવેધમાં સાગરોપમો કહેવા—એમ કહ્યું છે.

* ૭૭ સ્ત્રીઓ છટ્ટી નરક પૃથિવી સુધી જ ઉપજે છે.—ટીકા.

† બે મત્સ્યના ભવ અને એક નારકભવ—એમ જઘન્ય ત્રણ ભવ, અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ મત્સ્યભવ અને ત્રણ નારકભવ—એમ સાત ભવ જાણવા.—ટીકા.

‡ સાતમી નરકપૃથિવીના જઘન્ય સ્થિતિવાळा નારકમાં ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ વારત્ર ઉપજે છે, જો એમ ન હોય તો ઉપર કહેલો કાळ ઘટી શકે નહિ.—ટીકા.

भवग्गणाई, उक्कोसेणं पंच भवग्गहणाई । कालादेसेणं जहन्नेणं तेत्तीसं सागरोवमाई दोहिं अंतोमुहुत्तेहिं अब्भहियाई, उक्कोसेणं छावाट्ठिं सागरोवमाई तिहिं पुषकोडीहिं अब्भहियाई, एवतियं जाव—करेज्जा ३ ।

८०. सो चेव अप्पणा जहन्नकालट्टितीओ जाओ० सच्चेव रयणप्पमपुढविजहन्नकालट्टितीयवत्तयया भाणियघ्ठा, जाव—‘भवादेसो’त्ति, नवरं पढमसंघयणं, णो इत्थिवेयगा । भवादेसेणं जहन्नेणं तिन्नि भवग्गहणाई, उक्कोसेणं सत्त भवग्गहणाई । कालादेसेणं जहन्नेणं बावीसं सागरोवमाई दोहिं अंतोमुहुत्तेहिं अब्भहियाई, उक्कोसेणं छावाट्ठिं सागरोवमाई चउहिं अंतोमुहुत्तेहिं अब्भहियाई, एवतियं जाव—करेज्जा ४ ।

८१. सो चेव जहन्नकालट्टितीएसु उववन्नो० एवं सो चेव चउत्थो गमओ निरवसेसो भाणियघ्ठो, जाव—‘कालादेसो’त्ति ५ ।

८२. सो चेव उक्कोसकालट्टितीएसु उववन्नो० सच्चेव लद्धी जाव—‘अणुबंधो’त्ति । भवादेसेणं जहन्नेणं तिन्नि भवग्गहणाई, उक्कोसेणं पंच भवग्गहणाई । कालादेसेणं जहन्नेणं तेत्तीसं सागरोवमाई दोहिं अंतोमुहुत्तेहिं अब्भहियाई, उक्कोसेणं छावाट्ठिं सागरोवमाई तिहिं अंतोमुहुत्तेहिं अब्भहियाई, एवइयं कालं जाव—करेज्जा ६ ।

८३. सो चेव अप्पणा उक्कोसकालट्टितीओ जहन्नेणं बावीससागरोवमट्टिइएसु, उक्कोसेणं तेत्तीससागरोवमट्टितीएसु उववज्जेज्जा ।

८४. ते णं भंते !० अवसेसा सच्चेव सत्तमपुढविपढमगमवत्तयया भाणियघ्ठा, जाव—‘भवादेसो’त्ति । नवरं टिती अणुबंधो य जहन्नेणं पुषकोडी उक्कोसेण वि पुषकोडी, सेसं तं चेव । कालादेसेणं जहन्नेणं बावीसं सागरोवमाई दोहिं पुषकोडीहिं अब्भहियाई, उक्कोसेणं छावाट्ठिं सागरोवमाई चउहिं पुषकोडीहिं अब्भहियाई, एवइयं जाव—करेज्जा ७ ।

८५. सो चेव जहन्नकालट्टितीएसु उववन्नो० सच्चेव लद्धी संवेहो वि तहेव सत्तमगमगसरिसो ८ ।

८६. सो चेव उक्कोसकालट्टितीएसु उववन्नो० एस चेव लद्धी जाव—‘अणुबंधो’त्ति । भवादेसेणं जहन्नेणं तिन्नि

भवनी अपेक्षाए जघन्यथी त्रण भव अने उत्कृष्टथी पांच भव, तथा काळनी अपेक्षाए जघन्य बे अन्तर्मुहूर्त अधिक तेत्तीश सागरोपम अने उत्कृष्टथी त्रण पूर्वकोटी अधिक छासठ सागरोपम—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (३).

८०. जो ते (संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंच) जीव पोते जघन्य स्थितिवाळो होय अने ते सत्तम नरक पृथिवीना नैरयिकोमां उत्पन्न थाय—ते संबंधे बधी वक्तव्यता रत्नप्रभामां उत्पन्न थनार जघन्यस्थितिवाळो संज्ञी पंचेन्द्रियनी वक्तव्यता प्रमाणे यावत्—भवादेश सुधी कहेवी. परन्तु विशेष ए के ते (सत्तम नरक पृथिवीमां उत्पन्न थनार) प्रथम संघयणवाळो होय छे, अने खीवेदी होतो नथी. भवनी अपेक्षाए जघन्य त्रण भव अने उत्कृष्ट सात भव, तथा काळनी अपेक्षाए जघन्य बे अन्तर्मुहूर्त अधिक बावीश सागरोपम अने उत्कृष्ट चार अन्तर्मुहूर्त अधिक छासठ सागरोपम—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (४).

८१. ते (जघन्यस्थितिवाळो संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिक जीव) जघन्यस्थितिवाळो सत्तम नरक पृथिवीमां नैरयिकपणे उत्पन्न थाय तो ते संबंधे चोथो गम यावत्—कालादेश सुधी समग्र कहेवो (५).

८२. ते (जघ० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंच) उत्कृष्टस्थितिवाळो सत्तम नरक पृथिवीना नैरयिकोमां उत्पन्न थाय तो ते संबंधे यावत्—अनुबंध सुधी पूर्वोक्त वक्तव्यता कहेवी. भवनी अपेक्षाए जघन्य त्रण भव, उत्कृष्ट पांच भव, तथा काळनी अपेक्षाए जघन्य बे अन्तर्मुहूर्त अधिक तेत्तीश सागरोपम अने उत्कृष्ट त्रण अन्तर्मुहूर्त अधिक छासठ सागरोपम—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (६).

८३. ते पोते उत्कृष्ट स्थितिवाळो (संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंच) होय अने सत्तम नरक पृथिवीमां उत्पन्न थाय तो ते जघन्य बावीश सागरोपमनी अने उत्कृष्ट तेत्तीश सागरोपमनी स्थितिवाळो नैरयिकोमां उत्पन्न थाय.

८४. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय—इत्यादि बधी वक्तव्यता सत्तम नरक पृथिवीना प्रथम गमकनी पेठे यावत्—भवादेश सुधी कहेवी. परन्तु विशेष ए के स्थिति अने अनुबंध जघन्य अने उत्कृष्ट पूर्वकोटी जाणवो. बाकी बंधु पूर्ववत् जाणवुं. संवेध काळनी अपेक्षाए जघन्य बे पूर्वकोटी अधिक बावीश सागरोपम अने उत्कृष्ट चार पूर्वकोटी अधिक छासठ सागरोपम—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (७).

८५. जो ते (उत्कृष्ट० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंच) जघन्यस्थितिवाळो सत्तम नरकपृथिवीना नैरयिकोमां उत्पन्न थाय तो ते संबंधे ते ज वक्तव्यता अने संवेध सातमा गमकनी पेठे कहेवो (८).

८६. [प्र०] जो ते उत्कृष्ट स्थितिवाळो संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिक उत्कृष्टस्थितिवाळो सत्तम नरकपृथिवीना नैरयिकोमां उत्पन्न थाय तो ए ज पूर्वोक्त वक्तव्यता यावत्—अनुबंध सुधी कहेवी. संवेध—भवनी अपेक्षाए जघन्य *त्रण भव अने उत्कृष्ट पांच भव

जघ० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचनी सत्तम नरकमां उत्पत्ति.

जघ० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचनो जघ० सत्तम नरकमां उपपाद. जघ० सं० पंचेन्द्रिय तिर्यंचनो उत्कृष्ट० सत्तम नरकमां उपपाद.

उत्कृष्ट० सं० पंचेन्द्रिय तिर्यंचनी सत्तम नरकमां उत्पत्ति. परिमाण.

उत्कृष्ट० सं० पंचेन्द्रिय तिर्यंचनी जघ० सत्तम नरकमां उत्पत्ति.

उत्कृष्ट० सं० पंचेन्द्रिय तिर्यंचनी उ० सत्तम नरकमां उत्पत्ति.

८६ * बे मत्स्यना भव अने एक नारक भव—एम जघन्यथी त्रण भव अने उत्कृष्ट त्रण मत्स्यभव अने बे नारक भव—एम पांच भव होय छे—टीका.

મવગ્ગહણાઈ, ઉક્કોસેણં પંચ મવગ્ગહણાઈ । કાલાદેસેણં જહન્નેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈ દોહિં પુઘ્વકોડીહિં અમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં છાવટ્ઠિં સાગરોવમાઈ તિહિં પુઘ્વકોડીહિં અમ્મહિયાઈ, પવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા, જાવ-કરેજ્ઞા ।

૮૭. [પ્ર૦] જહ મણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ કિં સન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ, અસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! સન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ, ણો અસન્નીમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ।

૮૮. [પ્ર૦] જહ સન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ કિં સંખેજ્ઞવાસાઉયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ, અસંખેજ્ઞવાસાઉયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! સંખેજ્ઞવાસાઉયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ, ણો અસંખેજ્ઞવાસાઉયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ।

૮૯. [પ્ર૦] જહ સંખેજ્ઞવાસાઉયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ કિં પજ્જત્તસંખેજ્ઞવાસાઉયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ, અપજ્જત્તસંખેજ્ઞવાસાઉયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! પજ્જત્તસંખેજ્ઞવાસાઉયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ, ણો અપજ્જત્તસંખેજ્ઞવાસાઉયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ।

૯૦. [પ્ર૦] પજ્જત્તસંખેજ્ઞવાસાઉયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ કિં પજ્જત્તસંખેજ્ઞવાસાઉયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ, અપજ્જત્તસંખેજ્ઞવાસાઉયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! પજ્જત્તસંખેજ્ઞવાસાઉયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ, ણો અપજ્જત્તસંખેજ્ઞવાસાઉયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ।

૯૧. [પ્ર૦] પજ્જત્તસંખેજ્ઞવાસાઉયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ કિં પજ્જત્તસંખેજ્ઞવાસાઉયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ, અપજ્જત્તસંખેજ્ઞવાસાઉયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! પજ્જત્તસંખેજ્ઞવાસાઉયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ, ણો અપજ્જત્તસંખેજ્ઞવાસાઉયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ।

૯૨. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા યગસમણં કેવહયા ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં પક્કો વા દો વા તિષ્ઠિ વા, ઉક્કોસેણં સંખેજ્ઞા ઉવવજ્ઞંતિ । સંઘયણા છ, સરીરોગાહણા જહન્નેણં અંગુલપુહુત્તં, ઉક્કોસેણં પંચધણુસયાઈ । પવં સેસં જહા સન્નિપંચિદિયતિરિવ્વજ્ઞોણિયાણં જાવ-‘મવાદેસો’ત્તિ । નવરં ચત્તારિ ણાણા તિષ્ઠિ અપ્પાણા મયણાપ । છ સમુઘાયા કેવલિ-

તયા કાલ્હની અપેક્ષા યજ્ઞન્યથી બે પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ—૯૮૦ કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૯).

સંજ્ઞી મનુષ્યોનો નરકમાં ઉપપાત.

૮૭. [પ્ર૦] જો તે (નારક) મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અસંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

સંખ્યાતા સંજ્ઞી મનુષ્યોની નારકપણે ઉત્પત્તિ.

૮૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

પર્યાપ્તા મનુષ્યોની નારકપણે ઉત્પત્તિ.

૮૯. [પ્ર૦] જો તે સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્તા સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અપર્યાપ્તા સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે પર્યાપ્તા સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અપર્યાપ્તા સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

ઉપપાત.

૯૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળો પર્યાપ્ત સંજ્ઞી મનુષ્ય જે નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે હે ભગવન્ ! કેટલી નરકપૃથિવીઓમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સાતે નરક પૃથિવીઓમાં ઉત્પન્ન થાય. તે આ પ્રમાણે—૧ રત્નપ્રમા, યાવત્—૭ અધઃસપ્તમ નરકપૃથિવીમાં.

૧ સંખ્યાતા મનુષ્યોનો રત્નપ્રમાનારકપણે ઉપપાત.

૯૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળો પર્યાપ્ત સંજ્ઞી મનુષ્ય, જે રત્નપ્રમાના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે હે ભગવન્ ! કેટલા કાલ્હની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે યજ્ઞન્યથી દસ હજાર વર્ષના આયુષવાળા અને ઉત્કૃષ્ટથી એક સાગરોપમના આયુષવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાણ.

૯૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેઓ (સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા મનુષ્યો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! યજ્ઞન્યથી એક બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. તેઓને છૂપ સંઘયણ હોય છે. શરીરની ઉંચાઈ યજ્ઞન્ય બેથી નવ આંગળ પ્રમાણ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષ પ્રમાણ હોય છે. બાકી બધું સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોની પેઠે યાવત્—મવાદેશ સુધી કહેવું. પણ વિશેષ એકે મનુષ્યોને *ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન મજનાપ હોય છે. કેવલિસમુદ્ઘાત સિવાય છ સમુદ્ઘાત હોય છે. સ્થિતિ અને

૯૨* અહિં ચૂર્ણિકાર કહે છે કે, જે મનુષ્ય અવધિ, મનઃપર્યેવ અને આહારક શરીર પ્રાપ્ત કરી ત્યાંથી પશી નરકમાં ઉપજે છે તે મનુષ્યને ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન વિકલ્પે હોય છે.

ઘજ્ઞા । ઠિતી અણુબંધો ય જહ્નેણ માસપુહુત્તં, ઉક્કોસેણં પુષ્પકોડી, સેસં તં ચેવ । કાલાદેસેણં જહ્નેણં દસવાસસહસ્સારં માસપુહુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડહિં પુષ્પકોડીહિં અમ્મહિયાઈ—પવતિયં જાવ—કરેજ્ઞા ૧ ।

૧૩. સો ચેવ જહ્નેકાલટ્ટિતીપ્પસુ ઉચ્ચવન્નો—પ્પસ ચેવ વત્તઘયા । નવરં કાલાદેસેણં જહ્નેણં દસવાસસહસ્સારં માસપુહુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુષ્પકોડીઓ ચત્તારીસાપ્પ વાસસહસ્સેહિં અમ્મહિયાઓ—પવતિયં ૦ ૨ ।

૧૪. સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ટિતીપ્પસુ ઉચ્ચવન્નો—પ્પસ ચેવ વત્તઘયા । નવરં કાલાદેસેણં જહ્નેણં સાગરોવમં માસપુહુત્તમમ્મહિયં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડહિં પુષ્પકોડીહિં અમ્મહિયાઈ—પવતિયં જાવ—કરેજ્ઞા ૩ ।

૧૫. સો ચેવ અપ્પણા જહ્નેકાલટ્ટિતીઓ જાઓ—પ્પસ ચેવ વત્તઘયા । નવરં ઇમાઈં પંચ નાણત્તાઈ—૧ સરીરોગાહણા જહ્નેણં અંગુલપુહુત્તં, ઉક્કોસેણ વિ અંગુલપુહુત્તં, ૨ તિન્નિ નાણા તિન્નિ અન્નાણાઈં મય્ણાપ્પ, ૩ પંચ સમુઘયાયા આદિહ્હા, ૪ ઠિતી ૫ અણુબંધો ય જહ્નેણં માસપુહુત્તં, ઉક્કોસેણ વિ માસપુહુત્તં, સેસં તં ચેવ, જાવ—‘મ્મહાદેસો’ત્તિ । કાલાદેસેણં જહ્નેણં દસવાસસહસ્સારં માસપુહુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડહિં માસપુહુત્તેહિં અમ્મહિયાઈ—પવતિયં જાવ—કરેજ્ઞા ૪ ।

૧૬. સો ચેવ જહ્નેકાલટ્ટિતીપ્પસુ ઉચ્ચવન્નો—પ્પસ ચેવ વત્તઘયા ચડત્થગમ્મસરિસા ણેયઘ્પા । નવરં કાલાદેસેણં જહ્નેણં દસવાસસહસ્સારં માસપુહુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં ચત્તારીસં વાસસહસ્સારં ચડહિં માસપુહુત્તેહિં અમ્મહિયાઈ—પવતિયં જાવ—કરેજ્ઞા ૫ ।

૧૭. સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ટિતીપ્પસુ ઉચ્ચવન્નો—પ્પસ ચેવ ગમ્મગો । નવરં કાલાદેસેણં જહ્નેણં સાગરોવમં માસપુહુત્તમમ્મહિયં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડહિં માસપુહુત્તેહિં અમ્મહિયાઈ—પવતિયં જાવ—કરેજ્ઞા ૬ ।

અનુબંધ જઘન્યથી *માસપૃથક્ત્વ—બે માસથી નવમાસ સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીનો હોય છે. બાકી બધું પૂર્વવત્ જાણવું. સંવેધ—કાઠની અપેક્ષા જઘન્યથી †માસપૃથક્ત્વ અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ—પટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે, (૧).

૧૩. જો તે મનુષ્ય જઘન્ય કાઠની સ્થિતિવાળા રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને ઉપર કહેલી સર્વ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ ૧ છે કે કાઠની અપેક્ષા જઘન્ય માસપૃથક્ત્વ અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાલીશ હજાર વર્ષ—પટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૨).

૨ સં ૦ મનુષ્યની જય ૦ રત્નપ્રમાનાઈ ક્રમા ઉત્પત્તિ.

૧૪. જો તે મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને ૧ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ ૧ કે કાઠાદેશથી માસપૃથક્ત્વ અધિક એક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ—પટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૩).

૧ સં ૦ મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ ૦ રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પત્તિ.

૧૫. જો તે મનુષ્ય પોતે જઘન્ય કાઠની સ્થિતિવાળો હોય અને રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ ૧ જ વક્તવ્યતા કહેવી. તેમાં આ પાંચ બાબતની વિશેષતા છે—૧ તેઓના શરીરની અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અંગુલપૃથક્ત્વ હોય છે, ૨ તેઓને ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન મજનાઈ હોય છે, ૩ પ્રથમના પાંચ સમુદ્ઘાતો હોય છે, ૪—૫ સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ માસપૃથક્ત્વ હોય છે. બાકી બધું યાવત્—મ્મહાદેશ સુધી પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. કાઠની અપેક્ષા જઘન્યથી માસપૃથક્ત્વ અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર માસપૃથક્ત્વ અધિક ચાર સાગરોપમ—પટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૪).

૪ જય ૦ સં ૦ ૫ ૦ મનુષ્યની રત્નપ્રમાનાઈ ઉત્પત્તિ.

૧૬. જો તે (જઘન્ય સ્થિતિવાળો) મનુષ્ય જઘન્ય કાઠની સ્થિતિવાળા રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પૂર્વોક્ત ચોથા ગમકના સમાન વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ ૧ કે કાઠની અપેક્ષા જઘન્ય માસપૃથક્ત્વ અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર માસપૃથક્ત્વ અધિક ચાલીશ હજાર વર્ષ—પટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૫).

૫ જય ૦ મનુષ્યની જય ૦ રત્નપ્રમાનાઈ ઉત્પત્તિ.

૧૭. હવે તેજ (જઘન્ય સ્થિતિવાળો) મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ કાઠની સ્થિતિવાળા રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને ૧ જ (પૂર્વોક્ત) ગમક કહેવો. પણ વિશેષ ૧ કે કાઠાદેશ વડે જઘન્ય માસપૃથક્ત્વ અધિક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર માસપૃથક્ત્વ અધિક ચાર સાગરોપમ—પટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૬).

૬ જય ૦ મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ ૦ રત્નપ્રમાનાઈ ઉત્પત્તિ.

* ૧૨ બે માસની અંદરના આયુષવાળો મનુષ્ય નરકગતિમાં જતો નથી, ધૃતી નરકગતિમાં જનાર મનુષ્યનું જઘન્ય આયુષ માસપૃથક્ત્વ હોય છે. —ટીકા.

† મનુષ્ય ધર્મને નરકગતિમાં જાય તો એક નરકપૃથિવીમાં ચાર જ વાર નરકપણે ઉપજે છે અને પછીથી અવશ્ય તિર્યંચ થાય છે, માટે મનુષ્યમ્મ સંવેધી ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ સંવેધ જાણવો.—ટીકા.

૯૮. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલટ્ટિતીઓ જાઓ, સો ચેવ પદમગમઓ ગેયઘો । નવરં સરીરોગાહણા જહ્નુણેણં પંચધણુસયાઈ, ઉક્કોસેણ વિ પંચધણુસયાઈ, ઠિતી જહ્નુણેણં પુષ્પકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પુષ્પકોડી, एवं અણુબંધો વિ । કાલાદેસેણં જહ્નુણેણં પુષ્પકોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં અબ્હિયા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચઠહિં પુષ્પકોડીહિં અબ્હિયાઈં—પ્વતિયં કાલં જાવ—કરેજ્ઞા ૭ ।

૯૯. સો ચેવ જહ્નુકાલટ્ટિતીપ્પુ ઉવવઘો, સ ચેવ સત્તમગમગવત્તઘયા । નવરં કાલાદેસેણં જહ્નુણેણં પુષ્પકોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં અબ્હિયા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુષ્પકોડીઓ ચત્તાલીસાપ્ વાસસહસ્સેહિં અબ્હિયાઓ—પ્વતિયં કાલં જાવ—કરેજ્ઞા ૮ ।

૧૦૦. સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ટિતીપ્પુ ઉવવઘો, સ ચેવ સત્તમગમગવત્તઘયા । નવરં કાલાદેસેણં જહ્નુણેણં સાગરોવમં પુષ્પકોડીપ્ અબ્હિયં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચઠહિં પુષ્પકોડીહિં અબ્હિયાઈં—પ્વતિયં કાલં જાવ—કરેજ્ઞા ૯ ।

૧૦૧. [પ્ર૦] પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઉયસન્નિમણુસે ણં મંતે ! જે ભવિપ્ સક્કરપ્પમાપ્ પુઢવીપ્ ને ઇપ્પુ જાવ—ઉવવજ્ઞિ-ક્ષપ્ સે ણં મંતે ! કેવતિં જાવ—ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્નુણેણં સાગરોવમટ્ટિતીપ્પુ, ઉક્કોસેણં તિસાગરોવમટ્ટિતી-પ્પુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ।

૧૦૨. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! [ઉ૦] સો ચેવ રયણપ્પમપુઢવિગમઓ ગેયઘો । નવરં સરીરોગાહણા જહ્નુણેણં રયણિપુહુત્તં, ઉક્કોસેણં પંચધણુસયાઈં । ઠિતી જહ્નુણેણં વાસપુહુત્તં, ઉક્કોસેણં પુષ્પકોડી । एवं અણુબંધો વિ । સેસં તં ચેવ, જાવ—‘ભવાદે-સો’ત્તિ । કાલાદેસેણં જહ્નુણેણં સાગરીવમં, વાસપુહુત્તમબ્હિયં, ઉક્કોસેણં વારસ સાગરોવમાઈં ચઠહિં પુષ્પકોડીહિં અબ્હિયાઈં—પ્વતિયં જાવ—કરેજ્ઞા । एवं एसा ओहिएपु तिसु गमपु मणूसस्स लद्धी । नाणत्तं—नेरइयट्टिती कालादेसेणं संबेहं च जाणेज्जा १-२-३ ।

૧૦૩. સો ચેવ અપ્પણા જહ્નુકાલટ્ટિતીઓ જાઓ, તસ્સ વિ તિસુ વિ ગમપ્પુ એસ ચેવ લઢ્ઢી । નવરં સરીરોગાહણા

૭ ઉક્કુષ્ટં મનુષ્યની રક્તપ્રમામાં વ્યવસ્થિતિ.

૯૮. જો તે મનુષ્ય પોતે ઉક્કુષ્ટ સ્થિતિવાળો હોય અને રક્તપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે પ્રથમ ગમક કહેવો. પણ વિશેષ એ કે શરીરની અવગાહના જઘન્ય અને ઉક્કુષ્ટ પાંચસો ધનુષની હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉક્કુષ્ટ પૂર્વકોટી વર્ષની અને અનુબંધ પણ તે પ્રમાણે જાણવો. કાલની અપેક્ષાએ જઘન્ય પૂર્વકોટી અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉક્કુષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૭).

૮ ઉક્કુષ્ટં મનુષ્યની અબ્ધ-રક્તપ્રમામાં વ્યવસ્થિતિ.

૯૯. જો તે જ મનુષ્ય જઘન્યકાલની સ્થિતિવાળા રક્તપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે એ જ સાતમા ગમકની વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાલની અપેક્ષાએ જઘન્ય દસ હજાર વર્ષ અધિક પૂર્વકોટી અને ઉક્કુષ્ટ ચાલીશ હજાર વર્ષ અધિક ચાર પૂર્વકોટી—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૮).

૬ ઉક્કુષ્ટં મનુષ્યની ઉક્કુષ્ટ-રક્તપ્રમામાં વ્યવસ્થિતિ.

૧૦૦. જો તે ઉક્કુષ્ટસ્થિતિવાળો મનુષ્ય ઉક્કુષ્ટ સ્થિતિવાળા રક્તપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને સાતમા ગમકની વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ છે કે કાલની અપેક્ષાએ જઘન્ય પૂર્વકોટી અધિક સાગરોપમ અને ઉક્કુષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરો-પમ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૯).

૫ મનુષ્યની શર્કરાપ્ર-મામાં વ્યવસ્થિતિ.

૧૦૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંસ્થાતા વર્ષના આયુષવાલો પર્યાપ્ત સંજ્ઞી મનુષ્ય જે શર્કરાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા વર્ષના આયુષવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી એક સાગરોપમની સ્થિતિવાળા અને ઉક્કુષ્ટથી ત્રણ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાણ.

૧૦૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] અહિં રક્તપ્રમા નૈરયિકનો ગમક કહેવો. પરન્તુ વિશેષ એ કે શરીરની અવગાહના જઘન્યથી રક્તિપૃથક્ત્વ—બેથી નવ હાય અને ઉક્કુષ્ટ પાંચસો ધનુષ હોય છે. સ્થિતિ જઘન્યથી વર્ષપૃથક્ત્વ અને ઉક્કુષ્ટ પૂર્વકોટી વર્ષની હોય છે. એવી રીતે અનુબંધ પણ જાણવો. બાકી વધુ તે જ પૂર્વોક્ત યાવત્—ભવાદેશ સુધી કહેવું. કાલની અપેક્ષાએ જઘન્ય વર્ષપૃથક્ત્વ અધિક એક સાગરોપમ અને ઉક્કુષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક વાર સાગરોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે. એ પ્રમાણે *ઐધિક ત્રણે ગમકમાં મનુષ્યોની વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ છે કે નૈરયિકની સ્થિતિ અને કાલાદેશ વડે તેનો સંબંધ જાણવો ૧-૨-૩.

૧ જઘન્ય મનુષ્યની શર્કરાપ્રમામાં વ્યવસ્થિતિ.

૧૦૩. [પ્ર૦] તે સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્ત મનુષ્ય પોતે જઘન્ય કાલની સ્થિતિવાળો હોય અને તે શર્કરાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે

૧૦૧ * ૧ ઐધિક ઐધિકમાં ૨ ઐધિક જઘન્ય સ્થિતિવાળામાં અને ૩ ઐધિક ઉક્કુષ્ટસ્થિતિવાળામાં—એ ત્રણે ગમમાં મનુષ્યની વક્તવ્યતા કહેવી.

જહન્નેણં રયણિપુહુસં, ઉક્કોસેણ વિ રયણિપુહુસં, ઠિતી જહન્નેણં વાસપુહુસં, ઉક્કોસેણ વિ વાસપુહુસં, एवं અણુબંધો વિ । સેસં જહ્ઠા ઓહિયાણં । સંવેહો સંવો ઉવજુંજિઝ્ઞણ માણિયવ્વો ૪-૫-૬ ।

૧૦૪. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલટ્ટિતીઓ જાઓ । તસ્સ વિ તિસુ વિ ગમપસુ ઇમં ણાણસં-સરીરોગાહ્ણા જહન્નેણં પંચધણુસયાઈ, ઉક્કોસેણ વિ પંચધણુસયાઈ, ઠિતી જહન્નેણં પુહ્વકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પુહ્વકોડી, एवं અણુબંધો વિ । સેસં જહ્ઠા પદમગમપ । નવરં નેરહ્યઠિઈ ય કાયસેવેહં ચ જાણેજ્ઞા ૭-૮-૯ । एवं જાવ-છટ્ટપુહ્વવી । નવરં તચ્ચાપ ઘાઢવેત્તા પક્કેકં સંઘયણં પરિહાયતિ જહેવ તિરિચ્છજોણિયાણં । કાલાદેસો વિ તહેવ, નવરં મણુસ્સટ્ટિતી માણિયઘા ।

૧૦૫. [પ્ર૦] પજ્જતસંઘેજ્ઞવાસાડયસન્નિમણુસ્સે ણં મંતે ! જે મવિપ અહેસત્તમાપ પુહ્વિ (વીપ) નેરહ્યપસુ ઉવવજ્જિત્તપ સે ણં મંતે ! કેવતિકાલટ્ટિતીપસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં ઘાવીસંસાગરોવમઠિતીપસુ, ઉક્કોસેણં તેત્તીસંસાગરો-વમઠિતીપસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

૧૦૬. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા ઇગસમપ્પણં ? [૩૦] અવસેસો સો ચેવ સક્કરણ્ણમાપુહ્વિગમઓ ણેયવ્વો । નવરં પદમં સંઘયણં, હત્થિવેયગા ન ઉવવજ્જંતિ, સેસં તં ચેવ, જાવ-‘અણુબંધો’ત્તિ । મવાદેસેણં દોમવગ્ગહ્ણાઈ । કાલાદેસેણં જહન્નેણં ઘાવીસં સાગરોવમાઈ વાસપુહુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈ પુહ્વકોડીપ અમ્મહિયાઈ-પવતિયં જાવ-કરેજ્ઞા ૧ ।

૧૦૭. સો ચેવ જહન્નેકાલટ્ટિતીપસુ ઉવવજ્જો-પસ ચેવ વત્તઘયા । નવરં નેરહ્યટ્ટિતિ સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા ૨ ।

૧૦૮. સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ટિતીપસુ ઉવવજ્જો-પસ ચેવ વત્તઘયા । નવરં સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા ૩ ।

૧૦૯. સો ચેવ અપ્પણા જહન્નેકાલટ્ટિતીઓ જાઓ, તસ્સ વિ તિસુ વિ ગમપસુ ઇસ ચેવ વત્તઘયા । નવરં સરી-

ત્રણે ગમકર્મા ઇ પૂર્વોક્ત વત્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ ઇ કે શરીરની ઉંચાઈ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ *બેથી નવ હાથ સુધીની હોય છે, અને આયુષ જઘન્ય તથા ઉત્કૃષ્ટ વર્ષપૃથક્ત્વ હોય છે. અનુબંધ પણ ઇ જ પ્રમાણે જાણવો. બાકી બધું સામાન્ય ગમકની પેઠે કહેવું. અને સર્વ સંવેધ પણ વિચારીને કહેવો. (૪-૫-૬.)

૧૦૪. [પ્ર૦] જો તે મનુષ્ય પોતે ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાલો હોય અને તે શર્કરાપ્રમામાં નૈરયિક ધાય તો તે સંબંધે ત્રણે ગમકોર્મા આ પ્રમાણે વિશેષતા છે—૧ શરીરની અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષની હોય છે, ૨ સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની હોય છે, ૩ અનુબંધ પણ ઇ જ પ્રમાણે જાણવો. બાકી બધું પ્રથમ ગમકની પેઠે સમજવું. પણ વિશેષ ઇ કે નૈરયિકની સ્થિતિ અને કાયસંવેધ વિચારીને કહેવો (૭-૮-૯). ઇ પ્રમાણે યાવત્-છટ્ટી નરક પૃથિવી સુધી જાણવું. પણ વિશેષ ઇ છે કે ત્રીજી નરકથી માંડી તિર્યંચયોનિકની પેઠે ઇક ઇક સંઘયણ ઘટાડવું, અને કાલાદેશ પણ તેમજ કહેવો. પણ વિશેષ ઇ છે કે અહિં મનુષ્યોની સ્થિતિ કહેવી.

૧ ઉત્કૃષ્ટ૦ મનુષ્યની શર્કરાપ્રમામાં ઉત્પત્તિ.

૧૦૫. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! સંઘ્માતા વર્ષના આયુષવાલો પર્યાપ્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય મનુષ્ય જે સત્તમ નરક પૃથિવીના નૈરયિકોર્મા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે મગધન્ ! કેટલા કાલની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોર્મા ઉત્પન્ન થાય ! [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્યથી બાવીશ સાગરો-પમની સ્થિતિવાલો અને ઉત્કૃષ્ટથી તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોર્મા ઉત્પન્ન થાય.

૨ સંઘ્માતા૦ સં૦ મનુષ્યની સત્તમ નર-કર્મા ઘરપત્તિ.

૧૦૬. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! તે જીવો ઇક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ! [૩૦] બાકીની બધી વત્તવ્યતા શર્કરાપ્રમા પૃથિવીના ગમ-કની પેઠે જાણવી. પરન્તું વિશેષ ઇ છે કે સત્તમ નરકર્મા પ્રથમ સંઘયણવાલો ઉપજે છે, અને સ્ત્રીવેદવાલો નથી ઉપજતા, બાકી બધું યાવત્-અનુબંધ સુધી પૂર્વવત્ જાણવું. મવાદેશથી બે મવ, અને કાલાદેશથી જઘન્ય વર્ષપૃથક્ત્વ અધિક બાવીશ સાગરોપમ તથા ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ-પટલો કાલ યાવત્ ગમનાગમન કરે (૧).

પરિમાણ.

૧૦૭. જો તે જ મનુષ્ય જઘન્યકાલની સ્થિતિવાલો સત્તમ નરકપૃથિવીના નૈરયિકોર્મા ઉત્પન્ન થાય તો તેને પૂર્વોક્ત વત્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ ઇ છે કે અહિં નૈરયિકની સ્થિતિ તથા સંવેધ વિચારીને કહેવો (૨).

૨ મનુષ્યની જઘન્ય સત્તમ નરકર્મા ઉત્પત્તિ.

૧૦૮. જો તે મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ કાલની સ્થિતિવાલો સત્તમ નરકર્મા નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ ઇ જ વત્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ ઇ છે કે સંવેધ વિચારીને કહેવો (૩).

૩ મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ૦ સત્તમ નરકર્મા ઉત્પત્તિ.

૧૦૯. જો તે સંજ્ઞી મનુષ્ય પોતે જઘન્યકાલની સ્થિતિવાલો હોય અને સત્તમ પૃથિવીના નૈરયિકોર્મા ઉત્પન્ન થાય તો તેને ત્રણે

જઘન્ય૦ મનુષ્યની સત્તમ નરકર્મા ઉત્પત્તિ.

૧ ‘સવ્વો’ ક-ન-હુ હત્યેત્તપુલ્લકત્રયે નાસ્તિ ।

૧૦૩ * આ કથનથી ઇમ જનાય છે કે બે હાથથી ઓછી શરીરની ઉંચાઈવાલો અને બે વરસથી ઓછા આયુષવાલો મનુષ્યો થીજી નરકપૃથિવીમાં ઉત્પન્ન થતા નથી—ટીકા.

रोगाहणा जहन्नेणं रयणिपुहुत्तं, उक्कोसेण वि रयणिपुहुत्तं । ठिती जहन्नेणं वासपुहुत्तं, उक्कोसेण वि वासपुहुत्तं, एवं अणुबंधो वि । संवेहो उवज्जुंजिऊण भाणियघ्नो ४-५-६ ।

११०. सो चेव अप्पणा उक्कोसकालट्टितीओ जाओ, तस्स वि तिसु वि गमपसु एस चेव वत्तवया । नवरं सरी-रोगाहणा जहन्नेणं पंचधणुसयाइं, उक्कोसेण वि पंचधणुसयाइं । ठिती जहन्नेणं पुच्चकोडी, उक्कोसेण वि पुच्चकोडी, एवं अणुबंधो वि । णवसु वि एतेसु गमपसु नेरइयट्टिती (तिं) संवेहं च जाणेज्जा । सवत्थ भवग्गहणाइं दोष्मि, जाध-णवमगमए । कालादेसेणं जहन्नेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं पुच्चकोडीए अब्भहियाइं, उक्कोसेण वि तेत्तीसं सागरोवमाइं पुच्चकोडीए अब्भहियाइं—एवतियं कालं सेवेज्जा, एवतियं कालं गतिरागतिं करेज्जा ७-८-९ । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' ति जाव-विहरति ।

चउवीसतिमे सए पटमो उद्देशो समत्तो ।

गमकोमां ए ज वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए के शरीरनी अत्रगाहना जघन्य अने उत्कृष्ट वेधी नव हाथ सुधी तथा स्थिति जघन्य अने उत्कृष्ट वर्षपृथक्त्व होय छे. ए प्रमाणे अनुबंध पण जाणवो. तथा संवेध ध्यान राखीने कहेवो. (४-५-६).

उत्कृष्ट० मनुष्यनी
सप्तम नरकमां
उत्पत्ति.

११०. जो ते संज्ञी मनुष्य पोते उत्कृष्ट कालनी स्थितिवाळो होय अने सप्तम नरक पृथिवीमां उत्पन्न थाय तो तेने त्रणे गमकमां ए ज पूर्वोक्त वक्तव्यता कहेवी. परन्तु विशेष ए छे के शरीरनी उंचाई जघन्य अने उत्कृष्ट पांचसो धनुषनी होय छे, स्थिति जघन्य अने उत्कृष्ट पूर्वकोटी वर्षनी होय छे. ए प्रमाणे अनुबंध पण जाणवो. तथा उपर कहेला नवे गमोमां नैरयिकनी स्थिति अने संवेध विचारीने कहेवो. सर्वत्र बे भव जाणवा. यावत्-नवमा गमकमां कालनी अपेक्षाए जघन्य अने उत्कृष्ट पूर्वकोटी अधिक तेन्नीश सागरोपम-एटलो काल सेवे, यावत्-गमनागमन करे (७-८-९). 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एम ज छे.'—एम कही यावत्-विहरे छे.

चोवीसमा शतकमां प्रथम उद्देशक समाप्त.

बीओ उद्देशो ।

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-असुरकुमारा णं भंते ! कओहिंदो उववज्जंति-किं नेरइयहिंदो उववज्जंति, तिरि०, मण०, देवेहिंदो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! णो णेरइयहिंदो उववज्जंति, तिरिक्खजोणिपहिंदो उववज्जंति, मणु-स्सेहिंदो उववज्जंति, नो देवेहिंदो उववज्जंति । एवं जहेव नेरइयउद्देशए । जाव-

२. [प्र०] पज्जत्तअसत्तिपंचिंदियतिरिक्खजोणिण णं भंते ! जे भविए असुरकुमारेसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवतिका-लट्टितीएसु उववज्जेज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं दसवाससहस्सट्टितीएसु, उक्कोसेणं पलिओवमस्स असंखेज्जइभागट्टितीएसु उववज्जेज्जा ।

३. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा० ? [उ०] एवं रयणप्पभागमगसरिस्ता णव वि गमा भाणियघ्ना । नवरं जाहे अप्पणा जहन्नकालट्टितीओ भवति ताहे अज्जवसाणा पसत्था, णो अप्पसत्था तिसु वि गमपसु । अवसेसं तं चेव ९ ।

द्वितीय उद्देशक.

असुरकुमारमां
उपपात.

१. [प्र०] राजगृह नगरमां यावत्—[भगवान् गौतम] आ प्रमाणे बोल्या के—हे भगवन् ! असुरकुमारो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे—शुं तेओ नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थाय छे, तिर्यचोथी, मनुष्योथी के देवोथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिकोथी के देवोथी आवी उत्पन्न थता नथी, परन्तु तिर्यचोथी अने मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय छे. ए प्रमाणे बंधुं यावत्-नैरयिको-द्देशकनी पेठे जाणवुं. यावत्-

असंज्ञी पं० तिर्यचनी
असुरकुमारमां
उत्पत्ति.

२. [प्र०] हे भगवन् ! पर्याप्त असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक जीव जे असुरकुमारोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे, ते केटला कालनी स्थितिवाळा असुरकुमारोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य दस हजार वर्षनी अने उत्कृष्ट *पल्योपमना असंख्यातमा भागनी स्थितिवाळा असुरकुमारोमां उत्पन्न थाय.

परिमाण.

३. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] ए प्रमाणे रत्नप्रमाना गमकनी पेठे नव गमको अहिं कहेवा. पण विशेष ए के ज्यारे ते पोते जघन्यकालनी स्थितिवाळो होय त्यारे तेना (वचला) त्रणे गमकोमां अध्यवसायो प्रशस्त होय छे, पण अप्रशस्त होता नथी. बाकी बंधुं ते प्रमाणे जाणवुं ९.

२ * अहिं पल्योपमनो असंख्यातमो भाग पूर्वकोटीरूप लेवो, कारण के समूर्च्छिम तिर्यचनुं उत्कृष्ट आयुष पूर्वकोटिप्रमाण होय छे, अने ते पोताना आयुषना समान देवायुष बांधे छे, अधिक बांधतो नथी.—टीका

४. [प्र०] जइ सन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिपहिंतो उववज्जंति किं संखेजवासाउयसन्नि०—जाव उववज्जंति, असं-
खेजवासाउय० जाव—उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! संखेजवासाउय० जाव—उववज्जंति, असंखेजवासाउय० जाव—
उववज्जंति ।

५. [प्र०] असंखेजवासाउयसन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिप णं भंते ! जे भविण असुरकुमारेसु उववज्जित्तए से णं
भंते ! केवइकालट्टितीएसु उववजेज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं दसवाससहस्सट्टितीएसु, उक्कोसेणं तिपलिओवमट्टितीएसु
उववजेज्जा ।

६. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसेणं
संखेज्जा उववज्जंति । वयरोसभनारायसंघयणी । ओगाहणा जहन्नेणं घणुपुहुत्तं, उक्कोसेणं छ गाउयाइं । समचउरंसंठा-
णसंठिया पन्नत्ता । चत्तारि लेस्साओ आदिल्लाओ । णो सम्मादिट्ठी, मिच्छादिट्ठी, णो सम्मामिच्छादिट्ठी । णो णाणी, अघ्णाणी,
नियमं दुअघ्णाणी—मतिअघ्णाणी सुयअघ्णाणी य । जोगो तिविहो वि । उवओगो दुविहो वि । चत्तारि सन्नाओ । चत्तारि
कसाया । पंच इंदिया । तिन्नि समुग्घाया आदिल्लगा । समोहया वि मरंति, असमोहया वि मरंति । वेदणा दुविहा वि-
सायावेयगा असायावेयगा । वेदो दुविहो वि—इत्थिवेयगा वि पुरिसवेयगा वि, णो नपुंसगवेदगा । ठिती जहन्नेणं साहरेगा
पुघकोडी, उक्कोसेणं तिन्नि पलिओवमाइं । अज्जवसाणा पसत्था वि अप्पसत्था वि । अणुबंधो जहेव ठिती । कायसंवेहो भवादे-
सेणं दो भवग्गहणाइं, कालादेसेणं जहन्नेणं सातिरेगा पुघकोडी दसहिं वाससहस्सेहिं अब्भहिया, उक्कोसेणं छप्पलिओवमाइं—
एवतियं जाव—करेज्जा १ ।

७. सो चेव जहन्नकालट्टितीएसु उववन्नो—एस चेव वत्तघ्या । नवरं असुरकुमारट्टिती (तिं) संवेहं च जाणेज्जा २ ।

८. सो चेव उक्कोसकालट्टितीएसु उववन्नो जहन्नेणं तिपलिओवमट्टितीएसु, उक्कोसेण वि तिपलिओवमट्टितीएसु उवव-
जेज्जा—एस चेव वत्तघ्या । नवरं ठिती से जहन्नेणं तिन्नि पलिओवमाइं, उक्कोसेण वि तिन्नि पलिओवमाइं । एषं अणुबंधो
वि । कालादेसेणं जहन्नेणं छप्पलिओवमाइं, उक्कोसेण वि छप्पलिओवमाइं—एवतियं० सेसं तं चेव ३ ।

४. [प्र०] जो संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं संख्यात वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचयो-
निकोथी आवी उत्पन्न थाय के असंख्यात वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम !
संख्यातवर्षना आयुषवाळा अने असंख्यात वर्षना आयुषवाळा बन्ने प्रकारना तिर्यंचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय.

संज्ञी पंच० तिर्यंचनी
असुरकुमारमा
उत्पत्ति.

५. [प्र०] हे भगवन् ! असंख्या तवर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिक, जे असुरकुमारोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते
केटला काळनी स्थितिवाळा असुरकुमारोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य दस हजारवर्षनी स्थितिवाळा अने उत्कृष्ट त्रण पल्यो-
पमनी स्थितिवाळा असुरकुमारोमां उत्पन्न थाय.

असं० संज्ञी पंच०
तिर्यंचनी असुरकुमा-
रमां उत्पत्ति.

६. [प्र०] हे भगवन् ! ते (असंख्यात० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचो) एक समये केटला उत्पन्न थाय—ए प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! जघ-
न्यथी एक, बे के त्रण अने उत्कृष्ट संख्याता उत्पन्न थाय. तेओ (असं० पंचेन्द्रिय तिर्यंचो) वज्ररूपभनाराचसंघयणवाळा होय छे. तेओना
शरीरनी उंचाई जघन्य धनुषपृथक्त्व अने उत्कृष्ट छ गाउनी होय छे. तेओ समचतुरस्र संस्थानवाळा होय छे, सम्यग्दृष्टि के मिश्रदृष्टि
होता नथी, पण मिथ्यादृष्टि होय छे. ज्ञानी नथी पण अज्ञानी छे अने तेने अवश्य मतिअज्ञान अने श्रुत अज्ञान ए बे अज्ञान होय छे. योग
त्रणे होय छे. उपयोग साकार अने अनाकार बन्ने प्रकारनो होय छे. चार संज्ञाओ, चार कपायो अने पांच इन्द्रियो होय छे. समुद्घात
प्रथमना त्रणे होय छे. समुद्घात करीने पण मरे छे अने कर्या विना पण मरे छे. वेदना सुखरूप अने दुःखरूप—एम बन्ने प्रकारनी
होय छे. पुरुषवेद अने स्त्रीवेद—एम बे वेद होय छे, पण नपुंसक वेद होतो नथी. स्थिति जघन्यथी कांइक अधिक पूर्वकोटी अने
उत्कृष्ट त्रण पल्योपमनी होय छे. अध्यवसायो प्रशस्त अने अप्रशस्त बन्ने प्रकारना होय छे. स्थितिनी पेठे अनुबंध पण जाणवो. कायसं-
वेध—भवनी अपेक्षाए बे भव अने काळनी अपेक्षाए जघन्यथी कांइक अधिक पूर्वकोटी सहित दस हजार वर्ष तथा उत्कृष्ट छ पल्योपम-
एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (१).

परिमाण.

७. जो ते (असंख्यात वर्षना आयुषवाळो संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंच) जघन्यकाळनी स्थितिवाळा असुरकुमारमां उत्पन्न थाय तो तेने
एज पूर्वोक्त वक्तव्यता कहेवी. पण अहिं असुरकुमारनी स्थिति अने संवेध विचारिने कहेवो (२).

१ असंख्या० पंच०
तिर्यंचनी जघ०
असुरकुमारमां
उत्पत्ति.
२ असंख्या० पंच०
तिर्यंचनी उत्कृष्ट०
असुरकुमारमां
उत्पत्ति.

८. जो ते उत्कृष्टकाळनी स्थितिवाळा असुरकुमारमां उत्पन्न थाय तो ते जघन्य अने उत्कृष्ट त्रण पल्योपमनी स्थितिवाळा असुरकु-
मारोमां उत्पन्न थाय—इत्यादि पूर्वोक्त वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए छे के तेनी स्थिति जघन्य अने उत्कृष्ट त्रण पल्योपमनी होय
छे. ए प्रमाणे अनुबंध पण जाणवो. काळनी अपेक्षाए जघन्य अने उत्कृष्ट छ पल्योपम—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे, बाकी बंधुं
पूर्वे कक्षा प्रमाणे जाणवुं (३).

૨. સો એવ અપ્પણા જહ્નકાલદ્વિતીઓ જાઓ, જહ્નનેણં દસવાસસહસ્સદ્વિતીપસુ, ઉક્કોસેણં સાતિરેગપુષ્પકોડીઆડપસુ
વવવજ્જેજા ।

૧૦. તે ણં મંતે ! અવસેસં તં એવ જાવ—'મવાદેસો'ત્તિ । નવરં ઓગાહણા જહ્નનેણં ધણુહપુહુત્તં, ઉક્કોસેણં સાતિરેગં
ધણુસહસ્સં । ઠિતી જહ્નનેણં સાતિરેગા પુષ્પકોડી, ઉક્કોસેણ વિ સાતિરેગા પુષ્પકોડી । एवं અણુબંધો વિ । કાલાદેસેણં જહ્ન-
નેણં સાતિરેગા પુષ્પકોડી દસાઈ વાસસહસ્સેઈ અન્નહિયા, ઉક્કોસેણં સાતિરેગાઓ દો પુષ્પકોડીઓ—પવતિયં ૪ ।

૧૧. સો એવ જહ્નકાલદ્વિતીપસુ ઉવવજ્જો, પસ એવ વત્તણ્યા । નવરં અસુરકુમારદ્વિં સંવેહં ચ જાણેજા ૫ ।

૧૨. સો એવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીપસુ ઉવવજ્જો, જહ્નનેણં સાતિરેગપુષ્પકોડીઆડપસુ, ઉક્કોસેણ વિ સાતિરેગપુષ્પકોડીઆડ-
પસુ ઉવવજ્જેજા, સેસં તં એવ । નવરં કાલાદેસેણં જહ્નનેણં સાતિરેગાઓ દો પુષ્પકોડીઓ, ઉક્કોસેણ વિ સાતિરેગાઓ દો પુષ્પ-
કોડીઓ—પવતિયં કાલં સેવેજા ૬ ।

૧૩. સો એવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલદ્વિતીઓ જાઓ, સો એવ પદમગમગો માણિયણો । નવરં ઠિતી જહ્નનેણં તિણ્ણિ પલિઓ-
થમાઈ, ઉક્કોસેણ વિ તિણ્ણિ પલિઓવમાઈ । एवं અણુબંધો વિ । કાલાદેસેણં જહ્નનેણં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈ દસાઈ વાસસહ-
સ્સેઈ અન્નહિયાઈ, ઉક્કોસેણં છ પલિઓવમાઈ—પવતિયં ૭ ।

૧૪. સો એવ જહ્નકાલદ્વિતીપસુ ઉવવજ્જો, પસ એવ વત્તણ્યા । નવરં અસુરકુમારદ્વિતિ સંવેહં ચ જાણિજા ૮ ।

૧૫. સો એવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીપસુ ઉવવજ્જો, જહ્નનેણં તિપલિઓવમ ૦, ઉક્કોસેણ તિપલિઓવમ ૦ પસ એવ વત્તણ્યા ।
નવરં કાલાદેસેણં જહ્નનેણં છપ્પલિઓવમાઈ, ઉક્કોસેણ વિ છપ્પલિઓવમાઈ—પવતિયં ૯ ।

૧૬. [પ્ર૦] જહ સંખેજ્જાસાડયસન્નિપંચિદિય ૦ જાવ—ઉવવજ્જંતિ કિં જલચર ૦, एवं જાવ—પજ્જત્તસંખેજ્જાસાડયસ-

વ૦ અસંખ્યાત ૦
હી પં૦ તિર્યંચની
અસુરકુમારમા
વત્તણ્ણિ.
વરિમાણાદિ.

૨. જો તે (અસંખ્યાત વર્ષના આયુષવાળો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક) પોતે જઘન્યકાલની સ્થિતિવાળો હોય અને અસુરકુમા-
રમા ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક પૂર્વકોટી વર્ષના આયુષવાળા અસુરકુમારમા ઉત્પન્ન થાય.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ! [૩૦] બાકી બધું યાવત્—ભવાદેશ સુધી તેજ પ્રમાણે જાણવું.
વિશેષ એ કે શરીરની ઉંચાઈ જઘન્યથી વેથી *નવ ધનુષ સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક એક હજાર ધનુષ હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય
અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક પૂર્વકોટી વર્ષની હોય છે. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. કાલની અપેક્ષાએ જઘન્યથી કાંઈક અધિક પૂર્વકોટી
સહિત દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક વે પૂર્વકોટી વર્ષ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૪).

સંખ્યાત ૦ ૫૦
વૈષ્ણની જઘ ૦
અસુરકુમારમા
વત્તણ્ણિ.
સંખ્યાત ૦ ૫૦
ચિની ઉત્કૃષ્ટ ૦
અસુરકુમારમા
વત્તણ્ણિ.

૧૧. જો તે જઘન્યકાલની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારમા ઉત્પન્ન થાય તો તેને એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે અહિં અસુર-
કુમારની સ્થિતિ અને સંવેધ વિચારીને કહેવો (૫).

૧૨. હવે જો તેજ જીવ ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારમા ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક પૂર્વકોટી
વર્ષની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારમા ઉત્પન્ન થાય. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પણ વિશેષ એ કે કાલાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ
કાંઈક અધિક વે પૂર્વકોટી વર્ષ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૬).

૬૦ અસંખ્યાત ૦
વની અસુરકુમા-
રમા વત્તણ્ણિ.

૧૩. હવે તેજ પોતે ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાળો હોય અને અસુરકુમારમા ઉત્પન્ન થાય તો તેને પ્રથમ ગમક કહેવો. પણ વિશેષ એ
કે સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે, તથા અનુબંધ પણ એજ પ્રમાણે જાણવો. કાલાદેશથી જઘન્ય દસ હજાર વર્ષ
અધિક ત્રણ પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ છ પલ્યોપમ એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૭).

૬૦ અસંખ્યાત ૦
તેર્યંચની જઘ ૦
અસુરકુમારમા
વત્તણ્ણિ.

૧૪. જો તે (ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળો પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) જઘન્ય કાલની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારમા ઉત્પન્ન થાય તો તેને એજ વક્ત-
વ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે અહિં અસુરકુમારની સ્થિતિ અને સંવેધ વિચારીને કહેવો (૮).

૬૦ અસંખ્યાત ૦
ચિની ઉત્કૃષ્ટ ૦
અસુરકુમારમા
વત્તણ્ણિ.

૧૫. જો તે (ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળો પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારમા ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને
ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારમા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાલની અપેક્ષાએ
જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ છ પલ્યોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે ૯.

૬૦ સંજ્ઞી તિર્યં-
અસુરકુમારમા
વત્તણ્ણિ.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે અસુરકુમારો સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય તો શું
જલચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ યાવત્—'હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે

૧૦ * પક્ષીઓનું ઉત્કૃષ્ટ શરીર ધનુષપૃથક્ત્વ પ્રમાણ હોય છે તેને આશ્રયી આ કથન છે.

भिपिचिदियतिरिक्खजोणिय णं भंते ! जे भविप असुरकुमारेसु उववज्जित्तप, से णं भंते ! केवएयकालट्टितीपसु उववज्जेजा ? [उ०] गोयमा ! जह्णेणं दसवाससहस्सट्टितीपसु, उक्कोसेणं सातिरेगसागरोवमट्टितीपसु उववज्जेजा ।

१७. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं० ? [उ०] एवं एतेसि रयणप्पमपुढविगमगसरिसा नव गमगा नेयत्ता । नवरं जाहे अप्पणा जह्णकालट्टितीओ भवइ, ताहे तिसु वि गमपसु इमं णाणत्तं-चत्तारि छेस्साओ, अज्जवसाणा पसत्था, नो अप्पसत्था, सेसं तं चेव । संवेहो सातिरेगेण सागरोवमेण कायवो ९ ।

१८. [प्र०] जइ मणुस्सेहिंते उववज्जंति किं सन्निमणुस्सेहिंते० असन्निमणुस्सेहिंते० ? [उ०] गोयमा ! सन्निमणुस्सेहिंते०, नो असन्निमणुस्सेहिंते उववज्जंति ।

१९. [प्र०] जइ सन्निमणुस्सेहिंते उववज्जंति किं संखेज्जवासाउयसन्निमणुस्सेहिंते उववज्जंति, असंखे ज्जवासाउयसन्निमणुस्सेहिंते उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! संखेज्जवासाउय० जाव-उववज्जंति, असंखेज्जवासाउय० जाव-उववज्जंति ।

२०. [प्र०] असंखेज्जवासाउयसन्निमणुस्से णं भंते ! जे भविप असुरकुमारेसु उववज्जित्तप से णं भंते ! केवतिकालट्टितीपसु उववज्जेजा ? [उ०] गोयमा ! जह्णेणं दसवाससहस्सट्टितीपसु, उक्कोसेणं तिपलिओवमट्टितीपसु उववज्जेजा । एवं असंखेज्जवासाउयतिरिक्खजोणियसरिसा आदिह्हा तिभि गमगा नेयत्ता । नवरं सरीरोगाहणा पढमबित्तिपसु गमपसु जह्णेणं सातिरेगाइं पंचधणुसयाइं, उक्कोसेणं तिभि गाउयाइं, सेसं तं चेव । तईयगमे ओगाहणा जह्णेणं तिभि गाउयाइं, उक्कोसेणं वि तिभि गाउयाइं, सेसं जहेव तिरिक्खजोणियाणं ३ ।

२१. सो चेव अप्पणा जह्णकालट्टितीओ जाओ, तस्स वि जह्णकालट्टितियतिरिक्खजोणियसरिसा तिभि गमगा भाणियत्ता । नवरं सरीरोगाहणा तिसु वि गमपसु जह्णेणं साहरेगाइं पंचधणुसयाइं, उक्कोसेणं वि सातिरेगाइं पंचधणुसयाइं, सेसं तं चेव ६ ।

असुरकुमारोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते हे भगवन् ! केटला काळनी स्थितिवाळा असुरकुमारोमां उत्पन्न थाय ! [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य दस हजार वर्षनी अने उत्कृष्ट काइक अधिक एक सागरोपमनी स्थितिवाळा असुरकुमारोमां उत्पन्न थाय'.

१७. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो (संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचो) एक समये केटला उत्पन्न थाय ! [उ०] पूर्वे कद्धा प्रमाणे रत्नप्रभा-पृथिवीना समान नवे गमको अहि जाणवा. पण विशेष ए के थारे पोते जघन्यकाळनी स्थितिवाळो होय ल्यारे वच्चेना त्रणे गमोमां आ मेद जाणवो—तेने चार लेश्याओ होय छे, अभ्यवसापो प्रशस्त होय छे, पण अप्रशस्त होता नथी. बाकी बंधुं पूर्वे कद्धा प्रमाणे जाणवुं. *संवेध काइक अधिक सागरोपमथी करवो.

परिमाण.

१८. [प्र०] जो ते असुरकुमारो मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं संज्ञी मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय के असंज्ञी मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय ! [उ०] हे गौतम ! तेओ संज्ञी मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय, पण असंज्ञी मनुष्योथी आवी उत्पन्न न थाय.

मनुष्योनी वहरकु-
मारोमां उत्पत्ति.

१९. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ संज्ञी मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय के असंख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय ! [उ०] हे गौतम ! तेओ बने प्रकारना आयुषवाळा मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय छे.

संज्ञी मनुष्योनी
वहरकुमारोमां वप-
पात.

२०. [प्र०] हे भगवन् ! असंख्याता वर्षना आयुषवाळो संज्ञी मनुष्य, जे असुरकुमारोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा असुरकुमारोमां उत्पन्न थाय ! [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य दस हजार वर्षनी अने उत्कृष्ट त्रण पत्योपमनी स्थितिवाळा असुरकुमारोमां उत्पन्न थाय. ए प्रमाणे असंख्यात वर्षना आयुषवाळा तिर्यंचयोनिकोनी पेठे प्रथमना त्रण गमको जाणवा. पण विशेष ए के शरीरनी उंचाई प्रथम अने द्वितीय गमकमां काइक अधिक पांचसो धनुष अने उत्कृष्टथी त्रण गाउनी होय छे. बाकी बंधुं पूर्वोक्त कहेवुं. त्रीजा गमकमां शरीरनी उंचाई जघन्य अने उत्कृष्ट पण त्रण गाउनी जाणवी. बाकी बंधुं तिर्यंचयोनिकनी पेठे समजवुं. १-२-३.

असंख्यात० मनुष्य-
नी असुरकुमारोमां
वत्पत्ति.

२१. जो ते पोते जघन्यकाळनी स्थितिवाळो होय तो तेने जघन्यकाळनी स्थितिवाळा तिर्यंचयोनिकोनी पेठे त्रणे गमो कहेवा. पण विशेष ए के अहि त्रणे गममां शरीरनी उंचाई जघन्य अने उत्कृष्ट काइक अधिक पांचसो धनुष जाणवी. बाकी बंधुं पूर्वोक्त कहेवुं (४-५-६).

जघन्य० संज्ञी मनु-
ष्यनी असुरकुमा-
रोमां उत्पत्ति.

२२. सो चेष अप्पणा उक्कोसकालट्टितीओ जाओ, तस्स वि ते चेष पच्छिह्णगा तिभि गमगा भाणियहा । नवरं सरीपो-
गाहणा तिसु वि गमपसु जह्णेणं तिभि गाउयाहं, उक्कोसेण वि तिभि गाउयाहं, अवसेसं तं चेष ९ ।

२३. [प्र०] जइ संखेज्जवासाउयसन्निमणुस्सेहिंतो उववज्जंति किं पज्जत्तसंखेज्जवासाउय०, अपज्जत्तसंखेज्जवासाउय० ?
[उ०] गोयमा ! पज्जत्तसंखेज्ज०, णो अपज्जत्तसंखेज्ज० ।

२४. [प्र०] पज्जत्तसंखेज्जवासाउयसन्निमणुस्से णं भंते ! जे भविय असुरकुमारेसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केष-
तिकालट्टितीएसु उववज्जेजा ? [उ०] गोयमा ! जह्णेणं दसवाससहस्सट्टितीएसु, उक्कोसेणं साइरेगसागरोवमट्टितीएसु
उववज्जेजा ।

२५. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा० ? [उ०] एवं जहेव एतेसिं रयणप्पभाए उववज्जमाणणं णव गमगा तहेव इह वि णव
गमगा भाणि यहा । णवरं संवेहो सातिरेणेण सागरोवमेण कायधो, सेसं तं चेष ९ । 'सेवं भंते ! सेवं ३:ते' ! चि ।

चउवीसतिमे सए बीओ उद्देशो समत्तो ।

उत्कृष्ट० संज्ञी मनु-
ष्यनी असुरकुमारमां
उत्पत्ति.

२२. जो ते पोते उत्कृष्टकाळनी स्थितिवाळो होय तो ते संबंघे पण पूर्वोक्त छेळा त्रण गमो कहेवा. पण विशेष ए के त्रणे गमोम
शरीरनुं प्रमाण जघन्य अने उत्कृष्ट त्रण गाउनुं होय छे. बाकी बंधुं ते प्रमाणे जाणवुं (७-८-९).

संख्यात० संज्ञी मनु-
ष्यनी असुरकुमारमां
उत्पत्ति.

२३. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते असुरकुमारो संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं पर्याप्त संख्या-
ता वर्षना आयुषवाळा के अपर्याप्त संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! पर्याप्त संख्याता
वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय, पण अपर्याप्ता संज्ञी मनुष्योथी आवी उत्पन्न न थाय.

२४. [प्र०] हे भगवन् ! पर्याप्त संख्याता वर्षना आयुषवाळो संज्ञी मनुष्य, जे असुरकुमारोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला
कालनी स्थितिवाळा असुरकुमारोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य दस हजार वर्ष अने उत्कृष्ट कांइक अधिक सागरोपमनी
स्थितिवाळा असुरकुमारोमां उत्पन्न थाय.

परिमाणानि.

२५. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] ए प्रमाणे जेम रत्नप्रभामां उत्पन्न थनार मनुष्योना नव
गमो कहेवा तेम अहिं पण नव गमो कहेवा. पण विशेष ए के अहीं संवेध पूर्वकोटी सहित सागरोपमनो कहेवो. बाकी बंधुं पूर्वोक्त जाणवुं.
'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

चोवीशमा शतकमां द्वितीय उद्देशक समाप्त.

तईआइआ उद्देशा ।

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-नागकुमारा णं भंते ! कओहिंतो उववज्जंति, किं नेरइपरिहितो उववज्जंति,
तिरि० मणु०, देवेहिंतो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! णो नेरइपरिहितो उववज्जंति, तिरिक्खजोणि०, मणुस्सेहिंतो उववज्जंति,
णो देवेहिंतो उववज्जंति ।

२. [प्र०] जइ तिरिक्ख० ? [उ०] एवं जहा असुरकुमारानं वत्तधया तहा एतेसिं पि जाव-‘असन्नित्ति’ ।

३-११ उद्देशको.

नागकुमारमां उप-
पाद.

१. [प्र०] राजगृहमां [भगवान् गौतम !] यावत्-आ प्रमाणे बोल्या के-हे भगवन् ! नागकुमारो क्यांथी आवीने उत्पन्न थाय
छे-शुं नैरयिकोथी, तिर्यचोथी, मनुष्योथी के देवोथी आवीने उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिकोथी के देवोथी आवी
उत्पन्न थता नथी, पण तिर्यचोथी अने मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय छे.

२. जो तेओ तिर्यचोथी आवी उत्पन्न थाय छे-इत्यादि जेम असुरकुमारोनी वक्तव्यता कही तेम एओनी पण वक्तव्यता यावत्-
असंज्ञी सुधी कहेवी.

३. [प्र०] जइ सन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिपहितो० किं संखेज्जवासाउय०, असंखेज्जवासाउय० ? [उ०] गोयमा ! संखेज्जवासाउय०, असंखेज्जवासाउय० जाव-उववज्जंति ।

४. [प्र०] असंखेज्जवासाउयसन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिप णं भंते ! जे भविण नागकुमारेसु उववज्जित्तप से णं भंते ! केवतिकालट्ठिति० ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं दसवाससहस्सट्ठितिपसु, उक्कोसेणं देसूणदुपलिओवमट्ठितीपसु उववज्जेज्जा ।

५. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा० [उ०] अवसेसो सो चेव असुरकुमारेसु उववज्जमाणस्स गमगो भाणियधो जाव-‘भवादेशो’त्ति । कालादेशेणं जहन्नेणं सातिरेगा पुषकोडी दसाहिं वाससहस्सेहिं अब्भहिया, उक्कोसेणं देसूणां पंच पलिओवमां-एवतियं जाव-करेज्जा १ ।

६. सो चेव जहन्नकालट्ठितीपसु उववन्नो, एस चेव वत्तधया । नवरं णागकुमारट्ठिति संवेहं च जाणेज्जा २ ।

७. सो चेव उक्कोसकालट्ठितीपसु उववन्नो, तस्स वि एस चेव वत्तधया । नवरं टिती जहन्नेणं देसूणां दो पलिओवमां, उक्कोसेणं तिन्नि पलिओवमां, सेसं तं चेव जाव-‘भवादेशो’त्ति । कालादेशेणं जहन्नेणं देसूणां चत्तारि पलिओवमां, उक्कोसेणं देसूणां पंच पलिओवमां-एवतियं कालं० ३ ।

८. सो चेव अप्पणा जहन्नकालट्ठितीओ जाओ, तस्स वि तिसु वि गमपसु जहेव असुरकुमारेसु उववज्जमाणस्स जहन्नकालट्ठितियस्स तहेव निरवसेसं ६ ।

९. सो चेव अप्पणा उक्कोसकालट्ठितीओ जाओ, तस्स वि तहेव तिन्नि गमगा जहा असुरकुमारेसु उववज्जमाणस्स । नवरं नागकुमारट्ठिति संवेहं च जाणेज्जा सेसं तं चेव ७-८-९ ।

१०. [प्र०] जइ संखेज्जवासाउयसन्निपंचिदिय० जाव-किं पज्जत्तसंखेज्जवासाउय०, अपज्जत्तसंखेज्ज० ? [उ०] गोयमा ! पज्जत्तसंखेज्जवासाउय०, णो अपज्जत्तसंखेज्जवासाउय० ।

३. [प्र०] जो संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोधी आवी उत्पन्न थाय तो शुं संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोधी आवी उत्पन्न थाय के असंख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोधी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ बन्ने प्रकारना तिर्यचयोनिकोधी आवी उत्पन्न थाय.

संज्ञी तिर्यचनी
नागकुमारमां
उत्पत्ति.

४. [प्र०] हे भगवन् ! असंख्यात वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक, जे नागकुमारोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा नागकुमारोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्यथी दस हजार वर्षनी स्थितिवाळा अने उत्कृष्टथी कांइक न्यून वे पल्योपमनी स्थितिवाळा नागकुमार देवोमां उत्पन्न थाय.

५. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय-इत्यादि असुरकुमारमां उत्पन्न थनार असंख्याता वर्षना आयुषवाळा तिर्यचोनो यावत्-भवादेश सुधी समग्र पाठ कहेवो. काळनी अपेक्षाए जघन्य कांइक अधिक पूर्वकोटी सहित दस हजार वर्ष अने उत्कृष्ट कांइक न्यून पांच पल्योपम-एटलो काळ यावत्-गमनागमन करे (१).

६. जो ते जीव जघन्यकाळनी स्थितिवाळा नागकुमारोमां उत्पन्न थाय तो तेने एज वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए के अहिं नागकुमारोनी स्थिति अने संवेध जाणवो (२).

असंख्यात० संज्ञी पं०
तिर्यचनी जघ० नाग-
कुमारमां उत्पत्ति.

७. जो ते जीव उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा नागकुमारमां उत्पन्न थाय तो तेने पण ए ज वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए के जघन्य स्थिति कांइक न्यून वे पल्योपमनी अने उत्कृष्ट त्रण पल्योपमनी होय छे. बाकी बंधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे यावत्-भवादेश सुधी जाणवुं. काळदेशी जघन्य कांइक न्यून चार पल्योपम अने उत्कृष्ट कांइक न्यून पांच पल्योपम-एटलो काळ यावत्-गमना-गमन करे (३).

असंख्यात० संज्ञी पं०
तिर्यचनी उत्कृष्ट०
नागकुमारमां
उत्पत्ति.

८. जो ते जीव पोते जघन्य काळनी स्थितिवाळो होय तो तेने पण त्रणे गमकोमां असुरकुमारोमां उत्पन्न थनार जघन्य काळनी स्थितिवाळा (असंख्यातवर्षना आयुषवाळा तिर्यचनी) पेठे बंधुं कहेवुं (४-५-६).

जघन्य० असंख्यात०
संज्ञी पं० तिर्यचनी
नागकुमारमां उत्पत्ति

९. जो ते पोते उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळो होय तो तेने पण त्रणे गमको असुरकुमारोमां उत्पन्न थता तिर्यचयोनिकनी पेठे कहेवा. पण विशेष ए के अहीं नागकुमारोनी स्थिति अने संवेध कहेवो. बाकी बंधुं तेज प्रमाणे कहेवुं (७-८-९).

उत्कृष्ट० असंख्यात०
पं० तिर्यचनी नाग-
कुमारमां उत्पत्ति.

१०. [प्र०] जो ते नागकुमारो संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोधी आवी उत्पन्न थाय तो शुं तेओ पर्यासा के अपर्यासा संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोधी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ पर्यासा संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी तिर्यचयोनिकोधी आवी उत्पन्न थाय, पण अपर्यासाधी आवी न उत्पन्न थाय.

पं० संख्यात० संज्ञी
पं० तिर्यचनी नाग-
कुमारमां उत्पत्ति.

११. [प्र०] पञ्चसंखेज्जवासाउय० जाव-जे भविण्ण नागकुमारेसु उववज्जित्तप से णं भंते ! केवतिकालद्वितीयसु उववज्जेजा ? [उ०] जहन्नेणं दस वाससहस्साइं, उक्कोसेणं देसूणाइं दो पलिभोवमाइं । एवं जहेव असुरकुमारेसु उववज्जमाणस्स वत्तय्या तहेव इह वि णवसु वि गमपसु । णवरं णागकुमारद्विती संवेहं च जाणेज्जा, सेसं तं चेव ९ ।

१२. [प्र०] जइ मणुस्सेहिंते उववज्जंति किं सन्निमणु०, असन्निमणु० ? [उ०] गोयमा ! सन्निमणु०, णो असन्निमणु-स्सेहिंते०, जहा असुरकुमारेसु उववज्जमाणस्स जाव-

१३. [प्र०] असंखेज्जवासाउयसन्निमणुस्से णं भंते ! जे भविण्ण नागकुमारेसु उववज्जित्तप से णं भंते ! केवतिकाल-द्वितीयसु उववज्जे ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं दसवाससहस्साइं उक्कोसेणं देसूणाइं दो पलिभोवमाइं, एवं जहेव असंखेज्ज-वासाउयाणं तिरिक्खजोणियाणं नागकुमारेसु आदिल्ला तिन्नि गममा तहेव इमस्स वि । नवरं पढमवित्तिपसु गमपसु सरीरो-गाहणा जहन्नेणं सातिरेगाइं पंचधणुसयाइं, उक्कोसेणं तिन्नि गाउयाइं, तदयगमे ओगाहणा जहन्नेणं देसूणाइं दो गाउयाइं, उक्कोसेणं तिन्नि गाउयाइं, सेसं तं चेव ३ ।

१४. सो चेव अप्पणा जहन्नकालद्वितीओ जाओ, तस्स तिसु वि गमपसु जहा तस्स चेव असुरकुमारेसु उववज्ज-माणस्स तहेव निरवसेसं ६ ।

१५. सो चेव अप्पणा उक्कोसकालद्वितीओ जाओ, तस्स तिसु वि गमपसु जहा तस्स चेव उक्कोसकालद्वितीयस्स असुरकुमारेसु उववज्जमाणस्स, नवरं णागकुमारद्विती संवेहं च जाणेज्जा, सेसं तं चेव ९ ।

१६. [प्र०] जइ संखेज्जवासाउयसन्निमणु० किं पञ्चसंखेज्ज०, अपञ्चसंखेज्ज० ? [उ०] गोयमा ! पञ्चसंखेज्ज०, णो अपञ्चसंखेज्ज० ।

११. [प्र०] हे भगवन् ! पर्याप्त संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक, जे नागकुमारमां उत्पन्न थवाने योग्य छे, ते केटला काळनी स्थितिवाळा नागकुमारमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य दस हजार वर्षनी अने उत्कृष्ट कांइक न्यून बे पल्योपमनी स्थितिवाळा नागकुमारोमां उत्पन्न थाय-इत्यादि जेम असुरकुमारोमां उत्पन्न थता संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचनी वक्तव्यता कही छे तेम अहिं नवे गमकोमां कहेवी. पण विशेष ए के अही नागकुमारनी स्थिति अने संवेध जाणवो. बाकी बधुं तेज प्रमाणे समजवुं.

संज्ञी मनुष्यनी
नागकुमारमां
उत्पत्ति.

१२. [प्र०] जो तेओ मनुष्योधी आवी उत्पन्न थाय तो शुं संज्ञी मनुष्योधी आवी उत्पन्न थाय के असंज्ञी मनुष्योधी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! संज्ञी मनुष्योधी आवी उत्पन्न थाय, पण असंज्ञी मनुष्योधी आवी उत्पन्न न थाय-इत्यादि जेम असुरकुमारोमां उत्पन्न थवाने योग्य मनुष्योनी वक्तव्यता कही छे तेम कहेवी. यावत्—

असंख्यवर्षीय संज्ञी
मनुष्यनी
नागकुमारमां
उत्पत्ति.

१३. [प्र०] हे भगवन् ! असंख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्य जे नागकुमारोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे, ते केटला काळनी स्थितिवाळा नागकुमारोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य दस हजार वर्षनी अने उत्कृष्ट कांइक न्यून बे पल्योपमनी स्थिति-वाळा नागकुमारोमां उत्पन्न थाय. ए प्रमाणे बधुं असंख्यात वर्षना आयुषवाळा तिर्यचयोनिकोना नागकुमारोमां उत्पन्न थवा संबंधे आदिना प्रण गमको कह्या छे ते अहिं पण कहेवा. पण विशेष ए के प्रथम अने बीजा गमकमां शरीरनुं प्रमाण जघन्य कांइक अधिक पांचसो धनुष अने उत्कृष्ट त्रण गाउनुं छे. त्रीजा गमकमां शरीरनी उंचाई जघन्य कांइक न्यून बे गाउ अने उत्कृष्ट त्रण गाउनी छे. बाकी बधुं ते प्रमाणे जाणवुं (३).

जह्ण असंख्यात०
संज्ञी मनुष्यनी नाग-
कुमारमां उत्पत्ति.

१४. जो ते पोते जघन्य कांळनी स्थितिवाळो होय तो तेने पण त्रणे गमकोमां असुरकुमारमां उत्पन्न थवाने योग्य असंख्याता-वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्यनी पेटे बधी हकीकत कहेवी (६).

उत्कृष्ट० अर्धुस्वात०
मनुष्यनी नागकु-
मारमां उत्पत्ति.

१५. जो ते पोते उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळो होय तो ते संबंधे पण त्रणे गमकोमां असुरकुमारोमां उत्पन्न थवाने योग्य उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा संज्ञी असंख्यातवर्षीय मनुष्यनी पेटे जाणवुं. पण विशेष ए के अही नागकुमारोनी स्थिति अने संवेध जाणवो, बाकी बधुं तेज प्रमाणे समजवुं (९).

संख्यातवर्षीय
संज्ञी मनुष्यनी
नागकुमारमां
उत्पत्ति.

१६. [प्र०] जो तेओ संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योधी आवी उत्पन्न थाय तो शुं पर्याप्ता संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योधी के अपर्याप्ता संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योधी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ पर्याप्ता संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योधी आवी उत्पन्न थाय, पण अपर्याप्ता संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योधी आवी न उत्पन्न थाय.

१७. [प्र०] पञ्चसंखेज्जवासाउयसन्निमणुस्से णं भंते ! जे भविय णागकुमारेसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवति० ? [उ०] गोयमा ! जहणेणं दसवाससहस्सट्ठितिएसु, उक्कोसेणं देसुणदोपलिओवमट्ठितिएसु उववज्जंति, एवं जहेव असुरकुमारेसु उववज्जमाणस्स सच्चेव लद्धी निरवसेसा नवसु गमएसु, णवरं णागकुमारट्ठितं संवेहं च जाणेज्जा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' ति ।

चउवीसतिमे सए ततिओ उद्देशो समत्तो ।

१७. [प्र०] हे भगवन् ! पर्याप्त संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्य जे नागकुमारोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केठळ काळनी स्थितिवाळा नागकुमारोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते कनिष्ठ दस हजार वर्षनी स्थितिवाळा अने उत्कृष्ट कांश्क न्यून बे पल्योपमनी स्थितिवाळा नागकुमारोमां उत्पन्न थाय—इत्यादि जेम असुरकुमारोमां उत्पन्न थवाने योग्य मनुष्यनी वक्तव्यता कही छे तेम अही पण नवे गमकोमां बघी कहेवी. पण विशेष ए के अहीआं नागकुमारनी स्थिति अने संवेध जाणवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

चोवीशमां शतकमां तृतीय उद्देशक समाप्त.

चउत्थयाई उद्देशा ।

अवसेसा सुवन्नकुमाराई जाव—थणियकुमारा एए अट्ट वि उद्देशगा जहेव नागकुमारा तहेव निरवसेसा भाणियवा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' ति ।

चउवीसतिमे सते चउत्थयाई उद्देशा समत्ता ।

४—११ उद्देशको.

सुवर्णकुमारथी मांडीं स्तनितकुमार सुवीना बाकीना आठे उद्देशको नागकुमारोनी पेठे कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

चोवीशमा शतकमां ४—११ उद्देशको समाप्त.

दुवालसमो उद्देशो ।

१. [प्र०] पुढविकाइया णं भंते ! कओहिंतो उववज्जंति, किं नेरइएहिंतो उववज्जंति, तिरिक्ख०, मणुस्से०, देवेहिंतो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! णो णेरइएहिंतो उववज्जंति, तिरि०, मणु०, देवेहिंतो वि उववज्जंति ।

२. [प्र०] जइ तिरिक्खजोणिपहिंतो० किं एगिंदियतिरिक्खजोणिपहिंतो० एवं जहा वकंतीए उववाओ, जाव—[प्र०] जइ बायरपुढविकाइयएगिंदियतिरिक्खजोणिपहिंतो उववज्जंति किं पज्जत्तबादर० जाव—उववज्जंति, अपज्जत्तबादरपुढवि० ? [उ०] गोयमा ! पज्जत्तबादरपुढवि०, अपज्जत्तबादरपुढवि० जाव—उववज्जंति ।

बारमो उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! पृथिवीकायिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे—शुं नैरयिकोथी, तिर्यचोथी, मनुष्योथी के देवोथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थता नथी, पण तिर्यच, मनुष्य अने देवोथी आवी उत्पन्न थाय छे.

पृथिवीकायिकोनो
उपपात.

२. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ [पृथिवीकायिको] तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय, तो शुं एकेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! जेम *न्युत्क्रान्तिपदमां कहुं छे ते प्रमाणे अहिं उपपात कहेवो, यावत्—'हे भगवन् ! जो तेओ बादर पृथिवीकायिक एकेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं पर्याप्त बादर पृथिवीकायिकोथी के अपर्याप्त बादर पृथिवीकायिकोथी आवी यावत्—उत्पन्न थाय छे ? हे गौतम ! तेओ पर्याप्त अने अपर्याप्त बन्ने प्रकारना बादर पृथिवीकायिकोथी आवी उत्पन्न थाय छे'.

तिर्यचोनी पृथिवी-
कायिकमां उत्पत्ति.

* हे गौतम ! एकेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय छे, यावत्—पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय छे—इत्यादि संबन्धे जुओ प्रज्ञा० पद ६ प० २१२-१

३. [प्र०] पुढविकाइए णं भंते ! जे भविए पुढविकाइएसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवतिकालट्टितीएसु उववजेज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तट्टितीएसु, उक्कोसेणं बावीसवाससहस्सट्टितीएसु उववजेज्जा ।

४. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अणुसमयं अविरहिया असंखेज्जा उववज्जति । छेवट्टसंघयणी । सरीरोगाहणा जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं, उक्कोसेण वि अंगुलस्स असंखेज्जइभागं । मसूरचंदसंठिया । चत्तारि लेस्साओ । णो सम्मदिट्ठी, मिच्छादिट्ठी, णो सम्मामिच्छादिट्ठी । णो णाणी, अन्नाणी, दो अन्नाणा नियमं । णो मण-जोगी, णो वइजोगी, कायजोगी । उवओगो दुविहो वि । चत्तारि सन्नाओ । चत्तारि कसाया । एगे फासिदिए पन्नत्ते । तिन्नि समुग्घाया । वेदणा दुविहा । णो इत्थिवेदगा, णो पुरिसवेदगा, नपुंसगवेदगा । ठितीए जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं बावीसं वाससहस्साइं । अज्झवसाणा पसत्था वि, अपसत्था वि । अणुबंधो जहा ठिती १ ।

५. [प्र०] से णं भंते ! पुढविकाइए पुणरवि 'पुढविकाइए'त्ति केवतियं कालं सेवेज्जा, केवतियं कालं गतिरागतिं करेज्जा ? [उ०] गोयमा ! भवादेसेणं जहन्नेणं दो भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं असंखेज्जाइं भवग्गहणाइं । कालादेसेणं जहन्नेणं दो अंतोमुहुत्ता, उक्कोसेणं असंखेज्जं कालं-एवतियं जाव-करेज्जा १ ।

६. सो चेव जहन्नकाट्टितीएसु उववओ जहन्नेणं अंतोमुहुत्तट्टितीएसु, उक्कोसेण वि अंतोमुहुत्तट्टितीएसु-एवं चेव वत्त-ध्या निरवसेसा २ ।

७. सो चेव उक्कोसकालट्टितीएसु उववओ, जहन्नेणं बावीसवाससहस्सट्टितीएसु, उक्कोसेण वि बावीसवासस-हस्सट्टितीएसु, सेसं तं चेव, जाव-'अणुबंधो'त्ति । णवरं जहन्नेणं एको वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं संखेज्जा वा असं-खेज्जा वा उववज्जिज्जा । भवादेसेणं जहन्नेणं दो भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं अट्ट भवग्गहणाइं, कालादेसेणं जहन्नेणं बावीसं वासस-हस्साइं अंतोमुहुत्तमन्महियाइं, उक्कोसेणं छावत्तर्वासासहस्सुत्तरं सयसहस्सं-एवतियं कालं-जाव-करेज्जा ३ ।

३. [प्र०] हे भगवन् ! जे पृथिवीकायिक पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा पृथिवीका-यिकोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] गौतम ! ते जघन्य अन्तर्मुहूर्तनी स्थितिवाळा अने उत्कृष्ट बावीश हजार वर्षनी स्थितिवाळा पृथिवीकायि-कमां उत्पन्न थाय.

परिमाणदि.

४. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ समये समये निरंतर असंख्याता उत्पन्न थाय. तेओ छेवट्ट संघयणवाळा होय छे. तेओनुं शरीर जघन्य अने उत्कृष्ट पण अंगुलना असंख्यातमा भाग प्रमाण होय छे. तेओनुं संस्थान-आकार मसुरनी दाळ जेवुं छे. तेओने चार लेस्याओ होय छे. ते सम्यग्दृष्टि के मिश्रदृष्टि नथी होता, पण मिथ्यादृष्टि होय छे. ज्ञानी नथी होता पण अज्ञानी होय छे, तेओने अवश्य मतिअज्ञान अने श्रुतअज्ञान ए वे अज्ञान होय छे. तेओ मनोयोगी के वचन-योगी नथी, पण काययोगी छे. उपयोग साकार अने निराकार बने प्रकारनो छे, चार संज्ञाओ अने चारे कषायो होय छे. इन्द्रियोमां एक स्पर्शेन्द्रिय होय छे. आदिना त्रण समुद्घातो अने वेदना बने प्रकारनी होय छे. तेओने स्त्रीवेद के पुरुषवेद होतो नथी, पण नपुंसक-वेद होय छे. स्थिति जघन्य अन्तर्मुहूर्तनी अने उत्कृष्ट बावीश हजार वर्षनी होय छे. अध्यवसायो प्रशस्त अने अप्रशस्त बने प्रकारनां होय छे. अनुबंध स्थिति प्रमाणे जाणवो.

कायसंवेध.

५. [प्र०] हे भगवन् ! ते पृथिवीकायिक मरीने पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थाय, पुनः पृथिवीकायिक थाय-एम केटला काळ सुधी सेवे-केटला काळ सुधी गमनागमन करे ? [उ०] हे गौतम ! भवनी अपेक्षाए जघन्य वे भव अने उत्कृष्ट संख्याता भवो, काळनी अपेक्षाए जघन्य वे अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट असंख्याता वर्ष-एटलो काळ यावत्-गमनागमन करे (१).

पृथिवीकायिकनी
जघ० पृथिवीका-
यिकमां उत्पत्ति.

६. जो ते पृथिवीकायिक जघन्यकाळनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थाय तो ते जघन्य अने उत्कृष्ट अन्तर्मुहूर्तनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थाय. ए प्रमाणे बधी वक्तव्यता कहेवी (२).

पृथिवीकायिकनी
उत्कृष्ट० पृथिवीका-
यिकमां उत्पत्ति.

७. जो ते पृथिवीकायिक उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थाय तो ते जघन्य अने उत्कृष्ट बावीश हजार वर्षनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थाय. बाकी बंधुं अनुबंध सुधी पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं. पण विशेष ए के जघन्य एक, वे के त्रण अने उत्कृष्ट संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. भवनी अपेक्षाए जघन्य वे भव अने उत्कृष्ट *आठ भव तथा काळ-नी अपेक्षाए जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक बावीश हजार वर्ष अने उत्कृष्ट एक लाखने छोतेर हजार (१७६०००) वर्ष-एटलो काळ यावत्-गमनागमन करे (३).

* ७ जे संवेधमां वे पक्षमांनो कोइ पण पक्षमां उत्कृष्ट स्थिति होय स्थां बंधारेमां बंधारे आठ भवनी कायस्थिति होय छे अने ते सिताय भीजे असंख्यात भवो जाणवा. तेथी बावीश हजारने आठे गुणतां एक लाख अने छोतेर हजार वर्ष थाय छे.

८. सो चेव अप्पणा जहन्नकालट्टितीओ जाओ, सो चेव पढमिल्लओ गमओ भाणियघो । नवरं लेस्साओ तिन्नि ।
द्विती जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेण वि अंतोमुहुत्तं । अप्पसत्था अज्जवसाणा । अणुबंधो जहा टिती । सेसं तं चेव ४ ।

९. सो चेव जहन्नकालट्टितीएसु उववन्नो स चेव चउत्थगमगवत्तघया भाणियघा ५ ।

१०. सो चेव उक्कोसकालट्टितीएसु उववन्नो, एस चेव वत्तघया । नवरं जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं
संखेज्जा वा, अंसंखेज्जा वा, जाव—भवादेसेणं जहन्नेणं दो भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं अट्टु भवग्गहणाइं, कालादेसेणं जहन्नेणं बावी-
सं वाससहस्साइं अंतोमुहुत्तमम्भहियाइं, उक्कोसेणं अट्टासीइं वाससहस्साइं चउहिं अंतोमुहुत्तेहिं अम्भहियाइं—एवतियं ६ ।

११. सो चेव अप्पणा उक्कोसकालट्टितीओ जाओ, एवं तइयगमगसरिसो निरवसेसो भाणियघो । नवरं अप्पणा से
ठिई जहन्नेणं बावीसं वाससहस्साइं, उक्कोसेणं वि बावीसं वाससहस्साइं ७ ।

१२. सो चेव जहन्नकालट्टितीएसु उववन्नो जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं वि अंतोमुहुत्तं । एवं जहा सत्तमगमगो
जाव—‘भवादेसो’ । कालादेसेणं जहन्नेणं बावीसं वाससहस्साइं अंतोमुहुत्तमम्भहियाइं, उक्कोसेणं अट्टासीइं वाससहस्साइं
चउहिं अंतोमुहुत्तेहिं अम्भहियाइं—एवतियं ८ ।

१३. सो चेव उक्कोसकालट्टितीएसु उववन्नो जहन्नेणं बावीसंवाससहस्सट्टितीएसु, उक्कोसेणं वि बावीसंवाससहस्स-
ट्टितीएसु, एस चेव सत्तमगमगवत्तघया भाणियघा जाव—‘भवादेसो’त्ति । कालादेसेणं जहन्नेणं चोयालीसं वाससहस्साइं,
उक्कोसेणं छावत्तरिवाससहस्सुत्तरं सयसहस्सं—एवतियं ९ ।

१४. [प्र०] जइ आउक्काइयपमिदियतिरिखजोणिपहिंतो उववजंति किं सुहुमआउ०, बादरआउ० । [उ०] एवं चउ-
क्कओ भेदो भाणियघो जहा पुढविकाइयाणं ।

१५. [प्र०] आउक्काइय णं भंते ! जे भविण पुढविकाइएसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवइकालट्टितीएसु उवव-
ज्जेज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तट्टितीएसु, उक्कोसेणं बावीसंवाससहस्सट्टितीएसु उववज्जेज्जा । एवं पुढविकाइयग-

८. जो ते पृथिवीकायिक पोते जघन्य काळनी स्थितिवाळो होय अने पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थाय तो ते संबंधे पूर्वोक्त प्रथम
ममक कहेवो. विशेष ए के अहीं त्रण लेइयाओ होय छे. स्थिति जघन्य अने उत्कृष्ट अन्तर्मुहूर्तनी होय छे. अध्यवसायो अप्रशस्त होय छे.
खनुबंध स्थिति समान जाणवो. बाकी बंधुं पूर्वे कहा प्रमाणे कहेवुं (४).

जघन्य० पृथिवीका-
यिकनी पृथिवीका-
यिकमां उत्पत्ति.

९. जो ते पृथिवीकायिक जघन्य काळनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थाय तो तेने पूर्वोक्त चोया गमकमां कहेली वक्तव्यत
कहेवी (५).

जघन्य० पृथिवीका-
यिकनी जघन्य पृथि-
वीकायिकमां उत्पत्ति.

१०. जो ते (जघन्य स्थितिवाळो) पृथिवीकायिक उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थाय तो ते संबंधे ए ज
वक्तव्यता कहेवी. षण विशेष ए के जघन्य एक, वे अने त्रण अने उत्कृष्ट संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय. यावत्—भवादेशी
जघन्य बे भव अने उत्कृष्टी आठ भव तथा काळनी अपेक्षाए जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक बावीश हजार वर्ष अने उत्कृष्टी चार अन्त-
र्मुहूर्त अधिक अठ्याशी हजार वर्ष—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (६).

जघन्य० पृथिवीका-
यिकनी उत्कृष्ट०
पृथिवीकायिकमां
उत्पत्ति.

११. जो ते पोते उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळो होय तो तेने ए प्रमाणे त्रीजा गमकना समान आखो गमक कहेवो. षण विशेष ए के
तेनी पोतानी स्थिति जघन्य अने उत्कृष्ट बावीश हजार वर्षनी होय छे (७).

उत्कृष्ट० पृथिवीका-
यिकनी पृथिवीका-
यिकमां उत्पत्ति.

१२. जो ते जीव जघन्यकाळनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थाय, तो ते जघन्य अने उत्कृष्ट अन्तर्मुहूर्तनी स्थितिवा-
ळमां उत्पन्न थाय—ए प्रमाणे अहीं सातमा गमकनी वक्तव्यता यावत्—भवादेश सुधी कहेवी. कालादेशी जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक
बावीश हजार वर्ष अने उत्कृष्ट चार अन्तर्मुहूर्त अधिक अठ्याशी हजार वर्ष—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (८).

उत्कृष्ट० पृथिवीका-
यिकनी जघन्य०
पृथिवी कायिकमां
उत्पत्ति.

१३. जो ते जीव उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थाय तो जघन्य अने उत्कृष्ट बावीश हजार वर्षनी स्थिति-
वाळा पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थाय. अहीं बधी सप्तम गमकनी वक्तव्यता यावत्—भवादेश सुधी कहेवी. कालादेशी जघन्य चुम्मालीश
हजार वर्ष अने उत्कृष्ट एक लाखने छोंतरे हजार वर्ष—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (९).

उत्कृष्ट० पृथिवीका-
यिकनी उत्कृष्ट० पृथि-
वीकायिकमां उत्पत्ति.

१४. [प्र०] जो ते (पृथिवीकायिक) अप्कायिक एकेन्द्रिय तिर्यचयोनिकधी आधी उत्पन्न थाय तो शुं सूक्ष्म अप्कायिकधी के
बादर अप्कायिकधी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि पृथिवीकायिकनी पेठे सूक्ष्म, बादर, पर्याप्ता अने अपर्याप्ता—ए चार भेद कहेवा.

अप्कायिकनी पृथि-
वीकायिकमां उत्पत्ति.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! जे अप्कायिक पृथिवीकायिकमां उत्पन्न धवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा पृथिवीकायि-
कमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट बावीश हजार वर्षनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थाय.

મગસરિસા નવ ગમગા માણિયઘા ૯ । નવરં થિબુગર્બિદુસંઠિય । ઠિતી જહ્નેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં સત્ત વાસસહસ્સાઈં ।
 एवं अणुबंधो वि । एवं तिसु वि गमपसु । ઠિતી સંવેહો તદ્યછટ્ટુસત્તમટ્ટમણવમગમેસુ—મવાદેસેણં જહ્નેણં દો ભવગ્ગહણાઈં,
 ઉક્કોસેણં અટ્ટુ ભવગ્ગહણાઈં, સેસેસુ ચડસુ ગમપસુ જહ્નેણં દો ભવગ્ગહણાઈં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્ઞાઈં ભવગ્ગહણાઈં ।
 તતિયગમપ કાલાદેસેણં જહ્નેણં બાવીસં વાસસહસ્સાઈં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણં સોલસુત્તરં વાસસયસહસ્સં-
 एवतियं० । छट्टे गमप कालादेसेणं जह्नेणं बावीसं वाससहस्साईं अंतोमुहुत्तमम्महियाईं, ઉક્કોસેણં અટ્ટાસીતિ
 વાસસહસ્સાઈં ચડહિં અંતોમુહુત્તેહિં અમ્મહિયાઈં—एवतियं० । सत्तमे गमप कालादेसेणं जह्नेणं सत्त वाससहस्साईं अंतो-
 मुहुत्तमम्महियाईं, ઉક્કોસેણં સોલસુત્તરં વાસસયસહસ્સં—एवतियं० । अट्टमे गमप कालादेसेणं जह्नेणं सत्त वाससहस्साईं अंतो-
 मुहुत्तमम्महियाईं, ઉક્કોસેણં અટ્ટાવીસં વાસસહસ્સાઈં ચડહિં અંતોમુહુત્તેહિં અમ્મહિયાઈં—एवतियं० । णवमे गमप भवादेसेणं
 જહ્નેણં દો ભવગ્ગહણાઈં, ઉક્કોસેણં અટ્ટુ ભવગ્ગહણાઈં, કાલાદેસેણં જહ્નેણં એકૂળતીસં વાસસહસ્સાઈં, ઉક્કોસેણં સોલસુત્તરં
 વાસસયસહસ્સં—एवतियं० । एवं णवसु वि गमपसु आउक्काइयट्ठिईं जाणियघा ९ ।

૧૬. [પ્ર૦] જહ તેઝકાઈપહિંતો ઉવવજ્ઞંતિં ? [૩૦] તેઝકાઈયાણ વિ एस चेव वत्तघया । नवरं नवसु वि
 ગમપસુ તિન્નિ લેસ્સાઓ । તેઝકાઈયા ણં સુઈકલાવસંઠિયા । ઠિઈં જાણિયઘા । તદ્યગમપ કાલાદેસેણં જહ્નેણં બાવીસં
 વાસસહસ્સાઈં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાઈં ઉક્કોસેણં અટ્ટાસીતિ વાસસહસ્સાઈં બારસહિં રાઈંદિપાઈં અમ્મહિયાઈં—एवतियं० । एवं
 संवेहो उवजुंजिऊण भाणियघो ।

૧૭. [પ્ર૦] જહ વાઝકાઈપહિંતો ? [૩૦] વાઝકાઈયાણ વિ एवं चेव णव गमगा जहेव तेउक्काइयाणं । णवरं
 પડાગાસંઠિયા પઘ્તતા । સંવેહો વાસસહસ્સેહિં કાયઘો । તદ્યગમપ કાલાદેસેણં જહ્નેણં બાવીસં વાસસહસ્સાઈં અંતોમુહુત્ત-
 મમ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણં ઇણં વાસસયસહસ્સં । एवं संवेहो उवजुंजिऊण भाणियघो ।

૧૮. [પ્ર૦] જહ વળસ્સકાઈપહિંતો ઉવવજ્ઞંતિં ? [૩૦] વળસ્સકાઈયાણં આઝકાઈયગમગસરિસા ણવ ગમગા
 માણિયઘા । नवरं णाणासंठिया । सर्रीरोगाहणा—पढमपसु पच्छिल्लपसु य तिसु गमपसु जह्नेणं अंगुलस्स असंखेज्झभागं,

ए प्रमाणे पृथिवीकायिकनी पेटे अहि अफ्काय संबंधे पण नवे गमको कहेवा. पण विशेष ए के अफ्कायिकना शरीरनुं संस्थान स्तिबुक-
 पाणीना परपोटाना आकारे छे. स्थिति जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट सात हजार वर्षनी होय छे. अनुबंध पण ए प्रमाणे जाणवो.
 ए रीते त्रणे गममां जाणवुं. त्रीजा, छट्टा, सातमा, आठमा अने नवमा गममां संवेध भवादेशथी जघन्य बे भव अने उत्कृष्ट आठ भव
 होय छे, तथा बाकीना चारे गममां जघन्य बे भव अने उत्कृष्ट असंख्याता भवो होय छे. त्रीजा गममां काळादेशथी जघन्य अन्तर्मुहूर्त
 अधिक बावीश हजार वर्ष अने उत्कृष्टथी एक लाख अने सोळ हजार वर्ष—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे. छट्टा गममां काळादेशथी
 जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक बावीश हजार वर्ष अने उत्कृष्ट चार अन्तर्मुहूर्त अधिक अठ्याशी हजार वर्ष—एटलो काळ यावत्—गमनागमन
 करे. सातमा गममां काळादेशथी जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक सात हजार वर्ष अने उत्कृष्ट एक लाखने सोळ हजार वर्ष—एटलो काळ
 यावत्—गमनागमन करे. आठमा गममां काळादेशथी जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक सात हजार वर्ष अने उत्कृष्ट अठ्याशी हजार वर्ष—एटलो
 काळ यावत्—गमनागमन करे. तथा नवमा गममां भवादेशथी जघन्य बे भव अने उत्कृष्ट आठ भवो, तथा काळादेशथी जघन्य ओगणत्रीश
 हजार वर्ष अने उत्कृष्ट एक लाख सोळ हजार वर्ष—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे. ए प्रमाणे नवे गमोमां अफ्कायिकनी स्थिति
 जाणवी (९).

तेजःकायिकनी
 पृथिवीकायिकमां
 उत्पत्ति.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે તેઝકાઈયથી (અગ્નિકાઈયથી) આવી ઉપજે તો તેઝકાઈયકને પણ એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ
 એ કે નવે ગમમાં ત્રણ લેશ્યાઓ કહેવી. તેઝકાઈયનું સંસ્થાન સોયના સમૂહના આકારે હોય છે. અને સ્થિતિ (ત્રણ અહોરાત્રની) જાણવી.
 ત્રીજા ગમમાં કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ બાર અહોરાત્ર (રાત્રિદિવસ) અધિક અઠ્યાશી હજાર
 વર્ષ એટલો કાલ—યાવત્—ગમનાગમન કરે. એ પ્રમાણે સંવેધ ધ્યાન રાખીને કહેવો (૯).

વાયુકાઈયકની પૃથિ-
 વીકાઈયકમા
 ઉત્પત્તિ.

૧૭. જો તેઓ વાયુકાઈયકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને તેજસ્કાઈયકોની પેટે નવે ગમકો કહેવા. પણ વિશેષ એ કે વાયુકા-
 યિકોના શરીરોનો આકાર (સંસ્થાન) ધ્વજાના આકારે હોય છે. સંવેધ હજારો વર્ષવડે કરવો. ત્રીજા ગમમાં કાલાદેશથી જઘન્ય અન્ત-
 મુહૂર્ત અધિક બાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ વર્ષ—એ પ્રમાણે સંવેધ વિચારીને કહેવો.

વનસ્પતિકાઈયકોની
 પૃથિવીકાઈયકમા
 ઉત્પત્તિ.

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તેઓ વનસ્પતિકાઈયકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો—ઈત્યાદિ વનસ્પતિકાઈયકના નવે ગમકો અફ્કા-
 યિકની પેટે કહેવા. પણ વિશેષ એ કે વનસ્પતિકા શરીરો અનેક પ્રકારના સંસ્થાન—આકૃતિવાલા હોય છે. પહેલા અને છેલા ત્રણે
 ગમકોમાં શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગ જેટલું અને ઉત્કૃષ્ટ એક હજાર યોજન કરતાં અધિક હોય છે. મધ્યમના ત્રણે

उक्कोसेणं सातिरेणं जोयणसहस्सं, मज्झिहएसु तिसु तहेव जहा पुढविकाइयाणं । संवेहो ठिती य जाणियघा । तइयगमे काला-
देसेणं जहनेणं बावीसं वाससहस्साइं अंतोमुहुत्तमम्भहियाइं, उक्कोसेणं अट्टावीसुत्तरं वाससयसहस्सं—एवतियं० । एवं
संवेहो उवज्जिऊण भाणियघो ९ ।

१९. [प्र०] जइ बेइदिपहिंतो उववज्जंति किं पज्जत्तबेइदिपहिंतो उववज्जंति, अपज्जत्तबेइदिपहिंतो० ? [उ०] गोयमा !
पज्जत्तबेइदिपहिंतो उववज्जंति, अपज्जत्तबेइदिपहिंतो वि उववज्जंति ।

२०. [प्र०] बेइदिप णं भंते ! जे भविय पुढविकाइएसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवतिकाल० ? [उ०] गोयमा !
जहनेणं अंतोमुहुत्तद्वितीएसु, उक्कोसेणं बावीसंवाससहस्सद्वितीएसु ।

२१. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं० ? [उ०] गोयमा ! जहनेणं पक्को वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं संखेज्जा
वा असंखेज्जा वा उववज्जंति । छेवट्टसंघयणी । ओगाहणा जहनेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं, उक्कोसेणं बारस्स जोयणाइं ।
हुंडसंठिया । तिन्नि लेसाओ । सम्मदिट्ठी वि, मिच्छादिट्ठी वि, नो सम्मामिच्छादिट्ठी । दो णाणा, दो अघ्नाणा नियमं । णो
मणजोगी, वयजोगी वि कायजोगी वि । उवओगो दुविहो वि । चत्तारि सन्नाओ । चत्तारि कसाया । दो इंदिया पन्नत्ता, तं
जहा—जिंमदिप य फासिंदिप य । तिन्नि समुग्घाया । सेसं जहा पुढविकाइयाणं । णवरं ठिती जहनेणं अंतोमुहुत्तं, उक्को-
सेणं बारस्स संवच्छराइं । एवं अणुबंधो वि, सेसं तं चेव । भवादेसेणं जहनेणं दो भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं संखेज्जाइं भव-
ग्गहणाइं, कालादेसेणं जहनेणं दो अंतोमुहुत्ताइं उक्कोसेणं संखेज्जं कालं—एवतियं० १ ।

२२. सो चेव जहन्नकालद्वितीएसु उववओ एस चेव वत्तघया सघा २ ।

२३. सो चेव उक्कोसकालद्वितीएसु उववओ एस चेव वेइदियस्स लद्धी । नवरं भवादेसेणं जहनेणं दो भवग्गहणाइं,
उक्कोसेणं अट्ट भवग्गहणाइं । कालादेसेणं जहनेणं बावीसं वाससहस्साइं अंतोमुहुत्तमम्भहियाइं, उक्कोसेणं अट्टासीति वासस-
हस्साइं अडयालीसाए संवच्छरेहिं अम्भहियाइं—एवतियं० ३ ।

गममां पृथिवीकायिकोनी पेठे जाणवुं. संवेध अने स्थिति (भिन्न) जाणवी. त्रीजा गममां काळनी अपेक्षाए जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक
बावीश हजार वर्ष अने उत्कृष्ट एक लाखने अठ्याशी हजार वर्ष—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे. ए प्रमाणे संवेध उपयोग पूर्वक
कहेवो (९).

१९. [प्र०] जो तेओ बेइन्द्रियथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं पर्याता बेइन्द्रियथी के अपर्याता बेइन्द्रियथी आवी उत्पन्न थाय ?
[उ०] हे गौतम ! पर्याता अने अपर्याता बन्ने प्रकारना बेइन्द्रियथी आवी उत्पन्न थाय.

बेइन्द्रियनी पृथिवी-
कायिकमां उत्पत्ति.

२० [प्र०] हे भगवन् ! जे बेइन्द्रिय, पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे, ते केटला काळनी स्थितिवाळा पृथिवीकायि-
कमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य अन्तर्मुहूर्तनी स्थितिवाळा अने उत्कृष्ट बावीश हजार वर्षनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकमां
उत्पन्न थाय.

२१. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य एक, बे के त्रण, अने उत्कृष्ट
संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय. तेओ छेवट्ट संघयणवाळा होय छे. तेओना शरीरनुं प्रमाण जघन्य अंगुलना असंख्यातामा भाग
प्रमाण अने उत्कृष्ट बार योजन होय छे, तेओना शरीर हुंडकसंस्थानवाळा होय छे. तेओने त्रण लेस्याओ होय छे. तेओ सम्यग्दृष्टि अने
मिथ्यादृष्टि होय छे, पण मिश्रदृष्टि होता नथी. तेओने बे ज्ञान अने बे अज्ञान अवश्य होय छे. तेओ मनोयोगी नथी, पण वचनयोगी
अने काययोगी होय छे. उपयोग बन्ने प्रकारनो होय छे. चार संज्ञाओ, चार कषायो, बे इन्द्रियो—जीह्नेन्द्रिय अने स्पर्शेन्द्रिय अने त्रण
समुद्घातो होय छे. बाकी बंधुं पृथिवीकायिकोनी पेठे कहेवुं. पण विशेष ए के स्थिति जघन्य अन्तर्मुहूर्तनी अने उत्कृष्ट बार वर्षनी
होय छे. ए प्रमाणे अनुबंध पण जाणवो. बाकी बंधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं. भवादेशथी जघन्य बे भव अने उत्कृष्ट संख्याता भवो
तथा काळादेशथी जघन्य बे अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट संख्यातो काळ—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे.

परिमाणादि.

२२. जो ते बेइन्द्रिय जघन्य काळनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थाय तो तेने बधी ए ज पूर्वोक्त वक्तव्यता कहेवी (२).

बेइन्द्रियनी जघन्य०
पृथिवीकायिकमां
उत्पत्ति.

२३. जो ते बेइन्द्रिय, उत्कृष्टकाळनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थाय तो तेने पण आ ज वक्तव्यता कहेवी. विशेष
एके भवादेशथी जघन्य बे भव अने उत्कृष्ट आठ भव, तथा कालादेशथी जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक बावीश हजार वर्ष अने उत्कृष्ट अड-
तालीश वर्ष अधिक अठ्याशी हजार वर्ष—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (३).

बेइन्द्रियनी उत्कृष्ट०
पृथिवीकायिकमां
उत्पत्ति.

૨૪. સો ચેવ અપ્પણા જહ્નકાલટ્ટિતીઓ જાઓ, તસ્સ વિ एस ચેવ વત્તઘયા તિસુ વિ ગમएसુ । નવરં इमाइं सत्त णाणत्ताइं—१ सरीरोगाहणा जहा पुढविकाइयाणं । २ णो सम्मदिट्ठी, मिच्छदिट्ठी, णो सम्मामिच्छादिट्ठी । ३ दो अन्नाणा णियमं । ४ णो मणजोगी, णो वयजोगी, कायजोगी । ५ ठिती जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेण वि अंतोमुहुत्तं । ६ अज्झवसाणा अपं- सत्था । ७ अणुबंधो जहा ठिती । संवेहो तहेव आदिह्लेसु दोसु गमएसु, तइयगमए भवादेसो तहेव अट्ट भवग्गहणाइं । कालादेसेणं जहन्नेणं बावीसं वाससहस्साइं अंतोमुहुत्तमब्भहियाइं, उक्कोसेणं अट्टासीति वाससहस्साइं चउरिं अंतोमुहुत्तेहिं अब्भहियाइं ६ ।

૨૫. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલટ્ટિતીઓ જાઓ, एसस्स वि ओहियगमगसरिसा तिन्नि गमगा भाणियघ्वा । नवरं तिसु वि गमएसु ठिती जहन्नेणं बारस संवच्छराइं, उक्कोसेण वि बारस संवच्छराइं । एवं अणुबंधो वि । भवादेसेणं जहन्नेणं दो भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं अट्ट भवग्गहणाइं । कालादेसेणं उवजुंजिऊण भाणियघ्वं, जाव-णवमे गमए जहन्नेणं बावीसं वास- सहस्साइं बारसहिं संवच्छरेहिं अब्भहियाइं, उक्कोसेणं अट्टासीति वाससहस्साइं अडयालीसाए सं-च्छरेहिं अब्भहियाइं— एवतियं ० ९ ।

૨૬. [પ્ર૦] જહ તેઈદિપાહિંતો ઉવવજંતિં ? [ઉ૦] એવં ચેવ નવ ગમગા ભાણિયઘ્વા, નવરં આદિહ્લેસુ તિસુ વિ ગમएसु सरीरोगाहणा जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं, उक्कोसेणं तिन्नि गाउयाइं । तिन्नि इदियाइं । ठिती जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं एगुणपन्नं राइंदियाइं । तइयगमए कालादेसेणं जहन्नेणं बावीसं वाससहस्साइं अंतोमुहुत्तमब्भहियाइं, उक्कोसेणं अट्टा- सीति वाससहस्साइं छन्नउइं राइंदियसयमब्भहियाइं—एवतियं ० । मज्झिमा तिन्नि गमगा तहेव, पच्छिमा वि तिन्नि गमगा तहेव । नवरं ठिती जहन्नेणं एगुणपन्नं राइंदियाइं, उक्कोसेण वि एगुणपन्नं राइंदियाइं । संवेहो उवजुंजिऊण भाणियघ्वा ० ९ ।

૨૭. [પ્ર૦] જહ ચઉરિંદિપાહિંતો ઉવવજંતિં ? [ઉ૦] એવં ચેવ ચઉરિંદિયાણ વિ નવ ગમગા ભાણિયઘ્વા । નવરં પતેસુ

જઘન્ય૦ બેઈન્દ્રિયની
પૃથિવીકાયિકમાં
ઉત્પત્તિ.

૨૪. જો તે બેઈન્દ્રિય જઘન્યકાલની સ્થિતિવાલો હોય અને તે પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ ત્રણે ગમકોમાં પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ અહિં આ સાત વિશેષતા છે—૧ *શરીરનું પ્રમાણ પૃથિવીકાયિકોની પેઠે (અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગનું) જાણવું, ૨ સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિશ્રદષ્ટિ નથી પણ મિથ્યાદષ્ટિ છે, ૩ તેને અવશ્ય બે †અજ્ઞાન હોય છે, ૪ મનયોગ કે વચનયોગ નથી, પણ કાયયોગ છે, ૫ સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્તની હોય છે, ૬ અધ્યવસાયો અપ્રશસ્ત હોય છે. ૭ અનુબંધ સ્થિતિની પેઠે જાણવો. તથા વીજા ત્રિકના પ્રથમના બે ગમકોમાં સંવેધ પણ તે જ પ્રમાણે જાણવો. ત્રીજા ગમકમાં ભવાદેશ તે જ પ્રમાણે આઠ ભવ સુધીનો જાણવો. અને કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક અઠ્યાસી હજાર વર્ષ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૪-૫-૬).

ઉત્કૃષ્ટ૦ બેઈન્દ્રિયની
પૃથિવીકાયિકમાં
ઉત્પત્તિ.

૨૫. જો તે બેઈન્દ્રિય પોતે ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાલો હોય અને પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તેને ઔધિક ગમક સમાન ત્રણ ગમક કહેવા. પણ વિશેષ એ કે એ ત્રણ ગમકોમાં સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બાર વર્ષની હોય છે, અનુબંધ પણ એ જ પ્રમાણે છે. ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ તથા કાલાદેશથી વિચારીને સંવેધ કહેવો. યાવત્—નવમા ગમકમાં જઘન્ય બાર વર્ષ અધિક બાવીશ હજાર વર્ષ, અને ઉત્કૃષ્ટ અડતાલીશ વર્ષ અધિક અઠ્યાસી હજાર વર્ષ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૯).

બેઈન્દ્રિયની પૃથિવી-
કાયિકમાં ઉત્પત્તિ.

૨૬. જો તે પૃથિવીકાયિકો તેઈન્દ્રિયથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ એ પ્રમાણે નવ ગમકો કહેવા. પણ વિશેષ એ કે પ્રથ- મના ત્રણે ગમકમાં શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગનું અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉનું હોય છે. ત્રણ ઈન્દ્રિયો હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ઓગણપચાસ રાત્રિદિવસની છે. ત્રીજા ગમકમાં કાલની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એકસો છત્તું રાત્રિદિવસ અધિક અઠ્યાસી હજાર વર્ષ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે. વચ્ચેના ત્રણ ગમકો પણ તે જ પ્રમાણે જાણવા. છેલ્લા ત્રણ ગમ પણ એ જ જાણવા. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ઓગણપચાસ રાત્રિદિવસની છે અને સંવેધ વિચારીને કહેવો (૯).

ચતુર્ઈન્દ્રિયની પૃથિ-
વી કાયિકમાં
ઉત્પત્તિ.

૨૭. જો તે પૃથિવીકાયિકો ચતુર્ઈન્દ્રિયથી આવી ઉપજે તો તેને પણ એ જ પ્રમાણે નવે ગમકો કહેવા. પરન્તુ આ નીચેની વિશેષતા

૨૪ * અહિં બેઈન્દ્રિય કનિષ્ઠ સ્થિતિવાલો હોવાથી તેનું શરીર અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગનું જાણવું. ઘલો તેઓની જઘન્ય સ્થિતિ હોવાથી તેમાં સાક્ષા- દન સમ્યગ્દષ્ટિ ઉત્પન્ન થતો નથી, તેથી ત્યાં સમ્યગ્દષ્ટિ નથી. તેમ મિશ્રદષ્ટિ પણ નથી. કેમકે સાક્ષાદન સમ્યગ્દષ્ટિ અજઘન્ય સ્થિતિવાલો બેઈન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

† અહિં બે અજ્ઞાન કહ્યાં છે અને પૂર્વે જ્ઞાન અને અજ્ઞાન વચ્ચે કહેલાં છે. યોગદ્વારમાં જઘન્ય સ્થિતિવાલો હોવાથી તેઓને વચન યોગ હોતો નથી, અને પૂર્વના ગમકમાં વચન યોગ પણ કહેલો છે. સ્થિતિ અન્તર્મુહૂર્તની જાણવી, અને પૂર્વના ગમકમાં બાર વરસની કહી છે. પૂર્વે પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત—એમ વચ્ચે પ્રકારના અધ્યવસાયો હોય છે, પણ અહિં અપ્રશસ્ત અધ્યવસાયો હોય છે. અનુબંધ તો સ્થિતિ પ્રમાણે જાણવો.

शेष ठाणेषु नाणत्ता भाणियत्ता । सरीरोगाहणा जहन्नेण अंगुलस्स असंखेज्जभागं, उक्कोसेणं चत्तारि गाउयाइं । ठिती जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेण य छम्मासा । एवं अणुबंधो वि । चत्तारि इंदियाइं, सेसं तं चेष जाव-नवमगमप 'कालादेसेणं जहन्नेणं पा-वीसं वाससहस्साइं छहिं मासेहिं अब्भहियाइं, उक्कोसेणं अट्टासीतिं वाससहस्साइं चउवीसाय मासेहिं अब्भहियाइं'-एवतियं० ९।

२८. [प्र०] जइ पंचिंदियतिरिक्खजोणिपहिंतो उववज्जंति किं सन्निपंचिंदियतिरिक्खजोणिपहिंतो उववज्जंति, अस-न्निपंचिंदियतिरिक्खजोणिप० ? [उ०] गोयमा ! सन्निपंचिंदिय०, असन्निपंचिंदिय० ।

२९. [प्र०] जइ असन्निपंचिंदिय० किं जलचरोहिंतो उववज्जंति जाव-किं पज्जत्तपहिंतो उववज्जंति, अपज्जत्तपहिंतो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! जाव-पज्जत्तपहिंतो वि उववज्जंति, अपज्जत्तपहिंतो वि उववज्जंति ।

३०. [प्र०] असन्निपंचिंदियतिरिक्खजोणिपं णं भंते ! जे भविप पुढविकाइएसु उववज्जित्तप से णं भंते ! केवति० ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं वावीसं वाससहस्साइं ।

३१. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा० [उ०] एवं जहेव बेइंदियस्स ओहियगमप लद्धी तहेव । नवरं सरीरोगाहणा जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जभागं, उक्कोसेणं जोयणसहस्सं । पंचिंदिया । ठिती अणुबंधो (य) जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं पुषकोडी । सेसं तं चेष । भवादेसेणं जहन्नेणं दो भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं अट्ट भवग्गहणाइं । कालादेसेणं जहन्नेणं दो अंतोमुहुत्ता, उक्कोसेणं चत्तारि पुषकोडीओ अट्टासीतीय वाससहस्सेहिं अब्भहियाओ-एवतियं० । णवसु वि गमएसु कायसंवेहो-भवादेसेणं जहन्नेणं दो भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं अट्ट भवग्गहणाइं । कालादेसेणं उवज्जुजिऊण भाणियथं । नवरं मज्झिमएसु तिसु गमएसु जहेव बेइंदियस्स, पच्छिलएसु तिसु गमएसु जहा एतस्स चेष पढमगमएसु । नवरं ठिती अणुबंधो (य) जहन्नेणं पुषकोडी, उक्कोसेणं वि पुषकोडी, सेसं तं चेष जाव-नवमगमएसु-जहन्नेणं पुषकोडी वावीसाय वाससहस्सेहिं अब्भहिया, उक्कोसेणं चत्तारि पुषकोडीओ अट्टासीतीय वाससहस्सेहिं अब्भहियाओ-एवतियं कालं सेवेजा ९ ।

३२. [प्र०] जइ सन्निपंचिंदियतिरिक्खजोणिपहिंतो उववज्जंति किं संखेज्जवासाउय०, असंखेज्जवासाउय० ? [उ०] गोयमा ! संखेज्जवासाउय०, णो असंखेज्जवासाउय० ।

जाणवी-‘शरीरनी अवगाहना जघन्य अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट चार गाउनी होय छे. स्थिति जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट छ मासनी होय छे. अनुबंध पण एमज जाणवो. इन्द्रियो चार होय छे.’ बाकी बंधुं तेज प्रमाणे जाणवुं, यावत्-नवमा गमकमां कालादेशथी जघन्य छ मास अधिक बावीश हजार वर्ष अने उत्कृष्ट चौबीश मास अधिक अठ्याशी हजार वर्ष-एटलो काल सेवे-यावत्-गमनागमन करे (९).

२८. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते पृथिवीकायिक पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय, तो शुं संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयो-निकोथी आवी उत्पन्न थाय के असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! संज्ञी अने असंज्ञी बन्ने प्रकारना पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय.

पंचेन्द्रिय तिर्य-
पृथिवीकायिक
उत्पत्ति.

२९. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं जलचरोथी आवी उत्पन्न थाय के यावत्-पर्यासा के अपर्यासाथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! पर्यासा अने यावत्-अपर्यासाथी पण आवी उत्पन्न थाय.

असंज्ञी तिर्यच-
पृथिवीकायिक
उत्पत्ति.

३०. [प्र०] हे भगवन् ! असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक, जे पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थवाने योग्य छे, ते केटला कालनी स्थिति-वाळा पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट बावीश हजार वर्षनी स्थितिवाळा पृथिवीका-यिकोमां उत्पन्न थाय.

परिभाषादि.

३१. [प्र०] हे भगवन् ! ते असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचो एक समये केटला उत्पन्न थाय-इत्यादि जेम बेइन्द्रियना औधिक-सामान्य गमकमां जे वक्तव्यता कही छे ते वक्तव्यता अहिं कहेवी. पण विशेष ए के अहिं शरीरनी जघन्य अवगाहना अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट एक हजार योजन जेटली छे. तेओने पांच इन्द्रियो छे. स्थिति अने अनुबंध जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनो छे. बाकी बंधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं. भवनी अपेक्षाए जघन्य बे भव अने उत्कृष्ट आठ भव तथा कालनी अपेक्षाए जघन्य बे अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट अठ्याशी हजार वर्ष अधिक चार पूर्वकोटी-एटलो काल यावत्-गतिआगति करे. नवे गमकोमां भवनी अपेक्षाए जघन्य बे भव अने उत्कृष्ट आठ भव होय छे. अने कालनी अपेक्षाए उपयोगपूर्वक कायसंवेध कहेवो. पण विशेष एके वच्चेना त्रणे गमकोमां बेइन्द्रियना वच्चेना गमको पेठे जाणवुं. अने छेह्छा त्रणे गमकोमां आना प्रथमना त्रण गमकोनी पेठे समजवुं. पण विशेष ए के स्थिति अने अनुबंध जघन्य तथा उत्कृष्ट पूर्वकोटी होय छे. बाकी बंधुं पूर्वे प्रमाणे जाणवुं. यावत्-नवमा गमकमां जघन्य पूर्वकोटी अधिक बावीश हजार वर्ष अने उत्कृष्ट चार पूर्वकोटी अधिक अठ्याशी हजार वर्ष-एटलो काल यावत्-गतिआगति करे (९).

३२. [प्र०] जो ते पृथिवीकायिक संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं संख्याता वर्षना आयुषवाळा के असं-ख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते संख्याता वर्षना आयुषवाळा तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय पण असंख्याता वर्षना आयुषवाळा तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न न थाय.

संज्ञी तिर्यचनी १
वीकायिकमां
उत्पत्ति.

३३. [प्र०] जइ संखेजवासाउय० किं जलयरोहिंतो० ? [उ०] सेसं जहा असन्धीणं, जाव—

३४. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं केवतिया उववज्जंति ? [उ०] एवं जहा रयणप्पभाए उववज्जमाणस्स सन्निस्स तहेव इह वि । नवरं ओगाहणा जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जभागं, उक्कोसेणं जोयणसहस्सं; सेसं तहेव जाव—काला-देसेणं जहन्नेणं दो अंतोमुहुत्ता, उक्कोसेणं चत्तारि पुच्चकोडीओ अट्टासीतीए वाससहस्सेहिं अब्भहियाओ—एवतियं० । एवं संवेहो णवसु वि गमएसु जहा असन्धीणं तहेव निरवसेसं । लद्धी से आदिल्लएसु तिसु वि गमएसु एस चेव मज्झिल्लएसु तिसु वि गमएसु एस चेव । नवरं इमाइं नव णाणत्ताइं—१ ओगाहणा जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जतिभागं, उक्कोसेणं अंगु-लस्स असंखेज्जतिभागं । तिन्निं लेस्साओ । मिच्छादिट्ठी । दो अन्नाणा । कायजोगी । तिन्निं समुग्घाया । ठिती जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं अंतोमुहुत्तं । अप्पसत्था अज्झवसाणा । अणुबंधो जहा ठिती, सेसं तं चेव । पच्छिल्लएसु तिसु वि गमएसु जहेव पढमगमए । णवरं ठिती अणुबंधो जहन्नेणं पुच्चकोडी, उक्कोसेणं वि पुच्चकोडी, सेसं तं चेव ९ ।

३५. [प्र०] जइ मणुस्सेहिंतो उववज्जंति किं सन्निमणुस्सेहिंतो उववज्जंति, असन्निमणुस्सेहिंतो० ? [उ०] गोयमा ! सन्निमणुस्सेहिंतो०, असन्निमणुस्सेहिंतो वि उववज्जंति ।

३६. [प्र०] असन्निमणुस्से णं भंते ! जे भविए पुढविकाएसु से णं भंते ! केवतिकाल० ? [उ०] एवं जहा असन्नि-पंचिदियतिरिक्खजोणियस्स जहन्नकालट्ठितीयस्स तिन्निं गमगा तहा एयस्स वि ओहिया तिन्निं गमगा भाणियघा तहेव निरवसेसं, सेसा छ न भणंति १ ।

३७. [प्र०] जइ सन्निमणुस्सेहिंतो उववज्जंति किं संखेजवासाउय०, असंखेज्जवासाउय० ? [उ०] गोयमा ! संखेज्ज-वासाउय०, णो असंखेज्जवासाउय० ।

३८. [प्र०] जइ संखेज्जवासाउय० किं पज्जत्त०, अपज्जत्त० ? [उ०] गोयमा ! पज्जत्तसंखेज्ज०, अपज्जत्तसंखेज्जवासा-उय० जाव—उववज्जंति ।

३३. [प्र०] जो संख्याता वर्षना आयुषवाळा सं० पं० तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं जलचरोथी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि बाकीनी बधी वक्तव्यता असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचनी पेठे जाणवी. यावत्—

३४. [प्र०] हे भगवन् ! ते (पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थवा योग्य संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचो) एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जेम रत्तप्रभामां उपजवाने योग्य संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचनी वक्तव्यता कही छे तेम अहिं पण कहेवी. पण विशेष ए के शरीरनी अवगाहना जघन्य अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट एक हजार योजन होय छे. बाकी बधुं ते प्रमाणे जाणवुं. यावत्—काळनी अपेक्षाए जघन्य बे अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट चार पूर्वकोटी अधिक अठ्याशी हजार वर्ष—एटलो काळ यावत्—गतिआगति करे. ए प्रमाणे नवे गमकोमां बधो संवेध असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचनी पेठे कहेवो. प्रथमना त्रणे अने वच्चेना त्रणे गमकोमां पण ए ज लब्धि—वक्तव्यता कहेवी. पण वच्चेना त्रणे गमकोमां आ नव विशेषताओ छे—१ शरीरनी अवगाहना जघन्य अने उत्कृष्ट अंगुलनो असंख्यातमो भाग होय छे, २ तेओने त्रण लेख्याओ होय छे, ३ तेओ मिथ्यादृष्टि होय छे, ४ तेने बे अज्ञान छे, ५ तेओ काययोगवाळा छे, ६ तेओने त्रण समुद्घातो होय छे, ७ स्थिति जघन्य अने उत्कृष्ट अन्तर्मुहूर्त होय छे, ८ अघ्यवसायो अप्रशस्त छे अने ९ अनुबंध स्थितिनी प्रमाणे जाणवो. बाकी बधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे कहेवुं. तथा छेला त्रणे आलापकमां प्रथम गमकनी पेठे वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए के स्थिति अने अनुबंध जघन्य अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनो होय छे. बाकी बधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं (९).

मनुष्योनी पृथिवी-
कायिकोमां उत्पत्ति.

३५. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते पृथिवीकायिको मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं संज्ञी मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय के असंज्ञी मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! संज्ञी अने असंज्ञी बन्ने प्रकारना मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय.

असंज्ञी मनुष्योनी
पृथिवीकायिकोमां
उत्पत्ति.

३६. [प्र०] हे भगवन् ! असंज्ञी मनुष्य, जे पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा पृथिवीका-यिकोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] जेम जघन्यकाळनी स्थितिवाळा असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक संबन्धे त्रण गमो कह्या छे तेम आ संबन्धे पण सामान्य त्रण गमको सम्पूर्ण कहेवा अने बाकीना छ गमको न कहेवा.

संज्ञी मनुष्योनी
पृथिवीकायिकोमां
उत्पत्ति.

३७. [प्र०] जो तेओ संज्ञी मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं संख्याता वर्षना आयुषवाळा के असंख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय, पण असंख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योथी आवी उत्पन्न न थाय.

३८. [प्र०] जो तेओ संख्याता वर्षना आयुषवाळा मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं पर्याप्ता के अपर्याप्ता मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! पर्याप्ता अने अपर्याप्ता बन्ने प्रकारना संज्ञी मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय छे.

३९. [प्र०] सन्निमणुस्से णं भंते ! जे भविण पुढविकाइएसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवतिकाल० ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं०, उक्कोसेणं बावीसंवाससहस्सठितीएसु ।

४०. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा० ? [उ०] एवं जहेव रयणप्पभाए उववज्जमाणस्स तहेव तिसु वि गमएसु लद्धी । नवरं ओगाहणा जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं, उक्कोस्सेणं पंचधणुसयाइं । ठिती जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं पुष-कोडी । एवं अणुबंधो । संवेहो नवसु गमएसु जहेव सन्निपंचिदियस्स । मज्झिहएसु तिसु गमएसु लद्धी जहेव सन्निपंचि-दियस्स, सेसं तं चेव निरवसेसं, पच्छिह्हा तिन्नि गमगा जहा एयस्स चेव ओहिया गमगा । नवरं ओगाहणा जहन्नेणं पंच धणुसयाइं, उक्कोसेणं पंच धणुसयाइं । ठिती अणुबंधो जहन्नेणं पुषकोडी, उक्कोसेणं वि पुषकोडी, सेसं तहेव ।*

४१. [प्र०] जइ देवेहिंते उववज्जंति किं भवणवासिदेवेहिंते उववज्जंति, वाणमंतरं०, जोइसियदेवेहिंते०, वेमाणियदेवेहिंते उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! भवणवासिदेवेहिंते वि उववज्जंति, जाव-वेमाणियदेवेहिंते वि उववज्जंति ।

४२. [प्र०] जइ भवणवासिदेवेहिंते उववज्जंति किं असुरकुमारभवणवासिदेवेहिंते उववज्जंति, जाव-थणियकुमार-भवणवासिदेवेहिंते० ? [उ०] गोयमा ! असुरकुमारभवणवासिदेवेहिंते उववज्जंति, जाव-थणियकुमारभवणवासिदेवेहिंते उववज्जंति ।

४३. [प्र०] असुरकुमारेणं भंते ! जे भविण पुढविकाइएसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवति० ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं०, उक्कोसेणं बावीसंवाससहस्सठिती० ।

४४. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा० पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववज्जंति ।

४५. [प्र०] तेसि णं भंते ! जीवाणं सरीरगा किंसंघयणी पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! छण्हं संघयणाणं असंघयणी, जाव-परिणमंति ।

३९. [प्र०] हे भगवन् ! संख्याता वर्षणा आयुषवाळा पर्याप्त संज्ञी मनुष्य, जे पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य अन्तर्मुहूर्तनी अने उत्कृष्ट बावीस हजार वर्षनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थाय.

४०. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] रत्नप्रभामां उत्पन्न थवाने योग्य मनुष्यनी जे वक्तव्यता कही छे ते अहिं त्रणे आलापकमां कहेवी. पण विशेष ए के शरीरनी अवगाहना जघन्य अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट पांचसो धनुष होय छे. स्थिति जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनी छे. ए प्रमाणे अनुबंध पण जाणवो. संवेध जेम संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचनो कह्यो छे तेम नवे गमोमां कहेवो. बच्चेना त्रण गमोमां संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचनी वक्तव्यता कहेवी. बाकी बंधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं. तथा छेह्हा त्रण गमको आ औधिक-सामान्य गमनी पेठे कहेवा. विशेष ए के शरीरनी अवगाहना जघन्य अने उत्कृष्ट पांचसो धनुषनी होय छे. स्थिति अने अनुबंध जघन्य अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनी होय छे. बाकी बंधुं ते प्रमाणे जाणवुं.

४१. [प्र०] जो ते पृथिवीकायिको देवोधी आवी उत्पन्न थाय तो शुं भवनपति देवोधी, वानव्यन्तर देवोधी, ज्योतिषिक देवोधी के वैमानिक देवोधी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! भवनवासी देवोधी यावत्-वैमानिकोधी पण आवीने उत्पन्न थाय.

४२. [प्र०] जो ते भवनपति देवोधी आवी उत्पन्न थाय तो शुं असुरकुमारोधी आवी उत्पन्न थाय के यावत्-स्तनितकुमारोधी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते असुरकुमार भवनवासी देवोधी यावत्-स्तनितकुमार भवनवासी देवोधी पण आवी उत्पन्न थाय.

४३. [प्र०] हे भगवन् ! असुरकुमार जे पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य अन्तर्मुहूर्तनी अने उत्कृष्ट बावीस हजार वर्षनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थाय.

४४. [प्र०] हे भगवन् ! ते असुरकुमारो एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ जघन्य एक, वे के त्रण अने उत्कृष्ट संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय.

४५. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवोनां शरीरो केटला संघयणवाळां होय छे. ? [उ०] हे गौतम ! तेओना शरीरो छ प्रकारना संघयण रहित होय छे [केमके तेने अस्थि, शिरा, स्नायु-इत्यादि नथी. परन्तु जे पुद्गलो इष्ट, कान्त अने मनोइ छे ते शरीरसंघातरूपे] यावत्-परिणमे छे.

परिमाणदि.

देवोनी पृथिवीका-
यिकोमां उत्पत्ति.भवनपति देवोनी
पृथिवीकायिकमां
उत्पत्ति.असुरकुमारनी
पृथिवीकायिकमां
उत्पत्ति.

परिमाण.

संघयण.

* 'नवरं पच्छिहएसु गमएसु संखेज्जा उववज्जंति, नो असंखेज्जा उववज्जंति'—इति पाठो घ-पुस्तके एव उपलभ्यते, परं क-ग-उ-पुस्तकेषु नास्ति, नच संभाव्यते ।

૪૬. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં કેમહાલિયા સરીરોગાહના ? [ઉ૦] ગોયમા ! દુવિહા પન્નત્તા, તં જહા—ભવધાર-
ણિજ્ઞા ય ઉત્તરવેડધિયા ય । તત્થ ણં જા સા ભવધારણિજ્ઞા સા જહન્નેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જમાગં, ઉક્કોસેણં સત્ત રયખીઓ ।
તત્થ ણં જા સા ઉત્તરવેડધિયા સા જહન્નેણં અંગુલસ્સ સંખેજ્જમાગં, ઉક્કોસેણં જોયણસયસહસ્સં ।

૪૭. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં સરીરગા કિંસંઠિયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! દુવિહા પન્નત્તા, તં જહા—ભવધારણિજ્ઞા
ય ઉત્તરવેડધિયા ય । તત્થ ણં જે તે ભવધારણિજ્ઞા તે સમચરંસંઠિયા પન્નત્તા । તત્થ ણં જે સે ઉત્તરવેડધિયા તે ણાણાસં-
ઠાણસંઠિયા પન્નત્તા । લેસ્સાઓ ચત્તારિ । દિટ્ઠી તિવિહા વિ । તિન્નિ ણાણા નિયમં, તિન્નિ અન્નાણા ભયણાપ । જોગો તિવિહો
વિ । ઉવઓગો દુવિહો વિ । ચત્તારિ સન્નાઓ । ચત્તારિ કસાયા । પંચ ઇંદિયા । પંચ સમુઘાયા । વેયણા દુવિહા વિ ।
ઇત્થિવેદગા વિ પુરિસવેયગા વિ, ણો ણપુંસગવેયગા । ઠિતી જહન્નેણં દસવાસસહસ્સાઈ, ઉક્કોસેણં સાતિરેગં સાગરોવમં । અજ્ઞ-
વસાણા અસંખેજ્ઞા પસત્થા વિ અપ્પસત્થા વિ । અણુબંધો જહા ઠિતી । ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈ, કાલાદેસેણં જહન્નેણં દસ-
વાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુત્તમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં સાતિરેગં સાગરોવમં વાવીસાપ વાસસહસ્સેઈ અન્મહિયં—પ્વતિયં ૦ । एवं
णव वि गमा णेयघा । नवरं मज्झल्लपसु पच्छिल्लपसु तिसु गमपसु असुरकुमाराणं ठिइविसेसो जाणियघो, सेसा ओहिया
चेव लद्धी कायसंवेहं च जाणेज्जा । सद्यत्थ दो भवग्गहणाई, जाव-णवमगमए कालादेसेणं जहन्नेणं सातिरेगं सागरोवमं
वावीसाए वाससहस्सेई अन्महियं । उक्कोसेण वि सातिरेगं सागरोवमं वावीसाए वाससहस्सेई—अन्महियं—प्वतियं. १ ।

૪૮. [પ્ર૦] ણાગકુમારે ણં મંતે ! જે મવિપ પુઢવિક્કાઇપસુ૦ ? [ઉ૦] પસ ચેવ વત્તઘયા જાવ—‘ભવાદેસો’ત્તિ ! ણવરં
ઠિતી જહન્નેણં દસવાસસહસ્સાઈ, ઉક્કોસેણં દેસૂણાઈ દો પલિઓવમાઈ । एवं अणुबंधो वि । कालादेसेणं जहन्नेणं दसवाससह-
स्साई अंतोमुहुत्तमम्महियाई, उक्कोसेणं देसूणाई दो पलिओवमाई वावीसाए वाससहस्सेई अन्महियाई । एवं णव वि गमगा
असुरकुमारगमगसरिसा, नवरं ठिति कालादेसं च जाणेज्जा, एवं जाव-थणियकुमाराणं ।

શરીરની વંચાઈ

૪૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોનાં શરીરોની કેટલી મોટી અવગાહના કહી છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને ભવધારણીય અને
ઉત્તરવૈક્રિય એમ બે જાતની અવગાહના હોય છે. તેમાં જે ભવધારણીય અવગાહના છે તે જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ
સાત હાયની છે, અને જે ઉત્તરવૈક્રિય અવગાહના છે તે જઘન્ય અંગુલનો સંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાલ યોજન હોય છે.

સંસ્થાન.

૪૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોનાં શરીરો કેટલા સંસ્થાનવાળાં કહ્યાં છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓનાં શરીરો ભવધારણીય અને
ઉત્તરવૈક્રિય એમ બે જાતનાં કહ્યાં છે. તેમાં જે ભવધારણીય શરીર છે તેને સમચતુરસ્ર સંસ્થાન હોય છે, અને જે ઉત્તરવૈક્રિય છે તેને અનેક
પ્રકારનું સંસ્થાન હોય છે. લેશ્યાઓ ચાર છે. દૃષ્ટિ ત્રણે પ્રકારની હોય છે. તેઓને *ત્રણ જ્ઞાન અવશ્ય હોય છે અને અજ્ઞાન ત્રણ ભજનાપ
હોય છે. તેઓને ત્રણ યોગ, બન્ને ઉપયોગ, ચાર સંજ્ઞાઓ, ચાર કષાયો, પાંચ ઇન્દ્રિયો અને પાંચ સમુદ્ઘાત હોય છે. વેદના બન્ને પ્રકારની હોય
છે. સ્ત્રીવેદ અને પુરુષવેદ હોય છે પણ નપુંસકવેદ નથી હોતો. સ્થિતિ જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક સાગરોપમ
હોય છે. અધ્યવસાયો પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત એમ બન્ને પ્રકારના હોય છે. અનુબંધ સ્થિતિની પેઠે જાણવો. (સંવેધ—) ભવની અપેક્ષા એ ભવ
અને કાલની અપેક્ષા એ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ વાવીશ હજાર વર્ષ અધિક સાધિક સાગરોપમ—એટલો કાલ
યાવત્—ગતિ આગતિ કરે. એ પ્રમાણે નવે ગમો જાણવા. પણ વિશેષ એ કે મધ્યના ત્રણ અને છેલ્લા ત્રણ ગમોમાં અસુરકુમારોની સ્થિતિસંબંધે
વિશેષતા હોય છે, બાકી બધી ઔષધિક વક્તવ્યતા અને કાયસંવેધ જાણવો. સંવેધમાં બધે ઠેકાણે બે ભવ જાણવા. એ પ્રમાણે યાવત્—
નવમા ગમમાં કાલાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સાધિક સાગરોપમ સહિત વાવીશ હજાર વર્ષ—એટલો કાલ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૯).

નાગકુમારની પૃથિ-
વીકાયિકમાં
વત્પરિ.

૪૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે નાગકુમાર દેવ પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિ-
કમાં ઉત્પન્ન થાય? [ઉ૦] અહિં પૂર્વોક્ત બધી અસુરકુમારની વક્તવ્યતા યાવત્—ભવાદેશ સુધી કહેવી. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ જઘન્ય દસ
હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન બે પલ્યોપમની હોય છે. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. કાલની અપેક્ષા એ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક
દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન બે પલ્યોપમ સહિત વાવીશ હજાર વર્ષ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે. એ પ્રમાણે નવે
આલાપકો અસુરકુમારના આલાપકની પેઠે જાણવા. પણ વિશેષ એ કે અહિં સ્થિતિ અને કાલાદેશ (મિત્ર) જાણવો. એ પ્રમાણે યાવત્—
સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું.

૪૭ * જેઓ સમ્યદૃષ્ટિ છે તેઓને ત્રણ જ્ઞાન અવશ્ય હોય છે અને મિથ્યાદૃષ્ટિને ત્રણ અજ્ઞાન હોય છે. પણ જેઓ અસંતોષી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે
તેઓને અપર્યાપ્તવસ્થામાં વિભંગ હોતું નથી, બાકીના જીવોને વિભંગ હોય છે તેથી મિથ્યાદૃષ્ટિને ત્રણ અજ્ઞાન ભજનાપ હોય છે—એમ કહ્યું છે.

४९. [प्र०] जइ वाणमंतरेहिंतो उचवज्जंति किं पिसायवाणमंतरं जाव-गंधववाणमंतरं ? [उ०] गोयमा ! पिसाय-वाणमंतरं, जाव-गंधववाणमंतरं ।

५०. [प्र०] वाणमंतरदेवे णं भंते ! जे भविण पुढविक्काइएसुं ? [उ०] एतेसि णि असुरकुमारगमगरिसा नव गमगा भाणियघ्ना । नवरं ठिठि कालादेसं च जाणेज्जा । ठिठी जहनेणं दसवाससहस्साइं, उक्कोसेणं पलिओवमं, सेसं तहेव ।

५१. [प्र०] जइ जोइसियदेवेहिंतो उचवज्जंति किं चंदविमाणजोतिसियदेवेहिंतो उचवज्जंति, जाव-ताराविमाणजोइसियं ? [उ०] गोयमा ! चंदविमाणं, जाव-ताराविमाणं ।

५२. [प्र०] जोइसियदेवे णं भंते ! जे भविण पुढविक्काइएसुं ? [उ०] लद्धी जहा असुरकुमाराणं । णवरं एगा तेउ-लेस्सा पन्नत्ता । तिन्नि णाणा, तिन्नि अन्नाणा णियमं । ठिठी जहनेणं अट्टभागपलिओवमं, उक्कोसेण पलिओवमं वाससयसह-स्सबभ्हियं । एवं अणुबंधो वि । कालादेसेणं जहनेणं अट्टभागपलिओवमं अंतोमुहुत्तमभ्हियं, उक्कोसेणं पलिओवमं वास-सयसहस्से णं वावीसाए वाससहस्सेहिं अभ्हियं, एवतियं । एवं सेसा वि अट्ट गमगा भाणियघ्ना । नवरं ठिठि कालादे-सं च जाणेज्जा ।

५३. [प्र०] जइ वेमाणियदेवेहिंतो उचवज्जंति किं कप्पोवगवेमाणियं, कप्पातीयवेमाणियं ? [उ०] गोयमा ! कप्पो-वगवेमाणियं, णो कप्पातीयवेमाणियं ।

५४. [प्र०] जइ कप्पोवगवेमाणियं किं सोहम्मकप्पोवगवेमाणियं, जाव-अच्युकप्पोवगवेमां ? [उ०] गोयमा ! सोहम्मकप्पोवगवेमाणियं, ईसाणकप्पोवगवेमाणियं, णो सणकुमारं, जाव-णो अच्युकप्पोवगवेमाणियं ।

५५. [प्र०] सोहम्मदेवे णं भंते ! जे भविण पुढविक्काइएसुं उचवज्जित्तए, से णं भंते ! केवतियं ? [उ०] एवं जहा जोइसियस्स गमगो । णवरं ठिठी अणुबंधो य जहनेणं पलिओवमं, उक्कोसेणं दो सागरोवमाइं । कालादेसेणं जहनेणं पलि-

४९. [प्र०] जो तेओ वानव्यन्तरोधी आवी उत्पन्न थाय तो शुं पिशाच वानव्यन्तरोधी, के यावत्-गांधर्वव्यानव्यन्तरोधी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ पिशाच वानव्यन्तरोधी यावत्-गांधर्वव्यानव्यन्तरोधी आवी उत्पन्न थाय.

वानव्यन्तरोधी पृथि-
वीकायिकमां
उत्पत्ति.

५०. [प्र०] हे भगवन् ! वानव्यन्तरदेव जे पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा पृथिवीका-यिकोमां आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] अहिं पण असुरकुमारोनी पेठे नवे गमको कहेवा. पण विशेष ए के अहिं स्थिति तथा काळादेश (भिन्न) जाणवो. स्थिति जघन्य दस हजार वर्षनी अने उत्कृष्ट पल्योपमनी होय छे. बाकी बंधुं तेज प्रमाणे जाणवुं.

५१. [प्र०] जो तेओ ज्योतिष्क देवोधी आवी उत्पन्न थाय तो शुं चन्द्र विमान ज्योतिष्क देवोधीके यावत्-ताराविमान ज्योतिष्क देवोधी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ चन्द्रविमान ज्योतिष्क देवोधी, अने यावत्-ताराविमान ज्योतिष्क देवोधी आवी उत्पन्न थाय.

ज्योतिष्क देवोनी
पृथिवीकायिकमां
उत्पत्ति.

५२. [प्र०] हे भगवन् ! जे ज्योतिष्कदेव पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे, ते केटला काळनी स्थितिवाळा पृथिवीका-यिकोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] अहिं असुरकुमारोनी लब्धि-वक्तव्यतानी पेठे सघळी वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए के तेओने एक तेजो-लेस्या होय छे. त्रण ज्ञान अथवा त्रण अज्ञान अवश्य होय छे. स्थिति जघन्य पल्योपमनो आठमो भाग अने उत्कृष्ट एक लाख वर्ष अधिक एक पल्योपम होय छे. ए प्रमाणे अनुबंध पण जाणवो. (संवेध-) काळनी अपेक्षाए जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक पल्योपमनो आठमो भाग अने उत्कृष्ट एक लाख बावीश हजार वर्ष अधिक एक पल्योपम-एटलो काळ यावत्-गमनागमन करे. ए प्रमाणे बाकीना आठ गभो पण जाणवा. पण विशेष ए के अहिं स्थिति अने कालादेश (पूर्व करतां भिन्न) जाणवो.

५३. [प्र०] जो तेओ (पृथिवीकायिको) वैमानिक देवोधी आवी उत्पन्न थाय, तो शुं कल्पोपपन्नक वैमानिक देवोधी आवी उत्पन्न थाय, के कल्पातीत वैमानिक देवोधी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ कल्पोपपन्नक वैमानिक देवोधी आवी उत्पन्न थाय, पण कल्पातीत वैमानिक देवोधी आवी उत्पन्न न थाय.

वैमानिक देवोनी
पृथिवीकायिकमां
उत्पत्ति.

५४. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ कल्पोपपन्न वैमानिक देवोधी आवी उत्पन्न थाय तो शुं सौधर्मकल्पोपपन्न वैमानिक देवोधी आवी उत्पन्न थाय के यावत्-अच्युत कल्पोपपन्न वैमानिक देवोधी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! सौधर्म अने ईशान कल्पोपपन्न देवोधी आवी उत्पन्न थाय, पण सनत्कुमार, यावत्-अच्युतकल्पोपपन्न वैमानिक देवोधी आवी उत्पन्न न थाय.

५५. [प्र०] हे भगवन् ! जे सौधर्मकल्पोपपन्न वैमानिक देव पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे, ते केटला काळनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] अहिं ज्योतिषिकना गमकनी पेठे कहेवुं. पण विशेष ए के स्थिति अने अनुबंध जघन्य पल्योपम

ઓવમં અંતોમુહુત્તમબ્હિયં, ઉક્કોસેણં દો સાગરોવમાઈં બાવીસાપ વાસસહસ્સેઈં અબ્હિયાઈં-પવતિયં કાલં. । एवं सेसा वि अट्टु गमगा भाणियञ्जा । णवरं ठिठिं कालादेसं च जाणेज्जा ।

૫૬. [પ્ર૦] ઈસાણદેવે ણં મંતે ! જે ભવિણં ? [૩૦] एवं ईसाणदेवेण वि णव गमगा भाणियञ्जा । नवरं ठिठी अणुबंधो जहणेणं सातिरेणं पलिओवमं, उक्कोसेणं सातिरेगाईं दो सागरोवमाईं; सेसं तं चेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते !' चि जाव-विहरति ।

चउवीसतिमे सए दुवालसमो उद्देसो समत्तो ।

अने उत्कृष्ट बे सागरोपम होय છે. (સંવેધ-) કાલની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ હજાર વર્ષ અધિક બે સાગરોપમ-પટલો કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે. એ પ્રમાણે બાકીના આઠે ગમો જાણવા. પરન્તુ વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને કાલ્પદેશ (પૂર્વ કરતાં ભિન્ન) જાણવો.

૫૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે ઈશાનદેવ, પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે-ઇત્યાદિ સંબંધે પણ નવે ગમો કહેવા. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ, અનુબંધ જઘન્ય સાધિક પલ્યોપમ, અને ઉત્કૃષ્ટ સાધિક બે સાગરોપમ. અને બાકી બધું તેજ પ્રમાણે જાણવું. 'હિ ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'-એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

चोवीशमा शतकमां बारमो उद्देशक समाप्त.

तेरसमो उद्देसो ।

૧. [પ્ર૦] આઝકાહયા ણં મંતે ! કઓર્હિતો ઉવવજ્ઞંતિ [૩૦] एवं जहेव पुढविकाइयउद्देसप, जाव-[प्र०] पुढविकाइय णं मंते ! જે ભવિણ આઝકાહપસુ ઉવવજ્ઞિત્તપ સે ણં મંતે ! કેવતિં ? [૩૦] गोयमा ! जहणेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं सत्तवाससहस्सट्ठिइएसु उववज्जेज्जा-एवं पुढविकाइयउद्देसगसरिसो भाणियञ्चो । णवरं ठिठी(ति) संवेहं च जाणेज्जा. सेसं तहेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते !' चि ।

चउवीसतिमे सए तेरसमो उद्देसो समत्तो ।

तेरमो उद्देशक.

અપ્કાયિક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપ્કાયિકો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ જેમ પૃથિવીકાયિકના ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું. યાવત્-[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિકો અપ્કાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા અપ્કાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સાત હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા અપ્કાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય. એ પ્રમાણે પૃથિવીકાયિકના ઉદ્દેશકની પેઠે આ ઉદ્દેશક કહેવો. પરન્તુ વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ જુદો જાણવો. બાકી બધું પૂર્વપ્રમાણે કહેવું. 'હિ ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

चोवीशमा शतकमां तेरमो उद्देशक समाप्त.

चोइसमो उद्देसो ।

૧. [પ્ર૦] તેઝકાહયા ણં મંતે ! કઓર્હિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] एवं जहेव पुढविकाइयउद्देसगसरिसो उद्देसो भाणियञ्चो । नवरं ठिठिं संवेहं च जाणेज्जा, देवेर्हितो ण उववज्जंति, सेसं तं चेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते !' चि जाव-विहरति ।

चउवीसतिमे सए चोइसमो उद्देसो समत्तो ।

चउदमो उद्देशक.

તેજસ્કાયિક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેજસ્કાયિકો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ પૃથિવીકાયિક ઉદ્દેશકની પેઠે આ ઉદ્દેશક પણ કહેવો. પણ વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ (ભિન્ન) જાણવો-તથા તેજસ્કાયિકો દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. 'હિ ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે' એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

चोवीशमा शतकमां चउदमो उद्देशक समाप्त.

પન્નરસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] વાડકાઈયા ણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] एवं जहेव तेउकाइयउद्देसओ तहेव । नवरं ठिती(तिं) संवेहं च जाणेज्जा । 'सेवं मंते ! सेवं मंते ! त्ति ।

चउवीसतिमे सए पन्नरसमो उद्देसो समत्तो ।

પંદરમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] हे भगवन् ! वायुकायिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे—इत्यादि जेम तेजरकायिक उद्देशकमां कहुं छे तेम कहेवुं. पण विशेष ए के अहीं स्थिति अने संवेध (भिन्न) जाणवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

वायुकायिकनो
उपशत.

चोवीशमा शतकमां पंदरमो उद्देशक समाप्त.

સોલસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] વળસ્સદકાઈયા ણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] एवं पुढविकाइयसरिसो उद्देसो । नवरं जाहे वणस्सइकाइओ वणस्सइकाइएसु उववज्जति ताहे पढम—वितिय—चउत्थ—पंचमेसु गमएसु परिमाणं अणुसमयं अविरहियं अणंता उववज्जंति । भवादेसेणं जहन्नेणं दो भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं अणंताइं भवग्गहणाइं । कालादेसेणं जहन्नेणं दो अंतो-मुहुत्ता, उक्कोसेणं अणंतं कालं—एवतियं० । सेसा पंच गमा अट्टभवग्गहणिया तहेव । नवरं ठिति संवेहं च जाणेज्जा । 'सेवं मंते ! सेवं मंते ! त्ति ।

चउवीसतिमे सए सोलसमो उद्देसो समत्तो ।

સોલમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] हे भगवन् ! वनस्पतिकायिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि पृथिवीकायिकना उद्देशकनी पेठे आ उद्देशक कहेवो. पण विशेष ए के अ्यारे वनस्पतिकायिक वनस्पतिकायिकोमां उत्पन्न थाय ल्यारे पहेला, बीजा, चोथा अने पांचमा आलापकमां 'प्रतिसमय निरन्तर अनंत जीवो उत्पन्न थाय छे'—एम कहेवुं. भवनी अपेक्षाए जघन्य बे भव अने उत्कृष्ट अनंत भव तथा काळनी अपेक्षाए जघन्य बे अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट अनंत काळ—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे. बाकीना पांच आलापकोमां तेज रीते आठ भव जाणवा. पण विशेष ए के अहीं *स्थिति अने संवेध ए भिन्न भिन्न जाणवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

वनस्पतिकायिक.

चोवीशमा शतकमां सोळमो उद्देशक समाप्त.

સત્તરસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] બેંદિયા ણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ? જાવ—પુઢવિકાઈય ણં મંતે ! જે ભવિય બેંદિયસુ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિં ? [૩૦] स जेव पुढविकाइयस्स लद्धी, जाव—कालादेसेणं जहन्नेणं दो अंतोमुहुत्ता, उक्कोसेणं संखेज्जाइं भवग्गहणाइं—एवतियं० । एवं तेसु चव चउसु गमएसु संवेहो, सेसेसु पंचसु तहेव अट्ट भवा । एवं जाव—चउरिंदियणं समं

સત્તરમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] हे भगवन् ! बेइन्द्रिय जीवो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे—इत्यादि यावत्—[प्र०] हे भगवन् ! जे पृथिवीकायिक जीव बेइन्द्रियमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा बेइन्द्रियमां उत्पन्न थाय ? [३०] अहिं पूर्वोक्त [पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थवाने योग्य] पृथिवीकायिकनी वक्तव्यता कहेवी, यावत्—काळनी अपेक्षाए जघन्य बे अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट संख्याता भवो—एटलो काळ यावत्—गति आगति करे. जेम (पृथिवीकायिकनी साथे बेइन्द्रियनो संवेध कह्यो छे) ते प्रमाणे पहेला, बीजा, चोथा अने पांचमा—ए चार

बेइन्द्रिय.

१ * सर्वे गमोमां जघन्य अने उत्कृष्ट स्थिति प्रसिद्ध छे. संवेध—बीजा अने सातमां गममां जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त अधिक दश हजार वर्ष अने उत्कृष्ट आठ भवने आश्रयी एंशी हजार वर्ष. छट्ठा अने आठमां गममां जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक दश हजार वर्ष अने उत्कृष्ट चार अन्तर्मुहूर्त अधिक चाळीश हजार वर्ष, नवमा गममां जघन्य बीस हजार वर्ष अने उत्कृष्ट एंशी हजार वर्ष होय छे—टीका.

चउसु संखेज्जा मवा, पंचसु अट्ट भवा । पंचिदियतिरिक्कज्जोणियमणुस्सेसु समं तद्देव अट्ट भवा । देवेसु न चेव उववज्जंति, ठितीं (तिं) संवेहं च जाणेज्जा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' च्छि ।

चउवीसतिमे सए सत्तरसमो उद्देशो समत्तो ।

आलापकमां संवेध कहेवो अने बाकीना पांच आलापकमां पूर्वोक्त आठ भवो जाणवा. ए प्रमाणे अप्कायिकथी मांडी यावत्—चउरिन्द्रियो साथे चार आलापकमां संख्याता भवो अने बाकीना पांच आलापकमां आठ भवो जाणवा. पंचेन्द्रिय तिर्यंचो अने मनुष्योनी साथे पूर्वोक्त आठ भवो जाणवा. तथा देवोमांथी आवी उत्पन्न थता नथी. अहिं स्थिति अने संवेध भिन्न जाणवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

चौवीशमा शतकमां सत्तरसो उद्देशक समाप्त.

अट्टारसमो उद्देशो ।

१. [प्र०] तेइंदिया णं भंते ! कओहिंतो उववज्जंति ? [उ०] एवं तेइंदियाणं जहेव बेइंदियाणं उद्देशो । नवरं ठितीं संवेहं च जाणेज्जा । तेउक्काइएसु समं ततियगमे उक्कोसेणं अट्टुत्तराइं बेराइंदियसयाइं, बेइंदियाइं समं ततियगमे उक्कोसेणं अडयालीसं संवच्छराइं छन्नउयराइंदियसतमम्महियाइं, तेइंदियाइं समं ततियगमे उक्कोसेणं बाणउयाइं तिभि राइंदियसयाइं । एवं सच्चत्थ जाणेज्जा जाव—'सन्नियमणुस्स'त्ति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' च्छि ।

चउवीसतिमे सए अट्टारसमो उद्देशो समत्तो ।

अष्टादश उद्देशक.

तेइन्द्रियनी उत्पत्ति.

१. [प्र०] हे भगवन् ! तेइन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे—इत्यादि बेइन्द्रियना उद्देशकनी पेठे त्रीन्द्रियो संबंधे पण कहेवुं. विशेष ए के अहीं स्थिति अने संवेध (भिन्न भिन्न) जाणवो. तेजस्कायिकोनी साथे [तेइन्द्रियोनी संबंध] त्रीजा गममां उत्कृष्ट 'बसोने आठ रात्रिदिवसोनी होय छे अने बेइन्द्रियोनी साथे त्रीजा गममां उत्कृष्ट एकसो छनुं रात्रिदिवस अधिक अडतालीश वर्ष होय छे. तेइन्द्रियोनी साथे त्रीजा गममां उत्कृष्ट त्रणसोने बाणुं रात्रिदिवस जाणवो. ए प्रमाणे यावत्—संज्ञी मनुष्य सुधी 'सर्वत्र जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

चौवीशमा शतकमां अट्टारसो उद्देशक समाप्त.

एगूणवीसइसो उद्देशो ।

१. [प्र०] चउरिंदिया णं भंते ! कओहिंतो उववज्जंति ? [उ०] जहा तेइंदियाणं उद्देशो तद्देव चउरिंदियाण च्छि । नवरं ठितीं संवेहं च जाणेज्जा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' च्छि ।

चउवीसतिमे सए एगूणवीसतिमो उद्देशो समत्तो ।

ओगणीशमो उद्देशक.

चउरिन्द्रियनी
उत्पत्ति.

१. [प्र०] हे भगवन् ! चउरिन्द्रिय जीवो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] जेम तेइन्द्रियोनी उद्देशक कह्यो तेम चउरिन्द्रियो संबंधे पण कहेयो. परन्तु विशेष ए के स्थिति अने संवेध भिन्न जाणवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

चौवीशमा शतकमां ओगणीशमो उद्देशक समाप्त.

१ * तेजस्कायिकनी उत्कृष्ट स्थिति त्रण रात्रि-दिवसनी छे. तेने चार भवनी स्थिति साथे गुणता चार रात्रि-दिवस थाय. तेइन्द्रियनी उत्कृष्ट स्थिति ओगण पचास दिवसनी छे, ते चार भवने आश्रयी ११६ रात्रि-दिवस थाय. वक्के राशि मेळवता २०८ रात्रि-दिवस थाय छे—टीका.

† ए प्रमाणे चउरिन्द्रिय, असंज्ञी, संज्ञी तिर्यंच अने मनुष्य साथे त्रीजा गमनो संबंध जाणवो. त्रीजा गमनो संबंध बताववा वडे छट्टा वगेरे गमनो संबंध सूचित थयेलो जाणवो. केमके तेमां पण आठ भवो होय छे. प्रथम वगेरे चार गमनो संबंध भवनी अपेक्षाए संख्याता भवरूप अने काळनी अपेक्षाए संख्यात काळ रूप जाणवो.

वीसइमो उद्देशो ।

१. [प्र०] पंचिन्द्रियतिरिक्खजोणिया णं भंते ! कओहिंतो उववज्जंति ? [उ०] किं नेरइपरहितो०, तिरिक्ख०, मणुस्सेहितो देवेहितो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! नेरइपरहितो उववज्जंति, तिरिक्ख०, मणुस्सेहितो वि०, देवेहितो वि उववज्जंति ।

२. [प्र०] जइ नेरइपरहितो उववज्जंति, किं रयणप्पमपुढविनेरइपरहितो उववज्जंति, जाव—अहेसत्तमपुढविनेरइपरहितो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! रयणप्पमपुढविनेरइपरहितो उववज्जंति, जाव—अहेसत्तमपुढविनेरइपरहितो० ।

३. [प्र०] रयणप्पमपुढविनेरइ णं भंते ! जे भविण पंचिन्द्रियतिरिक्खजोणिएसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवइकाल-द्वितीएसु उववज्जेजा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तद्वितीएसु, उक्कोसेणं पुषकोडिआउएसु उववज्जेजा ।

४. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं केवइया उववज्जंति ? [उ०] एवं जहा असुरकुमाराणं वत्तवया । नवरं संघयणे पोग्गला अणिट्ठा अकंता जाव—परिणमंति । ओगाहणा दुविहा पन्नत्ता, तं जहा—भवधारणिज्जा उत्तरं उच्चिया य । तत्थ णं जा सा भवधारणिज्जा सा जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं, उक्कोसेणं सत्त धणूइं तिन्नि रयणीओ छचंगुलाइं । तत्थ णं जा सा उत्तरवेउच्चिया सा जहन्नेणं अंगुलस्स संखेज्जइभागं, उक्कोसेणं एन्नरस धणूइं अट्ठाइज्जाओ रयणीओ ।

५. [प्र०] तेसि णं भंते ! जीवाणं सरीरगा किंसंठिया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! दुविहा पन्नत्ता, तं जहा—भवधारणि-ज्जा य उत्तरवेउच्चिया य । तत्थ णं जे ते भवधारणिज्जा ते हुंडसंठिया पन्नत्ता । तत्थ णं जे ते उत्तरवेउच्चिया ते वि हुंडसं-ठिता पन्नत्ता । एगा काउलेस्सा पन्नत्ता । समुग्घाया चत्तारि । णो इत्थिवेदगा, णो पुरिसवेदगा, णपुंसगवेदगा । ठिती जहन्नेणं दसवाससहस्साइं, उक्कोसेणं सागरोपमं । एवं अणुवंधो वि, सेसं तहेव । भवादेसेणं जहन्नेणं दो भवग्गाहणाइं, उक्कोसेणं अट्ठ भवग्गाहणाइं । कालादेसेणं जहन्नेणं दसवाससहस्साइं अंतोमुहुत्तमम्भहियाइं, उक्कोसेणं चत्तारि सागरोवमाइं चउहिं पुषकोडीहिं अम्भहियाइं—एवतियं० ।

६. सो चेव जहन्नकालद्वितीएसु उववज्जो, जहन्नेणं अंतोमुहुत्तद्वितीएसु०, उक्कोसेण वि अंतोमुहुत्तद्वितीएसु०, अ-सेसं तहेव । नवरं कालादेसेणं जहन्नेणं तहेव, उक्कोसेणं चत्तारि सागरोवमाइं चउहिं अंतोमुहुत्तोहिं अम्भहियाइं—एव-

वीशमो उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय ? शुं नैरयिकोथी, तिर्यच्योनिकोथी, मनुष्योथी के देवोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिकोथी, तिर्यच्योथी, मनुष्योथी अने देवोथी पण आवी उत्पन्न थाय छे.

पंचेन्द्रिय तिर्यच्यो-
निकनी उत्पत्ति.

२. [प्र०] जो तेओ नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं रत्नप्रभापृथिवीना नैरयिकोथी के यावत्—अधःसत्तम पृथिवीना नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ रत्नप्रभापृथिवीना नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थाय, यावत्—अधःसत्तमपृथिवीना नैरयिकोथी पण आवी उत्पन्न थाय.

नैरयिकोनी पंचेन्द्रि-
य तिर्यच्यो उत्पत्ति.

३. [प्र०] हे भगवन् ! रत्नप्रभा पृथिवीनो नैरयिक जे पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थिति-वाळा तिर्यच्योमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनी स्थितिवाळा पंचेन्द्रिय तिर्यच्योमां उत्पन्न थाय.

रत्नप्रभानैरयिकोनी
पंचेन्द्रिय उत्पत्ति.

४. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] जेम असुरकुमारनी वक्तव्यता कही छे तेम अहिं कहेवी. पण विशेष ए के [रत्नप्रभाना नारकोने] संघयणमां अनिष्ट अने अमनोज्ञ पुद्गलो यावत्—परिणमे छे. अवगाहना भवधारणीय अने उत्तर-वैक्रिय—एम वे प्रकारनी छे. तेमां जे भवधारणीय शरीरनी अवगाहना छे ते [उत्पत्तिसमयनी अपेक्षाए] जघन्य अंगुलना असंख्यातमा भागनी अने उत्कृष्ट सात धनुष, त्रण हाथ अने छ. अंगुलनी छे. तथा जे उत्तरवैक्रिय शरीरनी अवगाहना छे ते जघन्य अंगुलनो संख्या-तमो भाग अने उत्कृष्ट पंदर धनुष अने अढी हाथनी होय छे.

परिमाण.

५. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवोनां शरीरो केटलां संस्थानवाळां कहां छे ? [उ०] हे गौतम ! तेनां शरीरो बे प्रकारनां कहां छे, भवधारणीय अने उत्तरवैक्रिय. तेमां जे भवधारणीय शरीर छे, ते हुंडकसंस्थानवाळुं होय छे, अने जे उत्तरवैक्रिय छे ते पण हुंडकसंस्था-नवाळुं छे. तेने एक कापोतलेइया छे. समुद्घात चार छे. छीवेद अने पुरुष वेद नथी, पण एक नपुंसक वेद छे. स्थिति जघन्य दस हजार वर्षनी अने उत्कृष्ट सागरोपम प्रमाण छे. ए प्रमाणे अनुबंध पण जाणवो. बाकी बधुं पूर्वे कहां प्रमाणे जाणवुं. भवनी अपेक्षाए जघन्य बे भव अने उत्कृष्ट आठ भव, तथा काळनी अपेक्षाए जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक दस हजार वर्ष अने उत्कृष्ट चार पूर्वकोटी अधिक चार सागरोपम—एटलो काळ यावत्—गतिआगति करे. (१).

शरीर.

६. जो ते [रत्नप्रभा नैरयिक] जघन्य काळनी स्थितिवाळा पंचेन्द्रिय तिर्यच्योमां उत्पन्न थाय तो जघन्य अने उत्कृष्ट पण अन्तर्मु-हूर्तनी स्थितिवाळा पंचेन्द्रिय तिर्यच्योमां उत्पन्न थाय. बाकी बधुं पूर्वे कहां प्रमाणे कहेवुं. पण विशेष ए के काळनी अपेक्षाए जघन्य उपर

रत्नप्रभानैरयिकोनी
जघ० पंचेन्द्रिय तिर्य-
च्योमां उत्पत्ति.

તિયં કાલં ૨ । एवं सेसा वि सत्त गमगा भाणियघ्ना जहेव नेरइयउद्देसए सत्रिपंचिदिपहिं समं । नेरइयाणं मज्झिमएसु य तिसु वि गमएसु पच्छिमएसु तिसु वि गमएसु ठितिणाणत्तं भवति, सेसं तं चेव । सच्चत्य ठितिं संवेहं च जाणेज्जा ९ ।

૭. [પ્ર૦] સકરપ્પમાપુદવિનેરइए णं भंते ! जे भविए० ? [उ०] एवं जहा रयणप्पभाए णव गमगा तहेव सकरप्प-भाए वि । नवरं सरीरोगाहणा जहा ओगाहणासंठाणे । तिन्नि णाणा तिन्नि अघ्नाणा नियमं । ठिती अणुबंधा पुव्वभणिया । एवं णव वि गमगा उवजुंजिऊण भाणियघ्ना, एवं जाव-छट्टुपुदवी । नवरं ओगाहणा लेस्सा ठिति अणुबंधो संवेहो य जाणियघ्ना ।

૮. [પ્ર૦] અહેસત્તમપુદવીનેરइए णं भंते ! जे भविए० ? [उ०] एवं चेव णव गमगा । णवरं ओगाहणा—लेस्सा—ठिति-अणुबंधा जाणियघ्ना । संवेहो भवादेसेणं जहन्नेणं दो भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं छम्भवग्गहणाइं । कालादेसेणं जहन्नेणं बावीसं सागरोवमाइं अंतोमुहुत्तमब्भहियाइं, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं तिहिं पुव्वकोडीहिं अब्भहियाइं—एवतियं० । आदिल्लएसु छसु वि गमएसु जहन्नेणं दो भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं छ भवग्गहणाइं, पच्छिल्लएसु तिसु गमएसु जहन्नेणं दो भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं चत्तारि भवग्गहणाइं । लद्धी नवसु वि गमएसु जहा पढमगमए । नवरं ठितीविसेसो कालादेसो य वितियगमएसु जहन्नेणं बावीसं सागरोवमाइं अंतोमुहुत्तमब्भहियाइं, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं तिहिं अंतोमुहुत्तेहिं अब्भहियाइं—एवतियं कालं० । तइयगमए जहन्नेणं बावीसं सागरोवमाइं पुव्वकोडीए अब्भहियाइं, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं तिहिं पुव्वकोडीहिं अब्भहियाइं । चउत्थगमे जहन्नेणं बावीसं सागरोवमाइं अंतोमुहुत्तमब्भहियाइं, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं तिहिं पुव्वकोडीहिं अब्भहियाइं । पंचमगमए जहन्नेणं बावीसं सागरोवमाइं अंतोमुहुत्तमब्भहियाइं, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं तिहिं अंतोमुहुत्तेहिं अब्भहियाइं । छट्टगमए जहन्नेणं बावीसं सागरोवमाइं पुव्वकोडीहिं अब्भहियाइं, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं तिहिं पुव्वकोडीहिं अब्भहियाइं । सत्तमगमए जहन्नेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं अंतोमुहुत्तमब्भहियाइं, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं दोहिं पुव्वकोडीहिं अब्भहियाइं । अट्टमगमए जहन्नेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं अंतोमुहुत्तमब्भहियाइं, उक्को-सेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं दोहिं अंतोमुहुत्तेहिं अब्भहियाइं । णवमगमए जहन्नेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं पुव्वकोडीहिं अब्भ-हियाइं, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं दोहिं पुव्वकोडीहिं अब्भहियाइं—एवतियं० ९ ।

પ્રમાણે અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મૂર્ત અધિક ચાર સાગરોપમ—एटलो काळ यावत्—गतिआगति करे (२). ए प्रमाणे बाकीना सात गमो जेम नैरयिक:उद्देशकमां संज्ञी पंचेन्द्रियो साथे कह्या छे तेम अहिं पण जाणवा. वच्चेना त्रण गमको અને छेछा त्रण गमकोमां स्थितिनी विशेषता छे. बाकी वधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं. बधे ठेकाणे स्थिति અને संवेध भिन्न भिन्न विचारिने कहेवो ९.

शर्कराप्रभानारक-
नी पं० तिर्यचमा
उत्पत्ति.

૭. [પ્ર૦] हे भगवन् ! शर्कराप्रभानो नैरयिक जे पंचेन्द्रिय तिर्यचोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे—इत्यादि जेम रत्नप्रभा संबधे नव गमको कह्या छे तेम शर्कराप्रभा संबधे पण नव गमको कहेवा. परन्तु विशेष ए के शरीरनी अवगाहना *अवगाहना—संस्थानपदमां कह्या प्रमाणे जाणवी. तेने त्रण ज्ञान અને त्रण अज्ञान अवश्य होय छे. स्थिति અને अनुबंध पूर्वे कहेल छे. ए प्रमाणे नवे गमो विचारपूर्वक कहेवा. एम यावत्—छट्टी नरकपृथिवी सुधी जाणवुं. पण विशेष ए के अहीं अवगाहना, लेइया, स्थिति, अनुबंध અને संवेध भिन्न भिन्न जाणवा.

सप्तमनरकना नैर-
यिकनी पं० तिर्यच-
मा उत्पत्ति.

૮. [પ્ર૦] हे भगवन् ! अधःसप्तम नरक पृथिवीनो नैरयिक जे पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा पंचेन्द्रिय तिर्यचमां उत्पन्न थाय ? [उ०] पूर्वे प्रमाणे नवे गमको कहेवा. विशेष ए के अहीं अवगाहना, लेइया, स्थिति અને अनुबंध भिन्न भिन्न जाणवा. संवेध—भवनी अपेक्षाए जघन्य बे भव અને उत्कृष्ट छ भव, तथा काळनी अपेक्षाए जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक बावीश सागरोपम અને उत्कृष्ट त्रण पूर्वकोटी अधिक छसठ सागरोपम—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे. पहिला छ ए गमकोमां जघन्य बे भव અને उत्कृष्ट छ भव, तथा पाछळना त्रणे गमकोमां जघन्य बे भव અને उत्कृष्ट चार भव जाणवा. नवे गमकोमां प्रथम गमकनी पेठे वक्तव्यता कहेवी. पण बीजा गममां स्थितिनी विशेषता छे. तथा काळनी अपेक्षाए जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक बावीश सागरोपम અને उत्कृष्ट त्रण अन्तर्मुहूर्त अधिक छसठ सागरोपम—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे. त्रीजा गममां जघन्य पूर्वकोटी अधिक बावीश सागरोपम અને उत्कृष्ट त्रण पूर्वकोटी अधिक छसठ सागरोपम, चोथा गममां जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक बावीश सागरोपम અને उत्કૃષ્ટ ત્રણ पूर्वकोटी अधिक छसठ सागरोपम; पांचमा गममां जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक बावीश सागरोपम અને उत्कृष्ट त्रण अन्तर्मुहूर्त अधिक छसठ सागरोपम; छट्टा गममां जघन्य पूर्वकोटी अधिक बावीश सागरोपम અને उत्कृष्ट त्रण पूर्वकोटी अधिक छसठ सागरोपम; सातमा गममां जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक तेत्रीश सागरोपम અને उत्कृष्ट बे पूर्वकोटी अधिक छसठ सागरोपम, आठमा गममां जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक तेत्रीश सागरोपम, અને उत्કૃષ્ટ बे અન્તર્મૂર્ત અધિક છસઠ સાગરોપમ; તથા નવમા ગમમાં જઘન્ય પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ, અને ઉત્કૃષ્ટ બે પૂર્વકોટી અધિક છસઠ સાગરોપમ—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे.

९. [प्र०] जइ तिरिक्खजोणिपरिहितो उववज्जन्ति किं एगिंदियतिरिक्खजोणिपरिहितो ? [उ०] एवं उववाओ जहा पुढविकाइयउद्देशय, जाव—

१०. [प्र०] पुढविकाइय णं भंते ! जे भविए पंचिंदियतिरिक्खजोणिपसु उववज्जित्तप से णं भंते ! केवति० ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तट्टितिएसु, उक्कोसेणं पुषकोडीभाउपसु उववज्जंति ।

११. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा० ? [उ०] एवं परिमाणादीया अणुबंधपज्जवसाणा जच्चेव अप्पणो सट्टाणे वत्तघया सच्चेव पंचिंदियतिरिक्खजोणिपसु वि उववज्जमाणस्स भाणियद्धा । णवरं णवसु वि गमपसु परिमाणे जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिननि वा, उक्कोसेणं संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववज्जंति । भवादेसेण वि णवसु वि गमपसु जहन्नेणं दो भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं अट्ट भवग्गहणाइं, सेसं तं चव । कालादेसेणं उभओ ट्टितीए करेज्जा ।

१२. [प्र०] जइ आउक्काइपरिहितो उववज्जंति० ? [उ०] एवं आउक्काइयाण वि । एवं जाव—चउरिंदिया उववापयद्धा । नवरं सच्चथ अप्पणो लद्धी भाणियद्धा । णवसु वि गमपसु भवादेसेणं जहन्नेणं दो भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं अट्ट भवग्गहणाइं । कालादेसेणं उभओ ठिंति करेज्जा सर्वोसि सच्चगमपसु । जहेव पुढविकाइपसु उववज्जमाणं लद्धी तहेव सच्चथ ठिंति संवेहं च जाणेज्जा ।

१३. [प्र०] जइ पंचिंदियतिरिक्खजोणिपरिहितो उववज्जंति किं सन्निपंचिंदियतिरिक्खजोणिपरिहितो उववज्जंति, असन्निपंचिंदियतिरिक्खजोणिपरिहितो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! सन्निपंचिंदिय०, असन्निपंचिंदिय०, भेओ जहेव पुढविकाइपसु उववज्जमाणस्स, जाव—

१४. [प्र०] असन्निपंचिंदियतिरिक्खजोणिप णं भंते ! जे भविए पंचिंदियतिरिक्खजोणिपसु उववज्जित्तप से णं भंते ! केवतिकाल० ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्त०, उक्कोसेणं पलिओवमस्स असंखेज्जइभागट्टितीपसु उववज्जंति ।

१५. [प्र०] ते णं भंते !० ? [उ०] अवसेसं जहेव पुढविकाइपसु उववज्जमाणस्स असन्निस्स तहेव निरवसेसं, जाव—‘भवादेसो’त्ति । कालादेसेणं जहन्नेणं दो अंतोमुहुत्ता, उक्कोसेणं पलिओवमस्स असंखेज्जइभागं पुषकोडिपुहुत्तमग्गहियं—

९. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते (संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंच) तिर्यंचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं एकेन्द्रिय तिर्यंचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि पृथिवीकायिक उद्देशकमां कह्या प्रमाणे अहीं उपपात कहेवो. यावत्—

१०. [प्र०] हे भगवन् ! जे पृथिवीकायिक, पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिकोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनी स्थितिवाळांमां उत्पन्न थाय.

११. [प्र०] हे भगवन् ! ते (पृथिवीकायिको) एक समये केटला उत्पन्न थाय—इत्यादि परिमाणथी मांडी अनुबंध सुधी जे पोताना स्वस्थानमां वक्तव्यता कही छे तेज प्रमाणे अहिं पण कहेथी. परन्तु विशेष ए के नवे गमकोमां परिमाण जघन्य एक, बे के त्रण अने उत्कृष्ट संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. संवेध—भवनी अपेक्षाए नवे गमोमां जघन्य बे भव अने उत्कृष्ट आठ भव जाणवा. बाकी बंधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं. काळनी अपेक्षाए बन्नेनी स्थिति एकठी करवावडे संवेध करवो.

१२. जो ते (पं० तिर्यंचो) अप्कायिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो—इत्यादि पूर्व प्रमाणे अप्काय संबंधे पण कहेवुं. अने ए प्रमाणे यावत्—चउरिन्द्रिय सुधीनो उपपात कहेवो. परन्तु सर्व ठेकाणे पोतपोतानी वक्तव्यता कहेवी. नवे गमकोमां भवादेश जघन्य बे भव अने उत्कृष्ट आठ भव, तथा काळादेश बन्नेनी स्थिति जोडीने करवो. जे प्रमाणे पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थनारनी वक्तव्यता कही छे. तेज प्रमाणे बधा गमोमां बधा जीवो संबंधे कहेवी, अने बधे ठेकाणे स्थिति अने संवेध भिन्न जाणवो.

१३. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते (पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिको) पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं संज्ञी पंचेन्द्रिय-तिर्यंचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय के असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ बन्ने प्रकारना तिर्यंचोमांथी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थनार तिर्यंचोना भेदो *कह्या छे तेम अहीं पण कहेवा. यावत्—

१४. [प्र०] हे भगवन् ! असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिक, जे पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा सं० पंचेन्द्रिय तिर्यंचमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट पत्योपमना असंख्यातमा भागनी स्थितिवाळा पंचेन्द्रिय तिर्यंचमां उत्पन्न थाय.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! ते (असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिको) एक समये केटला उत्पन्न थाय—इत्यादि संबंधे पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थनार असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचोनी वक्तव्यता कही छे ते प्रमाणे यावत्—भवादेश सुधी कहेवी. काळनी अपेक्षाए जघन्य बे

पृथिवीकायिकनी
पंचेन्द्रिय तिर्यंचमां
उत्पत्ति.
परिमाण.

अप्कायिकोनी पं०
तिर्यंचमां उत्पत्ति.

पं० तिर्यंचोनी पं०
तिर्यंचोमां उत्पत्ति.

असंज्ञी पं० तिर्यंचन
सं० पं० तिर्यंचमां
उत्पत्ति.

उत्पात परिमाण.

૧૫. તિયં ૧ । વિતિયગમપ્ એસ ચેવ લક્ષી । નવરં કાલાદેસેણં જહન્નેણં દો અંતોમુહુત્તા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુષ્વકોડિઓ ચઠહિં અંતોમુહુત્તેહિં અબ્હિયાઓ—૧૫તિયં ૨ ।

૧૬. સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ટિતિપ્સુ ઉવવન્નો જહન્નેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જતિભાગટ્ટિપ્સુ, ઉક્કોસેણ વિ પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જભાગટ્ટિતિપ્સુ ઉવવજ્જંતિ । [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા૦ ? [૩૦] એવં જહા ર્યણપ્પમાપ્ ઉવવજ્જમાણસ્સ અસન્નિસ્સ તહેવ નિરવસેસં જાવ—‘કાલાદેસો’ત્તિ । નવરં પરિમાણે જહન્નેણં ઇકો વા દો વા તિન્નિ વા, ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા ઉવવજ્જંતિ, સેસં તં ચેવ ૩ ।

૧૭. સો ચેવ અપ્પણા જહન્નકાલટ્ટિતિઓ જાઓ જહન્નેણં અંતોમુહુત્તિતિપ્સુ, ઉક્કોસેણં પુષ્વકોડિઆપ્સુ ઉવવજ્જંતિ । તે ણં મંતે !— અવસેસં જહા ઇયસ્સ પુઠ્ઠવિક્કાઇપ્સુ ઉવવજ્જમાણસ્સ મજ્જિમેસુ તિસુ ગમપ્સુ તહા ઇહ વિ મજ્જિમેસુ તિસુ ગમપ્સુ જાવ—અણુબંધો’ત્તિ । ભવાદેસેણં જહન્નેણં દો ભવગ્ગહણાઈ, ઉક્કોસેણં અટ્ટ ભવગ્ગહણાઈ । કાલાદેસેણં જહન્નેણં દો અંતોમુહુત્તા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુષ્વકોડિઓ ચઠહિં અંતોમુહુત્તેહિં અબ્હિયાઓ ૪ ।

૧૮. સો ચેવ જહન્નકાલટ્ટિતિપ્સુ ઉવવન્નો એસ ચેવ વત્તઘયા । નવરં કાલાદેસેણં જહન્નેણં દો અંતોમુહુત્તા, ઉક્કોસેણં અટ્ટ અંતોમુહુત્તા—૧૫તિયં ૫ ।

૧૯. સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ટિતિપ્સુ ઉવવન્નો જહન્નેણં પુષ્વકોડિઆપ્સુ, ઉક્કોસેણ વિ પુષ્વકોડિઆપ્સુ ઉવવજ્જા—એસ ચેવ વત્તઘયા । નવરં કાલાદેસેણં જાણેજ્જા ૬ ।

૨૦. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલટ્ટિતિઓ જાઓ સચેવ પઠમગમગવત્તઘયા । નવરં ઠિતી જહન્નેણં પુષ્વકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પુષ્વકોડી, સેસં તં ચેવ । કાલાદેસેણં જહન્નેણં પુષ્વકોડી અંતોમુહુત્તમબ્હિયા, ઉક્કોસેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જા—ભાગં પુષ્વકોડિપુહુત્તમબ્હિયં—૧૫તિયં ૭ ।

૨૧. સો ચેવ જહન્નકાલટ્ટિતિપ્સુ ઉવવન્નો, એસ ચેવ વત્તઘયા જહા સત્તમગમે । નવરં કાલાદેસેણં જહન્નેણં પુષ્વકોડી અંતોમુહુત્તમબ્હિયા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુષ્વકોડીઓ ચઠહિં અંતોમુહુત્તેહિં અબ્હિયાઓ—૧૫તિયં ૮ ।

અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીપૃથક્ત્વ અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ—૧૮લો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૧). બીજા ગમમાં પણ એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાલાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી—૧૮લો કાલ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૨).

અસંજી પં૦ તિર્યંચની
૩૦ સંજી પં૦ તિર્યં-
ચમાં ઉત્પત્તિ.

૧૬. જો તે (અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક) ઉત્કૃષ્ટ કાલની સ્થિતિવાલા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાલા સંજી પં૦ તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ જેમ રત્નપ્રભા પૃથિવીમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ યાવત્—કાલાદેશ સુધી બધી વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે પરિમાણ—જઘન્ય એક, બે, કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. બાકી બધું તે પ્રમાણે જાણવું (૩).

જઘ૦ અસંજી પં૦
તિર્યંચની સંજી પં૦
તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.

૧૭. જો તે પોતે જઘન્યકાલની સ્થિતિવાલો હોય તો જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિવાલા અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી વર્ષની સ્થિતિવાલા સંજી પં૦ તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થતા જઘન્ય આયુષવાલા અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચને વચ્ચેના ત્રણ ગમમાં જેમ કહ્યું છે તેમ અહિં પણ ત્રણે ગમકોમાં યાવત્— અનુબંધ સુધી બધું કહેવું. ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ તથા કાલાદેશ વડે જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી વર્ષ—૧૮લો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૪).

અસંજી પં૦ તિર્યંચની
જઘ૦ સંજી પં૦ તિર્યં-
ચમાં ઉત્પત્તિ.

૧૮. જો તે (અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) જઘન્ય કાલની સ્થિતિવાલા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાલાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ અન્તર્મુહૂર્ત—૧૮લો કાલ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૫).

અસંજી પં૦ તિર્યંચની
૩૦ સંજી પં૦ તિર્યં-
ચમાં ઉત્પત્તિ.

૧૯. જો તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાલની સ્થિતિવાલા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી વર્ષની સ્થિતિવાલા સંજી પં૦ તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય. અહિં એજ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે અહિં કાલાદેશ મિત્ર જાણવો (૬).

૩૦ અસંજી પં૦ તિર્યં-
ચની સં૦ પં૦ તિર્યં-
ચમાં ઉત્પત્તિ.

૨૦. જો તે જ જીવ પોતે ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાલો હોય તો તેને પ્રથમ ગમકની વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની હોય છે. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીપૃથક્ત્વ અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ—૧૮લો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૭).

૩૦ અસંજી પં૦ તિર્યં-
ચની જઘ૦ સંજી પં૦
તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.

૨૧. જો તે જીવ જઘન્યકાલની સ્થિતિવાલા તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ એજ (સાતમા ગમકની) વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી—૧૮લો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૮).

२२. सो चेव उक्कोसकालद्विपसु उववन्नो, जहन्नेणं पलिओवमस्स असंखेज्जइभागं, उक्कोसेण वि पलिओवमस्स असंखेज्जइभागं, एवं जहा रयणप्पभाए उववज्जमाणस्स असन्निस्स नवमगमए तद्देव निरवसेसं जाव—‘कालादेसो’त्ति । नवरं परिमाणं जहा एयस्सेव ततियगमे, सेसं तं चेव ९ ।

२३. [प्र०] जइ सन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिपरिहितो उववज्जंति किं संखेज्जवासाउय०, असंखेज्जवासाउय० ? [उ०] गोयमा ! संखेज्ज०, णो असंखेज्ज० ।

२४. [प्र०] जइ संखेज्ज० जाव—किं पज्जत्तसंखेज्ज०, अपज्जत्तसंखेज्ज० ? [उ०] दोसु वि ।

२५. [प्र०] संखेज्जवासाउयसन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिए जे भविए पंचिदियतिरिक्खजोणिपसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवति० ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्त०, उक्कोसेणं तिपलिओवमद्विपसु उववज्जेज्जा ।

२६. [प्र०] ते णं भंते ! अवसेसं जहा एयस्स चेव सन्निस्स रयणप्पभाए उववज्जमाणस्स पढमगमए । नवरं ओगाहणा जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं, उक्कोसेणं जोयणसहस्सं, सेसं तं चेव जाव—‘भवादेसो’त्ति । कालादेसेणं जहन्नेणं दो अंतोमुहुत्ता, उक्कोसेणं तिन्नि पलिओवमाइं पुव्वकोडीपुहुत्तमम्भहियाइं—एवतियं० १ ।

२७. सो चेव जहन्नकालद्वितीपसु उववन्नो एस चेव वत्तव्वया । नवरं कालादेसेणं जहन्नेणं दो अंतोमुहुत्ता, उक्कोसेणं चत्तारि पुव्वकोडीओ चउहि अंतोमुहुत्तोहिं अम्भहियाओ २ ।

२८. सो चेव उक्कोसकालद्वितीपसु उववन्नो जहन्नेणं तिपलिओवमद्वितीपसु, उक्कोसेण वि तिपलिओवमद्वितीपसु उववज्जति—एस चेव वत्तव्वया । नवरं परिमाणं जहन्नेणं एको वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं संखेज्जा उववज्जंति । ओगाहणा जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं, उक्कोसेणं जोयणसहस्सं, सेसं तं चेव जाव—‘अणुवंधो’त्ति । भवादेसेणं दो भवग्गहणाइं । कालादेसेणं जहन्नेणं तिन्नि पलिओवमाइं अंतोमुहुत्तमम्भहियाइं, उक्कोसेणं तिन्नि पलिओवमाइं पुव्वकोडीए अम्भहियाइं ३ ।

२२. जो ते उत्कृष्टकालनी स्थितिवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमां उत्पन्न थाय तो ते जघन्य अने उत्कृष्ट पल्योपमना असंख्या-तमा भागनी स्थितिवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमां, उत्पन्न थाय—इत्यादि जेम रत्नप्रभामां उत्पन्न थनार असंज्ञी पंचेन्द्रियनी वक्तव्यता कही छे तेम यावत्—काळादेश सुधी बधी वक्तव्यता कहेवी. परन्तु आना त्रीजा गममां कह्या प्रमाणे परिमाण कहेवुं. बाकी बंधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं (९).

उ० असंघी पं० तिर्य-
चनी उ० संघी पं०-
तिर्यचमां उत्पत्ति.

२३. [प्र०] जो ते (संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यच) संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक्कोधी आवी उत्पन्न थाय तो शुं संख्याता वर्षना आयु-षवाळा के असंख्याता वर्षना आयुषवाळामांथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ संख्याता वर्षना आयुषवाळा तिर्यचोमांथी आवी उत्पन्न थाय, पण असंख्याता वर्षना आयुषवाळा तिर्यचोमांथी आवी न उत्पन्न थाय.

१ संघी पं० तिर्यचनी
सं० पं० तिर्यचमां
उत्पत्ति.

२४. [प्र०] जो तेओ संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमांथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं पर्याप्त संख्याता वर्षना आयुषवाळा के अपर्याप्त संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पं० तिर्यचमांथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] तेओ बन्नेमांथी आवी उत्पन्न थाय.

२५. [प्र०] हे भगवन् ! संख्याता वर्षना आयुषवाळो संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक, जे संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोमां उत्पन्न यवाने योग्य छे ते केटला कालनी स्थितिवाळा संज्ञी पं० तिर्यचमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट त्रण पल्योपमनी स्थितिवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमां उत्पन्न थाय.

२६. [प्र०] हे भगवन् ! ते संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचो एक समये केटला उत्पन्न थाय—इत्यादि रत्नप्रभामां उत्पन्न थनार आ संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचना प्रथम गमकनी पेटे बंधुं जाणवुं. परन्तु शरीरप्रमाण जघन्य अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट एक हजार योजन होय छे. बाकी बंधुं ते ज प्रमाणे यावत्—भवादेश सुधी जाणवुं. काळादेशथी जघन्य बे अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट पूर्वकोटी पृथक्त्व अधिक त्रण पल्योपम—एटलो काल यावत्—गमनागमन करे (१).

परिमाणादि.

२७. जो ते ज जीव जघन्यकालनी स्थितिवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमां उत्पन्न थाय तो तेने ए ज पूर्वोक्त वक्तव्यता कहेवी. परन्तु काळादेशथी जघन्य बे अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट चार अन्तर्मुहूर्त अधिक चार पूर्वकोटी—एटलो काल यावत्—गमनागमन करे. (२)

२ संघी पं० तिर्यचनी
जघन्य० संघी पं०
तिर्यचमां उत्पत्ति.

२८. जो ते ज उत्कृष्ट कालनी स्थितिवाळा संज्ञी पं० तिर्यचमां उत्पन्न थाय तो जघन्य अने उत्कृष्ट त्रण पल्योपमनी स्थितिवाळा संज्ञी पं० तिर्यचमां उत्पन्न थाय—इत्यादि पूर्वोक्त वक्तव्यता कहेवी. पण परिमाण—जघन्य एक, बे के त्रण अने उत्कृष्ट *संख्याता जीवो उत्पन्न थाय. तेनुं शरीर जघन्य अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट एक हजार योजन होय छे. बाकी बंधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे यावत्—अनुबंध सुधी जाणवुं. भवादेशथी बे भव अने काळादेशथी जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक त्रण पल्योपम तथा उत्कृष्ट पूर्वकोटी अधिक त्रण पल्योपम—एटलो काल यावत्—गमनागमन करे (३).

३ संघी पं० तिर्यचनी
उत्कृष्ट० संघी पं०
तिर्यचमां उत्पत्ति.

२८ * उत्कृष्ट स्थितिवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचो असंख्यात वर्षना आयुषवाळा ज होय छे, अने ते संख्याता होवाथी उत्कृष्टपणे पण संख्याता ज चपजे छे.

૨૯. સો ચેવ અપ્પણા જહ્નકાલદ્વિતીઓ જાતો, જહ્નનેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં પુષ્પકોડીઆઉપસુ ઉવવજ્જતિ । લઙ્કી સે જહ્ના પયસ્સ ચેવ સન્નિપંચિદિયસ્સ પુદવિક્કાઇપસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ મજ્જિમણ્ણસુ તિસુ ગમપસુ સચ્ચેવ ઇહ વિ મજ્જિમેસુ તિસુ ગમપસુ કાયઘા । સંવેહો જહેવ પથ્થ ચેવ અસન્નિસ્સ મજ્જિમેસુ તિસુ ગમપસુ ૬ ।

૩૦. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલદ્વિતીઓ જાઓ જહા પદમગમઓ । નવરં ઠિતી અણુબંધો જહ્નનેણં પુષ્પકોડી, ઉક્કો-સેણ વિ પુષ્પકોડી । કાલાદેસેણં જહ્નનેણં પુષ્પકોડી અંતોમુહુત્તમમ્મહિયા, ઉક્કોસેણં તિન્નિ પલિઓવમાઈ પુષ્પકોડીપુહુત્તમ-મ્મહિયાઈ ૭ ।

૩૧. સો ચેવ જહ્નકાલદ્વિતિપસુ ઉવવજ્જો પસ ચેવ વત્તઘયા । નવરં કાલાદેસેણં જહ્નનેણં પુષ્પકોડી અંતોમુહુત્તમમ્મ-હિયા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુષ્પકોડીઓ ચઈઈ અંતોમુહુત્તેઈ અમ્મહિયાઓ ૮ ।

૩૨. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતિપસુ ઉવવજ્જો જહ્નનેણં તિપલિઓવમદ્વિતિપસુ, ઉક્કોસેણ વિ તિપલિઓવમદ્વિતિપસુ, અવસેસં તં ચેવ । નવરં પરિમાણં ઓગાહણા ય જહા પયસ્સેવ તદ્દયગમપ । મવાદેસેણં દો મવગાહણાઈ, કાલાદેસેણં જહ્નનેણં તિન્નિ પલિઓવમાઈ પુષ્પકોડીપ અમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં તિન્નિ પલિઓવમાઈ પુષ્પકોડીપ અમ્મહિયાઈ—પવતિયં ૯ ।

૩૩. [પ્ર૦] જઈ મણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ કિં સન્નિમણુ, અસન્નિમણુ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સન્નિમણુસ્સેહિંતો વિ, અસ-ન્નિમણુસ્સેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

૩૪. [પ્ર૦] અસન્નિમણુસ્સે ણં મંતે ! જે મવિપ પંચિદિયતિરિવ્વજોણિપસુ ઉવવજ્જિત્તપ સે ણં મંતે ! કેવતિકાલં ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્નનેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં પુષ્પકોડીઆઉપસુ ઉવવજ્જતિ । લઙ્કી સે તિસુ વિ ગમપસુ જહેવ પુદ-વિક્કાઇપસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ । સંવેહો જહ્ના પથ્થ ચેવ અસન્નિપંચિદિયસ્સ મજ્જિમેસુ તિસુ ગમપસુ તહેવ નિરવસેસો માણિયઘો ।

૪ જઘન્યં સંજી પં૦
તિર્યંચની સંજી પં૦
તિર્યંચમા ઉત્પત્તિ.

૨૯. જો તે (સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) પોતે જ જઘન્ય સ્થિતિવાળો હોય [અને તે સંજી પં૦ તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થાય] તો તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત આયુષવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થાય. તેને પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થતા આજ સંજી પંચેન્દ્રિયની જે વક્તવ્યતા કહી છે તે આ ઉદ્દેશકમાં મધ્યના ચોથા, પાંચમા અને છઠ્ઠા એ ત્રણ ગમકમાં કહેવી. અને [સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થતા] અસંજી પંચેન્દ્રિયને મધ્યના ત્રણ ગમકમાં જે સંવેધ કહ્યો છે તે પ્રમાણે અહિં કહેવો (૬).

૭ ઉત્કૃષ્ટં સં૦ પં૦
તિર્યંચની સં૦ પં૦
તિર્યંચમા ઉત્પત્તિ.

૩૦. જો તે પોતે ઉત્કૃષ્ટ કાલની સ્થિતિવાળો હોય તો તેને પ્રથમ ગમકની પેઠે કહેવું. પરન્તુ સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય તથા ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી હોય છે. કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી પૃથક્ત્વ અધિક ત્રણ પલ્યોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૭).

૮ ઉત્કૃષ્ટં સં૦ પં૦
તિર્યંચની જ૦ સં૦
પં૦ તિર્યંચમા
ઉત્પત્તિ.

૩૧. જો તે જ જીવ (૩૦ સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) જઘન્ય સ્થિતિવાળા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૮).

૩૦ સં૦ પં૦ તિર્યં-
ચની ૩૦ સં૦ પં૦
તિર્યંચમા ઉત્પત્તિ.

૩૨. જો તે ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાળા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા સં૦ પં૦ તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થાય. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પણ વિશેષ એ કે પરિમાણ અને અવગાહના આના ત્રીજા ગમકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવાં. મવાદેશથી બે મવ અને કાલાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક ત્રણ પલ્યોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૯).

મનુષ્યોની સં૦ પં૦
તિર્યંચમા ઉત્પત્તિ.

૩૩. [પ્ર૦] જો (સં૦ પં૦ તિર્યંચો) મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંજી મનુ-ષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સંજી અને અસંજી એ બન્ને પ્રકારના મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

અસંજી મનુષ્યોની
સં૦ પં૦ તિર્યંચમા
ઉત્પત્તિ.

૩૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસંજી મનુષ્ય, જે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા સંજી પં૦ તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા સંજી પં૦ તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થાય. પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજી મનુષ્યની પ્રથમના ત્રણ ગમકમાં જે વક્તવ્યતા કહી છે તે અહીં પ્રથમના ત્રણ ગમકમાં કહેવી. અને સંવેધ અસંજી પંચેન્દ્રિયના મધ્યમ ત્રણ ગમકમાં કહ્યો છે તે પ્રમાણે અહિં કહેવો.

૩૫. [પ્ર૦] જહ સન્નિમણુસ્સેહિતોં કિં સંખેજ્જવાસાડયસન્નિમણુસ્સેહિતોં, અસંખેજ્જવાસાડયસન્નિમણુસ્સેહિતોં ? [ઉ૦] ગોયમા ! સંખેજ્જવાસાડય, નો અસંખેજ્જવાસાડય ।

૩૬. [પ્ર૦] જહ સંખેજ્જવાસાડયં કિં પજ્જત્તં, અપજ્જત્તં ? [ઉ૦] ગોયમા ! પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાડયં, અપજ્જત્તસંખેજ્જવાસાડયં ।

૩૭. [પ્ર૦] સન્નિમણુસ્સે ણં મંતે ! જે ભવિણ પંચિદિયતિરિખ્ખજોણિપસુ ઉવવજ્જિત્તણ સે ણં મંતે ! કેવતિં ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં તિપલિઓવમટ્ટિણિપસુ ઉવવજ્જતિ ।

૩૮. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! [ઉ૦] લહ્હી સે જહા ણ્યસ્સેવ સન્નિમણુસ્સસ્સ પુઢવિક્કાઈપસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ પઢમગમણ જાવ—‘ભવાદેસો’ત્તિ । કાલાદેસેણં જહન્નેણં ઢો અંતોમુહુત્તા, ઉક્કોસેણં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈં પુષ્ણકોઢિપુહત્તમ્મહિયાઈં ? ।

૩૯. સો ચેવ જહ્ણકાલટ્ટિણિપસુ ઉવવન્નો ણ્ણ સ્સ ચેવ વત્તધ્ધયા । ણવરં કાલાદેસેણં જહન્નેણં ઢો અંતોમુહુત્તા, ઉક્કોસેણં વત્તારિ પુષ્ણકોઢીઓ ચઢઈં અંતોમુહુત્તેઈં અમ્મહિયાઓ ૨ ।

૪૦. સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ટિણિપસુ ઉવવન્નો જહન્નેણં તિપલિઓવમટ્ટિણિપસુ, ઉક્કોસેણ વિ તિપલિઓવમટ્ટિણિપસુ—સષ્ઠેવ વત્તધ્ધયા । નવરં ઓગાહણા જહન્નેણં અંગુલપુહત્તં, ઉક્કોસેણં પંચ ધણુસયાઈં । ઢિત્તી જહન્નેણં માસપુહત્તં, ઉક્કોસેણં પુષ્ણકોઢી । ણ્ણ અણુવંધો વિ । ભવાદેસેણં ઢો ભવગ્ગાહણાઈં, કાલાદેસેણં જહન્નેણં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈં માસપુહત્તમ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈં પુષ્ણકોઢીણ અમ્મહિયાઈં—પવતિયં ૩ ।

૩૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો (સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી કે અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

સંજ્ઞી મનુષ્યોની સંજ્ઞી પંચ તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.

૩૬. [પ્ર૦] જો તેઓ (સંજ્ઞી પંચ તિર્યંચો) સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્તા મનુષ્યોથી કે અપર્યાપ્તા મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા બન્ને પ્રકારના મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

૩૭. [પ્ર૦] સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય મનુષ્ય, જે સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા સંચ પંચ તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય.

૩૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે સંજ્ઞી મનુષ્યો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઈત્યાદિ પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થતા એ જ સંજ્ઞી મનુષ્યની પ્રથમ ગમકમાં કહેલી *વક્તવ્યતા યાવત્—ભવાદેશ સુધી અહીં કહેવી. કાલાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી પૃથક્ત્વ અધિક ત્રણ પલ્યોપમ—પટલો કાલ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૧).

પરિમાણાદિ.

૩૯. જો તે સંજ્ઞી મનુષ્ય જઘન્ય કાલની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પરન્તુ કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી વર્ષ—પટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૨).

સંજ્ઞી મનુષ્યની જઘન્ય સંચ પંચ તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.

૪૦. જો તે જ મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ કાલની સ્થિતિવાળા તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચ તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય. (અહીં પણ) એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે શરીરપ્રમાણ જઘન્ય અંગુલપૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષ હોય છે. આયુષ જઘન્ય માસપૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી હોય છે. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. ભવાદેશથી બે ભવ તથા કાલાદેશથી જઘન્ય માસપૃથક્ત્વ અધિક ત્રણ પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક ત્રણ પલ્યોપમ—પટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૩).

સંજ્ઞી મનુષ્યની સંચ પંચ તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.

૩૮-૩૯ * પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થતા સંજ્ઞી મનુષ્યની પ્રથમ ગમમાં કહેલી વક્તવ્યતા આ પ્રમાણે છે. પરિમાણ—એક સમયે જઘન્ય એક, બે અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. કારણ કે સંજ્ઞી મનુષ્યો હમેશાં સંખ્યાતા જ હોય છે. તેને છ સંધયન હોય છે. ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષની અવગાહના, છ સંસ્થાન, ત્રણ દૃષ્ટિ, વિકલ્પે ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ યોગ, બે પ્રકારનો ઉપયોગ, ચાર સંજ્ઞા, ચાર કષાય, પાંચ ઇન્દ્રિય, છ સમુદ્ધાત, સાતા અને અસાતા, ત્રણ વેદ, જ૦ અન્તર્મુહૂર્તનું આયુષ, સ૦ પૂર્વકોટિનું આયુષ, પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત અધ્યવસાય, સ્થિતિના સમાન અનુબન્ધ અને સંવેધ. જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ હોય છે. ત્રીજા ગમમાં પ્રથમ ગમમાં કહેલી વક્તવ્યતા કહેવી. પરન્તુ કાલની અપેક્ષા એ જ૦ બે અન્તર્મુહૂર્ત અને સ૦ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટિ સંવેધ જાણવો.—ટીકા.

૪૦ † ત્રીજા ગમમાં પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પરન્તુ અવગાહના અંગુલપૃથક્ત્વ—બે અંગુલથી નવ અંગુલ પ્રમાણ અને આયુષ માસપૃથક્ત્વ જાણવું. આ કથનથી પટલું જાણી શકાય છે કે અંગુલપૃથક્ત્વથી ન્યૂન શરીરવાળો તથા માસપૃથક્ત્વથી હીન આયુષવાળો મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ આયુષવાળા તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થતો નથી.—ટીકા.

૪૧. સો ચેવ અપ્પણા જહ્નકાલટ્ટિદ્વિઓ જાઓ, જહ્ના સન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિયસ્સ પંચિદિયતિરિક્ખજોણિયસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ મજ્જિમેસુ તિસુ ગમપ્પસુ વત્તથયા મણિયા પ્પસ ચેવ પ્પયસ્સ વિ મજ્જિમેસુ તિસુ ગમપ્પસુ નિરવસેસા માણિ-
યથ્થા । નવરં પરિમાણં ઉક્કોસેણં સંલ્લેજ્જા ઉવવજ્જંતિ, સેસં તં ચેવ ૬ ।

૪૨. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલટ્ટિદ્વિઓ જાતો સચ્ચેવ પદમગમગવત્તથયા । નવરં ઓગાહણા જહ્નકેણં પંચ ધણુસયાહં ।
ઉક્કોસેણં પંચ ધણુસયાહં । ઠિત્તી અણુબંધો જહ્નકેણં પુષ્પકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પુષ્પકોડી, સેસં તદ્દેવ જાવ—‘ભવાદેસો’ત્તિ,
કાલાદેસેણં જહ્નકેણં પુષ્પકોડી અંતોમુહુત્તમમ્મહિયા, ઉક્કોસેણં તિન્નિ પલિઓવમાહં પુષ્પકોડિપુહ્તમમ્મહિયાહં—પ્પવતિયં ૭ ।

૪૩. સો ચેવ જહ્નકાલટ્ટિદ્વિપ્પસુ ઉવવન્નો પ્પસ ચેવ વત્તથયા । નવરં કાલાદેસેણં જહ્નકેણં પુષ્પકોડી અંતોમુહુત્તમમ્મ-
હિયા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુષ્પકોડીઓ ચડાહિં અંતોમુહુત્તેહિં અમ્મહિયાઓ ૮ ।

૪૪. સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ટિદ્વિપ્પસુ ઉવવન્નો, જહ્નકેણં તિન્નિ પલિઓવમાહં, ઉક્કોસેણ વિ તિન્નિ પલિઓવમાહં, પ્પસ ચેવ
લક્કી જદ્દેવ સત્તમગમે । ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાહં । કાલાદેસેણં જહ્નકેણં તિન્નિ પલિઓવમાહં પુષ્પકોડીપ્પ અમ્મહિયાહં, ઉક્કો-
સેણ વિ તિન્નિ પલિઓવમાહં પુષ્પકોડીપ્પ અમ્મહિયાહં—પ્પવતિયં ૯ ।

૪૫. [પ્ર૦] જહ્ દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ કિં ભવણવાસિદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, વાણમંતરં, જોહ્સિયં, વેમાણિયદેવેહિંતો ?
[ઉ૦] ગોયમા ! ભવણવાસિદેવેહિંતો વિં, જાવ—વેમાણિયદેવેહિંતો વિં ।

૪૬. [પ્ર૦] જહ્ ભવણવાસિં કિં અસુરકુમારભવણં, જાવ—થણિયકુમારભવણં ? [ઉ૦] ગોયમા ! અસુરકુમારં,
જાવ—થણિયકુમારભવણં ।

૪૭. [પ્ર૦] અસુરકુમારે ણં મંતે ! જે મવિપ્પ પંચિદિયતિરિક્ખજોણિયસુ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિં ? [ઉ૦]
ગોયમા ! જહ્નકેણં અંતોમુહુત્તદ્વિપ્પસુ, ઉક્કોસેણં પુષ્પકોડિભાઉપ્પસુ ઉવવજ્જંતિ । અસુરકુમારાણં લક્કી ણવસુ વિ ગમપ્પસુ
જહ્ના પુદ્ધવિક્કાહ્પસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ, પ્પવં જાવ—ઈસાણદેવસ્સ તદ્દેવ લક્કી । ભવાદેસેણં સઘ્થથ અટ્ટ ભવગ્ગહણાહં, ઉક્કોસેણં
જહ્નકેણં દોન્નિ ભવગ્ગહણાહં । ઠિત્તિ સંવેહં ચ સઘ્થથ જાણેજ્જા ૯ ।

જવ૦ સંજી મનુષ્યની
સં૦ પં૦ તિર્યંચમાં
વત્પત્તિ.

૪૧. જો તે સંજી મનુષ્ય પોતે જઘન્યસ્થિતિવાલો હોય તો તેને જેમ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થતા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની મધ્યમ ત્રણ
ગમકોની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ આની પણ મધ્યમ ત્રણ ગમકોની બધી વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે પરિમાણ ‘ઉત્કૃષ્ટ
સંસ્થાતા ઉપજે’ એમ કહેવું, અને બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. (૬)

ઉત્કૃષ્ટ૦ સંજી મનુ-
ષ્યની સં૦ પં૦ તિર્યં-
ચમાં ઉત્પત્તિ.

૪૨. જો તે (સંજી મનુષ્ય) પોતે ઉત્કૃષ્ટ કાલની સ્થિતિવાલો હોય તો તેને પ્રથમ ગમકની વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે
શરીરની અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષની હોય છે. સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી હોય છે. બાકી બધું
યાવત્—ભવાદેશ સુધી તે જ પ્રમાણે જાણવું. કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી પૃથક્ત્વ અધિક ત્રણ
પલ્યોપમ—પટલો કાલ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૭).

ઉ૦ સંજી મનુષ્યની
જવ૦ સં૦ પં૦ તિર્યં-
ચમાં ઉત્પત્તિ.

૪૩. જો તે જ મનુષ્ય જઘન્ય સ્થિતિવાલો તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાલાદેશથી
જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી—પટલો કાલ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૮).

ઉ૦ સંજી મનુષ્યની
ઉ૦ સંજી પં૦ તિર્યં-
ચમાં ઉત્પત્તિ.

૪૪. જો તે જ મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાલો સંજી પં૦ તિર્યંચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યો-
પમની સ્થિતિવાલો સંજી૦ પં૦ તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય. અહિં પૂર્વોક્ત સાતમા ગમકની વક્તવ્યતા કહેવી. ભવાદેશથી બે ભવ અને કાલાદે-
શથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક ત્રણ પલ્યોપમ—પટલો કાલ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૯).

દેવોની સં૦ પં૦
તિર્યંચોમાં ઉત્પત્તિ.

૪૫. જો તે (સં૦ પં૦ તિર્યંચો) દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું ભવનવાસી દેવોથી, વાનવ્યન્તર દેવોથી, જ્યોતિષિક દેવોથી
કે વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ભવનવાસી દેવોથી, અને યાવત્—વૈમાનિક દેવોથી પણ આવી
ઉત્પન્ન થાય.

અસુરકુમાર-
ભવનવાસી દેવોનો
સં૦ પં૦ તિર્યંચોમાં
ઉપપાત.

૪૬. [પ્ર૦] જો તે ભવનવાસી દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું અસુરકુમાર ભવનવાસીથી કે યાવત્—સ્તનિતકુમાર ભવનવાસી
દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ અસુરકુમારોથી, યાવત્—સ્તનિતકુમાર ભવનવાસી દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે.

૪૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અસુરકુમાર ભવનવાસી દેવ સં૦ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની
સ્થિતિવાલો સંજી પં૦ તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાલો સંજી પં૦
તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય. તેને નવે ગમકમાં જે વક્તવ્યતા પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થતા અસુરકુમારોની કહી છે તેમ કહેવી. એ પ્રમાણે
યાવત્—ઈશાનદેવ લોક સુધી પણ તે પ્રમાણે વક્તવ્યતા કહેવી. ભવાદેશ બધે ઠેકાણે ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ અને જઘન્ય બે ભવ હોય છે.
અહીં સર્વે ઠેકાણે સ્થિતિ અને સંવેધ મિત્ર જાણવો (૯).

४८. [प्र०] नागकुमारे णं भंते ! जे भविणं ? [उ०] एस चव वत्तघया । नवरं ठिति संवेहं च जाणेज्जा । एवं जाव-यणियकुमारे ९ ।

४९. [प्र०] जइ चाणमंतरेहिंतो किं पिसायं ? [उ०] तहेव । जाव-

५०. [प्र०] चाणमंतरे णं भंते ! जे भविणं पंचिदियतिरिक्खं ? [उ०] एवं चव । नवरं ठिति संवेहं च जाणेज्जा ९ ।

५१. [प्र०] जइ जोतिसियं ? [उ०] उघवाओ तहेव । जाव-

५२. [प्र०] जोतिसियं णं भंते ! जे भविणं पंचिदियतिरिक्खं ? [उ०] एस चव वत्तघया । जहा पुढविकाइयउद्दे-सए भवग्गहणाइं णवसु वि गमएसु अट्ट, जाव-कालादेसेणं जह्वेणं अट्टभागपलिओवमं अंतोमुहुत्तमम्महियं, उक्कोसेणं चत्तारि पलिओवमाइं चउहिं पुघकोडीहिं चउहि य वाससयसहस्सेहिं अम्महियाइं-एवतियं । एवं नवसु वि गमएसु, नवरं ठिति संवेहं च जाणेज्जा ९ ।

५३. [प्र०] जइ वेमाणियदेवेहिंतो किं कप्पोवगवेमाणियं, कप्पातीतवेमाणियं ? [उ०] गोयमा ! कप्पोवगवेमा-णियं, नो कप्पातीतवेमाणियं । जइ कप्पोवगं जाव-सहस्सारकप्पोवगवेमाणियदेवेहिंतो वि उववज्जंति, नो आणयं, जाव-णो अञ्जयकप्पोवगवेमाणियं ।

५४. [प्र०] सोहम्मदेवे णं भंते ! जे भविणं पंचिदियतिरिक्खजोणिएसु उववज्जितए से णं भंते ! केवतिं ? [उ०] गोयमा ! जह्वेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं पुघकोडीआउएसु, सेसं जहेव पुढविकाइयउद्देसए नवसु वि गमएसु । नवरं नवसु वि गमएसु जह्वेणं दो भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं अट्ट भवग्गहणाइं । ठिति कालादेसं च जाणेज्जा, एवं ईसाणदेवे वि । एवं एएणं कमेणं अवसेसा वि जाव-सहस्सारदेवेसु उववाएयघा । नवरं ओगाहणा जहा ओगाहणासंठाणे, लेस्सा-सणकुमार-

४८. [प्र०] हे भगवन् ! जे नागकुमार, पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा सं० प० तिर्यचमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! अहीं बधी पूर्वोक्त वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए के स्थिति अने संवेध (भिन्न) जाणवो. ए प्रमाणे यावत्-स्तानितकुमारो सुधी जाणवुं.

नागकुमारनी सं० प० तिर्यचम उत्पत्ति.

४९. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते (संज्ञी पं० तिर्यचो) वानव्यन्तरोधी आवी उत्पन्न थाय तो शुं पिशाच वानव्यन्तरोधी आवी उत्पन्न थाय-इत्यादि वधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं. यावत्-

वानव्यन्तरोधी पं० तिर्यचम उत्पत्ति.

५०. [प्र०] हे भगवन् ! जे वानव्यन्तर, पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा संज्ञी पं० तिर्यचमां उत्पन्न थाय ? [उ०] पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं. पण विशेष ए के अहीं स्थिति अने संवेध भिन्न जाणवो.

५१. [प्र०] जो ते (संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यच) ज्योतिषिकोधी आवी उत्पन्न थाय तो तेने पूर्वे कह्या प्रमाणे-पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थता संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचने कह्या प्रमाणे उपपात कहेवो. यावत्-

ज्योतिषिकोनी पं० तिर्यचमां उत्पत्ति.

५२. [प्र०] हे भगवन् ! जे ज्योतिषिक, पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा सं० पं० तिर्यचमां उत्पन्न थाय ? [उ०] ए ज पूर्वोक्त वक्तव्यता जेम पृथिवीकायिक उद्देशकमां कहेली छे तेम कहेवी. नवे गमकमां आठ भवो जाणवा. यावत्-काळादेशधी जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक पल्योपमनो आठमो भाग अने उक्कष्ट चार पूर्वकोटी अधिक पल्योपम-एटलो काळ यावत्-गतिआगति करे. ए प्रमाणे नवे गमकोमां जाणवुं. पण विशेष ए के अहीं स्थिति अने संवेध भिन्न जाणवो. (९)

५३. [प्र०] जो तेओ वैमानिक देवोधी आवी उत्पन्न थाय तो शुं कल्पोपपन्न वैमानिक देवोधी के कल्पातीत वैमानिक देवोधी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ कल्पोपपन्नक वैमानिक देवोधी आवी उत्पन्न थाय, पण कल्पातीत वैमानिक देवोधी आवी न उत्पन्न थाय. जो कल्पोपपन्न वैमानिक देवोधी आवी उत्पन्न थाय तो यावत्-सहस्सार कल्पोपपन्नक वैमानिक देवोधी आवी उत्पन्न थाय, पण आनत कल्पोपपन्नक, यावत्-अच्युतकल्पोपपन्नकधी आवी उत्पन्न न थाय.

वैमानिक देवोनी पं० तिर्यचमां उत्पत्ति.

५४. [प्र०] हे भगवन् ! जे सौधर्म देव, पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा पंचेन्द्रिय तिर्यचमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उक्कष्ट पूर्वकोटी आयुषवाळा पंचेन्द्रिय तिर्यचमां उत्पन्न थाय. बाकी वधुं नवे गमकोने आश्रयी पृथिवीकायिक उद्देशकमां कह्या प्रमाणे कहेवुं. पण विशेष ए के नवे गमकोमां संवेध-भवनी अपेक्षाए जघन्य बे भव अने उक्कष्ट आठ भवनो होय छे. स्थिति अने काळादेश (भिन्न भिन्न) जाणवा. ए प्रमाणे ईशान देव संवेधे पण जाणवुं.

सौधर्मधी सहस्र पर्यंत देवोनी सं० तिर्यचमां उत्पत्ति.

मार्हिद-बंभलोपसु एगा पम्हलेस्सा, सेसाणं एगा सुक्कलेस्सा । वेदे नो इत्थिवेदगा, पुरिसवेदगा, णो नपुंसगवेदगा । आउ-अणुबंधा जहा ठितिपदे, सेसं जहेव ईसाणगाणं कायसंवेहं च जाणेज्जा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' । त्ति ।

चउवीसतिमे सए वीसतिमो उद्देशो समत्तो ।

तथा ए ज क्रमवडे बाकी बधा देवोनो यावत्-सहस्रार देव सुधी उपपात कहेवो. परन्तु अवगाहना, *अवगाहनासंस्थानपदमां क्हा प्रमाणे जाणवी. लेस्या—सनत्कुमार, माहेन्द्र अने ब्रह्मलोकमां एक पम्हलेस्या अने बाकी बधाने एक शुक्कलेस्या जाणवी. वेदमां स्त्रीवेदवाळा अने नपुंसकवेदवाळा नथी, पण पुरुषवेदवाळा होय छे. स्थितिपदमां क्हा प्रमाणे आयुष अने अनुबंध जाणवो. बाकी बधुं ईशान देवोनी पेठे जाणवुं, तेमज अहिं कायसंवेध जुदो कहेवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

चोवीशमा शतकमां वीशमो उद्देशक समाप्त.

एगवीसतिमो उद्देशो ।

१. [प्र०] मणुस्सा णं भंते ! कओर्हितो उववज्जंति ? किं नेरइपरहितो उववज्जंति ? जाव-देवोर्हितो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! नेरइपरहितो वि उववज्जंति, जाव-देवोर्हितो वि उववज्जंति-एवं उववाओ जहा पंचिदियतिरिक्खजोणिउद्देशए जाव-तमापुढविनेरइपरहितो वि उववज्जंति, णो अहेसत्तमपुढविनेरइपरहितो उववज्जंति ।

२. [प्र०] रयणप्पमपुढविनेरइए णं भंते ! जे भविए मणुस्सेसु उववज्जत्तए से णं भंते ! केवतिकाल० ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं मासपुहत्तट्टितिएसु, उक्कोसेणं पुच्चकोडिआउपसु, अवसेसा वत्तधया जहा पंचिदियतिरिक्खजोणिपसु उववज्जंतस्स तहेव । नवरं परिमाणे जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिच्चि वा, उक्कोसेणं संवेज्जा उववज्जंति । जहा तहिं अंतोमुहुत्तेहिं तहा इहं मासपुहत्तेहिं संवेहं करेज्जा, सेसं तं चेव ९ । जहा रयणप्पभाए वत्तधया तहा सक्करप्पभाए वि । नवरं जहन्नेणं वासपुहुत्तट्टिएसु, उक्कोसेणं पुच्चकोडी० । ओगाहणा-लेस्सा-णाण-ट्टिति-अणुबंध-संवेहं णाणत्तं च जाणेज्जा जहेव तिरिक्खजोणिय-उद्देशए । एवं-जाव-तमापुढविनेरइए ९ ।

३. [प्र०] जइ तिरिक्खजोणिपरहितो उववज्जंति किं पंगिदियतिरिक्खजोणिपरहितो उववज्जंति ? जाव-पंचिदियतिरिक्खजोणिपरहितो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! पंगिदियतिरिक्खजोणिप० भेदो जहा पंचिदियतिरिक्खजोणिउद्देशए । नवरं तेउ-वाऊ पडिसेहेयथा, सेसं तं चेव । जाव-

एकवीशमो उद्देशक.

मनुष्योनो उपपात.

१. [प्र०] हे भगवन् ! मनुष्यो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय ? शुं नैरयिकोथी, के यावत्-देवोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थाय, यावत्-देवोथी पण आवी उत्पन्न थाय. ए प्रमाणे अहीं पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक उद्देशकमां क्हा प्रमाणे उपपात कहेवो. यावत्-छ्ठी तमा पृथिवीना नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थाय, पण सातमी तमतमा पृथिवीना नैरयिकोथी आवी न उत्पन्न थाय.

रत्नप्रभानैरयिकोनो मनुष्यमां उपपात.

२. [प्र०] हे भगवन् ! रत्नप्रभापृथिवीनो नैरयिक जे मनुष्योमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा मनुष्यमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य बे मासथी आरंभी नव मास सुधीनी अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनी स्थितिवाळा मनुष्यमां उत्पन्न थाय. बाकी बधी वक्तव्यता पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकमां उत्पन्न थता रत्नप्रभानैरयिकोनी पेठे कहेवी. परन्तु परिमाण—जघन्य एक, बे के त्रण अने उत्कृष्ट संख्याता उत्पन्न थाय छे. जेम त्यां अन्तर्मुहूर्तवडे संवेध कयों छे तेम अहीं मासपृथक्त्ववडे संवेध करवो. बाकी बधुं पूर्वे क्हा प्रमाणे जाणवुं, रत्नप्रभानी वक्तव्यतानी पेठे शर्कराप्रभानी पण वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए के जघन्य वर्षपृथक्त्वनी स्थितिवाळा अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनी स्थितिवाळा मनुष्यमां उत्पन्न थाय. तथा अवगाहना, लेस्या, ज्ञान, स्थिति, अनुबंध अने संवेध अने तेनी विशेषता तिर्यचयोनिकना उद्देशकमां क्हा प्रमाणे जाणवी. ए प्रमाणे यावत्-तमा पृथिवीना नैरयिक सुधी जाणवुं.

तिर्यचयोनिकोनो मनुष्यमां उपपात.

३. [प्र०] जो तेओ तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं एकेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी के यावत्-पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! एकेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय-इत्यादि वक्तव्यता पंचेन्द्रियतिर्यचयोनिक उद्देशकमां क्हा प्रमाणे जाणवी. पण विशेष ए के, तेजस्काय अने वायुकायनो निषेध करवो. [त्यांथी आवी मनुष्यमां उत्पन्न न थाय.] बाकी बधुं पूर्वे क्हा प्रमाणे जाणवुं. यावत्—

४. [प्र०] पुढविकाइए णं भंते ! जे भविण मणुस्सेसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवति० ? [उ०] गोयमा ! जह्नेणं अंतोमुहुत्तट्टितिएसु, उक्कोसेणं पुष्पकोडीआउएसु उववज्जिजा ।

५. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा० ? [उ०] एवं जहेव पंचिंदियतिरिक्खजोणिएसु उववज्जमाणस्स पुढविकाइयस्स वत्त-
धया सा चेव इह वि उववज्जमाणस्स भाणियद्धा णवसु वि गमएसु । नवरं ततिय—छट्ट—णवमेसु गमएसु परिमाणं जह्नेणं
एक्को वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं संखेज्जा उववज्जंति । जाहे अप्पणा जह्नेकालट्टितियो भवति ताहे पढमगमए अज्ज-
वसाणा पसत्था वि अप्पसत्था वि, वितियगमए अप्पसत्था, ततियगमए पसत्था भवंति, सेसं तं चेव निरवसेसं ९ ।

६. [प्र०] जह आउक्काइए० ? [उ०] एवं आउक्काइयाण वि । एवं वणस्सइकाइयाण वि । एवं जाव—चउरिंदियाण
वि । असन्निपंचिंदियतिरिक्खजोणिय—सन्निपंचिंदियतिरिक्खजोणिय—असन्निमणुस्स—सन्निमणुस्सा य पते सधे वि जहा
पंचिंदियतिरिक्खजोणियउद्देसए तहेव भाणियद्धा । नवरं एयाणि चेव परिमाण—अज्जवसाण—णाणत्ताणि जाणिज्जा पुढविका-
इयस्स एत्थ चेव उद्देसए भणियाणि । सेसं तहेव निरवसेसं ।

७. [प्र०] जह देवेहिंतो उववज्जंति किं भवणवासिदेवेहिंतो उववज्जंति, वाणमंतर०, जोइसिय०, वेमाणियदेवेहिंतो
उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! भवणवासिदेवेहिंतो वि०, जाव—वेमाणियदेवेहिंतो वि उववज्जंति ।

८. [प्र०] जह भवणवासि० किं असुर०, जाव—थणिय० ? [उ०] गोयमा ! असुरकुमार०, जाव—थणिय० ।

९. [प्र०] असुरकुमारे णं भंते ! जे भविण मणुस्सेसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवति० ? [उ०] गोयमा ! जह्नेणं
मासपुहत्तट्टितिएसु, उक्कोसेणं पुष्पकोडीआउएसु उववज्जेज्जा । एवं जहेव पंचिंदियतिरिक्खजोणियउद्देसए वत्तधया सधेव एत्थ
वि भाणियद्धा । नवरं जहा ताहे जह्नेणं अंतोमुहुत्तट्टितिएसु तहा इहं मासपुहत्तट्टिएसु । परिमाणं जह्नेणं एक्को वा दो वा

४. [प्र०] हे भगवन् ! जे पृथिवीकायिक, मनुष्योमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा मनुष्यमां उत्पन्न
थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनी स्थितिवाळा मनुष्यमां उत्पन्न थाय. ^१

पृथिवीकायिको नो
मनुष्यमां उपपात.

५. [प्र०] हे भगवन् ! ते (पृथिवीकायिको) एक समये केटला उत्पन्न थाय—इत्यादि पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकमां उत्पन्न थता
पृथिवीकायिकनी पेठे अही मनुष्यमां उत्पन्न थनार पृथिवीकायिकनी वक्तव्यता नवे गमकोमां कहेवी. विशेष एके त्रीजा, छट्टा, अने नवमा
गमकमां परिमाण जघन्य एक, बे के त्रण अने उत्कृष्ट संख्याता उत्पन्न थाय छे. ज्यारे (पृथिवीकायिक) पोते जघन्यकाळनी स्थितिवाळो
होय त्तारे [मध्यमना त्रण गमकमांना] *प्रथम गमकमां अध्यवसायो प्रशस्त अने अप्रशस्त बन्ने प्रकारना होय छे. बीजा गमकमां अप्रशस्त
अने त्रीजा गमकमां प्रशस्त होय छे. बाकी बंधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं.

६. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ (मनुष्यो) अप्कायिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो अप्कायिकोने तथा वनस्पतिकायिकोने पूर्वोक्त
वक्तव्यता कहेवी. ए प्रमाणे यावत्—चउरिन्द्रियो सुधी जाणवुं. असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक, संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक, असंज्ञी मनुष्य
अने संज्ञी मनुष्य ए बधाने पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकउद्देशकमां कह्या प्रमाणे कहेवुं. परन्तु विशेष ए के बधाने परिमाण अने अध्यवसायोनी
भिन्नता पृथिवीकायिकने आज उद्देशकमां कह्या प्रमाणे जाणवी. बाकी बंधुं पूर्वोक्त जाणवुं.

अप्कायिको नो मनु-
ष्यमां उपपात.

७. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ (मनुष्यो) देवोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं भवनवासी, व्यानव्यन्तर, ज्योतिषिक के वैमानिक
देवोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ भवनवासी देवोथी, यावत्—वैमानिक देवोथी पण आवी उत्पन्न थाय.

देवो नो मनुष्योमां
उपपात.

८. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते भवनवासी देवोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं असुरकुमारोथी आवी उत्पन्न थाय के यावत्—स्तनित-
कुमारोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ असुरकुमारोथी, यावत्—स्तनितकुमारोथी पण आवी उत्पन्न थाय.

भवनवासी देवो नो
मनुष्यमां उपपात.

९. [प्र०] हे भगवन् ! असुरकुमारदेव, जे मनुष्यमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा मनुष्यमां उत्पन्न थाय ?
[उ०] हे गौतम ! ते जघन्य मासपृथक्क अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनी स्थितिवाळा मनुष्यमां उत्पन्न थाय. ए प्रमाणे पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकना
उद्देशकमां जे वक्तव्यता कही छे ते वक्तव्यता अहिं पण कहेवी. पण विशेष ए के जेम त्यां जघन्य अन्तर्मुहूर्तनी स्थितिवाळा तिर्यचमां
उत्पन्न थवानुं कहां छे तेम अही मासपृथक्कनी स्थितिवाळामां उत्पन्न थवानुं कहेवुं. परिमाण—जघन्य एक, बे के त्रण अने उत्कृष्ट
संख्याता उत्पन्न थाय छे. बाकी बंधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्—ईशानदेवो सुधी वक्तव्यता कहेवी. ए ज—उपर कह्या

असुरकुमारदि
देवो नो मनुष्यमां
उपपात.

५ * मध्यमत्रिकना प्रथम गमकमां जघन्य० पृथिवीकायिको नो मनुष्यमां औधिक उपपात थाय छे. ज्यारे पृथिवीकायिक उ० मनुष्यमां उत्पन्न
थवानो होय त्तारे तेना अध्यवसायो प्रशस्त होय छे, जघन्य० मनुष्यमां उत्पन्न थवानो होय त्तारे अप्रशस्त अध्यवसायो होय छे. मध्यमत्रिकना बीजा गमकमां
जघन्य० पृथिवीकायिक जघन्य० मनुष्यमां उपजवानो होवाथी तेना अध्यवसायो अप्रशस्त होय छे, कारण के प्रशस्त अध्यवसायोथी जघन्य स्थितिपणे उप-
पात थतो नथी. त्रीजा गमकमां जघन्य० पृथिवीकायिक उ० मनुष्यमां उपजतो होवाथी तेना प्रशस्त अध्यवसायो होय छे.—टीका.

तिभि वा, उक्कोसेणं संखेज्जा उववज्जंति, सेसं तं चेव । एवं जाव—'ईसाणदेवो'त्ति । एयाणि चेव णाणत्ताणि । सणकुमारा-
दीया जाव—'सहस्सारो'त्ति जहेव पंचिदियतिरिक्खजोणिउद्देसए । नवरं परिमाणं जहन्नेणं एक्को धा दो वा तिभि वा, उक्कोसेणं
संखेज्जा उववज्जंति । उववाओ जहन्नेणं वासपुहत्तट्टितिएसु, उक्कोसेणं पुव्वकोडीआउपसु उववज्जंति, सेसं तं चेव । संवेहं
वासपुहुत्तं पुव्वकोडीसु करेज्जा । सणकुमारे ठिती चउगुणिया अट्टावीसं सागरोवमा भवंति, माहिंदे ताणि चेव सातिरेगाणि,
वम्हलोप चचालीसं, लंतप छप्पन्नं, महासुके अट्टासट्टिं, सहस्सारे बावत्तरिं सागरोवमाइं । एसा उक्कोसा ठिती मणिया । जह-
न्नट्टितिं पि चउ गुणेज्जा ९ ।

१०. [प्र०] आणयदेवे णं भंते ! जे भविए मणुस्सेसु उववज्जित्तप से णं भंते ! केवति० ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं
वासपुहत्तट्टितिएसु, उक्कोसेणं पुव्वकोडीठितीएसु० ।

११. [प्र०] ते णं भंते !० [उ०] एवं जहेव सहस्सारदेवाणं वत्तधया । नवरं ओगाहणा—ठिति—अणुबंधे य जाणेज्जा,
सेसं तं चेव । भवादेसेणं जहन्नेणं दो भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं छ भवग्गहणाइं । कालादेसेणं जहन्नेणं अट्टारस सागरोवमाइं
वासपुहुत्तमभहियाइं, उक्कोसेणं सत्तावन्नं सागरोवमाइं तिहिं पुव्वकोडीहिं अब्भहियाइं—एवतियं कालं० । एवं णव वि गमा,
नवरं ठितिं अणुबंधं संवेहं च जाणेज्जा, एवं जाव—अच्चुयदेवो, नवरं ठितिं अणुबंधं संवेहं च जाणेज्जा । पाणयदेवस्स ठिती
तिगुणिया सट्टिं सागरोवमाइं, आरणगस्स तेवट्टिं सागरोवमाइं, अच्चुयदेवस्स छावाट्टिं सागरोवमाइं ।

१२. [प्र०] जह कप्पातीतवेमाणियदेवेहिंतो उववज्जंति किं गेवेज्जकप्पातीत०, अणुत्तरोववातियकप्पातीत० ? [उ०]
गोयमा ! गेवेज्जकप्पातीत०, अणुत्तरोववातिय० ।

१३. [प्र०] जह गेवेज्ज० किं हेट्टिम २ गेवेज्जगकप्पातीत० जाव—उवरिम २ गेवेज्ज० ? [उ०] गोयमा ! हेट्टिम २
गेवेज्ज०, जाव—उवरिम २० ।

१४. [प्र०] गेवेज्जदेवे णं भंते ! जे भविए मणुस्सेसु उववज्जित्तप से णं भंते ! केवतिकाल ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं

वावर सहस्रार
देवो नो मनुष्यमा
उपपात्त.

प्रमाणे विशेषता पण जाणवी. जेम पंचेन्द्रियतियैचयोनिकउद्देशकमां कहुं छे तेम सनत्कुमारथी मांडी यावत्—सहस्रारसुचीना देवो संबंधे
कहेवुं. पण विशेष ए के परिमाण जघन्य एक, बे के त्रण अने उत्कृष्ट संख्याता उत्पन्न थाय छे. तेओ जघन्य वर्षपृथक्त्व स्थितिवाळा
अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनी स्थितिवाळा मनुष्यमां उत्पन्न थाय छे. बाकी बधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे कहेवुं. संवेध जघन्य वर्षपृथक्त्व अने उत्कृष्ट
पूर्वकोटी वडे करवो. सनत्कुमारमां पोताना आयुषनी स्थितिथी चारगुणी करतां अठ्यावीश सागरोपम थाय छे. माहेन्द्रमां कांइक अधिक
अठ्यावीश सागरोपम, ब्रह्मलोकमां चालीश, लंतकमां छप्पन्न, महाशुक्रमां अडसठ अने सहस्रारमां बहोतेर सागरोपम थाय छे. ए प्रमाणे
उत्कृष्ट स्थिति कहेवी. अने जघन्य स्थितिने पण चारगुणी करवी. [एम कायसंवेध कहेवो.] (९.)

आनत देवो नो
मनुष्यमा उपपात्त.

१०. [प्र०] हे भगवन् ! जे आनतदेव, मनुष्योमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा मनुष्योमां उत्पन्न थाय
[उ०] हे गौतम ! जघन्य वर्षपृथक्त्वनी अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनी स्थितिवाळा मनुष्यमां उत्पन्न थाय.

परिमाणानि.

११. [प्र०] हे भगवन् ! ते (मनुष्यो) एक समये केटला उत्पन्न थाय—इत्यादि जेम सहस्रार देवनी वक्तव्यता कही छे तेम
कहेवी. पण अवगाहना, स्थिति अने अनुबंधनी विशेषता जाणवी. बाकी बधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं. भवादेशथी जघन्य बे भव अने
उत्कृष्ट छ भव तथा काळादेशथी जघन्य वर्षपृथक्त्व अधिक अट्टार सागरोपम, अने उत्कृष्ट त्रण पूर्वकोटी अधिक सत्तावन सागरोपम—
एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे. ए प्रमाणे नवे गमकोमां जाणवुं. परन्तु विशेष ए के स्थिति, अनुबंध अने संवेध भेदपूर्वक जाणवो.
ए प्रमाणे यावत्—अच्युत देव सुधी समजवुं. विशेष ए के स्थिति, अनुबंध अने संवेध भिन्न भिन्न जाणवा. प्राणत देवनी स्थिति त्रणगुणी
करतां साठ सागरोपम, आरणनी त्रेसठ सागरोपम, अने अच्युतदेवनी छासठ सागरोपम स्थिति थाय छे.

कल्पातीत देवो नो
मनुष्यमा उपपात्त.

१२. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते (मनुष्यो) कल्पातीत वैमानिक देवोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं प्रैवेयक कल्पातीत वैमानिक
देवोथी आवी उत्पन्न थाय के अनुत्तरौपपातिक कल्पातीत देवोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ प्रैवेयक अने अनुत्तरौपपा-
तिक ए बन्ने प्रकारना कल्पातीत देवोथी आवी उत्पन्न थाय.

प्रैवेयक देवो नो
मनुष्यमा उपपात्त.

१३. [प्र०] जो (मनुष्यो) प्रैवेयककल्पातीत देवोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं सौथी नीचेना के सौथी उपरना प्रैवेयक-
कल्पातीत देवोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ सौथी नीचेना यावत्—सौथी उपरना प्रैवेयककल्पातीत देवोथी पण
उत्पन्न थाय.

१४. [प्र०] हे भगवन् ! प्रैवेयक देव, जे मनुष्यमा उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा मनुष्यमां उत्पन्न थाय ?

वासपुहुचठितीएसु, उक्कोसेणं पुषकोडी०, अवसेसं जहा आणयदेवस्स वत्तघया । नवरं ओगाहणा-गौतमा ! एमे भवधारणिजे सरीरए, से जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं उक्कोसेणं दो रयणीओ । संठाणं-एगे भवधारणिजे सरीरे, से समचउरंससं-ठिए एन्नते । पंच समुग्घाया एन्नत्ता, तं जहा-वेदणासमुग्घाय, जाव-तेयगसमुग्घाय, णो चेव णं वेउच्चियतेयगसमुग्घायहिं समोहणिसु वा, समोहणंति वा, समोहणिसंसंति वा । ठिती अणुबंधो जहन्नेणं बावीसं सागरोवमाइं, उक्कोसेणं एकतीसं सागरोवमाइं, सेसं तं चेव । कालादेसेणं जहन्नेणं बावीसं सागरोवमाइं वासपुहुत्तमम्भहियाइं, उक्कोसेणं तेणउतिं सागरोवमाइं तिहिं पुषकोडीहिं अम्भहियाइं-एवतियं० । एवं सेसेसु वि अट्टगमएसु । नवरं ठितिं संवेहं च जाणेज्जा ९ ।

१५. [प्र०] जइ अणुत्तरोववाइयकप्पातीतवेमाणियं० किं विजयअणुत्तरोववाइयं०, वैजयंतअणुत्तरोववातियं०, जाव-सच्चट्टसिद्धं० ? [उ०] गौयमा ! विजयअणुत्तरोववातियं० जाव-सच्चट्टसिद्धअणुत्तरोववातियं० ।

१६. [प्र०] विजय-वैजयंत-जयंत-अपराजियदेवे णं भंते ! जे भविए मणुस्सेसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवति० [उ०] एवं जहेव गेवेज्जदेवाणं । नवरं ओगाहणा जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जइ भागं, उक्कोसेणं एगा रयणी । सम्मदिट्ठी, णो मिच्छदिट्ठी, णो सम्मामिच्छदिट्ठी । णाणी, णो अन्नाणी, नियमं तिन्नाणी, तं जहा-आभिणिबोहियनाणी, सुयनाणी, ओहि. णाणी । ठिती जहन्नेणं एकतीसं सागरोवमाइं, उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं, सेसं तं चेव । भवादेसेणं जहन्नेणं दो भवग्ग-हणाइं, उक्कोसेणं चत्तारि भवग्गहणाइं । कालादेसेणं जहन्नेणं एकतीसं सागरोवमाइं वासपुहुत्तमम्भहियाइं, उक्कोसेणं छावट्ठि सागरोवमाइं दोहिं पुषकोडीहिं अम्भहियाइं-एवतियं० । एवं सेसा वि अट्ट गमगा भाणियवा । नवरं ठितिं अणुबंधं संवेधं च जाणेज्जा, सेसं एवं चेव ।

१७. [प्र०] सच्चट्टसिद्धगदेवे णं भंते ! जे भविए मणुस्सेसु उववज्जित्तए० ? [उ०] सा चेव विजयादिदेववत्तघया भाणियवा । नवरं ठिती अजहन्नेणं उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं । एवं अणुबंधो वि, सेसं तं चेव । भवादेसेणं दो भवग्ग-हणाइं, कालादेसेणं जहन्नेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं वासपुहुत्तमम्भहियाइं, उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं पुषकोडीए अम्भहियाइं-एवतियं० १ ।

[उ०] हे गौतम ! ते जघन्य वर्षपृथक्त्व अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनी स्थितिवाळा मनुष्यमां उत्पन्न थाय. बाकी बधी वक्तव्यता आनत देवनी पेटे कहेवी. परन्तु हे गौतम ! तेने एक भवधारणीय शरीर होय छे अने तेनी अवगाहना जघन्य अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट बे हाथनी होय छे. तेने एक भवधारणीय शरीर समचतुरस्र संस्थानवाळुं होय छे. पांच समुद्घातो होय छे, ते आ प्रमाणे-१ वेदना समुद्घात अने यावत्-तैजस समुद्घात. पण तेओए वैक्रिय के तैजस समुद्घात करी नथी, करता नथी अने करशे पण नहि. स्थिति अने अनुबंध जघन्य बावीस सागरोपम तथा उत्कृष्ट एकत्रीश सागरोपम होय छे. बाकी बंधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं. काळादेशथी जघन्य वर्षपृथक्त्व अधिक त्राणुं सागरोपम अने उत्कृष्ट त्रण पूर्वकोटी अधिक त्राणुं सागरोपम-एटलो काळ-यावत्-गमनागमन करे. बाकीना आठे गमकोमां पण ए प्रमाणे जाणवुं. विशेष ए के स्थिति अने संवेध (भिन्न) जाणवो.

१५. जो तेओ (मनुष्यो) अनुत्तरौपपातिक कल्पातीत वैमानिक देवोधी आवी उत्पन्न थाय तो शुं विजय, वैजयंत के यावत्-सर्वार्थसिद्ध अनुत्तरौपपातिक देवोधी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ विजय अनुत्तरौपपातिकथी यावत्-सर्वार्थसिद्ध अनुत्तरौ-पपातिकथी आवीने उत्पन्न थाय छे.

अनुत्तरौपपातिक देवोनी उपपात.

१६. [प्र०] हे भगवन् ! अनुत्तरौपपातिक विजय, वैजयंत, जयंत अने अपराजित देव, जे मनुष्यमां उत्पन्न थवाने योग्य छे, ते केटला काळनी स्थितिवाळा मनुष्यमां उत्पन्न थाय ? [उ०] इत्यादि जेम प्रैवेयक देवो संबंवे कहुं तेम अहीं कहेवुं. विशेष ए के अवगाहना जघन्य अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट एक हाथनी होय छे. ते सम्पदष्टि होय छे पण मिथ्यादष्टि के मिश्रदष्टि नथी होता. ज्ञानी होय छे पण अज्ञानी नथी. तेने अवश्य मति, श्रुत अने अवधि-ए त्रण ज्ञान होय छे. तेओनी स्थिति जघन्य एकत्रीश सागरोपमनी अने उत्कृष्ट तेत्रीश सागरोपमनी छे. बाकी बंधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं. भवादेशथी जघन्य बे भव, अने उत्कृष्ट चार भव, तथा काळादेशथी जघन्य वर्षपृथक्त्व अधिक एकत्रीश सागरोपम अने उत्कृष्ट बे पूर्वकोटी अधिक छसठ सागरोपम-एटलो काळ यावत्-गतिआगति करे. ए प्रमाणे बाकीना आठे गमको कहेवा. परन्तु विशेष ए के स्थिति, अनुबंध अने संवेध (भिन्न भिन्न) जाणवो. तथा बाकी बंधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं.

१७. [प्र०] हे भगवन् ! सर्वार्थसिद्ध देव, जे मनुष्योमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा मनुष्यमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओनी वक्तव्यता विजयादिदेवनी वक्तव्यता पेटे कहेवी. विशेष ए के अहीं जघन्य नहि तेम उत्कृष्ट नहि एथी एकज प्रकारे तत्रीश सागरोपमनी स्थिति होय छे. ए प्रमाणे अनुबंध पण जाणवो. बाकी बंधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं. भवादेशथी बे भव तथा काळादेशथी जघन्य वर्षपृथक्त्व अधिक तेत्रीश सागरोपम अने उत्कृष्टथी पूर्वकोटी अधिक तेत्रीश सागरोपम-एटलो काळ यावत्-गतिआगति करे (१).

सर्वार्थसिद्ध देवोनी मनुष्यमां उपपात.

१८. सो चेव जहन्नकालट्टितीपसु उववन्नो एस चेव वत्तघया । नवरं कालादेसेणं जहन्नेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं वास-
पुहत्तमम्भहियाइं, उक्कोसेण वि तेत्तीसं सागरोवमाइं वासपुहत्तमम्भहियाइं—एवतियं० २ ।

१९. सो चेव उक्कोसकालट्टितीपसु उववन्नो एस चेव वत्तघया । नवरं कालादेसेणं जहन्नेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं पुह-
कोडीए अम्भहियाइं, उक्कोसेण वि तेत्तीसं सागरोवमाइं पुहकोडीए अम्भहियाइं—एवतियं० ३ । एते चेव तिप्पि गमगा, सेसा
न भण्णंति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' ति ।

चउवीसतिमे सए एकवीसतिमो उद्देशो समत्तो ।

सर्वार्थसिद्ध देवनो
अ० मनुष्यमां
उपपात.

१८. जो ते (सर्वार्थसिद्ध देव) जघन्यकाल्ळनी स्थितिवाळा मनुष्यमां उत्पन्न थाय तो तेने ए ज वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए
के काळादेशी जघन्य अने उत्कृष्ट वर्षपृथक्त्व अधिक तेत्रीश सागरोपम—एटलो काळ यावत्—गतिआगति करे (२).

सर्वार्थसिद्धनो उ०
मनुष्यमां उपपात.

१९. जो ते उत्कृष्टकाल्ळनी स्थितिवाळा मनुष्यमां उत्पन्न थाय तो तेने पण ए ज वक्तव्यता कहेवी. परन्तु विशेष ए के काळा-
देशी जघन्य अने उत्कृष्ट पूर्वकोटी अधिक तेत्रीश सागरोपम—एटलो काळ यावत्—गतिआगति करे (३). अहींआ त्रण गमको ज कहे-
वाना छे, बाकीना गमको अहीं कहेवाना नथी. 'हे भगवन् ! ते एम ज छे, हे भगवन् ! ते एम ज छे.'

चौवीशमा शतकमां एकवीशमो उद्देशक समाप्त.

बावीसतिमो उद्देशो ।

१. [प्र०] वाणमन्तरा णं भंते ! कभोहिंतो उववज्जंति ? किं नेरइपरहितो उववज्जंति, तिक्खि० ? [उ०] एवं जडेव
णागकुमारउद्देशए असन्नी तहेव निरवसेसं । जइ सन्निपंचिदिय० जाव—असंखेज्जवासाउय० ।

२. [प्र०] सन्निपंचिदिय० जे भविए वाणमंतरेसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवति० ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं दस-
वाससहस्सठितीपसु, उक्कोसेणं पलिभोवमठितिपसु, सेसं तं चेव जहा नागकुमारउद्देशए, जाव—कालादेसेणं जहन्नेणं साति-
रेगा पुहकोडी दसहिं वाससहस्सोहिं अम्भहिया, उक्कोसेणं चत्तारि पलिभोवमाइं—एवतियं १ ।

३. सो चेव जहन्नकालट्टितीपसु उववन्नो जहेव णागकुमारणं वितियगमे वत्तघया २ ।

बावीशमो उद्देशक.

व्यन्तर देवनो
उपपात.
संज्ञी.

१. [प्र०] हे भगवन् ! वानव्यन्तर देवो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे—शुं नैरयिकोथी, तिर्यचयोनिकोथी, के देवोथी आवी उत्पन्न
थाय छे ? [उ०] इत्यादि जेम *नागकुमारना उद्देशकमां कहुं छे ते प्रमाणे असंज्ञी सुधी बधी वक्तव्यता कहेवी. जो ते (वानव्यन्तर देव)
संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि यावत्—पूर्व प्रमाणे जाणवुं.

असंख्याता० सं०
पं० तिर्यचनो वान-
व्यन्तरमां उपपात.

२. [प्र०] हे भगवन् ! असंख्याता वर्षना आयुषवाळो संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक, जे वानव्यन्तरोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते
केटला काळनी स्थितिवाळा वानव्यन्तरोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य दस हजार वर्षनी अने उत्कृष्ट पत्योपमनी स्थिति-
वाळा वानव्यन्तरमां उत्पन्न थाय. बाकी बधुं नागकुमारना उद्देशकमां कहुं छे तेम जाणवुं. यावत्—काळादेशी जघन्य काइक अधिक
पूर्वकोटी सहित दस हजार वर्ष अने उत्कृष्ट चार पत्योपम—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (१).

असंख्याता० सं० पं०
तिर्यचनी ज० वान-
व्यन्तरमां उपपत्ति.

३. जो ते जघन्यकाल्ळनी स्थितिवाळा वानव्यन्तरमां उत्पन्न थाय तो ते संबंधे नागकुमारना बीजा गमकमां कहेली वक्तव्यता
कहेवी (२).

१ * भग० श० २४ उ० ३ पृ० ११

† शुं संख्याता वरसना आयुषवाळा सं० पं० तिर्यचोथी उत्पन्न थाय के असंख्याता वरसना आयुषवाळा सं० पं० तिर्यचोथी आवी उत्पन्न थाय ! हे
गौतम ! बधे प्रकारना तिर्यचोथी आवी उत्पन्न थाय छे. जुओ—सू० ३

२ † त्रण पत्योपमना आयुषवाळो संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यच पत्योपमना आयुषवाळा व्यन्तरमां उत्पन्न थाय. एटले उत्कृष्ट चार पत्योपमनो कायसंवेध
थाय छे.

३ ‡ नागकुमारना बीजा गमनी वक्तव्यता प्रथम गम समान ज छे, परन्तु अहिं जघन्य अने उत्कृष्ट स्थिति दस हजार वर्षनी जाणवी. संवेध काळादेश-
यी जघन्य दस हजार वर्ष अधिक साधिक पूर्वकोटी अने उत्कृष्ट दस हजार वर्ष अधिक त्रण पत्योपमनो जाणवो. त्रीजा गममां जघन्य स्थिति पत्योपमनी
होय छे. जो के असंख्यात वर्षना आयुषवाळा सं० पं० तिर्यचोनी जघन्य स्थिति साधिक पूर्व कोटी वर्षनी होय छे, तो पण अहिं पत्योपमनी कही तेनुं कारण
ए छे के तेने पत्योपमना आयुषवाळा व्यन्तरमां उपजवानुं छे अने असंख्यात वर्षना आयुषवाळा पोताना आयुष करता अधिक आयुषवाळा देवोमां उपजता
नथी.—टीका.

४. सो चेव उक्कोसकालट्टितिएसु उववन्नो जहन्नेणं पलिओवमट्टितिएसु, उक्कोसेण वि पलिओवमट्टितिएसु एस चेव वत्तघया । नवरं ठिती से जहन्नेणं पलिओवमं, उक्कोसेणं तिन्नि पलिओवमाइं । संवेहो जहन्नेणं दो पलिओवमाइं, उक्कोसेणं चत्तारि पलिओवमाइं—एवतियं० ३ । मज्झिमगमगा तिन्नि वि जहेव नागकुमारेसु पच्छिमेसु तिसु गमपसु तं चेव जहा नागकुमारुहेसए । नवरं ठिती संवेहं च जाणेज्जा । संखेज्जवासाउय० तहेव, नवरं ठिती अणुबंधो संवेहं च उमओ ठितीए जाणेज्जा ।

५. जइ मणुस्स० असंखेज्जवासाउयाणं जहेव नागकुमारणं उहेसे तहेव वत्तघया । नवरं तइयगमए ठिती जहन्नेणं पलिओवमं, उक्कोसेणं तिन्नि पलिओवमाइं । ओगाहणा जहन्नेणं गाउयं, उक्कोसेणं तिन्नि गाउयाइं, सेसं तहेव । संवेहो से जहा एत्थ चेव उहेसए असंखेज्जवासाउयसन्निपंचिदियाणं । संखेज्जवासाउयसन्निमणुस्से जहेव नागकुमारुहेसए । नवरं धाणमंतरे ठिती संवेहं च जाणेज्जा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' त्ति ।

चउवीसतिमे सए बावीसतिमो उद्देशो समत्तो ।

४. जो ते ज उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा वानव्यन्तरमां उत्पन्न थाय तो जघन्य अने उत्कृष्ट पल्योपमनी स्थितिवाळा वानव्यन्तरमां उत्पन्न थाय—इत्यादि पूर्वोक्त वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए के तेनी स्थिति जघन्य पल्योपमनी अने उत्कृष्ट त्रण पल्योपमनी जाणवी. संवेध जघन्य वे पल्योपम अने उत्कृष्ट चार पल्योपमनो होय—एटलो काळ यावत्—गतिआगति करे (३). मध्यमना त्रण गमको नागकुमारना मध्यम त्रण गमकोनी पेटे कहेवा. अने छेछा त्रण गमको नागकुमारना उद्देशकमां कह्या प्रमाणे कहेवा. परन्तु विशेष ए के स्थिति अने संवेध भिन्न भिन्न जाणवो. संख्याता वर्षना आयुषवाळा सं० पं० तिर्यंचोनी वक्तव्यता ते ज प्रमाणे जाणवी. पण विशेष ए के स्थिति अने अनुबंध भिन्न भिन्न जाणवो. तथा संवेध बनेनी स्थितिने एकठी करीने कहेवो.

असंख्यात० सं०
पं० तिर्यंचनी उ०
वानव्यन्तरमां
उत्पत्ति.

५. [प्र०] जो तेओ (वानव्यन्तरो) मनुष्योधी आवी उत्पन्न थाय तो तेने नागकुमारना उद्देशकमां कह्या प्रमाणे असंख्याता वर्षना आयुषवाळा मनुष्योनी वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए के त्रीजा गमकमां स्थिति जघन्य पल्योपमनी अने उत्कृष्ट त्रण पल्योपमनी जाणवी. अवगाहना जघन्यधी एक गाउ अने उत्कृष्ट त्रण गाउनी होय छे. बाकी बधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं. वळी तेनो संवेध आज उद्देशकमां जेम असंख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचनो कह्यो छे तेम कहेवो. तथा जेम नागकुमारना उद्देशकमां कह्युं छे ते प्रमाणे संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योनी वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए के वानव्यन्तरनी स्थिति अने संवेध भिन्न जाणवो. हे भगवन् ! ते एम ज छे, हे भगवन् ! ते एम ज छे.'

असंख्याता० मनु-
ष्योनी वानव्यन्तरमां
उत्पत्ति.

चोवीशमा शतकमां बावीशमो उद्देशक समाप्त.

तेवीसतिमो उद्देशो ।

१. [प्र०] जोइसिया णं भंते ! कओहिंतो उववज्जंति ? किं नेरइए० ? [उ०] भेदो जाव—सन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिपद्धितो उववज्जंति, नो असन्निपंचिदियतिरिक्ख० ।

२. [प्र०] जइ सन्नि० किं संखेज्ज०, असंखेज्ज० ? [उ०] गोयमा ! संखेज्जवासाउय० असंखेज्जवासाउय० ।

३. [प्र०] असंखेज्जवासाउअसन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिप णं भंते ! जे भविए जोतिसिएसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवति० ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अट्टभागपलिओवमट्टितिएसु, उक्कोसेणं पलिओवमवाससयसहस्सट्टितिएसु उववज्जइ, अवसेसं जहा असुरकुमारुहेसए । नवरं ठिती जहन्नेणं अट्टभागपलिओवमं, उक्कोसेणं तिन्नि पलिओवमाइं । एवं अणुबंधो

त्रेवीशमो उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! ज्योतिषिको क्यांधी आवी उत्पन्न थाय ?—शुं नैरयिकोधी—इत्यादि भेद कहेवो. यावत्—तेओ संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचोधी आवी उत्पन्न थाय, पण असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिकोधी आवी उत्पन्न थता नधी.

ज्योतिषिकनो
उत्पत्ति.

२. [प्र०] जो संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचोधी आवी उत्पन्न थाय तो शुं संख्याता वर्षना आयुषवाळा सं० पं० तिर्यंचोधी के असंख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिकोधी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! संख्याता के असंख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचोधी आवी उत्पन्न थाय.

सं० पं० तिर्यंचनो
ज्योतिषिकमां
उत्पत्ति.

३. [प्र०] हे भगवन् ! असंख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिक, जे ज्योतिषिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा ज्योतिषिकोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य पल्योपमना आठमा भागनी अने उत्कृष्ट एक लाख

असंख्यात० सं० पं०
तिर्यंचनो ज्योति-
षिकमां उत्पत्ति.

वि, सेसं तद्देव । नवरं कालादेसेणं जहन्नेणं दो अट्टभागपलिओवमाइं, उक्कोसेणं चत्तारि पलिओवमाइं वाससयसहस्समन्म-
हियाइं—एवतियं० १ ।

४. सो चेव जहन्नकालट्टितीएसु उववन्नो, जहन्नेणं अट्टभागपलिओवमट्टितीएसु, उक्कोसेणं वि अट्टभागपलिओवमट्टिती-
एसु एस चेव वत्तघया । नवरं कालादेसेणं जाणेज्जा २ ।

५. सो चेव उक्कोसकालट्टितीएसु उववन्नो, एस चेव वत्तघया । नवरं ठिती जहन्नेणं पलिओवमं वाससयसहस्समन्म-
हियं, उक्कोसेणं तिन्नि पलिओवमाइं । एवं अणुबंधो वि । कालादेसेणं जहन्नेणं दो पलिओवमाइं दोहिं वाससयसहस्सेहिं अ-
न्महियाइं, उक्कोसेणं चत्तारि पलिओवमाइं वाससयसहस्समन्महियाइं ३ ।

६. सो चेव अप्पणा जहन्नकालट्टितीओ जाओ, जहन्नेणं अट्टभागपलिओवमट्टितीएसु, उक्कोसेणं वि अट्टभागपलिओवम-
ट्टितीएसु उववज्जिज्जा ४ ।

७. [प्र०] ते णं मंते ! जीवा० ? [उ०] एस चेव वत्तघया । नवरं ओगाहणा जहन्नेणं धणुपुहत्तं, उक्कोसेणं सातिरे-
गाइं अट्टारसधणुसयाइं । ठिती जहन्नेणं अट्टभागपलिओवमं, उक्कोसेणं वि अट्टभागपलिओवमं । एवं अणुबंधोऽवि, सेसं
तद्देव । कालादेसेणं जहन्नेणं दो अट्टभागपलिओवमाइं, उक्कोसेणं वि दो अट्टभागपलिओवमाइं—एवतियं । जहन्नकालट्टिती-
यस्स एस चेव एको गमो ६ ।

८. सो चेव अप्पणा उक्कोसकालट्टितीओ जाओ, सा चेव ओहिया वत्तघया । नवरं ठिती जहन्नेणं तिन्नि पलिओव-
माइं, उक्कोसेणं वि तिन्नि पलिओवमाइं । एवं अणुबंधो वि, सेसं तं चेव । एवं पच्छिमा तिन्नि गमगा णेयघा । नवरं ठिती
संवेहं च जाणेज्जा । एते सत्त गमगा ।

९. [प्र०] जइ संखेज्जवासाउयसन्निपंचिदिय० ? [उ०] संखेज्जवासाउयाणं जहेव असुरकुमारोसु उववज्जमाणाणं तद्देव
नच वि गमा भाणियघा । नवरं जोतिसियठिती संवेहं च जाणेज्जा, सेसं तद्देव निरवसेसं भाणियघं ९ ।

वर्ष अधिक एक पल्योपमनी स्थितिवाळा ज्योतिषिकोमां उत्पन्न थाय. बाकी बंधुं असुरकुमारना उद्देशकर्मा कहा प्रमाणे जाणवुं. विशेष ए
के जघन्य स्थिति पल्योपमना आठमा भागनी अने उत्कृष्ट स्थिति त्रण पल्योपमनी होय छे. अनुबंध पण ए प्रमाणे जाणवो. बाकी बंधुं ते
ज प्रमाणे जाणवुं. परन्तु काळादेशथी जघन्य पल्योपमना बे आठमा भाग अने उत्कृष्ट लाख वर्ष अधिक चार पल्योपम—एटलो काळ
यावत्—गतिआगति करे (१).

४. जो ते (संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंच) जघन्यकाळनी स्थितिवाळा ज्योतिषिकोमां उत्पन्न थाय तो जघन्य अने उत्कृष्ट पल्योपमना
आठमा भागनी स्थितिवाळा ज्योतिषिकोमां उत्पन्न थाय—इत्यादि पूर्वोक्त वक्तव्यता कहेवी. विशेष ए के अही काळादेश [भिन्न]
जाणवो. (२).

५. जो ते ज जीव उत्कृष्टकाळनी स्थितिवाळा ज्योतिषिकोमां उत्पन्न थाय तो तेने पण ए ज वक्तव्यता कहेवी. परन्तु स्थिति
जघन्य एक लाख वर्ष अधिक पल्योपम अने उत्कृष्ट त्रण पल्योपमनी होय छे. अनुबंध पण ए ज प्रमाणे जाणवो. काळादेशथी जघन्य बे
लाख वर्ष अधिक बे पल्योपम अने उत्कृष्ट एक लाख वर्ष अधिक चार पल्योपम—एटलो काळ यावत्—गतिआगति करे (३).

६. जो ते (संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंच) पोते जघन्य काळनी स्थितिवाळो होय अने ज्योतिषिकोमां उत्पन्न थाय तो ते जघन्य अने
उत्कृष्ट पल्योपमना आठमा भागनी स्थितिवाळा ज्योतिषिकोमां उत्पन्न थाय (४).

७. [प्र०] हे भगवन् ! ते (असंख्य वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचो) एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] पूर्वोक्त
वक्तव्यता कहेवी. विशेष ए के शरीरनुं प्रमाण जघन्य धनुषपृथक्क अने उत्कृष्ट अदारसो धनुष धरतां काइक अधिक होय छे. स्थिति
जघन्य अने उत्कृष्ट पल्योपमना आठमा भागनी अने अनुबंध पण ए ज प्रमाणे होय छे. बाकी बंधुं पूर्वे कहा प्रमाणे जाणवुं. काळादे-
शथी जघन्य अने उत्कृष्ट पल्योपमना बे आठमा भाग—एटलो काळ यावत्—गतिआगति करे. जघन्यकाळनी स्थितिवाळा माटे आ एक ज
गम होय छे (६).

८. जो ते (असंख्यात० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंच) पोते उत्कृष्टकाळनी स्थितिवाळो होय (अने ज्योतिषिकोमां उत्पन्न थाय) तो तेने
सामान्य गमकनी जेम वक्तव्यता कहेवी. परन्तु स्थिति जघन्य अने उत्कृष्ट त्रण पल्योपमनी जाणवी. अनुबंध पण ए ज प्रमाणे छे. बाकी
बंधुं ते ज प्रमाणे जाणवुं. ए रीते छेळा त्रण गमको जाणवा. पण विशेष ए के, स्थिति अने संवेध भेदपूर्वक जाणवो. ए प्रमाणे ए
सात गमको थया. (७).

९. जो तेओ संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचोयी आवी उत्पन्न थाय तो तेने असुरकुमारोमां उत्पन्न थता संख्याता
वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचनी पेठे नवे गमको कहेवा. विशेष ए के ज्योतिषिकनी स्थिति अने संवेध भेदपूर्वक जाणवो. तथा
बाकी बंधुं ते ज प्रमाणे जाणवुं (९).

असंख्यात० सं० पंचेन्द्रिय-
तिर्यंचोनी ज्योतिषि-
कमां उपपात.

असंख्यात० सं० पंचेन्द्रिय-
तिर्यंचोनी ज्योतिषि-
कमां उपपात.

असंख्यात० सं० पंचेन्द्रिय-
तिर्यंचोनी उपपात-
संख्या.

असंख्यात० सं० पंचेन्द्रिय-
तिर्यंचोनी ज्योतिषि-
कमां उपपात.

असंख्यात० सं० पंचेन्द्रिय-
तिर्यंचोनी ज्योतिषि-
कमां उपपात.

१०. [प्र०] जइ मणुस्सेहिंदो उववज्जंति० ? [उ०] भेदो तहेव । जाव—

११. [प्र०] असंखेज्जवासाउयसन्निमणुस्से णं भंते ! जे भविण जोइसिएसु उववज्जित्तए से णं भंते ! ० ? [उ०] एवं जहा असंखेज्जवासाउयसन्निपंचिदियस्स जोइसिएसु चेव उववज्जमाणस्स सत्त गमगा तहेव मणुस्साण वि । नवरं ओगाहणा-विसेसो पढमेसु तिसु गमएसु । ओगाहणा जहणेणं सातिरेगाइं नव धणुसयाइं, उक्कोसेणं तिन्नि गाउयाइं । मज्झिमगमए जह-णेणं सातिरेगाइं नव धणुसयाइं, उक्कोसेण वि सातिरेगाइं नव धणुसयाइं । पच्छिमेसु तिसु गमएसु जहणेणं तिन्नि गाउयाइं, उक्कोसेण वि तिन्नि गाउयाइं । सेसं तहेव निरवसेसं जाव—‘संवेहो’त्ति ।

१२. [प्र०] जइ संखेज्जवासाउयसन्निमणुस्से० ? [उ०] संखेज्जवासाउयाणं जहेव असुरकुमारेसु उववज्जमाणं तहेव नव गमगा भाणियवा । नवरं जोतिसियठिठितं संवेहं च जाणेज्जा, सेसं तं चेव निरवसेसं । ‘सेवं भंते ! सेवं भंते !’ ति ।

चउवीसतिमे सए तेवीसइमो उद्देशो समत्तो ।

१०. जो तेओ मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय तो तेने बधी विशेषता पूर्वे कहेला संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचनी पेठे कहेवी. यावत्—

मनुष्योनी ज्योतिषि-
कर्मा उपपात्त.

११. [प्र०] हे भगवन् ! असंख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्य जे ज्योतिषिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा ज्योतिषिकोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] जेम ज्योतिषिकोमां उत्पन्न थता असंख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचने सात गमको कहा छे तेम ज मनुष्योने पण सात गमको कहेवा. परन्तु प्रथमना त्रण गमकोमां शरीरनी अवगाहनानो विशेष छे. अवगाहना जघन्य काइक अधिक नवसो धनुष अने उत्कृष्ट त्रण गाउनी होय छे. मध्यमना गमकोमां जघन्य अने उत्कृष्ट काइक अधिक नवसो धनुष अने छेला त्रण गमकोमां जघन्य अने उत्कृष्ट त्रण गाउनी छे. बाकी बधुं यावत्—संवेध सुधी ते ज प्रमाणे छे.

१२. जो ते संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय तो तेने असुरकुमारोमां उपजता संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योनी पेठे नवे गमको कहेवा. पण ज्योतिषिकनी स्थिति अने संवेध भिन्न जाणवो. बाकी बधुं ते ज प्रमाणे जाणवुं. हे भगवन् ! ते एम ज छे, हे भगवन् ! ते एम ज छे.

संख्याता० सं० मनु-
ष्योनी ज्योतिषिकमां
उपपात्त.

चोवीशमा शतकमां त्रेवीशमो उद्देशक समाप्त.

चउवीसतिमो उद्देशो ।

१. [प्र०] सोहम्मदेवा णं भंते ! कओहिंदो उववज्जंति ? किं नेरइणहिंदो उववज्जंति ? [उ०] भेदो जहा जोइसिय-उव्वत्तए ।

२. [प्र०] असंखेज्जवासाउयसन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिण णं भंते ! जे भविण सोहम्मगदेवेसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवत्तिकाल० ? [उ०] गोयमा ! जहणेणं पलिओवमट्ठितिएसु, उक्कोसेणं तिपलिओवमट्ठितिएसु उववज्जेज्जा ।

३. [प्र०] ते णं भंते ! [उ०] अवसेसं जहा जोइसिएसु उववज्जमाणस्स । नवरं सम्मदिट्ठी वि, मिच्छादिट्ठी वि, णो

चोवीशमो उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! सौधर्मदेवो कथाथी आवी उत्पन्न थाय ? शुं नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि. [उ०] त्रेवीशमा ज्योतिषिक उद्देशकमां कहा प्रमाणे भेद कहेवो.

वैमानिकोनी
उपपात्त.

२. [प्र०] हे भगवन् ! असंख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक, जे सौधर्मदेवलोकमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा सौधर्म देवमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य *पल्योपमनी अने उत्कृष्ट त्रण पल्योपमनी स्थितिवाळा सौधर्मदेवोमां उत्पन्न थाय.

असंख्याता० सं० पं०
तिर्यचनी सौधर्म
देवलोकमां उपपात्त.

३. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय—इत्यादि बाकीनी हकीकत ज्योतिषिकमां उत्पन्न थता असंख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी तिर्यचनी पेठे कहेवी. परन्तु विशेष ए के ते सम्यग्दृष्टि पण होय अने मिथ्यादृष्टि पण होय, पण मिश्रदृष्टि नं

परिमाणोदि.

२ * सौधर्म देवलोकमां जघन्य आयुष एक पल्योपमनुं होय छे, तेथी तिर्यचो जघन्य पल्योपमनी स्थितिवाळा देवोमां उत्पन्न थाय छे; अने उत्कृष्ट आयुष बे सागरोपमनुं होय छे. पण तिर्यचो उत्कर्षथी त्रण पल्योपम आयुषवाळा ज होय छे, तेनाथी अधिक देवायुष बांधता नथी. माटे तिर्यचो उत्कृष्ट त्रण पल्योपमना आयुषवाळा सौधर्म देवोमां उत्पन्न थाय छे एम कहुं छे.

सम्मामिच्छादिद्वी । णाणी वि, अन्नाणी वि, दो णाणा दो अन्नाणा नियमं । ठिती जहन्नेणं पलिओवमं, उक्कोसेणं तिन्नि पलिओवमाइं । एवं अणुबंधो वि, सेसं तहेव । कालादेसेणं जहन्नेणं दो पलिओवमाइं, उक्कोसेणं छप्पलिओवमाइंयध—तियं० १ ।

४. सो चेव जहन्नकालट्टितिएसु उववन्नो एस चेव वत्तय्या । नवरं कालादेसेणं जहन्नेणं दो पलिओवमा, उक्कोसेणं चत्तारि पलिओवमाइं—एवतियं० २ ।

५. सो चेव उक्कोसकालट्टितिएसु उववन्नो जहन्नेणं तिपलिओवम०, उक्कोसेण वि तिपलिओवम०—एस चेव वत्तय्या । नवरं ठिती जहन्नेणं तिन्नि पलिओवमाइं, उक्कोसेण वि तिन्नि पलिओवमाइं, सेसं तहेव । कालादेसेणं जहन्नेणं छप्पलिओवमाइं, उक्कोसेण वि छप्पलिओवमाइं—एवतियं० ३ ।

६. सो चेव अप्पणा जहन्नकालट्टितियो जाओ, जहन्नेणं पलिओवमट्टितिएसु, उक्कोसेण वि पलिओमट्टितिएसु०, एस चेव वत्तय्या । नवरं ओगाहणा जहन्नेणं धणुपुहत्तं, उक्कोसेणं दो गाउयाइं । ठिती जहन्नेणं पलिओवमं, उक्कोसेण वि पलिओवमं, सेसं तहेव । कालादेसेणं जहन्नेणं दो पलिओवमाइं, उक्कोसेणं पि दो पलिओवमाइं—एवतियं० ६ ।

७. सो चेव अप्पणा उक्कोसकालट्टितियो जाओ, आदिल्लगमगरिसा तिन्नि गमगा णेयथा । नवरं ठिती कालादेसं च जाणेज्जा ९ ।

८. [प्र०] जइ संखेज्जवासाउयसन्नपिंच्चिदिय० ? [उ०] संखेज्जवासाउयस्स जहेव असुरकुमारेसु उववज्जमाणस्स तहेव नव वि गमा । नवरं ठिती संवेहं च जाणेज्जा । जाहे य अप्पणा जहन्नकालट्टितियो भवति ताहे तिसु वि गमएसु सम्मदिद्वी वि, मिच्छादिद्वी वि, णो सम्मामिच्छादिद्वी । दो नाणा दो अन्नाणा नियमं, सेसं तं चेव ।

९. [प्र०] जइ मणुस्सेहिंतो उववज्जंति० ? [उ०] भेदो जहेव जोतिसिएसु उववज्जमाणस्स । जाव—

१०. [प्र०] असंखेज्जवासाउयसन्नमणुस्से णं मंते ! जे भविए सोहस्से कप्पे देवत्ताए उववज्जित्तए० ? [उ०] एवं

होय, ज्ञानी पण होय अने अज्ञानी पण होय. तेओने बे ज्ञान के बे अज्ञान अवश्य होय छे. तेओनी स्थिति जघन्य पल्योपमनी अने उत्कृष्ट त्रण पल्योपमनी होय छे. ए प्रमाणे अनुबंध पण जाणवो. बाकी बंधुं ते ज प्रमाणे जाणवुं. कालादेशी जघन्य बे पल्योपम अने उत्कृष्ट छ पल्योपम—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (१).

असंख्यात० सं० पं०
तिर्यचनो सौधर्म
देवलोकमां उपपात्त.

४. हवे जो ते (असंख्यात वर्षना आयुषवाळो संज्ञी तिर्यचयोनिक्) जघन्यकाळनी स्थितिवाळा सौधर्मदेवमां उत्पन्न थाय तो तेने ए ज वक्तव्यता कहेवी. विशेष ए के कालादेशी जघन्य बे पल्योपम अने उत्कृष्ट चार पल्योपम—एटलो काळ यावत्—गतिआ-गति करे (२).

असंख्यात० सं० पं०
तिर्यचनी उ० सौधर्म
देवलोकमां उपपि.

५. जो ते ज जीव उत्कृष्टकाळनी स्थितिवाळा सौधर्म देवमां उत्पन्न थाय तो जघन्य अने उत्कृष्ट त्रण पल्योपमनी स्थितिवाळा सौधर्म देवलोकमां उत्पन्न थाय—इत्यादि पूर्वोक्त वक्तव्यता कहेवी. विशेष ए के स्थिति जघन्य अने उत्कृष्ट त्रण पल्योपमनी जाणवी. बाकी बंधुं पूर्वे कहा प्रमाणे कहेवुं. कालादेशी जघन्य अने उत्कृष्ट छ पल्योपम—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (३).

ख० असंख्यात० सं०
पं० तिर्यचनो सौधर्म
देवलोकमां उपपात्त.

६. जो ते पोते जघन्य स्थितिवाळो होय (अने सौधर्म देवमां उत्पन्न) थाय तो ते जघन्य अने उत्कृष्ट पल्योपमनी स्थितिवाळा सौधर्म देवलोकमां उत्पन्न थाय. तेने पण ए ज पूर्वोक्त वक्तव्यता कहेवी. विशेष ए के शरीरनुं प्रमाण जघन्य धनुषपृथक्त्व अने उत्कृष्ट बे गाउनुं होय छे. स्थिति जघन्य अने उत्कृष्ट पल्योपमनी होय छे. बाकी बंधुं पूर्वे कहा प्रमाणे जाणवुं. कालादेशी जघन्य अने उत्कृष्ट बे पल्योपम—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (६).

सु० असंख्यात० सं०
पं० तिर्यचनो सौधर्म
देवलोकमां उपपात्त.

७. जो ते पोते उत्कृष्ट स्थितिवाळो होय तो तेने प्रथम गमक जेवा त्रण गमको कहेवा. विशेष ए के स्थिति अने कालादेश भिन्न जाणवो (९).

संख्यात० सं० पं०
तिर्यचनो सौधर्म
देवलोकमां उपपात्त.

८. जो तेओ (सौधर्म देवो) संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचोधी आवी उत्पन्न थाय तो तेने असुरकुमारोमां उत्पन्न थता संख्याता वर्षना आयुषवाळा तिर्यचनी पेठे नवे गमको कहेवा. विशेष ए के अहीं स्थिति अने संवेध भिन्न भिन्न जाणवो. प्यारे ते पोते जघन्य स्थितिवाळो होय स्यारे त्रणे गमकोमां सम्यग्दृष्टि अने मिध्यादृष्टि होय, पण मिश्रदृष्टि न होय. बे ज्ञान अने बे अज्ञान अवश्य होय. बाकी बंधुं पूर्वे कहा प्रमाणे जाणवुं.

मनुष्योनी सौधर्म
देवलोकमां उपपात्त.

९. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते (सौधर्म देवो) मनुष्योधी आवी उत्पन्न थाय तो—इत्यादि ज्योतिषिकमां उत्पन्न थता संज्ञी मनुष्यनी पेठे भेद कहेवो. यावत्—

१०. [प्र०] हे भगवन् ! असंख्य वर्षना आयुषवाळो संज्ञी मनुष्य, जे सौधर्मकल्पमां देवपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटळ

जह्वेव असंखेज्जवासाउयस्स सन्निपंचिदियतिरिक्खजोणियस्स सोहम्मं कप्पे उव्वज्जमाणस्स तहेव सत्त गमगा । नवरं आदि-
ह्वपसु दोसु गमपसु ओगाहणा जह्वेण गाउयं, उक्कोसेण तिन्नि गाउयाइं । ततियगमे जह्वेणं तिन्नि गाउयाइं, उक्कोसेण वि
तिन्नि गाउयाइं । चउत्थगमप जह्वेणं गाउयं, उक्कोसेण वि गाउयं । पच्छिमपसु तिसु गमपसु जह्वेणं तिन्नि गाउयाइं, उक्को-
सेण वि तिन्नि गाउयाइं । सेसं तहेव निरवसेसं ९ ।

११. [प्र०] जइ संखेज्जवासाउयसन्निमणुस्सेहिंतो ? [उ०] एवं संखेज्जवासाउयसन्निमणुस्साणं जह्वेव असुरकुमारोसु
उव्वज्जमाणं तहेव णव गमगा भाणियद्वा । नवरं सोहम्मदेवद्विंति संवेहं च जाणेज्जा, सेसं तं चेव ९ ।

१२. [प्र०] ईसाणदेवा णं भंते ! कओहिंतो उव्वज्जंति ? [उ०] ईसाणदेवाणं पस चेव सोहम्मगदेवसरिसा वत्तवया ।
नवरं असंखेज्जवासाउयसन्निपंचिदियतिरिक्खजोणियस्स जेसु ठाणेसु सोहम्मं उव्वज्जमाणस्स पल्लिओवमठिती तेसु ठाणेसु
इह सातिरेगं पल्लिओवमं कायधं । चउत्थगमे ओगाहणा-जह्वेणं धणुपुहत्तं, उक्कोसेणं सातिरेगाइं दो गाउयाइं, सेसं तहेव ९ ।

१३. असंखेज्जवासाउयसन्निमणुसस्स वि तहेव ठिती जहा पंचिदियतिरिक्खजोणियस्स असंखेज्जवासाउयस्स ।
ओगाहणा वि जेसु ठाणेसु गाउयं तेसु ठाणेसु इहं सातिरेगं गाउयं, सेसं तहेव ९ ।

१४. संखेज्जवासाउयाणं तिरिक्खजोणियाणं मणुस्साण य जह्वेव सोहम्मं उव्वज्जमाणं तहेव निरवसेसं णव वि
गमगा । नवरं ईसाणद्विंति संवेहं च जाणेज्जा ९ ।

१५. [प्र०] सणकुमारदेवा णं भंते ! कओहिंतो उव्वज्जंति ? [उ०] उववाओ जहा सक्करप्पमापुदविनेरइयाणं । जाव-

१६. [प्र०] पज्जत्तसंखेज्जवासाउयसन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिय णं भंते ! जे भविप सणकुमारदेवेसु उव्वज्जित्तप० ?
[उ०] अवसेसा परिमाणादीया भवादेसपज्जवसाणा सच्चेव वत्तवया भाणियद्वा जहा सोहम्मं उव्वज्जमाणस्स । नवरं सण-
कुमारद्विंति संवेहं च जाणेज्जा । जाहे य अप्पणा जह्वकालद्वितीओ भवति ताहे तिसु वि गमपसु पंच लेस्साओ आदिल्लाओ
कायद्याओ, सेसं तं चेव ९ ।

काळनी स्थितिवाळ सौधर्म देवोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] सौधर्मकल्पमां उत्पन्न यता असंख्यवर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयो-
निकनी पेठे साते गमको कहेवा. विशेष ए के प्रथमना बे गमकमां शरीरनुं प्रमाण जघन्य एक गाउनुं अने उत्कृष्ट त्रण गाउनुं, त्रीजा
गमकमां जघन्य अने उत्कृष्ट त्रण गाउनुं, चोथा गमकमां जघन्य अने उत्कृष्ट एक गाउनुं, अने छेला त्रण गमकोमां जघन्य अने उत्कृष्ट
त्रण गाउनुं होय छे. बाकी बधुं पूर्वे कहा प्रमाणे जाणवुं (९).

११. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय-इत्यादि असुरकुमारोमां
उत्पन्न यता संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योनी पेठे नवे गमको कहेवा. विशेष ए के अहीं सौधर्मदेवनी स्थिति अने संवेध भिन्न
जाणवो. बाकी बधुं पूर्वे कहा प्रमाणे जाणवुं (९).

संख्यात० सं० मनु-
ष्योनी सौधर्म देव-
कोकमां उपपात.

१२. [प्र०] हे भगवन् ! ईशान देवो कयांथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] ईशानदेवोनी वक्तव्यता सौधर्मदेवनी पेठे कहेवी. परन्तु
जे स्थानोमां असंख्यात वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकनी पल्योपमनी स्थिति कही छे, ते स्थानोमां अहीं कांइक अधिक
पल्योपमनी कहेवी. चोथा गमकमां शरीरनुं प्रमाण जघन्य धनुषपृथक्व अने उत्कृष्ट कांइक अधिक बे गाउनुं होय छे. बाकी बधुं पूर्वे कहा
प्रमाणे जाणवुं (९).

ईशान देवोनी
उपपात.

१३. असंख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्यनी स्थिति तेमज जाणवी-एटले असंख्यातवर्षना आयुषवाळा पंचेन्द्रियतिर्यचयो-
निकनी पेठे जाणवी. अने जे स्थानोमां शरीरनुं प्रमाण गाउनुं कहुं छे ते स्थानोमां अहीं साधिक गाउ कहेवुं. बाकी बधुं ते ज प्रमाणे जाणवुं ९.

१४. सौधर्ममां उत्पन्न धनार संख्याता वर्षना आयुषवाळा तिर्यचयोनिको अने मनुष्यो संबंधे नवे गमको कहा छे तेम ईशान देवो
संबंधे अहीं कहेवा. विशेष ए के अहीं ईशानदेवोनी स्थिति अने संवेध जाणवो (९).

संख्यात० संज्ञी० पंच०
तिर्यचो अने मनु-
ष्योनी ईशान देव-
कोकमां उपपात.
सनत्कुमार देवोनी
उपपात.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! सनत्कुमारदेवो कयांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] शर्कराप्रभाना नैरयिको पेठे तेनो उपपात कहेवो. यावत्-

१६. [प्र०] हे भगवन् ! संख्याता वर्षना आयुषवाळो पर्याप्त संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक, जे सनत्कुमार देवोमां उत्पन्न थवाने
योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा सनत्कुमार देवमां उत्पन्न थाय-इत्यादि परिमाणथी मांडी भवादेश सुधीनी बघी वक्तव्यता सौध-
र्ममां उत्पन्न धनार संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी तिर्यचनी पेठे कहेवी. विशेष ए के अहीं सनत्कुमारोनी स्थिति अने संवेध जुदो
जाणवो. ज्यारे ते पोते जघन्य स्थितिवाळो होय ज्यारे त्रणे गमकोमां प्रथमनी पांचे लेस्याओ जाणवी. बाकी बधुं ते ज प्रमाणे कहेवुं (९).

संख्यात० सं० पंच०
तिर्यचनी सनत्कुमा-
रमां उपपात.

૧૭. [પ્ર૦] જહ મણુસ્સેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] મણુસ્સાણં જહેવ સકરપ્પમાય ઉવવજ્ઞમાણાણં તહેવ ણવ વિ ગમા માણિયઘા । નવરં સણંકુમારદ્વિતિ સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા ૯ ।

૧૮. [પ્ર૦] માહિદગદેવા ણં મંતે ! કઓહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા સણંકુમારગદેવાણં વત્તઘયા તહા માહિદગદેવાણં માણિયઘા । નવરં માહિદગદેવાણં ઠિતી સાતિરેગા માણિયઘા સ ઘેવ । एवं बंभलोगदेवाण वि वत्तघया । नवरं बंभलोगद्विती संवेहं च जाणेज्जा । एवं जाव-सहस्सारो । णवरं ठिति संवेहं च जाणेज्जा । लंतगादीणं जहन्नकालद्वितियस्स तिरिक्खजो-णियस्स तिसु वि गमपसु छप्पि लेस्साओ कायघाओ । संघयणाइं बंभलोग-लंतपसु पंच आदिल्लगाणि, महासुकसहस्सारेसु चचारि । तिरिक्खजोणियाण वि मणुस्साण वि, सेसं तं चेव ९ ।

૧૯. [પ્ર૦] આણયદેવા ણં મંતે ! કઓહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] ઉવવાઓ જહા સહસ્સારદેવાણં । ણવરં તિરિક્ખજો-ણિયા ઓહેયઘા, જાવ-

૨૦. [પ્ર૦] પજ્જત્તસંખેજ્ઞવાસાડયસન્નિમણુસ્સે ણં મંતે ! જે મઘિય આણયદેવેસુ ઉવવજ્ઞિત્તપ૦ ? [ઉ૦] મણુસ્સાણ ય વત્તઘયા જહેવ સહસ્સારેસુ ઉવવજ્ઞમાણાણં । ણવરં તિન્નિ સંઘયણાણિ, સેસં તહેવ જાવ-અણુબંધો । भवादेशेणं जहन्नेणं तिन्नि भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं सत्त भवग्गहणाइं । कालादेशेणं जहन्नेणं अट्टारस सागरोवमाइं दोहिं वासपुहत्तेहिं अब्भहियाइं, उक्कोसेणं सत्तावन्नं सागरोवमाइं चउहिं पुच्चकोडीहिं अब्भहियाइं-एवतियं० । एवं सेसा वि अट्ट गमगा भाणियघा । नवरं ठिति संवेहं च जाणेज्जा, सेसं तं चेव ९ । एवं जाव-अञ्चुयदेवा, नवरं ठिति संवेहं च जाणेज्जा ९ । चउसु वि संघयणा तिन्नि आणयादीसु ।

૨૧. [પ્ર૦] મેવેજ્ઞગદેવા ણં મંતે ! કઓહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] एस चेव वत्तघया । नवरं दो संघयणा । ठिति संवेहं च जाणेज्जा ।

૨૨. [પ્ર૦] વિજય-વેજયંત-જયંત-અપરાજિતદેવા ણં મંતે ! કતોહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] एस चेव वत्तघया निर-

મનુષ્યોનો સનત્કુ-
મારમાં ઉપપાત.

૧૭. [પ્ર૦] જો મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને શર્કરાપ્રમામાં ઉપજતા મનુષ્યોની પેઠે નવે ગમકો કહેવા. વિશેષ એ કે અહીં સનત્કુમારની સ્થિતિ અને સંવેધ જુદો જાણવો (૯).

માહેન્દ્ર દેવોનો
ઉપપાત.

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! માહેન્દ્ર દેવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] જેમ સનત્કુમાર દેવની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ માહેન્દ્ર-દેવોની પણ જાણવી. વિશેષ એ કે, માહેન્દ્ર દેવોની સ્થિતિ સનત્કુમાર દેવો કરતાં કાંઈક વધારે કહેવી. એ પ્રમાણે બ્રહ્મલોકના દેવોની પણ વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે અહીં બ્રહ્મલોકની સ્થિતિ અને સંવેધ જુદો જાણવો. એ પ્રમાણે યાવત્-સહસ્ત્રાર દેવલોક સુધી જાણવું. વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ જુદો જાણવો. લાંતક વગેરે દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થતા જઘન્યસ્થિતિવાળા તિર્યચ્યોનિકોને ત્રણે ગમ-કોમાં છ એ લેશ્યાઓ જાણવી. બ્રહ્મલોક અને લાંતકમાં પ્રથમના પાંચ સંઘયણ હોય છે, અર્થાત્ આદિના પાંચ સુધીના સંઘયણવાળા ત્યાં ઉત્પન્ન થાય છે. મહાશુક્ર અને સહસ્ત્રારમાં પ્રથમના ચાર સંઘયણવાળા ઉપજે છે. આ વક્તવ્યતા તિર્યચો અને મનુષ્યોને આશ્રયી જાણવી. બાકી બધું તે જ પ્રમાણે કહેવું (૯).

આનત દેવોનો
ઉપપાત.

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આનત દેવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] સહસ્ત્રાર દેવોની પેઠે ઉપપાત કહેવો. વિશેષ એ કે અહીં તિર્યચ્યોનિકોનો નિષેધ કરવો. અર્થાત્ તેઓ અહિં ઉપજતા નથી. યાવત્-

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળો પર્યાપ્ત સંજી મનુષ્ય, જે આનતદેવોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા આનત દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] સહસ્ત્રારદેવોમાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યોની વક્તવ્યતા અહીં કહેવી. વિશેષ એ કે પ્રથમના ત્રણ સંઘયણો અહિં કહેવા. અર્થાત્-પ્રથમના ત્રણ સંઘયણવાળા અહિં ઉપજે છે. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-અનુબંધ સુધી જાણવું. ભવાદેશથી જઘન્ય ત્રણ ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ સાત ભવ તથા કાલાદેશથી જઘન્ય બે વર્ષપૃથક્ત્વ અધિક અઠાર સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચારપૂર્વેકોટી અધિક સત્તાવન સાગરોપમ-૯ટલો કાલ યાવત્-ગતિઆગતિ કરે. એ પ્રમાણે બાકીના આઠ ગમકો કહેવા. વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન જાણવો. તથા બાકી બધું તેજ પ્રમાણે કહેવું (૯). એ પ્રમાણે યાવત્-અચ્યુતદેવ સુધી જાણવું. પણ વિશેષ એ કે પોતપોતાની સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન જાણવા. આનતાદિ ચારે સ્વર્ગોમાં પ્રથમના ત્રણ સંઘયણવાળા ઉપજે છે.

ત્રેવેયકોનો ઉપપાત.

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ત્રેવેયક દેવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય-ઈત્યાદિ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે અહીં પ્રથમના બે સંઘયણવાળા ઉપજે છે. તથા પોતાની સ્થિતિ અને સંવેધ જુદો જાણવો.

વિજયાદિમાં
ઉપપાત.

૨૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વિજય, વૈજયંત, જયંત અને અપરાજિત દેવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે-ઈત્યાદિ પૂર્વોક્ત વધી

वसेसा, जाव—‘अणुबंधो’त्ति । नवरं पदमं संघयणं, सेसं तहेव । भवादेसेणं जहन्नेणं तिन्नि भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं पंच भव-
ग्गहणाइं । कालादेसेणं जहन्नेणं एकतीसं सागरोवमाइं दोहिं वासपुहत्तेहिं अन्महियाइं, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं तिहिं
पुषकोडीहिं अन्महियाइं—एवतियं० । एवं सेसा वि अट्ट गमगा भाणियथा । नवरं ठिति संवेहं च जाणेज्जा । मणूसे लखी
णवसु वि गमएसु जहा गेवेजेसु उववज्जमाणस्स । नवरं पदमसंघयणं ।

२३. [प्र०] सधट्टगसिद्धगदेवा णं भंते ! कओहिंतो उववज्जंति ? [उ०] उववाओ जहेव विजयादीणं । जाव—

२४. [प्र०] से णं भंते ! केवतिकालट्टितिएसु उववज्जेज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं तेत्तीसंसागरोवमट्टितिएसु,
उक्कोसेण वि तेत्तीससागरोवमट्टितिएसु उववज्जंति, अबसेसा जहा विजयाइंसु उववज्जंताणं । नवरं भवादेसेणं तिन्नि भग-
ग्गहणाइं, कालादेसेणं जहन्नेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं दोहिं वासपुहत्तेहिं अन्महियाइं, उक्कोसेण वि तेत्तीसं सागरोवमाइं दोहिं
पुषकोडीहिं अन्महियाइं—एवतियं० १ ।

२५. सो चेव अप्पणा जहन्नकालट्टितिओ जाओ एस वत्तघया । नवरं ओगाहणाटितीओ रयणिपुहत्त—वासपुहत्ताणि,
सेसं तहेव, संवेहं च जाणेज्जा २ ।

२६. सो चेव अप्पणा उक्कोसकालट्टितिओ जाओ, एस चेव वत्तघया । नवरं ओगाहणा जहन्नेणं पंच धणुसयाइं, उक्को-
स्सेणं पंचधणुसयाइं । ठिती जहन्नेणं पुषकोडी, उक्कोसेण वि पुषकोडी, सेसं तहेव जाव—‘भवादेसो’त्ति । कालादेसेणं जहन्नेणं
तेत्तीसं सागरोवमाइं दोहिं पुषकोडीहिं अन्महियाइं, उक्कोसेण वि तेत्तीसं सागरोवमाइं, दोहि वि पुषकोडीहिं अन्महियाइं
—एवतियं कालं सेवेज्जा, एवतियं कालं गतिरागतिं करेज्जा ३ । एते तिन्नि गमगा सधट्टगसिद्धगदेवाणं । ‘सेवं भंते ! सेवं
भंते’ ! ति भगवं गोयमे जाव—विहरइ ।

चउवीसतिमे सए चउवीसइमो उद्देशो समत्तो ।

चउवीसतिमं सयं समत्तं ।

वक्तव्यता यावत्—अनुबंध सुधी कहेवी. विशेष ए के अहीं प्रथम संघयणवाळा उपजे छे, बाकी बंधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं. भवादेशयी
जघन्य त्रण भव अने उत्कृष्ट पांच भव सुधी तथा कालादेशयी जघन्य बे वर्षपृथक्त्व अधिक एकत्रीश सागरोपम अने उत्कृष्ट त्रण
पूर्वकोटी अधिक छसठ सागरोपम—एटलो काल यावत्—गमनागमन करे. ए प्रमाणे बाकीना आठे गमको कहेवा. विशेष ए के पोतानी
स्थिति अने संवेध भिन्न भिन्न जाणवो. मनुष्यने नवे गमकोमां प्रैवेयकमां उत्पन्न थनार मनुष्यनी पेटे लब्धि—उत्पत्ति कहेवी. विशेष
ए के ल्यां [विजयादिमां] प्रथम संघयणवाळो उपजे छे.

२३. [प्र०] हे भगवन् ! सर्वार्थसिद्धना देवो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओनो उपपात विजयादिकनी
पेटे कहेवो. अने ते यावत्—

सर्वार्थसिद्ध देवोमां
उपपात.

२४. [प्र०] हे भगवन् ! ते (संज्ञी मनुष्यो) केटला काल सुधीनी स्थितिवाळा सर्वार्थसिद्ध देवोमां उत्पन्न थाय ? [उ०]
हे गौतम ! तेओ जघन्य अने उत्कृष्ट तेत्रीश सागरोपमनी स्थितिवाळा सर्वार्थसिद्ध देवोमां उत्पन्न थाय. ए संबंघे बीजी बधी वक्तव्यता
विजयादिकमां उत्पन्न यता मनुष्यनी पेटे कहेवी. विशेष ए के भवादेशयी त्रण भव अने कालादेशयी जघन्य बे वर्षपृथक्त्व अधिक
तेत्रीश सागरोपम तथा उत्कृष्ट बे पूर्वकोटी अधिक तेत्रीश सागरोपम—एटलो काल यावत्—गतिआगति करे.

२५. जो ते (संज्ञी पं० मनुष्य) पोते जघन्य काळनी स्थितिवाळो होय तो तेने पण ए ज पूर्वोक्त वक्तव्यता कहेवी.
विशेष ए के शरीरनुं प्रमाण बेथी नव हाथ, अने स्थिति बेथी नव वर्ष सुधीनी जाणवी. बाकी बंधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे कहेवुं. तथा अहीं
स्थिति अने संवेध भिन्न जाणवो.

ज० संज्ञी मनुष्यनो
सर्वार्थसिद्ध देवोमां
उपपात.

२६. जो ते (संज्ञी मनुष्य) पोते उत्कृष्टकाळनी स्थितिवाळो होय तो तेने ए ज पूर्वोक्त वक्तव्यता कहेवी. विशेष ए के
शरीरनुं प्रमाण जघन्य अने उत्कृष्ट पांचसो धनुषनुं तथा स्थिति जघन्य अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनी होय छे. बाकी बंधुं पूर्व प्रमाणे यावत्—
भवादेश सुधी जाणवुं. कालादेशयी जघन्य अने उत्कृष्ट बे पूर्वकोटी अधिक तेत्रीश सागरोपम—एटलो काल यावत्—गमनागमन करे. सर्वा-
र्थसिद्ध देवोने आ त्रण गमको ज होय छे. ‘हे भगवन् ! ते एम ज छे, हे भगवन् ! ते एम ज छे’—एम कही भगवान् गौतम यावत्—विहरे छे.

उ० संज्ञी मनुष्यनो
सर्वार्थसिद्ध देवोमां
उपपात.

चोवीशमा शतकमां चोवीशमो उद्देशक समाप्त.

चोवीशमुं शतक समाप्त.

पंचवीसतिमं सयं ।

१ लेसा य २ दव ३ संठाण ४ जुम्म ५ पज्जव ६ नियंठ, ७ समणा य ।
८ ओहे ९-१० भवियाभविण ११ सम्मा १२ मिच्छे य उहेसा ॥

पढमो उद्देशो ।

१. [प्र०] तेणं कालेणं तेणं समणं रायगिहे जाव-एवं वयासी-कति णं भंते ! लेस्साओ पन्नत्ताओ ? [उ०] गोयमा ! छल्लेसाओ पन्नत्ताओ, तंजहा-कण्हलेसा-जहा पढमसप बितिण उहेसप तहेव लेस्साविभागो । अप्पाबहुगं च जाव-चउच्चिहाणं देवाणं चउच्चिहाणं देवीणं. मीसगं अप्पाबहुगंति ।

२. [प्र०] कतिविहा णं भंते ! संसारसमावन्नगा जीवा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! चोहसविहा संसारसमावन्नगा जीवा पन्नत्ता, तंजहा-१ सुहुमअपपज्जत्तगा, २ सुहुमपज्जत्तगा, ३ बादरअपज्जत्तगा, ४ बादरपज्जत्तगा, ५ बेइंदिया अपपज्जत्तगा, ६ बेइंदिया पज्जत्तगा, ७-८ एवं तेइंदिया, ९-१० एवं चउरिंदिया, ११ असन्निपंचिंदिया अपपज्जत्तगा, १२ असन्निपंचिंदिया पज्जत्तगा, १३ सन्निपंचिंदिया अपपज्जत्तगा, १४ सन्निपंचिंदिया पज्जत्तगा ।

पचीशमुं शतक.

[उद्देशकार्यसंग्रह-] १ लेश्या वगेरे संबन्धे प्रथम उद्देशक, २ द्रव्य विषे बीजो उद्देशक, ३ संस्थान वगेरे संबन्धे त्रीजो उद्देशक, ४ युग्म-कृतयुग्मादि राशि संबन्धे चोयो उद्देशक, ५ पर्यावादि संबन्धे पांचमो उद्देशक, ६ पुलाकादि निर्ग्रन्थ विषे छट्टो उद्देशक, ७ श्रमणो संबन्धे सातमो उद्देशक, ८ ओष-सामान्य नारकादिनी उत्पत्ति विषे आठमो उद्देशक, ९ भव्य नारकादि संबन्धे नवमो उद्देशक, १० अभव्य नारकादि संबन्धे दशमो उद्देशक, ११ सम्यग्दृष्टि नारकादि संबन्धे अगियारमो उद्देशक अने १२ मिध्या-दृष्टि नारकादि संबन्धे बारमो उद्देशक-ए प्रमाणे पचीशमा शतकने विषे आ बार उद्देशको कहेवाना छे.

प्रथम उद्देशक.

पेशा.

१. [प्र०] ते काले अने ते समये राजगृह नगरमां [भगवान् गौतम] यावत्-आ प्रमाणे बोल्या-हे भगवन् ! केटली लेश्याओ कही छे ? [उ०] हे गौतम ! छ लेश्याओ कहीं छे, ते आ प्रमाणे-कृष्णलेश्या-इत्यादि *प्रथम शतकना बीजा उद्देशकमां कह्या प्रमाणे लेश्याओनो विभाग अने तेनुं अल्पबहुत्व यावत्-चार प्रकारना देवो अने चार प्रकारनी देवीओना †मिश्र अल्पबहुत्व सुधी कहेवुं.

संसारी जीवना चौद
वेद.

२. [प्र०] हे भगवन् ! संसारी जीवो केटला प्रकारना कह्या छे ? [उ०] हे गौतम ! संसारी जीवो चौद प्रकारना कह्या छे, ते आ प्रमाणे-१ अपर्याप्त सूक्ष्म एकेन्द्रिय, २ पर्याप्त सूक्ष्म एकेन्द्रिय, ३ अपर्याप्त बादर एकेन्द्रिय, ४ पर्याप्त बादर एकेन्द्रिय, ५ अपर्याप्त बेइन्द्रिय, ६ पर्याप्त बेइन्द्रिय, ७-८ ए प्रमाणे पर्याप्त अने अपर्याप्त तेइन्द्रिय, ९-१० पर्याप्त अने अपर्याप्त चउरिन्द्रिय, ११ अपर्याप्त असंज्ञी पंचेन्द्रिय, १२ पर्याप्त असंज्ञी पंचेन्द्रिय, १३ अपर्याप्त संज्ञी पंचेन्द्रिय अने १४ पर्याप्त संज्ञी पंचेन्द्रिय.

* भग० खं० १ श० १ उ० २ पृ० १०४.

† जुओ-प्रज्ञा० पद १७ उ० २ प० ३४३-३४९.

३. [प्र०] पतेसि णं भंते ! चोद्दसविहाणं संसारसमावन्नगाणं जीवाणं जह्नुकोसगस्स जोगस्स कयरे कयरे० जाव-विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! सधत्थोवे सुहुमस्स अपज्जत्तगस्स जह्नुप जोप १, बादरस्स अपज्जत्तगस्स जह्नुप जोप असंखेज्जगुणे २, बेदियस्स अपज्जत्तगस्स जह्नुप जोप असंखेज्जगुणे ३, एवं तेइदियस्स ४, एवं चउरिदियस्स ५, अस-न्निसस पंचिदियस्स अपज्जत्तगस्स जह्नुप जोप असंखेज्जगुणे ६, सन्निसस पंचिदियस्स अपज्जत्तगस्स जह्नुप जोप असंखे-ज्जगुणे ७, सुहुमस्स पज्जत्तगस्स जह्नुप जोप असंखेज्जगुणे ८, बादरस्स पज्जत्तगस्स जह्नुप जोप असंखेज्जगुणे ९, सुहु-मस्स अपज्जत्तगस्स उक्कोसए जोप असंखेज्जगुणे १०, बादरस्स अपज्जत्तगस्स उक्कोसए जोप असंखेज्जगुणे ११, सुहुमस्स पज्जत्तगस्स उक्कोसए जोप असंखेज्जगुणे १२, बादरस्स पज्जत्तगस्स उक्कोसए जोप असंखेज्जगुणे १३, बेदियस्स पज्जत्तगस्स जह्नुप जोप असंखेज्जगुणे १४, एवं तेदियस्स० १५, एवं जाव-सन्निपंचिदियस्स पज्जत्तगस्स जह्नुप जोप असंखेज्जगुणे १८, बेदियस्स अपज्जत्तगस्स उक्कोसए जोप असंखेज्जगुणे १९, एवं तेदियस्स वि २०, एवं चउरिदियस्स वि २१, एवं जाव-सन्निपंचिदियस्स अपज्जत्तगस्स उक्कोसए जोप असंखेज्जगुणे २३, बेदियस्स पज्जत्तगस्स उक्कोसए जोप असंखेज्जगुणे २४, एवं तेइदियस्स वि पज्जत्तगस्स उक्कोसए जोप असंखेज्जगुणे २५, चउरिदियस्स पज्जत्तगस्स उक्कोसए जोप असंखेज्जगुणे २६, अस-न्निपंचिदियस्स पज्जत्तगस्स उक्कोसए जोप असंखेज्जगुणे २७, एवं सन्निपंचिदियस्स पज्जत्तगस्स उक्कोसए जोप असंखेज्जगुणे २८।

३. [प्र०] हे भगवन् ! ए चौद प्रकारना संसारी जीवोना जघन्य अने उत्कृष्ट योगने *आश्रयी कया जीवो कोनाथी यावत्- विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! सूक्ष्म अपर्याप्त जीवो जघन्य योग सौथी थोडो छे १. तेथी बादर अपर्याप्त जीवो जघन्य योग असंख्य गुण छे २. तेथी बेइन्द्रिय अपर्याप्तनो जघन्य योग असंख्यातगुण छे ३. तेथी तेइन्द्रिय अपर्याप्तनो जघन्य योग असंख्यात गुण छे ४. तेथी चउरिन्द्रिय अपर्याप्तनो जघन्य योग असंख्यात गुण छे ५. तेथी अपर्याप्त असंज्ञी पंचेन्द्रियनो जघन्य योग असंख्यातगुण छे ६. तेथी अपर्याप्त संज्ञी पंचेन्द्रियनो जघन्य योग असंख्यात गुण छे ७. तेथी पर्याप्त सूक्ष्म एकेन्द्रियनो जघन्य योग असंख्यात गुण छे ८. तेथी पर्याप्त बादर एकेन्द्रियनो जघन्य योग असंख्यात गुण छे ९. तेथी अपर्याप्त सूक्ष्म एकेन्द्रियनो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुण छे १०. तेथी अपर्याप्त बादर एकेन्द्रियनो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुण छे ११. तेथी पर्याप्त सूक्ष्म एकेन्द्रियनो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुण छे १२. तेथी पर्याप्त बादर एकेन्द्रियनो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुण छे १३. तेथी पर्याप्त बेइन्द्रियनो जघन्य योग असंख्यात गुण छे १४. ए प्रमाणे पर्याप्त तेइन्द्रिय, यावत्-पर्याप्त संज्ञी पंचेन्द्रियनो जघन्य योग (उत्तरोत्तर) असंख्यात गुण छे १५-१८. तेथी अपर्याप्त बेइन्द्रियनो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुण छे १९. ए प्रमाणे अपर्याप्त तेइन्द्रिय, चउरिन्द्रिय, यावत्-संज्ञी पंचेन्द्रियनो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुण छे २०-२३. तेथी पर्याप्त बेइन्द्रियनो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुण छे २४. ए प्रमाणे अपर्याप्त तेइन्द्रियनो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुण छे २५. तेथी पर्याप्त चउरिन्द्रियनो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुण छे २६. तेथी पर्याप्त असंज्ञी पंचेन्द्रियनो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुण छे २७. अने तेथी पर्याप्त संज्ञी पंचेन्द्रियनो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुण छे २८.

योगनुं अल्पबहुत्व.

* आत्मप्रदेशना परिस्पन्दन के कंपनने योग कहे छे. ते योग वीर्यान्तरायकर्मना क्षयोपशमादिनी विचित्रताथी अनेकविध होय छे. कोइ जीवने आश्रयी अल्प योग होय छे अने तेज वीजा जीवनी अपेक्षाए उत्कृष्ट होय छे. तेना चौद जीवस्थानकोने आश्रयी प्रत्येकना जघन्य अने उत्कृष्ट भेद गणतां भत्यावीश प्रकार थाय छे. आ सूत्रमां तेना अल्पबहुत्वनुं कथन छे. तेमां सूक्ष्म अपर्याप्त एकेन्द्रियनो जघन्य योग सौथी अल्प होय छे. कारण के तेओनुं शरीर सूक्ष्म होवाथी अने अपर्याप्त होवाने लीधे अपूर्ण होवाथी बीजा बधा योगो करतां तेनो योग सौथी थोडो छे अने ते कार्मणशरीर द्वारा औदारिक पुद्गलो ग्रहण करवाना प्रथम समये होय छे अने पछी समये समये योगनी वृद्धि थाय छे अने ते उत्कृष्ट योगपर्यन्त वधे छे.

जघन्य अने उत्कृष्ट योगनुं अल्पबहुत्व.

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
सूक्ष्म एकेन्द्रिय अपर्याप्त	सूक्ष्म एकेन्द्रिय पर्याप्त	बादर एकेन्द्रिय अपर्याप्त	बादर एकेन्द्रिय पर्याप्त	बेइन्द्रिय अपर्याप्त	बेइन्द्रिय पर्याप्त	तेइन्द्रिय अपर्याप्त	तेइन्द्रिय पर्याप्त	चउरिन्द्रिय अपर्याप्त	चउरिन्द्रिय पर्याप्त	असंज्ञी पंचेन्द्रिय अपर्याप्त	असंज्ञी पंचेन्द्रिय पर्याप्त	संज्ञी पंचेन्द्रिय अपर्याप्त	संज्ञी पंचेन्द्रिय पर्याप्त
जघन्य	जघन्य	जघन्य	जघन्य	जघन्य	जघन्य	जघन्य	जघन्य	जघन्य	जघन्य	जघन्य	जघन्य	जघन्य	जघन्य
१	८	२	९	३	१४	४	१५	५	१६	६	१७	७	१८
उत्कृष्ट	उत्कृष्ट	उत्कृष्ट	उत्कृष्ट	उत्कृष्ट	उत्कृष्ट	उत्कृष्ट	उत्कृष्ट	उत्कृष्ट	उत्कृष्ट	उत्कृष्ट	उत्कृष्ट	उत्कृष्ट	उत्कृष्ट
१०	१२	११	१३	१९	२४	२०	२५	२१	२६	२२	२७	२३	२८

૪. [પ્ર૦] દો મંતે ! નૈરતિયા પદમસમયોવવન્નગા કિં સમજોગી, કિં વિસમજોગી ? [૩૦] ગોયમા ! સિય સમજોગી, સિય વિસમજોગી । [પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં મંતે ! एवं बुद्धति—‘सिय समजोगी, सिय विसमजोगी’ ? [૩૦] ગોયમા ! આહાર-યાઓ વા સે અણાહારપ, અણાહારયાઓ વા સે આહારપ સિય હીણે, સિય તુહ્ણે, સિય અબ્બહિપ । જહ હીણે અસંલેજ્જહમા-ગહીણે વા, સંલેજ્જહમાગહીણે વા, અસંલેજ્જગુણહીણે વા, સંલેજ્જગુણહીણે વા । અહ અબ્બહિપ અસંલેજ્જહમાગમબ્બહિપ વા, સંલેજ્જહમાગમબ્બહિપ વા, સંલેજ્જગુણમબ્બહિપ વા, અસંલેજ્જગુણમબ્બહિપ વા, સે તેળટ્ટેણં જાવ—સિય ‘વિસમજોગી’ । एवं जाव—वेमाणियाणं ।

૫. [પ્ર૦] કતિવિદ્દે ણં મંતે ! જોપ પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! પન્નરસવિદ્દે જોપ પન્નત્તે, તંજહા—સચ્ચમણજોપ ૧, મોસમણ-જોપ ૨, સચ્ચામોસમણજોપ ૩, અસચ્ચામોસમણજોપ ૪, સચ્ચવહજોપ ૫, મોસવહજોપ ૬, સચ્ચામોસવહજોપ ૭, અસચ્ચામોસ-વહજોપ ૮, ઓરાલિયસરીરકાયજોપ ૯, ઓરાલિયમીસાસરીરકાયજોપ ૧૦, વેડધિયસરીરકાયજોપ ૧૧, વેડધિયમીસાસ-રીરકાયજોગે ૧૨, આહારગસરીરકાયજોગે ૧૩, આહારગમીસાસરીરકાયજોગે ૧૪, કમ્માસરીરકાયજોગે ૧૫ ।

૬. [પ્ર૦] પયસ્સ ણં મંતે ! પન્નરસવિદ્દસ્સ જહ્ણુક્કોસગસ્સ કયરે કયરે૦ જાવ—વિસેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સવ્વત્થોવે કમ્મગસરીરગસ્સ જહ્ણપજોપ ૧, ઓરાલિયમીસગસ્સ જહ્ણપ જોપ અસંલેજ્જગુણે ૨, વેડધિયમીસગસ્સ જહ્ણપ જોપ અસંલેજ્જગુણે ૩, ઓરાલિયસરીરગસ્સ જહ્ણપ જોપ અસંલેજ્જગુણે ૪, વેડધિયસરીરગસ્સ જહ્ણપ જોપ અસંલેજ્જગુણે ૫, કમ્મગ-સરીરગસ્સ ઉક્કોસપ જોપ અસંલેજ્જગુણે ૬, આહારગમીસસ્સ જહ્ણપ જોપ અસંલેજ્જગુણે ૭, તસ્સ ચેવ ઉક્કોસપ જોપ અસંલે-જ્જગુણે ૮, ઓરાલિયમીસગસ્સ, વેડધિયમીસગસ્સ ય પ્પસિ ણં ઉક્કોસપ જોપ દોળ્હવિ તુહ્ણે અસંલેજ્જગુણે ૯-૧૦, અસચ્ચામો-સમણજોગસ્સ જહ્ણપ જોપ અસંલેજ્જગુણે ૧૧, આહારગસરીરગસ્સ જહ્ણપ જોપ અસંલેજ્જગુણે ૧૨, તિવિદ્દસ્સ મણજોગસ્સ ચડ-

પ્રથમ સમયમાં
ઉત્પન્ન થયેલા બે નૈર-
યિકને બાબતી યોગ.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ સમયે ઉત્પન્ન થયેલા બે નૈરયિકો સમાન યોગવાળા હોય કે વિષમ યોગવાળા હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ કદાચ સમાન યોગવાળા હોય અને કદાચ વિષમ યોગવાળા પણ હોય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહેવાય છે કે તેઓ કદાચ સમાન યોગવાળા હોય અને કદાચ વિષમ યોગવાળા હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! *આહારક નારકથી અનાહારક નારક અને અનાહારકથી આહારક નારક કદાચ હીન યોગવાળો, કદાચ તુલ્ય યોગવાળો અને કદાચ અધિક યોગવાળો હોય. અર્થાત્ આહારક નારકથી અનાહારક નારક હીન યોગવાળો, અનાહારકથી આહારક નારક અધિક યોગવાળો, અને બન્ને આહારક કે બન્ને અનાહારક નારકો પરસ્પર તુલ્ય યોગવાળા હોય. જો તે હીનયોગવાળો હોય તો તે અસંલ્યાતમા ભાગ હીન, સંલ્યાતમા ભાગ હીન, સંલ્યાતગુણ હીન કે અસંલ્યાત ગુણ હીન હોય. જો અધિક યોગવાળો હોય તો અસંલ્યાતમા ભાગ અધિક, સંલ્યાતમા ભાગ અધિક, સંલ્યાત ગુણ અધિક કે અસંલ્યાત ગુણ અધિક હોય છે. તે કારણથી યાવત્—તે કદાચ વિષમ યોગવાળો પણ હોય. એ પ્રમાણે વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

યોગના પ્રકાર.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેટલા પ્રકારનો યોગ કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પંદર પ્રકારનો યોગ કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—
૧ સલ્ય મનોયોગ, ૨ મૃષા મનોયોગ, ૩ સલ્યમૃષા મનોયોગ, ૪ અસલ્યામૃષા મનોયોગ, ૫ સલ્ય વચનયોગ, ૬ અસલ્ય વચનયોગ, ૭ સલ્યમૃષા વચનયોગ, ૮ અસલ્યામૃષા વચનયોગ, ૯ ઔદારિકશરીરકાયયોગ, ૧૦ ઔદારિકમિશ્રશરીરકાયયોગ, ૧૧ વૈક્રિય શરીરકાયયોગ, ૧૨ વૈક્રિયમિશ્રશરીરકાયયોગ, ૧૩ આહારકશરીરકાયયોગ, ૧૪ આહારકમિશ્રશરીરકાયયોગ અને ૧૫ કાર્મણશરીરકાયયોગ.

યોગનું અસંલ્યાત.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પંદર પ્રકારના યોગમાં કયો યોગ કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! કાર્મણ શરીરનો જઘન્ય યોગ સૌથી અલ્પ છે ૧, તેથી ઔદારિકમિશ્રનો જઘન્ય યોગ અસંલ્યાત ગુણ છે ૨, તેથી વૈક્રિયમિશ્રનો જઘન્ય યોગ અસંલ્યાત ગુણ છે ૩, તેથી ઔદારિક શરીરનો જઘન્ય યોગ અસંલ્યાત ગુણ છે ૪, તેથી વૈક્રિય શરીરનો જઘન્ય યોગ અસંલ્યાત ગુણ છે ૫, તેથી કાર્મણ શરીરનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંલ્યાત ગુણ છે ૬, તેથી આહારકમિશ્રનો જઘન્ય યોગ અસંલ્યાતગુણ છે ૭, તેથી આહારકશરીરનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંલ્યાત ગુણ છે ૮, તેથી ઔદારિકમિશ્ર અને વૈક્રિયમિશ્રનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંલ્યાત ગુણ અને પરસ્પર સમાન છે ૯-૧૦, તેથી અસલ્યામૃષા મનોયોગનો જઘન્ય યોગ અસંલ્યાતગુણ છે ૧૧, તેથી આહારક શરીરનો જઘન્ય યોગ અસંલ્યાતગુણ છે,

* આહારક નારકની અપેક્ષાએ અનાહારક નારક હીન યોગવાળો હોય છે, કારણ કે જે નારક ઋજુ ગતિથી આવીને આહારકપણે ઉત્પન્ન થાય છે, તે નિરન્તર આહારક હોવાને લીધે પુદ્ગલોથી ઉપચિત્ત હોય છે તેથી તે અધિક યોગવાળો હોય છે. જે નારક વિપ્રહ ગતિવેદે અનાહારક પણે ઉત્પન્ન થાય છે તે અનાહારક હોવાથી પુદ્ગલોથી અનુપચિત્ત હોવાને લીધે હીન યોગવાળો હોય છે. જેઓ સમાન સમયની વિપ્રહ ગતિથી અનાહારકપણે ઉત્પન્ન થાય, અથવા ઋજુગતિથી આવીને આહારકપણે ઉત્પન્ન થાય તે બન્ને એક બીજાની અપેક્ષાએ સમાનયોગવાળા હોય છે.—ટીકા.

द्विहस्स वयजोगस्स—एएसि णं सत्तण्ह वि तुल्ले जहन्नए जोए असंखेज्जगुणे १३-१९, आहारगसरीरस्स उक्कोसए जोए असंखेज्जगुणे २०, ओरालियसरीरस्स, वेउद्वियसरीरस्स, चउद्विहस्स य मणजोगस्स, चउद्विहस्स य वइजोगस्स—एएसि णं दसण्ह वि तुल्ले उक्कोसए जोए असंखेज्जगुणे २१-३० । 'सेवं भंते ! सेवं भंते ! ति ।

पणवीसइमे सए पढमो उद्देशो समत्तो ।

१२, तेथी त्रण प्रकारना मनोयोग अने चार प्रकारना वचनयोग—ए सातनो जघन्य योग असंख्यातगुण अने परस्पर तुल्य होय छे १३-१९, तेथी आहारक शरीरनो उत्कृष्ट योग असंख्यातगुण होय छे २०, तेथी औदारिक शरीर, वैक्रियशरीर, चार प्रकारना मनोयोग अने चार प्रकारना वचनयोग—ए दसनो उत्कृष्ट योग असंख्यातगुण अने परस्पर तुल्य होय छे २१-३०. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.' ।

पचीशमा शतकमां प्रथम उद्देशक समाप्त.

बीओ उद्देशो ।

१. [प्र०] कतिविहा णं भंते ! दद्या पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! दुविहा दद्या पन्नत्ता, तंजहा—जीवदद्या य अजीव-दद्या य ।

२. [प्र०] अजीवदद्या णं भंते ! कतिविहा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! दुविहा पन्नत्ता, तंजहा—रूविअजीवदद्या य अरू-विअजीवदद्या य । एवं एएणं अभिलावेणं जहा अजीवपज्जवा, जाव—से तेणट्टेणं गोयमा ! एवं बुच्चइ—'ते णं नो संखेज्जा, नो असंखेज्जा, अणंता' ।

३. [प्र०] जीवदद्या णं भंते ! किं संखेज्जा, असंखेज्जा, अणंता ? [उ०] गोयमा ! नो संखेज्जा, नो असंखेज्जा, अणंता । [प्र०] केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ—'जीवदद्या णं नो संखेज्जा, नो असंखेज्जा, अणंता' ? [उ०] गोयमा ! असंखेज्जा नेरइया, जाव—असंखेज्जा वाउक्काइया, अणंता वणस्सइकाइया, असंखेज्जा वेदिया, एवं जाव—वेमाणिया, अणंता सिद्धा, से तेणट्टेणं जाव—'अणंता' ।

४. [प्र०] जीवदद्याणं भंते ! अजीवदद्या परिभोगत्ताए हहमागच्छंति, अजीवदद्याणं जीवदद्या परिभोगत्ताए हहमाग-च्छंति ? [उ०] गोयमा ! जीवदद्याणं अजीवदद्या परिभोगत्ताए हहमागच्छंति, नो अजीवदद्याणं जीवदद्या परिभोगत्ताए हह-मागच्छंति । [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ—जाव—'हहमागच्छंति' ? [उ०] गोयमा ! जीवदद्या णं अजीवदद्ये परियादि-

द्वितीय उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! द्रव्यो केटलां प्रकारनां कहां छे ? [उ०] हे गौतम ! द्रव्यो बे प्रकारनां कहां छे. ते आ प्रमाणे—जीवद्रव्य अने अजीवद्रव्य.

द्रव्यना प्रकार.

२. [प्र०] हे भगवन् ! अजीवद्रव्यो केटलां प्रकारनां कहां छे ? [उ०] हे गौतम ! ते बे प्रकारनां कहां छे. ते आ प्रमाणे—रूपी अजीवद्रव्यो अने अरूपी अजीवद्रव्यो, ए प्रमाणे ए सूत्रपाठवडे जेम [*प्रज्ञापना सूत्रना विशेष नामना पांचमा] पदमां अजीवपर्यवो संबन्धे कहुं छे तेम अहिं अजीव द्रव्यसंबन्धे यावत्—'हे गौतम ! ते कारणथी एम कहुं छे के, ते [अजीव द्रव्य] संख्याता नथी, असंख्याता नथी, पण अनंत छे' त्यां सुधी कहेवुं.

अजीव द्रव्योना प्रकार.

३. [प्र०] हे भगवन् ! हुं जीवद्रव्यो संख्याता छे, असंख्याता छे के अनंत छे ? [उ०] हे गौतम ! जीवो संख्याता नथी, असंख्याता नथी, पण अनंत छे. [प्र०] हे भगवन् ! शा हेतुथी एम कहेवाय छे के 'जीवद्रव्यो संख्याता नथी, असंख्याता नथी, पण अनंत छे' ? [उ०] हे गौतम ! नैरयिको असंख्य छे, यावत्—वायुकायिक असंख्य छे, वनस्पतिकायिको अनंत छे, वेइंद्रियो अने ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको असंख्याता छे, तथा सिद्धो अनंत छे. माटे ते हेतुथी जीवो यावत्—अनंत छे.

जीवद्रव्यनी संख्या-जीवद्रव्यो अनंत होवानुं कारण ।

४. [प्र०] हे भगवन् ! अजीवद्रव्यो जीवद्रव्योना परिभोगमां तुरत आवे के जीवद्रव्यो अजीवद्रव्योना परिभोगमां तुरत आवे ? [उ०] हे गौतम ! अजीवद्रव्यो जीवद्रव्योना परिभोगमां तुरत आवे पण जीवद्रव्यो अजीवद्रव्योना परिभोगमां तुरत आवतां नथी† [प्र०] हे भगवन् ! शा हेतुथी एम कहो छो के यावत्—'जीवद्रव्यो अजीवद्रव्योना परिभोगमां यावत्—तुरत आवता नथी' ? [उ०] हे गौतम !

अजीवद्रव्योना परिभोग.

३ * जुओ—प्रज्ञा० पद ५ १० १९६.

† जीवद्रव्यो सचेतन होवाथी अजीवद्रव्योने ग्रहण करी तेनो शरीरदिरूपे परिभोग करे छे, माटे ते परिभोक्ता छे, अने अजीवद्रव्यो अचेतन होवाथी ग्रहण योग्य छे माटे ते भोग्य छे.

યંતિ, અજીવદ્વે પરિયાદિદ્ધા ઓરાલિયં વેડધિયં આદારગં તેયગં કમ્મગં, સોઈદિયં જાવ-ફાસિદિયં, મળજોગં વહજોગં ફાયજોગં, આણાપાણુત્તં ચ નિદ્ધત્તયંતિ, સે તેણદ્દેણં જાવ-‘હદ્ધમાગચ્છંતિ’ ।

૫. [પ્ર૦] નેરતિયાણં મંતે ! અજીવદ્ધા પરિભોગત્તાપ હદ્ધમાગચ્છંતિ, અજીવદ્ધાણં નેરતિયા પરિભોગત્તાપ૦ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નેરતિયાણં અજીવદ્ધા જાવ-હદ્ધમાગચ્છંતિ, નો અજીવદ્ધાણં નેરતિયા હદ્ધમાગચ્છંતિ । [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં ? [ઉ૦] ગોયમા ! નેરતિયા અજીવદ્ધે પરિયાદિયંતિ, અ૦ ૨ પરિયાદિદ્ધા વેડધિય-તેયગ-કમ્મગં સોઈદિયં જાવ-ફાસિદિયં આણાપાણુત્તં ચ નિદ્ધત્તયંતિ, સે તેણદ્દેણં ગોયમા ! એવં વુચ્છદ-એવં જાવ-વેમાણિયા । નવરં સરીરઈદિયજોગા માણિયદ્ધા જસસ જે અત્થિ ।

૬. [પ્ર૦] સે નૂણં મંતે ! અસંલેજ્જે લોપ અણંતાઈં દ્ધાઈં આગાસે ભદ્ધયાઈં ? [ઉ૦] હંતા ગોયમા ! અસંલેજ્જે લોપ આધ-ભદ્ધયાઈં ।

૭. [પ્ર૦] લોગસસ ણં મંતે ! ઇમંમિ આગાસપપસે કતિદિસિં પોગ્ગલા ચિજ્જંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નિદ્ધાધાણં છહિસિં, ષાધાયં પડુચ્ચ સિય તિદિસિં, સિય ચડદિસિં, સિય પંચદિસિં ।

૮. [પ્ર૦] લોગસસ ણં મંતે ! ઇમંમિ આગાસપપસે કતિદિસિં પોગ્ગલા ણિજ્જંતિ ? [ઉ૦] એવં ચેવ, એવં ઉવચિજ્જંતિ, એવં અવચિજ્જંતિ ।

૯. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! જાઈં દ્ધાઈં ઓરાલિયસરીરત્તાપ ગેણ્હદ્ધ તાઈં કિં ઠિયાઈં ગેણ્હદ્ધ, અઠિયાઈં ગેણ્હદ્ધ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઠિયાઈં પિ ગેણ્હદ્ધ, અઠિયાઈં પિ ગેણ્હદ્ધ ।

૧૦ [પ્ર૦] તાઈં મંતે ! કિં દ્ધઓ ગેણ્હદ્ધ, સેત્તઓ ગેણ્હદ્ધ, કાલઓ ગેણ્હદ્ધ, માવઓ ગેણ્હદ્ધ ? [ઉ૦] ગોયમા ! દ્ધઓ વિ ગેણ્હદ્ધ, સેત્તઓ વિ ગેણ્હદ્ધ, કાલઓ વિ ગેણ્હદ્ધ, માવઓ વિ ગેણ્હદ્ધ । તાઈં દ્ધઓ અણંતપપસિયાઈં દ્ધાઈં, સેત્તઓ અસં-

જીવદ્રવ્યો અજીવદ્રવ્યોને પ્રહણ કરે છે અને પ્રહણ કરી તેને ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક, તૈજસ, અને કાર્મણ-૯ પાંચ શરીરરૂપે, શ્રોત્રેન્દ્રિય, યાવત્-સ્પર્શેન્દ્રિય-૯ પાંચ ઇન્દ્રિયપણે, મનોયોગ, વચનયોગ અને કાયયોગ તથા શ્વાસોચ્છ્વાસપણે પરિણમાવે, તે કારણથી અજીવદ્રવ્યો જીવદ્રવ્યોના પરિભોગમાં યાવત્-તુરત આવે છે, પણ જીવદ્રવ્યો અજીવદ્રવ્યોના પરિભોગમાં તુરત આવતાં નથી.

નૈરયિકોને અજીવદ્રવ્યોનો પરિભોગ.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અજીવદ્રવ્યો નૈરયિકોના પરિભોગમાં તુરત આવે કે નૈરયિકો અજીવદ્રવ્યોના પરિભોગમાં તુરત આવે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અજીવદ્રવ્યો નૈરયિકોના પરિભોગમાં શીઘ્ર આવે છે, પણ નૈરયિકો અજીવદ્રવ્યોના પરિભોગમાં તુરત આવતાં નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહેવાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો અજીવદ્રવ્યોને પ્રહણ કરે છે અને પ્રહણ કરીને વૈક્રિય, તૈજસ, અને કાર્મણશરીરરૂપે, શ્રોત્રેન્દ્રિય યાવત્-સ્પર્શેન્દ્રિયરૂપે તથા શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે પરિણમાવે છે. તે હેતુથી હે ગૌતમ ! એમ કહું છે, એ રીતે યાવત્-ચૈમાનિકો સુધી જાણવું. પરન્તુ જેને જેટલાં શરીર, ઇન્દ્રિય અને યોગ હોય તેટલાં તેને કહેવાં.

અસંલ્ય લોકાકાશમાં અનન્ત દ્રવ્યોની સ્થિતિ.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસંલ્ય લોકાકાશમાં અનન્ત દ્રવ્યો રહી શકે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા, અસંલ્ય પ્રદેશાત્મક લોકાકાશમાં અનન્ત દ્રવ્યો રહી શકે.

પદ્મ આકાશ પ્રદેશમાં પુદ્ગલોનો ચયાપચય.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોકના એક આકાશપ્રદેશમાં કેટલી દિશાઓથી (આવીને) પુદ્ગલો એકઠાં થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વ્યાઘાત (પ્રતિબંધ) ન હોય તો છ ૯ દિશામાંથી આવીને અને જો પ્રતિબંધ હોય તો કદાચ ત્રણ દિશામાંથી, કદાચ ચાર દિશામાંથી અને કદાચ પાંચ દિશામાંથી આવી પુદ્ગલો એકઠાં થાય છે.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોકના એક આકાશપ્રદેશમાં કેટલી દિશાઓમાંથી આવી પુદ્ગલો છેદાય-છૂટાં થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે સ્કન્ધરૂપે પુદ્ગલો [અન્ય પુદ્ગલોના મઝ્ઘાથી] ઉપચિત થાય અને (જુદા પડવાથી) અપચિત થાય.

ઔદારિકાદિ શરીરરૂપે સ્થિત કે અસ્થિત દ્રવ્યો પ્રહણ કરાય ? દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને માવથી દ્રવ્ય-પ્રહણ.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવ જે પુદ્ગલ દ્રવ્યોને ઔદારિકશરીરપણે પ્રહણ કરે તે *સ્થિત દ્રવ્યોને પ્રહણ કરે કે અસ્થિત દ્રવ્યોને પ્રહણ કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સ્થિત દ્રવ્યોને પ્રહણ કરે અને અસ્થિત દ્રવ્યોને પણ પ્રહણ કરે.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે દ્રવ્યોને દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાલથી અને માવથી પ્રહણ કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે દ્રવ્યોને દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાલથી અને માવથી પ્રહણ કરે છે. દ્રવ્યથી અનન્તપ્રદેશિક દ્રવ્યને પ્રહણ કરે છે. ક્ષેત્રથી અસંલ્ય પ્રદેશાશ્રિત દ્રવ્યને પ્રહણ કરે છે.

૧ * જેટલા આકાશક્ષેત્રમાં જીવ રહેલો છે તેની અંદર રહેલાં જે પુદ્ગલદ્રવ્યો તે સ્થિત દ્રવ્યો કહેવાય છે અને તેની બહારના ક્ષેત્રમાં રહેલાં પુદ્ગલદ્રવ્યો તે અસ્થિત દ્રવ્યો કહેવાય છે, તેને લાંબી સંતીને પ્રહણ કરે છે. તે સંબન્ધે અન્ય આચાર્ય એમ કહે છે કે ગતિ રહિત દ્રવ્યો તે સ્થિતદ્રવ્યો અને ગતિસહિત દ્રવ્યો તે અસ્થિત દ્રવ્યો કહેવાય છે-ટીકા.

खेज्जपपसोगाढाई—एवं जहा पन्नवणाए पढमे आहारदेसए, जाव—निघाघाएणं छद्दिसि, वाघायं पडुच्च सिय तिदिंसि सिय चउदिसि, सिय पंचदिसि ।

११. [प्र०] जीवे णं भंते ! जाइं दद्धाईं वेउच्चियसरीरत्ताए गेण्हइ ताईं किं ठियाईं गेण्हइ, अठियाईं गेण्हइ ? [उ०] एवं चेव, नवरं नियमं छद्दिसि, एवं आहारगसरीरत्ताए वि ।

१२. [प्र०] जीवे णं भंते ! जाइं दद्धाईं तेयगसरीरत्ताए गिण्हइ—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ठियाईं गेण्हइ, नो अठियाईं गेण्हइ, सेसं जहा ओरालियसरीरस्स । कम्मगसरीरे एवं चेव । एवं जाव—भाषओ वि गिण्हइ ।

१३. [प्र०] जाइं दद्धाईं दद्धओ गेण्हइ ताईं किं एगपपसियाईं गेण्हइ, दुपपसियाईं गेण्हइ ? [उ०] एवं जहा भासापवे, जाव—आणुपुच्चिं गेण्हइ, नो अणाणुपुच्चिं गेण्हइ ।

१४. [प्र०] ताईं भंते ! कतिदिंसि गेण्हइ ? [उ०] गोयमा ! निघाघाएणं०, जहा ओरालियस्स ।

१५. [प्र०] जीवे णं भंते ! जाइं दद्धाईं सोइंदियत्ताए गेण्हइ० ? [उ०] जहा वेउच्चियसरीरं, एवं जाव—जिर्मिदियत्ताए, फांसिदियत्ताए जहा ओरालियसरीरं, मणजोगत्ताए जहा कम्मगसरीरं । नवरं नियमं छद्दिसि, एवं वज्जोगत्ताए वि, काय—जोगत्ताए वि जहा ओरालियसरीरस्स ।

१६. [प्र०] जीवे णं भंते ! जाइं दद्धाईं आणापाणुत्ताए गेण्हइ जहेव ओरालियसरीरत्ताए, जाव—सिय पंचदिसि । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! [त्ति] केइ चउवीसदंडएणं एयाणि पदाणि भन्नंति—'जस्स जं अत्थि'

पणवीसइमे सए वीओ उदेसो समत्तो ।

ए प्रमाणे *प्रज्ञापनासूत्रना प्रथम आहारोद्देशकमां कद्धा प्रमाणे यावत्—'प्रतिबंध सिवाय छए दिशाओमांथी अने प्रतिबंध होय तो कदाच त्रण दिशामांथी, कदाच चार दिशामांथी अने कदाच पांच दिशामांथी आवेला पुद्गलाने ग्रहण करे'—त्यां सुधी कहेवुं.

११. [प्र०] हे भगवन् ! जीव जे पुद्गल द्रव्योने वैक्रियशरीरपणे ग्रहण करे ते स्थित द्रव्यो होय छे के अस्थित द्रव्यो होय छे ? [उ०] हे गौतम ! पूर्व प्रमाणे जाणवुं. विशेष ए के वैक्रियशरीरपणे जे द्रव्योने ग्रहण करे छे ते अवश्य छए दिशामांथी आवेला होय छे. ए प्रमाणे आहारकशरीर संबंधे पण जाणवुं.

१२. [प्र०] हे भगवन् ! जीव जे द्रव्योने तैजसशरीरपणे ग्रहण करे छे, ते स्थित द्रव्यो होय तो ग्रहण करे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते द्रव्यो स्थित होय तो ग्रहण करे छे, पण अस्थित होय तो ग्रहण करतो नथी. बाकी बधुं औदारिक शरीरनी पेटे जाणवुं. तथा कार्मण शरीर संबंधे पण एमज समजवुं, ए प्रमाणे यावत्—'भावथी पण ग्रहण करे छे' त्यां सुधी कहेवुं.

१३. [प्र०] हे भगवन् ! द्रव्यथी जे द्रव्योने ग्रहण करे छे, ते द्रव्यो शुं (द्रव्यथी) एक प्रदेशवाळां ग्रहण करे, बे प्रदेशवाळां ग्रहण करे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] ए प्रमाणे भाषापदमां कद्धा प्रमाणे यावत्—क्रमपूर्वक ग्रहण करे छे, पण क्रम सिवाय ग्रहण करतो नथी' त्यां सुधी जाणवुं.

१४. [प्र०] हे भगवन् ! ते केठली दिशामांथी आवेला पुद्गलाने ग्रहण करे छे ? [उ०] हे गौतम ! प्रतिबंध सिवाय—[छए दिशाथी आवेला स्कन्धो ग्रहण करे—इत्यादि] औदारिक शरीरनी पेटे (सू० ८) जाणवुं.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! जे जीव जे द्रव्योने श्रोत्रेन्द्रियपणे ग्रहण करे छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! वैक्रिय शरीरनी पेटे [सू० ९] यावत्—जिह्वेन्द्रिय सुधी जाणवुं, अने स्पर्शेन्द्रिय संबंधे औदारिक शरीरनी पेटे समजवुं. मनोयोग संबंधे कार्मण शरीरनी पेटे जाणवुं. पण विशेष एके अवश्य छए दिशामांथी आवेलां पुद्गलो ग्रहण करे छे. ए प्रमाणे वचनयोग संबंधे पण जाणवुं. काययोग संबंधे औदारिक शरीरनी पेटे समजवुं.

१६. [प्र०] हे भगवन् ! जीव जे द्रव्योने आसोच्छ्वासपणे ग्रहण करे छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] औदारिक शरीरनी पेटे जाणवुं, यावत्—कदाच त्रण दिशा, चार दिशा, के पांच दिशामांथी आवेलां पुद्गलो ग्रहण करे छे. कोई आचार्यो 'जेने जे होय तेने ते कहेवुं'—ए पदोने चोवीस दंडके कहे छे. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.

पचीशमा शतकमां द्वितीय उद्देशक समाप्त.

१० * प्रज्ञा० पद [ ]

११ † वैक्रियशरीरप्राप्त्यर्थं द्रव्यो छए दिशामांथी आवेलां ग्रहण करे छे—ते कहेवानो एवो अमिप्राय छे के उपयोगपूर्वक वैक्रिय शरीर करनार पंचेन्द्रिय ज होय छे अने ते त्रसनादीना मध्यभागमां होवाथी तेने अवश्य छ दिशाना आहारनो संभव छे. यद्यपि वायुकायिकने वैक्रिय शरीर होवाथी तेनी अपेक्षाए वैक्रिय शरीरने आश्रयी लोकान्त निष्कुटने विषे पांच दिशादिना आहारनो संभव छे, परन्तु तेओ उपयोगपूर्वक वैक्रिय शरीर करता नथी, तेमज तेने सातिशय वैक्रिय शरीर नथी, तेथी तेनी विवक्षा कर्या सिवाय कछुं छे.

१२ ‡ यावत्—अनन्तप्रदेशिक स्कन्ध ग्रहण करे ? हे गौतम ! एक प्रदेशिक, यावत्—असंख्य प्रदेशिक स्कन्धो न ग्रहण करे, पण अनन्त प्रदेशिक स्कन्धो ग्रहण करे.—जुओ प्रज्ञा० पद ११ प० २६१-१.

તર્કો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! સંઠાણા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! છ સંઠાણા પન્નત્તા, તં જહા-૧ પરિમંડલે, ૨ ઘટે, ૩ તંસે, ૪ ચ્ચરંસે, ૫ આયતે, ૬ અણિત્થંથે ।

૨. [પ્ર૦] પરિમંડલા ણં મંતે ! સંઠાણા દ્વઘટ્ટયાપ્ કિં સંઘેજ્ઞા, અસંઘેજ્ઞા, અણંતા ? [૩૦] ગોયમા ! નો સંઘેજ્ઞા, નો અસંઘેજ્ઞા, અણંતા ।

૩. [પ્ર૦] વઘ્ટા ણં મંતે ! સંઠાણાં ? [૩૦] एवं चेव, एवं जाव-अणित्थंथा, एवं पपसट्टयाप वि, एवं द्घट्टपप-सट्टयाप वि ।

૪. [પ્ર૦] પપસિ ણં મંતે ! પરિમંડલ-વઘ્ટ-તંસ-ચ્ચરંસ-આયત-અણિત્થંથાણં સંઠાણાણં દ્વઘટ્ટયાપ્ પપસટ્ટયાપ્ દ્વઘટ્ટ-પપસટ્ટયાપ્ કયરે કયરેહિંતો જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સઘ્વત્થોવા પરિમંડલસંઠાણા દ્વઘટ્ટયાપ્, વઘ્ટા સંઠાણા દ્વઘટ્ટયાપ્ સંઘેજ્ઞગુણા, ચ્ચરંસા સંઠાણા દ્વઘટ્ટયાપ્ સંઘેજ્ઞગુણા, તંસા સંઠાણા દ્વઘટ્ટયાપ્ સંઘેજ્ઞગુણા, આયતસંઠાણા દ્વઘટ્ટ-યાપ્ સંઘેજ્ઞગુણા, અણિત્થંથા સંઠાણા દ્વઘટ્ટયાપ્ અસંઘેજ્ઞગુણા । પપસટ્ટયાપ્-સઘ્વત્થોવા પરિમંડલા સંઠાણા પપસટ્ટયાપ્, વઘ્ટા સંઠાણા પપસટ્ટયાપ્ સંઘેજ્ઞગુણા; જહા દ્વઘટ્ટયાપ્ તહા પપસટ્ટયાપ્ વિ, જાવ-અણિત્થંથા સંઠાણા પપસટ્ટયાપ્ અસંઘેજ્ઞગુણા । દ્વઘટ્ટપપસટ્ટયાપ્-સઘ્વત્થોવા પરિમંડલા સંઠાણા દ્વઘટ્ટયાપ્, સો ચેવ ગમઓ માણિયવ્વો, જાવ-અણિત્થંથા સંઠાણા દ્વઘટ્ટયાપ્ અસંઘેજ્ઞગુણા, અણિત્થંથેહિંતો સંઠાણેહિંતો દેવટ્ટયાપ્ પરિમંડલા સંઠાણા પપસટ્ટયાપ્ અસંઘેજ્ઞગુણા, વઘ્ટા સંઠાણા પપસટ્ટયાપ્ સંઘેજ્ઞગુણા-સો ચેવ પપસટ્ટયાપ્ ગમઓ માણિયવ્વો, જાવ-અણિત્થંથા સંઠાણા પપસટ્ટયાપ્ અસંઘેજ્ઞગુણા ।

૫. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! સંઠાણા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! પંચ સંઠાણા પન્નત્તા, તં જહા-પરિમંડલે, જાવ-આયતે ।

તૃતીય ઉદ્દેશક.

સંસ્થાન. ૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંસ્થાનો—પૌદ્ગલિક સ્કંધના આકારો કેટલાં કહ્યાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! છ સંસ્થાનો કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે—૧ પરિમંડલ-ઘડયાકાર, ૨ વૃત્ત-ગોળ, ૩ ત્ર્યસ-ત્રિકોણ, ૪ ચતુસ્ત-ચતુષ્કોણ, ૫ આયત-દીર્ઘ અને ૬ અનિત્યંસ્થ-પરિમંડલાદિથી ભિન્ન આકારવાલું.

પરિમંડલની સંખ્યા. ૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન દ્રવ્યાર્થરૂપે શું સંખ્યાતા છે, અસંખ્યાતા છે કે અનંત છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સંખ્યાતા નથી, અસંખ્યાતા નથી, પણ અનંત છે.

વૃત્તાદિની સંખ્યા. ૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાન દ્રવ્યાર્થરૂપે શું સંખ્યાતા છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્—અનિત્યંસ્થ સંસ્થાન સુધી જાણવું. એ પ્રમાણે પ્રદેશાર્થપણે અને દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થપણે પણ સમજવું.

અલ્પવસ્તુસ્વ. ૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ, વૃત્ત, ત્ર્યસ, ચતુરસ, આયત અને અનિત્યંસ્થ સંસ્થાનોમાં દ્રવ્યાર્થરૂપે, પ્રદેશાર્થરૂપે અને દ્રવ્યા-ર્થપ્રદેશાર્થરૂપે કયાં સંસ્થાનો કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! દ્રવ્યાર્થરૂપે *પરિમંડલ સંસ્થાનો સૌથી થોડાં છે, તેથી વૃત્ત સંસ્થાનો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણાં છે. તેથી ચતુરસ સંસ્થાનો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણાં છે, તેથી ત્ર્યસસંસ્થાનો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાત-ગુણાં છે, તેથી આયત સંસ્થાનો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણાં છે, અને તેથી અનિત્યંસ્થ સંસ્થાનો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણાં છે. પ્રદેશાર્થરૂપે પરિમંડલ સંસ્થાનો સૌથી થોડાં છે, તેથી વૃત્ત સંસ્થાનો પ્રદેશાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણાં છે—ઇત્યાદિ જેમ દ્રવ્યાર્થરૂપે કહ્યું છે તેમ પ્રદેશાર્થરૂપે પણ યાવત્—‘પ્રદેશાર્થરૂપે અનિત્યંસ્થ સંસ્થાનો અસંખ્યાતગુણાં છે’ ત્યાં સુધી કહેવું. દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થરૂપે—પરિમંડલ સંસ્થાનો સૌથી થોડાં છે—ઇત્યાદિ દ્રવ્યાર્થ સંબંધી પૂર્વોક્ત ગમક-પાઠ કહેવો, યાવત્—‘અનિત્યંસ્થ સંસ્થાનો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણાં છે.’ દ્રવ્યાર્થરૂપે અનિત્યંસ્થ સંસ્થાનો કરતાં પરિમંડલ સંસ્થાનો પ્રદેશાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે, તેથી વૃત્ત સંસ્થાનો પ્રદેશાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણાં છે—ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત પ્રદેશાર્થપણાનો પાઠ યાવત્—‘અનિત્યંસ્થ સંસ્થાનો અસંખ્યાત ગુણ છે’ ત્યાં સુધી કહેવો.

સંસ્થાન. ૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેટલા સંસ્થાનો કહ્યાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પાંચ સંસ્થાનો કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે—૧ પરિમંડલ, યાવત્—૫ આયત.

૧ ‘દ્વઘટ્ટયાપ્ હિંતો’ગ-હ ।

* ૪ અહિં સંસ્થાનોની જઘન્ય અવગાહનાનો વિચાર કર્યો છે. જે સંસ્થાનો જે સંસ્થાનની અપેક્ષા બહુપ્રદેશાવગાહી છે તે સ્વાભાવિક રીતે થોડાં છે. પરિમંડલ સંસ્થાન જઘન્યથી વીણ પ્રદેશની અવગાહનાવાલું હોય છે, અને વૃત્ત, ચતુરસ, ત્ર્યસ અને આયત સંસ્થાન જઘન્યથી અનુક્રમે પાંચ, ચાર, ત્રણ અને બે પ્રદેશાવગાહી છે. માટે પરિમંડલ બહુતરપ્રદેશાવગાહી હોવાથી સર્વથી થોડાં છે, તેથી વૃત્તાદિ સંસ્થાનો અલ્પ અલ્પ પ્રદેશાવગાહી હોવાથી સંખ્યાતગુણા અધિક અધિક હોય છે.

૫ † સંસ્થાનની સામાન્ય પ્રરૂપણા કરી. હવે રત્નપ્રભાદિને વિષે પ્રરૂપણા કરવાની ઇચ્છાથી પુનઃ સંસ્થાન સંબંધી પ્રશ્ન કરે છે. અહીં અન્ય સંસ્થાનોના સંયોગજન્ય હોવાથી છટ્ટા અનિત્યંસ્થ સંસ્થાનની વિવક્ષા કરી નથી, તેથી પાંચ જ સંસ્થાન કહ્યાં છે—ટીકા.

६. [प्र०] परिमंडला णं भंते ! संठाणा किं संखेज्जा, असंखेज्जा, अणंता ? [उ०] गोयमा ! नो संखेज्जा, नो असंखेज्जा, अणंता ।

७. [प्र०] वट्टा णं भंते ! संठाणा किं संखेज्जा० ? [उ०] एवं चेव । एवं जाव—आयता ।

८. [प्र०] इमीसे णं भंते ! रयणप्पभाए पुढवीए परिमंडला संठाणा किं संखेज्जा, असंखेज्जा, अणंता ? [उ०] गोयमा ! नो संखेज्जा, नो असंखेज्जा, अणंता ।

९. [प्र०] वट्टा णं भंते ! संठाणा किं संखेज्जा, असंखेज्जा० ? [उ०] एवं चेव, एवं जाव—आयया ।

१०. [प्र०] सक्करप्पभाए णं भंते ! पुढवीए परिमंडला संठाणा० ? [उ०] एवं चेव, एवं जाव—आयया । एवं जाव—अहेसत्तमाए ।

११. [प्र०] सोहम्मो णं भंते ! कप्पे परिमंडला संठाणा० ? [उ०] एवं चेव, एवं जाव—अच्चए ।

१२. [प्र०] गेवेज्जविमाणं भंते ! परिमंडलसंठाणा० ? [उ०] एवं चेव, एवं अणुत्तरविमाणेसु वि, एवं ईसिपग्भा—राए वि ।

१३. [प्र०] जत्थ णं भंते ! एगे परिमंडले संठाणे जवमज्जे तत्थ परिमंडला संठाणा किं संखेज्जा, असंखेज्जा, अणंता ? [उ०] गोयमा ! नो संखेज्जा, नो असंखेज्जा, अणंता ।

१४. [प्र०] वट्टा णं भंते ! संठाणा किं संखेज्जा, असंखेज्जा० ? [उ०] एवं चेव, जाव—आयता ।

६. [प्र०] हे भगवन् ! परिमंडल संस्थानो शुं संख्याता छे, असंख्याता छे के अनंत छे ? [उ०] हे गौतम ! संख्याता नथी, असंख्याता नथी, पण अनंत छे. परिमंडलनी संख्या.

७. [प्र०] हे भगवन् ! वृत्त संस्थान शुं संख्याता छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्वं प्रमाणे समजवुं. ए प्रमाणे यावत्—आयत संस्थान सुधी जाणवुं. वृत्तनी संख्या.

८. [प्र०] हे भगवन् ! आ रत्तप्रभा पृथिवीमां परिमंडल संस्थानो शुं संख्याता छे, असंख्याता छे के अनंत छे ? [उ०] हे गौतम ! ते संख्याता नथी, असंख्याता नथी, पण अनंत छे. रत्तप्रभामां परिमंडल संस्थानो.

९. [प्र०] हे भगवन् ! वृत्त संस्थानो शुं संख्याता छे, असंख्याता छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्वं प्रमाणे. यावत्—आयत संस्थान सुधी समजवुं. वृत्तसंस्थान.

१०. [प्र०] हे भगवन् ! शर्कराप्रभा पृथिवीमां परिमंडल संस्थानो शुं संख्याता छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्वं कद्धा प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्—आयत संस्थान सुधी समजवुं. यावत्—अधःसत्तम पृथिवी सुधी ए प्रमाणे जाणवुं. शर्कराप्रभामां परिमंडल संस्थान.

११. [प्र०] हे भगवन् ! सौधर्म कल्पमां *परिमंडल संस्थानो शुं संख्याता छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्वं कद्धा प्रमाणे जाणवुं. एम यावत्—अच्युतकल्प सुधी जाणवुं. सौधर्मादि कल्पमां परिमंडल संस्थान.

१२. [प्र०] हे भगवन् ! प्रैवेयक विमानोमां शुं परिमंडल संस्थानो संख्याता छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्वं कद्धा प्रमाणे जाणवुं. एम यावत्—अनुत्तर विमानो तथा ईषट्प्राग्भाराने विषे पण समजवुं. प्रैवेयक विमानमां परिमंडल संस्थान.

१३. [प्र०] हे भगवन् ! ज्यां एक यवाकार परिमंडलसंस्थानसमुदाय छे त्यां यवाकार परिमंडलसमुदाय सिवाय बीजां परिमंडल संस्थानो संख्याता, असंख्याता के अनंत छे ? [उ०] हे गौतम ! संख्याता नथी, असंख्याता नथी पण अनंत छे. यवमध्यक्षेत्रमां बीजां परिमंडल संस्थानो.

१४. [प्र०] हे भगवन् ! त्यां वृत्त संस्थानो शुं संख्याता छे, असंख्याता छे के अनंत छे ? [उ०] पूर्वं प्रमाणे जाणवुं. एम यावत्—आयत संस्थान सुधी समजवुं. वृत्त संस्थानो.

११ * सर्वे लोक परिमंडलसंस्थानवाळा पुद्गलस्कन्धोवडे निरंतर भरेलो छे. तेमां तुल्यप्रदेशवाळा, तुल्यप्रदेशावगाही अने तुल्य वर्णादि पर्यायवाळा जे जे परिमंडल द्रव्यो होय ते वधाने कल्पनाथी एक एक पंक्तिमां स्थापित करवा. अने तेना उपर अने नीचे एक एक जातिवाळा परिमंडल द्रव्यो एक एक पंक्तिमां स्थापित करवा. तेथी तेमां अल्पबहुत्व थवाथी परिमंडल संस्थाननो समुदाय यवना आकारवाळो थाय छे. तेमां जघन्य प्रदेशवाळी द्रव्यो स्वभावथी अल्प होवाथी प्रथम पंक्ति नानी होय छे अने त्यार पछी बाकीनी पंक्ति अधिक अधिकतर प्रदेशवाळी होवाथी अनुक्रमे मोटी अने वधारे मोटी थाय छे. त्यार पछी क्रमशः घटतां छेवटे उत्कृष्ट प्रदेशवाळां द्रव्यो अत्यंत अल्प होवाथी छेली पंक्ति अत्यंत नानी होय छे. ए प्रमाणे तुल्य प्रदेशवाळा अने तेथी अन्य परिमंडल द्रव्यो वडे यवाकार क्षेत्र थाय छे.

१३ † ज्यां एक यवाकृतिनिष्पादक परिमंडलसंस्थानसमुदाय होय छे ते क्षेत्रमां यवाकारनिष्पादक परिमंडल सिवाय बीजां केटला परिमंडल संस्थानो होय छे—ए प्रश्न छे. तेनो उत्तर अनंत परिमंडल संस्थानो होय छे. ए प्रमाणे वृत्तादि संस्थानो संबन्धे पण जाणवुं.—टीका.

૧૫. [પ્ર૦] જત્ય ણં મંતે ! યગે વટ્ટે સંઠાણે જવમજ્ઞે તત્થ પરિમંડલા સંઠાણાં ? [ઉ૦] एवं चेव, वट्टा संठाणा एवं चेव, एवं जाव-आयता । एवं एक्केकेणं संठाणेणं पंच वि चारेयत्ता ।

૧૬. [પ્ર૦] જત્ય ણં મંતે ! इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए एगे परिमंडले संठाणे जवमज्झे तत्थ णं परिमंडला संठाणा किं संखेज्जा-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो संखेज्जा, नो असंखेज्जा, अणंता । [प०] वट्टा णं मंते ! संठाणा किं संखेज्जा-? [उ०] एवं चेव, एवं जाव-आयता ।

૧૭. [પ્ર૦] જત્ય ણં મંતે ! इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए एगे वट्टे संठाणे जवमज्झे तत्थ णं परिमंडला संठाणा किं संखेज्जा-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो संखेज्जा, नो असंखेज्जा, अणंता । वट्टा संठाणा एवं चेव, एवं जाव-आयता । एवं पुण-रवि एक्केकेणं संठाणेणं पंच वि चारेयत्ता जहेव हेट्टिल्ला, जाव-आयतेणं, एवं जाव-अहेसत्तमाए, एवं कप्पेसु वि, जाव-ईसी-पम्भाराए पुढवीए ।

૧૮. [પ્ર૦] વટ્ટે ણં મંતે ! સંઠાણે કતિપદેસિણ કતિપદેસોગાદે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! વટ્ટે સંઠાણે દુવિહે પન્નત્તે, તે જહા-ઘણવટ્ટે ય પયરવટ્ટે ય । તત્થ ણં જે સે પયરવટ્ટે સે દુવિહે પન્નત્તે, તેજહા-ઓયપપસિણ ય જુમ્મપપસિણ ય । તત્થ ણં જે સે ઓયપપસિણ સે જહણેણં પંચપપસિણ, પંચપપસોગાદે; ઉક્કોસેણં અણંતપપસિણ, અસંખેજ્જપપસોગાદે । તત્થ ણં જે સે જુમ્મપપસિણ સે જહણેણં બારસપપસિણ, બારસપપસોગાદે; ઉક્કોસેણં અણંતપપસિણ, અસંખેજ્જપપસોગાદે । તત્થ ણં જે સે ઘણ-વટ્ટે સે દુવિહે પન્નત્તે, તેજહા-ઓયપપસિણ ય જુમ્મપપસિણ ય । તત્થ ણં જે સે ઓયપપસિણ સે જહણેણં સત્તપપસિણ, સત્ત-પપસોગાદે પન્નત્તે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિણ અસંખેજ્જપપસોગાદે પન્નત્તે । તત્થ ણં જે સે જુમ્મપપસિણ સે જહણેણં ઘત્તીસપપસિણ ઘત્તીસપપસોગાદે પન્નત્તે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિણ અસંખેજ્જપપસોગાદે ।

૧૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ज्यां (यवाकृति निष्पादक) एक वृत्त संस्थान छे त्यां परिमंडल संस्थानो केटलां छे ? [उ०] पूर्वे कक्षा प्रमाणे जाणवुं, त्यां वृत्त संस्थानो पण एज प्रमाणे अनन्त समजवां. ए प्रमाणे यावत्-आयत संस्थान सुधी जाणवुं. एक एक संस्थान साथे पांचे संस्थानो नो संबन्ध विचारवो.

૧૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! आ रत्नप्रभा पृथिवीमां ज्यां यवाकारनिष्पादक एक परिमंडल संस्थान समुदाय छे त्यां बीजा परिमंडल संस्थानो शुं संख्याता छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! संख्याता नथी, पण अनंत छे. [प०] हे भगवन् ! वृत्त संस्थानो शुं संख्याता छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] ए प्रमाणे (अनंत) छे. एम यावत्-आयत सुधी जाणवुं.

૧૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! आ रत्नप्रभा पृथिवीमां ज्यां एक (यवाकृतिनिष्पादक) वृत्तसंस्थानसमुदाय होय छे त्यां परिमंडल संस्थानो शुं संख्याता छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! संख्याता नथी, असंख्याता नथी, पण अनंत छे. वृत्त संस्थानो पण एज प्रमाणे जाणवा. एम आयत संस्थान सुधी समजवुं. वळी ए प्रमाणे पूर्वे कक्षा प्रमाणे अहिं फरीने पण एक एक संस्थान साथे पांचे संस्थानो आयत संस्थान सुधी विचार करवो, तथा यावत्-अधःसप्तम पृथिवी, कल्पो अने ईषत्प्राग्भारा पृथिवीने विषे पण समजवुं.

૧૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! वृत्त संस्थान केटला प्रदेशवाळुं छे अने केटला आकाश प्रदेशमां अवगाढ-रहेलुं छे ? [उ०] हे गौतम ! वृत्त संस्थान वे प्रकारनुं कहुं छे, ते आ प्रमाणे-^{*}घनवृत्त अने प्रतरवृत्त. तेमां जे प्रतरवृत्त छे, ते वे प्रकारनुं कहुं छे, ते आ प्रमाणे-ओजप्रदेशवाळुं-एकीसंख्यावाळुं अने युग्मसंख्याप्रदेशवाळुं-बेकी संख्यावाळुं. तेमां जे ओजप्रदेशवाळुं प्रतरवृत्त छे ते जघन्यथी पांच प्रदेशवाळुं अने पांच आकाश प्रदेशमां अवगाढ छे, तथा उत्कृष्ट अनंत प्रदेशवाळुं अने असंख्यात आकाशप्रदेशमां अवगाढ छे. तेमां जे युग्मप्रदेशवाळुं प्रतरवृत्त छे ते जघन्य बार प्रदेशवाळुं अने बार आकाश प्रदेशमां अवगाढ छे, तथा उत्कृष्ट अनंत प्रदेशवाळुं अने असंख्यात आकाशप्रदेशमां अवगाढ छे. तेमां जे घनवृत्त छे ते वे प्रकारनुं कहुं छे, ते आ प्रमाणे-ओजप्रदेशिक-एकीसंख्यावाळुं अने युग्मप्रदेशिक-बेकी संख्यावाळुं. तेमां जे ओजप्रदेशिक घनवृत्त छे ते जघन्य सात प्रदेशवाळुं अने सात आकाश प्रदेशमां अवगाढ छे, अने उत्कृष्ट अनंत प्रदेशवाळुं अने असंख्यात आकाश प्रदेशमां अवगाढ छे. तेमां जे युग्मप्रदेशिक घनवृत्त छे ते जघन्य बत्रीश प्रदेशवाळुं अने बत्रीश आकाश प्रदेशमां अवगाढ छे, अने उत्कृष्टथी अनंत प्रदेशवाळुं अने असंख्य आकाश प्रदेशमां अवगाढ छे.

૧ 'પુચ્છા ગોયમા ! નો સંખેજ્જા, નો અસંખેજ્જા, અણંતા'—હતિ ઘપુસ્તકે ।

૧૮ * દહાની પેઠે સર્વે વાજુ સમપ્રમાણ તે ઘનવૃત્ત અને માંડાની પેઠે માત્ર જાડાઈમાં ઓછું હોય તે પ્રતરવૃત્ત. ઓજપ્રદેશિક પ્રતરવૃત્ત ્ આ પ્રમાણે પાંચ પ્રદેશનું અને યુગ્મપ્રદેશિક પ્રતરવૃત્ત આ પ્રમાણે ્ બાર પ્રદેશોનું હોય છે. ઓજ પ્રદેશિક ઘનવૃત્ત એક મધ્ય પરમાણુની નીચે એક પરમાણુ અને ઉપર એક પરમાણુ, તથા તેની ચારે વાજુ ચાર પરમાણુઓ એમ એ જઘન્ય સાત પ્રદેશોનું છે. તે આ પ્રમાણે.—

† યુગ્મપ્રદેશિક ઘનવૃત્ત બત્રીશ પ્રદેશોનું હોય છે. તેમાં પ્રથમ આ પ્રમાણે ્ બાર પ્રદેશોનો પ્રતર સ્થાપવો, તેના ઉપર એજ રીતે ધીજો બાર પ્રદેશોનો પ્રતર મૂકવો અને બન્ને પ્રતરના મધ્ય ભાગના ચાર ચાર અણુઓની ઉપર ધીજા ચાર અણુઓ મૂકવા. એ રીતે બત્રીશ પ્રદેશોનો યુગ્મપ્રદેશિક ઘનવૃત્ત થાય છે.

૧૯. [પ્ર૦] તંસે ણં મંતે ! સંઠાણે કતિપદેસિય કતિપદેસોગાદે પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! તંસે ણં સંઠાણે દુવિદ્દે પન્નત્તે । તંજહા—ઘણતંસે ય પયરતંસે ય । તત્થ ણં જે સે પયરતંસે સે દુવિદ્દે પન્નત્તે, તંજહા—ઓયપપસિય ય જુમ્મપપસિય ય । તત્થ ણં જે સે ઓયપપસિય સે જહ્ણેણં તિપપસિય તિપપસોગાદે પન્નત્તે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય અસંખેજ્જપપસોગાદે પન્નત્તે । તત્થ ણં જે સે જુમ્મપપસિય સે જહ્ણેણં છપ્પપસિય છપ્પપસોગાદે પન્નત્તે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય અસંખેજ્જપપસોગાદે પન્નત્તે । તત્થ ણં જે સે ઘણતંસે સે દુવિદ્દે પન્નત્તે, તંજહા—ઓયપપસિય ય જુમ્મપપસિય ય । તત્થ ણં જે સે ઓયપપસિય સે જહ્ણેણં પળતીસપપસિય પળતીસપપસોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય—તં ચેવ । તત્થ ણં જે સે જુમ્મપપસિય સે જહ્ણેણં ચરુપ્પપસિય ચરુપ્પસોગાદે પન્નત્તે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય—તં ચેવ ।

૨૦. [પ્ર૦] ચરુરંસે ણં મંતે ! સંઠાણે કતિપદેસિય—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ચરુરંસે સંઠાણે દુવિદ્દે પન્નત્તે, મેવો જહેવ વટ્ટસ્સ, જાવ—તત્થ ણં જે સે ઓયપપસિય સે જહ્ણેણં નવપપસિય નવપપસોગાદે પન્નત્તે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય અસંખેજ્જપપસોગાદે પન્નત્તે । તત્થ ણં જે સે જુમ્મપદેસિય સે જહ્ણેણં ચરુપ્પપસિય ચરુપ્પસોગાદે પન્નત્તે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય—તં ચેવ । તત્થ ણં જે સે ઘણચરુરંસે સે દુવિદ્દે પન્નત્તે, તંજહા—ઓયપપસિય ય જુમ્મપપસિય ય । તત્થ ણં જે સે ઓયપપસિય સે જહ્ણેણં સત્તાવીસપપસિય સત્તાવીસતિપપસોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય તદ્દેવ । તત્થ ણં જે સે જુમ્મપપસિય સે જહ્ણેણં અટ્ટપપસિય અટ્ટપપસોગાદે પન્નત્તે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય તદ્દેવ ।

૨૧. [પ્ર૦] આયપ ણં મંતે ! સંઠાણે કતિપદેસિય કતિપપસોગાદે પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! આયપ ણં સંઠાણે તિવિદ્દે પન્નત્તે । તંજહા—સેદ્ધિઆયતે, પયરાયતે, ઘણાયતે । તત્થ ણં જે સે સેદ્ધિઆયતે સે દુવિદ્દે પન્નત્તે, તંજહા—ઓયપપસિય ય જુમ્મ-

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ત્ર્યસ્ર સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ત્ર્યસ્ર સંસ્થાન બે પ્રકારનું કહ્યું છે. તે આ પ્રમાણે—ઘન ત્ર્યસ્ર અને પ્રતરત્ર્યસ્ર. તેમાં જે પ્રતર ત્ર્યસ્ર છે તે બે પ્રકારનું કહ્યું છે તે આ પ્રમાણે—ઓજપ્રદેશિક અને યુગ્મપ્રદેશિક. તેમાં જે ઓજપ્રદેશિક પ્રતર ત્ર્યસ્ર છે તે જઘન્ય ત્રણ પ્રદેશવાલું અને ત્રણ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, તથા ઉત્કૃષ્ઠી અનંતપ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે યુગ્મ પ્રદેશિક પ્રતર ત્ર્યસ્ર છે તે જઘન્ય છ પ્રદેશવાલું અને છ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ઠી અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે ઘન ત્ર્યસ્ર છે તે બે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—ઓજપ્રદેશિક અને યુગ્મપ્રદેશિક. તેમાં જે ઓજપ્રદેશિક *ઘન ત્ર્યસ્ર છે તે જઘન્ય પાંત્રીશ પ્રદેશવાલું અને પાંત્રીશ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. ઉત્કૃષ્ઠ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે યુગ્મપ્રદેશિક ઘન ત્ર્યસ્ર છે તે જઘન્ય ચાર પ્રદેશવાલું અને ચાર આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, તથા ઉત્કૃષ્ઠી અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય પ્રદેશમાં અવગાઢ છે.

ત્ર્યસ્રસંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ હોય ?

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચતુરસ્ર સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું છે અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ હોય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ચતુરસ્ર—ચતુષ્કોણ સંસ્થાન બે પ્રકારનું છે, તેના વૃત્ત સંસ્થાનની પેઠે ઘન ચતુરસ્ર અને પ્રતર ચતુરસ્ર ભેદ કહેવા. યાવત્—તેમાં જે ઓજ પ્રદેશિક પ્રતર ચતુરસ્ર છે તે જઘન્ય નવ પ્રદેશવાલું અને નવ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ઠ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે. અને જે યુગ્મ પ્રદેશિક પ્રતર ચતુરસ્ર છે તે જઘન્ય ચાર પ્રદેશવાલું અને ચાર આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ઠ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે ઘન ચતુરસ્ર છે તે બે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—ઓજપ્રદેશિક અને યુગ્મપ્રદેશિક. તેમાં જે ઓજપ્રદેશિક ઘન ચતુરસ્ર છે તે જઘન્ય સત્તાવીશ પ્રદેશવાલું અને સત્તાવીશ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, તથા ઉત્કૃષ્ઠ અનંતપ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. અને જે યુગ્મ પ્રદેશિક ઘન ચતુરસ્ર છે તે જઘન્ય આઠ પ્રદેશવાલું અને આઠ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ઠ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે.

ચતુરસ્ર સં૦ કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા પ્રદેશમાં અવગાઢ હોય ?

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આયત સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું છે અને કેટલા આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! આયત સંસ્થાન ત્રણ પ્રકારનું છે, તે આ પ્રમાણે—શ્રેણિઆયત, પ્રતરાયત અને ઘનાયત. તેમાં જે શ્રેણિ આયત છે તે બે પ્રકારનું છે, તે આ

આયત સં૦ કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ હોય ?

૧૯ * ઓજપ્રદેશિક ઘન ત્ર્યસ્ર જઘન્ય પાંત્રીશ પ્રદેશોનું ધાય છે. તેમાં પ્રથમ ષોના પ્રતર ઉપર ઘોનો દશ પ્રદેશોનો પ્રતર, તેના ઉપર ઘોનો છ પ્રદેશોનો પ્રતર, ઘોનો પ્રતર અને તેના ઉપર એક પરમાણુ મૂકવો. ૧ પ્રમાણે પાંત્રીશ પ્રદેશો ધાય છે.

૨૦ † ષોણ આ પ્રમાણે નવપ્રદેશિક પ્રતરની ઉપર તેવા ઘોનો બે પ્રતર મૂકવા એટલે સત્તાવીશ પ્રદેશોનું ઓજપ્રદેશિક ઘન ચતુરસ્ર ધાય છે.

‡ ચતુ:પ્રદેશિક પ્રતરની ઉપર ઘોનો ચતુષ્પ્રદેશિક પ્રતર મુકવાથી આઠ પ્રદેશોનું યુગ્મપ્રદેશિક ઘન ચતુરસ્ર ધાય છે. ††

૨૧ ‡ પ્રદેશોની શ્રેણિરૂપ શ્રેણ્યાયત કહેવાય છે. તેમાં જઘન્ય ઓજપ્રદેશિક શ્રેણ્યાયત ત્રણપ્રદેશાત્મક હોય છે. †††. યુગ્મપ્રદેશિક શ્રેણ્યાયત બે પ્રદેશોનું હોય છે:—

બે ત્રણ—હ્યાદિ વિષ્કમ્ભ શ્રેણિરૂપ પ્રતરાયત કહેવાય છે. જાડાઈ અને વિષ્કમ્ભ સહિત અનેક શ્રેણિઓને ઘનાયત કહે છે. ઓજપ્રદેશિક શ્રેણ્યાયત જઘન્ય ત્રિપ્રદેશિક હોય છે:— ††† અને યુગ્મ પ્રદેશિક શ્રેણ્યાયત દ્વિપ્રદેશિક છે:— ††

પપ્પસિય ય । તત્થ ણં જે ઓયપ્પસિય સે જહ્ણેણં તિપ્પસિય તિપ્પસોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતપ્પસિય-તં ચેવ । તત્થ ણં જે સે જુમ્મપ્પસિય સે જહ્ણેણં દુપ્પસિય દુપ્પસોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતં તદ્દેવ । તત્થ ણં જે સે પયરાયતે સે દુવિદ્દે પન્નત્તે તંજહા—ઓયપ્પસિય ય જુમ્મપ્પસિય ય । તત્થ ણં જે સે ઓયપ્પસિય સે જહ્ણેણં પન્નરસપ્પસિય પન્નરસપ્પસોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતં તદ્દેવ । તત્થ ણં જે સે જુમ્મપ્પસિય સે જહ્ણેણં છપ્પસિય છપ્પસોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતં તદ્દેવ । તત્થ ણં જે સે ઘનાયતે સે દુવિદ્દે પન્નત્તે, તંજહા—ઓયપ્પસિય ય જુમ્મપ્પસિય ય । તત્થ ણં જે સે ઓયપ્પસિય સે જહ્ણેણં પળયાલીસપ્પસિય પળયાલીસપ્પસોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતં તદ્દેવ । તત્થ ણં જે સે જુમ્મપ્પસિય સે જહ્ણેણં વારસપ્પસિય વારસપ્પસોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતં તદ્દેવ ।

૨૨. [પ્ર૦] પરિમંડલે ણં મંતે ! સંઠાણે કત્તિપ્પદેસિય-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પરિમંડલે ણં સંઠાણે દુવિદ્દે પન્નત્તે, તંજહા—ઘણપરિમંડલે ય પયરપરિમંડલે ય । તત્થ ણં જે સે પયરપરિમંડલે સે જહ્ણેણં વીસતિપ્પદેસિય વીસતિપ્પસોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતપ્પદેસિય તદ્દેવ । તત્થ ણં જે સે ઘણપરિમંડલે સે જહ્ણેણં ચત્તાલીસતિપ્પદેસિય ચત્તાલીસપ્પસોગાદે પન્નત્તે, ઉક્કોસેણં અણંતપ્પસિય અસંલેક્ખપ્પસોગાદે પન્નત્તે ।

૨૩. [પ્ર૦] પરિમંડલે ણં મંતે ! સંઠાણે દઘ્ઠુયાપ્પ કિં કઢ્ઠુમ્મે, તેઓપ્પ, દાવરજુમ્મે, કલિયોપ્પ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો કઢ્ઠુમ્મે, ણો તેઓપ્પ, ણો દાવરજુમ્મે, કલિયોપ્પ । વટ્ટે ણં મંતે ! સંઠાણે દઘ્ઠુયાપ્પ ? [ઉ૦] एवं चेष, एवं जाव-आयते ।

પ્રમાણે—ઓજપ્રદેશિક અને યુગ્મપ્રદેશિક. તેમાં જે ઓજપ્રદેશિક શ્રેણિ આયત છે તે જઘન્ય ત્રણ પ્રદેશવાલું અને ત્રણ આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંલ્પ્ય આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે. જે યુગ્મપ્રદેશિક શ્રેણિ આયત છે તે જઘન્ય બે પ્રદેશવાલું અને બે આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંલ્પ્ય આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે પ્રતરાયત છે તે બે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—ઓજપ્રદેશિક અને યુગ્મપ્રદેશિક. જે *ઓજપ્રદેશિક પ્રતરાયત છે તે જઘન્ય પંદર પ્રદેશવાલું અને પંદર આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંલ્પ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે યુગ્મપ્રદેશિક પ્રતરાયત તે જઘન્ય છ પ્રદેશવાલું અને છ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંલ્પ્યાત આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે ઘનાયત છે તે બે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—ઓજપ્રદેશિક અને યુગ્મપ્રદેશિક. તેમાં જે ઓજપ્રદેશિક ઘનાયત છે તે જઘન્ય પિસ્તાલીશ પ્રદેશવાલું અને પિસ્તાલીશ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંલ્પ્યાત આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે યુગ્મપ્રદેશિક ઘનાયત છે તે જઘન્ય વાર પ્રદેશવાલું અને વાર આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંલ્પ્ય આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે.

પરિમંડલ સંઠાણે કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ હોય ?

૨૨. [પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું, અને કેટલા આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ પરિમંડલ સંસ્થાન બે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—ઘન પરિમંડલ અને પ્રતર પરિમંડલ. તેમાં જે પ્રતર પરિમંડલ છે તે જઘન્ય વીશ પ્રદેશવાલું અને વીશ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંલ્પ્યાત આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે ઘન પરિમંડલ છે તે જઘન્ય ચાલીસ પ્રદેશવાલું અને ચાલીસ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંલ્પ્ય પ્રદેશમાં અવગાઢ છે.

પરિમંડલાદિ સંસ્થાનની કૃતયુગ્મપ્રદેશિક રૂપતા.

૨૩. [પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન દ્રવ્યાર્થરૂપે શું કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ છે, દ્વાપરયુગ્મ છે કે કલ્પોજ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ નથી, ત્ર્યોજ નથી, દ્વાપરયુગ્મ નથી, પણ કલ્પોજરૂપ છે. [પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! વૃત્તસંસ્થાન દ્રવ્યાર્થપણે શું કૃતયુગ્મ છે—ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] ઉત્તર પૂર્વ પ્રમાણે જાણવો. એ પ્રમાણે યાવત્—આયત સંસ્થાન સુધી સમજવું.

૨૧ * ઓજપ્રદેશિક પ્રતરાયત જઘન્ય પંદર પ્રદેશનું હોય છે:— ::::: અને યુગ્મપ્રદેશિક પ્રતરાયત છ પ્રદેશનું હોય છે:— :::: એમ પંદર પ્રદેશના પ્રતરાયત ઉપર બીજા બે તેવા પ્રતરાયતો મૂકવાથી જઘન્ય પીસ્તાલીશ પ્રદેશનું ઓજપ્રદેશિક ઘનાયત થાય છે, અને છ પ્રદેશના યુગ્મ પ્રદેશિક પ્રતરાયત ઉપર બીજું તેજ પ્રતરાયત મૂકવાથી વાર પ્રદેશનું યુગ્મપ્રદેશિક ઘનાયત થાય છે.

૨૨ † પરિમંડલ સંસ્થાન માત્ર યુગ્મપ્રદેશિક છે, તેમાં પ્રતર પરિમંડલ જઘન્ય વીશ પ્રદેશવાલું છે, તેના બીજું પ્રતર પરિમંડલ મૂકવાથી જઘન્ય ચાલીશ પ્રદેશનું ઘન પરિમંડલ થાય છે.

૨૩ ‡ પરિમંડલ સંસ્થાન દ્રવ્યરૂપે એક છે, અને એક વસ્તુનો ચાર ચારથી અપહાર થતો નથી, તેથી એકજ બાકી રહે છે માટે તે કલ્પોજરૂપ છે. એ પ્રમાણે વૃત્તાદિ સંસ્થાન માટે જાણવું. પરન્તુ સામાન્ય રીતે વધા પરિમંડલ સંસ્થાનનો વિચાર કરીએ ત્યારે તેનો ચાર ચારથી અપહાર કરતા કોઈ વસ્તુ કોઈ પણ બાકી ન રહે, કદાચિત્ ત્રણ, કદાચિત્ બે અને કદાચિત્ એક પણ બાકી રહે, માટે કદાચિત્ કૃતયુગ્મરૂપ હોય અને યાવત્—કદાચિત્ કલ્પોજરૂપ પણ હોય. જ્યારે વિશેષ દૃષ્ટિથી એક એક સંસ્થાનનો વિચાર કરીએ ત્યારે ચારથી અપહાર ન થતો હોવાથી એકજ બાકી રહે તેથી કલ્પોજરૂપજ હોય.

२४. [प्र०] परिमंडला णं भंते ! संठाणा दघट्टयाए किं कडजुम्मा, तेयोयां-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं सिय कडजुम्मा, सिय तेओगा, सिय दावरजुम्मा, सिय कलियोगा; विहाणादेसेणं नो कडजुम्मा, नो तेओगा, नो दावरजुम्मा, कलिओगा, एवं जाव-आयता ।

२५. [प्र०] परिमंडले णं भंते ! संठाणे पपसट्टयाए किं कडजुम्मे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय कडजुम्मे, सिय ते-योगे, सिय दावरजुम्मे, सिय कलियोए । एवं जाव-आयते ।

२६. [प्र०] परिमंडला णं भंते ! संठाणा पपसट्टयाए किं कडजुम्मा-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं सिय कड-जुम्मा, जाव-सिय कलियोगा; विहाणादेसेणं कडजुम्मा वि, तओगा वि, दावरजुम्मा वि, कलियोगा वि । एवं जाव-आयता ।

२७. [प्र०] परिमंडले णं भंते ! संठाणे किं कडजुम्मपपसोगाढे, जाव-कलियोगपपसोगाढे ? [उ०] गोयमा ! कडजु-म्मपपसोगाढे, णो तेयोगपपसोगाढे, नो दावरजुम्मपपसोगाढे, नो कलियोगपपसोगाढे ।

२८. [प्र०] घट्टे णं भंते ! संठाणे किं कडजुम्मे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय कडजुम्मपपसोगाढे, सिय तेयोगपप-सोगाढे, नो दावरजुम्मपपसोगाढे, सिय कलियोगपपसोगाढे ।

२९. [प्र०] तंसे णं भंते ! संठाणे०-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय कडजुम्मपपसोगाढे, सिय तेयोगपपसोगाढे, सिय दावरजुम्मपपसोगाढे, नो कलिओगपपसोगाढे ।

३०. [प्र०] चउरंसे णं भंते ! संठाणे० ? [उ०] जहा घट्टे तहा चउरंसे वि ।

३१. [प्र०] आयए णं भंते !०-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय कडजुम्मपपसोगाढे, जाव-सिय कलिओगपपसोगाढे ।

२४. [प्र०] हे भगवन् ! परिमंडल संस्थानो द्वयार्थपणे णुं कृतयुग्म छे, त्र्योज छे, द्वापरयुग्म छे के कलियोग छे ? [उ०] हे गौतम ! ओघादेश-सामान्यतः सर्वसमुदितरूपे कदाच कृतयुग्म, कदाच त्र्योज, कदाच द्वापरयुग्म, अने कदाच कल्योजरूप होय छे. तथा विधानादेश-प्रत्येकनी अपेक्षाए कृतयुग्म रूप नथी, त्र्योज नथी, द्वापरयुग्म नथी, पण कल्योजरूप छे. ए प्रमाणे यावत्-आयत संस्थान सुधी जाणवुं.

परिमंडलादिसंस्थानो कृतयुग्मादिरूपता.

२५. [प्र०] हे भगवन् ! परिमंडल संस्थान प्रदेशार्थपणे णुं कृतयुग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! कदाच कृतयुग्म होय, कदाच त्र्योज, कदाच द्वापरयुग्म अने कदाच कल्योजरूप होय छे. ए प्रमाणे यावत्-आयत संस्थान सुधी जाणवुं.

परिमंडलादिसंस्थानो प्रदेशरूपे कृतयुग्मादिरूपता.

२६. [प्र०] हे भगवन् ! परिमंडल संस्थानो प्रदेशार्थपणे णुं कृतयुग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ओघादेश-सामान्यरूपे कदाच कृतयुग्म होय, यावत्-कदाच कल्योजरूप पण होय. विधानादेश-एक एकनी अपेक्षाए कृतयुग्म होय, त्र्योज पण होय, द्वापरयुग्म पण होय अने कल्योजरूप पण होय. ए प्रमाणे यावत्-आयत संस्थानो सुधी जाणवुं.

परिमंडलादिसंस्थानो प्रदेशरूपे णुं कृतयुग्मादिरूपे छे ?

२७. [प्र०] हे भगवन् ! परिमंडल संस्थान णुं कृतयुग्मप्रदेशावगाढ छे के यावत्-कल्योजप्रदेशावगाढ छे ? [उ०] हे गौतम ! कृतयुग्मप्रदेशावगाढ छे, पण त्र्योज प्रदेशावगाढ नथी, द्वापरयुग्मप्रदेशावगाढ नथी, तेम कल्योजप्रदेशावगाढ पण नथी.

परिमंडलसंस्थान केरला प्रदेशावगाढ होय.

२८. [प्र०] हे भगवन् ! वृत्त संस्थान णुं कृतयुग्मप्रदेशावगाढ छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कदाच कृतयुग्म प्रदेशावगाढ होय, कदाच त्र्योजप्रदेशावगाढ होय, कदाच कल्योजप्रदेशावगाढ होय, पण द्वापरयुग्मप्रदेशावगाढ न होय.

वृत्तसंस्थान.

२९. [प्र०] हे भगवन् ! त्र्यस्र संस्थान णुं कृतयुग्मप्रदेशावगाढ होय-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कदाच कृतयुग्मप्रदेशावगाढ होय, कदाच त्र्योजप्रदेशावगाढ होय, कदाच द्वापरयुग्मप्रदेशावगाढ होय, पण कल्योजप्रदेशावगाढ न होय.

त्र्यस्रसंस्थान.

३०. [प्र०] हे भगवन् ! चतुरस्र-चोरस संस्थान णुं कृतयुग्मप्रदेशावगाढ छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] वृत्तसंस्थाननी पेठे चतुरस्र संस्थान जाणवुं.

चतुरस्रसंस्थान.

३१. [प्र०] हे भगवन् ! आयतसंस्थान संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कदाच कृतयुग्मप्रदेशावगाढ होय अने यावत्-कदाच कल्योजप्रदेशावगाढ पण होय.

आयतसंस्थान.

૩૨. [પ્ર૦] પરિમંડલા ણં મંતે ! સંઠાણા કિં કહજુમ્મપ્પસોગાઠા, તેયોગપ્પસોગાઠા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘા-દેસેણ વિ વિહાણાદેસેણ વિ કહજુમ્મપ્પસોગાઠા, ણો તેયોગપ્પસોગાઠા, નો દાવરજુમ્મપ્પસોગાઠા, નો કલિયોગપ્પસોગાઠા ।

૩૩. [પ્ર૦] વટ્ટા ણં મંતે ! સંઠાણા કિં કહજુમ્મપ્પસોગાઠા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં કહજુમ્મપ્પસોગાઠા, નો તેયોગપ્પસોગાઠા, નો દાવરજુમ્મપ્પસોગાઠા, નો કલિયોગપ્પસોગાઠા । વિહાણાદેસેણં કહજુમ્મપ્પસોગાઠા વિ, તેયોગપ્પસોગાઠા વિ, નો દાવરજુમ્મપ્પસોગાઠા, કલિયોગપ્પસોગાઠા વિ ।

૩૪. [પ્ર૦] તંસા ણં મંતે ! સંઠાણા કિં કહજુમ્મ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં કહજુમ્મપ્પસોગાઠા, નો તેયોગપ્પસોગાઠા, નો દાવરજુમ્મપ્પસોગાઠા, નો કલિયોગપ્પસોગાઠા । વિહાણાદેસેણં કહજુમ્મપ્પસોગાઠા વિ, તેયોગપ્પસોગાઠા વિ, નો દાવરજુમ્મપ્પસોગાઠા, કલિયોગપ્પસોગાઠા । ચરસા જહા વટ્ટા ।

૩૫. [પ્ર૦] આયયા ણં મંતે ! સંઠાણા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં કહજુમ્મપ્પસોગાઠા, નો તેયોગપ્પસોગાઠા, નો દાવરજુમ્મપ્પસોગાઠા, નો કલિયોગપ્પસોગાઠા । વિહાણાદેસેણં કહજુમ્મપ્પસોગાઠા વિ, જાવ-કલિયોગપ્પસોગાઠા વિ ।

૩૬. [પ્ર૦] પરિમંડલે ણં મંતે ! સંઠાણે કિં કહજુમ્મસમયઠિતીય, તેયોગસમયઠિતીય, દાવરજુમ્મસમયઠિતીય, કલિયોગસમયઠિતીય ? [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કહજુમ્મસમયઠિતીય, જાવ-સિય કલિયોગસમયઠિતીય, एवं જાવ-આયતે ।

૩૭. [પ્ર૦] પરિમંડલા ણં મંતે ! સંઠાણા કિં કહજુમ્મસમયઠિતીયા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં સિય કહજુમ્મસમયઠિતીયા, જાવ-સિય કલિયોગસમયઠિતીયા । વિહાણાદેસેણં કહજુમ્મસમયઠિતીયા વિ, જાવ-કલિયોગસમયઠિતીયા વિ । एवं જાવ-આયતા ।

૩૮. [પ્ર૦] પરિમંડલે ણં મંતે ! સંઠાણે કાલવન્નપ્પજ્જવેહિં કિં કહજુમ્મે, જાવ-કલિયોગે ? [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કહજુમ્મે, एवं ઇપ્પણં અભિલાવેણં જહેવ ઠિતીય, एवं નીલવન્નપ્પજ્જવેહિં, एवं પંચહિં વજ્જેહિં, દોહિં ગંધેહિં, પંચહિં રસેહિં, અટ્ટહિં ફાસેહિં, જાવ-લુક્કવ્વાપ્પજ્જવેહિં ।

પરિમંડલસંસ્થાનો.

૩૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાનો શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઠ હોય, ત્ર્યોજપ્રદેશાવગાઠ હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સામાન્યતઃ બધાં મઠીને તથા વિધાનાદેશ-એક એકની અપેક્ષા કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઠ છે, પણ ત્ર્યોજપ્રદેશાવગાઠ નથી, દ્વાપરયુગ્મપ્રદેશાવગાઠ નથી, તેમ કલ્યોજપ્રદેશાવગાઠ પણ નથી.

વૃત્તસંસ્થાનો.

૩૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાનો શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઠ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સામાન્યતઃ બધાં મઠીને કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઠ છે, પણ ત્ર્યોજપ્રદેશાવગાઠ નથી, દ્વાપરયુગ્મપ્રદેશાવગાઠ નથી, તેમ કલ્યોજપ્રદેશાવગાઠ પણ નથી. વિધાનાદેશ વડે કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઠ પણ છે, ત્ર્યોજપ્રદેશાવગાઠ પણ છે, દ્વાપરયુગ્મપ્રદેશાવગાઠ નથી, પણ કલ્યોજપ્રદેશાવગાઠ છે.

ત્ર્યસ્રસંસ્થાનો.

૩૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ત્ર્યસ્ર સંસ્થાનો શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઠ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સામાન્ય વિવેક્ષા કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઠ છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઠ નથી. વિશેષની અપેક્ષા કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઠ પણ છે, ત્ર્યોજપ્રદેશાવગાઠ પણ છે, પણ દ્વાપરયુગ્મપ્રદેશાવગાઠ નથી, કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઠ છે. ચતુરસ્ર-ચોરસસંસ્થાનો વૃત્ત સંસ્થાનની પેઠે જાણવાં.

ચતુરસ્રસંસ્થાનો.

આયતસંસ્થાનો.

૩૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આયત સંસ્થાનો શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઠ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે ઓઘાદેશવડે કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઠ છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજપ્રદેશાવગાઠ નથી. વિધાનાદેશવડે કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઠ પણ છે અને યાવત્-કલ્યોજપ્રદેશાવગાઠ પણ છે.

પરિમંડલસંસ્થાનની સ્થિતિ.

૩૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મસમયની સ્થિતિવાલું છે, ત્ર્યોજ સમયની સ્થિતિવાલું છે, દ્વાપરસમયની સ્થિતિવાલું છે કે કલ્યોજસમયની સ્થિતિવાલું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ કૃતયુગ્મસમયની સ્થિતિવાલું છે, અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજસમયની સ્થિતિવાલું પણ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાન સુધી જાણવું.

પરિમંડલ સંસ્થાનોની સ્થિતિ.

૩૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાનો શું કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાલું છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઓઘાદેશવડે કદાચ કૃતયુગ્મસમયની સ્થિતિવાલું છે, યાવત્-કદાચ કલ્યોજસમયની સ્થિતિવાલું પણ છે. વિધાનાદેશવડે કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાલું પણ છે, યાવત્-કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાલું પણ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાનો સુધી સમજવું.

પરિમંડલાદિ સંસ્થાનના વર્ણાદિ વર્ણાઓ.

૩૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાનના કાલવર્ણના વર્ણાઓ શું કૃતયુગ્મ છે કે યાવત્-કલ્યોજરૂપ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ કૃતયુગ્મરૂપ હોય-ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત પાઠવડે જેમ સ્થિતિ સંબંધે કહ્યું છે તેમ કહેવું. એમ લીલા વગેરે પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ, અને આઠ સ્પર્શ સંબંધે યાવત્-રુક્ષ સ્પર્શવર્ણ સુધી કહેવું.

૩૯. [પ્ર૦] સેદીઓ ણં મંતે ! દ્વદ્વયાપ કિં સંસ્થેજ્ઞાઓ, અસંસ્થેજ્ઞાઓ, અણંતાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! નો સંસ્થેજ્ઞાઓ, નો અસંસ્થેજ્ઞાઓ, અણંતાઓ ।

૪૦. [પ્ર૦] પાર્શ્વપડીણાયતાઓ ણં મંતે ! સેદીઓ દ્વદ્વયાપ કિં સંસ્થેજ્ઞાઓ ? [૩૦] एवं चेव । एवं दाहिणुत्तराय-
તાઓ વિ; एवं उद्दमहायताઓ વિ ।

૪૧. [પ્ર૦] લોગાગાસસેદીઓ ણં મંતે ! દ્વદ્વયાપ કિં સંસ્થેજ્ઞાઓ, અસંસ્થેજ્ઞાઓ, અણંતાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! નો સંસ્થે-
જ્ઞાઓ, અસંસ્થેજ્ઞાઓ, નો અણંતાઓ ।

૪૨. [પ્ર૦] પાર્શ્વપડીણાયતાઓ ણં મંતે ! લોગાગાસસેદીઓ દ્વદ્વયાપ કિં સંસ્થેજ્ઞાઓ ? [૩૦] एवं चेव; एवं दा-
हिणुत्तराययाઓ વિ; एवं उद्दमहायताઓ વિ ।

૪૩. [પ્ર૦] અલોયાગાસસેદીઓ ણં મંતે ! દ્વદ્વયાપ કિં સંસ્થેજ્ઞાઓ, અસંસ્થેજ્ઞાઓ, અણંતાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! નો
સંસ્થેજ્ઞાઓ, નો અસંસ્થેજ્ઞાઓ, અણંતાઓ । एवं पार्श्वपडीणाययाઓ વિ, एवं दाहिणुत्तराययाઓ વિ, एवं उद्दमहायता-
ઓ વિ ।

૪૪. [પ્ર૦] સેદીઓ ણં મંતે ! પપ્પસદ્વયાપ કિં સંસ્થેજ્ઞાઓ ? [૩૦] जहा द्द्वद्वयाप तहा पपसद्वयाप वि, जाव-उद्द-
महाययाઓ વિ, सद्वाઓ અણંતાઓ ।

૪૫. [પ્ર૦] લોયાગાસસેદીઓ ણં મંતે ! પપ્પસદ્વયાપ કિં સંસ્થેજ્ઞાઓ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય સંસ્થેજ્ઞાઓ,
સિય અસંસ્થેજ્ઞાઓ, નો અણંતાઓ । एवं पार्श्वपडीणायताઓ વિ, दाहिणुत्तरायताઓ વિ एवं चेव, उद्दमहायताઓ વિ નો
સંસ્થેજ્ઞાઓ, અસંસ્થેજ્ઞાઓ, નો અણંતાઓ ।

૩૯. [પ્ર૦] हे भगवन् ! (आकाशप्रदेशनी) श्रेणिओ द्रव्यरूपे शुं संख्याती छे, असंख्याती छे, के अनंत छे ? [३०] हे गौतम !
ते संख्याती नथी, असंख्याती नथी, पण अनंत छे.

द्रव्यरूपे आकाश
प्रदेशनी श्रेणिओनी
संख्या.

૪૦. [પ્ર૦] हे भगवन् ! पूर्व अने पश्चिम लांबी श्रेणिओ द्रव्यरूपे शुं संख्याती छे, असंख्याती छे के अनंत छे ? [३०] पूर्व
प्रमाणे (अनंत) जाणवी. एज प्रमाणे दक्षिण अने उत्तर लांबी तथा ऊर्ध्व अने अधो लांबी श्रेणिओ संबंघे पण जाणवुं.

૪૧. [પ્ર૦] हे भगवन् ! लोकाकाशनी श्रेणिओ द्रव्यरूपे शुं संख्याती छे, असंख्याती के अनंत छे ? [३०] हे गौतम ! ते
संख्याती नथी, तेम अनंत नथी, पण असंख्याती छे.

लोकाकाशनी
श्रेणिओ.

૪૨. [પ્ર૦] हे भगवन् ! पूर्व अने पश्चिम लांबी लोकाकाशनी श्रेणिओ द्रव्यरूपे शुं संख्याती छे—इत्यादि प्रश्न. [३०] हे गौतम !
पूर्व प्रमाणे (असंख्याती) जाणवी. दक्षिण अने उत्तर लांबी तथा ऊर्ध्व अने अधो लांबी लोकाकाशनी श्रेणिओ संबंघे पण ए प्रमाणे जाणवुं.

૪૩. [પ્ર૦] हे भगवन् ! अलोकाकाशनी श्रेणिओ द्रव्यरूपे शुं संख्याती छे, असंख्याती छे के अनंत छे ? [३०] हे गौतम !
ते संख्याती नथी, असंख्याती नथी, पण अनंत छे. ए प्रमाणे पूर्व अने पश्चिम लांबी, दक्षिण अने उत्तरमां लांबी तथा उंचे अने नीचे
लांबी अलोकाकाशनी श्रेणिओ संबंघे पण जाणवुं.

अलोकाकाशनी
श्रेणिओ.

૪૪. [પ્ર૦] हे भगवन् ! आकाशनी श्रेणिओ प्रदेशरूपे शुं संख्याती छे—इत्यादि प्रश्न. [३०] हे गौतम ! जेम द्रव्यरूपे कबुं छे
तेम प्रदेशरूपे पण कहेवुं. ए प्रमाणे यावत्—ऊर्ध्व अने अधो लांबी बधी श्रेणिओ अनंत जाणवी.

૪૫. [પ્ર૦] हे भगवन् ! लोकाकाशनी श्रेणिओ प्रदेशरूपे शुं संख्याती छे—इत्यादि प्रश्न. [३०] हे गौतम ! कोई *संख्यात
प्रदेशरूप छे, कोई असंख्यात प्रदेशरूप छे, पण अनंतप्रदेश रूप नथी. ए प्रमाणे पूर्व अने पश्चिम, दक्षिण अने उत्तर लांबी श्रेणिओ
जाणवी. तथा ऊर्ध्व अने अधो लांबी लोकाकाशनी श्रेणिओ †संख्यात प्रदेशरूप नथी, पण असंख्यात प्रदेशरूप छे.

आकाश श्रेणिनी
प्रदेशरूपे संख्या.

૪૫ * लोकाकाशनी पूर्व-पश्चिम अने उत्तर-दक्षिण श्रेणिओ संख्याता प्रदेशरूपे शी रीते होय ? आ संबन्धे टीकामां नीचे प्रमाणे चूर्णिकार अने प्राचीन
टीकाकारना उल्लेखो टाकी समाधान करे छे—अहिं चूर्णिकार जणावे छे के वृत्ताकार लोकना दन्तक जे अलोकमां गयेला छे तेनी श्रेणिओ संख्यातप्रदेशरूपक
अने बाकीनी श्रेणिओ असंख्यात प्रदेशरूपक होय छे. प्राचीन टीकाकार कहेछे के लोकाकाश वृत्ताकार होवाधी पर्यन्तघर्ती श्रेणिओ संख्यात प्रदेशनी होय छे.

† लोकाकाशनी ऊर्ध्व लोकथी आरंभी अधोलोक पर्यन्त ऊर्ध्व-अधो लांबी श्रेणि असंख्यात प्रदेशनी छे, पण संख्यात के अनन्त प्रदेशनी नथी,
अधोलोकना खुणाधी के ब्रह्मदेव लोकना तीरछा प्रान्त भागथी जे श्रेणिओ नीकळे छे ते पण आ सूत्रना कथनथी संख्यात प्रदेशनी नथी होती, पण
असंख्यात प्रदेशनीज होय छे.

૪૬. [પ્ર૦] અલોગાગાસસેઢીઓ ણં મંતે ! પપસદ્વયાય-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય સંલ્લેજ્ઞાઓ, સિય અસંલ્લેજ્ઞાઓ, સિય અણંતાઓ ।

૪૭. [પ્ર૦] પાર્ણપડીણાયયાઓ ણં મંતે ! અલોયા૦-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો સંલ્લેજ્ઞાઓ, નો અસંલ્લેજ્ઞાઓ, અણંતાઓ । एवं दाहिणुत्तरायताओ वि ।

૪૮. [પ્ર૦] ઉદ્દમહાયતાઓ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય સંલ્લેજ્ઞાઓ, સિય અસંલ્લેજ્ઞાઓ, સિય અણંતાઓ ।

૪૯. [પ્ર૦] સેઢીઓ ણં મંતે ! કિં સાદયાઓ સપજ્જવસિયાઓ ૧, સાદયાઓ અપજ્જવસિયાઓ ૨, અણાદયાઓ સપજ્જવસિયાઓ ૩, અણાદયાઓ અપજ્જવસિયાઓ ૪ ? [૩૦] ગોયમા ! નો સાદયાઓ સપજ્જવસિયાઓ, નો સાદયાઓ અપજ્જવસિયાઓ, નો અણાદયાઓ સપજ્જવસિયાઓ, અણાદયાઓ અપજ્જવસિયાઓ । एवं जाव-उद्दमहायताओ ।

૫૦. [પ્ર૦] લોયાગાસસેઢીઓ ણં મંતે ! કિં સાદયાઓ સપજ્જવસિયાઓ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સાદયાઓ સપજ્જવસિયાઓ, નો સાદયાઓ અપજ્જવસિયાઓ, નો અણાદયાઓ સપજ્જવસિયાઓ, નો અણાદયાઓ અપજ્જવસિયાઓ । एवं जाव-उद्दमहायताओ ।

૫૧. [પ્ર૦] અલોયાગાસસેઢીઓ ણં મંતે ! કિં સાદયાઓ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય સાદયાઓ સપજ્જવસિયાઓ ૧, સિય સાદયાઓ અપજ્જવસિયાઓ ૨, સિય અણાદયાઓ સપજ્જવસિયાઓ ૩, સિય અણાદયાઓ અપજ્જવસિયાઓ ૪ । પાર્ણપડીણાયયાઓ દાહિણુત્તરાયતાઓ ય एवं चेव । नवरं नो सादीयाओ सपज्जवसियाओ, सिय सादीयाओ अपज्जवसियाओ; सेसं तं चेव । उद्दमहायताओ जहा ओहियाओ तहेव चउभंगो ।

અલોકની શ્રેણિ.

૪૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અલોકાકાશની શ્રેણિઓ શું સંસ્થાતપ્રદેશરૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! કોઈક *સંસ્થાત પ્રદેશરૂપ હોય, કોઈ અસંસ્થાત પ્રદેશરૂપ હોય અને કોઈ અનંતપ્રદેશાત્મક પણ હોય.

૪૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૂર્વ અને પશ્ચિમ લાંબી અલોકાકાશની શ્રેણિઓ શું સંસ્થાત પ્રદેશની હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! સંસ્થાત પ્રદેશની નથી, પણ અનંત પ્રદેશની હોય છે. એ પ્રમાણે દક્ષિણ અને ઉત્તર લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે પણ જાણવું.

૪૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઉંચે અને નીચે લાંબી અલોકાકાશની શ્રેણિઓ સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! કદાચ તે સંસ્થાત પ્રદેશની હોય, કદાચ અસંસ્થાત પ્રદેશની હોય, અને કદાચ અનંત પ્રદેશની હોય.

૪૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શ્રેણિઓ શું ૧ સાદિ-આદિવાળી અને સપર્યવસિત-સાન્ત છે, ૨ સાદિ અને અન્તરહિત છે, ૩ અનાદિ અને સાન્ત છે કે ૪ અનાદિ અને અનન્ત (અન્તરહિત) છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ૧ સાદિ અને સાન્ત નથી, ૨ સાદિ અને અનંત નથી, ૩ અનાદિ અને સાન્ત નથી, પણ ૪ અનાદિ અને અનન્ત છે. એ પ્રમાણે યાવત્-ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે સમજવું.

૫૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોકાકાશની શ્રેણિઓ શું સાદિ અને સાન્ત છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સાદિ અને સાન્ત છે, પણ સાદિ અને અનન્ત નથી, અનાદિ અને સાન્ત નથી, તેમ અનાદિ અને અનન્ત પણ નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે પણ જાણવું.

૫૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અલોકાકાશની શ્રેણિઓ શું સાદિ અને સાન્ત છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! કોઈક સાદિ અને સાન્ત હોય, કોઈક સાદિ અને અનન્ત હોય, કોઈક અનાદિ અને સાન્ત હોય, તથા કોઈક અનાદિ અને અનન્ત હોય. એ પ્રમાણે પૂર્વ-પશ્ચિમ લાંબી અને દક્ષિણ-ઉત્તર લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે જાણવું. પરન્તુ તે સાદિ અને સાન્ત નથી, પણ કોઈક સાદિ અને અનન્ત છે-ઇત્યાદિ બાકી બધું પૂર્વોક્ત કહેવું. તથા સામાન્ય શ્રેણિઓની પેઠે ઊર્ધ્વ-અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે પણ પૂર્વ પ્રમાણે ચાર ભાગા કરવા.

૪૬ * અલોકાકાશની સંસ્થાત અને અસંસ્થાત પ્રદેશની શ્રેણિઓ કહી છે તે લોકમધ્યવર્તી ક્ષુલ્લક પ્રતરની નજીકમાં આવેલી ઊર્ધ્વ-અધો લાંબી અધો લોકની શ્રેણિઓને આશ્રયી સમજવું. તેમાં જે પ્રારંભમાં આવેલી શ્રેણિઓ છે તે સંસ્થાત પ્રદેશની છે, અને ત્યાર પછી આવેલી શ્રેણિઓ અસંસ્થાત પ્રદેશની છે. તિરછી લાંબી અલોકાકાશની શ્રેણિઓ તો અવશ્ય અનંત પ્રદેશરૂપ હોય છે.

૫૧ † મધ્યલોકવર્તી ક્ષુલ્લક પ્રતરની નજીક આવેલી ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓને આશ્રયી પ્રથમ સાદિ સાન્ત ભાગો જાણવો. લોકાન્તથી આરંભી ઘોતરફ જતી શ્રેણિઓને આશ્રયી વીજો સાદિ અનન્ત ભંગ જાણવો. લોકાન્તની પાસે બધી શ્રેણિઓનો અન્ત થતો હોવાથી તેને આશ્રયી વીજો અનાદિ સાન્ત ભાગો જાણવો. લોકને છોડીને જે શ્રેણિઓ આવેલી છે તે આશ્રયી ચોથો અનાદિ અનન્ત ભાગો થાય છે.

‡ અલોકને વિષે પૂર્વ-પશ્ચિમ અને ઉત્તર-દક્ષિણ શ્રેણિઓની આદિ છે, પણ તેનો અન્ત નથી તેથી પ્રથમ સાદિ સાન્ત ભાગો ઘટી શકતો નથી. તે સિવાયના બાકીના ત્રણ ભાગો સંભવે છે.

લોકાકાશ શ્રેણિઓ અને સાદિ સપર્યવસિત ભંગ.

અલોકાકાશની શ્રેણિઓ સંબંધે સાદિ સપર્યવસિત ભંગ.

૫૨. [પ્ર૦] સેદીઓ ણં મંતે ! દ્વદ્વયાપ કિં કહ્જુમ્માઓ, તેઓયાઓ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! કહ્જુમ્માઓ, નો તેઓયાઓ, નો દાવરજુમ્માઓ, નો કલિયોગાઓ । एवं जाव-उहमहायताओ । लोगागाससेदीओ एवं चेव । एवं अलोगागास-सेदीओ वि ।

૫૩. [પ્ર૦] સેદીઓ ણં મંતે ! પ્પસદ્વયાપ કિં કહ્જુમ્માઓ-પુચ્છા । [૩૦] एवं चेव, एवं जाव-उहमहायताओ ।

૫૪. [પ્ર૦] લોયાગાસસેદીઓ ણં મંતે ! પ્પસદ્વયાપ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય કહ્જુમ્માઓ, નો તેઓયાઓ, સિય દાવરજુમ્માઓ, નો કલિઓગાઓ । एवं पाईणपडीणायताओ वि, दाहिणुत्तरायताओ वि ।

૫૫. [પ્ર૦] ઉહમહાયયાઓ ણં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! કહ્જુમ્માઓ, નો તેઓગાઓ, નો દાવરજુમ્માઓ, નો કલિયોગાઓ ।

૫૬. [પ્ર૦] અલોગાગાસસેદીઓ ણં મંતે ! પ્પસદ્વયાપ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય કહ્જુમ્માઓ, જાવ-સિય કલિ-ઓગાઓ । एवं पाईणपडीणायताओ वि, एवं दाहिणुत्तरायताओ वि; उहमहायताओ वि एवं चेव । नवरं नो कलिओगाओ, सेसं तं चेव ।

૫૭. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! સેદીઓ પક્ષતાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! સત્ત સેદીઓ પક્ષતાઓ, તંજહા-૧ ઉજ્જુઆયતા, ૨ પગઓવંકા, ૩ દુહઓવંકા, ૪ પગઓસહા, ૫ દુહઓસહા, ૬ ચક્કવાલા, ૭ અક્ષચક્કવાલા ।

૫૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આકાશની શ્રેણિઓ દ્રવ્યાર્થપણે-દ્રવ્યરૂપે શું કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મરૂપ છે. પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ કે કલ્યોજરૂપ નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે પણ જાણવું. તથા લોકાકાશની અને અલોકાકાશની શ્રેણિઓ પણ એ પ્રમાણે કૃતયુગ્મરૂપ જાણવી.

આકાશની શ્રેણિઓ દ્રવ્યરૂપે કૃતયુગ્મ-રૂપે છે !

૫૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શ્રેણિઓ પ્રદેશાર્થપણે-પ્રદેશરૂપે શું કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. એ પ્રમાણે યાવત્-ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ જાણવી.

પ્રદેશરૂપે કૃતયુ-ગ્માદિ છે !

૫૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોકાકાશની શ્રેણિઓ પ્રદેશરૂપે શું કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ નથી, કદાચ દ્વાપરયુગ્મ છે, પણ કલ્યોજરૂપ નથી. એ પ્રમાણે પૂર્વ-પશ્ચિમ અને દક્ષિણ-ઉત્તર લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે જાણવું.

લોકાકાશની શ્રેણિઓ.

૫૫. [પ્ર૦] ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી લોકાકાશની શ્રેણિઓ સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ રૂપ છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ અને કલ્યોજરૂપ નથી.

ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ.

૫૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અલોકાકાશની શ્રેણિઓ પ્રદેશરૂપે કૃતયુગ્મ હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! કોઈ કૃતયુગ્મ રૂપ હોય, યાવત્-કોઈ કલ્યોજ રૂપ પણ હોય. એમ પૂર્વ અને પશ્ચિમ લાંબી તથા દક્ષિણ અને ઉત્તર લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે જાણવું. ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે પણ એમજ સમજવું, પરંતુ તે કલ્યોજરૂપ નથી. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું.

અલોકાકાશની શ્રેણિઓ.

૫૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેટલી શ્રેણિઓ કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સાત શ્રેણિઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે ૧*શ્ચ્ચવાયત-સીધી લાંબી શ્રેણિ, ૨ એકતઃ ષક્રા-એક તરફ વાંકી, ૩ ઉભયતઃ ષક્રા-બે તરફ વાંકી, ૪ એકતઃ ષ્ચા-એક તરફ લોકનાડી સિવાયના આકાશ-વાળી. ૫ ઉભયતઃ ષ્ચા-બે તરફ લોકનાડી સિવાયના આકાશવાળી, ૬ ચક્કવાલ-મંડલાકાર ગતિવાળી, તથા ૭ અર્ધચક્કવાલ-અર્ધ-મંડલાકાર ગતિવાળી.

શ્રેણિના સાત પ્રકાર.

૫૭ * શ્રેણિ-જ્યાં જીવ અને પુદ્ગલોની ગતિ થાય તે આકાશ પ્રદેશની પંક્તિ, તેના સાત પ્રકાર છે. ૧ જીવ અને પુદ્ગલો જે શ્રેણિદ્વારા ઊર્ધ્વ લોકાદિથી અધોલોકાદિમાં સીધા જાય છે તે શ્ચ્ચવાયત શ્રેણિ કહેવાય છે. (૨) જે શ્રેણિદ્વારા શ્ચ્ચ-સીધા જઈને વક્રગતિ કરે અર્થાત્ બીજી શ્રેણિમાં પ્રવેશ કરે તે એકતઃ ષક્રશ્રેણિ કહેવાય છે. (૩) જે શ્રેણિદ્વારા જઈને બે વાર વક્રગતિ કરે એટલે બે વાર બીજી શ્રેણિમાં પ્રવેશ કરે તે ઉભયતઃ ષક્રશ્રેણિ કહેવાય છે. આ શ્રેણિ ઊર્ધ્વ લોકની આમેયી દિશાથી અધોલોકની વાયવી દિશામાં જે ઉત્પન્ન થાય તેને હોય છે. પ્રથમ સમયે આમેયી દિશામાંથી તીરછો નૈર્ઋતી દિશામાં જાય, ત્યાંથી બીજા સમયે તીરછો વાયવી દિશામાં જાય, અને ત્યાંથી ત્રીજા સમયે અધો-નીચે વાયવી દિશામાં જાય. આ ત્રણ સમયની ગતિ ત્રસનાલીમાં અથવા તેની બહારના ભાગમાં થાય છે. (૪) જે શ્રેણિદ્વારા જીવ અને પુદ્ગલ ત્રસનાલીના વામ પાર્શ્વાદિ ભાગથી ત્રસનાલીમાં પ્રવેશ કરે અને પુનઃ તે ત્રસનાલી-દ્વારા જઈને તેના વામ પાર્શ્વાદિ ભાગમાં ઉત્પન્ન થાય તે એકતઃ ષ્ચા શ્રેણિ કહેવાય છે, કારણ કે તેની એક દિશામાં શ્ચ-લોકનાડી સિવાયનો આકાશ-આવેલો છે. આ શ્રેણિ બે, ત્રણ અને ચાર સમયની વક્રગતિ સહિત હોવા છતાં ક્ષેત્રની વિશેષતાથી સુવી કહી છે. (૫) ત્રસનાલીની બહાર તેના વામ પાર્શ્વાદિ ભાગથી પ્રવેશ કરીને તે ત્રસનાલીદ્વારા જઈને તેના જ દક્ષિણ પાર્શ્વાદિ ભાગમાં ઉત્પન્ન થાય તે ઉભયતઃ ષ્ચા શ્રેણિ કહેવાય છે. કેમકે તેને ત્રસનાલીની બહારના વામ અને દક્ષિણ આકાશની યાજુનો સ્પર્શ થાય છે. (૬) જે શ્રેણિદ્વારા પરમાણ્વાદિ ગોઠ ભમીને ઉત્પન્ન થાય તે ચક્કવાલ. (૭) અને અર્ધ ગોઠ ભમીને ઉત્પન્ન થાય તે અર્ધચક્કવાલ.

૫૮. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલાણં મંતે ! કિં અણુસેદીં ગતી પવત્તતિ, વિસેદીં ગતી પવત્તતિ ? [૩૦] ગોયમા ! અણુસેદીં ગતિ પવત્તતિ, નો વિસેદીં ગતી પવત્તતિ ।

૫૯. [પ્ર૦] દુપ્પસિયાણં મંતે ! સંધાણં અણુસેદીં ગતી પવત્તતિ, વિસેદીં ગતી પવત્તતિ ? [૩૦] એવં ચેવ, એવં જાવ—અણંતપ્પસિયાણં સંધાણં ।

૬૦. [પ્ર૦] નેરહયાણં મંતે ! કિં અણુસેદીં ગતી પવત્તતિ, વિસેદીં ગતી પવત્તતિ ? [૩૦] એવં ચેવ, એવં જાવ—વેમા-ગિયાણં ।

૬૧. [પ્ર૦] ઇમીસે ણં મંતે ! રયણ્ણમાપ પુદ્ધવીપ કેવતિયા નિરયાવાસસયસહસ્સા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! તીસં નિરયાવાસસયસહસ્સા પન્નત્તા; એવં જહા પદ્ધમસતે પંચમુદ્દેસગે જાવ—‘અણુત્તરવિમાણ’ ત્તિ ।

૬૨. [પ્ર૦] કહ્વિદ્દે ણં મંતે ! ગણિપિટ્ઠપ પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! દુત્તાલસંગે ગણિપિટ્ઠપ પન્નત્તે; તંજહા—આયારો, જાવ—દિટ્ઠિવાઓ ।

૬૩. [પ્ર૦] સે કિં તં આયારો ? [૩૦] આયારે ણં સમણાણં નિગ્ગંધાણં આયાર—ગોયર૦—એવં અંગપરૂવણા માણિયઘ્ઠા જહા નંદીપ, જાવ—‘સુત્તથો છલ્લુ પદ્ધમો વીઓ નિજ્જુત્તિમીસઓ મણિઓ । તદ્દઓ ય નિરવસેસો એસ વિદ્દી હોદ્દ અણુઓને’ ॥

૬૪. [પ્ર૦] એપ્પસિ ણં મંતે ! નેરતિયાણં, જાવ—દેવાણં, સિદ્ધાણ ય પંચગતિસમાસેણં કયરે કયરે૦—પુચ્છા । ગોયમા ! અપ્પાવહુયં જહા વહુવત્તઘયાપ, અદ્દુગ્ગહસમાસઅપ્પાવહુગં ચ ।

૬૫. [પ્ર૦] એપ્પસિ ણં મંતે ! સહંદિયાણં, એમિદિયાણં, જાવ—અર્ણિદિયાણ ય કયરે કયરે૦ ? [૩૦] એવં પિ જહા વહુ-વત્તઘયાપ તહેવ ઓહિયં પયં માણિયઘં, સકાહ્યઅપ્પાવહુગં તહેવ ઓહિયં માણિયઘં ।

પરમાણુની ગતિ.

૫૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલની ગતિ *અનુશ્રેણિ—આકાશપ્રદેશની શ્રેણિને અનુસારે—થાય છે કે વિશ્રેણિ—શ્રેણિ વિના ગતિ થાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પરમાણુ પુદ્ગલની ગતિ અનુશ્રેણિ—શ્રેણિને અનુસારે થાય છે, પણ વિશ્રેણિ—શ્રેણિ સિવાય થતી નથી.

દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ.

૫૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધની ગતિ શ્રેણિને અનુસારે થાય છે કે શ્રેણિ વિના થાય છે ? [૩૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્—અનંત પ્રદેશિક સ્કન્ધ સંબંધે પણ સમજવું.

નૈરયિકોની ગતિ.

૬૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકોની ગતિ શ્રેણિને અનુસારે થાય છે કે શ્રેણિ સિવાય થાય છે ? [૩૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્—વૈમાનિકો સુધી સમજવું.

નરકાવાસ.

૬૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આ રત્નપ્રમા પૃથિવીમાં કેટલા લાખ નરકાવાસો કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેમાં ત્રીસ લાખ નરકા-વાસો કહ્યા છે—ઇત્યાદિ †પ્રથમ શતકના પાંચમાં ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્—અનુત્તર વિમાન સુધી કહેવું.

૬૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ગણિપિટક—આગમ કેટલા પ્રકારાનું કહ્યું છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! બાર અંગવાલું ગણિપિટક કહ્યું છે. તે આ રીતે—૧ આચારાંગ યાવત્—૧૨ દૃષ્ટિવાદ.

આચારાંગાદિ.

૬૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આચારાંગ એ શું છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! આચારાંગમાં શ્રમણ નિર્મથોનો આચાર, ગોચર—મિક્ષાવિધિ—ઇત્યાદિ ચારિત્ર ધર્મની પ્રરૂપણા કરાય છે. એ પ્રમાણે નંદીસૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે વધા અંગોની પ્રરૂપણા કરવી. યાવત્—‘પ્રથમ સૂત્રાર્થ-માત્ર કહેવો, વીજો નિર્યુક્તિમિશ્ર અર્થ કહેવો, અને ત્રીજું સર્વ અર્થનું કથન કરવું. આ અનુયોગ સંબંધે વિધિ છે.

પાંચ ગતિનું અલ્પ-વહુત્વ.

૬૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ નૈરયિકો, યાવત્—દેવો અને સિદ્ધો—એ પાંચ ગતિના સમુદાયમાં કયા જીવો કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક હોય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! †† પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના બહુવક્તવ્યતા પદમાં કહ્યા પ્રમાણે અલ્પવહુત્વ જાણવું. તથા આઠ ગતિના સમુદાયનું પણ અલ્પવહુત્વ જાણવું.

આઠ ગતિનું અલ્પ-વહુત્વ.

સેન્દ્રિયાદિ જીવોનું અલ્પવહુત્વ.

૬૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સેન્દ્રિય, એકેન્દ્રિય યાવત્—અનિન્દ્રિય—ઇન્દ્રિયના ઉપયોગ રહિત જીવોમાં કયા જીવો કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક છે ? [૩૦] એ સંબંધે પણ †† પ્રજ્ઞાપનાના બહુવક્તવ્યતા પદમાં કહેલ સામાન્ય પદ કહેવું. ††† સકાયિકોનું પણ તેજ પ્રમાણે સામાન્ય અલ્પવહુત્વ કહેવું.

૫૮ * પૂર્વાદિ વિશાના અભિમુખ આકાશપ્રદેશની શ્રેણિ તે અનુશ્રેણિ, અને વિદિશાને આશ્રિત જે શ્રેણિ તે વિશ્રેણિ.

૬૧ † મગ. ૧ શ. ૧ ઉ. ૫ પૃ. ૧૪૧.

૬૩ ‡ જુઓ નંદીસૂત્ર પ. ૨૧૨.

૬૪ †† જુઓ—પ્રજ્ઞા. ૫ પ. ૧૧૧.

૬૫ ††† સર્વથી થોડા પંચેન્દ્રિય જીવો છે, તેથી ચરિન્દ્રિય વિશેષાધિક છે, તેથી તેજન્દ્રિય વિશેષાધિક છે, તેથી વેજન્દ્રિય વિશેષાધિક છે, તેથી અનિન્દ્રિય અનન્તગુણ છે, તેથી એકેન્દ્રિય અનન્તગુણ છે, અને તેથી સેન્દ્રિય વિશેષાધિક છે. જુઓ પ્રજ્ઞા. ૫ પ. ૧૨૦.

‡ અહિં સકાયિક, પૃથિવીકાયિકાદિ અને અકાયિકનું અલ્પવહુત્વ કહેવાનું છે. સર્વ કરતાં થોડા ત્રસકાયિકો છે, તેથી સકાયિક જીવો અસંખ્યાત ગુણ છે, તેથી પૃથિવીકાયિક, અપ્કાયિક, અને વાયુકાયિક ઉત્તરોત્તર વિશેષાધિક છે. તેથી અકાયિક અનન્તગુણ છે. તેથી વનસ્પતિકાયિક અનન્તગુણ છે અને તેથી સકાયિક વિશેષાધિક છે. જુઓ પ્રજ્ઞા. ૫ પ. ૧૨૨.

૬૬. [પ્ર૦] યપ્સિ ણં મંતે ! જીવાણં, પોગ્ગલાણં, જાવ—સઘ્પજ્જવાણ ય કયરે કયરે૦ જાવ—બહુવત્તણ્યાપ ।

૬૭. [પ્ર૦] યપ્સિ ણં મંતે ! જીવાણં, આઝયસ્સ કમ્મસ્સ અબંધગાણં અબંધગાણં—? [૩૦] જહ્વા બહુવત્તણ્યાપ જાવ—આઝયસ્સ કમ્મસ્સ અબંધગા વિસેસાહિયા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ સિ ।

પણવીસદમે સપ્ત તર્કો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૬૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ જીવ અને પુદ્ગલ યાવત્—સર્વે પર્યાયોમાં કયા કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક છે—હ્યાદિ—[૩૦] યાવત્ *બહુવક્તવ્યતામાં કહ્યા પ્રમાણે અલ્પબહુત્વ કહેવું.

૬૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ આયુષ્ય કર્મના બંધક અને અબંધક હ્યાદિ જીવોમાં કયા જીવો કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક છે ! [૩૦] ‘બહુવક્તવ્યતામાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. યાવત્—આયુષ્ય કર્મના અબંધક જીવો વિશેષાધિક છે. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

જીવ, પુદ્ગલોના સર્વે પર્યાયોનું અલ્પબહુત્વ. આયુષ્યકર્મબંધક અબંધક હ્યાદિનું અલ્પબહુત્વ.

પચવીશમા શતકમાં તૃતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ચતુર્થો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! જુમ્મા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! ચત્તારિ જુમ્મા પન્નત્તા, તં જહ્વા—કહ્હજુમ્મે, જાવ—કલિઓગે । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! एवं बुद्धइ—‘ચત્તારિ જુમ્મા, પન્નત્તા—કહ્હજુમ્મે જાવ—કલિઓગે’ ? [૩૦] एवं જહ્વા અટ્ટારસમસતે ચતુર્થે ઉદ્દેસપ તદ્દેવ જાવ—સે તેણટ્ટેણં ગોયમા ! एवं बुद्धइ ।

૨. [પ્ર૦] નેરહયાણં મંતે ! કતિ જુમ્મા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! ચત્તારિ જુમ્મા પન્નત્તા, તં જહ્વા—કહ્હજુમ્મે, જાવ—કલિઓપ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! एवं बुद्धइ—‘નેરહયાણં ચત્તારિ જુમ્મા પન્નત્તા, તં જહ્વા—કહ્હજુમ્મે’ ? [૩૦] અટ્ટો તદ્દેવ । एवं જાવ—વાઝકાહયાણં ।

૩. [પ્ર૦] ઘણસ્સહકાહયાણં મંતે !—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! વણસ્સહકાહયા સિય કહ્હજુમ્મા, સિય તેયોયા, સિય

ચતુર્થ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેટલાં યુગ્મો—રાશિઓ કહ્યાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ચાર યુગ્મો કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે—કૃતયુગ્મ અને યાવત્—કલ્યોજ. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છે કે ‘ચાર યુગ્મો કહ્યાં છે—કૃતયુગ્મ, યાવત્—કલ્યોજ’ ? [૩૦] ‘અટ્ટારમા શતકના ચોથા ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે અહિં જાણવું, યાવત્—‘તે કારણથી હે ગૌતમ ! એ પ્રમાણે કહ્યું છે.’

યુગ્મના પ્રકાર.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકોને વિષે કેટલાં યુગ્મો કહ્યાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને વિષે ચાર યુગ્મો કહ્યાં છે, તે આ રીતે—કૃતયુગ્મ, અને યાવત્—કલ્યોજ. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહો છો કે ‘નૈરયિકોને વિષે ચાર યુગ્મો છે, તે આ પ્રમાણે—કૃતયુગ્મ’—હ્યાદિ પૂર્વોક્ત અર્થ કહેવો, એ પ્રમાણે યાવત્—વાયુકાયિક સુધી જાણવું.

નૈરયિકોમાં કેટલાં યુગ્મો હોય ?

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વનસ્પતિકાયિકોમાં કેટલાં યુગ્મો કહ્યાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વનસ્પતિકાયિકો કદાચિત્ કૃતયુગ્મ હોય, કદાચિત્ ટ્રયોજ હોય, કદાચિત્ દ્વાપરયુગ્મ હોય, અને કદાચિત્ કલ્યોજ હોય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છો કે ‘વનસ્પતિકાયિકો યાવત્—કલ્યોજરૂપ હોય’ ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ઉપપાતની અપેક્ષા એ પ્રમાણે કહ્યું છે, તે હેતુથી યાવત્—પૂર્વોક્ત રૂપે વનસ્પતિ

વનસ્પતિકાયિકોમાં કૃતયુગ્માદિનું અવતરણ.

૬૬ * જીવ, પુદ્ગલ, અદ્વાસમય, સર્વે દ્રવ્ય, સર્વે પ્રદેશો અને સર્વે પર્યાયોના અલ્પબહુત્વ સંબન્ધે પ્રશ્ન છે. તેનો ઉત્તર આ પ્રમાણે છે—સર્વે કરતાં થોડા જીવો છે, તેથી પુદ્ગલ અનન્તગુણ છે, તેથી અદ્વાસમય અનન્તગુણ છે, તેથી સર્વે દ્રવ્યો વિશેષાધિક છે, તેથી સર્વે પ્રદેશો અનન્તગુણ છે, તેથી સર્વે પર્યાયો અનન્ત ગુણ છે. જુઓ પ્રજ્ઞા૦ પદ ૩ પ૦ ૧૪૩-૨.

૬૭ † અહિં આયુષ્ય કર્મના બંધક, અબંધક, પર્યાપ્ત, અપર્યાપ્ત, સુતેલા, જાગૃત, સમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થયેલા, સમુદ્ધાતને નહિ પામેલા, સાતા વેદક, અસાતા-વેદક, ઇન્દ્રિયના ઉપયોગવાળા, નોઈન્દ્રિયના ઉપયોગવાળા, સાકાર ઉપયોગવાળા અને અનાકાર ઉપયોગવાળાઓનું અલ્પબહુત્વ કહેલું છે. જુઓ પ્રજ્ઞા૦ પદ ૩ પ૦ ૧૫૨.

૧ ‡ જે રાશિમાંથી ચાર ચાર નો અપહાર કરતાં છેવટે ચાર બાકી રહે તે રાશિને કૃતયુગ્મ કહે છે, ત્રણ બાકી રહે તેને ટ્રયોજ કહે છે, બે બાકી રહે તેને દ્વાપરયુગ્મ અને એક બાકી રહે તેને કલ્યોજ કહે છે. જુઓ—ભગ૦ સ્વં૦ ૩ શ૦ ૧૮ ૩૦ ૪ પ૦ ૫૧.

૩ § યદ્યપિ વનસ્પતિકાયિકો અનન્ત હોવાથી સ્વાભાવિક રીતે કૃતયુગ્મ રૂપ જ હોય છે, તો પણ તેમાં ઘીંજી ગતિથી આવીને એક વે હ્યાદિ જીવોનો ઉપપાત થતો હોવાથી તે જીવો ચારે રાશિરૂપ હોય છે. જેમ ઉપપાતને આશ્રયી કહ્યું તેમ ઉદ્ભવના—મરણને આશ્રયીને પણ વનસ્પતિકાયિકો ચારે રાશિરૂપ હોઈ શકે, પરન્તુ અહિં તેની વિવક્ષા નથી.—ડીકા.

दावरज्जुम्मा, सिय कलियोगा । [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुद्धइ—‘वणस्सइकाइया जाव—कलियोगा’ ? [उ०] गोयमा ! उववायं पडुच्च, से तेणट्टेणं तं चव । बेवियाणं जहा नेरइयाणं । एवं जाव—वेमाणियाणं, सिद्धाणं जहा वणस्सइकाइयाणं ।

४. [प्र०] कतिविहा णं भंते ! सव्वदधा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! छविहा सव्वदधा पन्नत्ता, तंजहा—धम्मत्थिकाए, अधम्मत्थिकाए, जाव—अद्दासमए ।

५. [प्र०] धम्मत्थिकाए णं भंते ! वड्डयाए किं कडजुम्मे, जाव—कलिओगे ? [उ०] गोयमा ! नो कडजुम्मे, नो तेयोए, नो दावरज्जुम्मे, कलिओए । एवं अहम्मत्थिकाए वि, एवं आगासत्थिकाए वि ।

६. [प्र०] जीवत्थिकाए णं भंते !—पुच्छा [उ०] गोयमा ! कडजुम्मे, नो तेयोए, नो दावरज्जुम्मे, नो कलियोए ।

७. [प्र०] पोग्गलत्थिकाए णं भंते !—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय कडजुम्मे, जाव—सिय कलियोगे । अद्दासमये जहा जीवत्थिकाए ।

८. [प्र०] धम्मत्थिकाए णं भंते ! पपसड्डयाए किं कडजुम्मे—पुच्छा । गोयमा ! कडजुम्मे, नो तेयोए, नो दावरज्जुम्मे, नो कलियोगे । एवं जाव—अद्दासमए ।

९. [प्र०] एएसि णं भंते ! धम्मत्थिकाए—अधम्मत्थिकाए० जाव—अद्दासमयाणं दव्वड्डयाए० ? [उ०] एएसि णं अण्णा-पड्डुणं जहा बहुवत्तघयाए तहेव निरवसेसं ।

१०. [प्र०] धम्मत्थिकाए णं भंते ! किं ओगाढे, अणोगाढे ? [उ०] गोयमा ! ओगाढे, नो अणोगाढे ।

११. [प्र०] जइ ओगाढे किं संखेज्जपएसोगाढे, असंखेज्जपएसोगाढे, अणंतपएसोगाढे ? [उ०] गोयमा ! नो संखेज्ज, पएसोगाढे, असंखेज्जपएसोगाढे, नो अणंतपएसोगाढे ।

कायिको कहा छे. नैरयिकोनी पेठे बेइद्रियो विषे समजवुं. तथा ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं. सिद्धो वनस्पतिकायिकोनी पेठे जाणवा.

द्रव्यना प्रकार-

४. [प्र०] हे भगवन् ! सर्व द्रव्यो केटला प्रकारना कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! सर्व द्रव्यो छ प्रकारना कहा छे, ते आ प्रमाणे—१ धर्मास्तिकाय, २ अधर्मास्तिकाय, अने यावत्—६ अद्दा समय (काल).

धर्मास्तिकायादि द्रव्यमा कृतयुग्मादितुं अवतरण.

५. [प्र०] हे भगवन् ! धर्मास्तिकाय द्रव्यार्थरूपे कृतयुग्म छे के यावत्—कल्योज छे ? [उ०] हे गौतम ! ते कृतयुग्म नथी-त्र्योज नथी, द्वापरयुग्म नथी, पण *कल्योज छे. ए प्रमाणे अधर्मास्तिकाय तथा आकाशास्तिकाय संबन्धे पण जाणवुं.

जीवास्तिकाय द्रव्यरूपे छुं शोय ?

६. [प्र०] हे भगवन् ! जीवास्तिकाय द्रव्यार्थरूपे छुं कृतयुग्म छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! जीवास्तिकाय द्रव्यरूपे कृतयुग्मरूप छे, पण त्र्योज, द्वापर के कल्योजरूप नथी.

पुद्गलास्तिकायमा कृतयुग्मादितुं अवतरण.

७. [प्र०] हे भगवन् ! पुद्गलास्तिकाय संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कदाच कृतयुग्म होय अने यावत्—कदाच कल्योज, रूप पण होय. जीवास्तिकायनी पेठे अद्दासमय पण [कृतयुग्मरूप] जाणवो.

धर्मास्तिकायना प्रदेशो.

८. [प्र०] हे भगवन् ! धर्मास्तिकाय प्रदेशार्थरूपे छुं कृतयुग्म छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! [तेना अवस्थित अनन्त प्रदेशो होवाथी] ते कृतयुग्म छे, पण त्र्योज, द्वापरयुग्म के कल्योज नथी. ए प्रमाणे यावत्—अद्दा समय सुधी जाणवुं.

धर्मास्तिकायादितुं अल्पबहुत्व.

९. [प्र०] हे भगवन् ! ए धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय, यावत्—अद्दासमयोनुं द्रव्यार्थरूपे अल्पबहुत्व केवी रीते छे ? [उ०] ईवहुवक्तव्यतामा कहा प्रमाणे एओनुं बधुं अल्पबहुत्व कहेवुं.

धर्मास्तिकाय अवगाढ छे के अनवगाढ ?

१०. [प्र०] हे भगवन् ! धर्मास्तिकाय छुं अवगाढ—आश्रित छे के अनवगाढ—अनाश्रित छे ? [उ०] हे गौतम ! ते अवगाढ छे, पण अनवगाढ नथी.

लोकाकाशमा अवगाढता.

११. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते अवगाढ छे तो छुं संख्यात प्रदेशमा अवगाढ—आश्रित छे, असंख्यात प्रदेशमा आश्रित छे के अनंत प्रदेशमा आश्रित छे ? [उ०] हे गौतम ! ते लोकाकाशना संख्यात प्रदेश के अनंत प्रदेशमा आश्रित नथी पण असंख्यात प्रदेशमा आश्रित छे.

५ * धर्मास्तिकाय एक द्रव्यरूप होवाथी तेनो चारथी अपहार करता एक ज बाकी रहे छे तेथी ते कल्योज रूप छे.

६ † जीवास्तिकाय अनन्त होवाथी ते कृतयुग्म रूप ज छे.

७ ‡ पुद्गलास्तिकाय अनन्त छे तो पण तेना संघात अने मेदथी तेनुं अनन्तपणुं अनवस्थित होवाथी ते चारे राशिरूप होय छे.

९ § धर्मास्तिकायादि त्रणे एक एक द्रव्यरूप होवाथी द्रव्यरूपे तुल्य छे अने बीजा द्रव्य करता थोडा छे, तेथी जीवास्तिकाय अनन्तगुण छे, तेथी पुद्गलास्तिकाय अने अद्दासमय उत्तरोत्तर अनन्तगुण छे. प्रदेशरूपे धर्मास्तिकाय अने अधर्मास्तिकायना असंख्यात प्रदेश होवाथी परस्पर तुल्य छे अने बीजा बधा द्रव्यथी थोडा छे, तेथी जीव, पुद्गल, अद्दासमय अने आकाशास्तिकाय उत्तरोत्तर अनन्तगुण छे. जुओ प्रज्ञा० पद ३ प० १४०-१.

१२. [प्र०] जइ असंखेजपपसोगाढे किं कडजुम्मपपसोगाढे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! कडजुम्मपपसोगाढे, नो ते ओग०, नो दावरजुम्म०, नो कलियोगपपसोगाढे । एवं अधम्मत्थिकाये वि; एवं आगासत्थिकाये वि; जीवत्थिकाये, पुग्गलत्थिकाये, अद्दासमप एवं चेव ।

१३. [प्र०] इमा णं भंते ! रयणप्पमा पुढवी किं ओगाढा, अणोगाढा ? [उ०] जहेव धम्मत्थिकाए; एवं जाव-अहे-सत्तमा; सोहम्मे एवं चेव; एवं जाव-ईसिपभारा पुढवी ।

१४. [प्र०] जीवे णं भंते ! द्धट्टयाए किं कडजुम्मे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो कडजुम्मे, नो तेयोगे, नो दावरजुम्मे, कलिओए । एवं नेरइए वि; एवं जाव-सिद्धे ।

१५. [प्र०] जीवा णं भंते ! द्धट्टयाए किं कडजुम्मा-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं कडजुम्मा, नो तेयोगा, नो दावरजुम्मा, नो कलिओगा । विहाणादेसेणं नो कडजुम्मा, नो तेयोगा, नो दावरजुम्मा, कलियोगा ।

१६. [प्र०] नेरइया णं भंते ! द्धट्टयाए-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं सिय कडजुम्मा, जाव-सिय कलियोगा । विहाणादेसेणं णो कडजुम्मा, णो तेयोगा, णो दावरजुम्मा, कलिओगा । एवं जाव-सिद्धा ।

१७. [प्र०] जीवे णं भंते ! पपसट्टयाए किं कडजुम्मे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जीवपपसे पडुच्च कडजुम्मे, नो तेयोगे, नो दावरजुम्मे, नो कलियोगे । सरीरपपसे पडुच्च सिय कडजुम्मे, जाव-सिय कलियोगे । एवं जाव-वेमाणिए ।

१८. [प्र०] सिद्धे णं भंते ! पपसट्टयाए किं कडजुम्मे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! कडजुम्मे, नो तेयोगे, नो दावरजुम्मे, नो कलिओए ।

१२. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते असंख्याता आकाशप्रदेशमां आश्रित छे तो शुं कृतयुग्म राशिवाळा प्रदेशमां आश्रित छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कृतयुग्म राशिवाळा प्रदेशमां आश्रित छे, पण त्र्योज, द्वापर के कल्योज राशिवाळा प्रदेशमां आश्रित नथी. ए प्रमाणे अधर्मास्तिकाय, आकाशास्तिकाय, जीवास्तिकाय, पुद्गलास्तिकाय अने अद्दासमय संबन्धे पण जाणवुं.

असंख्यातप्रदेशमां
अवगाहता.

१३. [प्र०] हे भगवन् ! आ रत्तप्रभा पृथिवी कोइने आश्रित छे के अनाश्रित छे ? [उ०] गौतम ! धर्मास्तिकायनी पेठे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-अधःसत्तम पृथिवी सुधी जाणवुं. तथा सौधर्म अने यावत्-ईषत्प्रभारा पृथिवी संबन्धे पण एमज समजवुं.

रत्तप्रभांनी अव-
गाहता.

१४. [प्र०] हे भगवन् ! जीव द्रव्यार्थरूपे शुं कृतयुग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कृतयुग्म, त्र्योज के द्वापरयुग्म रूप नथी, पण *कल्योज रूप छे. ए प्रमाणे नैरयिक यावत्-सिद्ध सुधी जाणवुं.

जीवद्रव्यमां कृतयु-
ग्मादिनी मरूपणा.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! जीवो द्रव्यार्थपणे शुं कृतयुग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! जीवो सामान्यतः-बधा मळीने छतयुग्म छे, पण त्र्योज, द्वापर के कल्योज रूप नथी. अने विशेष-एक एकनी अपेक्षाए कृतयुग्म, त्र्योज के द्वापरयुग्म नथी, पण कल्योजरूप छे.

जीवोमां कृतयुग्मादि
राक्षिओनुं अवतरण.

१६. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिको संबन्धे द्रव्यार्थरूपे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! नैरयिको सामान्यतः कदाच कृतयुग्म अने यावत्-कदाच कल्योज पण होय, अने विशेष-व्यक्तिनी अपेक्षाए कृतयुग्म, त्र्योज के द्वापरयुग्म नथी, पण कल्योज रूप छे. ए प्रमाणे यावत्-सिद्धो सुधी जाणवुं.

नैरयिकोमां कृतयु-
ग्मादि राक्षिओनुं
अवतरण.

१७. [प्र०] हे भगवन् ! जीव प्रदेशार्थरूपे शुं कृतयुग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! जीवप्रदेशनी अपेक्षाए जीव कृतयुग्म छे, पण त्र्योज, द्वापर के कल्योज नथी, अने शरीरप्रदेशनी अपेक्षाए कदाच कृतयुग्म होय अने यावत्-कदाच कल्योज पण होय. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं.

जीवप्रदेशोमां कृत-
युग्मादि राक्षिओ-

१८. [प्र०] हे भगवन् ! सिद्ध प्रदेशार्थपणे शुं कृतयुग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! कृतयुग्म छे, पण त्र्योज, द्वापरयुग्म के कल्योजरूप नथी.

सिद्धोमां कृतयुग्मादि
नो समवतार.

१४ * जीव द्रव्यरूपे एक ज व्यक्ति होवाथी मात्र कल्योज रूप छे, अने जीवो द्रव्यरूपे अनन्ता अवस्थित होवाथी सामान्यरूपे तेओ कृतयुग्म रूपय होय छे.

१७ † जीवप्रदेशनी अपेक्षाए समस्त जीवोना प्रदेशो अवस्थित अनन्तरूपे होवाथी अने एक एक जीवना प्रदेशो अवस्थित असंख्याता होवाथी चार चारनो अपहार करतां छेवटे चार बाकी रहे छे, माटे कृतयुग्म रूपय होय छे. शरीरप्रदेशनी अपेक्षाए सामान्यरूपे सर्व जीवना शरीरप्रदेशो संघात अने मेदधी अनवस्थित अनन्त रूपे होवाथी भिन्न भिन्न समये तेमां चतुर्विध राक्षिओ समवतार यई शके छे. विशेषरूपे एक एक जीवशरीरना प्रदेशोमां एक समये पण चतुर्विध राक्षिओ समवतार थाय छे. कारण के कोइक जीवशरीरना प्रदेशो कृतयुग्म रूप होय छे, तो अन्य जीवशरीरना प्रदेशो वीजी राक्षिरूप होय छे.

૧૯. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે ! પપ્સદ્વયાપ કિં કહજુમ્મા૦ પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જીવપપ્સે પડુચ્ચ ઓઘાદેસેણ વિ વિહાણાદેસેણ વિ કહજુમ્મા, નો તેયોગ, નો ઢાવરજુમ્મા, નો કલિઓગા । સરીરપપ્સે પડુચ્ચ ઓઘાદેસેણ સિય કહજુમ્મા, જાવ-સિય કલિયોગા; વિહાણાદેસેણ કહજુમ્મા વિ જાવ-કલિયોગા વિ । एवं नेरइया वि; एवं जाव-वेमाणिया । [પ્ર૦] સિદ્ધા ણં મંતે !-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણ વિ વિહાણાદેસેણ વિ કહજુમ્મા, નો તેયોગ, નો ઢાવરજુમ્મા, નો કલિઓગા ।

૨૦. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! કિં કહજુમ્મપ્પસોગાદે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કહજુમ્મપ્પસોગાદે, જાવ-સિય કલિઓગપ્પસોગાદે । एवं जाव-सिद्धे ।

૨૧. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે ! કિં કહજુમ્મપ્પસોગાદા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણ કહજુમ્મપ્પસોગાદા, નો તેયોગ૦, નો ઢાવર૦, નો કલિયોગ૦ । વિહાણાદેસેણ કહજુમ્મપ્પસોગાદા વિ, જાવ-કલિઓગપ્પસોગાદા વિ ।

૨૨. [પ્ર૦] નેરइयाणं-પુચ્છા [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણ સિય કહજુમ્મપ્પસોગાદા, જાવ-સિય કલિઓગપ્પસોગાદા । વિહાણાદેસેણ કહજુમ્મપ્પસોગાદા વિ, જાવ-કલિઓગપ્પસોગાદા વિ । एवं एगिंदिय-सिद्धवज्जा सधे वि; सिद्धा एगिंदिया य जहा जीवा ।

૨૩. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! કિં કહજુમ્મસમયટ્ટિતીપ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! કહજુમ્મસમયટ્ટિતીપ, નો તેયોગ૦, નો ઢાવર૦, નો કલિઓગસમયટ્ટિતીપ ।

૨૪. [પ્ર૦] નેરइए णं मंते !-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કહજુમ્મસમયટ્ટિતીપ, જાવ-સિય કલિઓગસમયટ્ટિતીપ । एवं जाव-वेमाणिए; सिद्धे जहा जीवे ।

૨૫. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે !-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણ વિ વિહાણાદેસેણ વિ કહજુમ્મસમયટ્ટિતીયા, નો તેઓગ૦, નો ઢાવર૦, નો કલિઓગ૦ ।

જીવોમાં પ્રદેશાપેક્ષા થી કૃતયુગ્મમાદિ. સિદ્ધોમાં પ્રદેશની અપેક્ષાપ કૃત-યુગ્માદિ.

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવો પ્રદેશાર્થરૂપે શું કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવપ્રદેશોની અપેક્ષાપ જીવો સામાન્ય અને વિશેષરૂપે કૃતયુગ્મ છે, પણ ટ્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ કે કલ્યોજ નથી. અને શરીરપ્રદેશોની અપેક્ષાપ સામાન્યતઃ કદાચ કૃત-યુગ્મ હોય અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજ પણ હોય. વિશેષની અપેક્ષાપ કૃતયુગ્મ પણ હોય અને યાવત્-કલ્યોજ પણ હોય. એ પ્રમાણે નૈર-યિકોથી આરંભી યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સિદ્ધો (જીવપ્રદેશની અપેક્ષાપ) શું કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સામાન્ય અને વિશેષને આશ્રયી સિદ્ધો કૃતયુગ્મ છે, પણ ટ્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજ રૂપ નથી.

પક્કજીવાશ્રિત આ-કાશપ્રદેશમાં કૃત-યુગ્માદિ રાક્ષિઓ.

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું જીવ આકાશના કૃતયુગ્મ સંસ્થાવાળા પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ કૃતયુગ્મ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો હોય અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સિદ્ધ સુધી જાણવું.

અનેક જીવો સંબન્ધે પ્રશ્ન.

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું જીવો આકાશના કૃતયુગ્મ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સામાન્ય રૂપે કૃતયુગ્મ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો છે, પણ ટ્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો નથી. અને વિશેષરૂપે કૃતયુગ્મ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો છે, યાવત્-કલ્યોજ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો છે.

નૈરયિકાદિ વંદકી અને સિદ્ધો.

૨૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો કૃતયુગ્મ સંસ્થાવાળા આકાશ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સામાન્ય રૂપે કદાચ કૃતયુગ્મ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો હોય અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો હોય. વિશેષરૂપે કૃત-યુગ્મ પ્રદેશાવગાહ પણ હોય યાવત્-કલ્યોજ પ્રદેશાવગાહ પણ હોય. એકેન્દ્રિય અને સિદ્ધ સિવાય બાકીના બધા જીવો માટે એજ પ્રમાણે જાણવું. સિદ્ધો અને એકેન્દ્રિયો સામાન્ય જીવોની પેટે જાણવા.

જીવના સ્થિતિકાલ-ના સમયોમાં કૃત-યુગ્માદિ રાક્ષિઓ.

૨૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું જીવ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળો છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! *કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિ-વાળો છે, પણ ટ્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળો નથી.

નૈરયિકાદિ.

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિક કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળો છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળો હોય અને કદાચ કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળો હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિક સુધી જાણવું. સિદ્ધને જીવની પેટે જાણવું.

જીવોની સ્થિતિકાલ-ના સમયોમાં કૃત-યુગ્માદિ રાક્ષિઓ.

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું જીવો કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળા હોય છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સામાન્યાદેશ અને વિશેષાદેશની અપેક્ષાપ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળા હોય છે, પણ ટ્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળા હોતા નથી.

૨૩ * સામાન્ય જીવની સ્થિતિ સર્વે કાલમાં શાશ્વત હોવાથી અને સર્વકાલ નિયત અનન્ત સમયાત્મક હોવાથી જીવ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળો કહેવાય છે. અને નારકાદિની ભિન્ન ભિન્ન સ્થિતિ હોવાથી કોઈવાર તે કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળો હોય છે, તો કોઈ વાર યાવત્-કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળો હોય છે.

૨૫ † સામાન્યાદેશ અને વિશેષાદેશથી જીવોની સ્થિતિ અનાચનન્ત કાલની હોવાથી તેઓ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળા છે.

२६. [प्र०] नेरइयाणं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं सिय कडजुम्मसमयद्वितीया, जाव-सिय कलियोगस-मयद्वितीया वि । विहाणादेसेणं कडजुम्मसमयद्वितीया वि, जाव-कलियोगसमयद्वितीया वि । एवं जाव-वेमाणिया, सिद्धा जहा जीवा ।

२७. [प्र०] जीवे णं भंते ! कालवन्नपज्जवेहिं किं कडजुम्मे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जीवपपसे पडुच्च णो कडजुम्मे, जाव-णो कलियोगे । सरीरपपसे पडुच्च सिय कडजुम्मे, जाव-सिय कलियोगे । एवं जाव-वेमाणिए । सिद्धो ण वेध पुच्छिज्जति ।

२८. [प्र०] जीवा णं भंते ! कालवन्नपज्जवेहिं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जीवपपसे पडुच्च ओघादेसेण वि विहाणा-देसेण वि णो कडजुम्मा, जाव-णो कलिओगा । सरीरपपसे पडुच्च ओघादेसेणं सिय कडजुम्मा, जाव-सिय कलियोगा, विहाणादेसेणं कडजुम्मा वि, जाव-कलिओगा वि । एवं जाव-वेमाणिया । एवं नीलवन्नपज्जवेहिं दंडओ भाणियत्तो । एगत्तपुहत्तेणं, एवं जाव-लुक्खफासपज्जवेहिं ।

२९. [प्र०] जीवे णं भंते ! आभिणिबोहियणाणपज्जवेहिं किं कडजुम्मे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय कडजुम्मे, जाव-सिय कलियोगे । एवं एगिदियवज्जं जाव-वेमाणिए ।

३०. [प्र०] जीवा णं भंते ! आभिणिबोहियणाणपज्जवेहिं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं सिय कडजुम्मा, जाव-सिय कलियोगा । विहाणादेसेणं कडजुम्मा वि, जाव-कलियोगा वि । एवं एगिदियवज्जं जाव-वेमाणिया । एवं

२६. [प्र०] हे भगवन् ! शुं नैरयिको कृतयुग्मसमयनी स्थितिवाळा छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! तेओ सामान्यादेशनी अपेक्षाए कदाच *कृतयुग्म समयनी स्थितिवाळा होय, यावत् कदाच कल्योज समयनी स्थितिवाळा पण होय. तथा विशेषादेशनी अपेक्षाए कृतयुग्म समयनी अने यावत्-कल्योज समयनी स्थितिवाळा पण होय. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. सामान्य जीवोनी पेठे सिद्धोने पण समजवुं.

नैरयिकादि दंडवो

२७. [प्र०] हे भगवन् ! शुं जीवना काळावर्णना पर्यायो कृतयुग्म राशिरूप छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! जीवप्रदेशोनी अपेक्षाए ते कृतयुग्म, त्र्योज, द्वार के कल्योज रूप नथी; पण शरीर प्रदेशोनी अपेक्षाए ते कदाच कृतयुग्म रूप होय, यावत्-कल्योज रूप पण होय. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिक सुधी जाणवुं तथा सिद्ध संबन्धे आ विषय बाबत कांइ न पूछवुं.

जीवना काळावर्णना पर्यायो.

२८. [प्र०] हे भगवन् ! शुं जीवोना काळा वर्णपर्यायो कृतयुग्मराशिरूप छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! जीव प्रदेशोने आश्रयी सामान्यादेशथी अने विशेषादेशथी कृतयुग्म रूप नथी, अने यावत्-कल्योज रूप पण नथी. शरीरप्रदेशोनी अपेक्षाए सामान्या-देशथी कदाच कृतयुग्म अने यावत्-कदाच कल्योज रूप पण होय, विशेषादेशथी कृतयुग्म, यावत्-कल्योजराशिरूप पण होय. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. तथा ए प्रमाणे एक वचन अने बहुवचनवडे लीला वर्णना पर्यायोनी पण दंडक फहेवो. एम यावत्-रुक्ष स्पर्श पर्यायो सुधी जाणवुं.

२९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं जीवना आभिनिबोधिकज्ञानपर्यायो कृतयुग्म राशिरूप छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! कदाच कृतयुग्म रूप होय अने यावत्-कदाच कल्योज रूप पण होय. ए प्रमाणे एकेन्द्रिय सिवायना जीवोने यावत्-वैमानिक सुधी जाणवा.

जीवना आभिनि-बोधिक पर्यायो.

३०. [प्र०] हे भगवन् ! शुं जीवो आभिनिबोधिक ज्ञान पर्यायो वडे कृतयुग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते सामान्या-देशथी कदाच कृतयुग्म अने कदाच कल्योज रूप पण होय, तथा विशेषादेशथी कृतयुग्म, यावत्-कल्योज रूप पण होय. ए प्रमाणे एकेन्द्रिय सिवायना जीवोने यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. श्रुतज्ञानना पर्यायो अने अवधिज्ञानना पर्यायो संबन्धे एमज समजवुं. पण

जीवोना आभिनि-बोधिकादि ज्ञानना पर्यायो.

२६ * बधा नारकादिनी स्थितिना समयो मेळवतां अने चारथी अपहार करता बधा नैरयिको सामान्यादेशथी कृतयुग्म समयनी स्थितिवाळा, यावत्-कल्योज समयनी स्थितिवाळा होय छे. अने विशेषादेशथी एक समये चारे प्रकारना होय छे.—टीका.

२७ † अहिं जीवप्रदेशो अमूर्त होवाथी तेने आश्रयी काळादिवर्णना पर्यायो होता नथी, पण शरीरविशिष्ट जीवतुं ग्रहण होवाथी शरीरना वर्णनी अपेक्षाए क्रमशः चारे राशिनो व्यवहार थइ शके छे.

२९ ‡ आवरणना क्षयोपशमनी विचित्रताथी आभिनिबोधिक ज्ञाननी विशेषताओ अने तेना सूक्ष्म अविभाज्य अंशोने आभिनिबोधिक ज्ञानना पर्यायो कहे छे. ते अनन्त छे, पण क्षयोपशमनी विचित्रताथी तेतुं अनन्तपणुं चोक्कस नथी, तेथी ते भिन्न भिन्न समयने आश्रयी चारे राशिरूप होय छे. एकेन्द्रिय जीवने सम्यक्त्व नहि होवाथी आभिनिबोधिक होतुं नथी, माटे एकेन्द्रिय सिवायना जीवोने कहुं छे.

३० § बधा जीवोने आश्रयी सर्व आभिनिबोधिकज्ञानना पर्यायो एकठा करीए तो सामान्यादेशथी भिन्न भिन्न काळनी अपेक्षाए चारे राशिरूप थाय, कारण के क्षयोपशमनी विचित्रताथी तेना पर्यायो अनवस्थितपणे अनन्ता होय छे. विशेषादेशथी एक काळे पण चारे राशिरूप थाय. केवल ज्ञानना पर्यायोतुं अनन्तपणुं अवस्थित होवाथी ते कृतयुग्मराशिरूप होय छे.—टीका.

सुयणाणपज्जवेहि वि । ओहिणाणपज्जवेहि वि एवं चेव । नवरं विकल्लिदियाणं नत्थि ओहिनाणं । मणपज्जवनाणं पि एवं चेव; नवरं जीवाणं मणुस्साणं यं, सेसाणं नत्थि ।

३१. [प्र०] जीवे णं भंते ! केवलनाणपज्जवेहि किं कडजुम्मे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! कडजुम्मे, णो तेयोगे, णो दावरजुम्मे, णो कलियोगे । एवं मणुस्से वि; एवं सिद्धे वि ।

३२. जीवा णं भंते ! केवलनाण-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेण वि विहाणादेसेण वि कडजुम्मा, नो तेओगा, नो दावरजुम्मा, णो कलियोगा । एवं मणुस्सा वि; एवं सिद्धा वि ।

३३. [प्र०] जीवे णं भंते ! मइअज्ञाणपज्जवेहि किं कडजुम्मे० ? [उ०] जहा आभिणिबोहियणाणपज्जवेहि तहेव दो दंडगा । एवं सुयणाणपज्जवेहि वि; एवं विभंगनाणपज्जवेहि वि । चक्खुदंसण-अचक्खुदंसण-ओहिदंसणपज्जवेहि वि एवं चेव; नवरं जस्स जं अत्थि तं भाणियच्चं । केवलदंसणपज्जवेहि जहा केवलनाणपज्जवेहि ।

३४. [प्र०] कति णं भंते ! सरीरगा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंच सरीरगा पन्नत्ता, तंजहा-ओरालिए, जाव-कम्मए । एत्थ सरीरगपदं निरवसेसं भाणियच्चं जहा पन्नवणाए ।

३५. [प्र०] जीवा णं भंते ! किं सेया निरेया ? [उ०] गोयमा ! जीवा सेया वि, निरेया वि । [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुद्धति-‘जीवा सेया वि निरेया वि’ ? [उ०] गोयमा ! जीवा दुविहा पन्नत्ता, तंजहा-संसारसमावन्नगा य असंसारसमावन्नगा य, तत्थ णं जे ते असंसारसमावन्नगा ते णं सिद्धा । सिद्धा णं दुविहा पन्नत्ता, तंजहा-अणंतरसिद्धा य परंपरसिद्धा य । तत्थ णं जे ते परंपरसिद्धा ते णं निरेया; तत्थ णं जे ते अणंतरसिद्धा ते णं सेया ।

३६. [प्र०] ते णं भंते ! किं देसेया सधेया ? [उ०] गोयमा ! णो देसेया, सधेया । तत्थ णं जे ते संसारसमावन्नगा ते दुविहा पन्नत्ता, तंजहा-सेलेसिपडिवन्नगा य असेलेसिपडिवन्नगा य । तत्थ णं जे ते सेलेसिपडिवन्नगा ते णं निरेया;

विशेष ए के, विकल्लेद्रिय जीवोने अवधिज्ञान होतुं नथी. एम मनःपर्यवज्ञानना पर्यायो संबन्धे पण जाणवुं, पण विशेष ए के, ते सामान्य जीवो अने मनुष्योने होय छे, पण बाकीना दंडकोमां होतुं नथी.

जीवना केवलज्ञान-
ना पर्यायो.

३१. [प्र०] हे भगवन् ! जीवना केवलज्ञानना पर्यायो शुं कृतयुग्म राशिरूप छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कृतयुग्मरूप छे, पण त्र्योज, द्वापर के कल्योज रूप नथी. ए प्रमाणे मनुष्य तथा सिद्ध संबंधे पण समजवुं.

जीवोना केवल-
ज्ञानना पर्यायो.

३२. [प्र०] हे भगवन् ! जीवोना केवलज्ञानना पर्यायो शुं कृतयुग्म रूप छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते सामान्य अने विशेषादेशवडे कृतयुग्म रूप छे, परंतु त्र्योज, द्वापर के कल्योजरूप नथी. ए प्रमाणे मनुष्यो अने सिद्धो संबंधे पण जाणवुं.

जीवना मतिअज्ञा-
नना पर्यायो.

३३. [प्र०] हे भगवन् ! जीव मतिअज्ञानना पर्यायोवडे शुं कृतयुग्म रूप छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! जेम आभिनिबोधिक ज्ञानना पर्यायो संबन्धे वे दंडको कहा छे तेमज अहिं पण वे दंडको कहेवा. श्रुत अज्ञान, विभंगज्ञान, चक्षुर्दर्शन अचक्षुर्दर्शन अने अवधिदर्शनना पर्यायो संबन्धे पण ए ज प्रमाणे कहेवुं. विशेष ए के, श्रुतअज्ञानादिमाथी जेने जे होय ते तेने कहेवुं. तथा केवलदर्शनना पर्यायो संबन्धे केवलज्ञानना पर्यायोनी पेठे समजवुं.

शरीरना प्रकार.

३४. [प्र०] हे भगवन् ! केटलां शरीरो कहां छे ? [उ०] हे गौतम ! पांच शरीरो कहां छे, ते आ प्रमाणे-औदारिक, यावत्-कार्मण. अहिं *प्रज्ञापनासूत्रनुं बधुं शरीरपद कहेवुं.

सकंप अने निष्कंप.

३५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं जीवो सकंप होय छे के निष्कंप होय छे ? [उ०] हे गौतम ! जीवो सकंप पण छे अने निष्कंप पण छे. [प्र०] हे भगवन् ! शा हेतुथी एम कहा छे के ‘जीवो सकंप पण छे अने निष्कंप पण छे’ ? [उ०] हे गौतम ! जीवो वे प्रकारना कहा छे, ते आ प्रमाणे-संसारसमापन्न-संसारी अने असंसारसमापन्नक-मुक्त, तेमां जे असंसारसमापन्न जीवो छे ते सिद्ध जीवो छे. ते सिद्धो वे प्रकारना कहा छे, ते आ प्रमाणे-अनंतर सिद्ध अने परंपर सिद्ध. तेमां जे जीवो परंपर सिद्ध छे ते निष्कंप छे, अने जे जीवो अनंतर सिद्ध छे ते सकंप छे.

देशी के सर्वथी
सकंप ।

३६. [प्र०] हे भगवन् ! ते (अनन्तर सिद्धो) शुं अमुक अंशे सकंप छे के सर्वांशे सकंप छे ? [उ०] हे गौतम ! ते अमुक अंशे सकंप नथी, पण सर्वांशे सकंप छे. तेमां जे संसारने प्राप्त थयेला जीवो छे ते वे प्रकारे कहा छे, ते आ प्रमाणे-शैलेशीने प्राप्त थयेला

३४ * जुओ प्रज्ञा० पद १२ प० २६८.

३५ † सिद्धत्वनी प्राप्तिना प्रथम समये अनन्तर सिद्ध कहेवाय छे, कारण के ल्यारे एक समयनुं पण अन्तर नथी. जेओ सिद्धत्वने प्रथम समये वर्तमान सिद्ध जीवो छे तेओमां कंपन छे, कारण के सिद्धिगमनसमय अने सिद्धत्वप्राप्तिसमय एक ज होवाथी अने सिद्धिगमनसमये गमन किया. थती होवाथी ते वखते तेओ सकंप होय छे. जेने सिद्धत्व प्राप्ति थया पछी समयादितुं अन्तर पडे छे ते परम्पर सिद्ध कहेवाय छे अने तेओ निष्कंप होय छे.

तत्थ णं जे ते असेलेसीपडिवन्नगा ते णं सेया । [प्र०] ते णं भंते ! किं देसेया सधेया ? [उ०] गोयमा ! देसेया वि, सधेया वि, से तेणट्टेणं जाव-निरैया वि ।

३७. [प्र०] नेरइया णं भंते ! किं देसेया सधेया ? [उ०] गायमा ! देसेया वि, सधेया वि । [प्र०] से केणट्टेणं जाव-सधेया वि ? [उ०] गोयमा ! नेरइया दुविहा पन्नत्ता, तंजहा-विग्गहगतिसमावन्नगा य अविग्गहगतिसमावन्नगा य । तत्थ णं जे ते विग्गहगतिसमावन्नगा ते णं सधेया; तत्थ णं जे ते अविग्गहगतिसमावन्नगा ते णं देसेया; से तेणट्टेणं जाव-सधेया वि । एवं जाव-वेमाणिया ।

३८. [प्र०] परमाणुपोग्गला णं भंते ! किं संखेज्जा असंखेज्जा अणंता ? [उ०] गोयमा ! नो संखेज्जा, नो असंखेज्जा, अणंता । एवं जाव-अणंतपप्सिया खंधा ।

३९. [प्र०] एगपप्सोगाढा णं भंते ! पोग्गला किं संखेज्जा, असंखेज्जा, अणंता ? [उ०] एवं चेव । एवं जाव-असंखेज्जपप्सोगाढा ।

४०. [प्र०] एगसमयट्ठितीया णं भंते ! पोग्गला किं संखेज्जा० ? [उ०] एवं चेव; एवं जाव-असंखेज्जसमयट्ठितीया ।

४१. [प्र०] एगगुणकालगा णं भंते ! पोग्गला किं संखेज्जा० ? [उ०] एवं चेव, एवं जाव-अणंतगुणकालगा; एवं अवसेसा वि वण्णगंधरसफासा णेयघा जाव-अणंतगुणलुक्ख'त्ति ।

४२. [प्र०] एप्सि णं भंते ! परमाणुपोग्गलाणं, दुपप्सियाण य खंधाणं दधट्टयाए कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा, थड्डया वा, तुह्हा वा, विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! दुपप्सिपहिंतो खंधेहिंतो परमाणुपोग्गला दधट्टयाए थड्डुगा ।

अने शैलेशीने अप्राप्त. तेमां जे* शैलेशीने प्राप्त जीवो छे ते निष्कंप छे अने जे शैलेशीने प्राप्त थयेला नथी ते सकंप छे. [प्र०] हे भगवन् ! जेओ शैलेशीने प्राप्त थयेला नथी ते जीवो शुं अंशतः† सकंप छे के सर्वांशे सकंप छे ? [उ०] हे गौतम ! ते अंशतः सकंप छे अने सर्वांशे पण सकंप छे. ते हेतुथी यावत्-ते निष्कंप पण छे.

३७. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिको शुं अंशतः सकंप छे के सर्वांशे सकंप छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ अंशतः सकंप छे अने सर्वांशे पण सकंप छे. [प्र०] शा हेतुथी एम कहो छो के ते यावत्-सर्वांशे पण सकंप छे ? [उ०] हे गौतम ! नैरयिको बे प्रकारना कद्धा छे, ते आ प्रमाणे-विग्रहगतित्तिने प्राप्त थयेला अने विग्रह गतिने नहि प्राप्त थयेला. तेमां जे विग्रह गतिने प्राप्त थयेला छे ते सर्वांशे सकंप छे. अने जे विग्रहगतित्तिने प्राप्त थयेला नथी ते अमुक अंशे सकंप छे. ते हेतुथी यावत्-तेओ सर्वांशे पण सकंप छे. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं.

३८. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गलो संख्याता छे, असंख्याता छे के अनंत छे ? [उ०] हे गौतम ! ते संख्याता नथी, असंख्याता नथी, पण अनंत छे. ए प्रमाणे यावत्-अनंत प्रदेशवाळा स्कंधो सुधी जाणवुं.

३९. [प्र०] हे भगवन् ! आकाशना एक प्रदेशमां रहेलां पुद्गलो शुं संख्याता छे, असंख्याता छे के अनंत छे ? [उ०] पूर्वे कद्धा प्रमाणे जाणवुं. ए रीते यावत्-असंख्यात प्रदेशमां रहेलां पुद्गलो विषे पण समजवुं.

४०. [प्र०] हे भगवन् ! एक समयनी स्थितिवाळां पुद्गलो शुं संख्याता छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्वे कद्धा प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-असंख्याता समयनी स्थितिवाळां पुद्गलो संबन्धे पण जाणवुं.

४१. [प्र०] हे भगवन् ! एकगुण काळां पुद्गलो शुं संख्याता होय-इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्वे कद्धा प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-अनंतगुण काळां पुद्गलो संबन्धे पण समजवुं. एम एज रीते बाकीना वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श संबन्धे यावत्-अनंत गुण रुक्ष सुधी समजवुं.

४२. [प्र०] हे भगवन् ! परमाणुपुद्गल अने द्विप्रदेशिक स्कंध, एमां द्रव्यार्थरूपे कोण कोनाथी अल्प, अधिक, तुल्य अने विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! द्विप्रदेशिक स्कंधो करतां परमाणु पुद्गलो द्रव्यार्थरूपे घणां छे.

परमाणु.

एक आकाशप्रदेशमां रहेला पुद्गलो.

एकसमयनी स्थितिवाळा पुद्गलो.

एकगुण काळा-पुद्गलो.

परमाणु अने द्विप्रदेशिक स्कंधो अवयवद्वय.

३६ * जेओ भोक्षगमनसमय रहेलां शैलेशीने प्राप्त थयेला छे तेओने योगनो रोध सर्वथा होवाथी ते निष्कंप छे.

† ईलिका गतिथी उत्पत्तिस्थाने जतां जीवो देशतः सकम्प छे, कारण के तेनो पूर्वना शरीरमां रहेलो अंश गतिकियारहित होवाथी ते निश्चल छे.

३७ † विग्रहगतित्तिने प्राप्त थयेला एटले जेओ मरीने विग्रह गतिवडे उत्पत्ति स्थाने जाय छे तेओ दजानी गतिथी सर्वात्मरूपे उपजे छे, माटे ते सर्वरूपे सकम्प छे. अने जेओ विग्रहगतित्तिने प्राप्त थयेला नथी ते ऋजुगतिवाळा अने अवस्थित ए वे प्रकारना छे. तेमां अहिं मात्र अवस्थित ग्रहण करेला होय तेम संभवे छे. तेओ शरीरमां रहीने मरणसमुद्घात करी ईलिका गतिवडे उत्पत्ति क्षेत्रनो अंशतः स्पर्श करे छे, माटे ते देशथी सकंप छे. अथवा स्वक्षेत्रमां रहेला जीवो हस्तापादादि अवयवोने चलाववा द्वारा देशथी सकंप छे.—टीका.

४३. [प्र०] एपसि णं भंते ! दुपपसियाणं तिप्पपसियाणं य खंधाणं दधट्टयाए कयरे कयरेहिंते बहुया ? [उ०] गोयमा ! तिप्पपसिर्पहिंते खंधेहिंते दुपपसिया खंधा दधट्टयाए बहुया; एवं एपणं गमपणं जाव—दसपपसिर्पहिंते खंधेहिंते नवपपसिया खंधा दधट्टयाए बहुया ।

४४. [प्र०] एपसि णं भंते ! दसपपसि०—पुच्छा [उ०] गोयमा ! दसपपसिर्पहिंते खंधेहिंते संखेज्जपपसिया खंधा दधट्टयाए बहुया ।

४५. [प्र०] एपसि णं भंते ! संखेज्ज०—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! संखेज्जपपसिर्पहिंते खंधेहिंते असंखेज्जपपसिया खंधा दधट्टयाए बहुया ।

४६. एपसि णं भंते ! असंखेज्ज०—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अणंतपपसिर्पहिंते खंधेहिंते असंखेज्जपपसिया खंधा दधट्टयाए बहुया ।

४७. [प्र०] एपसि णं भंते ! परमाणुपोग्गलाणं दुपपसियाणं य खंधाणं पपसट्टयाए कयरे कयरेहिंते बहुया ? [उ०] गोयमा ! परमाणुपोग्गलेहिंते दुपपसिया खंधा पपसट्टयाए बहुया । एवं एपणं गमपणं जाव—नवपपसिर्पहिंते खंधेहिंते दसपपसिया खंधा पपसट्टयाए बहुया; एवं सच्चत्थ पुच्छियच्चं । दसपपसिर्पहिंते खंधेहिंते संखेज्जपपसिया खंधा पपसट्टयाए बहुया । संखेज्जपपसिर्पहिंते खंधेहिंते असंखेज्जपपसिया खंधा पपसट्टयाए बहुया ।

४८. [प्र०] एपसि णं भंते ! असंखेज्जपपसियाणं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अणंतपपसिर्पहिंते खंधेहिंते असंखेज्जपपसिया खंधा पपसट्टयाए बहुया ।

४९. एपसि णं भंते ! एगपपसोगाढाणं दुपपसोगाढाणं य पोग्गलाणं दधट्टयाए कयरे कयरेहिंते जाव—विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! दुपपसोगाढेहिंते पोग्गलेहिंते एगपपसोगाढा पोग्गला दधट्टयाए विसेसाहिया । एवं एपणं गमपणं

द्विप्रदेशिक अने त्रि-
प्रदेशिक स्कन्धनुं
अल्पबहुत्व.

४३. [प्र०] हे भगवन् ! ए द्विप्रदेशिक स्कंध अने त्रिप्रदेशिक स्कंध एमां द्रव्यार्थपणे कया पुद्गलस्कन्धो कोनाथी यावत्—विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! त्रिप्रदेशिक स्कंधो करतां *द्विप्रदेशिक स्कंधो द्रव्यार्थपणे घणा छे, ए प्रमाणे ए गमक—पाठ वडे यावत्—दश प्रदेशवाळा स्कंधो करतां नव प्रदेशवाळा स्कंधो द्रव्यार्थपणे घणा छे.

दशप्रदेशिक अने सं-
ख्यात प्रदेशिकनुं
अल्पबहुत्व.

४४. [प्र०] हे भगवन् ! दश प्रदेशवाळा स्कंधो संबन्धे पूर्व प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! दश प्रदेशवाळा स्कंधो करतां संख्यात प्रदेशवाळा स्कंधो द्रव्यार्थरूपे घणा छे.

संख्यात प्रदेशिक अ-
ने असंख्यात प्रदे-
शिक स्कन्धनुं
अल्पबहुत्व.

४५. [प्र०] हे भगवन् ! ए संख्यात प्रदेशवाळा स्कंधो संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! संख्यात प्रदेशिक स्कंधो करतां असंख्यात प्रदेशिक स्कंधो द्रव्यार्थपणे घणा छे.

असंख्यात प्रदेशिक
अने अनन्त प्रदेशिक
स्कन्धनुं अल्प-
बहुत्व.

४६. [प्र०] हे भगवन् ! ए असंख्यात प्रदेशिक स्कंधो संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! द्रव्यार्थ रूपे अनंत प्रदेशिक स्कंधो करतां असंख्यात प्रदेशिक स्कंधो घणा छे.

परमाणु अने द्विप्रदे-
शिक स्कन्धनुं प्रदे-
शार्थरूपे अल्प-
बहुत्व.

४७. [प्र०] हे भगवन् ! परमाणु पुद्गल अने द्विप्रदेशिक स्कंधमां प्रदेशार्थरूपे कया कया शाथी यावत्—विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! प्रदेशार्थरूपे परमाणुपुद्गलो करतां द्विप्रदेशिक स्कंधो घणा छे. एम आ पाठ वडे यावत्—नव प्रदेशिक स्कंधो करतां दश प्रदेशिक स्कंधो प्रदेशार्थरूपे घणा छे. ए रीते सर्वत्र प्रश्न करवो. दश प्रदेशिक स्कंधो करतां संख्यात प्रदेशवाळा स्कंधो प्रदेशार्थरूपे घणा छे. संख्यात प्रदेशवाळा स्कंधो करतां असंख्यात प्रदेशिक स्कंधो प्रदेशार्थरूपे घणा छे.

असंख्यात प्रदेशिक
अने अनन्तप्रदेशि-
कनुं अल्पबहुत्व.

४८. [प्र०] हे भगवन् ! ए असंख्यात प्रदेशिक स्कंधो संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! अनंत प्रदेशिक स्कंधो करतां असंख्य प्रदेशिक स्कंधो प्रदेशार्थपणे घणा छे.

प्रदेशावगाढ पुद्ग-
लानुं द्रव्यरूपे
अल्पबहुत्व.

४९. [प्र०] हे भगवन् ! एक प्रदेशमां रहेला अने वे प्रदेशमां रहेला पुद्गलोमां द्रव्यार्थरूपे कया कोनाथी यावत्—विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! वे प्रदेशमां रहेला पुद्गलो करतां †एक प्रदेशमां रहेला पुद्गलो द्रव्यार्थरूपे विशेषाधिक छे. ए प्रमाणे ए पाठवडे त्रण

४३ * द्व्यणुक करतां परमाणुओ सूक्ष्मपणाथी अने एक होवाथी घणा छे, द्विप्रदेशिक स्कन्धो परमाणु करतां स्थूल होवाथी थोडा छे. एम पछीना सूत्र माटे जाणवुं. पूर्व पूर्वनी संख्या बहु छे अने पछी पछीनी थोडी छे. पण दशप्रदेशिक स्कन्धो करतां संख्यात प्रदेशिक स्कन्धो घणा छे. कारण के संख्यातना घणा स्थानो होय छे. संख्यातप्रदेशिक स्कन्ध करतां असंख्यात प्रदेशिक स्कन्धो घणा छे, कारण के, संख्यातप्रदेशिक करतां असंख्यातना घणा स्थानो होय छे. परंतु असंख्यात प्रदेशिक स्कन्धो करतां अनन्त प्रदेशिक स्कन्धो थोडा छे. कारण के तेनो तथाविध सूक्ष्म परिणाम थाय छे.—टीका.

४९ † परमाणुथी मांडी अनन्त प्रदेशिक स्कन्ध सुधी एक प्रदेशावगाढ होय छे अने द्व्यणुकथी मांडी अनन्ताणु स्कन्ध सुधी वे प्रदेशावगाढ होय छे. एम त्रिप्रदेशिक स्कन्धथी आरंभी अनन्त प्रदेशिक स्कन्ध सुधी त्रिप्रदेशावगाढ होय छे. ए प्रमाणे चतुःप्रदेशावगाढ, यावत्—असंख्य प्रदेशावगाढ स्कन्धो जाणवा.

तिपपसोगाढेहितो पोग्गलेहितो दुपपसोगाढा पोग्गला दधट्टयाए विसेसाहिया; जाव-दसपपसोगाढेहितो पोग्गलेहितो नवपपसोगाढा पोग्गला दधट्टयाए विसेसाहिया । दसपपसोगाढेहितो पोग्गलेहितो संखेज्जपपसोगाढा पोग्गला दधट्टयाए बहुया; संखेज्जपपसोगाढेहितो पोग्गलेहितो असंखेज्जपपसोगाढा पोग्गला दधट्टयाए बहुया । पुच्छा सधत्थ भाणियघा ।

५०. [प्र०] एपसि णं भंते ! एगपपसोगाढाणं दुपपसोगाढाणं य पोग्गलाणं पपसट्टयाए कयरे कयरोहितो जाव-विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! एगपपसोगाढेहितो पोग्गलेहितो दुपपसोगाढा पोग्गला पपसट्टयाए विसेसाहिया, एवं जाव-नवपपसोगाढेहितो पोग्गलेहितो दसपपसोगाढा पोग्गला पपसट्टयाए विसेसाहिया; दसपपसोगाढेहितो पोग्गलेहितो संखेज्जपपसोगाढा पोग्गला पपसट्टयाए बहुया; संखेज्जपपसोगाढेहितो पोग्गलेहितो असंखेज्जपपसोगाढा पोग्गला-पपसट्टयाए बहुया ।

५१. [प्र०] एपसि णं भंते ! एगसमयट्टितीयाणं दुसमयट्टितीयाणं य पोग्गलाणं दधट्टयाए० ? [उ०] जहा ओगाह-णाए वत्तघया एवं ठितीए वि ।

५२. [प्र०] एपसि णं भंते ! एगगुणकालयाणं दुगुणकालयाणं य पोग्गलाणं दधट्टयाए० ? [उ०] एपसि णं जहा परमाणुपोग्गलादीणं तहेव वत्तघया निरवसेसा; एवं सध्वेसि वन्न-गंध-रसाणं ।

५३. [प्र०] एपसि णं भंते ! एगगुणकक्खडाणं दुगुणकक्खडाणं य पोग्गलाणं दधट्टयाए कयरे कयरोहितो जाव-विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! एगगुणकक्खडेहितो पोग्गलेहितो दुगुणकक्खडा पोग्गला दधट्टयाए विसेसाहिया; एवं जाव-नवगुणकक्खडेहितो पोग्गलेहितो दसगुणकक्खडा पोग्गला दधट्टयाए विसेसाहिया; दसगुणकक्खडेहितो पोग्गलेहितो संखेज्जगुणकक्खडा पोग्गला दधट्टयाए बहुया; संखेज्जगुणकक्खडेहितो पोग्गलेहितो असंखेज्जगुणकक्खडा पोग्गला दधट्टयाए बहुया; असंखेज्जगुणकक्खडेहितो पोग्गलेहितो अनंतगुणकक्खडा पोग्गला दधट्टयाए बहुया । एवं पपसट्टयाए । सधत्थ पुच्छा भाणियघा । जहा कक्खडा एवं मउय-गरुय-लहुया वि । सीय-उसिण-निद्ध-लुक्खा जहा वन्ना ।

प्रदेशमां रहेला पुद्रलो करतां बे प्रदेशमां रहेला पुद्रलो द्रव्यार्थरूपे विशेषाधिक छे. यावत्-दश प्रदेशमां रहेला पुद्रलो करतां नव प्रदेशमां रहेला पुद्रलो द्रव्यार्थरूपे विशेषाधिक छे. दश प्रदेशमां रहेला पुद्रलो करतां संख्याता प्रदेशमां रहेला पुद्रलो द्रव्यार्थरूपे घणां छे. संख्याता प्रदेशमां रहेला पुद्रलो करतां असंख्याता प्रदेशमां रहेला पुद्रलो द्रव्यार्थरूपे घणां छे. सर्वत्र प्रश्न करवा.

५०. [प्र०] हे भगवन् ! एक प्रदेशमां रहेला अने बे प्रदेशमा रहेला ए पुद्रलोमां प्रदेशार्थरूपे कया पुद्रलो कोनाथी यावत्-विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! एक प्रदेशमां रहेला पुद्रलो करतां बे प्रदेशमां रहेला पुद्रलो प्रदेशार्थरूपे विशेषाधिक छे. ए प्रमाणे यावत्-नव. प्रदेशमां रहेला पुद्रलो करतां दश प्रदेशमां रहेला पुद्रलो प्रदेशार्थरूपे विशेषाधिक छे. दश प्रदेशमां रहेला पुद्रलो करतां संख्याता प्रदेशमां रहेला पुद्रलो प्रदेशार्थरूपे घणां छे. संख्याता प्रदेशमां रहेला पुद्रलो करतां असंख्याता प्रदेशमां रहेला पुद्रलो प्रदेशार्थरूपे घणां छे.

प्रदेशावगाह पुद्रग-
लोनुं प्रदेशरूपे
अल्पबहुत्व.

५१. [प्र०] हे भगवन् ! एक समयनी स्थितिवाळां अने बे समयनी स्थितिवाळां पुद्रलोमां द्रव्यार्थरूपे कया पुद्रलो कोनाथी यावत्-विशेषाधिक छे ? [उ०] जेम अवगाहनानी वक्तव्यता कही छे (सू० ४८-४९) तेम स्थितिनी पण वक्तव्यता कहेवी.

समयस्थितिवाळा पु-
द्रगलोनुं अल्पबहुत्व

५२. [प्र०] हे भगवन् ! एक गुण काळां अने द्विगुण काळां पुद्रलोमां द्रव्यार्थरूपे कया पुद्रलो कोनाथी विशेषाधिक छे-इत्यादि परमाणुपुद्रलादिनी वक्तव्यतानी पेठे बधी वक्तव्यता कहेवी. ए प्रमाणे बधा वर्ण, गंध अने रस संबंधे पण वक्तव्यता कहेवी.

वर्ण, गन्ध अने रस
विशिष्ट पुद्रगलोनुं
अल्पबहुत्व.

५३. [प्र०] हे भगवन् ! एकगुण कर्कश अने द्विगुण कर्कश पुद्रलोमां द्रव्यार्थरूपे कया पुद्रलो कोनाथी यावत्-विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! एकगुण कर्कश पुद्रलो करतां द्विगुण कर्कश पुद्रलो द्रव्यार्थरूपे विशेषाधिक छे. ए प्रमाणे यावत्-नवगुण कर्कश पुद्रलो करतां दशगुण कर्कश पुद्रलो द्रव्यार्थरूपे विशेषाधिक छे. दशगुण कर्कश पुद्रलो करतां संख्यातगुण कर्कश पुद्रलो द्रव्यार्थरूपे घणां छे. संख्यातगुण कर्कश पुद्रलो करतां असंख्यातगुण कर्कश पुद्रलो द्रव्यार्थरूपे घणां छे. असंख्यातगुण कर्कश पुद्रलो करतां अनंतगुण कर्कश पुद्रलो द्रव्यार्थरूपे घणां छे. ए प्रमाणे प्रदेशार्थरूपे पण सर्वत्र प्रश्न करवो. जेम कर्कश स्पर्श संबंधे कहुं छे तेम मृदु, गुरु अने लघु स्पर्श विशेष पण कहेवुं. तथा शीत, उष्ण, स्निग्ध अने रुक्ष स्पर्श संबंधे वर्णनी पेठे कहेवुं.

स्पर्शविशिष्ट पुद्रग-
लोनुं अल्पबहुत्व.

૫૪. [પ્ર૦] એસિ ણં મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલાણં સંખેજ્જપ્પસિયાણં, અસંખેજ્જપ્પસિયાણં, અણંતપ્પસિયાણ ય સંધાણં દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ પ્પસટ્ટયાપ્પ દ્વદ્વટ્ટપ્પસટ્ટયાપ્પ કયરે કયરે૦ જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સઘ્વત્થોવા અણંતપ્પસિયા સંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ, પરમાણુપોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ અણંતગુણા, સંખેજ્જપ્પસિયા સંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ સંખેજ્જગુણા, અસંખેજ્જપ્પસિયા સંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ અસંખેજ્જગુણા; પ્પસટ્ટયાપ્પ-સઘ્વત્થોવા અણંતપ્પસિયા સંધા પ્પસટ્ટયાપ્પ, પરમાણુપોગ્ગલા અપ્પસટ્ટયાપ્પ અણંતગુણા, સંખેજ્જપ્પસિયા સંધા પ્પસટ્ટયાપ્પ સંખેજ્જગુણા, અસંખેજ્જપ્પસિયા સંધા પ્પસટ્ટયાપ્પ અસંખેજ્જગુણા; દ્વદ્વટ્ટપ્પસટ્ટયાપ્પ-સઘ્વત્થોવા અણંતપ્પસિયા સંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ, તે ચેવ પ્પસટ્ટયાપ્પ અણંતગુણા, પરમાણુપોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટપ્પસટ્ટયાપ્પ અણંતગુણા, સંખેજ્જપ્પસિયા સંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ સંખેજ્જગુણા, તે ચેવ પ્પસટ્ટયાપ્પ સંખેજ્જગુણા, અસંખેજ્જપ્પસિયા સંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ અસંખેજ્જગુણા, તે ચેવ પ્પસટ્ટયાપ્પ અસંખેજ્જગુણા ।

૫૫. [પ્ર૦] એસિ ણં મંતે ! ઇગ્ગપ્પસોગ્ગાઢાણં, સંખેજ્જપ્પસોગ્ગાઢાણં, અસંખેજ્જપ્પસોગ્ગાઢાણ ય પોગ્ગલાણં દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ પ્પસટ્ટયાપ્પ દ્વદ્વટ્ટપ્પસટ્ટયાપ્પ કયરે કયરે૦ જાવ વિસેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સઘ્વત્થોવા ઇગ્ગપ્પસોગ્ગાઢા પોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ, સંખેજ્જપ્પસોગ્ગાઢા પોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ સંખેજ્જગુણા, અસંખેજ્જપ્પસોગ્ગાઢા પોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ અસંખેજ્જગુણા; પ્પસટ્ટયાપ્પ-સઘ્વત્થોવા ઇગ્ગપ્પસોગ્ગાઢા પોગ્ગલા અપ્પસટ્ટયાપ્પ, સંખેજ્જપ્પસોગ્ગાઢા પોગ્ગલા પ્પસટ્ટયાપ્પ સંખેજ્જગુણા, અસંખેજ્જપ્પસોગ્ગાઢા પોગ્ગલા પ્પસટ્ટયાપ્પ અસંખેજ્જગુણા; દ્વદ્વટ્ટપ્પસટ્ટયાપ્પ-સઘ્વત્થોવા ઇગ્ગપ્પસોગ્ગાઢા પોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટપ્પસટ્ટયાપ્પ, સંખેજ્જપ્પસોગ્ગાઢા પોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ સંખેજ્જગુણા, તે ચેવ પ્પસટ્ટયાપ્પ સંખેજ્જગુણા, અસંખેજ્જપ્પસોગ્ગાઢા પોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ અસંખેજ્જગુણા, તે ચેવ પ્પસટ્ટયાપ્પ અસંખેજ્જગુણા ।

૫૬. [પ્ર૦] એસિ ણં મંતે ! ઇગ્ગસમયટ્ઠિત્થયાણં, સંખેજ્જસમયટ્ઠિત્થયાણં, અસંખેજ્જસમયટ્ઠિત્થયાણ ય પોગ્ગલાણં૦ ? [૩૦] જહા ઓગ્ગાહ્ણાપ્પ તહા ઠિત્થિય વિ ભાણિયઘ્ણં અપ્પાવહુલ્લં ।

૫૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પરમાણુપુદ્ગલો સંખ્યાતપ્રદેશિક, અસંખ્યાતપ્રદેશિક અને અનંતપ્રદેશિક સ્કંધોમાં દ્રવ્યાર્થરૂપે, પ્રદેશાર્થરૂપે અને દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થરૂપે કયાં પુદ્ગલસ્કંધો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! દ્રવ્યાર્થરૂપે સૌથી થોડા અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો છે. તેથી પરમાણુ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે અનંતગુણ છે, તેથી સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, તેથી અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે. પ્રદેશાર્થરૂપે-અનંતપ્રદેશવાલા સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે સૌથી થોડા છે, તેથી પરમાણુપુદ્ગલો *અપ્રદેશાર્થરૂપે અનંતગુણ છે, તેથી સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, તેથી અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે, દ્રવ્યાર્થરૂપે-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે સૌથી થોડા છે, અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે અનંતગુણ છે; તેથી પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થરૂપે અનંતગુણ છે, તેથી સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, અને તેથી તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, તેથી અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંખ્યાત ગુણ છે, અને તેથી તે જ સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે.

૫૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા, સંખ્યાત પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા અને અસંખ્યાત પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા એ પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યાર્થપણે, પ્રદેશાર્થપણે અને દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થપણે કયા પુદ્ગલો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એક પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે સૌથી થોડા છે, તેથી સંખ્યાત પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, તેથી અસંખ્યાત પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે. પ્રદેશાર્થરૂપે-એક પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો અપ્રદેશાર્થપણે સૌથી થોડા છે, તેથી સંખ્યાતા પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, તેથી અસંખ્યાત પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે. દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થરૂપે-એક પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થરૂપે સૌથી થોડા છે, તેથી સંખ્યાતા પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, અને તેજ પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, તેથી અસંખ્યાત પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે અને તે તેથી તેજ પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે.

૫૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક સમયની સ્થિતિવાલા, સંખ્યાત સમયની સ્થિતિવાલા અને અસંખ્યાત સમયની સ્થિતિવાલા એ પુદ્ગલોમાં કયાં કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] જેમ અવગાહના સંબંધે અલ્પબહુલ્ય કહ્યું છે, તેમ સ્થિતિ સંબંધે પણ અલ્પબહુલ્ય કહેવું.

૧ પ્પસટ્ટયાપ્પ ગ-હ । ૨ અસંખેજ્જ હ । ૩ દ્વદ્વટ્ટપ્પસટ્ટ-હ ।

૫૪ * પરમાણુ અપ્રદેશી હોવાથી એટલે તેને પ્રદેશ નહિ હોવાથી અપ્રદેશાર્થરૂપે અનંતગુણ કહ્યા છે.

† પરમાણુઓ દ્રવ્યની વિવક્ષામાં દ્રવ્યરૂપ છે અને પ્રદેશવિવક્ષામાં તેને પ્રદેશો નહિ હોવાથી દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થરૂપે અનંતગુણ કહ્યા છે.

પરમાણુથી આરંભી
અનંત પ્રદેશિક
સ્કંધોનું અલ્પબહુલ્ય.

પ્રદેશવગાદ પુદ્ગલોનું
અલ્પબહુલ્ય.

એક સમયાધિ સ્થિ-
તિવાલા પુદ્ગલોનું
અલ્પબહુલ્ય.

५७. [प्र०] एएसि णं भंते ! एगुणकालगाणं, संखेज्जगुणकालगाणं, असंखेज्जगुणकालगाणं, अणंतगुणकालगाणं य पोग्गलाणं दधट्टयाप, पपसट्टयाप, दधट्टपपसट्टयाप० ? [उ०] एएसिं जहा परमाणुपोग्गलाणं अप्पाबहुगं तहा एएसिं पि अप्पाबहुगं; एवं सेसाण वि वन्न-गंध-रसाणं ।

५८. [प्र०] एएसि णं भंते ! एगुणकक्खडाणं, संखेज्जगुणकक्खडाणं, असंखेज्जगुणकक्खडाणं, अणंतगुणकक्खडाणं य पोग्गलाणं दधट्टयाप, पपसट्टयाप, दधट्टपपसट्टयाप कयरे कयरे० जाव-विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! सधत्थोवा एगुणकक्खडा पोग्गला दधट्टयाप, संखेज्जगुणकक्खडा पोग्गला दधट्टयाप संखेज्जगुणा, असंखेज्जगुणकक्खडा पोग्गला दधट्टयाप असंखेज्जगुणा, अणंतगुणकक्खडा पोग्गला दधट्टयाप अणंतगुणा, पपसट्टयाप एवं चेव; नवरं संखेज्जगुणकक्खडा पोग्गला पपसट्टयाप असंखेज्जगुणा, सेसं तं चेव । दधट्टपपसट्टयाप-सधत्थोवा एगुणकक्खडा पोग्गला दधट्टपपसट्टयाप, संखेज्जगुणकक्खडा पोग्गला दधट्टयाप संखेज्जगुणा; ते चेव पपसट्टयाप संखेज्जगुणा, असंखेज्जगुणकक्खडा दधट्टयाप असंखेज्जगुणा, ते चेव पपसट्टयाप असंखेज्जगुणा; अणंतगुणकक्खडा दधट्टयाप अणंतगुणा, ते चेव पपसट्टयाप अणंतगुणा । एवं मउय-गरुय-लहुयाण वि अप्पाबहुयं । सीय-उत्तिण-निद्ध-लुक्खाणं जहा वन्नाणं तहेव ।

५९. [प्र०] परमाणुपोग्गले णं भंते ! दधट्टयाप किं कडजुम्मे, तेयोए, दावरजुम्मे, कलियोगे ? [उ०] गोयमा ! नो कडजुम्मे, नो तेयोए, नो दावरजुम्मे, कलियोगे । एवं जाव-अणंतपएसिणं खंधे ।

६०. [प्र०] परमाणुपोग्गला णं भंते ! दधट्टयाप किं कडजुम्मा-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं सिय कडजुम्मा, जाव-सिय कलियोगा; विहाणादेसेणं नो कडजुम्मा, नो तेयोगा, नो दावरजुम्मा, कलियोगा । एवं जाव-अणंतपएसिया खंधा ।

६१. [प्र०] परमाणुपोग्गले णं भंते ! पपसट्टयाप किं कडजुम्मे० पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो कडजुम्मे, नो तेयोगे, नो दावरजुम्मे, कलियोगे ।

५७. [प्र०] हे भगवन् ! एकगुण काळा, संख्यातगुण काळा, असंख्यातगुण काळा अने अनंतगुण काळा ए पुद्गलोमां द्रव्यार्थरूपे, प्रदेशार्थरूपे अने द्रव्यार्थप्रदेशार्थरूपे कया पुद्गलो कोनाथी यावद्-विशेषाधिक छे ? [उ०] जेम परमाणुपुद्गलोनुं अल्पबहुत्व कहं छे (सू० ५३) तेम एओनुं पण अल्पबहुत्व कहेवुं. एम काळा सिवायना बाकीना वर्ण, गंध अने रस संबंघे पण जाणवुं.

वर्णविशेषित पुद्गलोनुं अल्पबहुत्वः

५८. [प्र०] हे भगवन् ! एकगुण कर्कश, संख्यातगुण कर्कश, असंख्यातगुण कर्कश अने अनंतगुण कर्कश ए पुद्गलोमां द्रव्यार्थरूपे, प्रदेशार्थरूपे तथा द्रव्यार्थप्रदेशार्थरूपे कया पुद्गलो कोनाथी यावत्-विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! एकगुण कर्कश पुद्गलो द्रव्यार्थरूपे सौथी थोडां छे, तेथी संख्यातगुण कर्कश पुद्गलो द्रव्यार्थरूपे संख्यातगुणा छे, तेथी असंख्यातगुण कर्कश पुद्गलो द्रव्यार्थरूपे असंख्यातगुण छे, तेथी अनंतगुण कर्कश पुद्गलो द्रव्यार्थरूपे अनंतगुण छे. प्रदेशार्थरूपे पण ए ज रीते जाणवुं. परन्तु विशेष ए के, संख्यातगुण कर्कश पुद्गलो प्रदेशार्थरूपे असंख्यातगुणा छे. बाकी बहुं पूर्वे कहा प्रमाणे जाणवुं. द्रव्यार्थप्रदेशार्थरूपे-एकगुण कर्कश पुद्गलो द्रव्यार्थ-प्रदेशार्थपणे सौथी थोडां छे; तेथी संख्यातगुण कर्कश पुद्गलो द्रव्यार्थरूपे संख्यातगुणां छे, अने तेज पुद्गलो प्रदेशार्थरूपे तेथी संख्यातगुणां छे, तेथी असंख्यातगुण कर्कश पुद्गलो द्रव्यार्थरूपे असंख्यातगुण छे, अने तेथी तेज पुद्गलो प्रदेशार्थरूपे असंख्यातगुण छे, अनंतगुण कर्कश पुद्गलो द्रव्यार्थरूपे तेथी अनंतगुण छे, अने तेज पुद्गलो प्रदेशार्थरूपे तेथी अनंतगुण छे. एज रीते मृदु, गुरु अने लघु स्पर्शोनुं पण अल्पबहुत्व कहेवुं. शीत, उष्ण, स्निग्ध अने रुक्ष स्पर्शोनुं अल्पबहुत्व वर्णोनी पेठे जाणवुं.

५९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गल द्रव्यार्थरूपे कृतयुग्म छे, त्र्योज छे, द्वापरयुग्म छे के कल्योज छे ? [उ०] हे गौतम ! कृतयुग्म नथी, त्र्योज नथी, द्वापरयुग्म नथी, पण *कल्योजरूप छे. ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशिक स्कंध सुधी जाणवुं.

परमाणुमां कृतयुग्मादि राक्षिनी समवतारं.

६०. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गले द्रव्यार्थपणे कृतयुग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! कदाच सामान्यादेशाथी कृतयुग्म होय, यावत्-कदाच कल्योज रूप होय. अने विशेषादेशाथी कृतयुग्म, त्र्योज के द्वापरयुग्म नथी, पण कल्योजरूप होय छे. ए प्रमाणे यावत्-अनंत प्रदेशिक स्कंधो सुधी जाणवुं.

परमाणुओ.

६१. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गल प्रदेशार्थरूपे कृतयुग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कृतयुग्म नथी, त्र्योज नथी, तेम द्वापरयुग्म नथी, पण कल्योजरूप छे.

परमाणु प्रदेशरूपे.

५९ * विधानादेशाथी एक परमाणुपुद्गले चार संख्याथी अपहार करतां एक बाकी रहे माटे ते हमेशां कल्योजरूप होय छे.

૬૨. [પ્ર૦] દુપ્પસિય-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો કહજુમ્મે, નો તેયોયે, દાવરજુમ્મે, નો કલિયોગે ।
૬૩. [પ્ર૦] તિપ્પસિય-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો કહજુમ્મે, તેયોય, નો દાવરજુમ્મે, નો કલિયોય ।
૬૪. [પ્ર૦] ચડપ્પસિય-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! કહજુમ્મે, નો તેઓય, નો દાવરજુમ્મે, નો કલિયોગે । પંચપ્પસિય જહા પરમાણુપોગ્ગલે । છપ્પસિય જહા દુપ્પસિય । સત્તપ્પસિય જહા તિપ્પસિય । અટ્ટપ્પસિય જહા ચડપ્પસિય । નવ-પ્પસિય જહા પરમાણુપોગ્ગલે । દસપ્પસિય જહા દુપ્પસિય ।
૬૫. [પ્ર૦] સંખેજ્જપ્પસિય ણં મંતે ! પોગ્ગલે-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય કહજુમ્મે, જાવ-સિય કલિયોય । एवं असंखेज्जप्पसिય वि, अणंतप्पसिય वि ।
૬૬. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલા ણં મંતે ! પ્પસદ્દયાય કિં કહજુમ્મા-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં સિય કહજુમ્મા, જાવ-સિય કલિયોગા । વિહાણાદેસેણં નો કહજુમ્મા, નો તેયોયા, નો દાવરજુમ્મા, કલિયોગા ।
૬૭. [પ્ર૦] દુપ્પસિયા ણં પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં સિય કહજુમ્મા, નો તેયોયા, સિય દાવરજુમ્મા, નો કલિયોગા । વિહાણાદેસેણં નો કહજુમ્મા, નો તેયોયા, દાવરજુમ્મા, નો કલિયોગા ।
૬૮. [પ્ર૦] તિપ્પસિયા ણં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં સિય કહજુમ્મા, જાવ-સિય કલિયોગા । વિહાણા-દેસેણં નો કહજુમ્મા, તેયોગા, નો દાવરજુમ્મા, નો કલિયોગા ।
૬૯. [પ્ર૦] ચડપ્પસિયા ણં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણ વિ વિહાણાદેસેણ વિ કહજુમ્મા, નો તેયોગા, નો દાવરજુમ્મા, નો કલિયોગા । પંચપ્પસિયા જહા પરમાણુપોગ્ગલા । છપ્પસિયા જહા દુપ્પસિયા । સત્તપ્પસિયા જહા તિપ્પસિયા । અટ્ટપ્પસિયા જહા ચડપ્પસિયા । નવપ્પસિયા જહા પરમાણુપોગ્ગલા । દસપ્પસિયા જહા દુપ્પસિયા ।
૭૦. [પ્ર૦] સંખેજ્જપ્પસિયા ણં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં સિય કહજુમ્મા, જાવ-સિય કલિયોગા । વિહા-ણાદેસેણં કહજુમ્મા વિ, જાવ-કલિયોગા વિ । एवं असंखेज्जप्पसिયા वि, अणंतप्पसिયા वि ।

દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ.

૬૨. [પ્ર૦] દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ કે કલ્યોજ રૂપ નથી, પણ દ્વાપરયુગ્મ છે.

ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધ.

૬૩. [પ્ર૦] ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ, દ્વાપર કે કલ્યોજ નથી, પણ ત્ર્યોજ છે.

ચતુઃપ્રદેશિકાદિ સ્કન્ધ.

૬૪. [પ્ર૦] ચાર પ્રદેશવાલો સ્કંધ સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! કૃતયુગ્મ છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજ નથી. પરમાણુપુદ્ગલની પેઠે પાંચ પ્રદેશવાલો સ્કંધ, દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધની પેઠે ષટ્પ્રદેશિક સ્કંધ, ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધની પેઠે સપ્ત પ્રદેશિક સ્કંધ, ચતુઃપ્રદેશિકની પેઠે આઠ પ્રદેશવાલો સ્કંધ, પરમાણુપુદ્ગલની પેઠે નવ પ્રદેશિક સ્કંધ અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધની પેઠે દશપ્રદેશિક સ્કંધ જાણવો.

સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ.

૬૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધ કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ કૃતયુગ્મ હોય અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજરૂપ હોય. એ પ્રમાણે અસંખ્યાત પ્રદેશિક તથા અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સંબંધે જાણવું.

પરમાણુઓનાં પ્રદેશ-રૂપે કૃતયુગ્માદિ રાશિઓ.

૬૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલો પ્રદેશાર્થપણે કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! સામાન્યાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ છે, અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજ છે. તથા વિશેષાદેશની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ કે દ્વાપરયુગ્મ નથી, પણ કલ્યોજ છે.

દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધો.

૬૭. [પ્ર૦] દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! સામાન્યાદેશની અપેક્ષાએ કદાચ કૃતયુગ્મ હોય અને કદાચ દ્વાપરયુગ્મ હોય, પણ ત્ર્યોજ કે કલ્યોજરાશિ રૂપ ન હોય. વિશેષની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ કે કલ્યોજરૂપ ન હોય, પણ દ્વાપરયુગ્મ રાશિરૂપ હોય.

ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધો.

૬૮. [પ્ર૦] ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! સામાન્યાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ, યાવત્-કદાચ કલ્યોજ હોય, વિશેષાદેશથી કૃતયુગ્મ, દ્વાપરયુગ્મ કે કલ્યોજ ન હોય, પણ ત્ર્યોજ હોય.

ચતુષ્પ્રદેશિકાદિ સ્કન્ધો.

૬૯. [પ્ર૦] શું ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કન્ધો કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! સામાન્યાદેશ અને વિશેષાદેશની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મરૂપ છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ અને કલ્યોજરૂપ નથી. પંચપ્રદેશિક સ્કન્ધો પરમાણુપુદ્ગલની પેઠે (સૂ. ૬૦-૬૧) જાણવા. છપ્રદેશિક સ્કન્ધોને દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધોની પેઠે (સૂ. ૬૭) જાણવું. સપ્તપ્રદેશિક સ્કન્ધો ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધોની પેઠે (સૂ. ૬૮), અષ્ટપ્રદેશિક સ્કન્ધો ચતુષ્પ્રદેશિકની પેઠે, નવપ્રદેશિક સ્કન્ધો પરમાણુપુદ્ગલોની જેમ (સૂ. ૬૦-૬૧) અને દશપ્રદેશિક સ્કન્ધો દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધોની પેઠે (સૂ. ૬૧) જાણવા.

સંખ્યાતપ્રદેશિકાદિ સ્કન્ધો.

૭૦. [પ્ર૦] શું સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો કૃતયુગ્મરાશિ રૂપ હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] સામાન્યાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મરૂપ હોય, યાવત્-કદાચ કલ્યોજરૂપ પણ હોય. વિશેષાદેશથી પણ કદાચ કૃતયુગ્મરૂપ હોય, યાવત્-કદાચ કલ્યોજરૂપ પણ હોય. એમ અસંખ્યાત પ્રદેશિક અને અનંતપ્રદેશિક સ્કન્ધો જાણવા.

७१. [प्र०] परमाणुपोग्गले णं भंते ! किं कडजुम्मपपसोगाढे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो कडजुम्मपपसोगाढे, नो तेयोग०, नो दावरजुम्म०, कलियोगपपसोगाढे ।

७२. [प्र०] दुपएसिए णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो कडजुम्मपपसोगाढे, णो तेयोग०, सिय दावरजुम्मपपसोगाढे, सिय कलियोगपपसोगाढे ।

७३. [प्र०] तिपएसिए णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो कडजुम्मपपसोगाढे, सिय तेयोगपपसोगाढे, सिय दावरजुम्मपपसोगाढे, सिय कलियोगपपसोगाढे ३ ।

७४. [प्र०] चउप्पएसिए णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय कडजुम्मपपसोगाढे, जाव-सिय कलियोगपपसोगाढे ४ । एवं जाव-अणंतपएसिए ।

७५. [प्र०] परमाणुपोग्गला णं भंते ! किं कडजुम्म-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं कडजुम्मपपसोगाढा, णो तेयोग०, नो दावर०, नो कलियोग० । विहाणादेसेणं नो कडजुम्मपपसोगाढा, णो तेयोग०, नो दावर०, कलिओगपपसोगाढा ।

७६. [प्र०] दुप्पएसिया णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं कडजुम्मपपसोगाढा, नो तेयोग०, नो दावर०, नो कलिओग० । विहाणादेसेणं नो कडजुम्मपपसोगाढा, नो तेयोगपपसोगाढा, दावरजुम्मपपसोगाढा वि, कलियोगपपसोगाढा वि ।

७७. [प्र०] तिप्पएसिया णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं कडजुम्मपपसोगाढा, नो तेयोग०, नो दावर०, नो कलि० । विहाणादेसेणं नो कडजुम्मपपसोगाढा, तेओगपपसोगाढा वि, दावरजुम्मपपसोगाढा वि, कलिओगपपसोगाढा वि ३ ।

७८. [प्र०] चउप्पएसिया णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं कडजुम्मपपसोगाढा, नो तेयोग०, नो दावर०, नो कलिओग० । विहाणादेसेणं कडजुम्मपपसोगाढा वि, जाव-कलिओगपपसोगाढा वि ४ । एवं जाव-अणंतपएसिया ।

७९. [प्र०] परमाणुपोग्गले णं भंते ! किं कडजुम्मसमयट्ठितीप-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय कडजुम्मसमयट्ठितीप, जाव-सिय कलिओगसमयट्ठितीप । एवं जाव-अणंतपएसिए ।

७१. [प्र०] हे भगवन् ! परमाणुपुद्गल कृतयुग्मप्रदेशावगाढ होय-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! कृतयुग्मप्रदेशावगाढ, त्र्योज प्रदेशावगाढ अने द्वापरयुग्मप्रदेशावगाढ न होय, पण कल्योजप्रदेशावगाढ होय.

परमाणुनी प्रदेशा-
वगाढता.

७२. [प्र०] द्विप्रदेशिक स्कंध संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कृतयुग्म के त्र्योज प्रदेशाश्रित नथी, पण कदाच द्वापरयुग्म के कदाच कल्योज प्रदेशाश्रित छे.

द्विप्रदेशिक.

७३. [प्र०] हे भगवन् ! शुं त्रिप्रदेशिक स्कंध कृतयुग्मप्रदेशावगाढ छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कृतयुग्म-प्रदेशाश्रित नथी, पण कदाच त्र्योज, कदाच द्वापरयुग्म के कदाच कल्योजप्रदेशाश्रित होय छे.

त्रिप्रदेशिक.

७४. [प्र०] चतुःप्रदेशिक स्कंध संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कदाच कृतयुग्मप्रदेशाश्रित होय छे अने यावत्-कदाच कल्योजप्रदेशाश्रित होय छे. ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशिक स्कंध सुधी जाणवुं.

चतुःप्रदेशिक.

७५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गलो कृतयुग्मप्रदेशाश्रित होय छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सामान्यादेशथी कृतयुग्म प्रदेशाश्रित होय छे, पण त्र्योज, द्वापर के कल्योजप्रदेशाश्रित नथी. तथा विशेषादेशथी कृतयुग्म, त्र्योज के द्वापरयुग्मप्रदेशाश्रित नथी, पण कल्योजप्रदेशाश्रित होय छे.

परमाणुपुद्गलो.

७६. [प्र०] हे भगवन् ! शुं द्विप्रदेशिक स्कंधो कृतयुग्मप्रदेशावगाढ छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सामान्यादेशथी कृतयुग्मप्रदेशावगाढ छे, पण त्र्योज, द्वापर के कल्योजप्रदेशावगाढ नथी, अने विशेषादेशथी कृतयुग्म प्रदेशां रहेल नथी, त्र्योज प्रदेशां रहेल नथी, पण द्वापरयुग्म प्रदेशाश्रित अने कल्योजप्रदेशाश्रित छे.

द्विप्रदेशिक स्कन्धो.

७७. [प्र०] हे भगवन् ! त्रिप्रदेशिक स्कन्ध कृतयुग्मप्रदेशावगाढ छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सामान्यादेशथी कृतयुग्म-प्रदेशाश्रित छे, पण त्र्योज, द्वापर के कल्योज प्रदेशाश्रित नथी. तथा विशेषादेशथी कृतयुग्मप्रदेशाश्रित नथी, पण त्र्योज, द्वापर के कल्यो-जप्रदेशाश्रित होय छे.

त्रिप्रदेशिक स्कन्धो.

७८. [प्र०] चतुःप्रदेशिक स्कंधो संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सामान्यादेशथी कृतयुग्मप्रदेशाश्रित होय छे, पण त्र्योज, द्वापरयुग्म के कल्योजप्रदेशाश्रित नथी, तथा विशेषादेशथी कृतयुग्मप्रदेशाश्रित होय छे, यावत्-कल्योजप्रदेशाश्रित पण होय छे. ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशिक स्कंधो सुधी जाणवुं.

चतुःप्रदेशिक
स्कन्धो.

७९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गल कृतयुग्मसमयनी स्थितिवालुं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! कदाच कृतयुग्म समयनी स्थितिवालुं होय छे, यावत्-कदाच कल्योज समयनी स्थितिवालुं होय छे. ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशिक स्कंध सुधी जाणवुं.

अनन्तप्रदेशिक
परमाणुवादिनी कृत-
युग्मादि समयनी
स्थिति.

८०. [प्र०] परमाणुपोग्गले णं भंते ! किं कडजुम्म०-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं सिय कडजुम्मसमयट्ठि-
तीया, जाव-सिय कलियोगसमयट्ठितीया ४ । विहाणादेसेणं कडजुम्मसमयट्ठितीया वि, जाव-कलियोगसमयट्ठितीया वि ४ ।
एवं जाव-अणंतपपसिया ।

८१. [प्र०] परमाणुपोग्गले णं भंते ! कालवन्नपज्जवेहिं किं कडजुम्मे, तेओगे-? [उ०] जहा ठितीए वत्तवया एवं
वन्नेसु वि सव्वेसु, गंधेसु वि एवं चेव, [एवं] रसेसु वि जाव-‘मधुरो रसो’ सि ।

८२. [प्र०] अणंतपपसिए णं भंते ! खंधे कक्खडफासपज्जवेहिं किं कडजुम्मे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय कडजुम्मे,
जाव-सिय कलिओगे ।

८३. [प्र०] अणंतपपसिया णं भंते ! खंधा कक्खडफासपज्जवेहिं किं कडजुम्मा-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं
सिय कडजुम्मा, जाव-सिय कलियोगा ४ । विहाणादेसेणं कडजुम्मा वि, जाव-कलियोगा वि ४ । एवं मउय-गरुय-लहुया
वि भाणियघ्वा । सीय-उसिण-निद्ध-लुक्खा जहा वन्ना ।

८४. [प्र०] परमाणुपोग्गले णं भंते ! किं सहे अणहे ? [उ०] गोयमा ! नो सहे, अणहे ।

८५. [प्र०] दुपपसिए णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सहे, नो अणहे । तिपपसिए जहा परमाणुपोग्गले । चउपपसिए
जहा दुपपसिए । पंचपपसिए जहा तिपपसिए । छप्पपसिए जहा दुपपसिए । सत्तपपसिए जहा तिपपसिए । अट्टपपसिए
जहा दुपपसिए । नवपपसिए जहा तिपपसिए । दसपपसिए जहा दुपपसिए ।

८६. [प्र०] संखेज्जपपसिए णं भंते ! खंधे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय सहे, सिय अणहे । एवं असंखेज्जपपसिए
वि । एवं अणंतपपसिए वि ।

८७. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गलो कृतयुग्म समयनी स्थितिवाळां छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सामान्यादेशाधी
कदाच कृतयुग्म समयनी स्थितिवाळां होय अने यावत्-कदाच कल्योज समयनी स्थितिवाळां होय. तथा विशेषादेशाधी कृतयुग्म-
समयनी स्थितिवाळां पण होय अने यावत्-कल्योज समयनी स्थितिवाळां पण होय. ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशिक स्कंधो सुधी
जाणवुं.

८१. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गलना काळा वर्णपर्यायो कृतयुग्मरूप छे, त्र्योज छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम स्थितिनी
कक्तव्यता कही तेम सर्व वर्णनी वक्तव्यता कहेवी. एम बधा गंधो अने रसोने विषे पण यावत्-मधुर रस सुधी एज प्रमाणे जाणवुं.

८२. [प्र०] हे भगवन् ! शुं अनंतप्रदेशिक स्कंधना कर्कशस्पर्शपर्यायो कृतयुग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते
कदाच कृतयुग्म छे अने यावत्-कदाच कल्योजरूप छे.

८३. [प्र०] हे भगवन् ! शुं अनंत प्रदेशवाळा स्कंधोना कर्कशस्पर्शपर्यायो कृतयुग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सामान्या-
देशाधी कदाच कृतयुग्म अने यावत्-कदाच कल्योज रूप पण होय छे. विशेषादेशाधी कृतयुग्म पण छे अने यावत्-कल्योजरूप पण छे.
ए प्रमाणे मृदु-कोमळ, गुरु-भारे अने लघु-हळवो-ए स्पर्श कहेवा. अने शीत-ठंडो, उष्ण-उनो, त्निग्ध-चिकणो अने रुक्ष-लुखो-
ए स्पर्शो वर्णोनी पेठे कहेवा.

८४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गल सार्ध (जेनो अरधो भाग थइ शके तेवुं) छे, के अनर्ध (जेनो अरधो भाग न थइ
शके तेवुं) छे ? [उ०] हे गौतम ! ते सार्ध नथी, पण अनर्ध छे.

८५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं बे प्रदेशवाळो स्कंध सार्ध छे के अनर्ध छे ? [उ०] हे गौतम ! ते *सार्ध छे, पण अनर्ध नथी.
ए रीते परमाणुपुद्गलनी पेठे त्रण प्रदेशवाळो स्कंध, बे प्रदेशवाळो स्कंधनी पेठे चार प्रदेशवाळो स्कंध, त्रण प्रदेशवाळानी पेठे पांच
प्रदेशवाळो स्कंध, बे प्रदेशवाळानी पेठे छ प्रदेशवाळो स्कंध, त्रण प्रदेशवाळानी पेठे सात प्रदेशवाळो स्कंध, बे प्रदेशवाळानी पेठे आठ
प्रदेशवाळो स्कंध, त्रण प्रदेशवाळानी पेठे नव प्रदेशवाळो स्कंध अने बे प्रदेशवाळानी पेठे दश प्रदेशवाळो स्कंध समजवो.

८६. [प्र०] हे भगवन् ! शुं संख्यातप्रदेशवाळो स्कंध सार्ध छे के अनर्ध छे ? [उ०] हे गौतम ! ते कदाच सार्ध छे अने
कदाच अनर्ध छे. ए प्रमाणे असंख्यात प्रदेशवाळा तथा अनंत प्रदेशवाळा स्कंध संबंघे पण समजवुं.

८५ * सम-बेकी संख्यावाळा प्रदेशोना जे स्कंधो छे ते सार्ध छे, कारण के तेना सरखा बे अर्ध भाग थइ शके छे. अने विषम-एकी संख्यावाळा
प्रदेशोना जे स्कंधो छे ते अनर्ध छे, कारण के तेना सरखा बे अर्ध भाग थइ शकता नथी.

वर्णादि पर्यायोनी
कृतयुग्मादिरूपता.

परमाणु सार्ध के
अनर्ध ?

विप्रदेशिकादि
स्कंध.

८७. [प्र०] परमाणुपोग्गला णं भंते ! किं सद्दा, अणद्दा ? [उ०] गोयमा ! सद्दा वा, अणद्दा वा । एवं जाव-अणंतपपसिया ।

८८. [प्र०] परमाणुपोग्गले णं भंते ! किं सेप, निरेप ? [उ०] गोयमा ! सिय सेप, सिय निरेप । एवं जाव-अणंतपपसिय ।

८९. [प्र०] परमाणुपोग्गला णं भंते ! किं सेया, निरेया ? [उ०] गोयमा ! सेया वि, निरेया वि । एवं जाव-अणंतपपसिया ।

९०. [प्र०] परमाणुपुग्गले णं भंते ! सेप कालओ केवचिरं होइ ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं आवलियाप असंखेज्जभागं ।

९१. [प्र०] परमाणुपोग्गले णं भंते ! निरेप कालओ केवचिरं होइ ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं असंखेज्जं कालं । एवं जाव-अणंतपपसिय ।

९२. [प्र०] परमाणुपोग्गला णं भंते ! सेया कालओ केवचिरं होन्ति ? [उ०] गोयमा ! सव्वद्धं ।

९३. [प्र०] परमाणुपोग्गला णं भंते ! निरेया कालओ केवचिरं होति ? [उ०] गोयमा ! सव्वद्धं । एवं जाव-अणंतपपसिया ।

९४. [प्र०] परमाणुपोग्गलस्स णं भंते ! सेयस्स केवतियं कालं अंतरं होइ ? [उ०] गोयमा ! सट्ठाणंतरं पडुच्च जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं असंखेज्जं कालं; परट्ठाणंतरं पडुच्च जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं असंखेज्जं कालं ।

८७. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गलो सार्धं छे के अनर्धं छे ? [उ०] हे गौतम ! ते *सार्धं पणं छे अने अनर्धं पणं छे. ए प्रमाणे यावत्-अनंत प्रदेशवाळा स्कंधो सुधी समजवुं.

८८. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गलं संकंपं छे के निष्कंपं छे ? [उ०] हे गौतम ! ते कदाच संकंपं छे अने कदाच निष्कंपं पणं छे. ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशिक स्कंध सुधी जाणवुं.

८९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गलो संकंपं छे के निष्कंपं छे ? [उ०] हे गौतम ! ते संकंपं पणं छे अने निष्कंपं पणं छे. ए प्रमाणे यावत्-अनंत प्रदेशवाळा स्कंधो सुधी समजवुं.

९०. [प्र०] हे भगवन् ! परमाणुपुद्गलं केटला कालं सुधी संकंपं रहे ? [उ०] हे गौतम ! ते (परमाणुपुद्गलं) जघन्य एक समयं सुधी अने उत्कृष्ट आवलिकाना असंख्यातमा भागं सुधी संकंपं रहे.

परमाणुनी संकंपाव-स्थानो काल.

९१. [प्र०] हे भगवन् ! परमाणुपुद्गलं केटला कालं सुधी निष्कंपं रहे ? [उ०] हे गौतम ! परमाणुपुद्गलं जघन्य एक समयं अने उत्कृष्ट असंख्याता कालं सुधी निष्कंपं रहे. ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशिक स्कंध सुधी जाणवुं.

परमाणुनी निष्कंप-तानो काल.

९२. [प्र०] हे भगवन् ! परमाणुपुद्गलो केटला कालं सुधी कंपायमानं रहे ? [उ०] हे गौतम ! परमाणुपुद्गलो सदा कालं कंपायमानं रहे.

९३. [प्र०] हे भगवन् ! परमाणुपुद्गलो केटलो कालं निष्कंपं रहे ? [उ०] हे गौतम ! सदा कालं निष्कंपं रहे. ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशवाळा स्कंधो सुधी जाणवुं.

परमाणुओनी निष्कंप-पतानो काल.

९४. [प्र०] हे भगवन् ! संकंपं परमाणुपुद्गलने केटला कालं अंतरं होय ? अर्थात् पोतानी कंपायमान अवस्थाधी बंधं पडी पाळो केटले काले कंपे ? [उ०] हे गौतम ! स्वस्थानने आश्रयी जघन्य एक समयं अने उत्कृष्ट असंख्य कालं अंतरं होय. परस्थानने आश्रयी जघन्य एक समयं अने उत्कृष्ट असंख्य कालं अंतरं होय.

संकंपं परमाणुतुं अंतर.

८७ * ज्यारे घणा परमाणुओ समसंख्यावाळा होय छे त्यारे ते सार्धं अने विषमसंख्यावाळा होय छे त्यारे अनर्धं कहेवाय छे, कारण के संघात-परस्पर मळवाधी अने भेद-जुदा पडवाधी तेनी संख्या अवस्थित होती नथी, तेथी ते बध्ने रूपे छे.

९४ † परमाणु परमाणुअवस्थामां-स्कन्धधी विद्युत्तावस्थामां होय त्यारे स्वस्थानं कहेवाय छे, अने ज्यारे स्कन्धावस्थामां होय छे त्यारे परस्थानं कहेवाय छे. तेमां एक परमाणु एकसमय पर्यन्त चलनक्रियाधी बन्धं पडी फरी चाले त्यारे स्वस्थानने आश्रयी जघन्यधी एक समयं अंतरं होय छे, अने उत्कृष्टधी ते परमाणु असंख्यात कालं पर्यन्त कोइ स्थळे स्थिर रहींने पुनः चाले त्यारे असंख्यात कालं अन्तरं होय छे. ज्यारे परमाणु द्विप्रदेशादिक स्कन्धना अन्तर्गत होय अने जघन्यधी एक समयं चलनक्रियाधी निश्चत थईने पुनः चाले त्यारे परस्थानने आश्रयी जघन्य एक समयं अन्तरं होय पण ज्यारे ते परमाणु असंख्यात कालं पर्यन्त द्विप्रदेशादिक स्कन्धरूपे रहींने पुनः ते स्कन्धधी जुदो पडीने चाले त्यारे परस्थानने आश्रयी उत्कृष्ट असंख्यात कालं अन्तरं होय छे.

૯૫. [પ્ર૦] નિરેયસ્સ કેવતિયં કાલં અંતરં હોહ ? [૩૦] ગોયમા ! સદ્ગાણંતરં પદુચ્ચ જહન્નેણં પક્કં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાપ અસંખેજ્જહમાગં; પરદ્વાણંતરં પદુચ્ચ જહન્નેણં પક્કં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જં કાલં ।

૯૬. [પ્ર૦] ટુપપસિયસ્સ ણં મંતે ! ળંધસ્સ સેયસ્સ પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સદ્ગાણંતરં પદુચ્ચ જહન્નેણં પક્કં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જં કાલં, પરદ્વાણંતરં પદુચ્ચ જહન્નેણં પક્કં સમયં, ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં । [પ્ર૦] નિરેયસ્સ કેવતિયં કાલં અંતરં હોહ ? [૩૦] ગોયમા ! સદ્ગાણંતરં પદુચ્ચ જહન્નેણં પક્કં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાપ અસંખેજ્જહમાગં; પરદ્વાણંતરં પદુચ્ચ જહન્નેણં પક્કં સમયં, ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં । एवं जाव-अणंतपपसियस्स ।

૯૭. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલાણં મંતે ! સેયાણં કેવતિયં કાલં અંતરં હોહ ? [૩૦] ગોયમા ! નત્થિ અંતરં । [પ્ર૦] નિરેયા-ણં કેવતિયં કાલં અંતરં હોહ ? [૩૦] ગોયમા ! નત્થિ અંતરં । एवं जाव-अणंतपपसियाणं खंधाणं ।

૯૮. [પ્ર૦] પપ્પસિ ણં મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલાણં સેયાણં, નિરેયાણ ય કયરે કયરેહિંતો જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સદ્ગાણોવા પરમાણુપોગ્ગલા સેયા, નિરેયા અસંખેજ્જગુણા, एवं जाव-असंखिज्जपपसियाणं खंधाणं ।

૯૯. [પ્ર૦] પપ્પસિ ણં મંતે ! અણંતપપ્પસિયાણં ળંધાણં સેયાણં, નિરેયાણ ય કયરે કયરે૦ જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સદ્ગાણોવા અણંતપપ્પસિયા ળંધા નિરેયા, સેયા અણંતગુણા ।

૧૦૦. [પ્ર૦] પપ્પસિ ણં મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલાણં સંખેજ્જપપ્પસિયાણં, અસંખેજ્જપપ્પસિયાણં, અણંતપપ્પસિયાણ ય ળંધાણં સેયાણં નિરેયાણ ય દ્ઢટ્ટયાપ પપ્પસટ્ટયાપ દ્ઢટ્ટપ્પસટ્ટયાપ કયરે કયરે૦ જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સદ્ગાણોવા

૯૫. [પ્ર૦] हे भगवन्! निष्कंप परमाणुपुद्गलं केटला काळनुं अंतर होय ?—निष्कंप परमाणुपुद्गल कंपीने पाळो केटले काळे निष्कंप थाय ? [उ०] हे गौतम ! *स्वस्थानने आश्रयी जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट आवलिकाना असंख्य भागनुं तथा परस्थानने आश्रयी जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट असंख्य काळनुं अंतर होय.

૯૬. [પ્ર૦] हे भगवन्! सकम्प वे प्रदेशवाळा स्कंधने केटला काळनुं अंतर होय ? [उ०] हे गौतम ! स्वस्थाननी अपेक्षाए जघन्य एक समयनुं अने उत्कृष्ट असंख्यात काळनुं तथा परस्थाननी अपेक्षाए जघन्य एक समयनुं अने उत्कृष्ट अनंत काळनुं अंतर होय. [प્ર०] हे भगवन्! वे प्रदेशवाळा निष्कंप स्कंधने केटला काळनुं अंतर होय ? [उ०] हे गौतम ! स्वस्थाननी अपेक्षाए जघन्य एक समयनुं अने उत्कृष्ट आवलिकाना असंख्य भागनुं तथा परस्थाननी अपेक्षाए जघन्य एक समयनुं अने उत्कृष्ट अनंत काळनुं अंतर होय. ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशिक स्कंध सुधी जाणतुं.

૯૭. [પ્ર૦] हे भगवन्! सकम्प परमाणुपुद्गलોनुं केटला काळनुं अंतर होय ? [उ०] हे गौतम ! तेओनुं अंतर नथी. [प્ર०] निष्कंप परमाणुपुद्गलોनुं केटलुं अंतर होय ? [उ०] हे गौतम ! अंतर नथी. ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशिक स्कंधो सुधी जाणतुं.

૯૮. [પ્ર૦] हे भगवन्! पूर्वोक्त सकंप अने निष्कंप परमाणुपुद्गलोमां कया परमाणुपुद्गलो कोनाथी यावत्-विशेषाधिक होय छे ? [उ०] हे गौतम ! सकम्प परमाणुपुद्गलो सौथी थोडां छे, अने निष्कंप परमाणुपुद्गलो असंख्यातगुणां छे. ए प्रमाणे यावत्-असंख्यात प्रदेशवाळा स्कंधो सुधी जाणतुं.

૯૯. [પ્ર૦] हे भगवन्! ए पूर्वोक्त सकम्प अने निष्कंप अनंत प्रदेशवाळा स्कंधोमां कया स्कंधो कोनाथी यावत्-विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! अनंत प्रदेशवाळा निष्कंप स्कंधो सौथी थोडा छे, अने તેथી अनंत प्रदेशवाळा सकंप स्कंधો अनंतગુણ छे.

૧૦૦. [પ્ર૦] हे भगवन्! ए सकंप अने निष्कंप परमाणुपुद्गलो, संख्यात प्रदेशवाळा स्कंधो, असंख्यात प्रदेशवाळा स्कंधो अने अनंत प्रदेशवाळा स्कंधોमां द्रव्यार्थपणे, प्रदेशार्થપणे तथा द्रव्यार्थप्रदेशार्थपणे कया पुद्गलो कोनाथी यावत्-विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! १ अनंत प्रदेशवाळा निष्कंप स्कंधो द्रव्यार्थपणे सौथी थोडा छे. २ તેथી अनंत प्रदेशવાळा सकંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપणे અનં-

૯૫. * જ્યારે પરમાણુ નિશ્ચલ-સ્થિર થઈને જઘન્ય એક સમય પર્યન્ત પરિભ્રમણ કરી પુનઃ સ્થિર થાય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગરૂપ અસંખ્ય સમય પર્યન્ત પરિભ્રમણ કરી પુનઃ સ્થિર થાય ત્યારે સ્વસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાનો અસંખ્યાતમો ભાગ અન્તર હોય. પરમાણુ નિશ્ચલ થઈ પોતાના સ્થાનથી ચલિત થાય અને જઘન્ય એક સમય પર્યન્ત દ્વિપ્રદેશાદિ સ્કન્ધરૂપે રહીને પુનઃ નિશ્ચલ થાય અને ઉત્કૃષ્ટ અસં-ખ્યાત કાઠ સુધી દ્વિપ્રદેશાદિ સ્કન્ધરૂપે રહી તેથી જુદો થઈને સ્થિર થાય ત્યારે પરસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર હોય.

૯૬ † દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ ચલિત થઈને અનન્ત કાઠપર્યન્ત ઉત્તરોત્તર ળીજા અનન્ત પુદ્ગલોની સાથે સંબન્ધ કરતો પુનઃ તેજ પરમાણુની સાથે સંબદ્ધ થઈને પુનઃ ચાલે ત્યારે પરસ્થાનને આશ્રયી ઉત્કૃષ્ટ અનન્ત કાઠનું અન્તર હોય.—ટીકા :

૯૭ ‡ સકમ્પ પરમાણુપુદ્ગલો લોકમાં સર્વદા વિદ્યમાન હોવાથી તેને વિષે અન્તર હતું નથી.

૧૦૦ ¶ પરમાણુપુદ્ગલો, સંખ્યાતપ્રદેશિક, અસંખ્યાતપ્રદેશિક અને અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધોના સકંપ અને નિષ્કમ્પ પક્ષના દ્રવ્યાર્થરૂપે આઠ વિકલ્પ થાય છે, એ પ્રમાણે પ્રદેશાર્થરૂપે પણ આઠ વિકલ્પ થાય છે. ડમ્યાર્થરૂપે ચૌદ વિકલ્પો થાય છે, કારણ કે સકમ્પ અને નિષ્કમ્પ પરમાણુઓના દ્રવ્યાર્થતા અને પ્રદેશાર્થતા પદને બદલે દ્રવ્યાર્થપ્રદેશાર્થતા રૂપ એકજ પદ કહેવું. એટલે સોઠ વિકલ્પના બદલે ચૌદ વિકલ્પો થાય છે.

નિષ્કમ્પ પરમાણુનું અન્તર.

સકમ્પ અને નિષ્કમ્પ દ્વિપ્રદેશિકાદિ સ્કન્ધનું અન્તર. નિષ્કમ્પ દ્વિપ્રદેશિકાદિ સ્કન્ધનું અન્તર.

સકમ્પ પરમાણુઓનું અન્તર.

સકંપ અને નિષ્કંપ પરમાણુઓનું અસં-ખ્યતા પ્રદેશિક સ્કન્ધો.

સકમ્પ અને નિષ્કમ્પ અનન્ત પ્રદેશિક સ્કન્ધોનું અસં-ખ્યતા.

અણંતપપ્સિયા સંધા નિરેયા દ્વદ્વયાપ ૧, અણંતપપ્સિયા સંધા સેયા દ્વદ્વયાપ અણંતગુણા ૨, પરમાણુપોગ્ગલા સેયા દ્વદ્વયાપ અણંતગુણા ૩, સંલેજ્જપપ્સિયા સંધા સેયા દ્વદ્વયાપ અસંલેજ્જગુણા ૪, અસંલેજ્જપપ્સિયા સંધા સેયા દ્વદ્વયાપ અસંલેજ્જગુણા ૫, પરમાણુપોગ્ગલા નિરેયા દ્વદ્વયાપ અસંલેજ્જગુણા ૬, સંલેજ્જપપ્સિયા સંધા નિરેયા દ્વદ્વયાપ સંલેજ્જગુણા ૭, અસંલેજ્જપપ્સિયા સંધા નિરેયા દ્વદ્વયાપ અસંલેજ્જગુણા ૮. પપ્સટ્ટયાપ એવં ચેવ । નવરં પરમાણુપોગ્ગલા અપ્પસટ્ટયાપ માણિ-યદ્ધા । સંલેજ્જપપ્સિયા સંધા નિરેયા પપ્સટ્ટયાપ અસંલેજ્જગુણા; સેસં તં ચેવ । દ્વદ્વપ્પસટ્ટયાપ—સદ્ધત્થોવા અણંતપપ્સિયા સંધા નિરેયા દ્વદ્વયાપ ૧, તે ચેવ પપ્સટ્ટયાપ અણંતગુણા ૨, અણંતપપ્સિયા સંધા સેયા દ્વદ્વયાપ અણંતગુણા ૩, તે ચેવ પપ્સટ્ટયાપ અણંતગુણા ૪, પરમાણુપોગ્ગલા સેયા દ્વદ્વઅપ્પસટ્ટયાપ અણંતગુણા ૫, સંલેજ્જપપ્સિયા સંધા સેયા દ્વદ્વયાપ અસંલેજ્જગુણા ૬, તે ચેવ પપ્સટ્ટયાપ અસંલેજ્જગુણા ૭, અસંલેજ્જપપ્સિયા સંધા સેયા દ્વદ્વયાપ અસંલેજ્જગુણા ૮, તે ચેવ પપ્સટ્ટયાપ અસંલેજ્જગુણા ૯, પરમાણુપોગ્ગલા નિરેયા દ્વદ્વઅપ્પસટ્ટયાપ અસંલેજ્જગુણા ૧૦, સંલેજ્જપપ્સિયા સંધા નિરેયા દ્વદ્વયાપ અસંલેજ્જગુણા ૧૧, તે ચેવ પપ્સટ્ટયાપ અસંલેજ્જગુણા ૧૨, અસંલેજ્જપપ્સિયા સંધા નિરેયા દ્વદ્વયાપ અસંલેજ્જગુણા ૧૩, તે ચેવ પપ્સટ્ટયાપ સંલેજ્જગુણા ૧૪ ।

૧૦૧. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલે ણં મંતે ! કિં દેસેપ, સઘ્ણેપ, નિરેપ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો દેસેપ, સિય સઘ્ણેપ, સિય નિરેપ ।

૧૦૨. [પ્ર૦] ટુપ્પસિય ણં મંતે ! સંધે—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય દેસેપ, સિય સઘ્ણેપ, સિય નિરેપ । એવં જાવ—અણંતપપ્સિય ।

૧૦૩. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલા ણં મંતે ! કિં દેસેયા, સઘ્ણેયા, નિરેયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો દેસેયા, સઘ્ણેયા વિ નિરેયા વિ ।

૧૦૪. [પ્ર૦] ટુપ્પસિયા ણં મંતે ! સંધા—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! દેસેયા વિ, સઘ્ણેયા વિ, નિરેયા વિ । એવં જાવ—અણંતપપ્સિયા ।

તગુણા છે. ૩ તેથી સંકંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે અણંતગુણા છે. ૪ તેથી સંહ્યાત પ્રદેશવાલા સંકંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંહ્યાત-ગુણા છે. ૫ તેથી અસંહ્યાત પ્રદેશવાલા સંકંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંહ્યાતગુણા છે. ૬ તેથી નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે અસંહ્યાતગુણા છે. ૭ તેથી સંહ્યાત પ્રદેશવાલા નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સંહ્યાતગુણા છે. ૮ તેથી અસંહ્યાત પ્રદેશવાલા નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંહ્યાતગુણા છે. પ્રદેશાર્થપણે પણ એજ રીતે આઠ વિકલ્પો જાણવા. વિશેષ એ કે, પરમાણુપુદ્ગલો (પ્રદેશાર્થને બદલે) અપ્રદેશાર્થપણે કહેવાં. સંહ્યાત પ્રદેશવાલા નિષ્કંપ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંહ્યાતગુણા છે. બાકી બધું તેજ પ્રમાણે સમજવું. દ્રવ્યાર્થ—પ્રદેશાર્થપણે—૧ અણંતપ્રદેશવાલા નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સૌથી ઓછા છે. ૨ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અણંતગુણા છે. ૩ અણંત પ્રદેશવાલા સંકંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અણંતગુણા છે. ૪ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અણંતગુણા છે. ૫ સંકંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ—અપ્રદેશાર્થપણે અણંતગુણા છે. ૬ સંહ્યાત પ્રદેશવાલા સંકંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંહ્યાતગુણા છે. ૭ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંહ્યાતગુણા છે. ૮ અસંહ્યાત પ્રદેશવાલા સંકંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંહ્યાતગુણા છે. ૯ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંહ્યાત ગુણા છે. ૧૦ નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ—અપ્રદેશાર્થપણે અસંહ્યાતગુણા છે. ૧૧ સંહ્યાત પ્રદેશવાલા નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંહ્યાતગુણા છે. ૧૨ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે *અસંહ્યાતગુણા છે. ૧૩ અસંહ્યાત પ્રદેશવાલા નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંહ્યાત-ગુણા છે. ૧૪ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંહ્યાતગુણા છે.

૧૦૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલ અમુક અંશે કંપે છે, સર્વ અંશે કંપે છે, કે નિષ્કંપ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે અમુક અંશે કંપતો નથી, પણ કદાચ સર્વ અંશે કંપે છે અને કદાચ નિષ્કંપ રહે છે. પરમાણુનો કમ્પ.

૧૦૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અમુક અંશે કંપે છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ અમુક અંશે કંપે છે, કદાચ સર્વ અંશે કંપે છે અને કદાચ નિષ્કંપ પણ રહે છે. એ પ્રમાણે યાવત્—અણંત પ્રદેશવાલા સ્કંધ સુધી જાણવું. દ્વિપ્રદેશિકાદિ સ્કંધનો કમ્પ.

૧૦૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલો અમુક અંશે કંપે છે, સર્વ અંશે કંપે છે કે નિષ્કંપ રહે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ અમુક અંશે કંપતા નથી, પણ સર્વ અંશે કંપે છે અને નિષ્કંપ પણ રહે છે. પરમાણુનો કમ્પ.

૧૦૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અમુક અંશે કંપે છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ અમુક અંશે કંપે છે, સર્વ અંશે પણ કંપે છે અને નિષ્કંપ પણ રહે છે. એ પ્રમાણે યાવત્—અણંત પ્રદેશવાલા સ્કંધ સુધી જાણવું. દ્વિપ્રદેશિકાદિ સ્કંધોનો કમ્પ.

૧૦૦ * દ્રવ્યાર્થતાસૂત્રને વિષે સંહ્યાતપ્રદેશિક નિષ્કંપ સ્કંધો નિષ્કમ્પ પરમાણુઓથી સંહ્યાતગુણા કહ્યા, અને પ્રદેશાર્થતાસૂત્રમાં તે પરમાણુઓ કરતાં તે સ્કંધો અસંહ્યાત ગુણા કહ્યા, તેનું કારણ એ છે કે નિષ્કમ્પ પરમાણુઓથી નિષ્કમ્પ સંહ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંહ્યાતગુણા હોય છે, અને તેમાંના ઘણા સ્કંધોમાં ઉત્કૃષ્ટ સંહ્યાતવાલા પ્રદેશો હોવાથી નિષ્કમ્પ પરમાણુઓથી પ્રદેશાર્થરૂપે અસંહ્યાતગુણા હોય છે. કેમકે ઉત્કૃષ્ટ સંહ્યાતમાં એક સંહ્યાત ઉમેરતાં અસંહ્યાત થાય છે.

૧૦૫. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલે ણં મંતે ! સઘ્વે કાલઓ કેવચિરં હોદ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાપ અસંઘેજ્જહમાગં ।

૧૦૬. [પ્ર૦] નિરેયે કાલઓ કેવચિરં હોદ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંઘેજ્જ કાલં ।

૧૦૭. [પ્ર૦] દુપ્પસિપ ણં મંતે ! ળંધે દેસેપ કાલઓ કેવચિરં હોદ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાપ અસંઘેજ્જહમાગં ।

૧૦૮. [પ્ર૦] સઘ્વે કાલઓ કેવચિરં હોદ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાપ અસંઘેજ્જહમાગં ।

૧૦૯. [પ્ર૦] નિરેય કાલઓ કેવચિરં હોદ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંઘેજ્જ કાલં । ઇવં જાવ-અણંતપ્પસિપ ।

૧૧૦. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલા ણં મંતે ! સઘ્વેયા કાલઓ કેવચિરં હોંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘ્વદ્ધં ।

૧૧૧. [પ્ર૦] નિરેયા કાલઓ કેવચિરં હોંતિ ? [ઉ૦] સઘ્વદ્ધં ।

૧૧૨. [પ્ર૦] દુપ્પસિપિયા ણં મંતે ! ળંધા દેસેયા કાલઓ કેવચિરં ? [ઉ૦] સઘ્વદ્ધં ।

૧૧૩. [પ્ર૦] સઘ્વેયા કાલઓ કેવચિરં ? [ઉ૦] સઘ્વદ્ધં ।

૧૧૪. [પ્ર૦] નિરેયા કાલઓ કેવચિરં ? [ઉ૦] સઘ્વદ્ધં । ઇવં જાવ-અણંતપ્પસિપિયા ।

૧૧૫. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલસ્સ ણં મંતે ! સઘ્વેયસ્સ કેવતિયં કાલં અંતરં હોદ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘ્વણંતરં પઢુચ્ચ જહન્નેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંઘેજ્જ કાલં; પરઘ્વણંતરં પઢુચ્ચ જહન્નેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં ઇવં ચેવ ।

૧૧૬. [પ્ર૦] નિરેયસ્સ કેવતિયં અંતરં હોદ ? [ઉ૦] સઘ્વણંતરં પઢુચ્ચ જહન્નેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાપ અસંઘેજ્જહમાગં; પરઘ્વણંતરં પઢુચ્ચ જહન્નેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંઘેજ્જ કાલં ।

પરમાણુના કંપનનો કાલ.

૧૦૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલ કેટલા વખત સુધી સર્વ અંશે કંપે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંઘ્યાતમા ભાગ સુધી સંકંપ હોય.

પરમાણુના અકંપનનો કાલ.

૧૦૬. [પ્ર૦] તે કેટલા વખત સુધી નિષ્કંપ રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ અસંઘ્યાત કાલ સુધી નિષ્કંપ રહે.

દ્વિપ્રદેશિકાદિ સ્કંધનો દેશકંપનકાલ.

૧૦૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા કાલ સુધી દેશથી-અમુક અંશે કંપે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંઘ્યાતમા ભાગ સુધી દેશથી કંપે.

સર્વકંપનકાલ.

૧૦૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે કેટલા વખત સુધી સર્વ અંશે કંપે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંઘ્યાતમા ભાગ સુધી સર્વ અંશે કંપે.

નિષ્કંપન કાલ.

૧૦૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે કેટલા કાલ સુધી નિષ્કંપ રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ અસંઘ્યાત કાલ સુધી નિષ્કંપ રહે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી જાણવું.

પરમાણુઓનો કંપન કાલ.

૧૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલો કેટલા કાલ સુધી સર્વ અંશે કંપે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સદા કાલ કંપે.

નિષ્કંપન કાલ. દ્વિપ્રદેશિકાદિ સ્કંધોનો દેશકંપન કાલ.

૧૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેઓ કેટલા કાલ સુધી નિષ્કંપ રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બધો કાલ નિષ્કંપ રહે.

૧૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! બે પ્રદેશવાલા સ્કંધો કેટલા વખત સુધી દેશથી કંપે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બધો કાલ દેશથી કંપે.

૧૧૩. [પ્ર૦] તેઓ કેટલા વખત સુધી સર્વ અંશે કંપે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બધો કાલ સર્વ અંશે કંપે.

સર્વકંપન કાલ.

૧૧૪. [પ્ર૦] તેઓ કેટલા વખત સુધી નિષ્કંપ રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બધો કાલ નિષ્કંપ રહે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંત પ્રદેશવાલા સ્કંધો સુધી જાણવું.

અકંપન કાલ.

સર્વોંશે સંકંપ પરમાણુનું અંતર.

૧૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સર્વોંશે સંકંપ પરમાણુપુદ્ગલનું કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અસંઘ્યાત કાલનું અંતર હોય. તથા પરસ્થાનની અપેક્ષા જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અસંઘ્યાત કાલનું અંતર હોય.

નિષ્કંપ પરમાણુનું અંતર.

૧૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલનું કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંઘ્યાતમા ભાગનું અંતર હોય. તથા પરસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અસંઘ્યાત કાલનું અંતર હોય.

११७. [प्र०] दुपएसियस्स णं भंते ! खंधस्स देसेयस्स केवतियं कालं अंतरं होइ ? [उ०] सट्ठाणंतरं पडुच्च जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं असंखेज्जं कालं; परट्ठाणंतरं पडुच्च जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं अणंतं कालं ।

११८. [प्र०] सधेयस्स केवतियं कालं० ? [उ०] एवं चेव जहा देसेयस्स ।

११९. [प्र०] निरेयस्स केवतियं० ? [उ०] सट्ठाणंतरं पडुच्च जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं आवलियाप असंखेज्जइ-भागं, परट्ठाणंतरं पडुच्च जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं अणंतं कालं । एवं जाव-अणंतपएसियस्स ।

१२०. [प्र०] परमाणुपोग्गलाणं भंते ! सधेयाणं केवतियं कालं अंतरं होइ ? [उ०] नत्थि अंतरं ।

१२१. [प्र०] निरेयाणं केवतियं० ? [उ०] नत्थि अंतरं ।

१२२. [प्र०] दुपएसियाणं भंते ! खंधाणं देसेयाणं केवतियं कालं० ? [उ०] नत्थि अंतरं ।

१२३. [प्र०] सधेयाणं केवतियं कालं० ? [उ०] नत्थि अंतरं ।

१२४. [प्र०] निरेयाणं केवतियं कालं० ? [उ०] नत्थि अंतरं । एवं जाव-अणंतपएसियाणं ।

१२५. [प्र०] एसि णं भंते ! परमाणुपोग्गलाणं सधेयाणं निरेयाणं य कयरे कयरे० जाव-विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! सधत्थोवा परमाणुपोग्गला सधेया, निरेया असंखेज्जगुणा ।

१२६. [प्र०] एसि णं भंते ! दुपएसियाणं खंधाणं देसेयाणं, सधेयाणं, निरेयाणं य कयरे कयरे० जाव-विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! सधत्थोवा दुपएसिया खंधा सधेया, देसेया असंखेज्जगुणा, निरेया असंखेज्जगुणा । एवं जाव-असंखेज्जपएसियाणं खंधाणं ।

११७. [प्र०] हे भगवन् ! अंशतः सकंप द्विप्रदेशिक स्कंधने केटला काळनुं अंतर होय ? [उ०] हे गौतम ! स्वस्थाननी अपेक्षाए जघन्य एक समयनुं, अने उत्कृष्ट असंख्यात काळनुं अंतर होय; तथा परस्थाननी अपेक्षाए जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट अनंत काळनुं अंतर होय.

देशी सकंप द्विप्रदेशिक स्कंधनुं अंतर.

११८. [प्र०] हे भगवन् ! सर्व अंशे सकंप द्विप्रदेशिक स्कंधने केटला काळनुं अंतर होय ? [उ०] हे गौतम ! देशी-अमुक अंशे सकंप द्विप्रदेशिक स्कंधनी पेठे तेनुं अंतर जाणवुं.

सर्वसकंप द्विप्रदेशिक स्कंधनुं अंतर.

११९. [प्र०] हे भगवन् ! निष्कंप द्विप्रदेशिक स्कंधने केटला काळनुं अंतर होय ? [उ०] हे गौतम ! स्वस्थाननी अपेक्षाए जघन्य एक समयनुं अने उत्कृष्ट आवलिकाना असंख्यातमा भागनुं; तथा परस्थाननी अपेक्षाए जघन्य एक समयनुं अने उत्कृष्ट अनंत काळनुं अंतर होय. ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशिक स्कंध सुधी जाणवुं.

निष्कंप द्विप्रदेशिकनुं अंतर.

१२०. [प्र०] हे भगवन् ! सर्वांशे सकंप परमाणुपुद्गलोने केटला काळनुं अंतर होय ? [उ०] हे गौतम ! तेओने अंतर नथी.

सकंप परमाणुओनुं अंतर.

१२१. [प्र०] हे भगवन् ! निष्कंप परमाणुपुद्गलोने केटला काळनुं अंतर होय ? [उ०] हे गौतम ! तेओनुं अंतर नथी.

अकंप परमाणुओनुं अंतर.

१२२. [प्र०] हे भगवन् ! अमुक अंशे सकंप द्विप्रदेशिक स्कंधोने केटला काळनुं अंतर होय ? [उ०] हे गौतम ! तेओने अंतर नथी.

अंशतः सकंप द्विप्रदेशिक स्कंधोनुं अंतर.

१२३. [प्र०] हे भगवन् ! सर्वांशे सकंप द्विप्रदेशिक स्कंधोने केटला काळनुं अंतर होय ? [उ०] हे गौतम ! तेओने अंतर नथी.

सर्वतः सकंप द्विप्रदेशिक स्कंधोनुं अंतर.

१२४. [प्र०] हे भगवन् ! निष्कंप द्विप्रदेशिक स्कंधोने केटला काळनुं अंतर होय ? [उ०] हे गौतम ! तेओने अंतर नथी, ए प्रमाणे यावत्-अनंत प्रदेशवाळा स्कंधो सुधी समजवुं.

निष्कंप द्विप्रदेशिक स्कंधनुं अंतर.

१२५. [प्र०] हे भगवन् ! सकंप अने निष्कंप ए परमाणुपुद्गलोमां कया परमाणुपुद्गलो कोनाथी यावत्-विशेषाधिक होय ? [उ०] हे गौतम ! सकंप परमाणुपुद्गलो सौधी थोडां छे, अने तेथी निष्कंप परमाणुपुद्गलो असंख्यातगुणां छे.

सकंप अने निष्कंप परमाणुओनुं अल्प-बहुत्व.

१२६. [प्र०] हे भगवन् ! ए अंशतः सकंप, सर्वांश सकंप अने अकंप द्विप्रदेशिक स्कंधोमां कया स्कंधो कोनाथी यावत्-विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! सर्वांश सकंप द्विप्रदेशिक स्कंधो सौधी थोडा छे, तेथी अंशतः सकंप द्विप्रदेशिक स्कंधो असंख्यात गुणा छे अने तेथी अकंप द्विप्रदेशिक स्कंधो असंख्यातगुणा छे. ए प्रमाणे यावत्-असंख्यातप्रदेशिक स्कंधो सुधी जाणवुं.

सकंप अने निष्कंप द्विप्रदेशिक स्कंधोनुं अल्प-बहुत्व.

૧૨૭. [પ્ર૦] યસિ ણં મંતે ! અણંતપસિયાણં ધંધાણં દેસેયાણં, સઘેયાણં, નિરેયાણં ય કયરે કયરે૦ જાવ-વિસે-સાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સઘ્થોવા અણંતપસિયા ધંધા સઘેયા, નિરેયા અણંતગુણા, દેસેયા અણંતગુણા ।

૧૨૮. [પ્ર૦] યસિ ણં મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલાણં સંઘેજ્જપસિયાણં, અસંઘેજ્જપસિયાણં, અણંતપસિયાણં ય ધંધાણં દેસેયાણં, સઘેયાણં, નિરેયાણં દઘટ્ટયાપ, પપસટ્ટયાપ, દઘટ્ટપપસટ્ટયાપ કયરે કયરે-જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સઘ્થોવા અણંતપસિયા ધંધા સઘેયા દઘટ્ટયાપ ૧, અણંતપસિયા ધંધા નિરેયા દઘટ્ટયાપ અણંતગુણા ૨, અણંતપસિયા ધંધા દેસેયા દઘટ્ટયાપ અણંતગુણા ૩, અસંઘેજ્જપસિયા ધંધા સઘેયા દઘટ્ટયાપ અસંઘેજ્જગુણા ૪, સંઘેજ્જપસિયા ધંધા સઘેયા દઘટ્ટયાપ અસંઘેજ્જગુણા ૫, પરમાણુપોગ્ગલા સઘેયા દઘટ્ટયાપ અસંઘેજ્જગુણા ૬, સંઘેજ્જપસિયા ધંધા દેસેયા દઘટ્ટયાપ અસંઘેજ્જગુણા ૭, અસંઘેજ્જપસિયા ધંધા દેસેયા દઘટ્ટયાપ અસંઘેજ્જગુણા ૮, પરમાણુપોગ્ગલા નિરેયા દઘટ્ટયાપ અસંઘેજ્જગુણા ૯, સંઘેજ્જપસિયા ધંધા નિરેયા દઘટ્ટયાપ સંઘેજ્જગુણા ૧૦, અસંઘેજ્જપસિયા ધંધા નિરેયા દઘટ્ટયાપ અસંઘેજ્જગુણા ૧૧ । પપસટ્ટયાપ-સઘ્થોવા અણંતપદેસિયા૦ । પવં પપસટ્ટયાપ વિ । નવરં પરમાણુપોગ્ગલા અપપસટ્ટયાપ માણિયઘ્વા । સંઘેજ્જપસિયા ધંધા નિરેયા પપસટ્ટયાપ અસંઘેજ્જગુણા; સેસં તં ચેવ । દઘટ્ટપપસટ્ટયાપ-સઘ્થોવા અણંતપસિયા ધંધા સઘેયા દઘટ્ટયાપ ૧, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ અણંતગુણા ૨, અણંતપસિયા ધંધા નિરેયા દઘટ્ટયાપ અણંતગુણા ૩, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ અણંતગુણા ૪, અણંતપસિયા ધંધા દેસેયા દઘટ્ટયાપ અણંતગુણા ૫, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ અણંતગુણા ૬, અસંઘેજ્જપસિયા ધંધા સઘેયા દઘટ્ટયાપ અણંતગુણા ૭, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ અસંઘેજ્જગુણા ૮, સંઘેજ્જપસિયા ધંધા સઘેયા દઘટ્ટયાપ અસંઘેજ્જગુણા ૯, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ અસંઘેજ્જગુણા ૧૦, પરમાણુપોગ્ગલા સઘેયા દઘટ્ટપપસટ્ટયાપ અસંઘેજ્જગુણા ૧૧, સંઘેજ્જપસિયા ધંધા દેસેયા દઘટ્ટયાપ અસંઘેજ્જગુણા ૧૨, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ સંઘેજ્જગુણા ૧૩, અસંઘેજ્જપસિયા ધંધા દેસેયા દઘટ્ટયાપ અસંઘેજ્જગુણા ૧૪, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ અસંઘેજ્જગુણા ૧૫, પરમાણુપોગ્ગલા નિરેયા દઘટ્ટપપસટ્ટયાપ અસંઘે-

અનંતપ્રદેશિકનું
અવ્યવહાર.

૧૨૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અંશતઃ સકંપ, સર્વાંશ સકંપ અને અકંપ અનંત પ્રદેશિક સ્કંધોમાં કયા સ્કન્ધો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સર્વાંશ સકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો સૌથી થોડા છે, તેથી નિષ્કંપ અનંત પ્રદેશિક સ્કંધો અનંત-ગુણા છે, અને તેથી અંશતઃ સકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો પણ અનંતગુણા છે.

દ્રવ્યાર્થારૂપે પર-
માણુ વગેરેનું અવ્ય-
વહાર.

૧૨૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અંશતઃ સકંપ, સર્વાંશ સકંપ અને નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલોના સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધો, અસંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધો તથા અનંતપ્રદેશિક સ્કંધોમાં દ્રવ્યાર્થપણે, પ્રદેશાર્થપણે અને દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થપણે કયા સ્કન્ધો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ૧ સર્વાંશ સકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સૌથી થોડા છે. ૨ નિષ્કંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૩ અંશતઃ સકંપ અનંત પ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૪ સર્વાંશ સકંપ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણ છે. ૫ સર્વાંશે સકંપ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૬ સર્વાંશે સકંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૭ અંશતઃ સકંપ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૮ અંશતઃ સકંપ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૯ નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૧૦ નિષ્કંપ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સંખ્યાતગુણા છે. ૧૧ નિષ્કંપ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. પ્રદેશાર્થપણે-સર્વાંશે સકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે સૌથી થોડા છે. ૧૨ પ્રમાણે પ્રદેશાર્થપણે પણ જાણવું. વિશેષ ૧૨ કે, પરમાણુપુદ્ગલો અપ્રદેશાર્થપણે કહેવાં. સંખ્યાતપ્રદેશિક નિષ્કંપ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. બાકી બધું તેજ પ્રમાણે જાણવું. દ્રવ્યાર્થપ્રદેશાર્થપણે—૧ સર્વાંશે સકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સૌથી થોડા છે. ૨ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૩ અનંતપ્રદેશિક નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. અને ૪ તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૫ અંશતઃ સકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૬ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૭ સર્વાંશે સકંપ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૮ અને તેજ પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૯ સર્વાંશે સકંપ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૧૦ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે સંખ્યાતગુણા છે. ૧૧ સર્વાંશે સકંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૧૨ અંશતઃ સકંપ સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૧૩ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે સંખ્યાતગુણા છે. ૧૪ અંશતઃ સકંપ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૧૫ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૧૬ નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૧૭ સંખ્યાતપ્રદેશિક નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સંખ્યાતગુણા

જ્ઞગુણા ૧૬, સંખેજ્ઞપપસિયા યંધા નિરેયા દ્વદ્વયાય સંખેજ્ઞગુણા ૧૭, તે ચેવ પપસદ્વયાય સંખેજ્ઞગુણા ૧૮, અસંખેજ્ઞપપસિયા નિરેયા દ્વદ્વયાય અસંખેજ્ઞગુણા ૧૯, તે ચેવ પપસદ્વયાય અસંખેજ્ઞગુણા ૨૦ ।

૧૨૯. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! ધમ્મત્થિકાયસ્સ મજ્ઞપપસા પપ્પત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! અદ્દ ધમ્મત્થિકાયસ્સ મજ્ઞપપસા પપ્પત્તા ।

૧૩૦. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! અધમ્મત્થિકાયસ્સ મજ્ઞપપસા પપ્પત્તા ? [ઉ૦] એવં ચેવ ।

૧૩૧. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! આગાસત્થિકાયસ્સ મજ્ઞપપસા પપ્પત્તા ? [ઉ૦] એવં ચેવ ।

૧૩૨. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! જીવત્થિકાયસ્સ મજ્ઞપપસા પપ્પત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! અદ્દ જીવત્થિકાયસ્સ મજ્ઞપપસા પપ્પત્તા ।

૧૩૩. [પ્ર૦] એવ ણં મંતે ! અદ્દ જીવત્થિકાયસ્સ મજ્ઞપપસા કતિસુ આગાસપપસેસુ ઓગાહંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્મ્હેણં પંકંસિ વા દોહિં વા તીહિં વા ચઝહિં વા પંચહિં વા છહિં વા ઉક્કોસેણં અદ્દસુ, નો ચેવ ણં સત્તસુ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! તિ' ।

પણવીસદ્દમે સપ્ત ચતુર્થો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

છે. ૧૮ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે સંખ્યાતગુણા છે. ૧૯ અસંખ્યાત પ્રદેશિક નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૨૦ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે.

૧૨૯. [પ્ર૦] *હે ભગવન્ ! ધર્માસ્તિકાયના મધ્ય પ્રદેશો કેટલા કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ધર્માસ્તિકાયના *આઠ મધ્ય પ્રદેશો કહ્યા છે.

ધર્માસ્તિકાયના
મધ્ય પ્રદેશો.

૧૩૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અધર્માસ્તિકાયના મધ્ય પ્રદેશો કેટલા કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એજ પ્રમાણે જાણવું.

અધર્માસ્તિકાયના
મધ્ય પ્રદેશો.

૧૩૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આકાશાસ્તિકાયના મધ્ય પ્રદેશો કેટલા કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એજ પ્રમાણે જાણવું.

આકાશના મધ્ય
પ્રદેશો.

૧૩૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવાસ્તિકાયના મધ્ય પ્રદેશો કેટલા કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવાસ્તિકાયના આઠ મધ્ય પ્રદેશો કહ્યા છે.

જીવના મધ્ય પ્રદેશો.

૧૩૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવાસ્તિકાયના એ આઠ મધ્ય પ્રદેશો આકાશાસ્તિકાયના કેટલા પ્રદેશોમાં સમાઈ શકે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય ! એક, બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, અને છ પ્રદેશમાં સમાય તથા ઉત્ક્રુષ્ટ આઠ પ્રદેશમાં સમાય, પણ સાત પ્રદેશમાં ન સમાય. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

જીવના મધ્ય પ્રદેશોની
અવગાહના.

પચીસમાં શતકમાં ચતુર્થ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પંચમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કતિવિહા ણં મંતે ! પજ્જવા પપ્પત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! દુવિહા પજ્જવા પપ્પત્તા, તંજહા—જીવપજ્જવા ય અજીવપજ્જવા ય । પજ્જવપદં નિરવસેસં ભાણિયહં જહા પપ્પવણાપ ।

પંચમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પર્યવો બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—જીવપર્યવો અને અજીવપર્યવો. અહિં પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રનું સમગ્ર પર્યવપદ કહેવું.

પર્યાવ.

૧ ઓગાહા હોતિ હ ।

૧૨૯. * 'ધર્માસ્તિકાયના આઠ મધ્ય પ્રદેશો આઠ રુચકપ્રદેશવર્તી હોય છે, 'એમ ચૂર્ણિકાર કહે છે, અને તે રુચકપ્રદેશો મેરુના મૂઠભાગના મધ્યવર્તી છે. યથાપિ ધર્માસ્તિકાયાદિ લોકપ્રમાણ હોવાથી તેનો મધ્ય ભાગ રુચકથી અસંરુચ્ય યોજન દૂર રત્નપ્રમાના આકાશની અંદર આવેલો છે, રુચકવર્તી નથી, તો પણ દિશા અને વિદિશાની ઉત્પત્તિસ્થાન રુચક હોવાથી ધર્માસ્તિકાયાદિના મધ્ય તરીકે તેની વિવક્ષા કરી હોય એમ સંભવે છે.—ટીકા.

૧૩૩ † જીવપ્રદેશોનો સંકોચ અને વિકાસ ધર્મ હોવાથી તેના મધ્યવર્તી આઠ પ્રદેશો જઘન્યથી એક આકાશપ્રદેશથી માંડી છ આકાશપ્રદેશમાં રહી શકે છે અને ઉત્ક્રુષ્ટ આઠ આકાશ પ્રદેશમાં રહે છે, પણ વસ્તુસ્વભાવથી સાત આકાશપ્રદેશને આશ્રયી રહેતા નથી.—ટીકા.

‡ ૧ પર્યવ—ગુણ, ધર્મ, વિશેષ. જીવપર્યવ—જીવધર્મ, અજીવપર્યવ—અજીવધર્મ. તે ધર્મો અનન્ત હોય છે. જુઓ પ્રજ્ઞા૦ પદ ૫ ૧૦ ૧૦૧-૨૦૩

२. [प्र०] आवलिया णं भंते ! किं संखेज्जा समया, असंखेज्जा समया, अणंता समया ? [उ०] गोयमा ! नो संखेज्जा समया, असंखेज्जा समया, नो अणंता समया ।

३. [प्र०] आणापाणू णं भंते ! किं संखेज्जा० ? [उ०] एवं चेव ।

४. [प्र०] थोवे णं भंते ! किं संखेज्जा० ? [उ०] एवं चेव । एवं लवे वि; मुहुत्ते वि; एवं अहोरत्ते, एवं पक्खे, मासे, उऊ, अयणे, संवच्छरे, जुगे, वाससये, वाससहस्से, वाससयसहस्से, पुव्वंगे, पुव्वे, तुडियंगे, तुडिप, अडडंगे, अडडे, अववंगे, अववे, हूहुयंगे, हूहुप, उप्पलंगे, उप्पले, पउमंगे, पउमे, नल्लिणंगे, नल्लिणे, अच्चणिपूरंगे, अच्चणिपूरे, अउयंगे, अउये, नउयंगे, नउप, पउयंगे, पउप, चूलियंगे, चूलिप, सीसपहेलियंगे, सीसपहेलिया; पल्लिओवमे, सागरोवमे, ओस-प्पिणी, एवं उस्सप्पिणी वि ।

५. [प्र०] पोग्गलपरियट्टे णं भंते ! किं संखेज्जा समया, असंखेज्जा समया, अणंता समया—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो संखेज्जा समया, नो असंखेज्जा समया, अणंता समया । एवं तीयद्धा, अणागयद्धा, सव्वद्धा ।

६. [प्र०] आवलियाओ णं भंते ! किं संखेज्जा समया—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो संखेज्जा समया, सिय असंखेज्जा समया, सिय अणंता समया ।

७. [प्र०] आणापाणू णं भंते ! किं संखेज्जा समया ३ ? [उ०] एवं चेव ।

८. [प्र०] थोवा णं भंते ! किं संखेज्जा समया ३ ? [उ०] एवं चेव । एवं जाव—‘ओसप्पिणीओ’ त्ति ।

९. [प्र०] पोग्गलपरियट्टा णं भंते ! किं संखेज्जा समया—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो संखेज्जा समया, णो असंखेज्जा समया, अणंता समया ।

१०. [प्र०] आणापाणू णं भंते ! किं संखेज्जाओ आवलियाओ—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! संखेज्जाओ आवलियाओ, णो असंखेज्जाओ आवलियाओ, नो अणंताओ आवलियाओ । एवं थोवे वि, एवं जाव—‘सीसपहेलिय’ त्ति ।

आवलिका- २. [प्र०] हे भगवन् ! आवलिका संख्याता समयरूप छे, असंख्याता समयरूप छे के अनंत समयरूप छे ? [उ०] हे गौतम ! आवलिका संख्याता समयरूप नथी, तेम अनंत समयरूप पण नथी, परंतु असंख्याता समयरूप छे.

आनप्राणादि- ३. [प्र०] हे भगवन् ! आनप्राण—आसोच्छास ए शुं संख्याता समयरूप छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! पूर्व प्रमाणे जाणवुं.

४. [प्र०] हे भगवन् ! स्तोके संख्याता समयरूप छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! एज प्रमाणे जाणवुं. अने ए प्रमाणे लव, मुहूर्त, अहोरात्र, पक्ष, मास, ऋतु, अयन, संवत्सर, युग, सो वर्ष, हजार वर्ष, लाख वर्ष, पूर्वांग, पूर्व, त्रुटितांग, त्रुटित, अटटांग, अटट, अववांग, अवव, हूहूकांग, हूहूक, उत्पलांग, उत्पल, पक्कांग, पक्क, नल्लिनांग, नल्लिन, अच्चनिपूरांग, अच्चनिपूर, अयुतांग, अयुत, नयु-तांग, नयुत, प्रयुतांग, प्रयुत, चूलिकांग, चूलिका, शीर्षप्रहेलिकांग, शीर्षप्रहेलिका, पल्योपम, सागरोपम, अवसर्पिणी अने उत्सर्पिणीना समयो संबंधे पण जाणवुं. अर्थात्—एमांना प्रत्येकना असंख्याता समयो छे.

पुद्गलपरिवर्त- ५. [प्र०] हे भगवन् ! पुद्गलपरिवर्त ए शुं संख्याता समयरूप छे, असंख्याता समयरूप छे के अनंत समयरूप छे ? [उ०] हे गौतम ! ते संख्याता समयरूप नथी, असंख्याता समयरूप नथी, पण अनंत समयरूप छे. ए प्रमाणे भूतकाळ, भविष्यत्काळ तथा सर्व-काळ विषे पण जाणवुं.

आवलिकाओ- ६. [प्र०] हे भगवन् ! आवलिकाओ शुं संख्याता समयरूप छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! आवलिकाओ संख्याता समयरूप नथी, पण कदाच असंख्याता समयरूप होय, अने कदाच अनंत समयरूप होय.

आनप्राणो- ७. [प्र०] हे भगवन् ! आनप्राणो शुं संख्याता समयरूप छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं.

स्तोको- ८. [प्र०] हे भगवन् ! स्तोको शुं संख्याता समयरूप छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं. अने ए प्रमाणे यावत्—अव-सर्पिणीओ सुधी समजवुं.

पुद्गलपरिवर्तो- ९. [प्र०] हे भगवन् ! पुद्गलपरिवर्तो ए शुं संख्याता समयरूप छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! संख्याता समयरूप नथी, असंख्याता समयरूप नथी, पण अनंत समयरूप छे.

आनप्राण- १०. [प्र०] हे भगवन् ! आनप्राण ए शुं संख्याती आवलिकारूप छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते संख्याती आवलिकारूप छे, पण असंख्याती के अनंत आवलिकारूप नथी. ए प्रमाणे स्तोके संबंधे पण जाणवुं. यावत्—शीर्षप्रहेलिका सुधी पण एम जाणवुं.

१ अच्चिणित्पूरंगे अच्चिणित्पूरे ग, अच्चिणित्पूरंगे अच्चिणित्पूरे क्क ।

११. [प्र०] पलिओवमे णं भंते ! किं संखेज्जा ३-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो संखेज्जाओ आवलियाओ, असंखेज्जाओ आवलियाओ, नो अणंताओ आवलियाओ । एवं सागरोवमे वि; एवं ओसप्पिणी वि, उस्सप्पिणी वि ।

१२. [प्र०] पोग्गलपरियट्ठे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो संखेज्जाओ आवलियाओ, णो असंखेज्जाओ आवलियाओ, अणंताओ आवलियाओ । एवं जाव-सव्वद्धा ।

१३. [प्र०] आणापाणू णं भंते ! किं संखेज्जाओ आवलियाओ-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय संखेज्जाओ आवलि-याओ, सिय असंखेज्जाओ, सिय अणंताओ । एवं जाव-सीसपहेलियाओ ।

१४. [प्र०] पलिओवमा णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो संखेज्जाओ आवलियाओ, सिय असंखेज्जाओ आवलियाओ, सिय अणंताओ आवलियाओ । एवं जाव-उस्सप्पिणीओ ।

१५. [प्र०] पोग्गलपरियट्ठा णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो संखेज्जाओ आवलियाओ, णो असंखेज्जाओ आवलियाओ, अणंताओ आवलियाओ ।

१६. [प्र०] थोवे णं भंते ! किं संखेज्जाओ आणापाणूओ, असंखेज्जाओ ? [उ०] जहा आवलियाए वत्तव्वया एवं आणापाणूओ वि निरवसेसा । एवं एतेणं गमपणं जाव-सीसपहेलिया भाणियद्धा ।

१७. [प्र०] सागरोवमे णं भंते ! किं संखेज्जा पलिओवमा ?-पुच्छा ! [उ०] गोयमा ! संखेज्जा पलिओवमा, णो असं-खेज्जा पलिओवमा, णो अणंता पलिओवमा । एवं ओसप्पिणीए वि, उस्सप्पिणीए वि ।

१८. [प्र०] पोग्गलपरियट्ठे णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो संखेज्जा पलिओवमा, णो असंखेज्जा पलिओवमा, अणंता पलिओवमा । एवं जाव-सव्वद्धा ।

१९. [प्र०] सागरोवमा णं भंते ! किं संखेज्जा पलिओवमा-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय संखेज्जा पलिओवमा, सिय असंखेज्जा पलिओवमा, सिय अणंता पलिओवमा । एवं जाव-ओसप्पिणी वि, उस्सप्पिणी वि ।

११. [प्र०] हे भगवन् ! पल्योपमं शुं संख्याती आवलिकारूपं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते संख्याती आवलिकारूपं नथी, तेम अनंत आवलिकारूपं नथी, पण असंख्याती आवलिकारूपं छे. ए प्रमाणे सागरोपम, अवसर्पिणी अने उत्सर्पिणी संबंधे पण जाणवुं.

पल्योपम.

१२. [प्र०] पुद्गलपरिवर्तं केटली आवलिकारूपं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते संख्याती आवलिकारूपं नथी, असंख्याती आवलिकारूपं नथी, पण अनंत आवलिकारूपं छे. ए प्रमाणे यावत्-सर्वाद्धा सुधी जाणवुं.

पुद्गलपरिवर्त.

१३. [प्र०] हे भगवन् ! आनप्राणो शुं संख्याती आवलिकारूपं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कदाच संख्याती आव-लिकारूपं होय, कदाच असंख्याती आवलिकारूपं पण होय अने कदाच अनंत आवलिकारूपं पण होय. ए प्रमाणे यावत्-शीर्षप्रहे-लिका सुधी जाणवुं.

आनप्राणो.

१४. [प्र०] हे भगवन् ! पल्योपमो शुं संख्याती आवलिकारूपं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते संख्याती आवलिकारूपं नथी, पण कदाच असंख्याती अने कदाच अनंत आवलिकारूपं छे. ए प्रमाणे यावत्-उत्सर्पिणीओ सुधी जाणवुं.

पल्योपमो.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! पुद्गलपरिवर्तो शुं संख्याती आवलिकारूपं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! संख्याती आवलिकारूपं नथी, असंख्याती आवलिकारूपं नथी, पण अनंत आवलिकारूपं छे.

पुद्गलपरिवर्तो.

१६. [प्र०] हे भगवन् ! स्तोक्रं शुं संख्याता आनप्राणरूपं छे के असंख्याता आनप्राणरूपं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम आवलिका संबंधे वक्तव्यता कही तेम बधी आनप्राण संबंधे पण जाणवी. ए प्रमाणे ए पूर्वोक्त गम-पाठवडे यावत्-शीर्षप्रहेलिका सुधी समजवुं.

स्तोक.

१७. [प्र०] हे भगवन् ! सागरोपमं शुं संख्याता पल्योपमरूपं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते संख्याता पल्योपमरूपं छे, पण असंख्याता के अनंत पल्योपमरूपं नथी. ए प्रमाणे अवसर्पिणी अने उत्सर्पिणी संबंधे पण जाणवुं.

सागरोपम.

१८. [प्र०] हे भगवन् ! पुद्गलपरिवर्तं शुं संख्याता पल्योपमरूपं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! संख्याता के असंख्याता पल्योपमरूपं नथी, पण अनंत पल्योपमरूपं छे. ए प्रमाणे यावत्-सर्वाद्धा सुधी जाणवुं.

पुद्गलपरिवर्त.

१९. [प्र०] हे भगवन् ! सागरोपमो शुं संख्याता पल्योपमरूपं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कदाच संख्याता पल्योपम-रूपं होय छे, कदाच असंख्याता पल्योपमरूपं होय छे अने कदाच अनंत पल्योपमरूपं पण होय छे. ए प्रमाणे यावत्-अवसर्पिणी तथा उत्सर्पिणी संबंधे पण जाणवुं.

सागरोपमो.

२०. [प्र०] पोग्गलपरियट्टा णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो संखेज्जा पलिओवमा, णो असंखेज्जा पलिओवमा, अणंता पलिओवमा ।

२१. [प्र०] ओसप्पिणी णं भंते ! किं संखेज्जा सागरोवमा० ? [उ०] जहा पलिओवमस्स वत्तव्वया तद्वा सागरो-वमस्स वि ।

२२. [प्र०] पोग्गलपरियट्टे णं भंते ! किं संखेज्जाओ ओसप्पिणि-उस्सप्पिणीओ-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो संखे-ज्जाओ ओसप्पिणि-उस्सप्पिणीओ, णो असंखेज्जाओ, अणंताओ ओसप्पिणि-उस्सप्पिणीओ । एवं जाव-सव्वद्वा ।

२३. [प्र०] पोग्गलपरियट्टा णं भंते ! किं संखेज्जाओ ओसप्पिणि-उस्सप्पिणीओ-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो संखे-ज्जाओ ओसप्पिणि-उस्सप्पिणीओ, णो असंखेज्जाओ, अणंताओ ओसप्पिणि-उस्सप्पिणीओ ।

२४. [प्र०] तीतद्धा णं भंते ! किं संखेज्जा पोग्गलपरियट्टा-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो संखेज्जा पोग्गलपरियट्टा, णो असंखेज्जा, अणंता पोग्गलपरियट्टा । एवं अणागयद्वा वि; एवं सव्वद्वा वि ।

२५. [प्र०] अणागयद्वा णं भंते ! किं संखेज्जाओ तीतद्धाओ, असंखेज्जाओ, अणंताओ ? [उ०] गोयमा ! णो संखे-ज्जाओ तीतद्धाओ, णो असंखेज्जाओ तीतद्धाओ, णो अणंताओ तीतद्धाओ । अणागयद्वा णं तीतद्धाओ समयाहिया, तीतद्धा णं अणागयद्वाओ समयूणा ।

२६. [प्र०] सव्वद्वा णं भंते ! किं संखेज्जाओ तीतद्धाओ-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो संखेज्जाओ तीतद्धाओ, णो असंखेज्जाओ, णो अणंताओ तीतद्धाओ । सव्वद्वा णं तीतद्धाओ सातिरेगदुगुणा, तीतद्धा णं सव्वद्वाओ थोवूणए अद्दे ।

पुद्गलपरिवर्तो.

२०. [प्र०] हे भगवन् ! पुद्गलपरिवर्तो शुं संख्याता पल्योपमरूप छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते संख्याता पल्योपम-रूप नथी, असंख्याता पल्योपमरूप नथी, पण अनंत पल्योपमरूप छे.

अवसर्पिणी.

२१. [प्र०] हे भगवन् ! अवसर्पिणी शुं संख्याता सागरोपमो छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! जेम पल्योपमनी वक्तव्यता कही तेम सागरोपमनी पण वक्तव्यता कहेवी.

पुद्गलपरिवर्त.

२२. [प्र०] हे भगवन् ! पुद्गलपरिवर्त शुं संख्याती उत्सर्पिणी अने अवसर्पिणीरूप छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते संख्याती के असंख्याती उत्सर्पिणी अने अवसर्पिणीरूप नथी, पण अनंत उत्सर्पिणी अने अवसर्पिणीरूप छे. ए प्रमाणे यावत्-सर्वाद्वा सुधी जाणवुं.

पुद्गलपरिवर्तो.

२३. [प्र०] हे भगवन् ! पुद्गलपरिवर्तो शुं संख्याती उत्सर्पिणीओ अने अवसर्पिणीओ छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते संख्याती के असंख्याती उत्सर्पिणीओ अने अवसर्पिणीओ नथी, पण अनंत उत्सर्पिणीओ अने अवसर्पिणीओ छे.

अतीताद्वा.

२४. [प्र०] हे भगवन् ! अतीताद्वा-भूतकाळ ए शुं संख्याता पुद्गलपरिवर्तो छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते संख्याता के असंख्याता पुद्गलपरिवर्तो नथी, पण अनंत पुद्गलपरिवर्तो छे. ए प्रमाणे अनागत काळ अने सर्वाद्वा विषे पण जाणवुं.

अनागताद्वा.

२५. [प्र०] हे भगवन् ! अनागताद्वा-भविष्यत्काळ शुं संख्याता *अतीताद्धारूप छे, असंख्याता अतीताद्धारूप छे के अनंत अतीता-द्धारूप छे ! [उ०] हे गौतम ! भविष्यत्काळ संख्याता अतीताद्वा, असंख्याता, के अनंत अतीताद्धारूप नथी, पण अतीताद्वा-भूतकाळी अनागताद्वा-भविष्यत्काळ एक समय अधिक छे अने भविष्य काळ करतां भूतकाळ एक समय न्यून छे.

सर्वाद्वा.

२६. [प्र०] हे भगवन् ! सर्वाद्वा संख्याता अतीताद्धारूप छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! संख्याता, असंख्याता के अनंत अती-ताद्धारूप नथी, किंतु अतीताद्वा-भूतकाळ करतां सर्वाद्वा काईक अधिक बमणो छे, अने अतीताद्वा-भूतकाळ सर्वाद्वा करतां काईक न्यून अर्धभागरूप छे.

२५ * अतीताद्वाथी अनागताद्वा समयाधिक छे, कारण के अतीतकाळ अने अनागत काळ अनादिपणाथी अने अनन्तपणाथी समान छे, ते बच्चेनी बच्चे भगवंतनो प्रश्न समय छे अने ते अविनष्ट होवाथी अतीतकाळमां तेनो समावेश थतो नथी, पण अविनष्टत्व धर्मना साधर्म्यथी तेनो अनागत काळमां समावेश थाय छे. माटे अतीतकाळथी अनागतकाळ समयाधिक छे, अने अनागत काळथी अतीतकाळ समय न्यून छे.

२६ † सर्वाद्वा अतीतकाळ करतां वर्तमान समय अधिक बमणो छे, अने अतीतकाळ सर्वाद्वा करतां समय न्यून अर्ध भागरूप छे. अहिं कोइ आचार्य कहे छे के अतीतकाळथी अनागतकाळ अनन्त गुण छे, “तेणंता तीअद्वा अणागयद्वा अनन्तगुणा” ॥ अनन्त पुद्गल परावर्तारूप अतीताद्वा छे, तेथी अनन्तगुण अनागताद्वा छे. जो वर्तमान समये अतीतकाळ अने अनागत काळ सरखा होय तो वर्तमान समयनो अतिक्रम थतां अनागतकाळ एक समय न्यून थयो, अने पछी वै, व्रण, चार इत्यादि समयो घटता तेजुं सरखापणुं र्हेशे नहि, माटे बच्चे काळ समान नथी, पण अतीतकाळथी अनागत काळ अनन्तगुण छे. तेथी अनन्त काळनो अतिक्रम थवा छतां तेनो क्षय थतो नथी.” तेनो उत्तर ए छे के अतीतकाळ अने अनागत काळजुं समानपणुं कहेवामां आवे छे ते अनादित्व अने अनन्तत्वडे विवक्षित छे. जेम अतीतकाळनी आदि नथी, तेम अनागत काळनो अन्त नथी, माटे बच्चेजुं सरखापणुं छे.-टीका.

૨૭. [પ્ર૦] સઘ્નદ્વા ણં મન્તે ! કિં સંલ્લેજ્જાઓ અણાગયદ્વાઓ—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ણો સંલ્લેજ્જાઓ અણાગયદ્વાઓ, ણો અસંલ્લેજ્જાઓ અણાગયદ્વાઓ, ણો અણંતાઓ અણાગયદ્વાઓ । સઘ્નદ્વા ણં અણાગયદ્વાઓ થોવૂણગદુગુણા; અણાગયદ્વા ણં સઘ્નદ્વાઓ સાતિરેગે અદ્દે ।

૨૮. [પ્ર૦] કતિવિદ્ધા ણં મંતે ! ણિઓદા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! દુવિદ્ધા ણિઓદા પન્નત્તા । તંજહા—ણિઓયગા ય ણિઓયગજીવા ય ।

૨૯. [પ્ર૦] ણિઓદા ણં મંતે ! કતિવિદ્ધા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! દુવિદ્ધા પન્નત્તા, તંજહા—સુદુમનિગોદા ય ઘાયરનિઓગા ય, યવં નિઓગા ણિઓયદ્ધા જહા જીવામિગમે તદ્દેવ નિરવસેસં ।

૩૦. [પ્ર૦] કતિવિદ્ધે ણં મંતે ! ણામે પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! છવિદ્ધે ણામે પન્નત્તે, તંજહા—૧ઓદદ્દપ, જાવ—૬સન્નિવાદ્દપ । [પ્ર૦] સે કિં તં ઉદ્દપ ણામે ? [૩૦] ઉદ્દપ ણામે દુવિદ્ધે પન્નત્તે, તંજહા—ઉદ્દપ ય ઉદ્દયનિપ્પન્ને ય—યવં જહા સત્તરસમસપ પદ્દમે ઉદ્દેસપ માવો તદ્દેવ દ્દહ વિ । નવરં દ્દમં નામણાણત્તં, સેસં તદ્દેવ, જાવ—સન્નિવાદ્દપ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

પણવીસદ્દમે સદ્દ પંચમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૨૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સર્વાદ્ધા શું સંલ્લ્યાતા અનાગતાદ્ધા—મવિષ્પત્કાલ રૂપ છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સંલ્લ્યાતા, અસંલ્લ્યાતા કે અનંત અનાગતાદ્ધારૂપ નથી, કિંતુ મવિષ્પત્કાલ કરતાં સર્વાદ્ધા કાંઈક ન્યૂન વમણો છે, અને અનાગતાદ્ધા સર્વાદ્ધા કરતાં કાંઈક અધિક અરધો છે.

સર્વાદ્ધા અને મવિષ્પત્કાલ.

૨૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિગોદો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! નિગોદો બે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—*નિગોદો અને નિગોદજીવો.

નિગોદના પ્રકાર.

૨૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિગોદો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! નિગોદો બે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—સૂક્ષ્મનિગોદ અને બાદરનિગોદ. એ પ્રમાણે 'જીવામિગમ સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે બધા નિગોદો કહેવા.

નિગોદોના પ્રકાર.

૩૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નામ—ભાવ કેટલા પ્રકારનું કહ્યું છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! નામ—ભાવ છ પ્રકારનું કહ્યું છે. તે આ પ્રમાણે—૧ ઔદયિક, યાવત્—૬ સાંનિપાતિક. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઔદયિક નામ—ભાવ કેટલા પ્રકારનું છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ઔદયિક નામ બે પ્રકારનું કહ્યું છે. તે આ પ્રમાણે—ઉદ્દય અને ઉદ્દયનિપ્પન્ન. એ પ્રમાણે બધું [સત્તરમા શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં] ભાવ સંબંધે કહ્યું છે તે પ્રમાણે અહિં પણ કહેવું. પણ તેમાં વિશેષ આ પ્રમાણે છે—ત્યાં ભાવ સંબંધે કહ્યું છે અને અહિં નામ સંબંધે યાવત્—સાંનિપાતિક સુધી કહેવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

નામના પ્રકાર.

પચીશમા શતકમાં પંચમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

છટ્ટો ઉદ્દેસો ।

પન્નવણ ૧ વેદ ૨ રાગે ૩ કલ્પ ૪ ચરિત્ત ૫ પડિસેવણા ૬ ણાણે ૭ ।

તિસ્થે ૮ લિંગ ૯ સરીરે ૧૦ સ્થેત્તે ૧૧ કાલ ૧૨ ગઈ ૧૩ સંજમ ૧૪ નિગાસે ૧૫ ॥ ૧ ॥

જોગુ ૧૬ વઓગ ૧૭ કસાણ ૧૮ લેસા ૧૯ પરિણામ ૨૦ વંધ ૨૧ વેદે ૨૨ ય ।

કમ્મોદીરણ ૨૩ ઉવસંપજહન્ન ૨૪ સન્ના ૨૫ ય આહારે ૨૬ ॥ ૨ ॥

ભવ ૨૭ આગરિસે ૨૮ કાલં ૨૯ તરે ૩૦ ય સમુઘાય ૩૧ સ્થેત્ત ૩૨ ફુસણા ય ૩૩ ।

ભાવે ૩૪ પરિમાણે ૩૫ વિ ય અપ્પાબ્હુયં ૩૬ નિયંઠાણં ॥ ૩ ॥

છટ્ટો ઉદ્દેશક.

આ ઉદ્દેશકમાં નિર્મન્યોને વિષે નીચે દર્શાવેલા છત્રીશ વિષયો કહેવાના છે—૧ પ્રજ્ઞાપન, ૨ વેદ, ૩ રાગ, ૪ કલ્પ, ૫ ચારિત્ર; ૬ પ્રતિસેવના, ૭ જ્ઞાન, ૮ તીર્થ, ૯ લિંગ, ૧૦ શરીર, ૧૧ ક્ષેત્ર, ૧૨ કાલ, ૧૩ ગતિ, ૧૪ સંયમ, ૧૫ નિકાશ—સંનિકર્ષ, ૧૬ યોગ, ૧૭ ઉપયોગ, ૧૮ કષાય, ૧૯ લેસ્યા, ૨૦ પરિણામ, ૨૧ વંધ, ૨૨ વેદ—કર્મનું વેદન, ૨૩ ઉદીરણ, ૨૪ ઉપસંપદ્—હાન (સ્ત્રીકાર અને ત્યાગ), ૨૫ સંજ્ઞા, ૨૬ આહાર, ૨૭ ભવ, ૨૮ આકર્ષ, ૨૯ કાલમાન, ૩૦ અન્તર, ૩૧ સમુદ્દાત, ૩૨ ક્ષેત્ર ૩૩ સ્પર્શના, ૩૪ ભાવ, ૩૫ પરિમાણ, અને ૩૬ અલ્પબ્રહ્મત્વ.

૨૧ * અનન્તકાયિક જીવના શરીરને નિગોદ કહેવામાં આવે છે અને અનન્તકાયિક જીવોને નિગોદના જીવો કહે છે. ચર્મચક્ષુષી જે શરીરો દેખી શકાય તે બાદર નિગોદ અને જે દેખી ન શકાય તેને સૂક્ષ્મ નિગોદ કહે છે. ૨૧ † જીવાં પ્રતિ ૦ ૫ ૩૦ ૨ ૫૦ ૪૨૩-૨ ‡ ૩૦ જુઓ ભગં શં ૧૭૩૦ ૧૫૦ ૩૨.

૧. [પ્ર૦] રાયગિહે જાવ-પવં વયાસી-કતિ ણં મંતે ! ણિયંઠા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચ ણિયંઠા પન્નત્તા, તંજહા-૧ પુલાય, ૨ વડસે, ૩ કુસીલે, ૪ ણિયંઠે, સિણાય ।

૨. [પ્ર૦] પુલાય ણં મંતે ! કતિવિહે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિહે પન્નત્તે, તંજહા-૧ નાણપુલાય, ૨ દંસણપુલાય, ૩ ચરિત્તપુલાય, ૪ લિંગપુલાય, ૫ અહાસુહુમપુલાય ણામં પંચમે ।

૩. [પ્ર૦] વડસે ણં મંતે ! કતિવિહે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિહે પન્નત્તે, તંજહા-૧ આમોગવડસે, ૨ અનામોગવડસે, ૩ સંવુડવડસે, ૪ અસંવુડવડસે, ૫ અહાસુહુમવડસે ણામં પંચમે ।

૪. [પ્ર૦] કુસીલે ણં મંતે ! કતિવિહે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિહે પન્નત્તે, તંજહા-પડિસેવનાકુસીલે ય કસાય-કુસીલે ય ।

૫. [પ્ર૦] પડિસેવનાકુસીલે ણં મંતે ! કતિવિહે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિહે પન્નત્તે, તંજહા-૧ નાણપડિસેવનાકુસીલે, ૨ દંસણપડિસેવનાકુસીલે, ૩ ચરિત્તપડિસેવનાકુસીલે, ૪ લિંગપડિસેવનાકુસીલે, ૫ અહાસુહુમપડિસેવનાકુસીલે ણામં પંચમે ।

૧ પ્રજ્ઞાપન-
નિર્મન્યના પ્રકાર.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં [ભગવાન્ ગૌતમ] યાવત્-આ પ્રમાણે બોલ્યા-હે ભગવન્ ! નિર્મન્યો કેટલા કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નિર્મન્યો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-^{*} ૧ પુલાક, ૨ વકુશ, ૩ કુશીલ, ૪ નિર્મન્ય અને ૫ સ્નાતક.

પુલાકના પ્રકાર.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાકના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પુલાકના પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-
૧ જ્ઞાનપુલાક, ૨ દર્શનપુલાક, ૩ ચારિત્રપુલાક, ૪ લિંગપુલાક અને ૫ યથાસૂક્ષ્મપુલાક.

વકુશના પ્રકાર.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વકુશના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વકુશના પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-
૧ આમોગવકુશ, ૨ અનામોગવકુશ, ૩ સંવૃતવકુશ, ૪ અસંવૃતવકુશ અને ૫ પાંચમો યથાસૂક્ષ્મવકુશ.

કુશીલના પ્રકાર.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કુશીલના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કુશીલના બે પ્રકાર કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે
૧ પ્રતિસેવનાકુશીલ અને ૨ કષાયકુશીલ.

પ્રતિસેવના કુશીલના
પ્રકાર.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રતિસેવનાકુશીલના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પ્રતિસેવનાકુશીલના પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-
૧ જ્ઞાનપ્રતિસેવનાકુશીલ, ૨ દર્શનપ્રતિસેવનાકુશીલ, ૩ ચારિત્રપ્રતિસેવનાકુશીલ, ૪ લિંગપ્રતિસેવનાકુશીલ અને ૫ પાંચમો યથાસૂક્ષ્મપ્રતિસેવનાકુશીલ.

૧ * વાહ્ય અને અભ્યન્તર ગ્રન્થ-પરિગ્રહરહિત નિર્મન્ય યા સાધુઓ કહેવાય છે. તે વધાને સર્વવિરતિ ચારિત્ર છતાં ચારિત્રમોહનીય કર્મના ક્ષયોપશમા-દિક્કત વિશેષતાથી તેના પુલાકાદિ પાંચ મેદો છે. પુલાક-નિઃસાર ધાન્યનો કળ, તેની પેઠે સંયમસારરહિત પુલાક કહેવાય છે. તે સંયમવાન્ છતાં દોષવડે સંયમને કઈક અસાર કરે છે. વકુશ-ચિત્ર વર્ણ, તેનું ચારિત્ર વિચિત્ર હોવાથી તે વકુશ કહેવાય છે. દોષના સંબંધથી જેનું શીલ કુત્સિત-મલિન થયું છે તે કુશીલ. ગ્રન્થ-મોહનીય રહિત તે નિર્મન્ય અને ઘાતી કર્મનું ક્ષાલન કરવાથી સ્નાત-શુદ્ધ થયેલ તે સ્નાતક કહેવાય છે. પુલાકના બે પ્રકાર છે-લઙ્ઘિપુલાક અને પ્રતિસેવનાપુલાક. લઙ્ઘિપુલાક-પુલાકલઙ્ઘિયુક્ત, જે પોતાની લઙ્ઘિથી સંઘાદિના કાર્યનિમિત્તે ચક્રવર્તિનો પણ નાશ કરે. આ સંબંધે અન્ય આચાર્યો આ પ્રમાણે કહે છે-‘પ્રતિસેવનાથી-વિરાધનાથી જે જ્ઞાનપુલાક છે તેને જ આવી લઙ્ઘિ હોય છે અને તેજ લઙ્ઘિપુલાક કહેવાય છે. તે સિવાય બીજો કોઈ લઙ્ઘિ-પુલાક નથી.

૨ † પ્રતિસેવનાપુલાકને આશ્રયી પુલાકના પાંચ પ્રકાર છે. જ્ઞાનની વિરાધના કરનાર જ્ઞાનપુલાક. એવી રીતે દર્શનાદિપુલાક પણ જાણવા. ‘જે સ્ખલિતાદિ દૂષણવડે જ્ઞાનને, શંકાદિ દૂષણવડે સમ્યક્ત્વને અને અર્હિસાદિ મૂલગુણ તથા ઉત્તરગુણની વિરાધનાથી ચારિત્રને વિરાધે છે-દૂષિત કરે છે તે અનુક્રમે જ્ઞાનપુલાક, દર્શનપુલાક અને ચારિત્રપુલાક જાણવા. જે નિષ્કારણ અન્ય લિંગ ધારણ કરે તે લિંગપુલાક, અને જે મનથી અકલ્પિત-સેવના અયોગ્ય દોષોને સેવે તે યથાસૂક્ષ્મ કહેવાય છે.—ટીકા.

૩ ‡ વકુશના બે પ્રકાર છે-ઉપકરણવકુશ અને શરીરવકુશ. જે વસ્ત્રપાત્રાદિ ઉપકરણની વિભૂષા કરવાના સ્વભાવવાળો હોય તે ઉપકરણવકુશ અને જે હાથ, પગ, નાક, મુઠ્ઠા વગેરે શરીરના અવયવને સુશોભિત રાખે તે શરીરવકુશ. આ બંને પ્રકારના વકુશના પાંચ પ્રકાર છે-૧ શરીર-ઉપકરણાદિને સુશો-ભિત કરવા સાધુઓને અયોગ્ય છે એમ જાણવા છતાં તેવા પ્રકારનો દોષ સેવે તે આમોગવકુશ અને અજાણતાં દોષ સેવે તે અનામોગવકુશ. ચારિત્રના અર્હિસાદિ મૂલ ગુણો અને ઉત્તરગુણોવડે ઢંકાયેલો હોય તે સંવૃત અને તેથી ભિન્ન તે અસંવૃત. આંખ અને મુઠ્ઠાને સાફ રાખનાર યથાસૂક્ષ્મવકુશ કહેવાય છે.

૪ ¶ પ્રતિસેવના-વિરાધના, કથંચિદ્ ઉત્તર ગુણોની વિરાધનાવડે કુશીલ-દૂષિત ચારિત્રવાળો પ્રતિસેવનાકુશીલ અને સંજ્વલન કષાયોવડે દૂષિત ચારિ-ત્રવાળો કષાયકુશીલ.

૫ § પ્રતિસેવનાકુશીલના પાંચ પ્રકાર છે. જ્ઞાનાદિવડે ઉપજીવિકા કરનાર જ્ઞાનાદિકુશીલ કહેવાય છે. અને ‘આ તપસ્વી છે’-એવી પ્રશંસાથી જે યથા યાય તે યથાસૂક્ષ્મ કુશીલ કહેવાય છે.

૬. [પ્ર૦] કસાયકુસીલે ણં મંતે ! કતિવિદ્દે પદ્મત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિદ્દે પદ્મત્તે, તંજહા-૧ નાણકસાયકુસીલે, ૨ દંસણકસાયકુસીલે, ૩ ચરિત્તકસાયકુસીલે, ૪ લિંગકસાયકુસીલે, ૫ અહાસુદ્ધુમકસાયકુસીલે ણામં પંચમે ।

૭. [પ્ર૦] નિયંટે ણં મંતે ! કતિવિદ્દે પદ્મત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિદ્દે પદ્મત્તે, તંજહા-૧ પદ્મસમયનિયંટે, ૨ અપદ્મસમયનિયંટે, ૩ ચરમસમયનિયંટે, ૪ અચરમસમયનિયંટે, ૫ અહાસુદ્ધુમનિયંટે ણામં પંચમે ।

૮. [પ્ર૦] સિણાપ ણં મંતે ! કતિવિદ્દે પદ્મત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિદ્દે પદ્મત્તે, તંજહા-૧ અચ્છવી, ૨ અસબલે, ૩ અકમ્મસે, ૪ સંસુદ્ધનાણદંસણધરે અરહા જિણે કેવલી, ૫ અપરિસ્સાવી ૧ ।

૯. [પ્ર૦] પુલાપ ણં મંતે ! કિં સવેયપ હોજ્જા, અવેદપ હોજ્જા ? [૩૦] ગોયમા ! સવેયપ હોજ્જા, ણો અવેયપ હોજ્જા ।

૧૦. [પ્ર૦] જહ સવેયપ હોજ્જા કિં ઇત્થિવેદપ હોજ્જા, પુરિસવેયપ હોજ્જા, પુરિસનપુંસગવેદપ હોજ્જા ? [૩૦] ગોયમા ! નો ઇત્થિવેદપ હોજ્જા, પુરિસવેયપ હોજ્જા, પુરિસનપુંસગવેયપ વા હોજ્જા ।

૧૧. [પ્ર૦] ઘઉસે ણં મંતે ! કિં સવેદપ હોજ્જા, અવેદપ હોજ્જા ? [૩૦] ગોયમા ! સવેદપ હોજ્જા, ણો અવેદપ હોજ્જા ।

૧૨. [પ્ર૦] જહ સવેદપ હોજ્જા કિં ઇત્થિવેયપ હોજ્જા, પુરિસવેયપ હોજ્જા, પુરિસનપુંસગવેદપ હોજ્જા ? [૩૦] ગોયમા ! ઇત્થિવેયપ વા હોજ્જા, પુરિસવેયપ વા હોજ્જા, પુરિસનપુંસગવેયપ વા હોજ્જા । પવં પહિસેવણાકુસીલે વિ ।

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કષાયકુસીલના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! *કષાયકુસીલના પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-૧ જ્ઞાનકષાયકુસીલ, ૨ દર્શનકષાયકુસીલ, ૩ ચારિત્રકષાયકુસીલ, ૪ લિંગકષાયકુસીલ અને પાંચમો ૫ યથાસૂક્ષ્મ-કષાયકુસીલ.

કષાયકુસીલના પ્રકાર.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિર્મથના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! નિર્મથના પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-૧ પ્રથમસમયવર્તી નિર્મથ, ૨ અપ્રથમસમયવર્તી (પ્રથમ સમય સિવાયના સમયોમાં વર્તમાન) નિર્મથ, ૩ ચરમસમયવર્તી નિર્મથ, ૪ અચરમ-સમયવર્તી (ચરમ સમય સિવાયના સમયોમાં વર્તમાન) નિર્મથ અને પાંચમો ૫ યથાસૂક્ષ્મ નિર્મથ.

નિર્મથના પ્રકાર.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્ઞાતકના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જ્ઞાતકના પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ અચ્છવી (શરીરરહિત, કાયયોગરહિત) ૨ અશબલ-દોષરહિત વિશુદ્ધ ચારિત્રવાલો, ૩ અકર્માશ (ઘાતી કર્મરહિત), ૪ સંશુદ્ધ જ્ઞાન અને દર્શનને ધરનાર-અરિહંત-જિન-કેવલી અને ૫ પાંચમો અપરિસ્વાવી (કર્મબંધરહિત).

જ્ઞાતકના પ્રકાર.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પુલાક નિર્મથ વેદસહિત છે કે વેદરહિત છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પુલાક વેદસહિત છે, પણ વેદરહિત નથી.

૨ વેદશર-પુલાકને વેદ.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો પુલાક વેદસહિત છે તો શું તે સ્ત્રીવેદવાલો છે, પુરુષવેદવાલો છે કે પુરુષનપુંસકવેદવાલો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સ્ત્રીવેદવાલો નથી, પણ પુરુષવેદવાલો અને પુરુષનપુંસકવેદવાલો છે.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું વકુશ વેદસહિત છે કે વેદરહિત છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વકુશ વેદસહિત છે, પણ વેદરહિત નથી.

વકુશ વેદ કે વેદરહિત ?

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો વકુશ વેદસહિત છે તો શું તે સ્ત્રીવેદવાલો છે, પુરુષવેદવાલો છે કે પુરુષનપુંસકવેદવાલો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સ્ત્રીવેદવાલો, પુરુષવેદવાલો અને પુરુષનપુંસકવેદવાલો હોય છે. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુસીલ પણ જાણવો.

૬ * જ્ઞાન, દર્શન અને લિંગ-વેશનો ક્રોધમાનાદિ કષાયમાં ઉપયોગ કરે તે અનુક્રમે જ્ઞાનકષાયકુસીલ, દર્શનકષાયકુસીલ અને લિંગકષાયકુસીલ કહેવાય છે. કષાયથી જે શાપ આપે તે ચારિત્રકષાયકુસીલ અને જે માત્ર મનથી ક્રોધાદિને સેવે તે યથાસૂક્ષ્મકષાયકુસીલ કહેવાય છે. અથવા કષાયોવડે જ્ઞાનાદિનો વિરાધક તે જ્ઞાનાદિકષાયકુસીલ કહેવાય છે.

૭ † ઉપશાંતમોહ અને ક્ષીણમોહ હ્રસ્વસ્થનો કાલ અન્તર્મુહૂર્ત પ્રમાણ છે, તેના પ્રથમ સમયમાં વર્તમાન પ્રથમસમય નિર્મથ અને બાકીના સમયમાં વર્તમાન અપ્રથમસમય નિર્મથ કહેવાય છે. એમ ઉપશાંતમોહ અને ક્ષીણમોહના ચરમ સમયમાં વર્તમાન ચરમ સમયનિર્મથ અને બાકીના સમયમાં વર્તમાન અચરમસમયનિર્મથ કહેવાય છે. સામાન્યતઃ પ્રથમાદિ સમયની વિવક્ષા સિવાયનો નિર્મથ યથાસૂક્ષ્મ નિર્મથ કહેવાય છે.

૮ ‡ કોહ્પણ ટીકાકારે અહિં કે અન્યત્ર જ્ઞાતકના અવસ્થાકૃત મેદોની વ્યાખ્યા કરી નથી, માટે શક-પુરન્દરાદિની પેઠે તેઓનો શબ્દવ્યકૃત મેદ હોય એમ સંભવે છે-ટીકા.

૯ †† અહિં પુલાક, વકુશ અને પ્રતિસેવાકુસીલને ઉપશમપ્રેણિ અને ક્ષપકપ્રેણિનો અભાવ હોવાથી તેઓ અવેદક નથી.

૧૦ ‡ સ્ત્રીને પુલાકલબ્ધિ હોતી નથી, પણ પુલાકલબ્ધિવાલો પુરુષ કે પુરુષ-નપુંસક હોય છે. અહિં પુરુષ છતાં લિંગહેવાદિવડે કૃત્રિમનપુંસક હોય તે પુરુષનપુંસક જાણવો, પણ સ્વરૂપતઃ નપુંસકવેદવાલો ન હોય.

१३. [प्र०] कसायकुसीले णं भंते ! किं सवेदप-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सवेदप वा होज्जा, अवेदप वा होज्जा ।
 १४. [प्र०] जइ अवेदप किं उवसंतवेदप, खीणवेदप होज्जा ? [उ०] गोयमा ! उवसंतवेदप वा खीणवेदप वा होज्जा ।
 १५. [प्र०] जइ सवेयप होज्जा किं इत्थिवेदप-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! तिसु वि जहा बउसो ।
 १६. [प्र०] णियंठे णं भंते ! किं सवेदप-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो सवेयप होज्जा, अवेयप होज्जा ।
 १७. [प्र०] जइ अवेयप होज्जा किं उवसंत-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! उवसंतवेयप वा होज्जा, खीणवेयप वा होज्जा ।
 १८. [प्र०] सिणाप णं भंते ! किं सवेयप होज्जा० ? [उ०] जहा नियंठे तहा सिणाप वि । नवरं णो उवसंतवेयप होज्जा, खीणवेयप होज्जा ।
 १९. [प्र०] पुलाप णं भंते ! किं सरागे होज्जा, वीयरगे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! सरागे होज्जा, णो वीयरगे होज्जा, एवं जाव-कसायकुसीले ।
 २०. [प्र०] णियंठे णं भंते ! किं सरागे होज्जा-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो सरागे होज्जा, वीयरगे होज्जा ।
 २१. [प्र०] जइ वीयरगे होज्जा किं उवसंतकसायवीयरगे होज्जा, खीणकसायवीयरगे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! उवसंतकसायवीयरगे वा होज्जा, खीणकसायवीयरगे वा होज्जा । सिणाप एवं चेव । नवरं णो उवसंतकसायवीयरगे होज्जा, खीणकसायवीयरगे होज्जा ३ ।
 २२. [प्र०] पुलाप णं भंते ! किं ठियकप्पे होज्जा, अट्टियकप्पे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! ठियकप्पे वा होज्जा, अट्टियकप्पे वा होज्जा । एवं जाव-सिणाप ।
 २३. [प्र०] पुलाप णं भंते ! किं जिणकप्पे होज्जा, थेरकप्पे होज्जा, कप्पातीते होज्जा ? [उ०] गोयमा ! नो जिणकप्पे होज्जा, थेरकप्पे होज्जा, णो कप्पातीते होज्जा ।

कषायकुशील सवेदी के अवेदी ?

१३. [प्र०] हे भगवन् ! शुं कषायकुशील वेदसहित छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! कषायकुशील *वेदसहित पण होय अने वेदरहित पण होय.

१४. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते वेदरहित होय तो शुं ते उपशांतवेदवाळो होय के क्षीणवेदवाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! ते उपशांतवेदवाळो पण होय अने क्षीणवेदवाळो पण होय.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते वेदसहित छे तो शुं ते स्त्रीवेदसहित होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते बकुशनी पेठे ष्रणे वेदमां होय.

निर्ग्रन्थ वेदसहित के वेदरहित ?

१६. [प्र०] हे भगवन् ! शुं निर्ग्रन्थ वेदसहित छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! निर्ग्रन्थ वेदसहित नथी, पण वेदरहित छे.

१७. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते वेदरहित होय तो शुं ते उपशांतवेद होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते उपशांतवेद पण होय अने क्षीणवेद पण होय.

स्नातक सवेद के निवेद ?

१८. [प्र०] हे भगवन् ! शुं स्नातक वेदसहित होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते निर्ग्रन्थनी पेठे वेदरहित होय. पण विशेष ए के, स्नातक उपशांतवेद न होय, पण क्षीणवेद होय.

३ रागद्वार-पुलाक, बकुश अने कुशील सराग छे के वीतराग ?

१९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक रागसहित होय के वीतराग होय ? [उ०] हे गौतम ! पुलाक रागसहित होय, पण वीतराग न होय. ए प्रमाणे यावत्-कषायकुशील सुधी जाणवुं.

२०. [प्र०] हे भगवन् ! शुं निर्ग्रन्थ सराग होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते सराग नथी, पण वीतराग होय छे.

निर्ग्रन्थ सराग के वीतराग ?

२१. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते वीतराग होय तो शुं उपशांतकषाय वीतराग होय के क्षीणकषाय वीतराग होय. [उ०] हे गौतम ! ते उपशांतकषाय वीतराग होय अने क्षीणकषाय वीतराग पण होय. ए प्रमाणे स्नातक पण जाणवो. विशेष ए के स्नातक उपशांतकषाय वीतराग न होय, पण क्षीणकषाय वीतराग होय.

४ कल्पद्वार-स्थित अने अस्थित-कल्प.

२२. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक स्थितकल्पमां होय के अस्थितकल्पमां होय ? [उ०] हे गौतम ! ते स्थितकल्पमां पण होय अने अस्थितकल्पमां पण होय. ए प्रमाणे यावत्-स्नातक सुधी जाणवुं.

पुलाक अने कल्प.

२३. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक जिनकल्पमां होय, स्थविरकल्पमां होय के कल्पातीत होय ? [उ०] हे गौतम ! ते जिनकल्पमां न होय, कल्पातीत न होय, पण स्थविरकल्पमां होय.

१४ * कषायकुशील सूक्ष्मसंपराय गुणस्थानक सुधी होय छे, ते प्रमत्त, अप्रमत्त अने अपूर्वकरणे विषे सवेद होय अने अनिश्चिवादर अने सूक्ष्मसंपरायने विषे उपशांत के क्षीणवेद थाय ल्यारे अवेदक होय.—टीका.

२२ † पहेला अने छेला तीर्थकरना साधुओ आचेलक्यादि दश कल्पमां स्थित छे, कारण के तेनुं पालन तेओने आवश्यक छे, माटे तेओनो स्थित-कल्प कहेवाय छे, अने तेमां पुलाक होय छे. मध्यम बाचीश तीर्थकरना साधुओ ते कल्पमां कदाच स्थित होय के अस्थित होय, कारण के तेओनुं पालन तेमने आवश्यक नथी, माटे तेओनो अस्थित कल्प छे, अने तेमां पण पुलाक होय छे. एम स्नातक सुधी जाणवुं.

२४. [प्र०] बडसे णं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जिणकप्पे वा होज्जा, थेरकप्पे वा होज्जा, नो कप्पातीते होज्जा । एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

२५. [प्र०] कसायकुसीले णं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जिणकप्पे वा होज्जा, थेरकप्पे वा होज्जा, कप्पातीते वा होज्जा ।

२६. [प्र०] नियंठे णं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो जिणकप्पे होज्जा, नो थेरकप्पे होज्जा, कप्पातीते होज्जा । एवं सिणाए वि ४ ।

२७. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं सामाहयसंजमे होज्जा, छेओवट्टावणियसंजमे होज्जा, परिहारविसुद्धियसंजमे होज्जा, सुहुमसंपरागसंजमे होज्जा, अहक्खायसंजमे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! सामाहयसंजमे वा होज्जा, छेओवट्टावणियसंजमे वा होज्जा, णो परिहारविसुद्धियसंजमे होज्जा, णो सुहुमसंपरागसंजमे होज्जा, णो अहक्खायसंजमे होज्जा । एवं बडसे वि, एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

२८. [प्र०] कसायकुसीले णं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सामाहयसंजमे वा होज्जा, जाव—सुहुमसंपरागसंजमे वा होज्जा, णो अहक्खायसंजमे होज्जा ।

२९. [प्र०] नियंठे णं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो सामाहयसंजमे होज्जा, जाव—णो सुहुमसंपरागसंजमे होज्जा, अहक्खायसंजमे होज्जा । एवं सिणाए वि ५ ।

३०. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं पडिसेवए होज्जा, अपडिसेवए होज्जा ? [उ०] गोयमा ! पडिसेवए होज्जा, णो अपडिसेवए होज्जा ।

३१. [प्र०] जइ पडिसेवए होज्जा किं मूलगुणपडिसेवए होज्जा, उत्तरगुणपडिसेवए होज्जा ? [उ०] गोयमा ! मूलगुणपडिसेवए वा होज्जा, उत्तरगुणपडिसेवए वा होज्जा । मूलगुणपडिसेवमाणे पंचण्हं आसवाणं अन्नयरं पडिसेवेज्जा, उत्तरगुणपडिसेवमाणे दसविहस्स पच्चक्खाणस्स अन्नयरं पडिसेवेज्जा ।

२४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं बकुश जिनकल्पमां होय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते जिनकल्पमां होय अने स्थविरकल्पमां होय, पण कल्पातीत न होय. ए प्रमाणे प्रतिसेवनाकुशील विषे पण समजवुं.

बकुश अने कल्प.

२५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं कषायकुशील जिनकल्पमां होय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते जिनकल्पमां होय, स्थविरकल्पमां होय, अने *कल्पातीत पण होय.

कषायकुशील अने कल्प.

२६. [प्र०] हे भगवन् ! शुं निर्ग्रंथ जिनकल्पमां होय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते जिनकल्पमां अने स्थविरकल्पमां न होय, पण †कल्पातीत होय. ए प्रमाणे स्नातक संबंधे पण जाणवुं.

निर्ग्रंथ अने कल्प.

२७. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक सामायिक संयममां होय, छेदोपस्थानीय संयममां होय, परिहारविशुद्ध संयममां होय, सूक्ष्मसंपराय संयममां होय के यथाख्यात संयममां होय ? [उ०] हे गौतम ! ते सामायिक संयममां अने छेदोपस्थापनीय संयममां होय, पण परिहारविशुद्ध, सूक्ष्मसंपराय के यथाख्यात संयममां न होय. ए प्रमाणे बकुश अने प्रतिसेवनाकुशील पण समजवो.

५ चारित्र-पुलाक अने चारित्र.

२८. [प्र०] हे भगवन् ! कषायकुशील कया संयममां होय ? [उ०] हे गौतम ! सामायिक संयम, अने यावत्—सूक्ष्मसंपराय संयममां होय, पण यथाख्यात संयममां न होय.

कषायकुशील अने चारित्र.

२९. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रंथ कया संयममां होय ? [उ०] हे गौतम ! सामायिक के यावत्—सूक्ष्मसंपराय संयममां न होय, पण यथाख्यात संयममां होय. ए प्रमाणे स्नातक विषे पण समजवुं.

निर्ग्रंथने चारित्र.

३०. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक चारित्री प्रतिसेवक (संयमविराधक) होय के अप्रतिसेवक (अविराधक) संयमाराधक होय ? [उ०] हे गौतम ! ते ‡प्रतिसेवक होय, पण अप्रतिसेवक न होय.

६ प्रतिसेवना-पुलाक अने प्रतिसेवना.

३१. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते प्रतिसेवक होय, तो शुं प्राणातिपातविरमणादि मूलगुणनो प्रतिसेवक—विराधक होय के प्रत्याख्यानादि उत्तरगुणनो प्रतिसेवक होय ? [उ०] हे गौतम ! ते मूलगुणनो प्रतिसेवक—विराधक होय अने उत्तरगुणनो पण प्रतिसेवक होय. मूलगुणनी विराधना करतो पांच आसवोमांना कोइ एक आसवने सेवे. तथा उत्तरगुणनी विराधना करतो दश प्रकारना प्रत्याख्यानमांभी कोई एक प्रत्याख्यानने विराधे.

२५ * कल्पातीत छद्मस्थ तीर्थकर सकषायी होवधी ते अपेक्षाए कल्पातीतमां पण कषायकुशील होय.

२६ † निर्ग्रंथ कल्पातीत ज होय छे, कारण के तेने जिनकल्प अने स्थविरकल्पना धर्मो होता नथी. एम स्नातक पण कल्पातीत ज होय छे.—टीका.

३० ‡ संज्वलन कषायना उदयधी संयमविरुद्ध आचरण करे ते प्रतिसेवक—संयमविराधक कहेवाय छे.

૩૨. [પ્ર૦] વડસે ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પડિસેવપ હોજ્જા, ણો અપડિસેવપ હોજ્જા ।

૩૩. [પ્ર૦] જહ પડિસેવપ હોજ્જા કિં મૂલગુણપડિસેવપ હોજ્જા, ઉત્તરગુણપડિસેવપ હોજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ણો મૂલગુણપડિસેવપ હોજ્જા, ઉત્તરગુણપડિસેવપ હોજ્જા । ઉત્તરગુણપડિસેવમાણે વ્સવિહસ્સ પઞ્ચક્ષાણસ્સ અન્નયરં પડિસેવેજ્જા । પડિસેવણાકુસીલે જહા પુલાપ ।

૩૪. [પ્ર૦] કસાયકુસીલે ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ણો પડિસેવપ હોજ્જા, અપડિસેવપ હોજ્જા । एवं निगंथे वि; एवं सिणाय वि ६ ।

૩૫. [પ્ર૦] પુલાપ ણં મંતે ! કતિસુ નાણેસુ હોજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! વોસુ વા તિસુ વા હોજ્જા । વોસુ હોજ્જમાણે વોસુ આભિણિવોહિયનાણે સુયનાણે હોજ્જા; તિસુ હોમાણે તિસુ આભિણિવોહિયનાણે સુયનાણે ઓહિનાણે હોજ્જા । एवं वडसे वि; एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

૩૬. [પ્ર૦] કસાયકુસીલે ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! વોસુ વા તિસુ વા વડસુ વા હોજ્જા । વોસુ હોમાણે વોસુ આભિણિવોહિયનાણે સુયનાણે હોજ્જા; તિસુ હોમાણે તિસુ આભિણિવોહિયનાણ-સુયનાણ-ઓહિનાણેસુ હોજ્જા; અહ્વા તિસુ હોમાણે આભિણિવોહિયનાણ-સુયનાણ-મણપજ્જવનાણેસુ હોજ્જા; વડસુ હોમાણે વડસુ આભિણિવોહિયનાણ-સુયનાણ-ઓહિનાણ-મણપજ્જવનાણેસુ હોજ્જા । एवं नियंठे वि ।

૩૭. [પ્ર૦] સિણાય ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પગંમિ કેવલનાણે હોજ્જા ।

૩૮. [પ્ર૦] પુલાપ ણં મંતે ! કેવતિયં સુયં અહિજ્જેજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહભેણં નવમસ્સ પુવ્વસ્સ તતિયં આયાર-વત્થું, ઉક્કોસેણં નવ પુવ્વાઈં અહિજ્જેજ્જા ।

૩૯. [પ્ર૦] વડસે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહભેણં અદ્ધ પવયણમાયાઓ, ઉક્કોસેણં વ્સ પુવ્વાઈં અહિજ્જેજ્જા । एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

વકુશ અને પ્રતિ-
સેવના.

૩૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું વકુશ પ્રતિસેવક-વિરાધક હોય-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે વિરાધક હોય, પણ અવિરાધક ન હોય.

૩૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે વિરાધક હોય તો શું મૂલગુણનો વિરાધક હોય કે ઉત્તરગુણનો વિરાધક હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે મૂલગુણનો વિરાધક ન હોય, પણ ઉત્તરગુણનો વિરાધક હોય. ઉત્તરગુણને વિરાધતો દશ પ્રકારના પ્રત્યાહ્યાનમાંથી કોઈ એક પ્રત્યાહ્યાનને વિરાધે. પુલાકની પેઠે પ્રતિસેવનાકુશીલ પણ જાણવો.

કષાયકુશીલ અને
પ્રતિસેવના.

૩૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું કષાયકુશીલ સંયમવિરાધક હોય-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે વિરાધક ન હોય, પણ આરાધક હોય. એ પ્રમાણે નિર્મથ અને સ્નાતક વિષે પણ સમજવું.

૭ જ્ઞાનદાર-
પુલાકને જ્ઞાન.

૩૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાક કેટલા જ્ઞાનોમાં વર્તે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જ્ઞાનોમાં હોય કે ત્રણ જ્ઞાનોમાં હોય. જ્યારે તે તે જ્ઞાનોમાં હોય ત્યારે મતિ અને શ્રુતજ્ઞાનમાં હોય. જ્યારે તે ત્રણ જ્ઞાનોમાં હોય ત્યારે મતિ, શ્રુત અને અવધિજ્ઞાનમાં હોય. એ પ્રમાણે વકુશ અને પ્રતિસેવનાકુશીલ પણ જાણવો.

કષાયકુશીલ અને
નિર્મથોને જ્ઞાન.

૩૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કષાયકુશીલ કેટલા જ્ઞાનોમાં વર્તમાન હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જ્ઞાનોમાં હોય, ત્રણ જ્ઞાનોમાં હોય, અથવા ચાર જ્ઞાનોમાં પણ હોય. જ્યારે તે તે જ્ઞાનોમાં હોય ત્યારે મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાનમાં હોય. જ્યારે તે ત્રણ જ્ઞાનમાં હોય ત્યારે મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાનમાં હોય, અથવા મતિ, શ્રુત અને મન:પર્યવજ્ઞાનમાં હોય, અને જ્યારે તે ચાર જ્ઞાનમાં હોય ત્યારે મતિ, શ્રુત, અવધિ અને મન:પર્યવજ્ઞાનમાં હોય. એ પ્રમાણે નિર્મથવિષે પણ જાણવું.

સ્નાતકને જ્ઞાન.

૩૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સ્નાતક કેટલા જ્ઞાનમાં વર્તમાન હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્નાતક એક કેવલજ્ઞાનમાં હોય.

૮ શ્રુતદાર-
પુલાકને શ્રુત.

૩૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાક કેટલું શ્રુત ભણે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પુલાક જઘન્ય નવમા પૂર્વની ત્રીજી આચાર વસ્તુ સુધી ભણે અને ઉત્કૃષ્ટ સંપૂર્ણ નવ પૂર્વોને ભણે.

વકુશને શ્રુત.

૩૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વકુશ કેટલું શ્રુત ભણે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય *આઠ પ્રવચન માતા સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ દશ પૂર્વો ભણે. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુશીલ પણ જાણવો.

૧ ચોદસ-ક ।

૩૯ * પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ રૂપ અષ્ટ પ્રવચન માતાનું પાલન કરવારૂપ ચારિત્ર હોય છે, માટે ચારિત્રવાલાને અષ્ટ પ્રવચન માતાનું પરિજ્ઞાન આવશ્યક છે, કારણ કે ચારિત્ર જ્ઞાનપૂર્વક હોય છે. માટે વકુશને ઇટલું જઘન્ય શ્રુત હોય છે.

४०. [प्र०] कषायकुसीले-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अट्ट पवयणमायाओ, उक्कोसेणं चोइस पुष्पाइं अहि-
जेज्जा । एवं नियंठे वि ।

४१. [प्र०] सिणाप-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सुयवतिरित्ते होज्जा ७ ।

४२. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं तित्थे होज्जा, अतित्थे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! तित्थे होज्जा, णो अतित्थे होज्जा ।
एवं बउसे वि; एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

४३. [प्र०] कषायकुसीले-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! तित्थे वा होज्जा, अतित्थे वा होज्जा ।

४४. [प्र०] जइ अतित्थे होज्जा किं तित्थयरे होज्जा; पत्तेयबुद्धे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! तित्थगरे वा होज्जा, पत्ते-
यबुद्धे वा होज्जा । एवं नियंठे वि; एवं सिणाप वि ८ ।

४५. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं सल्लिगे होज्जा, अन्नल्लिगे होज्जा, गिहिल्लिगे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! दव्वल्लिगं पडुच्च
सल्लिगे वा होज्जा, अन्नल्लिगे वा होज्जा, गिहिल्लिगे वा होज्जा, भावल्लिगं पडुच्च नियमा सल्लिगे होज्जा; एवं जाव-सिणाप ९ ।

४६. [प्र०] पुलाए णं भंते ! कइसु सरीरेसु होज्जा ? [उ०] गोयमा ! तिसु ओरालिय-तेया-कम्मएसु होज्जा ।

४७. [प्र०] बउसे णं भंते !-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! तिसु वा चउसु वा होज्जा; तिसु होमाणे तिसु ओरालिय-
तेया-कम्मएसु होज्जा, चउसु होमाणे चउसु ओरालिय-वेउच्चिय-तेया-कम्मएसु होज्जा । एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

४८. [प्र०] कषायकुसीले-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! तिसु वा चउसु वा पंचसु वा होज्जा । तिसु होमाणे तिसु ओरा-
लिय-तेया-कम्मएसु होज्जा; चउसु होमाणे चउसु ओरालिय-वेउच्चिय-तेया-कम्मएसु होज्जा; पंचसु होमाणे पंचसु ओरा-
लिय-वेउच्चिय-आहारग-तेया-कम्मएसु होज्जा । णियंठो सिणाओ य जहा पुलाओ ।

४०. [प्र०] हे भगवन् ! कषायकुशील केटलं श्रुत भणे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य आठ प्रवचन माता भणे अने उत्कृष्ट चौद
पूर्वो भणे. ए प्रमाणे निर्ग्रथ विषे पण जाणवुं.

कषायकुशीलने छत.

४१. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातक केटलं श्रुत भणे ? [उ०] हे गौतम ! स्नातक श्रुतरहित होय.

४२. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक तीर्थमां होय के तीर्थना अभावमां होय ? [उ०] हे गौतम ! ते तीर्थमां होय, पण तीर्थना
अभावमां न होय. ए प्रमाणे बकुश अने प्रतिसेवनाकुशील पण जाणवो.

९ तीर्थदार-
पुलाक अने तीर्थ.

४३. [प्र०] हे भगवन् ! शुं कषायकुशील तीर्थमां होय के *अतीर्थमां होय ? [उ०] हे गौतम ! कषायकुशील तीर्थमां होय अने
अतीर्थमां पण होय.

कषायकुशील अने
तीर्थ.

४४. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते (कषायकुशील) अतीर्थमां होय तो शुं ते तीर्थकर होय के प्रत्येकबुद्ध होय ? [उ०] हे गौतम !
ते तीर्थकर पण होय के प्रत्येकबुद्ध पण होय. ए प्रमाणे निर्ग्रथ अने स्नातक विषे पण जाणवुं.

४५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक स्वल्लिगमां होय, अन्यल्लिगमां होय के गृहस्थल्लिगमां होय ? [उ०] हे गौतम ! †द्रव्यल्लिगने
आश्रयी स्वल्लिगमां होय, अन्यल्लिगमां होय के गृहस्थल्लिगमां पण होय. भावल्लिगने आश्रयी अवश्य स्वल्लिगमां होय. ए प्रमाणे यावत्-
स्नातक सुधीं जाणवुं.

१० ल्लिगदार-
पुलाक अने ल्लिग.

४६. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक केटला शरीरोमां होय ? [उ०] हे गौतम ! औदारिक, तैजस अने कार्मण-ए त्रण शरीरोमां होय.

११ शरीरदार-
पुलाकने शरीर.
बकुशने शरीर.

४७. [प्र०] हे भगवन् ! बकुश केटला शरीरोमां होय ? [उ०] हे गौतम ! बकुश त्रण शरीर के चार शरीरमां होय. ज्यारे ते
त्रण शरीरमां होय ल्यारे औदारिक, तैजस अने कार्मण शरीरमां होय. ज्यारे ते चार शरीरमां होय ल्यारे औदारिक, वैक्रिय, तैजस अने
कार्मण शरीरमां होय. ए प्रमाणे प्रतिसेवनाकुशील पण जाणवो.

४८. [प्र०] हे भगवन् ! कषायकुशील केटला शरीरोमां होय ? [उ०] हे गौतम ! त्रण, चार के पांच शरीरमां होय. ज्यारे ते
त्रण शरीरमां होय ल्यारे औदारिक, तैजस अने कार्मण शरीरमां होय. ज्यारे ते चार शरीरमां होय ल्यारे औदारिक, वैक्रिय, तैजस अने
कार्मण शरीरमां होय, अने ज्यारे ते पांच शरीरमां होय ल्यारे औदारिक, वैक्रिय, आहारक, तैजस अने कार्मण शरीरमां होय. निर्ग्रथ
अने स्नातकने पुलाकनी पेटे जाणवा.

कषायकुशीलं
शरीर.

४३ * छद्मस्थावस्थामां तीर्थकर कषायकुशील होय ते अपेक्षाए ते अतीर्थमां पण होय, अथवा तीर्थनो विच्छेद थया पछी अन्य चारित्री कषाय-
कुशील होय तेनी अपेक्षाए पण अतीर्थमां होय.—टीका.

४५ † द्रव्य अने भावने आश्रयी ल्लिग बे प्रकारनुं छे. तेमां ज्ञानादि भावल्लिग छे अने ते ज्ञानादि भाव आर्हतीने होवाथी ए ज स्वल्लिग कहेवाय छे.
द्रव्यल्लिग स्वल्लिग अने परल्लिगना भेदथी बे प्रकारनुं छे. तेमां रजोहरणादि द्रव्यथी स्वल्लिग छे. परल्लिग बे प्रकारनुं छे—कृतीर्थिकल्लिग अने गृहस्थल्लिग.
पुलाकने त्रणे प्रकारनुं द्रव्य ल्लिग होय छे, कारण के चारित्रनो परिणाम कोइ पण एक द्रव्यल्लिगनी अपेक्षा राखतो नथी.—टीका.

४९. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं कम्मभूमीए होजा, अकम्मभूमीए होजा ? [उ०] गोयमा ! जम्मण-संतिभावं पडुच्च कम्मभूमीए होजा, णो अकम्मभूमीए होजा ।

५०. [प्र०] वउसे णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जम्मण-संतिभावं पडुच्च कम्मभूमीए होजा, णो अकम्मभूमीए होजा; साहरणं पडुच्च कम्मभूमीए वा होजा, अकम्मभूमीए वा होजा । एवं जाव-सिणाए ।

५१. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं ओसप्पिणिकाले होजा, उस्सप्पिणिकाले होजा, णोओसप्पिणि-णोउस्सप्पिणिकाले वा होजा ? [उ०] गोयमा ! ओसप्पिणिकाले वा होजा, उस्सप्पिणिकाले वा होजा, नोओसप्पिणि-नोउस्सप्पिणिकाले वा होजा ।

५२. [प्र०] जइ ओसप्पिणिकाले होजा किं सुसमसुसमाकाले होजा १, सुसमाकाले होजा २, सुसमदूसमाकाले होजा ३, दूसमसुसमाकाले होजा ४, दूसमाकाले होजा ५, दूसमदूसमाकाले होजा ६ ? [उ०] गोयमा ! जंमणं पडुच्च णो सुसमसुसमाकाले होजा १, णो सुसमाकाले होजा २, सुसमदूसमाकाले वा होजा ३, दूसमसुसमाकाले वा होजा ४, णो दूसमाकाले होजा ५, णो दूसमदूसमाकाले होजा ६ । संतिभावं पडुच्च णो सुसमसुसमाकाले होजा, णो सुसमाकाले होजा, सुसमदूसमाकाले वा होजा, दूसमसुसमाकाले वा होजा, दूसमाकाले वा होजा, णो दूसमदूसमाकाले होजा ।

५३. [प्र०] जइ उस्सप्पिणिकाले होजा किं दूसमदूसमाकाले होजा १, दूसमाकाले होजा २, दूसमसुसमाकाले होजा ३, सुसमदूसमाकाले होजा ४, सुसमाकाले होजा ५, सुसमसुसमाकाले होजा ६ ? [उ०] गोयमा ! जंमणं पडुच्च णो दूसमदूसमाकाले होजा १, दूसमाकाले वा होजा २, दूसमसुसमाकाले वा होजा ३, सुसमदूसमाकाले वा होजा ४, णो सुसमाकाले होजा ५, णो सुसमसुसमाकाले होजा ६ । संतिभावं पडुच्च णो दूसमदूसमाकाले होजा १, णो दूसमाकाले होजा २, दूसमसुसमाकाले वा होजा ३, सुसमदूसमाकाले वा होजा ४, णो सुसमाकाले होजा ५, णो सुसमसुसमाकाले होजा ६ ।

१२ क्षेत्रद्वार-
पुलाक अने क्षेत्र.

४९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक कर्मभूमिमां होय के अकर्मभूमिमां होय ? [उ०] हे गौतम ! *जन्म अने सद्भावने अपेक्षी कर्मभूमिमां होय, पण अकर्मभूमिमां न होय.

बकुश अने क्षेत्र.

५०. [प्र०] हे भगवन् ! शुं बकुश कर्मभूमिमां होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! जन्म अने सद्भावने आश्रयी कर्मभूमिमां होय, पण अकर्मभूमिमां न होय, अने संहरणने अपेक्षी कर्मभूमिमां पण होय अने अकर्मभूमिमां पण होय. ए प्रमाणे यावत्-ज्ञातक सुधी जाणवुं.

१३ काळद्वार-
पुलाकनो काळ.

५१. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक अवसर्पिणी काळमां होय, उत्सर्पिणी काळमां होय के नोअवसर्पिणी-नोउत्सर्पिणी काळे होय ? [उ०] हे गौतम ! अवसर्पिणी काळमां होय, उत्सर्पिणी काळमां होय अने नोअवसर्पिणी-नोउत्सर्पिणी काळे पण होय.

५२. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते (पुलाक) अवसर्पिणी काळमां होय तो शुं १ सुषमसुषमा काळे (पहेला आरामां) होय, २ सुषमाकाळे (बीजा आरामां) होय, ३ सुषमदुःषमा काळे (त्रीजा आरामां) होय, ४ दुःषमसुषमा (चोथा आरामां) होय, ५ दुःषमा काळे (पांचमा आरामां) होय के ६ दुःषमदुःषमा काळे (छट्टा आरामां) होय ? [उ०] हे गौतम ! जन्मनी अपेक्षाए सुषमसुषमा अने सुषमा काळे न होय, पण सुषमदुःषमा काळे होय, दुःषमसुषमा काळे होय, दुःषमा काळे न होय अने दुःषमदुःषमा काळे पण न होय. तथा सद्भावनी अपेक्षाए सुषमसुषमा काळे, सुषमाकाळे अने दुःषमदुःषमाकाळे न होय, पण सुषमदुःषमा काळे होय, दुःषमसुषमाकाळे होय अने दुःषमा काळे होय.

५३. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते (पुलाक) उत्सर्पिणी काळे होय तो शुं १ दुःषमदुःषमा काळे होय, २ दुःषमा काळे होय, ३ दुःषमसुषमा काळे होय, ४ सुषमदुःषमा काळे होय, ५ सुषमा काळे होय के ६ सुषमसुषमा काळे होय ? [उ०] हे गौतम ! जन्मने आश्रयी दुःषमदुःषमा काळे न होय, दुःषमा काळे होय, दुःषमसुषमा काळे होय, सुषमदुःषमा काळे होय, पण सुषमा काळे अने सुषमसुषमा काळे न होय. सद्भावने आश्रयी दुःषमदुःषमा काळे न होय, दुःषमा काळे न होय, दुःषमसुषमा काळे होय, सुषमदुःषमा काळे होय, पण सुषमा तथा सुषमसुषमा काळे न होय.

४९ * जन्म-उत्पत्ति अने सद्भाव-चारित्रभाव-थी अस्तित्व. जन्म अने सद्भावनी अपेक्षाए पुलाक कर्मभूमिमां होय. एटले त्यां जन्मे अने त्यां विहरे, पण अकर्मभूमिमां उत्पन्न न थाय, केमके त्यां जन्मेलाने चारित्र न होय. तेम संहरणथी अकर्मभूमिमां न होय, कारण के देवादि पुलाकलब्धिवाळाने संहरी न शके.

५१ † काळ त्रण प्रकारनो छे-उत्सर्पिणी, अवसर्पिणी अने नोउत्सर्पिणी-नोअवसर्पिणी. तेमां भरत अने एरावत क्षेत्रमां पहेला बे प्रकारनो काळ छे, अने त्रीजा प्रकारनो काळ महाविदेह अने हैभवतादि क्षेत्रोमां छे.

५२-५३ ‡ पुलाक जन्मनी अपेक्षाए त्रीजा अने चोथा आरामां होय, अने सद्भावनी अपेक्षाए त्रीजा, चोथा अने पांचमा आरामां पण होय. तेमां जे चोथा आरामां जन्म्यो होय तेनो पांचमा आरामां सद्भाव होय. त्रीजा अने चोथा आरामां जन्म अने सद्भाव बजे होय. उत्सर्पिणीमां बीजा, त्रीजा अने चोथा आरामे जन्मथी होय. तेमां बीजा आरामे अन्ते जन्मे अने त्रीजा आरामां चारित्रनो स्वीकार करे, त्रीजा अने चोथा आरामां जन्म अने चारित्र बजे होय सद्भावने आश्रयी त्रीजा अने चोथा आरामां ज होय. केमके ते ज आरामां चारित्रनी प्रतिपत्ति होय छे.—टीका.

५४. [प्र०] जइ णोओसप्पिणि-नोउस्ससप्पिणिकाले होज्जा किं सुसमसुसमापलिभागे होज्जा, सुसमापलिभागे होज्जा, सुसमदूसमापलिभागे होज्जा, दूसमसुसमापलिभागे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जंमण-संतिभावं पडुच्च णो सुसमसुसमापलिभागे होज्जा, णो सुसमापलिभागे, णो सुसमदूसमापलिभागे होज्जा, दूसमसुसमापलिभागे होज्जा ।

५५. [प्र०] बउसे णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओसप्पिणिकाले वा होज्जा, उस्ससप्पिणिकाले वा होज्जा, नोओसप्पिणि-नोउस्ससप्पिणिकाले वा होज्जा ।

५६. [प्र०] जइ ओसप्पिणिकाले होज्जा किं सुसमसुसमाकाले होज्जा-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जंमण-संतिभावं पडुच्च णो सुसमसुसमाकाले होज्जा, णो सुसमाकाले होज्जा, सुसमदूसमाकाले वा होज्जा, दूसमसुसमाकाले वा होज्जा, दूसमाकाले वा होज्जा, णो दूसमदूसमाकाले होज्जा; साहरणं पडुच्च अन्नयरे समाकाले होज्जा ।

५७. [प्र०] जइ उस्ससप्पिणिकाले होज्जा किं दूसमदूसमाकाले होज्जा ६-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जंमणं पडुच्च णो दूसमदूसमाकाले होज्जा जहेव पुलाप । संतिभावं पडुच्च णो दूसमदूसमाकाले होज्जा, णो दूसमाकाले होज्जा, एवं संतिभावेण वि जहा पुलाप जाव-णो सुसमसुसमाकाले होज्जा । साहरणं पडुच्च अन्नयरे समाकाले होज्जा ।

५८. [प्र०] जइ नोओसप्पिणि-नोउस्ससप्पिणिकाले होज्जा-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जंमण-संतिभावं पडुच्च णो सुसमसुसमापलिभागे होज्जा जहेव पुलाप जाव-दूसमसुसमापलिभागे होज्जा । साहरणं पडुच्च अन्नयरे पलिभागे होज्जा । जहा बउसे । एवं पडिसेवणाकुसीले वि; एवं कसायकुसीले वि । नियंठो सिणाओ य जहा पुलाओ । नवरं एतेसिं अब्भद्वियं साहरणं भाणियधं, सेसं तं चेव १२ ।

५९. [प्र०] पुलाप णं भंते ! कालगप समाणे किं (कं) गतिं गच्छति ? [उ०] गोयमा ! देवगतिं गच्छति । [प्र०] देवगतिं गच्छमाणे किं भवणवासीसु उववज्जेज्जा, वाणमंतरेसु उववज्जेज्जा, जोइसिं, वेमाणिएसु उववज्जेज्जा ? [उ०] गोयमा ! णो

५४. [प्र०] जो ते (पुलाको) नोउत्सर्पिणी-नोअवसर्पिणी काळे होय तो शुं *सुषमसुषमा समान काळे होय, सुषमासमान काळे होय, सुषमदुःषमासमान काळे होय के दुःषमसुषमासमान काळे होय ! [उ०] हे गौतम ! जन्म अने सद्भावने आश्रयी सुषमसुषमा समान कालने विषे न होय, सुषमासमान काळे न होय, सुषमदुःषमासमान काळे न होय, पण दुःषमसुषमासमान काळे होय.

५५. [प्र०] हे भगवन् ! बकुश कये काळे होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! अवसर्पिणी काळे होय, उत्सर्पिणी काळे होय, पण नोउत्सर्पिणी-नोअवसर्पिणी काळे न होय.

५६. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते बकुश अवसर्पिणी काळे होय, तो शुं सुषमसुषमा काळे होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! जन्म अने सद्भावने अपेक्षी सुषमसुषमा काळे न होय, सुषमा काळे न होय, सुषमदुःषमा काळे होय, दुःषमसुषमा काळे होय के दुःषमा-काळे होय, पण दुःषमदुःषमा काळे न होय. संहरणने अपेक्षी कोइ पण काळे होय.

५७. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते बकुश उत्सर्पिणी काळे होय, तो शुं दुःषमदुःषमा काळे होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! जन्मने आश्रयी दुःषमदुःषमा काळे न होय-इत्यादि बधुं पुलाकनी पेठे जाणवुं. सद्भावने आश्रयी दुःषमदुःषमा काळे न होय, दुःषमा काळे न होय, ए प्रमाणे बधुं सद्भावने आश्रयी पण पुलाकनी पेठे जाणवुं. यावत्-सुषमसुषमा काळे न होय. संहरणने अपेक्षी कोइ पण काळे होय.

५८. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते बकुश नोअवसर्पिणी-नोउत्सर्पिणी काळे होय तो-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! जन्म अने सद्भावने आश्रयी सुषमसुषमासमान काळे न होय-इत्यादि बधुं पुलाकनी पेठे जाणवुं, यावत्-दुःषमसुषमासमान काळे होय. संहरणने अपेक्षी कोइ पण काळे होय. जेम बकुश संबन्धे कहुं तेम प्रतिसेवनाकुशील संबन्धे पण कहेवुं. एम कथायकुशील पण जाणवो. निर्ग्रंथ अने स्नातक पण पुलाकनी पेठे समजवा. विशेष ए के निर्ग्रंथ अने स्नातकने संहरण अधिक कहेवुं. एटले संहरणने आश्रयी सर्व काळे होय-एम कहेवुं. बाकी बधुं तेज प्रमाणे जाणवुं.

५९. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक मरण पामीने कइ गतिमां जाय ? [उ०] हे गौतम ! देवगतिमां जाय. [प्र०] देवगतिमां जतो शुं भवनवासिमां, वानव्यंतरमां, ज्योतिष्कमां के वैमानिकोमां उपजे ? [उ०] भवनवासीमां न उपजे, वानव्यंतरमां न उपजे, ज्योतिष्कमां न

बकुशको काल.

१४ गतिद्वार-पुलाकनी गति.

५४ * सुषमसुषमानो समान काल देवकुश अने उत्तरकुशमां होय छे. सुषमासमान काल हरिवर्ष अने रम्यक क्षेत्रमां होय छे, सुषमदुःषमासमान काल हिमवत अने ऐरण्यवत क्षेत्रमां अने दुःषमसुषमा समान काल महाविदेहमां होय छे.—टीका.

५८ † निर्ग्रंथ अने स्नातकनो संहरण आश्रयी सर्व काळे सद्भाव कस्यो ते पूर्वे संहरेलाने निर्ग्रंथपणा अने स्नातकपणानी प्राप्ति थाय ते अपेक्षाए समजवुं, कारण के वेदरहित मुनिओनुं संहरण थतुं नथी. कहुं छे के "श्रमणी-साध्वी, वेदरहित, परिहारविशुद्धि, पुलाकलब्धिवाळा, अप्रमत्त, चौद पूर्वधर अने आहारक लब्धिवाळां संहरण थतुं नथी.—टीका.

भवणवासीसु, णो वाण०, णो जोइ०, वेमाणिएसु उववज्जेजा । वेमाणिएसु उववज्जमाणे जहन्नेणं सोहम्मे कप्पे, उक्कोसेणं सहस्सारे कप्पे उववज्जेजा । बउसे णं एवं चेव । नवरं उक्कोसेणं अच्चुप कप्पे । पडिसेवणाकुसीले जहा बउसे । कसायकुसीले जहा पुलाप । नवरं उक्कोसेणं अणुत्तरविमाणेसु उववज्जेजा ।

६०. [प्र०] णियंठे णं भंते !० ? [उ०] एवं चेव, जाव-वेमाणिएसु उववज्जमाणे अजहन्नमणुक्कोसेणं अणुत्तरविमाणेसु उववज्जेजा ।

६१. [प्र०] सिणाए णं भंते ! कालगए समाणे किं (कं) गतिं गच्छइ ? [उ०] गोयमा ! सिद्धिगतिं गच्छइ ।

६२. [प्र०] पुलाप णं भंते ! देवेसु उववज्जमाणे किं इंदत्ताए उववज्जेजा, सामाणियत्ताए उववज्जेजा, तायत्तीसाए उववज्जेजा, लोगपालत्ताए उववज्जेजा, अहमिंदत्ताए वा उववज्जेजा ? [उ०] गोयमा ! अविराहणं पडुच्च इंदत्ताए उववज्जेजा, सामाणियत्ताए उववज्जेजा, तायत्तीसाए उववज्जेजा, लोगपालत्ताए उववज्जेजा, नो अहमिंदत्ताए उववज्जेजा । विराहणं पडुच्च अन्नयरेसु उववज्जेजा । एवं बउसे वि; एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

६३. [प्र०] कसायकुसीले-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अविराहणं पडुच्च इंदत्ताए वा उववज्जेजा, जाव-अहमिंदत्ताए वा उववज्जेजा; विराहणं पडुच्च अन्नयरेसु उववज्जेजा ।

६४. [प्र०] नियंठे-पुच्छा [उ०] गोयमा ! अविराहणं पडुच्च णो इंदत्ताए उववज्जेजा, जाव-णो लोगपालत्ताए उववज्जेजा; अहमिंदत्ताए उववज्जेजा । विराहणं पडुच्च अन्नयरेसु उववज्जेजा ।

६५. [प्र०] पुलायस्स णं भंते ! देवलोगेसु उववज्जमाणस्स केवतियं कालं ठिती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं पलिओवमपुहुत्तं, उक्कोसेणं अट्टारस सागरोवमाइं ।

६६. [प्र०] बउसस्स-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं पलिओवमपुहुत्तं, उक्कोसेणं बावीसं सागरोवमाइं । एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

उपजे, पण वैमानिकमां उपजे. वैमानिकमां उत्पन्न थतो पुलक जघन्यथी सौधर्म कल्पमां अने उत्कृष्ट सहस्रार कल्पमां उत्पन्न थाय. बकुश विषे पण एज प्रमाणे जाणवुं. विशेष ए के ते उत्कृष्ट अच्युत कल्पमां उत्पन्न थाय. बकुशानी पेठे प्रतिसेवनाकुशील विषे पण समजवुं. अने पुलकनी पेठे कषायकुशीलने पण जाणवुं. विशेष ए के, कषायकुशील उत्कृष्ट अनुत्तरविमानमां उत्पन्न थाय.

निर्ग्रन्थनी गति.

६०. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रन्थ मरण पामीने कइ गतिमां जाय ? [उ०] ए प्रमाणे जाणवुं. यावत्-वैमानिकोमां उत्पन्न थतो जघन्य अने उत्कृष्ट सिवाय एक अनुत्तर विमानमां उत्पन्न थाय.

स्नातकनी गति.

६१. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातक मरण पामीने कइ गतिमां जाय ? [उ०] हे गौतम ! ते एक सिद्धगतिमां जाय.

पुलाक कया देवपणे उपजे ?

६२. [प्र०] हे भगवन् ! देवोमां उत्पन्न थतो पुलक शुं इंद्रपणे उत्पन्न थाय, सामानिकपणे उत्पन्न थाय, त्रायस्त्रिंशदेवपणे उत्पन्न थाय, लोकपालपणे उत्पन्न थाय के अहमिंद्रपणे उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! अविराधनाने आश्रयी इंद्रपणे उत्पन्न थाय, सामानिकपणे उत्पन्न थाय, त्रायस्त्रिंशदेवपणे उत्पन्न थाय अने लोकपालपणे उत्पन्न थाय, पण अहमिंद्रपणे न उत्पन्न थाय. अने विराधना करीने भवनपति वगेरे कोइ पण देवमां उत्पन्न थाय. ए प्रमाणे बकुश अने प्रतिसेवनाकुशील जाणवो.

कषायकुशील कया देवपणे उपजे ?

६३. [प्र०] हे भगवन् ! कषायकुशील कया देवपणे उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! संयमनी विराधना न करी होय तो ते इंद्रपणे, यावत्-अहमिंद्रपणे उत्पन्न थाय, अने संयम विराधना करी होय तो ते भवनपति वगेरे कोइ पण देवमां उत्पन्न थाय.

निर्ग्रन्थ कया देवपणे उपजे ?

६४. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रन्थ कया देवमां उपजे ? [उ०] हे गौतम ! संयमनी अविराधनाने आश्रयी इंद्रपणे यावत्-लोकपालपणे न थाय, पण अहमिंद्रपणे थाय, अने संयमनी विराधनाने आश्रयी भवनवासी वगेरे कोइ पण देवपणे उत्पन्न थाय.

पुलाकनी देवलोकमां स्थिति.

६५. [प्र०] हे भगवन् ! देवलोकमां उत्पन्न थता पुलकनी केटला काळ सुधीनी स्थिति कही छे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य पल्योपमपृथक्त्व-वेथी नव पल्योपम सुधीनी अने उत्कृष्ट अट्टार सागरोपमनी स्थिति कही छे.

६६. [प्र०] हे भगवन् ! देवलोकमां उत्पन्न थता बकुशानी केटला काळ सुधीनी स्थिति कही छे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य वेथी नव पल्योपम सुधीनी अने उत्कृष्ट बावीस सागरोपम सुधीनी स्थिति कही छे. ए प्रमाणे प्रतिसेवनाकुशील विषे पण समजवुं.

६१ * ज्ञानादिनी अविराधना के लब्धिनो प्रयोग कर्था सिवाय इन्द्रादि रूपे उपजे, अने विराधना करीने भवनपत्यादि कोइ पण देवमां उपजे. पुलकनो मात्र वैमानिकमां उत्पाद कह्यो ते संयमनी अविराधनानी अपेक्षाए जाणवुं.—टीका.

६७. [प्र०] कसायकुसीलस्स-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं पलिओवमपुहुत्तं, उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं ।

६८. [प्र०] णियंठस्स-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अजहन्नमणुक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं १३ ।

६९. [प्र०] पुलागस्स णं भंते ! केवतिया संयमट्टाणा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! असंखेज्जा संयमट्टाणा पन्नत्ता । एवं जाव-कसायकुसीलस्स ।

७०. [प्र०] नियंठस्स णं भंते ! केवइया संजमट्टाणा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! एगे अजहन्नमणुक्कोसए संजमट्टाणे, एवं सिणायस्स वि ।

७१. [प्र०] एतेसि णं भंते ! पुलाग-बउस-पडिसेवणा-कसायकुसील-नियंठ-सिणायणं संजमट्टाणाणं कयरे कयरे० जाव-विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! सच्चत्थोवे नियंठस्स सिणायस्स य एगे अजहन्नमणुक्कोसए संजमट्टाणे, पुलागस्स णं संजमट्टाणा असंखेज्जगुणा, बउसस्स संजमट्टाणा असंखेज्जगुणा, पडिसेवणाकुसीलस्स संजमट्टाणा असंखेज्जगुणा; कसायकुसीलस्स संजमट्टाणा असंखेज्जगुणा १४ ।

७२. [प्र०] पुलागस्स णं भंते ! केवतिया चरित्तपज्जवा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! अणंता चरित्तपज्जवा पन्नत्ता, एवं जाव-सिणायस्स ।

७३. [प्र०] पुलाए णं भंते ! पुलागस्स सट्टाणसन्निगासेणं चरित्तपज्जवेहिं किं हीणे, तुल्ले, अब्भहिए ? [उ०] गोयमा ! सिय हीणे १, सिय तुल्ले २, सिय अब्भहिए ३ । जइ हीणे अणंतभागहीणे वा, असंखेज्जइभागहीणे वा, संखेज्जइभागहीणे वा, संखेज्जगुणहीणे वा, असंखेज्जगुणहीणे वा, अनंतगुणहीणे वा । अह अब्भहिए अणंतभागमब्भहिए वा, असंखेज्जइभागमब्भहिए वा संखेज्जइभागमब्भहिए वा, संखेज्जगुणमब्भहिए वा, असंखेज्जगुणमब्भहिए वा, अणंतगुणमब्भहिए वा ।

६७. [प्र०] हे भगवन् ! देवलोकमां उत्पन्न थता कषायकुशीलनी केटला काळ सुधीनी स्थिति कही छे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य बेथी नव पल्योपम सुधीनी अने उत्कृष्ट तेत्रीश सागरोपमनी स्थिति कही छे.

कषायकुशीलनी देवलोकमां स्थिति.

६८. [प्र०] देवलोकमां उत्पन्न थता निर्ग्रथनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य अने उत्कृष्ट सिवाय तेत्रीश सागरोपमनी स्थिति कही छे.

निर्ग्रथनी देवलोकमां स्थिति.

६९. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाकने केटलां संयमस्थानो कहेलां छे ? [उ०] हे गौतम ! *असंख्याता संयमस्थानो कहेलां छे. ए प्रमाणे यावत्-कषायकुशील सुधी जाणवुं.

१४ संयमद्वार-पुलाकने संयमस्थानो.

७०. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रथने केटलां संयमस्थानो कहेलां छे ? [उ०] हे गौतम ! तेने जघन्य अने उत्कृष्ट सिवाय एक संयमस्थान कहेलां छे. ए प्रमाणे स्नातक विषे पण जाणवुं.

निर्ग्रथने संयमस्थान.

७१. [प्र०] हे भगवन् ! ए पूर्वोक्त पुलाक, बकुश, प्रतिसेवनाकुशील, कषायकुशील, निर्ग्रथ अने स्नातकना संयमस्थानोमां कयां कोनाथी यावत्-विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! निर्ग्रथ अने स्नातकने सर्व करतां अल्प अजघन्य अनुत्कृष्ट एकज संयमस्थान छे. तेथी पुलाकने असंख्यातगुणां संयमस्थानो छे, तेथी बकुशने असंख्यातगुणां संयमस्थानो छे, तेथी प्रतिसेवनाकुशीलने असंख्यातगुणां संयमस्थानो छे, तेथी कषायकुशीलने असंख्यातगुणां संयमस्थानो छे.

संयमस्थानोनुं अल्पवत्त्व.

७२. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाकने केटला चारित्रपर्यवो होय ? [उ०] हे गौतम ! पुलाकने अनन्त चारित्रपर्यवो होय. ए प्रमाणे यावत्-स्नातक सुधी जाणवुं.

पुलाकादिने चारित्रपर्याय.

७३. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक स्वस्थानसंनिकर्ष-पोताना सजातीय चारित्रपर्यायोनी अर्थात्-एक पुलाक बीजा पुलाकना चारित्रपर्यायनी अपेक्षाए शुं हीन होय, तुल्य होय के अधिक होय ? [उ०] हे गौतम ! कदाच हीन होय, कदाच तुल्य होय, अने कदाच अधिक होय. जो हीन होय तो अनंतभाग हीन होय, असंख्यभाग हीन होय, संख्यातभाग हीन होय, संख्यातगुण हीन होय, असंख्यातगुण हीन होय अने अनंतगुण हीन होय. जो अधिक होय तो अनंतभाग अधिक होय, असंख्यभाग अधिक होय, संख्यातभाग अधिक होय, संख्यातगुण अधिक होय, असंख्यातगुण अधिक होय अने अनंतगुण अधिक होय.

१५ संनिकर्षद्वार-पुलाकनो स्वस्थानसंनिकर्ष.

६९ * संयम-चारित्रना शुद्धि-अशुद्धिना वत्ता ओछापणाने लीधे थयेला मेदो ते संयमस्थान. ते असंख्याता होय छे. तेमां प्रत्येक संयमस्थानना सर्वाकाशप्रदेश गुणित सर्वाकाश प्रदेश प्रमाण (अनन्तानन्त) पर्यायो (अंशो) होय छे. ते संयमस्थानो पुलाकने असंख्यात होय छे. कारण के चारित्र-मोहनीयनो क्षयोपशम विचित्र होय छे. एम यावत्-कषायकुशील सुधी जाणवुं. निर्ग्रथने एकज संयमस्थान होय छे, कारण के कषायनो क्षय के उपशम एकज प्रकारनो होवाथी तेनी शुद्धि पण एकज प्रकारनी छे.

७३ † निकर्ष-संनिकर्ष, पुलाकादिनुं परस्पर संयोजन, स्व-पोताना सजातीय, स्थान-पर्यवोनुं आश्रय, अर्थात् पुलाकादिने पुलाकादिनुं संनिकर्ष-संयोजन ते स्वस्थानसंनिकर्ष कहेवाय छे.

‡ विशुद्ध संयमस्थानना संबन्धी होवाथी विशुद्धतर पर्यायनी अपेक्षाए अविशुद्ध संयमस्थानना संबन्धी होवाथी अविशुद्धतर पर्यवो हीन कहेवाय छे अने ते पर्यववाळा साधु पण हीन कहेवाय छे. समान एवा शुद्ध पर्यवोना संबन्धी तुल्य अने विशुद्धतर पर्यवना योग्य अधिक कहेवाय छे.-टीका.

૭૪. [પ્ર૦] પુલાય ણં મંતે ! વડસસ્સ પરટ્ટાણસન્નિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં કિં હીણે, તુલ્લે, અન્મહિય ? [૩૦] ગોયમા ! હીણે, નો તુલ્લે, નો અન્મહિય; અણંતગુણહીણે । एवं पडिसेवणाकुसीलस्स वि । कसायकुसीलेणं समं छट्टाणवडिप जहेव सट्टाणे । नियंठस्स जहा वडसस्स; एवं सिणायस्स वि ।

૭૫. [પ્ર૦] વડસે ણં મંતે ! પુલાગસ્સ પરટ્ટાણસન્નિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં કિં હીણે, તુલ્લે, અન્મહિય ? [૩૦] ગોયમા ! ણો હીણે, ણો તુલ્લે, અન્મહિય, અણંતગુણમન્મહિય ।

૭૬. [પ્ર૦] વડસે ણં મંતે ! વડસસ્સ સટ્ટાણસન્નિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય હીણે, સિય તુલ્લે, સિય અન્મહિય । जइ हीणे छट्टाणवडिप ।

૭૭. [પ્ર૦] વડસે ણં મંતે ! પડિસેવનાકુસીલસ્સ પરટ્ટાણસન્નિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં કિં હીણે ? [૩૦] છટ્ટાણવ-
ડિપ; एवं कसायकुसीलस्स वि ।

૭૮. [પ્ર૦] વડસે ણં મંતે ! નિયંઠસ્સ પરટ્ટાણસન્નિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! હીણે, ણો તુલ્લે, ણો અન્મહિય; અણંતગુણહીણે; एवं सिणायस्स वि । पडिसेवणाकुसीलस्स एवं चेव वडसवत्तवया भाणियव्वा । कसायकु-
सीलस्स एस चेव वडसवत्तवया । नवरं पुलायण वि समं छट्टाणवडिप ।

૭૯. [પ્ર૦] ણિયંઠે ણં મંતે ! પુલાગસ્સ પરટ્ટાણસન્નિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ણો હીણે, ણો તુલ્લે, અન્મહિય; અણંતગુણમન્મહિય; एवं जाव-कसायकुसीलस्स ।

પુલાકનો બકુશની
અપેક્ષા પરસ્થાન-
સંનિકર્ષ.

૭૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાક (પોતાના ચારિત્રપર્યાયોવડે) બકુશના પરસ્થાનસંનિકર્ષ—વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયોની અપેક્ષા શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! હીન છે, પણ તુલ્ય કે અધિક નથી, અને તે અનંતગુણ હીન છે. એ પ્રમાણે પ્રતિ-
સેવનાકુસીલના ચારિત્રપર્યાયની અપેક્ષા *પુલાક અનન્તગુણ હીન છે. પુલાક જેમ સ્વસ્થાન—સજાતીય પર્યાયની અપેક્ષા છ સ્થાનપતિત કહ્યો છે તેમ કષાયકુસીલની સાથે પણ છ સ્થાનપતિત જાણવો. બકુશની પેઠે નિર્મન્યની સાથે જાણવું. એમ સ્નાતકની સાથે પણ સમજવું.

બકુશના પુલાકની
અપેક્ષા ચારિત્ર-
પર્યાયો.

૭૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! †બકુશ પુલાકના પરસ્થાન—વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયની અપેક્ષા શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! હીન નથી, તુલ્ય નથી, પણ અધિક છે, અને તે અનંતગુણ અધિક છે.

બકુશના સ્વસ્થાનની
અપેક્ષા ચારિત્ર
પર્યાયો.

૭૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! બકુશ બકુશના સજાતીય ચારિત્રપર્યાયને આશ્રયી શું હીન છે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! કદાચ હીન હોય, કદાચ તુલ્ય હોય, અને કદાચ અધિક હોય. જો હીન હોય તો તે છસ્થાનક પતિત હોય.

બકુશના પ્રતિસેવના-
કુસીલની અપેક્ષા
ચારિત્ર પર્યાયો.

૭૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! બકુશ પ્રતિસેવનાકુસીલના વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયોથી શું હીન છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! છસ્થાનકપતિત હોય. એ પ્રમાણે કષાયકુસીલની અપેક્ષા પણ જાણવું.

બકુશના નિર્મન્યની
અપેક્ષા ચારિત્ર-
પર્યાયો.

૭૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! બકુશ નિર્મન્યના વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયની અપેક્ષા શું હીન હોય—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! હીન છે, તુલ્ય નથી અને અધિક પણ નથી. અને તે અનંતગુણ હીન છે. એ પ્રમાણે સ્નાતકની અપેક્ષા પણ સમજવું. તથા પ્રતિસેવનાકુ-
સીલને એજ પ્રમાણે †બકુશની વક્તવ્યતા (સૂ. ૭૬—૭૯) કહેવી. કષાયકુસીલને એજ પ્રમાણે જાણવું. પરન્તુ પુલાકની અપેક્ષા કષાયકુસીલ છસ્થાનપતિત હોય છે.

પ્રતિસેવનાકુસીલ
અને કષાયકુસી-
લના ચારિત્ર-
પર્યાયો.

૭૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિર્મન્ય પુલાકના પરસ્થાનસંનિકર્ષ—વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયોથી શું હીન છે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે હીન નથી, તુલ્ય નથી પણ અધિક છે, અને તે અનંતગુણ અધિક છે. એ પ્રમાણે યાવત્—કષાયકુસીલના સંબંધની અપેક્ષા પણ જાણવું.

પુલાકની અપેક્ષા
નિર્મન્યના ચારિત્ર-
પર્યાયો.

૭૪ * પુલાક સ્વસ્થાનની અપેક્ષા જેમ ષટ્સ્થાનપતિત કહ્યો તેમ કષાયકુસીલની અપેક્ષા પણ ષટ્સ્થાનપતિત કહેવો. પુલાક અને કષાયકુસીલના સર્વે જઘન્ય સંયમસ્થાન સૌથી નીચે છે. ત્યાંથી તે બન્ને સાથે અસંખ્ય સંયમસ્થાન સુધી જાય છે. કારણ કે ત્યાં સુધી બંનેના તુલ્ય અધ્યવસાયો હોય છે. ત્યાંથી પુલાક હીન પરિણામ હોવાથી સંયમસ્થાનમાં વધતો અટકી જાય છે, અને ત્યાર પછી કષાયકુસીલ એકાકી અસંખ્ય સંયમસ્થાન સુધી થાય છે. ત્યાંથી કષાયકુ-
સીલ પ્રતિસેવનાકુસીલ અને બકુશ સાથે અસંખ્ય સંયમસ્થાન સુધી જાય છે. ત્યાં બકુશ અટકે છે. પછી પ્રતિસેવનાકુસીલ અને કષાયકુસીલ બન્ને અસંખ્ય સંયમસ્થાન સુધી જાય છે. ત્યાં પ્રતિસેવનાકુસીલ અટકે છે. પછી કષાયકુસીલ અસંખ્ય સંયમસ્થાન સુધી જાય છે, અને તે ત્યાં અટકે છે. ત્યાર પછી આગળ નિર્મન્ય અને સ્નાતક એકજ સંયમ સ્થાનને પ્રાપ્ત કરે છે. માટે પુલાક નિર્મન્યના ચારિત્રપર્યાયોથી અનન્તગુણહીન છે.

૭૫ † બકુશ પુલાકથી અનન્તગુણ અધિક છે, અને પુલાક બકુશથી હીન, તુલ્ય કે અધિક છે. બકુશ પ્રતિસેવનાકુસીલ અને કષાયકુસીલથી પણ હીનાદિ છે, નિર્મન્ય અને સ્નાતકથી તો હીન જ છે.

૭૮ ‡ પ્રતિસેવનાકુસીલ અને કષાયકુસીલ બકુશની પેઠે જાણવા. પરન્તુ ત્યાં પુલાકથી બકુશ અધિક કહ્યો છે અને અહીં પુલાકથી કષાયકુસીલ ષટ્સ્થાન પતિત જાણવો. કેમકે તેના પરિણામ પુલાકની અપેક્ષા હીન, સમ અને અધિક છે.—ટીકા.

८०. [प्र०] नियंठे णं भंते ! नियंठस्स सट्ठणसन्निगासेणं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो हीणे, तुल्ले, णो अब्भहिप । एवं सिणायस्स वि ।

८१. [प्र०] सिणाय णं भंते ! पुलगस्स परट्ठणसन्निगासेणं ? [उ०] एवं जहा नियंठस्स वत्तघया तथा सिणायस्स वि भाणियघा । जाव-सिणाय णं भंते ! सिणायस्स सट्ठणसन्निगासेणं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो हीणे, तुल्ले, णो अब्भहिप ।

८२. [प्र०] एएसि णं भंते ! पुलग-बकुस-पडिसेवणाकुसील-कसायकुसील-नियंठ-सिणायणं जहन्नुकोसगाणं चरित्तपज्जवाणं कयरे कयरे-जाव-विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! १ पुलगस्स कसायकुसीलस्स य एएसि णं जहन्नगा चरित्तपज्जवा दोण्ह वि तुल्ला सधत्थोवा । २ पुलगस्स उक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा । ३ वउसस्स पडिसेवणाकुसीलस्स य एएसि णं जहन्नगा चरित्तपज्जवा दोण्ह वि तुल्ला अणंतगुणा । ४ वउसस्स उक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा । ५ पडिसेवणाकुसीलस्स उक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा । ६ कसायकुसीलस्स उक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा । ७ नियंठस्स सिणायस्स य एतंसि णं अजहन्नमणुकोसगा चरित्तपज्जवा दोण्ह वि तुल्ला अणंतगुणा १५ ।

८३. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं सयोगी होजा, अजोगी होजा ? [उ०] गोयमा ! सयोगी होजा, नो अयोगी होजा । [प्र०] जइ सयोगी होजा किं मणजोगी होजा, वइजोगी होजा, कायजोगी होजा ? [उ०] गोयमा ! मणजोगी वा होजा, वयजोगी वा होजा, कायजोगी वा होजा । एवं जाव-नियंठे ।

८४. [प्र०] सिणाय णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सयोगी वा होजा, अयोगी वा होजा । जइ सयोगी होजा किं मणजोगी होजा-सेसं जहा पुलगस्स १६ ।

८५. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं सागारोवउत्ते होजा, अणागारोवउत्ते होजा ? [उ०] गोयमा ! सागारोवउत्ते वा होजा, अणागारोवउत्ते वा होजा । एवं जाव-सिणाय १७ ।

८०. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रंथ निर्ग्रंथना सजातीय चारित्रपर्यवोधी शुं हीन छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते हीन नथी अने अधिक नथी, पण तुल्य छे. ए प्रमाणे स्नातकनी अपेक्षाए पण समजवुं.

निर्ग्रंथना सजातीय-नी अपेक्षाए चारित्र-पर्यवो.

८१. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातक पुलाकना विजातीय चारित्रपर्यवोधी शुं हीन छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! जेम निर्ग्रंथ संबन्धे वक्तव्यता कही तेम स्नातक संबन्धे पण वक्तव्यता कहेवी. यावत्-[प्र०] हे भगवन् ! स्नातक स्नातकना सजातीय चारित्रपर्यवोधी शुं हीन छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते हीन नथी, अधिक नथी, पण तुल्य छे.

स्नातकना पुलाकनी अपेक्षाए चारित्र-पर्याय.

८२. [प्र०] हे भगवन् ! ए पुलाक, बकुश, प्रतिसेवनाकुशील, कषायकुशील, निर्ग्रंथ अने स्नातकना जघन्य अने उत्कृष्ट चारित्रपर्यवो कोनां क्रोनाथी यावत्-विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! १ पुलाक अने कषायकुशीलना जघन्य चारित्रपर्यवो परस्पर तुल्य छे अने सौथी थोडा छे. २ तेथी पुलाकना उत्कृष्ट चारित्रपर्यवो अनंतगुण छे. ३ तेथी बकुश अने प्रतिसेवनाकुशीलना जघन्य चारित्रपर्यवो अनंतगुण अने परस्पर तुल्य छे. ४ तेथी बकुशना उत्कृष्ट चारित्रपर्यवो अनंतगुण छे. ५ तेथी प्रतिसेवनाकुशीलना उत्कृष्ट चारित्रपर्यवो अनंतगुण छे. ६ तेथी कषायकुशीलना उत्कृष्ट चारित्रपर्यवो अनंतगुण छे. ७ तेथी निर्ग्रंथ अने स्नातक ए बन्नेना अजघन्य तथा अनुकृष्ट चारित्रपर्यवो अनंतगुण अने परस्पर तुल्य छे.*

अल्पबहुत्व.

८३. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक सयोगी होय के अयोगी होय ? [उ०] हे गौतम ! सयोगी होय, पण अयोगी न होय. [प्र०] जो सयोगी होय तो शुं मनयोगी होय, वचनयोगी होय के काययोगी होय ? [उ०] हे गौतम ! ते मनयोगी होय, वचनयोगी होय अने काययोगी पण होय. ए प्रमाणे यावत्-निर्ग्रंथ सुधी जाणवुं.

१६ योगदार-पुलाक अने योग.

८४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं स्नातक सयोगी होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते सयोगी पण होय अने अयोगी पण होय. जो ते सयोगी होय तो शुं मनयोगी होय, वचनयोगी होय के काययोगी होय-इत्यादि बधुं पुलाकनी पेठे जाणवुं.

स्नातक अने योग.

८५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक साकार उपयोगवाळो छे के अनाकार उपयोगवाळो छे ? [उ०] हे गौतम ! ते साकार उपयोगवाळो अने अनाकार उपयोगवाळो छे. ए प्रमाणे यावत्-स्नातक सुधी समजवुं.

१७ उपयोगदार-पुलाक अने उपयोग.

जघन्य अने उत्कृष्ट चारित्रपर्यायोनुं अल्पबहुत्वदर्शक यन्त्र.

८२ * १ पुलाक	} जघन्य०	३ पुलाक उ०	} अनन्तगुण	६ बकुश उ०	} प्रतिसेवना कु० उ०	९ निर्ग्रंथ	} परस्पर तुल्य
२ कषायकुशील		४ बकुश		८ कषायकु० उ०		१० स्नातक	
		५ प्रतिसेवना कु०					

८६. [प्र०] पुलाए णं भंते ! सकसायी अकसायी होजा ? [उ०] गोयमा ! सकसायी होजा, णो अकसायी होजा । [प्र०] जइ सकसाई से णं भंते ! कतिसु कसाएसु होजा ? [उ०] गोयमा ! चउसु कोह-माण-माया-लोभेसु होजा । एवं बउसे वि; एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

८७. [प्र०] कसायकुसीले णं-पुच्छा [उ०] गोयमा ! सकसायी होजा, णो अकसायी होजा । [प्र०] जइ सकसायी होजा से णं भंते ! कतिसु कसाएसु होजा ? [उ०] गोयमा ! चउसु वा तिसु वा दोसु वा एगंमि वा होजा । चउसु होमाणे चउसु संजलणकोह-माण-माया-लोभेसु होजा; तिसु होमाणे तिसु संजलणमाण-माया-लोभेसु होजा, दोसु होमाणे संजलणमाया-लोभेसु होजा, एगंमि होमाणे संजलणलोभे होजा ।

८८. [प्र०] नियंटे णं-पुच्छा [उ०] गोयमा ! णो सकसायी होजा, अकसायी होजा । [प्र०] जइ अकसायी होजा किं उवसंतकसायी होजा, खीणकसायी होजा ? [उ०] गोयमा ! उवसंतकसायी वा होजा, खीणकसायी वा होजा । सिणाए एवं चेव; नवरं णो उवसंतकसायी होजा; खीणकसायी होजा १८ ।

८९. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं सलेस्से होजा, अलेस्से होजा ? [उ०] गोयमा ! सलेस्से होजा, णो अलेस्से होजा । [प्र०] जइ सलेस्से होजा, से णं भंते ! कतिसु लेस्सासु होजा ? [उ०] गोयमा ! तिसु विसुद्धलेस्सासु होजा; तंजहा-तेउलेस्साए, पम्हलेस्साए, सुक्कलेस्साए । एवं बउसस्स वि; एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

९०. [प्र०] कसायकुसीले-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सलेस्से होजा, णो अलेस्से होजा; । [प्र०] जइ सलेस्से होजा, से णं भंते ! कतिसु लेसासु होजा ? [उ०] गोयमा ! छसु लेसासु होजा, तंजहा-कणहलेस्साए, जाव-सुक्कलेस्साए ।

९१. [प्र०] नियंटे णं भंते !-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सलेस्से होजा, णो अलेस्से होजा । [प्र०] जइ सलेसे होजा से णं भंते ! कतिसु लेस्सासु होजा ? [उ०] गोयमा ! एक्काए सुक्कलेस्साए होजा ।

१८ कषायद्वार-
पुलाकने
कषायो.

८६. [प्र०] हे भगवन् ! पुलक सकषायी होय के कषायरहित होय ? [उ०] हे गौतम ! ते *सकषायी होय, पण कषायरहित न होय. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते कषायवाळो छे तो तेने केटला कषायो होय ? [उ०] हे गौतम ! तेने क्रोध, मान, माया अने लोभ ए चार कषाय होय. ए प्रमाणे बकुश तथा प्रतिसेवनाकुशील पण जाणवो.

कषायकुशीलने
कषायो.

८७. [प्र०] हे भगवन् ! कषायकुशील कषायवाळो होय के कषाय विनानो होय ? [उ०] हे गौतम ! ते कषायवाळो होय, पण कषाय विनानो न होय. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते सकषायी होय तो तेने केटला कषायो होय ? [उ०] हे गौतम ! तेने चार, त्रण, बे अने एक कषाय होय. जो तेने चार कषायो होय तो संज्वलन क्रोध, मान, माया अने लोभ ए चार कषाय होय. जो तेने त्रण कषायो होय तो संज्वलन मान, माया अने लोभ ए त्रण कषाय होय. जो तेने बे कषायो होय तो संज्वलन माया अने लोभ होय. अने जो तेने एक कषाय होय तो एक संज्वलन लोभ होय.

निर्ग्रन्थने कषाय.

८८. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रन्थ कषायवाळो होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते कषायवाळो न होय, पण कषायरहित होय. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते कषायरहित होय तो शुं ते उपशांतकषाय होय के क्षीणकषाय होय ? [उ०] हे गौतम ! ते उपशांतकषाय होय अने क्षीणकषाय पण होय. ए प्रमाणे स्नातक संबन्धे पण समजवुं. परन्तु स्नातक क्षीणकषाय ज होय, पण उपशांतकषाय न होय.

१९ लेस्याद्वार-
पुलाकने
लेस्या.

८९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक लेस्यावाळो होय के लेस्यारहित होय ? [उ०] हे गौतम ! लेस्यावाळो होय, पण लेस्यारहित न होय. जो ते लेस्यावाळो होय तो तेने केटली लेस्या होय ? [उ०] हे गौतम ! तेने त्रण विशुद्ध लेस्या होय. ते आ प्रमाणे-तेजोलेस्या, पम्हलेस्या अने शुक्कलेस्या. ए प्रमाणे बकुश तथा प्रतिसेवनाकुशीलसंबन्धे पण समजवुं.

कषायकुशीलने
लेस्या.

९०. [प्र०] हे भगवन् ! शुं कषायकुशील लेस्यावाळो होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते लेस्यावाळो होय, पण लेस्यारहित न होय. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते लेस्यावाळो होय तो तेने केटली लेस्या होय ? [उ०] हे गौतम ! तेने छ लेस्या होय. ते आ-प्रमाणे-९ कृष्णलेस्या अने यावत्-६ शुक्कलेस्या.

निर्ग्रन्थने लेस्या-
स्नातकने लेस्या.

९१. [प्र०] हे भगवन् ! शुं निर्ग्रन्थ लेस्यावाळो होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते लेस्यावाळो होय, पण लेस्या विनानो न होय. [प्र०] जो ते लेस्यावाळो होय तो तेने केटली लेस्या होय ? [उ०] हे गौतम ! तेने एक शुक्कलेस्या होय.

८६ * पुलाकने कषायोनो क्षय के उपशम होतो नथी एटले ते सकषायी ज होय छे.

८७ † उपशमश्रेणि के क्षयकश्रेणिमां संज्वलन क्रोधनो उपशम के क्षय थयो होय ल्यारे त्रण कषायो, माननो क्षय के उपशम थाय ल्यारे बे अने माया जाय ल्यारे सूक्ष्मसंपरायगुणस्थानके एक संज्वलन लोभ होय.—टीका.

९२. [प्र०] सिणाए-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सलेस्से वा होज्जा, अलेस्से वा होज्जा । [प्र०] जइ सलेस्से होज्जा, से णं भंते ! कतिस्सु लेस्सासु होज्जा ? [उ०] गोयमा ! एगाए परमसुकलेस्साए होज्जा १९ ।

९३. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं वह्माणपरिणामे होज्जा, हीयमाणपरिणामे होज्जा, अवट्टियपरिणामे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! वह्माणपरिणामे वा होज्जा, हीयमाणपरिणामे वा होज्जा, अवट्टियपरिणामे वा होज्जा । एवं जाव-कसायकुसीले ।

९४. [प्र०] णियंठे णं-पुच्छा [उ०] गोयमा ! वह्माणपरिणामे होज्जा, णो हीयमाणपरिणामे होज्जा, अवट्टियपरिणामे वा होज्जा । एवं सिणाए वि ।

९५. [प्र०] पुलाए णं भंते ! केवइयं कालं वह्माणपरिणामे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं अंतोमुहुत्तं ।

९६. [प्र०] केवतियं कालं हीयमाणपरिणामे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं अंतोमुहुत्तं ।

९७. [प्र०] केवइयं कालं अवट्टियपरिणामे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं सत्त समया । एवं जाव-कसायकुसीले ।

९८. [प्र०] नियंठे णं भंते ! केवतियं कालं वह्माणपरिणामे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं वि अंतोमुहुत्तं ।

९९. [प्र०] केवतियं कालं अवट्टियपरिणामे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं अंतोमुहुत्तं ।

९२. [प्र०] हे भगवन् ! शुं स्नातक लेस्यावाळो होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते लेस्यावाळो होय अने लेस्यारहित पण होय. [प्र०] जो ते लेस्यावाळो होय तो ते केटली लेस्यावाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! तेने एक *परमशुक्क लेस्या होय.

९३. [प्र०] हे भगवन् ! पुलक वधता परिणामवाळो होय, घटता परिणामवाळो होय के स्थिर परिणामवाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! वधता परिणामवाळो होय, हीयमान-घटता परिणामवाळो होय अने स्थिर परिणामवाळो पण होय. ए प्रमाणे यावत्-कषाय-कुशील सुधी जाणवुं.

२० परिणामद्वार-पुलाक अने परिणाम.

९४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं निर्प्रय वधता परिणामवाळो होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते वधता परिणामवाळो होय, स्थिरपरिणामवाळो होय, पण †हीयमान परिणामवाळो न होय. ए प्रमाणे स्नातक संबन्धे पण जाणवुं.

तिर्प्रय अने परिणाम.

९५. [प्र०] हे भगवन् ! पुलक केटला काळ सुधी वधता परिणामवाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट अंतर्मुहूर्त सुधी वधता परिणामवाळो होय.

पुलाकना परिणामनो काळ.

९६. [प्र०] हे भगवन् ! (पुलाक) केटला काळ सुधी हीयमान परिणामवाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट अंतर्मुहूर्त सुधी हीयमानपरिणामवाळो होय.

९७. [प्र०] केटला काळ सुधी स्थिर परिणामवाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट सात समय सुधी स्थिर परिणामवाळो होय. ए प्रमाणे यावत्-कषायकुशील संबन्धे पण समजवुं.

९८. [प्र०] हे भगवन् ! निर्प्रय केटला काळ सुधी वधता परिणामवाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य †अंतर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट पण अंतर्मुहूर्त सुधी वधता परिणामवाळो होय.

निर्प्रयना परिणाम.

९९. [प्र०] हे भगवन् ! ते केटला काळ सुधी स्थिर परिणामवाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य एक समय सुधी अने उत्कृष्ट अंतर्मुहूर्त सुधी स्थिर परिणामवाळो होय.

१२ * शुक्कप्यानना त्रीजा भेद समये एक परमशुक्क लेस्या होय अने अन्यदा शुक्कलेस्या होय, अने ते पण इतर जीवनी शुक्कलेस्यानी अपेक्षाए तो परमशुक्क लेस्या होय.

१४ † निर्प्रय हीयमान परिणामवाळो न होय, जो तेना परिणामनी हानि धाय तो ते कषायकुशील कहेवाय. स्नातकने तो परिणामनी हानिनुं कारण नहि होवाथी ते हीयमान परिणामवाळो न होय.

१५ ‡ पुलाकना परिणाम ज्यारे वधता होय अने कषायवडे बाधित थाय त्यारे एकादि समय वर्धमान परिणामनो अनुभव करे, तेथी तेनो काळ जघन्यथी एक समय होय अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्त होय. एम बकुश, प्रतिसेवाकुशील अने कषायकुशीलने विषे पण जाणवुं. परन्तु बकुशादिने जघन्यथी एक समय वर्धमान परिणाम मरणथी पण घटे छे. अने पुलाकपणामां मरण न थतुं होवाथी पुलाकने मरणथी एक समय घटी शकतो नथी, ते मरणसमये कषायकुशीलत्वादिरूपे परिणमे छे. पुलाकने मरण कहुं ते भूतभावनी अपेक्षाए जाणवुं.

१८-१९ †† निर्प्रय जघन्य अने उत्कर्षथी अन्तर्मुहूर्त सुधी वर्धमानपरिणामवाळो होय, अने ज्यारे केवलज्ञान उपजे त्यारे तेना परिणामान्तर थाय. निर्प्रयने अवस्थित परिणाम जघन्यतः एक समय मरणथी घटी शके.

१००. [प्र०] सिणाए णं भंते ! केवइयं कालं चड्ढमाणपरिणामे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेण वि अंतोमुहुत्तं ।

१०१. [प्र०] केवइयं कालं अवट्टियपरिणामे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेण अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं देसूणा पुष्वकोडी २० ।

१०२. [प्र०] पुलाए णं भंते ! कति कम्मपगडीओ बंधति ? [उ०] गोयमा ! आउयवज्जाओ सत्त कम्मपगडीओ बंधति ।

१०३. [प्र०] वउसे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सत्तविहबंधए वा, अट्टविहबंधए वा । सत्त बंधमाणे आउयवज्जाओ सत्त कम्मपगडीओ बंधति; अट्ट बंधमाणे पडिपुत्ताओ अट्ट कम्मपगडीओ बंधइ । एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

१०४. [प्र०] कसायकुसीले पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सत्तविहबंधए वा, अट्टविहबंधए वा, छविहबंधए वा । सत्त बंधमाणे आउयवज्जाओ सत्त कम्मपगडीओ बंधइ, अट्ट बंधमाणे पडिपुत्ताओ अट्ट कम्मपगडीओ बंधइ, छ बंधमाणे आउय-मोहणिज्जवज्जाओ छकम्मपगडीओ बंधइ ।

१०५. [प्र०] निधंठे णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एगं वेयणिज्जं कम्मं बंधइ ।

१०६. [प्र०] सिणाए-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एगविहबंधए वा, अवंधए वा । एगं बंधमाणे एगं वेयणिज्जं कम्मं बंधइ २१ ।

१०७. [प्र०] पुलाए णं भंते ! कति कम्मपगडीओ वेदेइ ? [उ०] गोयमा ! नियमं अट्ट कम्मपगडीओ वेदेइ । एवं जाव-कसायकुसीले ।

१००. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातक केटलां काल सुधी वधता परिणामवाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य अंतर्मुहूर्तं अने उत्कृष्ट पण अंतर्मुहूर्तं सुधी वधता परिणामवाळो होय.

१०१. [प्र०] स्नातक केटला काल सुधी स्थिर परिणामवाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य अंतर्मुहूर्तं अने उत्कृष्ट कांडक (आठ वरस) न्यून पूर्वकोटी वर्ष सुधी ते स्थिर परिणामवाळो होय.

१०२. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक केटली कर्मप्रकृतिओने बांधे ? [उ०] हे गौतम ! ते एक आयुष सिवायनी *सात कर्मप्रकृतिओने बांधे.

१०३. [प्र०] हे भगवन् ! बकुश केटली कर्मप्रकृतिओने बांधे ? [उ०] हे गौतम ! ते सात कर्मप्रकृतिओने के आठ कर्मप्रकृतिओने बांधे. जो सात कर्मने बांधे तो आयुष सिवायना सात कर्मने बांधे, अने जो आठ प्रकृतिओ बांधे तो संपूर्ण आठ प्रकृतिओ बांधे. ए प्रमाणे प्रतिसेवनाकुशील पण जाणवो.

१०४. [प्र०] हे भगवन् ! कषायकुशील केटली कर्मप्रकृतिओने बांधे ? [उ०] हे गौतम ! ते सात कर्मप्रकृतिओ, आठ कर्मप्रकृतिओ के छ कर्मप्रकृतिओने बांधे, जो सातने बांधे तो आयुष सिवायनी सात बांधे, आठने बांधे तो प्रतिपूर्ण आठ प्रकृतिओने बांधे, अने छने बांधे तो आयुष अने मोहनीय सिवायनी छ कर्मप्रकृतिओने बांधे.

१०५. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रथ केटली कर्मप्रकृतिओने बांधे ? [उ०] हे गौतम ! ते मात्र एक वेदनीय कर्मने बांधे.

१०६. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातक केटली कर्मप्रकृतिओने बांधे ? [उ०] हे गौतम ! ते एक कर्मप्रकृतिने बांधे, अथवा न बांधे. जो एकने बांधे तो एक वेदनीयकर्मने बांधे.

१०७. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक केटली कर्मप्रकृतिने वेदे-अनुभवे ? [उ०] हे गौतम ! ते अवश्य आठे कर्मप्रकृतिओने वेदे. ए प्रमाणे यावत्-कषायकुशील संबन्धे जाणवुं.

१०० § स्नातक जघन्य अने उत्कृष्ट अन्तर्मुहूर्तं पर्यन्त वर्धमान परिणामवाळो होय, केमके शैलेशी अवस्थामां वर्धमान परिणाम अन्तर्मुहूर्तं प्रमाण होय. तेने अवस्थित परिणामनो काल पण जघन्यथी अन्तर्मुहूर्तं पर्यन्त होय, जे केवलज्ञान उत्पन्न थया पछी अन्तर्मुहूर्तं सुधी अवस्थित परिणामवाळो थईने शैलेशीने स्वीकारे तेनी अपेक्षाए जाणवो. उत्कर्षथी कांडक न्यून पूर्वकोटी वर्ष काल होय. कारण के पूर्वकोटी आयुषवाळा पुरुषने जन्मथी जघन्य नव वरस गया पछी केवलज्ञान उपजे तेथी ते नव वरस न्यून पूर्वकोटी वर्ष पर्यन्त अवस्थित परिणामवाळो थईने शैलेशी सुधी विहरे अने शैलेशीमां वर्धमान परिणामवाळो होय.

१०२ * पुलाकने आयुषनो बन्ध थतो नथी, कारण के तेने आयुषबन्धयोग्य अभ्यवसायस्थानको नथी.

१०४ † कषायकुशील सूक्ष्मसंपराय गुणस्थानके आयुष न बांधे, कारण के आयुषनो बन्ध अप्रमत्त गुणस्थानक सुधी होय छे, अने मोहनीय बादरक षायोदयना अभावथी न बांधे, माटे मोहनीय अने आयुष सिवाय बाकीनी छ प्रकृतिओ बांधे.

१०५ ‡ निर्ग्रथ योगनिमित्त एक वेदनीय कर्म बांधे, कारण के तेने बन्धहेतुओमां मात्र योगनो ज सद्भाव होय छे.

१०६ ¶ स्नातक अयोगी गुणस्थानके बन्धहेतुना अभावथी अबन्धक छे.

२१ बन्धद्वार-
पुलाकने कर्मप्रकृति-
ओनो बंध.

बकुशने कर्मप्रकृति-
ओनो बन्ध.

कषायकुशीलने प्रकृ-
तिओनो बन्ध.

निर्ग्रथने कर्मप्रकृति-
ओनो बंध.
स्नातकने कर्मप्रकृ-
तिओनो बंध.

२२ वेदद्वार-
पुलाकने कर्मसुं
- वेदन.

१०८. [प्र०] नियंठे णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! मोहणिज्वजाओ सत्त कम्मप्पगडीओ वेदेइ ।

१०९. [प्र०] सिणाए णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! वेयणिज्ज-आउय-नाम-गोयाओ चत्तारि कम्मप्पगडीओ वेदेइ २२ ।

११०. [प्र०] पुलाए णं भंते ! कति कम्मप्पगडीओ उदीरेति ? [उ०] गोयमा ! आउय-वेयणिज्वजाओ छ कम्म-प्पगडीओ उदीरेइ ।

१११. [प्र०] वउसे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सत्तविहउदीरेण वा, अट्टविहउदीरेण वा, छविहउदीरेण वा । सत्त उदीरेमाणे आउयवजाओ सत्त कम्मप्पगडीओ उदीरेति; अट्ट उदीरेमाणे पडिपुन्नाओ अट्ट कम्मप्पगडीओ उदीरेति; छ उदीरेमाणे आउय-वेयणिज्वजाओ छ कम्मप्पगडीओ उदीरेति । पडिसेवणाकुसीले एवं चेव ।

११२. [प्र०] कसायकुसीले-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सत्तविहउदीरेण वा, अट्टविहउदीरेण वा, छविहउदीरेण वा, पंचविहउदीरेण वा । सत्त उदीरेमाणे आउयवजाओ सत्त कम्मप्पगडीओ उदीरेति; अट्ट उदीरेमाणे पडिपुन्नाओ अट्ट कम्म-प्पगडीओ उदीरेति; छ उदीरेमाणे आउय-वेयणिज्वजाओ छ कम्मप्पगडीओ उदीरेति, पंच उदीरेमाणे आउय-वेयणिज्ज-मोहणिज्वजाओ पंच कम्मप्पगडीओ उदीरेति ।

११३. [प्र०] नियंठे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पंचविहउदीरेण वा, दुविहउदीरेण वा । पंच उदीरेमाणे आउय-वेयणिज्ज-मोहणिज्वजाओ पंच कम्मप्पगडीओ उदीरेति; दो उदीरेमाणे णामं च गोयं च उदीरेति ।

११४. [प्र०] सिणाए-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! दुविहउदीरेण वा अणुदीरेण वा । दो उदीरेमाणे णामं च गोयं च उदीरेति २३ ।

११५. [प्र०] पुलाए णं भंते ! पुलायत्तं जहमाणे किं जहति, किं उवसंपज्जति ? [उ०] गोयमा ! पुलायत्तं जहति, कसायकुसीलं वा असंसंजमं वा उवसंपज्जति ।

११६. [प्र०] वउसे णं भंते ! वउसत्तं जहमाणे किं जहति, किं उवसंपज्जति ? । [उ०] गोयमा ! वउसत्तं जहति, पडिसेवणाकुसीलं वा कसायकुसीलं वा असंसंजमं वा संजमासंसंजमं वा उवसंपज्जति ।

१०८. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रथ केटली कर्मप्रकृतिओने वेदे ? [उ०] हे गौतम ! मोहनीय सिवायनी सात कर्मप्रकृतिओने वेदे.

निर्ग्रथने कर्मवेदन.

१०९. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातक केटली कर्मप्रकृतिओने वेदे ? [उ०] हे गौतम ! वेदनीय, आयुष, नाम अने गोत्र-ए चार कर्मप्रकृतिओने वेदे.

स्नातकने कर्मवेदन.

११०. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक केटली कर्मप्रकृतिओने उदीरे ? [उ०] हे गौतम ! *आयुष अने वेदनीय सिवाय छ कर्म-प्रकृतिओने उदीरे.

२३ उदीरेणा-पुलाकने उदीरेणा.

१११. [प्र०] बकुश केटली कर्मप्रकृतिओने उदीरे ? [उ०] हे गौतम ! सात, आठ के छ कर्मप्रकृतिओने उदीरे. जो ते सातने उदीरे तो आयुष सिवायनी सात कर्मप्रकृतिओने उदीरे, जो आठ प्रकृतिओने उदीरे तो संपूर्ण आठ कर्मप्रकृतिओने उदीरे, अने जो छने उदीरे तो आयुष अने वेदनीय सिवायनी छ कर्मप्रकृतिओने उदीरे. प्रतिसेवनाकुशील पण एज प्रमाणे समजवो.

बकुशने उदीरेणा.

११२. [प्र०] हे भगवन् ! कषायकुशील केटली कर्मप्रकृतिओने उदीरे ? [उ०] हे गौतम ! ते सात, आठ, छ के पांच कर्मप्रकृतिओने उदीरे. सातने उदीरतो आयुष सिवायनी सात कर्मप्रकृतिओने उदीरे, आठने उदीरतो संपूर्ण आठ कर्मप्रकृतिओने उदीरे, छने उदीरतो आयुष अने वेदनीय सिवायनी छ प्रकृतिओने उदीरे, अने पांचने उदीरतो आयुष, वेदनीय तथा मोहनीय सिवायनी पांच कर्मप्रकृतिओने उदीरे.

कषायकुशीलने उदीरेणा.

११३. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रथ केटली कर्मप्रकृतिओने उदीरे ? [उ०] हे गौतम ! ते पांच के बे कर्मप्रकृतिओने उदीरे. पांचने उदीरतो आयुष, वेदनीय अने मोहनीय सिवायनी पांच कर्मप्रकृतिओने उदीरे, अने बेने उदीरतो नाम अने गोत्र ए बे कर्मप्रकृतिओ उदीरे.

स्नातकने उदीरेणा.

११४. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातक केटली कर्मप्रकृतिओने उदीरे ? [उ०] हे गौतम ! ते बे कर्मने उदीरे अथवा न उदीरे. बेने उदीरतो नाम अने गोत्र कर्मने उदीरे छे.

११५. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक पुलाकपणानो त्याग करतो शेनो त्याग करे अने शुं प्राप्त करे ? [उ०] हे गौतम ! पुलाकपणानो त्याग करे अने कषायकुशीलपणुं पामे के असंयतपणुं पामे.

२४ उपसंपद्-हानद्वार-पुलाकनो उप-संपद्-हान-बकुशनी उपसंपद्-अने हान.

११६. [प्र०] हे भगवन् ! बकुश बकुशपणाने छोडतो शुं छोडे अने शुं पामे ? [उ०] हे गौतम ! बकुशपणुं छोडे अने प्रतिसे-वाकुशीलपणुं, कषायकुशीलपणुं, असंयम के संयमासंयमने पामे.

११०-११३ * पुलाक आयुष अने वेदनीय कर्मने उदीरतो नथी, कारण के तेने तथाविध अध्यवसायस्थानको नथी. परन्तु ते पूर्वे उदीरीने पुलाकपणाने पामे छे. एम आगळना सूत्रमां पण जे जे प्रकृतिओने उदीरतो नथी ते ते प्रकृतिओने पूर्वे उदीरतो बकुशादिपणाने पामे छे. स्नातक सयोगी अवस्थामां नाम-गोत्र कर्मनो उदीरक छे अने आयुष अने वेदनीय कर्मनी पूर्वे उदीरेणा कहेली छे.

११७. [प्र०] पडिसेवणाकुसीले णं भंते ! पडि०—पुच्छा । गोयमा ! पडिसेवणाकुसीलत्तं जहति, बडसं वा, कसाय-कुसीलं वा, अस्संजमं वा, संजमासंजमं वा उवसंपज्जति ।

११८. [प्र०] कसायकुसीले—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! कसायकुसीलत्तं जहति, पुलायं वा, बडसं वा पडिसेवणा-कुसीलं वा, णियंठं वा, अस्संजमं वा, संयमासंयमं वा उवसंपज्जति ।

११९. [प्र०] णियंठे—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नियंठत्तं जहति, कसायकुसीलं वा, सिणायं वा, अस्संजमं वा उवसंपज्जति ।

१२०. [प्र०] सिणाय—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिणायत्तं जहति, सिद्धिगतिं उवसंपज्जति २४ ।

१२१. [प्र०] पुलाय णं भंते ! किं सन्नोवउत्ते होज्जा, नोसन्नोवउत्ते होज्जा ? [उ०] गोयमा ! णोसन्नोवउत्ते होज्जा ।

१२२. [प्र०] बडसे णं भंते !—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सन्नोवउत्ते वा होज्जा, नोसन्नोवउत्ते वा होज्जा । एवं पडि-सेवणाकुसीले वि, एवं कसायकुसीले वि । नियंठे सिणाय य जहा पुलाय २५ ।

१२३. [प्र०] पुलाय णं भंते ! किं आहारय होज्जा, अणाहारय होज्जा ? [उ०] गोयमा ! आहारय होज्जा, णो अणा-हारय होज्जा । एवं जाव—नियंठे ।

१२४. [प्र०] सिणाय—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! आहारय वा होज्जा, अणाहारय वा होज्जा २६ ।

१२५. [प्र०] पुलाय णं भंते ! कति भवग्गहणाइं होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एकं, उक्कोसेणं तिसि ।

प्रतिसेवनाकुशीलनी
उपसंपद् अने हान.

११७. [प्र०] हे भगवन् ! प्रतिसेवनाकुशील प्रतिसेवनाकुशीलपणुं छोडतो शुं छोडे अने शुं पामे ? [उ०] हे गौतम ! प्रतिसेव-नाकुशीलपणुं छोडे अने बकुशपणुं, कषायकुशीलपणुं, असंयम के संयमासंयम पामे.

कषायकुशीलनी
उपसंपद् अने हान.

११८. [प्र०] हे भगवन् ! कषायकुशील कषायकुशीलपणुं छोडतो शुं छोडे अने शुं पामे ? [उ०] हे गौतम ! कषायकुशीलपणुं छोडे अने पुलाकपणुं, बकुशपणुं, प्रतिसेवनाकुशीलपणुं, निर्ग्रन्थपणुं, असंयम के संयमासंयमने पामे.

निर्ग्रन्थ शुं छोडे अने
शुं पामे ?

११९. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रन्थ निर्ग्रन्थपणुं छोडतो शुं छोडे अने शुं पामे ? [उ०] हे गौतम ! *निर्ग्रन्थपणुं छोडे अने कषायकु-शीलपणुं, स्नातकपणुं के असंयम पामे.

स्नातक शुं छोडे अने
शुं पामे. ?

१२०. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातक स्नातकपणुं छोडतो शुं छोडे अने शुं पामे ? [उ०] हे गौतम ! स्नातकपणुं छोडे अने सिद्धिगतिये पामे.

२५ संज्ञादार-
पुलाक अने संज्ञा.

१२१. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक संज्ञोपयुक्त—आहारादिनी आसक्ति युक्त छे के नोसंज्ञोपयुक्त—आहारादिनी अनासक्ति युक्त छे ? [उ०] हे गौतम ! संज्ञोपयुक्त नथी, पण नोसंज्ञोपयुक्त छे.

बकुश अने संज्ञा.

१२२. [प्र०] हे भगवन् ! शुं बकुश संज्ञोपयुक्त छे—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! संज्ञोपयुक्त छे अने नोसंज्ञोपयुक्त पण छे. ए प्रमाणे प्रतिसेवनाकुशील अने कषायकुशील पण जाणवा. स्नातक अने निर्ग्रन्थ पुलाकनी पेठे (नोसंज्ञोपयुक्त) जाणवा.

२६ आहारदार-
पुलाक अने आहार.

१२३. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक आहारक होय के अनाहारक होय ? [उ०] हे गौतम ! आहारक होय, पण अनाहारक न होय. ए प्रमाणे यावत्—निर्ग्रन्थ सुधी जाणवुं.

स्नातक अने आहार.

१२४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं स्नातक आहारक होय के अनाहारक होय ? [उ०] हे गौतम ! आहारक पण होय अने अनाहारक पण होय.

२७ भवद्धार-
पुलाकने भव.

१२५. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाकने केटलां भवग्रहण धाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य एक अने उत्कृष्ट त्रण भवग्रहण धाय.

११९ * उपशमनिर्ग्रन्थ श्रेणिथी पडतो सकषाय—कषायकुशील धाय, अने श्रेणिना शिखरे मरण पामी देवपणे उत्पन्न थतो असंयत धाय, पण देशवि-रति न धाय. कारण के देवपणामां देशविरति नथी. यद्यपि श्रेणिथी पडीने देशविरति पण धाय छतां ते अहिं न कखो, कारण के श्रेणिथी पडीने तुरत ज देश-विरति थतो नथी, पण कषायकुशील थडने पछी देशविरति धाय छे.

१२१ † आहारादि संज्ञामां उपयुक्त—आहारादिना अभिलाषवाळो संज्ञोपयुक्त कहेवाय छे. आहारादिनो उपभोग करवा छतां तेने विषे आसक्तिरहित नोसंज्ञो पयुक्त कहेवाय छे. तेमां आहारादिने विषे आसक्ति रहित होवाथी पुलाक, निर्ग्रन्थ अने स्नातक नोसंज्ञोपयुक्त होय छे. यद्यपि निर्ग्रन्थ अने स्नातक तो बीतराग होवाथी नोसंज्ञोपयोगयुक्त छे, पण सरागी होवाथी पुलाक नोसंज्ञोपयुक्त केम होइ शके—ए शंका न करवी, केमके सरागपणामां सर्वथा आसक्तिरहितपणुं नथी एम न कही सकाय. बकुशादि सराग होवा छतां पण निःसंग छे एम प्रतिपादन करैलुं छे. चूर्णिकार कहे छे के—नोसंज्ञा—ज्ञानसंज्ञा, तेमां पुलाक, निर्ग्रन्थ अने स्नातक नोसंज्ञोपयोग सहित होय छे एटले ज्ञानप्रधान उपयोगवाळा होय छे, पण आहारादि संज्ञाना उपयोगवाळा होता नथी. बकुशादि तो नोसंज्ञा अने संज्ञा वच्चेना उपयोगवाळा होय छे.

१२३ ‡ पुलाकथी आरंभी निर्ग्रन्थ सुधीना मुनिने विग्रहगत्यादि रूप अनाहारकपणाना कारणनो अभाव होवाथी आहारकपणुं ज छे. स्नातक केवलि-समुद्धातना त्रीजा चोथा अने पांचमा समयमां अने अयोगी अवस्थामां अनाहारक छे अने ते सिवाय अन्यत्र आहारक छे.

१२५ ¶ जघन्यतः एक भवमां पुलाक थडने कषायकुशीलपणादि अन्य कोइ पण संयतपणाने एक वार के अनेक वार ते भवमां के अन्य भवमां पामीने सिद्ध धाय छे अने उत्कृष्ट देवादिभव वडे अंतरित त्रण भव सुधी पुलाकपणुं पामे छे.

१२६. [प्र०] बउसे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेण एकं, उक्कोसेणं अट्ट । एवं पडिसेवणाकुसीले वि, एवं कसायकुसीले वि । नियंठे जहा पुलाए ।

१२७. [प्र०] सिणाए-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एकं २७ ।

१२८. [प्र०] पुलागस्स णं भंते ! एगभवग्गहणीया केवतिया आगरिस्ता पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एको, उक्कोसेणं तिन्नि ।

१२९. [प्र०] बउसस्स णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एको, उक्कोसेणं सतग्गसो । एवं पडिसेवणाकुसीले वि, एवं कसायकुसीले वि ।

१३०. [प्र०] नियंठस्स णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एको, उक्कोसेणं दोन्नि ।

१३१. [प्र०] सिणायस्स णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एको ।

१३२. [प्र०] पुलागस्स णं भंते ! नाणाभवग्गहणीया केवतिया आगरिस्ता पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं दोन्नि, उक्कोसेणं सत्त ।

१३३. [प्र०] बउसस्स-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं दोन्नि, उक्कोसेणं सहस्सग्गसो; एवं जाव-कसाय-कुसीलस्स ।

१३४. [प्र०] नियंठस्स णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं दोन्नि, उक्कोसेणं पंच ।

१२६. [प्र०] हे भगवन् ! बकुशने केटलां भवप्रहणं थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य *एकं अने उत्कृष्ट आठ भवप्रहणं थाय. ए प्रमाणे प्रतिसेवनाकुशीलं अने कषायकुशीलं संबन्धे पणं जाणवुं. तथा पुलाकनीं पेठे निर्प्रयने पणं जाणवो.

बकुशने भव.

१२७. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातकने केटलां भवप्रहणं थाय ? [उ०] हे गौतम ! एकं भवप्रहणं थाय.

स्नातकने भव.

१२८. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाकने एकं भवमां केटला आकर्षं (चारित्रप्राप्ति) कहेला छे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य †एकं अने उत्कृष्टं त्रणं आकर्षं थाय.

२८ आकर्षं-
पुलाकने आकर्षं.

१२९. [प्र०] हे भगवन् ! बकुशने एकं भवमां केटला आकर्षं थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य एकं अने उत्कृष्टं शतपृथक्त्व-बसोधी मांडी नवसो सुधी आकर्षं थाय. ए प्रमाणे प्रतिसेवनाकुशीलं अने कषायकुशीलं संबन्धे पणं जाणवुं.

बकुशने आकर्षं.

१३०. [प्र०] हे भगवन् ! निर्प्रयने एकं भवमां केटला आकर्षं थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेने जघन्य ‡एकं अने उत्कृष्टं त्रणं आकर्षं थाय.

निर्प्रयने आकर्षं.

१३१. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातकने एकं भवमां केटला आकर्षं थाय ? [उ०] हे गौतम ! एकं आकर्षं थाय.

स्नातकने आकर्षं.

१३२. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाकने अनेकं भवमां केटला आकर्षं थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेने जघन्य §बे अने उत्कृष्टं सात आकर्षं थाय.

पुलाकने अनेक
भवमां आकर्षं.

१३३. [प्र०] हे भगवन् ! बकुशने अनेकं भवमां केटला आकर्षं थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेने जघन्य ¶बे अने उत्कृष्टं त्रणं हजारधी नव हजार सुधी आकर्षं होय. ए प्रमाणे यावत्-कषायकुशीलं संबन्धे पणं जाणवुं.

बकुशने अनेक भव-
मां आकर्षं.

१३४. [प्र०] हे भगवन् ! निर्प्रयने अनेकं भवमां केटला आकर्षं थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य §बे अने उत्कृष्टं पांच आकर्षं थाय.

निर्प्रयने आकर्षं.

१२६ * अहीं कोई एक भवमां बकुशपणं अने कषायकुशीलपणं पामीने सिद्धं थाय, अने कोई एक भवमां बकुशपणं पामी भवान्तरे बकुशपणं पाम्या सिवाय सिद्धं थाय, माटे बकुशने जघन्य एकं भव कखो छे, अने उत्कृष्ट आठ भवो कख्या छे, कारण के उत्कृष्टपणे आठ भवसुधी चारित्रनी प्राप्ति थाय छे. तेमां कोइक ते आठ भवो बकुशपणावडे अने तेमां छेळो भव सकषायत्वादि युक्त बकुशपणावडे पूरो करे छे, अने कोइ तो दरेक भव प्रतिसेवनाकुशीलत्वादियुक्त बकुशपणावडे पूर्ण करे छे.

१२८ † आकर्षं-चारित्रना परिणाम, तेवा आकर्षं पुलाकने जघन्यतः एकं अने उत्कर्षधी त्रणं होय छे, अने बकुशने जघन्यधी अने उत्कर्षधी शतपृथक्त्व (बसोधी नव सो सुधी) होय छे.

१३० ‡ निर्प्रयने एकं भवमां जघन्यधी एकं अने बे वार उपशमभ्रणि करवाधी उत्कृष्टं त्रणं आकर्षं होय छे.

१३२ § पुलाकने एकं भवमां एकं अने अन्य भवमां बीजा-एम अनेकं भवने आश्रयी जघन्यधी बे आकर्षं होय छे अने उत्कृष्टधी सात आकर्षं होय छे. पुलाकपणं उत्कृष्टं त्रणं भवमां होय, तेमां एकं भवमां उत्कर्षतः त्रणं वार होय. प्रथम भवमां एकं आकर्षं अने बीजा बे भवोमां त्रणं त्रणं आकर्षं होय-इत्यादि विकल्पधी सात आकर्षं होय.

१३३ ¶ बकुशने उत्कर्षधी आठ भव होय छे, अने तेमांता प्रत्येकं भवमां उत्कर्षधी शतपृथक्त्व आकर्षं होय. ज्यारे आठे भवोमां उत्कर्षधी प्रत्येके नवसो नवसो आकर्षं होय-एटले नवसोने आठे गुणतां सात हजार ने बसो थाय. ए प्रमाणे बकुशने अनेकं भवने आश्रयी सहस्रपृथक्त्व आकर्षं होय.—टीका.

१३४ § निर्प्रयने उत्कृष्टं त्रणं भव होय. तेमांता प्रथम भवमां बे आकर्षं, बीजा भवमां बे अने त्रीजा भवमां एक. क्षपक निर्प्रयणानो आकर्षं करी सिद्धं थाय. एम अनेकं भवमां निर्प्रयने पांच आकर्षं होय.

१३५. [प्र०] सिणायस्स-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नत्थि एक्को वि २८ ।

१३६. [प्र०] पुलाए णं भंते ! कालओ केवचिरं होइ ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेण वि अंतो-मुहुत्तं ।

१३७. [प्र०] बउसे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एक्कं समयं, उक्कोसेणं देसूणा पुषकोडी । एवं पडिसेवणा-कुसीले वि, कसायकुसीले वि ।

१३८. [प्र०] नियंटे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एक्कं समयं, उक्कोसेणं अंतोमुहुत्तं ।

१३९. [प्र०] सिणाय-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं देसूणा पुषकोडी ।

१४०. [प्र०] पुलाया णं भंते ! कालओ केवचिरं होति ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एक्कं समयं, उक्कोसेणं अंतो-मुहुत्तं ।

१४१. [प्र०] बउसे णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सच्चं, एवं जाव-कसायकुसीला । नियंटा जहा पुलागा, सिणाय, जहा बउसा २९ ।

१४२. [प्र०] पुलागरस्स णं भंते ! केवतियं कालं अंतरं होइ ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं अणंतं कालं, अणंताओ ओसप्पिणि-उस्सप्पिणीओ कालओ, खेत्तओ अवहुपोगलपरियट्टं देसूणं । एवं जाव-नियंठस्स ।

१४३. [प्र०] सिणायस्स-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नत्थि अंतरं ।

स्नातकने आकर्ष.

१३५. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातकने अनेक भवमां केटला आकर्ष थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेने एक पण आकर्ष न थाय.

२९ काळद्वार-
पुलाकनो काळ.

१३६. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक काळनी अपेक्षाए केटला काळ सुधी रहे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य अने उत्कृष्ट *अंत-मुहुत्तं सुधी रहे.

बकुशनी काळ.

१३७. [प्र०] हे भगवन् ! बकुश केटला काळ सुधी रहे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट कईक न्यून पूर्व-कोटी वर्ष सुधी रहे. ए प्रमाणे प्रतिसेवनाकुशील अने कषायकुशील विषे पण समजवुं.

निर्मयनो काळ.

१३८. [प्र०] हे भगवन् ! निर्मय केटला काळ सुधी रहे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट अंतर्मुहुत्तं सुधी रहे.

स्नातकनो काळ.

१३९. [प्र०] स्नातक केटला काळ सुधी रहे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य अंतर्मुहुत्तं अने उत्कृष्ट कईक न्यून पूर्वकोटी वर्ष सुधी रहे.

पुलाकनो काळ.

१४०. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाको काळनी अपेक्षाए केटला काळ सुधी रहे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट अंतर्मुहुत्तं सुधी रहे.

बकुशनी काळ.

१४१. [प्र०] बकुशो केटला काळ सुधी रहे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ सर्व काळ रहे. ए प्रमाणे यावत्-कषायकुशीलो सुधी जाणवुं. निर्मयो पुलाकनी पेठे जाणवा, अने स्नातको बकुशनी पेठे जाणवा.

३. अंतरद्वार-
पुलाकादिनुं अंतर.

१४२. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाकने केटला काळ सुधीनुं अंतर होय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य अंतर्मुहुत्तं अने उत्कृष्ट अनंत काळनुं अंतर होय. काळथी अनंत अवसर्पिणी-उत्सर्पिणीनुं, अने क्षेत्रथी कईक न्यून अपार्थ पुद्गलपरावर्तनुं अंतर होय छे. ए प्रमाणे यावत्-निर्मय सुधी जाणवुं.

स्नातकनुं अंतर.

१४३. [प्र०] स्नातकने केटला काळनुं अंतर होय ? [उ०] हे गौतम ! अंतर नथी.

१३६ * पुलाकपणाने प्राप्त थयेलो ज्यां सुधी अन्तर्मुहुत्तं पूरुं न थाय त्यां सुधी मरे नहि, तेम पडे पण नहि. तेथी जघन्यथी तेनो काळ अन्तर्मुहुत्तं होय अने उत्कृष्टथी पण अन्तर्मुहुत्तं होय.

१३७ † बकुशने चारित्र प्राप्त थया पछी तुरत ज मरणनो संभव होवाथी जघन्य एक समय अने पूर्वकोटी वर्षना आयुषवाळो आठ वरसने अंते चारित्र ग्रहण करे ते अपेक्षाए कईक न्यून पूर्वकोटी वर्ष उत्कृष्ट काळ होय.—टीका.

१४० ‡ एक पुलाक पोताना अन्तर्मुहुत्तना अन्त्य समये वर्तमान होय ते वखते बीजो पुलाकपणं पामे त्तारे बजे पुलाकनो एक समये सञ्जाव थाय अने वे होवाथी अनेक पुलाकनो जघन्य काळ एक समय होय. अने तेओनो उत्कृष्ट काळ अन्तर्मुहुत्तं होय. केमके पुलाको एक समये उत्कृष्टथी सहस्रपृथक्त्व होय, अने तेओ घणा होवा छतां तेओनो काळ अन्तर्मुहुत्तं छे. केवळ अनेक पुलाकनी स्थितिनुं अन्तर्मुहुत्तं एक पुलाकनी स्थितिना अन्तर्मुहुत्तथी मोटुं छे.

१४२ ¶ पुद्गलपरावर्तनुं स्वरूप आ प्रमाणे छे-कोइ प्राणी आकाशना प्रत्येक प्रदेशे मरण पामतो मरणवडे जेटला काळे समस्त लोक व्याप्त करे तेटला काळे क्षेत्रथी पुद्गलपरावर्त थाय.

१४४. [प्र०] पुलायाणं भंते ! केवतियं कालं अंतरं होइ ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेमं संखेज्जाइं वासाइं ।

१४५. [प्र०] बउसाणं भंते ! पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नत्थि अंतरं; एवं जाव—कसायकुसीलाणं ।

१४६. [प्र०] नियंठाणं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं छम्मासा । सिणायाणं जहा बउसाणं ३० ।

१४७. [प्र०] पुलागस्स णं भंते ! कति समुग्घाया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! तिन्नि समुग्घाया पन्नत्ता, तंजहा—वेयणासमुग्घाय, कसायसमुग्घाय, मारणंतियसमुग्घाय ।

१४८. [प्र०] बउसस्स णं भंते !—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पंच समुग्घाया पन्नत्ता, तंजहा—वेयणासमुग्घाय, जाव—तैयासमुग्घाय । एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

१४९. [प्र०] कसायकुसीलस्स—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! छ समुग्घाया पन्नत्ता; तंजहा—वेयणासमुग्घाय, जाव—आहारगसमुग्घाय ।

१५०. [प्र०] नियंठस्स णं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नत्थि एक्को वि ।

१५१. [प्र०] सिणायस्स—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एगे केवलिसमुग्घाय पन्नत्ते ३१ ।

१५२. [प्र०] पुलाए णं भंते ! लोगस्स किं संखेज्जइभागे होज्जा १, असंखेज्जइभागे होज्जा २, संखेज्जेसु भागेषु होज्जा ३, असंखेज्जेसु भागेषु होज्जा ४, सबलोए होज्जा ५ ? [उ०] गोयमा ! णो संखेज्जइभागे होज्जा, असंखेज्जइभागे होज्जा, णो संखेज्जेसु भागेषु होज्जा, णो असंखेज्जेसु भागेषु होज्जा, णो सबलोए होज्जा । एवं जाव—नियंठे ।

१५३. [प्र०] सिणाए णं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो संखेज्जइभागे होज्जा, असंखेज्जइभागे होज्जा, णो संखेज्जेसु भागेषु होज्जा, असंखेज्जेसु भागेषु होज्जा, सबलोए वा होज्जा ३२ ।

१४४. [प्र०] हे भगवन् ! पुलकोने केटला काल सुधीनुं अंतर होय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य एक समय, अने उत्कृष्ट संख्याता वर्षोनुं अंतर होय. पुलाकोनुं अंतर.

१४५. [प्र०] हे भगवन् ! बकुशोने केटला काल सुधीनुं अंतर होय ? [उ०] हे गौतम ! अंतर नथी. ए प्रमाणे यावत्—कषाय-कुशीले सुधी जाणवुं. बकुशोने अंतर.

१४६. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रथोने केटला कालनुं अंतर होय ? [उ०] हे गौतम ! तेओने जघन्य एक समय, अने उत्कृष्ट छ मासनुं अंतर होय. स्नातको बकुशोनी पेठे जाणवा. निर्ग्रथोनुं अंतर.

१४७. [प्र०] हे भगवन् ! पुलकने केटला *समुद्धातो कह्या छे ? [उ०] हे गौतम ! त्रण समुद्धातो कह्या छे. ते आ प्रमाणे—वेदनासमुद्धात, कषायसमुद्धात अने मारणांतिकसमुद्धात. ११ समुद्धात-पुलाकने समुद्धात.

१४८. [प्र०] हे भगवन् ! बकुशने केटला समुद्धातो कह्या छे ? [उ०] हे गौतम ! पांच समुद्धातो कह्या छे, ते आ प्रमाणे—वेदनासमुद्धात अने यावत्—तैजसमुद्धात. ए प्रमाणे प्रतिसेवनाकुशीलने पण जाणवुं. बकुशने समुद्धातो.

१४९. [प्र०] हे भगवन् ! कषायकुशीलने केटला समुद्धातो कह्या छे ? [उ०] हे गौतम ! छ समुद्धातो कह्या छे. ते आ प्रमाणे—वेदनासमुद्धात अने यावत्—आहारकसमुद्धात. कषायकुशीलने समुद्धातो.

१५०. [प्र०] निर्ग्रथने केटला समुद्धातो कह्या छे ? [उ०] हे गौतम ! तेने एक पण समुद्धात नथी. निर्ग्रथने समुद्धातो.

१५१. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातकने केटला समुद्धातो होय ? [उ०] हे गौतम ! एक केवलिसमुद्धात होय. स्नातकने समुद्धात.

१५२. [प्र०] हे भगवन् ! पुलक लोकना संख्यातमा भागमां रहे, असंख्यातमा भागमां रहे, संख्याता भागोमां रहे, असंख्याता भागोमां रहे के सर्व लोकमां रहे ? [उ०] हे गौतम ! संख्यातमा भागमां न रहे, संख्याता भागोमां न रहे, असंख्याता भागोमां न रहे अने आखा लोकमां पण न रहे, किंतु लोकना असंख्यातमा भागमां रहे. ए प्रमाणे यावत्—निर्ग्रथ सुधीं समजवुं. १२ क्षेत्रदार-पुलाकनुं क्षेत्र.

१५३. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातक लोकना संख्यातमा भागमां रहे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! लोकना संख्यातमा भागमां न रहे, संख्याता भागोमां न रहे, पण असंख्यातमा भागमां रहे, असंख्याता भागोमां रहे अने संपूर्ण लोकमां पण रहे. स्नातकनुं क्षेत्र.

१४७ * पुलकने संज्वलन कषायनो उदय होवाथी कषायसमुद्धात संभवे छे. यद्यपि पुलकने मरण नथी तो पण मारणांतिक समुद्धात होय छे, कारण के मरणसमुद्धातथी निवृत्त थया पछी कषायकुशीलत्वादिहिन परिणामना सद्भावमां तेनुं मरण थाय छे.

१५२ † केवलिसमुद्धातावस्थामां स्नातक शरीरस्य होय के दंडकपाटावस्थामां होय त्यारे ते लोकना असंख्यातमा भागमां रहे छे. मन्थानावस्थामां तेणे लोकनो घणो भाग व्याप्त करेले होवाथी अने थोडो भाग अव्याप्त होवाथी लोकना असंख्याता भागोमां बर्ते छे, अने ज्यारे समग्र लोक व्याप्त करे त्यारे संपूर्ण लोकमां होय छे.—टीका.

१५४. [प्र०] पुलाए णं भंते ! लोगस्स किं संखेज्जभागं कुसए, असंखेज्जभागं कुसए ? [उ०] एवं जहा ओगाहणा मणिया तहा कुसणा वि भाणियथा जाव-सिणाए ३३ ।

१५५. [प्र०] पुलाए णं भंते ! कतरंमि भावे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! खओवसमिए भावे होज्जा । एवं जाव-जसायकुसीले ।

१५६. [प्र०] नियंठे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! उवसमिए वा भावे होज्जा, खए वा भावे होज्जा ।

१५७. [प्र०] सिणाए-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! खाए भावे होज्जा ३४ ।

१५८. [प्र०] पुलाया णं भंते ! एगसमएणं केवतिया होज्जा ? [उ०] गोयमा ! पडिवज्जमाणए पडुच्च सिय अत्थि, सिय नत्थि । जइ अत्थि जहणेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं सयपुहत्तं । पुव्वपडिवन्नए पडुच्च सिय त्थि, सिय नत्थि । जइ अत्थि जहणेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं सहस्सपुहत्तं ।

१५९. [प्र०] बउसा णं भंते ! एगसमएणं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पडिवज्जमाणए पडुच्च सिय अत्थि सिय नत्थि । जइ अत्थि जहणेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं सयपुहत्तं । पुव्वपडिवन्नए पडुच्च जहणेणं कोडिसयपुहुत्तं, उक्कोसेणं वि कोडिसयपुहुत्तं । एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

१६०. [प्र०] कसायकुसीलाणं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पडिवज्जमाणए पडुच्च सिय अत्थि, सिय नत्थि । जइ अत्थि जहणेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं सहस्सपुहत्तं । पुव्वपडिवन्नए पडुच्च जहणेणं कोडिसहस्सपुहुत्तं, उक्कोसेणं वि कोडिसहस्सपुहुत्तं ।

१६१. [प्र०] नियंठाणं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पडिवज्जमाणए पडुच्च सिय अत्थि, सिय नत्थि; जइ अत्थि जहणेणं

१९ स्वर्शनाकार-

१५४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक लोकना संख्यातमा भागने स्पर्शे के असंख्यातमा भागने स्पर्शे ? [उ०] जेम *अवगाहना कही तेम स्पर्शना पण जाणवी. ए प्रमाणे यावत्-ज्ञातक सुधी समजवुं.

३४ भावदार-
पुलाकने भाव.

१५५. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक कया भावमां होय ? [उ०] हे गौतम ! क्षायोपशमिक भावमां होय. ए प्रमाणे यावत्-कषायकुशील सुधी जाणवुं.

निर्ग्रन्थने भाव.

१५६. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रन्थ कया भावमां होय ? [उ०] हे गौतम ! ते औपशमिक भावमां होय, अथवा क्षायिक भावमां पण होय.

जातकने भाव.

१५७. [प्र०] हे भगवन् ! ज्ञातक कया भावमां होय ? [उ०] हे गौतम ! ते क्षायिक भावमां होय.

१५ परिमाणद्वारे-
पुलाकोनी संख्या.

१५८. [प्र०] हे भगवन् ! एक समये केटला पुलाको होय ? [उ०] हे गौतम ! प्रतिपद्यमान (तत्काल पुलाकपणाने प्राप्त यता) पुलाकने आश्रयी कदाच होय अने कदाच न होय. प्रतिपद्यमान-पुलाकत्वने प्राप्त यता पुलाक होय तो जघन्य एक, बे के त्रण होय, अने उत्कृष्ट शतपृथक्त्व-बसोधी नवसो सुधी पुलाको होय. तथा पूर्वप्रतिपन्न (पूर्वे पुलाकपणाने पामेला) पुलाकोनी अपेक्षाए कदाच पुलाको होय अने न होय. जो होय तो जघन्य एक, बे के त्रण होय अने उत्कृष्ट सहस्रपृथक्त्व-बे हजारधी नव हजार सुधी होय.

बकुशोनी संख्या.

१५९. [प्र०] हे भगवन् ! एक समये केटला बकुशो होय ? [उ०] हे गौतम ! प्रतिपद्यमान (वर्तमान समये बकुशत्वने प्राप्त यता) बकुशोने आश्रयी कदाच होय अने कदाच न होय. जो होय तो जघन्य एक, बे अने त्रण होय. तथा उत्कृष्ट शतपृथक्त्व-बसोधी नव सो सुधी बकुशो होय. पूर्वप्रतिपन्न (बकुशत्वने पूर्वे प्राप्त यएला) बकुशो जघन्य अने उत्कृष्ट बे क्रोडधी नव क्रोड सुधी होय.

कषायकुशीलोनी संख्या.

१६०. [प्र०] हे भगवन् ! एक समये केटला कषायकुशीलो होय. [उ०] हे गौतम ! प्रतिपद्यमान (वर्तमान समये कषायकुशीलत्वने प्राप्त यता) कषायकुशीलो कदाच होय अने कदाच न होय. जो होय तो जघन्य एक, बे अने त्रण होय, अने उत्कृष्ट पे हजारधी नव हजार सुधी होय. पूर्वप्रतिपन्न कषायकुशीलोने आश्रयी जघन्य अने उत्कृष्ट १ बे क्रोडधी नव क्रोड सुधी होय.

निर्ग्रन्थोनी संख्या.

१६१. [प्र०] हे भगवन् ! एक समये केटला निर्ग्रन्थो होय ? [उ०] हे गौतम ! प्रतिपद्यमान (वर्तमान समये निर्ग्रन्थत्वने प्राप्त यता) निर्ग्रन्थो कदाच होय अने कदाच न होय. जो होय तो जघन्य एक बे अने त्रण होय अने उत्कृष्ट एकसोने आठ क्षपकश्रेणिवाळा अने

१५४ * स्पर्शना क्षेत्रनी पेठे जाणवी, परन्तु जेटलो भाग अवगाह-आश्रित होय ते क्षेत्रनी अवगाहना, अने अवगाह क्षेत्र अने तेना पार्श्ववर्ती क्षेत्रनी स्पर्शना होय छे.—टीका.

१६० † सर्व संयतोनुं प्रमाण कोटीसहस्रपृथक्त्व छे, अने अहीं तेठलं प्रमाण तो केवल कषायकुशीलोनुं कहुं, अने तेमां पुलाकादिनी संख्या उमेरती अधिक संख्या थइ जाय तो विरोध केम न आवे ? ए शंका न करवी, कारण के कषायकुशीलनुं कोटीसहस्रपृथक्त्व प्रमाण कहुं छे ते बे त्रण कोटी सहस्ररूप करपीने तेमां पुलाक-बकुशादिनी संख्या उमेरवी तेथी सर्व संयतनुं प्रमाण कहुं छे तेथी अधिक संख्या नहि थाय.—टीका.

પક્કો વા દો વા તિન્નિ વા, ઉક્કોસેણં યાવટ્ટં સતં—અટ્ટસયં સ્વગાણં, ચઉપ્પન્નં ઉવસામગાણં । પુષ્પપડિવન્નપ્પ પડુચ્ચ સિય અત્થિ સિય નત્થિ । જહ અત્થિ, જહન્નેણં પક્કો વા દો વા તિન્નિ વા, ઉક્કોસેણં સયપુહુત્તં ।

૧૬૨. [પ્ર૦] સિનાયાણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પડિવજ્જમાણપ્પ પડુચ્ચ સિય અત્થિ સિય નત્થિ, જહ અત્થિ જહન્નેણં પક્કો વા દો વા તિન્નિ વા, ઉક્કોસેણં અટ્ટસતં । પુષ્પપડિવન્નપ્પ પડુચ્ચ જહન્નેણં કોડિપુહુત્તં, ઉક્કોસેણ વિ કોડિપુહુત્તં ૩૫ ।

૧૬૩. [પ્ર૦] ઇપ્પસિ ણં મંતે ! પુલાગ—બડસ—પડિસેવણાકુસીલ—કસાયકુસીલ—નિયંટ—સિનાયાણં કયરે કયરે—જાવ—વિસેસાહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘ્વત્થોવા નિયંટા, પુલાગા સંઘેજ્જગુણા, સિનાયા સંઘેજ્જગુણા, બડસા સંઘેજ્જગુણા, પડિસેવણાકુસીલા સંઘેજ્જગુણા, કસાયકુસીલા સંઘેજ્જગુણા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ જાવ—વિહરતિ ।

પણવીસદ્દમે સ્સે છટ્ટો ઉદ્દેસઓ સમત્તો ।

ચોપન ઉપશમ શ્રેણિવાલા મઠીને એકસોને બાસઠ હોય. પૂર્વપ્રતિપન્ન નિર્મથો કદાચ હોય અને કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્ય એક વે કે ત્રણ નિર્મથો હોય અને ઉત્કૃષ્ટ બસોથી નવસો સુધી હોય.

૧૬૨. [પ્ર૦] એક સમયે સ્નાતકો કેટલા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પ્રતિપદમાન સ્નાતકો કદાચ હોય અને કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્ય એક, બે અને ત્રણ હોય અને ઉત્કૃષ્ટ આઠસો હોય. પૂર્વપ્રતિપન્ન સ્નાતકો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બે ક્રોડથી નવ ક્રોડ સુધી હોય.

સ્નાતકોની સંખ્યા

૧૬૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાક, બકુશ, પ્રતિસેવનાકુસીલ, કષાયકુસીલ, નિર્મથ અને સ્નાતક, એ બધામાં કયા કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નિર્મથો સૌથી ઘોડા છે, તે કરતાં પુલાકો સંખ્યાતગુણ છે. તેથી સ્નાતકો સંખ્યાતગુણ છે, તેથી બકુશો સંખ્યાતગુણ છે, તેથી *પ્રતિસેવનાકુસીલો સંખ્યાતગુણ છે અને તેથી કષાયકુસીલો સંખ્યાતગુણ છે. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’—એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

૧૬ અલ્પવહુલ્ય-

પચીશમા શતકમાં ષષ્ઠ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

સત્તમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કત્તિ ણં મંતે ! સંજયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચ સંજયા પન્નત્તા, તંજહા—૧ સામાહ્યસંજય, ૨ છેદો-ઘટ્ટાવણિયસંજય, ૩ પરિહારવિશુદ્ધિયસંજય, ૪ સુહુમસંપરાયસંજય, ૫ અહક્ષાયસંજય ।

૨. [પ્ર૦] સામાહ્યસંજય ણં મંતે ! કત્તિવિદ્દે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિદ્દે પન્નત્તે, તંજહા—૧ત્તરિપ્પ ય આવ-કહિપ્પ ય ।

૩. [પ્ર૦] છેઓવટ્ટાવણિયસંજય ણં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિદ્દે પન્નત્તે, તંજહા—સાતિયારે ય નિરતિયારે ય ।

સસમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેટલા સંયતો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ પાંચ સંયતો કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ સામાયિકસંયત, ૨ છેદોપસ્થાપનીયસંયત, ૩ પરિહારવિશુદ્ધિકસંયત, ૪ સૂક્ષ્મસંપરાયસંયત અને ૫ યથાસ્થ્યાતસંયત.

૧ પ્રજ્ઞાપના-સંયતના પ્રકાર.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિકસંયતના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેના બે પ્રકાર કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—૧ ઈત્વરિક (અલ્પકાલીક) અને ૨ યાવત્કથિક (જીવનપર્યંત).

સામાયિક સંયતના પ્રકાર.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! છેદોપસ્થાપનીયસંયતના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેના બે પ્રકાર કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—૧ સાતિચાર અને નિરતિચાર.

છેદોપસ્થાપનીય સંયતના પ્રકાર.

૧૬૩ * બકુશ અને પ્રતિસેવનાકુસીલનું પ્રમાણ કોટીશતપૃથક્ત્વ વહું છે તો બકુશ કરતાં પ્રતિસેવનાકુસીલ સંખ્યાતગુણા કેમ ઘટી શકે ? એ શંકાનું સમાધાન આ પ્રમાણે છે—બકુશનું કોટીશતપૃથક્ત્વ પ્રમાણ વહું છે તે બે ત્રણ કોટીશતરૂપ જાણવું અને પ્રતિસેવનાકુસીલનું કોટીશતપૃથક્ત્વ પ્રમાણ ચાર છ કોટીશતરૂપ જાણવું.—ટીકા.

૧ † જે સામાયિક સંયતને ચારિત્ર પ્રહણ કર્યા પછી ભવિષ્યમાં છેદોપસ્થાપનીય સંયતપણાનો વ્યપદેશ—વ્યવહાર થાય તે ઈત્વરિક—અલ્પકાલિક સામાયિક સંયત કહેવાય છે અને જેને સામાયિક ચારિત્ર લીધા પછી ઘીજો વ્યપદેશ ન થાય તે યાવત્કથિક સામાયિક સંયત કહેવાય છે.

૩ ‡ અતિચારયુક્ત સાધુને વીક્ષાપર્યાય છેદી ફરી મહાવ્રત આપવા તે સાતિચાર છેદોપસ્થાપનીય કહેવાય અને પ્રથમ વીક્ષિત સાધુને તથા પાર્શ્વનાથના તીર્થથી મહાવીરના તીર્થમાં પ્રવેશ કરનાર સાધુને ફરી મહાવ્રત આપવા તે નિરતિચાર છેદોપસ્થાપનીય કહેવાય છે. છેદોપસ્થાપનીય સાધુ પ્રથમ તીર્થંકર અને પશ્ચિમ તીર્થંકરના તીર્થમાં જ હોય છે.

४. [प्र०] परिहारविशुद्धिसंज्ञ-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! दुविहे पन्नत्ते, तंजहा—णिविसमाणप य निविट्टकाइप य ।
 ५. [प्र०] सुहुमसंपराग-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! दुविहे पन्नत्ते, तंजहा—संकलिस्समाणप य विसुद्धमाणप य ।
 ६. [प्र०] अहक्खायसंज्ञ-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! दुविहे पन्नत्ते, तंजहा—छउमत्थे य केवली य ।
 सामाइयंमि उ कप चाउज्जामं अणुत्तरं धम्मं । तिविहेणं फासयंतो सामाइयसंज्ञओ स खलु ॥ १ ॥
 छेत्तण उ परियागं पोरणं जो ठवेइ अण्णणं । धम्मंमि पंचजामे छेदोवट्ठावणो स खलु ॥ २ ॥
 परिहरइ जो विसुद्धं तु पंचयामं अणुत्तरं धम्मं । तिविहेणं फासयंतो परिहारियसंज्ञओ स खलु ॥ ३ ॥
 लोभाणू वेययंतो जो खलु उवसामओ व खवओ वा । सो सुहुमसंपराओ अहक्खाया ऊणओ किंचि ॥ ४ ॥
 उवसंते खीणंमि व जो खलु कम्मंमि मोहणिज्जंमि । छउमत्थो व जिणो वा अहक्खाओ संज्ञओ स खलु ॥ ५ ॥ (१)
 ७. [प्र०] सामाइयसंज्ञ पं भंते ! किं सवेदप होजा अवेदप होजा ? [उ०] गोयमा ! सवेदप वा होजा, अवेदप वा होजा । जइ सवेदप—एवं जहा कसायकुसीले तहेव निरवसेसं । एवं छेदोवट्ठावणियसंज्ञ वि । परिहारविशुद्धिसंज्ञओ जहा पुलाओ । सुहुमसंपरायसंज्ञओ अहक्खायसंज्ञओ य जहा नियंतो (२) ।
 ८. [प्र०] सामाइयसंज्ञ पं भंते ! किं सरागे होजा वीयरगे होजा ? [उ०] गोयमा ! सरागे होजा, नो वीयरगे होजा । एवं जाव—सुहुमसंपरायसंज्ञ । अहक्खायसंज्ञ जहा नियंतो (३) ।
 ९. [प्र०] सामाइयसंज्ञ पं भंते ! किं ठियकप्पे होजा, अट्ठियकप्पे होजा ? [उ०] गोयमा ! ठियकप्पे वा होजा, अट्ठियकप्पे वा होजा ।
 १०. [प्र०] छेदोवट्ठावणियसंज्ञ-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ठियकप्पे होजा, नो अट्ठियकप्पे होजा । एवं परिहार-विशुद्धिसंज्ञ वि । सेसा जहा सामाइयसंज्ञ ।

परिहारविशुद्धिकना प्रकार.

सूक्ष्मसंपरायना प्रकार.

यथाख्यात संयतना प्रकार.
 सामायिक संयत.
 छेदोपस्थापनीय.
 परिहार विशुद्धिक-सूक्ष्मसंपराय.

२ वेद-सामायिक संयतने वेद.

३ राग-सामायिक संयत भूने राग.
 ४ कल्प-सामायिक संयतने कल्प.
 छेदोपस्थापनीयने कल्प.

४. [प्र०] हे भगवन् ! परिहारविशुद्धिक संयतना केटला प्रकार कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! तेना बे प्रकार कहा छे. ते आ प्रमाणे—निर्विशमानक (तप करनार) अने निर्विष्टकायिक (वैयावृत्य करनार).
 ५. [प्र०] हे भगवन् ! सूक्ष्मसंपराय संयतना केटला प्रकार कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! बे प्रकार कहा छे, ते आ प्रमाणे—संक्लियमानक (उपश्रेणिथी पडतो) अने विशुद्धमानक (उपशमश्रेणि के क्षपकश्रेणि पर चढतो).
 ६. [प्र०] हे भगवन् ! यथाख्यात संयतना केटला प्रकार कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! बे प्रकार कहा छे, ते आ प्रमाणे—छन्नस्थ अने केवली. सामायिक स्त्रीकार्या पछी चार महाव्रतरूप प्रधान धर्मने मन, वचन अने कायाथी त्रिविधे जे पाळे ते 'सामायिकसंयत' कहेवाय. पूर्वना पर्यायनो छेद करी जे पोताना आत्माने पांच महाव्रतरूप धर्ममां स्थापे ते 'छेदोपस्थापनीयसंयत' कहेवाय छे. जे पांच महाव्रतरूप अने उत्तमोत्तम धर्मने त्रिविधे—मन वचन अने कायाथी पाळतो अमुक प्रकारनुं तप करे ते 'परिहारविशुद्धिकसंयत' कहेवाय छे. जे लोभना अणुओने वेदतो चारित्रमोहने उपशमावे के क्षय करे ते 'सूक्ष्मसंपराय' कहेवाय छे अने ते यथाख्यातसंयतथी कईक न्यून होय छे. मोहनीय कर्म उपशान्त के क्षीण थया पछी जे छन्नस्थ होय के जिन होय ते 'यथाख्यातसंयत' कहेवाय छे.
 ७. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयत वेदवाळो होय के वेदविरहित होय ? [उ०] हे गौतम ! ते *वेदवाळो होय अने वेदविरहित पण होय. जो वेदवाळो सामायिकसंयत होय तो तेने बधी हकीकत कप्रायकुशीलनी पेठे जाणवी. ए प्रमाणे छेदोपस्थापनीयसंयत पण समजवो. परिहारविशुद्धिक संयत संबंधी हकीकत पुलाकनी पेठे जाणवी. सूक्ष्मसंपराय संयत अने यथाख्यात संयत निर्ग्रथनी पेठे (अवेदक) जाणवा.
 ८. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिक संयत रागवाळो होय के वीतराग होय ? [उ०] हे गौतम ! ते रागवाळो होय, पण वीतराग न होय. ए प्रमाणे सूक्ष्मसंपराय संयत संबंधे पण जाणवुं. यथाख्यात संयतने निर्ग्रथनी पेठे जाणवुं.
 ९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिक संयत स्थितकल्पमां होय के अस्थितकल्पमां होय ? [उ०] हे गौतम ! स्थितकल्पमां पण होय अने अस्थितकल्पमां पण होय.
 १०. [प्र०] हे भगवन् ! शुं छेदोपस्थापनीय संयत स्थितकल्पमां होय के अस्थितकल्पमां होय ? [उ०] हे गौतम ! स्थितकल्पमां होय, पण अस्थितकल्पमां न होय. ए प्रमाणे परिहारविशुद्धिक संयतने पण जाणवुं. अने बाकीना बधा सामायिक संयतनी पेठे जाणवा.

१ लोभमणुं वेदतो क ।

७ * नवमा गुणस्थानक सुधी सामायिक संयत कहेवाय छे. नवमा गुणस्थानके वेदनो उपशम अथवा क्षय भाय छे, माटे त्यां सामायिक संयत अवेदक होय छे अने तेना पूर्ववर्ती गुणस्थाने सवेदक होय छे. जोते सवेदक होय तो ते त्रण वेदवाळो होय छे अने अवेदक होय तो ते क्षीगवेद होय के उपशान्तवेद होय. परिहारविशुद्धिक संयत पुलाकनी पेठे पुरुषवेदवाळो के पुरुषनपुंसकवेदवाळो (कृत्रिमनपुंसक) होय छे.

१० † अस्थितकल्प मध्यम बावीश जिनना तीर्थमां अने महाविदेह जिनना तीर्थमां होय छे, अने त्यां छेदोपस्थापनीय चारित्र नथी. तेथी छेदोपस्थापनीयसंयतने अस्थितकल्प न होय.

११. [प्र०] सामाह्यसंज्ञणं णं भंते ! किं जिणकप्पे होज्जा, थेरकप्पे होज्जा, कप्पातीते होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जिणकप्पे वा होज्जा, जहा कसायकुसीले तहेव निरवसेसं । छेदोवट्टावणिओ परिहारविसुद्धिओ य जहा बउसो, सेसा जहा नियंटे (४) ।

१२. [प्र०] सामाह्यसंज्ञणं णं भंते ! किं पुलाए होज्जा, बउसे, जाव-सिणाए होज्जा ? [उ०] गोयमा ! पुलाए वा होज्जा, बउसे, जाव-कसायकुसीले वा होज्जा, नो नियंटे होज्जा, नो सिणाए होज्जा । एवं छेदोवट्टावणिए वि ।

१३. परिहारविसुद्धियसंज्ञणं णं भंते !-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो पुलाए, नो बउसे, नो पडिसेवणाकुसीले होज्जा, कसायकुसीले होज्जा, नो नियंटे होज्जा, नो सिणाए होज्जा । एवं सुहुमसंपराए वि ।

१४. [प्र०] अहक्खायसंज्ञणं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो पुलाए होज्जा, जाव-नो कसायकुसीले होज्जा, नियंटे वा होज्जा, सिणाए वा होज्जा (५) ।

१५. [प्र०] सामाह्यसंज्ञणं णं भंते ! किं पडिसेवए होज्जा, अपडिसेवए होज्जा ? [उ०] गोयमा ! पडिसेवए वा होज्जा, अपडिसेवए वा होज्जा । जइ पडिसेवए होज्जा, किं मूलगुणपडिसेवए होज्जा, सेसं जहा पुलागस्स । जहा सामाह्यसंज्ञणं एवं छेदोवट्टावणिए वि ।

१६. [प्र०] परिहारविसुद्धियसंज्ञणं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो पडिसेवए होज्जा, अपडिसेवए होज्जा । एवं जाव-अहक्खायसंज्ञणं (६) ।

१७. [प्र०] सामाह्यसंज्ञणं णं भंते ! कतिसु नाणेसु होज्जा ? [उ०] गोयमा ! दोसु वा तिसु वा चउसु वा नाणेसु होज्जा, एवं जहा कसायकुसीलस्स तहेव चत्तारि नाणाइं भयणाए, एवं जाव-सुहुमसंपराए । अहक्खायसंज्ञणं पंच नाणाइं भयणाए जहा नाणुहेसए ।

१८. [प्र०] सामाह्यसंज्ञणं णं भंते ! केवतियं सुयं अहिज्जेज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अट्ट पवयणमायाओ, जहा कसायकुसीले । एवं छेदोवट्टावणिए वि ।

११. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिकसंयत जिनकल्पमां होय, स्थविरकल्पमां होय के कल्पातीत होय ? [उ०] हे गौतम ! ते जिनकल्पमां होय-इत्यादि बाकी बंधुं कषायकुशीलनी पेठे जाणवुं. छेदोपस्थापनीय अने परिहारविशुद्धिकनी हकीकत बकुशानी पेठे जाणवी अने बाकी बंधा निर्ग्रथनी पेठे समजवा.

१२. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिकसंयत पुलाक होय, बकुश होय के यावत्-स्नातक होय ? [उ०] हे गौतम ! ते पुलाक पण होय, बकुश पण होय, यावत्-कषायकुशील होय, पण निर्ग्रथ के स्नातक न होय. ए प्रमाणे छेदोपस्थापनीयसंयत संबंधे पण जाणवुं.

१३. [प्र०] हे भगवन् ! परिहारविशुद्धिकसंयत शुं पुलाक होय-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! पुलाक न होय, बकुश न होय, प्रतिसेवनाकुशील न होय, निर्ग्रथ न होय अने स्नातक न होय, पण कषायकुशील होय. ए प्रमाणे सूक्ष्मसंपराय संयत पण जाणवो.

१४. [प्र०] यथाख्यातसंयत शुं पुलाक होय-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! पुलाक न होय अने यावत्-कषायकुशील न होय, पण निर्ग्रथ होय अथवा स्नातक होय.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिकसंयत प्रतिसेवक-चारित्रविराधक होय के अप्रतिसेवक-आराधक होय ? [उ०] हे गौतम ! प्रतिसेवक पण होय अने अप्रतिसेवक पण होय. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते प्रतिसेवक होय. तो शुं अहिंसादि मूलगुणनो प्रतिसेवक होय के प्रत्याख्यानरूप उत्तरगुणनो प्रतिसेवक होय ? [उ०] बाकी बंधुं पुलाकनी पेठे जाणवुं. सामायिकसंयतनी पेठे छेदोपस्थापनीय संयत पण जाणवो.

१६. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परिहारविशुद्धिक संयत प्रतिसेवक छे के अप्रतिसेवक छे ? [उ०] हे गौतम ! ते प्रतिसेवक नथी, पण अप्रतिसेवक छे. ए प्रमाणे यावत्-यथाख्यात संयत सुधी जाणवुं.

१७. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिकसंयतने केटलां ज्ञान होय ? [उ०] हे गौतम ! तेने बे, त्रण के चार ज्ञान होय. ए प्रमाणे कषायकुशीलनी पेठे चार ज्ञान भजनाए होय छे. ए प्रमाणे यावत्-सूक्ष्मसंपराय संयत सुधी जाणवुं. तथा *ज्ञानोद्देशकमां कहा प्रमाणे यथाख्यात संयतने पांच ज्ञान *भजनाए होय छे.

१८. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिकसंयत केटलं श्रुत भणे ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य भाठ प्रवचनमाता रूप श्रुतनुं अच्ययन करे-इत्यादि बधी हकीकत कषायकुशीलनी पेठे जाणवी. तथा एज रीते छेदोपस्थापनीयसंयतने पण समजवुं.

सामायिक बने
पुलाकादि.

परिहारविशुद्धि बने
पुलाकादि.

यथाख्यात बने
पुलाकादि.

५ प्रतिसेवा-
सामायिक संयत
बने प्रतिसेवक.

परिहार विशुद्धिक
बने प्रतिसेवक.

६ ज्ञानदार-

७ श्रुतदार-
सामायिक संयतने
श्रुत.

१ 'सुहुमसंपराए अ' छु ।

१७ * जुओ भग० खं० ३ श० ८ उ० २ पृ० ६९.

१९. [प्र०] परिहारविशुद्धिसंज्ञप-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं नवमस्स पुच्चस्स ततियं आयारवत्थुं, उक्कोसेणं असंपुञ्जाइं दस पुञ्जाइं अहिज्जेज्जा । सुहुमसंपरायसंज्ञप जहा सामाइयसंज्ञप ।

२०. [प्र०] अहक्खायसंज्ञप-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अट्ट पवयगमायाओ, उक्कोसेणं चोइस पुञ्जाइं अहिज्जेज्जा, सुयवतिरित्ते वा होज्जा (७) ।

२१. [प्र०] सामाइयसंज्ञप णं भंते ! किं तित्थे होज्जा, अतित्थे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! तित्थे वा होज्जा, अतित्थे वा होज्जा, जहा कसायकुसीले । छेदोवट्ठावणिय परिहारविशुद्धिय य जहा पुलाप, सेसा जहा सामाइयसंज्ञप (८) ।

२२. [प्र०] सामाइयसंज्ञप णं भंते ! किं सल्लिगे होज्जा, अन्नल्लिगे होज्जा, गिहिल्लिगे होज्जा [उ०] जहा पुलाप । एवं छेदोवट्ठावणिय वि ।

२३. [प्र०] परिहारविशुद्धिसंज्ञप णं भंते ! किं-पुच्छा [उ०] गोयमा ! दधल्लिगं पिय भावल्लिगं पिय पडुच्च सल्लिगे होज्जा, नो अन्नल्लिगे होज्जा, नो गिहिल्लिगे होज्जा । सेसा जहा सामाइयसंज्ञप (९) ।

२४. [प्र०] सामाइयसंज्ञप णं भंते ! कतिसु सरीरेसु होज्जा ? [उ०] गोयमा ! तिसु वा चउसु वा पंचसु वा-जहा कसायकुसीले । एवं छेदोवट्ठावणिय वि, सेसा जहा पुलाप (१०) ।

२५. [प्र०] सामाइयसंज्ञप णं भंते ! किं कम्मभूमीप होज्जा, अकम्मभूमीप होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जम्मणं संतिभाणं पडुच्च कम्मभूमीप, नो अकम्मभूमीप-जहा बउसे । एवं छेदोवट्ठावणिय वि । परिहारविशुद्धिय य जहा पुलाप, सेसा जहा सामाइयसंज्ञप (११) ।

२६. [प्र०] सामाइयसंज्ञप णं भंते ! किं ओसप्पिणीकाले होज्जा, उस्सप्पिणीकाले होज्जा, नोओसप्पिणि-नोउस्सप्पि-

परिहार विशुद्धि-
कने श्रुत-

१९. [प्र०] हे भगवन् ! परिहारविशुद्धिकसंयत केटल्लं श्रुत भणे ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य नवमा पूर्वनी त्रीजी आचारवस्तु सुधी, अने उत्कृष्ट अपूर्ण दस पूर्वो भणे. तथा सूक्ष्मसंपराय संयत सामायिकसंयतनी पेटे जाणवो.

यथाख्यातने
श्रुत-

२०. [प्र०] हे भगवन् ! यथाख्यातसंयत केटल्लं श्रुत भणे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य आठ प्रवचनमाता रूप श्रुत भणे अने उत्कृष्ट चौद पूर्व भणे अथवा श्रुतरहित (केवली) होय.

८ तीर्थद्वार-

२१. [प्र०] हे भगवन् ! श्रुं सामायिक संयत तीर्थमा होय के तीर्थना अभावमा होय ? [उ०] हे गौतम ! तीर्थमा पण होय अने तीर्थना अभावमा पण होय-इत्यादि बधी हकीकत कषायकुशीलनी पेटे जाणवी. छेदोपस्थापनीय अने परिहारविशुद्धिक पुलाकनी पेटे जाणवा, अने बाकी बधा सामायिकसंयतनी पेटे जाणवा.

९ किंगद्वार-

२२. [प्र०] हे भगवन् ! श्रुं सामायिकसंयत खल्लिग-साधुना लिंगमा होय, अन्य-तापसादिना लिंगमा होय के गृहस्थना लिंगमा होय ? [उ०] ते संबधी बधी हकीकत पुलाकनी पेटे जाणवी. ए प्रमाणे छेदोपस्थापनीय संयत माटे पण जाणवुं.

२३. [प्र०] हे भगवन् ! श्रुं परिहारविशुद्धिक संयत खल्लिगे होय, अन्यल्लिगे होय के गृहस्थल्लिगे होय ? [उ०] हे गौतम ! ते द्रव्यल्लिग अने भावल्लिग आश्रयी खल्लिगमा होय, पण अन्यल्लिगे के गृहस्थल्लिगे न होय. बाकी बधुं सामायिकसंयतनी पेटे जाणवुं.

१० शरीरद्वार-

२४. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयतने केटलां शरीर होय ? [उ०] हे गौतम ! तेने त्रण, चार, के पांच शरीर होय-इत्यादि बधुं कषायकुशीलनी पेटे जाणवुं. ए प्रमाणे छेदोपस्थापनीय संयत विषे पण जाणवुं. बाकीना बधा संयतो पुलाकनी पेटे समजवा.

११ क्षेत्रद्वार-

२५. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयत कर्मभूमिमां थाय के अकर्मभूमिमां थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जन्म अने सद्भाव बन्नेनी अपेक्षाए कर्मभूमिमां थाय, पण अकर्मभूमिमां न थाय-इत्यादि बधुं बकुशनी पेटे जाणवुं. ए रीते छेदोपस्थापनीय संयतने पण समजवुं. परिहारविशुद्धिकने पुलाकनी पेटे जाणवुं अने बाकी बधा संयतो सामायिकसंयतनी पेटे जाणवा.

१२ कालद्वार-

२६. [प्र०] हे भगवन् ! श्रुं सामायिकसंयत उत्सर्पिणीकाले थाय, अवसर्पिणीकाले थाय के *नोउत्सर्पिणी-नोअवसर्पिणी काले थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते उत्सर्पिणीकाले थाय-इत्यादि बधुं बकुशनी पेटे (पृ० २४७, सू० ५५) जाणवुं. ए प्रमाणे छेदोपस्थापनीय संयत पण जाणवो. पण विशेष ए के जन्म अने सद्भावनी अपेक्षाए चारे परिभागमां-सुषमासुषमा, सुषमा, सुषमा

२६ * नोउत्सर्पिणी-नोअवसर्पिणी ना सुषमादि समान त्रण प्रकारना कालमां (देवकुर्वादिमां) बकुशनी जन्म अने सद्भावनी निषेध कर्यो छे, अने दुःखसुषमा समान कालमां (महाविदेहमां) तेनुं अस्तित्व छे, परन्तु छेदोपस्थापनीय संयतनुं त्यां पण अस्तित्व नथी.

णिकाले होजा ? [उ०] गोयमा ! ओसप्पिणिकाले—जहा बउसे । एवं छेदोवट्टावणिए वि । नवरं जम्मण—संतिभावं पडुच्च चउसु वि पलिभागेसु नत्थि, साहरणं पडुच्च अन्नयरे पडिभागे होजा; सेसं तं चेव ।

२७. [प्र०] परिहारविसुद्धिए—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओसप्पिणिकाले वा होजा, उस्सप्पिणिकाले वा होजा, नो-ओसप्पिणि—नोउस्सप्पिणिकाले नो होजा । जइ ओसप्पिणिकाले होजा—जहा पुलाओ । उस्सप्पिणिकाले वि जहा पुलाओ । सुहुमसंपराइओ जहा नियंठो । एवं अहक्खाओ वि (१२) ।

२८. [प्र०] सामाहयसंजण णं भंते ! कालगण समाणे किं(कं)गतिं गच्छति ? [उ०] गोयमा ! देवगतिं गच्छति । [प्र०] देवगतिं गच्छमाणे किं भवणवासीसु उववज्जेजा, वाणमंतरेसु उववज्जेजा, जोइसिएसु उववज्जेजा, वेमाणिएसु उववज्जेजा ? [उ०] गोयमा ! णो भवणवासीसु उववज्जेजा—जहा कसायकुसीले । एवं छेदोवट्टावणिए वि । परिहारविसुद्धिए जहा पुलाए । सुहुमसंपराए जहा नियंठे ।

२९. [प्र०] अहक्खाए—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एवं अहक्खायसंजण वि जाव—अजहन्नमणुक्कोसेणं अणुत्तरविमाणेसु उववज्जेजा; अत्थेगतिए सिज्जति, जाव—अंतं करेति ।

३०. [प्र०] सामाहयसंजण णं भंते ! देवलोगेसु उववज्जमाणे किं इंदत्ताए उववज्जति—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अवि-राहणं पडुच्च, एवं जहा कसायकुसीले । एवं छेदोवट्टावणिए वि । परिहारविसुद्धिए जहा पुलाए । सेसा जहा नियंठे ।

३१. [प्र०] सामाहयसंजयस्स णं भंते ! देवलोगेसु उववज्जमाणस्स केवतियं कालं ठिती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं दो पलिओवमाइं, उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं । एवं छेदोवट्टावणिए वि ।

३२. [प्र०] परिहारविसुद्धियस्स—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं दो पलिओवमाइं, उक्कोसेणं अट्टारस सागरोव-माइं, सेसाणं जहा नियंठस्स (१३) ।

३३. [प्र०] सामाहयसंजयस्स णं भंते ! केवइया संजमट्टाणा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! असंखेजा संजमट्टाणा पन्नत्ता, एवं जाव—परिहारविसुद्धियस्स ।

दुःषमा, अने दुःषमासुषमाना समान काले न होय. अने संहरणनी अपेक्षाए चारमांथी कोई पण एक परिभागमां होय. बाकी बंधुं पूर्वे कक्षा प्रमाणे जाणवुं.

२७. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परिहारविशुद्धिक संयत अवसर्पिणीकाले होय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! अवसर्पिणीकाले होय अने उत्सर्पिणीकाले पण होय, पण नोउत्सर्पिणी—नोअवसर्पिणी काले न होय. जो ते अवसर्पिणी के उत्सर्पिणीकाले होय तो, ते संबंधे पुलाकनी पेठे (उ० ६ सू० ५२) समजवुं. सूक्ष्मसंपराय संयत निर्ग्रथनी पेठे (उ० ६ सू० ५८) जाणवो. ए प्रमाणे यथाख्यात संयत पण जाणवो.

२८. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिकसंयत कालगत थया पछी कइ गतिमां जाय ? [उ०] हे गौतम ! देवगतिमां जाय. [प्र०] देवगतिमां जातो सामायिकसंयत शुं भवनवासी देवोमां उत्पन्न थाय, वानव्यंतरोमां उत्पन्न थाय, ज्योतिषिकोमां उत्पन्न थाय के वैमानिकोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! भवनवासीमां न उत्पन्न थाय—इत्यादि बंधी वक्तव्यता कषायकुशीलनी पेठे (उ० ६ सू० ५९) जाणवी. ए प्रमाणे छेदोपस्थापनीय संयत संबंधे पण जाणवुं. परिहारविशुद्धिक संयत पुलाकनी पेठे अने सूक्ष्मसंपराय निर्ग्रथनी पेठे (उ० ६ सू० ६०) जाणवा.

२९. [प्र०] यथाख्यात संयत कइ गतिमां जाय ? [उ०] हे गौतम ! यथाख्यात संयत पण पूर्वे कक्षा प्रमाणे यावत्—जघन्य अने उत्कृष्ट सिवाय अनुत्तरविमानमां उत्पन्न थाय अने केटलाक तो सिद्ध थाय यावत्—सर्वे दुःखनो अन्त करनार थाय.

३०. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिकसंयत देवलोकमां उत्पन्न थतो शुं इंद्रपणे उपजे—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! संयमनी अविरोधनाने अपेक्षी—इत्यादि बंधुं कषायकुशीलनी पेठे (उ० ६ सू० ६३) जाणवुं. छेदोपस्थापनीय संयतने पण ए प्रमाणे समजवुं. पुलाकनी पेठे (उ० ६ सू० ६२) परिहारविशुद्धिक अने बाकी बंधा निर्ग्रथनी पेठे (उ० ६ सू० ६४) जाणवा.

३१. [प्र०] हे भगवन् ! देवलोकमां उत्पन्न थता सामायिकसंयतनी केटली स्थिति कही छे ? [उ०] हे गौतम ! तेनी जघन्य बे पल्योपमनी अने उत्कृष्ट तेनीश सागरोपमनी स्थिति कही छे. ए प्रमाणे छेदोपस्थापनीय संयत विषे पण समजवुं.

३२. [प्र०] हे भगवन् ! देवलोकमां उत्पन्न थता परिहारविशुद्धिक संयतनी केटली स्थिति कही छे ? [उ०] हे गौतम ! तेनी जघन्य बे पल्योपमनी अने उत्कृष्ट अटार सागरोपमनी स्थिति कही छे. बाकीना बंधा संयतो संबंधे निर्ग्रथनी पेठे जाणवुं.

३३. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिकसंयतनां केटलां संयमस्थानो कहां छे ? [उ०] हे गौतम ! असंख्य संयमस्थानो कहां छे. ए प्रमाणे यावत्—परिहारविशुद्धिक सुधी जाणवुं.

३४. [प्र०] सुहुमसंपरायसंजयस्स-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! असंखेज्जा अंतोमुहुत्तिया संजमट्टाणा पन्नत्ता ।

३५. [प्र०] अहक्खायसंजयस्स-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एगे अजहन्नमणुक्कोसए संजमट्टाणे पन्नत्ते ।

३६. [प्र०] एएसि णं भंते ! सामाहय-छेदोवट्टावणिय-परिहारविसुद्धिय-सुहुमसंपराग-अहक्खायसंजयाणं संजमट्टाणाणं कयरे कयरे-जाव-विसेसाहिया घा ? [उ०] गोयमा ! सवत्थोवे अहक्खायसंजयस्स एगे अजहन्नमणुक्कोसए संजमट्टाणे, सुहुमसंपरागसंजयस्स अंतोमुहुत्तिया संजमट्टाणा असंखेज्जगुणा, परिहारविसुद्धियसंजयस्स संजमट्टाणा असंखेज्जगुणा, सामाहयसंजयस्स छेदोवट्टावणियसंजयस्स य एएसि णं संजमट्टाणा दोण्ह वि तुल्ला असंखेज्जगुणा (१४) ।

३७. [प्र०] सामाहयसंजयस्स णं भंते ! केवइया चरित्तपज्जवा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! अणंता चरित्तपज्जवा पन्नत्ता, एवं जाव-अहक्खायसंजयस्स ।

३८. [प्र०] सामाहयसंजय णं भंते ! सामाहयसंजयस्स सट्टाणसन्निगासेणं चरित्तपज्जवेहिं किं हीणे, तुल्ले, अब्भहिए ? [उ०] गोयमा ! सिय हीणे-छट्टाणवडिए ।

३९. [प्र०] सामाहयसंजय णं भंते ! छेदोवट्टावणियसंजयस्स परट्टाणसन्निगासेणं चरित्तपज्जवेहिं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय हीणे, छट्टाणवडिए । एवं परिहारविसुद्धियस्स वि ।

४०. [प्र०] सामाहयसंजय णं भंते ! सुहुमसंपरागसंजयस्स परट्टाणसन्निगासेणं चरित्तपज्जवेहिं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! हीणे, नो तुल्ले, नो अब्भहिए, अणंतगुणहीणे । एवं अहक्खायसंजयस्स वि । एवं छेदोवट्टावणिए वि हेट्टिल्लेसु तिसु वि समं छट्टाणवडिए, उवरिल्लेसु दोसु तहेव हीणे । जहा छेदोवट्टावणिए तथा परिहारविसुद्धिए वि ।

४१. [प्र०] सुहुमसंपरागसंजय णं भंते ! सामाहयसंजयस्स परट्टाण-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो हीणे, नो तुल्ले, अब्भहिए, अणंतगुणमब्भहिए । एवं छेदोवट्टावणिय-परिहारविसुद्धिएसु वि समं । सट्टाणे सिय हीणे; नो तुल्ले, सिय अब्भहिए । जइ हीणे अणंतगुणहीणे, अह अब्भहिए अणंतगुणमब्भहिए ।

सूक्ष्मसंपरायना संयमस्थान.

३४. [प्र०] हे भगवन् ! सूक्ष्मसंपराय संयतनां केटलां संयमस्थानो क्ख्वां छे ? [उ०] हे गौतम ! तेनां असंख्य संयमस्थानो छे अने तेनी अंतर्मुहूर्तनी स्थिति छे.

यथाख्यातना संयमस्थान.

३५. [प्र०] हे भगवन् ! यथाख्यातसंयतनां केटलां संयमस्थानो क्ख्वां छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओनुं जघन्य अने उत्कृष्ट सिवाय एक संयमस्थान क्ख्वां छे.

संयमस्थानोनुं अल्पबहुत्व.

३६. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिकसंयत, छेदोपस्थापनीयसंयत, परिहारविशुद्धिकसंयत, सूक्ष्मसंपरायसंयत अने यथाख्यातसंयत, एओना संयमस्थानोमां कोना संयमस्थानो कोना संयमस्थानोथी यावत्—विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! यथाख्यात संयतनुं अजघन्य अनुकृष्ट एक संयमस्थान होवाथी सौथी अल्प छे, तेथी सूक्ष्मसंपराय संयतनां अंतर्मुहूर्त सुधी रहेनारा संयमस्थानो असंख्यगुणां छे, तेथी परिहारविशुद्धिकनां संयमस्थानो असंख्यगुणां छे, तेथी सामायिकसंयत अने छेदोपस्थापनीयसंयतना संयमस्थानो असंख्यगुणां छे अने परस्पर सरखां छे.

३५ संतिकर्षद्वार-सामायिकसंयतना चारित्रपर्यवो.

३७. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिकसंयतना केटला चारित्रपर्यवो क्ख्वां छे ? [उ०] हे गौतम ! तेना अनंत चारित्रपर्यवो क्ख्वां छे. ए प्रमाणे यावत्—यथाख्यातसंयत सुधी जाणवुं.

सामायिक संयतनुं सजातीय पर्यायनी अपेक्षाए अल्पबहुत्व.

३८. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिकसंयत वीजा सामायिकसंयतना सजातीय चारित्रपर्यायनी अपेक्षाए शुं हीन होय, तुल्य होय के अधिक होय ? [उ०] हे गौतम ! कदाच हीन होय, तुल्य होय अने अधिक होय अने तेमां—हीनाधिकपणामां छ स्थान पतित होय.

सामायिक अने छेदोपस्थापनीयनुं पर्याय-आपेक्षाए अल्पबहुत्व.

३९. [प्र०] हे भगवन् ! एक सामायिकसंयत छेदोपस्थापनीयसंयतना विजातीय चारित्रपर्यायना संबन्धनी अपेक्षाए शुं हीन होय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! कदाच हीन होय—इत्यादि छ स्थान पतित होय. ए प्रमाणे परिहारविशुद्धिक संबंधे पण समजवुं.

सामायिकना सूक्ष्मसंपरायनी अपेक्षाए पर्यायो.

४०. [प्र०] हे भगवन् ! एक सामायिकसंयत सूक्ष्मसंपरायसंयतना विजातीय चारित्रपर्यायनी अपेक्षाए हीन होय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! हीन होय, तुल्य न होय, तेम अधिक पण न होय. तेमां पण अनंतगुण हीन छे. ए प्रमाणे यथाख्यातसंयत संबंधे पण जाणवुं. ए प्रमाणे छेदोपस्थापनीय पण नीचेना त्रणे चारित्रनी अपेक्षाए छ स्थानपतित छे अने उपरना बे चारित्रथी तेज प्रमाणे अनंतगुण हीन छे. जेम छेदोपस्थापनीयसंयत विषे क्ख्वां तेम परिहारविशुद्धिक संबंधे पण जाणवुं.

सूक्ष्मसंपरायना सामायिकनी अपेक्षाए पृथोयो.

४१. [प्र०] हे भगवन् ! सूक्ष्मसंपरायसंयत सामायिकसंयतना विजातीय पर्यायोनी अपेक्षाए शुं हीन छे— इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते हीन नथी, सरखो नथी, पण अधिक छे अने ते अनंत गुण अधिक छे. ए प्रमाणे छेदोपस्थापनीय अने परिहारविशुद्धिकनी साथे जाणवुं. पोताना सजातीय पर्यायनी अपेक्षाए कदाच हीन होय, कदाच तुल्य होय अने कदाच अधिक होय. जो हीन होय तो अनंतगुण हीन होय, जो अधिक होय तो अनंतगुण अधिक होय.

४२. [प्र०] सुहुमसंपरायसंजयस्स अहक्खायसंजयस्स परट्ठाण-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! हीणे, नो तुल्ले, नो अब्भ-
हिए, अणंतगुणहीणे । अहक्खाए हेट्ठिल्लाणं चउण्ह वि नो हीणे, नो तुल्ले, अब्भहिए, अणंतगुणमब्भहिए । सट्ठाणे नो हीणे,
तुल्ले, नो अब्भहिए ।

४३. [प्र०] एएसि णं भंते ! सामाइय-छेदोवट्ठावणिय-परिहारविसुद्धिय-सुहुमसंपराय-अहक्खायसंजयाणं जहन्नुक्को-
सगाणं चरित्तपज्जवाणं कयरे कयरे-जाव-विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! सामाइयसंजयस्स छेओवट्ठावणियसंजयस्स
य एएसि णं जहन्नगा चरित्तपज्जवा दोण्ह वि तुल्ला सव्वत्थोवा, परिहारविसुद्धियसंजयस्स जहन्नगा चरित्तपज्जवा अणं-
तगुणा, तस्स चेव उक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा, सामाइयसंजयस्स छेओवट्ठावणियसंजयस्स य एएसि णं उक्कोसगा
चरित्तपज्जवा दोण्ह वि तुल्ला अनंतगुणा, सुहुमसंपरायसंजयस्स जहन्नगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा, तस्स चेव उक्कोसगा
चरित्तपज्जवा अणंतगुणा अहक्खायसंजयस्स अजहन्नमणुक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा (१५) ।

४४. [प्र०] सामाइयसंजए णं भंते ! किं सजोगी होजा, अजोगी होजा ? [उ०] गोयमा ! सजोगी-जहा पुलाए ।
एवं जाव-सुहुमसंपरायसंजए । अहक्खाए जहा सिणाए (१६) ।

४५. [प्र०] सामाइयसंजए णं भंते ! किं सागारोवउत्ते होजा अणागारोवउत्ते होजा ? [उ०] गोयमा ! सागा-
रोवउत्ते-जहा पुलाए । एवं जाव-अहक्खाए । नवरं सुहुमसंपराए सागारोवउत्ते होजा, नो अणागारोवउत्ते होजा (१७) ।

४६. [प्र०] सामाइयसंजए णं भंते ! किं सकसायी होजा, अकसायी होजा ? [उ०] गोयमा ! सकसायी होजा, नो
अकसायी होजा-जहा कसायकुसीले । एवं छेदोवट्ठावणिए वि । परिहारविसुद्धिए जहा पुलाए ।

४७. [प्र०] सुहुमसंपरायसंजए-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सकसायी होजा, नो अकसायी होजा ।

४८. [प्र०] जइ सकसायी होजा, से णं भंते ! कतिसु कसायेसु होजा ? [उ०] गोयमा ! एगंमि संजलणलोभे होजा ।
अहक्खायसंजए जहा नियंठे (१८) ।

४२. [प्र०] हे भगवन् ! सूक्ष्मसंपरायसंयत यथाख्यातसंयतना विजातीय चारित्रपर्ययोनी अपेक्षाए हीन होय-इत्यादि
पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ हीन छे, सरखा नथी अने तुल्य पण नथी, पण अधिक छे. अने ते अनंतगुण हीन छे. यथाख्यात संयत
नीचेना चारेनी अपेक्षाए हीन नथी, तुल्य नथी, पण अधिक छे अने ते अनंतगुण अधिक छे. पोताना स्थानमां हीन अने अधिक
नथी पण सरखा छे.

४३. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयत, छेदोपस्थापनीय संयत, परिहारविशुद्धिक संयत, सूक्ष्मसंपराय संयत अने यथाख्यात
संयत, एओना जघन्य अने उत्कृष्ट चारित्रपर्ययोमां कोना कोनाथी यावत्-विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! सामायिक संयत
अने छेदोपस्थापनीय संयत-ए बन्नेना जघन्य चारित्रपर्ययो परस्पर सरखा अने सौथी थोडा छे, तेथी परिहारविशुद्धिक संयतना
जघन्य चारित्र पर्ययो अनंत गुणा छे, अने तेथी तेनाज उत्कृष्ट चारित्रपर्ययो अनंत गुणा छे, तेथी सामायिक संयत अने छेदोपस्थाप-
नीय संयतना उत्कृष्ट चारित्रपर्ययो अनंतगुणा अने परस्पर सरखा छे, तेथी सूक्ष्मसंपराय संयतना जघन्य चारित्रपर्ययो अनंतगुणा छे
अने तेथी तेनाज उत्कृष्ट चारित्रपर्ययो अनंतगुणा छे, अने तेथी यथाख्यात संयतना अजघन्य अने अनुकृष्ट चारित्रपर्ययो अनंतगुणा छे.

४४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिक संयत सयोगी होय के अयोगी होय ? [उ०] हे गौतम ! ते सयोगी होय-इत्यादि
बधुं पुलकनी पेठे (उ० ६ सू० ८३) जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-सूक्ष्मसंपराय संयत संबंधे समजवुं. अने यथाख्यात संयत संबंधे स्नातकनी
पेठे (उ० ६ सू० ८४) जाणवुं.

४५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिकसंयत साकार-ज्ञानउपयोगवाळो होय के अनाकार-दर्शन उपयोगवाळो होय ? [उ०]
हे गौतम ! साकारउपयोगवाळो होय-इत्यादि बधुं पुलकनी पेठे (उ० ६ सू० ८५) जाणवुं. ए रीते यावत्-यथाख्यात संयत संबंधे
समजवुं. विशेष ए के सूक्ष्मसंपराय संयत साकार उपयोगवाळो होय, पण अनाकार उपयोगवाळो न होय.

४६. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिक संयत कषायवाळो होय के कषायरहित होय ? [उ०] हे गौतम ! ते कषायवाळो होय,
पण कषायरहित न होय-इत्यादि कषायकुशीलनी पेठे (उ० ६ सू० ८६) जाणवुं. ए प्रमाणे छेदोपस्थापनीय पण जाणवो. परिहार-
विशुद्धिक संयतने पुलकनी पेठे (उ० ६ सू० ८७) जाणवुं.

४७. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सूक्ष्मसंपराय संयत कषायवाळो होय के कषायरहित होय ? [उ०] हे गौतम ! कषायवाळो होय,
पण कषायरहित न होय.

४८. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते (सूक्ष्मसंपराय संयत) कषायवाळो होय तो ते केटळा कषायवाळो होय ? [उ०] हे गौतम !
तेने मात्र एक संज्वलन लोभ होय. यथाख्यात संयत संबंधे निर्प्रथनी पेठे (उ० ६ सू० ८८) जाणवुं.

सामायिक संयता-
दिनुं अल्पवड्ढत्व.

१६ योगद्वार-

१७ उपयोगद्वार-

१८ कषायद्वार-

४९. [प्र०] सामाह्यसंज्ञय णं भंते ! किं सलेस्से होज्जा, अलेस्से होज्जा ? [उ०] गोयमा ! सलेस्से होज्जा—जहा कसायकुसीले । एवं छेदोवद्वावणिय वि । परिहारविशुद्धिय जहा पुलाय । सुहुमसंपराय जहा नियंटे । अहक्खाय जहा सिणाय । नवरं जइ सलेस्से होज्जा, एगाय सुकलेस्साय होज्जा (१९) ।

५०. [प्र०] सामाह्यसंज्ञय णं भंते ! किं वड्ढमाणपरिणामे होज्जा, हीयमाणपरिणामे, अवट्टियपरिणामे ? [उ०] गोयमा ! वड्ढमाणपरिणामे—जहा पुलाय । एवं जाव—परिहारविशुद्धिय ।

५१. [प्र०] सुहुमसंपराय—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! वड्ढमाणपरिणामे वा होज्जा, हीयमाणपरिणामे वा होज्जा, ने अवट्टियपरिणामे होज्जा । अहक्खाय जहा नियंटे ।

५२. [प्र०] सामाह्यसंज्ञय णं भंते ! केवतियं कालं वड्ढमाणपरिणामे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं पक्कं समयं—जहा पुलाय । एवं जाव—परिहारविशुद्धिय ।

५३. [प्र०] सुहुमसंपरायसंज्ञय णं भंते ! केवतियं कालं वड्ढमाणपरिणामे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं पक्कं समयं, उक्कोसेणं अंतोमुहुत्तं । [प्र०] केवतियं कालं हीयमाणपरिणामे ? [उ०] एवं चेव ।

५४. [प्र०] अहक्खायसंज्ञय णं भंते ! केवतियं कालं वड्ढमाणपरिणामे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेण वि अंतोमुहुत्तं । [प्र०] केवतियं कालं अवट्टियपरिणामे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं पक्कं समयं, उक्कोसेणं वेसूणा पुषकोडी (२०) ।

५५. [प्र०] सामाह्यसंज्ञय णं भंते ! कइ कम्मप्पगडीओ बंधइ ? [उ०] गोयमा ! सत्तविहबंधय वा, अट्टविहबंधय वा—एवं जहा बउसे । एवं जाव—परिहारविशुद्धिय ।

५६. [प्र०] सुहुमसंपरायसंज्ञय—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! आउय—मोहणिज्जवज्जाओ छ कम्मप्पगडीओ बंधति । अहक्खायसंज्ञय जहा सिणाय (२१) ।

१९ लेश्याद्वार—

४९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिक संयत लेश्यासहित होय के लेश्यारहित होय ? [उ०] हे गौतम ! ते लेश्यासहित होय—इत्यादि बधुं कषायकुशीलनी पेठे (उ० ६ सू० ९०) जाणवुं. छेदोपस्थापनीयने पण ए प्रमाणे जाणवुं. पुलाकनी पेठे (उ० ६ सू० ८१) परिहारविशुद्धिकने समजवुं. सूक्ष्मसंपराय संयत निर्प्रथनी पेठे (उ० ६ सू० ९१) जाणवो. अने स्नातकनी पेठे यथाख्यात संयत विषे जाणवुं. परन्तु जो लेश्यासहित होय तो ते एक शुक्कलेश्यावाळो होय.

२० परिणामद्वार—

५०. [प्र०] हे भगवन् ! शुं *सामायिक संयत चढता परिणामवाळो होय, हीयमान—पडता परिणामवाळो होय के स्थिर परिणामवाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! ते चढता परिणामवाळो होय—इत्यादि बधुं पुलाकनी पेठे (उ० ६ सू० ९३) जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्—परिहारविशुद्धिक संयत सुधी समजवुं.

५१. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सूक्ष्मसंपराय संयत चढता परिणामवाळो होय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते चढता परिणामवाळो होय, पडता परिणामवाळो होय, पण स्थिर परिणामवाळो न होय. यथाख्यात संयतने निर्प्रथनी पेठे (उ० ६ सू० ९४) जाणवुं.

परिणामनो काल.

५२. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयत केटला काल सुधी चढता परिणामवाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य एक समय सुधी चढता परिणामवाळो होय—इत्यादि बधुं पुलाकनी पेठे (उ० सू० ९५) जाणवुं तथा ए प्रमाणे यावत्—परिहार विशुद्धिक संबंधे पण समजवुं.

५३. [प्र०] हे भगवन् ! सूक्ष्मसंपराय संयत केटला काल सुधी चढता परिणामवाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य एक समय सुधी अने उत्कृष्ट अंतर्मुहूर्त सुधी चढता परिणामवाळो होय. [प्र०] ते केटला काल सुधी पडता परिणामवाळो होय ? [उ०] पूर्वनी पेठे जाणवुं.

५४. [प्र०] हे भगवन् ! यथाख्यात संयत केटला काल सुधी चढता परिणामवाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य अने उत्कृष्ट अंतर्मुहूर्त सुधी चढता परिणामवाळो होय. [प्र०] ते केटला काल सुधी स्थिर परिणामवाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य एक समय, अने उत्कृष्ट अंशतः न्यून पूर्वकोटि सुधी स्थिर परिणामवाळो होय.

२१ कर्मद्वार—

५५. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयत केटली कर्मप्रकृतिओने बांधे ? [उ०] हे गौतम ! ते सात कर्म प्रकृतिओ के आठ कर्म प्रकृतिओने बांधे—इत्यादि बधुं बकुशानी पेठे (उ० ६ सू० १०२) जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्—परिहारविशुद्धिक संयत सुधी समजवुं.

५६. [प्र०] हे भगवन् ! सूक्ष्मसंपराय संयत केटली कर्मप्रकृतिओने बांधे ? [उ०] हे गौतम ! ते आयुष अने मोहनीय सिवाय छ कर्मप्रकृतिओने बांधे. यथाख्यात संयत संबंधे स्नातकनी पेठे (उ० ६ सू० १०६) जाणवुं.

५१ * सूक्ष्मसंपराय ज्यारे श्रेणि उपर चढतो होय ल्यारे वर्धमान परिणामवाळो अने श्रेणिधी पडतो होय ल्यारे हीयमान परिणामवाळो होय, पण स्वाभाविक रीते स्थिर परिणामवाळो न होय.

५७. [प्र०] सामाह्यसंज्ञय णं भंते ! कति कम्मप्पगडीओ वेदेति ? [उ०] गोयमा ! नियमं अट्ट कम्मप्पगडीओ वेदेति । एवं जाव-सुहुमसंपराय ।

५८. [प्र०] अहक्खाए-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सत्तविहवेयए वा, चउच्चिहवेयए वा । सत्त वेदेमाणे मोहणिज्जवजाओ सत्त कम्मप्पगडीओ वेदेति, चत्तारि वेदेमाणे वेयणिज्जा-उय-नाम-गोयाओ चत्तारि कम्मप्पगडीओ वेदेति (२२) ।

५९. [प्र०] सामाह्यसंज्ञय णं भंते ! कति कम्मप्पगडीओ उदीरेति ? [उ०] गोयमा ! सत्तविह-जहा बउसो । एवं जाव-परिहारविसुद्धिप ।

६०. [प्र०] सुहुमसंपराय-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! छविहउदीरेण वा पंचविहउदीरेण वा । छ उदीरेमाणे आउय-वेयणिज्जवजाओ छ कम्मप्पगडीओ उदीरेइ; पंच उदीरेमाणे आउय-वेयणिज्ज-मोहणिज्जवजाओ पंच कम्मप्पगडीओ उदीरेइ ।

६१. [प्र०] अहक्खायसंज्ञय-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पंचविहउदीरेण वा दुविहउदीरेण वा अणुदीरेण वा । पंच उदीरेमाणे आउय०-सेसं जहा नियंठस्स (२३) ।

६२. [प्र०] सामाह्यसंज्ञय णं भंते ! सामाह्यसंज्ञयत्तं जहमाणे किं जहति, किं उवसंपज्जति ? [उ०] गोयमा ! सामाह्यसंज्ञयत्तं जहति, छेदोवट्ठावणियसंज्ञयं वा, सुहुमसंपरागसंज्ञयं वा, असंजमं वा, संजमासंजमं वा उवसंपज्जति ।

६३. [प्र०] छेओवट्ठावणिय-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! छेओवट्ठावणियसंज्ञयत्तं जहति, सामाह्यसंजमं वा, परिहारविसुद्धियसंजमं वा, सुहुमसंपरागसंजमं वा, असंजमं वा, संजमासंजमं वा उवसंपज्जति ।

६४. [प्र०] परिहारविसुद्धिप-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! परिहारविसुद्धियसंज्ञयत्तं जहति, छेदोवट्ठावणियसंज्ञयत्तं वा असंजमं वा उवसंपज्जति ।

५७. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयत केटली कर्मप्रकृतिओने वेदे—अनुभवे ? [उ०] हे गौतम ! ते अवश्य आठ कर्म-प्रकृतिओने वेदे. ए प्रमाणे यावत्-सूक्ष्मसंपराय सुधी जाणवुं.

२२ वेदनद्वार-

५८. [प्र०] हे भगवन् ! यथाख्यात संयत केटली कर्मप्रकृतिओने वेदे ? [उ०] हे गौतम ! ते सात कर्मप्रकृतिओने वेदे के चार कर्मप्रकृतिओने वेदे, ज्यारे ते सात कर्मने वेदतो होय स्यारे मोहनीय सिवायना सात कर्मने वेदे, अने ज्यारे ते चार प्रकारनां कर्मने वेदतो होय स्यारे वेदनीय, आयुष, नाम अने गोत्र—ए चार कर्मप्रकृतिओने वेदे.

५९. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयत केटली कर्मप्रकृतिओने उदीरे ? [उ०] हे गौतम ! ते सात कर्मप्रकृतिओने उदीरे-इत्यादि बंधुं बकुशनी पेठे (उ० ६ सू० १११) जाणवुं. यावत्—परिहारविशुद्धिक ए प्रमाणे जाणवो.

२३ उदीरेणाद्वार-

६०. [प्र०] हे भगवन् ! सूक्ष्मसंपराय केटली कर्मप्रकृतिओने उदीरे ? [उ०] हे गौतम ! छ कर्मप्रकृतिओनी अथवा पांच कर्मप्रकृतिओनी उदीरेणा करे. जो छ कर्मनी उदीरेणा करे तो आयुष अने वेदनीय सिवाय बाकीनां छ कर्मनी उदीरेणा करे. जो पांच कर्मनी उदीरेणा करे तो आयुष, वेदनीय अने मोहनीय कर्म सिवाय बाकीनां पांच कर्मनी उदीरेणा करे.

६१. [प्र०] हे भगवन् ! यथाख्यात संयत केटली कर्मप्रकृतिओने उदीरे ? [उ०] हे गौतम ! ते पांच कर्मप्रकृतिओने उदीरे के बे कर्मप्रकृतिओने उदीरे, अथवा कोइ पण प्रकारना कर्मनी उदीरेणा न करे. जो पांच कर्मनी उदीरेणा करे तो आयुष, वेदनीय अने मोहनीय कर्म सिवाय बाकीनां पांच कर्मनी उदीरेणा करे—इत्यादि बंधुं निर्ग्रथनी पेठे (उ० ६ सू० ११३) जाणवुं.

६२. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयत सामायिकसंयतपणानो त्याग करतो शुं छोडे, शुं प्राप्त करे ? [उ०] हे गौतम ! सामायिकसंयतपणानो त्याग करे अने छेदोपस्थापनीयसंयतपणुं, सूक्ष्मसंपरायसंयतपणुं, असंयम के संयमासंयम-देशविर-तिपणुं प्राप्त करे.

२४ उपसंपद-ज्ञान-सामायिकसंयत शुं छोडे अने कोने स्वीकारे.

६३. [प्र०] हे भगवन् ! छेदोपस्थापनीय संयत शुं छोडे अने शुं प्राप्त करे ? [उ०] हे गौतम ! *छेदोपस्थापनीयसंयतपणानो त्याग करे अने सामायिकसंयतपणुं, परिहारविशुद्धिकसंयतपणुं, सूक्ष्मसंपरायसंयतपणुं, असंयम के देशविरतिपणुं प्राप्त करे.

छेदोपस्थापनीय शुं छोडे अने शुं प्राप्त करे !

६४. [प्र०] परिहारविशुद्धिक संबंधे पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते परिहारविशुद्धिकसंयतपणानो त्याग करे अने छेदोपस्थापनीयसंयतपणुं के असंयम प्राप्त करे.

६३ * जेम प्रथम तीर्थकरना तीर्थना साधु अजितजिनना तीर्थमां प्रवेश करे स्यारे छेदोपस्थापनीय चारित्र छोडी सामायिक चारित्र अंगीकार करे. ए रीते छेदोपस्थापनीय संयत तेनो त्याग करतो सामायिकसंयतपणुं स्वीकारे.

६४ † परिहारविशुद्धिक संयत परिहारविशुद्धिकसंयतपणानो त्याग करी गच्छमां प्रवेश करे स्यारे छेदोपस्थापनीयसंयतपणुं पामे, अने देवगतिमां जाय तो असंयतपणुं पामे.

६५. [प्र०] सुहुमसंपराय-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सुहुमसंपरायसंजयत्तं जहति, सामाह्यसंजयं वा, छेओवट्टावणियसंजयं वा, अहक्खायसंजयं वा, असंजमं वा उवसंपज्जइ ।

६६. [प्र०] अहक्खायसंजय-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अहक्खायसंजयत्तं जहति, सुहुमसंपरायसंजयं वा, असंजमं वा, सिद्धिगतिं वा उवसंपज्जति (२४) ।

६७. [प्र०] सामाह्यसंजय णं भंते ! किं सन्नोवउत्ते होज्जा, नोसन्नोवउत्ते होज्जा ? [उ०] गोयमा ! सन्नोवउत्ते-जहा वउत्तो । एवं जाव-परिहारविशुद्धिप । सुहुमसंपराय अहक्खाय य जहा पुलाय (२५) ।

६८. [प्र०] सामाह्यसंजय णं भंते ! किं आहारप होज्जा, अणाहारप होज्जा । [उ०] जहा पुलाय । एवं जाव-सुहुमसंपराय । अहक्खायसंजय जहा सिणाय (२६) ।

६९. [प्र०] सामाह्यसंजय णं भंते ! कति भवग्गहणाइं होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एकं, उक्कोसेणं अट्ट । एवं छेओवट्टावणिय वि ।

७०. [प्र०] परिहारविशुद्धिप-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एकं, उक्कोसेणं तिन्नि । एवं जाव-अहक्खाय (२७) ।

७१. [प्र०] सामाह्यसंजयस्स णं भंते ! एग्गभवग्गहणिया केवतिया आगरिसा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं-जहा वउत्तस्स ।

७२. [प्र०] छेओवट्टावणियस्स पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एक्को, उक्कोसेणं वीसपुहुत्तं ।

७३. [प्र०] परिहारविशुद्धियस्सपुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एक्को, उक्कोसेणं तिन्नि ।

६५. [प्र०] सूक्ष्मसंपराय संबन्धे पूर्ववत् पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते *सूक्ष्मसंपरायसंयतपणानो त्याग करे अने सामायिक संयतपणुं, छेदोपस्थापनीयसंयतपणुं, यथाख्यातसंयतपणुं के असंयम प्राप्त करे.

६६. [प्र०] यथाख्यातसंयत संबन्धे पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते यथाख्यातसंयतपणानो त्याग करे अने सूक्ष्मसंपराय संयम, असंयम के सिद्धिगतिने प्राप्त करे.

२५ संज्ञाद्वार- ६७. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिक संयत संज्ञोपयुक्त—आहारादिमां आसक्त होय के नोसंज्ञोपयुक्त—आहारादिमां आसक्तिरहित होय ? [उ०] हे गौतम ! ते संज्ञोपयुक्त होय—इत्यादि बंधुं बकुशानी पेठे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-परिहारविशुद्धिक संयत सुधी जाणवुं. सूक्ष्मसंपराय अने यथाख्यात संबन्धे पुलकनी पेठे (उ० ६ सू० १२२) जाणवुं.

२६ आहारकद्वार- ६८. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिक संयत आहारक होय के अनाहारक होय ? [उ०] हे गौतम ! पुलकनी पेठे (उ० ६ सू० १२३) जाणवुं. ए रीते यावत्—सूक्ष्मसंपराय सुधी समजवुं. यथाख्यात संयत स्नातकनी पेठे (उ० ६ सू० १२४) जाणवो.

२७ भवद्वार- ६९. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयत केटलां भवग्रहण करे [उ०] हे गौतम ! जघन्य एक भव अने उत्कृष्ट आठ भवग्रहण करे. ए प्रमाणे छेदोपस्थापनीय विषे पण जाणवुं.

७०. [प्र०] हे भगवन् ! परिहारविशुद्धिक केटला भव ग्रहण करे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य एक भव अने उत्कृष्ट त्रण भव-ग्रहण करे ए प्रमाणे यावत्—यथाख्यात संयत संबन्धे जाणवुं.

२८ आकर्षद्वार- ७१. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयतने एक भवमां ग्रहण करी शकाय तेवा केटला आकर्ष कहा छे—अर्थात् एक भवमां केटली वार सामायिक संयम प्राप्त थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य [एक अने उत्कृष्ट शतपृथक्त्व होय]—इत्यादि बंधुं बकुशानी पेठे (उ० ६ सू० १३०) समजवुं.

७२. [प्र०] हे भगवन् ! छेदोपस्थापनीय संयतने एक भवमां ग्रहण करी शकाय तेवा केटला आकर्ष कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! तेने जघन्य एक अने उत्कृष्ट वीशपृथक्त्व—बेथी नव वीश आकर्ष कहा छे.

७३. [प्र०] परिहारविशुद्धिक संबन्धे पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेने जघन्य [एक अने उत्कृष्ट त्रण आकर्ष कहा छे.

१ सर्वत्र 'एकं' इति पाठ ग-घ-पुस्तके उपलभ्यते, परं क-ङ्पुस्तके 'एक्को' इति पाठः ।

६५ * सूक्ष्मसंपरायसंयत श्रेणिथी पडतो सूक्ष्मसंपरायसंयतपणानो त्याग करी जो पूर्वे सामायिक संयत होय तो सामायिकसंयतपणुं प्राप्त करे अने पूर्वे छेदोपस्थापनीय संयत होय तो छेदोपस्थापनीयसंयतपणुं पामे. जो श्रेणि उपर चढे तो यथाख्यातसंयतपणुं पामे.

६६ † यथाख्यात संयत श्रेणिथी पडवाथी यथाख्यातसंयतपणानो त्याग करतो सूक्ष्मसंपरायसंयतपणुं पामे अने उपशांतमोहावस्थामां मरण पामे तो देवगतिमां असंयतपणुं पामे, अने जो स्नातक होय तो सिद्धिगति पामे.

७३ ‡ परिहारविशुद्धिकपणुं एक भवमां त्रण वार प्राप्त थाय छे.

૭૪. [પ્ર૦] સુહુમસંપરાયસ્સ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં ઇક્કો, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ ।

૭૫. [પ્ર૦] અહક્કાયાસ્સ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં ઇક્કો, ઉક્કોસેણં દોઢ્ઠિ ।

૭૬. [પ્ર૦] સામાહયસંજયસ્સ ણં મંતે ! નાનાભવગ્ગહણિયા કેવતિયા આગરિસા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! જહા
બહસે ।

૭૭. [પ્ર૦] છેદોવદ્વાવણિયસ્સ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં દોઢ્ઠિ, ઉક્કોસેણં ઉવરિં નવણં સયાણં અંતો સહ-
સ્સસ્સ । પરિહારવિસુદ્ધિયસ્સ જહન્નેણં દોઢ્ઠિ, ઉક્કોસેણં સત્ત । સુહુમસંપરાગસ્સ જહન્નેણં દોઢ્ઠિ, ઉક્કોસેણં નવ । અહક્કા-
યાસ્સ જહન્નેણં દોઢ્ઠિ, ઉક્કોસેણં પંચ ।

૭૮. [પ્ર૦] સામાહયસંજય ણં મંતે ! કાલઓ કેવચ્ચિરં હોદ ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં ઇક્કં સમયં, ઉક્કોસેણં દેસૂ-
પ્પહિં નવહિં વાસેહિં ઋણિયા પુવ્વકોડી । एवं છેદોવદ્વાવણિય વિ । પરિહારવિસુદ્ધિય જહન્નેણં ઇક્કં સમયં, ઉક્કોસેણં દેસૂ-
પ્પહિં ઇક્કૂણતીસાપ વાસેહિં ઋણિયા પુવ્વકોડી । સુહુમસંપરાય જહા નિયંટે । અહક્કાપ જહા સામાહયસંજય ।

૭૯. [પ્ર૦] સામાહયસંજયા ણં મંતે ! કાલઓ કેવચ્ચિરં હોતિ ? [૩૦] ગોયમા ! સવ્વદ્ધં ।

૮૦. [પ્ર૦] છેદોવદ્વાવણિયસુ પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં અદ્દાહજ્ઞાદં વાસસયાદં, ઉક્કોસેણં પન્નાસં સાગરોવમ-
કોહિસયસહસ્સાદં ।

૭૪. [પ્ર૦] સૂક્ષ્મસંપરાય સંબંધે પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેને જઘન્ય *એક અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર આકર્ષ કહ્યા છે.

૭૫. [પ્ર૦] યથાહ્યાત સંબંધે પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેને †જઘન્ય એક અને ઉત્કૃષ્ટ બે આકર્ષ હોય છે.

૭૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયતને અનેક ભવમાં પ્રહણ કરી શકાય તેવા કેટલા આકર્ષ કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ !
—ઇત્યાદિ બધું બકુશની પેઠે (૩૦ ૬ સૂ. ૧૩૪) જાણવું.

૭૭. [પ્ર૦] છેદોપસ્થાપનીય સંયત સંબંધે પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેને જઘન્ય બે અને ઉત્કૃષ્ટ નવસો ઉપર અને હજારની
અંદર આકર્ષો કહ્યા છે. ‡પરિહારવિશુદ્ધિકને જઘન્ય બે અને ઉત્કૃષ્ટ સાત, સૂક્ષ્મસંપરાયને જઘન્ય બે અને ઉત્કૃષ્ટ નવ તથા યથાહ્યાતને
જઘન્ય બે અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચ આકર્ષો કહ્યા છે.

૭૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયત કાલથી ક્યાં સુધી હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય †એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક
ઋણા—નવ વરસ ન્યૂન પૂર્વકોટિ વર્ષ સુધી હોય. ‡ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંબંધે પણ સમજવું.—પરિહારવિશુદ્ધિક જઘન્ય એક સમય
અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન ઓગણત્રીશ વર્ષ ઋણી પૂર્વકોટિ વર્ષ સુધી હોય. સૂક્ષ્મસંપરાય સંબંધે નિર્મૂળની પેઠે (૩૦ ૬ સૂ. ૧૩૯) જાણવું.
યથાહ્યાતને સામાયિક સંયતની જેમ સમજવું.

૭૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયતો કાલથી ક્યાં સુધી હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ‡તેઓ સર્વે કાલે હોય.

૮૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! છેદોપસ્થાપનીય સંયતો કાલથી ક્યાં સુધી હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જઘન્ય અઢીસો વર્ષ સુધી
અને ઉત્કૃષ્ટ પચાસલાખ ક્રોડ સાગરોપમ સુધી હોય.

સૂક્ષ્મસંપરાયસં-
યતને આકર્ષ.
યથાહ્યાતસંયતને
આકર્ષ.
સામાયિક સંયતને
અનેક ભવમાં
આકર્ષ.

૨૯ કાલ્દાર—

સામાયિકાદિ સં-
યતોનો કાલ.

૭૪ * સૂક્ષ્મસંપરાય સંયતને એક ભવમાં બે વાર ઉપશમશ્રેણિનો સંભવ હોવાથી અને પ્રલેક શ્રેણિમાં સંક્લિષ્ટમાન અને વિશુદ્ધમાન એમ બે પ્રકારના સૂક્ષ્મ-
સંપરાય હોવાથી ચાર વાર સૂક્ષ્મસંપરાયપણાની પ્રાપ્તિ થાય છે.

૭૫ † યથાહ્યાત સંયતને બે વાર ઉપશમશ્રેણિનો સંભવ હોવાથી બે આકર્ષ હોય છે.

૭૭ ‡ પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતને એક ભવમાં ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ વાર પરિહારવિશુદ્ધિચારિત્ર પ્રાપ્ત થાય છે અને તે તેને ત્રણ ભવમાં હોય છે. એક ભવમાં ત્રણ
વાર, બીજા ભવમાં બે વાર અને ત્રીજા ભવમાં બે વાર—ઇત્યાદિ વિકલ્પથી તેને અનેક ભવમાં સાત આકર્ષ થાય છે. સૂક્ષ્મસંપરાયને એક ભવમાં ચાર આકર્ષ
હોય છે અને ત્રણ ભવમાં સૂક્ષ્મસંપરાય હોય છે. તેને એક ભવમાં ચાર, બીજા ભવમાં ચાર અને એક ભવમાં એક—એમ અનેક ભવમાં નવ આકર્ષ થાય છે.
યથાહ્યાત સંયતને એક ભવમાં બે આકર્ષ, બીજા ભવમાં બે અને ત્રીજા ભવમાં એક—એમ ત્રણ ભવમાં બધા મળીને પાંચ આકર્ષ હોય છે.

૭૮ † સામાયિક ચારિત્રની પ્રાપ્તિના સમય પછી તુરત જ મરણ થાય તે અપેક્ષા સામાયિક સંયતનો કાલ જઘન્ય એક સમય છે, અને ઉત્કૃષ્ટ નવ વર્ષ
ન્યૂન પૂર્વકોટીવર્ષ છે તે ગર્ભસમયથી આરંભીને તેની ગણના જાણવી. જન્મદિવસથી ગણના કરીએ તો આઠ વરસ ન્યૂન પૂર્વકોટી વર્ષ કાલ હોય. પરિહારવિશુ-
દ્ધિકને જઘન્ય એક સમય મરણની અપેક્ષા હોય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન ઓગણત્રીશ વરસ ઓછી પૂર્વકોટિ વર્ષ પ્રમાણ હોય. પૂર્વકોટિ વર્ષના આયુષવાલો
કોઈ મનુષ્ય કંઈક ન્યૂન નવ વરસની ઉમરે દીક્ષા પ્રહણ કરે, તેને વીશ વરસનો દીક્ષાપર્યાય થાય ત્યારે દૃષ્ટિવાદના અધ્યયનની અતુજ્ઞા મળે, ત્યાર પછી તે પરિ-
હારવિશુદ્ધિચારિત્ર સ્વીકારે અને તેનું અઢાર માસનું પ્રમાણ છતાં અવિચ્છિન્ન તેજ પરિણામે જીવનપર્યન્ત પાલે—એમ ઓગણત્રીશ વર્ષ ન્યૂન પૂર્વકોટિ વર્ષ પર્યન્ત
પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત રહે. યથાહ્યાત સંયતને ઉપશમાવસ્થામાં મરણની અપેક્ષા જઘન્યથી એક સમય હોય અને સ્નાતકને યથાહ્યાત સંયતની અપેક્ષા દેશ
ન્યૂન પૂર્વકોટિ વર્ષ હોય.

૭૯ ‡ ઉત્સર્પિણીમાં આદિ તીર્થંકરના તીર્થ સુધી છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર હોય અને તેનું તીર્થ અઢીસો વરસ સુધી હોય, તેથી છેદોપસ્થાપનીય સંયતોનો
કાલ જઘન્યથી અઢીસો વરસ હોય. અવસર્પિણી કાલમાં પ્રથમ તીર્થંકરના તીર્થ સુધી છેદોપસ્થાપનીય હોય અને તે પચાસક્રોડ લાખ સાગરોપમ સુધી હોય, માટે
ઉત્કૃષ્ટથી તેટલો કાલ છઠ્ઠવ્થ સંયતોનો હોય છે.

૮૧. [પ્ર૦] પરિહારવિશુદ્ધિપસુ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં દેસૂણાં દો વાસસયાઈ, ઉક્કોસેણં દેસૂણાઓ દો પુષ્પકોડીઓ ।

૮૨. [પ્ર૦] સુહુમસંપરાગસંજયા ણં મંતે ! પુચ્છા । ગોયમા ! જહન્નેણં પક્કં સમયં, ઉક્કોસેણં અંતોમુહુત્તં । અહક્ષ્વાયસં-જયા જહા સામાહ્યસંજયા (૨૯) ।

૮૩. [પ્ર૦] સામાહ્યસંજયસ્સ ણં મંતે ! કેવતિયં કાલં અંતરં હોઈ ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં જહા પુલાગસ્સ । एवं जाव-अहक्खायसंजयस्स ।

૮૪. [પ્ર૦] સામાહ્યસંજયાણં મંતે ! પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નત્થિ અંતરં ।

૮૫. [પ્ર૦] છેદોવદ્ધાવણિય-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં તેવદ્ધિ વાસસહસ્સાઈ, ઉક્કોસેણં અટ્ટારસ સાગરોવમકો-ડાકોડીઓ ।

૮૬. [પ્ર૦] પરિહારવિશુદ્ધિયસ્સ પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં ચરુસીઈ વાસસહસ્સાઈ, ઉક્કોસેણં અટ્ટારસ સાગરોવમકોડાકોડીઓ । સુહુમસંપરાયાણં જહા નિયંઠાણં । અહક્ષ્વાયાણં જહા સામાહ્યસંજયાણં (૩૦) ।

૮૭. [પ્ર૦] સામાહ્યસંજયસ્સ ણં મંતે ! કતિ સમુઘાયા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! છ સમુઘાયા પન્નત્તા-જહા કસા-યકુસીલસ્સ । एवं છેદોવદ્ધાવણિયસ્સ વિ । પરિહારવિશુદ્ધિયસ્સ જહા પુલાગસ્સ । સુહુમસંપરાગસ્સ જહા નિયંઠસ્સ । અહક્ષ્વાયસ્સ જહા સિણાયસ્સ (૩૧) ।

૮૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! *પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતો કાઠ્ઠી ક્યાંસુધી હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જઘન્ય કાંઈક ડગા બસો વર્ષ સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન બે પૂર્વકોટિ વર્ષ સુધી હોય.

૮૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સૂક્ષ્મસંપરાય સંયતો સંબંધે પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મૂર્ત સુધી હોય. યથાહ્યાત સંયતો સામાયિક સંયતોની પેઠે જાણવા.

૮૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયતને કેટલા કાઠ્ઠી અંતર હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય [એક સમય]-ઇત્યાદિ વધું પુલાકની પેઠે (૩૦ ૬ સૂ. ૧૪૫) જાણવું. ૯ રીતે યાવત્—યથાહ્યાત સંયત સુધી સમજવું.

૮૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયતોને કેટલા કાઠ્ઠી અંતર હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને અંતર નથી.

૮૫. [પ્ર૦] છેદોપસ્થાપનીય સંયતો સંબંધે પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને જઘન્ય ત્રેસઠ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ અટ્ટાર કોડાકોડિ સાગરોપમનું અંતર હોય છે.

૮૬. [પ્ર૦] પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતો સંબંધે પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને જઘન્ય ચોરાશી હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ અટ્ટાર કોડાકોડિ સાગરોપમનું અંતર હોય. સૂક્ષ્મસંપરાયો નિર્મથોની પેઠે (૩૦ ૬ સૂ. ૧૪૭) જાણવા. અને યથાહ્યાત સંયતો સામાયિક સંયતોની જેમ સમજવા.

૮૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયતને કેટલા સમુદ્ધાતો કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેને છ સમુદ્ધાતો કહ્યા છે. તે કષાયકુશીલની પેઠે (૩૦ ૬ સૂ. ૧૫૦) જાણવા. ૯ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત સંબંધે પળ સમજવું. પુલાકની પેઠે (૩૦ ૬ સૂ. ૧૪૮) પરિહારવિશુદ્ધિકને જાણવું. નિર્મથની પેઠે (૩૦ ૬ સૂ. ૧૫૧) સૂક્ષ્મસંપરાય સંબંધે જાણવું, અને સ્નાતકની પેઠે (૩૦ ૬ સૂ. ૧૫૨) યથાહ્યાત સંયત સંબંધે પળ સમજવું.

૮૧ * પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતોનો કાઠ્ઠી કાંઈક (અટ્ટાવન વરસ) ન્યૂન બસો વર્ષ હોય છે. જેમ કે ઉત્સર્પિણીમાં પ્રથમ તીર્થકરની પાસે સો વરસના આયુષવાલો મનુષ્ય પરિહારવિશુદ્ધિ ચારિત્ર પ્રહણ કરે અને તેના જીવિતના અન્તે તેની પાસે સો વરસના આયુષવાલો બીજો કોઈ મનુષ્ય પરિહારવિશુદ્ધિ ચારિત્ર સ્વીકારે, ત્યાર પછી તેની પાસે બીજો કોઈ ચારિત્ર ન પ્રહણ કરી શકે. એમ બસો વર્ષ થાય. પરન્તુ પ્રલેકને ઓગણત્રીશ વરસ ગયા બાદ ચારિત્રપ્રતિપત્તિ હોય એટલે અટ્ટાવન વરસ ન્યૂન બસો વરસ જઘન્ય કાલ હોય. ચૂર્ણિકારની વ્યાખ્યા પણ એમજ છે, પરન્તુ તે અવસર્પિણીના અન્તિમ જિનની અપેક્ષા છે. ઉત્કૃષ્ટ કાલ દેસન્યૂન બે પૂર્વકોટિ વર્ષ છે. જેમકે અવસર્પિણીમાં પ્રથમ તીર્થકરની પાસે પૂર્વકોટિ આયુષવાલો મનુષ્ય પરિહારવિશુદ્ધિ ચારિત્ર પ્રહણ કરે અને તેના જીવિતના અન્તે તેની પાસે તેટલાજ આયુષવાલો પરિહારવિશુદ્ધિચારિત્ર છે. તેમાંથી પ્રલેકના ઓગણત્રીશ વરસ બાદ કરતા દેશ (અટ્ટાવન વર્ષ) ન્યૂન બે પૂર્વકોટિ વર્ષ હોય.

૮૩. † અવસર્પિણીમાં દુષ્પમા કાઠ્ઠી છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર હોય છે. અને ત્યાર પછી એકવીશ હજાર વર્ષ પ્રમાણ છટ્ટા આરામાં અને ઉત્સર્પિણીના તેટલા પ્રમાણવાલા પહેલા અને બીજા આરામાં છેદોપસ્થાપનીયચારિત્રનો અભાવ હોય છે. એમ ત્રેસઠ હજાર વરસ પ્રમાણ છેદોપસ્થાપનીય સંયતોનું જઘન્ય અન્તર અને ઉત્કૃષ્ટ અટ્ટાર કોટાકોટી સાગરોપમનું અન્તર હોય છે. તે આ પ્રમાણે-ઉત્સર્પિણીના ચોવીશમા જિનના તીર્થસુધી છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર હોય છે. ત્યાર પછી બે કોટાકોટી પ્રમાણ ચોથા આરામાં, ત્રણ કોટાકોટી પ્રમાણ પાંચમા આરામાં અને ચાર કોટાકોટી પ્રમાણ છટ્ટા આરામાં તથા અવસર્પિણીના અનુક્રમે ચાર, ત્રણ અને બે કોટાકોટી સાગરોપમ પ્રમાણ પહેલા, બીજા અને ત્રીજા આરામાં છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર હોતું નથી, પણ ત્યાર પછી અવસર્પિણીના ચોથા આરામાં પ્રથમ જિનના તીર્થમાં છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર હોય છે, માટે ઉપર કહેલું છેદોપસ્થાપનીય સંયતોનું ઉત્કૃષ્ટ અંતર છે. અહીં થોડો કાલ ઓછો રહે છે અને જઘન્ય અંતરમાં થોડો કાલ બધે છે તે અલ્પ હોવાથી વિવક્ષિત નથી.

૮૬ † અવસર્પિણીના પાંચમો અને છઠ્ઠો આરો તથા ઉત્સર્પિણીનો પહેલો અને બીજો આરો પ્રલેક એકવીશ હજાર વર્ષ પ્રમાણના છે અને તેમાં પરિહારવિશુદ્ધિક ચારિત્ર હોતું નથી, તેથી ચોરાશી હજાર વર્ષ પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતોનું જઘન્ય અન્તર છે. અહીં છેલ્લા તીર્થકરની પછી પાંચમા-આરામાં પરિહારવિશુદ્ધિક ચારિત્રનો કાલ, અને ઉત્સર્પિણીના ત્રીજા આરામાં પરિહારવિશુદ્ધિચારિત્રનો સ્વીકાર કર્યા પૂર્વનો કાલ અલ્પ હોવાથી તેની વિવક્ષા કરી નથી. તથા ઉત્કૃષ્ટ અન્તર અટ્ટાર કોટાકોટી સાગરોપમનું છે તે છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રની પેઠે જાણવું.—ટીકા.

૩૦ અન્તરવાર-
સામાયિકારિ સંય-
તનું અન્તર.
સામાયિકારિ સંય-
તોનું અન્તર.

૩૧ સમુદ્ધાત-

८८. [प्र०] सामाह्यसंज्ञणं णं भंते ! लोगस्स किं संखेज्जभागे होज्जा, असंखेज्जभागे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो संखेज्ज-जहा पुलाप । एवं जाव-सुहुमसंपराय । अहक्खायसंज्ञणं जहा सिणाप ३२ ।

८९. [प्र०] सामाह्यसंज्ञणं णं भंते ! लोगस्स किं संखेज्जभागं फुसइ० ? [उ०] जहेव होज्जा तहेव फुसइ (३३) ।

९०. [प्र०] सामाह्यसंज्ञणं णं भंते ! कयरंमि भावे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! खओवसमिप भावे होज्जा । एवं जाव-सुहुमसंपराय ।

९१. [प्र०] अहक्खायसंज्ञणं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! उवसमिप वा खइए वा भावे होज्जा (३४) ।

९२. [प्र०] सामाह्यसंज्ञया णं भंते ! एगसमएणं केवतिया होज्जा ? [उ०] गोयमा ! पडिवज्जमाणए य पडुच्च जहा कसायकुसीला तहेव निरवसेसं ।

९३. [प्र०] छेदोवट्टावणिया-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पडिवज्जमाणए पडुच्च सिय अत्थि सिय नत्थि । जइ अत्थि जहन्नेणं एको वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं सयपुहुत्तं । पुव्वपडिवन्नए पडुच्च सिय अत्थि सिय नत्थि; जइ अत्थि जहन्नेणं कोडिसयपुहुत्तं, उक्कोसेण वि कोडिसयपुहुत्तं । परिहारविसुद्धिया जहा पुलागा । सुहुमसंपराया जहा नियंठा ।

९४. [प्र०] अहक्खायसंज्ञया णं पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पडिवज्जमाणए पडुच्च सिय अत्थि सिय नत्थि । जइ अत्थि जहन्नेणं एको वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं बावट्टसयं-अट्टत्तरसयं खवगाणं, चउप्पन्नं उवसामगाणं । पुव्वपडिवन्नए पडुच्च जहन्नेणं कोडिपुहुत्तं, उक्कोसेण वि कोडिपुहुत्तं ।

९५. [प्र०] एपसि णं भंते ! सामाह्य-छेओवट्टावणिय-परिहारविसुद्धिय-सुहुमसंपराय-अहक्खायसंज्ञयाणं कयरे

८८. [प्र०] हे भगवन् ! श्रुं सामायिक संयत लोकना संख्यातमा भागे होय के असंख्यातमा भागे होय ? [उ०] हे गौतम ! लोकना संख्यातमा भागे न होय—इत्यादि पुलकनी पेठे (उ० ६ सू० १५४) जाणवुं. ए रीते यावत्—सूक्ष्मसंपराय सुधी जाणवुं. तथा स्नातकनी पेठे (उ० ६ सू० १५४) यथाख्यात संयतने विषे समजवुं.

३२ क्षेत्रद्वार-

८९. [प्र०] हे भगवन् ! श्रुं सामायिक संयत लोकना संख्यातमा भागने स्पर्शे ? [उ०] हे गौतम ! जेटला भागमां होय तेटला भागनो स्पर्श करे, अर्थात् जेटला क्षेत्रनी अवगाहना कही तेटला क्षेत्रनी स्पर्शना जाणवी.

३३ स्पर्शनाद्वार-

९०. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयत कया भावमां होय ? [उ०] हे गौतम ! क्षायोपशमिक भावमां होय. ए रीते यावत्—सूक्ष्मसंपराय सुधी जाणवुं.

३४ भावद्वार-

९१. [प्र०] हे भगवन् ! यथाख्यात संयत कया भावमां होय ? [उ०] हे गौतम ! औपशमिक के क्षायिक भावमां होय.

९२. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयतो एक समये केटला होय ? [उ०] हे गौतम ! प्रतिपद्यमान (वर्तमान समये सामायिक-संयतपणाने प्राप्त थता) सामायिक संयतोनी अपेक्षाए-इत्यादि बंधुं कषायकुशीलनी पेठे (उ० ६ सू० १६०) जाणवुं.

३५ परिमाणद्वार-

९३. [प्र०] हे भगवन् ! छेदोपस्थापनीय संयतो एक समये केटला होय ? [उ०] हे गौतम ! *प्रतिपद्यमानने आश्रयी छेदोपस्थापनीय संयतो कदाच होय अने कदाच न होय. जो होय तो जघन्य एक, बे के त्रण अने उत्कृष्ट बसोथी नवसो सुधी होय. पूर्वप्रतिपन्नने आश्रयी-जेओ पूर्वे छेदोपस्थापनीय चारित्रने प्राप्त थयेला छे तेओनी अपेक्षाए-कदाच होय अने न होय. जो होय तो जघन्य अने उत्कृष्ट बसोथी नवसो क्रोड सुधी होय. परिहारविशुद्धिको पुलाकोनी पेठे (उ० ६ सू० १५८) अने सूक्ष्मसंपरायो निर्प्रथोनी पेठे (उ० ६ सू० १६१) जाणवा.

९४. [प्र०] हे भगवन् ! यथाख्यात संयतो एक समये केटला होय ? [उ०] हे गौतम ! प्रतिपद्यमान यथाख्यात संयतोनी अपेक्षाए कदाच होय अने कदाच न होय. जो होय तो जघन्य एक, बे अने त्रण तथा उत्कृष्ट एकसो बासठ होय. तेमां एकसो आठ क्षपको अने चोपन उपशमको होय. पूर्वप्रतिपन्नने आश्रयी जघन्य अने उत्कृष्ट बे क्रोडथी नव क्रोड सुधी होय.

९५. [प्र०] हे भगवन् ! ए पूर्वोक्त सामायिक संयत, छेदोपस्थापनीय संयत, परिहारविशुद्धिक संयत, सूक्ष्मसंपराय संयत अने यथाख्यात संयतमां कया कोनाथी यावत्—विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! सूक्ष्मसंपरायसंयतो सौथी थोडा छे, तेथी परिहारविशु-

३६ अक्षयवृत्त-

९३ * छेदोपस्थापनीय संयतनुं उत्कृष्ट परिमाण प्रथम जिनना तीर्थने आश्रयी संभवे छे. पण जघन्य परिमाण बरोबर समजातुं नथी. कारण के पांचमा आराने अन्ते भरतादि दश क्षेत्रोमां प्रत्येक क्षेत्रे बन्ने संयतो होवाथी जघन्य वीश छेदोपस्थापनीय संयत होय. कोइ आचार्यो एम कहे छे के जघन्य परिमाण पण प्रथम जिनना तीर्थने आश्रयी जाणवुं. जघन्य कोटिशतपृथक्त्व अल्प अने उत्कृष्ट कोटिशतपृथक्त्व अधिक जाणवुं-टीका.

९५ † सौथी थोडा सूक्ष्मसंपराय संयतो छे, कारण के तेनो काल थोडो छे. अने ते निर्ग्रन्थना तुल्य होवाथी एक समये शतपृथक्त्व-बसोथी नवसो सुधी होय छे. तेथी परिहारविशुद्धिक संयतो संख्यातगुणा छे, कारण के तेनो काल तेथी अधिक छे, अने तेओ पुलाकनी पेठे सहस्रपृथक्त्व होय छे. तेथी यथाख्यात संयतो संख्यातगुणा छे, कारण के तेनुं प्रमाण कोटिशतपृथक्त्व छे. तेथी छेदोपस्थापनीय संयतो कोटिशतपृथक्त्व प्रमाण होवाथी संख्यातगुणा छे. तेथी सामायिक संयतो कषायकुशीलना तुल्य कोटीसहस्रपृथक्त्व प्रमाण होवाथी संख्यातगुणा छे.-टीका.

कयरे-जाव-विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! सद्यथोवा सुहुमसंपरायसंजया, परिहारविसुद्धियसंजया संखेज्जगुणा, अहक्खायसंजया संखेज्जगुणा, छेओवट्टावणियसंजया संखेज्जगुणा, सामाह्यसंजया संखेज्जगुणा (३६) ।

९६. पंडिसेवण दोसाऽऽलोयणा य आलोयणारिहे चव । तत्तो सामांयारी पायच्छित्ते तँवे चव ।

९७. [प्र०] कइविहा णं भंते ! पंडिसेवणा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! दसविहा पंडिसेवणा पन्नत्ता, तं जहा-
दंप्पपमादऽणाभोगे आउरे आवतीति य । संकिन्ने संहसकारे भयप्यओसा य वीमंसा ।

९८. दस आलोयणादोसा पन्नत्ता, तंजहा-

“आकंपइत्ता अणुमाणइत्ता जं दिट्ठं बायरं च सुहुमं वा । छंनं सँहाउलयं बहुजण अंघत्त तँस्सेवी ।

९९. दसहिं टाणेहिं संपन्ने अणगारे अरिहति अत्तदोसं आलोइत्तप, तंजहा-जातिसंपन्ने, कुलसंपन्ने, विणयसंपन्ने, णाणसंपन्ने, वंसणसंपन्ने, चरित्तसंपन्ने, खंते, दंते, अमायी, अपच्छाणुतावी ।

द्विक संयतो संख्यातगुणा छे, तेथी यथाख्यात संयतो संख्यातगुणा छे, तेथी छेदोपस्थापनीय संयतो संख्यातगुणा छे अने तेथी सामायिक संयतो संख्यातगुणा छे.

९६. १ प्रतिसेवना, २ आलोचनाना दोषो, ३ दोषोनी आलोचना, ४ आलोचना आपवा योग्य गुरु, ५ सामाचारी, ६ प्रायश्चित्त अने ७ तप-ए सात विषयो संबन्धे कहेवानुं छे.

प्रतिसेवनाना प्रकार-

९७. [प्र०] हे भगवन् ! प्रतिसेवना केटल प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! दस प्रकारनी कही छे. ते आ प्रमाणे—
१ *दर्पप्रतिसेवना-अहंकारथी यती प्रतिसेवना-संयमनी विराधना, २ प्रमादथी यती प्रतिसेवना, ३ अनाभोगथी यती प्रतिसेवना, ४ आतुरपणाथी यती प्रतिसेवना, ५ आपदाथी यती प्रतिसेवना, ६ संकीर्णता-संकडाशथी यती प्रतिसेवना, ७ सहसाकार-आकस्मिक क्रियाथी यती प्रतिसेवना, ८ भयथी यती प्रतिसेवना, ९ प्रद्वेष-क्रोध वगैरे कषायोथी यती प्रतिसेवना अने १० विमर्श-शैक्षकादिनी परीक्षा करवाथी यती प्रतिसेवना-ए रीते प्रतिसेवनाना दस प्रकार छे.

आलोचनाना-
दस दोष.

९८. आलोचनाना दस दोषो कक्षा छे, ते आ प्रमाणे—

१ प्रसन्न थयेला गुरु थोडुं प्रायश्चित्त आपशे माटे तेने सेवादिथी प्रसन्न करी तेनी पासे दोषोनी आलोचना करवी, २ तदन नानो अपराध जणाववाथी आचार्य थोडुं प्रायश्चित्त आपशे एम अनुमान करी पोताना अपराधनुं खतः आलोचन करवुं, ३ जे अपराध आचार्या-दिके जोयो होय तेनुं ज आलोचन करवुं, ४ मात्रे मोटा अतिचारोनुं ज आलोचन करवुं, ५ जे सूक्ष्म अतिचारोनुं आलोचन करे ते स्थूल अतिचारोनुं आलोचन केम न करे एवो आचार्यनो विश्वास उत्पन्न करवा सूक्ष्म अतिचारोनुं ज आलोचन करवुं, ६ घणी शरम आववाने लीधे प्रच्छन्न (कोइ न सांभळे तेम) आलोचन करवुं, ७ बीजाने संभळाववा खूब जोरथी बोलीने आलोचन करवुं, ८ एकज अतिचारनी घणा गुरु पासे आलोचना करवी, ९ अगीतार्थनी पासे आलोचना करवी, अने १० जे दोषनुं आलोचन करवानुं छे ते दोषने सेवनार आचार्य पासे तेनुं आलोचन करवुं.

आलोचना करवा
योग्य साधु.

९९. दस गुणोथी युक्त अनगार पोताना दोषोनी आलोचना करवाने योग्य छे—१ उत्तम जातिवाळो, २ उत्तम कुळवाळो, ३ विनयवान्, ४ ज्ञानवान्, ५ दर्शनसंपन्न-श्रद्धालु, ६ चारित्रसंपन्न, ७ क्षमावाळो, ८ दान्त-इन्द्रियोने वश राखनार, ९ अमायी-कपटरहित, सरळ अने १० अपश्चात्तापी-आलोचना लीधा पछी पस्तावो नहीं करनार.

९७. * दर्पादि दश हेतुथी प्रतिसेवना-संयमविराधना थाय छे. ते दश हेतु आ प्रमाणे—१ दर्प-अभिमान, २ मद्यपान, विषय, कषाय, निद्रा अने विकथारूप प्रमाद, ३ अनाभोग-अज्ञान, ४ आतुर-मुख, तरसनी पीडाथी व्याकुलपणुं, ५ आपदना चार प्रकार छे—(१) द्रव्यापत्-प्रासुकादि द्रव्यनी अप्राप्ति, (२) क्षेत्रापत्-अटवीमां आवी पडवुं, (३) कालापत्-दुर्भिक्षकालप्राप्ति अने (४) भावापत्-ग्लानपणुं. ६ संकीर्ण-स्वपक्ष अने परपक्षथी यती क्षेत्रनी संकडाश, ७ शंकित-आधाकर्मादि दोषोनी शंकावाळो आहार, अथवा 'तित्तिण' एवो निशीधनो पाठ स्वीकारीए तो 'आहारादिनी अप्राप्तिमां खेदपूर्वक वचन' एवो अर्थ थाय छे, ८ सहसाकार-आकस्मिक क्रिया करवी. जेमके पूर्वे जोया सिवाय पग मूकी पछी जुए तो ते पगने पाछो वाळी न शके, ९ भय-प्रद्वेष-सिंहादिनी भय अने क्रोधादि, १० विमर्श-शैक्षकादिनी परीक्षा. ए प्रमाणे दश प्रकारना कारणथी दश प्रतिसेवना थाय छे.—टीका.

९९ † आलोचनाने योग्य साधुमां दश गुण होवा जोइए. (१) जातिसंपन्न प्रायः अकृत्य न करे, अने कर्तुं होय तो तेनी सम्यक् आलोचना करे. (२) कुलसंपन्न अंगीकृत प्रायश्चित्तने बरोबर करे. (३) विनयसंपन्न वंदनादि आलोचना सामाचारी करे. (४) ज्ञानसंपन्न कृत्याकृत्यना विभागने जाणे. (५) दर्शनसंपन्न प्रायश्चित्तथी यती शुद्धिनी ध्रद्धा करे. (६) चारित्रसंपन्न प्रायश्चित्तनो स्वीकार करे. (७) क्षान्त-गुरुए ठपको आप्यो होय तो ते गुप्से न थाय. (८) दान्त-इन्द्रियोनुं दमन करैलुं होवाथी शुद्धि धारण करे. (९) अमायी अपराधने छुपाव्या सिवाय आलोचना करे. अने १० अपश्चात्तापी-आलोचना लीधा पछी तेनो पश्चात्ताप न करे.

१००. अट्टहिं ठाणेहिं संपन्ने अणगारे अरिहति आलोयणं पडिच्छित्तप, तंजहा—आयारवं, आहारवं, वैवहारवं, उँधी-लप, पँकुषप, अँपरिस्सावी, निँजवप, अँवायदंसी ।

१०१. दसविहा सामायारी पन्नत्ता, तंजहा—
इँच्छा मिँच्छा तँहकारे आँवस्सिया य 'निँसीहिया ।
आँपुच्छणा य पँडिपुच्छा छँदणा य निँमंतणा ।
उँवसंपया य काले सामायारी भवे दसहा ।

१०२. दसविहे पायच्छित्ते पन्नत्ते, तंजहा—आलोयणारिहे, पँडिक्रमणारिहे, तँदुभयारिहे, 'विवेगारिहे, 'विउस-गारिहे, तँवारिहे, 'छेदारिहे, मूलारिहे, अँणवट्टुपारिहे, पारं'चियारिहे ।

१०३. दुविहे तवे पन्नत्ते, तंजहा—बाहिरप य अँभिंतरप य ।

१००. आठ गुणोथी युक्त साधु आलोचना आपवाने योग्य छे—१ आचारवान्—ज्ञानादि आचारवालो, २ आधारवान्—जणावेल अतिचारोने मनमां धारण करनार, ३ व्यवहारवान्—आगम-श्रुतादि पांच प्रकारना व्यवहारवालो, ४ अपत्रीडक—शरमथी पोताना अतिचारोने छुपावता शिष्यने मीठा वचनोथी समजावी शरमनो त्याग करावी सारी रीते आलोचना करावनार, ५ प्रकुर्वक—आलोचित अपराधनुं प्रायश्चित्त आपीने अतिचारोनी शुद्धि कराववाने समर्थ, ६ अपरिसावी—जणावेल अतिचारोने बीजाने नहीं संभळावनार, ७ निर्यापक—असमर्थ एवा प्रायश्चित्त लेनार शिष्यने थोडे थोडे प्रायश्चित्त आपीने निर्वाह करनार अने ८ अपायदर्शी—आलोचना नहीं लेवामां परलोकनो भय देखाडनार.

आलोचना आप-
नारना गुण.

१०१. सामाचारी दस प्रकारनी कही छे—*१ "इँच्छाकार, २ मिथ्याकार, ३ तथाकार, ४ आवश्यकी, ५ नैषेधिकी, ६ आपृ-च्छना, ७ प्रतिपृच्छना, ८ छंदना, ९ निमंत्रणा अने १० उपसंपदा—ए रीते काले आचरवा योग्य दस प्रकारनी सामाचारी छे."

सामाचारीना
दस प्रकार.

१०२. प्रायश्चित्तना दस प्रकार कहा छे—१ आलोचनाने योग्य, २ प्रतिक्रमणने योग्य, ३ आलोचना अने प्रतिक्रमण बन्नेने योग्य, ४ विवेक—अशुद्ध भक्तादिना त्यागने योग्य, ५ कायोत्सर्गने योग्य, ६ तपने योग्य, ७ दीक्षापर्यायना छेदने योग्य, ८ मूलने योग्य—फरीथी महाव्रत लेवा योग्य, ९ अनवस्थाप्यार्ह—तप करीने फरी महाव्रत लेवा योग्य, १० पारं'चिक—गच्छथी बहार करवा योग्य, जिदुं लिंग धारण करवा योग्य.

प्रायश्चित्तना
दस प्रकार.

१०३. तपना बे प्रकार छे—बाह्य अने अभ्यन्तर.

तपना प्रकार.

१०१ * (१) साधु अन्य साधुनी कोइपण कार्यमाटे अभ्यर्थना करे अने ते साधु तेनुं इच्छित्त कार्य करे तो ते प्रार्थना करनार अने कार्य करनार बन्नेए बलात्कार न थाय माटे 'इच्छाकार' कहेवो जोइए. एटले माहं कार्य तमारी इच्छा होय तो करो; अथवा आ कार्य तमे इच्छो तो हुं कं. (२) मिच्छाकार—संयमयोगमां तपर साधुए विपरीत आचरण करुं होय तो ए माहं दुष्कृत मिथ्या थाओ—एम समजी 'मिच्छाकार' कहेवो जोइए. (३) तथाकार—सूत्रादि-विषयक पत्र करतां गुरु उत्तर आपे ल्यारे 'तमे कहो छो ते बरोबर छे—ए अर्थनो सूचक तथाकार शब्द कहेवो जोइए. (४) आवश्यक—उपाश्रयथी आवश्यक कार्य निमित्ते बहार गमनं करता साधुए 'आवस्सिया' कहेवी. (५) नैषेधिकी—बहारथी पाछा उपाश्रयादिमां प्रवेश करतां 'निसीहीया—नैषेधिकी कहेवी. (६) आपृच्छना—अभीष्ट कार्यमां प्रवृत्ति करता शिष्ये गुरुने पूछुंके, हे भगवन्! आ कार्य कं? (७) प्रतिपृच्छना—गुरुए पूर्वे निषिद्ध करेल कार्यमां प्रयोजनवशथी प्रवृत्ति करवी पडे तो फरी पूछुंके आपे पूर्वे आ कार्यनी ना कही छे, पण मारे ते कार्यनुं प्रयोजन छे, जो आप फरमावो तो कं. (८) छंदना—पूर्वे लावेल आहारादिवडे बाकीना साधुने आमन्त्रण करुंके आ आहारनो उपयोग होय तो आप प्रहण करो. (९) निमन्त्रणा—आहार लाववा माटे साधुओने निमन्त्रण करुंके तमारा माटे आहारादि लावुं? (१०) उपसंपदा—ज्ञानादि निमित्ते खगच्छादिनो त्याग करी विशिष्टश्रुतादियुक्त गुरुनो आश्रय करवो.

१०२ † (१) आलोचना—संयममां लागेला दोषने गुरुसमक्ष वचनवडे प्रकट करवा ते आलोचना, जे प्रायश्चित्त आलोचनामात्रथी शुद्ध थाय ते आलोचनाने योग्य होवाथी कारणने विषे कार्यनो उपचार करवाथी ते आलोचनाप्रायश्चित्त कहेवाय छे. (२) प्रतिक्रमण—दोषथी पाछुं जवुं, अने फरी नहि करवा रूपे मिथ्यादुष्कृत आपुं, तेने योग्य प्रायश्चित्त पण प्रतिक्रमण कहेवाय छे. जे प्रायश्चित्त मिथ्यादुष्कृत मात्रथी शुद्ध थाय, पण गुरुसमक्ष प्रकट करवानी जरूर न होय ते मात्र प्रतिक्रमणने योग्य होवाथी प्रतिक्रमण कहेवाय छे. (३) मिश्र—जे प्रायश्चित्त आलोचना अने प्रतिक्रमण उभयथी शुद्ध थाय ते उभयने योग्य होवाथी मिश्रप्रायश्चित्त कहेवाय छे. (४) विवेक—जे प्रायश्चित्त आधाकर्मिकादि आहारनो विवेक—त्याग करवाथी शुद्ध थाय ते विवेकने योग्य होवाथी विवेकप्रायश्चित्त कहेवाय छे. (५) व्युत्सर्ग—कायचेष्टानो रोध करी ध्येय वस्तुमां उपयोग राखवाथी जे दोष शुद्ध थाय ते व्युत्सर्गने योग्य होवाथी व्युत्सर्ग-प्रायश्चित्त. (६) तप—जे प्रायश्चित्त निर्विकृत्तिकादि तपथी शुद्ध थाय ते तपने योग्य होवाथी तपप्रायश्चित्त. (७) छेद—जे प्रायश्चित्त चारित्रना पर्यायना छेद करवा मात्रथी शुद्ध थाय ते छेदने योग्य होवाथी छेदप्रायश्चित्त. (८) मूल—जे प्रायश्चित्त सर्वव्रतपर्यायनो छेद करी फरी महाव्रत लेवाथी शुद्ध थाय ते मूलने योग्य होवाथी मूलप्रायश्चित्त. (९) अनवस्थाप्य—ज्यां सुधी अमुक प्रकारनो विशिष्ट तप . न करे त्यां सुधी महाव्रत के वेषमां स्थापी न शक्याय माटे अनवस्थाने योग्य होवाथी अनवस्थाप्य प्रायश्चित्त कहेवाय छे. अने (१०) पारं'चित्तक—साध्वी, राज्ञी-इत्यादिना शीलभंगरूप महादोष करवा वडे वेष अने खक्षेत्रनो त्याग करी जिनकल्पिकनी जेम महा तप करता महासत्त्वशाली आचार्यने ज छ मासथी ते बार वर्षसुधी आ प्रायश्चित्त होय छे. उपाध्यायने नवमा प्रायश्चित्त सुधी होय छे. अने सामान्य साधुने मूलप्रायश्चित्त पर्यन्त प्रायश्चित्त होय छे. ज्यां सुधी चतुर्दश पूर्वघर अने प्रथमसंघषणवाळा होय छे त्यां सुधी दशे प्रायश्चित्त होय छे अने तेनो विच्छेद भया पछी मूल सुधीना आठ प्रायश्चित्तो दुप्पसह सूरि सुधी छे.

૧૦૪. [પ્ર૦] સે કિં તં બાહિરય તથે ? [ઉ૦] બાહિરય તથે છવિદે પન્નત્તે, તંજહા-અણસણં, ઓમોદરિયા, મિક્ષાય-રિયા, રંસપરિચ્છાઓ, કૌયકિલેસો, પૈડિસંલીણતા ।

૧૦૫. [પ્ર૦] સે કિં તં અણસણે ? [ઉ૦] અણસણે દુવિદે પન્નત્તે, તંજહા-ઇત્તરિય ય આવકહિય ય ।

૧૦૬. [પ્ર૦] સે કિં તં ઇત્તરિય ? [ઉ૦] ઇત્તરિય અણેગવિદે પન્નત્તે, તંજહા-ચઉત્થે મત્તે, છટ્ટે મત્તે, અટ્ટમે મત્તે, વ્સમે મત્તે, દુવાલસમે મત્તે, ચોદ્સમે મત્તે, અદ્દમાસિય મત્તે, માસિય મત્તે, દોમાસિય મત્તે, તેમાસિય મત્તે, જાવ-છમ્માસિય મત્તે । સેત્તં ઇત્તરિય ।

૧૦૭. [પ્ર૦] સે કિં તં આવકહિય ? [ઉ૦] આવકહિય દુવિદે પન્નત્તે, તંજહા-પાઓવગમણે ય મત્તપચ્ચક્ખણે ય ।

૧૦૮. [પ્ર૦] સે કિં તં પાઓવગમણે ? [ઉ૦] પાઓવગમણે દુવિદે પન્નત્તે, તંજહા-નીહારિમે ય અણીહારિમે ય, નિયમં અપડિકમ્મે । સેત્તં પાઓવગમણે ।

૧૦૯. [પ્ર૦] સે કિં તં મત્તપચ્ચક્ખણે ? [ઉ૦] મત્તપચ્ચક્ખણે દુવિદે પન્નત્તે, તંજહા-નીહારિમે ય અણીહારિમે ય, નિયમં સપડિકમ્મે । સેત્તં મત્તપચ્ચક્ખણે । સેત્તં આવકહિય । સેત્તં અણસણે ।

૧૧૦. [પ્ર૦] સે કિં તં ઓમોદરિયા ? [ઉ૦] ઓમોદરિયા દુવિદા પન્નત્તા, તંજહા-દ્ધોમોયરિયા ય ભાવોમોયરિયા ય ।

૧૧૧. [પ્ર૦] સે કિં તં દ્ધોમોયરિયા ? [ઉ૦] દ્ધોમોયરિયા દુવિદા પન્નત્તા, તંજહા-ઉવગરણદ્ધોમોયરિયા ય મત્તપાણદ્ધોમોયરિયા ય ।

૧૧૨. [પ્ર૦] સે કિં તં ઉવગરણદ્ધોમોયરિયા ? [ઉ૦] ઉવગરણદ્ધોમોયરિયા તિવિદા પન્નત્તા, (તંજહા-) પ્પગે વ્ત્થે, પ્પગે પાદે, ચિયત્તોવગરણસાતિજ્જણયા । સેત્તં ઉવગરણદ્ધોમોયરિયા ।

૧૦૪. [પ્ર૦] બાહ્ય તપના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] બાહ્ય તપના છ પ્રકાર છે—૧ અનશન-આહારત્યાગ, ૨ ઝનોદરી-કંદક ઓછો આહાર કરવો, ૩ મિક્ષાચર્યા, ૪ રસનો ત્યાગ કરવો, ૫ કાયક્રેશ-શરીરને કષ્ટ આપવું અને ૬ પ્રતિસંલીનતા-ઇન્દ્રિય-કષાયોનો નિગ્રહ કરવો.

અનશનના પ્રકાર.

૧૦૫. [પ્ર૦] અનશનના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] અનશનના બે પ્રકાર છે, તે આ પ્રમાણે—ઇત્વરિક-અમુક કાઠ સુધી આહાર ત્યાગ અને યાવત્કથિક-જીવનપર્યન્ત આહારત્યાગ.

ઇત્વરિક અનશનના પ્રકાર.

૧૦૬. [પ્ર૦] ઇત્વરિક અનશનના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] ઇત્વરિક અનશન અનેક પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—ચતુર્થ મત્ત-એક ઉપવાસ, ષષ્ઠ મત્ત-બે ઉપવાસ, અષ્ટમ મત્ત-ત્રણ ઉપવાસ, દશમ મત્ત-ચાર ઉપવાસ, દ્વાદશ મત્ત-પાંચ ઉપવાસ, ચતુર્દશ મત્ત-છ ઉપવાસ, અર્ધમાસિક મત્ત-પક્ષના ઉપવાસ, માસિક મત્ત-માસના ઉપવાસ, દ્વિમાસિક મત્ત-બેમાસના ઉપવાસ, ત્રિમાસિક મત્ત-ત્રણ મહીનાના ઉપવાસ, યાવત્-ષટ્માસિક મત્ત-છ મહીનાના ઉપવાસ. એ પ્રમાણે ઇત્વરિક અનશન કહ્યું.

યાવત્કથિક અનશનના પ્રકાર.

૧૦૭. [પ્ર૦] યાવત્કથિક અનશનના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] યાવત્કથિક અનશનના બે પ્રકાર છે.—પાદપોપગમન અને મત્તપ્રત્યાહ્યાન.

પાદપોપગમનના પ્રકાર.

૧૦૮. [પ્ર૦] પાદપોપગમનના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] પાદપોપગમનના બે પ્રકાર છે, તે આ પ્રમાણે—નિર્હારિમ (જેમાં મૃત શરીર ઉપાશ્રયાદિથી વહાર કાઢવાનું હોય તે) અને અનિર્હારિમ (જેમાં મૃત શરીર વહાર કાઢવાનું ન હોય તે). તેમાં અનિર્હારિમ અનશન અવશ્ય સેવાદિ પ્રતિકર્મરહિત છે. એ રીતે પાદપોપગમન અનશન સંબન્ધે કહ્યું.

મત્તપ્રત્યાહ્યાનના પ્રકાર.

૧૦૯. [પ્ર૦] મત્તપ્રત્યાહ્યાનના કેટલા પ્રકારનું છે ? [ઉ૦] મત્તપ્રત્યાહ્યાનના બે પ્રકાર છે—નિર્હારિમ અને અનિર્હારિમ. તે બન્ને અવશ્ય સેવાદિ પ્રતિકર્મવાળાં છે. એ પ્રમાણે મત્તપ્રત્યાહ્યાન કહ્યું. એમ યાવત્કથિક અનશન કહ્યું, અને એ રીતે અનશન પણ કહ્યું.

ઝનોદરિકાના પ્રકાર.

૧૧૦. [પ્ર૦] ઝનોદરિકાના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] ઝનોદરિકાના બે પ્રકાર છે, તે આ પ્રમાણે—દ્રવ્યઝનોદરિકા અને ભાવઝનોદરિકા.

દ્રવ્યઝનોદરિકાના પ્રકાર.

૧૧૧. [પ્ર૦] દ્રવ્યઝનોદરિકાના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] દ્રવ્યઝનોદરિકાના બે પ્રકાર છે, તે આ પ્રમાણે—ઉપકરણદ્રવ્ય-ઝનોદરિકા અને મત્તપાનદ્રવ્યઝનોદરિકા.

ઉપકરણ દ્રવ્યઝનોદરિકાના પ્રકાર.

૧૧૨. [પ્ર૦] ઉપકરણ દ્રવ્યઝનોદરિકાના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] ઉપકરણદ્રવ્યઝનોદરિકાના ત્રણ પ્રકાર છે, (તે આ પ્રમાણે—) એક વજ્ર, એક પાત્ર, ચિયત્તોપકરણસ્વદનતા-સંયતોએ ત્યાગ કરેલ વજ્ર પાત્ર સિવાયના ઉપકરણોનો ઉપયોગ કરવો. એ રીતે ઉપકરણદ્રવ્ય-ઝનોદરિકા કહી છે.

૧૧૩. [પ્ર૦] સે કિં તં ભક્તપાણદ્વોમોયરિયા ? [૩૦] ભક્ત૦ ૨ અટ્ટકુકુડિઅંડગપ્પમાણમેત્તે કવલે આહારં આહારે-માણે અપ્પાહારે, દુવાલસ૦ જહા સત્તમસપ્ પદમોદ્દેસપ્ જાવ-નો 'પકામરસમોજી'તિ વત્તઘં સિયા । સેત્તં ભક્તપાણદ્વોમો-યરિયા । સેત્તં દ્વોમોયરિયા ।

૧૧૪. [પ્ર૦] સે કિં તં ભાવોમોયરિયા ? [૩૦] ભાવોમોયરિયા અણેગવિહા પન્નત્તા, તંજહા-અપ્પકોદ્દે, જાવ-અપ્પ-લોભે, અપ્પસદ્દે, અપ્પણ્ણ્ણે, અપ્પતુમંતુમે । સેત્તં ભાવોમોદરિયા । સેત્તં ઓમોયરિયા ।

૧૧૫. [પ્ર૦] સે કિં તં ભિક્ષાયરિયા ? [૩૦] ભિક્ષાયરિયા અણેગવિહા પન્નત્તા, તંજહા-દ્વાભિગ્ગહચરપ્-જહા ઉવવાઇપ્, જાવ-સુદ્દેસણિપ્, સંઘાદત્તિપ્ । સેત્તં ભિક્ષાયરિયા ।

૧૧૬. [પ્ર૦] સે કિં તં રસપરિચ્ચાપ્ ? [૩૦] રસપરિચ્ચાપ્ અણેગવિદ્દે પન્નત્તે, તંજહા-નિદ્ધિગિતિપ્, પળીયરસવિ-વજ્જપ્-જહા ઉવવાઇપ્ જાવ-લૂહાહારે । સેત્તં રસપરિચ્ચાપ્ ।

૧૧૭. [પ્ર૦] સે કિં તં કાયકિલેસે ? [૩૦] કાયકિલેસે અણેગવિદ્દે પન્નત્તે, તંજહા-ઠાણાદીપ્, ઉક્કુડુયાસણિપ્, જહા-ઉવવાઇપ્ જાવ-સવ્વગાયપરિકમ્મ-વિભૂસવિપ્પમુક્કે । સેત્તં કાયકિલેસે ।

૧૧૮. [પ્ર૦] સે કિં તં પડિસંલીણયા ? [૩૦] પડિસંલીણયા ચ્ચઉદ્ધિહા પન્નત્તા, તંજહા-ઈન્દિયપડિસંલીણયા, કસાય-પડિસંલીણયા, જોગપડિસંલીણયા, વિવિત્તસયણાસણસેવણયા ।

૧૧૯. [પ્ર૦] સે કિં તં ઈન્દિયપડિસંલીણયા ? [૩૦] ઈન્દિય૦ ૨ પંચવિહા પન્નત્તા, તંજહા-સોઈન્દિયવિસયપ્પયારણિ-રોહો વા, સોઈન્દિયવિસયપ્પત્તેસુ વા અત્થેસુ રાગદોસવિણિગ્ગહો, ચર્વિલ્લવિસય૦, એવં જાવ-ફાસિન્દિયવિસયપ્પયારણિ-રોહો વા ફાસિન્દિયવિસયપ્પત્તેસુ વા અત્થેસુ રાગદોસવિણિગ્ગહો । સેત્તં ઈન્દિયપડિસંલીણયા ।

૧૧૩. [પ્ર૦] ભક્તપાણદ્રવ્યકુનોદરિકાના કેટલા પ્રકાર છે ? [૩૦] કુકુડીના ઈંડા પ્રમાણ આઠ કોલિયા આહાર લે તે અલ્પાહારી કહેવાય અને જે બાર કોલિયા આહાર લે-ઈત્યાદિ વધું *સાતમા શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-‘તે પ્રકામ રસનો મોજી ન કહેવાય’-ત્યાં સુધી કહેવું. એ પ્રમાણે ભક્તપાણદ્રવ્યકુનોદરિકા કહી અને એ રીતે દ્રવ્યકુનોદરિકા પણ કહી.

ભક્તપાણદ્રવ્ય-
કુનોદરિકા

૧૧૪. [પ્ર૦] ભાવકુનોદરિકાના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [૩૦] ભાવકુનોદરિકા અનેક પ્રકારની છે, તે આ પ્રમાણે— ક્રોધ ઓછો કરવો, યાવત્—લોભ ઓછો કરવો; અલ્પ બોલવું, ધીમે બોલવું, ગુસ્સામાં નિર્રથક બહુ પ્રલાપ ન કરવો, હૃદયસ્થ કોપ ઓછો કરવો.—એ રીતે ભાવ કુનોદરિકાસંબંધે કહ્યું અને એમ કુનોદરિકાસંબંધે પણ કહ્યું.

ભાવકુનોદરિકા
ના પ્રકાર.

૧૧૫. [પ્ર૦] ભિક્ષાચર્યા કેટલા પ્રકારની છે ? [૩૦] ભિક્ષાચર્યા અનેક પ્રકારની છે. તે આ પ્રમાણે—દ્રવ્યાભિગ્રહચર-મિક્ષામાં અમુક ચીજોને જ ગ્રહણ કરવાના નિયમપૂર્વક ભિક્ષા કરે, અમુક ક્ષેત્રના અભિગ્રહ પૂર્વક ભિક્ષા કરે-ઈત્યાદિ જેમ †ઔપપાતિક સૂત્રમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું. યાવત્—શુદ્ધ નિર્દોષ ભિક્ષા કરવી, દત્તિની સંખ્યા કરવી. એ પ્રમાણે ભિક્ષાચર્યા સંબંધે હકીકત કહી.

ભિક્ષાચર્યાના
પ્રકાર.

૧૧૬. [પ્ર૦] રસપરિચ્ચાગના કેટલા પ્રકાર છે ? [૩૦] રસપરિચ્ચાગના અનેક પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—ઘૃતાદિ વિકૃતિ (વિગદ) નો લ્યાગ કરવો, ક્ષિગ્ધ રસવાલું મોજન ન કરવું—ઈત્યાદિ જેમ ‡ઔપપાતિક સૂત્રમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું, યાવત્—લુલ્લો આહાર કરવો. એ પ્રમાણે રસપરિચ્ચાગ વિષે કહ્યું.

રસપરિચ્ચાગ-
ના પ્રકાર.

૧૧૭. [પ્ર૦] કાયકેશના કેટલા પ્રકાર છે ? [૩૦] કાયકેશ અનેક પ્રકારનો છે. તે આ પ્રમાણે—કાયોત્સર્ગાદિ આસને રહેવું, ઉત્કટાસને રહેવું—ઈત્યાદિ ††ઔપપાતિક સૂત્રમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું. યાવત્—શરીરના સર્વ પ્રકારના સંસ્કાર અને શોભાનો લ્યાગ કરવો. એ પ્રમાણે કાયકેશ સંબંધે કહ્યું.

કાયકેશના પ્રકાર.

૧૧૮. [પ્ર૦] પ્રતિસંલીનતાના કેટલા પ્રકાર છે ? [૩૦] પ્રતિસંલીનતા ચાર પ્રકારની છે. તે આ પ્રમાણે—૧ ઈન્દ્રિયપ્રતિસં-લીનતા-ઈન્દ્રિયોનો નિગ્રહ કરવો, ૨ કષાયપ્રતિસંલીનતા-કષાયોનો નિગ્રહ કરવો, યોગસંલીનતા-મન, વચન કાયાના વ્યાપારનો નિગ્રહ કરવો, અને વિવિત્તશયનાસનસેવન, સ્ત્રી-પશુ અને નપુંસક રહિત વસતિમાં નિર્દોષ શયનાદિ ઉપકરણોનો સ્વીકાર કરી રહેવું.

પ્રતિસંલીનતા-
ના પ્રકાર.

૧૧૯. [પ્ર૦] ઈન્દ્રિયપ્રતિસંલીનતા કેટલા પ્રકારની છે ? [૩૦] ઈન્દ્રિયપ્રતિસંલીનતાના પાંચ પ્રકાર છે—૧ શ્રોત્રેન્દ્રિયના વિષય પ્રચારને રોકવો કે શ્રોત્રેન્દ્રિયદ્વારા પ્રાપ્ત થયેલ વિષયમાં રાગદ્વેષનો નિરોધ કરવો, ૨ ચક્ષુના વિષયપ્રચારનો રોધ કરવો, કે ચક્ષુદ્વારા પ્રાપ્ત વિષયમાં રાગ દ્વેષ ન કરવો. એ પ્રમાણે યાવત્—૫ સ્પર્શનેન્દ્રિયના વિષય પ્રચારનો નિરોધ કરવો અને સ્પર્શનેન્દ્રિયદ્વારા અનુભવેલ પદાર્થોને વિષે રાગદ્વેષનો નિગ્રહ કરવો. એ રીતે ઈન્દ્રિયપ્રતિસંલીનતા કહી.

ઈન્દ્રિયપ્રતિસંલી-
નતાના પ્રકાર.

૧૧૩ * મગ૦ સં૦ ૩ શ૦ ૭ ઉ૦ ૧ પૃ૦ ૬ સૂ૦ ૨૨.

૧૧૫ † ઔપ૦ પૃ૦ ૩૮-૨. આહારાદિનો પાત્રમાં એક વાર ક્ષેપ તે દત્તિ, અભિગ્રહમાં દત્તિની સંખ્યાનો નિયમ હોય છે.

૧૧૬ ‡ ઔપ૦ પૃ૦ ૩૯-૨.

૧૧૭ †† ઔપ૦ પ૦ ૩૯-૨.

૧૨૦. [પ્ર૦] સે કિં તં કસાયપડિસંલીણયા ? [ઉ૦] કસાયપડિસંલીણયા ચઝઘિહા પન્નત્તા । તંજહા-કોહોદયનિ-રોહો વા ઉદયપ્પત્તસ્સ વા કોહસ્સ વિફલીકરણં, एवं जाव-लोभोदयनिरोहो वा उदयपत्तस्स वा लोभस्स विफलीकरणं । सेत्तं कसायपडिसंलीणया ।

૧૨૧. [પ્ર૦] સે કિં તં જોગપડિસંલીણયા ? [ઉ૦] જોગપડિસંલીણયા તિવિહા પન્નત્તા, તંજહા-૧ અકુસલમણનિરોહો વા, ૨ કુસલમણુદીરણં વા, ૩ મણસ્સ વા યગત્તીભાવકરણં, ૧ અકુસલવહ્નિરોહો વા, ૨ કુસલવહ્નુદીરણં વા, ૩ વહ્ણ વા, યગત્તીભાવકરણં ।

૧૨૨. [પ્ર૦] સે કિં તં કાયપડિસંલીણયા ? [ઉ૦] કાયપડિસંલીણયા જન્નં સુસમાહિયપસંતસાહરિયપાણિપાપ કુમ્મો ઈવ ગુત્તિદિપ્પ અહ્લીણે પહ્લીણે ચિટ્ઠતિ; સેત્તં કાયપડિસંલીણયા । સેત્તં જોગપડિસંલીણયા ।

૧૨૩. [પ્ર૦] સે કિં તં વિવિત્તસયણાસણસેવણયા ? [ઉ૦] વિવિત્તસયણાસણસેવણયા જન્નં આરામેસુ વા ઉજ્જાણેસુ વા-જહા સોમિલુદ્દેસપ્પ જાવ-સેજ્જાસંથારણં ઉવસંપજ્જિત્તા ણં વિહરહ્મ । સેત્તં વિવિત્તસયણાસણસેવણયા । સેત્તં પડિસંલીણયા । સેત્તં બાહિરપ્પ તવે ૧ ।

૧૨૪. [પ્ર૦] સે કિં તં અભ્મિતરપ્પ તવે ? [ઉ૦] અભ્મિતરપ્પ તવે છવ્વિહે પન્નત્તે, તંજહા-૧ પાયચ્છિત્તં, ૨ વિણબો, ૩ વેયાવચ્છં, ૪ સજ્જાઓ, ૫ ઘ્ઘાણં, ૬ વિડસગ્ગો ।

૧૨૫. [પ્ર૦] સે કિં તં પાયચ્છિત્તે ? [ઉ૦] પાયચ્છિત્તે દસવિહે પન્નત્તે, તંજહા-આલોચનારિહે, જાવ-પારંચિયારિહે । સેત્તં પાયચ્છિત્તે ।

૧૨૬. [પ્ર૦] સે કિં તં વિણપ્પ ? [ઉ૦] વિણપ્પ સત્તવિહે પન્નત્તે । તં જહા-૧ નાણવિણપ્પ, ૨ દંસણવિણપ્પ, ૩ ચરિત્ત-વિણપ્પ, ૪ મણવિણપ્પ, ૫ વચ્ચવિણપ્પ, ૬ કાયવિણપ્પ, ૭ લોગોવચારવિણપ્પ ।

૧૨૭. [પ્ર૦] સે કિં તં નાણવિણપ્પ ? [ઉ૦] નાણવિણપ્પ પંચવિહે પન્નત્તે, તંજહા-૧ આભિણિબોહિયનાણવિણપ્પ, જાવ-૫ કેવલનાણવિણપ્પ । સેત્તં નાણવિણપ્પ ।

કષાયપ્રતિસંલીન-
તાના પ્રકાર.

૧૨૦ [પ્ર૦] કષાયપ્રતિસંલીનતાના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] કષાયપ્રતિસંલીનતાના ચાર પ્રકાર છે—૧ ક્રોધના ઉદયનો નિરોધ કરવો, અથવા ઉદય પ્રાપ્ત ક્રોધને નિષ્ફળ કરવો. ૨ પ્રમાણે યાવત્—૫ લોભના ઉદયનો નિરોધ કરવો કે ઉદય પ્રાપ્ત લોભને નિષ્ફળ કરવો. ૩ રીતે કષાયપ્રતિસંલીનતા કહી.

યોગસંલીનતાના
પ્રકાર.

૧૨૧. [પ્ર૦] યોગસંલીનતાના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] યોગસંલીનતાના ત્રણ પ્રકાર છે—૧ અકુશલ મનનો નિરોધ કરવો ૨ કુશલ મનની પ્રવૃત્તિ કરવી અને ૩ મનને એકાગ્ર-સ્થિર કરવું. ૧ અકુશલ વચનનો નિરોધ કરવો, ૨ કુશલ વચન બોલવું અને ૩ વચનને સ્થિર કરવું.

કાયસંલીનતાના
પ્રકાર.

૧૨૨. [પ્ર૦] કાયસંલીનતા કેવા પ્રકારની છે ? [ઉ૦] સારી રીતે સમાધિપૂર્વક પ્રશાંત થઈ હાથ પગને સંકોચી કાચબાની પેટે ગુપ્તેન્દ્રિય થઈ આલીન અને પ્રલીન-સ્થિર રહેવું તે કાયસંલીનતા કહેવાય છે. ૨ રીતે કાયસંલીનતા કહી.

૧૨૩. [પ્ર૦] વિવિક્તશયનાસનસેવના કેવા પ્રકારની છે ? [ઉ૦] જે આરામોમાં, ઉદ્યાનોમાં-ઇત્યાદિ *સોમિલના ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્—શય્યા અને સંથારાને લઈને વિહરે તે વિવિક્તશયનાસનસેવના છે. ૩ રીતે વિવિક્તશયનાસનસેવના કહી. ૪ પ્રતિસંલીનતા સંબંધે હક્કીકત પળ કહી. ૫ રીતે બાહ્ય તપસંબંધે પળ કહ્યું.

અભ્યંતર તપના
પ્રકાર.

૧૨૪. [પ્ર૦] અભ્યંતર તપ કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] અભ્યંતર તપ છ પ્રકારનું છે. તે આ પ્રમાણે—૧ પ્રાયશ્ચિત્ત, ૨ વિનય, ૩ વૈયાવૃત્ત્ય, ૪ સ્વાધ્યાય, ૫ ધ્યાન અને ૬ વ્યુત્સર્ગ.

પ્રાયશ્ચિત્તના
પ્રકાર.

૧૨૫. [પ્ર૦] પ્રાયશ્ચિત્ત કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] પ્રાયશ્ચિત્ત દસ પ્રકારનું છે. તે આ પ્રમાણે—૧ આલોચનાને યોગ્ય અને યાવત્—૧૦ પારાંચિતકને યોગ્ય. ૨ રીતે પ્રાયશ્ચિત્ત કહ્યું.

વિનયના પ્રકાર.

૧૨૬. [પ્ર૦] વિનય કેટલા પ્રકારનો છે ? [ઉ૦] વિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—૧ જ્ઞાનનો વિનય, ૨ દર્શનનો વિનય, ૩ ચારિત્રવિનય, ૪ મનરૂપ વિનય, ૫ વચનરૂપ વિનય, ૬ કાયરૂપ વિનય અને ૭ લોકોપચાર વિનય.

જ્ઞાનવિનયના
પ્રકાર.

૧૨૭. [પ્ર૦] જ્ઞાનનો વિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] જ્ઞાનનો વિનય પાંચ પ્રકારનો છે—૧ આભિનિબોધિક-મતિજ્ઞાનનો વિનય, યાવત્—૫ કેવલજ્ઞાનનો વિનય. ૨ રીતે જ્ઞાનનો વિનય કહ્યો.

૧૨૮. [પ્ર૦] સે કિં તં દંસણવિણપ ? [૩૦] દંસણવિણપ દુવિહે પન્નત્તે તંજહા-સુસ્સુસણાવિણપ ય અણચ્ચાસાદણા-વિણપ ય ।

૧૨૯. [પ્ર૦] સે કિં તં સુસ્સુસણાવિણપ ? [૩૦] સુસ્સુસણાવિણપ અણેગવિહે પન્નત્તે, તંજહા-સકારે ૬, વા સમ્માણે ૬ વા-જહા ચોદ્દસમસપ તતિપ ઉદ્દેસપ જાવ-પહિસંસાહણયા । સેત્તં સુસ્સુસણાવિણપ ।

૧૩૦. [પ્ર૦] સે કિં તં અણચ્ચાસાયણાવિણપ ? [૩૦] અણચ્ચાસાયણાવિણપ પળયાલીસહિવિહે પન્નત્તે । તંજહા-૧ અરહંતાણં અણચ્ચાસાદણયા, ૨ અરહંતપન્નત્તસ્સ ધમ્મસ્સ અણચ્ચાસાદણયા, ૩ આયરિયાણં અણચ્ચાસાદણયા, ૪ ઉવજ્જાયાણં અણચ્ચાસાદણયા, ૫ થેરાણં અણચ્ચાસાદણયા, ૬ કુલસ્સ અણચ્ચાસાદણયા, ૭ ગણસ્સ અણચ્ચાસાદણયા, ૮ સંઘસ્સ અણચ્ચાસાદણયા, ૯ કિરિયાપ અણચ્ચાસાદણયા, ૧૦ સંભોગસ્સ અણચ્ચાસાયણયા, ૧૧ આભિણિવોહિયનાણસ્સ અણચ્ચાસાયણયા, જાવ-૧૫ કેવલનાણસ્સ અણચ્ચાસાદણયા, ૩૦ ઇપ્પસિં ચેવ ભત્તિ-બહુમાણેણં, ૪૫ ઇપ્પસિં ચેવ વન્નસંજલણયા । સેત્તં અણચ્ચાસાયણયાવિણપ । સેત્તં દંસણવિણપ ।

૧૩૧. [પ્ર૦] સે કિં તં ચરિત્તવિણપ ? [૩૦] ચરિત્તવિણપ પંચવિહે પન્નત્તે, તંજહા-૧ સામાહયચરિત્તવિણપ, જાવ-૫ અહક્કયાચરિત્તવિણપ । સેત્તં ચરિત્તવિણપ ।

૧૩૨. [પ્ર૦] સે કિં તં મળવિણપ ? [૩૦] મળવિણપ દુવિહે પન્નત્તે, તંજહા-પસત્થમળવિણપ, અપસત્થમળવિણપ ય ।

૧૩૩. [પ્ર૦] સે કિં તં પસત્થમળવિણપ ? [૩૦] પસત્થમળવિણપ સત્તવિહે પન્નત્તે, તંજહા-૧ અપાવપ, ૨ અસાવજ્જે, ૩ અકિરિપ, ૪ નિરુવક્કેસે, ૫ અણ્ણહવકરે, ૬ અચ્છવિકરે, ૭ અભૂયામિસંકળે । સેત્તં પસત્થમળવિણપ ।

૧૩૪. [પ્ર૦] સે કિં તં અપસત્થમળવિણપ ? [૩૦] અપસત્થમળવિણપ સત્તવિહે પન્નત્તે, તંજહા-૧ પાવપ, ૨ સાવજ્જે, ૩ સકિરિપ, ૪ સઉવક્કેસે, ૫ અણ્ણહવકરે, ૬ છવિકરે, ૭ ભૂયામિસંકળે । સેત્તં અપસત્થમળવિણપ । સેત્તં મળવિણપ ।

૧૩૫. [પ્ર૦] સે કિં તં વહવિણપ ? [૩૦] વહવિણપ દુવિહે પન્નત્તે, તંજહા-પસત્થવહવિણપ ય અપસત્થવહવિણપ ય ।

૧૨૮. [પ્ર૦] દર્શનનો વિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [૩૦] દર્શનનો વિનય બે પ્રકારનો છે. તે આ પ્રમાણે-શુશ્રૂષાવિનય અને અનાશાતનારૂપ વિનય.

દર્શનવિનયના પ્રકાર.

૧૨૯. [પ્ર૦] શુશ્રૂષાવિનયના કેટલા પ્રકાર છે ? [૩૦] શુશ્રૂષા વિનય અનેક પ્રકારનો છે. તે આ પ્રમાણે-સ્ત્કાર કરવો, સન્માન કરવું વગેરે-^{*}ચૌદમા શતકના ત્રીજા ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-પ્રતિસંસાધનતા સુધી જાણવું. ૧ પ્રમાણે શુશ્રૂષાવિનય કહ્યો.

શુશ્રૂષાવિનયના પ્રકાર.

૧૩૦. [પ્ર૦] અનાશાતના વિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [૩૦] અનાશાતના વિનયના પિસ્તાઝીશ ભેદ છે. તે આ પ્રમાણે-૧ અરિહંતોની અનાશાતના, ૨ અરિહંતોએ કહેલ ધર્મની અનાશાતના, ૩ આચાર્યોની અનાશાતના, ૪ ઉપાધ્યાયોની અનાશાતના, ૫ સ્થવિરોની અનાશાતના, ૬ કુલ્લની અનાશાતના, ૭ ગણની અનાશાતના, ૮ સંઘની અનાશાતના, ૯ ક્રિયાની અનાશાતના, ૧૦ સમાનધાર્મિકની અનાશાતના, ૧૧ મતિજ્ઞાનની અનાશાતના અને યાવત્-૧૫ કેવલ જ્ઞાનની અનાશાતના, અને ૧૨ રીતે ૩૦ અરિહંતાદિ પંદરની ભક્તિ અને બહુમાન, તથા ૪૫ ઇઓના ગુણોના કીર્તનવડે તેની કીર્તિ કરવી. ૧ રીતે અનાશાતના વિનયના પિસ્તાઝીશ પ્રકાર છે. ૧ રીતે અનાશાતનારૂપ વિનય કહ્યો અને ૧૫ દર્શનવિનય પણ કહ્યો.

૧૩૧. [પ્ર૦] ચારિત્રવિનય કેટલા પ્રકારનો છે ? [૩૦] ચારિત્રવિનય પાંચ પ્રકારનો છે. તે આ પ્રમાણે-૧ સામાયિકચારિત્રવિનય, અને યાવત્-૫ યથાહ્યાતચારિત્રવિનય. ૧૫ ચારિત્રવિનય કહ્યો.

ચારિત્રવિનયના પ્રકાર.

૧૩૨. [પ્ર૦] મનવિનય કેટલા પ્રકારનો છે ? [૩૦] મનવિનયના બે પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-પ્રશસ્તમનવિનય અને અપ્રશસ્તમનવિનય.

મનવિનયના પ્રકાર.

૧૩૩. [પ્ર૦] પ્રશસ્ત મનવિનય કેટલા પ્રકારનો છે ? [૩૦] પ્રશસ્ત મનવિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-૧ પાપરહિત, ૨ ક્રોધાદિ અવધ રહિત, ૩ કાયિક્યાદિ ક્રિયામાં આસક્તિરહિત, ૪ શોકાદિ ઉપક્રેશરહિત, ૫ આશ્રવરહિત, ૬ સ્વપરને આયાસ કરવા રહિત, અને ૭ જીવોને ભય ન ઉત્પન્ન કરવો. ૧૫ પ્રશસ્ત મનવિનય કહ્યો.

પ્રશસ્ત મનવિનયના પ્રકાર.

૧૩૪. [પ્ર૦] અપ્રશસ્ત મનવિનયના કેટલા પ્રકાર છે ? [૩૦] અપ્રશસ્ત મનવિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-૧ પાપરૂપ, ૨ અવધવાળો, ૩ કાયિક્યાદિ ક્રિયામાં આસક્તિરહિત, ૪ શોકાદિઉપક્રેશયુક્ત, ૫ આશ્રવરહિત, ૬ સ્વ-પરને આયાસ ઉત્પન્ન કરનાર અને ૭ જીવોને ભય ઉપજાવનાર. ૧૫ અપ્રશસ્ત મનવિનય કહ્યો. અને ૧ રીતે મનવિનય પણ કહ્યો.

અપ્રશસ્તવિનયના પ્રકાર.

૧૩૫. [પ્ર૦] વચનવિનયના કેટલા પ્રકાર છે ? [૩૦] વચનવિનયના બે પ્રકાર છે-પ્રશસ્ત વચનવિનય અને અપ્રશસ્ત વચનવિનય.

વચન વિનયના પ્રકાર.

૧૩૬. [પ્ર૦] સે કિં તં પસત્થવહ્વિણપ ? [ઉ૦] પસત્થવહ્વિણપ સત્તવિહે પન્નત્તે, તંજહા-૧ અપાવપ, ૨ અસાવજ્જે, જાવ-૭ અભૂયામિસંકળે । સેત્તં પસત્થવહ્વિણપ ।

૧૩૭. [પ્ર૦] સે કિં તં અપ્પસત્થવહ્વિણપ ? [ઉ૦] અપ્પસત્થવહ્વિણપ સત્તવિહે પન્નત્તે તંજહા-૧ પાવપ, ૨ સાવજ્જે, જાવ-૭ ભૂયામિસંકળે । સેત્તં અપ્પસત્થવહ્વિણપ । સેત્તં વહ્વિણપ ।

૧૩૮. [પ્ર૦] સે કિં તં કાયવિણપ ? [ઉ૦] કાયવિણપ દુવિહે પન્નત્તે, તંજહા-પસત્થકાયવિણપ ય અપ્પસત્થકાયવિણપ ય ।

૧૩૯. [પ્ર૦] સે કિં તં પસત્થકાયવિણપ ? [ઉ૦] પસત્થકાયવિણપ સત્તવિહે પન્નત્તે, તંજહા-૧ આડત્તં ગમણં, ૨ આડત્તં ઠાણં, ૩ આડત્તં નિસીયણં, ૪ આડત્તં તુયટ્ટણં, ૫ આડત્તં ડહ્ણણં, ૬ આડત્તં પહ્ણણં, ૭ આડત્તં સાર્થિદિયજોગ-જુંજણયા । સેત્તં પસત્થકાયવિણપ ।

૧૪૦. [પ્ર૦] સે કિં તં અપ્પસત્થકાયવિણપ ? [ઉ૦] અપ્પસત્થકાયવિણપ સત્તવિહે પન્નત્તે, તંજહા-૧ અણાડત્તં ગમણં જાવ-૭ અણાડત્તં સાર્થિદિયજોગજુંજણયા । સેત્તં અપ્પસત્થકાયવિણપ । સેત્તં કાયવિણપ ।

૧૪૧. [પ્ર૦] સે કિં તં લોગોવયારવિણપ ? [ઉ૦] લોગોવયારવિણપ સત્તવિહે પન્નત્તે, તંજહા-૧ અભ્માસવત્તિયં, ૨ પરચ્છંદાણુવત્તિયં, ૩ કજ્જહેડં, ૪ કયપડિકતિયા ૫ અત્તગવેસણયા, ૬ દેસકાલણયા, ૭ સદ્ધત્થેસુ અપ્પડિલોમયા । સેત્તં લોગોવયારવિણપ । સેત્તં વિણપ ।

૧૪૨. [પ્ર૦] સે કિં તં વેયાવચ્છે ? [ઉ૦] વેયાવચ્છે દસવિહે પન્નત્તે, તંજહા-૧ આયરિયવેયાવચ્છે, ૨ ઉવજ્ઞાયવેયાવચ્છે, ૩ ધેરવેયાવચ્છે, ૪ તવસ્સિવેયાવચ્છે, ૫ ગિલાણવેયાવચ્છે, ૬ સેહવેયાવચ્છે, ૭ કુલવેયાવચ્છે, ૮ ગણવેયાવચ્છે, ૯ સંઘવેયાવચ્છે, ૧૦ સાહમ્મિયવેયાવચ્છે । સેત્તં વેયાવચ્છે ।

૧૪૩. [પ્ર૦] સે કિં તં સજ્ઞાપ ? [ઉ૦] સજ્ઞાપ પંચવિહે પન્નત્તે, તંજહા-૧ વાયણા, ૨ પડિપુચ્છણા, ૩ પરિયટ્ટણા, ૪ અણુપ્પેહા, ૫ ધમ્મકહા । સેત્તં સજ્ઞાપ ।

પ્રશસ્ત વચનવિન-
યના પ્રકાર.

૧૩૬. [પ્ર૦] પ્રશસ્ત વચનવિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] પ્રશસ્ત વચનવિનયના સાત પ્રકાર કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ પાપરહિત, ૨ અસાવધ, યાવત્-૭ જીવોને ભય ન ઉપજાવવો. એ રીતે પ્રશસ્ત વચનવિનય કહ્યો.

અપ્રશસ્ત વચનવિ-
નયના પ્રકાર.

૧૩૭. [પ્ર૦] અપ્રશસ્ત વચનવિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] અપ્રશસ્ત વચનવિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—૧ પાપસહિત, ૨ સાવધ અને યાવત્-જીવોને ભય ઉપજાવવો. એ રીતે અપ્રશસ્ત વચનવિનય કહ્યો અને એ રીતે વચનવિનય પણ કહ્યો.

૧૩૮. [પ્ર૦] કાયવિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] કાયવિનયના બે પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—પ્રશસ્ત કાયવિનય અને અપ્રશસ્ત કાયવિનય.

પ્રશસ્ત કાયવિન-
યના પ્રકાર.

૧૩૯. [પ્ર૦] પ્રશસ્ત કાયવિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] પ્રશસ્ત કાયવિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—૧ સાવધાનતા-પૂર્વક જવું, ૨ સાવધાનતાપૂર્વક સ્થિતિ કરવી, ૩ સાવધાનતાપૂર્વક બેસવું, ૪ સાવધાનતાપૂર્વક (પથારીમાં) આહોટવું, ૫ સાવધાનતા-પૂર્વક ઉછંદન કરવું, ૬ સાવધાનતાપૂર્વક વધારે ઉછંદન કરવું અને ૭ સાવધાનતાપૂર્વક બધી ઇન્દ્રિયોની પ્રવૃત્તિ કરવી. એ પ્રમાણે પ્રશસ્ત કાયવિનય કહ્યો છે.

અપ્રશસ્ત કાયવિન-
યના પ્રકાર.

૧૪૦. [પ્ર૦] અપ્રશસ્ત કાયવિનય કેટલા પ્રકારનો છે ? [ઉ૦] અપ્રશસ્તકાયરૂપ વિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આપ્રમાણે—સાવધાનતા સિવાય જવું, યાવત્-સાવધાનતા સિવાય બધી ઇન્દ્રિયોના પ્રવૃત્તિ કરવી. એ પ્રમાણે અપ્રશસ્ત કાયવિનય કહ્યો. એમ કાયરૂપ વિનય પણ કહ્યો.

લોકોપચાર વિન-
યના પ્રકાર.

૧૪૧. [પ્ર૦] લોકોપચારવિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] લોકોપચારવિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—૧ ગુર્વાદિ વડિલ-વર્ગની પાસે રહેવું, ૨ તેઓની ઇચ્છાપ્રમાણે વર્તવું, ૩ કાર્યની સિદ્ધિ માટે હેતુઓની સવલત કરી આપવી, ૪ કરેલા ઉપકારનો બદલો દેવો, ૫ રોગીઓની સંભાલ રાખવી, ૬ દેશકાલજ્ઞતા-અવસરોચિત પ્રવૃત્તિ કરવી અને ૭ સર્વ કાર્યોમાં અનુકૂળપણે વર્તવું. એમ લોકોપચારવિનય કહ્યો. અને એ રીતે વિનયસંબંધે કહ્યું.

વૈયાવૃત્ત્યના પ્રકાર.

૧૪૨. [પ્ર૦] વૈયાવૃત્ત્ય કેટલા પ્રકારનું છે ? [ઉ૦] વૈયાવૃત્ત્યના દસ પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—૧ આચાર્યનું વૈયાવૃત્ત્ય, ૨ ઉપાધ્યાયનું વૈયાવૃત્ત્ય, ૩ સ્થવિરનું વૈયાવૃત્ત્ય, ૪ તપસ્વીનું વૈયાવૃત્ત્ય, ૫ રોગીનું વૈયાવૃત્ત્ય, ૬ શૈક્ષ-પ્રાથમિક શિષ્યોનું વૈયાવૃત્ત્ય, ૭ કુલ-એક આચાર્યના શિષ્યોના પરિવારનું વૈયાવૃત્ત્ય, ૮ ગણ-સાથે અધ્યયન કરતા સાધુઓના સમૂહ-નું વૈયાવૃત્ત્ય, ૯ સંઘનું વૈયાવૃત્ત્ય, અને ૧૦ સાધર્મિકનું વૈયાવૃત્ત્ય. એ રીતે વૈયાવૃત્ત્ય કહ્યું.

સ્વાધ્યાયના પ્રકાર.

૧૪૩. [પ્ર૦] સ્વાધ્યાય કેટલા પ્રકારનું છે ? [ઉ૦] સ્વાધ્યાયના પાંચ પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—૧ વાચના-અધ્યયન, ૨ પૃચ્છના, ૩ પુનરાવર્તન કરવું, ૪ ચિંતન કરવું અને ૫ ધર્મકથા. એ રીતે સ્વાધ્યાય સંબંધે કહ્યું.

१४४. [प्र०] से किं तं ज्ञाणे ? [उ०] ज्ञाणे चउच्चिहे पन्नत्ते, तंजहा-१ अट्टे ज्ञाणे, २ रोद्धे ज्ञाणे, ३ धम्मं ज्ञाणे, ४ सुक्के ज्ञाणे ।

१४५. [प्र०] अट्टे ज्ञाणे चउच्चिहे पन्नत्ते, तंजहा-१ अमणुन्नसंपयोगसंपउत्ते तस्स विप्पयोगसतिसमन्नागए यावि भवइ, २ मणुन्नसंपयोगसंपउत्ते तस्स अविप्पयोगसतिसमन्नागए यावि भवइ, ३ आर्यकसंपयोगसंपउत्ते तस्स विप्पयोगसतिसमन्नागए यावि भवइ, ४ परिज्जुसियकामभोगसंपयोगसंपउत्ते तस्स अविप्पयोगसतिसमन्नागए यावि भवइ । अट्टस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि लक्खणा पन्नत्ता, तंजहा-१ कंदणया, २ सोयणया, ३ तिप्पणया, ४ परिदेवणया ।

१४६. [प्र०] रोद्धे ज्ञाणे चउच्चिहे पन्नत्ते, तंजहा-१ हिंसाणुबंधी, २ मौसाणुबंधी, ३ तेयाणुबंधी, ४ सारक्खणाणुबंधी । रोद्धस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि लक्खणा पन्नत्ता, तंजहा-१ ओस्सन्नदोसे, २ बहुलदोसे, ३ अण्णाणदोसे ४ आमरणांतदोसे ।

१४७. [प्र०] धम्मं ज्ञाणे चउच्चिहे चउप्पडोयारे पन्नत्ते, तंजहा-१ आणाविजप, २ अवायविजप, ३ विवागविजप, ४ संठाणविजप । धम्मस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि लक्खणा पन्नत्ता, तंजहा-१ आणाखयी, २ निसग्गखयी, ३ सुत्तखयी, ४ ओगाढखयी । धम्मस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि आलंबणा पन्नत्ता, तंजहा-१ वायणा, २ पडिपुच्छणा, ३ परियट्ठणा, ४ धम्मकहा । धम्मस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि अणुप्पेहाओ पन्नत्ताओ, तंजहा-१ एगत्ताणुप्पेहा, २ अणिच्चाणुप्पेहा, ३ असरणाणुप्पेहा, ४ संसाराणुप्पेहा ।

१४८. [प्र०] सुक्के ज्ञाणे चउच्चिहे चउप्पडोयारे पन्नत्ते, तंजहा-१ पुहुत्तवियक्के सवियारी, २ एगंतवियक्के अवियारी, ३ सुहुमकिरिप अनियट्ठी, ४ समोच्छिन्नकिरिप अप्पडिवायी । सुक्कस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि लक्खणा पन्नत्ता, तंजहा-१

१४४. [प्र०] ध्यान केटल प्रकारे छे ? [उ०] ध्यानना चार प्रकार छे. ते आ प्रमाणे-१ आर्तध्यान, २ रौद्रध्यान, ३ धर्मध्यान अने ४ शुक्लध्यान.

ध्यानना प्रकार.

१४५. आर्तध्यानना चार प्रकार छे. ते आ प्रमाणे-१ अनिष्ट वस्तुओनी प्राप्ति यतां तेना वियोगनुं चिन्तन करवुं, २ इष्ट वस्तुओनी प्राप्ति यतां तेना अवियोगनुं चिन्तन करवुं, ३ रोगादि कष्ट प्राप्त यतां तेना वियोगनुं चिन्तन करवुं अने ४ प्रीति उत्पन्न करनार कामभोगादिकनी प्राप्तिमां तेना अवियोगनुं चिन्तन करवुं. आर्तध्यानना चार लक्षण कहां छे. ते आ प्रमाणे-१ आक्रंदन-मोटेथी रोवुं, २ दीनता, ३ आंसुओ पाडवा अने ४ वारंवार क्लेशयुक्त बोलवुं.

आर्तध्यानना प्रकार.
आर्तध्यानना लक्षण.

१४६. रौद्रध्यानना चार प्रकार कहां छे. ते आ प्रमाणे-१ हिंसानुबन्धी-हिंसा संबंधी निरंतर चिन्तन, २ मृषानुबन्धी-खोटुं बोलवा संबंधी निरंतर चिन्तन, ३ स्तेयानुबन्धी-चोरी करवा संबंधे निरंतर चिन्तन अने ४ संरक्षणानुबन्धी-धन वगैरेना संरक्षण संबंधे निरंतर चिन्तन. रौद्र ध्यानना चार लक्षण कहां छे. ते आ प्रमाणे-१ ओसनदोष-जेमां हिंसा वगैरेथी नहीं अटकवा रूप घणा दोष छे ते, २ बहुलदोष-जेमां हिंसा वगैरेमां प्रवृत्ति करवारूप घणा दोष छे ते, ३ अज्ञानदोष-हिंसादि अधर्ममां धर्मबुद्धिथी प्रवृत्ति करवा रूप दोष अने ४ आमरणान्तदोष-मरण पर्यन्त पापनो पश्चात्ताप नहि थवा रूप दोष.

रौद्रध्यानना प्रकार.
रौद्रध्यानना लक्षण.

१४७. धर्मध्यानना चार प्रकार छे. ते आ प्रमाणे-१ आज्ञाविचय-जेमां जिन प्रवचननो निर्णय छे एवं चिन्तन, २ अपायविचय-रागद्वेषादिजन्य अनर्थो संबंधे चिन्तन, ३ विपाकविचय-कर्मनां फल संबंधे चिन्तन अने ४ संस्थानविचय-लोकना-द्वीप समुद्रादिना आकार संबंधे चिन्तन. धर्मध्यानना चार लक्षणो कहां छे. ते आ प्रमाणे-१ आज्ञारुचि-जिनोपदेशमां रुचि, २ निसर्गरुचि-स्वभावथी तत्परुचि, ३ सूत्ररुचि-आगमथी तत्परुचि थवी अने ४ अवगाढरुचि-द्वादशांगना सविस्तर अवगाहनथी रुचि थवी. धर्मध्यानना चार आलंबनो कहां छे. ते आ प्रमाणे-१ वाचना, २ प्रतिपृच्छना, ३ परिवर्तना-पुनरावर्तन करवुं अने ४ धर्मकथा करवी. धर्मध्याननी चार भावनाओ कही छे. ते आ प्रमाणे-१ एकत्वभावना, २ अनित्यभावना, ३ अशरणभावना अने ४ संसारभावना.

धर्मध्यानना प्रकार.
धर्मध्यानना लक्षण.
धर्मध्यानना आलंबन.
धर्मध्याननी चार भावना.

१४८. शुक्लध्यानना चार प्रकार कहां छे. ते आ प्रमाणे-१ *पृथक्त्ववितर्क सविचार, २ एकत्ववितर्क अविचार, ३ सूक्ष्मक्रिय अनिवृत्ति अने ४ समुच्छिन्नक्रिय अप्रतिपाति. शुक्लध्यानना चार लक्षणो कहां छे. ते आ प्रमाणे-१ क्षमा, २ निःस्पृहता, ३ आर्जव-

शुक्लध्यानना प्रकार.

१४८ * १ पृथक्त्व-एक द्रव्यने आश्रित उत्पादादि पर्यायोना भेद बडे वितर्क-पूर्वगत श्रुतानुसारी अथवा नानानयानुसारी सविचार-अर्थथी शब्दमां अने शब्दथी अर्थमां मनप्रमुख योगोमांना कोइपण एक योगथी बीजा योगमां उपयोगपूर्वक संक्रान्तिपुक्त चिन्तन ते पृथक्त्ववितर्क सविचार. २ एकत्व-उत्पादादि पर्यायोना अभेदथी कोइ पण एक पर्यायद्वारा वितर्क-पूर्वगतश्रुताश्रित व्यंजनरूप के अर्थरूप अविचार-अर्थ, व्यंजन अने योगनी संक्रान्तिरहित चिन्तन ते एकत्ववितर्कअविचार. ३ मन अने वचनयोगनो सर्वथा रोध करवाथी अने काययोगमां बादरकाययोगनो रोध करेलो होवाथी सूक्ष्मक्रियावाहुं पाहुं न पडे ते सूक्ष्मक्रियभनिवृत्तिशुक्लध्यान. ४ ध्यान निर्वाणगमनसमये केवलीने होय छे. ५ ज्यां योगनो सर्वथा रोध करेलो होवाथी कायिक्यादि क्रियानो सर्वथा उच्छेद थयो छे एवं समुच्छिन्नक्रिय अनिवृत्ति शुक्लध्यान कहेवाय छे-टीका.

શંતી, ૨ મુત્તી, ૩ અજ્ઞવે, ૪ મદ્વે । સુક્લસ્ત ણં જ્ઞાણસ્ત ચત્તારિ આલંબણા પન્નત્તા, તંજહા—૧ અદ્વહે, ૨ અસંમોહે, ૩ વિવેગે, ૪ વિડસગ્ગે । સુક્લસ્ત ણં જ્ઞાણસ્ત ચત્તારિ અણુપ્પેહાઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા—૧ અણંતવત્તિયાણુપ્પેહા, ૨ વિપ્પરિણામાણુપ્પેહા, ૩ અસુમાણુપ્પેહા, ૪ અવાયાણુપ્પેહા । સેત્તં જ્ઞાણે ।

૧૪૯. [પ્ર૦] સે કિં તં વિડસગ્ગે ? [ઉ૦] વિડસગ્ગે દુવિહે પન્નત્તે, તંજહા—૧ દ્વવિડસગ્ગે ય ભાવવિડસગ્ગે ય ।

૧૫૦. [પ્ર૦] સે કિં તં દ્વવિડસગ્ગે [ઉ૦] દ્વવિડસગ્ગે ચડધિહે પન્નત્તે, તંજહા—ગણવિડસગ્ગે, સરીરવિડસગ્ગે, ઉવહિવિડસગ્ગે, ભત્તપાણવિડસગ્ગે । સેત્તં દ્વવિડસગ્ગે ।

૧૫૧. [પ્ર૦] સે કિં તં ભાવવિડસગ્ગે ? [ઉ૦] ભાવવિડસગ્ગે તિવિહે પન્નત્તે, તંજહા—કસાયવિડસગ્ગે, સંસારવિડસગ્ગે, કમ્મવિડસગ્ગે ।

૧૫૨. [પ્ર૦] સે કિં તં કસાયવિડસગ્ગે ? [ઉ૦] કસાયવિડસગ્ગે ચડધિહે પન્નત્તે, તંજહા—કોહવિડસગ્ગે, માણવિડસગ્ગે, માયાવિડસગ્ગે, લોભવિડસગ્ગે । સેત્તં કસાયવિડસગ્ગે ।

૧૫૩. [પ્ર૦] સે કિં તં સંસારવિડસગ્ગે ? [ઉ૦] સંસારવિડસગ્ગે ચડધિહે પન્નત્તે, તંજહા—નેરહયસંસારવિડસગ્ગે, જાવ-દેવસંસારવિડસગ્ગે । સેત્તં સંસારવિડસગ્ગે ।

૧૫૪. [પ્ર૦] સે કિં તં કમ્મવિડસગ્ગે ? [ઉ૦] કમ્મવિડસગ્ગે અટ્ટવિહે પન્નત્તે, તંજહા—ણાણાવરણિજ્ઞકમ્મવિડસગ્ગે, જાવ-અંતરાયકમ્મવિડસગ્ગે । સેત્તં કમ્મવિડસગ્ગે । સેત્તં ભાવવિડસગ્ગે । સેત્તં અન્નિતરપ્પ તવે । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે !' ત્તિ ।

પણવિસતિમે સપ્પ સત્તમો ઉદ્દેસઓ સમત્તો ।

શુદ્ધધ્યાનના ચાર
લક્ષણ.

શુદ્ધધ્યાનના ચાર
આલંબન.

શુદ્ધધ્યાનની ચાર
ભાવના.

વ્યુત્સર્ગના પ્રકાર.

દ્રવ્યવ્યુત્સર્ગના
પ્રકાર.

ભાવવ્યુત્સર્ગના
પ્રકાર.

કષાયવ્યુત્સર્ગના
પ્રકાર.

સંસારવ્યુત્સર્ગના
પ્રકાર.

કર્મવ્યુત્સર્ગના
પ્રકાર.

સરલતા અને ૪ માદવ-માનનો લ્યાગ. શુદ્ધધ્યાનનાં ચાર આલંબન કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે—૧ અવ્યથા-મયનો અભાવ, ૨ અસંમોહ-આન્તિનો અભાવ, ૩ વિવેક-શરીરથી આત્માની મિત્રતા અને ૪ વ્યુત્સર્ગ-અસંગપણું, લ્યાગ. શુદ્ધધ્યાનની ચાર ભાવનાઓ છે, તે આ પ્રમાણે—૧ સંસારનાં અનંતવૃત્તિપણા સંબંધે વિચાર, ૨ પ્રત્યેક ક્ષણે વસ્તુઓમાં યતા વિપરિણામ સંબંધે વિચાર, ૩ સંસારના અશુભપણા સંબંધે ચિંતન અને ૪ હિંસાદિ જન્ય અનર્થોનો વિચાર. એ રીતે ધ્યાન સંબંધે કહ્યું.

૧૪૯. [પ્ર૦] વ્યુત્સર્ગ કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] વ્યુત્સર્ગના બે પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—દ્રવ્યવ્યુત્સર્ગ અને ભાવવ્યુત્સર્ગ.

૧૫૦. [પ્ર૦] દ્રવ્યવ્યુત્સર્ગ કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] દ્રવ્યવ્યુત્સર્ગના ચાર પ્રકાર કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ ગણવ્યુત્સર્ગ, ૨ શરીરવ્યુત્સર્ગ, ૩ ઉપધિવ્યુત્સર્ગ અને ૪ આહાર-પાણીનો વ્યુત્સર્ગ. (વ્યુત્સર્ગ-અસંગપણું, લ્યાગ.) એ રીતે દ્રવ્યવ્યુત્સર્ગ કહ્યો.

૧૫૧. [પ્ર૦] ભાવવ્યુત્સર્ગ કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] ભાવવ્યુત્સર્ગના ત્રણ પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—૧ કષાયવ્યુત્સર્ગ, ૨ સંસારવ્યુત્સર્ગ અને ૩ કર્મવ્યુત્સર્ગ.

૧૫૨. [પ્ર૦] કષાયવ્યુત્સર્ગના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] કષાયવ્યુત્સર્ગના ચાર પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—૧ ક્રોધવ્યુત્સર્ગ, ૨ માનવ્યુત્સર્ગ, ૩ માયાવ્યુત્સર્ગ અને ૪ લોભવ્યુત્સર્ગ. એમ કષાયવ્યુત્સર્ગ કહ્યો.

૧૫૩. [પ્ર૦] સંસારવ્યુત્સર્ગના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] સંસારવ્યુત્સર્ગના ચાર પ્રકાર કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ નૈરયિકસંસારવ્યુત્સર્ગ, અને યાવત્-૪ દેવસંસારવ્યુત્સર્ગ. એ રીતે સંસારવ્યુત્સર્ગ કહ્યો.

૧૫૪. [પ્ર૦] કર્મવ્યુત્સર્ગના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] કર્મવ્યુત્સર્ગના આઠ પ્રકાર કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ જ્ઞાનાવરણીય-કર્મવ્યુત્સર્ગ અને યાવત્-૮ અંતરાયકર્મવ્યુત્સર્ગ. એ પ્રમાણે કર્મવ્યુત્સર્ગ કહ્યો. એ રીતે ભાવવ્યુત્સર્ગ વિષે પણ કહ્યું, અને એ પ્રમાણે અર્થાંતર તપ સંબંધે કહ્યું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

પર્વશમા શતકમાં સપ્તમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

અટ્ટમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] રાયગિહે જાવ-પવં વયાસી-નેરહયા ણં મંતે ! કહં ઉવવજ્જંતિ ? [ઉ૦] સે જહાનામપ્પ પવપ્પ પવમાણે અજ્ઞ-વસાણનિવૃત્તિપણં કરણોવાપણં સેયકાલે તં ઠાણં વિપ્પજહિત્તા પુરિમં ઠાણં ઉવસંપજ્જિત્તા ણં વિહરહ્, પવામેવ એપ્પ વિ જીવા પવઓ વિવ પવમાણા અજ્ઞવસાણનિવૃત્તિપણં કરણોવાપણં સેયકાલે તં ભવં વિપ્પજહિત્તા પુરિમં ભવં ઉવસંપજ્જિત્તા ણં વિહરન્તિ ।

અષ્ટમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં યાવત્-[ભગવાન્ ગૌતમ] આ પ્રમાણે બોલ્યા કે, હે ભગવન્ ! નૈરયિકો કેવી રીતે ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] જેમ કોઈ એક કૂદનારો કૂદતો કૂદતો અધ્યવસાય-ઈચ્છાજન્ય કરણ-ક્રિયાના સાધન-વડે તે સ્થળને તજીને ભવિષ્યમાં આગલના બીજા સ્થાનને મેલવીને વિહરે છે એજ રીતે એ જીવો પણ કૂદનારાની પેઠે કૂદતા કૂદતા અધ્યવસાય-પરિણામ જન્ય (કર્મરૂપ) ક્રિયાના સાધનથી તે ભવને છોડી દેને ભવિષ્યમાં મેલવવા યોગ્ય આગલના ભવને મેલવીને વિહરે છે.

નારકોની ઉત્પત્તિ.

२. [प्र०] तेसि णं भंते ! जीवाणं क्हं सीहा गती, क्हं सीहे गतिविसए पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! से जहानामए केह गुरिसे तरुणे बलवं—एवं जहा चोहसमसए पढमुद्देसए जाव—तिसमएण वा विग्गहेणं उववज्जंति, तेसि णं जीवाणं तहा सीहा गर्ह, तहा सीहे गतिविसए पन्नत्ते ।

३. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा क्हं परभवियाउयं पकरेति ? [उ०] गोयमा ! अज्झवसाणजोगनिव्वत्तिएणं करणोवाएणं एवं खलु ते जीवा परभवियाउयं पकरेन्ति ।

४. [प्र०] तेसि णं भंते ! जीवाणं क्हं गती पवत्तइ ? [उ०] गोयमा ! आउक्खएणं, भवक्खएणं, ठिइक्खएणं, एवं खलु तेसि जीवाणं गती पवत्तति ।

५. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं आयहीए उववज्जंति, परिहीए उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! आहहीए उववज्जंति, नो परिहीए उववज्जंति ।

६. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं आयकम्मणा उववज्जंति, परकम्मणा उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! आयकम्मणा उववज्जंति, नो परकम्मणा उववज्जंति ।

७. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं आयप्पयोगेणं उववज्जंति, परप्पयोगेणं उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! आयप्पयोगेणं उववज्जंति, नो परप्पयोगेणं उववज्जंति ।

८. [प्र०] असुरकुमारा णं भंते ! क्हं उववज्जंति ? [उ०] जहा नेरतिया तहेव निरवसेसं, जाव—नो परप्पयोगेणं उववज्जंति । एवं पर्गदियवज्जा जाव—वेमाणिया । पर्गदिया एवं चेव । नवरं चउसमइओ विग्गहो, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति जाव—विहरइ ।

पणवीसइमे सए अट्टमो उद्देशो समत्तो ।

२. [प्र०] हे भगवन् ! ते नारकोनी गति केवी शीघ्र होय छे अने तेओनो गतिविषय केवो शीघ्र होय छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोइ पुरुष तरुण अने बलवान् होय—इत्यादि *चौदमा शतकना पहेला उद्देशकमां कह्या प्रमाणे जाणवुं. यावत्—ते त्रण समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय छे, तेम ते जीवोनी तेवी शीघ्रगति छे अने ते प्रकारे ते जीवोनी शीघ्र गतिविषय छे.

नारकोनी गति.

३. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो कया प्रकारे परभवनुं आयुष बांधे ? [उ०] हे गौतम ! ते जीवो पोताना परिणामरूप अने मन वगेरेना व्यापाररूप करणोपाय—कर्मबंधना हेतु—द्वारा परभवनुं आयुष बांधे छे.

परभवानुपबंधनुं कारण.

४. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवोनी गति शाथी प्रवर्ते छे ? [उ०] हे गौतम ! ते जीवोना आयुषनो क्षय थवाथी, ते जीवोना भवो क्षय थवाथी अने ते जीवोनी स्थितिनो नाश थवाथी ते जीवोनी गति प्रवर्ते छे.

ते जीवोनी गतिनुं कारण.

५. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो शुं पोतानी ऋद्धिथी—शक्तिथी उपजे छे के पारकी ऋद्धिथी उपजे छे ? [उ०] हे गौतम ! ते जीवो पोतानी ऋद्धिथी उपजे छे, पण परनी ऋद्धिथी उपजता नथी.

६. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो शुं पोताना कर्मथी उपजे छे के पारका कर्मथी उपजे छे ? [उ०] हे गौतम ! ते जीवो पोताना कर्मथी उपजे छे, पण पारका कर्मथी नथी उपजता.

उत्पत्तिनुं कारण स्वीय कर्म के परकीय कर्म.

७. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो शुं पोताना प्रयोग—व्यापारथी उपजे छे के पारका प्रयोगथी उपजे छे ? [उ०] हे गौतम ! ते जीवो पोताना प्रयोगथी उपजे छे, पण पारका प्रयोगथी उपजता नथी.

उत्पत्तिनुं कारण स्वप्रयोग के परप्रयोग ।

८. [प्र०] हे भगवन् ! असुरकुमारो केवी रीते उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जेम नैरयिक विषे कहुं तेम बधुं असुरकुमार संबंधे पण जाणवुं, यावत्—'तेओ पोताना प्रयोगथी उत्पन्न थाय छे, पण परप्रयोगथी उत्पन्न थता नथी'. ए प्रमाणे एकेंद्रिय सिवाय यावत्—वैमानिक सुधी बधा जीवो संबंधे समजवुं. एकेंद्रियो विषे पण तेज प्रकारे जाणवुं, मात्र विशेष ए के, तेओनी विग्रहगति चार समयनी होय छे. बाकी बधुं तेज प्रमाणे जाणवुं. 'हे भगवन् ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'—एम कही यावत्—विहरे छे.

असुरकुमारानी उत्पत्ति केम थाय ?

पचीशमा शतकमां आठमो उद्देशक समाप्त.

नवमो उद्देशो ।

१. [प्र०] भवसिद्धियनेरइया णं भंते ! कंहं उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! से जहानामप पवप पवमाणे—भवसेसं तं चेव, जाव—वेमाणिए । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

पणवीसइमे सए नवमो उद्देशो समत्तो ।

नवमो उद्देशक.

भवसिद्धिक नैरयि-
कनी उत्पत्ति.

१. [प्र०] हे भगवन् ! भवसिद्धिक नैरयिको केवी रीते उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! 'जेम कोइ एक कूदनारो कूदतो कूदतो'—इत्यादि पूर्वोक्त समजवुं. बाकी बधुं ते ज रीते यावत्—वैमानिक सुधी समजवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'—एम कही यावत्—विहरे छे.

पचीशमा शतकमां नवमो उद्देशक समाप्त.

दसमो उद्देशो ।

१. [प्र०] अभवसिद्धियनेरइया णं भंते ! कंहं उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! से जहानामप पवप पवमाणे—भवसेसं तं चेव, एवं जाव—वेमाणिए । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

पणवीसइमे सए दसमो उद्देशो समत्तो ।

दसमो उद्देशक.

अभवसिद्धिक नैरयि-
कनी उत्पत्ति.

१. [प्र०] हे भगवन् ! अभवसिद्धिक नैरयिको केवी रीते उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! 'जेम कोइ एक कूदनारो कूदतो कूदतो'—इत्यादि बाकीनुं बधुं पूर्वोक्त जाणवुं, अने ए रीते यावत्—वैमानिक सुधी समजवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पचीशमा शतकमां दसमो उद्देशक समाप्त.

एक्कारसमो उद्देशो ।

१. [प्र०] सम्मदिट्टिनेरइया णं भंते ! कंहं उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! से जहानामप पवप पवमाणे—भवसेसं तं चेव, एवं एगिदियवज्जं जाव—वेमाणिया । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

पणवीसइमे सए एक्कारसमो उद्देशो समत्तो ।

अगियारमो उद्देशक.

सम्यग्दृष्टि नैरयिकनी
उत्पत्ति.

१. [प्र०] हे भगवन् ! सम्यग्दृष्टि नैरयिको केवी रीते उपजे ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोई कूदनार कूदतो कूदतो—इत्यादि बाकीनुं बधुं पूर्वोक्त जाणवुं. ए प्रमाणे एकेन्द्रिय सिवाय यावत्—वैमानिक सुधी जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पचीशमा शतकमां अगियारमो उद्देशक समाप्त.

बारसमो उद्देशो ।

१. [प्र०] मिच्छदिट्टिनेरइया णं भंते ! कंहं उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! से जहानामप पवप पवमाणे—भवसेसं तं चेव, एवं जाव—वेमाणिए । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' त्ति ।

पणवीसतिमे सए बारसमो उद्देशो समत्तो ।

पणवीसइमं सयं समत्तं ।

बारमो उद्देशक.

मिथ्यादृष्टि नैरयिको
केम उपजे ?

१. [प्र०] मिथ्यादृष्टि नैरयिको केवी रीते उपजे ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोई कूदनार कूदतो कूदतो—इत्यादि बाकीनुं बधुं वैमानिक सुधी जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पचीशमा शतकमां बारमो उद्देशक समाप्त.

पचीशमुं शतक समाप्त.

छवीसतिमं सयं ।

नमो सुयदेवयाए भगवईए ।

१ जीवा य २ लेस्स ३ पक्खिय ४ दिट्ठि ५ अन्नाण ६ नाण ७ सन्नाओ ।
८ वेय ९ कसाए १० उवओग ११ जोग १२ एकारस वि ठाणा ॥

पढमो उद्देशो ।

१. [प्र०] तेणं कालेणं तेणं समएणं रायगिहे जाव—एवं वयासी—जीवे णं भंते ! पावं कम्मं किं बंधी बंधइ बंधिस्सइ १, बंधी बंधइ ण बंधिस्सइ २, बंधी न बंधइ बंधिस्सइ ३, बंधी न बंधइ न बंधिस्सइ ४ ? [उ०] गोयमा ! अत्थेगतिए बंधी बंधइ बंधिस्सइ १, अत्थेगतिए बंधी बंधइ ण बंधिस्सइ २, अत्थेगतिए बंधी ण बंधइ बंधिस्सइ ३, अत्थेगतिए बंधी ण बंधइ ण बंधिस्सइ ४ (१) ।

२. [प्र०] सलेस्से णं भंते ! जीवे पावं कम्मं किं बंधी बंधइ बंधिस्सइ १, बंधी बंधइ ण बंधिस्सइ २—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अत्थेगतिए बंधी बंधइ बंधिस्सइ १, अत्थेगतिए—एवं चउभंगो ।

छवीशमुं शतक

आ शतकमां अगियार उद्देशको छे अने तेमां प्रत्येक उद्देशके (१) जीवो, (२) लेस्याओ, (३) पाक्षिको (शुक्रपाक्षिको अने कृष्णपाक्षिको), (४) दृष्टि, (५) अज्ञान, (६) ज्ञान, (७) संज्ञा, (८) वेद, (९) कषाय, (१०) योग अने (११) उपयोग—एम अगियार स्थानो—विषयोने आश्रयी बन्धवक्तव्यता कहेवानी छे.

प्रथम उद्देशक.

[सामान्य जीव अने नैरयिकादि चोवीश दंडकने आश्रयी उपर कहेला अगियार द्वारवडे पापकर्म अने ज्ञानावरणीयादि आठ कर्मनी बन्धवक्तव्यता—]

१. [प्र०] ते काले, ते समये राजगृह नामनां नगरमां [भगवान् गौतम] यावत्—आ प्रमाणे बोल्या—हे भगवन् ! शुं जीवे पापकर्म बांध्युं, बांधे छे अने बांधशे ? २ अथवा शुं जीवे पापकर्म बांध्युं, बांधे छे अने नहीं बांधशे ? ३ अथवा शुं जीवे पापकर्म बांध्युं, नथी बांधतो अने बांधशे ? अथवा ४ शुं जीवे पापकर्म बांध्युं, नथी बांधतो अने नहीं बांधशे ? [उ०] हे गौतम ! १ *कोइ जीवे पापकर्म बांध्युं छे, बांधे छे अने बांधशे, २ कोइ जीवे पापकर्म बांध्युं छे, बांधे छे अने बांधशे नहीं, ३ कोइ जीवे पाप कर्म बांध्युं छे, नथी बांधतो अने बांधशे तथा ४ कोइ जीवे पाप कर्म बांध्युं छे, नथी बांधतो अने बांधशे नहीं.

२. [प्र०] हे भगवन् ! शुं लेस्यावाळा जीवे पापकर्म बांध्युं छे, बांधे छे अने बांधशे ? अथवा शुं तेणे पाप कर्म बांध्युं छे, बांधे छे अने बांधशे नहीं—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! कोइ लेस्यावाळो जीव पाप कर्म बांधतो हतो, बांधे छे अने बांधशे—इत्यादि चार भांगा जाणवा.

१ जीवद्वार—
सामान्य जीवने
आश्रयी पापकर्मनी
बन्धवक्तव्यता.

२ लेस्याद्वार—
सलेस्य जीवने
आश्रयी बन्ध-

१ * तेमां प्रथम भंग अभव्यने आश्रयी छे. जे क्षपकवने प्राप्त थवानी छे एवा भव्य जीवने आश्रयी बीजो भंग छे. जेणे मोहनो उपशम कर्यो छे एवा जीवने आश्रयी बीजो भंग छे अने चोथो भंग क्षीणमोहनी अपेक्षाए छे.

३. [प्र०] कण्ठलेस्से णं भंते! जीवे पावं कम्मं किं बंधी-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अत्येगतिप बंधी बंधइ बंधिस्सइ, अत्येगतिप बंधी बंधइ न बंधिस्सइ, एवं जाव-पमहलेस्से । सच्चत्थ पढम-वितियभंगा । सुकलेस्से जहा सलेस्से तहेव चउभंगो ।

४. [प्र०] अलेस्से णं भंते ! जीवे पावं कम्मं किं बंधी-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! बंधी न बंधइ न बंधिस्सइ (२) ।

५. [प्र०] कण्ठपक्खिणं णं भंते ! जीवे पावं कम्मं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अत्येगतिप बंधी० पढम-वितिया भंगा ।

६. [प्र०] सुकपक्खिणं णं भंते ! जीवे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! चउभंगो भाणियच्चो (३) ।

७. सम्महिट्ठीणं चत्तारि भंगा, मिच्छादिट्ठीणं पढम-वितिया, सम्मामिच्छादिट्ठीणं एवं चेव (४) ।

८. नाणीणं चत्तारि भंगा, आभिणिबोहियणाणीणं जाव-मणपज्जवणाणीणं चत्तारि भंगा; केवलनाणीणं चरमो भंगो जहा अलेस्साणं (५) । अन्नाणीणं पढम-वितिया, एवं महअन्नाणीणं, सुयअन्नाणीणं विभंगणाणीणं वि (६) ।

९. आहारसन्नोवउत्ताणं जाव-परिग्गहसन्नोवउत्ताणं पढम-वितिया, नोसन्नोवउत्ताणं चत्तारि (७) ।

३. [प्र०] हे भगवन् ! शुं कृष्णलेस्यावाळो जीव पूर्वे पापकर्म बांधतो हतो बांधे छे अने बांधशे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! कोइ जीव पापकर्म बांधतो हतो, बांधे छे अने बांधशे अने कोइ जीव पाप कर्म बांधतो हतो, बांधे छे अने बांधशे नहि. ए प्रमाणे यावत्-पकलेस्यावाळा जीव सुधी समजवुं. बंधे स्थळे पहेलो अने बीजो-एम बे भांगा जाणवा. शुक्कलेस्यावाळाने लेस्यावाळा जीव संबंधे जेम *कहुं छे तेम चारे भांगा कहेवा.

४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं लेस्यारहित जीवे पाप कर्म बांध्यु हतुं-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते जीव पूर्वे पाप कर्म बांधतो हतो, अत्यारे नथी बांधतो अने बांधशे नही.

५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं कृष्णपाक्षिक जीव पूर्वे पाप कर्म बांधतो हतो-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! कृष्णपाक्षिक कोइ जीव पूर्वे पाप कर्म बांधतो हतो, बांधे छे अने बांधशे-ए रीते पहेलो अने बीजो भांगो जाणवो.

६. [प्र०] हे भगवन् ! शुं शुक्लपाक्षिक जीव पाप कर्म बांधतो हतो-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! पूर्वोक्त चारे भांगा कहेवा.

७. सम्यग्दृष्टि जीवोने चारे भांगा अने मिथ्यादृष्टिजीवोने पहेलो अने बीजो-एम बे भांगा कहेवा. तथा सम्यग्मिथ्यादृष्टि जीवोने विषे पण एमज जाणवुं.

८. ज्ञानीने चार भांगा, आभिनिबोधिक-मतिज्ञानी अने यावत्-मनःपर्यवज्ञानीने चार भांगा कहेवा, केवलज्ञानीने लेस्यारहित जीवनी पेठे एक छेल्लो भांगो कहेवो. अज्ञानी संबंधे पहेला बे भांगा, अने ए रीते मतिअज्ञानी, श्रुतअज्ञानी तथा विभंगज्ञानीने पण बे भांगा जाणवा.

९. आहारसंज्ञाथी मांडी यावत्-परिग्रहसंज्ञामां उपयुक्त जीवोने प्रथम अने बीजो भांगो समजवो. नोसंज्ञामां उपयुक्त जीवोने चारे भांगा जाणवा.

३ * सलेश्य जीवने चारे भांगा होय छे, कारण के शुक्कलेस्यावाळा जीवो पापकर्मना बन्धक पण होय छे. कृष्णादि पांच लेस्यावाळाने प्रथमना बे ज भांगा होय छे, कारण के तेने वर्तमानकाळे मोहनीयरूप पापकर्मनो क्षय के उपशम नथी, तेथी तेने छेला बे भांगा नथी होता.

५ † जे जीवोने अर्धपुद्गलपरावर्तकाळथी अधिक संसार बाकी छे ते कृष्णपाक्षिक अने जेने अर्धपुद्गलपरावर्तथी अधिक संसार बाकी नथी पण तेनी अंदर जे मोक्षे जवाना छे ते शुक्लपाक्षिक कहेवाय छे. तेमां कृष्णपाक्षिकने आदिना बे भांगा होय छे. केमके वर्तमानकाळे तेनामां पापकर्मनुं अबन्धकपणुं नथी. शुक्लपाक्षिकने चारे भांगा होय छे—१ पापकर्म बांध्यु हतुं, बांधे छे अने बांधशे—आ प्रथम भंग प्रश्नसमयनी अपेक्षाए अनन्तर (तुरतना) भविष्य समयने आश्रयी छे. २ बांध्यु हतुं, बांधे छे अने बांधशे नहि—आ बीजो भंग पछीना भविष्य समयमां क्षपकपणानी प्राप्तिनी अपेक्षाए जाणवो. ३ बांध्यु हतुं, बांधतो नथी पण बांधशे—आ बीजो भंग जे मोहनीय कर्मनो उपशम करी पछी पडवानो होय तेनी अपेक्षाए छे, अने ४ 'बांध्यु हतुं बांधतो नथी अने बांधशे नहि'—आ चोथो भंग क्षपकपणानी अपेक्षाए होय छे.

६ ‡ कृष्णपाक्षिकने 'बांधशे नहि' ए अंशनो असंभव होवा छतां पण बीजो भांगो मानेलो छे तो शुक्लपाक्षिकने उपर कहेल 'बांधशे नहि'—ए अंशनो अवश्य संभव होवाथी 'बांधशे' ए अंशघटित प्रथम भांगो केम घटे ? आ प्रश्नना उत्तरमां शुक्लपाक्षिकने प्रश्नसमयना अनन्तर (पछीना) समयनी अपेक्षाए प्रथम भांगो, अने कृष्णपाक्षिकने बाकीना समयनी अपेक्षाए बीजो भांगो होय छे.

७ ¶ सम्यग्दृष्टि जीवोने शुक्लपाक्षिकनी पेठे चारे भांगा होय छे, अने मिथ्यादृष्टि तथा मिश्रदृष्टिने आदिना बेज भांगा होय छे. कारण के तेओने मोहनी बन्ध होवाथी छेला बे भांगा होता नथी.

८ § केवलज्ञानीने वर्तमान अने भविष्यत्काळमां बन्ध थतो नथी तेथी तेने एक छेल्लो भांगो होय छे.

§ अज्ञानीने मोहनीय कर्मनो क्षय अने उपशम नहि होवाथी पहेलो अने बीजो भांगो होय छे.

९ || आहारादिनी संज्ञा-आसक्तिवाळा जीवोने क्षपकपणुं अने उपशमकपणुं नहि होवाथी पहेलो अने बीजो भांगो होय छे. नोसंज्ञामां—आहारादिनी अनासक्तिमां उपयोगवाळा जीवोने मोहनीयनो क्षय तथा उपशमनो संभव होवाथी चारे भांगाओ संभवे छे.

१०. सवेदगाणं पढम-बितिया । एवं इत्थिवेदगा, पुरिसवेदगा, नपुंसगवेदगा वि । अवेदगाणं चत्तारि (८) ।

११. [प्र०] सकसार्हणं चत्तारि, कोहकसार्हणं पढम-बितिया भंगा, एवं माणकसायिस्स वि, मायाकसायिस्स वि । लोभकसायिस्स चत्तारि भंगा ।

१२. [प्र०] अकसायी णं भंते ! जीवे पावं कम्मं किं बंधी-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अत्थेगतिप बंधी न बंधइ बंधि-स्सइ ३, अत्थेगतिप बंधी ण बंधइ ण बंधिस्सइ ४ (९) ।

१३. [प्र०] सजोगिस्स चउभंगो, एवं मणजोगिस्स वि, वइजोगिस्स वि, कायजोगिस्स वि । अजोगिस्स चरिमो (१०) । सागारोवउत्ते चत्तारि, अणागारोवउत्ते वि चत्तारि भंगा (११) ।

१४. [प्र०] नेरइए णं भंते ! पावं कम्मं किं बंधी बंधइ बंधिस्सइ ? [उ०] गोयमा ! अत्थेगतिप बंधी० पढम-बितिया ।

१५. [प्र०] सलेस्से णं भंते ! नेरतिप पावं कम्मं- ? [उ०] एवं चेव । एवं कण्हलेस्से वि, नीललेस्से वि, काउलेस्से वि । एवं कण्हपक्खिप, सुक्कपक्खिप, सम्मदिट्ठी, मिच्छादिट्ठी, सम्मामिच्छादिट्ठी, णाणी, आभिणिबोहियनाणी, सुयनाणी, ओहिणाणी; अन्नाणी, मइअन्नाणी, सुयअन्नाणी विभंगनाणी; आहारसन्नोवउत्ते जाव-परिग्गहसन्नोवउत्ते, सवेदए, नपुंसकवेदए, सकसायी जाव-लोभकसायी, सजोगी, मणजोगी, वयजोगी, कायजोगी, सागरोवउत्ते, अणागारोवउत्ते-पपसु सवेसु पदेसु पढ-म-बितिया भंगा भाणियच्चा । एवं असुरकुमारस्स वि वत्तच्चया भाणियच्चा, नवरं तेउलेस्सा, इत्थिवेयग-पुरिसवेयगा य अन्म-

१०. *वेदवाळा जीवोने पहेलो अने बीजो-एम बे भांगा जाणवा. अने ए रीते स्त्रीवेदवाळा, पुरुषवेदवाळा तथा नपुंसकवेदवाळाने पण जाणवुं. वेद विनाना जीवोने चारे भांगा जाणवा.

८ वेदद्वार-

११. †कषायवाळा जीवोने चारे भांगा जाणवा, क्रोधकषायवाळा जीवोने पहेला बे भांगा जाणवा. ए रीते मानकषायवाळा अने मायाकषायवाळाने पण समजवुं. लोभकषायवाळाने चार भांगा समजवा.

९ कषायद्वार-

१२. [प्र०] हे भगवन् ! शुं अकषायी जीवे पूर्वे पाप कर्म बांधुं हतुं-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! कोइ अकषायी जीव †पूर्वे पाप कर्म बांधतो हतो, अत्यारे बांधतो नथी अने बांधशे. अथवा कोइ अकषायी जीव पाप कर्म बांधतो हतो, बांधतो नथी अने बांधशे पण नथी.

१३. †सयोगी जीवने चार भांगा जाणवा. ए रीते मनयोगवाळा, वचनयोगवाळा अने काययोगवाळा जीवने पण समजवुं. अयोगीने छेळो भांगो कहेवो. साकार उपयोग अने अनाकार उपयोगवाळाने चारे भांगा जाणवा.

१०-११ योग अने उपयोग-

१४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं नैरयिक जीव पापकर्म बांधतो हतो, बांधे छे अने बांधशे ? [उ०] हे गौतम ! कोइ नैरयिक पाप कर्म बांधतो हतो-इत्यादि †पहेलो अने बीजो भांगो जाणवो.

नैरयिकादि दंडकने आश्रयी पापकर्मीनी बन्धवक्तव्यता.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं लेश्यावाळो नैरयिक पाप कर्म बांधतो हतो-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! एज रीते पूर्वोक्त प्रथमना बे भांगा जाणवा. ए प्रमाणे कृष्णलेश्यावाळा, नीललेश्यावाळा, कापोतलेश्यावाळा, कृष्णपाक्षिक, शुक्लपाक्षिक, सम्यग्दृष्टि, मिथ्यादृष्टि, सम्यग्मिथ्या-दृष्टि, ज्ञानी, आभिनिबोधिकज्ञानी, श्रुतज्ञानी, अवधिज्ञानी, अज्ञानी, मतिअज्ञानी, श्रुतअज्ञानी, विभंगज्ञानी, आहारसंज्ञामां उपयोगवाळा, यावत्-परिग्रहसंज्ञामां उपयोगवाळा, वेदवाळा, नपुंसकवेदवाळा, कषायवाळा, यावत्-लोभकषायवाळा, सयोगी, मनयोगी, वचनयोगी, काययोगी,

१० * वेदको उदय होय त्यां सुधी जीवने मोहनीयको क्षय अने उपशम नहि थतो होवाथी प्रथमना बे भांगा होय छे. वेदरहितने पोतानो वेद उपशान्त थाय त्यारे मोहनीयरूप पाप कर्मने सूक्ष्मसंपराय प्राप्त न थाय सुधी बांधे छे अने बांधशे, अथवा त्यांथी पढीने पण बांधशे १. वेद क्षीण थया पछी पाप कर्म बांधे छे पण सूक्ष्मसंपरायादि अवस्थामां बांधतो नथी २. उपशान्तवेद सूक्ष्मसंपरायादि अवस्थामां पाप कर्म बांधतो नथी, पण त्यांथी पढीने बांधे छे ३. वेद क्षीण थया पछी सूक्ष्मसंपरायादि गुणस्थानके बांधतो नथी अने पछी बांधशे पण नहि ४.

११ † सकषायीने चार भांगा होय छे. तेमां प्रथम भंग अभव्यने अने बीजो भंग जेने मोहनीयकर्मको क्षय थवानो छे एवा भव्यने आश्रयी छे. उपशमक सूक्ष्मसंपरायने अपेक्षी त्रीजो भंग अने क्षपक सूक्ष्मसंपरायने अपेक्षी चतुर्थ भंग होय छे. एम लोभकषायीने पण समजवुं. क्रोधकषायीने पहेलो अने बीजो ए बे भंग ज होय छे. तेमां प्रथम भंग अभव्यने अने बीजो भंग भव्यविशेषने आश्रयी छे. तेने त्रीजो अने चौथो भांगो नथी, कारण के क्रोधको उदय होय त्यारे अवन्धकपणं होतुं नथी.

१२ † 'बांधुं हतुं, बांधतो नथी अने बांधशे'-ए भांगो अकषायीने उपशमक आश्रयी होय छे, अने बांधुं हतुं, बांधतो नथी अने बांधशे नहि'-ए भंग क्षपक आश्रयी जाणवो.

१३ † सयोगी अभव्य, भव्यविशेष, उपशमक अने क्षपकने आश्रयी क्रमशः चारे भांगा जाणवा. अयोगीने पापकर्म वंधातुं नथी तेम वंधावातुं पण नथी, माटे एक छेळो भांगो होय छे.

१४ † नारकने उपशमश्रेणि अने क्षपकश्रेणि नहि होवाथी प्रथमना बे भांगा होय छे. एम सलेइय-इत्यादि विशेषण युक्त नारकपद जाणवुं. ए रीते असुरकुमारादिने पण जाणी लेवुं.

હિયા, નપુંસગવેદગા ન ભન્નંતિ, સેસં તં ચેવ, સઘ્વત્થ પદમ-વિતિયા મંગા । एवं जाव-धणियकुमारस्स । एवं पुढविकाइयस्स वि, आउकाइयस्स वि, जाव-पंचिदियतिरिक्खजोणियस्स वि सघ्वत્थ वि पदम-वितिया मंगा, नवरं जस्स जा लेस्सा । दिट्ठी, णाणं, अन्नाणं, वेदो, जोगो य अत्थि तं तस्स भाणियघ्णं, सेसं तहेव । मणूसस्स ज च्चेव जीवपदे वत्तघ्णया स च्चेव निर-वसेसा भाणियघ्णा । वाणमंतरस्स जहा असुरकुमारस्स । जोइसियस्स वेमाणियस्स एवं च्चेव, नवरं लेस्साओ जाणियघ्णाओ, सेसं तहेव भाणियघ्णं ।

૧૬. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! નાણાવરણિજ્ઞં કમ્મં કિં બંધી બંધઈ બંધિસ્સઈ—? [૩૦] एवं जहेव पावकम्मस्स वत्तघ्णया तहेव नाणावरणिज्जस्स वि भाणियघ्णा, नवरं जीवपदे मणुस्सपदे य सकसाई, जाव-लोभकसाइंमि य पदम-वितिया मंगा, अवसेसं तं च्चेव जाव-वेमाणिया । एवं दरिस्सणावरणिजेण वि दंडगो भाणियघ्णो निरवसेसो ।

૧૭. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! વેયણિજ્ઞં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [૩૦] गोयमा ! अत्येगतिए बंधी बंधइ बंधिस्सइ १, अत्येगतिए बंधी बंधइ न बंधिस्सइ २, अत्येगतिए बंधी न बंधइ न बंधिस्सइ ४, सलेस्से वि एवं च्चेव ततियविहूणा मंगा । कण्हलेस्से जाव-पम्हलेस्से पदम-वितिया मंगा, सुक्कलेस्से ततियविहूणा मंगा, अलेस्से चरिमो मंगो । कण्हपक्खिए पदम-

સાકાર ઉપયોગવાળા અને અનાકાર ઉપયોગવાળા—૯ બધાં પદોમાં પહેલો અને બીજો—૯ બે માંગા કહેવા. અર્થાત્ ૯ બધા પ્રકારના નૈરયિક જીવોને પ્રથમના બે માંગા કહેવા. અસુરકુમારને પણ ૯ પ્રમાણે વક્તવ્યતા કહેવી. પરન્તુ વિશેષ ૯ કે તેઓને તેજોલેશ્યા, સ્ત્રીવેદ અને પુરુષવેદ અધિક કહેવો અને નપુંસકવેદ ન કહેવો. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. બધે પહેલો અને બીજો માંગો કહેવો. ૯ રીતે યાવત્—સ્તાનિતકુમાર સુધી જાણવું. ૯મ પૃથિવીકાયિક, અધ્યાત્મિક અને યાવત્—પંચેન્દ્રિય તિર્વચયોનિકને પણ સર્વત્ર પહેલો અને બીજો—૯ બે માંગા જાણવા. પરન્તુ વિશેષ ૯ કે, જે જીવને જે લેશ્યા, દૃષ્ટિ, જ્ઞાન, અજ્ઞાન, વેદ અને યોગ હોય તે તેને કહેવો, અને બાકી બધું તેજ પ્રમાણે જાણવું. મનુષ્યને જીવપદ સંબંધે જે વક્તવ્યતા કહી છે તે બધી વક્તવ્યતા કહેવી. અસુરકુમારની પેટે વાનવ્યંતરને જાણવું. તથા ધ્યોતિષિક અને વૈમાનિક સંબંધે પણ ૯ રીતે સમજવું. પરન્તુ વિશેષ ૯ કે અહીં લેશ્યાઓ કહેવી અને બાકી બધું તે જ પ્રમાણે કહેવું.

૧૬. [પ્ર૦] हे भगवन् ! शुं जीवे ज्ञानावरणीय कर्म बांध्युं हतुं बांधे छे अने बांधशे ? [३०] हे गौतम ! जेम पाप कर्म संबंधे वक्तव्यता कही ते प्रमाणे ज्ञानावरणीय कर्म संबंधे पण कहेवी. परन्तु विशेष ९ के, जीवपद अने मनुष्यपदमां सकषायी यावत्—लोभ-कषायीने आश्रयी *पहेलो अने बीजो भांगो कहेवो. बाकी बंधुं तेमज कहेवुं. ९ प्रमाणे यावत्—वैमानिक सुधी जाणवुं. ज्ञानावरणीय कर्मनी पेटे दर्शनावरणीय कर्मनो पण संपूर्ण दंडक कहेवो.

૧૭. [પ્ર૦] हे भगवन् ! शुं जीवे वेदनीय कर्म बांध्युं हतुं, बांधे छे अने बांधशे—इत्यादि पृच्छा. [३०] हे गौतम ! १ कोइ जीवे बांध्युं हतुं, बांधे छे अने बांधशे, २ कोइ जीवे बांध्युं हतुं, बांधे छे अने बांधशे नहीं. ४ कोइ जीवे बांध्युं हतुं, नथी बांधतो अने बांधशे नहीं. ।लेश्यावाळा જીવને પણ ૯ રીતે ત્રીજા મંગ સિવાય બાકીના ત્રણે માંગા જાણવા. ।કૃષ્ણલેશ્યાવાळा યાવત્—પદ્મલેશ્યાવાळा જીવોને પહેલો અને બીજો માંગો અને શુક્લલેશ્યાવાळा જીવોને ત્રીજા માંગા સિવાયના બાકીના (ત્રણે) માંગા જાણવા. લેશ્યારહિત જીવોને છેલ્લો માંગો જાણવો. કૃષ્ણપાક્ષિક જીવોને પહેલો અને બીજો અને શુક્લપાક્ષવાळा જીવોને ત્રીજા માંગા સિવાયના બાકીના ત્રણે માંગા કહેવા. ૯ પ્રમાણે સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવને વિષે પણ જાણવું. મિથ્યાદૃષ્ટિ અને સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ સંબંધે પહેલા બે માંગા જાણવા. જ્ઞાનીને ત્રીજા માંગા સિવાય બાકીના

૧૬ * પાપકર્મના દંડકમાં જીવપદ અને મનુષ્યપદ સંબંધે સકષાયી અને લોભકષાયીની અપેક્ષા ૯ સૂક્ષ્મસંપરાય મોહનીયરૂપ પાપકર્મનો અબંધક હોવાથી ચાર માંગા કહ્યા હતા, પરન્તુ જ્ઞાનાવરણીયનો દંડકમાં પ્રથમના બે જ માંગા જાણવા. કારણ કે સકષાયી અવશ્ય જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો બંધક હોય છે, પણ અબંધક હોતો નથી.

૧૭ † વેદનીય કર્મને વિષે પહેલો માંગો અભવ્યને આશ્રયી છે, જે મવ્ય નિર્વાણ પામવાનો છે તેની અપેક્ષા ૯ બીજો માંગો છે. ત્રીજા માંગાનો સંભવ નથી, કારણ કે વેદનીયનો અબંધક કરનાર પુનઃ તેનો બંધ કરતો નથી, અને ચોથો માંગો અયોગી કેવલીને આશ્રયી હોય છે.

‡ સલેશ્ય જીવને પૂર્વોક્ત હેતુથી ત્રીજા મંગ સિવાયના માંગા જાણવા. પરન્તુ તેમાં 'પૂર્વે બાંધ્યું હતું, બાંધતો નથી અને બાંધશે નહિ'—૯ ચોથો મંગ ઘટી શકતો નથી. પણ આ મંગ લેશ્યારહિત અયોગીને જ ઘટે છે. કેમકે લેશ્યા તેરમા ગુણસ્થાનક પર્યન્ત હોય છે, અને ત્યાં સુધી તેઓ વેદનીય કર્મના બંધક છે. કોઈ આચાર્ય એવું સમાધાન કરે છે કે આજ સૂત્રના વચનથી અયોગિતાના પ્રથમ સમયે ઘંટાલાલા ન્યાયથી પરમશુક્લલેશ્યા સંભવે છે, અને તેથી જ સલેશ્યને ચોથો માંગો ઘટી શકે છે. તત્ત્વ વહુશ્ચુતગમ્ય—ટીકા.

§ કૃષ્ણાદિ પાંચ લેશ્યાવાલાને અયોગિપણાનો અભાવ હોવાથી તેઓ વેદનીય કર્મના અબંધક નથી માટે તેઓને આદિના બે માંગા હોય છે. શુક્લલેશ્યા-વાલાને સલેશ્યની જેમ ત્રણ માંગા હોય છે. લેશ્યારહિત શૈલેશ્યીગત કેવલી અને સિદ્ધ હોય છે અને તેને 'પૂર્વે બાંધ્યું હતું, બાંધતો નથી અને બાંધશે નહિ' આ એકજ માંગો હોય છે. કૃષ્ણપાક્ષિકને અયોગિપણાના અભાવથી પ્રથમના બે માંગા હોય છે, અને શુક્લપાક્ષિક અયોગી પણ હોય છે માટે તેને ત્રીજા માંગા સિવાયના બાકીના માંગા હોય છે.

¶ સમ્યગ્દૃષ્ટિને અયોગિપણાનો સંભવ હોવાથી બંધ થતો નથી, તેથી ત્રીજા સિવાયના માંગા હોય છે. મિથ્યાદૃષ્ટિ અને મિશ્રદૃષ્ટિને અયોગિપણાના અભાવથી વેદનીયનું અબંધકપણું નથી તેથી પ્રથમના બે જ માંગા હોય છે. જ્ઞાનીને અને કેવલજ્ઞાનીને અયોગિપણામાં છેલ્લો માંગો હોય છે, એટલે ત્રણ માંગા જાણવા. આમિનિબોધિકાદિ જ્ઞાનવાલામાં અયોગિપણાનો અભાવ હોવાથી છેલ્લો માંગો હોતો નથી, માત્ર તેને પ્રથમના બે માંગા હોય છે.

જ્ઞાનાવરણીયનો
વન્ધ.

વેદનીયકર્મ
વન્ધ.

वितिया । सुकपक्खिया ततियविहूणा । एवं सम्मदिट्ठिस्स वि; मिच्छादिट्ठिस्स सम्मामिच्छादिट्ठिस्स य पढम-वितिया । णाणिरस ततियविहूणा, आभिणिबोहियनाणी, जाव-मणपज्जवणाणी पढम-वितिया, केवलनाणी ततियविहूणा । एवं नोस-ओवउत्ते, अवेदए, अकसायी । सागारोवउत्ते अणागारोवउत्ते एएसु ततियविहूणा । अजोगिम्मि य चरिमो, सेसेसु पढम-वितिया ।

१८. [प्र०] नेरइए णं भंते ! वेयणिज्जं कम्मं बंधी बंधइ-? [उ०] एवं नेरतिया, जाव-वेमाणिय त्ति । जस्स जं अत्थि सच्चत्थ वि पढम-वितिया, नवरं मणुस्से जहा जीवे ।

१९. [प्र०] जीवे णं भंते ! मोहणिज्जं कम्मं किं बंधि बंधइ-? [उ०] जहेव पावं कम्मं तहेव मोहणिज्जं पि निरव-सेसं जाव-वेमाणिए ।

२०. [प्र०] जीवे णं भंते ! आउयं कम्मं किं बंधी बंधइ-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अत्थेगतिए बंधी-चउभंगो । सलेस्से, जाव-सुक्कलेस्से चत्तारि भंगा; अलेस्से चरिमो भंगो ।

२१. [प्र०] कण्हपक्खिए णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अत्थेगतिए बंधी बंधइ बंधिस्सइ; अत्थेगतिए बंधी न बंधइ बंधिस्सइ । सुकपक्खिए सम्मदिट्ठी मिच्छादिट्ठी चत्तारि भंगा ।

२२. [प्र०] सम्मामिच्छादिट्ठी-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अत्थेगतिए बंधी न बंधइ बंधिस्सइ; अत्थेगतिए बंधी न बंधइ न बंधिस्सइ; नाणी जाव-ओहिनाणी चत्तारि भंगा ।

२३. [प्र०] मणपज्जवनाणी-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अत्थेगतिए बंधी बंधइ बंधिस्सइ; अत्थेगतिए बंधी न बंधइ बंधिस्सइ; अत्थेगतिए बंधी न बंधइ न बंधिस्सइ । केवलनाणे चरिमो भंगो । एवं एएणं कमेणं नोसओवउत्ते वितियविहूणा जहेव मणपज्जवनाणे । अवेदए अकसाई य ततिय-चउत्था जहेव सम्मामिच्छते । अजोगिम्मि चरिमो, सेसेसु पदेसु चत्तारि भंगा जाव-अणागारोवउत्ते ।

त्रणे भांगा कहेवा. आभिनिबोधिकज्ञानी अने यावत् मनःपर्यवज्ञानीने पहेलो अने बीजो भांगो कहेवो, अने केवलज्ञानीने त्रीजा भांगा सिवाय बाकीना त्रणे भांगा कहेवा. ए प्रमाणे नोसंज्ञामां उपयुक्त, वेदरहित, अकषायी, साकार उपयोगवाळा अने अनाकार उपयोगवाळा-ए बधा जीवोने त्रीजा भांगा सिवाय बाकीना (त्रणे) भांगा कहेवा. अयोगी जीवने छेल्लो भांगो अने बाकी बधे स्थले पहेलो अने बीजो-एम बे भांगा जाणवा.

१८. [प्र०] हे भगवन् ! शुं नैरयिक जीवे वेदनीय कर्म बांध्युं हतुं, बांधे छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] पूर्वं प्रमाणे जाणवुं. ए रीते नैरयिकोथी मांडी यावत्-वैमानिक सुधी जेने जे होय तेने ते कहेवुं. तथा बधे पहेलो अने बीजो भांगो समजवो. परन्तु विशेष ए के, जीवनी पेठे मनुष्यो संबंधे कहेवुं.

नैरयिकादिने आश्र-
थी वेदनीय कर्मबन्ध.

१९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं जीवे मोहनीय कर्म बांध्युं हतुं, बांधे छे अने बांधशे ? [उ०] जेम पापकर्म संबंधे कहुं तेम मोह-नीय कर्म संबंधे पण जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिक सुधी समजवुं.

मोहनीय कर्मबन्ध.

२०. [प्र०] हे भगवन् ! शुं जीवे आयुष कर्म बांध्युं हतुं, बांधे छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! कोइ जीवे बांध्युं हतुं-इत्यादि चारे भांगा जाणवा. लेस्यावाळा जीवो अने यावत्-शुक्कलेस्यावाळा जीवोने चार भांगा जाणवा, अने लेस्यारहित जीवने छेल्लो भांगो जाणवो.

आयुषकर्मबन्ध.

२१. [प्र०] कृष्णपाक्षिक संबंधे पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! कोइ जीवे आयुष बांध्युं हतुं, बांधे छे अने बांधशे. अथवा कोइ जीवे आयुष बांध्युं हतुं, नथी बांधतो अने बांधशे. शुक्लपाक्षिक, सम्यग्दृष्टि अने मिथ्यादृष्टि जीवोने चारे भांगा जाणवा.

२२. [प्र०] सम्यग्मिथ्यादृष्टि संबंधे पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! कोइक मिथ्यादृष्टि जीवे आयुष बांध्युं हतुं, बांधतो नथी अने बांधशे, कोइक जीवे बांध्युं हतुं, नथी बांधतो अने बांधशे नहीं. ज्ञानी, यावत्-अवधिज्ञानीने चारे भांगा कहेवा.

२३. [प्र०] मनःपर्यवज्ञानी संबंधे पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! कोइक मनःपर्यवज्ञानीए आयुष बांध्युं हतुं, बांधे छे अने बांधशे. कोइए बांध्युं हतुं, नथी बांधतो अने बांधशे नहीं. केवलज्ञानीने छेल्लो भांगो जाणवो. एज प्रकारे ए क्रमवडे नोसंज्ञामां उपयुक्त जीव संबंधे बीजा भांगा सिवाय बाकीना त्रणे भांगा मनःपर्यायज्ञानीनी पेठे जाणवा. वेदरहित अने अकषायी जीवने सम्यग्मिथ्यादृष्टिनी पेठे त्रीजो अने चोथो भांगो कहेवो, अयोगीने विषे छेल्लो भांगो कहेवो अने बाकीना पदोने विषे चारे भांगा यावत्-अनाकार उपयोगवाळा जीव सुधी जाणवा.

૨૪. [પ્ર૦] નેરહ્ય ણં મંતે ! આઝયં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! અત્યેગતિપ ચત્તારિ મંગા, एवं सधत्थ वि नेरह्याणं चत्तारि मंगा, नवरं कण्हलेस्से कण्हपक्खिण पढम-ततिया मंगा, सम्मामिच्छत्ते ततिय-चउत्था । असुरकु-
मारे एवं चेव, नवरं कण्हलेस्से वि चत्तारि मंगा भाणियद्धा, सेसं जहा नेरह्याणं, एवं जाव-थणियकुमाराणं । पुढविकाइयाणं सधत्थ वि चत्तारि मंगा, नवरं कण्हपक्खिण पढम-ततिया मंगा ।

૨૫. [પ્ર૦] તેડલેસ્સે-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! બંધી ન બંધઈ બંધિસ્સંદ; સેસેસુ સઘત્થ ચત્તારિ મંગા । एवं आउक्काइय-
वणस्सइकाइयाण वि निरवसेसं । तेउकाइय-वाउक्काइयाणं सधत्थ वि पढम-ततिया मंगा । बेइंदिय-तेइंदिय-चउरिंदियाणं
पि सधत्थ वि पढम-ततिया मंगा । नवरं सम्मत्ते, नाणे, आभिणिबोहियनाणे, सुयनाणे ततिओ मंगो । पंचिंदियतिरिक्खजो-
णियाणं कण्हपक्खिण पढम-ततिया मंगा, सम्मामिच्छत्ते ततिय-चउत्थो मंगो, सम्मत्ते, नाणे, आभिणिबोहियनाणे, सुयनाणे,
ओहिनाणे एएसु पंचसु वि पदेसु बितियविहूणा मंगा, सेसेसु चत्तारि मंगा । मणुस्साणं जहा जीवाणं । नवरं सम्मत्ते,
ओहिण नाणे, आभिणिबोहियनाणे, सुयनाणे, ओहिनाणे एएसु बितियविहूणा मंगा, सेसं तं चेव । वाणमंतर-जोइसिय-वेमा-
णिया जहा असुरकुमारा । नामं गोयं अंतरायं च एयाणि जहा नाणावरणिज्जं । 'सेवं मंते ! सेवं मंते !' ति जाव-विहरति ।

છવીસતિમે બંધિસણ પદમો ઉદ્દેસઓ સમત્તો ।

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિક જીવે આયુષ કર્મ બાંધ્યું હતું-ઈત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! કોઈક નૈરયિક જીવે
બાંધ્યું હતું-ઈત્યાદિ ચાર ભાંગા કહેવા. એ પ્રમાણે બધે ઠેકાણે પણ નૈરયિકો સંબંધે ચાર ભાંગા જાણવા. પરન્તુ વિશેષ એ કે, કૃષ્ણલે-
શ્યાવાઝા અને કૃષ્ણપાક્ષિકને પહેલો અને ત્રીજો ભાંગો જાણવો, સમ્યગ્મિધ્યાદષ્ટિમાં ત્રીજો અને ચોથો ભાંગો કહેવો. અસુરકુમારોમાં એજ
રીતે જાણવું, પણ વિશેષ એ કે કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા જીવોને ચાર ભાંગા કહેવા. બાકી બધું નૈરયિકોની પેઠે સમજવું. એ રીતે યાવત્-સ્તનિત-
કુમારો સુધી જાણવું. પૃથિવીકાયિકોને બધે ઠેકાણે ચારે ભાંગા કહેવા. પણ વિશેષ એ કે કૃષ્ણપાક્ષિકમાં પહેલો અને ત્રીજો ભાંગો કહેવો.

૨૫. [પ્ર૦] તેજોલેશ્યાવાઝા સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેણે બાંધ્યું હતું, બાંધતો નથી અને બાંધશે. બાકી બધે સ્થલે ચાર
ભાંગા કહેવા. એ પ્રમાણે અષ્કાયિક અને વનસ્પતિકાયિકને પણ બધું જાણવું. તેજસ્કાયિક અને વાયુકાયિકને વિષે બધે પહેલો અને ત્રીજો
ભાંગો કહેવો. બેઈંદ્રિય, તેઈંદ્રિય અને ચરિંદ્રિયને બધે પહેલો અને ત્રીજો ભાંગો જાણવો. પણ વિશેષ એ કે, સમ્યક્ત્વ, જ્ઞાન, આભિનિબોધિ-
કજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાન સંબંધે ત્રીજો ભાંગો કહેવો. પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોને કૃષ્ણપાક્ષિક સંબંધે પહેલો અને ત્રીજો ભાંગો કહેવો. સમ્યગ્મિ-
ધ્યાત્વમાં ત્રીજો અને ચોથો ભાંગો કહેવો. સમ્યક્ત્વ, જ્ઞાન, આભિનિબોધિકજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન-એ પાંચે પદોમાં બીજા ભાંગા સિવાય
બાકીના ત્રણે ભાંગા કહેવા, અને બાકીનાં પદોમાં ચારે ભાંગા કહેવા. જેમ જીવો સંબંધે કહ્યું છે તેમ મનુષ્યોને પણ કહેવું. પણ વિશેષ એ કે,
સમ્યક્ત્વ, ઔષિક-સામાન્ય જ્ઞાન, મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન-એ બધા પદોમાં બીજા ભાંગા સિવાય બાકીના ત્રણે ભાંગા કહેવા; અને
બાકી બધું પૂર્વોક્ત જાણવું. જેમ અસુરકુમારો સંબંધે કહ્યું છે તેમ વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિક સંબંધે પણ કહેવું. જેમ જ્ઞાનાવરણીય
કર્મ સંબંધે કહ્યું છે તેમ નામ, ગોત્ર અને અંતરાય સંબંધે પણ કહેવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી
યાવત્-વિહરે છે.

છવીશમા બંધિશતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત ।

બીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અણંતરોવવન્નણ ણં મંતે ! નેરહ્ય પાવં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા તહેવ । [૩૦] ગોયમા ! અત્યેગતિપ બંધી-
પદમ-વિતિયા મંગા ।

૨. [પ્ર૦] સલેસ્સે ણં મંતે ! અણંતરોવવન્નણ નેરહ્ય પાવં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા [૩૦] ગોયમા ! પદમ-વિતિયા મંગા, एवं
खलु सधत्थ पढम-वितिया मंगा; नवरं सम्मामिच्छत्तं मणजोगो वहजोगो य न पुच्छिज्जइ । एवं जाव-थणियकुमाराणं । बेइं-

દ્વિતીય ઉદ્દેશક.

[અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકાદિ ચોવીશ દંડકોને આશ્રયી ઉક્ત અગિયાર દ્વારોવડે પાપકર્માદિની બન્ધવક્તવ્યતા-]

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકે પાપ કર્મ બાંધ્યું હતું-ઈત્યાદિ પૂર્વવત્ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! કોઈએ બાંધ્યું
હતું-ઈત્યાદિ પહેલો અને બીજો ભાંગો કહેવો.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું લેશ્યાવાઝા અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ !
અહીં પહેલો અને બીજો ભાંગો કહેવો. એમ લેશ્યાદિ બધા પદોમાં પહેલો અને બીજો ભાંગો કહેવો. પણ સમ્યગ્મિધ્યાત્વ (મિશ્રદષ્ટિ) મનો-

दिय—तेइंदिय—चउरिंदियाणं वयजोगो न भन्नइ । पंचिंदियतिरिक्खज्जोणियाणं पि सम्मामिच्छत्तं, ओहिनाणं, विभंगनाणं, मणजोगो, वयजोगो—एयाणि पंच पदाणि ण भन्नंति । मणुस्साणं अलेस्स—सम्मामिच्छत्तं—मणपज्जवणाण—केवलनाण—विभंगनाण—नोस्स—शोवउत्त—अवेदग—अकसायी—मणजोग—वयजोग—अजोगि—एयाणि एक्कारस्स पदाणि ण भन्नंति । वाणमंतर—जोइसिय—वेमाणियाणं जहा नेरइयाणं तहेव ते तिञ्चि न भन्नंति । सध्वेसि जाणि सेसाणि ठाणाणि सध्वत्थ पढम—वितिया भंगा । एग्गिदियाणं सध्वत्थ पढम—वितिया भंगा । जहा पावे एवं नाणावरणिज्जेण वि दंडओ, एवं आउयवज्जेसु जाव—अंतराइए दंडओ ।

३. [प्र०] अणंतरोववन्नए णं भंते ! नेरइए आउयं कम्मं किं बंधी—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! बंधी न बंधइ बंधिस्सइ ।

४. [प्र०] सलेस्से णं भंते ! अणंतरोववन्नए नेरइए आउयं कम्मं किं बंधी—? [उ०] एवं चेव ततिओ भंगो, एवं जाव—अणागारोवउत्ते । सध्वत्थ वि ततिओ भंगो । एवं मणुस्सवज्जं जाव—वेमाणियाणं । मणुस्साणं सध्वत्थ ततिय—चउत्था भंगा, नवरं कण्हपक्खिएसु ततिओ भंगो, सध्वेसि नाणत्ताइं ताइं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति ।

छवीसतिमे बंधिसए बीओ उद्देशो समत्तो ।

योग अने वचनयोग संबन्धे न *पूछवुं. ए प्रमाणे यावत्—स्तनितकुमारो सुधी जाणवुं. बेइन्द्रिय, तेइन्द्रिय, अने चउरिन्द्रियने वचनयोग न कहेवो. पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिकोने सम्यग्मिथ्यात्व, अवधिज्ञान, विभंगज्ञान, मनोयोग अने वचनयोग—ए पांच पदो न कहेवां. मनुष्योने अले-श्यपणुं, सम्यग्मिथ्यात्व, मनःपर्यवज्ञान, केवलज्ञान, विभंगज्ञान, नोसंज्ञोपयोग, अवेदक, अकषायित्व, मनोयोग, वचनयोग अने अयोगित्व—ए अगियार पदो न कहेवा. जेम नैरयिकोने कह्युं छे तेम वानव्यंतर, ज्योतिषिक अने वैमानिकने पण पूर्वोक्त त्रण पद न कहेवा. बाकीनां बधा स्थाने पहिलो अने बीजो भांगो जाणवो. एकेन्द्रियने सर्वत्र पहिलो अने बीजो भांगो कहेवो. जेम पापकर्म संबन्धे कह्युं तेम ज्ञानावरणीय कर्म संबन्धे पण दंडक कहेवो. ए रीते आयुष सिवाय यावत्—अंतराय कर्म सुधी पण दंडक कहेवो.

३. [प्र०] हे भगवन् ! शुं अनंतरोपपन्न नैरयिके आयुष्य कर्म बांध्युं हतुं—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेणे पूर्वे आयुष कर्म बांध्युं हतुं, बांधतो नथी अने बांधशे.

आयुषनो बन्ध.

४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं लेइयावाळा अनंतरोपपन्न नैरयिके आयुष कर्म बांध्युं हतुं—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! पूर्वे प्रमाणे त्रीजो भांगो जाणवो. ए प्रमाणे यावत्—अनाकार उपयोग सुधी बधे त्रीजो भांगो जाणवो. एम मनुष्य सिवाय यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं. मनुष्योने बधे त्रीजो अने चोथो भांगो जाणवो. परन्तु विशेष ए के, कृष्णपाक्षिकने त्रीजो भांगो कहेवो. बधार्मा पूर्वे प्रमाणे मित्रता जाणवी. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

छवीशमा बंधिशतकमां द्वितीय उद्देशक समाप्त.

तईओ उद्देशो ।

१. [प्र०] परंपरोववन्नए णं भंते ! नेरइए पावं कम्मं किं बंधी—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अत्थेगतिए पढम—वितिया । एवं जहेच पढमो उद्देशओ तहेव परंपरोववन्नएहि वि उद्देशओ भाणियधो नेरइयाइओ तहेव नवदंडगसद्धिओ । अट्टण्ह वि कम्मप्प-गडीणं जा जस्स कम्मस्स वत्तधया सा तस्स अहीणमतिरित्ता नेयधा जाव—वेमाणिया अणागारोवउत्ता । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति ।

छवीसतिमे बंधिसए तईओ उद्देशो समत्तो ।

त्रीजो उद्देशक.

[परंपरोपपन्न नैरयिकादि चोवीश दंडकने आश्रयी पापकर्मादिनी बन्धवक्तव्यता—]

१. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परंपरोपपन्न नैरयिके पापकर्म बांध्युं हतुं—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! कोइके बांध्युं हतुं—इत्यादि पहिलो अने बीजो भांगो समजवो. जेम प्रथम उद्देशक कह्यो छे तेम परंपरोपपन्न नैरयिकादिसंबन्धे पापकर्मादि नव दंडक सहित आ उद्देशक कहेवो. आठ कर्म प्रकृतिओमां जेने जे कर्मनी वक्तव्यता कही छे तेने ते कर्मनी वक्तव्यता बराबर कहेवी. ए प्रमाणे यावत्—अनाकार उपयोगवाळा वैमानिको सुधी जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

परंपरोपपन्न नैरयिक-
ने पापकर्मानो बन्ध.

छवीशमा बंधिशतकमां तृतीय उद्देशक समाप्त.

२ * अनंतरोपपन्न नैरयिको अपर्याप्त होवाथी तेने मिश्र दृष्टि, मनोयोग अने वचनयोग होता नथी माटे ए त्रण बाबत न पूछवी.

ચતુર્થો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અણંતરોગાદય ણં મંતે ! નેરદ્દય પાવં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગતિય-પવં જહેવ અણં-તરોવવન્નપર્હિ નવદંડકસંગહિઓ ઉદ્દેસો મણિઓ તહેવ અણંતરોગાદયદિ વિ અહીણમતિરિત્તો મણિયદ્ધો નેરદ્દયાદીપ જાવ-વેમાણિય । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

છવીસતિમે બંધિસય ચતુર્થો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

ચતુર્થ ઉદ્દેશક.

[અનન્તરાવગાઢ નૈરયિકાદિ ચોવીશ દંડકને આશ્રયી પાપકર્માદિની બન્ધવક્તવ્યતા]

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું *અનંતરાવગાઢ નૈરયિકે પાપ કર્મ બાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ અનંતરોપપન્નક સાથે પાપકર્માદિ નવદંડકસંગૃહીત ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ અનંતરાવગાઢ નૈરયિકાદિ સંબંધે પળ વૈમાનિક છુધી ઉદ્દેશક કહેવો. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'.

છવીશમા શતકમાં ચતુર્થ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પંચમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] પરંપરોગાદય ણં મંતે ! નેરદ્દય પાવં કમ્મં કિં બંધી-? [ઉ૦] જહેવ પરંપરોવવન્નપર્હિ ઉદ્દેસો સો વેવ નિરવસેસો મણિયદ્ધો । 'સેવં મંતે ! સેવ મંતે' ! ત્તિ ।

છવીસતિમે બંધિસય પંચમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પાંચમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું પરંપરાવગાઢ નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] જેમ પરંપરોપપન્નક સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ પરંપરાવગાઢ સંબંધે પળ સંપૂર્ણ ઉદ્દેશક કહેવો. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'.

છવીશમા શતકમાં પંચમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

છટ્ઠો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અણંતરાહારય ણં મંતે ! નેરતિય પાવં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] પવં જહેવ અણંતરોવવન્નપર્હિ ઉદ્દેસો તહેવ નિરવસેસં । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

છવીસતિમે સય છટ્ઠો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

છટ્ઠો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું અનન્તરાહારક (આહારના પ્રથમસમયે વર્તમાન) નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ અનન્તરોપપન્નક સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ અનન્તરાહારક સંબંધે પળ સંપૂર્ણ ઉદ્દેશક કહેવો. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'.

છવીશમા શતકમાં છટ્ઠો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

સત્તમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] પરંપરાહારય ણં મંતે ! નેરદ્દય પાવં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પવં જહેવ પરંપરોવવન્નપર્હિ ઉદ્દેસો તહેવ નિરવસેસો મણિયદ્ધો । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

છવીસતિમે સય સત્તમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

સત્તમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું પરંપરાહારક (આહારના દ્વિતીયાદિ સમયે વર્તમાન) નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પરંપરોપપન્નક સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો છે તે જ રીતે પરંપરાહારક સંબંધે પળ સંપૂર્ણ ઉદ્દેશક કહેવો. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'.

છવીશમા શતકમાં સાતમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૧ * જે જીવ એક પળ સમયના અન્તર સિવાય ઉત્પત્તિસ્થાનને આશ્રયી રહેલો હોય તે અનન્તરાવગાઢ કહેવાય છે, પરન્તુ તેવો અર્થ કરતાં અનન્તરોપપન્નક અને અનન્તરાવગાઢના અર્થમાં ભિન્નતા થતી નથી. તેથી ઉત્પત્તિના એક સમય પછી એક પળ સમયના અન્તર સિવાય ઉત્પત્તિસ્થાનને અવગાહી રહેલો હોય તે અનન્તરાવગાઢ, અને એકાદિ સમયયુગ્મ અન્તર હોય તે પરંપરાવગાઢ. અર્થાત્—અનન્તરાવગાઢ ઉત્પત્તિના દ્વિતીય સમયવર્તી હોય છે અને પરંપરાવગાઢ ઉત્પત્તિના તૃતીયાદિસમયવર્તી હોય છે.—ટીકા.

अष्टमो उद्देशो ।

१. [प्र०] अणंतरपञ्चत्तण णं भंते ! नेरइए पावं कम्मं किं बंधी-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहेव अणंतरोववन्नपरिहं उद्देशो तद्देव निरवसेसं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

छवीसतिमे सए अष्टमो उद्देशो समत्तो ।

आठमो उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! शुं अनंतरपर्याप्त (पर्याप्तपणाना प्रथम समयवर्ती) नैरयिके पाप कर्म बांधुं हतुं-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! जेम अनन्तरोपपन्न संबंधे उद्देशक क्खो तेम अनंतरपर्याप्तक संबंधे पण संपूर्ण उद्देशक क्खेवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

अनन्तरपर्याप्तने
कर्मवन्ध.

छवीशमा शतकमां आठमो उद्देशक समाप्त.

नवमो उद्देशो ।

१. [प्र०] परंपरपञ्चत्तण णं भंते ! नेरइए पावं कम्मं किं बंधी-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एवं जहेव परंपरोववन्नपरिहं उद्देशो तद्देव निरवसेसो भाणियच्चो । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । जाव-विहरइ ।

छवीसतिमे बंधिसए नवमो उद्देशो समत्तो ।

नवमो उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परंपरपर्याप्त (पर्याप्तपणाना द्वितीयादि समयवर्ती) नैरयिके पापकर्म बांधुं हतुं-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! जेम परंपरोपपन्नक संबंधे उद्देशक क्खो छे तेम परंपरपर्याप्त संबंधे पण संपूर्ण उद्देशक क्खेवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

परंपरपर्याप्तने
कर्मवन्ध.

छवीशमा शतकमां नवमो उद्देशक समाप्त.

दसमो उद्देशो ।

१. [प्र०] चरिमे णं भंते ! नेरइए पावं कम्मं किं बंधी-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एवं जहेव परंपरोववन्नपरिहं उद्देशो तद्देव चरिमेहिं निरवसेसो । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति २ जाव-विहरति ।

छवीसतिमे बंधिसए दसमो उद्देशो समत्तो ।

दशमो उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! शुं चरम (जेने नारकभव छेछो छे एवा) नैरयिके पापकर्म बांधुं हतुं-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! जेम परंपरोपपन्नक संबंधे उद्देशक क्खो तेम चरम नैरयिकादि संबंधे पण एज रीते *संपूर्ण उद्देशक क्खेवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

छवीशमा शतकमां दसमो उद्देशक समाप्त.

एक्कारसमो उद्देशो ।

१. [प्र०] अचरिमे णं भंते ! नेरइए पावं कम्मं किं बंधी-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अत्येगइए-एवं जहेव पढमोद्देसए, पढम-बितिया भंगा भाणियच्चो सच्चत्थ जाव-पंचिंदियतिरिक्खजोणियाणं ।

अगियारमो उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! शुं अचरम नैरयिके पापकर्म बांधुं हतुं-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! प्रथम उद्देशकमां क्खो प्रमाणे प्हेछो अने बीजो-एम वे भांगा बधे स्थळे यावत्-पंचिंदिय तिर्यचयोनिक्क सुधी क्खेवा.

अचरम नैरयिके
कर्मवन्ध.

१ * अही चरमोद्देशक परंपरोद्देशकनी पेठे क्खो छे, अने परंपरोद्देशक प्रथम उद्देशकनी पेठे छे. छतां तेमां मनुष्यपदने आश्रयी आयुषकर्मना बन्धमां आ विशेषता छे-प्रथम उद्देशकमां आयुषकर्मने अपेक्षी सामान्यतः चार भांगा क्खो छे, पण चरम मनुष्यने आश्रयी मात्र चोथो भांगो घटी शके छे. जे चरम मनुष्य छे तेणे पूर्वे आयुष बांधुं छे, पण वर्तमान समये बांधतो नथी, तेम भविष्यकाळमां बांधशे पण नहिं.—टीका.

૨. [પ્ર૦] અચરિમે ણં મંતે ! મણુસ્સે પાવં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગતિપ વંધી વંધઈ વંધિસ્સઈ, અત્યેગતિપ વંધી વંધઈ ન વંધિસ્સઈ; અત્યેગતિપ વંધી ન વંધઈ વંધિસ્સઈ ।

૩. [પ્ર૦] સલેસ્સે ણં મંતે ! અચરિમે મણુસે પાવં કમ્મં કિં વંધી-? [ઉ૦] ઇવં ચેવ તિન્નિ મંગા ચરમવિહૂણા માણિ-યઘા ઇવં જહેવ પદમુદ્દેસે । નવરં જેસુ તત્થ વીસસુ ચત્તારિ મંગા તેસુ ઇહ આદિહ્લા તિન્નિ મંગા માણિયઘા ચરિમમંગવજ્ઞા । અલેસ્સે કેવલનાળી ય અજોગી ય ઇપ્પ તિન્નિ વિ ન પુચ્છિજ્ઞંતિ, સેસં તહેવ । વાણમંતર-જોહસિય-વેમાણિપ જહા નેરહ્પ ।

૪. [પ્ર૦] અચરિમે ણં મંતે ! નેરહ્પ નાણાવરણિજ્ઞં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઇવં જહેવ પાવં૦ । નવરં મણુસ્સેસુ સકસાઈસુ લોમકસાઈસુ ય પદમ-વિતિયા મંગા, સેસા અટ્ટારસ ચરમવિહૂણા, સેસં તહેવ જાવ-વેમાણિયાણં । દરિ-સણાવરણિજ્ઞં પિ ઇવં ચેવ નિરવસેસં । વેયણિજ્ઞે સઘત્થ વિ પદમ-વિતિયા મંગા જાવ-વેમાણિયાણં, નવરં મણુસ્સેસુ અલેસ્સે, કેવલી અજોગી ય નત્થિ ।

૫. [પ્ર૦] અચરિમે ણં મંતે ! નેરહ્પ મોહણિજ્ઞં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહેવ પાવં તહેવ નિરવસેસં જાવ-વેમાણિપ ।

૬. [પ્ર૦] અચરિમે ણં મંતે ! નેરહ્પ આડયં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પદમ-વિતિયા મંગા, ઇવં સઘ-પદેસુ વિ । નેરહ્પાણં પદમ-તતિયા મંગા, નવરં સમ્મામિચ્છત્તે તતિઓ મંગો, ઇવં જાવ-થણિયકુમારાણં । પુઢવિક્કાઈય-આડ-કાઈય-વણસ્સઈકાઈયાણં તેડલેસ્સાપ્પ તતિઓ મંગો, સેસેસુ પદેસુ સઘત્થ પદમ-તતિયા મંગા, તેડકાઈય-વાડકાઈયાણં સઘત્થ પદમ-તતિયા મંગા, વેહંદિય-તેહંદિય-ચડરિંદિયાણં ઇવં ચેવ, નવરં સમ્મત્તે ઓહિનાણે આભિણિવોહિયનાણે સુચનાણે ઇપ્પ ચડસુ વિ ઠાણેસુ તતિઓ મંગો । પંચેદિયતિરિપ્પજોણિયાણં સમ્મામિચ્છત્તે તતિઓ મંગો, સેસેસુ પદેસુ સઘત્થ પદમ-તતિયા મંગા । મણુસ્સાણં સમ્મામિચ્છત્તે અવેદપ્પ અકસાઈમ્મિ ય તતિઓ મંગો, અલેસ્સ-કેવલનાણ-અજોગી ય ન પુચ્છિજ્ઞંતિ; સેસ-

અચરમ મનુષ્યને
વન્ધ.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું અચરમ મનુષ્યે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ કોઈપ પાપકર્મ બાંધ્યું હતું, બાંધે છે અને બાંધશે; ૨ કોઈપ બાંધ્યું હતું, બાંધે છે અને બાંધશે નહિ, ૩ કોઈપ બાંધ્યું હતું, નથી બાંધતો અને બાંધશે.

લેશ્યારહિત અચરમ
મનુષ્યને વન્ધ.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું લેશ્યારહિત અચરમ મનુષ્યે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઉપર કહ્યા પ્રમાણે છેલ્લા સિવાયના બાકીના ત્રણ ભાંગા કહેવા. બાકી બધું પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું. પરંતુ વિશેષ એ કે, જે વીસ પદોમાં ચાર ભાંગા કહ્યા છે તેમાંથી અહીં છેલ્લા ભાંગા સિવાયના પ્રથમના ત્રણ ભાંગા કહેવા. લેશ્યારહિત, કેવલજ્ઞાની અને અયોગી મનુષ્ય-એ ત્રણ સંબંધે ન પૂછવું. વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિકોને નૈરયિકોની પેઠે જાણવું.

અચરમ નૈરયિકને
જ્ઞાનાવરણીયનો
વન્ધ.

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું અચરમ નૈરયિકે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પાપ કર્મ સંબંધે કહ્યું છે તેમ અહીં પણ જાણવું, પરંતુ વિશેષ એ કે કષાયી અને લોમકષાયી મનુષ્યોમાં પહેલો અને બીજો ભાંગો કહેવો, તથા બાકીના અટ્ટાર પદમાં છેલ્લા ભાંગા સિવાયના બાકીના ત્રણે ભાંગા કહેવા. બાકી બધું એ પ્રમાણે જાણવું. એ રીતે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી સમજવું. દર્શનાવરણીય કર્મ સંબંધે પણ એ રીતે બધું જાણવું. વેદનોય કર્મ સંબંધે બધે સ્થલે પહેલો અને બીજો ભાંગો-એમ બે ભાંગા યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવા. વિશેષ એ કે, મનુષ્યપદમાં લેશ્યારહિત, કેવલી અને અયોગી અચરમ મનુષ્ય નથી.

અચરમ નૈરયિકને
મોહનીય વન્ધ.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું અચરમ નૈરયિકે મોહનીય કર્મ બાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પાપકર્મ સંબંધે કહ્યું તેમ બધું યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

અચરમ નૈરયિકને
આયુષવન્ધ.

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું અચરમ નૈરયિકે આયુષ કર્મ બાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પહેલો અને બીજો ભાંગો જાણવો. એ રીતે ત્રણ પદોમાં પણ જાણવું. નૈરયિકો વિષે પહેલો અને ત્રીજો ભાંગો કહેવો. વિશેષ એ કે, સમ્યક્વમિધ્યાત્વમાં ત્રીજો ભાંગો જાણવો. એ રીતે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું. પૃથિવીકાયિક, અપ્કાયિક અને વનસ્પતિકાયિકોને તેજોલેશ્યામાં ત્રીજો ભાંગો કહેવો. બાકી ત્રણ પદોમાં ત્રણે સ્થલે પહેલો અને ત્રીજો ભાંગો જાણવો. અગ્નિકાયિક અને વાયુકાયિકોને ત્રણે સ્થલે પ્રથમ અને તૃતીય ભાંગો કહેવો. વેહંદ્રિય, તેહંદ્રિય અને ચડરિન્દ્રિયને વિષે પણ સમજ જાણવું. પણ વિશેષ એ કે સમ્યક્ત્વ, ઔષ્ઠિકજ્ઞાન, આભિનિવોધિક જ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાન-એ ચારે સ્થાનોમાં ત્રીજો ભાંગો સમજવો. પંચેદ્રિય તિર્યંચયોનિકોને સમ્યગ્મિધ્યાત્વમાં ત્રીજો ભાંગો અને બાકીનાં સ્થાનોમાં સર્વત્ર પ્રથમ અને તૃતીય ભાંગો જાણવો. મનુષ્યોને સમ્યગ્મિધ્યાત્વ, અવેદક અને અકષાયી-એ ત્રણ પદોમાં ત્રીજો ભાંગો જાણવો. લેશ્યારહિત, કેવલજ્ઞાન અને અયોગી સંબંધે પ્રશ્ન ન કરવો. બાકી ત્રણ પદોમાં સર્વત્ર પ્રથમ અને તૃતીય ભાંગો કહેવો. જેમ નૈરયિકો સંબંધે કહ્યું તેમ

पदेसु सद्यत्थ पदम—ततिया भंगा, वाणमंतर—जोहसिय—वेमाणिया जहा नेरइया । नामं गोयं अंतरायं च जहेव नानावर-
णिज्जं तहेव निरवसेसं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति जाव—विहरइ ।

छवीसतिमे बंधिसए एकारसमो उद्देशो समत्तो ।

छवीसतिमं सयं समत्तं ।

वानव्यंतर, ज्योतिषिक अने वैमानिको संबंधे पण जाणवुं. जेम ज्ञानावरणीय कर्मसंबंधे जणाव्युं तेम नाम, गोत्र अने अंतराय संबंधे बधुं समजवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'—एम कही यावत्—विहरे छे.

छवीशमा शतकमां अगियारमो उद्देशक समाप्त.

छवीशमुं शतक समाप्त.

सत्तवीसतिमं सयं ।

१. [प्र०] जीवे णं भंते ! पाचं कम्मं किं करिंसु करेन्ति करिस्संति १, करिंसु करेन्ति न करिस्संति २, करिंसु न करेन्ति करिस्संति ३, करिंसु न करेन्ति न करेस्संति ४ ? [उ०] गोयमा । अत्येगतिप करिंसु करेन्ति करिस्संति १, अत्येगतिप करिंसु करेन्ति न करिस्संति २, अत्येगतिप करिंसु न करेन्ति करेस्संति ३, अत्येगतिप करिंसु न करेन्ति न करेस्संति ।

२. [प्र०] सलेस्से णं भंते ! जीवे पावं कम्मं—एवं एपणं अभिलावेणं जच्चेव बंधिसप वत्तय्या सच्चेव निरघसेसा भाणियघ्वा, तद्देव नवदंडगसंगहिया प्रकारस उद्देसगा भाणियघ्वा ।

सत्तविसतिमं करिंसुसयं समत्तं ।

सत्यावीशमुं शतक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! १ जीवे *पापकर्म कर्तुं हतुं, करे छे अने करशे ? २ कर्तुं हतुं, करे छे अने करशे नहि ? ३ कर्तुं हतुं, करतो नथी अने करशे ? ४ कर्तुं हतुं, करतो नथी अने करशे नहि ? [उ०] हे गौतम ! १ कोइक जीवे कर्तुं हतुं, करे छे अने करशे. २ कोइक जीवे कर्तुं हतुं, करे छे अने करशे नहि. ३ कोइक जीवे कर्तुं हतुं, करतो नथी अने करशे. अने कोइक जीवे कर्तुं हतुं, करतो नथी अने करशे नहि.

२. [प्र०] हे भगवन् ! लेयावाळा जीवे पाप कर्म कर्तुं हतुं—इत्यादि पूर्वोक्त पाठ वडे बंधिशतकमां जे वक्तव्यता कही छे ते बधी वक्तव्यता अहीं कहेवी. तेमज नव दंडक सहित अगियार उद्देशको पण अहीं कहेवा.

सत्यावीशमुं *करिंसु शतक समाप्त.

१ * प्रश्नमां बन्धिपद होवाथी छवीशमुं बन्धिपदक कहेवाय छे तेम अहीं प्रश्नमां 'करिंसु' पद होवाथी सत्यावीशमुं करिंसुशतक कहेवामां आवे छे. यद्यपि कर्मना बन्ध अने करणमां कांइ पण भेद नथी तो पण बन्ध एटले सामान्यरूपे कर्मनुं बांधनुं अने करण एटले संक्रमादि स्वरूपे करनुं—ए विशेषता जणावदा बन्ध अने करणनो जुदां निर्देश कर्तौं छे.

अट्टवीसतिमं सयं ।

पढमो उद्देशो ।

१. [प्र०] जीवा णं भंते ! पावं कम्मं कहिं समज्जिणिसु, कहिं समायरिसु ? [उ०] गोयमा ! सध्वे वि ताव तिरिक्खजोणिपसु होज्जा १, अहवा तिरिक्खजोणिपसु य नेरइएसु य होज्जा २, अहवा तिरिक्खजोणिपसु य मणुस्सेसु य होज्जा ३, अहवा तिरिक्खजोणिपसु य देवेसु य होज्जा ४, अहवा तिरिक्खजोणिपसु य नेरइएसु य मणुस्सेसु य होज्जा ५, अहवा तिरिक्खजोणिपसु य नेरइएसु य देवेसु य होज्जा ६, अहवा तिरिक्खजोणिपसु य मणुस्सेसु य देवेसु य होज्जा ७, अहवा तिरिक्खजोणिपसु य नेरइएसु य मणुस्सेसु य देवेसु य होज्जा ८ ।

२. [प्र०] सलेस्सा णं भंते ! जीवा पावं कम्मं कहिं समज्जिणिसु, कहिं समायरिसु ? [उ०] एवं चेव । एवं कण्हलेस्सा, जाव-अलेस्सा । कण्हपक्खिया, सुक्कपक्खिया । एवं जाव-अणागारोवउत्ता ।

३. [प्र०] नेरइया णं भंते ! पावं कम्मं कहिं समज्जिणिसु, कहिं समायरिसु ? [उ०] गोयमा ! सध्वे वि ताव तिरिक्खजोणिपसु होज्जा त्ति-एवं चेव अट्ट भंगा भाणियध्वा । एवं सध्वत्थ अट्ट भंगा, एवं जाव-अणागारोवउत्ता वि ।

अठ्ठावीशमुं शतक.

प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! जीवोए कइ गतिमां पाप कर्मनुं समर्जन-ग्रहण कयुं हतुं अने कइ गतिमां पाप कर्मनुं आचरण कयुं हतुं ? [उ०] हे गौतम ! १ बधा जीवो *तिर्यचयोनिमां हता, २ अथवा बधा जीवो तिर्यचयोनिमां अने नैरयिकोमां हता, ३ अथवा बधा जीवो तिर्यचयोनिमां अने मनुष्योमां हता ४ अथवा बधा जीवो तिर्यचयोनिमां अने देवोमां हता, ५ अथवा बधा जीवो तिर्यचयोनिमां, नैरयिकोमां अने मनुष्योमां हता, ६ अथवा बधा जीवो तिर्यचयोनिमां, नैरयिकोमां अने देवोमां हता, ७ अथवा बधा जीवो तिर्यचयोनिमां, मनुष्योमां अने देवोमां हता, ८ अथवा बधा तिर्यचयोनिमां, नैरयिकोमां, मनुष्योमां अने देवोमां हता. [अने ते गतिमां तेओए पापकर्मनुं समर्जन अने समाचरण कयुं हतुं.]

कइ गतिमां पापकर्मनुं समर्जन थाय ?

२. [प्र०] हे भगवन् ! लेश्यावाळा जीवोए कइ गतिमां पाप कर्मनुं समर्जन अने समाचरण कयुं हतुं ? [उ०] हे गौतम ! पूर्वनी पेठे जाणवुं. कृष्णलेश्यावाळा यावत्-अलेश्या-लेश्यारहित, कृष्णपाक्षिक, शुक्लपाक्षिक, यावत्-अनाकार उपयोगवाळा संबधे पण एज प्रमाणे समजवुं.

लेश्या.

३. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिकोए कइ गतिमां पापकर्म उपाजन कयुं हतुं अने कइ गतिमां पाप कर्मनुं आचरण कयुं हतुं ? [उ०] हे गौतम ! बधाय जीवो तिर्यचयोनिकोमां हता-इत्यादि पूर्वनी पेठे आठे भांगा कहेवा, एम सर्वत्र आठे भांगा कहेवा. ए प्रमाणे

नैरयिकोने पापकर्मनुं समर्जन.

१ * अहीं तिर्यचयोनि घणा जीवोने आश्रय होवाथी सर्व जीवोनी माताना स्थाने छे. तेथी अन्य नारकादि बधा जीवो कदाचिद् तिर्यचोथी आपी उत्पन्न थया होय, माटे ते बधा तिर्यचयोनिकोमां हता एम कहेवाय छे, अने त्यां तेओए नरकगत्यादिना हेतुभूत पापकर्मनुं समर्जन कयुं हतुं.

२ † पाप कर्मनुं समर्जन-उपाजन अने समाचरण-पापकर्मना हेतुभूत पापक्रियानुं आचरण, अर्थात् पापक्रियाना समाचरणद्वारा जीवे पाप कर्म कइ गतिमां उपाजन कयुं हतुं ? अथवा समर्जन अने समाचरण बन्ने पर्यायशब्दो छे एटले बन्ने एकज अर्थना बोधक छे. सूत्रनी विचित्र शैली होवाथी समर्जन अने समाचरण बन्ने कहेवामां आब्या छे.

एवं जाव-वेमाणियाणं । एवं नाणावरणिज्जेण वि दंडओ, एवं जाव-अंतराइएणं । एवं एए जीवादीया वेमाणियपज्जवसाणा नव दंडगा भवन्ति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति जाव-विहरइ ।

अट्टवीसतिमे सए पढमो उद्देशो समत्तो ।

यावत्-अनाकारोपयोगवाळा संबंधे समजवुं. अने [दंडकना क्रमथी] यावत्-वैमानिको सुधी एज रीते जाणवुं. एम ज्ञानावरणीय, यावत्-अंतराय कर्मवडे पण दंडक कहेवो. 'एम जीवथी मांडीने वैमानिक पर्यन्त नव दंडक थाय छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'-एम कही यावत्-विहरे छे.

अठ्यावीशमा शतकमां प्रथम उद्देशक समाप्त.

बीओ उद्देशो.

१. [प्र०] अणंतरोववन्नगा णं भंते ! नेरइया पावं कम्मं कहिं समज्जिणिंसु, कहिं समायरिंसु ? [उ०] गोयमा ! सधे वि ताव तिरिक्खजोणिएसु होज्जा, एवं एत्थ वि अट्ट भंगा । एवं अणंतरोववन्नगाणं नेरइयाईणं जस्स जं अत्थि लेसादीयं अणागारोवओगपज्जवसाणं तं सधं एयाए भयणाए भाणियधं जाव-वेमाणियाणं । नवरं अणंतरेसु जे परिहरियद्धा ते जहा बंधि-सए तहा इहं पि । एवं नाणावरणिज्जेण वि दंडओ, एवं जाव-अंतराइएणं निरवसेसं । एसो वि नवदंडगसंगहिओ उद्देशओ भाणियधो । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

अट्टवीसतिमे सए बीओ उद्देशो समत्तो ।

द्वितीय उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! अनंतरोपपन्न (तुरत उत्पन्न थयेला) नैरयिकोए कइ गतिमां पाप कर्मनुं समर्जन कर्युं अने कइ गतिमां पाप कर्मनुं समाचरण कर्युं ? [उ०] हे गौतम ! ते बधा य तिर्यग्योनिकोमां हत्ता. एम अहीं पण आठ भांगा जाणवा. अनंतरोपपन्नक नैरयिकोने अपेक्षी जेने जे लेइयादिक अनाकार उपयोग सुधी होय ते बधुं विकल्पथी यावत्-वैमानिको सुधी कहेवुं. पण विशेष ए के, जे अनंतरोपपन्न जीवोमां जे जे बाबत (मिश्रदृष्टि, मनोयोग, वचनयोगादि) परिहार करवा योग्य होय ते ते बाबत बंधिशतकमां कहा प्रमाणे परिहरवी. ए रीते ज्ञानावरणीय अने यावत्-अंतराय कर्म वडे पण नव दंडकसहित आ उद्देशक कहेवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

अठ्यावीशमा शतकमां बीजो उद्देशक समाप्त.

३-११ उद्देशगा ।

१. एवं एएणं कमेणं जहेव बंधिसए उद्देशगाणं परिवाडी तहेव इहं पि अट्टसु भंगेसु नेयद्धा । नवरं जाणियधं जं जस्स अत्थि तं तस्स भाणियधं जाव-अचरिमुद्देशो । सधे वि एए एकारस उद्देशगा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति जाव-विहरइ ।

अट्टवीसतिमे सए ३-११ उद्देशगा समत्ता

अट्टवीसतिमं कम्मसमज्जणसयं समत्तं ।

३-११ उद्देशको.

१. एम एज क्रमथी जेम बंधिशतकमां उद्देशकोनी परिपाटी कही छे तेम अहीं पण आठे भांगामां जाणवी. परन्तु विशेष ए के, जेने जे होय तेने ते छेह्हा उद्देशक सुधी कहेवुं. एम बधा मळीने अगियार उद्देशको थाय छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

अठ्यावीशमा शतकमां ३-११ उद्देशको समाप्त.

अठ्यावीशमुं कर्मसमर्जन शतक समाप्त.

एगूणतीसतिमं सयं पढमो उद्देशो ।

१. [प्र०] जीवा णं भंते ! पावं कम्मं किं समायं पट्टविंसु समायं निट्टविंसु १, समायं पट्टविंसु विसमायं निट्टविंसु २, विसमायं पट्टविंसु समायं निट्टविंसु ३, विसमायं पट्टविंसु विसमायं निट्टविंसु ? [उ०] गोयमा ! अत्थेगइया समायं पट्टविंसु समायं निट्टविंसु १, जाव-अत्थेगइया विसमायं पट्टविंसु विसमायं निट्टविंसु ४ ।

२. [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ-‘अत्थेगइया समायं पट्टविंसु समायं निट्टविंसु’-तं चेव ? [उ०] गोयमा ! जीवा चउच्चिहा पन्नत्ता, तंजहा-अत्थेगइया समाउया समोववन्नगा १, अत्थेगइया समाउया विसमोववन्नगा २, अत्थेगइया विसमाउया समोववन्नगा ३, अत्थेगइया विसमाउया विसमोववन्नगा ४ । १ तत्थ णं जे ते समाउया समोववन्नगा ते णं पावं कम्मं समायं पट्टविंसु समायं निट्टविंसु । २ तत्थ णं जे ते समाउया विसमोववन्नगा ते णं पावं कम्मं समायं पट्टविंसु विसमायं निट्टविंसु । तत्थ णं जे ते विसमाउया समोववन्नगा ते णं पावं कम्मं विसमायं पट्टविंसु समायं निट्टविंसु । तत्थ णं जे ते विसमाउया विसमोववन्नगा ते णं पावं कम्मं विसमायं पट्टविंसु विसमायं निट्टविंसु । से तेणट्टेणं गोयमा ! तं चेव ।

ओगणत्रीशमुं शतक प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! १ शुं घणा जीवो पाप कर्मने भोगववानी शरुआत एक काळे करे छे अने तेनो अंत पण एक काळे करे छे ? २ भोगववानी शरुआत एक काळे करे छे अने तेनो अंत भिन्न काळे करे छे ? ३ भोगववानी शरुआत भिन्न काळे करे छे अने अंत एक काळे करे छे के तेने भोगववानी शरुआत भिन्न काळे करे छे अने तेनो अंत पण भिन्न काळे करे छे ? [उ०] हे गौतम ! केटलाक जीवो पाप कर्मने भोगववानी शरुआत एक काळे करे छे अने तेनो अंत पण एक काळे करे छे. ए रीते यावत्—कोइ जीवो तो पाप कर्मने भोगववानी शरुआत भिन्न काळे करे छे अने तेनो अंत पण भिन्न काळे करे छे.

पापकर्मना वेदननो
प्रारंभ अने अन्त.

२. [प्र०] हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहो छो के ‘केटलाक जीवो पाप कर्मने भोगववानी शरुआत एक काळे करे छे अने तेनो अंत पण एक काळे करे छे’-इत्यादि पूर्वमां कह्युं छे ते प्रमाणे कहेवुं. [उ०] हे गौतम ! जीवो चार प्रकारना कहा छे. ते आ प्रमाणे—१ केटलाक जीवो समान काळे आयुषना उदयवाळा अने समकाळे भवान्तरमां उत्पन्न थयेला, २ केटलाक जीवो समान काळे आयुषना उदयवाळा अने जुदा जुदा समये परभवमां उत्पन्न थयेला, ३ केटलाक जुदा जुदा काळे आयुषना उदयवाळा अने साथे उत्पन्न थयेला तथा ४ केटलाक जुदा जुदा काळे आयुषना उदयवाळा अने जुदा जुदा समये परभवमां उत्पन्न थयेला होय छे. १ तेमां जे जीवो समानकाळे आयुषना उदयवाळा अने परभवमां साथे उत्पन्न थयेला होय छे तेओ एकज काळे पाप कर्मने भोगववानी शरुआत करे छे अने तेनो अंत पण एक काळे करे छे. २ जे जीवो समान काळे आयुषना उदयवाळा अने जुदा जुदा समये परभवमां उत्पन्न थयेला होय छे तेओ पाप कर्मने भोगववानी शरुआत एक काळे करे छे अने तेनो अंत पण जुदा जुदा समये करे छे. ३ जे जीवो जुदा जुदा काळे आयुषना उदयवाळा अने साथे परभवमां उत्पन्न थयेला होय छे तेओ पाप कर्मने भोगववानी शरुआत जुदा जुदा काळे करे छे अने तेनो अंत एक काळे करे छे ४ अने जे जीवो जुदा जुदा काळे आयुषना उदयवाळा अने जुदा जुदा समये परभवमां उत्पन्न थयेला छे तेओ पाप कर्मने भोगववानी शरुआत जुदा जुदा काळे करे छे अने तेनो अंत पण जुदा जुदा काळे करे छे. ए कारणथी हे गौतम !—इत्यादि पूर्व प्रमाणे कहेवुं.

तेम कहेवानुं कारण.

૩. [પ્ર૦] સલેસ્સા ણં મંતે ! જીવા પાવં કમ્મં-? [૩૦] एवं चेव, एवं सध्दुण्णेषु वि जाव-अणागारोवउत्ता । एए सध्दु वि पया एयाए वत्तध्दयाए भाणियध्दा ।

૪. [પ્ર૦] નેરહ્યા ણં મંતે ! પાવં કમ્મં કિં સમાયં પટ્ટવિસુ સમાયં નિટ્ટવિસુ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! અત્થેગહ્યા સમાયં પટ્ટવિસુ-एवं जहेव जीवाणं तहेव भाणियध्दं जाव-अणागारोवउत्ता । एवं जाव-वेमाणियाणं जरस्स जं अत्थि तं एएणं चेव कमेणं भाणियध्दं । जहा पावेण दंडध्दो, एएणं कमेणं अट्टसु वि कम्मप्पगडीसु अट्ट दंडगा भाणियध्दा जीवादीया वेमाणि-यपज्जवसाणा । एसो नवदंडगसंगह्दिओ पढमो उहेसो भाणियध्दो । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! त्ति ।

एगूणतीसतिमे सए पढमो उहेसो समत्तो ।

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું લેણ્યાવાળા જીવો પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત એક કાલે કરે છે-હ્યાદિ પૂર્વ પ્રમાણે પૂછવું. [૩૦] હે ગૌતમ ! ઉત્તર પૂર્વ પ્રમાણે સમજવો. બધાં સ્થાનોમાં પણ યાવત્—અનાકાર ઉપયોગવાળા સુધી સમજવું. એ બધાં પદો પણ એ જ વક્તવ્યતાથી કહેવાં.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત એક કાલે કરે છે અને તેનો અંત પણ એક કાલે કરે છે-હ્યાદિ પૂછા. [૩૦] હે ગૌતમ ! જેમ જીવો સંબંધે આગલ જણાવ્યું તેમ નૈરયિકો સંબંધે પણ જાણવું. એમ યાવત્—અનાકાર ઉપયોગવાળા નૈરયિકો સંબંધે સમજવું. એજ પ્રકારે યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જેને જે હોય તે તેને આજ ક્રમથી કહેવું. જેમ પાપ કર્મ સંબંધે દંડક કહ્યો તેમ એ ક્રમવલે જીવથી માંડીને વૈમાનિકો સુધી આઠે કર્મપ્રકૃતિઓ સંબંધે આઠ દંડક કહેવા. એ રીતે નવદંડકસહિત આ પ્રથમ ઉદ્દેશક કહેવો. 'હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે, હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે'.

ઓગણત્રીશમા શતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

બીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અણંતરોવવન્નગા ણં મંતે ! નેરહ્યા પાવં કમ્મં કિં સમાયં પટ્ટવિસુ સમાયં નિટ્ટવિસુ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! અત્થેગહ્યા સમાયં પટ્ટવિસુ સમાયં નિટ્ટવિસુ, અત્થેગહ્યા સમાયં પટ્ટવિસુ વિસમાયં નિટ્ટવિસુ ।

૨. [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં મંતે ! एवं बुच्चइ-‘अत्थेगह्या सમાयं पट्टविसु-तं चेव’ ? [૩૦] ગોયમા ! અણંતરોવવન્નગા નેરહ્યા દુવિદ્ધા પન્નત્તા, તંજહા-અત્થેગહ્યા સમાડયા સમોવવન્નગા, અત્થેગહ્યા સમાડયા વિસમોવવન્નગા । તત્થ ણં જે તે સમાડયા સમોવવન્નગા તે ણં પાવં કમ્મં સમાયં પટ્ટવિસુ સમાયં નિટ્ટવિસુ । તત્થ ણં જે તે સમાડયા વિસમોવવન્નગા તે ણં પાવં કમ્મં સમાયં પટ્ટવિસુ વિસમાયં નિટ્ટવિસુ । સે તેણદ્દેણં-તં ચેવ ।

૩. [પ્ર૦] સલેસ્સા ણં મંતે ! અણંતરોવવન્ના નેરહ્યા પાવં-? [૩૦] एवं चेव, एवं जाव-अणागारोवउत्ता । एवं असु-

द्वितीय उद्देशक.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું અનંતરોપપન્ન (તુરતમાં ઉત્પન્ન થયેલા) નૈરયિકો એક કાલે પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત કરે છે અને તેનો અંત પણ એક કાલે કરે છે-હ્યાદિ પૂછા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓમાં કેટલાક એક કાલે પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત કરે છે અને તેનો અંત પણ એક કાલે જ કરે છે અને કેટલાક એક કાલે પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત કરે છે અને તેનો અંત જુદા જુદા સમયે કરે છે.

તેનો હેતુ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છો કે 'કેટલાક એક કાલે પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત કરે છે અને તેનો અંત પણ એક કાલે કરે છે-હ્યાદિ. [૩૦] હે ગૌતમ ! અનંતરોપપન્ન નૈરયિકો બે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે— ૧ કેટલાક સમકાલે આયુષના ઉદયવાળા અને સમકાલે પરભવમાં ઉત્પન્ન થયેલા, ૨ અને કેટલાક સમકાલે આયુષના ઉદયવાળા અને જુદા જુદા કાલે પરભવમાં ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે. તેમાં જેઓ સમકાલે આયુષના ઉદયવાળા અને પરભવમાં સાથે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ એક કાલે પાપકર્મને ભોગવવાની શરૂઆત કરે છે અને તેનો અંત પણ એક કાલે કરે છે. તથા જેઓ સમકાલે આયુષના ઉદયવાળા અને જુદા જુદા સમયે પરભવમાં ઉત્પન્ન થયા છે તેઓ પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત તો એક કાલે કરે છે અને તેનો અંત જુદા જુદા કાલે કરે છે. એ કારણથી એ પ્રમાણે કહ્યું છે.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું લેણ્યાવાળા અનંતરોપપન્ન નૈરયિકો પાપકર્મને ભોગવવાની શરૂઆત એક કાલે કરે છે-હ્યાદિ પૂછા. [૩૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વની પેઠે જાણવું. એ રીતે યાવત્—અનાકાર ઉપયોગવાળા સુધી સમજવું. એમ અસુરકુમારો અને યાવત્—

લેણ્યાને આશ્રયી પ્રસ્થાપન અને નિષ્ઠાપન.

નૈરયિકોને આશ્રયી પ્રસ્થાપન અને નિષ્ઠાપન.

અનંતરોપપન્ન નૈરયિકને આશ્રયી સમક પ્રસ્થાપનાદિ.

સલેશ્ય નૈરયિકને આશ્રયી સમક પ્રસ્થાપનાદિ.

रकुमारारणं । एवं जाव-वेमाणियाणं, नवरं जं जस्स अत्थि तं तस्स भाणियच्चं । एवं नाणावरणिज्जेण वि दंडओ, एवं निरव-
सेसं जाव-अंतराएणं । 'सेवं भंते! सेवं भंते'! त्ति जाव-विहरति ।

एगूणतीसतिमे सए वीओ उद्देशो समत्तो ।

वैमानिको संबंधे पण जाणवुं. पण विशेष ए के, जेने जे होय तेने ते कहेवुं. ए प्रमाणे ज्ञानावरणीय कर्म संबंधे पण दंडक कहेवो, अने
एम यावत्-अंतराय कर्म सुधी जाणवुं. 'हे भगवन्! ते एम ज छे, हे भगवन्! ते एमज छे.' एम कही यावत्-विहरे छे.

ओगणत्रीशमा शतकमां बीजो उद्देशक समाप्त.

३-११ उद्देशगा ।

एवं एएणं गमएणं जञ्चेव बंधिसए उद्देशगपरिवाडी सञ्चेव इह वि भाणियच्चा जाव-अचरिमो त्ति । अणंतरउद्देशगणं
चउण्ह वि एका वत्तधया, सेसाणं सत्तण्हं एका ।

एगूणतीसतिमे सए ३-११ उद्देशगा समत्ता

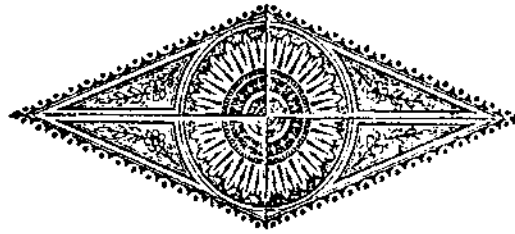
एगूणतीसतिमं कम्मपट्टवणसयं समत्तं ।

३-११ उद्देशको.

एम ए पाठवडे जेम बंधिशतकमां उद्देशकनी परिपाटि कही छे ते वधी उद्देशकनी परिपाटी अहीं पण यावत्—अचरम उद्देशक
सुधी कहेवी. अनन्तरसंबंधी चारे उद्देशकोनी एक वक्तव्यता कहेवी अने बाकीना (सात) उद्देशकोनी एक वक्तव्यता समजवी.

ओगणत्रीशमा शतकमां ३-११ उद्देशको समाप्त ।

ओगणत्रीशमुं कर्मप्रस्थापनशतक समाप्त.

तीसहमं सयं

पढमो उद्देशो ।

१. [प्र०] कह्ण णं भंते ! समोसरणा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! चत्तारि समोसरणा पन्नत्ता, तंजहा-किरियावादी, अकिरियावादी, अन्नाणियवादी, वेणइयवादी ।

२. [प्र०] जीवा णं भंते ! किं किरियावादी, अकिरियावादी, अन्नाणियवादी, वेणइयवादी ? [उ०] गोयमा ! जीवा किरियावादी वि, अकिरियावादी वि, अन्नाणियवादी वि, वेणइयवादी वि ।

३. [प्र०] सलेस्सा णं भंते ! जीवा किं किरियावादी-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! किरियावादी वि, अकिरियावादी वि, अन्नाणियवादी वि, वेणइयवादी वि । एवं जाव-सुकलेस्सा ।

त्रीशमुं शतक

प्रथम उद्देशक.

समवसरण.

१. [प्र०] हे भगवन् ! केटला *समवसरणो-मतो-कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! चार समवसरणो कहा छे. ते आ प्रमाणे- १ क्रियावादी, २ अक्रियावादी, ३ अज्ञानवादी अने ४ विनयवादी.

२. [प्र०] हे भगवन् ! शुं जीवो क्रियावादी छे, अक्रियावादी छे, अज्ञानवादी छे के विनयवादी छे ? [उ०] हे गौतम ! जीवो क्रियावादी छे, अक्रियावादी छे, अज्ञानवादी छे अने विनयवादी पण छे.

३. [प्र०] हे भगवन् ! शुं लेश्यावाळा जीवो क्रियावादी छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ क्रियावादी छे, अक्रियावादी छे, अज्ञानवादी छे अने विनयवादी पण छे. ए प्रमाणे यावत्-शुक्लेश्यावाळा जीवो संबंधे समजवुं.

१ * अनेकप्रकारना परिणामवाळा जीवो जेने विषे रहे ते समवसरण-मत अथवा दर्शन कहेवाय छे. तेना चार प्रकार छे-१ क्रियावादी, २ अक्रियावादी, ३ अज्ञानवादी अने ४ विनयवादी. आ मतोना संबंधमां सविस्तर हकीकत मळी शकती नथी. सूत्रकृतांगना प्रथम श्रुतस्कन्धना बारमा समवसरण अध्ययनमां आ मतोनुं संक्षिप्त वर्णन छे. तेम ज आचारांगनी टीकामां तेना भेदप्रमेदोनुं वर्णन छे. (जुओ अध्० १ उ० १ प० १६) परन्तु ते उपरशी तेनी चोक्कस शी मान्यता हती ते स्पष्ट जाणी शकातुं नथी. तो पण एटहुं तो जाणी शकाय छे के क्रियावादी वगरे स्वतन्त्र मतो नहि होय, पण भगवान् महावीरना समयमां जे मतो प्रचलित हता ते बधानो पूर्वोक्त चार प्रकारमां समावेश कयो होय एम लागे छे. जेमके आत्माना अस्तित्वने माननारा बधा दर्शनो क्रियावादिमां गणी शकाय. तेधी रीते आत्माने क्षणिक माननारा बौद्धादि दर्शन अक्रियावादी कहेवाय.

१ क्रियावादी—आ मतोनी भिन्न भिन्न व्याख्या छे. प्रथम व्याख्या प्रमाणे क्रिया कर्ता सिवाय संभवती नथी, माटे क्रियाना कर्ता तरीके आत्माना अस्तित्वने माननार क्रियावादी कहेवाय छे. वीजी व्याख्या प्रमाणे क्रिया प्रधान छे अने ज्ञाननुं कइपण प्रयोजन नथी एवी क्रियाप्राधान्यनी मान्यतावाळा होय ते क्रियावादी. त्रीजी व्याख्या प्रमाणे जीवादिपदार्थना अस्तित्वने माननारा क्रियावादी कहेवाय छे. तेना एकसो एंशी प्रकार छे. तेओनो मत पण अमेदोपचारशी क्रियावादी कहेवाय छे.

२ अक्रियावादी—तेओनुं एवुं मन्तव्य छे के कोइ पण अनवस्थित पदार्थमां क्रिया होती नथी, जो तेमां क्रिया होय तो तेनी अनवस्थिति न होय माटे क्रियाना अभावने माननार अक्रियावादी छे. अथवा क्रियानुं शुं प्रयोजन छे ? मात्र चित्तशुद्धि ज आवश्यक छे-एवी मान्यतावाळा अक्रियावादी कहेवाय छे. अथवा जीवादिना नास्तित्वने माननारा अक्रियावादी कहेवाय छे. तेना चोराशी प्रकार छे.

३ अज्ञानवादी—अज्ञान श्रेयरूप छे, कारण के ज्ञानशी कर्मनो तीव्र बन्ध थाय छे अने अज्ञानपूर्वक कर्मबन्ध निष्कल थाय छे-एवी मान्यतावाळा अज्ञानवादी कहेवाय छे. तेना सडसठ प्रकार छे.

४ विनयवादी—स्वर्गापवर्गादि श्रेयनुं कारण विनय छे, विनयने ज प्रधानपणे माननारा अने जेने कोइ पण प्रकारनुं निश्चित लिंग, आचार के शास्त्र नथी ते विनयवादी कहेवाय छे, तेना बत्रीश प्रकार छे. आ बधा मिथ्यादृष्टि छे, तो पण अहीं क्रियावादी जीवादिना अस्तित्वने मानता होवाशी सम्यग्दृष्टि जाणवा. विशेष माटे जुओ-(आचारांग अध्० १ उ० १ टीका प० १६).

૪. [પ્ર૦] અલેસ્તા ણં મંતે ! જીવા-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! કિરિયાવાદી, નો અકિરિયાવાદી, નો અન્નાણિયવાદી, નો વેણહયવાદી ।

૫. [પ્ર૦] કળ્હપક્ષિયા ણં મંતે ! જીવા કિં કિરિયાવાદી-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો કિરિયાવાદી, અકિરિયાવાદી, અન્નાણિયવાદી વિ, વેણહયવાદી વિ । સુક્ષ્મપક્ષિયા જહા સલેસ્તા । સમ્મદિટ્ઠી જહા અલેસ્તા । મિચ્છાદિટ્ઠી જહા કળ્હપક્ષિયા ।

૬. [પ્ર૦] સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠીણં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો કિરિયાવાદી, નો અકિરિયાવાદી, અન્નાણિયવાદી વિ, વેણહયવાદી વિ । ણાણી જાવ-કેવલનાણી જહા અલેસ્સે । અન્નાણી જાવ-વિભંગનાણી જહા કળ્હપક્ષિયા । આહારસન્નોવઉત્તા જાવ-પરિગ્ગહસન્નોવઉત્તા જહા સલેસ્સા । નોસન્નોવઉત્તા જહા અલેસ્સા । સવેદગા જાવ-નપુંસગવેદગા જહા સલેસ્સા । અવેદગા જહા અલેસ્સા । સકસાયી જાવ-લોમકસાયી જહા સલેસ્સા । અકસાયી જહા અલેસ્સા । સજોગી જાવ-કાયયોગી જહા સલેસ્સા । અજોગી જહા અલેસ્સા । સાગારોવઉત્તા અણાગારોવઉત્તા જહા સલેસ્સા ।

૭. [પ્ર૦] નેરહયા ણં મંતે ! કિં કિરિયાવાદી-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! કિરિયાવાદી વિ, જાવ-વેણહયવાદી વિ ।

૮. [પ્ર૦] સલેસ્તા ણં મંતે ! નેરહયા કિં કિરિયાવાદી-? [૩૦] एवं चेव । एवं जाव-काउलेस्सा । कण्हपक्खिया किरियाविवज्जिया । एवं एणं कमेणं जच्चेव जीवाणं वत्तधया सच्चेव नेरहयाणं वत्तधया वि जाव-अणागारोवउत्ता । नवरं जं अत्थि तं भाणियच्चं, सेसं न भण्णति । जहा नेरहया एवं जाव-थणियकुमारा ।

૯. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાહયા ણં મંતે ! કિં કિરિયાવાદી-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો કિરિયાવાદી, અકિરિયાવાદી વિ, અન્નાણિયવાદી વિ, નો વેણહયવાદી । પવં પુઢવિક્કાહયાણં જં અત્થિ તંત્થ સઘ્ધત્થ વિ ઘયાઈં ઢો મજ્ઞિહ્હાઈં સમોસરણાઈં

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું લેશ્યારહિત જીવો ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી છે, પણ અક્રિયાવાદી નથી, અજ્ઞાનવાદી નથી તેમજ વિનયવાદી પણ નથી.

લેશ્યારહિત જીવો અને ક્રિયાવાદિ-ત્વાદિ.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું કૃષ્ણપાક્ષિક જીવો ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી નથી, પણ અક્રિયાવાદી છે, અજ્ઞાનવાદી છે અને વિનયવાદી છે. શુક્લપાક્ષિકો લેશ્યાવાળા જીવોની પેઠે જાણવા અને *સમ્યગ્દષ્ટિ જીવો લેશ્યારહિત જીવોની પેઠે જાણવા. મિથ્યાદષ્ટિને કૃષ્ણપાક્ષિક જીવોની પેઠે જાણવું.

કૃષ્ણપાક્ષિક અને ક્રિયાવાદિત્વાદિ.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ જીવો ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી નથી, અક્રિયાવાદી નથી, પણ અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી છે. લેશ્યારહિત જીવોની પેઠે જ્ઞાની અને યાવત્-કેવલજ્ઞાની જીવો જાણવા. તથા અજ્ઞાની અને યાવત્-વિભંગજ્ઞાની જીવો કૃષ્ણપાક્ષિક જીવોની પેઠે જાણવા. આહારસંજ્ઞામાં ઉપયોગવાળા અને યાવત્-પરિગ્રહસંજ્ઞામાં ઉપયોગવાળા જીવો લેશ્યાવાળા જીવોની જેમ જાણવા. નોસંજ્ઞામાં ઉપયોગવાળા જીવો લેશ્યારહિત જીવોની પેઠે જાણવા. વેદવાળા અને યાવત્-નપુંસકવેદવાળા લેશ્યાવાળા જીવોની પેઠે સમજવા. વેદરહિત જીવો લેશ્યારહિત જીવોની જેમ જાણવા. સવકાયા અને યાવત્-લોમકાયા લેશ્યાસહિત જીવોની જેમ સમજવા. અકાયા જીવો લેશ્યારહિત જીવોની પેઠે જાણવા. યાવત્-કાયયોગી લેશ્યાવાળા જીવોની જેમ જાણવા. અયોગી જીવો લેશ્યારહિત જીવોની પેઠે સમજવા. સાકાર અને અનાકાર ઉપયોગવાળા જીવો સલેશ્ય જીવોની જેમ જાણવા.

મિથ્યાદષ્ટિને ક્રિયાવાદિ-ત્વાદિ.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી છે, અને યાવત્-વિનયવાદી પણ છે.

નૈરયિકો અને ક્રિયાવાદિત્વાદિ.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું લેશ્યાવાળા નૈરયિકો ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ રીતે યાવત્-કાપોતલેશ્યાવાળા નૈરયિકો સુધી જાણવું. કૃષ્ણપાક્ષિક નૈરયિકો ક્રિયાવાદી નથી. એ ક્રમ પ્રમાણે જીવો વિષે જે વક્તવ્યતા કહી છે તેજ વક્તવ્યતા નૈરયિકો સંબંધે પણ સમજવી. તથા એ રીતે યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાળા નૈરયિકો સુધી સમજવું. વિશેષ એ કે, જેને જે હોય તેને તે કહેવું, બાકીનું ન કહેવું. જેમ નૈરયિકો સંબંધે જણાવ્યું તેમ યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પૃથિવીકાયિકો ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી નથી, તેમ વિનય-

પૃથિવીકાયિકો અને ક્રિયાવાદિત્વાદિ.

૫ * લેશ્યારહિત અયોગી અને સિદ્ધો હોય છે, અને તેઓ ક્રિયાવાદના કારણરૂપ દ્રવ્ય-પર્યાયના યથાર્થ જ્ઞાનયુક્ત હોવાથી ક્રિયાવાદી છે. અહીં જે સમ્યગ્દષ્ટિને યોગ્ય અલેશ્યત્વ, સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાની, નોસંજ્ઞોપયુક્ત અને અવેદકત્વાદિ સ્થાનો છે તે બધાનો ક્રિયાવાદમાં અને મિથ્યાદષ્ટિને યોગ્ય મિથ્યાત્વ અજ્ઞાનાદિ સ્થાનો છે તેનો બાકીના ત્રણ સમવસરણમાં સમાવેશ થાય છે. મિથ્રદષ્ટિ સાધારણ પરિણામવાળો હોવાથી તેની ગણના આસ્તિક કે નાસ્તિકમાં કરી નથી, તેથી તે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી જ હોય છે.—ટીકા.

જાવ-અણાગારોવહતા વિ । एवं जाव-चउरिंदियाणं । सधट्टाणेषु एयाइं चेव मज्झिल्लगाइं दो समोसरणाइं । सम्मत्तनाणेहि वि एयाणि चेव मज्झिल्लगाइं दो समोसरणाइं । पंचिंदियतिरिक्खजोणिया जहा जीवा । नवरं जं अत्थि तं भाणियच्चं । मणुस्सा जहा जीवा तहेव निरवसेसं । वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिया जहा असुरकुमारा ।

૧૦. [પ્ર૦] કિરિયાવાદી ણં મંતે ! જીવા કિં નેરહયાડયં પકરેતિ, તિરિક્ખજોણિયાડયં પકરેતિ, મણુસ્સાડયં પકરેતિ, દેવાડયં પકરેતિ ? [૩૦] ગોયમા ! નો નેરહયાડયં પકરેતિ, નો તિરિક્ખજોણિયાડયં પકરેતિ, મણુસ્સાડયં પિ પકરેતિ, દેવાડયં પિ પકરેતિ ।

૧૧. [પ્ર૦] જહ દેવાડયં પકરેતિ કિં ભવણવાસિદેવાડયં પકરેતિ, જાવ-વેમાણિયદેવાડયં પકરેતિ ? [૩૦] ગોયમા ! નો ભવણવાસીદેવાડયં પકરેતિ, નો વાણમંતરદેવાડયં પકરેતિ, નો જોહસિયદેવાડયં પકરેતિ, વેમાણિયદેવાડયં પકરેતિ ।

૧૨. [પ્ર૦] અકિરિયાવાદી ણં મંતે ! જીવા કિં નેરહયાડયં પકરેતિ, તિરિક્ખ૦-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નેરહયાડયં પિ પકરેતિ, જાવ-દેવાડયં પિ પકરેતિ । एवं अण्णाणियवादी वि, वेणइयवादी वि ।

૧૩. [પ્ર૦] સલેસ્સા ણં મંતે ! જીવા કિરિયાવાદી કિં નેરહયાડયં પકરેતિ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો નેરહયાડયં- एवं जहेव जीवा तहेव सलेस्सा वि चउहि वि समोसरणेहिं भाणियच्चा ।

૧૪. [પ્ર૦] કળહલેસ્સા ણં મંતે ! જીવા કિરિયાવાદી કિં નેરહયાડયં પકરેતિ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો નેરહયાડયં પકરેતિ, નો તિરિક્ખજોણિયાડયં પકરેતિ, મણુસ્સાડયં પકરેતિ, નો દેવાડયં પકરેતિ । અકિરિયાવાદી અણાણિયવાદી વેણહયવાદી ય ચત્તારિ વિ આડયાઈ પકરેતિ । एवं नीललेस्सा वि ।

વાદી નથી, કિંતુ *અક્રિયાવાદી છે અને અજ્ઞાનવાદી છે. એ પ્રમાણે પૃથિવીકાયિકોને લેશ્યાદિક જે જે પદો સંભવતાં હોય તે તે બધાં પદોમાં (અક્રિયાવાદિશ્વ અને અજ્ઞાનવાદિશ્વ—) એ બે વચ્ચે સમવસરણો જાણવા. એ રીતે યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાળા પૃથિવીકાયિકો સુધી જાણવું. એમ યાવત્-ચઉરિંદ્રિય જીવો સંબંધે કહેવું. સર્વ સ્થાનકોમાં એ બે વચ્ચેના જ સમવસરણો જાણવાં. એઓનાં સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાનમાં પણ એ બે જ વચ્ચે સમવસરણો સમજવાં. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકો સંબંધે જીવોની જેમ જાણવું. વિશેષ એ કે, જેને જે હોય તેને તે કહેવું. જીવો સંબંધે જે હકીકત કહી છે તે બધી તે જ રીતે મનુષ્યો સંબંધે પણ સમજવી. વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિકોને અસુરકુમારોની જેમ જાણવું.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકનું આયુષ બાંધે, તિર્યંચયોનિકનું આયુષ બાંધે, મનુષ્યનું આયુષ બાંધે કે દેવનું આયુષ બાંધે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિક અને તિર્યંચયોનિકનું આયુષ ન બાંધે પણ મનુષ્ય અને દેવનું આયુષ બાંધે.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તેઓ દેવનું આયુષ બાંધે તો શું ભવનવાસી દેવનું આયુષ બાંધે કે યાવત્-વૈમાનિક દેવનું આયુષ બાંધે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ભવનવાસી દેવનું આયુષ બાંધતા નથી, તેમ વાનવ્યંતર દેવનું અને જ્યોતિષિક દેવનું પણ આયુષ બાંધતા નથી, કિંતુ વૈમાનિક દેવનું આયુષ બાંધે છે.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકનું આયુષ બાંધે, તિર્યંચનું આયુષ બાંધે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકનું આયુષ યાવત્-દેવનું આયુષ પણ બાંધે. એ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી સંબંધે પણ સમજવું.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેશ્યાવાળા ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકનું આયુષ બાંધે- ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકનું આયુષ નથી બાંધતા-ઇત્યાદિ જેમ જીવો સંબંધે ઉપર જણાવ્યું છે તેમ જ અહીં પણ (લેશ્યાવાળા જીવોને પણ) ચારે સમવસરણોને આશ્રયી કહેવું.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકનું આયુષ બાંધે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિક, તિર્યંચ અને દેવનું આયુષ બાંધતા નથી, પણ મનુષ્યનું આયુષ બાંધે છે. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી જીવો ચારે પ્રકારના આયુષનો બંધ કરે છે. એ જ રીતે નીલલેશ્યાવાળા અને ક્ષાપોતલેશ્યાવાળા સંબંધે પણ જાણવું.

૧ * પૃથિવીકાયિકાદિ મિથ્યાદૃષ્ટિ હોવાથી તેઓ અક્રિયાવાદી અને અજ્ઞાનવાદી હોય છે. યદ્યપિ તેઓમાં વચ્ચેના અભાવથી વાદ નથી, તોપણ તે તે વાદ યોગ્ય પરિણામ હોવાથી તેઓ અક્રિયાવાદી અને અજ્ઞાનવાદી વહ્યા છે. અને તેઓમાં વિનયવાદને યોગ્ય પરિણામ નથી તેથી તેઓ વિનયવાદી નથી પૃથિવીકાયિકોને સલેશ્યત્વ, કૃષ્ણ, નીલ, ક્ષાપોત અને તેજોલેશ્યા તથા કૃષ્ણપાક્ષિક્ત્વાદિ જે હોય છે, તે બધામાં અક્રિયાવાદી અને અજ્ઞાનવાદી એ બે સમવસરણ હોય છે. એ પ્રમાણે ચઉરિન્દ્રિય સુધી જાણવું. અહીં એટલું સમજવું આવશ્યક છે કે ક્રિયાવાદ અને વિનયવાદ વિનિષ્ઠ સમ્યક્ત્વાદિ પરિણામના સદ્ભાવમાં હોય છે તેથી બેન્દ્રિયાદિને સાસ્ત્રાદનની પ્રાપ્તિમાં સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાનનો અંશ હોવા છતાં પણ તેઓ ક્રિયાવાદી અને વિનયવાદી કહેવાતા નથી.

ક્રિયાવાદીને આયુ-
ષનો બંધ.

અક્રિયાવાદીને આયુ-
ષનો બંધ.

સલેશ્ય ક્રિયાવાદીને
આયુષનો બંધ.

કૃષ્ણલેશ્યાવાળા
ક્રિયાવાદીને આયુ-
ષનો બંધ.

१५. [प्र०] तेउलेस्सा णं भंते ! जीवा किरियावादी किं नेरइयाउयं पकरेइ ?-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो नेरइयाउयं पकरेइ, नो तिरिक्खजोणियाउयं पकरेइ, मणुस्साउयं पकरेइ, देवाउयं पि पकरेइ । जइ देवाउयं पकरेइ-तहेव ।

१६. [प्र०] तेउलेस्सा णं भंते ! जीवा अकिरियावादी किं नेरइयाउयं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो नेरइयाउयं पकरेइ, मणुस्साउयं पि पकरेइ, तिरिक्खजोणियाउयं पि पकरेइ, देवाउयं पि पकरेइ । एवं अन्नाणियवादी वि, वेणइयवादी वि । जहा तेउलेस्सा एवं पण्डलेस्सा वि सुक्कलेस्सा वि नायवा ।

१७. [प्र०] अलेस्सा णं भंते ! जीवा किरियावादी किं नेरइयाउयं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो नेरइयाउयं पकरेइ, नो तिरिक्ख०, नो मणु०, नो देवाउयं पकरेइ ।

१८. [प्र०] कण्हपक्खिया णं भंते ! जीवा अकिरियावादी किं नेरइयाउयं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नेरइयाउयं पि पकरेइ-एवं चउविहं पि । एवं अन्नाणियवादी वि, वेणइयवादी वि । सुक्कपक्खिया जहा सलेस्सा ।

१९. [प्र०] सम्मदिट्ठी णं भंते ! जीवा किरियावादी किं नेरइयाउयं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो नेरइयाउयं पकरेइ, नो तिरिक्खजोणियाउयं पकरेइ, मणुस्साउयं पकरेइ, देवाउयं पि पकरेइ । मिच्छादिट्ठी जहा कण्हपक्खिया ।

२०. [प्र०] सम्मामिच्छादिट्ठी णं भंते ! जीवा अन्नाणियवादी किं नेरइयाउयं-? [उ०] जहा अलेस्सा । एवं वेणइयवादी वि । णाणी आभिणिवोहियणाणी य सुयणाणी य ओहिनाणी य जहा सम्मदिट्ठी ।

२१. [प्र०] मणपज्जवणाणी णं भंते !-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो नेरइयाउयं पकरेइ, नो तिरिक्ख०, नो मणुस्स०, देवाउयं पकरेइ ।

२२. [प्र०] जइ देवाउयं पकरेइ किं भवणवासि०-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो भवणवासिदेवाउयं पकरेइ, नो वाण-मंतर०, नो जोइसिय०, वेमाणियदेवाउयं पकरेइ । केवलनाणी जहा अलेस्सा । अन्नाणी जाव-विभंगनाणी जहा कण्हपक्खिया । सन्नासु चउसु वि जहा सलेस्सा । नोसन्नोवउत्ता जहा मणपज्जवणाणी । सवेदगा जाव-नपुंसगवेदगा जहा सलेस्सा । अवे-

१५. [प्र०] हे भगवन् ! तेजोलेश्यावाळा क्रियावादी जीवो शुं नैरयिकतुं आयुष बांधे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ नरयिकतुं अने तिर्यंचनुं आयुष बांधता नथी, पण मनुष्य अने देवतुं आयुष बांधे छे. जो तेओ देवतुं आयुष बांधे तो ते पूर्ववत् आयुषनो बन्ध करे छे.

तेजोलेश्यावाळा क्रियावादीने आयुषनो बन्ध.

१६. [प्र०] हे भगवन् ! तेजोलेश्यावाळा अक्रियावादी जीवो शुं नैरयिकतुं आयुष बांधे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिकतुं आयुष बांधता नथी, पण तिर्यंच, मनुष्य अने देवतुं आयुष बांधे छे. ए ज रीते अज्ञानवादी अने विनयवादी जीवो संबंधे पण समजवुं. जेम तेजोलेश्यावाळा संबंधे जणाव्युं तेम पद्मलेश्यावाळा अने शुक्कलेश्यावाळा जीवो संबंधे पण समजवुं.

१७. [प्र०] हे भगवन् ! लेश्यारहित क्रियावादी जीवो शुं नैरयिकतुं आयुष बांधे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिक, तिर्यंच, मनुष्य के देवतुं पण आयुष बांधता नथी.

लेश्यारहित क्रियावादीने आयुषनो बन्ध.

१८. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णपाक्षिक अक्रियावादी जीवो शुं नैरयिकतुं आयुष बांधे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिक अने तिर्यंच वगेरे-चारे प्रकारनां आयुषो बांधे छे. ए रीते कृष्णपाक्षिक अज्ञानवादी अने विनयवादी विषे पण जाणवुं. जेम लेश्यावाळा जीवो संबंधे कहुं छे तेम शुक्कपाक्षिक संबंधे पण जाणवुं.

कृष्णपाक्षिक अक्रियावादीने आयुषनो बन्ध.

१९. [प्र०] हे भगवन् ! सम्यग्दृष्टि क्रियावादी जीवो शुं नैरयिकतुं आयुष बांधे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिक अने तिर्यंचनुं आयुष बांधता नथी, पण मनुष्य अने देवतुं आयुष बांधे छे. मिथ्यादृष्टिने कृष्णपाक्षिकोनी जेम जाणवुं.

सम्यग्दृष्टि क्रियावादीने आयुषनो बन्ध.

२०. [प्र०] हे भगवन् ! सम्यग्मिथ्यादृष्टि अज्ञानवादी जीवो शुं नैरयिकतुं आयुष बांधे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! लेश्यारहित जीवोनी पेठे जाणवुं. ए प्रमाणे विनयवादी संबंधे पण समजवुं. ज्ञानी, मतिज्ञानी, श्रुतज्ञानी अने अवधिज्ञानीने सम्यग्दृष्टिनी पेठे समजवुं.

सम्यग्मिथ्या-दृष्टि अज्ञानवादीने आयुषनो बन्ध.

२१. [प्र०] हे भगवन् ! मनःपर्यवज्ञानी (क्रियावादी) जीवो शुं नैरयिकतुं आयुष बांधे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिक, तिर्यंच के मनुष्यतुं आयुष बांधता नथी, पण देवतुं आयुष बांधे छे.

मनःपर्यवज्ञानीने आयुषनो बन्ध.

२२. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ देवतुं आयुष बांधे तो शुं भवनवासी देवतुं आयुष बांधे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ भवनवासी देवतुं, वानव्यंतर देवतुं के ज्योतिषिक देवतुं आयुष बांधता नथी, पण वैमानिक देवतुं आयुष बांधे छे. केवलज्ञानीने लेश्यारहित जीवोनी पेठे जाणवुं. अज्ञानी, यावत्-विभंगज्ञानीने कृष्णपाक्षिकोनी जेम समजवुं. चारे संज्ञामां उपयोगवाळा जीवोने लेश्यावाळा जीवोनी जेम समजवुं. नोसंज्ञामां उपयोगवाळा जीवोने मनःपर्यवज्ञानीनी जेम जाणवुं. वेदवाळा अने यावत्-नपुंसकवेदवाळा ने लेश्यावाळा जीवोनी जेम अने वेद विना जीवोने लेश्यारहित जीवोनी पेठे समजवुं. कषायवाळा अने यावत्-लोभकषायवाळा जीवोने लेश्या-

વગા જહા અલેસ્સા । સકસાયી જાવ-લોમકસાયી જહા સલેસ્સા । અકસાયી જહા અલેસ્સા । સયોગી જાવ-કાયયોગી જહા સલેસ્સા । અજોગી જહા અલેસ્સા । સાગારોવડત્તા ય અણાગારોવડત્તા ય જહા સલેસ્સા ।

૨૩. [પ્ર૦] કિરિયાવાદી ણં મંતે! નેરહયા કિં નેરહયાડયં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો નેરહયાડયં, નો તિરિક્ષ્ણ, મણુસ્સાડયં પકરેહ, નો દેવાડયં પકરેહ ।

૨૪. [પ્ર૦] અકિરિયાવાદી ણં મંતે! નેરહયા-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો નેરહયાડયં, તિરિક્ષ્ણજોણિયાડયં પકરેહ, મણુસ્સાડયં પિ પકરેહ, નો દેવાડયં પકરેહ । एवं अन्नाणियवादी वि, वेणइयवादी वि ।

૨૫. [પ્ર૦] સલેસ્સા ણં મંતે! નેરહયા કિરિયાવાદી કિં નેરહયાડયં ? [૩૦] एवं सवे वि नेरहया जे किरियावादी ते मणुस्साडयं एगं पकरेह, जे अकिरियावादी, अन्नाणियवादी, वेणइयवादी ते सव्वट्टाणेसु वि नो नेरहयाडयं पकरेह, तिरि-क्खजोणियाडयं पि पकरेह, मणुस्साडयं पि पकरेह, नो देवाडयं पकरेह । नवरं सम्मामिच्छते उवरिल्लेहिं दोहि वि समोसरणेहिं न किंचि वि पकरेह जहेव जीवपदे । एवं जाव-थणियकुमारा जहेव नेरहया ।

૨૬. [પ્ર૦] અકિરિયાવાદી ણં મંતે! પુઢવિકાહયા-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો નેરહયાડયં પકરેહ, તિરિક્ષ્ણજોણિયાડયં, મણુસ્સાડયં, નો દેવાડયં પકરેહ । एवं अन्नाणियवादी वि ।

૨૭. [પ્ર૦] સલેસ્સા ણં મંતે! ? [૩૦] एवं जं जं पदं अत्थि पुढविकाहयाणं तहिं तहिं मज्झिमेसु दोसु समोसरणेसु एवं चेव दुविहं आडयं पकरेह । नवरं तेउलेस्साए न किं पि पकरेह । एवं आउक्काहयाण वि, एवं वणस्सहकाहयाण वि । तेउक्का-हया वाउक्काहया सव्वट्टाणेसु मज्झिमेसु दोसु समोसरणेसु नो नेरहयाडयं पकरेह, तिरिक्खजोणियाडयं पकरेह, नो मणुस्सा-डयं, नो देवाडयं पकरेह । बेइंदिय-तेइंदिय-चउरिंदियाणं जहा पुढविकाहयाणं । नवरं सम्मत्त-नाणेसु न एकं पि आडयं पकरेह ।

વાળા જીવોની જેમ જાણવું. કષાયરહિત જીવોને લેશ્યારહિત જીવોની જેમ જાણવું. યોગવાળા અને યાવત્—કાયયોગવાળા જીવો લેશ્યા-વાળા જીવોની જેમ જાણવા. યોગરહિત જીવોને લેશ્યારહિત જીવોની પેઠે સમજવું. સાકારોપયોગવાળા અને અનાકારોપયોગવાળાને લેશ્યાવાળા જીવોની જેમ જાણવું.

૨૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્! ક્રિયાવાદી નૈરયિકો શું નૈરયિકતું આયુષ બાંધે—હ્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ! તેઓ *નૈરયિકતું આયુષ, તિર્યંચનું આયુષ અને દેવોનું આયુષ બાંધતા નથી, પણ મનુષ્યનું આયુષ બાંધે છે.

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્! અક્રિયાવાદી નૈરયિકો શું નૈરયિકતું આયુષ બાંધે—હ્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ! તેઓ નૈરયિક અને દેવનું આયુષ બાંધતા નથી, પણ તિર્યંચ અને મનુષ્યનું આયુષ બાંધે છે. એ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી સંબંધે પણ જાણવું.

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્! લેશ્યાવાળા ક્રિયાવાદી નૈરયિકો શું નૈરયિકતું આયુષ બાંધે—હ્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ! જે નૈરયિકો ક્રિયાવાદી છે તેઓ બધા એક મનુષ્યનું જ આયુષ બાંધે છે; અને જેઓ અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી છે તેઓ બધાં સ્થાનોમાં પણ નૈરયિક અને દેવનું આયુષ બાંધતા નથી, પણ તિર્યંચ અને મનુષ્યનું આયુષ બાંધે છે. પણ વિશેષ એ કે, સમ્યગ્મિધ્યાદૃષ્ટિ ઉપરનાં અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી—એ બે સમવસરણમાં જેમ જીવપદમાં કહ્યું છે તેમ કોઈ પણ આયુષનો બંધ કરતો નથી. જેમ નૈરયિકોને કહ્યું તેમ યાવત્—સ્તનિતકુમારોને પણ સમજવું.

૨૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્! અક્રિયાવાદી પૃથિવીકાયિકો શું નૈરયિકતું આયુષ બાંધે—હ્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ! તેઓ નૈરયિકતું અને દેવનું આયુષ નથી બાંધતા, પણ તિર્યંચ અને મનુષ્યનું આયુષ બાંધે છે. એ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી સંબંધે પણ સમજવું.

૨૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્! લેશ્યાવાળા પૃથિવીકાયિકો સંબંધે પૃચ્છા. [૩૦] એ પ્રમાણે જે જે પદ પૃથિવીકાયિક સંબંધે હોય તે તે પદ સંબંધી વચ્ચેના (અક્રિયાવાદી અને અજ્ઞાનવાદીના) બે સમવસરણોમાં પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે બે પ્રકારનું મનુષ્યાયુષ અને તિર્યંચાયુષ બાંધે છે. પરંતુ તેજોલેશ્યામાં કોઈ પણ આયુષનો બંધ કરતો નથી. એ રીતે અપ્કાયિક અને વનસ્પતિકાયિક સંબંધે પણ સમજવું. અગ્નિકાય અને વાયુકાય બધાં સ્થાનોમાં વચ્ચેના બે સમવસરણોને આશ્રયી નૈરયિક, મનુષ્ય અને દેવનું આયુષ બાંધતા નથી, પણ માત્ર તિર્યંચનું આયુષ બાંધે છે. બેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય અને ચરિન્દ્રિય જીવોને પૃથિવીકાયિકોની પેઠે જાણવું, પણ સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાનમાં તેઓ એક પણ આયુષનો બંધ કરતા નથી.

૨૩ * ક્રિયાવાદી નારકો નારકભવસ્વભાવથી નૈરયિકાયુષ અને દેવાયુષ બાંધતા નથી. અને તિર્યંચાયુષ બાંધતા નથી તે ક્રિયાવાદના સ્વભાવથી જાણવું. બાકીના અક્રિયાવાદાદિ ત્રણ સમવસરણમાં નારકોને સર્વત્ર તિર્યંચાયુષ અને મનુષ્યાયુષનો જ બંધ હોય છે. સમ્યગ્મિધ્યાદૃષ્ટિ નારકોને છેલ્લાં બે સમવસરણો હોય છે, પણ ગુણસ્થાનકના સ્વભાવથી તેઓને કોઈ પણ આયુષનો બંધ થતો નથી.—ટીકા.

૨૭ † પૃથિવીકાયિકોને અપર્યાપ્તાવસ્થામાં જ ઈન્દ્રિયપર્યાપ્તિ પૂરી થયા પહેલા તેજોલેશ્યા હોય છે અને ઈન્દ્રિયપર્યાપ્તિ પૂરી થયા પછી જ પરભવનું આયુષ બંધાય છે માટે તેજોલેશ્યાના અભાવમાં જ આયુષનો બંધ થાય છે.—ટીકા.

‡ બેઈન્દ્રિયાદિને સાસ્વાદન હોવાથી સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાન હોય છે, પરંતુ તેનો અલ્પ કાલ હોવાથી તે સમયે આયુષનો બંધ થતો નથી, માટે સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાનના અભાવમાં આયુષનો બંધ થાય છે.—ટીકા.

२८. [प्र०] किरियावादी णं भंते ! पंचिन्द्रियतिरिक्खजोणिया किं नेरइयाउयं पकरेइ-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहा मणपज्जवनाणी । अकिरियावादी अन्नाणियवादी वेणइयवादी य चंडच्चिहं पि पकरेइ । जहा ओहिया तहा सलेस्सा वि ।

२९. [प्र०] कण्हलेस्सा णं भंते ! किरियावादी पंचिन्द्रियतिरिक्खजोणिया किं नेरइयाउयं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो नेरइयाउयं पकरेइ, णो तिरिक्ख०, नो मणुस्साउयं०, नो देवाउयं पकरेइ । अकिरियावादी अन्नाणियवादी वेणइयवाइ चंडच्चिहं पि पकरेइ । जहा कण्हलेस्सा एवं नीललेस्सा वि, काउलेस्सा वि, तेउलेस्सा जहा सलेस्सा । नवरं अकिरियावादी, अन्नाणियवादी, वेणइयवादी य णो नेरइयाउयं पकरेइ, देवाउयं पि पकरेइ, तिरिक्खजोणियाउयं पि पकरेइ, मणुस्साउयं पि पकरेइ । एवं पण्हलेस्सा वि, एवं सुक्कलेस्सा वि भाणियघा । कण्हपक्खिया तिहिं समोसरणेहिं चंडच्चिहं पि आउयं पकरेइ । सुक्कपक्खिया जहा सलेस्सा । सम्मदिट्ठी जहा मणपज्जवनाणी तहेव वेमाणियाउयं पकरेइ । मिच्छदिट्ठी जहा कण्हपक्खिया । सम्मामिच्छादिट्ठी ण य पक्कं पि पकरेइ जहेव नेरइया । णाणी जाव-ओहिनाणी जहा सम्मदिट्ठी । अन्नाणी जाव-विभंगनाणी जहा कण्हपक्खिया । सेसा जाव-अणागारोवउत्ता सघे जहा सलेस्सा तहा चेव भाणियघा । जहा पंचिन्द्रियतिरिक्खजोणियाणं वत्तयया भणिया एवं मणुस्साण वि भाणियघा, नवरं मणपज्जवनाणी नोसन्नोवउत्ता य जहा सम्मदिट्ठी तिरिक्खजोणिया तहेव भाणियघा । अलेस्सा केवलनाणी अवेदगा अकसायी अयोगी य एए न एणं पि आउयं पकरेइ । जहा ओहिया जीवा सेसं तहेव । वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिया जहा असुरकुमारा ।

३०. [प्र०] किरियावादी णं भंते ! जीवा किं भवसिद्धीया अभवसिद्धीया ? [उ०] गोयमा ! भवसिद्धीया, नो अभवसिद्धीया ।

३१. [प्र०] अकिरियावादी णं भंते ! जीवा किं भवसिद्धीया-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! भवसिद्धीया वि, अभवसिद्धीया वि । एवं अन्नाणियवादी वि, वेणइयवादी वि ।

२८. [प्र०] हे भगवन् ! क्रियावादी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक जीवो शुं नैरयिकुं आयुष बांधे—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! मनःपर्यवज्ञानीनी पेठे जाणवुं. अक्रियावादी, अज्ञानवादी अने विनयवादी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक जीवो चारे प्रकारना आयुषनो बन्ध करे छे. लेश्यावाळा जीवो औषिक पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकनी पेठे कहेवा.

क्रियावादी पंचे तिर्यचने आयुषनो बन्ध.

२९. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेश्यावाळा क्रियावादी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक जीवो शुं नैरयिकुं आयुष बांधे—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ *नैरयिक, तिर्यच, मनुष्य के देवतुं आयुष बांधता नथी. अक्रियावादी, अज्ञानवादी अने विनयवादी चारे प्रकारना आयुषने बांधे छे. जेम कृष्णलेश्यावाळाने कहुं तेम नीललेश्यावाळा अने कापोतलेश्यावाळाने समजवुं. लेश्यावाळानी जेम तेजोलेश्यावाळा जाणवा. परन्तु अक्रियावादी, अज्ञानवादी, अने विनयवादी नैरयिकुं आयुष बांधता नथी, पण देवतुं, तिर्यचनुं अने मनुष्यनुं आयुष बांधे छे. ए रीते पद्मलेश्यावाळा तथा शुक्कलेश्यावाळाने पण कहेवुं. कृष्णपाक्षिक त्रण (क्रियावादी सिवाय बाकीना) समवसरणो वडे चारे प्रकारनुं आयुष बांधे छे. शुक्कपाक्षिकने लेश्यावाळानी पेठे जाणवुं. सम्यग्दृष्टि मनःपर्यवज्ञानीनी जेम वैमानिकुं आयुष बांधे छे. कृष्णपाक्षिकोनी जेम मिथ्यादृष्टि जाणवा. सम्यग्मिथ्यादृष्टि एक पण आयुष बांधता नथी, अने तेओने नैरयिकोनी जेम छेला बे समवसरणो जाणवा. ज्ञानी अने यावत्—अवधिज्ञानी सम्यग्दृष्टिनी जेम जाणवा. अज्ञानी अने यावत्—विभंगज्ञानी कृष्णपाक्षिकोनी जेम जाणवा. बाकीना यावत्—अनाकार उपयोगवाळा सुधी बधाने लेश्यावाळानी जेम जाणवुं. जेम पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोनी वक्तव्यता कही छे एम मनुष्योनी पण वक्तव्यता कहेवी. परन्तु मनःपर्यवज्ञानी अने नोसंज्ञामां उपयुक्त जीवोने सम्यग्दृष्टि तिर्यचयोनिकनी जेम जाणवुं. लेश्यारहित, केवलज्ञानी, वेदरहित, कषायरहित अने योगरहित जीवो औषिक जीवोनी जेम आयुष बांधता नथी. बाकी बहुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. वानव्यंतर, ष्योतिषिक अने वैमानिकोने असुरकुमारोनी जेम समजवुं.

कृष्णलेश्यावाळा क्रियावादी पंचे तिर्यचने आयुषनो बन्ध.

३०. [प्र०] हे भगवन् ! शुं क्रियावादी जीवो भवसिद्धिक छे के अभवसिद्धिक छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ भवसिद्धिक छे पण अभवसिद्धिक नथी.

क्रियावादी मन्व के अभव्य ?

३१. [प्र०] हे भगवन् ! शुं अक्रियावादी जीवो भवसिद्धिक छे—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ भवसिद्धिक पण छे अने अभवसिद्धिक पण छे. ए ज रीते अज्ञानवादी अने विनयवादी संबन्धे पण समजवुं.

अक्रियावादी मन्व के नमव्य ?

१ चंडच्चिहं पि ग-घ ।

२९ * ज्यारे सम्यग्दृष्टि पंचेन्द्रिय तिर्यच कृष्णादि अशुभ लेश्याना परिणामवाळा होय छे त्यारे तेओ कोइ पण आयुषनो बन्ध करता नथी अने तेजोलेश्यादि शुभ परिणामवाळा होय छे त्यारेज केवल वैमानिकायुषनो बन्ध करे छे.—टीका.

† तेजोलेश्यावाळाने लेश्यावाळानी पेठे आयुषनो बन्ध जाणवो एटछे क्रियावादी वैमानिकायुष ज बांधे अने बीजा त्रण समवसरणवाळा चारे प्रकारनुं आयुष बांधे, कारणके लेश्यावाळाने ए प्रमाणे आयुषनो बन्ध कहेली छे.

३२. [प्र०] सलेस्सा णं भंते ! जीवा किरियावादी किं भव-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! भवसिद्धीया, नो अभवसिद्धीया ।

३३. [प्र०] सलेस्सा णं भंते ! जीवा अकिरियावादी किं भव-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! भवसिद्धीया वि, अभवसिद्धीया वि । एवं अघ्नाणियवादी वि, वेणइयवादी वि जहा सलेस्सा । एवं जाव-सुकलेस्सा ।

३४. [प्र०] अलेस्सा णं भंते ! जीवा किरियावादी किं भव-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! भवसिद्धीया, नो अभवसिद्धीया । एवं एणं अभिलावेणं कण्हपक्खिया तिसु वि समोसरणेसु भयणाए । सुकपक्खिया चउसु वि समोसरणेसु भवसिद्धीया, नो अभवसिद्धीया । सम्मदिट्ठी जहा अलेस्सा । मिच्छादिट्ठी जहा कण्हपक्खिया । सम्मामिच्छादिट्ठी दोसु वि समोसरणेसु जहा अलेस्सा । नाणी जाव-केवलनाणी भवसिद्धीया, नो अभवसिद्धीया । अघ्नाणी, जाव-विभंगनाणी जहा कण्हपक्खिया । सघ्नासु चउसु वि जहा सलेस्सा । नोसन्नोवउत्ता जहा सम्मदिट्ठी । सवेदगा जाव-नपुंसगवेदगा जहा सलेस्सा । अवेदगा जहा सम्मदिट्ठी । सकसायी, जाव-लोभकसायी जहा सलेस्सा । अकसायी जहा सम्मदिट्ठी । सयोगी जाव-कायजोगी जहा सलेस्सा । अयोगी जहा सम्मदिट्ठी । सागारोवउत्ता अणागारोवउत्ता जहा सलेस्सा । एवं नेरइया वि भाणियघ्ना, नवरं नायधं जं अत्थि । एवं असुरकुमारा वि जाव-थणियकुमारा । पुढविक्काइया सधट्ठणेसु वि मज्झिंलेसु दोसु वि समोसरणेसु भवसिद्धीया वि, अभवसिद्धीया वि । एवं जाव-वणस्सइकाइया । वेइंदिय-तेइंदिय-चउरिंदिया एवं चेव । नवरं संमत्ते ओहिनाणे आभिणिबोहियनाणे सुयनाणे एणसु चेव दोसु मज्झिमेसु समोसरणेसु भवसिद्धीया, नो अभवसिद्धीया, सेसं तं चेव । पंचिंदियतिरिक्खजोणिया जहा नेरइया । नवरं नायधं जं अत्थि । मणुरस्ता जहा ओहिया जीवा । वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिया जहा असुरकुमारा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

तीसहमे सए पढमो उद्देशो समत्तो ।

३२. [प्र०] हे भगवन् ! लेश्यावाळा क्रियावादी जीवो शुं भवसिद्धिक छे के अभवसिद्धिक छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ भवसिद्धिक छे, पण अभवसिद्धिक नथी.

३३. [प्र०] हे भगवन् ! लेश्यावाळा अक्रियावादी जीवो शुं भवसिद्धिक छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ भवसिद्धिक पण छे अने अभवसिद्धिक पण छे. एम अज्ञानवादी अने विनयवादी संबंधे पण जाणवुं. जेम लेश्यावाळा कहा तेम [कृष्णलेश्यावाळा] यावत्-शुक्कलेश्यावाळा पण समजवा.

३४. [प्र०] हे भगवन् ! लेश्यारहित क्रियावादी जीवो शुं भवसिद्धिक छे के अभवसिद्धिक छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ भवसिद्धिक छे, पण अभवसिद्धिक नथी. ए प्रमाणे ए अभिलापवडे कृष्णपाक्षिक जीवो [क्रियावादी सिवायना] ऋणे समवसरणोमां विकल्पे (भवसिद्धिक) जाणवा. शुक्कपाक्षिक जीवो चारे समवसरणोमां भवसिद्धिक छे, पण अभवसिद्धिक नथी. सम्यग्दृष्टि लेश्या विनामा जीवोनी जेम जाणवा, मिथ्यादृष्टि कृष्णपाक्षिकोनी जेम जाणवा अने सम्यग्मिथ्यादृष्टि (मिश्रदृष्टि), अज्ञानवादी अने विनयवादी-ए बन्ने समवसरणोमां लेश्यारहित जीवोनी जेम (भवसिद्धिक) जाणवा. ज्ञानी अने यावत्-केवलज्ञानी जीवो भवसिद्धिक जाणवा, पण अभवसिद्धिक न जाणवा. अज्ञानी अने यावत्-विभंगज्ञानी जीवो कृष्णपाक्षिकोनी जेम बन्ने प्रकारना समजवा. आहारसंज्ञामां, यावत् परिग्रहसंज्ञामां उपयोगवाळा लेश्यावाळा जीवोनी जेम जाणवा. नोसंज्ञामां उपयुक्त जीवो सम्यग्दृष्टिनी जेम जाणवा. वेदवाळा अने यावत्-नपुंसकवेदवाळा लेश्यावाळा जीवोनी जेम बन्ने प्रकारना जाणवा. वेदरहित जीवो सम्यग्दृष्टिनी पेटे समजवा. कषायवाळा अने यावत्-लोभकषायवाळा लेश्यावाळा जीवोनी जेम जाणवुं. कषायरहित जीवोने सम्यग्दृष्टि जीवोनी जेम जाणवुं. योगवाळा, यावत्-काययोगवाळा जीवोने सम्यग्दृष्टि जीवोनी जेम समजवा. साकार-ज्ञानपयोगवाळा अने अनाकार-दर्शनोपयोगवाळा जीवो लेश्यायुक्त जीवोनी जेम जाणवा. ए प्रमाणे नैरयिको पण कहेवा. विशेष ए के, जेने जे होय तेने ते जाणवुं. ए रीते असुरकुमारो अने यावत्-स्तनितकुमारो संबंधे पण जाणवुं. पृथिवीकायिको बधा स्थानकोमां वचला बन्ने समवसरणोमां भवसिद्धिको अने अभवसिद्धिको होय छे. ए रीते यावत्-वनस्पतिकायिको सुची समजवुं. वेइंदिय, तेइंदिय अने चउरिन्द्रिय संबंधे पण एज रीते जाणवुं. विशेष ए के, तेओने सम्यक्त्व, अवधिज्ञान, मतिज्ञान अने श्रुतज्ञानमां बन्ने वचलां समवसरणोने आश्रयी भवसिद्धिको कहेवा, पण अभवसिद्धिको न कहेवा. बाकी बधुं पूर्वे कहा प्रमाणे जाणवुं. पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोने नैरयिकोनी जेम समजवुं. विशेष ए के, जेने जे होय तेने ते जाणवुं. मनुष्योने औषिक जीवोनी जेम समजवुं. वानव्यंतर, ज्योतिषिक अने वैमानिकोने असुरकुमारोनी जेम समजवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

तीसहमा शतकमां प्रथम उद्देशक समाप्त.

बीओ उद्देशो ।

१. [प्र०] अणंतरोषवन्नगा णं भंते ! नेरइया किं किरियावादी-पुच्छा [उ०] गोयमा ! किरियावादी वि, जाव-वेण-इयवादी वि ।

२. [प्र०] सलेस्सा णं भंते ! अणंतरोषवन्नगा नेरइया किं किरियावादी ? [उ०] एवं चेव, एवं जहेव पढमुद्देसे नेरइयाणं वत्तइया तहेव इह वि भाणियइया । नवरं जं जस्स अत्थि अणंतरोषवन्नगाणं नेरइयाणं तं तस्स भाणियइयां । एवं सच्चजीवाणं जाव-वेमाणियाणं । नवरं अणंतरोषवन्नगाणं जं जाहिं अत्थि तं तहिं भाणियइयां ।

३. [प्र०] किरियावादी णं भंते ! अणंतरोषवन्नगा नेरइया किं नेरइयाउयं पकरेइ-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो नेरइयाउयं पकरेति, नो तिरि०, नो मणु०, नो देवाउयं पकरेइ । एवं अकिरियावादी वि अन्नाणियवादी वि वेणइयवादी वि ।

४. [प्र०] सलेस्सा णं भंते ! किरियावादी अणंतरोषवन्नगा नेरइया किं नेरइयाउयं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो नेरइयाउयं पकरेइ, जाव-नो देवाउयं पकरेइ । एवं जाव-वेमाणिया । एवं सच्चट्टाणेषु वि अणंतरोषवन्नगा नेरइया न किंचि वि आउयं पकरेति जाव-अणागारोवउत्तत्ति । एवं जाव-वेमाणिया, नवरं जं जस्स अत्थि तं तस्स भाणियइयां ।

५. [प्र०] किरियावादी णं भंते ! अणंतरोषवन्नगा नेरइया किं भवसिद्धिया, अभवसिद्धिया ? [उ०] गोयमा ! भवसिद्धिया, नो अभवसिद्धिया ।

६. [प्र०] अकिरियावादी णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! भवसिद्धिया वि, अभवसिद्धिया वि । एवं अन्नाणियवादी वि वेणइयवादी वि ।

७. [प्र०] सलेस्सा णं भंते ! किरियावादी अणंतरोषवन्नगा नेरइया किं भवसिद्धिया, अभवसिद्धिया ? [उ०] गोयमा ! भवसिद्धिया, नो अभवसिद्धिया । एवं एणं अभिलावेणं जहेव ओहिए उद्देशेप नेरइयाणं वत्तइया भणिया तहेव इह वि भाणियइया जाव-अणागारोवउत्तत्ति । एवं जाव-वेमाणियाणं । नवरं जं जस्स अत्थि तं तस्स भाणियइयां । इमं से लक्खणं-जे किरि-

द्वितीय उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! अनंतरोपपन्नक (तुरत उत्पन्न थयेला) नैरयिको शुं क्रियावादी छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ क्रियावादी पण छे अने यावत्-विनयवादी पण छे.

अनंतरोपपन्न नैर-
यिकोने क्रियावा-
दित्वादि.

२. [प्र०] हे भगवन् ! लेइयावाळा अनंतरोपपन्नक नैरयिको शुं क्रियावादी छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! जेम प्रथम उद्देशकमां वक्तव्यता कही छे तेम अहीं पण कहेवी. विशेष ए के, अनंतरोपपन्नक नैरयिकोमां जेने जे संभवे तेने ते कहेवुं. ए प्रमाणे सर्व जीवो यावत्-वैमानिकोने पण समजवुं. विशेष ए के, अनंतरोपपन्न जीवोने जे संभवे ते तेने कहेवुं.

३. [प्र०] हे भगवन् ! क्रियावादी अनंतरोपपन्नक नैरयिको शुं नैरयिकुं आयुष बांधे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिक, तिर्यच, मनुष्य के देवुं आयुष बांधता नथी. एज रीते अक्रियावादी, अज्ञानवादी अने विनयवादी संबन्धे पण जाणवुं.

क्रियावादी अनन्त-
रोपपन्न नैरयिकोने
आयुषबन्ध.

४. [प्र०] हे भगवन् ! लेइयावाळा अनंतरोपपन्नक क्रियावादी नैरयिको शुं नैरयिकुं आयुष बांधे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिकुं यावत्-देवुं आयुष बांधता नथी. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी समजवुं. ए रीते सर्व स्थानोमां अनन्त-रोपपन्नक नैरयिको कोइ पण आयुषनो बन्ध करता नथी. ए प्रमाणे यावत्-अनाकार उपयोगवाळा जीवो सुधी जाणवुं. एम यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. विशेष ए के जेने जे होय ते तेने कहेवुं.

५. [प्र०] हे भगवन् ! क्रियावादी अनंतरोपपन्न नैरयिको शुं भवसिद्धिक छे के अभवसिद्धिक छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ भवसिद्धिक छे, पण अभवसिद्धिक नथी.

अनंतरोपपन्न क्रिया-
वादी नैरयिको मव्य
छे के अभव्य छे !

६. [प्र०] अक्रियावादी संबन्धे पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ भवसिद्धिक पण छे अने अभवसिद्धिक पण छे. ए प्रमाणे अज्ञान-वादी अने विनयवादी संबन्धे पण समजवुं.

७. [प्र०] हे भगवन् ! लेइयावाळा अनंतरोपपन्न क्रियावादी नैरयिको शुं भवसिद्धिक छे के अभवसिद्धिक छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ भवसिद्धिक छे, पण अभवसिद्धिक नथी. ए प्रमाणे ए अभिलापथी जेम औधिक उद्देशकमां नैरयिकोनी वक्तव्यता कही तेम अहीं

યાવાદી શુદ્ધપાક્ષિયા સમ્પ્રામિચ્છદિત્વીયા એ સદ્દે ભવસિદ્ધિયા, નો અભવસિદ્ધિયા, એસા સદ્દે ભવસિદ્ધિયા વિ અભવસિદ્ધિયા વિ । 'સેવં મંતે! સેવં મંતે! ત્તિ ।

ત્રીસદ્દે સદ્દે વીઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પણ કહેવી અને તે યાવત્-અનાકારોપયોગવાળા સુધી સમજવી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. પણ જેને જે હોય તેને તે કહેવું. આ તેનું લક્ષણ છે—જે ક્રિયાવાદી, શુદ્ધપાક્ષિક, અને સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ તેઓ વધા ભવસિદ્ધિક હોય છે પણ અભવસિદ્ધિક હોતા નથી, અને બાકી વધા ભવસિદ્ધિક પણ હોય છે અને અભવસિદ્ધિક પણ હોય છે. 'હે ભગવન્! તે એમજ છે, હે ભગવન્! તે એમજ છે.'

ત્રીશમા શતકમાં દ્વિતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

તર્કો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] પરંપરોપવચ્ચગા ણં મંતે! નેરહયા કિરિયાવાદી૦? [૩૦] એવં જહેવ ઓદ્દિઓ ઉદ્દેસઓ તદ્દેવ પરંપરોપવ-અપસુ વિ નેરહયાદીઓ તદ્દેવ નિરવસેસં ભાણિયદ્ધં, તદ્દેવ તિયદંડગસંગદ્દિઓ । 'સેવં મંતે! સેવં મંતે! ત્તિ જાવ-વિહર ।

ત્રીસદ્દે સદ્દે તર્કો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

તૃતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્! પરંપરોપવચ્ચક નૈરયિકો શું ક્રિયાવાદી છે—ઇત્યાદિ પૂછા. [૩૦] હે ગૌતમ! જેમ ઔષિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ પરંપરોપવચ્ચક નૈરયિકો સંબંધે પણ નૈરયિકથી માંડી (વૈમાનિક પર્યન્ત) સમગ્ર ઉદ્દેશક (ક્રિયાવાદિત્વાદિ, આયુષબન્ધ અને ભવ્યામવ્યત્વાદિપ્રરૂપક) તે જ પ્રકારે ત્રણ દંડક સહિત કહેવો. 'હે ભગવન્! તે એમજ છે, હે ભગવન્! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

ત્રીશમા શતકમાં તૃતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૪-૧૧ ઉદ્દેસગા ।

૧. એવં એવણં કમેણં જશ્ચેવ ઘંધિસદ્દે ઉદ્દેસગાણં પરિવાહી સશ્ચેવ દ્દં પિ જાવ-અચરિઓ ઉદ્દેસો । નવરં અણંતરા ચત્તારિ વિ એકગમગા, પરંપરા ચત્તારિ વિ એકગમણં । એવં ચરિમા વિ અચરિમા વિ એવં ચેવ । નવરં અલેસ્તો કેવલી અજોગી ન મહ્દ, સેસં તદ્દેવ । 'સેવં મંતે! સેવં મંતે! ત્તિ । એવં એકારસ વિ ઉદ્દેસગા । ૪-૧૧.

ત્રીસદ્દે સમવસરણસયં સમત્તં ।

૪-૧૧ ઉદ્દેશકો.

૧. [પ્ર૦] એ પ્રમાણે એ ક્રમવચ્ચે ઘંધિશતકમાં ઉદ્દેશકોની જે પરિપાટી છે તે જ પરિપાટી અહીં પણ યાવત્-અચરમ ઉદ્દેશક સુધી જાણવી. વિશેષ એ કે, 'અનંતર' શબ્દઘટિત ચારે ઉદ્દેશકો એક ગમવાળા છે અને 'પરંપર' શબ્દઘટિત ચારે ઉદ્દેશકો એક ગમવાળા છે. એ રીતે 'ચરમ' અને 'અચરમ' શબ્દઘટિત ઉદ્દેશકો સંબંધે પણ સમજવું. વિશેષ એ કે લેસ્યારહિત, કેવલજ્ઞાની અને અયોગી સંબંધે અહીં કાંઈ પણ ન કહેવું અને બાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. 'હે ભગવન્! તે એમજ છે, હે ભગવન્! તે એમજ છે' એ રીતે અગિયાર ઉદ્દેશકો કહેવા.

ત્રીશમા શતકમાં ૪-૧૧ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત.

ત્રીશમું સમવસરણ શતક સમાપ્ત ।

इकतीसइमं सयं ।

पढमो उद्देशो ।

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-कति णं भंते ! खुड्डा जुम्मा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! चत्तारि खुड्डा जुम्मा पन्नत्ता । तंजहा-१ कडजुम्मे, २ तेयोए, ३ दावरजुम्मे, ४ कलिओए । [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं वुच्चइ-‘चत्तारि खुड्डा जुम्मा पन्नत्ता, तंजहा-कडजुम्मे, जाव-कलियोगे’ ? [उ०] गोयमा ! जे णं रासी चउक्कएणं अवहारेणं अवहीरमाणे चउप-ज्जवसिए सेत्तं खुड्डागकडजुम्मे । जे णं रासी चउक्कएणं अवहारेणं अवहीरमाणे तिपज्जवसिए सेत्तं खुड्डागतेयोगे । जे णं रासी चउक्कएणं अवहारेणं अवहीरमाणे दुपज्जवसिए सेत्तं खुड्डागदावरजुम्मे । जे णं रासी चउक्कएणं अवहारेणं अवहीरमाणे एगपज्जवसिए सेत्तं खुड्डागकलियोगे । से तेणट्टेणं जाव-कलियोगे ।

२. [प्र०] खुड्डागकडजुम्मेनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? कि नेरइएहिंते उववज्जंति ? तिरिक्ख-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो नेरइएहिंते उववज्जंति । एवं नेरइयाणं उववाओ जहा वक्कंतीए तहा भाणियधो ।

३. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं केवइया उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! चत्तारि वा अट्ठ वा बारस वा सोल्लस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववज्जंति ।

एकत्रीशमं शतक.

प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] राजगृह नगरमा यावत्-आ प्रमाणे वोल्या के हे भगवन् ! क्षुद्र (नानां) युग्मो केटलां कहां छे ? [उ०] हे गौतम ! *चार क्षुद्रयुग्मो कहां छे, ते आ प्रमाणे-१ कृतयुग्म, २ त्र्योज, ३ द्वापरयुग्म अने ४ कल्योज. [प्र०] हे भगवन् ! शा हेतुथी एम कहो छो के कृतयुग्म यावत्-कल्योजरूप चार क्षुद्र युग्मो कहां छे ? [उ०] हे गौतम ! जे संख्यामांथी चार चारनो अपहार करतां छेवटे चार बाकी रहे ते संख्याने क्षुद्र कृतयुग्म कहेवाय छे. जे संख्यामांथी चार चारनो अपहार करतां छेवटे त्रण बाकी रहे ते संख्याने क्षुद्र त्र्योज कहेवामां आवे छे. जे संख्यामांथी चार चारनो अपहार करतां छेवटे बे बाकी रहे ते संख्याने क्षुद्र द्वापरयुग्म कहेवामां आवे छे. अने जे संख्यामांथी चार चारनो अपहार करतां छेवटे एक बाकी रहे ते संख्या क्षुद्र कल्योज कहेवाय छे. ते कारणथी यावत्-कल्योज कहेवाय छे.

क्षुद्रयुग्म-
चार क्षुद्र युग्मो
कहेवानो हेतु.

२. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्र कृतयुग्म राशि प्रमाण नैरयिको क्वांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? शुं नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थाय छे ? तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थता नथी, [पण पंचेन्द्रिय तिर्यच अने गर्भज मनुष्यथी आवी उत्पन्न थाय छे]-इत्यादि नैरयिकोनो उपपात जेम व्युत्क्रान्ति पदमां कहो छे तेम अहीं जाणवो.

नैरयिकोनो उपपात.

३. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! चार, आठ, बार, सोळ अथवा संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे.

उपपातसंख्या.

१ * लघु संख्यावाळा राशिविशेषने क्षुद्र युग्म कहे छे. तेमां चार, आठ, बार वगेरे संख्यावाळा राशिने क्षुद्र कृतयुग्म, त्रण, सात, अणियार वगेरे राशिने क्षुद्र त्र्योज, बे, छ वगेरे राशिने क्षुद्र द्वापरयुग्म अने एक, पांच वगेरे संख्यावाळा राशिने क्षुद्र कल्योज कहेवामां आवे छे.

२ † जुओ प्रज्ञा० पद ६ प० २०४-२१८.

४. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा क्वहं उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! से जहानामए पवए पवमाणे अज्जवसाण०—एवं जहा पंचविसतिमे सए अट्टमुद्देसए नेरइयाणं वत्तघया तद्देव इह वि माणियघा जाव—आयप्पओगेणं उववज्जंति नो परप्पयोगेणं उववज्जंति ।

५. [प्र०] रयणप्पभापुदविखुद्दागकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं जहा ओहियनेरइयाणं वत्तघया सच्चेव रयणप्पभाए वि माणियघा जाव—नो परप्पयोगेणं उववज्जंति । एवं सक्करप्पभाए वि जाव—अहेसत्तमाए—एवं उववाओ जहा वक्कंतीए । “अस्सन्नी खलु पढमं दोषं व सरीसवा तइय पक्खी” ।—गाहाए उववापयघा, सेसं तद्देव ।

६. [प्र०] खुद्दागतेयोगनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? किं नेरइयाहिंतो—? [उ०] उववाओ जहा वक्कंतीए ।

७. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं केवइया उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! तिसि वा सत्त वा एकारस वा पन्नरस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववज्जंति । सेसं जहा कडजुम्मस्स, एवं जाव—अहेसत्तमाए ।

८. [प्र०] खुद्दागदावरजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं जद्देव खुद्दागकडजुम्मे । नवरं परिमाणं दो वा छ वा दस वा चोद्दस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा, सेसं तं चेव जाव—अहेसत्तमाए ।

९. [प्र०] खुद्दागकडिओगेनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं जद्देव खुद्दागकडजुम्मे । नवरं परिमाणं एको वा पंच वा नव वा तेरस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववज्जंति—सेसं तं चेव । एवं जाव—अहेसत्तमाए । ‘सेवं भंते ! सेवं भंते’ ! त्ति २ जाव—विहरति ।

इकतीसइमे सए पढमो उद्देशो समत्तो ।

४. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो केवी रीते उपजे ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोई कूदनार कूदतो [पोताना पूर्वना स्थानने छोडी आगळना स्थानने प्राप्त करे तेम नारको पण पूर्ववर्ती भवने छोडी अच्यवसायरूप कारण वडे आगळना भवने प्राप्त करे छे]—इत्यादि पचीशमा शतकना आठमा उद्देशकमा नैरयिको संबंधे जे वक्तव्यता कही छे ते अही पण कहेवी. यावत्—ते आत्मप्रयोगथी उत्पन्न थाय छे, पण परप्रयोगथी उत्पन्न यता नथी.

५. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्र कृतयुगमराशि प्रमाण रत्नप्रमाना नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! जेम सामान्य नैरयिकोनी वक्तव्यता कही छे तेम रत्नप्रमाना नैरयिकोनी पण कहेवी. यावत्—ते परप्रयोगथी उपजता नथी. एम शर्कराप्रभा अने यावत्—अधःसत्तम पृथिवी संबंधे पण जाणवुं. ए रीते *व्युत्क्रान्ति पदमां कह्या प्रमाणे अही उपपात कहेवो. ‘असंशी जीवो पहेली नरक सुधी, सर्पो बीजी नरक सुधी अने पक्षीओ त्रीजी नरक सुधी जाय छे’—इत्यादि गाथा वडे उपपात कहेवो. बाकी बधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे कहेवुं.

६. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्र त्र्योजराशि प्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय ? शुं नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम *व्युत्क्रान्तिपदमां कह्या प्रमाणे उपपात कहेवो.

७. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटल उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! त्रण, सात, अगियार, पंदर, संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. बाकी बधुं कृतयुगम नैरयिकोनी पेठे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्—सत्तम नरकपृथिवी सुधी जाणवुं.

८. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्र द्वापरयुगम प्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] जेम क्षुद्र कृतयुगम संबंधे कहुं छे तेम आ संबंधे पण समजवुं. परन्तु परिमाण—वे, छ, दश, चौद, संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. बाकी बधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्—अधःसत्तम नरकपृथिवी सुधी जाणवुं.

९. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्र कल्योज राशि प्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] जेम क्षुद्र कृतयुगम संबंधे कहुं छे तेम आ संबंधे पण समजवुं. परन्तु परिमाणमां एक, पांच, नव, तेर, संख्याता अथवा असंख्याता उत्पन्न थाय छे. बाकी बधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्—सातमी नरकपृथिवी सुधी समजवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे—एम कही यावत्—विहरे छे.

एकत्रीशमा शतकमां प्रथम उद्देशक समाप्त.

बीओ उद्देशो ।

१. [प्र०] कण्हलेस्सखुङ्गागकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं चेव जहा ओहियगमो जाव—नो परप्पयोगेणं उववज्जंति । नवरं उववाओ जहा वकंतीए धूमप्पभापुढविनेरइयाणं, सेसं तं चेव ।

२. [प्र०] धूमप्पभापुढविकण्हलेस्सखुङ्गागकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं चेव निरवसेसं । एवं तमाए वि, अहेसत्तमाए वि । नवरं उववाओ सघत्थ जहा वकंतीए ।

३. [प्र०] कण्हलेस्सखुङ्गागतेओगनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं चेव, नवरं तिन्नि वा सत्त वा एका-रस वा पन्नरस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा, सेसं तं चेव । एवं जाव—अहेसत्तमाए वि ।

४. [प्र०] कण्हलेस्सखुङ्गागदावरजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं चेव । नवरं दो वा छ वा दस वा चोदस वा, सेसं तं चेव, धूमप्पभाए वि जाव—अहेसत्तमाए ।

५. [प्र०] कण्हलेस्सखुङ्गागकलियोगनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं चेव । नवरं एको वा पंच वा नव वा तेरस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा, सेसं तं चेव । एवं धूमप्पभाए वि, तमाए वि, अहे सत्तमाए वि । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति ।

इकतीसइमे सए बीओ उद्देशो समत्तो ।

द्वितीय उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्रकृतयुग्मराशिप्रमाण कृष्णलेश्यावाळा नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे—इत्यादि पृच्छा. [उ०] औषिक-सामान्य गममां कह्या प्रमाणे अहीं पण जाणवुं, यावत्—परप्रयोगथी उपजता नथी. पण विशेष ए के, *व्युत्क्रांतिपदमां कह्या प्रमाणे उपपात कहेवो अने धूमप्रभापृथिवीना नैरयिको संबन्धे प्रश्न उत्तर वगैरे बाकी बंधुं पूर्व कह्या प्रमाणे जाणवुं.

क्षुद्रकृतयुग्म कृष्ण-
लेश्यावाळा नैरयि-
कोनो उपपात.

२. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्रकृतयुग्मराशिप्रमाण कृष्णलेश्यावाळा धूमप्रभापृथिवीना नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] पूर्व प्रमाणे बंधुं जाणवुं. ए रीते तमःप्रभा अने अधःसत्तम नरकपृथिवी संबन्धे पण समजवुं. पण विशेष ए के, बंधे स्थले उपपात संबन्धे *व्युत्क्रांतिपदमां कह्या प्रमाणे जाणवुं.

३. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्रद्योजराशिप्रमाण कृष्णलेश्यावाळा नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे—इत्यादि पृच्छा. [उ०] उपर कह्या प्रमाणे जाणवुं. पण विशेष ए के, त्रण, सात, अगियार, पंदर, संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. बाकी बंधुं पूर्ववत् जाणवुं. एम यावत्—अधःसत्तम पृथिवी सुधी जाणवुं.

कृष्ण० क्षुद्रद्योज
नैरयिकोको उपपात

४. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेश्यावाळा क्षुद्रद्वारपरयुग्मराशिप्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] एज प्रमाणे जाणवुं. पण विशेष ए के, बे, छ, दस के चौद (संख्याता के असंख्याता) आवी उत्पन्न थाय छे. बाकी बंधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे धूमप्रभा यावत्—अधःसत्तम पृथिवी सुधी पण जाणवुं.

कृष्ण० क्षुद्रद्वार-
युग्म नैरयिकोको
उपपात.

५. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेश्यावाळा क्षुद्रकृत्योजराशिप्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! एज प्रमाणे जाणवुं. पण विशेष ए के, एक, पांच, नव, तेर, संख्याता अथवा असंख्याता उत्पन्न थाय छे. बाकी बंधुं तेज प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे धूमप्रभा, तमःप्रभा अने अधःसत्तम नरकपृथिवी संबन्धे पण समजवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.

कृष्ण० क्षुद्रकृत्योज
नैरयिकोको उपपात.

एकत्रीशमा शतकर्मा बीजो उद्देशक समाप्त.

तईओ उद्देशो ।

१. [प्र०] नीललेस्सखुङ्गागकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं जहेव कण्हलेस्सखुङ्गागकडजुम्मा । नवरं उववाओ जो बालुयप्पभाए, सेसं तं चेव । बालुयप्पभापुढविनीललेस्सखुङ्गागकडजुम्मनेरइया एवं चेव, एवं पंकप्पभाए

तृतीय उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! नीललेस्सखुङ्गागकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं जहेव कण्हलेस्सखुङ्गागकडजुम्मा । नवरं उववाओ जो बालुयप्पभाए, सेसं तं चेव । बालुयप्पभापुढविनीललेस्सखुङ्गागकडजुम्मनेरइया एवं चेव, एवं पंकप्पभाए

नील० क्षुद्रकृतयुग्म-
नैरयिकोको उपपात.
बालुकाप्रभा.

वि, एवं धूम्रपमाय वि । एवं चउसु वि जुम्मेसु । नवरं परिमाणं जाणियच्चं । परिमाणं जहा कण्हलेस्सउद्देसए । सेसं तहेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

इकतीसइमे सए तईओ उद्देसो समत्तो ।

पण जाणवुं. एम चारे युग्मोमां समजवुं. पण विशेष ए के, जेम कृष्णलेस्याना उद्देशकमां कहुं छे तेम परिमाण जाणवुं. बाकी बधुं तेज प्रमाणे जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

एकत्रीशमां शतकमां तृतीय उद्देशक समाप्त.

चउत्थो उद्देसो ।

१. [प्र०] काउलेस्सखुङ्गागकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं जहेव कण्हलेस्सखुङ्गागकडजुम्म०, नवरं उववाओ जो रयणप्पमाय; सेसं तं चेव ।

२. [प्र०] रयणप्पमापुढविकाउलेस्सखुङ्गागकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं चेव । एवं सक्कर-प्पमाय वि, एवं वालुयप्पमाय वि । एवं चउसु वि जुम्मेसु । नवरं परिमाणं जाणियच्चं, परिमाणं जहा कण्हलेस्सउद्देसए, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

इकतीसइमे सए चउत्थो उद्देसो समत्तो ।

चतुर्थ उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कापोतलेस्यावाळा क्षुद्रकृतयुग्मराशिप्रमित नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] जेम कृष्ण-लेस्यावाळा क्षुद्रकृतयुग्म नैरयिको संबंघे कहुं छे तेम आ संबंघे पण कहेवुं. पण विशेष ए के, रत्नप्रभामां जे उपपात कह्यो छे ते अहीं जाणवो अने बाकी बधुं तेज प्रमाणे समजवुं.

२. [प्र०] हे भगवन् ! कापोतलेस्यावाळा क्षुद्रकृतयुग्मराशिप्रमाण रत्नप्रभाना नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं. ए रीते शर्कराप्रभामां, वालुकाप्रभामां पण चारे युग्मो विषे समजवुं. पण विशेष ए के, कृष्णलेस्या उद्देशकमां जे परिमाण कहुं छे ते अहीं जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

एकत्रीशमा शतकमां चतुर्थ उद्देशक समाप्त.

पंचमो उद्देसो ।

१. [प्र०] भवसिद्धीयखुङ्गागकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? किं नेरइय० ? [उ०] एवं जहेव ओहिओ गमओ तहेव निरवसेसं जाव-नो परप्पयोगेणं उववज्जंति ।

२. [प्र०] रयणप्पमापुढविवभवसिद्धीयखुङ्गागकडजुम्मनेरइया णं भंते० ? [उ०] एवं चेव निरवसेसं, एवं जाव-अहेसत्त-माय । एवं भवसिद्धीयखुङ्गागतेयोगनेरइया वि । एवं जाव-कलियोग त्ति । नवरं परिमाणं जाणियच्चं, परिमाणं पुच्चभणियं जहा पढमुद्देसए । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

इकतीसइमे सए पंचमो उद्देसो समत्तो ।

पंचम उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्रकृतयुग्मराशिप्रमाण भवसिद्धिक नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय ? शुं नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थाय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] जेम औधिक-सामान्य गम कह्यो तेम अहीं पण निरवशेष जाणवुं, यावत्-ते परप्रयोगथी उत्पन्न थता नथी.

२. [प्र०] हे भगवन् ! रत्नप्रभा पृथिवीना क्षुद्रकृतयुग्मराशिप्रमाण भवसिद्धिक नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! पूर्वे कह्या प्रमाणे बधुं जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-अधःसत्तम पृथिवी सुधी समजवुं. एम भवसिद्धिक क्षुद्र-त्र्योजराशिप्रमित नैरयिकोने पण जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-कलियोज सुधी समजवुं. पण परिमाण भिन्न जाणवुं, अने ते आगळ प्रथम उद्देशकमां जाणाव्युं छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

एकत्रीशमा शतकमां पंचम उद्देशक समाप्त.

छट्टो उद्देसो ।

१. [प्र०] कण्हलेस्सभवसिद्धीयखुङ्गागकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं जहेव ओहिओ कण्हले-

छट्टो उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेस्यावाळा भवसिद्धिक क्षुद्रकृतयुग्मप्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय ? शुं नैरयिकोथी

कापोत० क्षुद्रकृतयु-
ग्म नैरयिको क्यांथी
आवी उपले ?

भन्य क्षुद्रकृतयुग्म
नैरयिकोने उपपात.

कृष्ण० भन्य कृतयुग्म
नैरयिकोने उपपात.

स्सउद्देशओ तद्देव निरवसेसं चउसु वि जुम्मेसु भाणियधो, जाव-[प्र०] अहेसत्तमपुढविकण्हलेस्सखुडागकलियोगनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] तद्देव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

इकतीसइमे सए छट्ठो उद्देशो समत्तो ।

आवी उत्पन्न थाय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] औषिक कृष्ण लेस्याना उद्देशकमां जे प्रमाणे कह्युं छे ते प्रमाणे बधुं चारे युग्मोमां जाणवुं. यावत्-[प्र०] हे भगवन् ! अधःसत्तम पृथिवीना कृष्णलेस्यावाळा क्षुद्र कल्योजराशिप्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय ! [उ०] पूर्वे कहा प्रमाणे जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

एकत्रीशमा शतकमां छट्ठो उद्देशक समाप्त.

७-२८ उद्देशगा ।

१. नीललेस्सभवसिद्धिया चउसु वि जुम्मेसु तद्देव भाणियधो जहा ओहिए नीललेस्सउद्देशए । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति जाव-विहरइ । ३१. ७.

२. काउलेस्सा भवसिद्धिया चउसु वि जुम्मेसु तद्देव उववाएयधो जहेव ओहिए काउलेस्सउद्देशए । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति जाव-विहरइ । ३१. ८.

३. जहा भवसिद्धिएहिं चत्तारि उद्देशया भणिया एवं अभवसिद्धीएहिं वि चत्तारि उद्देशगा भाणियधो जाव-काउलेस्साउद्देशओ त्ति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ३१. ९-१२.

४. एवं सम्मदिट्ठीहिं वि लेस्सासंजुत्तेहिं चत्तारि उद्देशगा कायधो, नवरं सम्मदिट्ठी पढमवित्तिपसु वि दोसु वि उद्देशपसु अहेसत्तमापुढवीए न उववाएयधो, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ३१. १३-१६.

५. मिच्छादिट्ठीहिं वि चत्तारि उद्देशगा कायधो जहा भवसिद्धियाणं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ३१. १७-२०.

६. एवं कण्हपक्खिएहिं वि लेस्सासंजुत्तेहिं चत्तारि उद्देशगा कायधो जहेव भवसिद्धिएहिं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ३१. २१-२४.

७. सुक्कपक्खिएहिं एवं चेव चत्तारि उद्देशगा भाणियधो । जाव-वालुयप्पभापुढविकाउलेस्ससुक्कपक्खियखुडागकलि-ओगनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? तद्देव जाव-नो परप्पयोगेणं उववज्जंति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । सधे वि एए अट्टावीसं उद्देशगा । ३१. २५-२८.

इकतीसइमे सए ७-२८ उद्देशगा समत्ता ।

इकतीसइमं उववायसयं समत्तं ।

७-२८ उद्देशको.

१. नीललेस्यावाळा भवसिद्धिक नैरयिको चारे युग्मोमां औषिक नीललेस्या उद्देशकमां कहा प्रमाणे कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'-एम कही यावत् विहरे छे. ३१. ७.

२. कापोतलेस्यावाळा भवसिद्धिक नैरयिको चारे युग्मोमां औषिक कापोत लेस्याउद्देशकमां कहा प्रमाणे उपपात कहेवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'-एम कही विहरे छे. ३१. ८.

३. जेम भवसिद्धिकना चार उद्देशको कहां तेम अभवसिद्धिकना पण चार उद्देशको कापोतलेस्याउद्देशक पर्यन्त कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'-एम कही यावत्-विहरे छे. ३१. ९-१२.

४. एम सम्यग्दृष्टिना पण लेस्या साथे चार उद्देशको कहेवा. परंतु पहेला अने बीजा बने उद्देशकमां सम्यग्दृष्टिनो अधःसत्तम नरक-पृथिवीमां उपपात न कहेवो. बाकी बधुं पूर्वे कहा प्रमाणे जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ३१. १३-१६.

५. मिथ्यादृष्टिना पण चारे उद्देशको भवसिद्धिकनी पेठे कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ३१. १७-२०.

६. एम कृष्णपाक्षिकना लेस्यासंयुक्त चार उद्देशको भवसिद्धिकनी जेम कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'-३१. २१-२४.

७. शुक्कपाक्षिकना पण एम चार उद्देशको कहेवा. यावत्-हे भगवन् ! वालुकाप्रभा पृथिवीना कापोतलेस्यावाळा शुक्कपाक्षिक क्षुद्रकल्योजराशिप्रमित नैरयिको क्यांथी आवीने उत्पन्न थाय ? [उ०] पूर्ववत् उत्तर जाणवुं. यावत्-परप्रयोगथी उत्पन्न थता नथी. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. बधा मळीने अठ्यावीश उद्देशको थाय छे. ३१. २५-२८.

एकत्रीशमा शतकमां ७-२८ उद्देशको समाप्त.

एकत्रीशमं उपपातशतक समाप्त.

बत्तीसइमं सयं

१-२८ उद्देशा ।

१. [प्र०] खुड्गागकडजुम्मनेरइया णं भंते ! अणंतरं उच्चट्टिता कहिं गच्छंति, कहिं उचवज्जंति ? किं नेरइएसु उचवज्जंति ? तिरिक्खजोणिपसु उचवज्जंति ? [उ०] उच्चट्टणा जहा वक्कंतीए ।
२. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं केवइया उच्चट्टंति ? [उ०] गोयमा ! चत्तारि वा भट्ट वा बारस वा सोलस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उच्चट्टंति ।
३. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा कहं उच्चट्टंति ? [उ०] गोयमा ! से जहा नामए पवए-एवं तहेव । एवं सो चेव गमओ जाव-आयएयोगेणं उच्चट्टंति, नो परएयोगेणं उच्चट्टंति ।
४. [प्र०] रयणएभापुढविखुड्गागकड० ? [उ०] एवं रयणएभाए वि, एवं जाव-अहेसत्तमाए । एवं खुड्गागतेयोग-खुड्गागदावरजुम्म-खुड्गागकलियोगा । नवरं परिमाणं जाणियधं, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ३२-१.
५. कण्हलेस्सकडजुम्मनेरइया-एवं एएणं कमेणं जहेव उचवायसए अट्टावीसं उद्देशगा भणिया तहेव उच्चट्टणासए वि अट्टावीसं उद्देशगा भाणियघा निरवसेसा । नवरं 'उच्चट्टंति'त्ति अभिलावो भाणियघो, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति जाव-विहरइ ।

बत्तीसइमं उच्चट्टणासयं सम्मत्तं ।

बत्तीसइमं शतक.

१-२८ उद्देशको.

१. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्रकृतयुग्म राशिरूप नैरयिको मरण पामीने तुरत क्यां जाय, अने क्यां उत्पन्न थाय ? शुं नैरयिकोमां उत्पन्न थाय छे ? तिर्यचयोनिकोमां उत्पन्न थाय छे-इत्यादि पृच्छ. [उ०] *व्युत्क्रान्तिपदमां क्हा प्रमाणे समजवुं.
२. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उद्वर्ते-मरण पामे ? [उ०] हे गौतम ! चार, आठ, बार, सोळ, संख्याता के असंख्याता जीवो उद्वर्ते छे.
३. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो केवी रीते उद्वर्ते ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोइ एक कूदनार-इत्यादि पूर्वे कहेल गमक जाणवो-यावत्-ते पोताना प्रयोगथी उद्वर्ते छे, पण परप्रयोगथी उद्वर्तता नथी.
४. [प्र०] रत्नप्रभा पृथिवीना क्षुद्र कृतयुग्म राशिरूप नैरयिको नीकळीने क्यां जाय ? [उ०] रत्नप्रभापृथिवीना नैरयिकोनी उद्वर्तना कहेवी. ए प्रकारे यावत्-अधःसप्तम पृथ्वी सुधी पण उद्वर्तना कहेवी. एम क्षुद्र त्र्योजयुग्म, क्षुद्रक द्वापरयुग्म अने क्षुद्रक कल्योज संबंधे पण समजवुं. पण विशेष ए के, परिमाण पूर्वे क्हा प्रमाणे (त्रण, सात, वे, छ, एक, पांच वगैरे) जुदुं जुदुं जाणवुं अने बाकी बंधुं तेमज कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ३२.-१.
५. [प्र०] कृष्णलेइयावाळा क्षुद्रकृतयुग्मराशिरूप नैरयिको नीकळी क्यां जाय ? [उ०] ए रीते ए क्रमवडे जेम उपपात शतकमां अठ्या-वीश उद्देशको क्हा छे तेमज उद्वर्तना शतकमां पण बधा मळीने अठ्यावीश उद्देशको कहेवा, पण ['उत्पन्न थाय छे'] तेने बदले 'उद्वर्ते छे' एवो पाठ कहेवो, अने बाकी बंधुं तेमज जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'-एम कही यावत्-विहरे छे.

बत्तीसइमं उद्वर्तनाशतक समाप्त.

१ * तेओ नरकथी नीकळी पर्याप्त संख्याता वर्धना आयुषवाळा मनुष्य अने तिर्यचयोनिमां उत्पन्न थाय छे-जुओ प्रश्ना० पद ६. प० १०४-२१८.

तेत्तीसडमं सयं

पढमं एगिंदियं सयं ।

१. [प्र०] कतिविहा णं भंते ! एगिंदिया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा एगिंदिया पन्नत्ता, तंजहा-पुढविकाइया, जाव-वणस्सइकाइया ।

२. [प्र०] पुढविकाइया णं भंते ! कतिविहा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! द्विविहा पन्नत्ता, तंजहा-सुहुमपुढविकाइया य बायरपुढविकाइया य ।

३. [प्र०] सुहुमपुढविकाइया णं भंते ! कतिविहा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! दुविहा पन्नत्ता, तंजहा-पन्नत्ता सुहुम-पुढविकाइया य अपन्नत्ता सहमपुढविकाइया य ।

४. [प्र०] बायरपुढविकाइया णं भंते ! कतिविहा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! एवं चेव, एवं आउक्काइया वि चउक्कणं भेदेणं भाणियेय्वा, एवं जाव-वणस्सइकाइया ।

५. [प्र०] अपन्नत्तसुहुमपुढविकाइयाणं भंते ! कति कम्मप्पगडीओ पन्नत्ताओ ? [उ०] गोयमा ! अट्ट कम्मप्पगडीओ पन्नत्ताओ, तंजहा-नाणावरणिज्जं, जाव-अंतराइयं ।

६. [प्र०] पन्नत्तसुहुमपुढविकाइयाणं भंते ! कति कम्मप्पगडीओ पन्नत्ताओ ? [उ०] गोयमा ! अट्ट कम्मप्पगडीओ पन्नत्ताओ, तंजहा-नाणावरणिज्जं, जाव-अंतराइयं ।

तेत्तीशमुं शतक

प्रथम एकेन्द्रिय शतक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! एकेन्द्रिय जीवो केटल प्रकारना क्हा छे ? [उ०] हे गौतम ! पांच प्रकारना क्हा छे. ते आ प्रमाणे— पृथिवीकायिक अने यावत्—वनस्पतिकायिक. एकेन्द्रियना प्रकार.

२. [प्र०] हे भगवन् ! पृथिवीकायिक जीवो केटल प्रकारना क्हा छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ बे प्रकारना क्हा छे. ते आ प्रमाणे—सूक्ष्म पृथिवीकायिक अने बादर पृथिवीकायिक. पृथिवीकायना प्रकार.

३. [प्र०] हे भगवन् ! सूक्ष्मपृथिवीकायिक जीवो केटल प्रकारना क्हा छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ बे प्रकारना क्हा छे. ते आ प्रमाणे—पर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिक अने अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिक. सूक्ष्म पृथिवीकायना प्रकार.

४. [प्र०] हे भगवन् ! बादर पृथिवीकायिको केटल प्रकारना क्हा छे ? [उ०] हे गौतम ! उपर क्हा प्रमाणे जाणतुं. ए प्रमाणे अक्कायिकोना पण चार भेद क्हेवा. ए रीते यावत्—वनस्पतिकायिक सुधी समजतुं. बादर पृथिवीकायिकोना प्रकार.

५. [प्र०] हे भगवन् ! अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकोने केटली कर्मप्रकृतिओ होय ? [उ०] हे गौतम ! तेओने आठ कर्मप्रकृतिओ होय. ते आ प्रमाणे—१ ज्ञानावरणीय अने यावत्—अंतराय. कर्मप्रकृतिओ.

६. [प्र०] हे भगवन् ! पर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकोने केटली कर्मप्रकृतिओ होय ? [उ०] हे गौतम ! तेओने आठ कर्मप्रकृतिओ होय छे. ते आ प्रमाणे—२ ज्ञानावरणीय अने यावत्—अंतराय.

૭. [પ્ર૦] અપજ્જત્તવાયરપુઢવિક્કાહયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ પન્નત્તાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! एवं चेव ।

૮. [પ્ર૦] પજ્જત્તાવાયરપુઢવિક્કાહયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ-? [૩૦] एवं चेव ८ । एवं एरणं कमेणं जाव-
वायरवणस्सइकाहयाणं पज्जत्तगणं ति ।

૯. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિક્કાહયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ વંધંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! सत्तविहबंधगा वि, अट्टविह-
बंधगा वि । सत्त बंधमाणा आउयवज्जाओ सत्त कम्मपपगडीओ बंधंति, अट्ट बंधमाणा पडिपुत्ताओ अट्ट कम्मपपगडीओ बंधंति ।

૧૦. [પ્ર૦] પજ્જત્તસુહુમપુઢવિક્કાહયા ણં મંતે ! કતિ કમ્મ? [૩૦] एवं चेव, एवं सधे; जाव-

૧૧. [પ્ર૦] પજ્જત્તવાયરવણસ્સइकाहया णं मंते ! कति कम्मपपगडीओ बंधंति ? [३०] एवं चेव ।

૧૨. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિક્કાહયા ણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ વેદેંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! चोइस कम्मपपगडीओ
वेदेंति, तंजहा-नाणावरणिज्जं, जाव-अंतराइयं, सोइंदियवज्जं, चर्किवदियवज्जं, धार्णिदियवज्जं, जिम्भिदियवज्जं, इत्थिवे-
वज्जं, पुरिसवेदवज्जं । एवं चउक्कएणं भेदेणं जाव-

૧૩. [પ્ર૦] પજ્જત્તવાયરવણસ્સइकाहया णं मंते ! कति कम्मपपगडीओ वेदेंति ? [३०] गोयमा ! एवं चेव चोइस
कम्मपपगडीओ वेदेंति । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' । ति । ३३-१ ।

૧૪. [પ્ર૦] કવિહા ણં મંતે ! અણંતરોવવન્નગા ષર્ગિદિયા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! पंचविहा अणंतरोववन्नगा
एर्गिदिया पन्नत्ता, तंजहा-पुढविक्काहया, जाव-वणस्सइकाहया ।

૧૫. [પ્ર૦] અણંતરોવવન્નગા ણં મંતે ! પુઢવિક્કાહયા કતિવિહા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! दुविहा पन्नत्ता, तंजहा-
सुहुमपुढविक्काहया य वायरपुढविक्काहया थ, एवं दुपएणं भेदेणं जाव-वणस्सइकाहया ।

૧૬. [પ્ર૦] અણંતરોવવન્નગસુહુમપુઢવિક્કાહયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ પન્નત્તાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! अट्ट कम्म-
पपगडीओ पन्नत्ताओ, तंजहा-नाणावरणिज्जं, जाव-अंतराइयं ।

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત બાદર પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! पूर्व प्रमाणे जाणवुं.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત બાદર પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મ પ્રકૃતિઓ હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! पूर्वनी प्रमाणे ज जाणवुं. ए
रीते ए क्रमथी यावत्-पर्याप्त बादर वनस्पतिकायिको सुधी समजवुं.

કર્મપ્રકૃતિઓનો
વન્ન.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સાત કર્મપ્રકૃતિઓ
અને આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે. જ્યારે સાત કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે ત્યારે આયુષ સિવાયની સાત કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે અને જ્યારે આઠ
કર્મપ્રકૃતિઓને બાંધે ત્યારે પરિપૂર્ણ આઠે કર્મ પ્રકૃતિઓ બાંધે.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! पूर्व प्रमाणे जाणवुं. तथा ए
रीते सर्व एकेंद्रिय संबंधे दंडको कहेवा. यावत्—

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! एज प्रमाणे जाणवुं.

કર્મપ્રકૃતિઓનું
વેદન.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ચૌદ કર્મપ્રકૃતિઓ
વેદે. તે આ પ્રમાણે—૧ જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્—૮ અંતરાય, તથા ૯ શ્રોત્રેન્દ્રિયવચ્ચ (શ્રોત્રેન્દ્રિયાવરણ), ૧૦ ચક્ષુરિન્દ્રિયાવરણ, ૧૧
શ્રાણેન્દ્રિયાવરણ, ૧૨ જિહ્વેન્દ્રિયાવરણ, ૧૩ સ્ત્રીવેદાવરણ અને ૧૪ પુરુષવેદાવરણ. એ રીતે, સૂક્ષ્મ, બાદર, પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્તના ચાર
મેદપૂર્વક યાવત્—પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિક સુધી સમજવું. યાવત્—

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! उपर प्रमाणे चौद कर्म-
प्रकृतिओने वेदे छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ३३-१.

અનંતરોપપન્ન એકે-
ન્દ્રિયના પ્રકાર.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનંતરોપપન્ન (તુરત ઉત્પન્ન થયેલા) એકેન્દ્રિય જીવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ !
अनंतरोपपन्न एकेंद्रियो पांच प्रकारना कहा छे. ते आ प्रमाणे—१ पृथिवीकायिक, यावत्—५ वनस्पतिकायिक.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનંતરોપપન્ન પૃથ્વીકાયિકો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બે પ્રકારના કહ્યા છે.
ते आ प्रमाणे—सूक्ष्म पृथ्वीकायिको અને બાદર પૃથ્વીકાયિકો. એ પ્રમાણે બે મેદ વડે યાવત્—વનસ્પતિકાયિક સુધી સમજવું.

અનંતરોપપન્ન એકે-
ન્દ્રિયને કર્મ-
પ્રકૃતિઓ.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનંતરોપપન્ન સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને આઠ
कर्मप्रकृतिओ कही छे. ते आ प्रमाणे—१ ज्ञानावरणीय અને યાવત્—૮ અંતરાય.

१७. [प्र०] अणंतरोववन्नगबादरपुढविकाइयाणं भंते ! कति कम्मप्पगडीओ पन्नत्ताओ ? [उ०] गोयमा ! अट्ट कम्मप्पयडीओ पन्नत्ताओ, तंजहा-नाणावरणिज्जं, जाव-अंतराइयं । एवं जाव-अणंतरोववन्नगबादरवणस्सइकाइयाणं ति ।

१८. [प्र०] अणंतरोववन्नगसुहुमपुढविकाइयाणं भंते ! कति कम्मप्पगडीओ बंधंति ? [उ०] गोयमा ! आउयवज्जाओ सत्त कम्मप्पगडीओ बंधंति । एवं जाव-अणंतरोववन्नगबादरवणस्सइकाइय ति ।

१९. [प्र०] अणंतरोववन्नगसुहुमपुढविकाइयाणं भंते ! कइ कम्मप्पगडीओ वेदंति ? [उ०] गोयमा ! चउइस कम्मप्पगडीओ वेदंति, तंजहा-नाणावरणिज्जं, तहेव जाव-पुरिसवेदवज्जं । एवं जाव-अणंतरोववन्नगबादरवणस्सइकाइय ति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । ३३-२ ।

२०. [प्र०] कतिविहा णं भंते ! परंपरोववन्नगा एगिंदिया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा पंचविहा परंपरोववन्नगा एगिंदिया पन्नत्ता, तंजहा-पुढविकाइया-एवं चउक्कओ भेदो जहा ओहिउइसए ।

२१. [प्र०] परंपरोववन्नगअपज्जत्तसुहुमपुढविकाइयाणं भंते ! कइ कम्मप्पगडीओ पन्नत्ताओ ? [उ०] एवं एणं अभिलावेणं जहा ओहिउइसए तहेव निरवसेसं भाणियच्चं जाव-चउइस वेदंति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । ३३-३ ।

२२. अणंतरोगाढा जहा अणंतरोववन्नगा ३३-४ ।

२३. परंपरोगाढा जहा परंपरोववन्नगा ३२-५ ।

२४. अणंतराहारगा जहा अणंतरोववन्नगा ३३-६ ।

२५. परंपराहारगा जहा परंपरोववन्नगा ३३-७ ।

२६. अणंतरपज्जत्तगा जहा अणंतरोववन्नगा ३३-८ ।

२७. परंपरपज्जत्तगा जहा परंपरोववन्नगा ३३-९ ।

२८. चरिमा वि जहा परंपरोववन्नगा तहेव ३३-१० ।

२९. एवं अचरिमा वि ११ । एवं एण एक्कारस उइसगा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । जाव-विहरइ ।

पढमं एगिंदियसयं समत्तं ।

१७. [प्र०] हे भगवन् ! अनन्तरोपपन्न बादर पृथिवीकायिकोने केटली कर्मप्रकृतिओ कही छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओने आठ कर्म-प्रकृतिओ कही छे. ते आ प्रमाणे-१ ज्ञानावरणीय अने यावत्-अंतराय. ए प्रमाणे यावत्-८ अनंतरोपपन्न बादर वनस्पतिकायिक संबंधे जाणवुं.

१८. [प्र०] हे भगवन् ! अनन्तरोपपन्न सूक्ष्म पृथिवीकायिको केटली कर्मप्रकृतिओ बांधे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ आयुष सिवाय सात कर्मप्रकृतिओ बांधे छे. ए प्रमाणे यावत्-अनंतरोपपन्न बादरवनस्पतिकायिक सुधी जाणवुं.

१९. [प्र०] हे भगवन् ! अनन्तरोपपन्न सूक्ष्म पृथ्वीकायिको केटली कर्मप्रकृतिओ वेदे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ चौद कर्म-प्रकृतिओने वेदे छे. ते आ प्रमाणे-१ ज्ञानावरणीय अने यावत्-१४ पुरुषवेदावरण. ए प्रमाणे यावत्-अनंतरोपपन्न बादर वनस्पतिकायिको सुधी समजवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ते एमज छे'. ३३-२.

२०. [प्र०] हे भगवन् ! परंपरोपपन्न (जेनी उत्पत्तिने वे त्रण वगरे समयो थयेला छे एवा) एकेन्द्रियो केटला प्रकारना कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! पांच प्रकारना कहा छे, ते आ प्रमाणे-पृथिवीकायिक-ए प्रमाणे औधिक उदेशकमां कहा प्रमाणे प्रत्येकना चार चार भेद जाणवा.

२१. [प्र०] हे भगवन् ! परंपरोपपन्न अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकोने केटली कर्मप्रकृतिओ होय ? [उ०] हे गौतम ! ए प्रमाणे-ए अभिलापवडे औधिक उदेशकमां कहा प्रमाणे निरवशेष कहेवुं. यावत्-चौद कर्मप्रकृतिओने वेदे छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ३३-३.

२२. अनन्तरोपपन्ननी पेठे अनन्तरावगाढ संबंधे समजवुं. ३३-४.

२३. परंपरोपपन्ननी पेठे परंपरावगाढ संबंधे समजवुं. ३३-५.

२४. अनन्तरोपपन्ननी पेठे अनन्तराहारक संबंधे समजवुं. ३३-६.

२५. परंपरोपपन्ननी पेठे परंपराहारक संबंधे समजवुं. ३३-७.

२६. अनंतरोपपन्ननी पेठे अनन्तर पर्याप्त निषे पण जाणवुं. ३३-८.

२७. परंपरोपपन्ननी पेठे परंपर पर्याप्त संबंधे समजवुं. ३३-९.

२८. परंपरोपपन्ननी पेठे चरम संबंधे पण समजवुं. ३३-१०.

२९. ए रीते अचरमो संबंधे पण समजवुं. ए प्रमाणे ए अगियार उदेशको कहा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ३३-११.

तेत्रीशमा शतकमां प्रथम एकेन्द्रिय शतक समाप्त.

अनन्तरोपपन्न एकेन्द्रियने कर्मप्रकृतिओनो बन्ध.

अनन्तरोपपन्न एकेन्द्रियने कर्मप्रकृतिओनुं वेदन.

परंपरोपपन्न एकेन्द्रियोना प्रकार.

परंपरोपपन्न एकेन्द्रियने कर्मप्रकृतिओ.

बीअं सयं ।

१. [प्र०] कइविहा णं भंते ! कण्हलेस्सा एगिदिया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा कण्हलेस्सा एगिदिया पन्नत्ता, तंजहा—पुढविकाइया, जाव—वणस्सइकाइया ।
२. [प्र०] कण्हलेस्सा णं भंते ! पुढविकाइया कइविहा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! कुविहा पन्नत्ता, तंजहा—सुहुमपुढविकाइया य बादरपुढविकाइया य ।
३. [प्र०] कण्हलेस्सा णं भंते ! सुहुमपुढविकाइया कइविहा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! एवं एणं अभिलावेणं चउक्कभेदो जहेव ओहिउद्देसए, जाव—वणस्सइकाइय त्ति ।
४. [प्र०] कण्हलेस्सअपज्जत्तसुहुमपुढविकाइयाणं भंते ! कइ कम्मप्पगडीओ पन्नत्ताओ ? [उ०] एवं चेव एणं अभिलावेणं जहेव ओहिउद्देसए तहेव पन्नत्ताओ, तहेव बंधंति, तहेव वेदंति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।
५. [प्र०] कइविहा णं भंते ! अणंतरोववन्नगकण्हलेस्सएगिदिया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा अणंतरोववन्नगा कण्हलेस्सा एगिदिया—एवं एणं अभिलावेणं तहेव दुयओ भेदो जाव—वणस्सइकाइय त्ति ।
६. [प्र०] अणंतरोववन्नगकण्हलेस्ससुहुमपुढविकाइयाणं भंते ! कइ कम्मप्पगडीओ पन्नत्ताओ ? [उ०] एवं एणं अभिलावेणं जहा ओहिओ अणंतरोववन्नगाणं उद्देसओ तहेव जाव—वेदंति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।
७. [प्र०] कइविहा णं भंते ! परंपरोववन्नगा कण्हलेस्सा एगिदिया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा परंपरोववन्नगा कण्हलेस्सा एगिदिया पन्नत्ता, तंजहा—पुढविकाइया—एवं एणं अभिलावेणं तहेव चउक्कओ भेदो जाव—वणस्सइकाइय त्ति ।
८. [प्र०] परंपरोववन्नगकण्हलेस्सअपज्जत्तसुहुमपुढविकाइयाणं भंते ! कइ कम्मप्पगडीओ पन्नत्ताओ ? [उ०] एवं एणं अभिलावेणं जहेव ओहिओ परंपरोववन्नगउद्देसओ तहेव जाव—वेदंति । एवं एणं अभिलावेणं जहेव ओहिएगिदियसए एक्कारस उद्देसगा भणिया तहेव कण्हलेस्ससते वि भाणियत्ता जाव—अचरिमचरिमकण्हलेस्सा एगिदिया ।

वितियं एगिदियसयं समत्तं ।

द्वितीय एकेन्द्रिय शतक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेश्यावाळा एकेन्द्रिय जीवो केटला प्रकारना कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! कृष्णलेश्यावाळा एकेन्द्रियो पांच प्रकारना कहा छे, ते आ प्रमाणे—१ पृथिवीकायिक अने यावत्—५ वनस्पतिकायिक.
२. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेश्यावाळा पृथिवीकायिको केटला प्रकारना कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! बे प्रकारना छे, ते आ प्रमाणे—१ सूक्ष्म पृथिवीकायिक अने २ बादर पृथिवीकायिक.
३. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेश्यावाळा सूक्ष्म पृथिवीकायिको केटला प्रकारना कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम औधिक उद्देशकमां कह्युं छे तेम ए अभिलाप वडे चार भेदो यावत्—वनस्पतिकायिको सुधी जाणवा.
४. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेश्यावाळा अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकोने केटली कर्मप्रकृतिओ होय ? [उ०] *उपर प्रमाणे जेम औधिक उद्देशकमां कह्युं छे तेम ए अभिलाप वडे ते रीते ते कर्मप्रकृतिओ कहेवी. ते कर्मप्रकृतिओ तेवी रीते बांधे छे अने तेवी रीते तेनुं वेदन पण करे छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.' ३३. २.
५. [प्र०] हे भगवन् ! अनंतरोपपन्न कृष्णलेश्यावाळा एकेन्द्रियो केटला प्रकारना छे ? [उ०] हे गौतम ! अनंतरोपपन्न कृष्णलेश्यावाळा एकेन्द्रियो पांच प्रकारना कहा छे. ए रीते ए अभिलापवडे पूर्वनी प्रमाणे तेना बे भेद यावत्—वनस्पतिकाय सुधी जाणवा.
६. [प्र०] हे भगवन् ! अनंतरोपपन्न कृष्णलेश्यावाळा सूक्ष्म पृथिवीकायिकोने केटली कर्मप्रकृतिओ कही छे ? [उ०] ए प्रमाणे पूर्वे कहेला अभिलाप वडे औधिक अनंतरोपपन्नना उद्देशकमां कहां प्रमाणे यावत्—'वेदे छे' त्यासुधी जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.' ३३. ३.
७. [प्र०] हे भगवन् ! परंपरोपपन्न कृष्णलेश्यावाळा एकेन्द्रियो केटला प्रकारना कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! परंपरोपपन्न एकेन्द्रियो पांच प्रकारना कहा छे, ते आ प्रमाणे—पृथिवीकायिको वगरे. एम ए अभिलापवडे तेज प्रकारे चार भेद यावत्—वनस्पतिकाय सुधी कहेवा.
८. [प्र०] हे भगवन् ! परंपरोपपन्न कृष्णलेश्यावाळा अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकोने केटली कर्मप्रकृतिओ होय छे ? [उ०] ए प्रमाणे ए अभिलापवडे औधिक उद्देशकमां कहेल परंपरोपपन्न संबंधी बधी हकीकत अहीं जाणवी. तेज प्रमाणे यावत्—वेदे छे—ए प्रकारे ए अभिलापवडे जेम औधिक एकेन्द्रियशतकमां अगियार उद्देशको कहा छे तेम कृष्णलेश्या शतकमां पण कहेवा, यावत्—अचरम अने चरम कृष्णलेश्यावाळा एकेन्द्रियो सुधी कहेवुं.

तेत्रीशमा शतकमां बीजुं एकेन्द्रिय शतक समाप्त.

कृष्णलेश्यावाळा
एकेन्द्रियोना प्रकार.

पृथिवीकायिकोना
प्रकार.

कृष्णलेश्यावाळा
सूक्ष्म पृथिवीकायिकोना
प्रकार.

अनंतरोपपन्न
कृष्णलेश्यावाळा
एकेन्द्रियोना
प्रकार.

परंपरोपपन्न कृष्ण-
लेश्यावाळा एके-
न्द्रियना प्रकार.

तर्ह्यं सयं.

१. जहा कण्ठलेस्सेहिं भणियं एवं नीललेस्सेहि वि सयं भाणियधं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

ततियं एगिंदियसयं समत्तं ।

त्रीजुं एकेन्द्रिय शतक.

१. [प्र०] जेम कण्ठलेस्यावाळा संबंधे कहुं तेम नीललेस्यावाळा संबंधे पण शतक कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

तैत्रीशमा शतकमां त्रीजुं एकेन्द्रिय शतक समाप्त.

चउत्थं सयं.

१. एवं काउलेस्सेहि वि सयं भाणियधं, नवरं 'काउलेस्से'ति अभिलावो भाणियधो ।

चउत्थं एगिंदियसयं समत्तं ।

चोथुं एकेन्द्रिय शतक.

१. ए रीते कापोतलेस्यावाळा संबंधे पण शतक कहेवुं. पण विशेष ए के, 'कापोतलेस्यावाळा' एवो अभिलाप-पाठ कहेवो.

तैत्रीशमा शतकमां चोथुं एकेन्द्रिय शतक समाप्त.

पंचमं सयं.

१. [प्र०] कइविहा णं भंते ! भवसिद्धीया एगिंदिया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा भवसिद्धीया एगिंदिया पन्नत्ता, तंजहा-पुढविकाइया, जाव-वणस्सइकाइया, भेदो चउत्तओ जाव-वणस्सइकाइय त्ति ।

२. [प्र०] भवसिद्धियअपन्नत्तसुहुमपुढविकाइयाणं भंते ! कति कम्मपगडीओ पन्नत्ताओ ? [उ०] एवं एणं अभिलावेणं जहेव पढमिल्लगं एगिंदियसयं तहेव भवसिद्धियसयं पि भाणियधं । उद्देशगपरिवाडी तहेव जाव-अचरिमो त्ति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

पंचमं एगिंदियसयं समत्तं ।

पांचमुं एकेन्द्रिय शतक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! भवसिद्धिक एकेन्द्रियो केटल प्रकारना कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! भवसिद्धिक एकेन्द्रियो पांच प्रकारना कहा छे. ते आ प्रमाणे-१ पृथिवीकायिक अने यावत्-५ वनस्पतिकायिक. एओना चारे भेद वगरे हकीकत वनस्पतिकायिक सुधी जाणवी.

भवसिद्धिक एकेन्द्रियोना प्रकार.

२. [प्र०] हे भगवन् ! भवसिद्धिक अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकोने केटली कर्मप्रकृतिओ होय छे ? [उ०] ए रीते ए अभिलापवडे जेम पहेलुं एकेन्द्रिय शतक कहुं छे तेम आ भवसिद्धिक शतक पण कहेवुं. उद्देशकोनी परिपाटी पण तेज रीते यावत्-अचरम उद्देशक सुधी कहेवी. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पांचमुं एकेन्द्रिय शतक समाप्त.

छट्ठं सयं.

१. [प्र०] कइविहा णं भंते ! कण्ठलेस्सा भवसिद्धिया एगिंदिया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा कण्ठलेस्सा भवसिद्धिया एगिंदिया पन्नत्ता, तं जहा-पुढविकाइया जाव-वणस्सइकाइया ।

छट्ठुं एकेन्द्रिय शतक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कण्ठलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो केटल प्रकारना कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! कण्ठलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो पांच प्रकारना कहा छे. ते आ प्रमाणे-१ पृथ्वीकायिक अने यावत्-५ वनस्पतिकायिक.

कण्ठलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियोना प्रकार.

२. [प्र०] कण्ठलेस्सभवसिद्धीयपुढविकाइया णं भंते ! कतिविहा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! दुविहा पन्नत्ता, तंजहा—सुहुमपुढविकाइया य बायरपुढविकाइया य ।

३. [प्र०] कण्ठलेस्सभवसिद्धीयसुहुमपुढविकाइया णं भंते ! कइविहा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! दुविहा पन्नत्ता, तंजहा—पज्जत्तगा य अपज्जत्तगा य । एवं बायरा वि । एएणं अभिलावेणं तहेव चउक्कओ भेदो भाणियच्चो ।

४. [प्र०] कण्ठलेस्सभवसिद्धीयअपज्जत्तसुहुमपुढविकाइयाणं भंते ! कइ कम्मप्पगडीओ पन्नत्ताओ ? [उ०] एवं एएणं अभिलावेणं जहेव ओहिउहेसप तहेव जाव—वेदेंति ।

५. [प्र०] कइविहा णं भंते ! अणंतरोववन्नगा कण्ठलेस्सा भवसिद्धिया एगिंदिया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा अणंतरोववन्नगा० जाव—वणस्सइकाइया ।

६. [प्र०] अणंतरोववन्नगकण्ठलेस्सभवसिद्धीयपुढविकाइया णं भंते ! कतिविहा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! दुविहा पन्नत्ता, तंजहा—सुहुमपुढविकाइया—एवं दुयओ भेदो ।

७. [प्र०] अणंतरोववन्नगकण्ठलेस्सभवसिद्धीयसुहुमपुढविकाइयाणं भंते ! कइ कम्मप्पगडीओ पन्नत्ताओ ? [उ०] एवं एएणं अभिलावेणं जहेव ओहिओ अणंतरोववन्नउहेसओ तहेव जाव वेदेंति । एवं एएणं अभिलावेणं एकारस वि उहेसगा तहेव भाणियच्चा जहा ओहियसप जाव—‘अचरिमो’त्ति ।

छट्टं एगिंदियसयं समत्तं ।

२. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेइयावाळा भवसिद्धिक पृथिवीकायिको केटला प्रकारना कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ बे प्रकारना कहा छे. ते आ प्रमाणे—सूक्ष्मपृथिवीकायिको अने बादरपृथिवीकायिको.

३. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेइयावाळा भवसिद्धिक सूक्ष्मपृथिवीकायिको केटला प्रकारना कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ बे प्रकारना कहा छे, ते आ प्रमाणे—पर्याप्तको अने अपर्याप्तको. ए रीते बादर पृथिवीकायिको संबंधे पण समजवुं. ए अभिलापवडे तेज प्रकारे चार भेदो कहेवा.

४. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेइयावाळा भवसिद्धिक अपर्याप्त सूक्ष्मपृथिवीकायिकोने केटली कर्मप्रकृतिओ होय छे ? [उ०] एम ए अभिलाप वडे जेम औधिक उदेशकमां कह्युं छे तेम आ संबंधे यावत्—‘वेदे छे’ ल्यां सुधी समजवुं.

५. [प्र०] हे भगवन् ! अनन्तरोपपन्नक कृष्णलेइयावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो केटला प्रकारना कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ पांच प्रकारना कहा छे. ते आ प्रमाणे—अनन्तरोपपन्न पृथिवीकायिक अने यावत्—वनस्पतिकायिक.

६. [प्र०] हे भगवन् ! अनन्तरोपपन्न कृष्णलेइयावाळा भवसिद्धिक पृथिवीकायिको केटला प्रकारना कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ बे प्रकारना कहा छे, ते आ प्रमाणे—सूक्ष्म पृथिवीकायिको अने बादर पृथिवीकायिको—ए रीते बे भेद कहेवा.

७. [प्र०] हे भगवन् ! अनन्तरोपपन्न कृष्णलेइयावाळा भवसिद्धिक सूक्ष्मपृथिवीकायिकोने केटली कर्मप्रकृतिओ होय छे ? [उ०] ए प्रमाणे ए अभिलापथी जेम अनन्तरोपपन्न संबंधे औधिक उदेशकमां कह्युं छे तेमज आ संबंधे पण यावत्—‘वेदे छे’ ल्यां सुधी जाणवुं. ए रीते ए अभिलापवडे औधिक शतकमां कहा प्रमाणे अगियार उदेशको यावत्—छेछा ‘अचरम’ नामना उदेशक सुधी कहेवा.

तेत्रीशमा शतकमां छट्टं एकेन्द्रिय शतक समाप्त.

सत्तमं सयं.

१. जहा कण्ठलेस्सभवसिद्धिपाहिं सयं भणियं एवं नीललेस्सभवसिद्धिपाहिं वि सयं भाणियच्चं ।

सत्तमं एगिंदियसयं समत्तं ।

सातमुं एकेन्द्रिय शतक.

१. जे रीते कृष्णलेइयावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबंधे शतक कह्युं छे ते ज रीते नीललेइयावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो विषे पण शतक कहेवुं.

तेत्रीशमा शतकमां सातमुं एकेन्द्रिय शतक समाप्त.

अनन्तरोपपन्न कृष्ण०
भव्य एकेन्द्रियना
प्रकार.

अट्टमं सयं.

१. एवं काउलेस्सभवसिद्धीपहि वि सयं ।

अट्टमं एगिंदियसयं समत्तं ।

आठमुं एकेन्द्रिय शतक.

१. ए ज रीते कापोतलेश्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो विषे पण शतक कहेवुं.

तेत्रीशमा शतकमां आठमुं एकेन्द्रिय शतक समाप्त.

नवमं सयं.

१. [प्र०] कइविहा णं भंते ! अभवसिद्धीया एगिंदिया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा अभवसिद्धीया एगिंदिया पन्नत्ता, तंजहा-पुढविक्काइया, जाव-वणस्सइकाइया । एवं जहेव भवसिद्धीयसयं भणियं, [एवं अभवसिद्धीयसयं ।] नवरं नव उद्देशगा चरमअचरमउद्देशगवज्जा, सेसं तहेव ।

नवमं एगिंदियसयं समत्तं ।

नवमुं एकेन्द्रिय शतक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! अभवसिद्धिक एकेन्द्रियो केटला प्रकारना कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! अभवसिद्धिक एकेन्द्रियो पांच प्रकारना कहा छे. ते आ प्रमाणे-१ पृथिवीकायिक अने यावत्-५ वनस्पतिकायिक. ए प्रमाणे जे रीते भवसिद्धिक संबंधे शतक कहुं छे ते ज रीते अभवसिद्धिको संबंधे पण शतक कहेवुं. पण विशेष ए के, 'चरम' अने 'अचरम' सिवायना नव उद्देशको कहेया. अने बाकी बधुं तेमज समजवुं.

तेत्रीशमा शतकमां नवमुं एकेन्द्रिय शतक समाप्त.

दसमं सयं.

१. एवं कण्हलेस्सअभवसिद्धीयएगिंदियसयं पि ।

दसमं एगिंदियसयं समत्तं ।

दसमुं एकेन्द्रिय शतक.

१. ए ज रीते कृष्णलेश्यावाळा अभवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबंधे पण शतक समजवुं.

तेत्रीशमा शतकमां दसमुं एकेन्द्रिय शतक समाप्त.

इक्कारसमं सयं.

१. नीललेस्सअभवसिद्धीयएगिंदिपहि वि सयं ।

इक्कारसमं एगिंदियसयं समत्तं ।

अगियारमुं एकेन्द्रिय शतक.

१. ए ज प्रकारे नीललेश्यावाळा अभवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबंधे पण शतक कहेवुं.

तेत्रीशमा शतकमां अगियारमुं एकेन्द्रिय शतक स

बारसमं सयं.

१. काउलेस्सअभवसिद्धीयसयं, एवं चत्तारि वि अभवसिद्धीयसयाणि, णव णव उद्देशगा भवंति, एवं एयाणि बारस एगिंदियसयाणि भवंति ।

बारसमं एगिंदियसयं समत्तं ।

तेत्तीसइमं सयं समत्तं ।

बारमुं एकेन्द्रिय शतक.

१. ए ज रीते कापोतलेश्यावाळा अभवसिद्धिक एकेन्द्रिय संबंधे पण शतक कहेवुं. ए प्रमाणे अभवसिद्धिक संबंधे चार शतको अने तेना नव नव उद्देशको छे. ए रीते ए बार एकेन्द्रिय शतको छे.

तेत्रीशमा शतकमां बारमुं एकेन्द्रिय शतक समाप्त.

तेत्रीशमुं शतक समाप्त.

चोत्तीसमं सयं पढमं एगिंदियसयं पढमो उद्देशो ।

१. [प्र०] कइविहा णं भंते ! एगिंदिया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा एगिंदिया पन्नत्ता, तंजहा-पुढविकाइया, जाव-वणस्सइकाइया । एवं एतेणं चेव चउक्कएणं भेदेणं भाणियद्धा जाव-वणस्सइकाइया ।

२. [प्र०] अपज्जत्तसुहुमपुढविकाइए णं भंते ! इमीसे रयणप्यभाए पुढवीए पुरच्छिमिल्ले चरिमंते समोहए, समोह-णित्ता जे भविए इमीसे रयणप्यभाए पुढवीए पश्चिमिल्ले चरिमंते अपज्जत्तसुहुमपुढविकाइएत्ताए उववज्जिए, से णं भंते ! कइसमएणं विग्गहेणं उववज्जेज्जा ? [उ०] गोयमा ! एगसमइएण वा दुसमइएण वा तिसमइएण वा विग्गहेणं उववज्जेज्जा ।

३. [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुद्धइ-‘एगसमइएण वा दुसमइएण वा जाव-उववज्जेज्जा’ [उ०] एवं अल्लु गोयमा ! मए सत्त सेढीओ पन्नत्ताओ, तंजहा-१ उज्जुयायता सेढी, २ एगयओवंका, ३ दुहओवंका, ४ एगयओखहा, ५ दुहओखहा, ६ चक्कवाला, ७ अद्धचक्कवाला । १ उज्जुयायताए सेढीए उववज्जमाणे एगसमइएणं विग्गहेणं उववज्जेज्जा । २ एगओवंकाए.

चोत्रीशमुं शतक प्रथम एकेन्द्रिय शतक प्रथम उद्देशक.

[आ शतकमां एकेन्द्रियो संबंधे कहेवानुं छे. तेना अवान्तर बार शतक छे. तेमां प्रथम शतकना प्रथम उद्देशकमां एकेन्द्रियोनी गति संबंधे कथन छे-]

१. [प्र०] हे भगवन् ! एकेन्द्रियो केटला प्रकारना कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! एकेन्द्रियो पांच प्रकारना कहा छे. ते आ प्रमाणे-पृथिवीकायिको, यावत्-वनस्पतिकायिको. एम पूर्वोक्त (बादर, सूक्ष्म, पर्याप्त अने अपर्याप्त) ए चार भेद यावत्-वनस्पतिकायिक सुधी कहेवा.

२. [प्र०] हे भगवन् ! अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिक जीव, जे आ रत्नप्रभा पृथिवीना पूर्व चरमान्तमां-पूर्व दिशाने छेडे मरणसमु-दूघात करीने आ रत्नप्रभा पृथिवीना पश्चिम चरमान्तमां-पश्चिम दिशाने अन्ते अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे, ते हे भगवन् ! केटला समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! एक समय, बे समय के त्रण समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय.

३. [प्र०] हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहो छो के तेओ एक समय, बे समय के त्रण समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ए प्रमाणे में सात श्रेणिओ कही छे, ते आ प्रमाणे-१ ऋज्वायत (सीधी लांबी), २ एक तरफ वक्र, ३ द्विधा वक्र, ४ एकतः खा (एक तरफ त्रसनाडी सिवायना आकाशवाळी), ५ द्विधाखा (बने तरफ त्रसनाडी सिवायना आकाशवाळी), ६ चक्र-वाल (मंडलाकार) अने ७ अर्धचक्रवाल (अर्धमंडलाकार). *जे पृथिवीकायिक ऋज्वायत श्रेणिथी उत्पन्न थाय तो ते एक समयनी

३ * सात श्रेणिओना स्वरूपवर्णन माटे जुओ-भग० श० २५ उ० ३ पृ० २१३ नुं टिप्पन.

एकेन्द्रियना प्रकार.

अपर्याप्त सूक्ष्म पृथि-
वीकायिकनी गति.

एक, बे अने त्रण
समय थवानुं कारण.

સેદીય ઉવવજ્જમાણે દુસમહપણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા । ૩ દુહઓવંકાપ સેદીય ઉવવજ્જમાણે તિસમહપણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ।
સે તેણટ્ટેણં ગોયમા ! જાવ—ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

૪. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇપ ણં મંતે ! इमीसे रयणप्पभाप पुढवीप पुरच्छिमिल्ले चरिमंते समोहप, समोह-
णित्ता जे भविप इमीसे रयणप्पभाप पुढवीप पञ्चच्छिमिल्ले चरिमंते पज्जत्तसुहमपुढविकाइयत्ताप उववज्जित्तप से णं मंते !
कइसमहपणं विग्गहेणं उववज्जेज्जा ? [उ०] गौयमा ! एगसमहपण वा—सेसं तं चेव, जाव—से तेणट्टेणं जाव—विग्गहेणं उव-
वज्जेज्जा । एवं अपज्जत्तसुहमपुढविकाइओ पुरच्छिमिल्ले चरिमंते समोहणावेत्ता पञ्चच्छिमिल्ले चरिमंते वादरपुढविकाइपसु
अपज्जत्तपसु उववापयघो, ताहे तेसु चेव पज्जत्तपसु ४-। एवं आउक्काइपसु चत्तारि आलावगा—१ सुहुमेहिं अपज्जत्तपहिं, २
ताहे पज्जत्तपहिं, ३ वायरेहिं अपज्जत्तपहिं, ४ ताहे पज्जत्तपहिं उववापयघो । एवं चेव सुहुमतेउकाइपहिं वि अपज्जत्तपहिं १,
ताहे पज्जत्तपहिं उववापयघो २ ।

૫. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇપ ણં મંતે ! इमीसे रयणप्पभाप पुढवीप पुरच्छिमिल्ले चरिमंते समोहप, समोहणित्ता
जे भविप मणुस्सखेत्ते अपज्जत्तवादरतेउकाइयत्ताप उववज्जित्तप से णं मंते ! कइसमहपणं विग्गहेणं उववज्जेज्जा ? [उ०] सेसं
तं चेव । एवं पज्जत्तवायरेतेउकाइयत्ताप उववापयघो ४ । वाउक्काइपसु सुहुमवायरेसु जहा आउक्काइपसु उववाइओ तहा
उववापयघो ४ । एवं वणस्सइकाइपसु वि २० ।

૬. [પ્ર૦] પજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇપ ણં મંતે ! इमीसे रयणप्पभाप पुढवीप ? [उ०] एवं पज्जत्तसुहमपुढविकाइओ वि
पुरच्छिमिल्ले चरिमंते समोहणावेत्ता एणं चेव कमेणं एएसु चेव वीससु ठाणेसु उववापयघो जाव—वादरवणस्सइकाइपसु
पज्जत्तपसु वि ४० । एवं अपज्जत्तवादरपुढविकाइओ वि ६० । एवं पज्जत्तवादरपुढविकाइओ वि ८० । एवं आउकाइओ वि
चउसु वि गमएसु पुरच्छिमिल्ले चरिमंते समोहप, एयाए चेव वत्तधयाए एएसु चेव वीसइठाणेसु उववापयघो १६० ।
सुहुमतेउकाइओ वि अपज्जत्तओ पज्जत्तओ य एएसु चेव वीसाए ठाणेसु उववापयघो ।

વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. જો એકવક્ર શ્રેણિથી ઉત્પન્ન થાય તો તે બે સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. જો તે દ્વિધાવક્ર શ્રેણિથી
ઉત્પન્ન થાય તો ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. તે કારણથી હે ગૌતમ ! 'એક સમય, બે સમય કે ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી
ઉત્પન્ન થાય છે' એમ કહ્યું છે.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિક જે આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાન્તમાં મરણસમુદ્ઘાત કરીને આ
રત્નપ્રભા પૃથિવીના પશ્ચિમ ચરમાન્તમાં પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહ
ગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એક સમયની [બે સમયની, કે ત્રણ સમયની] વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય—ઈત્યાદિ વધુ પૂર્વની
પેઠે યાવત્—તે કારણથી વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે—ત્યાં સુધી જાણવું. એમ અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકનો પૂર્વચરમાન્તમાં મરણસમુદ્ઘાત
કરાવી પશ્ચિમ ચરમાન્તમાં બાદર અપર્યાપ્ત પૃથિવીકાયિકપણે ઉપપાત કહેવો અને પુનઃ ત્યાં જ પર્યાપ્તપણે ઉપપાત કહેવો. એ પ્રમાણે અપ્કા-
યિકને વિષે પૂર્વોક્ત ચાર આલપક કહેવા. ૧ સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્ત, ૨ સૂક્ષ્મ પર્યાપ્ત, ૩ બાદર અપર્યાપ્ત અને ૪ બાદર પર્યાપ્ત અપ્કાયિકમાં
ઉપપાત કહેવો ૪. એમ સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિક અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્તમાં ઉપપાત *કહેવો ૬૨.

અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિ-
વીકાયિકની પર્યાપ્ત
સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક-
પણે વિગ્રહગતિ.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક જે આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાન્તમાં મરણસમુદ્ઘાત કરીને મનુષ્યક્ષેત્રમાં
અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહ ગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] બાકી વધુ
પૂર્વની પેઠે સમજવું. એમ પર્યાપ્ત બાદરતેજસ્કાયિકપણે પણ ઉપપાત કહેવો ૪. જેમ સૂક્ષ્મ અને બાદર અપ્કાયિકમાં ઉપપાત કહ્યો તેમ
સૂક્ષ્મ અને બાદર વાયુકાયિકમાં પણ ઉપપાત કહેવો. વનસ્પતિકાયિકમાં પણ એ પ્રમાણે જાણવું. ૪. (૨૦).

અપ૦ સ૦ પૃથિવી
કાયિકની બાદર
તેજસ્કાયિકપણે
વિગ્રહગતિ.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના—ઈત્યાદિ પૂર્વોક્ત પ્રશ્ન. [ઉ૦] પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વી-
કાયિકને પણ રત્નપ્રભાના પૂર્વ ચરમાન્તમાં મરણસમુદ્ઘાત કરાવી અનુક્રમે એ વીશે સ્થાનોમાં યાવત્—બાદરપર્યાપ્ત વનસ્પતિકાયિક સુધી
ઉત્પન્ન કરાવવો. (૪૦). એ પ્રમાણે અપર્યાપ્ત બાદર પૃથિવીકાયિક (૬૦) અને પર્યાપ્ત બાદર પૃથિવીકાયિકને પણ પૂર્વવત્ જાણવું (૮૦).
એમ પ્રમાણે અપ્કાયિકને પણ ચારે ગમકને આશ્રયી પૂર્વચરમાન્તમાં સમુદ્ઘાતપૂર્વક એ પૂર્વોક્ત વત્તવ્યતાથહે ઉપરના વીશે સ્થાનકોમાં ઉત્પન્ન
કરાવવો (૧૬૦). અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત બંને પ્રકારના સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકને પણ એ જ વીશે સ્થાનકોમાં ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ઉત્પન્ન
કરાવવો (૨૦૦).

પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવી-
કાયિક.

૪ * રત્નપ્રભાના પશ્ચિમ ચરમાન્તમાં બાદર તેજસ્કાયિકનો અસંભવ હોવાથી સૂક્ષ્મ પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્તના બે ભાગા કહ્યા અને બાદરપર્યાપ્ત અને
અપર્યાપ્તના બે ભાગા મનુષ્યક્ષેત્રને આશ્રયી પછીના સૂત્રદ્વારા કહે છે.

૭. [પ્ર૦] અપજ્જત્તવાયરતેઝકાઈય ણં મંતે ! મણુસ્સલેત્તે સમોહપ, સમોહણિત્તા જે ભવિય ઈમીસે રયણપ્પભાપ પુઢવીયં પચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઈયત્તાપ ઉવવજ્જિત્તપ સે ણં મંતે ! કહસમરૂપણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦] સેસં તહેવ જાવ-સે તેણટ્ટેણં । પવં પુઢવિકાઈયપ્પસુ ચઙ્ચવિહેસુ વિ ઉવવાપ્પયઘ્ઠો, પવં આઝકાઈયપ્પસુ ચઙ્ચવિહેસુ વિ, તેઝકાઈયપ્પસુ સુહુમેસુ અપજ્જત્તપ્પસુ પજ્જત્તપ્પસુ ય પવં ચેવ ઉવવાપ્પયઘ્ઠો ।

૮. [પ્ર૦] અપજ્જત્તવાયરતેઝકાઈય ણં મંતે ! મણુસ્સલેત્તે સમોહપ, સમોહણિત્તા જે ભવિય મણુસ્સલેત્તે અપજ્જત્તવાયરતે-ઝકાઈયત્તાપ ઉવવજ્જિત્તપ સે ણં મંતે ! કતિસમરૂપણં ? [૩૦] સેસં તં ચેવ । પવં પજ્જત્તવાયરતેઝકાઈયત્તાપ વિ ઉવવાપ્પયઘ્ઠો । વાઝકાઈયત્તાપ ય વણસ્સરૂકાઈયત્તાપ ય જહા પુઢવિકાઈયપ્પસુ તહેવ ચઙ્ચકરૂપણં મેદેણં ઉવવાપ્પયઘ્ઠો । પવં પજ્જત્તવાયરતેઝકાઈ-ઓ વિ સમયલેત્તે સમોહણાવેત્તા પ્પસુ ચેવ વીસાપ ઠાણેસુ ઉવવાપ્પયઘ્ઠો । જહેવ અપજ્જત્તઓ ઉવવાઈઓ, પવં સઘ્ઠથ વિ વાયરતેઝકાઈયા અપજ્જત્તગા ય પજ્જત્તગા ય સમયલેત્તે ઉવવાપ્પયઘ્ઠા સમોહણાવેયઘ્ઠા વિ ૨૪૦ । વાઝકાઈયા વણસ્સકાઈયા ય જહા પુઢવિકાઈયા તહેવ ચઙ્ચકરૂપણં મેદેણં ઉવવાપ્પયઘ્ઠા । જાવ-

૯. [પ્ર૦] પજ્જત્તવાયરવણસ્સરૂકાઈય ણં મંતે ! ઈમીસે રયણપ્પભાપ પુઢવીય પુરચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સમોહપ, સમો-હણિત્તા જે ભવિય ઈમીસે રયણપ્પભાપ પુઢવીય પચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે પજ્જત્તવાયરવણસ્સરૂકાઈયત્તાપ ઉવવજ્જિત્તપ સે ણં મંતે ! કતિસમરૂપણં ? [૩૦] સેસં તહેવ જાવ-સે તેણટ્ટેણં ।

૧૦. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઈય ણં મંતે ! ઈમીસે રયણપ્પભાપ પુઢવીય પચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સમોહપ, સમોહ-ણિત્તા જે ભવિય ઈમીસે રયણપ્પભાપ પુઢવીય પુરચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઈયત્તાપ ઉવવજ્જિત્તપ સે ણં મંતે ! કહસમરૂપણં ? [૩૦] સેસં તહેવ નિરવસેસં । પવં જહેવ પુરચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સઘ્ઠપદેસુ વિ સમોહયા પચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સમયલેત્તે ય ઉવવાઈયા, જે ય સમયલેત્તે સમોહયા પચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સમયલેત્તે ય ઉવવાઈયા, પવં પ્પણં ચેવ કમેણં પચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સમયલેત્તે ય સમોહયા પુરચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સમયલેત્તે ય ઉવવાપ્પયઘ્ઠા તેણેવ ગમ્પણં । પવં પ્પણં ગમ્પણં દાહિણિલ્હે ચરિમંતે સમોહયાણં ઉત્તરિલ્હે ચરિમંતે સમયલેત્તે ય ઉવવાઓ, પવં ચેવ ઉત્તરિલ્હે ચરિમંતે સમયલેત્તે ય સમોહયા દાહિણિલ્હે ચરિમંતે સમયલેત્તે ય ઉવવાપ્પયઘ્ઠા તેણેવ ગમ્પણં ।

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાય, જે મનુષ્યક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી રત્નપ્રભા પૃથ્વીના પશ્ચિમ ચરમાંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] બાકીનું પૂર્વની પેઠે યાવત્-તે કારણથી એમ કહેવાય છે-લ્યાં સુધી જાણવું. એ રીતે (અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયને) ચારે પ્રકારના પૃથિવીકાયિકોમાં, ચારે પ્રકારના અપ્કાયિકોમાં તથા અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકોમાં પણ ઉપજાવવો.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિક, જે મનુષ્યક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત વાદર તેજ-સ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] બાકી બધું પૂર્વની પેઠે જાણવું. અને એ જ રીતે તેને પર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકપણે પણ ઉત્પન્ન કરાવવો. જેમ પૃથિવીકાયિકોમાં કહ્યું છે તેમ ચારે ભેદથી વાયુકાયિકપણે અને વનસ્પતિકાયિકપણે પણ ઉપજાવવો. એ રીતે પર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકને પણ સમયક્ષેત્રમાં સમુદ્ઘાત કરાવી એ જ વીશસ્થાનકોમાં ઉત્પન્ન કરાવવો. જેમ અપર્યાપ્તનો ઉપપાત કહ્યો તેમ સર્વત્ર પણ પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકોને સમયક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન કરાવવા અને સમુદ્ઘાત કરાવવી. (૨૪૦) જેમ પૃથિવીકાયિકોનો ઉપપાત કહ્યો તેમ ચાર ભેદથી વાયુકાયિકો (૩૨૦) અને વનસ્પતિકાયિકોને પણ ઉપજાવવા. (૪૦૦) યાવત્-

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પર્યાપ્ત વાદર વનસ્પતિકાયિક આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાંતમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પશ્ચિમ ચરમાંતમાં વાદર વનસ્પતિકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે, હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] બાકી બધું તેમજ જાણવું. યાવત્-તે કારણથી એમ કહેવાય છે-લ્યાંસુધી સમજવું.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પશ્ચિમ ચરમાંતમાં સમુદ્ઘાત કરી આ રત્ન-પ્રભા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] બાકી બધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે જેમ પૂર્વ ચરમાંતમાં સર્વપદોમાં સમુદ્ઘાત કરી પશ્ચિમ ચરમાંતમાં અને સમય ક્ષેત્રમાં ઉપપાત કહ્યો તથા જેનો સમયક્ષેત્રમાં સમુદ્ઘાતપૂર્વક પશ્ચિમ ચરમાંતમાં અને સમયક્ષેત્રમાં ઉપપાત કહ્યો તેમ એ જ ક્રમવડે પશ્ચિમ ચરમાંતમાં અને સમયક્ષેત્રમાં સમુદ્ઘાતપૂર્વક પૂર્વ ચરમાંતમાં અને સમયક્ષેત્રમાં તેજ ગમવડે ઉપપાત કહેવો અને બધું તે જ ગમવડે કહેવું. એ પ્રમાણે એ ગમવડે દક્ષિણના ચરમાંતમાં સમુદ્ઘાતપૂર્વક ઉત્તરના ચરમાંતમાં અને સમયક્ષેત્રમાં ઉપપાત કહેવો, અને એ જ રીતે ઉત્તર ચરમાંતમાં અને સમયક્ષેત્રમાં સમુદ્ઘાત કરાવી દક્ષિણ ચરમાંતમાં અને સમયક્ષેત્રમાં તેજ ગમવડે ઉપપાત કહેવો.

અપર્યાપ્ત વાદર તેજ-સ્કાયિકનો ઉત્પાદ.

પર્યાપ્ત વાદર વનસ્પ-તિકાયિકનો ઉત્પાદ.

અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિ-વીકાયિકનો ઉત્પાદ.

११. [प्र०] अपजत्तसुहुमपुढविकाइए णं भंते ! सक्करप्पभाए पुढवीए पुरच्छिमिल्ले चरिमंते समोहए, समोहणित्ता जे भविए सक्करप्पभाए पुढवीए पच्चच्छिमिल्ले चरिमंते अपजत्तसुहुमपुढविकाइएत्ताए उववज्जित्तए० ? [उ०] एवं जहेव रयणप्पभाए जाव-से तेणट्टेणं० । एवं एएणं कमेणं जाव-पजत्तएसु सुहुमतेउकाइएसु ।

१२. [प्र०] अपजत्तसुहुमपुढविकाइए णं भंते ! सक्करप्पभाए पुढवीए पुरच्छिमिल्ले चरिमंते समोहए, समोहणित्ता जे भविए समयखेत्ते अपजत्तवायरतेउकाइएत्ताए उववज्जित्तए से णं भंते ! कतिसमएणं०-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! दुसमइएण वा तिसमइएण वा विग्गहेण उववज्जिजा ।

१३. [प्र०] से केणट्टेणं० ? [उ०] एवं खलु गोयमा ! मए सत्त सेदीओ पन्नत्ताओ, तंजहा-१ उज्जुयायता, जाव-अञ्ज-चक्रवाला । एगओवंकाए सेदीए उववज्जमाणे दुसमइएणं विग्गहेणं उववज्जेजा, दुहओवंकाए सेदीए उववज्जमाणे तिसमइएणं विग्गहेणं उववज्जेजा, से तेणट्टेणं० । एवं पजत्तएसु वि वायरतेउकाइएसु । सेसं जहा रयणप्पभाए । जे वि वायरतेउकाइया अपजत्तगा य पजत्तगा य समयखेत्ते समोहणित्ता दोच्चाए पुढवीए पच्चच्छिमिल्ले चरिमंते पुढविकाइएसु चउच्चिहेसु, आउकाइएसु चउच्चिहेसु, तेउकाइएसु दुच्चिहेसु, वाउकाइएसु चउच्चिहेसु, वणस्सकाइएसु चउच्चिहेसु उववज्जंति ते वि एवं चेव दुसमइएण वा तिसमइएण वा विग्गहेण उववापयघा । वायरतेउकाइया अपजत्तगा य पजत्तगा य जाहे तेसु चेव उववज्जंति ताहे जहेव रयणप्पभाए तहेव एगसमइय-दुसमइय-तिसमइयविग्गहा भाणियघा सेसं जहेव रयणप्पभाए तहेव निरवसेसं । जहा सक्करप्पभाए वत्तघया भणिया एवं जाव-अहे सत्तमाए वि भाणियघा ।

१४. [प्र०] अपजत्तसुहुमपुढविकाइए णं भंते ! अहोलोयखेत्तनालीए बाहिरिल्ले खेत्ते समोहए, समोहणित्ता जे भविए उहूलोयखेत्तनालीए बाहिरिल्ले खेत्ते अपजत्तसुहुमपुढविकाइएत्ताए उववज्जित्तए से णं भंते ! कइसमइएणं विग्गहेणं उववज्जेजा ? [उ०] गोयमा ! तिसमइएण वा चउसमइएण वा विग्गहेणं उववज्जेजा । [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ-‘तिसमइएण वा चउसमइएण वा विग्गहेणं उववज्जेजा’ ? [उ०] गोयमा ! अपजत्तसुहुमपुढविकाइए णं अहोलोयखेत्तनालीए बाहिरिल्ले खेत्ते समोहए, समोहणित्ता जे भविए उहूलोयखेत्तनालीए बाहिरिल्ले खेत्ते अपजत्तसुहुमपुढविकाइएत्ताए एगपयरंमि अणुसे-

११. [प्र०] हे भगवन् ! जे अपर्याप्त सूक्ष्मपृथ्वीकायिक, शर्कराप्रभापृथिवीना पूर्व चरमांतमां मरणसमुद्घात करीने शर्कराप्रभाना पश्चिम चरमांतमां अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय ? [उ०] जेम रत्नप्रभापृथिवी संबंधे कहुं तेम आ संबंधे यावत्-‘ते कारणथी एम कहेवाय छे’ त्यां सुधी समजवुं. ए रीते अनुक्रमे यावत्-पर्याप्त सूक्ष्म तेजस्कायिक सुधी जाणवुं.

अपर्याप्त सूक्ष्म एकेन्द्रियनो शर्कराप्रभाना पूर्वचरमांतथी पश्चिमचरमांतमां उपपात.

१२. [प्र०] हे भगवन् ! जे अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिक, शर्कराप्रभाना पूर्व चरमान्तमां मरणसमुद्घात करी पश्चिम चरमांतमां अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! बे समय के त्रण समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय.

१३. [प्र०] हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! में सात श्रेणीओ कही छे, ते आ रीते-१ ऋज्वायत अने यावत्-७ अर्धचक्रवाल. जो एकवक्र श्रेणिरूप गतिथी उत्पन्न थाय तो ते बे समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय अने जो द्विधा-वक्रश्रेणिरूप गतिथी उत्पन्न थाय तो ते त्रण समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय. ते कारणथी हे गौतम ! एम कहुं छे. ए रीते पर्याप्त बादर तेजस्कायिक संबंधे पण जाणवुं. बाकी बधुं रत्नप्रभानी जेम समजवुं. जे पर्याप्त अने अपर्याप्त बादर तेजस्कायिको समयक्षेत्रमां समुद्घात करी बीजी पृथिवीना पश्चिम चरमांतमां चारे प्रकारना पृथिवीकायिकोने विषे, चारे प्रकारना अक्कायिकोने विषे, बे प्रकारना तेजस्कायिकोने विषे, चारे प्रकारना वायुकायिकोने विषे अने चारे प्रकारना वनस्पतिकायिकोने विषे उत्पन्न थाय छे तेओने पण बे समयनी के त्रण समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न कराववा. ज्यारे पर्याप्त अने अपर्याप्त बादर तेजस्कायिको तेओमांज उत्पन्न थाय त्यारे तेने जेम रत्नप्रभा संबंधे कहुं तेम एक समयनी, बे समयनी अने त्रण समयनी विग्रहगति समजवी, बाकी बधुं रत्नप्रभानी पेठे जाणवुं. जेम शर्कराप्रभा संबंधे वक्तव्यता कही छे तेम यावत्-अधःसप्तम पृथिवी सुधी जाणवी.

१४. [प्र०] हे भगवन् ! जे अपर्याप्त सूक्ष्म पृथ्वीकायिक जीव अधोलोक क्षेत्रनी त्रसनाडीनी बहारना क्षेत्रमां मरणसमुद्घात करी ऊर्ध्वलोक क्षेत्रनी त्रसनाडीनी बहारना क्षेत्रमां अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते हे भगवन् ! केटला समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ त्रण समयनी के चार समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय. [प्र०] हे भगवन् ! शा हेतुथी एम कहेवाय छे के तेओ त्रण समयनी के चार समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जे अपर्याप्त सूक्ष्म पृथ्वीकायिक अधोलोक क्षेत्रनी त्रसनाडीना बहारना क्षेत्रमां मरणसमुद्घात करी ऊर्ध्वलोक क्षेत्रनी त्रसनाडीना बहारना क्षेत्रमां अपर्याप्त सूक्ष्म पृथ्वीका-

अपर्याप्त सूक्ष्म पृथ्वीकायिकनी विग्रहगति. त्रण समयनी के चार समयनी विग्रह गतिनुं कारण.

દીપ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં તિસમમ્મણ્ણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા, જે ભવિપ્પ વિસેદીપ્પ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં ચ્ચઉસમમ્મણ્ણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા, સે તેણ્ણદ્દેણં જાવ-ઉવવજ્જેજ્ઞા । પવ્વં પ્પજ્જત્તસુહુમ્મપુદ્ધવિક્કાઇયત્તાપ્પ વિ, પવ્વં જાવ-પ્પજ્જત્તસુહુમ્મતેઉકાઇયત્તાપ્પ ।

૧૫. [પ્ર૦] અપ્પજ્જત્તસુહુમ્મપુદ્ધવિક્કાઇય ણં મંતે ! અહેલોગ- જાવ-સમોહણિત્તા જે ભવિપ્પ સમયક્ષેત્તે અપ્પજ્જત્તવાયરતે-ઉકાઇયત્તાપ્પ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કહ્મસમમ્મણ્ણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! દુસમમ્મણ્ણ વા તિસમમ્મણ્ણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા । [પ્ર૦] સે કેણ્ણદ્દેણં ? [ઉ૦] પવ્વં ક્ખલુ ગોયમા ! મપ્પ સત્ત સેદ્ધીઓ પ્પન્નત્તાઓ, તંજહા-૧ ઉજ્જુઆયતા, જાવ-૭ અર્ધચક્કવાલા । પ્પગઓવંકાપ્પ સેદ્ધીપ્પ ઉવવજ્જમાણે દુસમમ્મણ્ણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા, દુહઓવંકાપ્પ સેદ્ધીપ્પ ઉવવજ્જમાણે તિસમમ્મણ્ણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા, સે તેણ્ણદ્દેણં । પવ્વં પ્પજ્જત્તપ્પસુ વિ વાયરતેઉકાઇયપ્પસુ વિ ઉવવાપ્પયઘ્ઠો । વાઉકાઇય-વણસ્સહકાઇયત્તાપ્પ ચ્ચઉક્કપ્પણં મ્હેદ્દેણં જહા આઉકાઇયત્તાપ્પ તહેવ ઉવવાપ્પયઘ્ઠો ૨૦ । પવ્વં જહા અપ્પજ્જત્તસુહુમ્મપુદ્ધવિક્કાઇયસ્સ ગમ્મઓ મ્મણિઓ પવ્વં પ્પજ્જત્તસુહુમ્મપુદ્ધવિક્કાઇયસ્સ વિ મ્મણિયઘ્ઠો, તહેવ વીસાપ્પ ઠાણેસુ ઉવવાપ્પયઘ્ઠો ૪૦ ।

૧૬. [પ્ર૦] અહોલોયક્ષેત્તનાલીપ્પ વાહિરિલ્લે ક્ષેત્તે સમોહપ્પ, સમોહણિત્તા ? [ઉ૦] પવ્વં વાયરપુદ્ધવિક્કાઇયસ્સ વિ અપ્પજ્જત્તગ્ગસ્સ પ્પજ્જત્તગ્ગસ્સ ય મ્મણિયઘ્ઠં ૮૦ । પવ્વં આઉકાઇયસ્સ ચ્ચઉવ્વિહસ્સ વિ મ્મણિયઘ્ઠં ૧૬૦ । સુહુમ્મતેઉકાઇયસ્સ દુવિહસ્સ વિ પવ્વં ચેવ ૨૦૦ ।

૧૭. [પ્ર૦] અપ્પજ્જત્તવાયરતેઉકાઇય ણં મંતે ! સમયક્ષેત્તે સમોહપ્પ, સમોહણિત્તા જે ભવિપ્પ ઉહ્લોગક્ષેત્તનાલીપ્પ વાહિરિલ્લે ક્ષેત્તે અપ્પજ્જત્તસુહુમ્મપુદ્ધવિક્કાઇયત્તાપ્પ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કહ્મસમમ્મણ્ણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! દુસમમ્મણ્ણ વા તિસમમ્મણ્ણ વા ચ્ચઉસમમ્મણ્ણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા । [પ્ર૦] સે કેણ્ણદ્દેણં ? [ઉ૦] અટ્ઠો જહેવ રયણપ્પમાપ્પ તહેવ સત્ત સેદ્ધીઓ । પવ્વં જાવ-

૧૮. [પ્ર૦] અપ્પજ્જત્તવાયરતેઉકાઇય ણં મંતે ! સમયક્ષેત્તે સમોહપ્પ, સમોહણિત્તા જે ભવિપ્પ ઉહ્લોગક્ષેત્તનાલીપ્પ વાહિરિલ્લે ક્ષેત્તે પ્પજ્જત્તસુહુમ્મતેઉકાઇયત્તાપ્પ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! ? [ઉ૦] સેસં તં ચેવ ।

વિક્કપ્પણે એક પ્રતરમાં અનુશ્રેણી-સમશ્રેણિમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે ત્રણ સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય, જે વિશ્રેણીમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે ચાર સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. માટે તે કારણથી યાવત્- [ત્રણ સમય કે ચાર સમયની વિપ્રહગતિથી] ઉત્પન્ન થાય છે. એ રીતે પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકપણે અને યાવત્-પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકપણે જે ઉપજે તે માટે પણ એમજ જાણવું.

૧૫. [પ્ર૦] હે મ્મગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક અધોલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની બહારના ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી સમય ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે, હે મ્મગવન્ ! કેટલા સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે બે સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય કે ત્રણ સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. [પ્ર૦] હે મ્મગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છો ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! મેં સાત શ્રેણિઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-૧ ઋજુ આયત-સીધી લાંબી શ્રેણિ અને યાવત્-૭ અર્ધચક્કવાલ. જો તે જીવ એક તરફ વક્ક શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય તો બે સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય અને જો ઉભયતઃ વક્ક શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય તો ત્રણ સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય, તે કારણથી એમ કહ્યું છે. એમ પર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકોમાં પણ ઉપપાત કરાવવો. અપ્કાયિકની પેઠે વાયુકાયિક અને વનસ્પતિકાયિકપણે ચારે મેદવડે ઉપપાત કરાવવો (૨૦). એ પ્રમાણે જેમ અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક સંબંધે ગમક કહ્યો તેમ પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક સંબંધે પણ ગમક કહેવો અને તેજ પ્રકારે તેને વીશે સ્થાનકમાં ઉપજાવવો (૪૦).

૧૬. અધોલોકક્ષેત્રની ત્રસનાડીના બહારના ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી-ઇત્યાદિ પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત વાદર પૃથ્વીકાયિક સંબંધે પણ એમજ કહેવું. અને એ રીતે ચારે પ્રકારના અપ્કાયિક સંબંધે પણ કહેવું ૧૬૦. વન્ને પ્રકારના સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયને પણ એમજ જાણવું ૨૦૦.

૧૭. [પ્ર૦] હે મ્મગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિક સમયક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી ઊર્ધ્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીના બહારના ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે, હે મ્મગવન્ ! કેટલા સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! બે સમયની, ત્રણ સમયની કે ચાર સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. [પ્ર૦] હે મ્મગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહેવાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! રત્તપ્રમા સંબંધે પૂર્વોક્ત સાત શ્રેણીઓના કથનરૂપ જે હેતુ કહ્યો છે યાવત્-તે હેતુ જાણવો.

૧૮. [પ્ર૦] હે મ્મગવન્ ! જે પર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિક સમયક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરીને ઊર્ધ્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની બહારના ક્ષેત્રમાં પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે મ્મગવન્ ! કેટલા સમયના વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! બાકી બધું તેમજ જાણવું.

જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકની વાં તેજસ્કાયિકપણે કેટલા સમયની ગતિ હોય ?

અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકની વિપ્રહગતિ.

અપર્યાપ્ત તેજસ્કાયિકની વાં તેજસ્કાયિકરૂપે વિપ્રહગતિ.

૧૯. [પ્ર૦] અપજ્જત્તવાયરતેઝ્ઙ્કાઇપ્પ ણં મંતે ! સમયક્ષેત્તે સમોહપ, સમોહણિત્તા જે ભવિપ્પ સમયક્ષેત્તે અપજ્જત્તવાયરતે-
ઝ્ઙ્કાઇપ્પત્તાપ્પ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કહ્સમઇપ્પણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેઙ્ગા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઇગસમઇપ્પણ વા દુસમઇપ્પણ વા
તિસમઇપ્પણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેઙ્ગા । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં ? [ઉ૦] અટ્ટો જહેવ રયણપ્પમાપ્પ તહેવ સત્ત સેઢીઓ । एवं
પજ્જત્તવાયરતેઝ્ઙ્કાઇપ્પ વિ । વાઝ્ઙ્કાઇપ્પસુ વણસ્સઙ્કાઇપ્પસુ ય જહા પુઢવિક્કાઇપ્પસુ ઉવવાઇઓ તહેવ ચઠ્ઠપ્પણં મેદ્દેણં
ઉવવાઇપ્પણો । एवं પજ્જત્તવાયરતેઝ્ઙ્કાઇઓ વિ ઇપ્પસુ ચેવ ઠાણેસુ ઉવવાઇપ્પણો । વાઝ્ઙ્કાઇપ્પ-વણસ્સઙ્કાઇપ્પણં જહેવ પુઢવિ-
કાઇપ્પત્તે ઉવવાઓ તહેવ માણિયણો ।

૨૦. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિક્કાઇપ્પ ણં મંતે ! ઉહ્લોગક્ષેત્તનાલીપ્પ બાહિરિલ્લે ક્ષેત્તે સમોહપ, સમોહણિત્તા જે ભવિપ્પ
અહેલોગક્ષેત્તનાલીપ્પ બાહિરિલ્લે ક્ષેત્તે અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિક્કાઇપ્પત્તાપ્પ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કહ્સમઇપ્પણં ? [ઉ૦] एवं ।

૨૧. ઉહ્લોગક્ષેત્તનાલીપ્પ બાહિરિલ્લે ક્ષેત્તે સમોહયાણં અહેલોગક્ષેત્તનાલીપ્પ બાહિરિલ્લે ક્ષેત્તે ઉવવજ્જયાણં સો ચેવ ગમઓ
નિરવસેસો માણિયણો, જાવ-વાયરવણસ્સઙ્કાઇઓ પજ્જત્તઓ વાયરવણસ્સઙ્કાઇપ્પસુ પજ્જત્તપ્પસુ ઉવવાઇઓ ।

૨૨. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિક્કાઇપ્પ ણં મંતે ! લોગસ્સ પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે સમોહપ, સમોહણિત્તા જે ભવિપ્પ લોગસ્સ
પુરચ્છિમિલ્લે ચેવ ચરિમંતે અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિક્કાઇપ્પત્તાપ્પ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કહ્સમઇપ્પણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જિત્તિ ?
[ઉ૦] ગોયમા ! ઇગસમઇપ્પણ વા દુસમઇપ્પણ વા તિસમઇપ્પણ વા ચઠ્ઠસમઇપ્પણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જિત્તિ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં
મંતે ! एवं બુદ્ધાઇ-‘ઇગસમઇપ્પણ વા જાવ-ઉવવજ્જેઙ્ગા’ ? [ઉ૦] एवं ક્ખલુ ગોયમા ! મપ્પ સત્ત સેઢીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા—૧
ઝ્ઙ્કાઆયતા, જાવ-૭ અદ્ધચક્કવાલા । ઝ્ઙ્કાઆયયાપ્પ સેઢીપ્પ ઉવવજ્જમાણે ઇગસમઇપ્પણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેઙ્ગા । ઇગઓવંકાપ્પ
સેઢીપ્પ ઉવવજ્જમાણે દુસમઇપ્પણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેઙ્ગા । દુહઓવંકાપ્પ સેઢીપ્પ ઉવવજ્જમાણે જે ભવિપ્પ ઇગપ્પયરંસિ અણુસેઢી
ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં તિસમઇપ્પણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેઙ્ગા, જે ભવિપ્પ વિસેઠિ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં ચઠ્ઠસમઇપ્પણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેઙ્ગા,
સે તેણટ્ટેણં જાવ-ઉવવજ્જેઙ્ગા । एवं અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિક્કાઇઓ લોગસ્સ પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે સમોહપ, સમોહણિત્તા લોગસ્સ
પુરચ્છિમિલ્લે ચેવ ચરિમંતે અપજ્જત્તપ્પસુ પજ્જત્તપ્પસુ ય સુહુમપુઢવિક્કાઇપ્પસુ, સુહુમઆઝ્ઙ્કાઇપ્પસુ, અપજ્જત્તપ્પસુ પજ્જત્તપ્પસુ સુહુમતે-
ઝ્ઙ્કાઇપ્પસુ, અપજ્જત્તપ્પસુ પજ્જત્તપ્પસુ ય સુહુમવાઝ્ઙ્કાઇપ્પસુ, અપજ્જત્તપ્પસુ પજ્જત્તપ્પસુ વાયરવાઝ્ઙ્કાઇપ્પસુ, અપજ્જત્તપ્પસુ પજ્જત્તપ્પસુ

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક સમયક્ષેત્ર-મનુષ્યક્ષેત્રમાં સમુદ્ઘાત કરી સમયક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત બાદર
તેજસ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે, હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે એક સમયની, બે
સમયની કે ત્રણ સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. [પ્ર૦] એ શા હેતુથી કહેવાય છે ? [ઉ૦] રત્નપ્રમા સંબંધે જે હેતુ કહ્યો હતો તેજ સાત
શ્રેણિરૂપ હેતુ જાણવો. એ પર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકપણે પણ જાણવું. જેમ પૃથિવીકાયિકને વિષે ઉપપાત કહ્યો તેમ વાયુકાયિકોમાં અને
વનસ્પતિકાયિકોમાં ચારે ભેદે ઉપપાત કહેવો. એ રીતે પર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકનો પણ એજ સ્થાનકોમાં ઉપપાત કહેવો. જેમ વાયુકાયિક
અને વનસ્પતિકાયિકનો પૃથિવીકાયિકપણે ઉપપાત કહ્યો છે તેમ આ વિષે પણ ઉપપાત કહેવો.

અપર્યાપ્ત બાદર
તેજસ્કાયિકની
વિપ્રહગતિ.

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક ઊર્ધ્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીના બહારના ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરીને
અધોલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની બહારના ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે, હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની
વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું.

અપર્યાપ્ત સૂ૦ પૃથિવી-
કાયિકની ઊર્ધ્વલો-
કમાંથી અધોલોકમાં
વિપ્રહગતિ.

૨૧. ઊર્ધ્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની બહારના ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી અધોલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની બહારના ક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન
થતા [પૃથિવીકાયિકાદિ] સંબંધે પણ તેજ સંપૂર્ણ ગમ કહેવો યાવત્-પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિકનો પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિકોમાં
ઉપપાત કહેવો.

૨૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક લોકના પૂર્વ ચરમાંતમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી લોકના પૂર્વ ચરમાંતમાં
અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
એક સમયની, બે સમયની, ત્રણ સમયની કે ચાર સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહ્યો છે કે એક
સમયની યાવત્-ચાર સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ પ્રમાણે યાવત્-ચાર સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય,
૧ ઋજ્વાયત, યાવત્-૭ અર્ધચક્રવાલ, જો ઋજ્વાયત-સીધી લાંબી શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય તો એક સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય,
એકતરફ વક્ત્ર શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય તો તે બે સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. ઉભયતઃ વક્ત્રશ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય તો જે એક પ્રતરમાં
અનુશ્રેણી-સમશ્રેણીથી ઉત્પન્ન થવાનો છે તે ત્રણ સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય, અને જે વિશ્રેણીમાં ઉત્પન્ન થવાનો છે તે ચાર સમયની
વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. તે કારણથી હે ગૌતમ ! એમ કહ્યું છે. એ પ્રમાણે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક લોકના પૂર્વ ચરમાંતમાં સમુદ્ઘાત
કરી લોકના પૂર્વ ચરમાંતમાં ૨ અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોમાં, ૪ અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ અપ્કાયિકોમાં, ૬ અપર્યાપ્ત

લોકના પૂર્વ ચરમાં-
તમાં પૃથિવીકાયિકા-
યિકની વિપ્રહગતિ.

सुहुमवणस्सइकाइएसु, अपज्जत्तपसु पज्जत्तपसु य थारससु वि ठाणेषु पपणं चेव कमेणं भाणियच्चो । सुहुमपुढविकाइओ पज्जत्तओ—एवं चेव निरवसेसो वारससु वि ठाणेषु उववापयच्चो २४ । एवं पपणं गमपणं जाव—सुहुमवणस्सइकाइओ पज्जत्तओ सुहुमवणस्सइकाइएसु पज्जत्तपसु चेव भाणियच्चो ।

२३. [प्र०] अपज्जत्तसुहुमपुढविकाइए णं भंते ! लोगस्स पुरच्छिमिल्ले चरिमंते समोहए, समोहणित्ता जे भविए लोगस्स दाह्णिणिल्ले चरिमंते अपज्जत्तसुहुमपुढविकाइएसु उववज्जित्तप से णं भंते ! कइसमइएणं विग्गहेणं उववज्जेज्जा ? [उ०] गोयमा ! दुसमइएण वा तिसमइएण वा चउसमइएण वा विग्गहेणं उववज्जइ । [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ ? [उ०] एवं खत्तु गोयमा ! मए सत्त सेदीओ पन्नत्ता, तंजहा—१ उज्जुआयता, जाव—७ अद्धचक्रवाला । एगओवंकाए सेदीए उववज्जमाणे दुसमइएणं विग्गहेणं उववज्जइ, दुहओवंकाए सेदीए उववज्जमाणे जे भविए एगपयरंमि अणुसेदीओ उववज्जित्तप से णं तिसमइएणं विग्गहेणं उववज्जेज्जा, जे भविए विसेदि उववज्जित्तप से णं चउसमइएणं विग्गहेणं उववज्जेज्जा से तेणट्टेणं गोयमा ! ० । एवं पपणं गमपणं पुरच्छिमिल्ले चरिमंते समोहए दाह्णिणिल्ले चरिमंते उववापयच्चो, जाव—सुहुमवणस्सइकाइओ पज्जत्तओ सुहुमवणस्सइकाइएसु पज्जत्तपसु चेव । सधेसं दुसमइओ तिसमइओ चउसमइओ विग्गहो भाणियच्चो ।

२४. [प्र०] अपज्जत्तसुहुमपुढविकाइए णं भंते ! लोगस्स पुरच्छिमिल्ले चरिमंते समोहए, समोहणित्ता जे भविए लोगस्स पञ्चच्छिमिल्ले चरिमंते अपज्जत्तसुहुमपुढविकाइएत्ताए उववज्जित्तप से णं भंते ! कइसमइएणं विग्गहेणं उववज्जेज्जा ? [उ०] गोयमा ! एगसमइएण वा दुसमइएण वा तिसमइएण वा चउसमइएण वा विग्गहेणं उववज्जेज्जा । [प्र०] से केणट्टेणं ? [उ०] एवं । जहेव पुरच्छिमिल्ले चरिमंते समोहया पुरच्छिमिल्ले चेव चरिमंते उववाइया तहेव पुरच्छिमिल्ले चरिमंते समोहया पञ्चच्छिमिल्ले चरिमंते उववापयच्चो सधे ।

२५. [प्र०] अपज्जत्तसुहुमपुढविकाइए णं भंते ! लोगस्स पुरच्छिमिल्ले चरिमंते समोहए, समोहणित्ता जे भविए लोगस्स उत्तरिल्ले चरिमंते अपज्जत्तसुहुमपुढविकाइएत्ताए उववज्जित्तप से णं भंते ? [उ०] एवं जहा पुरच्छिमिल्ले चरिमंते समोहओ दाह्णिणिल्ले चरिमंते उववाइओ तहा पुरच्छिमिल्ले समोहओ उत्तरिल्ले चरिमंते उववापयच्चो ।

तेम भवानुं कारण.

अने पर्याप्त सूक्ष्म तेजस्कायिकोमां, ८ अपर्याप्त अने पर्याप्त सूक्ष्म वायुकायिकोमां, १० अपर्याप्त अने पर्याप्त बादर वायुकायिकोमां, तथा १२ अपर्याप्त अने पर्याप्त सूक्ष्म वनस्पतिकायिकोमां, एम अपर्याप्त अने पर्याप्त मळी ए बारे स्थानकोमां क्रमपूर्वक कहेवो. सूक्ष्म पृथिवीकायिकपर्याप्तानो एज प्रमाणे बारे स्थानकोमां समग्र उपपात कहेवो. ए रीते ए गमवडे यावत्—पर्याप्त सूक्ष्म वनस्पतिकायिकनो पर्याप्त सूक्ष्म वनस्पतिकायिकोमांज उपपात कहेवो.

अप० सू० पृथिवीकायिकनो उपपात.

२३. [प्र०] हे भगवन् ! जे अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिक, लोकना पूर्व चरमांतमां समुद्घात करी लोकना दक्षिण चरमांतमां अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते हे भगवन् ! केटला समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय. [उ०] हे गौतम ! ते बे समयनी, त्रण समयनी के चार समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय. [प्र०] हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहेवाय छे ? [उ०] हे गौतम ! मे खरेखर सात श्रेणीओ कही छे. ते आ प्रमाणे—१ ऋज्वायता अने यावत्—७ अर्धचक्रवाला. जो ते जीव एक तरफनी वक्र श्रेणीथी उत्पन्न थाय तो ते बे समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय, उभयतः वक्र श्रेणीथी उत्पन्न थाय तो जे एक प्रतरमां अनुश्रेणि—समश्रेणिए उत्पन्न थवानो छे ते त्रण समयनी विग्रहगतिथी उपजे अने जे विश्रेणीमां उत्पन्न थवानो छे ते चार समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय. हे गौतम ! ते कारणथी ए प्रमाणे कहुं छे. ए रीते ए गमवडे पूर्व चरमांतमां समुद्घातपूर्वक दक्षिण चरमांतमां उपजाववो. यावत्—पर्याप्त सूक्ष्म वनस्पतिकायिकनो पर्याप्त सूक्ष्म वनस्पतिकायिकोमां उपपात कहेवो अने बधाने बे समयनी, त्रण समयनी अने चार समयनी विग्रह गति कहेवी.

२४. [प्र०] हे भगवन् ! जे अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिक लोकना पूर्व चरमांतमां समुद्घात करी लोकना पश्चिम चरमांतमां अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते हे भगवन् ! केटला समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते एक समयनी, बे समयनी, त्रण समयनी के चार समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय. [प्र०] हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! पूर्व प्रमाणे जाणवुं. जेम पूर्व चरमांतमां समुद्घात करी पूर्व चरमांतमांज उपपात कह्यो तेमज पूर्व चरमांतमां समुद्घात करवा पूर्वक पश्चिम चरमांतमां बधाना उपपात कहेवा.

लोकना पूर्वचरमांतमां पश्चिम चरमांतमां विग्रहगति.

२५. [प्र०] हे भगवन् ! जे अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिक लोकना पूर्व चरमांतमां मरणसमुद्घात करी लोकना उत्तर चरमांतमां अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय ? [उ०] जेम पूर्व चरमांतमां समुद्घातपूर्वक दक्षिण चरमांतमां उपपात कह्यो तेम पूर्व चरमांतमां समुद्घातपूर्वक उत्तर चरमांतमां उपपात कहेवो.

२६. [प्र०] अपज्जत्तसुहुमपुढविकाइए णं भंते ! लोगस्स दाहिणिल्ले चरिमंते समोहए, समोहणित्ता जे भविए लोगस्स दाहिणिल्ले चेव चरिमंते अपज्जत्तसुहुमपुढविकाइएत्ताए उववज्जित्तए० ? [उ०] एवं जहा पुरच्छिमिल्ले समोहओ पुरच्छिमिल्ले चेव उववाइओ तहेव दाहिणिल्ले समोहए दाहिणिल्ले चेव उववापयव्वो, तहेव निरवसेसं जाव—सुहुमवणस्सइकाइओ पज्जत्तओ सुहुमवणस्सइकाइएसु चेव पज्जत्तएसु दाहिणिल्ले चरिमंते उववाइओ, एवं दाहिणिल्ले समोहओ पञ्चच्छिमिल्ले चरिमंते उववापयव्वो । नवरं दुसमइय—तिसमइय—चउसमइयविग्गहो, सेसं तहेव । दाहिणिल्ले समोहओ उत्तरिल्ले चरिमंते उववापयव्वो जहेव सट्टाणे तहेव । एगसमइय—दुसमइय—तिसमइय—चउसमइयविग्गहो । पुरच्छिमिल्ले जहा पञ्चच्छिमिल्ले, तहेव दुसमइय—तिसमइय—चउसमइयविग्गहो । पञ्चच्छिमिल्ले य चरिमंते समोहयाणं पञ्चच्छिमिल्ले चेव उववज्जमाणाणं जहा सट्टाणे । उत्तरिल्ले उववज्जमाणाणं एगसमइओ विग्गहो नत्थि, सेसं तहेव । पुरच्छिमिल्ले जहा सट्टाणे, दाहिणिल्ले एगसमइओ विग्गहो नत्थि, सेसं तं चेव । उत्तरिल्ले समोहयाणं उत्तरिल्ले चेव उववज्जमाणाणं जहेव सट्टाणे । उत्तरिल्ले समोहयाणं पुरच्छिमिल्ले उववज्जमाणाणं एवं चेव । नवरं एगसमइओ विग्गहो नत्थि । उत्तरिल्ले समोहयाणं दाहिणिल्ले उववज्जमाणाणं जहा सट्टाणे, उत्तरिल्ले समोहयाणं पञ्चच्छिमिल्ले उववज्जमाणाणं एगसमइओ विग्गहो नत्थि, सेसं तहेव । जाव—सुहुमवणस्सइकाइओ पज्जत्तओ सुहुमवणस्सइकाइएसु पज्जत्तएसु चेव ।

२७. [प्र०] कहिं णं भंते ! बायरपुढविकाइयाणं पज्जत्तगाणं ठाणा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! सट्टाणेणं अट्टसु पुढवीसु—जहा ठाणपदे, जाव—सुहुमवणस्सइकाइया जे य पज्जत्तगा जे य अपज्जत्तगा ते सव्वे एगविहा अविसेसमणाणत्ता सव्वलोगपरियावन्ना पन्नत्ता समणाउसो ! ।

२८. [प्र०] अपज्जत्तसुहुमपुढविकाइयाणं भंते ! कति कम्मप्पगडीओ पन्नत्ताओ ? [उ०] गोयमा ! अट्ट कम्मप्पगडीओ पन्नत्ताओ, तंजहा—१ नाणावरणिज्जं जाव—८ अंतराइयं । एवं चउकएणं भेदेणं जहेव एगिदियसएसु जाव—बायरवणस्सइकाइयाणं पज्जत्तगाणं ।

२६. [प्र०] हे भगवन् ! जे अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिक लोकना दक्षिण चरमांतमां मरणसमुद्घात करी लोकना दक्षिण चरमांतमां अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला समयनी विप्रहगतिथी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जेम पूर्व चरमांतमां समुद्घात करी पूर्व चरमांतमांज उपपात कह्यो तेमज दक्षिण चरमांतमां समुद्घात अने दक्षिण चरमांतमांज उपपात कहेवो—इत्यादि बंधुं पूर्व प्रमाणेज कहेवुं, यावत्—पर्याप्त सूक्ष्म वनस्पतिकायिकनो पर्याप्त सूक्ष्म वनस्पतिकायिकोमां दक्षिण चरमांतमां उपपात कह्यो एम दक्षिण चरमांतमां समुद्घात अने पश्चिम चरमांतमां उपपात कहेवो. विशेष ए के, बे समय, त्रण समय के चार समयनी विप्रहगति जाणवी अने बाकी बंधुं तेमज जाणवुं. जेम स्वस्थानमां कहुं तेम दक्षिण चरमांतमां समुद्घात अने उत्तर चरमांतमां उपपात कहेवो, अने एक समय, बे समय, त्रण समय के चार समयनी विप्रहगति जाणवी. पश्चिम चरमान्तनी पेठे पूर्व चरमांतने विषे जाणवुं. तेमज बे समय, त्रण समय के चार समयनी विप्रहगति जाणवी. पश्चिम चरमांतमां समुद्घात करी अने पश्चिम चरमांतमां उत्पन्न थता पृथिवीकायिकादि संबंधे जेम स्वस्थानमां कहुं तेम जाणवुं. उत्तर चरमांतमां उत्पन्न थता जीवोने आश्रयी एक समयनी विप्रहगति नथी. बाकी बंधुं तेमज जाणवुं. पूर्व चरमांत संबंधे स्वस्थाननी पेठे समजवुं. दक्षिण चरमांतमां एक समयनी विप्रहगति नथी अने बाकी बंधुं तेमज समजवुं. उत्तरमां समुद्घातने प्राप्त थएला अने उत्तरमां उपजता जीवो संबंधे स्वस्थाननी पेठे जाणवुं. उत्तरमां समुद्घातने प्राप्त थएला अने पूर्वमां उत्पन्न थता पृथिवीकायिकादि संबंधे पण एज रीते समजवुं. विशेष ए के, एक समयनी विप्रहगति नथी. उत्तरमां समुद्घातने प्राप्त थएला अने दक्षिणमां उत्पन्न थता जीवो संबंधे स्वस्थाननी पेठे जाणवुं. उत्तरमां समुद्घातने प्राप्त थयेला अने पश्चिममां उत्पन्न थता जीवोने आश्रयी एक समयनी विप्रहगति नथी, बाकी बंधुं तेमज जाणवुं. यावत्—पर्याप्त सूक्ष्म वनस्पतिकायिकनो पर्याप्त सूक्ष्म वनस्पतिकायिकोमां उपपात कहेवो.

२७. [प्र०] हे भगवन् ! पर्याप्त बादर पृथिवीकायिकोनां स्थानो क्यां कहां छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओनां स्थान स्वस्थानने अपेक्षी आठ पृथ्वीओमां छे—इत्यादि *स्थानपदमां कह्या प्रमाणे जाणवुं, यावत्—पर्याप्त अने अपर्याप्त ते बधा सूक्ष्म वनस्पतिकायिको एक प्रकारना छे, तेओमां कांइ पण विशेष या भिन्नता नथी. हे आयुष्मन् श्रमण ! तेओ सर्वलोकमां व्याप्त छे.

२८. [प्र०] हे भगवन् ! अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकोने केटली कर्मप्रकृतिओ कही छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओने आठ कर्म प्रकृतिओ कही छे, ते आ प्रमाणे—ज्ञानावरणीय अने यावत्—अंतराय. ए प्रमाणे चारे भेदो वडे जेम एकेन्द्रिय शतकमां कहुं छे, तेम यावत्—पर्याप्त बादर वनस्पतिकायिक सुधी जाणवुं.

बादर पृथिवीकायिकोनां स्थान.

अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिके कर्म प्रकृतिओ.

૨૯. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિક્કાઇયા ણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગહીઓ વંધંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સત્તવિહ્વંધગા વિ, અટ્ટવિહ્વંધગા વિ, જહા ઈર્મિદિયસપ્પુ જાવ-પજ્જત્તા ઘાયરવણસ્સહકાઇયા ।

૩૦. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિક્કાઇયા ણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગહીઓ વેદંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચોહ્સ કમ્મપ્પગહીઓ વેદંતિ, તંજહા—નાણાવરણિજ્જં, જહા ઈર્મિદિયસપ્પુ જાવ-પુરિસ્સવેદવજ્જં, एवं જાવ-બાદરવણસ્સહકાઇયાણં પજ્જત્તગાણં ।

૩૧. [પ્ર૦] ઈર્મિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્જંતિ ? કિં નેરપ્પહિતો ઉવવજ્જંતિ ? ૦ [ઉ૦] જહા વક્કંતીપ્પ પુઢવિક્કા-ઇયાણં ઉવવાઓ ।

૩૨. [પ્ર૦] ઈર્મિદિયાણં મંતે ! કહ્ સમુઘાયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચત્તારિ સમુઘાયા પન્નત્તા, તંજહા—વેદના-સમુઘાપ, જાવ-વેડધિયસમુઘાપ ।

૩૩. [પ્ર૦] ઈર્મિદિયા ણં મંતે ! કિં તુલ્લટ્ટિતીયા તુલ્લવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેંતિ ? તુલ્લટ્ટિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેંતિ ? વેમાયટ્ટિતીયા તુલ્લવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેંતિ ? વેમાયટ્ટિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અત્થેગઇયા તુલ્લટ્ટિતીયા તુલ્લવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેંતિ, અત્થેગઇયા તુલ્લટ્ટિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેંતિ, અત્થેગઇયા વેમાયટ્ટિતીયા તુલ્લવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેંતિ, અત્થેગઇયા વેમાયટ્ટિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેંતિ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! एवं વુચ્છદ્—‘અત્થેગઇયા તુલ્લટ્ટિતીયા જાવ-વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેંતિ’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઈર્મિદિયા ચડધિહા પન્નત્તા, તંજહા-અત્થેગઇયા સમાડયા સમોવવન્નગા ૧, અત્થેગઇયા સમાડયા વિસમોવવન્નગા ૨, અત્થેગઇયા વિસમાડયા સમો-વવન્નગા ૩, અત્થેગઇયા વિસમાડયા વિસમોવવન્નગા ૪ । તત્થ ણં જે તે સમાડયા સમોવવન્નગા તે ણં તુલ્લટ્ટિતીયા તુલ્લવિસે-સાહિયં કમ્મં પકરેંતિ ૧, તત્થ ણં જે તે સમાડયા વિસમોવવન્નગા તે ણં તુલ્લટ્ટિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેંતિ ૨, તત્થ ણં જે તે વિસમાડયા સમોવવન્નગા તે ણં વેમાયટ્ટિતીયા તુલ્લવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેંતિ ૩, તત્થ ણં જે તે વિસમાડયા

૨૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સાત કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે અથવા આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે—ઇત્યાદિ જેમ એકેન્દ્રિયશતકમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્-પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવું.

૩૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ચૌદ કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે છે. તે આ પ્રમાણે—જ્ઞાનાવરણીય (વગેરે આઠ પ્રકૃતિઓ, વેદેન્દ્રિયાદિ ચાર આવરણ, સ્ત્રીવેદ અને પુરુષવેદપ્રતિબન્ધક કર્મ)—ઇત્યાદિ જેમ એકેન્દ્રિય શતકમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્-પુરુષવેદપ્રતિબન્ધક કર્મપ્રકૃતિ સુધી યાવત્-પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવું.

૩૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એકેન્દ્રિય જીવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? શું નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ. [ઉ૦] જેમ *વ્યુત્ક્રાંતિપદમાં પૃથ્વીકાયિકોનો ઉપપાત કહ્યો છે તેમ અહીં જાણવો.

૩૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એકેન્દ્રિય જીવોને કેટલા સમુદ્ઘાતો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને ચાર સમુદ્ઘાતો કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—૧ વેદનાસમુદ્ઘાત, (૨ કષાય, ૩ મરણ) અને યાવત્-૪ વૈક્રિયસમુદ્ઘાત.

૩૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તુલ્ય સ્થિતિવાળા—સમાન આયુષવાળા એકેન્દ્રિય જીવો તુલ્ય અને વિશેષાધિક કર્મનો બન્ધ કરે છે ? તુલ્ય સ્થિતિવાળા એકેન્દ્રિય જીવો પરસ્પર ભિન્ન વિશેષાધિક કર્મબન્ધ કરે છે ? ભિન્ન ભિન્ન સ્થિતિવાળા પરસ્પર તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મબન્ધ કરે છે કે ભિન્ન ભિન્ન સ્થિતિવાળા પરસ્પર ભિન્ન વિશેષાધિક કર્મબન્ધ કરે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ કેટલાક તુલ્ય સ્થિતિવાળા એકેન્દ્રિયો પરસ્પર તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મબન્ધ કરે છે, ૨ કેટલાક તુલ્ય સ્થિતિવાળા ભિન્ન ભિન્ન વિશેષાધિક કર્મબન્ધ કરે છે, ૩ કેટલાક ભિન્ન ભિન્ન સ્થિતિવાળા તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મબન્ધ કરે છે અને ૪ કેટલાક ભિન્ન ભિન્ન સ્થિતિવાળા ભિન્ન ભિન્ન વિશેષાધિક કર્મબન્ધ કરે છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહ્યો છે કે કેટલાક એકેન્દ્રિયો તુલ્યસ્થિતિવાળા યાવત્-ભિન્ન ભિન્ન વિશેષાધિક કર્મ કરે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એકેન્દ્રિય જીવો ચાર પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ કેટલાક સમાન આયુષવાળા અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા, ૨ કેટલાક સમાન આયુષવાળા અને જુદા જુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા, કેટલાક જુદા જુદા આયુષવાળા અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા, અને કેટલાક જુદા જુદા આયુષવાળા અને જુદા જુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા. તેમાં જે સમાન આયુષવાળા અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે તેઓ તુલ્યસ્થિતિવાળા છે અને તેઓ તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મબન્ધ કરે છે. જેઓ સમાન આયુષવાળા અને જુદા જુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ તુલ્યસ્થિતિવાળા છે અને જુદું જુદું વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે. જેઓ જુદા જુદા આયુષવાળા અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ જુદી જુદી સ્થિતિવાળા છે અને તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મબન્ધ કરે છે. તથા જેઓ જુદા જુદા આયુષવાળા

વિસમોવવન્નગા તે ણં વેમાયટ્ટિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ ૪ । સે તેણદ્દેણં ગોયમા ! જાવ—વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ૨ જાવ—વિહરતિ ।

ચોત્તીસહમે સણ પઠમે ઈર્ગિદિયસણ પઠમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

અને જુદા જુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ મિત્ર મિત્ર સ્થિતિવાળા છે અને જુદું જુદું વિશેષાધિક કર્મ કરે છે. હે ગૌતમ ! તે કારણથી યાવત્—મિત્ર મિત્ર વિશેષાધિક કર્મ કરે છે 'હે ભગવન્ ! તે ઈમજ છે, હે ભગવન્ ! તે ઈમજ છે' ઈમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

ચોત્તીશમા શતકમાં પ્રથમ એકેન્દ્રિયશતકનો પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

બીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કહવિહા ણં મંતે ! અણંતરોવવન્નગા ઈર્ગિદિયા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિહા અણંતરોવવન્નગા ઈર્ગિદિયા પન્નત્તા, તંજહા—૧ પુઢવિક્કાહયા—ડુયામેદો જહા ઈર્ગિદિયસણસુ જાવ—ચાયરવણસ્સહકાહયા ય ।

૨. [પ્ર૦] કહિં ણં મંતે ! અણંતરોવવન્નગાણં વાયરપુઢવિક્કાહયાણં ઠાણા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! સટ્ટાણેણં અટ્ટસુ પુઢવીસુ, તંજહા—રયણ્ણમાય જહા ઠાણપદે, જાવ—દીવેસુ સમુદ્દેસુ । ઈત્થ ણં અણંતરોવવન્નગાણં વાયરપુઢવિક્કાહયાણં ઠાણા પન્નત્તા, ઉવવાપ્પણં સઘ્લોય, સમુઘ્ઘાણં સઘ્લોય, સટ્ટાણેણં લોગસ્સ અસંખેજ્જહાભાગે । અણંતરોવવન્નગાસુહુમપુઢવિક્કાહયા ઈર્ગિદિયા અવિસેસમણાણત્તા સઘ્લોય પરિયાવન્ના પન્નત્તા સમણાડસો ! । ઈવં ઈણં કમેણં સઘ્લે ઈર્ગિદિયા ણાણિયઘ્ઘા, સટ્ટાણાઈ સઘ્લેસિં જહા ઠાણપદે । તેસિં પજ્જત્તગાણં ચાયરાણં ઉવવાય—સમુઘ્ઘાય—સટ્ટાણાણિ જહા તેસિં ચેવ અપજ્જત્તગાણં ચાયરાણં । સુહુમાણં સઘ્લેસિં જહા પુઢવિક્કાહયાણં ણિણિયા તહેવ ણાણિયઘ્ઘા જાવ—વણસ્સહકાહય ત્તિ ।

૩. [પ્ર૦] અણંતરોવવન્નગાણં સુહુમપુઢવિક્કાહયાણં મંતે ! કહ કમ્મપ્પગઢીઓ પન્નત્તાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! અટ્ટ કમ્મપ્પગઢીઓ પન્નત્તાઓ—ઈવં જહા ઈર્ગિદિયસણસુ અણંતરોવવન્નગાઉદ્દેસણ તહેવ પન્નત્તાઓ, તહેવ બંધંતિ, તહેવ વેદેતિ, જાવ—અણંતરોવવન્નગા ચાયરવણસ્સહકાહયા ।

૪. [પ્ર૦] અણંતરોવવન્નગાઈર્ગિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્જંતિ ? [૩૦] જહેવ ઓહિય ઉદ્દેસઓ ણિણિઓ તહેવ ।

૫. [પ્ર૦] અણંતરોવવન્નગાઈર્ગિદિયાણં મંતે ! કતિ સમુઘ્ઘાયા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! દોઞ્ઞિ સમુઘ્ઘાયા પન્નત્તા, તંજહા—વેદનાસમુઘ્ઘાય ય કસાયસમુઘ્ઘાય ય ।

દ્વિતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન (તુરત ઉત્પન્ન થયેલા) એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—પૃથિવીકાયિક વગેરે. તેના બે મેદ જેમ એકેન્દ્રિય શતકોમાં કહ્યા છે તેમ યાવત્—બાદર વનસ્પતિકાયિક સુધી કહેવા.

અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયના પ્રકાર.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન બાદર પૃથિવીકાયિકોનાં સ્થાનો ક્યાં ક્યાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનની અપેક્ષા ઈ આઠે પૃથિવીઓમાં, તે આ પ્રમાણે—રત્તપ્રમામાં—ઈત્યાદિ જેમ *સ્થાનપદમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્—દ્વીપોમાં અને સમુદ્રોમાં અનન્તરોપપન્ન પૃથિવીકાયિકોનાં સ્થાનો ક્યાં છે. ઉપપાતની અપેક્ષા ઈ સર્વ લોકમાં અને સમુદ્ઘાતને આશ્રયી સર્વ લોકમાં છે. સ્વસ્થાનને અપેક્ષી તેઓ લોકના અસંખ્યાતમા ભાગમાં રહે છે. અનન્તરોપપન્ન સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો બધા એક પ્રકારના વિશેષતા યા મિત્રતા રહિત છે. તથા હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! તેઓ સર્વલોકમાં વ્યાપ્ત છે. ઈ રીતે ઈ ક્રમવડે બધા એકેન્દ્રિયો સંબંધે કહેવું. તે બધાનાં સ્વસ્થાનો *સ્થાનપદમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવાં. જેમ પર્યાપ્ત બાદર એકેન્દ્રિયોના ઉપપાત, સમુદ્ઘાત અને સ્વસ્થાનો કહ્યા છે તેમ અપર્યાપ્ત બાદર એકેન્દ્રિયોનાં જાણવાં. જેમ સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોનાં ઉપપાત, સમુદ્ઘાત અને સ્વસ્થાનો કહ્યા છે તેમ બધા સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયોના યાવત્—વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવા.

અનન્તરોપપન્ન બાદર પૃથિવીકાયના સ્થાનો.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે—ઈત્યાદિ જેમ એકેન્દ્રિય શતકોમાં અનન્તરોપપન્ન ઉદ્દેશકને વિષે કહ્યા પ્રમાણે કર્મપ્રકૃતિઓ કહેવી. યાવત્—તેજ રીતે બાંધે છે, તે જ રીતે વેદે છે, યાવત્—અનન્તરોપપન્ન બાદર વનસ્પતિકાયિક સુધી સમજવું.

અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયને કર્મપ્રકૃતિઓ.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જેમ ઔધિક—સામાન્ય ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ અહીં જાણવું.

ઉપપાત.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયોને કેટલા સમુદ્ઘાતો કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને બે સમુદ્ઘાતો કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—વેદનાસમુદ્ઘાત અને કષાયસમુદ્ઘાત.

અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયને સમુદ્ઘાતો.

૫. [પ્ર૦] અણંતરોવવન્નગર્ણિદિયા ણં મંતે ! કિં તુલ્લટ્ટિતીયા તુલ્લવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ—પુચ્છા તદ્દેવ । [૩૦] ગોયમા ! અત્થેગ્ગયા તુલ્લટ્ટિતીયા તુલ્લવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ, અત્થેગ્ગયા તુલ્લટ્ટિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ । [પ્ર૦] સે કેણેટ્ટેણં જાવ—વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ ? [૩૦] ગોયમા ! અણંતરોવવન્નગા ધર્ણિદિયા ડુવિહા પન્નત્તા, તંજહા—અત્થેગ્ગયા સમાડયા સમોવવન્નગા, અત્થેગ્ગયા સમાડયા વિસમોવવન્નગા । તત્થ ણં જે તે સમાડયા સમોવવન્નગા તે ણં તુલ્લટ્ટિતીયા તુલ્લવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ । તત્થ ણં જે તે સમાડયા વિસમોવવન્નગા તે ણં તુલ્લટ્ટિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ । સે તેણેટ્ટેણં જાવ—વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

ચોત્તીસદ્દમે સ્સ પદ્દમે ઈર્ણિદિયસ્સ ચીઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

કર્મબંધની વિશેષતા.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તુલ્ય સ્થિતિવાલ્લા—સમાન આયુષવાલ્લા અનંતરોપપન્ન એકેન્દ્રિયો શું પરસ્પર તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે—ઇત્યાદિ પૂર્વવત્ પૂચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! કેટલાક તુલ્યસ્થિતિવાલ્લા એકેન્દ્રિયો તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે, કેટલાક તુલ્ય-સ્થિતિવાલ્લા એકેન્દ્રિયો જુદું જુદું વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છો કે, યાવત્—જુદું જુદું વિશેષા-ધિક કર્મ બાંધે છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અનંતરોપપન્ન એકેન્દ્રિયો બે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—કેટલાક સમાન આયુષવાલ્લા અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા અને કેટલાક સમાન આયુષવાલ્લા અને જુદા જુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા. તેમાં જે સમાન આયુષવાલ્લા અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ તુલ્ય સ્થિતિવાલ્લા હોઈ તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે અને જેઓ તુલ્ય સ્થિતિવાલ્લા અને વિષમોપપન્ન—જુદા જુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ તુલ્યસ્થિતિવાલ્લા અને જુદું જુદું વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે. માટે તે કારણથી યાવત્—મિન્ન મિન્ન વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.'

ચોત્તીશમા શતકમાં પ્રથમ એકેન્દ્રિયશતકનો દ્વિતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

તર્હીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] ક્કવિહા ણં મંતે ! પરંપરોવવન્નગા ધર્ણિદિયા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિહા પરંપરોવવન્નગા ધર્ણિદિયા પન્નત્તા, તંજહા—પુઢવિક્કાઇયા—ભેદો ચ્ચઙ્ગઓ જાવ—વ્ણસ્સઇકાઇય ત્તિ ।

૨. [પ્ર૦] પરંપરોવવન્નગઅપ્પજ્જત્તસુહુમપુઢવિક્કાઇય ણં મંતે ! ઈમીસે રયણ્ણપ્પમાય પુઢવીય પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે સમોહપ્પ, સમોહ્ણિત્તા જે ભવિય ઈમીસે રયણ્ણપ્પમાય પુઢવીય જાવ—પ્પચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે અપ્પજ્જત્તસુહુમપુઢવિક્કાઇયત્તાય ઉચ્ચવ્જ્જિત્તપ્પ ? [૩૦] એવં ઇણં અમિલાવેણં જહ્ણેવ પદ્દમો ઉદ્દેસઓ જાવ—લોગચરિમંતો ત્તિ ।

૩. [પ્ર૦] ક્કહિં ણં મંતે ! પરંપરોવવન્નગબાયરપુઢવિક્કાઇયાણં ઠાણા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! સટ્ટાણેણં અટ્ટસુ પુઢવીસુ—એવં ઇણં અમિલાવેણં જહ્ણા પદ્દમે ઉદ્દેસય જાવ—તુલ્લટ્ટિતીય ત્તિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

ચોત્તીસદ્દમે સ્સ પદ્દમે ઈર્ણિદિયસ્સ તર્હીઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

ત્રીજો ઉદ્દેશક.

પરંપરોપપન્ન એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરંપરોપપન્ન (ઉત્પત્તિના દ્વિતીયાદિસમયે વર્તમાન) એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—પૃથિવીકાયિક વગેરે તેના ચાર મેદ યાવત્—વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવા.

પરંપરોપપન્ન એકેન્દ્રિયની વિગ્રહગતિ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પરંપરોપપન્ન અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક આ રત્નપ્રમા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાંતમાં મરણ સમુદ્ઘાત કરી આ રત્નપ્રમા પૃથિવીના યાવત્—પશ્ચિમ ચરમાંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉપજે ? [૩૦] એ રીતે એ અમિલાપથી જેમ પ્રથમ ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ યાવત્—લોકચરમાંત સુધી જાણવું.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરંપરોપપન્ન બાદર પૃથિવીકાયિકોનાં સ્થાનો ક્યાં કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનને અપેક્ષી આઠે પૃથિવીમાં છે. એ રીતે એ અમિલાપથી જેમ પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્—તુલ્યસ્થિતિવાલ્લા સુધી જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.' ૩૪-૩.

ચોત્તીશમા શતકમાં પ્રથમ એકેન્દ્રિય શતકનો ત્રીજો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

४-११ उद्देशगा ।

एवं सेसा वि अट्ट उद्देशगा जाव—‘अचरमो’त्ति । नवरं अणंतरा अणंतरसरिसा, परंपरा परंपरसरिसा, चरमा य अचरमा य एवं चेव । एवं पते पकारस उद्देशगा ।

चोत्तीसइमे सए पढमे एगिदियसए ४-११ उद्देशा समत्ता ।

पढमं एगिदियसेढीसयं समत्तं ।

४-११ उद्देशको.

ए रीते बाकीना पण आठ उद्देशको यावत्—‘अचरम’ सुधी कहेवा. परंतु विशेष ए के, अनंतर उद्देशको अनंतर जेवा अने परंपर उद्देशको परंपर समान जाणवा. चरम अने अचरम विषे पण एज रीते जाणवुं. ए रीते ए अगियार उद्देशको कहेवा. ३४-११.

चोत्रीशमा शतकमां प्रथम एकेन्द्रियशतकना ४-११ उद्देशको समाप्त.

चोत्रीशमा शतकमां प्रथम एकेन्द्रियश्रेणीशतक समाप्त.

बितीयं सयं.

१. [प्र०] कइविहा णं भंते ! कणहलेस्सा एगिदिया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा कणहलेस्सा एगिदिया पन्नत्ता, भेदो चउक्कओ जहा कणहलेस्सएगिदियसए, जाव—वणस्सइकाइय त्ति ।

२. [प्र०] कणहलेस्सअपजत्तासुहुमपुढविकाइए णं भंते ! इमीसे रथणपभाए पुढवीए पुरच्छिमिल्ले० ? [उ०] एवं एएणं अभिलावेणं जहेव ओहिउद्देशओ जाव—‘लोगचरिमंते’त्ति । सव्वत्थ कणहलेस्सेसु चेव उववापयओ ।

३. [प्र०] कहिं णं भंते ! कणहलेस्सअपजत्तावायरपुढविकाइयाणं ठाणा पन्नत्ता ? [उ०] एवं एएणं अभिलावेणं जहा ओहिउद्देशओ जाव—तुल्लुइइय त्ति । ‘सेवं भंते ! सेवं भंते’ ! त्ति ।

एवं एएणं अभिलावेणं जहेव पढमं सेढिसयं तहेव पकारस उद्देशगा भाणियत्ता ३४-११ ।

वितियं एगिदियसेढिसयं समत्तं ।

द्वितीय शतक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेस्यावाळा एकेन्द्रियो केटला प्रकारना कह्या छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ कृष्णलेस्यावाळा एकेन्द्रियो पांच प्रकारना कह्या छे. तेना चार भेद कृष्णलेस्यावाळा एकेन्द्रिय शतकमां कह्या प्रमाणे यावत्—वनस्पतिकायिक सुधी जाणवा.

कृष्णलेस्यावाळा
एकेन्द्रियोना प्रकार.

२. [प्र०] हे भगवन् ! जे कृष्णलेस्यावाळो अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिक आ रत्नप्रभा पृथिवीना पूर्व चरमांतमां समुद्घात करी पश्चिम चरमांतमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला समयनी विप्रहगतिथी उत्पन्न थाय ? [उ०] इत्यादि पाठवडे जेम औधिक उद्देशकमां कहुं छे तेम यावत्—लोकना चरमांत सुधी समजवुं. सर्वत्र कृष्णलेस्यावाळामां उपपात कहेवो.

कृष्णलेस्यावाळा
एकेन्द्रियोनी विप्रह
गतिथी उपपात.

३. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेस्यावाळा अपर्याप्त बादर पृथिवीकायिकोनां स्थानो क्यां कह्यां छे ? [उ०] ए अभिलापयी औधिक उद्देशकमां कह्या प्रमाणे यावत्—‘तुल्यस्थितिवाळा’ सुधी समजवुं. ‘हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे’. ए अभिलापयी जेम प्रथम श्रेणीशतक कहुं तेमज बीजा श्रेणीशतकना अगियार उद्देशको कहेवा.

कृष्णलेस्यावाळा
एकेन्द्रियोना स्थानो.

बीजुं एकेन्द्रियश्रेणीशतक समाप्त.

३-५ सयाई

एवं नीललेस्सेहि वि तइयं सयं । काउलेस्सेहि वि सयं । एवं चैव चउत्थं सयं । भविसिद्धियपहि वि सयं पंचमं समत्तं ।

चोत्तीसइमे सए ३-५ सयाई समत्ताई ।

३-५ शतको.

ए प्रमाणे नीललेस्यावाळाओ संबंघे त्रीजुं शतक कहेवुं. कापोतलेस्यावाळाओ संबंघे पण एज रीते चोथुं शतक कहेवुं अने भवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबंघे पण एज प्रकारे पांचमुं शतक कहेवुं.

चोत्रीशमा शतकर्मा ३-५ शतको समाप्त.

छट्टुं सयं.

१. [प्र०] कइविहा णं भंते कण्हलेस्सा भवसिद्धिया एगिदिया पन्नत्ता ? [उ०] एवं जहेव ओहियउहेसओ ।
२. [प्र०] कइविहा णं भंते ! अणंतरोववन्ना कण्हलेस्सा भवसिद्धिया एगिदिया पन्नत्ता ? [उ०] जहेव अणंतरोवव-अउहेसओ ओहिओ तहेव ।
३. [प्र०] कइविहा णं भंते ! परंपरोववन्ना कण्हलेस्सा भवसिद्धियएगिदिया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा परंपरोववन्ना कण्हलेस्सभवसिद्धियएगिदिया पन्नत्ता-ओहिओ भेदो चउत्तओ जाव-वणस्सरकाइयत्ति ।
४. परंपरोववन्नकण्हलेस्सभवसिद्धियअपजत्तसुहुमपुढविकाइए णं भंते ! इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए-एवं एएणं अभिलावेणं जहेव ओहिओ उहेसओ जाव लोयचरमंते त्ति । सवत्थ कण्हलेस्सेसु भवसिद्धिएसु उववापयधो ।
५. [प्र०] कहिं णं भंते ! परंपरोववन्नकण्हलेस्सभवसिद्धियपजत्तवायरपुढविकाइयाणं ठाणा पन्नत्ता ? [उ०] एवं एएणं अभिलावेणं जहेव ओहिओ उहेसओ जाव-‘तुल्लड्ढिय’ त्ति । एवं एएणं अभिलावेणं कण्हलेस्सभवसिद्धियएगिदियपहि वि तहेव पकारसउहेसगसंजुत्तं छट्टुं सतं ।

चोत्तीसइमे सए छट्टुं सयं समत्तं ।

छट्टुं शतक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कण्हलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो केटला प्रकारना कहा छे ? [उ०] जेम औधिक उदेशकर्मा कहुं छे तेमज.जाणवुं.
२. [प्र०] हे भगवन् ! अनंतरोपपन्न कण्हलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो केटला प्रकारना कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! अनंतरोपपन्नक संबंधी औधिक उदेशकर्मा कहा प्रमाणे जाणवुं.
३. [प्र०] हे भगवन् ! परंपरोपपन्न कण्हलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो केटला प्रकारना कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! परंपरो-पपन्न कण्हलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो पांच प्रकारना कहा छे. एम औधिक चारे भेद यावत्-वनस्पतिकायिक सुधी कहेवा.
४. हे भगवन् ! जे परंपरोपपन्न कण्हलेस्यावाळो भवसिद्धिक अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिक आ रत्नप्रभा पृथिवीना [पूर्व चरमान्तमां मरणसमुद्घात करी पश्चिम चरमान्तमां उत्पन्न थाय तो केटला समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय ?]-इत्यादि पूर्वोक्त पाठवडे औधिक उदेशक लोकचरमांत सुधी कहेवो. सर्वत्र कण्हलेस्यावाळा भवसिद्धिकोनां उपपात कहेवो.
५. [प्र०] हे भगवन् ! परंपरोपपन्न कण्हलेस्यावाळा भवसिद्धिक पर्याप्त बादर पृथिवीकायिकोनां स्थानो क्यां कहां छे ? [उ०] एम ए अभिलापथी तुल्यस्थितिवाळा सुधी औधिक उदेशक कहेवो. ए रीते ए अभिलापथी कण्हलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबंघे पण ते प्रमाणे अगियार उदेशक सहित छट्टुं शतक कहेवुं. ३४-६.

चोत्रीशमा शतकर्मा छट्टुं शतक समाप्त.

कण्हलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियोना प्रकार.

अनंतरोपपन्न कण्हलेस्सा भवसिद्धिक एकेन्द्रियोना प्रकार.

परंपरोपपन्न कण्हलेस्सा भवसिद्धिक एकेन्द्रियोना प्रकार.

विग्रहगति.

पृथिवीकायिकना स्थानो.

७-१२ सयाइं ।

नीललेस्सभवसिद्धियर्गिदिपसु सयं सत्तमं । एवं काउलेस्सभवसिद्धियर्गिदिपहि वि अट्टमं सयं । जहा मवासाइपाइ चत्तारि सयाणि एवं अभवसिद्धियहि वि चत्तारि सयाणि भाणियघ्वाणि । नवरं चरमअचरमवज्जा नव उद्देशगा भाणियघ्वा, सेसं तं चेव । एवं पयाइं बारस एगिदियसेढीसयाइं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति जाव-विहरइ । एगिदियसेढीसयाइं समत्ताइं ।

चउतीसइमं एगिदियसेढिसयं समत्तं ।

७-१२ शतको.

नीललेश्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबंघे सातमुं शतक कहेवुं. ३४-७. ए रीते कापोतलेश्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबंघे पण आठमुं शतक कहेवुं. ३४-८. जेम भवसिद्धिको संबंघे चार शतको कहां छे तेम अभवसिद्धिको संबंघे पण चार शतक कहेवा. पण विशेष ए के, चरम अने अचरम सिवायना नव उद्देशको कहेवा. बाकी बधुं तेमज जाणवुं. एम ए बार एकेन्द्रियश्रेणीशतको कहां. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'-एम कही यावत्-विहरे छे. ३४-१२. एकेन्द्रियश्रेणीशतको समाप्त.

चोत्रीशमुं एकेन्द्रियश्रेणीशतक समाप्त.

पणतीसइमं सयं पढमो उद्देशो ।

१. [प्र०] कइ णं भंते ! महाजुम्मा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! सोलस महाजुम्मा पन्नत्ता, तंजहा-कडजुम्मकडजुम्मे १, कडजुम्मतेओगे २, कडजुम्मदावरजुम्मे ३, कडजुम्मकलियोगे ४, तेओगकडजुम्मे ५, तेओगतेओगे ६, तेओगदावरजुम्मे ७, तेओगकलिओप ८, दावरजुम्मकडजुम्मे ९, दावरजुम्मतेओप १०, दावरजुम्मदावरजुम्मे ११, दावरजुम्मकलियोगे १२, कलिओगकडजुम्मे १३, कलियोगतेओगे १४, कलियोगदावरजुम्मे १५, कलियोगकलिओगे १६ ।

२. [प्र०] से कणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ-‘सोलस महाजुम्मा पन्नत्ता, तंजहा-कडजुम्मकडजुम्मे, जाव-कलियोगकलियोगे’ ? [उ०] गोयमा ! जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे चउपज्जवसिए, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया ते वि कडजुम्मा, सेत्तं कडजुम्मकडजुम्मे १ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे तिपज्जवसिए, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया कडजुम्मा, सेत्तं कडजुम्मतेओप २ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे पुपज्जवसिए, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया कडजुम्मा, सेत्तं कडजुम्मदावरजुम्मे ३ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं

पांत्रीशमुं शतक प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! केटलां महायुग्मो-महाराशिओ कइयां छे ? [उ०] हे गौतम ! सोळ महायुग्मो कइयां छे. ते आ प्रमाणे— १ कृतयुग्मकृतयुग्म, २ कृतयुग्मत्र्योज, ३ कृतयुग्मद्वापरयुग्म, ४ कृतयुग्मकल्योज, ५ त्र्योजकृतयुग्म, ६ त्र्योजत्र्योज, ७ त्र्योजद्वापरयुग्म, ८ त्र्योजकल्योज, ९ द्वापरयुग्मकृतयुग्म, १० द्वापरयुग्मत्र्योज, ११ द्वापरयुग्मद्वापरयुग्म, १२ द्वापरयुग्मकल्योज, १३ कल्योजकृतयुग्म, १४ कल्योजत्र्योज, १५ कल्योजद्वापरयुग्म, १६ कल्योजकल्योज.

२. [प्र०] हे भगवन् ! शा हेतुथी आप एम कइओ छे के कृतयुग्मकृतयुग्मथी मांडी कल्योजकल्योज सुधी सोळ महायुग्मो कइयां छे ? [उ०] हे गौतम ! जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां चार बाकी रहे, अने ते राशिना अपहारसमयो पण कृतयुग्म होय तो ते (राशि) कृतयुग्मकृतयुग्म कहेवाय १. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां त्रण बाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो पण कृतयुग्म होय तो ते राशि कृतयुग्मत्र्योज कहेवाय २. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां बे बाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो कृतयुग्म होय तो ते कृतयुग्मद्वापरयुग्म कहेवाय ३. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां एक बाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो कृतयुग्म होय तो ते कृतयुग्मकल्योज कहेवाय ४. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां चार बाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो त्र्योज होय तो ते त्र्योजकृतयुग्म कहेवाय ५. जे राशिने चार

१ युग्म—राशिविशेष, ते राशिओ छुल्लक-छुद्र पण होय अने मोटा पण होय, तेमां पूर्वे छुल्लक राशिनी प्ररूपणा करी, हवे अहीं महायुग्म-मोटा राशिओनी प्ररूपणा करवानी छे. जे राशिने प्रतिसमय चार चारना अपहारथी अपहारतां छेवटे चार बाकी रहे अने अपहारसमयोने पण चार चारना अपहारथी अपहारतां चार समयो बाकी रहे ते ‘कृतयुग्मकृतयुग्म’ कहेवाय छे. कारण के अपहरण कराता द्रव्य अने समयनी अपेक्षाए बधे रीते ते कृतयुग्मरूप छे. ए प्रमाणे अन्य राशिसंबंधे पण जाणवुं. जेमके सोळ संख्या जघन्य कृतयुग्मकृतयुग्मराशि रूप छे, तेने चारनी संख्याथी अपहारता छेवटे चार वधे छे अने अपहार समयो पण चार छे. जेमके जघन्यथी ओगणीशनी संख्याने प्रतिसमय चारथी अपहारता छेवटे त्रण बाकी रहे अने अपहारसमयो चार होय तो ते अपहारता द्रव्यनी अपेक्षाए त्र्योज अने अपहारसमयनी अपेक्षाए कृतयुग्म एटले ते राशि कृतयुग्मत्र्योज कहेवाय छे. अहीं बधे अपहारक समयनी अपेक्षाए आध पद छे अने अपहारता द्रव्यनी अपेक्षाए बीजुं पद छे. ते राशिनी जघन्य संख्या अनुक्रमे नीचे प्रमाणे छे—(१) १६, (२) १९, (३) १८, (४) १७, (५) १२, (६) १५, (७) १४, (८) १३, (९) (१०) ११, (११) १०, (१२) ९, (१३) ४, (१४) ७, (१५) ६, (१६) ५.

महायुग्मना प्रकार.

सोळ महायुग्म कहेवाजुं कारण.

अवहीरमाणे षण्णपञ्चवसिण, जे ण तस्स रासिस्स अवहारसमया कडजुम्मा, सेत्तं कडजुम्मकलियोगे ४ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे चउपञ्चवसिण, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया तेयोगा, सेत्तं तेओगकडजुम्मे ५ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे तिपञ्चवसिण, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया तेओगा, सेत्तं तेओगतेओगे ६ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे दोपञ्चवसिण, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया तेओया, सेत्तं तेओयदावरजुम्मे ७ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे षण्णपञ्चवसिण, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया तेओया, सेत्तं तेओयकलियोगे ८ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे चउपञ्चवसिण, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया दावरजुम्मा, सेत्तं दावरजुम्मकडजुम्मे ९ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे तिपञ्चवसिण, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया दावरजुम्मा सेत्तं दावरजुम्मतेओय १०, जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे दुपञ्चवसिण, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया दावरजुम्मा, सेत्तं दावरजुम्मदावरजुम्मे ११ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे षण्णपञ्चवसिण, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया दावरजुम्मा, सेत्तं दावरजुम्मकलियो १२ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे चउपञ्चवसिण जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया कलियोगा सेत्तं कलिओगकडजुम्मे १३ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे तिपञ्चवसिण, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया कलियोगा सेत्तं कलियोगतेओय १४ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे दुपञ्चवसिण जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया कलियोगा, सेत्तं कलियोगदावरजुम्मे १५ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे षण्णपञ्चवसिण, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया कलियोगा, सेत्तं कलियोगकलिओगे १६ । से तेणद्वेणं जाव—‘कलिओगकलिओगे’ ।

३. [प्र०] कडजुम्मकडजुम्मपग्गिदिया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? किं नेरहिपहिंतो ? [उ०] जहा उप्पलुहेसप तहा उववाओ ।

४. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा षण्णसमणं केवइया उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! सोलस वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा उववज्जंति ।

५. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा समणं समणं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ते णं अणंता समणं समणं अवहीरमाणा २ अणंताहिं उस्सपिणी—अवसपिणीहिं अवहीरंति, णो चेव णं अवहरिया सिया । उच्चत्तं जहा उप्पलुहेसप ।

संख्याना अपहारथी अपहारतां त्रण बाकी रहे अने ते राशिना अपहार समयो त्र्योज होय तो ते त्र्योजत्र्योज कहेवाय ६. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां बे बाकी रहे अने ते राशिना अपहार समयो त्र्योज होय तो ते त्र्योजद्वापरयुग्म कहेवाय ७. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां एक बाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो त्र्योज होय तो त्र्योजकल्योज कहेवाय ८. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां चार बाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो द्वापरयुग्म होय तो ते द्वापरकृतयुग्म कहेवाय ९. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां त्रण बाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो द्वापरयुग्म होय तो ते द्वापरयुग्मत्र्योज कहेवाय १०. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां बे बाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो द्वापरयुग्म होय तो ते द्वापरयुग्मद्वापरयुग्म कहेवाय ११. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां एक बाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो द्वापरयुग्म होय तो ते द्वापरयुग्मकल्योज कहेवाय १२. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां चार बाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो कल्योज होय तो ते कल्योजकृतयुग्म कहेवाय १३. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां त्रण बाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो कल्योज होय तो ते कल्योजत्र्योज कहेवाय १४. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां बे बाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो कल्योज होय तो ते कल्योजद्वापरयुग्म कहेवाय १५. अने जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां एक बाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो कल्योज होय तो ते कल्योजकल्योज कहेवाय. माटे ते हेतुथी यावत्—कल्योजकल्योज सुधी सोळ महायुग्मो कहां छे.

३. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मकृतयुग्म राशिरूप एकैन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ! शुं नैरयिकोथी उत्पन्न थाय छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! जेम उत्पलोदेशकमां उपपात कहां छे ते प्रमाणे अहीं उपपात कहेवो.

४. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय छे ! [उ०] हे गौतम ! सोळ, संख्याता, असंख्याता के अनंत जीवो एक समये उत्पन्न थाय छे.

५. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो समये समये—[अनन्ता अपहराय तो केटला काळे खाली थाय] ! [उ०] हे गौतम ! ते जीवो समये समये अनन्ता अपहराय अने अनंत उत्सर्पिणी अने अनंत अवसर्पिणी सुधी अपहरीए तो पण तेओ खाली थाय नहीं. तेओनी उंचाई *उत्पलोदेशकमां कहा प्रमाणे जाणवी.

૬. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા નાણાવરણિજ્ઞસ્સ કમ્મસ્સ કિં બંધગા, અબંધગા ? [ઉ૦] ગોયમા ! બંધગા, નો અબંધગા । एवं सर्वेसि आउयवज्जाणं । आउयस्स बंधगा वा अबंधगा वा ।

૭. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા નાણાવરણિજ્ઞસ્સ-પુચ્છા [ઉ૦] ગોયમા ! વેદગા, નો અવેદગા । एवं सर्वेसि ।

૮. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કિં સાતાવેદગા, અસાતાવેદગા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સાતાવેદગા વા અસાતાવેદગા વા । एवं उप्पलुहेसगपरिवाडी । सर्वेसि कम्माणं उदई, नो अणुदई । छण्हं कम्माणं उदीरगा, नो अणुदीरगा । वेदणिज्जा-उयाणं उदीरगा वा अणुदीरगा वा ।

૯. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કિં કણ્હ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! કણ્હલેસ્સા વા, નીલલેસ્સા વા, કાડલેસ્સા વા તેડલેસ્સા વા । નો સમ્મદિટ્ઠી, નો સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી, મિચ્છાદિટ્ઠી । નો નાણી, અન્નાણી-નિયમં દુઅન્નાણી, તંજહા-મહઅન્નાણી ય સુઅન્નાણી ય । નો મળજોગી, નો વહજોગી, કાયયોગી । સાગારોવઉત્તા વા, અણાગારોવઉત્તા વા ।

૧૦. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં સરીરા કતિવન્ના-જહા ઉપ્પલુહેસપ સઘ્થ પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહા ઉપ્પલુહેસપ ઝસાસગા વા, નીસાસગા વા, નો ઝસાસનીસાસગા વા । આહારગા વા અણાહારગા વા । નો ચિરયા, અચિરયા, નો ચિરયાચિરયા । સકિરયા, નો અકરયા । સત્તવિહબંધગા વા અટ્ટવિહબંધગા વા । આહારસન્નોવઉત્તા વા જાવ-પરિગ્ગ-હસન્નોવઉત્તા વા । કોહકસાયી વા, માણકસાયી, જાવ-લોમકસાયી વા । નો ક્કથિવેદગા, નો પુરિસવેદગા, નપુંસગવેદગા । ક્કથિવેચેવંધગા વા પુરિસવેદવંધગા વા નપુંસગવેદવંધગા વા । નો સન્ની, અસન્ની । સંદિયા, નો અર્ણિદિયા ।

૧૧. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! કહ્હજુમ્મકહ્હજુમ્મપર્ણિદિયા કાલઓ કેવચિરં હોંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્હન્નેણં પક્કં સમયં, ડક્કોસેણં અણંતં કાલં-અણંતા ઝસ્સપ્પિણિઓસપ્પિણીઓ, વણસ્સહ્હકાહ્હકાલો । સંવેદો ન ભન્નહ, આહારો જહા ઉપ્પલુહેસપ, નવરં નિઘ્ઘાઘાણં છહ્હિસિં, વાઘાયં પહ્હુચ્ચ સિય તિદિસિં, સિય ચ્હડિસિં, સિય પંચદિસિં, સેસં તહેવ । ઠિટ્ઠી જહ્હન્નેણં

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તેઓ (એકેન્દ્રિયો) જ્ઞાનાવરણીય કર્મના બંધક છે કે અબંધક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બંધક છે, પણ અબંધક નથી. એ રીતે આયુષ સિવાય બધાં કર્મોં વિષે જાણવું, તેઓ આયુષના બંધક પણ છે અને અબંધક પણ છે.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો જ્ઞાનાવરણીયના વેદક છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ વેદક છે, પણ અવેદક નથી. એ પ્રમાણે બધાં કર્મ સંબંધે સમજવું.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો સાતા-સુખના વેદક છે કે અસાતા-દુઃખના વેદક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સાતાના વેદક છે અને અસાતાના વેદક પણ છે. જેમ *ઉત્પલ ઉદ્દેશકમાં કર્મ સંબંધે જે પરિપાટી કહી છે તે અહીં જાણવી. તેઓ બધાય કર્મોના ઉદયી છે પણ અનુદયી નથી. છ કર્મોના ઉદીરક છે, પણ અનુદીરક નથી. વેદનીય અને આયુષ કર્મના ઉદીરક પણ છે અને અનુદીરક પણ છે.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો કૃષ્ણલેશ્યાવાળા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા, નીલલેશ્યાવાળા, કાપોતલેશ્યાવાળા તથા તેજોલેશ્યાવાળા છે. તેઓ સમ્યગ્દષ્ટિઓ નથી, સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિઓ નથી, પણ મિથ્યાદષ્ટિઓ છે. જ્ઞાની નથી, અજ્ઞાની નથી, પણ અવશ્ય વે અજ્ઞાનવાળા છે. તે આ પ્રમાણે-મતિઅજ્ઞાનવાળા અને શ્રુતઅજ્ઞાનવાળા. તેઓ મનોયોગવાળા નથી, વચનયોગવાળા નથી, માત્ર કાયયોગવાળા છે. સાકાર ઉપયોગવાળા છે અને અનાકાર ઉપયોગવાળા પણ છે.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે એકેન્દ્રિય જીવોનાં શરીરો કેટલા વર્ણવાળાં હોય છે-ઇત્યાદિ ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે સર્વ અર્થના પ્રશ્નો કરવા. [ઉ૦] હે ગૌતમ !- ઇત્યાદિ ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે [તેઓના શરીરો પાંચ વર્ણ, પાંચ રસ, વે ગંધ અને આઠ સ્પર્શવાળા] જાણવા તેઓ ઉચ્છ્વાસવાળા, નિઃશ્વાસવાળા અને ઉચ્છ્વાસનિઃશ્વાસ વિનાના પણ છે. આહારક અને અનાહારક છે. સર્વચિરતિવાળા અને દેશચિરતિવાળા નથી, પણ અચિરતિવાળા છે. ક્રિયાવાળા છે, પણ ક્રિયા વિનાના નથી. સાત પ્રકારના કર્મના બંધક છે અને આઠ પ્રકારના કર્મના બંધક છે. આહાર સંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા છે, યાવત્-પરિગ્રહસંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા છે. ક્રોધકષાયવાળા, માનકષાયવાળા અને યાવત્-લોભકષાયવાળા છે. સ્ત્રીવેદવાળા નથી, પુરુષવેદવાળા નથી, પણ નપુંસકવેદવાળા છે. સ્ત્રીવેદબંધક છે, પુરુષવેદબંધક છે અને નપુંસકવેદબંધક છે. સંજ્ઞી (મનસંજ્ઞાવાળા) નથી, પણ અસંજ્ઞી છે. ઈન્દ્રિયવાળા છે અને ઈન્દ્રિયવિનાના છે.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે કૃતયુગમકૃતયુગમરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો કાલથી ક્યાં સુધી હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જઘન્ય એક

૮ * ભગ. સ્વ. ૩ શ. ૧૧ ઉ. ૧ પૃ. ૨૦૧.

૧૦ † ભગ. સ્વ. ૩ શ. ૧૧ ઉ. ૧ પૃ. ૨૧૦-૨૧૩.

अंतोमुहुत्तं, उक्लोसेणं बावीसं वाससहस्साइं । समुग्धाया आदिल्ला चचारि । मारणंतियसमुग्धातेणं समोहया वि मरंति, असमोहया वि मरंति । उच्चट्टणा जहा उप्पलुहेसप ।

१२. [प्र०] अह भंते ! सधपाणा, जाव-सधसत्ता कडजुम्मकडजुम्मपरिगिदियात्ताप उववन्नपुष्ठा ? [उ०] इंता गोयमा ! असइं अदुवा अणंतखुत्तो ।

१३. [प्र०] कडजुम्मतेओयपरिगिदिया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] उववाओ तहेव ।

१४. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा पगसमप-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एकूणवीसा वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा उववज्जंति, सेसं जहा कडजुम्मकडजुम्माणं जाव-अणंतखुत्तो ।

१५. [प्र०] कडजुम्मदावरजुम्मपरिगिदिया णं भंते ! कओहिंतो उववज्जंति ? [उ०] उववाओ तहेव ।

१६. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा पगसमपणं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अट्टारस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा अणंता वा उववज्जंति, सेसं तहेव जाव-अणंतखुत्तो ।

१७. [प्र०] कडजुम्मकलियोगपरिगिदिया णं भंते ! कओहिंतो उववज्जंति ? [उ०] उववाओ तहेव । परिमाणं सत्तरस वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा, सेसं तहेव जाव-अणंतखुत्तो ।

१८. [प्र०] तैयोगकडजुम्मपरिगिदिया णं भंते ! कओहिंतो उववज्जंति ? [उ०] उववाओ तहेव, परिमाणं बारस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा अणंता वा उववज्जंति, सेसं तहेव जाव-अणंतखुत्तो ।

समय सुधी अने उत्कृष्ट अनंत उत्सर्पिणी अने अवसर्पिणीसुधी वनस्पतिकायिकना काल पर्यन्त होय. *संवेध कहेवानो नथी. उत्पल उद्देशकमां कहा प्रमाणे (खं० ३ पृ० २१३) आहार कहेवो. पण विशेष ए के, तेओ दिशानो प्रतिबंध न होय तो छए दिशामांथी आवेलो आहार ग्रहण करे छे, अने जो प्रतिबंध होय तो कदाच त्रण दिशामांथी, चार दिशामांथी के पांच दिशामांथी आवेलो आहारने ग्रहण करे छे. बाकी बधुं तेमज जाणवुं. तेओनी स्थिति जघन्य एक समयनी अने उत्कृष्ट बावीश हजार वर्षनी छे. तेओने आदिना चार समुद्घातो होय छे. ते बधाय मारणांतिकसमुद्घातथी मरे छे अने ते सिवाय पण मरे छे. †उत्पलेद्देशकमां कहा प्रमाणे उद्वर्तना कहेवी.

संवेधादि.

१२. [प्र०] हे भगवन् ! बधा प्राणो यावत्-बधा सत्त्वो कृतयुग्मकृतयुग्म राशिरूप एकेंद्रियपणे पूर्वे उत्पन्न थया छे ? [उ०] हे गौतम ! हा, अनेकवार अथवा अनंतवार पूर्वे उत्पन्न थया छे.

सर्व जीवोनो कृतयुग्म कृतयुग्मराशिरूप एकेंद्रियपणे उत्पाद.

१३. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मत्र्योज राशिरूप एकेंद्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! पूर्वनी पेटे उपपात कहेवो.

कृतयुग्मत्र्योजराशिरूप एकेंद्रियोनो उत्पाद. उत्पाद संख्या.

१४. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! ओगणीश, संख्याता, असंख्याता के अनंत उत्पन्न थाय छे. बाकी बधुं कृतयुग्मकृतयुग्म राशिप्रमाण एकेंद्रियो संबंधे जेम कहुं तेम यावत्-‘पूर्वे अनंतवार उत्पन्न थया छे’ त्यां सुधी जाणवुं.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मद्वारयुग्मप्रमाण एकेंद्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओनो उपपात तेमज जाणवो.

कृतयुग्मद्वारप्रमाण एकेंद्रियोनो उत्पाद.

१६. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय छे ? [प्र०] हे गौतम ! तेओ एक समये अट्टार, संख्याता, असंख्याता के अनंत उत्पन्न थाय छे. बाकी बधुं यावत्-‘पूर्वे अनंतवार उत्पन्न थया छे’ त्यां सुधी तेमज जाणवुं.

उपपात संख्या.

१७. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मकल्योजराशिप्रमाण एकेंद्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [प्र०] हे गौतम ! तेओनो उपपात तेमज जाणवो. तेओनुं परिमाण—सत्तर, संख्याता, असंख्याता के अनंत उत्पन्न थाय छे. बाकी बधुं यावत्-‘पूर्वे अनंतवार उत्पन्न थया छे’ त्यां सुधी तेमज जाणवुं.

कृतयुग्मकल्योजरूप एकेंद्रियोनो उत्पाद.

१८. [प्र०] हे भगवन् ! त्र्योजकृतयुग्मराशिप्रमाण एकेंद्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! उपपात तेमज जाणवो. तेओनुं परिमाण—एक समये बार, संख्याता, असंख्याता के अनंत उत्पन्न थाय छे. बाकी बधुं तेमज जाणवुं. यावत्-‘पूर्वे अनंतवार उत्पन्न थया छे’.

त्र्योज कृतयुग्मप्रमाण एकेंद्रियोनो उत्पाद.

११ * उत्पलेद्देशकमां उत्पलना जीवोनो उत्पाद विवक्षित छे अने ते पृथ्विकायिकादि अन्य कायमां जई पुनः उत्पलमां आवी उपजे ल्यारे तेनो संवेध थाय छे, पण अहीं कृतयुग्मकृतयुग्मराशिरूप एकेंद्रियोनो उत्पाद अधिकृत छे अने एकेंद्रियो तो अनन्त उत्पन्न थाय छे, अने तेओ त्यांथी नीकळी सजातीय के विजातीय कायमां उत्पन्न थइ पुनः एकेंद्रियपणे उपजे ल्यारे संवेध थाय छे. पण तेओनुं त्यांथी नीकळवुं असंभवित होवाथी संवेध थतो नथी, जे कृतयुग्मकृतयुग्मादि राशिरूप एकेंद्रियोनो उत्पाद कस्यो छे ते त्रसकायिकथी आवीने उत्पन्न थाय तेनी अपेक्षाए छे, पण ते वास्तविक उत्पाद नथी, कारण के एकेंद्रियोमां प्रति समय अनन्त जीवोनो उत्पाद थाय छे. तेथी अहीं एकेंद्रियोनी अपेक्षाए संवेधनो असंभव होवाथी कस्यो नथी.—टीका.

† भग० खं० ३ श० ११ उ० १ पृ० २१३.

१९. [प्र०] तेयोयतेयोयपरिगिदिया णं भंते ! कओहिंदो उववज्जंति ? [उ०] उववाओ तहेव । परिमाणं पञ्चरस वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा सेसं तहेव जाव-अणंतखुत्तो । एवं एएसु सोलससु महाजुम्मेसु एक्को गमओ । नवरं परिमाणे नाणत्तं-तेयोयदावरजुम्मेसु परिमाणं चोदस वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा उववज्जंति । तेयोगकलियोगेसु तेरस वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा उववज्जंति । दावरजुम्मकडजुम्मेसु अट्ट वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा उववज्जंति । दावरजुम्मतेयोगेसु एक्कारस वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा उववज्जंति । दावरजुम्मदावरजुम्मेसु दस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा अणंता वा, दावरजुम्मकलियोगेसु नव वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा उववज्जंति । कलियोगकडजुम्मे चत्तारि वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा उववज्जंति । कलियोगतेयोगेसु सत्त वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा उववज्जंति । कलियोगदावरजुम्मेसु छ वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा उववज्जंति ।

२०. [प्र०] कलियोगकलियोगपरिगिदिया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] उववाओ तहेव । परिमाणं पंच वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा उववज्जंति ! सेसं तहेव जाव-अणंतखुत्तो । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

पणतीसइमे सए पढमो उद्देशो समत्तो ।

त्र्योजत्र्योज प्रमाण
एकेन्द्रियोनो
उपपात्त.

१९. [प्र०] हे भगवन् ! त्र्योजत्र्योजराशिरूप एकेन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] उपपात्त पूर्वनी पेठे जाणवो. परिमाण—प्रतिसमय पंदर, संख्याता, असंख्याता के अनंत उत्पन्न थाय छे. बाकी बंधुं तेमज जाणवुं. यावत्—पूर्वे अनंतवार उत्पन्न थया छे. ए प्रमाणे ए सोळे महायुग्मोमां एकज प्रकारनो गम जाणवो. मात्र परिमाणमां विशेषता छे—त्र्योजद्वारयुग्ममां परिमाण चौद संख्याता, असंख्याता के अनंत उत्पन्न थाय छे. त्र्योजकल्योजमां तेर, संख्याता, असंख्याता के अनंत उत्पन्न थाय छे. द्वारयुग्मकृतयुग्ममां आठ, संख्याता, असंख्याता के अनंत उत्पन्न थाय छे. द्वारयुग्मत्र्योजमां अगियार, संख्याता, असंख्याता के अनंत उत्पन्न थाय छे. द्वारयुग्मद्वारयुग्ममां दस, संख्याता, असंख्याता के अनंत उत्पन्न थाय छे. द्वारयुग्मकल्योजमां नव, संख्याता, असंख्याता के अनंत उत्पन्न थाय छे. कल्योजकृतयुग्ममां चार, संख्याता, असंख्याता के अनंत उत्पन्न थाय छे. कल्योजत्र्योजमां सात, संख्याता, असंख्याता के अनंत उत्पन्न थाय छे. कल्योजद्वारयुग्ममां छ, संख्याता, असंख्याता के अनंत उत्पन्न थाय छे.

कल्योजकल्योजरा-
शिरूप एकेन्द्रियोनो
उत्पाद्.

२०. [प्र०] हे भगवन् ! कल्योजकल्योजराशिप्रमाण एकेन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] उपपात्त पूर्वनी पेठे जाणवो. परिमाण—पांच, संख्याता, असंख्याता के अनंत उत्पन्न थाय छे. बाकी बंधुं यावत्—पूर्वे अनंतवार उत्पन्न थया छे' त्यां सुधी तेमज जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पांतीशमा शतकर्मा प्रथम उद्देशक समाप्त.

बीओ उद्देशो ।

१. [प्र०] पढमसमयकडजुम्मकडजुम्मपरिगिदिया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! तहेव, एवं जहेव पढमो उद्देशओ तहेव सोलसखुत्तो चित्तिओ वि भाणियवो, तहेव सधं । नवरं इमाणि य दस नाणत्ताणि—१ ओगाहणा जहजेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं; उक्कोसेण वि अंगुलस्स असंखेज्जइभागं । २ आउयकम्मस्स नो बंधगा, अबंधगा । ३ आउयस्स नो उदीरगा, अणुदीरगा । ४ नो उस्सासगा, नो निस्सासगा, नो उस्सासनिस्सासगा । ५ सत्तविहबंधगा, नो अट्टविहबंधगा ।

द्वितीय उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! जेने उत्पन्न थयाने पहलो समय थयो छे एवा कृतयुग्मकृतयुग्मराशिरूप एकेन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेमज जाणवुं. जेम प्रथम उद्देशक कह्यो तेमज [सोळ राशिने आश्रयी] सोळ वार पाठना कथनपूर्वक बीजो उद्देशक कहेयो. बाकी बंधुं तेमज कहेवुं. परन्तु दस बाबत विशेषता छे— (१) तेओनी अवगाहना—शरीरनुं प्रमाण जघन्य अंगुलना असंख्यातमा भागनी अने उत्कृष्ट अंगुलना असंख्यातमा भागनी होय छे. (२) आयुष कर्मना बंधक नथी, पण अबंधक होय छे. (३) आयुष कर्मना उदीरक नथी, पण अनुदीरक होय छे. (४) उच्छ्वासवाळा नथी, निःश्वासवाळा नथी अने उच्छ्वासनिःश्वासवाळा पण नथी. (५) सात प्रकारना कर्म बंधक होय छे, पण आठ प्रकारना बंधक नथी होता.

प्रथम समयोत्पन्न
कृतयुग्मकृतयुग्म
एकेन्द्रियोनो
उत्पाद्.

२. [प्र०] ते णं भंते ! 'पदमसमयकडजुम्मकडजुम्मपरिगिदिया'त्ति कालओ केवच्चिरं होइ ? [उ०] गोयमा ! पढं समयं । पढं ठितीप वि । समुग्घाया आदिल्ला दोन्नि । समोहया न पुच्छिज्जंति । उच्चट्टणा न पुच्छिज्जइ । सेसं तद्देव सद्धं निरवसेसं । सोलससु वि गमपसु जाव-अणंतखुत्तो । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ३५-२ ।

२. [प्र०] हे भगवन् ! प्रथम समये उत्पन्न थएल कृतयुग्मकृतयुग्मराशिरूप एकेन्द्रियो काळधी क्यां सुधी होय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ एक समय सुधी होय. ए रीते स्थिति संबंधे पण समजवुं. तेओने आदिना बे समुद्घातो होय छे. समुद्घातवाळा संबंधे अने उद्धर्तना संबंधे असंभव होवाथी पूछवानुं नथी अने बाकी बधुं सोळे महायुग्मोमां तेज प्रमाणे जाणवुं, यावत्-पूर्वे अनंतवार उत्पन्न थया छे. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

अनुपन्व.

पांत्रीशमा शतकर्मा द्वितीय उद्देशक समाप्त.

३-११ उद्देशा ।

१. [प्र०] अपदमसमयकडजुम्मकडजुम्मपरिगिदिया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एसो जहा पदमुद्देसो सोल-सहि वि जुम्मेसु तद्देव नेयघो, जाव-कलियोगकलियोगत्ताए जाव-अणंतखुत्तो । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । ३५।३।

२. [प्र०] चरमसमयकडजुम्मकडजुम्मपरिगिदिया णं भंते ! कओहिंतो उववज्जंति ? [उ०] एवं जहेव पदमसमय-उद्देसओ । नवरं देवा न उववज्जंति, तेउलेस्सा न पुच्छिज्जति, सेसं तद्देव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । ३५।४।

३. [प्र०] अचरमसमयकडजुम्मकडजुम्मपरिगिदिया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] जहा अपदमसमयउद्देसो तद्देव निरवसेसो भाणियघो । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । ३५-५।

४. [प्र०] पदमसमयकडजुम्मकडजुम्मपरिगिदिया णं भंते ! कओहिंतो उववज्जंति ? [उ०] जहा पदमसमयउद्देसओ तद्देव निरवसेसं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति जाव-विहरइ । ३५-६।

५. [प्र०] पदमअपदमसमयकडजुम्मकडजुम्मपरिगिदिया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] जहा पदमसमयउद्देसो तद्देव भाणियघो । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । ३५-७।

३-११ उद्देशको.

१. [प्र०] हे भगवन् ! अप्रथम समयना-(जेने उत्पन्न थयाने द्वितीयादि समयो थया छे एवा) कृतयुग्मकृतयुग्म राशिरूप एकेन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] जेम प्रथम उद्देशक कह्यो छे तेमज आ उद्देशक पण सोळे महायुग्मोमां समजवो. यावत्-कल्योज-कल्योजपणे पूर्वे अनंतवार उत्पन्न थया छे. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ३५-३.

अप्रथम समयोत्पन्न कृतयुग्मकृतयुग्मरूप एकेन्द्रियोनो उत्पाद.

२. [प्र०] हे भगवन् ! *चरम समयना कृतयुग्मकृतयुग्मरूप एकेन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ए संबंधे जेम प्रथम समय संबंधे उद्देशक कह्यो तेम अहीं कहेवुं. पण देवो अहीं उत्पन्न थया नथी. तेजोलेस्या संबंधे पूछवानुं नथी. बाकी बधुं तेमज जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ३५-४.

चरमसमयकृत-युग्मकृतयुग्म एकेन्द्रियोनो उत्पाद.

३. [प्र०] हे भगवन् ! अचरमसमय (चरमसमय सिवायना समयोमां वर्तमान) कृतयुग्मकृतयुग्म राशिरूप एकेन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जेम अप्रथम समय संबंधे उद्देशक कह्यो छे तेमज बधुं कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ३५-५.

अचरमसमय कृत-युग्मकृतयुग्मरूप एकेन्द्रियोनो उत्पाद.

४. [प्र०] हे भगवन् ! †प्रथम समयना कृतयुग्मकृतयुग्मप्रमाण एकेन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम प्रथम समय संबंधी उद्देशक कह्यो छे तेमज बधुं जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'-एम कही यावत्-विहरे छे. ३५-६.

५. [प्र०] हे भगवन् ! प्रथम-अप्रथम समयवर्ती कृतयुग्मकृतयुग्मरूप एकेन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम प्रथम समय संबंधी उद्देशक कह्यो तेमज अहीं पण कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ३५-७.

२ * अहिं चरमसमयशब्दथी एकेन्द्रियोनो मरणसमय विवक्षित छे, अने ते तेना परभवायुषनो प्रथम समय जाणवो. तेमां वर्तमान कृतयुग्मकृतयुग्मराशिरूप एकेन्द्रियोने प्रथमसमयना एकेन्द्रियोद्देशकनी पेठे जाणवुं. तेमां जे दश बाबतनी विशेषताओ छे ते अहीं जाणवी. पण प्रथम समय अने चरम समयमां आ विशेषता छे के अहीं देवो उत्पन्न थया नथी अने तेथीज तेओने तेजोलेस्या होती नथी. एकेन्द्रियोमां ज्यारे देवो उत्पन्न थाय छे खारे तेओ तेजोलेस्या-सहित उत्पन्न थाय छे. अहिं देवोत्पादनो संभव नथी, माटे तेजोलेस्यावाळा एकेन्द्रियो संबंधे प्रश्न करता नथी. ३५. ४.

४ † प्रथमसमयोत्पन्न अने कृतयुग्मकृतयुग्मत्वना अनुभवने प्रथम समये वर्तमान एवा एकेन्द्रियो ते प्रथमसमयकृतयुग्मकृतयुग्मएकेन्द्रियो कहेवाय छे.

५ ‡ सप्तम उद्देशकर्मा प्रथमसमयोत्पन्न छतां कृतयुग्मकृतयुग्मराशिनो पूर्वं भवमां अनुभव करेले होवाथी अप्रथमसमयकृतयुग्मकृतयुग्मराशिरूप एकेन्द्रियो कहेवाय छे. अहीं एकेन्द्रियपणानी उत्पत्तिने प्रथम समये वर्तमान अने पूर्वं भवमां विवक्षितराशिरूप संख्यानो अनुभव करेले होवाथी अप्रथम समयवर्ती एकेन्द्रियो जाणवा.

૬. [પ્ર૦] પદમચરમસમયકહજુમ્મકહજુમ્મર્ગિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા ચરસુદ્દેસઓ તદ્દેષ નિરવસેસં । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ । ૩૫-૮ ।

૭. [પ્ર૦] પદમઅચરમસમયકહજુમ્મકહજુમ્મર્ગિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા બીઓ ઉદ્દેસઓ તદ્દેષ નિરવસેસં । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ આવ-વિહરઈ । ૩૫-૯ ।

૮. [પ્ર૦] ચરમચરમસમયકહજુમ્મકહજુમ્મર્ગિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા ચરત્યો ઉદ્દેસઓ તદ્દેષ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ । ૩૫-૧૦ ।

૯. [પ્ર૦] ચરમઅચરમસમયકહજુમ્મકહજુમ્મર્ગિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા પદમસમયઉદ્દેસઓ તદ્દેષ નિરવસેસં । 'સેવં મંતે સેવં મંતે' ! ત્તિ જાવ-વિહરતિ । ૩૫-૧૧ ।

एवं एष प्रकारस उद्देशगा । पदमो ततिओ पंचमओ य सरिसगमा, सेसा अट्ट सरिसगमगा । नवरं चउत्थे छट्टे अट्टमे दसमे य देवा न उववज्जंति । तेउलेस्सा नत्थि ।

પળતીસદ્દમે સષ્ટ પદમં ઈર્ગિદિયમહાજુમ્મસયં સમસં ।

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ-ચરમસમયવર્તી કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ ચરમઉદ્દેશક કહ્યો તેમજ બાકીનું બધું જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૫-૮.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ-અચરમસમયવર્તી કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ બીજો ઉદ્દેશક કહ્યો તેમજ બધું સમજવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્-વિહરે છે. ૩૫-૯.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચરમ-ચરમસમયવર્તી કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] જેમ ચોથો ઉદ્દેશક કહ્યો તેમજ બધું જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૫-૧૦.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચરમ-અચરમસમયવર્તી કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પ્રથમ સમય સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો તેમજ બધું જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્-વિહરે છે. ૩૫-૧૧.

ए रीते ए अगियार उद्देशको कहेवा. पहेलो, त्रीजो अने पांचमो सरखा पाठवाळा छे, अने बाकीना आठ उद्देशको सरखा पाठवाळा छे, परन्तु चोथा, छट्टा, आठमा अने दसमा उद्देशकमा देवो उपजता नथी अने तेओने तेजोलेस्या नथी.

પાંત્રીશમા શતકમા પ્રથમ એકેન્દ્રિય મહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

વિતિયં ઈર્ગિદિયં મહાજુમ્મસયં

૧. [પ્ર૦] કણ્હલેસ્સકહજુમ્મકહજુમ્મર્ગિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઉવવાઓ તદ્દેષ, યથં જહા ઓહિઉદ્દેસપ । નવરં ઇમં નાણત્તં-તે ણં મંતે ! જીવા કણ્હલેસ્સા ? [ઉ૦] હંતા કણ્હલેસ્સા ।

દ્વિતીય એકેન્દ્રિય મહાયુગ્મ શતક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃણ્હલેસ્સાવાલા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઔઘિક ઉદ્દેશકમા કહ્યા પ્રમાણે ઉપપાત જાણવો. પળ તેમા આ વિશેષતા છે—

૬ * આઠમા ઉદ્દેશકમા વિવક્ષિત સંખ્યાના અનુભવના પ્રથમ સમયવર્તી હોવાથી પ્રથમ અને ચરમ સમય-મરણસમયવર્તી એવા કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો તે પ્રથમચરમસમયકૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયો કહેવાય છે.

૭ † નવમા ઉદ્દેશકમા પ્રથમ-વિવક્ષિત સંખ્યાના અનુભવના પ્રથમ સમયે વર્તમાન, તથા અચરમ સમય-(એકેન્દ્રિયોત્પાદનો અપેક્ષા) પ્રથમ સમયવર્તી અહીં વિવક્ષિત છે. કેમકે તેઓમા ચરમત્વનો નિષેધ છે. જો એમ ન હોય તો બીજા ઉદ્દેશકમા કહેલું અવગાહનાદિનું સામ્ય ન ઘટી શકે. માટે તેઓ પ્રથમ-અચરમસમય કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિયો કહેવાય છે.

૮ ‡ દશમા ઉદ્દેશકમા ચરમ-વિવક્ષિત સંખ્યાની રાશિના અનુભવના છેલ્લા-સમયે વર્તમાન, અને ચરમસમય-મરણસમયવર્તી એવા કૃતયુગ્મ ૨ એકેન્દ્રિયો તે ચરમ-ચરમસમયકૃતયુગ્મ ૨ એકેન્દ્રિયો કહેવાય છે.

૯ ¶ અગિયારમા ઉદ્દેશકમા ચરમ-વિવક્ષિત સંખ્યાની રાશિના અનુભવને છેલ્લા-સમયે વર્તમાન, અચરમસમય-એકેન્દ્રિયોત્પાદનો અપેક્ષા પ્રથમસમયવર્તી એવા કૃતયુગ્મ ૨ એકેન્દ્રિયો તે ચરમ-અચરમ કૃતયુગ્મ ૨ એકેન્દ્રિયો કહેવાય છે.

२. [प्र०] ते णं भंते ! 'कण्डलेस्सकडजुम्मकडजुम्मपग्गिदिया'त्ति कालओ केवच्चिरं होइ ? [उ०] गोयमां ! जहजेणं पक्कं समयं, उक्कोसेणं अंतोमुहुत्तं । एवं टितीए वि । सेसं तहेव जाव—अणंतखुत्तो । एवं सोलस वि जुम्मा भाणियथा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ३५-२-१ ।

३. [प्र०] पढमसमयकण्डलेस्सकडजुम्मकडजुम्मपग्गिदिया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] जहा पढमसमयउद्देसओ । नवरं [प्र०] ते णं भंते ! जीवा कण्डलेस्सा ? [उ०] इंता कण्डलेस्सा, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ३५-२-२ ।

४. एवं जहा ओहियसए एक्कारस उद्देसगा भणिया तहा कण्डलेस्ससए वि एक्कारस उद्देसगा भाणियथा । पढमो तहओ पंचमो य सरिसगमा, सेसा अट्ट वि सरिसगमा । नवरं चउत्थ—छट्ट—अट्टम—दसमेसु उववाओ नत्थि देवस्स । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ३५-२-११ ।

पणतीसइमे सए वितियं एग्गिदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

[प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो कृष्णलेस्यावाळा छे ? [उ०] हा गौतम ! तेओ कृष्णलेस्यावाळा छे.

२. [प्र०] हे भगवन् ! ते कृष्णलेस्यावाळा कृतयुग्मकृतयुग्म रूप एकेन्द्रियो काळथी क्यां सुधी होय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट अंतर्मुहूर्त सुधी होय. एम स्थिति संबंधे पण जाणवुं. बाकी बधुं यावत्—'पूर्वे अनंतवार उत्पन्न थया छे' त्यां सुधी तेमज जाणवुं. ए रीते सोळे युग्मो कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ३५-२-१.

३. [प्र०] हे भगवन् ! प्रथम समयना कृष्णलेस्यावाळा कृतयुग्मकृतयुग्म एकेन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम प्रथम समयना उद्देशक संबंधे कहुं तेम जाणवुं. परन्तु आ विशेषता छे—[प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो कृष्णलेस्यावाळा छे ? [उ०] हे गौतम ! हा, ते जीवो कृष्णलेस्यावाळा छे. बाकी बधुं तेमज जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ३५-२-२.

४. जेम औधिक शतकमां अगियार उद्देशको कहा तेम कृष्णलेस्यावाळा शतकमां पण अगियार उद्देशको कहेवा. पहेलो, त्रीजो अने पांचमो सरखा पाठवाळा छे अने बाकीना आठ सरखा पाठवाळा छे. विशेष ए के चौथा, छहा, आठमा अने दसमा उद्देशकमां देवनो उपपात थतो नथी. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ३५-२-११ ।

पांत्रीशमा शतकमां द्वितीय एकेन्द्रियमहायुग्मशतक समाप्त.

ततियं एग्गिदियमहाजुम्मसयं

एवं नीललेस्सेहि वि सयं कण्डलेस्ससयसरिसं, एक्कारस उद्देसगा तहेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

पणतीसइमे सए ततियं एग्गिदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

तृतीय एकेन्द्रियमहायुग्मशतक.

ए रीते नीललेस्यावाळा संबंधे पण कृष्णलेस्याशतकनी जेम कहेवुं अने अगियार उद्देशको पण एमज कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पांत्रीशमा शतकमां तृतीय एकेन्द्रियमहायुग्मशतक समाप्त.

चउत्थं एग्गिदियमहाजुम्मसयं

एवं काउलेस्सेहि वि सयं कण्डलेस्ससयसरिसं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

पणतीसइमे सए चउत्थं एग्गिदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

चतुर्थ एकेन्द्रियमहायुग्मशतक.

ए रीते कापोतलेस्यावाळा संबंधे पण कृष्णलेस्याशतकनी पेठे कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पांत्रीशमा शतकमां चतुर्थ एकेन्द्रियमहायुग्मशतक समाप्त.

पंचमं एग्गिदियमहाजुम्मसयं ।

१. [प्र०] भवसिद्धिकडजुम्मकडजुम्मपग्गिदिया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] जहा ओहियसयं तहेव । नवरं पांचमुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! भवसिद्धिक कृतयुग्मकृतयुग्म रूप एकेन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम औधिक

एकारससु वि उद्देशसु—[प्र०] अहं भंते ! सद्ये पाणा जाव—सद्ये सत्ता भवसिद्धिकडजुम्मकडजुम्मपरिगिदियत्ताए उववन्नपुष्ठा ? [उ०] गोयमा ! णो इण्ठे समट्ठे, सेसं तद्देव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

पणतीसइमे सए पंचमं एगिदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

कधुं तेमज जाणवुं. परन्तु अगियारे उद्देशकोमां—[प्र०] हे भगवन् ! सर्वे प्राणो, यावत्—सर्वे सत्त्वो भवसिद्धिक कृतयुग्मकृतयुग्मरूप एकेन्द्रियपणे पूर्वे उत्पन्न थया छे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थं यथार्थं नथी. बाकी बधुं तेमज जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'

पांत्रीशमा शतकमां पांचमुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक समाप्त.

छट्ठं एगिदियमहाजुम्मसयं ।

१. [प्र०] कण्हलेस्सभवसिद्धिकडजुम्मकडजुम्मपरिगिदिया णं भंते ! कओहितो उववजंति ? [उ०] एवं कण्हलेस्स-भवसिद्धियपरिगिदिएहि वि सयं वित्तियसयकण्हलेस्ससरिसं भाणियध्वं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

पणतीसइमे सए छट्ठं एगिदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

छट्ठुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कण्हलेस्स्यावाळा भवसिद्धिक कृतयुग्मकृतयुग्मप्रमाण एकेन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थया छे ? [उ०] हे गौतम ! कण्हलेस्स्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबंधे पण बीजा कण्हलेस्स्याशतकनी पेठे शतक कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पांत्रीशमा शतकमां छट्ठुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक समाप्त.

सत्तमं एगिदियमहाजुम्मसयं ।

एवं नीललेस्सभवसिद्धियपरिगिदियएहि वि सयं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

पणतीसइमे सए सत्तमं एगिदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

सातमुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक.

ए रीते नीललेस्स्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबंधे पण शतक कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पांत्रीशमा शतकमां सातमुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक समाप्त.

अट्ठमं एगिदियमहाजुम्मसयं ।

एवं काउलेस्सभवसिद्धियपरिगिदियएहि वि तद्देव एकारसउद्देशसंगसंजुत्तं सयं । एवं पयाणि चत्तारि भवसिद्धियसयाणि । कउसु वि सएसु सद्ये पाणा जाव—उववन्नपुष्ठा ? नो इण्ठे समट्ठे । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

पणतीसइमे सए अट्ठमं एगिदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

आठमुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक.

ए रीते कापोतलेस्स्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबंधे पण अगियार उद्देशको सहित एमज शतक कहेवुं. ए रीते ए चार भवसिद्धिक शतको जाणवां. ए चारे शतकोमां—'सर्वे प्राणो, यावत्—पूर्वे उत्पन्न थया छे'—ए प्रश्नना उत्तरमां ए अर्थं समर्थं नथी—एम कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पांत्रीशमा शतकमां आठमुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक समाप्त.

९-१२ एगिदियमहाजुम्मसयाइं ।

जह्वा भवसिद्धिएहि चत्तारि सयाइं मणियाइं एवं अभवसिद्धिएहि वि चत्तारि सयाणि लेस्सासंजुत्ताणि भाणिय-बाणि । सद्ये पाणा० तद्देव नो इण्ठे समट्ठे । एवं पयाइं बारस एगिदियमहाजुम्मसयाइं मवंति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

पणतीसइमं सयं समत्तं ।

९-१२ एकेन्द्रियमहायुग्मशतको.

ए रीते जेम भवसिद्धिको संबंधे चार शतको कहां छे तेम अभवसिद्धिको संबंधे पण चार शतको लेस्स्यासहित कहेवां. 'बधा प्राणो यावत्—सत्त्वो पूर्वे उत्पन्न थया छे' ? ए प्रश्नना उत्तरमां 'ए अर्थं समर्थं नथी'—एम कहेवुं. ए रीते ए बार एकेन्द्रिय महायुग्मशतको छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पांत्रीशमुं शतक समाप्त.

छत्तीसइमं सयं पढमं बैदियमहाजुम्मसयं पढमो उद्देसो ।

१. [प्र०] कडजुम्मकडजुम्मबैदिया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] उववाओ जहा वक्कंतीए । परिमाणं सोलस वा संखेज्जा वा उववज्जंति असंखेज्जा वा उववज्जंति । अवहारो जहा उप्पलुद्देसए । ओगाहणा जहणेणं अंगुलस्स असंखे-
ज्जभागं, उक्कोसेणं बारस जोयणाइं । एवं जहा एगिंदियमहाजुम्माणं पढमुद्देसए तद्देव । नवरं तिन्नि लेस्साओ, देवा
न उववज्जंति । सम्मदिट्ठी वा मिच्छदिट्ठी वा; नो सम्मामिच्छादिट्ठी । नाणी वा अन्नाणी वा । नो मणयोगी, वययोगी वा
कायजोगी वा ।

२. [प्र०] ते णं भंते ! कडजुम्मकडजुम्मबैदिया कालओ केवचिरं होइ ? [उ०] गोयमा ! जहणेणं एकं समयं,
उक्कोसेणं संखेज्जं कालं । ठिती जहणेणं एकं समयं, उक्कोसेणं बारस संवच्छराइं । आहारो नियमं छदिंसि । तिन्नि समु-
ग्घाया । सेसं तद्देव जाव-अणंतखुत्तो । एवं सोलससु वि जुम्मेसु । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

छत्तीसइमे सए पढमे बैदियमहाजुम्मसए पढमो उद्देसओ सम्मतो ।

छत्रीशमुं शतक प्रथम बैइन्द्रियमहायुग्मशतक प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मकृतयुग्मराशिप्रमाण बैइन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! *व्युत्क्रांतिपदमां
कह्या प्रमाणे तेओनो उत्पाद जाणवो. परिमाण—तेओ [एक समये] सोळ, संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. तेओनो उत्पाद जेम
उत्पलोद्देशकमां कह्यो छे तेम जाणवो. तेओनुं शरीर जघन्यथी अंगुलना असंख्यातमा भाग जेटळुं होय छे अने उत्कृष्टथी बार योजन प्रमाण
होय छे. ए रीते जेम एकेन्द्रियमहायुग्मराशि संबंधे प्रथम उद्देशक कह्यो तेम बधुं समजवुं. विशेष ए के अहीं त्रण लेस्याओ होय छे
अने देवोथी आवी उपजता नथी. तेओ सम्यग्दृष्टि अने मिथ्यादृष्टि होय छे, पण सम्यग्मिथ्यादृष्टि-मिश्रदृष्टि होता नथी. तेओ ज्ञानी अथवा
अज्ञानी होय छे. मनोयोगी नथी होता, पण वचनयोगी अने काययोगी होय छे.

कृतयुग्म २ रूप बैइ
न्द्रियोनो उत्पाद.

२. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मकृतयुग्मराशिप्रमाण बैइन्द्रियो कालथी क्यां सुधी होय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य एक समय सुधी
अने उत्कृष्ट संख्याता काल सुधी होय छे. तेओनी जघन्य स्थिति एक समयनी अने उत्कृष्ट स्थिति बार वरसनी होय छे. तेओनो आहार
अवश्य छ दिशानो होय छे. तेओने त्रण समुद्घातो होय छे. अने बाकी बधुं यावत्—'अनंतवार पूर्वे उत्पन्न थया छे' त्यां सुधी तेमज
जाणवुं. ए रीते सोळे युग्मोमां समजवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

बैइन्द्रियोनो अनु-
बन्ध काल.

छत्रीशमा शतकमां प्रथम बैइन्द्रियमहायुग्मशतकनो प्रथम उद्देशक समाप्त.

२-११ उद्देसा ।

१. [प्र०] पढमसमयकडजुम्मकडजुम्मबैदिया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं जहा एगिंदियमहाजुम्माणं

२-११ उद्देशको.

१. [प्र०] हे भगवन् ! प्रथमसमयोत्पन्न कृतयुग्मकृतयुग्मराशिप्रमाण बैइन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम !

प्रथमसमयकृतयुग्म
१ बैइन्द्रियोनो
उत्पाद.

१ * प्रज्ञा० पद ६ प० २१३-१.

† भग० खं० ३ श० ११ उ० १ पृ० २०८.

पढमसमयउद्देश्य । दस नाणत्ताइं ताइं चेव दस इह वि । एकारसमं इमं नाणत्तं—नो मणयोगी; नो वइयोगी, काययोगी । सेसं जहा बेइदियाणं चेव पढमुद्देश्य । 'सेवं भंते! सेवं भंते' ! त्ति । एवं एए वि जहा एगिदियमहाजुम्मसेसु एकारस उद्देश्य सगा तहेव भाणियत्ता । नवरं चउत्थ—छट्ट—अट्टम—दसमेसु सम्मत्त—नाणाणि न भवन्ति । जहेव एगिदिपसु पढमो तइओ पंचमो य एक्कगमा सेसा अट्ट एक्कगमा ।

छत्तीसइमे सए पढमं बेइदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

जेम एकेन्द्रियमहायुग्मोना प्रथम समय सबन्धी उद्देशक कहो छे तेम अहीं जाणवुं. जे दस बावतनी विशेषता छे ते अहीं पण जाणवी. अने-अगियारमी आ विशेषता छे—तेओ मनयोगी तथा वचनयोगी नथी होता, पण मात्र काययोगी होय छे. बाकी बधुं बेइन्द्रियना प्रथम उद्देशकमां कहुं छे तेम समजवुं. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे'. जेम एकेन्द्रियमहायुग्मोमां अगियार उद्देशको कख्या तेम अहीं पण कहेवा. पण विशेष ए के, चोथा, छट्टा, आठमा अने दसमा उद्देशकमां सम्यक्त्व अने ज्ञान होता नथी. एकेन्द्रियोनी पेठे पहेलो, त्रीजो अने पांचमो उद्देशक सरखा पाठवाळा छे अने बाकीना आठ उद्देशको सरखा पाठवाळा छे.

छत्तीसमा शतकमां प्रथम बेइन्द्रियमहायुग्मशतक समाप्त.

२-८ बेइदियमहाजुम्मसयाइं ।

१. [प्र०] कण्हलेस्सकडजुम्मकडजुम्मबेइदिया णं भंते! कओ उववज्जंति? [उ०] एवं चेव । कण्हलेस्सेसु वि एकारसउद्देश्यसंजुत्तं सयं । नवरं लेस्सा, संचिट्टणा, ठिती जहा एगिदियकण्हलेस्साणं ।

छत्तीसइमे सए वितियं बेइदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

२-८ बेइन्द्रियमहायुग्मशतको.

१. [प्र०] हे भगवन्! कृष्णलेस्यावाळा कृतयुग्मकृतयुग्मप्रमाण बेइन्द्रिय जीवो कयापी आवी उत्पन्न थाय छे! [उ०] हे गीतम! एमज जाणवुं. कृष्णलेस्यावाळा संबंघे अगियार उद्देशकसहित शतक कहेवुं. पण विशेष ए के, कृष्णलेस्यावाळा एकेन्द्रियोनी पेठे लेस्याओ संचिट्टणा—स्थितिकाळ अने आयुषस्थिति जाणवी.

छत्तीसमा शतकमां द्वितीय बेइन्द्रियमहायुग्मशतक समाप्त.

तइयं बेइदियमहाजुम्मसयं ।

एवं नीललेस्सेहि वि सयं ।

छत्तीसइमे सए ततियं बेइन्द्रियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

त्रीजुं बेइन्द्रियमहायुग्मशतक.

ए प्रमाणे नीललेस्यावाळाओ संबंघे पण शतक कहेवुं.

छत्तीसमा शतकमां त्रीजुं बेइन्द्रिय महायुग्मशतक समाप्त.

चउत्थं बेइदियं महाजुम्मसयं ।

एवं काउलेस्सेहि वि ।

चउत्थं बेइन्द्रिय महाजुम्मसयं समत्तं ।

चतुर्थं बेइन्द्रियमहायुग्मशतक.

ए प्रमाणे कापोतलेस्यावाळा संबंघे पण शतक कहेवुं.

छत्तीसमा शतकमां चतुर्थं बेइन्द्रियमहायुग्मशतक समाप्त.

पंचमं वैदियमहाजुम्मसयं ।

१. [प्र०] भवसिद्धिकडजुम्मकडजुम्मवेइंदिया णं भंते!०? [उ०] एवं भवसिद्धियसया वि चत्तारि तेणेष पुव्वगमपणं नेयघ्वा । नवरं सधे पाणा०? णो तिणट्ठे समट्ठे । सेसं तहेव ओहियसयाणि चत्तारि । 'सेवं भंते! सेवं भंते'! त्ति । ५-८

छत्तीसमे सए अट्टमं वेइंदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

५-८ वेइन्द्रियमहायुग्मशतको.

१. [प्र०] भवसिद्धिक कृतयुग्मकृतयुग्मराशिरूप वेइन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थय? [उ०] एम भवसिद्धिक संबंधे चार शतको पूर्वना पाठवडे जाणवा. विशेष ए के सर्व प्राणो अहीं पूर्वे अनन्तवार उत्पन्न थया छे? तेना उत्तरमां निषेध करवो. बाकी बधुं तेमज जाणवुं. चार औषिक शतको पण तेमज जाणवां. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे'.

छत्रीशमा शतकमां ५-८ वेइन्द्रियमहायुग्मशतको समाप्त.

९-१२ वेइंदियमहाजुम्मसयाइं ।

जहा भवसिद्धियसयाणि चत्तारि एवं अभवसिद्धियसयाणि चत्तारि भाणियघ्वाणि । नवरं सम्मत्त-नाणाणि नत्थि, सेसं तं चेष । एवं पयाणि बारस वेइंदियमहाजुम्मसयाणि भवंति । 'सेवं भंते! सेवं भंते'! त्ति ।

वैदियमहाजुम्मसयाइं समत्ताइं

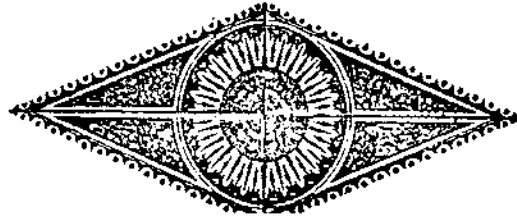
छत्तीसतिमं सयं समत्तं ।

९-१२ वेइन्द्रियमहायुग्मशतको.

जेम भवसिद्धिक संबंधे चार शतको कहां तेम अभवसिद्धिक संबंधे पण चार शतको कहेवां. विशेष ए के, तेओमां सम्यक्त्व अने ज्ञान नथी. बाकी बधुं तेमज जाणवुं. ए रीते ए बार वेइन्द्रियमहायुग्मशतको छे. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे.'

९-१२ वेइन्द्रिय महायुग्मशतको समाप्त.

छत्रीशमुं शतक समाप्त.

सत्ततीसइमं सयं

१. [प्र०] कडजुम्मकडजुम्मतेदिया णं भंते ! कओ उचवज्जंति ? [उ०] एवं तेइंदियसु वि बारस सया कायघा बेइंदियसयसरिसा । नवरं ओगाहणा जहणेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं, उक्कोसेणं तिन्नि गाउयाइं । डिती जहणेणं एकं समयं, उक्कोसेणं एकूणवन्नं राइंदियाइं, सेसं तहेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति ।

तेइंदियमहाजुम्मसया समत्ता
सत्ततीसइमं सयं समत्तं ।

साडत्रीशमुं शतक

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मकृतयुग्मप्रमाण तेइन्द्रिय जीवो क्यायी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] एम बेइन्द्रियशतकोनी पेठे तेइन्द्रियसंबंधे पण बार शतको करवां. परन्तु अवगाहना-शरीरजुं प्रमाण जघन्य अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट त्रण गाउनी होय छे. स्थिति जघन्य एक समयनी अने उत्कृष्ट ओगणपचास रात्री-दिवसनी जाणवी. बाकी बधुं तेमज जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

तेइन्द्रियमहायुग्मशतको समाप्त.

साडत्रीशमुं शतक समाप्त.

अट्टतीसइमं सयं ।

चउरिदिपहि वि एवं चेघ बारस सया कायघा । नवरं ओगाहणा जहनेणं अंगुलस्त असंखेज्जईभागं, उक्कोसेणं चत्तारि गाउयाइं । ठिती जहनेणं एकं समयं, उक्कोसेणं उम्मात्ता । सेसं जहा बेदियाणं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

चउरिदियमहाजुम्मसया समत्ता ।

अट्टतीसइमं सयं समत्तं ।

आडत्रीशमुं शतक.

एज प्रमाणे चउरिन्द्रियो संबंधे पण बार शतको कहेवां. परन्तु अदगाहना-शरीरप्रमाणे जघन्य अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट चार गाउनी जाणवी. स्थिति जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट छ मांस. बाकी बहुं बेइन्द्रियोनी पेठे जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

कृतशुग्म २ रूप चउ-
रिन्द्रियोनो उत्पाद.

चउरिन्द्रियमहायुग्मशतको समाप्त.

आडत्रीशमुं शतक समाप्त.

एगूणयालीसइमं सयं ।

१. [प्र०] कडजुम्मकडजुम्मअसन्निपंचिदिया णं भंते । कओ उववज्जन्ति ? [उ०] जहा धान्दियाणं तद्देव असन्निसु वि बारस सया कायधा । नवरं ओगाहणा जहनेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभाग, उक्कोसेणं जोयणसहस्सं । संचिट्टणा जहनेण एक्कं समयं, उक्कोसेणं पुच्चकोडीपुहुत्तं । ठिती जहनेणं एक्कं समयं, उक्कोसेणं पुच्चकोडी, सेसं जहा वेदियाणं । सेवं भंते सेवं भंते' ! त्ति ।

असन्निपंचिदियमहाजुम्मसया समत्ता

एगूणयालीसइमं सयं समत्त ।

ओगणचालीशमुं शतक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मकृतयुग्मप्रमाण असंज्ञी पंचेंद्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थायं छे ? [उ०] एम.वेइन्द्रियोनी पेठे असंज्ञीना पण बार शतको करवां. परन्तु विशेष ए के, अवगाहना-शरीरप्रमाण जघन्य अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट एक हजार योजन होय छे. संचिट्टणा-स्थितिकाळ जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट बे पूर्वकोडथी नव पूर्वकोड सुचीनी होय छे, स्थिति जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट पूर्वकोटि. बाकी बधुं वेइन्द्रियोनी जेम जाणवुं: 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

असंज्ञीपंचेंद्रियमहायुग्मशतको समाप्त.

ओगणचालीशमुं शतक समाप्त.

कृतयुग्म २ रूप अ-
संज्ञी पंचेंद्रियोनी
उत्पाद.

चत्तलीसतिमं सयं

पढमं सन्निपंचिदियमहाजुम्मसयं ।

१. [प्र०] कडजुम्मकडजुम्मसन्निपंचिदिया णं भंते ! कओ उववज्जन्ति ? [उ०] उववाओ चउसु वि गईसु । संखे-ज्जवासाउयअसंखेज्जवासाउयपज्जत्तअपज्जत्तपसु य न कओ वि पडिसेहो जाव—'अणुत्तरविमाण' ति । परिमाणं. अवहारो भोगाहणा य जहा असन्निपंचिदियाणं ।

२. वेयणिज्जवजाणं सत्तण्हं पगडीणं बंधगा वा अबंधगा वा, वेयणिज्जस्स बंधगा, नो अबंधगा । मोहणिज्जस्स वेदगा वा अवेदगा वा, सेसाणं सत्तण्हं वि वेदगा, नो अवेयगा । सायावेयगा वा असायावेयगा वा । मोहणिज्जस्स उदई वा अणुदई वा, सेसाणं सत्तण्हं वि उदयी, नो अणुदई । नामस्स गोयस्स य उदीरगा, नो अणुदीरगा, सेसाणं छण्हं वि

चालीशमुं शतक

प्रथम संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मकृतयुग्मराशिरूप संज्ञी पंचेन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! चारे गतिमांथी आवी उत्पन्न थाय छे. संख्याता वर्षना आयुषवाळा, असंख्याता वर्षना आयुषवाळा पर्याप्त तथा अपर्याप्त जीवोथी आवी उत्पन्न थाय छे, क्यांथी पण निषेध नथी, यावत्—अनुत्तर विमान सुधी जाणवुं. परिमाण, अपहार अने अवगाहना संबन्धे जेम असंज्ञीपंचेन्द्रियो संबन्धे कह्युं छे तेम जाणवुं.

कृतयुग्म २ रूप संज्ञी
पंचेन्द्रियो
उत्पाद-

२. वेदनीय सिवाय सात कर्मप्रकृतिना तेओ बंधक छे अने अबंधक पण छे. अने *वेदनीयना तो बंधक ज छे पण अबंधक नथी. मोहनीयना वेदक छे अने अवेदक पण छे. अने बाकीनी साते कर्मप्रकृतिना वेदक छे पण अवेदक नथी. साताना वेदक छे अने असाताना वेदक छे. †मोहनीयना उदयवाळा छे अने अवेदक—अनुदयवाळा पण छे, अने ते सिवाय बाकीनी साते कर्मप्रकृतिना उदयवाळा छे, पण अनुदयी नथी. ‡नाम अने गोत्रना उदीरक छे पण अनुदीरक नथी. बाकीनी छए कर्मप्रकृतिओना उदीरक पण छे अने अनुदीरक पण छे. तेओ

कर्मना बन्धक-

२ * अहीं वेदनीय कर्मनो विशेषतः बन्ध कहे छे—उपशान्तमोहादि वेदनीय सिवाय सात कर्मना अबन्धक छे, बाकीना यथासंभव बन्धक छे. केव-लीपणा सुधी बधा संज्ञी पंचेन्द्रिय कहेवाय छे, अने त्यां सुधी तेओ अवश्य वेदनीय कर्मना बन्धक ज होय छे, अबन्धक होता नथी. तेमां सूक्ष्मसंपराय सुधीना संज्ञी पंचेन्द्रिय मोहनीयना वेदक होय छे, अने उपशान्तमोहादि अवेदक होय छे. उपशान्तमोहादि जे संज्ञी पंचेन्द्रिय होय छे ते मोहनीय सिवाय साते प्रकृति-ओना वेदक छे, पण अवेदक नथी. यद्यपि केवलज्ञानी चार अघाती कर्म प्रकृतिओना वेदक छे, पण ते इन्द्रियना उपयोगरहित होवाथी पंचेन्द्रिय नथी.

† सूक्ष्मसंपराय गुणस्थानक सुधी मोहनीय कर्मना उदयवाळा होय छे अने उपशान्तमोहादि अनुदयवाळा होय छे. वेदकपणुं अने उदय ए बेमां एटली विशेषता छे के अनुक्रमे अने उदीरणाकरणथी उदय आवेला-फलोन्मुख थयेला कर्मनो अनुभव करवो ते वेदकत्व, अने अनुक्रमे उदय आवेला कर्मनो अनुभव करवो ते उदय.

‡ नाम अने गोत्र कर्मना अकषाय (क्षीणमोह गुणस्थान) पर्यन्त बधा संज्ञी पंचेन्द्रिय उदीरक छे. बाकीनी छ प्रकृतिओना यथासंभव उदीरक पण छे अने अनुदीरक पण छे. उदीरणानो क्रम आ प्रमाणे छे—प्रमत्त पर्यन्त सामान्य रीते बधा आठ कर्मना उदीरक छे, अने ज्यारे आयुष आवलिका मात्र बाकी रने ल्यारे तेओ आयुष सिवाय सात कर्मना उदीरक छे. अप्रमत्तादि चार वेदनीय अने आयुष सिवाय छ कर्मना उदीरक छे, अने सूक्ष्मसंपराय आवलिका मात्र बाकी होय ल्यारे मोहनीय, वेदनीय अने आयुष सिवाय पांच कर्मना उदीरक छे. उपशान्तमोह एज पांच कर्मना उदीरक छे. क्षीणकषाय पोतानो काळ आवलिका बाकी होय ल्यारे नाम अने गोत्रकर्मना उदीरक छे. संयोगी पण तेवी ज रीते उदीरक छे अने अयोगी अनुदीरक छे.

उदीरगा वा अणुदीरगा वा । कण्ठलेस्सा वा जाव-सुकलेस्सा वा । सम्मदिट्टी वा, मिच्छादिट्टी वा, सम्मामिच्छादिट्टी वा । णाणी वा अन्नाणी वा, मणजोगी वइजोगी कायजोगी । उवओगो, वन्नमादी, उरसासगा वा नीसासगा वा, आहारगा य जहा एगिदियाणं; विरया य अविरया य विरयाविरया य । सकिरिया, नो अकिरिया ।

३. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं सत्तविहबंधगा वा अट्टविहबंधगा वा छविहबंधगा वा एगविहबंधगा वा ? [उ०] गोयमा ! सत्तविहबंधगा वा, जाव-एगविहबंधगा वा ।

४. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं आहारसन्नोवउत्ता, जाव-परिग्गहसन्नोवउत्ता वा, नोसन्नोवउत्ता वा ? सवत्थ पुच्छा भाणियघा । [उ०] गोयमा ! आहारसन्नोवउत्ता जाव-नोसन्नोवउत्ता वा । कोहकसायी वा जाव-लोभकसायी वा, अकसायी वा । इत्थीवेदगा वा पुरिसवेदगा वा नपुंसगवेदगा वा अवेदगा वा । इत्थिवेदबंधगा वा पुरिसवेदबंधगा वा नपुंसगवेदबंधगा वा अबंधगा वा । सन्नी, नो असन्नी । सइंदिया, नो अणिविया । संचिट्टणा जहन्नेणं एक्कं समयं, उक्कोसेणं सागरोपमसयपुहुत्तं सातिरेणं । आहारो तहेव जाव-नियमं छहिसिं । ठिती जहन्नेणं एक्कं समयं, उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरो, वमाइं । छ समुग्घाया आदिल्लगा । मारणांतियसमुग्घाएणं समोहया वि मरंति, असमोहया वि मरंति । उववाओ, न कत्थइ पडिसेहो, जाव-अणुत्तरविमाणं ति ।

५. अहं भंते ! सवपाणा जाव-अणंतखुत्तो । एवं सोलसु वि जुम्मेसु भाणियघं जाव-अणंतखुत्तो । नवरं परिमाणं जहा बेइंदियाणं, सेसं तहेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । ४०-१ ।

६. [प्र०] पढमसमयकडजुम्मकडजुम्मसन्निपंविदिया णं भंते ! कओ उववज्जन्ति ? [उ०] उववाओ, परिमाणं-आहारो जहा एगिसिं चेव पढमोइसए । ओगाहणा बंधो वेदो वेदणा उदयी उदीरगा य जहा बेन्दियाणं पढमसमयाणं, तहेव कण्ठलेस्सा वा जाव-सुकलेस्सा वा । सेसं जहा बेन्दियाणं पढमसमयाणं जाव-अणंतखुत्तो । नवरं इत्थिवेदगा वा

कृष्णलेस्यावाळा यावत्-शुक्ललेस्यावाळा होय छे, सम्यग्दृष्टि, मिथ्यादृष्टि अने सम्यग्मिथ्यादृष्टि पण होय छे. अज्ञानी अथवा ज्ञानी होय छे. अने मनोयोगवाळा वचनयोगवाळा, अने काययोगवाळा पण होय छे. तथा तेओनो उपयोग, वर्णादि, उच्छ्वासक, निःश्वासक तथा आहारक-इत्यादि एकेंद्रियोनी पेठे जाणवुं. तेओ विरतिवाळा, अविरतिवाळा अने विरताविरत-देशविरतिवाळा होय छे. तथा सक्रिय होय छे, पण अक्रिय नथी होता.

बन्ध. ३. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते जीवो सप्तविध कर्मना बंधक छे, अष्टविध कर्मना बंधक छे, छ प्रकारना कर्मना बंधक छे के एकविध कर्मना बंधक छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ सप्तविध कर्मना बंधक छे, यावत्-एकविध कर्मना बंधक छे.

संज्ञा. ४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते जीवो आहारसंज्ञाना उपयोगवाळा, यावत्-परिग्रहसंज्ञाना उपयोगवाळा के नोसंज्ञाना उपयोगवाळा छे ?-एम बधी पृच्छा करवी. [उ०] हे गौतम ! तेओ आहारसंज्ञाना उपयोगवाळा छे अने यावत्-नोसंज्ञाना उपयोगवाळा छे. तेओ क्रोधकषायी यावत्-लोभकषायी के अकषायी होय छे. तेओ स्त्रीवेदवाळा, पुरुषवेदवाळा, नपुंसकवेदवाळा अने यावत्-वेदरहित होय छे. स्त्रीवेदबंधक, पुरुषवेदबंधक, नपुंसकवेदबंधक अने अबंधक पण होय छे. संज्ञी होय छे पण असंज्ञी नथी होता. तेम इन्द्रियवाळा होय छे पण अनिन्द्रिय होता नथी. *संस्थितिकाळ जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट कांडक अधिक बसोथी नवसो सागरोपम जाणवो. आहार संबंधे तेमज जाणवुं, यावत्-अवश्य छए दिशानो आहार होय छे. स्थिति जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट तेत्रीश सागरोपमनी छे. आदिना छए समुद्घातो होय छे. मारणांतिक समुद्घातथी समवहत थइने मरे छे अने समवहत तथा सिवाय पण मरे छे. उपपातनी पेठे उद्वर्तना पण जाणवी. अने तेनो क्यांइ पण निषेध नथी. एम यावत्-अनुत्तरविमान सुधी जाणवुं.

५. [प्र०] हे भगवन् ! बधाय प्राणो यावत्-पूर्वे अहीं अनंतवार उत्पन्न थया छे ? [उ०] यावत्-पूर्वे अनन्तवार उत्पन्न थया छे. ए प्रमाणे सोळो युग्मोमां यावत्-अनंतवार पूर्वे उत्पन्न थया छे त्यां सुधी कहेवुं. विशेष ए के, परिमाण बेइन्द्रियोनी पेठे जाणवुं अने बाकी बधुं तेमज समजवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ४०-१.

६. [प्र०] हे भगवन् ! प्रथम समयना कृतयुग्मकृतयुग्मराशिप्रमाणं संज्ञी पंचेन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थया छे ? [उ०] तेओनो उपपात, परिमाण अने आहार प्रथम उद्देशकमां कहुं छे तेम जाणवो. तथा जेम प्रथम समयना बेइन्द्रियोने कहुं तेम अवगाहना, बंध, वेद, वेदना, उदयी अने उदीरको संबंधे जाणवुं. तेमज कृष्णलेस्यावाळा अने यावत्-शुक्ललेस्यावाळा संबंधे जाणवुं. बाकी बधुं प्रथम समयना बेइन्द्रियोनी पेठे समजवुं. यावत्-पूर्वे अनंतवार उत्पन्न थया छे'. परन्तु स्त्रीवेदवाळा, पुरुषवेदवाळा अने नपुंसकवेदवाळा होय

४ * कृतयुग्म २ रूप संज्ञी पंचेन्द्रियोनी अवस्थितिकाळ जघन्य एक समय छे, कारण के समय पछी संख्यान्तर थवानो संभव छे अने उत्कृष्ट सागरोपमज्ञातपृथक्त्व छे, कारणके ए पछी संज्ञी पंचेन्द्रियरूपे धतो नथी.-टीका.

પુરિસવેદગા વા નપુંસગવેદગા ઘા, સન્નિષો અસન્નિષો, સેસં તહેવ । एवं सोलससु वि जुम्मेसु परिमाणं तहेव सव्वं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ४०-२ ।

एवं एत्थ वि एकारस उद्देशगा तहेव, पढमो तद्दओ पंचमो य सरिसगमा, सेसा अट्ट वि सरिसगमा । चउत्थ-छट्ट-अट्टम-दसमेसु नत्थि विसेसो कायच्चो । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

चत्तलीसतिमे सते पढमं सन्निपंचिदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

છે, સંજ્ઞીઓ અને અસંજ્ઞી-ફલ્યાદિ બાકી બધું તેમજ જાણવું. એ રીતે સોલે યુગ્મોમાં તેમજ સમજવું. તથા તેઓની પરિમાણ વગેરે બધી હકીકત પૂર્વની પેઠે જાણવી. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૪૦-૨.

ए प्रमाणे अहीं पण अगियार उद्देशको तेमज कहेवा. प्रथम, तृतीय अने पंचम उद्देशक सरखा पाठवाळा छे, अने बाकीना आठे उद्देशको सरखा पाठवाळा छे. तथा चोथा, छट्टा, आठमा अने दशमा उद्देशकोमां कोई पण प्रकारनी विशेषता न करवी. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

चाळीशमा शतकमां प्रथम संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक समाप्त.

बितीयं सन्निपंचिदियमहाजुम्मसयं ।

૧. [પ્ર૦] કળહલેસ્સકડજુમ્મકડજુમ્મસન્નિપંચિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] તહેવ જહા પઢમુદેસઓ સન્નિષં । નવરં બન્ધો વેઓ ઉદયી ઉદીરણા લેસ્સા બન્ધગ-સન્ના કસાય-વેદબંધગા ય યયાણિ જહા વેદિયાણં । કળહલેસ્સાણં વેદો તિવિહો, અવેદગા નત્થિ । સંચિટ્ટુણા જહન્નેણં યક્કં સમયં, ઉક્કોસેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈ અંતોમુહુત્તમ્મહિયાઈ । एवं ठितीय वि । नवरं ठितीय अंतोमुहुत्तमम्भहियाई न भञ्जंति । सेसं जहा एपांसि चेव पढमे उद्देशप जाव-अणंतखुत्तो । एवं सोलससु वि जुम्मेसु । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

૨. [પ્ર૦] પઢમસમયકળહલેસ્સકડજુમ્મકડજુમ્મસન્નિપંચિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞન્તિ ? [૩૦] જહા સન્નિપંચિદિયપઢમસમયઉદેસપ તહેવ નિરવસેસં । નવરં [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કળહલેસ્સા ? [૩૦] હંતા કળહલેસ્સા, સેસં તં ચેવ । एवं सोलससु वि जुम्मेसु । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । एवं एप वि एकारस वि उद्देशगा कणहलेस्ससप । पढम-ततिय-पंचमा सरिसगमा, सेसा अट्ट वि एकारगमा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

चत्तलीसइमे सए बितीयं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

द्वितीय संज्ञीमहायुग्मशतक.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાલા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જેમ સંજ્ઞી સંબંધે પ્રથમ ઉદેશક કહ્યો છે તેમ આ પણ સમજવો. વિશેષ એ કે બંધ, વેદ, ઉદયી, ઉદીરણા, લેશ્યા, બંધક, સંજ્ઞા, કષાય અને વેદબંધક-એ બધા જેમ બેન્દ્રિયોને કહ્યા છે તેમ અહીં કહેવા. કૃષ્ણલેશ્યાવાલા સંજ્ઞીને ત્રણે પ્રકારનો વેદ હોય છે, અવેદક હોતા નથી. તેઓનો પણ સ્થિતિ કાલ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ *અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ હોય છે. એ સ્થિતિ સંબંધે પણ સમજવું. વિશેષ એ કે, સ્થિતિમાં અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ન કહેવું. બાકી બધું જેમ એઓના પ્રથમ ઉદેશકમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્-'પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે' ત્યાં સુધી જાણવું. એ સોલે યુગ્મોમાં કહેવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૨-૧.

કૃષ્ણ લેશ્યાવાલા
કૃત ૨ સં ૦ પં ૦ નો
ઉત્પાદ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ સમયના કૃષ્ણલેશ્યાવાલા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] જેમ પ્રથમ સમયના સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયોના ઉદેશકમાં કહ્યું છે તેમજ બધું જાણવું. વિશેષ એ કે-[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો કૃષ્ણલેશ્યાવાલા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! હા, તે જીવો કૃષ્ણલેશ્યાવાલા છે. બાકી બધું તેમજ સમજવું. એ રીતે સોલે યુગ્મોમાં કહેવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

કૃષ્ણલેશ્યાવાલા
કૃતયુગ્મ ૨ સંજ્ઞી
પંચેન્દ્રિયોનો
ઉત્પાદ.

ए रीते कृष्णलेश्याशतकमां आ अगियारे उद्देशको कहेवा. पहलो, त्रीजो अने पांचमो सरखा पाठवाळा छे अने बाकीना आठे एक पाठवाळा छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

चाळीशमा शतकमां द्वितीय संज्ञीमहायुग्मशतक समाप्त.

* અહીં કૃષ્ણલેશ્યાના અવાસ્થાતકાલ સાતમા નરકપૃથ્વીના નારકની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ અને પૂર્વભવના પર્યન્તવર્તી પરિણામને આશ્રયી અન્તર્મુહૂર્ત મઠી અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ હોય છે.

તદ્યં સન્નિમહાજુમ્મસયં ।

एवं नीललेस्सेसु वि सयं । नवरं संचिद्वृणा जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं दस सागरोवमाहं पलिओवमस्स असंखेज्जइ-
भागमन्महियाहं । एवं ठितीए । एवं तिसु उद्देसएसु, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

चत्तलीसइमे सए तइयं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

तृतीय संज्ञीमहायुग्मशतक.

ए प्रमाणे नीललेस्यावाळा संबंधे पण शतक कहेवुं. विशेष ए के, स्थितिकाल जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट पत्योपमना असंख्यातमा
भाग अधिक *दस सागरोपम जाणवो. ए प्रमाणे स्थितिसंबंधे पण समजवुं, तथा ए रीते (पहेला, त्रीजा अने पांचमा—) ए त्रणे उद्देशकोमां
जाणवुं अने बाकी बधुं तेमज जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

चाळीशमा शतकमां तृतीय संज्ञीमहायुग्मशतक समाप्त.

चउत्थं सन्निमहाजुम्मसयं ।

एवं काउलेस्ससयं पि । नवरं संचिद्वृणा जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं तिन्नि सागरोवमाहं पलिओवमस्स असंखेज्जइ-
भागमन्महियाहं । एवं ठितीए वि, एवं तिसु वि उद्देसएसु, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

चत्तलीसइमे सए चउत्थं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

चतुर्थ संज्ञीमहायुग्मशतक.

ए रीते कापोतलेस्या संबंधे पण शतक कहेवुं. पण विशेष ए के, स्थितिकाल जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट पत्योपमना असं-
ख्यातमा भाग अधिक त्रण सागरोपम. ए प्रमाणे स्थिति संबंधे पण समजवुं, तथा ए त्रणे उद्देशकोमां जाणवुं अने बाकी बधुं तेमज जाणवुं.
'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

चाळीशमा शतकमां चतुर्थ संज्ञीमहायुग्मशतक समाप्त.

पंचमं सन्निमहाजुम्मसयं ।

एवं तेउलेस्सेसु वि सयं । नवरं संचिद्वृणा जहन्नेण एकं समयं, उक्कोसेणं दो सागरोवमाहं पलिओवमस्स असंखेज्जइभा-
गमन्महियाहं । एवं ठितीए वि । नवरं नोसन्नोवउत्ता वा । एवं तिसु वि उद्देसएसु, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

चत्तलीसइमे सए पंचमं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

पांचमुं संज्ञीमहायुग्मशतक.

१. एम तेजोलेस्या संबंधे पण शतक कहेवुं. विशेष ए के, स्थितिकाल जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट पत्योपमना असंख्यातमां
भाग अधिक वे सागरोपम होय छे. ए रीते स्थितिसंबंधे पण समजवुं. विशेष ए के नोसंज्ञाना उपयोगवाळा पण होय छे. एम त्रणे उद्दे-
शकोमां समजवुं. बाकी बधुं तेमज जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

चाळीशमा शतकमां पांचमुं संज्ञीमहायुग्मशतक समाप्त.

छट्ठं सन्निमहाजुम्मसयं ।

१. [प्र०] जहा तेउलेस्सासतं तहा पइहलेस्सासयं पि । नवरं संचिद्वृणा जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं दस सागरो-

छट्ठुं संज्ञीमहायुग्मशतक.

१. जेम तेजोलेस्या संबंधे शतक कहुं छे तेम पइहलेस्या संबंधे पण आ शतक समजवुं. विशेष ए के संस्थितिकाल जघन्य एक
समय अने उत्कृष्ट अन्तर्मुहूर्त अधिक दस सागरोपम छे. एम 'स्थिति संबंधे पण समजवुं. विशेष ए के, अहीं अधिक अन्तर्मुहूर्त न कहेवुं.

१ * पांचमी नरकपृथिवीना उपरना प्रतरमां पत्योपमना असंख्यातमा भाग अधिक दस सागरोपमनुं उत्कृष्ट आयुष छे अने त्यां नीललेस्या छे. अहीं
पूर्वना अन्तर्मुहूर्तनी गणना न करी तेनुं कारण पत्योपमना असंख्यातमा भागमां तेनो समावेश कर्यो छे.

२ † त्रीजी नरकपृथिवीना उपरना प्रतरनी स्थिति पत्योपमना असंख्यातमा भाग अधिक त्रण सागरोपमनी छे, अने त्यां कापोतलेस्या छे तेथी उपर
कहेली स्थिति घटी शके छे.

१ ‡ तेजोलेस्यानी उत्कृष्ट स्थिति ईशानदेवलोकना देवोना परमायुषने आश्रयी जाणवी.

१ †† पइहलेस्यानी उत्कृष्ट स्थिति ब्रह्मदेवलोकना देवोने आश्रयी पूर्वभवना अन्तर्मुहूर्तसहित दस सागरोपम जाणवी.—टीका.

नीललेस्यावाळा
कृतयुग्म २ संज्ञीનો
उત્પાદ.

કાપોતલેશ્યાવાळा
કૃતયુગ્મ ૨ રાશીરૂપ
સંજીવનચંદ્રિયનો
ઉત્પાદ.

તેજોલેશ્યાવાळा સં
પં નો ઉત્પાદ.

પઇહલેશ્યાવાळा સંજી
પં નો ઉત્પાદ.

वमाइं अंतोमुहुत्तमभहियाइं । एवं ठितीए वि । नवरं अंतोमुहुत्तं न भवति, सेसं तं चेव । एवं एणसु पंचसु सएसु जहा कण्हलेस्सासए गमओ तहा नेयघो, जाव—अणंतखुत्तो । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

चत्तालीसइमे सए छट्ठं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

बाकी बधुं तेमज जाणवुं. एम पांचे शतकोमां जेम कृष्णलेस्याना शतकमां जे पाठ कह्यो छे ते पाठ कहेवो. यावत्—'पूर्वे अनंत वार उत्पन्न थया छे'. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

चाळीशमा शतकमां छट्ठं शतक समाप्त.

सत्तमं सन्निमहाजुम्मसयं ।

१. सुकलेस्ससयं जहा ओहियसयं । नवरं संचिट्टणा ठिती य जहा कण्हलेस्ससए, सेसं तहेव जाव—अणंतखुत्तो । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

चत्तालीसइमे सए सत्तमं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

सातमुं संज्ञीमहायुग्म शतक.

१. जेम औधिक शतक कह्युं छे तेम सुकलेस्या संबंधे पण शतक कहेवुं. विशेष ए के, स्थितिकाळ अने स्थिति संबंधे *कृष्ण-लेस्याशतकनी जेम जाणवुं. तथा बाकी बधुं पूर्वनी पेटे जाणवुं. यावत्—'पूर्वे अनंतवार उत्पन्न थया छे'. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

सुकलेस्यावाळा
कृत० २ सं० पं० नो
उत्पाद.

चाळीशमा शतकमां सातमुं संज्ञीमहायुग्मशतक समाप्त.

अट्ठमं सन्निमहाजुम्मसयं ।

१. [प्र०] भवसिद्धिकडजुम्मकडजुम्मसन्निपंचिदिया णं भंते ! कओ उववज्जन्ति ? [उ०] जहा पढमं सन्निसत्तं तहा णेयघं भवसिद्धियाभिलावेणं । नवरं—[प्र०] सधपाणा० ? [उ०] णो तिण्ठे समट्ठे । सेसं तहेव, 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

चत्तालीसइमे सए अट्ठमं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

आठमुं संज्ञीमहायुग्म शतक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मकृतयुग्मराशिप्रमाण भवसिद्धिक संज्ञी पंचेन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] जेम पहेळं संज्ञीशतक कह्युं छे ते प्रमाणे भवसिद्धिकना आलापथी कहेवुं. विशेष ए के, बधा जीवो अहीं पूर्वे उत्पन्न थया छे ? ए उपपातना प्रश्नो ए अर्थ समर्थ नथी—ए निषेधात्मक उत्तर आपवो. बाकी बधुं तेमज जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

कृत० २ सं० पं०
भवसिद्धिको
उत्पाद.

चाळीशमा शतकमां आठमुं संज्ञीमहायुग्मशतक समाप्त.

नवमं सन्निमहाजुम्मसयं ।

१. कण्हलेस्सभवसिद्धिकडजुम्मकडजुम्मसन्निपंचिदिया णं भंते ! कओ उववज्जन्ति ? [उ०] एवं एणं अभिलावेणं-जहा ओहियकण्हलेस्ससयं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

चत्तालीसइमे सए नवमं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

नवमुं संज्ञीमहायुग्मशतक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मकृतयुग्मराशिप्रमाण कृष्णलेस्यावाळा भवसिद्धिक संज्ञी पंचेन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] ए रीते ए अभिलापथी जेम कृष्णलेस्यावाळा संबंधे औधिकशतक कह्युं छे तेम अहीं पण जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

कृष्ण० भव० सं०
पं० नो उत्पाद.

चाळीशमा शतकमां नवमुं संज्ञीमहायुग्मशतक समाप्त.

दशमं सन्निमहाजुम्मसयं ।

पवं नीललेस्सभवसिद्धीए वि सयं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' त्ति ।

चत्तालीसइमे सए दशमं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

दशमुं संज्ञीमहायुग्मशतक.

१. ए रीते नीललेस्यावाळा भवसिद्धिको संबंधे पण शतक कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

चाळीशमा शतकमां दशमुं संज्ञीमहायुग्मशतक समाप्त.

नीललेस्यावाळा
कृत० २ भवसिद्धिक
सं० पं० नो उत्पाद.

૧૧-૧૪ સન્નિમહાજુમ્મસયં ।

एवं जहा भोहियाणि सन्निपंचिदियाणं सत्त सयाणि मणियाणि, एवं भवसिद्धीपद्दि वि. सत्त सयाणि कायघाणि । नवरं सत्तसु वि सपसु सधपाणा जाव-णो तिणट्टे समट्टे, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । भवसिद्धियसया समत्ता ।

चत्तालीसइमे सए चोइसमं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

૧૧-૧૪ સંજ્ઞીમહાયુગ્મશતકો.

૧. જેમ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયો સંબંધે સાત ઔષ્ઠિક શતકો કહ્યાં છે એ રીતે ભવસિદ્ધિકો સંબંધે પણ સાત શતકો કરવાં. વિશેષ એ કે સાતે શતકોમાં સર્વ પ્રાણો પૂર્વે અહીં ઉત્પન્ન થયા છે—તે પ્રશ્નના ઉત્તરમાં યાવત્—'એ અર્થ સમર્થ નથી'—એમ કહેવું. બાકી બધું તેમજ જાણવું, 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

ચાલીશમા શતકમાં ૧૧-૧૪ સંજ્ઞીમહાયુગ્મશતકો સમાપ્ત.

પન્નરસમં સન્નિમહાજુમ્મસયં ।

૧. [પ્ર૦] અભવસિદ્ધિકકડજુમ્મકડજુમ્મસન્નિપંચિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્જન્તિ ? [ઉ૦] ઉવવાઓ તહેવ અણુ-ત્તરવિમાણવજ્જો । પરિમાણં, અવહારો, ઉચ્ચત્તં, બંધો, વેદો, વેદણં, ઉદઓ, ઉદીરણા ય જહા કણ્હલેસ્સસપ । કણ્હલેસ્સા ઘા જાવ-સુક્કલેસ્સા ઘા । નો સમ્મદિટ્ટી, મિચ્છાદિટ્ટી, નો સમ્મામિચ્છાદિટ્ટી । નો નાણી, અન્નાણી—પવં જહા કણ્હલેસ્સ-સપ । નવરં નો વિરયા, અવિરયા, નો વિરયાવિરયા । સંચિટ્ટુણા ઠિતી ય જહા ઓહિઉહેસપ । સમુઘયાયા આદિલ્લગા પંચ । ઉચ્ચટ્ટુણા તહેવ અણુત્તરવિમાણવજ્જં । સધપાણાં ણો જાવ-તિણટ્ટે સમટ્ટે, સેસં જહા કણ્હલેસ્સસપ, જાવ-અણંતખુત્તો । એવં સોલસસુ વિ જુમ્મેસુ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

૨. [પ્ર૦] પદમસમયઅભવસિદ્ધિકકડજુમ્મકડજુમ્મસન્નિપંચિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્જન્તિ ? [ઉ૦] જહા સન્નીણં પદમસમયઉહેસપ તહેવ । નવરં સમ્મત્તં, સમ્મામિચ્છત્તં, નાણં ચ સધ્ધત્થ નત્થિ; સેસં તહેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ । એવં ઇત્થ વિ ઇક્કારસ ઉહેસગા કાયઘા પદમ-તદ્દય-પંચમા ઇક્કગમા, સેસા અટ્ટુ વિ ઇક્કગમા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ । અભવસિદ્ધિયમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

ચત્તાલીસइमे सए पन्नरसमं सन्निपंचिदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

પંદરમું સંજ્ઞીમહાયુગ્મ શતક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ અભવસિદ્ધિક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] અનુત્તર વિમાન સિવાય બધેથી તેમજ ઉપપાત જાણવો. પરિમાણ, અપહાર, અંચાઈ, બંધ, વેદ, વેદન, ઉદય અને ઉદીરણા—એ બધું કૃષ્ણલેશ્યાશતકની પેઠે જાણવું. તેઓ કૃષ્ણલેશ્યાવાલા અને યાવત્—શુક્લલેશ્યાવાલા હોય છે, તેઓ સમ્યગ્દષ્ટિ નથી અને સમ્યગ્મિધ્યાદષ્ટિ નથી, પણ મિધ્યાદષ્ટિ છે. જ્ઞાની નથી અજ્ઞાની છે, એ રીતે જેમ કૃષ્ણલેશ્યાશતકમાં કહ્યું છે તેમ સમજવું. વિશેષ એ કે, તેઓ વિરતિવાલા નથી, તેમ વિરતાવિરત નથી. પણ વિરતિરહિત છે. તેઓનો સ્થિતિકાલ અને સ્થિતિસંબંધે જેમ ઔષ્ઠિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ સમજવું. તેઓને આદિના પાંચ સમુદ્ઘાતો હોય છે. ઉદ્વર્તના અનુત્તર વિમાનને વર્જીને પૂર્વની પેઠે જાણવી. 'સર્વ પ્રાણીઓ પૂર્વે અહીં ઉત્પન્ન થયા છે'—એ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં 'એ અર્થ સમર્થ નથી' તેમ કહેવું. બાકી બધું કૃષ્ણલેશ્યાના શતકને વિષે કહ્યું છે તેમ યાવત્—'પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે'—સ્વાંસુધી કહેવું. એ રીતે સોઢે યુગ્મોમાં જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ સમયના કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ અભવસિદ્ધિક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પ્રથમ સમયના સંજ્ઞીના ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમજ સમજવું. વિશેષ એ કે, સમ્યક્ત્વ, સમ્યગ્મિધ્યાત્વ અને જ્ઞાન બંધે નથી. બાકી બધું તેમજ જાણવું. એમ અહીં પણ અગિયાર ઉદ્દેશકો કહેવાં. પહેલો, ત્રીજો અને પાંચમો ઉદ્દેશક સરખા પાઠવાલા છે. અને બાકીના આઠે ઉદ્દેશકો સરખા પાઠવાલા છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. પ્રથમ અભવસિદ્ધિકમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

ચાલીશમા શતકમાં પન્નરમું સંજ્ઞીમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

કૃત૦ ૨ અભવસિદ્ધિક સં૦ પં૦ નો ઉત્પાદ.

પ્રથમ સમય કૃત૦ ૨ અભવસિદ્ધિક સં૦ પં૦ નો ઉત્પાદ.

सोलसमं सन्निमहाजुम्मसयं ।

१. [प्र०] कण्हलेस्सअभवसिद्धियकडजुम्मकडजुम्मसन्निपंचिदिया णं भंते ! कओ उववज्जन्ति ? [उ०] जहा एपसिं चेव ओहियसयं तहा कण्हलेस्ससयं पि । नवरं [प्र०] ते णं भंते ! जीवा कण्हलेस्सा ? [उ०] हंता कण्हलेस्सा । ठिती, संचिद्वणा य जहा कण्हलेस्सासए सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । वितियं अभवसिद्धियमहाजुम्मसयं ।

चत्तालीसतिमे सते सोलसमं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

सौळमुं संज्ञीमहायुग्मशतक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मकृतयुग्मराशिप्रमाण कृष्णलेस्यावाळा अभवसिद्धिक संज्ञी पंचेन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम एओनुं औधिक शतक कहुं छे तेम कृष्णलेस्याशतक पण कहेवुं. विशेष ए के—[प्र०] हे भगवन् ! शुं ते जीवो कृष्ण-लेस्यावाळा छे ? [उ०] हा, कृष्णलेस्यावाळा छे. तेओनो स्थितिकाळ अने स्थिति संबंधे जेम कृष्णलेस्याशतकमां कहुं छे तेम कहेवुं, अने बाकी बंधुं तेमज जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. द्वितीय अभवसिद्धिकमहायुग्मशतक समाप्त.

कृत०२ कृष्णलेस्या-
वाळा अभवसिद्धिक
सं० पं० नो उरवाद.

चाळीशमा शतकमां सौळमुं संज्ञीमहायुग्मशतक समाप्त.

सत्तरसमं सयं ।

१ एवं छहि वि लेस्साहिं छ सया कायवा जहा कण्हलेस्ससयं । नवरं संचिद्वणा ठिती य जहेव ओहियसए तहेव माणियवा । नवरं सुक्कलेस्साए उक्कोसेणं एक्कीसं सागरोपमाइ अंतोमुहुत्तमभहियाइ । ठिती एवं चेव । नवरं अंतोमुहुत्तं नत्थि जहन्नगं, तहेव सच्चत्थ सम्मत्त-नाणाणि नत्थि । विरई विरयाविरई अणुत्तरविमाणोववत्ति-पयाणि नत्थि । सच्चपाणा० (जाव-) णो तिण्ठे समट्टे । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । एवं पयाणि सत्त अभवसिद्धियमहाजुम्मसया भवन्ति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । एवं पयाणि एक्कीसं सन्निमहाजुम्मसयाणि । सच्चणि वि एकासीतिमहाजुम्मसयाइं समत्ताइं ।

चत्तालीसतिमं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

१७-२१ संज्ञीमहायुग्म शतको.

१. ए प्रमाणे जेम कृष्णलेस्या संबंधे शतक कहुं छे तेम छए लेस्या संबंधे छ शतको कहेवां. विशेष ए के, औधिक शतकमां जणाव्या प्रमाणे स्थितिकाळ अने स्थिति जाणवी. तेमां विशेष ए के, सुक्कलेस्यानो उत्कृष्ट स्थितिकाळ अन्तर्मुहूर्त अधिक *एक्कीश सागरोपम होय छे अने स्थिति पूर्वोक्तज जाणवी. पण जघन्य अंतर्मुहूर्त अधिक न कहेवुं. बधे ठेकाणे सम्यग्ज्ञान नथी, विरति, विरताविरति अने अनुत्तर विमानथी आवीने उपजवुं ते पण नथी. बधा जीवो पूर्वे अहीं उत्पन्न थया छे ? ए प्रश्नना उत्तरमां 'ए अर्थ समर्थ नथी' एम कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ए रीते ए सात अभवसिद्धिकमहायुग्मशतको थाय छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. एम एक्कीश संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्म शतको कहां. बधाय मळीने एकाशी महायुग्मशतको समाप्त थयां.

चाळीशमुं शतक समाप्त.

१ * अभव्य संज्ञी पंचेन्द्रियनी सुक्कलेस्यानी स्थिति अन्तर्मुहूर्त अधिक एक्कीश सागरोपमनी कही ते पूर्व भवना अन्तना अन्तर्मुहूर्तसहित नवमा प्रवेयकनी एक्कीश सागरोपमनी उत्कृष्ट स्थितिने आश्रयी जाणवुं. अभव्यो उत्कृष्टथी नवमा प्रवेयक सुधी जाय छे अने त्यां सुक्कलेस्या होय छे-टीका.

एगचत्तालीसतिमं सयं पढमो उद्देशो ।

१. [प्र०] कह णं भंते ! रासीजुम्मा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! चत्तारि रासीजुम्मा पन्नत्ता, तंजहा-कडजुम्मे, जाव-कलियोगे । [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ-‘चत्तारि रासीजुम्मा पन्नत्ता, तंजहा-जाव-कलियोगे’ ? [उ०] गोयमा ! जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे चउपज्जवसिय सेत्त रासीजुम्मकडजुम्मे । एवं जाव-जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं एगपज्जवसिय सेत्त रासीजुम्मकलियोगे, से तेणट्टेणं जाव-कलियोगे ।

२. [प्र०] रासीजुम्मकडजुम्मनरइया ण भंते ! कओ उववज्जन्ति ? [उ०] उववाओ जहा वकंतीप ।

३. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमणं केवइया उववज्जन्ति ? [उ०] गोयमा ! चत्तारि वा अट्ट वा बारस वा सोलस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववज्जन्ति ।

४. [प्र०] ते ण भंत जीवा किं संतरं उववज्जन्ति, निरंतरं उववज्जन्ति ? [उ०] गोयमा ! संतरं पि उववज्जन्ति, निरंतरं पि उववज्जन्ति । संतरं उववज्जमाणा जहघ्णेणं पक्कं समयं, उक्कोसेणं असंखेज्जा समया अंतरं कट्टु उववज्जन्ति । निरंतरं उववज्जमाणा जहघ्णेणं दो समया, उक्कोसेणं असंखेज्जा समया अणुसमयं अविरहियं निरंतरं उववज्जन्ति ।

५. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा जं समयं कडजुम्मा तं समयं तेयोगा, जं समयं तेयोगा तं समयं कडजुम्मा ? [उ०] णो तिणट्टे समट्टे ।

एकताळीशमुं शतक प्रथम उद्देशक.

राशियुग्मना प्रकार.

चार राशियुग्म
कहेवानुं कारण.

१. [प्र०] हे भगवन् ! केठलां राशियुग्मो कहां छे ? [उ०] हे गौतम ! चार राशियुग्मो कहां छे, ते आ प्रमाणे-यावत्-१ कृतयुग्म अने यावत्-४ कल्योज. [प्र०] हे भगवन् ! सा हेतुथी कृतयुग्म अने यावत्-कल्योज-ए चार राशियुग्मो कहेलां छे ? [उ०] हे गौतम ! जे राशिमांथी चार चार संख्यानो अपहार करतां छेवटे चार बाकी रहे ते राशियुग्म कृतयुग्म कहेवाय छे, अने यावत्-जे राशिमांथी चार चार संख्यानो अपहार करतां छेवटे एक बाकी रहे ते राशियुग्म कल्योज कहेवाय छे. हे गौतम ! ते कारणथी यावत्-कल्योज कहेवाय छे.

कृतयुग्मरूप नैर-
यिकोनो उपपात.

२. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मराशिप्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम *व्युत्क्रांतिपदमा उपपात कहां छे तेम अही पण कहेवो.

३. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केठला उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! चार, आठ, बार, सोळ, संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे.

सान्तर के निरन्तर
उत्पाद.

४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते जीवो सांतर-अन्तरसहित उत्पन्न थाय छे के निरंतर-अन्तराहंत उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ सांतर उत्पन्न थाय छे अने निरंतर पण उत्पन्न थाय छे. सांतर उत्पन्न थता तेओ जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट असंख्य समयनुं अंतर करीने उत्पन्न थाय छे, अने निरंतर उत्पन्न थता जघन्य बे समय सुधी अने उत्कृष्ट संख्याता समय सुधी निरंतर-प्रतिसमय अविरहितपणे उत्पन्न थाय छे.

कृतयुग्म अने ज्योज
राशिनो परस्पर
संबंध छे.

५. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो जे समये कृतयुग्मराशिरूप होय ते समये ज्योजराशिरूप होय अने जे समये ज्योजराशिरूप होय ते समये कृतयुग्मराशिरूप होय ? [उ०] हे गौतम ! ते अर्थ समर्थ-यथार्थ नथी.

६. [प्र०] जं समयं कडजुम्मा तं समयं दावरजुम्मा, जं समयं दावरजुम्मा तं समयं कडजुम्मा ? [उ०] नो तिण्ठे समट्ठे ।
 ७. [प्र०] जं समयं कडजुम्मा तं समयं कलियोगा, जं समयं कलियोगा तं समयं कडजुम्मा ? [उ०] णो तिण्ठे समट्ठे ।
 ८. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा क्खि उववज्जन्ति ? [उ०] गोयमा ! से जहा नामप पवप पवमाणे-एवं जहा उववा-
 यसप जाव-‘नो परपयोगेणं उववज्जन्ति’ ।
 ९. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं आयजसेणं उववज्जन्ति, आयजसेणं उववज्जन्ति ? [उ०] गोयमा ! नो आयजसेणं
 उववज्जन्ति, आयजसेणं उववज्जन्ति ।
 १०. [प्र०] जइ आयजसेणं उववज्जन्ति किं आयजसं उवजीवंति, आयजसं उवजीवंति ? [उ०] गोयमा ! नो
 आयजसं उवजीवंति, आयजसं उवजीवंति ।
 ११. [प्र०] जइ आयजसं उवजीवंति किं सलेस्सा अलेस्सा ? [उ०] गोयमा ! सलेस्सा, नो अलेस्सा ।
 १२. [प्र०] जइ सलेस्सा किं सकिरिया अकिरिया ? [उ०] गोयमा ! सकिरिया नो अकिरिया ।
 १३. [प्र०] जइ सकिरिया तेणेव भवग्गहणेणं सिज्जंति, जाव-अंतं करेति ? [उ०] णो तिण्ठे समट्ठे ।
 १४. [प्र०] रासीजुम्मकडजुम्मअसुरकुमारा णं भंते ! कओ उववज्जन्ति ? [उ०] जहेव नेरतिया तहेव निरवसेसं । एवं
 जाव-पंचिदियतिरिक्खजोणिया । नवरं वणस्सइकायिया जाव-असंखेज्जा वा अणंता वा उववज्जन्ति, सेसं एवं चेव । मणुस्सा
 वि एवं चेव, जाव-‘नो आयजसेणं उववज्जन्ति, आयजसेणं उववज्जन्ति’ ।
 १५. [प्र०] जइ आयजसेणं उववज्जन्ति, किं आयजसं उवजीवंति आयजसं उवजीवंति ? [उ०] गोयमा ! आय-
 जसं पि उवजीवंति, आयजसं पि उवजीवंति ।

६. [प्र०] जे समये कृतयुग्मरूप होय ते समये द्वापरयुग्मरूप होय अने जे समये द्वापरयुग्म होय ते समये कृतयुग्मरूप होय ?
 [उ०] ए अर्थ समर्थ नथी.

कृतयुग्म अने द्वापर
युग्मनो संबंध होय?

७. [प्र०] जे समये कृतयुग्मराशिरूप होय ते समये कल्योजराशिरूप होय अने जे समये कल्योजरूप होय ते समये कृतयुग्म-
 राशिरूप होय ? [उ०] ए अर्थ समर्थ नथी.

कृतयुग्म अने कल्यो-
ज राशिनो संबंध
होय ?

८. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो केवी रीते उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोइ एक प्लवक (कूदनार) होय अने ते
 जेम कूदतो कूदतो पोताने स्थानके जाय छे—इत्यादि जेम *उपपातशतकमां कहुं छे तेम बधुं अहीं समजवुं. यावत्-पोतानी मेळे उत्पन्न
 थाय छे, पण परप्रयोगथी उत्पन्न थता नथी.

जीवनो उपपात
केवी रीते थाय ?

९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते जीवो आत्माना यशथी-संयमथी उत्पन्न थाय छे के आत्माना अयशथी-असंयमथी उत्पन्न थाय छे ?
 [उ०] हे गौतम ! तेओ आत्माना यशथी उत्पन्न थता नथी, पण आत्माना अयशथी उत्पन्न थाय छे.

उपपातनो हेतु
आत्मानो असंयम-

१०. [प्र०] जो तेओ आत्माना असंयमथी उत्पन्न थाय तो शुं आत्मसंयमनो आश्रय करे छे के आत्माना असंयमनो आश्रय करे
 छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ आत्मसंयमनो आश्रय करता नथी पण आत्माना असंयमनो आश्रय करे छे.

आत्मसंयम के आ-
त्मसंयमनो आ-
श्रय करे छे ?

११. [प्र०] जो तेओ आत्माना असंयमनो आश्रय करे छे तो शुं तेओ लेश्यावाळा छे के लेश्यारहित छे ? [उ०] हे गौतम !
 तेओ लेश्यावाळा छे, पण लेश्यारहित नथी.

सलेइय के अलेइय ?

१२. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ लेश्यावाळा छे तो शुं तेओ क्रियावाळा छे के क्रियारहित छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ
 क्रियावाळा छे, पण क्रियारहित नथी.

सलेइय सक्रिय होय
के अक्रिय ?

१३. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ क्रियावाळा छे तो शुं तेओ तेज भवमां सिद्ध थाय छे, यावत्-कर्मनो अंत करे छे ? [उ०] हे
 गौतम ! ते अर्थ समर्थ नथी.

१४. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मराशि प्रमाण असुरकुमारो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम नैरयिको संबंधे
 कहुं तेम असुरकुमारो संबंधे पण बधुं जाणवुं. ए रीते यावत्-पंचेंद्रिय तिर्यंचयोनिको सुधी समजवुं. पण विशेष ए के, वनस्पतिकायिको
 असंख्याता के अनंता उत्पन्न थाय छे. बाकी बधुं तेमज समजवुं. ए रीते मनुष्यो संबंधे पण समजवुं. यावत्-आत्माना संयमथी उत्पन्न
 थता नथी पण आत्माना असंयमथी उत्पन्न थाय छे.

कृतयुग्मराशिरूप
असुरकुमारी
उत्पत्ति.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ आत्माना असंयमथी उत्पन्न थाय छे तो शुं तेओ आत्मसंयमनो आश्रय करे छे के आत्माना
 असंयमनो आश्रय करे छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ आत्मसंयमनो पण आश्रय करे छे अने आत्माना असंयमनो पण आश्रय करे छे.

मनुष्योना उपपातनुं
कारण आत्मानो
असंयम.

१६. [प्र०] जइ आयजसं उवजीवंति किं सलेस्सा अलेस्सा ? [उ०] गोयमा ! सलेस्सा वि अलेस्सा वि ।
 १७. [प्र०] जइ अलेस्सा किं सकिरिया अकिरिया ? [उ०] गोयमा ! नो सकिरिया, अकिरिया ।
 १८. [प्र०] जइ अकिरिया तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झंति, जाव—अंतं करेति ? [उ०] हुंता सिज्झंति, जाव—अंतं करेन्ति ।
 १९. [प्र०] जइ सलेस्सा किं सकिरिया, अकिरिया ? [उ०] गोयमा ! सकिरिया, नो अकिरिया ।
 २०. [प्र०] जइ सकिरिया तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झंति, जाव—अंतं करेन्ति ? [उ०] गोयमा ! अत्येगइया तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झंति, जाव—अंतं करेन्ति, अत्येगइया नो तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झंति, जाव—अंतं करेन्ति ।
 २१. [प्र०] जइ आयजसं उवजीवंति किं सलेस्सा अलेस्सा ? [उ०] गोयमा ! सलेस्सा नो अलेस्सा ।
 २२. [प्र०] जइ सलेस्सा किं सकिरिया, अकिरिया ? [उ०] गोयमा ! सकिरिया, नो अकिरिया ।
 २३. [प्र०] जइ सकिरिया तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झंति, जाव—अंतं करेति ? [उ०] नो इण्ढे सम्ढे । घाणमंतर—जोइसिय—वैमाणिया जहा नेरइया । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति ।

इक्कचत्तालीसइमे रासीजुम्मसए पढमो उद्देशओ समत्तो ।

आत्मसंयमी मनुष्यो
सलेइय छे के अलेइय ?

१६. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ आत्मसंयमनो आश्रय करे छे तो शुं तेओ लेइयासहित छे के लेइयारहित छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ लेइयासहित छे अने लेइयारहित पण छे.

लेइयारहित मनुष्यो
सक्रिय के अक्रिय ?

१७. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ लेइयारहित छे तो शुं तेओ क्रियावाळा छे के क्रियारहित छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ क्रियासहित नथी, पण क्रियारहित छे.

क्रियारहितनी सिद्धि.

१८. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ क्रियारहित छे तो शुं तेओ तेज भवमां सिद्ध थाय छे, यावत्—सर्व दुःखनो अंत करे छे ? [उ०] हे गौतम ! हा, तेओ सिद्ध थाय छे यावत्—सर्व दुःखनो अंत करे छे.

लेइयावाळा मनुष्यो
नी सक्रियता.

१९. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ लेइयावाळा छे तो शुं तेओ सक्रिय छे के अक्रिय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ सक्रिय छे पण अक्रिय नथी.

सक्रिय ते भवमां
सिद्ध थाय के नहिं ?

२०. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ सक्रिय छे तो शुं तेओ तेज भवमां सिद्ध थाय छे, यावत्—सर्व दुःखनो अंत करे छे ? [उ०] हे गौतम ! केटलाक तेज भवमां सिद्ध थाय छे, यावत्—सर्व दुःखनो अंत करे छे अने केटलाक ते भवमां सिद्ध थता नथी अने यावत्—सर्व दुःखनो अंत करता नथी.

आत्मसंयमी सले-
इय छे के अलेइय छे ?

२१. [प्र०] जो तेओ आत्माना असंयमनो आश्रय करे छे तो शुं तेओ लेइयासहित छे के लेइयारहित छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ लेइयासहित छे, पण लेइयारहित नथी.

सलेइय मनुष्यनी
सक्रियता.

२२. [प्र०] जो तेओ लेइयासहित छे तो शुं तेओ सक्रिय छे के अक्रिय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ सक्रिय छे, पण अक्रिय नथी.

सक्रिय मनुष्य ते
भवमां सिद्ध थाय के
नहिं ?

२३. [प्र०] जो तेओ सक्रिय छे तो शुं तेओ तेज भवमां सिद्ध थाय छे, यावत्—सर्व दुःखनो अंत करे छे ? [उ०] हे गौतम ! ते अर्थ समर्थ नथी. वानव्यंतरो, ज्योतिषिको अने वैमानिको—ए वधा नैरयिकोनी पेठे जाणवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

एकतालीशमा राशियुग्मशतकमां प्रथम उद्देशक समाप्त.

बीओ उद्देशो ।

१. [प्र०] रासीजुम्मतेओयनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं च्चव उद्देशओ भाणियधो । नवरं परिमाणं तिन्नि वा सत्त वा पक्कारस वा पन्नरस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववज्जंति । संतरं तद्देव ।

द्वितीय उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! राशियुग्ममां त्र्योजराशिप्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! पूर्वनी पेठे आ संबंधे उद्देशक कहेवो. विशेष ए के परिमाण—त्रण, सात, अगियार, पंदर, संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. सांतर संबंधे तेमज जाणवुं.

त्र्योजराशिप्रमाण
नैरयिको उत्पाद.

२. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा जं समयं तेयोगा तं समयं कडजुम्मा, जं समयं कडजुम्मा तं समयं तेयोगा ? [उ०] णो इण्ठे समट्ठे ।

३. [प्र०] जं समयं तेयोया तं समयं दावरजुम्मा, जं समयं दावरजुम्मा तं समयं तेयोया ? [उ०] णो इण्ठे समट्ठे । एवं कलियोगेण वि समं, सेसं तं चेव जाव-वेमाणिया । नवरं उववाओ सव्वेसिं जहा वक्कंतीए । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ४१-२।

वीओ उद्देशो समत्तो ।

२. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो जे समये त्र्योजराशिप्रमाण छे ते समये कृतयुग्मप्रमाण छे के जे समये कृतयुग्म छे ते समये त्र्योजप्रमाण छे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी.

३. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो जे समये त्र्योजराशिप्रमाण छे ते समये द्वापरयुग्मप्रमाण छे अने जे समये द्वापरयुग्मराशि-प्रमाण छे ते समये त्र्योजराशिप्रमाण छे ? [उ०] हे गौतम ! ते अर्थ समर्थ नथी. ए रीते कल्योज राशिनी साथे पण समजवुं. अने बाकी बधुं वैमानिको सुधी तेमज जाणवुं. परन्तु बधाओनो उपपात *व्युत्क्रांतिपदमां कह्या प्रमाणे जाणवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

कृतयुग्म अने त्र्योज राशिनी परस्पर संबन्ध.

त्र्योज अने द्वापर-युग्मनो परस्पर संबन्ध.

एकताळीशमा शतकमां द्वितीय उद्देशक समाप्त.

तईओ उद्देशो ।

१. [प्र०] रासीजुम्मदावरजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जन्ति ? [उ०] एवं चेव उद्देशओ । नवरं परिमाणं दो वा छ वा दस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववज्जंति; संवेहो ।

२. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा जं समयं दावरजुम्मा तं समयं कडजुम्मा, जं समयं कडजुम्मा तं समयं दावरजुम्मा ? [उ०] णो इण्ठे समट्ठे । एवं तेयोएण वि समं, एवं कलियोगेण वि समं । सेसं जहा पढमुद्देसए जाव-वेमाणिया । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ४१-३।

तईओ उद्देशो समत्तो ।

तृतीय उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! राशियुग्ममां द्वापरयुग्मराशिप्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! पूर्वनी पेठे उद्देशक कहेवो. पण परिमाण—बे, छ, दस, संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. अने संवेध पण कहेवो.

२. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो जे समये द्वापरयुग्म छे ते समये कृतयुग्म छे, के जे समये कृतयुग्म छे ते समये द्वापरयुग्म छे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी. ए रीते त्र्योजराशि अने कल्योजराशि साथे पण समजवुं. बाकी बधुं प्रथमोद्देशकनी पेठे यावत्-वैमानिको सुधी समजवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

द्वापरयुग्मराशि प्रमाण नैरयिकोनो उत्पाद.

द्वापरयुग्म अने कृत-युग्मनो परस्पर संबन्ध.

तृतीय उद्देशक समाप्त.

चउत्थो उद्देशो ।

१. [प्र०] रासीजुम्मकलिओगनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं चेव । नवरं परिमाणं—एक्को वा पंच वा नव वा तेरस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा उववज्जन्ति, संवेहो ।

२. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा जं समयं कलियोगा तं समयं कडजुम्मा, जं समयं कडजुम्मा तं समयं कलियोगा ?

चतुर्थ उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! राशियुग्ममां कल्योजप्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं. परन्तु परिमाण—एक, पांच, नव, तेर, संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. संवेध पूर्वनी पेठे जाणवो.

२. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो जे समये कल्योजराशिप्रमाण छे ते समये कृतयुग्मराशिप्रमाण छे अने जे समये कृतयुग्मराशि-

कल्योज प्रमाण नैरयिकोनो उत्पाद.

कल्योज अने कृतयु-ग्मनो परस्पर संबन्ध.

[૩૦] નો ઇણદ્દે સમદ્દે । एवं तेयोपण वि समं, एवं दावरज्जुम्भेण वि समं । सेसं जहा पढमुहेसप जाव-वेमाणिया । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । ૪૧-૪।

ચતુર્થો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પ્રમાણ છે તે સમયે કલ્પોજરાશિપ્રમાણ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી. એ રીતે ત્ર્યોજ અને દ્વાપરયુગ સાથે પણ કહેવું. બાકી બધું પ્રથમોદ્દેશકની પેઠે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

ચતુર્થ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પંચમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કણ્હલેસ્સરાસીજ્જુમ્મકહ્હુમ્મનેરહયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્જન્તિ ? [૩૦] ઉવવાઓ જહા ધૂમપ્પમાપ, સેસં જહા પढમુહેસપ । असुरकुमारणं तहेव, एवं जाव-वाणमंतराणं । मणुस्साण वि जहेव नेरहयाणं 'आयमजसं उवजीवन्ति । अलेस्सा, अकिरिया, तेणेव भवग्गहणेणं सिज्જन्ति एवं न भाणियध्वं । सेसं जहा पढमुहेसप । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । ૪૧-૫।

પંચમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પંચમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! રાશિયુગ્મમાં કૃતયુગ્મપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાલા નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] ધૂમપ્રમાણી પેઠે ઉપપાત જાણવો. બાકી બધું જેમ પ્રથમોદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ કહેવું. અસુરકુમારો સંબંધે પણ તેમજ જાણવું. એ રીતે યાવત્-વાનવ્યંતરો સુધી સમજવું. જેમ નૈરયિકોને કહ્યું તેમ મનુષ્યો સંબંધે પણ સમજવું. તેઓ આત્માના અસંયમનો આશ્રય કરે છે. 'તે લેશ્યારહિત છે, ક્રિયારહિત છે અને તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે' એટલું ન કહેવું. બાકી બધું પ્રથમોદ્દેશકની પેઠે સમજવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

પંચમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

છઠ્ઠો ઉદ્દેસો ।

૧. કણ્હલેસ્સતેયોપહિ વિ પવં ચેવ ઉદ્દેસઓ । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । ૪૧-૬।

છઠ્ઠો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

છઠ્ઠો ઉદ્દેશક.

૧. કૃષ્ણલેશ્યાવાલા રાશિયુગ્મમાં ત્ર્યોજયુગ્મપ્રમાણ (નૈરયિકો) સંબંધે પણ પૂર્વ પ્રમાણે ઉદ્દેશક કહેવો. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૪૧-૬.

ષષ્ઠ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

સત્તમો ઉદ્દેસો ।

૧. કણ્હલેસ્સદાવરજ્જુમ્મેહિ પવં ચેવ ઉદ્દેસઓ । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । ૪૧-૭।

સત્તમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

સાતમો ઉદ્દેશક.

૧. દ્વાપરયુગ્મપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાલા (નૈરયિકો) સંબંધે પણ એમજ ઉદ્દેશક કહેવો. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

સાતમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

કૃષ્ણલેશ્યાવાલા
કૃતયુગ્મ પ્રમાણ નૈર-
યિકોનો ઉત્પાદ.

ત્ર્યોજરાશિ પ્રમાણ
કૃષ્ણલેશ્યાવાલા નૈર-
યિકોનો ઉત્પાદ.

अट्ठमो उद्देशो ।

१. कण्हलेस्सकल्लिओपद्धि वि एवं चेव उद्देशओ । परिमाणं संवेहो य जह्वा ओहिएसु उद्देशपसु । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । ४१-८।

अट्ठमो उद्देशो समत्तो ।

आठमो उद्देशक.

१. कल्प्योजराशिप्रमाण कृष्णलेस्यावाळा (नैरयिको) संबंधे पण एज रीते उद्देशक कहेवो. परिमाण अने संवेध औषिक उद्देशकर्मा कक्षा प्रमाणे जाणवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

कृष्णलेस्यावाळा
कल्प्योज प्रमाण नैर-
यिकोनो उरपाव.

आठमो उद्देशक समाप्त.

९-१२ उद्देशगा ।

जह्वा कण्हलेस्सेहि एवं नीललेस्सेहि वि चत्तारि उद्देशगा भाणियञ्चा निरवसेसा । नवरं नेरयाणं उववाओ जह्वा वालुयप्पभाप, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । ४१-१२।

९-१२ उद्देशा समत्ता ।

९-१२ उद्देशको.

जेम कृष्णलेस्यावाळाओ संबंधे जणाव्युं छे तेम नीललेस्यावाळाओ विषे पण चारे संपूर्ण उद्देशको कहेवा. परन्तु वालुकाप्रमानी पेठे नैरयिकोनो उपपात कहेवो. बाकी बधुं तेमज छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ४१-१२.

९-१२ उद्देशको समाप्त.

१३-१६ उद्देशगा ।

काउलेस्सेहि वि एवं चेव चत्तारि उद्देशगा कायञ्चा । नवरं नेरयाणं उववाओ जह्वा रयणप्पभाप, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । ४१-१६।

१३-१६ उद्देशा समत्ता ।

१३-१६ उद्देशको.

कापोतलेस्यावाळा संबंधे पण एज रीते चार उद्देशको कहेवा. परन्तु नैरयिकोनो उपपात रत्नप्रमानी जेम जाणवो, अने बाकी बधुं तेमज समजवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

१३-१६ उद्देशको समाप्त.

१७-२० उद्देशगा ।

१. [प्र०] तेउलेस्सरासीज्जुम्मकड्जुम्मअसुरकुमारा णं भंते ! कओ उववज्जन्ति ? [उ०] एवं चेव । नवरं जेसु तेउ-लेस्सा अत्थि तेसु भाणियञ्चं । एवं एए वि कण्हलेस्सासरिसा चत्तारि उद्देशगा कायञ्चा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । ४१-२०।

१७-२० उद्देशा समत्ता ।

१७-२० उद्देशको.

१. [प्र०] हे भगवन् ! राशियुग्ममां कृतयुग्मराशिप्रमाण तेजोलेस्यावाळा असुरकुमारो क्याथीं आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] पूर्वनी पेठे जाणवुं. परन्तु विशेष ए के जेओने तेजोलेस्या होय तेओ संबंधेज कहेवुं. ए रीते आ पण कृष्णलेस्या सरखा चार उद्देशको कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

कृतयुग्मराशिप्रमाण
तेजोलेस्यावाळा
असुरकुमारोने
उरपाव.

१७-२० उद्देशको समाप्त.

२१-२४ उद्देशगा ।

एवं पम्हलेस्साए वि चत्तारि उद्देशगा कायद्या । पंचिन्द्रियतिरिक्खजोगियाणं मणुस्साणं वेमाणियाणं च एएस्सि पम्हलेस्सा, सेसाणं नत्थि । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ४१-२४।

२१-२४ उद्देशा समत्ता ।

२१-२४ उद्देशको.

ए रीते पम्हलेस्या संबंधे पण चार उद्देशको कहेवा. पंचिन्द्रिय तिर्यचो, मनुष्यो अने वैमानिकोने पम्हलेस्या होय छे अने बाकीनाओने होती नथी. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

२१-२४ उद्देशको समाप्त.

२५-२८ उद्देशगा ।

जहा पम्हलेस्साए एवं सुक्कलेस्साए वि चत्तारि उद्देशगा कायद्या । नवरं मणुस्साणं गमओ जहा ओहिउद्देशएसु, सेसं तं चेष । एवं एए छसु लेस्सासु चउवीसं उद्देशगा, ओहिया चत्तारि, सव्वे ते अट्टावीसं उद्देशगा भवंति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ४१-२८।

२५-२८ उद्देशा समत्ता ।

२५-२८ उद्देशको.

जेम पम्हलेस्या संबंधे कहुं एम सुक्कलेस्याने विषे पण चार उद्देशको कहेवा. परन्तु मनुष्योने जेम औधिक उद्देशकमां कहुं छे तेम जाणवुं. अने बाकी बंधुं तेमज जाणवुं. ए रीते छ लेस्या संबंधे चार चार उद्देशको अने सामान्य चार उद्देशको—ए बधा मळीने २८ उद्देशको थाय छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

२५-२८ उद्देशको समाप्त.

२९-५६ उद्देशगा ।

१. [प्र०] भवसिद्धिरासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] जहा ओहिया पढमगा चत्तारि उद्देशगा तहेव निरवसेसं एए चत्तारि उद्देशगा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ४१-३२।

२. कण्हलेस्सभवसिद्धिरासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] जहा कण्हलेस्साए चत्तारि उद्देशगा भवंति तहा इमे वि भवसिद्धिकण्हलेस्सेहि वि चत्तारि उद्देशगा कायद्या । ४१-३६।

३. एवं नीललेस्सभवसिद्धिपहि वि चत्तारि उद्देशगा कायद्या । ४१-४०।

४. एवं काउलेस्सेहि वि चत्तारि उद्देशगा । ४१-४४।

५. तेउलेस्सेहि वि चत्तारि उद्देशगा ओहियसरिसा । ४१-४८।

६. पम्हलेस्सेहि वि चत्तारि उद्देशगा । ४१-५२।

२९-५६ उद्देशको.

१. [प्र०] हे भगवन् ! भवसिद्धिक राशियुग्ममां कृतयुग्मराशिप्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] जेम पहेला चार औधिक उद्देशको कहा छे तेमज आ संबंधे पण आ चार उद्देशको संपूर्ण कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. २९-३२.

२. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मराशिप्रमाण कृष्णलेस्यावाळा भवसिद्धिक नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम कृष्णलेस्या संबंधे चार उद्देशको थाय छे तेम आ भवसिद्धिक कृष्णलेस्यावाळा जीवो संबंधे पण चार उद्देशको कहेवा. ३३-३६.

३. ए प्रमाणे नीललेस्यावाळा भवसिद्धिको संबंधे पण चार उद्देशको कहेवा. ३७-४०.

४. ए प्रमाणे कापोतलेस्यावाळा संबंधे पण चार उद्देशको कहेवा. ४१-४४.

५. एम तेजोलेस्यावाळा संबंधे पण औधिक समान चार उद्देशको कहेवा. ४५-४८.

६. ए रीते पम्हलेस्यावाळा संबंधे पण चार उद्देशको कहेवा. ४९-५२.

भवसिद्धिक कृतयुग्म
प्रमाण नैरयिको
उत्पाद.

कृष्णलेस्यावाळा
भवसिद्धिक कृतयुग्म
नैरयिको उत्पाद.

७. सुकलेस्सेहि वि चत्तारि उद्देशगा ओहियसरिसा । एवं एए वि भवसिद्धियहि वि अट्टावीसं उद्देशगा भवंति ।
'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । ४१-५६।

२९-५६ उद्देशा समत्ता ।

७. सुकलेस्यावाळा संबंधे पण औषिक सरखा चार उद्देशको कहेवा. अने एवी रीते भवसिद्धिको संबंधे अठ्यावीश उद्देशको थाय छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ५३-५६.

२९-५६ उद्देशको समाप्त.

५७-८४ उद्देशगा ।

१. [प्र०] अभवसिद्धियरासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] जहा पढमो उद्देशगो । नवरं मणुस्सा नेरइया य सरिसा भाणियद्धा । सेसं तहेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । एवं चउसु वि जुम्मेसु चत्तारि उद्देशगा ।

२. [प्र०] कण्हलेस्सअभवसिद्धियरासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं चेव चत्तारि उद्देशगा ।

३. एवं नीललेस्सअभवसिद्धियरासीजुम्मकडजुम्मनेरइयाणं चत्तारि उद्देशगा ।

४. काउलेस्सेहि वि चत्तारि उद्देशगा ।

५. तेउलेस्सेहि वि चत्तारि उद्देशगा ।

६. पम्हलेस्सेहि वि चत्तारि उद्देशगा ।

७. सुकलेस्सअभवसिद्धिय वि चत्तारि उद्देशगा । एवं एएसु अट्टावीसाए वि अभवसिद्धियउद्देशपसु मणुस्सा नेरइया-गमेणं नेयद्धा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । एवं एए वि अट्टावीसं उद्देशगा । ४१-८४।

५७-८४ उद्देशा समत्ता ।

५७-८४ उद्देशको.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मराशिप्रमाण अभवसिद्धिक नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] प्रथम उद्देशकोमां कइया प्रमाणे जाणवुं. परन्तु विशेष ए के, मनुष्यो अने नैरयिको समान रीते कहेवा, अने बाकी बंधुं तेमज जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ए रीते चारे युग्मोमां चार उद्देशको कहेवा.

अभवसिद्धिक कृत-
युग्म प्रमाण नैरयि-
कोनो उत्पाद.

२. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मराशिप्रमाण कृष्णलेस्यावाळा अभवसिद्धिक नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] एम चार उद्देशको कहेवा.

३. ए रीते नीललेस्यावाळा कृतयुग्मराशिप्रमाण अभवसिद्धिको संबंधे पण चार उद्देशको कहेवा.

४. एम कापोतलेस्यावाळा संबंधे पण चार उद्देशको कहेवा.

५. ए रीते तेजोलेस्यावाळा संबंधे पण चार उद्देशको समजवा.

६. पम्हलेस्यावाळा संबंधे पण एज प्रकारे चार उद्देशको कहेवा.

७. सुकलेस्यावाळा अभवसिद्धिको संबंधे पण चार उद्देशको कहेवा. ए रीते ए अठ्यावीशे अभवसिद्धिक उद्देशकोमां मनुष्यो नैर-यिकोना समान गमवडे जाणवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ए रीते ए अठ्यावीश उद्देशको थाया.

५७-८४ उद्देशको समाप्त.

८५-११२ उद्देशगा ।

१. [प्र०] सम्मदिट्ठीरासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं जहा पढमो उद्देशओ । एवं चउसु वि जुम्मेसु चत्तारि उद्देशगा भवसिद्धियसरिसा कायद्धा । सेवं भंते ! 'सेवं भंते' ! ति ।

८५-११२ उद्देशको.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मप्रमाण सम्यग्दृष्टि नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] जेम प्रथम उद्देशक कइयो छे तेम आ उद्देशक कहेवा. एम चारे युग्मोमां भवसिद्धिक समान चार उद्देशको कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

कृतयुग्म प्रमाण
सम्यग्दृष्टि नैरयि-
कोनो उत्पाद.

२. [प्र०] कणहलेस्ससम्मदिट्ठीरासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एए वि कणहलेस्ससरिसा चत्तारि वि उद्देसगा कायघा । एवं सम्मदिट्ठीसु वि भवसिद्धियसरिसा अट्ठावीसं उद्देसगा कायघा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति जाव-विहरइ । ८५-११२।

८५-११२ उद्देसा समत्ता ।

२. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मराशिप्रमाण कृष्णलेश्यावाळा सम्यग्दृष्टि नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] ए संबंघे पण कृष्णलेश्यावाळानी जेम चारे उद्देशको कहेवा. ए प्रमाणे सम्यग्दृष्टिओने विषे पण भवसिद्धिकनी पेठे अठ्यावीश उद्देशको करवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'—एम कहीने यावत्-विहरे छे.

८५-११२ उद्देशको समाप्त.

११३-१४० उद्देसगा ।

१. [प्र०] मिच्छादिट्ठीरासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं पत्थ वि मिच्छादिट्ठीअभिलावेणं अभवसिद्धियसरिसा अट्ठावीसं उद्देसगा कायघा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ११३-१४०।

११३-१४० उद्देसा समत्ता ।

११३-१४० उद्देशको.

कृतयुग्म प्रमाण
मिथ्यादृष्टि नैरयि-
कोनो उत्पाद.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मराशिप्रमाण मिथ्यादृष्टि नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] अहीं पण मिथ्यादृष्टिना अभिलाप-उच्चारणथी अभवसिद्धिकना समान अठ्यावीश उद्देशको कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

११३-१४० उद्देशको समाप्त.

१४१-१६८ उद्देसगा ।

१. [प्र०] कणहपक्खियरासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं पत्थ वि अभवसिद्धियसरिसा अट्ठावीसं उद्देसगा कायघा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । १४१-१६८।

१४१-१६८ उद्देसा समत्ता ।

१४१-१६८ उद्देशको.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मप्रमाण कृष्णपाक्षिक नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] अहीं पण अभवसिद्धिकना समान अठ्यावीश उद्देशको कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

१४१-१६८ उद्देशको समाप्त.

कृतयुग्म प्रमाण कृष्ण
पाक्षिक नैरयिको
उत्पाद.

१६९-१९६ उद्देसगा ।

१. [प्र०] सुक्कपक्खियरासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं पत्थ वि भवसिद्धियसरिसा अट्ठावीसं उद्देसगा भवंति । एवं एए सवे वि छन्नउयं उद्देसगसयं भवन्ति रासीजुम्मसयं । जाव-सुक्कलेस्सा सुक्कपक्खिय-

१६९-१९६ उद्देशको.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मप्रमाण सुक्कपाक्षिक नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] अहीं पण भवसिद्धिक सरस्वा अठ्यावीश उद्देशको थाय छे. ए प्रमाणे ए बधा मळीने १९६ उद्देशकोनुं राशियुग्मशतक थाय छे. यावत्-[प्र०] सुक्कलेश्यावाळा सुक्क-

कृतयुग्म प्रमाण सुक्क
पाक्षिक नैरयिको
उत्पाद.

રાસીજુમ્મકલિયોગવેમાણિયા જાવ-જહ સકિરિયા તેણેવ ભવગ્ગહેણેણં સિજ્જંતિ, જાવ-અંતં કરેતિ ? [૩૦] ણો ઇણદ્દે સમદ્દે ।
'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

ભગવં ગોયમે સમણં ભગવં મહાવીરં તિક્ખુત્તો આયાહિણ-પયાહિણં કરેહ, કરેત્તા વંદતિ નમંસતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા एवं
વયાસી-‘एवमेयं भंते ! तहमेयं भंते ! अवितहमेयं भंते ! असंदिग्धमेयं भंते ! इच्छियमेयं भंते ! पडिच्छियमेयं भंते !
इच्छिय-पडिच्छियमेयं भंते ! सच्चे णं एसमद्वे, जे णं तुज्जे वदह'त्ति कट्टु अपूतिवयणा खलु अरिहंता भगवंतो, समणं भगवं
महावीरं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरह । रासीजुम्मसयं समत्तं । सच्चाए
भगवईए अट्टतीसं सतं १३८ सयाणं, उद्देसगाणं १९२५ । १६९-१९६ ।

ચુલસીય(ઈ)સયસહસ્સા પદાણ પવરવરણાણદંસીર્હિ । ભાવાભાવમણંતા પન્નત્તા ઇત્થમંગમિ ॥

તવનિયમવિણયવેલો જયતિ સદા નાણવિમલવિપુલજલો । હેતુસતવિપુલવેગો સંઘસમુદ્ધો ગુણવિસાલો ॥

इगचत्तालीसमं सयं समत्तं

भगवती समत्ता ।

*ળમો ગોયમાઈણં ગણહરાણં, ણમો ભગવઈણ વિવાહપન્નત્તીણ, ણમો દુવાલસંગસ્સ ગણિપિડગસ્સ ।

कुम्मसुसंठियचलणा अमलियकोरंटवेत्तसंकासा । सुयदेवया भगवई मम मतिमिरं पणासेउ ॥

પન્નત્તીણ આહમાણં અટ્ટુહં સયાણં દો દો ઉદ્દેસગા ઉદ્દિસિજ્જન્તિ । ણવરં ચઉત્થે સપ પઠમદિવસે અટ્ટ, વિતિયદિવસે
દો ઉદ્દેસગા ઉદ્દિસિજ્જન્તિ । નવમાઓ સતાઓ આરહં જાવહયં જાવહયં પવેહ તાવતિયં તાવતિયં ઇગદિવસેણં

પાક્ષિક કલ્પોજરાશિપ્રમાણ વૈમાનિકો યાવત્-જો ક્રિયાવાળા છે તો શું તેઓ તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે, યાવત્-સર્વ દુઃખોનો અંત કરે
છે ? [૩૦] એ અર્થ સમર્થ નથી. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

ભગવાન્ ગૌતમ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરે છે, પ્રદક્ષિણા કરી વાંદે છે, વાંદી નમે છે, નમીને ભગવાન્ ગૌતમ
આ પ્રમાણે બોલ્યા—'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે પ્રકારેજ છે, હે ભગવન્ ! એ સત્યજ છે, હે ભગવન્ ! તે અસંદિગ્ધ છે, હે
ભગવન્ ! તે મને ઇચ્છિત છે, હે ભગવન્ ! તે મને પ્રતીચ્છિત-સ્વીકૃત છે, હે ભગવન્ ! તે ઇચ્છિત અને પ્રતીચ્છિત છે, હે ભગવન્ ! તે સત્ય
છે કે તમે જે કહો છો, 'અરિહંત ભગવંતોની વાણી પવિત્ર હોય છે. 'અપુવ્વવયણ' એવો પાઠ સ્વીકારીએ તો અરિહંત ભગવંતોની વાણી અપૂર્વ હોય
છે'—એમ કહી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને (ફરી વાર) વાંદે છે, નમે છે અને વાંદી તથા નમી સંયમ અને તપપૂર્વક આત્માને ભાવિત કરતા
વિહરે છે. રાશિયુગ્મશતક સમાપ્ત. સર્વ ભગવતીના મઠીને † ૧૩૮ ઉદ્દેશકો અને ૧૯૨૫ શતકો થાય છે. ૧૬૯-૧૯૬.

ઉત્તમોત્તમ જ્ઞાનવડે સર્વદર્શી પુરુષોએ આ અંગમાં ચોરાશી લાખ પદો કહ્યા છે. તેમજ અનન્ત-અપરિમિત ભાવ-વિધિ અને નિષેધો કહેલા છે.

તપ, નિયમ અને વિનયરૂપ વેલા-ભરતીવાળા, નિર્મલ જ્ઞાનરૂપ વિપુલ પાણીવાળા, સેંકડો હેતુરૂપ મહાન વેગવાળા અને ગુણથી વિશાળ એવા સંઘસમુદ્ધનો જય થાય છે.

एकतालीशमुं शतक समाप्त.

श्रीभगवतीसूत्र समाप्त.

*ગૌતમાદિ ગણધરોને નમસ્કાર, ભગવતી વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિને નમસ્કાર, દ્વાદશાંગ ગણિપિટકને નમસ્કાર.

काचबानी पेठे सुंदर चरणकमलवाळी, नहि चोळायेल कोरंट वृक्षनी कळी समान एवी पूज्य श्रुतदेवी मारा मतिअज्ञाननो नाश करो.

વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિના આદિના આઠ શતકના બંબે ઉદ્દેશકોનો એક એક દિવસે ઉપદેશ કરાય છે. પરન્તુ પ્રથમ દિવસે ચોથા શતકના આઠ
ઉદ્દેશકો અને વીજે દિવસે બે ઉદ્દેશકો ઉપદેશાય છે. નવમા શતકથી આરંભી જેટલું જેટલું જાણી શકાય તેટલું તેટલું એક એક દિવસે ઉપ-

† અપુવ્વવયણાહિ ગ-હ ।

* અહીંથી આરંભી આગળનો પાઠ પુસ્તકના લેખકકૃત છે, તે સંબંધે ટીકાકાર જણાવે છે કે 'ળમો ગોયમાઈણં ગણહરાણં' ઇત્યાદયઃ પુસ્તકલેખકકૃતા નમસ્કારાઃ પ્રકાટાર્થશ્ચેતિ ન વ્યાખ્યાતાઃ' ।

† શતકલું પરિમાણ આ પ્રમાણે છે-પ્રથમના વત્રીશ શતકોમાં અવાન્તર-પેટા શતકો નથી અને તેત્રીશથી ઓગણચાલીશ સુધીના સાત શતકોમાં
બાર બાર અવાન્તર શતકો છે એટલે ૮૪ શતકો થયા. ચાલીશમાં શતકમાં એકવીશ અવાન્તર શતકો છે. એકતાલીશમાં શતકમાં અવાન્તર શતક
નથી. ૩૨-૮૪-૨૧-૧-૧ એ સર્વ શતકો મઠીને એકસો આઠત્રીશ શતકો થાય છે.

‡ અહીં પદોની સંખ્યા ચોરાશી લાખ કહી છે, પણ તેની ગણના શ્રી રીતે કરી છે તેનો કંઈપણ ધ્યાલ આવી શકતો નથી. તે સંબંધે ટીકાકાર જણાવે
છે કે પદોનું સ્વરૂપ વિશિષ્ટ સંપ્રદાયગમ્ય છે.

૪૭ મં. સુ.

ઉદ્દિસિજ્જતિ, ઉક્કોસેણં સતં પિ યગદિવસેણં, મહ્ધિમેણં દોહિં દિવસેહિં સતં, જહ્ધ્રેણં તિહિં દિવસેહિં સતં । એવં જાવ-વીસતિમં સતં । ણવરં ગોસાલો યગદિવસેણં ઉદ્દિસિજ્જતિ, જદ્દિ ઠિયો યગેણ ચેવ આયંબિલેણં અણુણ્ણચ્ચતિ । અહ્ધ ણં ઠિતો આયંબિલેણં છદ્ધેણં અણુણ્ણચ્ચતિ । એકવીસ-બાવીસ-તેવીસતિમાહં સતાહં એકેકદિવસેણં ઉદ્દિસિજ્જન્તિ । ચઠવીસતિમં સયં દોહિં દિવસેહિં છ છ ઉદ્દેસગા । પંચવીસતિમં દોહિં દિવસેહિં છ છ ઉદ્દેસગા । બંધિસયાહં અટ્ટસયાહં યગેણં દિવસેણં, સેદ્ધિ-સયાહં બારસ યગેણં, યગિદિયમહાજુમ્મસયાહં બારસ યગેણં; એવં વેદિયાણં બારસ, તેહિંદિયાણં બારસ, ચઠરિંદિયાણં બારસ યગેણ, અસન્નિપંચિદિયાણં બારસ, સન્નિપંચિદિયમહાજુમ્મસયાહં એકવીસં યગદિવસેણં ઉદ્દિસિજ્જન્તિ, રાસીજુમ્મસતં યગદિ-વસેણં ઉદ્દિસિજ્જતિ ॥

વિયસિયઅરવિંદકરા નાસિયતિમિરા સુયાહિયા દેવી । મજ્જં પિ દેઝ મેહં બુહવિબુહ્ણમંસિયા ણિચ્ચં ॥

સુયદેવયાપ યમિમો જીપ યસાણ સિચ્ચિચ્ચયં નાણં । અણ્ણં પવયણદેવી સંતિકરી તં નમંસામિ ॥

સુયદેવયા ય જક્કલો કુંભધરો બંભસંતિ વેરોટ્ટા । વિજ્ઞા ય અંતહુંડી દેઝ અવિગ્ધં લિહંતસ્સ ॥

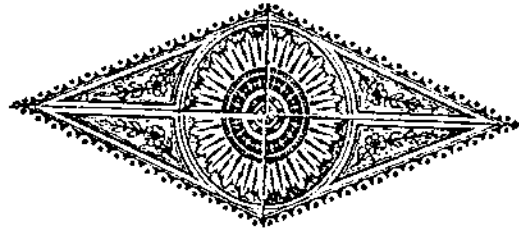
દેશાય છે, ઉત્કૃષ્ટપણે શતકનો પણ એક દિવસે ઉપદેશ કરાય છે. મધ્યમપણે બે દિવસે શતકનો અને જઘન્યપણે ત્રણ દિવસે શતકનો ઉપ-દેશ કરાય છે. એમ વીશમા શતક સુધી જાણવું. પરન્તુ પંદરમા ગોશાલક શતકનો એક દિવસે ઉપદેશ કરાય છે. જો બાકી રહે તો તેનો એક આયંબિલ કરીને ઉપદેશ કરાય છે, છતાં બાકી રહે તો બે આયંબિલ કરીને ઉપદેશ કરાય છે. એકવીશમા, બાવીશમા અને તેવીશમા શતકનો એક એક દિવસે ઉપદેશ કરાય છે. ચોવીશમું શતક એક એક દિવસે છ છ ઉદ્દેશકો વડે એમ બે દિવસે ઉપદેશાય છે. પચીશમું શતક છ છ ઉદ્દેશકો વડે બે દિવસે ઉપદેશાય છે. બંધિશતકાદિ આઠ શતકો એક દિવસે, શ્રેણિશતાદિ બાર શતકો એક દિવસે, એકેન્દ્રિયના બાર મહાયુગ્મશતકો એક દિવસે, એમ બેન્દ્રિય, તેન્દ્રિય, ચઠરિન્દ્રિય અને અસંજી પંચેન્દ્રિયના બાર બાર શતકો તથા સંજી પંચેન્દ્રિયના એકવીશ મહાયુગ્મશતકો અને રાશિયુગ્મશતકો એક એક દિવસે ઉપદેશાય છે.

જેના હાથમાં વિકસિત કમઠ છે, જેણે અજ્ઞાનનો નાશ કર્યો છે અને બુધ-પંડિતો અને વિબુધ-દેવોએ જેને હમેશાં નમસ્કાર કર્યો છે એવી શ્રુતાધિષ્ઠિત દેવી મને પણ બુદ્ધિ આપો.

અમે શ્રુતદેવતાને પ્રણામ કરીએ છીએ, જેની કૃપાથી જ્ઞાનની શિક્ષા મળી છે. અને તે સિવાય શાન્તિ કરનાર પ્રવચનદેવીને પણ નમસ્કાર કરું છું.

શ્રુતદેવતા, કુંભધર યક્ષ, બ્રહ્મશાન્તિ વૈરોટ્ટ્યા, વિદ્યા અને અંતહુંડી લેખકને અવિગ્ન આપો.

શ્રીવ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિનામ પંચમ અંગનો અનુવાદ સમાપ્ત.

परिशिष्ट १

भगवतीसूत्रमां आवेला पारिभाषिक शब्दो.

श०	पृ०	श०	पृ०	श०	पृ०
अइकाय	द्वि० १२३.	अण्चासायणाविणय	च० २७९.	अणंतरबंध	च० ११४.
अउअ	द्वि० १५३.	अणह्य	प्र० २८३.	अणंतरसिद्ध	च० २२०.
अउअंग	"	अणह्यफल	प्र० २७९.	अणंतरागम	द्वि० १८३.
अकतिसंचिय	च० १२१, १२२.	अणत्ता	तृ० ३६३.	अणंतराहार	तृ० ३०३.
अकम्म	तृ० ३.	अणवज्ज	च० ६.	अणंतराहारय	च० २९२.
अकम्मभूमि	तृ० ११५, च० २६३.	अणवठप्पारिह	च० २७५.	अणंतरोगाढ	प्र० ५९, च० २९२.
अकसाइ	तृ० १३६, च० २८७.	अणसण	च० २७६.	अणंतरोवगाढ	तृ० ३०३.
अकामनिकरण	तृ० २५.	अणाउत्त	तृ० ५.	अणंतरोववज्जग	तृ० ३०३, ३४०, च० २९८.
अकिरिय	तृ० ७.	अणागयद्धा	च० २३८.	अणंतरोववज्जय	च० ३३८.
अकिरिया	प्र० २८४.	अणागारोवउत्त	द्वि० २८२, तृ० ७१, ३०२, च० २६७.	अणतसंसार	द्वि० ३४.
अकिरियावादि	च० ३०२.	अणागारोवओग	च० ३४, ९९.	अतित्य	च० २६३.
अकोस	तृ० ९८.	अणागारोवओगनिव्वत्ति	च० ९३.	अतिवाय	तृ० ३.
अगुरुलहुअ	प्र० २००, ३१०.	अणादीयवीससाबंध	च० ५७.	अतिहिसंविभाग	तृ० ९.
अगुरुयलहुयगुण	प्र० ३१०.	अणाभियोत्तिअ	द्वि० ९८.	अत्तकड	च० ३९.
अगुरुअलहुअपज्जव	प्र० २३५.	अणाभोग	च० २७४.	अत्तत्तासंबुड	द्वि० ७८.
अगिगकुमार	द्वि० ११०, ११३, च० ४४.	अणाभोगनिव्वत्तियाउय	तृ० १९.	अत्तागम	द्वि० १८३.
अगिगकुमारी	द्वि० ११०.	अणारंभ	द्वि० २९६.	अत्थणित्तर	द्वि० १५३.
अगिगमाणव	द्वि० १२३.	अणालोइयपडिकंत	द्वि० २०९.	अत्थणित्तरंग	"
अगिगसीह	द्वि० १२३.	अणाहारय	तृ० २, च० ४६, च० २७०.	अत्थपडिणीय	तृ० ९३.
अग्गेयी	तृ० १८९, ३१४.	अणित्थंथ	च० २०४.	अत्थिअ	प्र० १६८.
अचक्खुदंसण	प्र० ३०९.	अणिदाय	प्र० ९८.	अत्थिकाथ	प्र० २२३.
अचक्खुदंसणी	द्वि० २८०, तृ० ३०२.	अणियाण	प्र० २३९.	अत्थोउगह	तृ० ५९.
अचरिम	द्वि० ३४, २८२, तृ० ३०३, च० ४८, ५१, २९३.	अणुत्तरोववाइय	द्वि० १८७, २६०, तृ० ३५७.	अद्धचक्खवाला	च० २१३, ३२५.
अचित्त	प्र० २७९, च० ६४.	अणुत्तरविमाण	द्वि० ३१५.	अद्धमागहा	द्वि० १८१.
अचित्ताहार	तृ० ३२४.	अणुभाग	प्र० १३१.	अद्धा	प्र० १६८.
अचेयकड	च० ६.	अणुभागकम्म	प्र० १३२.	अद्धाकाल	तृ० १३४.
अचेल	तृ० ९८.	अणुभागनामनिहत्त	द्वि० ३३९.	अद्धासमय	प्र० ३१०, तृ० ३२१, ३९९, च० २९६.
अचुअ	प्र० १०८, द्वि० ५१.	अणुभागनामनिहत्ताउय	द्वि० ३३१.	अदिण्णादाण	प्र० १६६, तृ० २७६.
अच्छ	तृ० ३८७.	अणुभाव	प्र० ८१.	अधम्मत्थिकाय	प्र० ३०५, ३१३, तृ० ३१५, ३२१, च० ५८, ९८, २१६, ३३५.
अजीवदव्वदेस	प्र० ३१०.	अणुमाणइत्ता	च० २७४.	अधिकरण	च० २.
अजीवपज्जव	च० २३६.	अणुव्वय	प्र० १०९.	अधिकरणी	च० २.
अजोगी	च० २६७.	अणेसणा	प्र० २८२.	अनागारोवओथ	प्र० २०१.
अज्झवसाण	तृ० १३३, च० १४२.	अणेसणिज्ज	द्वि० १९९.	अनागयद्धा	प्र० १६८.
अज्झवसाणावरणिज्ज	तृ० १३०.	अणंतपएसिय	तृ० २७०.	अनिहारिम	प्र० २३७.
अट्ट	च० २८१.	अणंतर	प्र० १५२.	अनंतपएसिय	द्वि० २१४, २१५, २१६, २१७.
अट्टज्जाण	द्वि० ७०.	अणंतरखेत्तोगाढ	द्वि० ३४६.	अनंतरोववज्जग	द्वि० १८६.
अट्टपएसिअ	तृ० २६४ च० १०७	अणंतरखेदोववज्जग	तृ० ३४२.	अनीहारिम	च० २७६.
अट्टमभत्त	द्वि० ५६.	अणंतरनिग्गय	तृ० ३४१.	अन्नउत्थिअ	प्र० २२३, द्वि० १९३, २०८.
अट्टमभत्तिअ	च० १०.	अणंतरपज्जत्त	तृ० ३०३.		तृ० ३६, ८१, ११८.
अट्टमंअट्टम	प्र० २४१, द्वि० २१.	अणंतरपज्जत्तय	च० २९३.	अन्नगिलायय	च० ९.
अट्टियकम्प	च० २६२.	अणंतरपरंपरअणुववज्जग	तृ० ३४०.	अन्नत्थदंडवेरमण	तृ० ९.
अडड	द्वि० १५३.	अणंतरपरंपरअनिग्गय	तृ० ३४१.	अन्नाणलद्धि	तृ० ६५.
अडडंग	द्वि० १५३.	अणंतरपरंपरखेदोववज्जग	तृ० ३४२.		

श०	पृ०
अभ्राणलक्ष्मीय	तृ० ६८.
अज्ञानियवाह.	च० ३०२.
अज्ञानि	तृ० ६०.
अपएस	द्वि० २८६.
अपचक्रखण	प्र० २१०, द्वि० २९८.
अपचक्रखणी	द्वि० २९८, तृ० ९.
अपचक्रखणकिरिया	द्वि० २०३.
अपचक्रखणणिव्वत्तियाउय	द्वि० २९९.
अपच्छिममारणतियसंलेहणा	तृ० ९.
अपजत्त	द्वि० १८६, तृ० ६३.
अपडिसेवय	च० २६३.
अपढम	च० ४८.
अपमत्तसंजम	द्वि० ८१.
अपमत्तसंजय	द्वि० ८१.
अपमाय	प्र० २३६.
अपरित्त	द्वि० २८१.
अपरिग्गह	द्वि० २२६.
अपाणय	तृ० ३८८.
अप्पकम्मतराय	तृ० ३९.
अप्पकिरिया	च० ८६.
अप्पचक्रखणकिरिया	प्र० ९२.
अप्पडिवद्धया	च० ३७.
अप्पडिहयवरनाणदंसणधर	प्र० १८.
अप्पट्टीअ	तृ० १९३, ३४६.
अप्पनिज्जरा	द्वि० २६०.
अप्पवेदण	द्वि० २५६, २६०.
अप्पवेयणतराय	तृ० ३९.
अप्पसत्थकायविणय	च० २८०.
अफासुअ	द्वि० १९९.
अवहिल्लिस्स	प्र० २४०.
अवाहा	द्वि० २७६.
अवाहूणिआ	द्वि० २७६.
अवुद्धजागरिआ	तृ० २५५.
अवोहिआ	प्र० २०७.
अच्चकखण	प्र० १६६.
अच्चकखणदाण	प्र० १९६.
अच्चिन्तरय	च० २७८.
अभवसिद्धिय	प्र० १६७, द्वि० ३४, २७४, द्वि० २८०. तृ० ६५, ३०२, च० ६, च० २८४.
अभासय	द्वि० २८१.
अभिगम	प्र० २०७, तृ० १६४.
अभिग्गह	प्र० १२, द्वि० २६.
अमरवड्	द्वि० १२३.
अमाइमिच्छादिद्विउववज्जग	द्वि० १८६.
अमायिसम्मदिद्विउववज्जग	च० १२.
अमिअगह	द्वि० १२३.
अमिअवाहण	द्वि० १२३.
अमोह	द्वि० १२०.
अरति	तृ० ९८.
अरहंत	प्र० ३.
अरहा	प्र० २३४, तृ० २.

श०	पृ०
अरिहंत	प्र० ३०३.
अरिहंतचेइअ	द्वि० ५३, ५८.
अरुहंत	प्र० ४.
अरुवि	प्र० ३०५.
अरुविदव्व	प्र० २०१.
अरुवीअजीवदव्व	च० २०९.
अलाभ	तृ० ९८.
अल्लियावणबंध	तृ० १०२, १०३.
अल्लोय	तृ० २३१.
अवत्तव्वगसंचिय	च० १२१.
अवत्तदंसण	च० १५.
अवव	द्वि० १५३.
अववंग	द्वि० १५३.
अलेस्स	च० २६८, २८६, ३०३.
अल्लोय	तृ० २३१.
अवद्वियपरिणाम	च० २६८.
अवसप्पिणी	द्वि० ३४.
अत्राय	तृ० ५९, २७७.
अविग्गह	प्र० १५२.
अविग्गहगति	प्र० १७८.
अविभागपलिच्छेद	द्वि० १२१.
अविरदअ	प्र० ८४.
अविराहिअसंजम	प्र० १०८.
अविराहिअसंजमासंजम	प्र० १०८.
अवीरिय	प्र० १९४.
अविमुद्धलेस्स	तृ० ३४०.
अविमुद्धलेस्सतराग	प्र० ९२.
अवीचिदव्व	तृ० ३५२.
अवीचीपंध	तृ० १९१.
अवेद	तृ० १३५.
अव्वत्त	च० २७४.
अव्वायाह	तृ० ३६०, च० ७५, ७६.
असतीपोसणया	तृ० ८३.
असदपरिणय	द्वि० २२२.
असत्तिपंचिदियाअप्पज्जत्तग	च० १९८.
असत्तिपंचिदियापज्जत्तग	च० १९८.
असत्ति	द्वि० २८०, तृ० ३०२.
असायावेयणिज्ज	तृ० २०.
असासय	तृ० ११, १८१.
असि	द्वि० ११६.
असिद्ध	प्र० १६७.
असिद्धि	प्र० १६७.
असिपत्त	द्वि० ११६.
असुत्तकाल	प्र० १०५.
असुरकुमार	प्र० ६७, द्वि० २८, २९, ४८, ५२, ६५, ११५, १२१, २४०, २४७, २५९, २२६, ३४४, ३४८, च० ६०, ६९, ११५.
असुरकुमारावास	प्र० १५३.

श०	पृ०
असुरकुमारी	द्वि० ११५, १२१.
असेलेसिपडिवणय	प्र० १९६, च० २२०, २२१.
असोगवडंसय	द्वि० १०१.
असोच्चाकेवलि	तृ० १२८.
असंखेजपएसिअ	द्वि० २७९, तृ० २६९.
असंग	द्वि० १२०.
असंजम	प्र० २७४.
असंजय (त)	प्र० ७६, १०८, द्वि० १८०, २७९, तृ० १०, च० ७०.
असंजयमवियद्वेदेव	प्र० १०९.
असंबुड	प्र० ८१, तृ० ७, २९, च० १६.
असंसारसमावण्णग	प्र० ७६.
असंसारसमावज्जग	च० २२०.
अस्सायावेयणिज्ज	प्र० ८१.
अहक्खायसंजय	च० २६२.
अहव्वणवेद	प्र० २३१.
अहातच्च	च० १५.
अहिगरणि	तृ० २.
अहिगरणिआ	प्र० १९२, तृ० ७९.
अंक्वडंसय	द्वि० १३०.
अंजण	द्वि० १२३.
अंतकड	प्र० २२९.
अंतकिरिया	प्र० १०८.
अंतराइय	द्वि० २७६, च० ९९, ३४.
अंतोमुहुत्त	प्र० ६९.
अंतोसल्लमरण	प्र० २३७.
अंब	द्वि० ११६.
अंबरिध	द्वि० ११६.
आ	
आइच्च	द्वि० २८०.
आउकाइय	प्र० १५५.
आउक्खय	प्र० २४६.
आउत्त	द्वि० ७८, तृ० २३.
आउय	च० २८९.
आउयबंधय	द्वि० ३३१.
आउयाय	प्र० १७०.
आउर	च० २७४.
आओवक्कम	च० १२१.
आकंपइत्ता	च० २७४.
आगम	तृ० ९४.
आगरिस	च० २५७.
आगारभावपडोयार	द्वि० ३२५, तृ० २०.
आगासत्थिकाय	तृ० ३२५, च० ५८, ९८, २३५.
आगासपएस	द्वि० १८८.
आजीविय	तृ० ३८६, ३९१.
आजीवियोवासय	तृ० ८३.
आजीवियोवासिया	तृ० ३६७.
आजीवियसमय	तृ० ८३.
आणपाणय	तृ० ३०९.

श०	पृ०
आणापाणु	तृ० २७१, च० २३६.
आणय-पाणय-आरण-अक्षुअ	च० ६९.
आणा	तृ० ८३.
आदितियमरण	तृ० ३३३, ३३२.
आपुच्छणा	च० २७५.
आभिणिबोहियणाण	प्र० १५१, तृ० ५९, १३०, च० ३४, ९९.
आभिणिबोहियणाणपज्जव	प्र० ३०९.
आभिणिबोहियणाणलद्धीय	तृ० ६७.
आभिणिबोहियणाणी	द्वि० २८१, ३१२ तृ० ७४.
आभिणिबोहियणाणपज्जव	तृ० ७५.
आभियोग	द्वि० ९८, ११५.
आभोगनिव्वत्तियाउय	तृ० ९९.
आयअजस	च० ३६१.
आयकम्म	द्वि० ९७, च० १२१, २८३.
आयजस	च० ३६१.
आयह्वीय	तृ० १९३.
आयत	च० २०४.
आयतसंठाणकरण	च० ९४.
आयप्पयोग	द्वि० ८७, च० २८३.
आयप्पयोगनिव्वत्तिय	च० ३.
आयय	च० २०७.
आयरियपडिणीय	तृ० ९३, १८३.
आयरीय-उवज्जाय	द्वि० २१०.
आयसरीरखेतोगाढ	द्वि० ३४६.
आयाणभंडभत्तनिकखेवणासमिअ	प्र० २३९.
आयार	च० २१४.
आयाहिकरणी	च० ३.
आयाहिणपयाहिण	प्र० ३३.
आयंबिल	द्वि० २१.
आराहअ	प्र० ११४.
आराहणा	प्र० ८३, द्वि० ९३, तृ० ११८.
आराहय	द्वि० ३४, २८, तृ० ८५.
आरंभ	द्वि० ७६.
आरंभिया	द्वि० २०३.
आलसियत्त	द्वि० २६०.
आलोइयपडिक्कंत	द्वि० १७, २१, ९३, ९८, २०९
आलावणबंध	तृ० १०२.
आलयणया	च० ३७.
आलयणादोस	च० २७४.
आलयणारिह	च० २७४, २७५, २७८.
आवकहिअ	च० २७६.
आवत्त	द्वि० १२३.
आवति	च० २७४.
आवलिया	प्र० ३०४, द्वि० ३२१, २२०, २४८, च० ३३६.
आवत्तिया	च० २७५.
आवीत्तियमरण	द्वि० ३३२.
आसव	प्र० २७७.
आहाकम्म	प्र० २१० द्वि० २०९.
आहारयसमुत्थाय	च० २५९.

श०	पृ०
आहारपज्जत्ति	च० १५.
आहारय	प्र० १५८, च० २७०, तृ० ३३२, २, च० ४६.
आहारयमीसय	तृ० ३३२.
आहारसज्जा	च० ३४, ९९.
आहारसन्नोवउत्त	द्वि० ४१२, च० २८६.
आहोहिय	प्र० १३७, तृ० २५, तृ० ३६५, च० ७२.
इ	
इच्छा (सामाचारी)	च० २७५.
इत्तरिअ	च० २७६.
इत्थिवेद	प्र० २७१.
इत्थिवेदकरण	च० ९४.
इत्थी	प्र० २७२, तृ० १८.
इत्थीपच्छाकड	तृ० ९५.
इरिआवहिआ.	प्र० २१९.
इरिआसमिअ	प्र० २३९.
इसिपन्भारा	द्वि० ४८.
इहभविआउय	प्र० २०४.
इहलोगपडिणीय	तृ० ९३.
इंगालकम्म	तृ० ८३.
इंद	तृ० १८१, ३१४.
इंदिय	च० ३९.
इंदियलद्धी	तृ० ६६, ७०.
इंदियजवणिज्ज	च० ७५.
इंदियपडिसंलीणया	च० २७७.
ई	
ईरियावहिया	द्वि० ७८, तृ० ३, ५, २३, च० ७०.
ईरियावहियबंधय	द्वि० २७४.
ईरियावहियाबंध	तृ० ९४.
ईरियासमिअ	द्वि० ७८.
ईसाण	प्र० २९६, द्वि० २३, २७, १२९, १३०, तृ० १८९, ३५३.
ईसाणकप्प	द्वि० २१, २९.
ईसाणत्रडें(डिं)सय	द्वि० २३, २९, च० ३९.
ईसिपन्भारा	च० ३४.
ईसीपन्भारा	प्र० ३१३, द्वि० ३२७.
ईहा	तृ० ५९, २७७.
ईहा-अवाय	च० ३४.
उ	
उक्किट्टा	द्वि० २८, ५८.
उकुडुयासणिय	च० २७७.
उग्गह	प्र० २४, तृ० ५९, २७७, च० ५, ९९, ३४.
उग्ग	च० १९८.
उच्चयबंध	तृ० १०३.
उज्जुआयता	च० २१३, ३२५.
उज्जोअ	द्वि० २४६.
उट्टाण	च० ९९.
उत्तरगुणपचक्खाण	तृ० ८.
उत्तरगुणपचक्खाणी	तृ० ९.
उत्तरपग(य)डिबंध	च० ५७.
उत्तरवेउट्ठिय	द्वि० २८.

श०	पृ०
उदइय	च० ३२.
उदय	च० २३१.
उदयनिप्पन्न	च० ३२, २३१.
उदहिकुमार	द्वि० ११७, १२३, च० २८.
उदहिकुमारी	द्वि० ११७.
उदयार्णतरपच्छाकड	प्र० १२१. द्वि० १८७.
उदीरणाभविय	प्र० १२१.
उदीरिज्जमाण	प्र० ४१.
उवसंपया	च० २७५.
उप्पत्तिया	तृ० २७६ च० ३४.
उप्पल	द्वि० १५३.
उप्पलंग	द्वि० १५३.
उप्पायपव्वय	च० २६.
उम्माद	तृ० ३४३.
उरगजातिआसीविस	तृ० ५६.
उयट्ट	प्र० ५५.
उवउत्त	द्वि० १८६.
उवओग	प्र० १४३, च० २१.
उवओगगुण	प्र० ३०६.
उवओगनिव्वत्ति	च० ९३.
उवओगलक्खण	प्र० ३०९.
उवओगाया	तृ० २९४.
उवक्कमिआ	प्र० १३२.
उपगरणदव्वोमोयरिया	च० २७६.
उवज्जायपडिणीयं	तृ० ९३, १८३.
उवभोगपरिभोगपरिमाण	तृ० ९.
उवमिय	द्वि० ३२२.
उवरिमगेविज्जय	प्र० १०८.
उववाइय	च० २७७.
उववाय	प्र० १०७.
उववायविरहकाल	प्र० २२२.
उववायसभा	प्र० २९९, द्वि० १७, २९, च० ५३.
उवसमिअ	च० २७३ च० ३२.
उवसामग	च० २७३.
उवसंतकसाअ	प्र० १२७.
उवसंतकसाइ	तृ० १३६.
उवसंतमोह	द्वि० १८७.
उवसंतवेद	तृ० १३६.
उवहि	च० ६४.
उवहीपचक्खाण	च० ३७.
उव्वट्ट	प्र० १७६.
उसिण	तृ० १९९.
उसिणपरिसह	तृ० ९८.
उस्सप्पिणी	प्र० २२७, द्वि० ५२, ११५, २४८, ३२३, च० ११६.
ऊ	
ऊसास	द्वि० ३२१.
ऊसासनीसास	द्वि० ३२१.
ए	
एगओ(यओ)खहा	च० २१३.
एगओ(यओ)वंका	च० २१३.

श०	पृ०
एगगुणकवखड	प्र० ५९.
एगगुणकालय	द्वि० २२०, च० २२३.
एगपएसोगाढ	द्वि०, २१९, २२१ च० २२२.
एगंतदंड	तृ० ७.
एगंतपंडिअ	प्र० १८९ तृ० ७.
एगंतबाल	तृ० ७, ११, च० ३३, ७१.
एगिदिअदेस	प्र० ३१०.
एगिदियपदेस	प्र० ३१०.
एयणा	च० ३५.
एसणा	प्र० २८२.
एसणासमिअ	प्र० २३९.
एसणिज	प्र० २१०.

ओ

ओगाहणाठाणालय	द्वि० २२२.
ओगाहणानामनिअत्ताउय	द्वि० ३३१.
ओग्गह	प्र० २७८.
ओदइय	च० २३९.
ओमोदरिया	च० २७६.
ओराल	तृ० ३३२.
ओरालिय	प्र० ११५ तृ० १९०, च० ३.
ओरालियपोग्गलपरियट्ट	तृ० २७१.
ओरालियमीसय	तृ० ३३२.
ओरालियसरीर	द्वि० २६० च० ३, ४, ९९.
ओरालियसरीरकरण	च० ९३.
ओरालियसरीरचलणा	च० ३६.
ओसपिणी	प्र० २२७, द्वि० १५५, २४८, ३२३, तृ० २०, च० ११६, २३८.
ओहारिणी	प्र० २९१.
ओहि	प्र० १५२ द्वि० ५७, च० २७.
ओहिअन्नाणि	तृ० ३०२.
ओहिणाणि	द्वि० २८१.
ओहिदंसणपज्जव	प्र० ३०९.
ओहिदंसणि	द्वि० २८०, तृ० ३०२.
ओहिनाणपज्जव	प्र० ३०९.
ओहिनाणलद्धि	द्वि० १०१, १०२.
ओहिमरण	तृ० ३३२, ३३३.

क

ककसवेयणिज	तृ० १९, ३१२.
कडजुम्म	च० ५९.
कडजुम्मकडजुम्म	च० ३३८.
कडजुम्मतेओग	च० ३३८.
कडजुम्मदावरजुम्म	च० ३३८.
कडजुम्मकलियोग	"
कण्हपक्खीय	च० २८६, ३०३, तृ० ३०१.
कण्हराइ	द्वि० ३०७.
कण्हलेस (इस)	प्र० ७८, १०२, २०१, द्वि० ९०, तृ० ७१, २७७, च० ३४, ९९, २८६.
कतिकिरिय	च० ३१.
कतिसंचिय	च० १२१, १२२.
कप्पातीतगवेमाणिय	तृ० ४३.

श०	पृ०
कपोववत्तिआ	प्र० १९०.
कम्म	प्र० ४, द्वि० २००, २२५, च० ९९.
कम्मआसीविस	तृ० ५६, ५७.
कम्मकडा	प्र० १७४.
कम्मकरण	द्वि० २५८.
कम्मग	प्र० २०२.
कम्मगसरीरकरण	च० ९३.
कम्मट्टिति	तृ० २७६.
कम्मण	प्र० २०२.
कम्मत्ता	प्र० ५५.
कम्मदब्बवरगणा	प्र० ५४.
कम्मनिव्वत्ति	च० ९१.
कम्मनिसेअ	द्वि० २०६.
कम्मपगढी	प्र० १३१, द्वि० १७३, २७५, तृ० ९७, च० ७.
कम्मपइट्टिय	प्र० १७९.
कम्मभूमि	च० १९६, २६३.
कम्मय	तृ० १९०, ३३२, च० ३.
कम्मसरीरचलणा	च० ३६.
कम्मविउसग्ग	च० २८२.
कम्मसंगहिअ	प्र० १७०.
कम्मापोग्गलपरियट्ट	तृ० २७१.
कम्मिया	प्र० २८०, तृ० २७६.
कम्मोवचय	द्वि० २७३, २७४.
कायकिलेस	च० २७७.
करण	प्र० २३९.
करणसच्च	च० ३७.
कल्लणफलविवागसंजुत्त	तृ० ३८.
कलिओग	च० ५९, २१५, ३११.
कलियोगकडजुम्म	च० ३३८.
कलियोगकलिओग	"
कलियोगतेओगे	च० ३३८.
कलियोगदावरजुम्म	"
कसायकरण	च० ९४.
कसायकुसील	च० २४१.
कसायनिव्वत्ति	च० ९१.
कसायपक्खखाण	च० ३७.
कसायपडिसंलीणया	च० २७७.
कसायविउसग्ग	च० २८२.
कसायसमुग्घाय	प्र० २६१, च० ८२, च० २५९.
कसायाया	तृ० २९४.
काइया	प्र० १९२, तृ० ७९, च० ३०.
काउलेस्स	प्र० १०२, १५१, द्वि० ९०, तृ० ३०१, च० ५४.
काम	तृ० ३३.
कामकंखिय	प्र० १८३.
कामपिवासिअ	प्र० १८३.
कामी	तृ० २४.
कायकरण	द्वि० २५८.
कायगुत्त	प्र० २३९.
कायजोय	प्र० १५१, च० ३.

श०	पृ०
कायजोगचलणा	च० ३६.
कायजोगनिव्वत्ति	च० ९३.
कायजोगि	प्र० १५१, तृ० ३०९, च० ८१.
कायपडिसंलीणया	च० २७८.
कायप्पयोग	द्वि० २७३.
काययोगि	प्र० १५५.
कायविणय	च० २७८.
कायसमञ्जाहरणया	च० ३७.
कायसमिअ	प्र० २३९.
कायसुप्पणिहाण	च० ६५.
काल	प्र० १३, द्वि० १२३, १२६.
कालकरण	च० ९३.
कालतुल्लया	तृ० ३५५.
कालपरमाणु	च० ११२.
कालेयणा	च० ३५.
कालोय	तृ० २५८.
कालवाल	द्वि० १२२.
कालातिकंत	तृ० ५.
कालादेस	द्वि० २३३, २८६.
किन्नर	प्र० २७७, द्वि० १२३.
किच्चिसिया	प्र० ११०.
किमाहार	तृ० ३५२.
किंपुरिस	प्र० २७७.
किरिया	प्र० ९५, द्वि० ७३, ७५, ७६, च० ९, ३०.
अजीवपाओसिआ	द्वि० ७४.
अणुरयकायकिरिया	द्वि० ७४.
अहिगरणिआ	द्वि० ७४.
अंतकिरिआ	द्वि० ७६.
काइआ	द्वि० ७४, २७६.
जीवपाओसिआ	द्वि० ७४.
दुप्पउत्तकायकिरिया	द्वि० ७४.
निव्वत्तणाहिगरणकिरिया	द्वि० ७४.
सहत्थपाणाइवायकिरिया	द्वि० ७४.
परहत्थपाणाइवायकिरिया	द्वि० ७४.
परहत्थपारिआवणिया	द्वि० ७४.
सहत्थपारिआवणिया	"
पाओसिआ	द्वि० ७४.
पाणाइवायकिरिया	द्वि० ७४, २०६.
पारिआवणिआ	द्वि० ७४.
संयोजणाहिगरणकिरिया	द्वि० ७४.
किरियावादि	च० ३०२.
किजोणिअ	तृ० ३५२.
किठितिय	तृ० ३५२.
किंपरिणाम	तृ० ३५२.
किंपुरिस	द्वि० १२३.
कीयगड	द्वि० २०९.
कुत्तिथावण	तृ० १७३.
कुलगर	द्वि० १५५.
कुलपरिणीय	तृ० ९३.
कुसील	च० २४०.
कूडागारदिहंत	च० ५१.
केवलणाण	प्र० १५९.

श०	पृ०
केवलणाणी	द्वि० २८१.
केवलणाणपञ्चव	प्र० ३०९.
केवलदंसणपञ्चव	प्र० ३०९.
केवलदंसणी	द्वि० २८०.
केवलपञ्चत्त	प्र० २३७.
केवलिसमुग्घाय	प्र० २६१, च० २५९.
केवलि	द्वि० १७०, १८८, ३४७, तृ० ९५, च० ७२.
केवलीउवासग	द्वि० १८३, तृ० १२८.
केवलीउवासिया	द्वि० १८३, तृ० १२८.
केवलीसावय	द्वि० १८३, तृ० १२८.
केवलीसाविया	द्वि० १८३, तृ० १२८.
केसरिआ	प्र० २३२.
केसवाणिज	तृ० ८३.
कोरव्व	च० ११८.
को(ल)वाल	द्वि० १२२.
कोसल	तृ० ३८७.
कोहकसाइ	तृ० ३०२.
कोहवसट्ट	तृ० २६०.
कोहविचेग	तृ० १९, ३९, २७६. च० ३४, ३७.
कोहोवउत्त	प्र० १४४.
कंखपओस	प्र० ८, २३२.
कंखामोहणिज	प्र० ११३.
कंतारभत्त	द्वि० २०९.
कंदप्प	द्वि० ११५.
कुंभ	द्वि० ११६.

ख

खइअ	च० २७३.
खओवसम	प्र० १२४.
खओवसमिअ	प्र० १२७ च० २०३.
खमा	च० ३७.
खमापणया	च० ३७.
खवग	च० २७३.
खस्सर	द्वि० ११६.
खहय्य	तृ० ४३.
खित्तेयणा	च० ३५.
खीणकसाइ	तृ० १३६.
खीणमोह	द्वि० १८७.
खीणवेद	तृ० १३६.
खुड्डाजुम्म	च० ३११.
खुड्डागकडजुम्मनेरइय	प्र० ३११.
खुड्डागतेओगनेरइय	प्र० ३११.
खुड्डागकलिओगनेरइय	प्र० ३११.
खुड्डागदावरजुम्मनेरइय	प्र० ३११.
खेत्तहाणाउय	द्वि० २२२.
खेत्तुल्लय	तृ० ३५५.
खेत्तातिकंत	तृ० ५.
खेत्तादेस	द्वि० २३३.
खेत्तपरमाणु	च० ११२.
खेत्तल्लोय	तृ० २२८.

श०	पृ०
खेत्तावीचियमरण	तृ० ३३२.
खंध	प्र० २१५, तृ० ३४७.
खंधदेस	प्र० ३१०.
खंधपएस	प्र० ३१०.
ग	
गणपडिणीय	तृ० ९३.
गणहर	प्र० १४.
गतिपरिणाम	तृ० ३.
गतिनामनिहत्ताउय	द्वि० ३३१.
गम्भवकंतिय	तृ० ४३.
गहअलहुअपञ्चव	प्र० २३५.
गरुयत्त	तृ० २५८.
गहल	प्र० २७७.
गिद्धपट्ट	प्र० २३७.
गिलाणपडिणीय	तृ० ३.
गिलाणभत्त	द्वि० २०९.
गीअजस	द्वि० १२३.
गीअरइ	द्वि० १२३.
गुण	तृ० ८१.
गुणरयणसंवच्छर	प्र० २५८.
गुत्त	प्र० २३९.
गुत्तंबयारि	प्र० २३९ द्वि० ७८.
गुत्तिदिय	प्र० २३९.
गुरुयलहुअ	प्र० २००.
गंधकरण	च० ९४.
गंधपज्जव	प्र० २३५.
गंधव्व	तृ० ४३.

घ

घणवाय	प्र० १६८, च० ४२.
घणवायवल्लय	च० ४२.
घणोदहि	प्र० १६८.
घाइ	प्र० १२४.
घोरतवस्सि	प्र० ३३.
घोरवंभचेरवासि	प्र० ३३.
घोस	द्वि० १२३.

च

चउक्किरिय	तृ० ८७.
चउट्टाणवडिअ	प्र० ९८.
चउत्थभत्त	प्र० ६८, च० ९०.
चउत्थंचउत्थ	प्र० २४१.
चउनाणोवगअ	प्र० ३३.
चउपएसिअ	द्वि० २१४, तृ० २६२, च० ३०२.
चउरंस	च० २०४, २०७, २०९.
चउरिंदिय	प्र० ७३, च० १९८.
चउवीसइमंचउवीसइम	प्र० २४१.
चक्क	प्र० २४, द्वि० ११९.
चक्कवाल	च० २१३, ३२५.
चक्खिंदियवसट्ट	तृ० २६०.
चक्खुदंसण	च० ३४, ९९.
चक्खुदंसणी	द्वि० २८०, तृ० ३०२.
चत्तुकिरिय	प्र० १११.
चमर	द्वि० ३, ५, ४७, १०६ १२७, १२२.

श०	पृ०
चरण	प्र० २३९.
चरम	तृ० ३३९.
चरित्तपडिणीय	तृ० ९३.
चरित्तमोह	प्र० ६५.
चरित्तमोहणीज	द्वि० १७२ तृ० ९७.
चरित्तलद्धी	द्वि० ६६.
चरित्तलद्धीय	तृ० ६८.
चरित्तविणय	च० २७८.
चरित्तसंपन्न	प्र० २७८.
चरित्तसंपन्नया	च० ३७.
चरित्ताचरित्त	प्र० ८०.
चरित्ताचरित्तलद्धी	तृ० ६६.
चरित्ताचरित्तलद्धीय	तृ० ६९.
चरित्ताया	तृ० २९४.
चरित्ताहारणा	तृ० १९८.
चरिम	द्वि० ३४, २८२ तृ० ३०३, च० ८८, ३९३ च० ४८, ५१.
चरिमकम्म	द्वि० १८४.
चरिमणिजरा	द्वि० १८४.
चलणा	च० ३६.
चवला	द्वि० २८.
चाउज्जाम	प्र० २०७ द्वि० २५० च० ११६, २६०.
चारण	च० ११८.
चारित्तपज्जव	प्र० २३६.
चित्त	द्वि० १२३, च० ५१.
चित्तपक्ख	द्वि० १२२.
चितासुविण	च० १५.
चुलसीतिसमज्जिअ	च० १२५.
चूअवडेंसय	द्वि० ११०.
चूलिअ	द्वि० १५३.
चूलिअंग	द्वि० १५३.
चेयकड	च० ६.
चोत्तीसइमंचोत्तीसइम	प्र० २४१.
चोदसपुवि	प्र० ३३, द्वि० ११०.
चंडा	द्वि० २८, १२७.
चंपयवडेंसय	द्वि० ११०.

छ

छउमत्थ	प्र० ४८, द्वि० १६९, १७२, १९३, तृ० २७ ५८, २५, ३६५ च० ७२.
छउमत्थकालिय	द्वि० ५६, च० १७.
छक्कसमज्जिअ	च० १२२.
छक्कोठी	प्र० २९८.
छट्टभत्त	प्र० ७४, च० १०.
छट्टंछट्ट	प्र० २४१, द्वि० १७, २६, ५६, च० ९.
छप्पएसिअ	तृ० २६३ च० १०५.
छज्ज	च० २७४.
छाउमत्थिअसमुग्घाय	प्र० २६१.
छुहापरिसह	तृ० ९८.
छेओवहावणासंजय	च० २६९.

श०	पृ०
छेदारिह	च० २७६.
छेवट्ट	प्र० १५८.
छंदणा	च० २७५.
ज	
जहणा	द्वि० २८.
जत्ता	च० ७५.
जम	द्वि० १२२, १२४, १३०, १०९, ११५.
जमकाइय	द्वि० ११५.
जमा	तृ० १८९.
जयणावरणिज्ज	तृ० १३०.
जरा	च० ५.
जलं	द्वि० १२३.
जलकंत	द्वि० १२३.
जलग्गभ	द्वि० १२३.
जलरूअ	द्वि० १२३.
जवणिज्ज	च० ७५.
जाइगोयनिहत्त	द्वि० ३३१.
जाहगोयनिहत्ताउय	द्वि० ३३१.
जाइनामनिउत्त	द्वि० ३३१.
जाइनामगोयनिउत्त	द्वि० ३३१.
जाइनामगोयनिउत्ताउय	द्वि० ३३१.
जागर	च० १६.
जागरियत्ता	तृ० २५९.
जातिआसीविस	तृ० ५६.
जायणा	तृ० ९८.
जायरुववडैसय	द्वि० १३१.
जाया	द्वि० १२७.
जीय	तृ० ९४.
जीव	प्र० ४, द्वि० ३४४, च० ३४.
जीवत्थिकाय	प्र० २००, तृ० ३१५, च० १८, २३६.
जीवदब्ब	च० २०१.
जीवनिव्वत्ति	च० ९३.
जीवपज्जव	च० २३५.
जीवप्पयोगबंध	च० १९४.
जीवाया	च० ३४.
जुगंतरपलोयणा	प्र० २८१.
जुम्मा	च० २९५.
जोइस	द्वि० २२७, २४७.
जोइसिय	प्र० ५६, द्वि० १४, ९०, २५२, तृ० ३०७.
जोगनिव्वत्ति	च० ९३.
जोगपच्चखाण	च० ३७.
जोगपडिसंलीणया	च० २७७.
जोगसच्च	च० ३७.
जोणी	द्वि० ३१८, तृ० १९१.
जोय	च० ३१.
जंधाचारण	च० ११९, १२०.
जंतपीलणकम्म	तृ० ८३.
जंबूदीव	प्र० ३१३.
जंभय	तृ० ३१६.

श०	पृ०
ण	
णउअ	द्वि० १५३.
णउअंग	द्वि० १५३.
णक्खत्त	द्वि० ११०.
णयंतर	प्र० १२५.
णरअ	प्र० ३३.
णागकुमार	प्र० ७५.
णाण	प्र० ७९, द्वि० १७०, तृ० ५९, ७४.
णाणदंसणधर	प्र० १३७.
णाणनिव्वत्ति	च० ९२.
णाणपज्जव	प्र० २३६.
णाणलद्धि	तृ० ६५.
णाणसंपत्तया	च० ३७.
णाणावरणिज्ज	द्वि० २७६, २८०.
णाणी	च० ४७.
णिओद	च० २३९.
णिकायण	प्र० ५४.
णिकाइति	प्र० ५४.
णिकार्यिसु	प्र० ५४.
णिकायेस्संति	प्र० ५४.
णिज्जरा	तृ० १३.
णिज्जरेति	प्र० ५४.
णियंठ	च० २४०.
णिहत्तण	प्र० ५४.
णिहत्तिसु	प्र० ५४.
णिहत्तेस्संति	प्र० ५४.
णेरइयसंसारसंचिट्टणकाल	प्र० १०५, ५३.
णेरइयाउअ	प्र० १८९.
त	
तणुवाअ	प्र० १६० तृ० २७७, च० ४२.
तणुवायवलय	च० ४२.
तत्तिव्वज्जवसाण	प्र० १८३.
तदुभयकड	च० ३९.
तदुभयारिह	च० २७५.
तदुभयप्पयोगनिव्वत्तिय	च० ३.
तदुभयाहिकरणी	च० ३.
तपक्खियउवासण	द्वि० १८३.
तपक्खियउवासिया	द्वि० १८३.
तपक्खियसावण	द्वि० १८३.
तपक्खियसाविण	द्वि० १८३.
तमतमा	द्वि० ३१५.
तमा	तृ० १८९, ३०५.
तमुक्काय	द्वि० ३०२ तृ० ३४४.
तयापाणय	तृ० ३८८.
तव	च० २७४.
तवस्सिपडिणीय	तृ० ९३.
तवारिह	च० २७५.
तव्विदीय	च० १५.
तसकाय	प्र० २१०.
तसपाणसमारंभ	तृ० ३.
तस्सेवी	च० २७४.
तायत्तीसय	द्वि० ३, ३७, तृ० १९६.

श०	पृ०
तिकिरिय	प्र० १९१, तृ० ८७.
तित्थ	प्र० १४, च० २६३.
तित्थगर	प्र० १८.
तिपएत्तिअ	द्वि० २१४, २१६, २१७, २१८, तृ० २६२ च० १०१.
तिरिक्खअसफिआउअ	प्र० १११.
तिरिक्खजोगियदब्बदेव	च० ३६.
तिरिक्खजोगियपवेसण	तृ० १५५.
तिरिक्खजोगियाउय	प्र० १११.
तिरिक्खसंसारसंचिट्टणकाल	प्र० १०५.
तिरियभवत्थ	तृ० ६४.
तिरियाउय	प्र० ९९, १११.
तिसइमंतिसइम	प्र० २४१.
तीतक्का	च० २३८.
तुरिअगइ	द्वि० १२३.
तुरिया	द्वि० २८.
तेइंदिय	प्र० ७३ च० १९८.
तेउ	प्र० ७७, द्वि० १२३.
तेउअ	प्र० २६२.
तेउकंत	द्वि० १२३.
तेउप्पभ	द्वि० १२३.
तेउयाअ	प्र० ३०४.
तेउलेस(स्स)	तृ० ३९, च० ४२, प्र० ७८, द्वि० ९०.
तेउलेस्सा	प्र० १०२ च० २९०.
तेउसीह	द्वि० १२३.
तेओगकडजुम्म	च० ३३८.
तेओगकलिओय	" "
तेओगदावरजुम्म	" "
तेओगतेओग	" "
तेयाकम्मत्ता	प्र० ५५.
तेअय	प्र० १४९.
तेयलेस्सा	प्र० ३३, तृ० ३६४.
तेयापोगलपरियट्ट	तृ० २७१.
तेयोय	च० ३११.
तंस	च० २०७, २०९.
तहक्कार	च० २७५.
थ	
थणियकुमार	प्र० ३०४, द्वि० १४, १७, १२३, २२६.
थणियकुमारी	द्वि० ११७.
थालपाणय	तृ० ३८८.
थेर	प्र० २०६.
थेरपडिणीय	तृ० ९३.
थोव	द्वि० ३२१, च० १३६.
द	
दक्खत्त	तृ० २६०.
दत्ति	प्र० २५५.
दप्प	च० २७४.
दरिसणावरणिज्ज	द्वि० १७३, २७६, २८७.
दविमाया	तृ० २९४.
दब्ब	प्र० ३, च० ३०१.

श०	पृ०
द्व्वकरण	च० १३.
द्व्वगिगदावणभा	तृ० ८३.
द्व्वट्टाणाउय	द्वि० २२२.
द्व्वद्विअ	प्र० २०८.
द्व्वपएस	प्र० १६८.
द्व्वपरसाणु	च० ११२.
द्व्वबंध	च० ५६.
द्व्ववेयणा	च० ३५.
द्व्वलेस्सा	प्र० २०१.
द्व्वलोय	तृ० २२८.
द्व्वविउसंग	च० २८२.
द्व्वविदितियमरण	तृ० ३३३.
द्व्वदेस	द्वि० २३३.
द्व्वभिग्गहचरय	च० २७७.
द्व्ववीचियमरण	तृ० ३३२.
द्व्विदिय	प्र० १८१.
द्व्वोमोयरिया	च० २७५.
द्व्वोहिमरण	तृ० ३३३.
दसपएसिय	च० १०८.
दसमभत्त	च० ९०.
दसमंदसम	प्र० २४१.
दाणामा	द्वि० ५५.
दावरजुम्म	च० ५९.
दावरजुम्मकडजुम्म	च० ३३८.
दावरजुम्मकलियोग	" "
दावरजुम्मतेओय	" "
दावरजुम्मदावरजुम्म	" "
दिद्विप्पहाण	प्र० ६१.
दिद्व	च० २७४.
दिद्वीकरण	च० ९४.
दिसा	तृ० १८८, द्वि० ११९, १२३.
दिसाकुमार	द्वि० ११९.
दिसाकुमारी	द्वि० ११९.
दिसिक्खय	तृ० ९.
दीवकुमार	द्वि० ११९, १२३, च० २७.
दीवकुमारी	द्वि० ११९.
दीवसमुद्द	द्वि० ३३४, तृ० ८८.
दुक्ख	तृ० ४.
दुक्खि	तृ० ४.
दुगुणकालय	च० २२३.
दुपच्चक्खाय	तृ० ७.
दुपएसोगाढ	च० २२२.
दुप्पएसिअ	द्वि० २१४, २१६, २१७, २२१, तृ० २६०, च० १०८.
दुप्पणिहाण	प्र० १२२, च० ६५.
दुब्बिक्खभत्त	द्वि० २०९.
दुल्लभबोहि	द्वि० ३४.
दुसमदुसमा	द्वि० ३२३, तृ० २०.
दुसमसुसमा	द्वि० ३२३.
दुसमा	द्वि० ३२३.
दुहओखहा	च० ३२५.
दुहओलोमपडिणीय	तृ० ९३.

४८ म० सू०

श०	पृ०
दुहओवका	च० २१३, ३२५.
देवअसज्जिआउअ	प्र० १११.
देवकिन्विसय	तृ० १८२.
देवपवेसण	तृ० १५६.
देवभवत्थ	तृ० ६४.
देवसंसारसंचिद्वणकाल	प्र० १०५.
देवाउय	प्र० १०९.
देवाधिदेव	तृ० २८९.
देविदोग्गह	च० ५.
देसपच्चक्खाण	प्र० १९०.
देसमूलगुणपच्चक्खाण	तृ० ८.
देसमूलगुणपच्चक्खाणि	तृ० ९.
देसावगासिय	तृ० ९.
देसुत्तरगुणपच्चक्खाण	तृ० ९.
देसुत्तरगुणपच्चक्खाणी	तृ० ९.
दोसालोयणा	च० २७४.
दंतवाणिज्जकम्म	तृ० ८३.
दंसण	प्र० ७९, द्वि० १७०, तृ० ९३.
दंसणंतर	प्र० १२५.
दंसणपज्जव	प्र० २३६.
दंसणपरिसह	तृ० ९७.
दंसणमोह	प्र० ६५.
दंसणमोहणिज्ज	प्र० १३३, तृ० ९७, च० ११६.
दंसणलद्धी	तृ० ६५.
दंसणलद्धीय	तृ० ६८.
दंसणवावज्जग	प्र० १०८.
दंसणविणय	च० २७८.
दंसणसंपन्न	प्र० २७८.
दंसणसंपन्नया	च० ३७.
दंसणया	तृ० २९४.
दंसणाराहणा	तृ० ११८.
दंसणारणिज्ज	प्र० १३३.
ध	
धणियबंधणबंध	च० ५७.
धम्म	तृ० १२८, च० २०१.
धम्मजागरिया	प्र० २४२.
धम्मरिथकाय	प्र० २००, तृ० ३०५, च० ५८, ९७, ९८, २१६, २३५.
धम्मरिथकायपदेस	प्र० ३०६.
धम्मदेव	तृ० २८८.
धम्मवरचाउरंतचक्खवट्टि	प्र० १८.
धरण	द्वि० १३, १२२.
धारणा	तृ० ५९, ९४, २७७, च० ३४, ९९.
धुवराहु	तृ० २८०.
धूमप्पभा	तृ० ३०५.
न	
नपुंसकवेदग	तृ० ३०२.
नपुंसगवेदकरण	च० ९४.
नपुंसगपच्छाकड	तृ० ९५.
नय	प्र० २३१.
नयप्पहाण	प्र० २८६.

श०	पृ०
नरदेव	तृ० २८८.
नल्लिण	द्वि० १५३.
नल्लिणंग	द्वि० १५३.
नवपएसिय	च० १०८.
नाग	प्र० १४२.
नागकुमार	प्र० ६८, द्वि० ११७, च० ४३, ६१.
नागकुमारी	द्वि० ११७.
नाणपडिणीय	तृ० ९३.
नाणाया	तृ० २९४.
नाणलद्धिय	तृ० ६६, ७०.
नाणाराहणा	तृ० ११८.
नाणावरणिज्ज	च० ३४, ९९, ११५, च० २८७.
नाणावरणिज्जोदय	च० ११५.
नाणि	तृ० ६०, च० ८१.
नाणविणय	च० २७८.
नाणंतर	प्र० १२५.
नारयभवंतर	प्र० १०७.
नाराय	प्र० ३४.
निगोअ	प्र० १०७.
निग्गंध	प्र० ३३.
निच्छइयनय	च० ६२.
निच्छयप्पहाण	प्र० २८६.
निज्जरा	प्र० २७७, तृ० १३, ८४.
निज्जरापोसगल	च० ५६, ५८.
निज्जरासमय	तृ० १४.
निज्जरिज्जमाण	प्र० ४१.
निज्जिण्ण	प्र० ४१.
निग्गारिअ	प्र० २३८.
निप्पच्चक्खाण-पोसहोववास	तृ० २२.
निमंतणा	च० २७५.
नियंठ	प्र० २२८, च० २४१.
निरय	प्र० १४१.
निरयभवत्थ	तृ० ६४.
निरयवाल	द्वि० ११५.
निरयावास	प्र० १४१.
निरहिक्कणी	च० ३.
निरुक्कम	च० १२१.
निरुक्कमाउय	च० १२०.
निरंगणया	तृ० ३.
निहंछणकम्म	तृ० ८३.
निव्वेय	च० ३७.
निव्विगितिय	च० २७७.
निहत्त	प्र० १८४.
निस्संगया	तृ० ३.
निसीहिया	तृ० ९८, च० २७५.
नि(नी)हारिम	प्र० २३७, च० २७६.
नील्लेस(स्त)	प्र० ७८, ११२, द्वि० ९०, १३५.
नेरइ(ति)य	प्र० ८, द्वि० १३३, १६७, २३९, तृ० ४०१, ३४८, च० ६१.
नेरइयअसज्जिआउअ	प्र० १११.
नेरइयखेत्तेयणा	च० ३६.
नेरइयद्व्वेयणा	च० ३६.

श०	पृ०
नेरहयपवेसण	तृ० १३८.
नेरहयाउय	प्र० १११.
नोईदियधारणा	तृ० ५९.
नोईदियोवउत्त	तृ० ३०२.
नोकामीण	तृ० २५.
नोईदियजवणिज्ज	च० ७५, ७६.
नोचुलसीतिसमज्जिय	च० १२४.
नोछक्कसमज्जिय	च० १२२.
नोपज्जत्तगा-नोअपज्जत्तग	तृ० ६४.
नोपज्जत्तय-नोअपज्जत्तय	द्वि० २८१.
नोपरित्त-नोअपरित्त	द्वि० २८१.
नोवारससमज्जिय	च० १२५.
नोभवसिद्धिय-नोअभवसिद्धिय	द्वि० २८०, तृ० ६५.
नोभोगीण	तृ० २५.
नोसञ्जी-नोअसञ्जि	द्वि० २८०.
नोसन्नोवउत्त	च० २७०, २८६.
नोसुहुम-नोबादर	द्वि० २८२.
नोसंजय-नोअसंजय	द्वि० २७९.
नोसंजया-संजय	द्वि० २७९.
नेदिआवत्त	द्वि० १२३.

प

पउअ	द्वि० १५३.
पउअंग	द्वि० १५३.
पउट्टपरिहार	तृ० ३८१, ३८२.
पउम	द्वि० १५३.
पउमंग	द्वि० १५३.
पएसकम्म	प्र० १३२.
पएसग्ग	प्र० ८१.
पएसनामनिहत्ताउय	द्वि० ३३१.
पओग	प्र० ११७.
पओगपरिणय	तृ० ४१, ४२, ४८.
पओगबंध	च० ५६, ५७.
पओस	च० २७४.
पकामनिकरण	तृ० २६.
पगद्धि	प्र० १३१.
पच्चक्खाण	द्वि० २९८, तृ० ८, ८१.
पच्चक्खाणनिव्वत्तियाउय	द्वि० २९९.
पच्चक्खाणफल	प्र० २८३.
पच्चक्खाणापच्चक्खाण	द्वि० २९८.
पच्चक्खाणापच्चक्खाणनिव्वत्तियाउय	द्वि० २९९.
पच्चक्खाणापच्चक्खाणि	द्वि० २९८.
पच्चक्खाणि	द्वि० २९८.
पच्चक्खायपावकम्म	प्र० ८४.
पज्जत्त	प्र० १५२, द्वि० १८६, २८१, तृ० ४४, ६३.
पज्जत्ति	प्र० १८३, द्वि० १७, ५७, च० १५, ४८.
आहार०	द्वि० १७.
सररीर०	"
इंदिय०	"
आणपाण०	"

श०	पृ०
भासा०	द्वि० १७, ३०.
मण०	"
पज्जव	प्र० १६८, च० २३५.
पडिक्कंत	प्र० २४६.
पडिक्कमणारिह	च० २७६.
पडिपुच्छा	च० २७५.
पडिमापडिवन्नय	द्वि० २६०.
पडिसेवणा	च० २७४.
पडिसेवणाकुसील	च० २४०.
पडिसेवय	च० २६३.
पडिसंलीणया	च० २७७.
पणिहाण	च० ६५.
पणीय	द्वि० १८६.
पणीयरसविवज्जय	च० २७७.
पभ	द्वि० १२३.
पभकंत	द्वि० १२३.
पभंजण	द्वि० १२३.
पमत्त	प्र० १२९.
पमत्तजोग	प्र० ७७.
पमत्तसंजम	द्वि० ८१.
पमत्तसंजय	प्र० ७६, द्वि० ८१.
पमाणकाल	तृ० २३४.
पमाणातिकंत	तृ० ५.
पमाद	प्र० १२०, च० २७४.
पम्हलेस	द्वि० ९०.
पयाण	च० १५.
पयोगबंध	द्वि० १०१.
पयोगसा	द्वि० २७२.
परकम्म	च० १२१.
परप्पयोग	च० १२१.
परप्पयोगनिव्वत्तिय	च० ३.
परभवियाउय	च० २८३.
परसा	च० ८८.
परमाणु	च० ११२.
परमाणुपोगल	प्र० २१३, द्वि० २१३, २१६, २१७, २१९, २२१, तृ० ३४८, २६२ च० २५, ५८, ७१, ७४, १००.
परमाहोहिय	प्र० १३७, तृ० २५, ३६५, च० ७२.
परलोगपडिणीय	तृ० ९३.
पराद्धिकरणी	च० ३.
परिग्गह	तृ० २७५, च० ६५.
परिग्गहवेरमण	तृ० १९, ३९, २७६ च० ३४.
परिग्गहसन्नपरिणाम	तृ० ३४६.
परिग्गहसन्नोवउत्त	तृ० ३०२ च० २८६.
परिग्गहहिआ	द्वि० २०३.
परिणय	च० १२.
परिणाम	प्र० १२४, द्वि० १३६, तृ० ३४८.
परिणामिअ	तृ० २७६, च० ३४, ९९.
परित्तसंसार	द्वि० ३४.

श०	पृ०
परिनिव्वुड	प्र० २०८.
परिमंडल	च० २०४, २०८, २०९.
परिमंडलसंठाणकरण	च० ९४.
परिसह	प्र० २०, तृ० ९७.
परिसहवत्तिय	प्र० १७९.
परिहारविसुद्धियसंजय	च० २६२, २६३.
परोवकम्म	च० १२१.
पुरिसवेदकरण	च० ९४.
पुरिसवेदग	तृ० ३०२.
परंपरखेतोगाह	द्वि० ३४६.
परंपरखेतोववज्जग	तृ० ३४१.
परंपरनिग्गय	तृ० ३४१.
परंपरपज्जत्तग	तृ० ३०३, च० २९३.
परंपरबंध	च० ११४.
परंपरसिद्ध	च० २२०.
परंपराग्गम	द्वि० १८३.
परंपराहार	तृ० ३०३.
परंपरोगाहय	च० २९२.
परंपरोवगाह	द्वि० १८६, तृ० ३०३, ३४०.
परंपरोववज्जग(य)	तृ० ३०३, च० २९१.
पलिवोवम	प्र० ७५, द्वि० ११६, १२०, १५३, ३२२ च० २३७, च० ११८.
पवयण	च० ११८.
पवयणमाइया	प्र० १३७.
पवेसण(य)	तृ० १३८, च० १२१.
पव्वराहु	तृ० २८०.
पसत्थकायविणय	च० २८०.
पसत्थनिज्जरा	द्वि० २५६.
पसत्थवयविणय	च० २८०.
पाओवगमण	प्र० २३७, द्वि० २८, ५५, च० २७६.
पाउसिया	प्र० १९२.
पाओवगमरण	तृ० ३३४.
पाण	प्र० ६९, तृ० ३८७.
पाणय	प्र० १४३, द्वि० २१, तृ० ३५३.
पाणाइ(ति)वाय	प्र० १६५, तृ० १९, २७५, च० ३४, ३८, ५८, ९९.
पाणाइवायकरण	च० ९४.
पाणाइवायकिरिया	च० २.
पाणाइ(ति)वायवेरमण	प्र० १९९, तृ० १९, ३९, २७६, च० ३४, ५८, ९९.
पाणाम	प्र० २२४.
पाणामा	द्वि० २६, २७.
पाण	द्वि० ३२१.
पायच्छित्त	प्र० २७९ च० २७४, २७८.
पारंत्थियारिह	च० २७५, २७८.
पावय	प्र० ३३.
पावयणी	च० ११८.
पासायवडिसय	प्र० २९८.
पिवासापरिसह	तृ० ९८.
पिसाय	तृ० ४३.

श०	पृ०
पुढविकाय	द्वि० ३०२ च० ५८.
पुष्ण	द्वि० १२३.
पुष्णभट्ट	द्वि० ११९.
पुष्णरक्ख	द्वि० ११९.
पुरिसकारपरकम	च० ९९.
पुरिसपच्छाकड	तृ० ९५.
पुरिसवेद	प्र० २७१.
पुलाय	च० २४०.
पुव्वप्पओग	तृ० ४.
पुव्वप्पओगपच्चइय	तृ० १०४.
पुव्वसंजम	प्र० २८०.
पोग्गल	प्र० ५३, द्वि० ३, ६५, ९५, २७० तृ० १२४, ३४७.
पोग्गलकरण	च० ९४.
पोग्गलत्थिकाय	प्र० २००, च० ९९.
पोग्गलपरिणाम	द्वि० २४६, तृ० १२०, ३४६.
पोग्गलपरियट्ट	तृ० २७१, च० २३६, २३७, २३८.
पोग्गलि	तृ० १२४.
पोसह	तृ० २५३, २५४.
पोसहोववास	तृ० ८१.
पंकप्पभा	तृ० ३०५.
पंचकिरिय	प्र० १९१, तृ० ८७.
पंचत्थिकाय	तृ० ३१५.
पंचपएसिअ	द्वि० २१४, च० १०४.
पंचमहव्वइय	प्र० २०७.
पंचमुट्टिय	तृ० १७८.
पंचयाम	च० २६२.
पंडिय	च० ३३.
पंडियमरण	प्र० २३७, तृ० ३३२, ३३४.
पंडियवीरियत्ता	प्र० १३१.
फ	
फलिहवडेंसय	द्वि० १३१.
फासकरण	च० ९४.
फासिदिय	तृ० २६०, च० ३.
फासिदियकरण	च० ९४.
फासिदियचलणा	च० ३६.
फासिदियसंवर	च० ३७.
फासिदियोवउत्त	तृ० ३०२.
फासु-एसणिज्ज	तृ० ३.
फासुयविहार	च० ७५, ७६.
फोडीकम्म	तृ० ८३.
ब	
वउस	च० २४०.
वल	च० ९९.
वलि	प्र० ११, १२२, च० २६.
वहुजण	च० २७४.
वाद(य)र	द्वि० २८२, च० २७४.
वादरअपजत्तग	च० १९८.
वादरपजत्तग	च० १९८.
वादर(य)परिणभ	द्वि० २२०, च० १०८.

श०	पृ०
बारससमजिय	च० १२४.
बालपंडिय	च० ३३.
बालमरण	तृ० ३३२, ३३३.
वेइदियाअपजत्तग	च० १९८.
बोहि	तृ० १२८, च० ५४.
बंध	तृ० ३.
बंधणपच्चइय	तृ० १०२.
बंधचेरवास	तृ० १२९.
बंधलोग-लंतग	च० ६९.
भ	
भत्तपच्चखाण	च० ३७, २७६, ३३४.
भत्तपच्चखाय	तृ० ३५६.
भत्तपाणदव्वोमोरिया	च० २७६.
भयप्पओस	च० २७४.
भवकरण	च० ९३.
भवणवह	प्र० २९५.
भवणवासि	प्र० ६९, द्वि० २७, २५२, तृ० ३०७.
भवतुल्लय	तृ० ३५५.
भवधारणिज्ज	प्र० ९४९.
भवसिद्धि	द्वि० २८०.
भवसिद्धिय	प्र० १६७, द्वि० ३४, २७४.
भवसिद्धियनेरइय	च० २८४ तृ० ६४, २५८, ३०२, च० ६, ४६.
भवसिद्धियविरहिय	तृ० २५९.
भवियदव्वअसुरकुमार	च० ७३.
भवियदव्वदेव	तृ० ८८, २८९.
भवियदव्वनेरइय	च० ७२, ७३.
भवियदव्वपुढविकाइय	च० ७३.
भवेयणा	च० ३५.
भाडीकम्म	तृ० ८३.
भायणपच्चइय	तृ० १०२.
भाव	च० ३९, २६०.
भावकरण	च० ९३.
भावट्टणाउय	द्वि० २२२.
भावतुल्लय	तृ० ३५५.
भावदेव	तृ० २८९.
भावपरमाणु	च० ११२.
भावबंध	च० ५६.
भावलेस्ता	प्र० २०१.
भावविउसग	च० २८२.
भावसच्च	च० ३७.
भावादेस	द्वि० २३३.
भावियप्प	च० ७४.
भावेयणा	च० ३५.
भावोमोरिया	च० २७६.
भाविदिय	प्र० १८१.
भासय	द्वि० २८१.
भासा	तृ० ३२४.
भासाकरण	च० ९४.
भासानिब्वत्ति	च० ९१.
भासाभणपज्जति	च० १५.
भिकखारिया	च० २७७.

श०	पृ०
भिकखुपडिमा	प्र० १४० तृ० १९२.
भीम	द्वि० १२३.
भुअपरिसप्प	तृ० ४३.
भुआणंद	द्वि० १२२.
भोग	च० १९८.
म	
मइअन्नाण	तृ० ५९.
मइअन्नाणनिब्वत्ति	च० ९२.
मइअन्नाणपज्जव	प्र० ३०३.
मइअन्नाणी	द्वि० २८१, तृ० ३०२.
मग्गातिकंत	तृ० ५.
मण	तृ० २७९, ३३०, च० ८१.
मणकरण	द्वि० २५८, २५९, च० ९४.
मणगुत्त	प्र० २३९.
मणजोगचलणा	च० ३६.
मणजोगनिब्वत्ति	च० ९३.
मणजोगि	तृ० ३०२, च० ८१.
मण(णो)जोय	च० ३, ३४, ९९.
मणदुप्पणिहाण	च० ६५.
मणनिब्वत्ति	च० ११.
मणपज्जति	द्वि० ५७.
मणपज्जवणाण	प्र० ३०९.
मणपज्जवनाणि	द्वि० २८१ च० २८९.
मणपज्जवनाणलद्धिय	तृ० ६७.
मणप्पयोग	द्वि० २७३.
मणविणय	च० २७८.
मणसमन्नाहारणया	च० ३७.
मणसुप्पणिहाण	च० ६५.
मणुस्सजातिआसीविस	तृ० ५६.
मणुस्सप्पवेसण	तृ० १५६.
मणुस्सभवत्थ	तृ० ६४.
मणुस्ससंसारसंचिद्धणकाल	प्र० १०५.
मणोदव्ववरगणा	द्वि० १८७.
मतिअन्नाण	च० ३४.
मणुस्सअसन्निआउय	प्र० १११.
मरणकाल	तृ० २३४.
मल्लइ	तृ० ३०, ३१.
महद्धीय	तृ० ३४६.
महव्वय	प्र० १०९, २४३.
महाकप्पसय	तृ० ३८१.
महाकम्म	द्वि० २७०.
महाकम्मतराय	द्वि० २०५, तृ० ३९.
महाकाय	द्वि० १२३.
महाकाल	द्वि० ११६, १२३.
महाकिरिय	द्वि० २७०, च० ८६.
महाकिरियतराय	द्वि० २०५, तृ० ३९.
महाघोस	द्वि० ११६, १२३.
महाजुम्म	च० ३३८.
महानिज्जर	च० ८६.
महानिज्जरा	द्वि० २५६, २६०.
महानंदीआवत्त	द्वि० १२३.
महापज्जवसाण	तृ० २५.

श०	पृ०
महापडिमा	प्र० २५५.
महापुरिस	द्वि० १२३.
महाभीम	द्वि० १२३.
महावेद(य)ण	द्वि० २५६, २७०, २६०, तृ० १८, च० ८६.
महावेदणतराय	द्वि० २०५, २७०, तृ० १८, ३९, च० ८६.
महासव	द्वि० २०५, २७० च० ८६.
महासवतराय	तृ० ३९.
महासिलाकंटय	तृ० ३०, ३१.
महासुक	द्वि० १७९, च० ६९.
महासुविण	च० १६, १७.
माईमिच्छादिद्वितीयवच	द्वि० १८६, च० १२.
मागह	प्र० २३१.
माणिभ	द्वि० १२३ (११९).
माणुसुत्तरपव्वय	तृ० ११०.
माणोवउत्त	प्र० १४४.
मायाभोस	प्र० १९९.
मायावत्तिय	प्र० ९२, २३९, द्वि० २०३.
मायोवउत्त	प्र० १४४.
भारणंतियअहिद्यासणया	च० ३७.
भारणंतियसमुग्घाय	द्वि० ३१६, च० २५९, च० ४२, ८२.
मासखमण	प्र० २४२.
माहिंद	द्वि० २१.
मिच्छत्तकिरिय	तृ० १६.
मिच्छ(च्छा)दिद्वि	प्र० ९२, १५१, द्वि० ३४ १०१, २८०, च० ८०.
मिच्छा	च० २७५.
मिच्छादिद्वितीनेरइय	च० २८४.
मिच्छादिद्वितीनिव्वत्ति	च० ९२.
मिच्छादंसण	प्र० १५१.
मिच्छादंसणवत्तिआ	प्र० ९२, द्वि० २०३.
मिच्छादंसणलद्धीअ	तृ० ६८.
मिच्छादंसणसल्ल	प्र० १९९, तृ० ९९, च० ३४, ५८, ८१, ९९.
मिच्छादंसणसल्लविवेग	तृ० १९, ३९, २७६, च० ३४, ९९.
मिच्छादंसणसल्लवेरमण	प्र० १९९, च० ५८.
मिच्छानाण	प्र० १२२.
मिच्छावादि	च० ६.
भीसपरिणय	च० ६४.
भीससापरिणय	तृ० ४१.
भीसापरिणय	तृ० ४७, ४८.
भीसाहार	तृ० ३२४.
सुसा	द्वि० १९९.
सुसावाय	प्र० १६६ तृ० २७५, च० ३४, ३८, ५८, ८१, ९९.
सुहपोत्तिअ	प्र० २८१.
सुहुत्त	द्वि० ३२१.
मूलगुणपचक्खाण	तृ० ८.
मूलगुणपचक्खाणि	तृ० ९.

श०	पृ०
मूलपगडिबंध	च० ५७.
मूलारिह	च० २७५.
मेहुण	तृ० ३०२.
मोह	प्र० १२४.
मोहणिज्ज	च० २८९ प्र० १३१.
मोहपत्तिअ	प्र० २८१.
मंडुकजाइष्वासीविस	तृ० ५६.
मुंडभाव	प्र० २०७.
	र
रइयग	द्वि० २०९.
रक्ख	द्वि० १९९.
रतिकरपव्वय	च० ५.
रयणप्पभा	द्वि० १३०, २४०, ३१५, ३२७. तृ० ३०४
रयणवडैसय	द्वि० १३१
रसकरण	च० ९४
रसपरिच्चाय	च० २७७
रसवाणिज्ज	तृ० ३
रहसुसल	तृ० ३३, ३१, ३२.
रायपिंड	द्वि० २९०
रायोग्गह	च० ६
रासीजुम्म	च० ३६०
रासीजुम्मकलिओम	,, ३६३
रासीजुम्मदावरजुम्म	,, ,,
रुह	द्वि० ११६
रुयगिंद	च० २६
रुवीअजीवदव्व	च० २०१
रुध	द्वि० १२३
रुधकंत	द्वि० १२३
रुधप्पभ	द्वि० १२३
रुधंस	द्वि० १२३
रोह	च० २८१
	ल
लक्खवाणिज्ज	तृ० ८३
लव	प्र० ६९, द्वि० ३२१.
लवसत्तम	तृ० ३६७.
लाढ	तृ० ३८७.
लेच्छइ	प्र० २४८, तृ० ३०, ३१.
लेसणाबंध	तृ० १०३
लेसा(स्ता)	प्र० ७८, ९५, तृ० ७९, च० ४२
लेसाकरण	च० १४
लोगदव्व	प्र० ३०६.
लोगोवयारविणय	च० २७८, २८०.
लोगपाल	द्वि० ७, २१, १०६, १२९.
लोगंतियविमाण	द्वि० ३११.
लोभकसाप्पि	तृ० ३०२.
लोमाहार	प्र० ७२.
लोय	प्र० २१५, तृ० २२८ २३१, २८२, च० २१.
लोयाकास	प्र० ३९२.
लोयालोयप्पमाण	प्र० ३०६.
लंतक	प्र० १०३.

श०	पृ०
	व
वदकरण	द्वि० २५८.
वइजोय	द्वि० ३५१, च० ३.
वइजोगि	प्र० १५१, तृ० ३०२.
वइपोगलपरियट	तृ० २७१.
वइप्पयोग	द्वि० २७३.
वइरोसहनारायसंघयण	तृ० १३२.
वइरोसहनाराय	प्र० १५९.
वइसमआहरणया	च० ३७.
वइसुप्पणिहाण	च० ६५
वइ	च० ८१.
वरगु	द्वि० १३०.
वज्जरिसहनारायसंघयण	प्र० ३३.
वज्जि	तृ० ३०, ३१.
वट	च० २०४, २०७, २०९.
वणकम्म	तृ० ८३.
वणपज्जाव	प्र० २३५.
वणस्सइकाइय	च० ५८.
वहलियाभत्त	द्वि० २०९.
वन्नकरण	च० १४.
वयगुत्त	प्र० २३९.
वययोगनिव्वत्ति	च० ९३.
वयजोगि	च० ८१.
वयविणय	च० २७८.
वरुण	द्वि० १०९, १२२, १२४, १३०, १९७. तृ० ३२, ३५.
वरुणकाइय	द्वि० ११७.
वरुणदेवकाइय	द्वि० ११७.
ववहारपडिणीय	तृ० ३४.
वसट्टमरण	प्र० २३७.
वाउकाय	द्वि० ८७.
वाउकुमार	प्र० १४२, द्वि० १२३.
वाणमंत	प्र० २९५.
वाणमंतर	प्र० ७५, द्वि० १४, ११९, २२७, २४७. २५२. तृ० ३०७, च० ६९.
वाणमंतरी	द्वि० ११९.
वायुकुमार	द्वि० ११०. च० ४४.
वायुकुमारी	द्वि० ११०
वारुणी	तृ० १८९.
वाल्ल	द्वि० ११६.
वाल्लुयप्पभा	द्वि० २४०, तृ० ३०५.
वावहारियनय	च० ६२
विउच्चिय	प्र० १८३, २७१, ३३८.
विउसग्ग	प्र० २०६, च० २७८, २८२.
विउसमणया	च० ३७.
विउस्सग्गारिह	च० २७६.
विगलेंदिय	प्र० १०७.
विचित्त	द्वि० १२३.
विचित्तपक्ख	द्वि० १२३.
विच्छुअजातिआसीविस	तृ० ५६.
विजय	द्वि० ३१५.

श०	पृ०
विजय-वैजयंत०	च० ६९.
विज्ञाचारण	च० ११८, ११९.
विष्णुकुमार	द्वि० ११०, १२३. च० ४३.
विष्णुकुमारी	द्वि० ११०.
विषय	च० २७८.
विश्वरूप्या	च० ३७.
विदेहपुत्र	तृ० ३१.
विभंग	प्र० १५२.
विभंगअणपञ्च	प्र० ३०९.
विभंगगणणि	तृ० ३०२.
विभंगगणलक्ष्मी	द्वि० १०१, १०२.
विभंगनाण	तृ० ५९, ६०, ७४ च० ९९.
विभंगनाणपञ्च	तृ० ७५.
विभंगनाणनिवृत्ति	च० ९२.
विभंगनाण	द्वि० २८१.
विमला	तृ० १८९, ३१४.
वियदृच्छउम	प्र० १८.
वियावत्त	द्वि० १२३.
विराह्य	द्वि० ३४, तृ० ८६.
विराहिअसंजम	प्र० १०८.
विराहिअसंजमासंजम	प्र० १०८.
विविक्तसयपासणसेवणया	च० ३७, २७७, २७८.
विवेगारिह	च० २७५.
विसकम्म	तृ० ८३.
विसिद्ध	द्वि० १२३.
विसुद्धलेस	द्वि० ३४०.
विसुद्धलेसतराग	प्र० ९२.
वीतिगाल	तृ० ६.
वीमंस	च० २७४.
वीयधूम	तृ० ६.
वीयरागसंजय	प्र० १००.
वीयीद्व	तृ० ३५२.
वीयीपंध	तृ० १९१.
वीरिय	च० ९९.
वीरियलक्ष्मी	प्र० १८३, द्वि० १०१, १०२ तृ० ६६.
वीरिय-सजोग-सहृदया	द्वि० १८८.
वीरियाया	तृ० २९४.
वीसदमवीसइम	प्र० २४१.
वीससापरिणत	तृ० ४१, ४८.
वीससाबंध	तृ० १०१, च० ६६.
वेउविय	तृ० ३३२.
वेउवियमीसय	तृ० ३३२.
वेवियसमुग्घाय	प्र० १८३. द्वि० ३, ६, ५८, ८६, च० ४२.
वेउवियपोग्गलपरियट	तृ० २७१.
वेउवियसरीरचलणा	च० ३७.
वेणइयवाइ	च० ३०२.
वेणुदालि	द्वि० १२२.
वेणुदेव	द्वि० १२२.
वेदकरण	च० ९४.
वेदणअहियासणया	च० ३७.

श०	पृ०
वेदणा	तृ० १३.
वेदणासमय	तृ० १४.
वेद(य)णासमुग्घाय	प्र० २६१, च० ४२, २५९.
वेमाणिय	प्र० १२५, द्वि० ९०, १३९, २५२, २४७, २२७, तृ० ३०७. च० ९९.
वेणइया	तृ० २७६.
वेयणा	तृ० १३, १९२.
वेयणिज्ज	च० २८७.
वेयरणी	द्वि० ११६.
वेयावच्च	च० २७८.
वेलंब	द्वि० १२३.
वेसमण	द्वि० १०९, ११८, १२४, १३०.
वेसमणदेवकाइय	द्वि० ११८.
वेहाणस	प्र० २३७.
वंजणोग्गह	तृ० ५९.
स	
सइंगाल	तृ० ५.
सकम्म	प्र० ३०९.
सकसाथि	तृ० १३३, २८७, च० ४७.
संकिञ्च	च० २७४.
सकिरिय	तृ० ७.
सक्क	द्वि० १५, ६५, ५७, ७०, १०९. तृ० ३५२, ३५३, च० ५, ११.
सक्करप्पभा	द्वि० २४०, तृ० ३०४.
सक्करा	प्र० ७०.
सक्कार-पुरक्कार	तृ० ९८.
सच्चित्त	च० ६४.
सच्चित्ताचित्तमीसिय	द्वि० २२५.
सच्चित्ताहार	तृ० ३२४.
सजोगि	तृ० ७१, च० ४८, २६७, २८७.
सज्झाअ	च० २७८.
सणकुमार	द्वि० २१, तृ० ३५३.
सणकुमार-माहिंदग	च० ६९.
सत्तपएसिय	तृ० २६४, च० १०६.
सत्तवणवडेंसय	द्वि० ११०.
सत्थपरिणामथ	तृ० ६.
सत्थानीय	तृ० ६.
सद्परिणअ	द्वि० २२०.
सधूम	तृ० ५.
सद्धा	च० ८१.
सद्धाकरण	च० ९३.
सद्धानिवृत्ति	च० ९२.
सज्जिअम	तृ० ३८६.
सज्जिअदियअपज्जत्तग	च० १९८.
सज्जिअइय	च० ३२, २३९.
सज्जि	द्वि० २८० तृ० ६५, च० ४६.
सज्जोउत्त	च० २७०.
सपएस	द्वि० २१६, २८६.
सपडिक्कमण	द्वि० २५०.
सपरिग्गह	द्वि० २२५, २२६.
सप्पुरिस	द्वि० १२३.

श०	पृ०
समइअ	प्र० ७२.
समकिरिय	प्र० ९२.
समचउरंससंठाण	प्र० ३३.
समचउरंससंठिय	प्र० १५४.
समणोवासय	प्र० २७६, तृ० २.
समणी	प्र० २४३.
समय	द्वि० २४८.
समयक्खेत	प्र० ३०३.
सम्मदिट्टिनेरइय	च० २८४.
समारंभ	द्वि० ७७.
समाहि	प्र० २४५.
सम्मामिच्छादिट्टि	च० २८९.
समिआ	द्वि० २.
समिहि	तृ० १९३.
समुग्घाय	च० ९४.
समुग्घायकरण	प्र० २६१.
समुच्चयबंध	तृ० १०३.
समुदाण	प्र० २८१.
समोसढ	प्र० २२४.
समोसरण	च० ३०२ प्र० १८.
सम्मत्त	प्र० २९५.
सम्मत्तकिरिय	तृ० १६.
सम्मदिट्टि	प्र० ९२ द्वि० ३४, २८०. च० ३४, ८०, ९९.
सम्मदिट्टिनिवृत्ति	च० ९२.
सम्मदंसण	प्र० १५१.
सम्मामिच्छादिट्टि	प्र० ९२.
सम्मामिच्छादिट्टीनिवृत्ति	च० ९२.
सम्मामिच्छादिट्टि	द्वि० २८०, च० ८०.
सम्मामिच्छादंसण	प्र० १५१.
सम्मावादी	च० ६.
सलेस	तृ० ७१ च० ४७, २६८, २८५.
सरिसभंडमत्तोवगरण	प्र० १९४.
सरिरपच्चक्खाण	च० ३७.
सरिरप्पओगबंध	तृ० १०२, १०४.
सरिरबंध	द्वि० १०२, १०४.
सव्वद्धा	च० २३८, २३९.
सवल	द्वि० ११६.
सवेद	तृ० १३५.
सवेदग	च० ४८, ३८७.
सव्वओभइ	द्वि० १३०.
सव्वउत्तरगुणपच्चक्खाणी	तृ० १०.
सव्वकाम	द्वि० ११९.
सव्वजस	द्वि० ११९.
सव्वट्टिसिद्ध	द्वि० ३१५.
सव्वदव्व	द्वि० २१६.
सव्वदुक्खप्पहीण	प्र० २०८.
सव्वपोग्गल	द्वि० २३१.
सव्वमूलगुणपच्चक्खाण	तृ० ८.
सव्वमूलगुणपच्चक्खाणी	तृ० ९.
सव्वप्पाहारय	तृ० २.
सव्वेया	च० २२.

श०	पृ०
सव्वाण	द्वि० ११९.
सन्वुत्तरगुणपञ्चखाणी	तृ० ८.
ससल्ल	प्र० ९९.
सहस्सार	प्र० १०९, द्वि० ११.
साइयवीससाबंध	च० ५७.
सागरोवम	द्वि० ३२, १५३, २७६, ३२२.
सागरोवउत्त	द्वि० २८२, तृ० १३२, ३०२, तृ० ७०, च० ४८, ८१, २६७, २८७.
सागार	प्र० १५१.
सागारोवओग	प्र० २०१ च० ३४, ९९.
सागारियउग्गह	च० ६.
साबीकम्म	तृ० ३३.
सादीयवीससाबंध	तृ० १०१.
साम	द्वि० ११६.
सामाइय	प्र० १२८, तृ० ९.
सामाइयकड	तृ० २.
सामाइयचरित्तलद्विय	तृ० ६९.
सामाइयमाइयाइ	तृ० १६५.
सामाइयसंजय	च० २६१, २६२.
सामाणिअपरिसोववन्नय	द्वि० ७०.
सामाणिय	प्र० ३००, द्वि० ५, ६.
सामाणियसाहस्सी	द्वि० ३.
सामायारी	च० २७४.
सायावेयणिज्ज	तृ० १९.
सारंभ	द्वि० ७७, २२५, २२६.
सालिभइ	द्वि० ११९.
सावज्ज	च० ६.
सासय	तृ० ९९, १८१.
साहणणाबंध	तृ० १०३.
साहम्मिउग्गह	च० ६.
साहम्मियसुसूसणया	च० ३७.
साहा(धा)रणसरीर	च० ८०, ८३.
साहिकरणि	च० ३.
सिणाय	च० २४१.
सिद्धिलबंधणबंध	च० ५७.
सिद्ध	द्वि० ५, च० ४५, ४७.
सीयपरीसह	तृ० ९८.
सीया	तृ० १९१.
सीलव्वय	तृ० ११८, प्र० २७७, तृ० ८१.
सीसपहेलिया	द्वि० १५३.
सीहगइ	द्वि० १२३.
सुअ	प्र० ३.
सुअणणापज्जव	प्र० ३०९.
सुक्क	च० २८१.
सुक्कपक्खिय	तृ० ३०२, च० २८६.
सुक्कलेस्स	प्र० ७८, ३४, ३९.
सुक्कलेस्सा	प्र० १५९.
सुत्त	तृ० ४४.
सुत्तजागरा	च० १६.
सुत्तत्त	तृ० २५९.

श०	पृ०
सुत्तपडिणीय	तृ० ९३.
सुत्त	च० १६.
सुदक्खुजागरिया	तृ० २५५.
सुद्ध	तृ० ३८८.
सुद्धेसणिय	च० २७७.
सुप्पभ	द्वि० १२३.
सुप्पभकंत	द्वि० ९२३.
सुप्पणिहाण	च० ६५.
सुभदीहाउयत्ताय	द्वि० २००.
सुमण	द्वि० १३०, १३१.
सुमणभइ	द्वि० ११९.
सुय	प्र० १३२.
सुयअन्नाण	तृ० ५९.
सुयअन्नाणनिव्वत्ति	च० १२.
सुयअन्नाणि	द्वि० २८१, तृ० ३०२.
सुयणाणि	प्र० १५७, द्वि० २८१.
सुयनाण	तृ० १३०, ३०२.
सुयनाणपज्जव	तृ० १५.
सुयसहायता	च० ३७.
सुयसंपन्न	तृ० ११८.
सुरूव	द्वि० १२३.
सुलभबोहि	द्वि० ३४.
सुवग्गु	द्वि० ९३०.
सुवण्णकुमार	द्वि० ११९, च० ४२.
सुवण्णकुमारी	द्वि० ११९.
सुविणदंसण	च० १५.
सुसमदूसमा	द्वि० ३२३.
सुसमसुसमा	द्वि० ३२३.
सुसमा	द्वि० ३२३.
सुसूसणाविणय	च० २७९.
सुहम्म	प्र० १४.
सुहम्मा	द्वि० ४७, ५९, ७०, च० २६, ३९.
सुहुम	द्वि० २९२, च० २७४.
सुहुमअपज्जत्तग	च० १९८.
सुहुमपज्जत्तग	च० १९८.
सुहुमपरिणअ	द्वि० २२०, च० ६३.
सुहुमसंपराग	च० २६२.
सूर	द्वि० ११०, १२३, तृ० २८०.
सूरिय	द्वि० १४५, तृ० ३६३.
सेज्जायरपिंड	द्वि० २०९.
सेज्जासंधारय	तृ० १८०.
सेट्ठि	च० २११, २१३.
सेया	च० २२०.
सेलेसि	द्वि० २६०, च० १३५.
सेलेसिपडिवण्णय	प्र० १९६.
सेलेसिपडिवन्नग	द्वि० २२०.
सोइंदियउवउत्त	तृ० ३०२.
सोइंदियकरण	च० ९३.

श०	पृ०
सोइंदिय	च० ३.
सोइंदियचलणा	च० ३६.
सोइंदियवसट्ट	तृ० २६०.
सोइंदियसंवर	च० ३७.
सोग	च० ५.
सोम	द्वि० १०९, १२२, १२४, १३०.
सोमकाइय	द्वि० ११०.
सोमदेवकाइय	द्वि० ११०.
सोमा	तृ० १८९.
सोयविज्ञाणावरण	प्र० १३३.
सोयावरण	प्र० १३३.
सोलसमंसोलसम	प्र० २४१.
सोवक्कमाउय	च० १२०.
सोहम्म	द्वि० १७, ५२, तृ० ३०९, च० ४१.
सोहम्मवडिसय	द्वि० ५७, ५९, ११०, द्वि० ११५.
संकम	प्र० ५५.
संकामण	प्र० ५४.
संखवाल	द्वि० १२२.
संखेज्जपएसिअ	द्वि० २१६, तृ० २६७.
संघपडिणीय	तृ० ९३.
संजमफल	प्र० २८३.
संजमठाण	च० २६३.
संजम	प्र० ६, द्वि० ११३, तृ० १२९.
संजय	प्र० ७६, द्वि० १८०, २७९, च० २५, च० २६१.
संजयासंजय	प्र० १९, द्वि० २७९, तृ० १०.
संजलणलोभ	च० २६७.
संजूह	तृ० ३८६.
संजोयणादोस	तृ० ५.
संजोयणादोसविप्पमुक्क	तृ० ६.
संठाण	च० २०४.
संठाणकरण	च० ९३.
संठाणतुल्लय	तृ० ३५६.
संठाणनिव्वत्ति	च० ९२.
संपराइय	तृ० २, ५, २३, ९६.
संपराइयबंध	तृ० ९४.
संभोगपञ्चखाण	च० ३७.
संमुच्छिम	तृ० ४३.
संमुच्छिमचउप्पयथलयर	तृ० ४४.
संमोहय	द्वि० ३४०.
संलेहणा	द्वि० १७, २८, ५५, ५६, तृ० १६५, च० १५, च० ५३.
संवर	तृ० १३१.
संवुड	प्र० २०३, तृ० ७, २३, १९१, च० १६.
संवुडासंवुड	च० १६.
संवेग	च० ३७.
संसारविउसग्ग	च० २८२.
सिंबलि	तृ० ३८८.

परिशिष्ट २

देश, नगरी, अने पर्वतादिना नाम.

श०	पृ०	श०	पृ०	श०	पृ०
	अ	भारह	द्वि० ५४, ५८, २४, ११५.	वाणारसी	द्वि० १०१.
कर्यंगला	प्र० २३१.	मगह	तृ० ३८७.	वाणियगाम	तृ० १३८, १९६, २३४.
कायंथी	तृ० १९६.	मलय	"	विज्ञगिरिपाय	द्वि० ५४.
कासी	तृ० ३८३.	महातवोवतीरपभव (प्रक्षवण)	प्र० २८९.	वीतीभय	तृ० ३२६.
कुम्भगाम	तृ० ३७३.	माहणकुंडगाम	तृ० १६२.	वेसाली	तृ० ३२.
कोसंबी	तृ० २५६.	मिहिला	तृ० १२५.	वेभारपव्वय	द्वि० ९२.
कोलाक (सभिवेश)	तृ० ३७१.	मेंडियगाम	तृ० ३९२.	सरवण (सभिवेश)	तृ० ३६८.
खत्तियकुंडगाम	तृ० १६५.	मोया	द्वि० २, २३.	सावथी	प्र० २३१, तृ० १७९.
चंपा	द्वि० १४६, २५३, तृ० १७९, ३२६.	रायमिह	द्वि० २३,	सिद्धधम्मगाम	तृ० ३७२.
तामलित्ती	द्वि० २४.	लाड	तृ० ३८७.	सिंधुसोवीर	तृ० २५२, ३६७, ३९२, ३३६.
तुंगिया	प्र० २७६.	वच्छ	तृ० ३८७.	सुसुमारपुर	द्वि० ५६, ५८, ७०.
नालंदा	तृ० ३६९.	वज्र	"	हत्थिनागपुर	तृ० २२१, २३६.
वेमेल (सभिवेश)	द्वि० ५५.	वंग	तृ० ३८७.		

परिशिष्ट ३

चैत्य अने उद्यानना नाम.

असोयवणसंठ	द्वि० ५६.	गंदण	द्वि० २-२३.	माणिमह	तृ० १२५.
कोट्टय	तृ० ३१२, १७९. २५९, ३६७, ३९२.	वृत्तिपलासय	तृ० २३४, १९६, १३८.	मियवण	तृ० ३२६.
शुणसिल	प्र० १३, तृ० ३८, ३६, ८९, १९८.	पुण्णभद	द्वि० १४५, तृ० १७९, तृ० ३२६.	संखवण	तृ० २३४.
चंदोवतरण	तृ० २५४.	पुण्णवत्तिया	प्र० २८०.	सहसंबवण (उद्यान)	तृ० २२१, २३६.
		बहुसाल	तृ० १६२.		

परिशिष्ट ४

अन्यतीर्थिक अने तापसो.

अग्निवेशायण (गोशालकशिष्य)	तृ० ३८८.	(कलंद गोशालकशिष्यः)		वेसियायण (बालतपस्वी)	तृ० ३७३.
अच्छिह	" "	कण्ठियार	तृ० ३८८.	साण (गोशालकशिष्य)	तृ० ३८८.
अज्जुणगोभायुपुत्र	" "	कालोदाइ	तृ० ३६, ३८, च० ९६.	सेलबालय	तृ० ३६.
अज्जवाल्य	तृ० ३६	गहमाल	द्वि० ५५.	सेलोदाई	तृ० ३६, च० ६६.
अज्जउत्थिअ	प्र० २०४, द्वि० १६५, ३४३, ३४५, च० ३३, ३४, ६४.	गोसाल	३९५.	सुहत्थि	तृ० ३६.
अयंपुल (आजीविकोपासक)	तृ० ३९८.	नम्मदय	तृ० ३६.	सेवालोदाइ	तृ० ३६.
उदय	तृ० ३६.	नामुदय	तृ० ३६.	संखबालय	तृ० ३६.
		पूरण (तापस)	द्वि० ५५.	हालाहला (कुंभकारी गोशालभ्राविका)	तृ० ३६७.

परिशिष्ट ५

साधु अने साध्वी.

महावीर	प्र० १८.	सव्वाणभूति	तृ० ३८४.	मेहिल	प्र० २८०.
अग्निभूह	द्वि० ३, १४.	सुणक्खत्त	तृ० ३८४.	कालियपुत्त	प्र० २८०.
इंदभूह (गोयम)	प्र० ३३, द्वि० १०५, १७८.	सीह	तृ० ३९२.	केसिधम्मि	प्र० २७९.
वायुभूह	द्वि० १४, २०.	सिच (राजर्षि)	तृ० २२१, २३४.	पिंगलय	प्र० २३१.
मंभियपुत्त	द्वि० ७३.	उसभदत्त	तृ० १६२.	उदायण (राजर्षि)	तृ० ३२६.
रोह	प्र० १६०.	जमालि	तृ० १६५.	अज्जदेवाणंदा	तृ० १६५.
कुरुदत्तपुत्त	द्वि० २१.	खंदय	प्र० २३१.	अज्जचंदणा	तृ० १६५.
णारयपुत्त	द्वि० २३१.	आणंदरक्खिय	प्र० २८०.	अइमुत्त	द्वि० १७६.
सीसय	द्वि० १७.	कालासवेसियपुत्त	प्र० २०६.		
निर्यंठिपुत्त	द्वि० २३१.	कासव	प्र० २८०.		

परिशिष्ट ६

आवक अने आविका.

श०	पृ०	श०	पृ०	श०	पृ०
इतिभट्ट	तृ० २४९.	रेवती	तृ० ३९२.	कृणिय	तृ० ३०.
संख	तृ० २५२, २५४.	सुदंसण	तृ० २३४.	सहस्साणीय	तृ० २५७.
पोकखलि	तृ० २५३.	पभावइ (उदायनस्य पट्टराज्ञी)	तृ० २३६.	सयाणीय	"
चेडग	तृ० २५७.	उम्पला	तृ० २५३.	सिवभट्ट	तृ० २२१.
अभिति (उदायनपुत्र)	तृ० ३२६.	मिगावइ	तृ० २५७.	बल	तृ० २३६.
अम्मड (परिव्राजक)	तृ० ३६७.	जयंती	तृ० २५७.	धारिणी	तृ० २३१.
सेणिय (राजा)	प्र० १३.	चिल्लणा (श्रेणिकस्य पट्टराज्ञी)	तृ० १३.		

परिशिष्ट ७

भगवतीसूत्रमां साक्षीरूपे आवेला ग्रन्थोना नाम.

अणुओगदार	द्वि० १८३.	जीवाभिगम	प्र० २६५, द्वि० २०८, तृ० १६, १७, २०६, २६१,	रायप्पसेणइज्ज	द्वि० २३, तृ० २७, ५९.
अंतकिरियापययं (प्रज्ञापना)	प्र० १०८.	ठाणपद (प्रज्ञापना)	प्र० २९५.	वक्कतिपय (प्रज्ञापना)	प्र० २२१.
आहारउहेसअ (प्रज्ञापना)	प्र० ५३.	पणवणा	प्र० ५३, द्वि० ६७, २६१, १३३, १३५, ३३६.	वक्कति	च० ३३२.
इंवीयउहेसअ (प्रज्ञापना)	प्र० २६७.	परियारणापय (पणवणा)	प्र० १९९.	वेमाणिउहेस (जीवाभिगम)	प्र० २९५.
अंबुहीवपत्ति	तृ० १२५.			सिद्धगंडिया (जीवाभिगम)	प्र० २९५.

